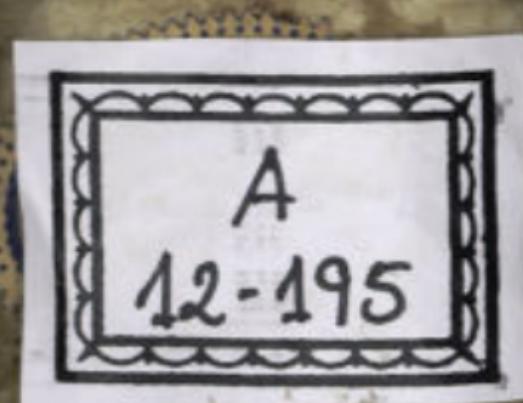
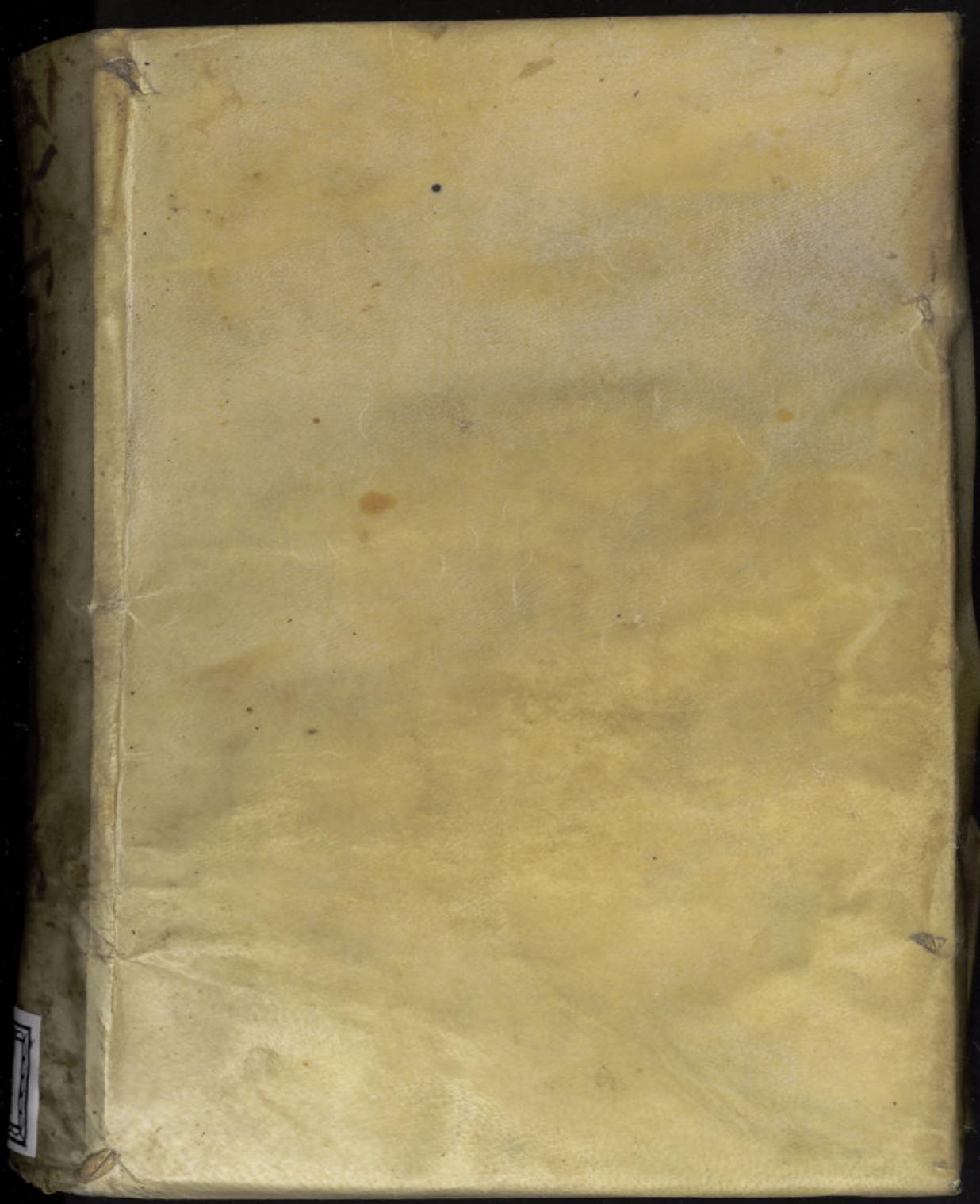
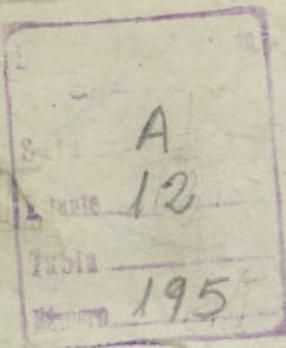

DO NOT
SELL
THIS
BOOK
TO
A
CHILD
OR
ADULT

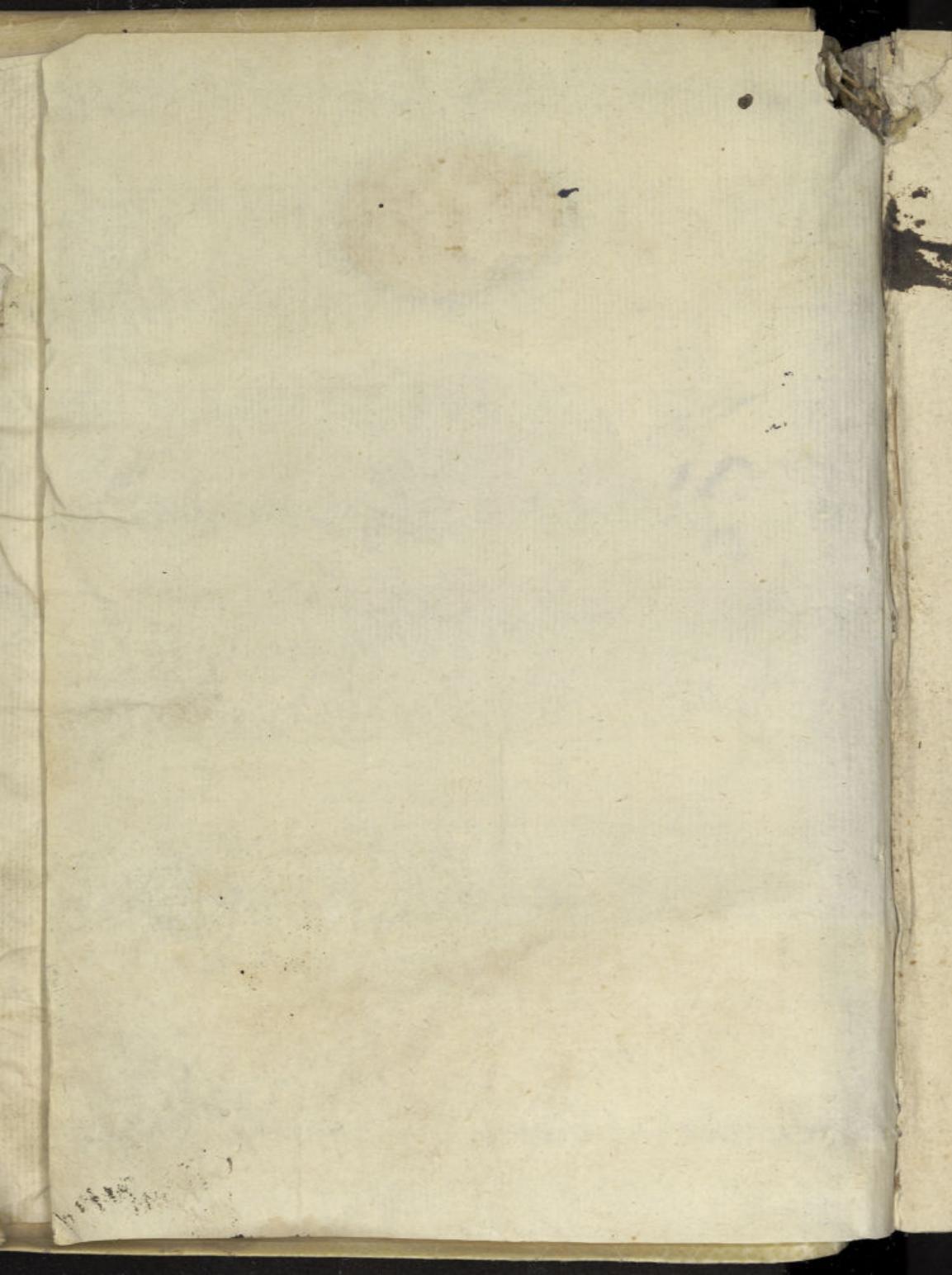

16
3

del Colleg. de la Compl. de Jesus de gran d^a chole el licen^do. Marqueso

VARIÆ R. 4047.

RESPONSES CASVVM CON- SCIENTIÆ.

QVI CORAM ILLVSTRISSIMO AC REVEREN-
dissimo Cardinali Pallæoto Archiep^s Bonon. in congre-
gatione clericorum propositi & decisi fuerunt.

PERR. P. MAGISTRVM FR. LUDOVICVM DE BEIA PA-
lestrum, Ord. Erem. S. Augustini, sacre Theologie in Bononiensi Aca-
demia primarium Professorem, eiusdem Illustrissimi Theologum,
& casuum conscientie in cathedrali lectorem, & sancte
Inquisitionis nunc Vlyssippone Deputatum.

PARTES QVATVOR.

Quarum duæ priores sunt in plurimis auctæ & emendatæ,
duæ vero posteriores nunc primum in lucem editæ.

Quibus accesserunt eiusdem Authoris duo noui Tractatus, de con-
tractu liuellario, & renditione ad terminum.

Habentur hic multæ doctæ, & subtiles in diuino, canonico, ac ciuili iure declara-
tiones, ac in difficillimis textibus faciles, & vtiles interpretationes, iuxta
sacri Concilij Tridentini reformata decreta, & magis communem,
ac receptam Doctorum sententiam, Confessoribus omni-
bus non solum vtiles, sed etiam necessaria.

Facultate Sanctissime Inquisitionis, Ordinary, & Regis.

VLYSSIPONE. Typis Petri Crasbeeck. Anno 1610.

Cum Priuilegio.

Está taixado este liuro a reis em papel.

Vendeuse em casa de Simão Carvalho, mercador de Liuos.

LIBRARY
OF THE
CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA

RECEIVED
CATHOLIC UNIVERSITY LIBRARIES
JULY 1963

BY THE CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA LIBRARIES

RECEIVED
CATHOLIC UNIVERSITY LIBRARIES
JULY 1963

L I C E N C , A S .

VIestes tratados de Casos de Consciencia que compos o Padre Fr. Luis de Beja, Doctor em sancta Theologia, & deputado do sancto Officio, assi as duas partes que se imprimirão em Italia, que se intitulão Responsones Casuum, & como as outras duas que de nouo acrecenta. Todas ellas me parecem doctissimas, em que com muita erudição & curiosidade, resolute o Author as duuidas com tantos fundamentos de direito Canonico & Ciuil que mostra ser igualmente versado nelle & na sancta Theologia, & nam ha coula que impida poderese imprimit. Lisboa 16. de Nouembro 609.

Fr. Antonio de Saldanha.

VIsta a informação podemse imprimir estes tratados de Casos de Consciencia & depois de impressos tornem a este conselho para se conferirem & se dar licença para correrem em Lisboa 18. de Nouembro de 609.

Bertolameu d'Fonsequa.

Ruy Pirez da Veiga.

VIsta a licença acima do sancto Officio podemse imprimir a 20. de Nouembro de 609.

Saraiua.

POde se imprimir este liuro vista a licença que offrece do Sancto Officio, & a ser visto na mesa, & antes que corra tornará a ella pera se taixar. Em Lisboa a 4. de Dezembro de 609.

Magalhães.

Cunha.

 V el Rey faço saber aos que este aluara virem,
que auendo respeito ao que na petição atras
escripta diz Frey Luys de Beja, & visto as cau-
sas que alega, ey por bem, & me praz que por
tempo de dez annos nenhūa pessoa, de qualquer calidade
que seja, nem imprimidor, nem liureiro não possaõ impri-
mir, nem vender em todos estes reynos & senhorios de
Portugal, nem trazer de fora delles o liuro chamado Res-
ponsiones casuum conscientiæ, de que na dita petição faz
menção. Senão aquelles liureiros & pessoas que peraifso
tiuerem licença do dito Frey Luys. E qualquier imprimi-
dor, liureiro, ou pessoa que vender o dito liuro nestes Rey-
nos & senhorios sem licença do dito Frey Luys, perdera
pera elle todos os volumes que assi imprimir & vender, ou
de fora trouxer, & alem disso emcorrera em pena de qua-
renta cruzados, à metade pera minha camara, & a metade
pera quem o accusar, & mādo a todas as justiças, officiaes,
& pessoas aque o conhecimento disto pertencer, que lhe
cumprão & guardem, & façaõ inteiramente comprir &
guardar este aluara, como nelle se contém, o qual me praz
que valha, tenha força & vigor, posto que o effeito delle
aja de durar mais de hum anno, sem embargo da Ordena-
çao em contrario, & se trasladara no principio de cada
impressaõ. Aluaro Correa o fez, em Lisboa a vinte & no-
ue de Mayo de mil & seis centos & dez.   E eu Ioaõ
Trauaças da Costa o subscreui.

R E Y.

NO S Magister Fr. Ioannes Baptista de Aste, Ge-
nuen. Ord. Erem. S.P.N. Augustini, Prior Ge-
neralis, & Commissarius Apostolicus in D. Ve-
ner. & nobis in Christo dilecto Parri Fratri Lu-
douico de Beja Palestrello insigni S. Theologiæ Magistro,
& sacrosancti Inquisitionis officij Vlyssipone Deputato
salutem in Domino.

Intra pœnula Religiosorum nostrorum studia ea nobis vel in primis
probari solent, (& reuera principem sibi vendicant locum) cum quis
non solù nostri huius instituti sodalitum doctrinæ, & virtutum splen-
dore illustrare, honestareque contendit: sed vniuersæ quoque Christiana
Reipublicæ suis lucubrationibus summa ope prodesse nititur. Id
quod te perbelle, ac peregriegie tum in præcipuis sodalitatis nostre Italique
gymnasijs, tum in celebri Bononiensi Academia per multos annos per-
legendo, & scribendo summa cum laude, & uberrimo fructu præstissime
nouimus. Nam inter multa tuorum studiorum, & lucubrationū genera
non vulgare cum eruditio[n]is, tum officiosi, & pij animi specimen dedi-
sti in sapientissimis tuis illis Responcionibus ad casu[m] conscientiae Quæ-
stiones, quas Bononiae olim edidisti, non sine magna Christi fidelium
utilitate, & emolumento. Quare cum earum duabus partibus iam ty-
pis mandatis terriam quoque, & quartam modo partem te addidisse, ac
simil cum ijs de nostra licentia in lucem prodere cupere nobis signifi-
caueris: nos tuis his tam honestis, pijsque optatis non possumus non li-
bentissime annuere. Quare harum serie, & Magistratus nostri auctorita-
tate potestatem facimus tibi, atque adeo per salutarem obedientiæ præ-
cipimus; ut prædictarum Responcionum tertiae, & quartæ partis à te fa-
ctam additionem, sed nondum editam Vener. Patribus Fratri Symoni
Coutinho, & Fratri Ioanni de Abranches, nostro nomine examinandā
tradas; atque eis approbantibus seruatis seruandis quamprimum, tam
haec tenus editorum, quam non editorum prædictarum Responcionum
librum ad Dei laudem, animarum beneficium, & Societatis nostræ de-
cus excudendum, & in lucem prodendū cures. Bene in Domino Vale.
Datae Vlyssipp. in Ædibus nostris Dominae Nostræ S. Mariae Gratiarum.
19. Kalendas Septemb. anno ab humanae salutis exordio. 1610.

*Magistratus nostri
munitæ signo.*

*Fr. Ioan. Baptista de Aste;
General. & Comis. Apost.*

Nos Magister Frater Franciscus Pereira
Prior Prouincialis Ordinis Eremitarū
sancti Augustini Prouinciae Lusitaniæ.
Præsentium tenore, & nostri officij au-
toritate facultatem concedimus Reue-
uerendo Magistro Patri Fratri Ludouico de Beja Pa-
lestrello, ut quatuor partes Responsionum Casuum Cō-
scientiæ, in librum vnum collectas, quas composuit,
& aliquot docti Patres nostræ Prouinciae, quibus id
commisimus approbarunt, & communi Ecclesiæ bono
vtiles iudicarunt, Typis dare, & in lucem edere pos-
sit. In quorum fidem has litteras manu nostra subscri-
ptas, & sigillo Prouinciae munitas dedimus. In Conuē-
tu nostro Vlysipponensi sanctæ Mariæ de Gratia die
26. Ianuarij. anno 1610.

Magister Fr. Franciscus Pereira Prouincialis.

DE mandato Reuerendissimi P. M. Fratris Ioannis Baptiste de Aste vniuersi nostri ordinis Eremitarum Sancti Patris Augustini Generalis dignissimi perlegi hanc tertiam & quartam partem Variorum responsionum ad casus conscientiae Autore R.P.D. Fr. Ludouico de Beija sanctae Inquisitionis deputato meritissimo; in quibus nihil offendit, quod Conciliorum decretis, aut sancte Patrum doctrinæ, aut morum puritati aduersaretur, imo in lucem editæ non parum Christianæ Reipub. afferent emolumentum. Dat. in Conuent. Vlysiponensi Virginis Gratiarum Ordinis Eremitarum sancti Augustini. Calend. Octob. anno Domini. 1609.

Fr. Simon Coutinho.

RERLEGI de mandato Reuerendissimi Patris nostri Generalis Ordinis Eremitarum sanctissimi Patris Augustini Magistri Fratris Ioannis Baptiste de Aste, hanc tertiam & quartam partem responsionum casum conscientiae, Authore patre Magistro Fratre Ludouico de Beija Perestrello, Doctore Theologo emeretissimo eiusdem Ordinis professo, doctissimaque iudicauit & maximam allaturam Confessarijs utilitate & ideo ut prelo mandetur dignissimam. Dat. Vlysipone 18. die Augusti. 1610.

Fr. Joannes d' Abranches.

*4

ILLVS-

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
DOMINO D. ALPHONSO A CAS-
TELBRANCO EPISCOPO CONIMBRI-
censi, & Comiti de Arganil. Patrono
meo colendissimo.

POST QVAM ad Generalia Ordinis Augustiniani commitia Romæ celebrata fui missus, sustinui primariam sacræ Theologiæ cathedram in Bononiensi academia per sexdecim fere annos: quibus insimul conscientiæ casus in Metropolitana Ecclesia bis in hebdomada Parochis, & confessoribus; ac clericis omnibus iussu Illustrissimi Cardinalis Paleotti Archiepiscopi explicabam; qui in hac casum praxi, veluti erat maxime versatus: ita ut clerum vniuersum in ea magis exerceret, congregationem instituit: In qua singulis quibusque mensibus in Archiepiscopali iphus palatio, omnes sacro quocumque ordine insigniti, conueniebāt, & tres casus conscientiæ, per octo dies ante, ad Ecclesiæ valvas affixi, & ad Parochos & confessio-

confessores in scriptis missi, decidebantur:
Non argumentorum cōcertatione, aut ver-
borum multorum strepitu, sed summa cum
grauitate & authoritate respondebat inter-
rogatus, nunc vnuſ, nunc aliud, quid de illis
sentiret: Et vltimo loco explicabam ego, al-
ta & intelligibili voce, id quod verius, & cō-
muni Doctorum consensu, tenēdum esse vi-
debatur. Et vt istae meæ responsiones ab ore
datæ, & acceptæ, communi totius Ecclesiæ
vtilitati inseruissent, in lucem illas edere sum
coactus: Et vnam partē imprimi curauit Bo-
noniæ, alteram Romæ. Sed postquā in Lusi-
taniam sum reuersus, duas alias partes com-
posui, quas omnes tum priores, quia paucæ
reperiebātur correctæ: tum posteriores, quia
nunquam typis sunt datæ, vt publico com-
modo magis esset vſui, in librū vnuſ colligere
proposui; neq; hos casus per titulos, & mate-
rias distinxī, sed eo mēsiū ordine, quo fuerūt
disputati, volui vt in manus omnium deue-
nirent: tam vt sciretur operis institutum, quā
vt alij Prælati ad hoc exercitium prouocarē-
tur. Nec alio sub nomine, & patrocinio, quā

Illustris-

Illustrissimæ dominationis vestræ poterat
meum istud opus in lucem tuto prodire: Nō
solum vt antiquam patris mei, & consanguineorum
meorū clientelam, & obsequia imi-
tarer, & insequerer; sed etiam vt præexcelsa
nobilitate familiæ tuæ, & admirabili doctri-
næ & sapientiæ tuæ splendore, oblatratiū
de authoris labore ora, clauderem, ac dentes
contunderem; & siquid de imperfectionis
opere obtenebratū inueniretur, radijs tanti
mæcenatis illustrareur. Accipe igitur Prin-
ceps excellentissime, & olim huius Regni
Prorex amplissime, libenti vultu oblatum à
tuo cliente donum, supremam Dei naturam
imitatus, qui non tantum respicit magnitu-
dinem oblati muneris, quantum præstantiā
animi, quo illi offertur. Conseruet Deus per
multos annos, vitam & salutem Illustrissimæ
dominationis vestræ, sicut omnes tui conti-
nuis precibus deprecamur, & te præmio sin-
gularibus virtutis tuæ meritis condigno, affi-
ciat. Datum Olyslippone Octob. 22. 1609.

Illustrissimæ & Reuerendissimæ Dominationis vestræ humilis Orator
M. Fr. Ludouicus de Beja Palestrellus,

AD

AD LECTOREM.

Multa sunt quæ me coegerunt in hac æta-
te, annis septuaginta grauata, & conti-
nuis infirmitatibus oppressa, laborem
istum viribus imparem componendi,
emendandi, & in lucem dandi libram
istum Variarum Responsoriorum casuum Con-
scientiae, in quatuor diuisum partes assumere. Primū
illud fuit, quod duæ priores, cum essem in Italia typis
datae, tot erant erroribus, Typographi incuria, impli-
catæ, & obscuratæ, ut partum fuisse alienum, & non
meum putarem, & pauci ex his libris in regno isto re-
periebantur, & quod sub nomine meo per manus legē-
tum discurreret, ægro animo ferebam. Secundum erat,
quod posteriores duas partes reuersus ab Italia in Lu-
sitaniam composui de nouo, quas in lucem editas Chri-
stianæ Reipub. fore utiles, ac confessoribus omnibus
lumen maximum allaturas intelligebam: idque fecit ut
prioribus emendatis, & in pluribus auctis, & posterio-
bus nunquam antea editis omnes in vnū volumen col-
ligerem, & publicum fructum meis laboribus antefer-
rem. Et quamvis ordo horum casuum à sua primæua
institutione fuerit, ut singulis mensibus in præsentia
Illustrissimi Cardinalis Palleoti Archiepiscopi Bonon.
congregato vniuerso clero, & conuocato per schedulā,
tres casus in scriptis dati, & publicè per ciuitatem af-
fixi proponebantur, & post responsones ab alijs ibi
datas

datas decidebantur à me iuxta communem, & magis
receptam opinionem: nolui bunc ordinem in impressio-
ne sequi, ne legentes tanta annorum & mensium di-
versitate confunderentur: nec in materias, & titulos
disposui, sed eadem rerum varietate qua fuerunt pro-
positi, & decisi, volui ad maiorem lectoris delectationē
vt in lucem ederentur. Nec diligentia, quam adhibui,
accurata, in correctione, & emendatione totius huius
operis, efficere potuit, vt non remanerent adbuc aliqui
defectus & errores: pauci tamen reperientur, qui nō fa-
cile dignosci, & corrigi à quo quis possint, sed potiores
in fine libri reperies. Hoc vnum supplex oro, vt quæ-
cumque imperfecta, non satis bene pōderata, nec firmi-
ter comprobata inuenies, ea omnia ruditati ingenij, im-
becillitati studij, & debilitati apprehensionis meae at-
tribuas. Nec enim in rebus moralibus, quæ varietate o-
pinionum inter se dissidentium valde obtenebratæ, &
implicatae redduntur, & quæ de rébus particularibus,
de quibus certa scientia esse nequit, agunt, facile & ex-
peditum est, quid verum & certum sit comprehendere.
Quod si aliquid boni, & tibi proficuum reperies, id om-
ni bonorum auctori Deo acceptum referas, eumque pro
salute mea deprecari velis, vt tandem duas alias partes
eorundem casuum aliorum annorum, in quibus nunc
occupor ad sui honorem, & sanctæ Ecclesie utilitatem,
cuius iudicio, & censuræ me, & omnia hæc scripta sub-
iicio, perficere valeam. Vale.

INDEX

INDEX CASVVM.

PAVLVS & Antonia contraxerunt sponsalia per verba de futuro, deinde Antonia mutato proposito significat Paulo, se velle cum alio matrimonium contrahere: Pausus indignatus minatur illi grauiter, si tale quid faciat. Antonia ut se ab eo liberet, à quo metuebat, dat illi aureos viginti.

Quæritur an Paulus tuta conscientia possit hos aureos retinere? 1.

2. Quid debeant Confessores seruare in Ciuitate Bononia circa obseruationem diei festi, videlicet, An incipiat vespere, ante diem festum, & finiatur subsequenti vespere, vel incipiat media nocte, & finiatur in media nocte; ita ut sciant quam rationem seruare debeat cum illis, qui hoc tempore opera prohibita exercuerint? 2.

3. In diebus ieiunij, an præter unam comeditionem, licet etiam ientaculum aliquod sumere, & quale, quantumque id esse debeat: ne frangatur ieiunium, & an possit indifferenter fieri comedio, sive mane, sive vesperi, prout à multis solet in Vigilia Nativitatis Domini nostri? 2.

4. Francisca vidua: & pauper, detinuit domi sua per unam noctem volés, & sciens Petronium fratrem suum bannitum, dans ei canam.

Quæritur, an illa inciderit in excommunicationem Bullæ Sanctissimi Domini nostri. Et quid in hoc, vel simili casu facere debeat confessarius? 4.

5. Paulus habens vxorem, & Antonia habens maritum, conuenerunt clam inter se de necandis proprijs coniugibus. Quo facto, contraxerunt simul matrimonium.

Quæritur quæ sint partes Confessarij cum illis? 6.

6. Mercator per longum tēpus vendidit semper merces suas pluris quam valerent, illis qui emerent ad creditum; & non soluerent præsentem pecuniam. Quæritur quomodo sit cū eo agédū? 7.

7. Michael emisit partem fundi, cuius non habet certam notitiam, ab Antonio pretio aureorum mille, cum pacto de retrouendendo intra septennium, facta eidem locatione ad rationem sex pro centenario. Et quoniam frequentes sunt huiusmodi contractus in hac Ciuitate, cum alijs etiam varijs pactis, & conditionibus, de quibus pænitentes nō aptè interrogantur à Confessarijs, unde remanent multi illaqueati.

Quæritur, an cōtractus suprascriptus sit licitus, & quis sit verus modus interrogandi pænitentes in hac materia, & practicandi edictum, alias ab Illustrissimo Episcopo propositum, de contractibus cum pacto francandi? 8.

8. Franciscus & Iulia coniugati eu- perent frequenter sacram communio- nem fulciperere.

Quæritur per quod temporis spatiū debeant cōtinentiā seruare: & quod præceptū debeat Confessores dare singulis eorum: sive etiam quod consilium? 9.

9. Petrus confitetur sacerdoti se cōmisſe lepe peccatum blasphemie seu fornicationis, aut aliquod huiusmodi, & interrogatus quoties illud commiserit, respondet se nunquam in præcedentibus confessionibus fuisse interrogatū de numero, nec unquam illud distincte explicasse in suis peccatis.

Quæritur nunc an iste debeat præcedentes confessiones iterare, vel quid oporteat hunc pænitentem facere, ut perfectam absolutionem omnium prædictorum consequatur? 10.

10. Antonius interfecit maritū Ioānū, ob quod crimen exulat, & est bannitus: petit obnoxie à muliere pacem, atque

I N D E X

atque omnem vbi ex occidente mariti iniuriam illatam remitti, paratus satis facere quantum potest, & hanc pacem, ac remissionem postulat sibi fieri in scriptis: illa dicit se nullo odio imperfectum prosequi, imo eundem cum charitate amare, sed talem scriptam pacem, & cōdonationem renuit facere forte ne ille in Ciuitatem redeat, & ipsa aliquando viro tali homine conturbetur.

Quæritur an debeant Confessores hanc mulierem absoluere, donec durat huiusmodi propositum non facienda pacis petita in scriptis. 11.

11. Medicus visitat ægrotum cui initio ægritudinis confitei iubet, iuxta bullam Pij V. Postea ingraueſcēt morbo Medicus illi semper dat spem salutis, quod conualeſcet, vnde ægrotus nō consulit rebus suis, nec spiritualiter, nec temporaliter, & interim moritur.

Quæritur an Medicus peccet mortaliſter, vel venialiſter, & quomodo, tam ille, quam Parochi confanguinei, amici, seu alii loquentes cum ægrotis de corū infirmitatibus se gerere debeat, ne peccent lethaliter.

12. Michael Præsbyter est obligatus ad dicendam Missam singulis diebus in aliqua Capella: ideoque datur sibi eleemosyna conſueta quolibet mense, ſuperuenit deinde Ioannes, qui deuotio- nis cauſa vult, vt pro ipſius defunctis in dicta Capella celebretur, ac dat ea de cauſa competentem aliquam eleemosynam ſacrifia, qui quidem partem eius ſibi retinet, & partem alia dat Michaeli præsbytero celebranti.

Quæritur, an duplīcem hanc eleemosynam pro vna Miffa posuit Michael accepere, & num ſacrifa ille talem pecuniam retinet, fitque obnoxius reſtituſi, & quomodo ſe debeant cōfessores cum hilce gerere. 17.

13. Ioannes cum ſciat lege prohibi- tum eſſe, ne quis ē ciuitate extrahat frumentum, vel merces talis generis

sub pœna triremium, & amissionis ea- runderi terum: ipſe clanculum tales merces alibi vendendas extrahit, ſine ſolutione gabellæ & cæterorum peda- giorum.

Quæritur, an peccet mortaliter, & quidnam hoc caſu ſit huic pænitentia Confefſore imponendum. 19.

14. Vir quidam nobilis incijs ſuis, habuit per aliquot annos concubinam, ex qua genuit filios, qui cum teneræ ad modum ſunt ætatis, perſiſtit adhuc in eadem inuiſenda muliere. Tum vt illa maiori ſtudio filios nutriat. Tum ne ea- dem cum alijs ſe immiſcendo ſit dede- cori filijs, & patri, detque ſibi occaſionē illam forte & alios interficiendi. Quā- uis autem multi iam ſunt menses, à qui- bus cum dicta muliere non habuit; imo conſtantissimo ſit animo non pec- candi cum eadem, vicini tamen omnes cum videant dictum hominem noctu ingredientem & egredientem, ſcanda- lizantur, putantque ipsum perſiſtere in concubinatu.

Quæritur, an poſſit iſte non obſtan- te ſcandalo ſubuenire in omnibus huic mulieri, & eam & filios ob dictas cauſas inuiſere, & quid confeffor debeat illi im- ponere.

15. Antonio in Confefſione præteri- ti anni Romæ facta, imposta fuit pænitentia iejunandi septem ferijs ſextis, quam etiā animo ad implendi tunc ſuf- ceperit, eam tamen poſtea non eſt ex- equutus, quoniam non eſt affuetus, & diuſiſimum ſibi videtur iejunare. Con- fiftetur præſenti anno Bononiae, & cæ- tera omnia ſi imponantur ſe fakturum pollicetur, dummodo ad iejunandum non aſtringatur, nec fert illi animus præteritam pænitentiam peragere.

Quæritur, an poſſit Confeffor talem commutare pænitentiam, & quæ erit huic iniungenda. 24.

16. Antonius, qui eſt diacefis Bononiensis habitat in conſinio prope dia- cefim.

cesim Mutinensem, adueniente quadragesimali tempore confessus fuit Parochio Mutinensi, non approbato ab Episcopo Bonon. idque nullo alia de causa, quam quod longius distabat à propria Parochia, & etiam quia in consuetudine est possum eos qui sunt in confinio Parochiarum promiscue utriusque Parochio confiteri, scientibus nec contradicentibus eisdem. Imò & ipsimet Parochi, siue curati, qui sunt in confinio diuersarum illarum diocesium, in more & vsu habeant alterutrum confiteri, licet eis non desint alij confessores approbati, proprio ordinario.

Quæritur, an dictæ confessiones validæ extiterint, sitque deinceps huic consuetudini standum, quidvè debeant Parochi in hoc casu facere. 26.

17. Iohannes nouit bannitum sententia capitis, conseruari & esse in domo cuiusdam amici sibi: vtque Pötificie Bullæ de bannitis obediatur, pergit ad Ecclesiam, inuenitoque curato precatur eundem, vt campanam sonet ad conuocandum populum, qui capiat dictum Bannitum, sonat proprijs manibus curatus, aduenientibusque hominibus ad Ecclesiam sollicitat verbis, vt quamprimum arma sumant, & illum vinculis tradat. Qui captus indead paucos dies suspenderit.

Quæritur, an huiusmodi præsbyter inciderit in irregularitatem, & illi etiā, qui huic capiendo operam dederunt, & quomodo debebant in simili casu præsbyteri se gerere. 28.

18. Michael filius familias, captus amore Catherine Virginis, promisit illam ducere in vxorem atque eam cognouit. Pater Michaelis re intellecta prohibet illi, ne matrimonium cum ea contrahant, & si fecerit minatur eum domo excludendum, nec in hereditate successurum. Michael timore patris, & metu amittendi paterna bona, cupit abstineri à lata fide, & matrimonium cū

alii inire. **Quæritur**, an grauiter peccet si abstineat, & quid illi à confessorio sit iniungendum. 29.

19. Emit Pasqualis fundum à Georgio pretio scutorum mille, cum non haberet Pasqualis pecuniam, quam persolveret, conuenit in eodem contractu cū Georgio, se soluturum illi ratione fructuum aureos quadraginta quolibet anno, donec integrum pretium poscit ei tradere. **Quæritur**, an hic contractus licitus sit, & quomodo huiusmodi conuentiones, quæ dicuntur compensatiæ fructuum, sint concipiendæ, vt subsistat in foro conscientiæ. 21.

20. Antonia cum necem sibi à marito præcipiti ad iram machinari olim coniecit, & patrem suum à quodā assafino fuisse interfectū suau, ac iussu eiusdem sui mariti, certo sibi persuadeat, nō vult cum marito cohabitare, sed instanter petit diuortium: Maritus è contra post longum tempus, & datam in ipsum absentem, & contumacem se intentiam de assafinio in carceres coniectus purgataque torturam innocentia absolutus, & omnino liberatus, obstat ne diuortiū fiat postulatque cohabitare cum Antonia vxore sua. **Quæritur**, an dicta vxor peccet nolens cohabitare cum marito, vel diuortium petere poscit. Et quid confessor hac in parte ei consulere tenetur. 32.

21. Impositum fuit Andreæ pro pænitentia in confessione præterita, vt vigiles recitaret Diui Virginis Coronam. Ille conuide alijs diebus iniunctam pænitentiam adimplere, eidem non nisi die festo satisfecit tempore, quo Missam ex præcepto audiebat. **Quæritur**, num debet Confessor eidem imponere, vt repeatat pænitentiam, & an utriusque præcepto de audienda Missa, & de dicenda corona satisficerit. 32.

22 Martinus vt sua pecunia lucraretur eam dedit varijs personis vsu patræ sub contractu, qui dicitur retrouenditionis,

I N D E X.

& locationis ad rationem sex pro centenario, habito respectu solummodo ad quantitatem pecuniarum, & non ad rei empti fructus, cumque nuper audierit huiusmodi contractus sapere usuram, adjicit confessarium.

Quæritur quid confessor ei debeat consulere ad salutem animae, tam quod affictus acceptos, quam quoad contractus præteritos? 33.

23. Relictum est Magdalena testamento mariti, ut Divi Gregorij Missas pro eius anima celebrare faciat, data solita elemosyna, quam illa dedit D. Clementi Præbytero, ut huic oneri satisfaciat: iste nec has continuè, nec quæ pro defunctis sunt, sed vel de sanctis, vel de Dominica celebravit, recordatione sola in memeto, habita de dicto defuncto, ibique valorem Missæ eidem applicando.

Quæritur, an satisfecerit tam mulieris, quam defuncti obligationi? 35.

24. Melchiori egritudine maxima laboranti, data sunt aliqua, vulgo dicta, brevia, collo gestanda: in quibus non aliud, quam Scripturæ sacræ dicta, & Christi Domini Crux, continentur: & his non modo ad pristinam sanitatem se suisse restitutum putat: imo nullo deinceps repentina malo quoisque illa deferat, posse opprimi, credit.

Quæritur, quomodo confessor, circa hos deferentes talia brevia, se habere debeat: Et num huic spem habent in suis brevibus, possit concedere, ut ipsa deferat? 37.

25. Andreas, cum audierit contractum censum esse licitum, fierique aliquibus in locis ad nouem & decem pro centenario, decreuit pecunias, quibus sub contractu retrouenditionis & locationis lucrabatur sex pro centenario, emere census nouos hic Bononiæ, ad rationem septem, vel octo pro centenario: nolens subire pericula tempestatis, & belli quoad annuos redditus: sed quoad

rem censi subiectam.

Quæritur, an huiusmodi contractus sit licitus: & quid confessariis debeat penitenti consulere? 38.

26. Martinus, qui vestigalia & Bellas huius ciuitatis pretio iusto emit: per triennium eas exigit, tam ab Ecclesiasticis, quam à Laicis, siue id quod exportant sit de eorum patrimonij, siue prouentibus Ecclesiæ: cum id faciat ex inueterata ciuitatis consuetudine.

Quæritur, an absoluendus sit, cum nolit desistere ab hac exactione & quomodo Confessor circa hunc, se habere teneatur? 40.

27. Bartholomæus, cum domum habeat locandam, sciatque mulierem turpiter viuentem obnoxie postulare eam sibi locari, ut secreto magis libidini operam dare possit, eam illi locauit.

Quæritur, an mortaliter peccet, & pecunias ex meretricio acquisitas à muliere possit accipere? 41.

28. Lucas sentiens se in quoddam grave peccatum esse inclinatum, firmiterque proponens cum Dei auxilio non amplius illud committere, voulit se ingressum Religionem, aut saltum sacros Ordines in clericali gradu assumpturus, si in illud deinceps, vel semel, incidisset. Qui cù rursus incidet, & videat aduenisse nunc iubilæum amplissimum, quo conceditur facultas in omni voto dispensandi, illudque commutandi, excepto Religionis & Castitatis, nititur iubilæū consequi, petaque à confessore, ut in dicto voto cum eo dispenseat: & in quodlibet aliud commutet, ita ut vxorem ducere valeat.

Quæritur, an Confessor possit & debeat cum huiusmodi voto dispensare, & quomodo erga dictum Lucam se gerere debeat?

29. Simon sacerdos, citatus à suo Ordinario, nec comparere inquam volens, suspensus est ab officio, ratione contumaciae; qui cum se ad hanc diaconum

I N D E X.

cesim, in qua satis est cognitus, transstu-
lerit: nec de tali suspensione hic cōstet;
celebrauit s̄pē, fructusque sui benefi-
cij percepit.

Quæritur, an irregularitatem incur-
terit, & si Cōfessor teneatur cogere hūc,
ad fructuum restituōnēm? 46.

30. Ursula inuisens filiam suam mo-
nialē, ingressa est interiorem Monas-
terij iauam secularibus prohibitam;
ex decreto Concilij Trident. test. 15. c.
5. & Pij V. ac Gregorij XIII. Idque fe-
cit nulla habita superioris licentia: sed
filii & aliarum consanguinearum pre-
cibus solicitata, vt commodius cū eis-
dem, totum serē illum diem transigeret.

Quæritur an ab excommunicatione
in quam incidit, possit à suo Parocho
absoluī; & quid in hoc casu, non pub-
lico alijs, debeat Confessor p̄niten-
tiali consulere? 47.

31. Cum Antonius propositum fir-
mum haberet, occidendi quendam, nec
precibus, aut minis reuocare eum va-
leret franciscus à tali perpetrando ho-
micio: promisit eidem centum aureos
de suo, si ab huiusmodi peccato desiste-
ret, deditque statim quinquaginta, cum
fide certa dandi, inde ad mensem re-
liqua: ac proinde Antonius, mutato
animo quoad necem atque cum spe ha-
bendi promissam pecuniam, ad confitē-
dum accedit.

Quæritur ad quid dictus Antonius
teneatur, tam quoad quinquaginta ha-
benda, quam quoad habita, quidē Cōfessor
debeat hac in parte, illi injun-
gere? 49.

32. Sylvestr vinculis traditus, con-
victusque per duos testes de quodā cri-
mine capitali, interrogatus s̄pē à Iudi-
ce, tam in tortura, quam extra, de rei ve-
ritate, negat se illud egisse, & cum in
tortentis mori timeat, postulat sibi da-
ti Confessorem, cui reuelat se metu sus-
pen dij negare veritatem.

Quæritur num consulere ei debeat

Confessor, vt verum pandat, & si noler,
an illi sit abolutio deneganda. 50.

33. Ursula iusco pare, accipit ab a-
mantē suo multas pecunias, quas pro
arbitrij libertate, occulte expendit, alijs
que donat, scientibus, ob rem turpem
acquisitas esse?

Quæritur, num accipiendo, & donan-
do hęc iusco patre peccet mortaliter. Et
si Cōfessor debet illi, & illis quibus do-
nauit iniungere, vt restituant. 52.

34. Petronius Pr̄sbyter ante legiti-
mam aetatem sacram Ordinem sacerdo-
talem suscepit, de quo peccato postea
Confessus, & existimans sibi licitum esse
sacra facere, celebrauit s̄pē, & benefi-
cium Ecclesiasticum obtinuit. Nunc ve-
ro vigesimum cum agat, ac quintum an-
num fit sibi scrupulus, à quibusdam qui-
bus est notus de suspētione, & irregula-
ritate, ideoque ad Confessorem accedit.

Quæritur, num in foro conscientiæ
fit suspensus & irregularis, debeatque
beneficium renunciare. Et si posuit ab
Episcopo absolui, ac iō Beneficio con-
firmari? 53.

35. Euphemia ancilla cuiusdam mu-
lieris N. bonæ olim famæ, videt nunc
illam impudicè vivere, nec velle se ab-
stinere à concubinatu: quo fit vt non
modo necesse fit dictæ concubinæ, ad
eam ornandum inseruire, verum mense
concubiniorum ministriare. Nunc rem
aperit Confessori.

Quæritur an debeat à Cōfessore ab-
solui si nolit de domo dictæ mulieris
vlo modo discedere, nec ab huiusmodi
obsequijs desistere? 53.

36. Stephanus debitor est mille an-
teorum, & cum sit transactus solutionis
terminus possitque statim sine emergē-
te damno summare illam omnem per-
solueret: differt tamen usque ad alterum
annum ob aliquod emolumētū, quod
sibi prouenturum inde sperat. Creditor
vero etiā diues est, nec dictis egeat pe-
cunijs, postulat instanter sibi solui,

* *

vix

vult dictam dilationem concedere.

Quæritur utrum Cōfessor debeat cogere Stephanum ad statim soluendum, vel possit eum absoluere, cum dilatione dictæ solutionis?

55.

37. Blasius pollicetur cūdam Præsbytero, se effecturum, vt ei quidam conferatur Decanatus, in quo certam habet pēssionem: dummodo intra duos annos illam redimat, & statim det ad ingressum centum scuta: quo pacto iacto & Decanatu obtento, permittuit inde ad annū dictus Præsbyter, cum quedam Ecclesia curata equalis redditus, accipiens aliquid pluris ratione dignitatis, quæ est Decanatus.

Quæritur, num huiusmodi præsbyter, tam in acquisitione Decanatus, quam in permutatione, Simoniam cōmiserit censuramque incurrerit, & quid eidē debeat Confessor consulere?

56.

38. Impositū fuit Balthasar pro pānitētia, vt per annū Beatae Virginis Coronam recitaret, & aliquā eiusdem Virginis Ecclesiam ab urbe distante inuiseret: qui dum audierit indulgentiam plenariam concedi cuiuscunq; visitanti Ecclesiam D. Petri die Epiphaniæ, omnīa peragit pro consequenda dicta indulgentia, vt ab iniuncta pānitentia liber sit: ideoque amplius illam non impleurit. Nunc ad Confessorem accedit, remque omnem narrat.

Quæritur, an teneatur adimplere ad hunc pānitentiam prēteritam, & quid Confessor in tali casu debet ei iniungere?

37.

39. Henricus artifex in omni cōfessione accusat, le in rebus sui officij confiendis & vendendis fraudem, & mendacia immiscere. Nec ob familiā alienam, & rerum omnium penuria posse exercere recte, iuste, & sine peccato aliquo suum officium, argue ipsum in hac ultima coēfessione refert.

Quæritur, an sit Henrico iniungendum, vt relinquat dictum officium, &

si nolit, quid faciendum sit à Confessore?

64.

40. Antonia ex illico cōcubitu grāuida, cū à Patre interrogaretur, qui cum peccauerit, illaque ob vitanda majora damna nolit aperire, interficitur à Patre, ira commoto, ob infamia filia. Fornicarius vbi rem nouit, dūctus pānitentia, vult clericus fieri: eo maxime quia sibi nunc collatū fuerit simplex quodam Beneficiū, ad cuius titulū ordinari poterit, sed antequam ad examē ordinandorum veniat, confiteretur sua peccata, remque omnem patefacit.

Quæritur, num irregularitatem incurrerit, inhabilitque sit ad tale beneficium, & quid debeat Confessor illi cōsulere?

65.

41. Ludouicus sua bona legauit cūdā Ecclesię, eo pacto, vt singulis diebus Missa ibi celebraretur pro eius anima, & nunquā dicta bona alienari possint, sub pāna devolutionis corundē tonorum ab proximiōrem sibi cōsanguineū. Nunc constat Parochio illius Ecclesię conditions huius donationis nō fuisse per suos antecessores obseruatas, idque detegit suo confessori.

Quæritur, an debeat confessor ei iniungere, vt renūtiet talibus bonis, vel possit illum aboluere quāuis illa retineat, & delictum non reuelet?

66.

42. Ioannes Principis cuiusdam thesaurarius, negotiatur in scio ipso cum Principi pecunij ad propriam sui vtilitatem, & ita ditissimus factus est, absque tamen rerum domesticarum Principis detrimento. Nunc proximus morti vult testamentum confidere: consultat Confessorem de huiusmodi comparatis.

Quæritur, an debeat ea relinquere Principi, vel possit tutā conscientia legare ea Parentibus?

69.

43. Petrus iniustus Antonium capite bannitum etate quadragenarium occidit: cui erant quatuor filij: & maior na-

55

I N D E X.

tu annorum septem, qui Antonius lucrabatur singulis annis scuta centum, quibus filios iuxta conditionem suam educabat. Nunc Petrus ad confessionem accedit, & hæc omnia narrat Cōfessori.

Quæritur, num teneatur facere expensas filii interfictis, & quid debet Confessor praescribere, ut soluat eisdem singulis annis, & ad quod usque tempus?

44. Ioannes reliquit filiæ suæ tria milia leutorum, si viro nobilitati suæ non inferiori nuberet: quam & instituit vñfructuarium cuiusdam hereditatis emphiteoticæ, quo usque masculus, quæ genuisset non attingeret decimumquiotū annum. Hæc mortuo patre, Deo inferire in Religione decernit, animumque Michaeli eius consanguineo declarat, qui non totam illi dote: sed tantum mille scuta Monasterio, ut moris est alijs monialibus ingredientibus illud, pro viatu, seu dote confignat, cætera sibi omnia retinet dictus Michael: qui nunc confessori rem aperit.

Quæritur, quomodo consulendus sit in hac parte Michael à confessore, & nū ei iniungendum sit, vt totam dote cum bonis det Monasterio?

45. Nicolaus iusta de causa non potest totam quadragesimam ieiunare: & ideo tam Medic, quam Parochi consilio excusatur à ieiunando. Nihilominus tamen, cum sustentari possit cibis ieiunio congruis, vult obtinere facultatem ouis, vel lacticinijs vesci: imo, & cum his solum vt valeat sine periculo obtinet licentiam, carnis comedendæ, nec vno vult ieiunare die.

Quæritur, quomodo cum hoc se debet Confessor habere?

46. Christophorus desiderio vindicande illate sibi à quodam præbytero, extra diæcesim commorante, iniuriaz, obtulit 20. aureos euidā, vt aliquod alijs membris mutilaret, sed nequaquam

interfericeret: is accepta pecunia illo est progressus, & transactis paucis diebus, scribit se venenum, mortem ad duos menses allaturum, propinasle dicto præbytero: quæ res Christophoro valde displicet: imo nec plenam adhibet his diætis fidem, cum sciat præfatum præbyterum vivere: transacti tamen adhuc nō sunt illi duo menses, voluitque hoc pacchate confiteri, & communicare.

Quæritur, quo modo te debuit Confessor cum prædicto gerere: & quid illi erat iniungendum?

47. Facta est per Episcopū monitio, vt qui habet instrumenta, vel scripturas attinentes ad heredes Ioannis defuncti reuelet, infra sex dies, quibus elapsa latitudo est sententia excommunicationis contra inobedientes. Interim Petrus qui habebat vnum ex his instrumentis, erat Romæ, nec sibi de tali admonitione, seu excommunicatione quidquam fuit relatum, nisi post duos menses, à quibus Bononiæ venit: de qua certior factus perstitit adhuc per multis dies, in non dando tale instrumentum.

Quæritur, an in excommunicatione incurrit, & quid Confessor ei præcipere teneat?

48. Lucas non modo prope cauponā, seu tabernam suam efficit vt meretrices habitent, sed etiam permittit, vt quibuscumque aduentientibus inferuant: nec eo præcipue animo, vt peccata committat: sed vt hilares reddat, & libenter plures eō divertat: qui etiā cum sciat aliquos ciuitatis ineibriari sape ibidē: nihilominus vinum quoties & quantum volunt, vendit, & propinat.

Quæritur, cū huiusmodi res sit Parochie manifesta an possit nihilominus absoluī, & cām qua penitentia sacram Eucharistiam sumere?

49. Matthæus annorum tredecim, cū summo flagraret legendi, & scribendi studio, Patre ac Matre viuentibus, vixit Religionem, si virtutique pos-

I N D E X

posset recte consequi: nunc vero decimun sextum attigens annum, Patre mortuo, & de tali emissio voto contristatus, rem matri aperit, cui vehementer displiceret, filium tali voto esse astriatum, ut quæ alium non habet: præcipitque filio, vt vxorem ducat. Ille consulit confessorem.

Quæritur, an mater possit huiusmodi votum irritare, & quid debet Confessor Matthæo consulere? 83.

50. Sylvestro in sacrâ constituto obtingit iure hereditario castrum quadam cum snero & mixto imperio. Cùque sunt multa à prædecessoribus publicata banna in pænam sanguinis, ille eadem confirmat & renouat: aliaque contra quosdam rebelles, de nouo promulgat. Et nulla Summi Pontificis obtenta super hoc specialiter dispensatione, saepe celebravit, nullo sibi factò conscientia scrupulo.

Quæritur, an talia faciendo banna, irregularitatem incurrit? 87.

51. Angela obligata speciali voto ad recitandum singulo quoque die Virginis Coronam, cum illam vñico contextu, & sine aliqua interpellatione posset perficere: diversis tamen horis eiusdem diei interruptis Coronam sèpissime dicit per partes: idque confessori explanat.

Quæritur, an voto satisfecerit, si que ei iniungendum, vt deinceps totam final dicat? 88.

52. Lucas, cum colat prædium sub una Parochia, se transfert ad habitandum sub altera: & huic soluit primitias, non illi sub qua est prædium, è quo fructus colligit. Nec vñquam voluit ex tota frumenti, & vini congerie, sed ex sua dumtaxat parte, salua omnino & integra ea, que est patroni, primitias dare: quia sub tali pacto, locatum est sibi prædium: isque est aliorum colonorum vñus. Et cum elapsis annis dederit competentem mensuram, nunc iratus in Parochum, nō sibi paruissimam soluit. Interrogatus

igitur à Confessore, num primitias soluerit, narrat prædicta.

Quæritur quid in his debet confessor ei injungere: & vtrum incurrit in casum ab Episcopo referuatum de primitijs non solutijs? 92.

53. Franciscus morti proximus declarat filio hæredi, præsente uno solo teste, se velle, vt Antoniaz dentur centū scuta: vtaturque dum vixerit sua domo: hæres patre mortuo, cum in testamento nihil de huiusmodi legato appareat, nō vult dictam pecuniariam quantitatem Antoniaz persoluere: redditque pro causa confessori, legatum illud non fuisse solennitate iuris relatum, nec posse ad ipsam in foro exteriori obligari.

Quæritur, an nolens soluere, sit absoluēdus, & quid agere teneatur Confessor, cum huiusmodi legata sine iuris solemnitate facta occurrerint? 95.

54. Laurentius præsbyter cum ad celebrandum pro defuncto inde ad tria miliaria vocaretur: nec summo mane Breuiarium suum reperiens, speransque se habiturum aliquod accommodatum ab alijs in Ecclesia, in qua defuncti peragebatur officium: nulla tandem est sibi Breuiarij oblata copia. Et ita non dicto matutino celebrat, & domum reueisus, nec Breuiarium suum per quindecim dies reperiens diuinum officium toto illo tempore non persoluit. Nunc Bononiæ veniens Breuiarium emit, & confitetur.

Quæritur, an peccauerit mortaliter, tam celebrando, quām diuinum officiū non persoluere: & quæ pænitentia sit ei iniungenda? 99.

55. Reuerendus Bartholomaeus cathedralis, seu Collegiatæ Ecclesiæ Canonicus, etsi in choro semper præsens sit, perraro tamen cum alijs diuinum officium canit: sed vel priuatim ibidem intra seipsum illud recitat, nulla profrens verba, vel antequam adeat chorū, aut postea illud recitat, dicens aliorum confuse.

consuetudini se conformare, & etiam
vereti, ne alta voce, è suo loco canèdo,
seu recitando, alios perturbet.

Quæritur, an suæ satisfaciat obligatio-
ni, & distributiones quotidianas resti-
tuere teneatur, & cuius? 103.

56. Paulus cum dote promissam fili-
am, quam nuptiui tradidit, soluere sta-
tim nequicet, fecit paustum cum marito,
durante solutionis mora, daturum se
illi singulis annis sex pro centenario.
Nunc vero filia, cum sit vidua, & diues,
reliqua usufruuntaria, ac filii sui cura-
trix, nec dum sibi sit soluta dos, persi-
stit in eiusdem pecunijs ad sex pro cen-
tum, exigendis.

Quæritur, utrum id sibi liceat, & quid
confessor teneatur tam Paulo, quam vi-
duæ filiæ iniungere? 106.

57. Gabriel infirmitate oppresas te-
stamentum condidit: in quo oninia sua
Ecclesijs, ac certis personis relinquit:
nihilque consanguineis, eti egenis, ob-
intestinas cum eis inimicitias: postea in-
grauescente morbo, & de inimicitijs pæ-
nitens, confessorem accedit iubet, nec
tamen suaderi potest, dictis consanguineis
quidquam legare.

Quæritur, num sit absoluendus, &
absolutione, data, An quæ in dicto testa-
mento in inimicitijs facta legavit, sint
anima sua profutura? 109.

58. Cum statuto Ciuitatis prohibi-
tum sit, ne quis sericum, vel aliud simi-
le mercium genus extra ciuitatis confi-
nium deferat, sub pena amissionis earū
terum, & duorum mille scutorum Fisco
applicandorum: delatus est Marcus
ad iudicem de huiusmodi criminе: ob
quod in carcерem conieclus adducit
duos falsos testes: qui jure iurando af-
firmant tales merices non fuisse ex ea-
rum genere, quæ erant prohibite, & sic
defraudat fiscum.

Quæritur, an huiusmodi testes vla-
tra peccatum mortale sint restituio-

ni obnoxij Fisco, & quid confessor
debeat illis iniungere? 112.

59. Dionysius plura habet beneficia
simplicia, quorum unum sufficiebat ad
honeste, decenterque vivendum, attenta
sua personæ qualitate: nihilominus ta-
men, ut commodius valeat suis egenis
parentibus subuenire, eadē ab Episcopo
sibi collata, absque alia sumi Pontificis
dispensatione retinet: & hanc piā suam
intentionem Confessori declarat.

Quæritur, An posit à Confessore
absoluti: si re ipsa non renunciat, re-
tentio eo dumtaxat, quod sat est lux
personæ? 114.

60. Philippus, cum vidisset clericum
percuti, & facili negotio id impeditre
posset: tamen noluit, non quia tale fa-
ctum sibi placeret, sed quoniam iudicabat
sue nobilitati indecens, priuatis his-
ce concertationibus in medio Ciuitatis
immisceri, nunc interrogatus à Confes-
sore, an sua ope indigentibus succurre-
rit, enarrat prædicta.

Quæritur, nū peccauerit mortifere, &
in excommunicationē Cauonis. Si quis
fudente 17.q.4. inciderit? 117.

61. Andreas cum quibusdam scholaribus
ad aleas ludens, vni, qui sibi præte-
rito anno lucratus est scuta viginti, lu-
cratur nunc absque dolo, & fraude scuta
centum. Sed cum postea illi consti-
tuerit omnes alias ab ipso esse filiosfa-
milias, accidente confessionis tempore,
rem hanc Confessori explicat.

Quæritur, an ludēdo cum scholaribus,
deliquerit mortifere, teneaturque ad re-
stituenda illa centum? 118.

62. Barnabas præbyter beneficium
habebat, cuius redditus, tempore, quo
sibi est collatum, sexcentorum scuto-
rum sumam non excedebant: nunc
octocentum valent. Illud clapsis die-
bus renunciavit eo animo, & confiden-
tia, vt confobrino suo daretur, non
alias renunciaturus, a signata ducento-

rum scutorum portione ad beneficia-
ti sustentationem, reliquis in pensionem
sibi reseratis. Et ut concessio facilius
impetraretur, prouentuum summam
non nisi sexcentorum scutorum esse
Pontifici enarrat, & sic obtenta est gra-
tia. Nunc vero sit sibi scrupulus, tum
de animo, quo renunciavit, tum de fru-
ctuum summa, quan non expesit.

Quæritur, num Simoniacæ fuerit hæc
renunciatio, & quid Cōfessor circa p̄-
dicta debet illi iniungere? 122.

63. Augustinus rem bona fide emit,
quam sibi postea constitut, esse alienam;
& antequam à proprio domino pete-
retur, illam reddit vendori, quodam
facto rei defectu, ut suas reciperet pe-
cunias: quibus habitis, vendor ille ab
hac ciuitate discessit, nec scitur quo
abierit: nunc vero rei dominus rem pe-
tit ab Augustino.

Quæritur, An Confessor debeat Au-
gustino imponere, ut rei pretium resti-
tuatur? 123.

64. Ludouicus cum lanas ex Hispania
eueetas tanti emat, vt si pannum ex
illis integre & pure conficiat, & ven-
dat, patrum, vel nihil lucretur: ideo in-
miserit, contextique de communibus
lanis, occultans huiusmodi vitium em-
poribus: qui si illud scirent neutiquam
pannum emerent: pretium tamen ad vi-
rij quantitatē adinettūt.

Quæritur, an peccet mortaliter, de-
beatque à suo Confessore ad aliquam
restitutionem astringi? 124.

65. Bernardinus in carcere positus,
& per inferioris iudicis sententiam ad
aureoles damnatus, ad superiorem ni-
hilominus appellat, vt vel gratiam
aliquam conlequatur, vel saltem exe-
cutionem dictæ pœnae aliquantulum
differiat, sciens iure sibi esse illatam.
Nunc vero solitus in Natiuitatis Do-
mini festo consteri, de iusta sententia se
appellasse exponit.

Quæritur, An sic appellando peccato
uerit mortaliter, & possit absolui, si
primæ sententie, quamprimum non
obedierit. 126.

66. Martha ob B. Virginis deuo-
tionem, cui dies Sabbati est dedicatus,
emisit votum, non nendi tali die: postea
vero avaritia cupiditate allecta, pro-
missis non stetit: ino à Confessore in-
stanter postulat, ut tale votum in quid
aliud sibi computetur.

Quæritur, an in fractione dicti voti
culpa sit letalvis, positusque á Confesso-
re permutari. 127.

INDEX CASVVM II. PARTIS.

1. **M**ICHAEL ira obexcatus
vixerit interfecit, ob quod
crimen bannitus, ut gra-
tiam à principe obtineret,
& cum Parentibus vxoris pacem injec-
tum interfecit illam in adulterio reperitse; &
quod admonitam sepe, nec inquam
emendari volentem, coactus est honoris
proprio consulere, & illam intermiserit.
Nunc autem obtenta gratia, & pace,
domum reuersus, confiteritur hæc menda-
cia Parochio: cui de non restituenda fa-
ma vxoris se excusat, ne in principis,
& parentum indignationem de nouo
incurrat.

Quæritur, an sit absoluendus, non
resarcendo ablatam famam. Et quid
à confessorio sit illi iniungendum?
128.

2. Gaspar furatus est scuta cen-
tum, aperta Ecclesiæ quadam capsæ,
ob quod lata est per superiorem ex-
communicatio, ut qui de tali furto sciat
intia

I N D E X.

intra nouem dierum terminam id ipsi reuelat. Vnde Melchior, qui solus furem viderat, & timore perculius tunc non obstat, nec modo habet sufficientem probationem ad conuincendum Gasparem, & licet secreto ipsum aduoceat, nihil proderit, confessorem nunc adiit pro consilio postulando, ne in excommunicationem incidat.

Quæritur, an injungendum ei sit, vt Gasparem denunciet, & si nolit, absoluiri debeat, excommunicationisque sic reus?

143.

3. Fermo erat proposito quidam iuuenis diues, & nobilis, Religionem quandam ingredi, quod cum nouissem Franciscus, omacm rationem adhibuit, vt à tali concepta opinione illum reuocaret: tum in meretricium domos inducendo: tum de illorum Religiosorum vita, quæ falsa erant enarrando: ob quæ omnia ita dissuas est iuueas, vt quantum prius erat devotioni deditus, tantum nunc vitius sit irretitus. Sed Franciscus erroris conscius, & perditi iuueas vicem dolens ad confessionem accedit.

Quæritur, quid illi sit imponendum, tam quoad damnum Religioni illatum, quam quoad iuuenem perditum?

147.

4. Eusebius Parochus præsentato sibi puer ad baptizandum, & moram faciente eo, qui à parentibus erat designatus in patrinum, cùm ægrè ferret temporis, licet parui, dilationem, Hieronymum à casu in Ecclesiam ingressum accerfuit, vt baptizatum puerum susciperet, atque tangeret, & ita, sacramento peracto, & re parentibus nunciata, non parum de Eusebio Parocco sunt conquesiti.

Quæritur, An dictus Parochus admissens non designatum, peccauerit

mortaliter: & num contracta sit spiritualis cognatio cum Hieronymo?

5. Vacante Ecclesia curata N. propositoque editio iuxta formam sacri Concilij Tridentini, & descriptis ad examen, seu concursum Ambrosio magis idoneo, & Ludouico multo minus, is si solus concurreceret, de collatione obtainenda quasi certus, centum aureos dedit Ambrosio, vt iuri cederet, & à concursu omnino desisteret. Quo facto beneficium est tibi collatum, cum tamen examinatores, uno excepto, metu potius, quaia voluntate idoneum illum iudicauerit.

Quæritur, Auferque simonia accepisti, datisque pecunijs commisericit. E num tuta conscientia Ludouicus dictam Ecclesiam possideat?

6. Felix morbo gravi oppressus, votum Deo emisit de ieiunando sabatho, quoisque vixerit ad Domini Blasii honorem, si ad primitam reuertetur sauitatem: qua adepta, cum præteritis annis steterit semper promissis, hoc præsenti ob Natalis Domini festiuitatem, vt Ecclesie consuetudine se se conformaret, carnes comedat.

Quæritur, an peccauerit mortaliter: & quid in simili casu debeant Parochi pænitentibus consulere?

162.

7. Balthasar in Flandriam negotiandi causa est profectus, & vt merces suas commodius, ac expeditius venderet, cum his potius, qui publicè haeretici erant, quam cum fideliibus Christianis societatis contractum joivit: & transactis aliquibus annis, in Angliam visenda illius desiderio pergit: ac utrobique cum aliquibus quas hereticas esse newerat est meretricatus, nunc in patriam reuersus cum suas apud eosdem infideles reliquerit pecunias in dicto contractu societatis perseuerat.

* * 4

Quæritur,

Quæritur, an incurrit in censuram aliquam, possitque absoluī, si dictū contractū non rescindat? 166.

8. Iuliana cum sciret filiā suā fuisse olim in confirmationis sacramento à Martino suscep̄tam, putansque cognationem istam non esse perpetuam, sed per annum durare, ut sibi ab aliquibus erat dictum, contraxit, vidua facta, in facie Ecclesie cum dicto Martino huiusmodi impedimenti ob temporis diuturnitatē oblitio, & ignaro. Inde ad duos annos veritatis vterque conficius, adhibito cum multis confilio, dispensationem à Summo Pontifice postulant, allegantes impedimentum occultum esse, & ab utroque ignoratum: eaque obtenta committitur confessori facultas, vt si ita est eosdem absoluat, & ad contrahendum habiles redat.

Quæritur, num hæc dispensatio sit subreptitia, & quomodo debeant de novo contrahere? 168.

9. Augustinus voto castitatis astrinxus, cum legeat muliere, quæ sui, & rerum suarum domesticarum fideliter curam habeat, offertur sibi quedam in uxorem, quæ & quinquagenaria, & huius voti compos vult cum illo contrahere: ita vt domo, sed non thoro cohabitent: & suum Augustinus votum omnino seruer, simili tamen castitatis voto, illa non vult astringi, idque confessori declarant.

Quæritur, an sic contrahendo peccet: & nolentes defistere à sponsalibus, absoluī debeant? 171.

10. Matthias votum emiserat à multis annis de non perpetrando quodam vitio, sub pena offerendi duos cereos altari B. Virginis, & cum huius voti non fuerit recordatus, durante Iubilatio, quo concedebatur facultas cuiuscunq; voti commutandi (religionis, & castitatis exceptis) postulat nunc à

Confessore, ut illud sibi commutet virtute præteriti Iubilæi.

Quæritur, an possit, & in quid debeat à confessore commutari? 174.

11. Lucas filium ex illegitimo thoro sibi natum imperiali, & Pontificia auctoritate legitimari, & ad omnia legitimorum iura reduci amplissimè fecit: absque tamen præiudicio cuiusvis fidei commissi, & substitutionis, ac in eis vocatorum. Postea adueiente morte, hæredem illum in omnibus suis bonis reliquit: prohibens expressè testamento detractionem legitimæ, ac Trebellianæ, vt qui velit dicta omnia bona esse fidei commissa, & in illa succedere semper masculos suæ familie, quos nominat usque in inheritance: nunc vero defuncto filio in Flandria in bello ab intestato, & fine liberis, succedenteque Antonio in dictis bonis, mater, vt dicti legitimati hæres postulat sibi dari legitimam, ut cuius detrac̄tio non poterat à testatore prohiberi.

Quæritur, num Antonius teneatur in conscientia dare legitimam prædictæ matri. Et si nolit, an absoluī debeat?

12. Ioannes filium ex damnato concubitu suscep̄t, cui dum viueret multas pecunias varijs temporibus donauit, vt ex illis bona immobilia emeret: nec non in ultimo vitæ discrimine nunc positus testamentum condit, in quo nobilem quendam amicum hæredem omnium rerum suarum instituit, eo animo & spe, vt post mortem reddat filio spurio totam hæreditatem. Confessorem vocat, cui prædicta omnia enarrat.

Quæritur, an donando, dum viueret filio spurio, condendoque testamentum cum certa spe, quod tota hæreditas sit peruentura ad dictum filium, peccet mortaliter: quidque à confessore sit iniungendum tam patri, quam

I N D E X.

quām filio, quām hæredi? 182.

13. Antonia præsentibus testibus promisit Franciso se nupturam ei- dem, & is similiter ducturum illam in uxorem; & has de futuris nuptijs pollicitationes confirmarunt, osculo, & manuum tactu: nunc Antonia à paren- tibus sua non vult promissis stare, sed decernit alteri nubere, eo maxi- mè, quia haec promissio fuit sibi à con- fessore nuper commutata in quædam opera pia virtute Iubilæi, non aliam ope- rā caudam, quam quia secundus iste sponsus magis sibi placet.

Quæritur, an peccet mortiferè An- tonia contrahendo cum alio, possit- que cum tali proposito à Parochè ab- solui. Et num dicti testes teneantur cum denunciationes fiant, hoc impedimen- tum manifestare 193.

14. Nicolaus hominem quandam optimi nominis infamia nota affecit, cuius rei conscius filius, patrem acer- rimè reprehendit: postea ipsum ad de- bitam faciendam satisfactionem satis- fisiè induxit. Nunquam tamen adduci Nicolaus potuit, ut famam iniuria ablatam resarciret: & ita nulla facta sa- tisfactione è vita casu repentina de- cessit. Nunc filius rem omnem confes- sori enarrat, nesciens an ea, quæ Nico- laus pater suus imposuit illi homini, fuerint omnia vera, vel falsa.

Quæritur, an filius, qui hæres est pa- tris, debeat à confessore cogi ad huiuscæ fame restitucionem. Et quomodo illam restituer? 197.

15. Iosephus à multis annis puel- lam quandam domi ab obstetricie bap- tizatam tenuit parentum designatio- ne in Ecclesia, cum catechizaretur, & vngeleretur christinatus: fuitque pro com- patre descriptus in Parochi libro. Nunc Deo cum promiserit ducere pau- perem aliquam in uxorem, & hæc pael-

la, quæ duo lecim est annorum, mag- na egestate opprimatur, optaret il- lam ducere, consulitque ea de re con- fessorem.

Quæritur, quid confessor illi respon- dente debeat? 201.

16. Antonius cum possit alijs in re- bus mercaturam exercere præcipue tamen in pigmentis, & fucis, in qui- bus plurimum sibi est lucri, negocia- tur: & illa vendit diuersis personis, quarum alias nouit esse meretrices: & posse, imo velle similibus fucis ma- le vti, & quamuis à confessore suaus decreuerit semel nolle denuo in his ne- gotiationem agere: nunc tamen lucro allectus in eadem persistere desiderat, si absque peccato possit: qua de re aliū confessorem consulit.

Quæritur, an licita sit huiusmodi ne- gotiatio, possitque absolui, si ab ea non desistat? 205.

17. Gaspari cum esset relatum quan- dam in ciuitate esse pueram, quæ si pro dote haberet triginta ad summum scuta, nuberet optimo artifici. Ille spô- te absque illo iuramento, aut voto, so- la simplici promissione intra seipsum statuit donare ex suo, summam illam dicta puellæ. Inde ad paucos dies ani- mum reuocat, quia pollicitationem, nec verbo, nec signo aliquo exprefserat. Et à Confessore interrogatus, an pro- miserit vñquam quidpiam alicui, factū hoc enarrat.

Quæritur, an in conscientia astrin- gendus sit, ad dandas pecunias ita sim- pliciter promissas? 208.

18. Ioannes infima fortis vir filiam habet de sua pulchritudine adeo elati- tam, vt omnia, quæ lucratur in se mul- ta cultius, & superbius, quām statui- sū conueniat, ornanda expendat. Nec tamen patri constat, quo animo id fa- ciat, eti de prudentia filiæ sit securus, nihil

I N D E X.

28. *Quis contra proprium honorem com-militaram: Interrogatus nunc à Con-fessore, si quid illicitum filijs permittat, hæc ipsa recenset.*

Quæritur, an peccet mortaliter pater, per-mittendo filiam sic vestiri, & or-nari? 211.

19. *Franciscus diuturnam con-sue-tudinem, & familiaritatem, qua cum Martino erat attractus, ob leues qua-sdam causas à tribus annis ita dis-soluit, ut quamvis nullo illum prosequa-tur odio, imo sua prosperatione la-teretur: eundem timen quantumcunque sibi obium, & propè domum habitan-tem, nec alloqui, nec salutare inquam voluerit: & cum huius rei nullum con-scientię habeat remorsum, nec à suo Parochio aliquis factus sibi hu-zusque fuerit scrupulus: Nunc alteri confessus, & ab eodem exhortatus, vt Martinum à quo resalutari, & amicè debere recipi, certo scit, salutet, & mo-re humano alloquatur, ille renuit id fa-cere, satisque sibi esse dicit iniquo ani-mo eum non videre.*

Quæritur, an absolui debeat, & si ab-solutatur valida si confessio? 215.

20. *Michael cum alijs profectus hinc Neapolim, in medio itineris, vt ad aleas luderet, reliqis socijs per diec integrum in diuersorio remansit, quo cùm aduenirent baoniti, equum sibi locutum sunt furati. Nunc in patriam reuersus, cum constet locatori ob alearum lusum hoe furtum evenisse, & sociorū equos saluos reuersos, petit pretium equi sibi restituī, quæ omnia Michael Confessori enarrat.*

Quæritur, an in conscientia astrigi-debeat ad huiusmodi reficiendum dan-num? 217.

21. *Blasius in aliquos casus Episco-po referuatos prolapsus cuidam deu-o-tæ Societati (cui à Summo Pontifice*

est concessa facultas, vt confratres posset bis in vita eligere idoneum Confessorem, à quo valeant absoluī ab omnibus casibus, & censuris, quan-tumcumque Sedi Apostolicæ reseruatis) sece ascribi fecit: & ad Parochum nunc accedens, cum absolutionis repulsam accipiat: & pro ea obtinenda ad Epis-copum mittatur, instat absolui vir-tute prædictæ facultatis societati con-cesse.

Quæritur, An absque Episcopi licentia Confessor cum absoluere pos-sit? 221.

22. *Petrus cum potētem habeat ini-micum, qui sepiissime machinatus est illi mortem, nec potest eius manus effugere, nisi à patria, & à suis vi-uat quasi exul: vnde res sua à duobus iam annis detinuentum patiuntur, & post omnem operam adhibitant in re-conciliando homine, nec pace inquam assequuta, in animo nunc haber ad se suaque tuenda, iam quod autoritate publica id nequit, priuata saltu, præ-dictum inimicum interficere, & hanc suam mentem confessori exponit.*

Quæritur, quid Confessor debeat illi consulere, & vtrum à suo proposito nō discedens absolui debeat? 224.

23. *Sacrista, seu depositarius, cui res Ecclesiæ sunt creditæ, & consignatae, vi-denit latronem illas inuidentem, & sur-ripientem, cum nec clamando, nec alio modo posset furem impedire, clauibus, quas in manu habebat cum ita atrociter percussit, vt ē vulnera accep-to inde ad paucos dies moreretur. Et quia interim quod iste vulneratus exgra-tiabat, non defitit sacrista à celebra-n-do, eo quod inuasorem ob res, quas te-nebatur ex officio custodiore, & defen-dere, percusserat: nunc tamen illo vita-functo sit sibi scrupulus, tum de homi-cidio, tum de irregulatitate.*

Quær-

I N D E X.

Quæritur à confessore quid illi debeat consulere? 227.

24. Dominicus pecunij indigens, cum sibi nolint mutuo dari à mercatore, petit ab illo, vendi sibi credito de mercibus scuta mille, quas eadem reuendit statim eidem mercatori, precio minori, iusto tamen, quām illas emerat. Nunc mercator ad confessorem accedens fit ei de vslra scrupulus.

Quæritur, an cogendus sit restituere aliquid Dominicō? 233.

25. Gaspar diuitijs adeo abundans, vt ex ijs, quæ ad sui status amplitudinem tuendam superfluent, singulis annis magnam nummorum copiam coadunare soleat: vix tamen villam pauperibus elargitur eleemosynam: eo quia neminem in ciuitate nouit extremè egere, elargitus libenter, si nouisset. Nam illis, qui ostiati mendicant, satis superque putat frustum panis tribuere. Interpellatus nunc à confessore, an quæ superfluent suo statui, in pauperes distribuat, respondet prædicta.

Quæritur, an quæ superabundant coadunans, nec omnia pauperibus, largiens, peccet mortaliter. Et quid cum huiusmodi diuitiibus arturus sit Confessor? 235.

26. Dominicus Parochus certò nouit Antonium falsa quadam suspicio-ne suasum, omne consilium inire de vxore interficienda, cui homicidio cum facili admonitione potuerit obuiare, id tamen non præstitit: eo quia natura piger, & de rebus alienis parum follitus, perpetrato nunc vxoricidio, fit sibi aliquibus scrupulus, quod illi nō occurrerit, cūm facile posset, & solus id nouisset.

Quæritur, an in irregularitatē inciderit, & à quo absolui valeat? 244.

27. Martha, de Mariti amore suspecta, secretō in adulterio illum deprchen-dit, ob quam causam sunt multi menses à quibus debitum coniugale reddere marito obnoxie petenti, renuit. Nunc veniens ad confessionem, rem omnem aperit: nec vult à proposito diuelli, nisi maritus iurevitando polliceatur, in simile peccatum iterum non lapfurum.

Quæritur, An perseverans in dicto proposito non reddendi debitum, possit absoluī? 247.

28. Marcus quibusdam imposuit seruitoribus suis, vt Ioannem interficerent, & statim sagerent: data illis pecuniarum summa, isti non modo homicidium commiserunt, verum etiam centrum scuta quæ in bursa Ioannis inuenierunt furati sunt: cuius furti nunc conscius Marcus, & quod coiuito sit perpetratum, cum homicidiarijs agens, nec illos ad debitam restitutionem inducere valens, ad Confessorem pro confilio petendo accedit.

Quæritur, An in conscientia astrin-gi Marcus debeat, ad centum illa scuta restituenda? 251.

29. Franciscus audiens publicari bullam, qua datur confessoriis authoritas absoluendi in foro conscientiæ, seruata consueta Ecclesiæ forma, & alijs de iure seruandis, illos qui extra statum Ecclesiasticum deferentes frumentum in excommunicationem Sedi Apostolice reseruataam inciderunt. Nunc prætextu Bullæ, & sub spe obtinenda statim absolutionis, non modo frumentum, sed multa etiā alia prohibita, extra statum Ecclesiasticum vendenda detulit.

Quæritur, vtrum vigore dictæ Bullæ absolui debeat, & sub qua Ecclesiæ forma? 251.

30. Antonius in casum Episcopo refermatum

uatum incidit, & quia plenariam indulgentiam concessam ijs qui confessi, & communicati processionem ad territorium Pontificis Clementis V I I I . authoritate benedicendum comitantur, assequi desiderat, & ab excommunicatione ob societatem cum bannitis habitan, alijsque censuris iuxta tenorem S. D. N. Clementis V I I I . absolu vult.

Dubitur: An data à Pontifice facultate illa absoluendi à quacumque excommunicatione, & omnibus casibus exceptis solu*n*i*s*, quæ continentur in bulla cœ*n*e*x* Domini, intelligatur etiam data absoluendi à casibus Episcopo reseruatis?

31. Prælatus è ciuitate discedens, concessit cuidam confessori facultatem, vt à casibus illi reseruatis absoluueret quoscunque suos subditos, ea tamen sub conditione, vt iterum de peccato reseruato in quod incidissent, confiterentur cum eodem Prælato quādo reuenteretur, & præsens esset. Nunc vero Antonio sub illa conditione absoluto, graue sit Prælatum adire, vt qui videat non teneri id ipsum scelus iam confessum, & sacramentaliter absolutū, iterum confiteri.

Quæritur, An huiusmodi conditio sit illicita, & si Antonius nolit ulterius superiorē adire, possit de illa inobedientia à quocumque absolu*n*i*s*?

32. Martha Ioannis amore capta, & ab eodem grauida timens à parentibus occidi fugam insimul arripiunt: sed amicorum postea suasu pax componitur sub pacto, vt matrimonium contrahant; reuersaque in patriam pro celebrandis nuptijs, Ioannes ad confessionem accedit, Parochoque declarat, se cum matre ipsius Marthæ, hac conscientia, rem prius habuisse, qua etiam

de re suspicio non parua inter consanguineos semper fuerat. Admonitus ergo à Parocho de affinitatis impedimento, suasusque ab eodem in longinquas ire partes, ille renuit, vt quod erit non modo Marthæ, & ipsius matris, sed aliorum multorum homicidiorum causa, & confessionis reuelatio maximè periclitabitur.

Quæritur, An matrimonium sit à Parocho celebrandum, ipsique sponsi absoluendi, & communicandi. Et coniuere insimul absque peccato valeant, vt mors, & sigilli fractio euiteretur?

33. Dominicus beneficium pingue Ecclesiasticum habens, Caonicas horas semper recitat, raro tamen cum debita attentione, & deuotione: non modo quia actibus exterioribus induendi, ac lauandi corpus, lectum conficiendi, vestes excutiendi, domumque totam præparandi, ac compendi ex proposito tunc occupatur, sed etiam quia si hæc quandoque non faciat, menteq[ue] tamen ad exteriora negotia interius diuagari aduententer permittit: adeo quod ab uno anno, quo officium diuinum recitare est obligatus, vix semel attente, & deuoté illud dixerit; & hæc omnia in confessione nunc explicat.

Quæritur, An peccatum mortale commiserit, & ad restitutionem frumentum sit non minus cogendus, quam si nullatenus Diuinum officium dixerit?

1. Antonius indigens pecunij petit eas à Ioanne, qui non vult illas dare inutiliter, sed petit venditionem veram certæ hæreditatis quæ sibi reddat in fructibus ad rationem, quinque aut sex pro centenario, ad numerum pecuniarum quibus subuenit Antonio: qui vt necessitat^e sua prouideat, vedit agrum

agrum Iohanni eo tamen pacto vt illum sibi reddat & reuendat quando pecunias restituerit, interim tamen Antonius annos fructus percipiat, vel pensionem seu afflictum, & illa sex habeat, ad rationem liuelli quoisque contractus reuendatur.

Quæritur nunc quid in iure, & in conscientia sit ad mensuram iustitiae in hoc contractu dicendum? 269.

Ludouicus vendit Marco agrum seu prædium iusto pretio constituto: & quia empator non habet pecuniam sufficiētē ad solutionem pretij conuenti pro toto prædio, Ludouicus vult constituere pēnūiem annualem super eodem prædio ad rationem quatuor aut quinque pro centenario, secundum summam totius pretij conuenti & non soluti, usque ad tempus & terminum quo integrè fuerit solutum, hoc tamen interposito pacto, vt interim quod empator totum premium non persoluerit, ad omnia grauamina realia & personalia, tam ordinaria quan extraordianria teneatur, & subeat similliter disp̄edium casuum fortitorū, ita vt in omnem euentum maneat vendor securus de toto pretio ad terminum persoluendo, & de annua etiā pensione iuxta numerum pecuniarum promissarum quæ nondum sunt solutæ.

Quæritur an contractus iste sit licitus & permittendus? 271.

INDEX CASVVM

III. PARTIS.

M Atthiæ grauia peccata confitenti, imposta est à confessore satisfactoria pénitentia, non quidem qualitatib⁹ & quantitatib⁹ criminum proportionata, & æqua, sed admodum leuis, & voluntati ipsius accommodata, & ideo acceptauit illam, non tamē adimpleuit ob-

solam accidiam: nunc vero prope Epiphania festum, in quo solet communicare, ad confessorem alium accedens, & de illa accidia se accusans, petit instāter veterem pénitentiam in nouam commutari, non aliam ob causam, quā quod libenter & deuotius hanc, quam illam, credit se adimpleteurum.

Quæritur, an primus confessor iniungendo pénitentiam, non æquivalentem grauitati peccatorum, sed prout Matthias elegit & voluit, lethaliter deliquerit, & num à secundo confessore cōmutari possit ob illam leuem causam? 273. 2. Augustinus per multis annos apud Turcas in captiuitate degens, adueniētē quadragesima confiteri erat solitus, cuīdam captiuо sacerdoti iuueni, nec aliás unquam ad cōfessiones approbat. Nūc vero in libertatem redactus, ea solum peccata Parochio in Paschate confitetur, quæ post illam ultimam confessionem perpetrauit, impositamque à Parochio, sacramentalē pénitentiam, non plene & integre intelligens ob auditus defēctum, eam tamen partem cuius recordabatur, adimpleuit, non quidem statim, sed postquam in concubinatura incidit, in quo cum perseveraret, & opera in peccato mortali facta, non esse valida audiret, desistit etiam ab hac perficienda, quæ omnia in noua confessione alteri facta ad præsens recenseret.

Quæritur, tam quoad confessiones in captiuitate factas, quam quoad pénitentiam, partim nō auditam, partim in peccato mortali actam, nec tamen adhuc integrā adimpletam, quid sit Augustino iniungendum? 278.

3. Hieronymo post datam peccatorū absolutionem, imponit confessore quorundam ieuiuorum pénitentiam, quā ille non vult acceptare, nec ad aliquam se obligare, sed pro suo arbitratu facere: Cōfessor tamen præcipit, vt impositam acceptet, & exequatur, qui renuit, & discedit. At postea confessus alteri,

I N D E X.

teri, dicit multa quidem pro pœna præteriorum peccatorum, satisfacienda egile, nihil tamet de iniunctis à confessore, quia ad id nunquam voluit se obligare.

Quæritur, primo an bene egerit confessor, tum penitentiam imponendo post absolutionem : tum ad eam inuitum Hieronymum obligando. Et deinde si voluntaria penitentia æque satisficiat, ac sacramentalis?

4. Bernardus ob clerici percussionem excommunicatione irretitus, ad confessorem accedit, & ante cætera peccata de illo se accusat, absolviturque ab omnibus peccatis, & quoad excommunicationem iniungitur ei, ut ad superiorem recurrat: inde ad aliquot dies obtenta à superiori licentia vt possit à confessore quocumque approbato absolvi, ad novum confessorem accedit, & prædicta omnia enarrat.

Quæritur, an confessor bene fecerit illius excommunicati cōfessionem audiens, & num absolutio à peccatis data fuerit valida, debeatque reiterari confessio?

5. Franciscus diæcessis Sabinensis, veniens ad urbem litigandi causa, confitetur ob devotionem ibi Religioso ordinis Mendicantium. Et cum Romæ nulli sint casus Episcopales, vel Summo Pontifici, vel eius vicario referuati præter quam contenti in bulla cænæ Domini, absolvitur à dicto confessore à casibus in quos incidenterat suo Episcopo referuatis. Nunc vero in patriâ reversus & suo Parocho cōfessus, sit ei scrupulus, quod non poterat ab illis referuatis à quocunque confessore Romæ approbato præter summum pænitentiarium absoluvi.

Quæritur, an Religiosi Mendicantes, vel alii in Urbe cōfessores possint quocumque ad se venientes, à quibus suis casibus Episcopo cuiuscunque referuatis absoluere?

6. Quidam Gallus paupertate oppressus,

ad hospitale ciuitatis Mæleani, diæcessis Sabinensis, ad finem quadragesimæ accessit, in quo charitate solita, per aliquot dies receptus, veniente Paschatis die ad Ecclesiam pro confessione agenda, & sacra cōmunione sumenda se contulit, & in confessionarium ingressus, gigno crucis facto, & multis contritionis signis ostensis peccata quamplurima factetur gallico idiomate, cum aliud nesciat, sed confessor lingue illius ignorans, quantumuis pro eo intelligendo nimium elaborauerit, ex omnibus tamen peccatis, vnum dumtaxat intellexit. Sed dubius an de illo solo debeat hunc absoluere, & ad communionem admittere, consulit Theologum.

Quæritur, quid confessori sit respōdendum?

7. Nicolaus ad titulum patrimonij sa-
cris initatus, diuinū officiū aliquando non recitat: hoc cum alijs suis peccatis in confessione manifestat, ob quæ à confessore non alia imponitur pænitentia, quam quod diuinī officiū recitationem nunquam omitat, & Virginis beatæ coronam, quam bis in hebdomada ex vo-
to recitat, loco pænitentiae per mensem ad confessi peccata applicet: ingeritur illi nunc grauis scrupulus, quod res easdem, ad quas ex debito alias tenebatur, sint ei in pænitentiam & satisfactionem sacramentalem impositæ.

Quæritur, an hæc ex præcepto necesse sit, possint & debent pro pænitentia confessi iniungiri?

8. Andreas nauigaturus in Hispaniā, sacerdotem habet eiusdem itineris comitem, quem et si nunquam ad confessiones audiendas admisum, instanter deprecatur, vbi primum nauem sunt ingressi, confessionem eius audiat: solent enim multi in illa matis nauigatione periculum mortis subire. Sacerdos rediuit, & adhortatur Andream, vt antequam nauem conscedat, confiteatur alicui ab ordinario approbato: nibilo-
minus

minus videns animum huius inclinatum erga ipsum, & recordatus alibi vidisse quendam alium capellum non approbatum, confessionem cuiusdam feminæ partui proximæ audiuisse, matisque ac partus periculum, fere nihil differre, confessionem Andreæ dum mare ingredenterur, audierunt, eumque sacramentaliter absoluit, non tantum à peccatis, sed à varijs censuris Sedi Apostolice referuntur. Nauigatione tandem feliciter peracta, Andreas Parochus confiteretur, & prædicta enarrat.

Quæritur, an dictæ absolutiones, tamquam data est mulieri partui proximæ, quam hæc Andreæ data fuerint validæ, & quoad peccata, & quoad censuras? 299.

9. Antonia confueuit cubilia aduenis locare, eisdemque pro laundis pannis, & alijs necessariis inferire; inter quos aduenas, est vnu à quo inhonestè concupiscitur, & nonnunquam cum eodem adulteratur, & licet multis alijs in confessionibus firmiter proposuerit in tale adulterium non incidere, nihilominus tentatione seducta, & occasione domestica sibi oblata, reincident, non sëpe, sed raro admodum. Nunc ante confessorem posita, cum eodem proposito amplius non adulterandi, petit absolutionem.

Quæritur, an ståte illa domestica occasione, & cōtinuata peccati, ac reincidendi, debeat nihilominus absoluiri? 302.

10. Thadæus scripsit suo Parochio eūti Romam, ut licentiam absoluendi ab excommunicatione Episcopo referuata quendam pénitentem obtineret. Sed interim quod Parochus in ea obtinenda est demoratus, & in Parochiam reveritus, cum facultate obtenta absoluendi pro illa vice, nouit ex Thadæo, pénitentem absolutione iam non egere; occurrit tamen in confessione Parochio, alter simili excommunicatione ligatus, quem vi gote dictæ facultatis absoluit. Nunc tamen dubitatio illi iniecitur, quod

et si licentia absoluendi à tali censura fuerit sibi concessa nullo speciatim, & in singulari nominato, attamen intentio sua in illa petenda & obtainenda sive determinata ad eum de quo Thadæus scripserat.

Quæritur, an illa facultas concessa ad absoluendum vnum, non tamē expressum nec nominatum, valeat pro absoluendo alio? 304.

11. Banniti, ut Parochum interficiant vocare faciunt eum de nocte per Philippum, qui fugat matrem in extremis laborate, & confessionem instanter petere, idque credcas Parochus, sumpta quadam Lucerna è domo exiens, Philippum comitatur: & illum in itinere interrogat, de causa tam repetitam infirmitatis, & alijs: sed cum prope essent à loco in quo infidax parabantur timēs etiam Philippus de nece sua genuflectitur ante Parochum: & inter alia peccata hanc suam fictionem à bannitis suam confitetur, qua audita statim celebrati curi Parochus fugam arripit, & in domum recurretur; unde banniti manifeste videntes ob scita in confessione Parochum fugisse, Philippo capto hunc interfecerunt.

Quæritur, an Parochus deberet potius morti se objicere, quam confessionem sic fugiendo reuelare: & homicidio Philippi occasionem dare, & utrum sit irregularis? 305.

12. Simon in confessione, enarrat peccasse sapè sapius cum Martha, animo ducendi eam in uxorem: postea hec ad eundem confessore accedit, infelix profus, quod Simon illi sit confessus: interrogata autem inter alia, an ab aliquo fuerit vnoquam cognita, vel quenpiam carnali affectu amer, veritatem ob verecundiam negat, ad quā dicendam cum nulla via potuerit à confessore induci, tandem interrogatur, an Simonē cognoscat, & cum ipso aliquando peccauerit, quæ in suspicionem tunc veniens, suscitat. Simo-

Simonem cum eo confessum, veritatem cum lachrymis, & fictionem fateatur.

Quæritur, an confessoris industria sit vituperanda, vel potius laudâda in peccatis à Martha eruendis, per illas de Simeone interrogations? 309.

13. Prælatus in confessione nouit Lucam esse ad beneficium & dignitatem quandam inhabilem & indignum. Et quamvis in concursu facto, huius sufficientia ab omnibus examinatoribus fuerit satis cognita, & approbata, ille votum suum ei denegat, vt qui timeat eligendo eum quem in foro consciëtiae scit esse indignum in pñam suspensio- vis incurere. Alij de hoc negato voto magnam concipiunt admirationem, idque ex aliquo intrinseco odio prouenire arbitrantur, nec non Lucas scandalizatur maxime, vt qui nouit ob sola cognita in sacramentali cōfessio-ne fuisse sibi denegatum suffragium. Nunc scrupulus vehementer Prælatum stimulat.

Quæritur, an sigillum confessionis frègerit, vel magis eligendo sic indignum in suspensionem inciderit? 312.

14. Margarita, publica meretrix est Parochio confessa, cum dolore præterite vita, & proposito amplius non merecandi: non tamen fuit absoluta, eo quod signum emendati animi nolebat, depositis luxuriosis vestibus, & derelicto inhonestæ habitationis loco, præbere, multique videntes hanc Margaritam detineri plurimam ad pedes confessoris, credentes eam fuisse absolutam pertinet à Parochio, an illam absolverit: iste ad obuiandum suscepto scando, respondit eam quidem cōfessam fuisse, sed non absolutam, eo quod emendatæ vi- ta signum non dabat.

Quæritur, an Parochus ad tollendū scandalum, dicendo se eā nō absoluisse, confessionem reuelauerit? 315.

15. Parochus forores duas confessus, de honestate & pulchritudine eaurum postea cum quibusdam quæ illas confi-

teri viderunt in sermonem incidentis iu- niore deuotam, Virginem, nulloque letali criminie maculatam, multis verbiis laudat, de altera quæ erat ætate ma- jor, nihil omnino loquitur: ex illis lax- dibus effectum est, vt quidam iuuenis ditissimus, iuniorem potius in vxorem quam prouectiorem accepit: consuevit etiam Parochus ad altare grauiora fuorum subditorum peccata, quæ per confessionem nouit, reprehendere publi- ce, ita tamen caute vt nullus in notitia eorum, qui talia patrarent deuenire valeat. Nunc de utraque re, ve- hementer à quodam reprehenditur.

Quæritur, an in laudâda illa forore: Nec non reprehendendis ita peccatis, confessionis secretum violauerit? 319.

16. Religiosus ex ordine Mendican- tium, virtute cuiusdam bullæ à se ac- cepta, qua confraternitati secularium erat concecta, & facultatem dabant quibusvis confratribus etiam Religiosis, eligendi vnum ex approbatis ad libitū Confessore, & absoluendi toties, quo- ties ei opus esset à casibus etiam Sedi Apostolicae reseruatis, præterquā con- tentis in bulla cænæ Domini, confessus est extra ordinem clericu seculari appro- bato, & à quodam casu suo Provinciali per constitutio-nes reseruato absolutus: qui confessor ignorantia & errore ob- cæcatus, eundem excommunicationis vinculo innodatum, ob nō denuncia- tam veritatem de quodam furto magni momenti facto absoluit: sed nunc scrupulis angitur, vultque in monasterium ire, & cum Religioso illo secrete loqui- tum de confessione sibi facta absque fuorum Prælatorum licentia, tum de ex- communicationis absoluzione in præ- iudicium tertij data.

Quæritur, in his quid confessori fit consulendum? 322.

17. Iacobus homicidium commisit & in carcerem coniectus, ob quodam in- dictio vehementia, & acerrime tortus, in grauem

graue incidit infirmitate: ob quam morti proximus Confessor vocat, illique fatetur inter alia peccata nolle vñquam veritate patrati homicidij in iudicio dicere, quamuis ad plenū probatam: quia absque dubio suspēdendus statim erat, morique se potius velle, tormentorū vi cū honore, quam patibulo affigi, cum familiæ suæ dedecore. Nunc confessor in anticipi positas, vt qui ex una parte videat, hunc mori impénitentē, nec absoluendū, eo quod nō proponat veritatem in futurū iuridice interrogatus fatēri. Ex altera vero, si ad eā dicentem illum inducat, suspēdij sui erit causa, cum irregularitatē periculio, ad vitum doctum pro consilio petendo accedit.

Quæritur, quid confessori in hoc casu sit consulendum?

331.

18 Petiti olim anno 1587. societas B. à Domino N. vt tum ad finiendam Ecclesiæ fabricam, tum ad opera alia pia, eleemosynam pro sua deuotione elargiatur. Cui tunc Dominus N. promisit quinquaginta scuta pro illo præsente anno, & deinceps singulis annis viginti quinque quoiqui viueret. Deinde foliatis illis quinquaginta pro fabrica, nō dedit amplius ipse N. per sexennium dicta illa scuta viginti quinque promissa singulis annis, eo quod à dicta societate nō fuerunt petita, sed dedit ex se ipso summam multo maiorē ad 400. scuta ascēdentē, distribuendā in pauperes eiusdem societatis, quæ distributio partim facta est per quendam famulū dicti N. partim per deputatos officiales dictæ Societatis B. per hos enim officiales constat fuisse distributā summa ad minus quadracentorum scutorum: nūc tamē trāscēto sexennio fit ab aliquibus scrupulus eidem N. quod promissioni suæ nō satisfecerit de 25. scutis, Societati B. dandis.

Quæritur, an in conscientia dictus N. promissionem adimpleuerit per illud sexennium, vel quid illi sit in vtrōque foro iniungendum?

333.

19. Paulinus ad ludendum pila, mane die festo excitatus, cū putaret ad Missam Parochi, uno vel altero ludo finito venire posse, tantū tēporis in ludendo consumpsit, vt non nisi finita prorsus iam Missa ad Ecclesiā acceperet, & ita quāuis omnē diligenter pro audiendo aliō sacro in alijs Ecclesijs adhibuerit, consequi tamē nō potuit, quia omnes erāt clausi, diuinis iā officijs peracti: inde ad aliquot dies, ad confessionē accedēs, inter alia peccata, de hoc grauerit se accusat, quod semel in die festo Missam non audierit, sed causam ob quam id fecerit cum genere suo nō sit mala, non explicat.

Quæritur, an lethaliter deliquerit nō solum in omittenda Missa, sed etiā in ludendo sic pila mane die festo, ita vt distincte vtrāque cōfiteri teneatur?

335.

20. Ambrosius præbyter ad cenam ab amicis invitatus, & ad bibendum plus solito coactus, in ebrietatem incidit, ob quā vespertas & completorium illius diei non recitauit: altero tamen die ē somno surgens, & in se reuersus, atque diuini officij omisi recordatus, vespertas & completorium recompensat: sed ad confessionem postea veniens, solum ebrietatis peccatum aperit, & non diuini officij omissionem.

Quæritur, An ultra ebrietatis peccatum, akterum etiam omissionis diuini officij commiserit, & vtrumque confiteri teneatur?

337.

21. Michael in lōgo itinere desellus, & ab amicis visitatus, cubitum iuit in Sabbato hora adeō tarda & serotina, vt periculo probabili se exposuerit nō surgendi ē lecto, nisi hors prandij, vec audiendi die illo Dominico Missam: tamen ab ijs qui in eadē domo erāt fit à casu strepitus, vt ē lecto surrexit citius, quam sibi erat in animo, & ita audiens campanas ad Missam pulsari, Ecclesiā adiit, & sacro integro deuote interfuit, scaupulus tamen si-

*** bi nunc

bi nunc sit, quod ex latitudine & longa noctis vigilia, periculo probabili se commiserit vimium dormiendi, & pratermittendi sacram.

Quæritur, an de periculo omissionis Missæ, in die festo, debeat confiteri, ut de letali culpa? 341.

22. Raphæl publicato iubilæo, se dispossuit ad illud lucrandum, & cum hoc proposito peractis aliquibus in jubilæo iunctus, in medio hebdomadæ est confessus, & in quibusdam votis autoritate iubilæi à confessore dispensatus: postea tamen à dæmons tentatis in peccata aliqua incidit, nec reliqua in iubilæo præcepta est exequutas, & ita culpa sua non est illud lucratus.

Quæritur, an votorum dispensatio virtute iubilæi à Confessore facta fuerit valida: vel potius nulla iubilæo nos assequitur? 342.

23. Christiani apud Turchas captiui, & in eorum Triremibus remigandū catenis vinceti quibusdam Religiōsū ad eos pro redēptione solita facienda, venientibus, sunt sacramentaliter cōfessi, & inter alia peccata, de hoc uno maxime dolebant, quod contra Christianos in dictis Triremibus remigare erat coacti, timore certo mortis, quia id non facientes occidebantur, vel percusionibus durissimis & morte peioribus, saepe lapius afficiebantur: Confessores tamen eosdem nolunt absoluere, nisi firmiter proponant, mortem potius subire, quam sic remigando contra Christianos, openi Turcis ferre.

Quæritur, an in excommunicatione aliquam sic remigantes incident: possuntque non desistentes, ob metum certæ mortis absoluiri? 348.

24. Ioseph equū bona fide venditum, nouit postea ob occultū morbū, quo laborabat, iaurilē fuisse emptori, nec non admonitus per litteras ab amico, de magna frumenti copia, in ciuitatē breui ad uēcūra, omne statim quod domi habe-

bat triticū, currēte tūc pretio, ob penuryā rigido, vēdidi: occultādō emptori bus, etiā interrogatibus, hāc cito vētrā frumenti abundantia. Nūc mortuo equo, & appulsi in portū nauibus frumento onustis, conqueruntur de illius dolo, equi ac frumenti emptores.

Quæritur, an vtrisque teneatur aliquid restituere? 343.

25. Raphæl mimicum à multis annis, odio intestino prosequitur, & illus mortē varijs modis machinatur, quem tandem in itinere obūium repertū occidit. Nec hoc ad intensum odīū placandum sat sibi fuit, sed corpus occīsum in variis diuisit partes, quas arboribus suspendit, sed postea in graue infirmitatē lapsus, & de hac saeva vindicta, & intensō odio dolens & verecundus, in confessione homicidū cum lachrymis accusat, sed cīcūstantias diuisit corporis, & suspensi, vt quas parum ad rem facere arbitratur, subicit.

Quæritur, an illa odīū intensio, & actus crudeles ab ea proficentes, sint distincta, tam ab ipso odio, quam ab homicidio peccata? 350.

26. Gregorius raro oculos figit in inuierem pulchram, quin sensualitatis motus in eum etiam nolentem & resistenter insurgant: & quānus posset aliquando oculos ad alia diuertere: ex proposito tamen in illa pulchritudine videnda persistit, vt cū his carnis insultibus pugnando, cīisque resistendo, meritum apud Deum acquirat. Sed vincitur in hoc certamine lapius quam vincat. Et cum incredibili scrupulo conscientiae agitetur, quod peccet mortaliter in ipsis carnis illecebris, aut occasionandis, aut non illico reprimendis, confessorem cōfusat.

Quæritur, Num in illis sensualitatis motibus, semper sit peccatum, & quomodo dignosci possint mortales à venialibus? 351.

27. Felix à pueritia Christianam do-
ctrinam

I N D E X.

Crisipam à nullo didicis, vt qui pascendis in agro, ouibus occupatur, & ideo fidei symbolum, orationem Dominicā, & decem legis praecepta nescit, admonitusque sepe à confessoribus, vt hæc addisceret, tamen partim ob verecundiam, partim ob negligentiam, id nunquam fecit. Nunc autem in virili ætate, quāvis elaborat maxime in his memoriarum tradendis, nequit tamen aut verbum unum retinere.

Quæritur, an hæc nesciens, debeat à Confessore absoluī? 355.

28. Dominicus centum scuta habet destinata ad dotem puerulae neptis; illaque dat mercatori ad negotiandum eo pacto, vt tempore quo neptis nupserit, non modo centum illa integra refluantur, sed etiam lucrum singulis annis' accrescat capitali ad rationem sex pro centenario. & ita post daodecim annos quando neptem matrimonio coniungit, ex capitali, & lucro, & actuario, petit scuta fere trecenta. Mercator autem cui in negotiando ex votis non succedit, nec summam tantam reddere nunc potest, absque bonorum suorum iactura, & ex altera parte sidos hæc statim non soluat, matrimonij contractus non celebrabitur, idque verget in grauisimum pueræ damnum, agitatur stimulo conscientiæ, & confessorem cōfult.

Quæritur, an contractus ille cū mercatore sit illicitus, teneaturque potius aliquo damno suo prouidere, quā maximo pueræ? 357.

29. Paulus habet pecunias rerum fru-giferarum emptioni expositas, sed quia timet in emptione decipi posse, rogat amicum, vt querat aliquē cui mutuo tradat has pecunias cum interessè lucri verisimilis cessantis, amico tamen ingeneritur scrupulus de vñfuræ labo.

Quæritur, An pro mutuatis sponte pecunij, possit lucri cessantis interesse peti? 359.

30. Nobilis cui à multis annis Antonia deseruit nuptui eā nūc collocās, ducēta scuta in dotē promisit, initoque contractu, & matrimonio celebrato, petit nobilis tēpus ad dotē soluendam, quod vltro per sponsum fuit cōcessum: consueuerat tamen nobilis interim singulis annis, mittere scuta decē ad sponsos in die Natiuitatis. Nunc ab intestato ē vita discedente, petunt sponsi ab heredibus dotem, aut fructus dotis, sed isti in sortem cōputare volūt decē scuta, per octo vel nouē annos à defuncto data quæ nō loco fructuū, sed pro solutione dotis potuisse dari & accipi contendunt: fitque huius litis arbitr̄ iudex in conscientia Parochus.

Quæritur, in conscientia quid vtrīque sit respondendum? 365.

31. Bernardus emerat credito magnā quantitate in frumenti pretio mille scutorum: aduenienteque solutionis tempore, cum careret pecunijs, constituit censum creditorij, in quibulfam suis dominibus locari solitis, quia animum creditoris sciebat illis pecunijs velle ab alio centum emere. In celebratione tamen contractus, non apparuerunt illa mille scuta in pecunia numerata, iuxta bullam Pij V. sed facta quadam nōnullorum scutorum numeratione, Bernardus ipse confessus est, se illa accepisse & accipere loco pretij dicti venditi cēsus. Nunc autem quia duo fere sunt anni à quibus non reperitur, qui domos illas habitare vellet, ob id quod nocturno tempore spirituum quorundam strepitū ibi sentiuntur, recusat Bernardus censum soluere. Et hæc omnia Confessori exponit.

Quæritur, an ille cōtractus nō numeratis vere & in effectu pecunijs sit validus, Et dōmibus sic in fructiferis liber maneat à soluendo censu. 366.

32. Nicolaus diues, à multis annis litem mouerat Francisco, de quodam legato, ducentorum scutorum sibi relicto.

* * * 2 Et

Et tandem data est à iudice sententia vt Franciscus legatum soluat, & interim censum annum in re aliqua sua fructifera cōstituat, donec integre satisfaciat. Inde ad aliquod tēpus rogatus ab amico Nicolaus, censum hunc vendit producētis & decem scutis, inſeo prorsus Francisco; sed quia ab aliquibus ingeritur serupulus, tum quod ob dilatam ſolutionem, censuale lucrum acceperat: tū quod censuale ius, carius vēdiderat, quā emerat Parochum adjit.

Quaritur, quid quad vtrumque fit illi in conscientia dicendum? 369.

33. Guilelmus censum in quodā molendino emit, ſoluendum, in certa frumenti quātitate, ſed post aliquot annos, adueniente maxima frumenti penuria, ita vt frumentū pluris admodum nunc valeat, quam tempore conſtituti cēſus, nō vult Petrus, qui censum vēdit, ſoluere illum niſi numerata pecunia, ad rationē octo pro centenario, iuxta cōſuetudinem patriæ, & aliorum censuū. Imo quia molendinum temporis iniuria cēdit omnino, quamuis ex eadem materia fit de nouo totum reaſificatum, & constructum á Petro, non vult in futurum ſoluere censum Guilelmo, Confefrem tamen in his consulit.

Quaritur, an teneatur tempore penuriae, ſoluere censum in frumento: & ad idipsum obligetur in conscientia, repa-rato molendino; 368.

34. Donus Petrus in Episcopum defignatus, cuip̄ non haberet mille ſcuta, quibus indigebat ad expediendas Romæ huiuscē dignitatis bullas, petijt illa à mercatore, cum pacto reſtituendi eadē cum lucro cēſante intra duos annos, quibus acceptis, ſciuit poſtea mercator, non habere Donum Perrum alia bona, quam Episcopales redditus, & quod si diu viuat, ſatisfaciet ad plenum debito, ſed ſi moriatur ante finitum duorum annorum terminum, nihil erit vnde debita ſoluantur, adjit vnum, qui pro-

centum datis ſcutis, dicti Petri vitam aſſecurat. Inde ad annum Donus Petrus efflauit animam, petit nunc mercator ab aſſecuratore vitæ ſcuta illa mille, & lu-cra, aliqui tamen ingerunt ei ſerupulū, quod contractus ille aſſecurationis vi-ta, fuerit illicitus.

Quaritur, an vita hominis, poffit ſub aſſecurationem cadere? 373.

35. Gregorius & Martinus, ſocietatem quandam inierunt, datis ab uno mille ſcutis, adh̄bita ab alio diligētia & in-duſtria, non minoris pretij, quam eſſent pecunia: eo pacto vt tam lucre, quam damna, ex aquo diuidenterit, ſemper tamen pars aliqua lucri, in augmentum ſocietatis aſcerteret: cumque post ali-quot annos, capitale fieret magnum ac-cidit tandem, vt nauis mercibus onuſia, fere totum ſubmergeretur, nec al-iud remanerit, quam mille ſcuta, quib⁹ ſocietas initium ſumpſit: & ille qui ea appofuit, eadem repetit, noſens amplius ſocietatem continuare, ſed alter iofit, partem dictorum ſeutorum eſſe ſibi debitam, quae cum toto capi-tali erat coniuncta, & ab eo induita: ne-que aquum fore, vt fui laboris & indu-ſtrię iacturam, ac damnum ipſe ſolus pa-tiatur.

Quaritur, qua ratione in ſocieta-tibus debet fieri lucri diſtributio, tum etiam danni recōpensatio, quando nul-lum ad eſti lucrum, vel deperditur capi-tale appofitum? 383.

36. Andreas p̄ſbyter & Canonicus, quamuis diues, vt tamen ſe ſuoſque ho-dorifice ſuſtentet, oues emit ac nutrit, vt caſeos ex illis, agnos, & lanas vendat, imo & eadē melioratas cum lucro. Nec non macellum, per carnifices pub-licos, quorū operaſ ad id locat, in do-mo ſua exercet, miſitque confanguineos tempore mēſis per agros, vt triticū ei-dem emant, ac oleum per torcularia, ad hæc in Indiam, vbi multo plus valent, mittenda hiſque negociaſionibus, po-ſitif

sitis etiam apud mercatores multis pecunij ad societatem, tot opes comparauit, vt primogenitaram, & maioratum in familia sua diffisimū institueret: namquam tamen his intentus desit diuinū officium recitate, vel Ecclesiae interesse, aut alia clericalis obligationis munia perficere. Fit tamen à Confessore magnus illi scrupulus, de tot diuitijs per negotiationes acquistis, nec cum vult absoluere, nisi partem distribuat in pauperes, & omnino a' his mercaturis defistat.

Quæritur, an licuerit præfato clero, illis modis negotiari, & maioratum instituere, possitque ab solui, si nolit defistere?

37. Bernardus, cum vitam spiritualē profiteatur, nullum in toto anno se novit commissile peccatum mortale, & quia vult in paschate communicate, nec Parochus vult ei communionem dare absque fide confessoris approbati in scriptis, quod fuerit in quadragesima confessus, & absolutus: qui, etiū poterat de venialibus confiteri, putat tamen præcepit Ecclesie ad id non obligare.

Quæritur, an possit sacram communionem accipere absque venialium confessione: & an præceptum Ecclesie ad ea confienda ipsum obligat?

38. Princeps in suo secreto consilio proponit N. ad quandam dignitatem, ad quam putat illum esse dignum, sed consiliarii sciunt alium esse digniorē, cuius forsitan Princeps non recordatur: innoñrunt aliquos defectus in persona proposta, quæ tali dignitatē aliqua ex parte obstant, ne tamē Princepi molesti sint, simpliciter approbant propositum.

Quæritur, quomodo Confessores se debeant in hac parte cum consiliariis gerere, vt tuti sint in conscientiā?

39. Episcopus destrui fecit quoddam altare, in quo inuenta fuit quædam cappa argentea clausa, & intus quædam parvula hostia in duas partes diuisa, cū

purissima membrana in qua cōtinebatur, fuisse altare illud à quadam aho Episcopo consecratum die 19. mensis Iunij anni 1346. Videsque quod ab illo tempore consecrationis usque ad diem 13. Februarij 1593. erant transacti 247. anni, & nihilominus hostia illa erat albicoloris, & partes illius ita coniungebantur, vt nihil decelle videretur, ideoque credens illam esse consecratam, deculit solenni processione ipsam ad Parochialē Ecclesiam, & alio die Missam celebrans, & aliquem sentit panis saporem.

Quæritur, an peccauerit mortaliter, aut aliquem errorem fecerit exponendo populum periculo idolatriæ?

40. Matthæus ut in matrimonii duceret consanguineam egit cum quadam banchario, vt dispensationem impetraret à Summo Pontifice: qua obtenta celebratum est matrimonium: sed inde ad paucos dies profecto in Indiam Matthæo, consilicus fuit & iudicatus dictus bancharius bullatum Apostolicarū falsarius, & vt talis punitus: irritante Papa omnia quæ erant facta per litteras, seu dispensationes ab isto impetratas, sed isti consanguinei non curarunt obtinere nouam dispensationē, imo femina probans falsis testibus matitum in partibus Indiæ esse vita suæcum, nupsit alterius: nunc autem quod ab India est sanus & diues reuersus, cupit femina ad illum redire, consultique de hac re doctum confessorem.

Quæritur, an primum illud matrimonium fuerit validum, & si potest tuta conscientia alia in eorum ducere?

41. An danda sit ab Episcopo licentia eidem negotiatori, vt ad hereticalem ciuitatē perget causa negotiandi ibi per aliquod annos, & quibus cum conditionibus dari possit?

42. An qui per confessionale impressum in quo continentur variae formulæ & circumspectiæ diversorum peccatorū confiteri est solitus, & de omnibus illis

I N D E X.

se in particulari accusat, tanquam si fuerint ab eo commissa, putans se maiorem aetiam humilitatis agere, quod de pluribus se accuseret, & ea confitendi forma est semper usus, nec unquam de contrario admonitus, peccet mortaliter, vel bona fides & devotione quam habet in tali modo confitendi, quamvis in multis illis falso dicat, ipsum excusat? 386.

INDEX C A S V U M

III. PARTIS.

2. **M**attheus a multis annis Parochus, bona vita, & exempli, ac in administradio populo Sacramentis assiduus, in doctrina tamen Christiana pueros edocenda est valde negligens, (ob quod multi recte iam prouecti, symbolum fidei, ac legis precepta ignorant) ut qui putat, officio Pastorali satisfacere, diebus festiis Euangelium explanando, & principia fidei mysteria in solemnitatibus occurrentia declarando, & patres vt filios suos bene instruant admonendo: Nunc tamen sit illi scrupulus, quod tam multi ex sibi subiectis, Christiana doctrinam ignorent.

Quæritur, an peccauerit mortisfere non edocendo doctrinam, & quæ sunt in eiusitu necessaria ad salutem? 388.

2. Raphael adeo est iuramentis faciebus assuetus, vt oblata etiam levissima occasione, nulla habita veritatis consideratione ex prauo vnucepissime iuret. Et quamvis elaborauerit, in hac pessima iurandi consuetudine eradicandi, non potuit tamen adhuc eam euellere, de quo dolet plurimum, & nolens iurare, inaduertenter crebro iurat: sed reprehensus ab amico de peccato mortali, cui se exponit ob periculum, tam vera, quam falsa indifferenter iurandi, confessorem consulit.

Quæritur, an quoties absque iudicio & sine consideratione veri aut falsi ex mala consuetudine iurat, peccet mortisfere? 391.

3. Thadæus ruri habitans, videt eos loci solitos esse rusticos, festum Diui Alexij celebrare, quod in toto illa diaconia non agitur, & de huius festi origine conscient, qui non ex denotione ita sanctum, sed ob crapulam & publicos iudeos, co die fieri solitos, fuerit dies illi solemnis a populo, a decem fere annis introductus, precipit ideo colonis suis, vt laborent, & festum non celebrent, & ad consuetudinem talis solemnis diei dimittendam, populum allicit.

Quæritur, an culpâ lethiferâ cōmittat, in transgressione illius festi, & quæ consuetudo inducere valeat in aliquam Parochiam diem festum? 392.

4. Emmanuel confessus fuit & communionem recepit in Ecclesia ordinis Fratrum Mendicantium, die Iouis sancto, animo satisfaciendi Ecclesie praepeto: nec postea in die Paschatis communicauit in propria Parochia; lataque fuit per Episcopum excommunicatio in eos, qui illo anno in Ecclesia Parochiali non communicarunt. Vnde Parochus non obstante, quod Emmanuel schedulam ostendat, sacrae communionis suscepit in dicta Ecclesia fratrum, contra ipsum aeriter procedit.

Quæritur, an in illam excommunicationem, & in penas canonis incidet, eo quod non communicauerit eo anno in sua Parochia? 395.

5. Parochus in confilio totius diaconis habitans solet liberam suis subditis concedere facultatem vt cum approbatis non solum a proprio Episcopo, sed alieno, possint tempore quadragesimali confiteri. Et hanc licentiam quam concedit alijs, sibi ipsi assumit, & fere semper cum altero Parochio diversæ diaconis confitetur. Imo cum ab Episcopo authoritatem obtinuerit absoluendi a causibus

I N D E X.

sibus reservatis, ipsem erga se hac ea-
dem auctoritate est usus.

Quæritur, an Parochus tam confiten-
di licentiam, quam absoluendi auctorita-
tatem in subditos exercitam, assumere
erga se valeat? 397.

6. In oppido N. duo tantum sunt ap-
probati confessores, soliti alterutru cō-
fiteri; & nunc deinceps impulsu, tēpore
quo publicatum erat Jubileum ampli-
sum, irato animo se ad iuicem per-
cusserunt in multorum præsentia. Et sic
in excommunicationem lapsi, publicatio
per totum oppidum casu, pacem & ami-
citiam altera die publice inventa, & mu-
tuuo confitentur, ac præfati iubilæi au-
thoritate alter alterū ab incuria excom-
municatione aboluit, & ita celebrant.

Quæritur, an ambo ex notoria per-
cussione clericis in excommunicationem
lapsi, se ipsos potuerint absoluere? 400.

7. Iacobus beneficis simplicia habet,
cum se morti proximum videret, tria
Religionis vota, castitatem, paupertatem,
& obedientiam, præsente Notario, & mul-
tis testibus, in manibus Reuerendi Prio-
ris cuiusdam Monasterij emisit: ut sic in
habitu illius Religionis, in quam erat
maxime affectus, sepeliretur: & totius
ordinis suffragia participaret. Nunc ad
sanitatem, Deo adiuuante, reuersus, du-
bitat an sit vere Religiosus, aut saltē
ad ingrediam Religionē teneatur,
possitque tuta conscientia cū voto pau-
petatis, retinere illa beneficia, & alia
acquiritur?

Quæritur, quid illi à Confessore sit
dicendum? 401.

8. Ludouicus, in grauiissimū & quasi
extremum rerū suarum discrimen pos-
itus, ad orationē confugiens, Deum his
verbis est deprecatus. Domine si ab hoc
periculo eripiat, seruam tibi, luxuriam
fugia, & continens semper ero sed à pe-
riculo liberatus, & voluntate mutata, ad
vomitum est reuersus, ac sponsalia de
futuro contraxit: & antequam uxorem

ducat, ad Confessorem accedens, predi-
cta enarrat.

Quæritur, an per illa verba, castitatis
voto si astricte, quod matrimonium
impedit? 402.

9. Ioannes ludo alearum deditus, cum
maxima bonorū suorum iactura votum
tandem subita passione motus fecit, de
non ludendo in toto vitæ suæ tempore
aleis idque per multos annos postea ob-
seruavit, ruri commorans. Nunc tamen
in vi bim rediens, & nobilium societate
coactus, non potest à tali ludo se absti-
nere. Et cum publicatum sit jubileum,
cum facultate dispensandi & commutā-
di quæcunque vota, excepto castitatis
& Religionis, instat cum Confessore, vt
in tali voto de non ludendo aleis, cum
ipso dispense, illudque in aliud quoduis
commuteat.

Quæritur primo, an illa subita pas-
sio excusat ab obligatione voti? Secun-
do, an vigore dicti iubilæi, possit cum
eo dispensari? 403.

10. Matthiæ quadragesimales cibi plu-
rimum nocent, & ideo dispensatur cum
eo, cui tamen unica in die comedio suf-
ficieret, immo easdem carnes filijs, quorū
nullus decimum quintum attingit annū
offert & porrigit, id non facturus, si de
iure essent ieunio astricti, quod ipsum
confessor manifestat.

Quæritur, An tam cœnando, quam
cibos vetitos filijs dando, peccet mor-
tifer? 407.

11. Basilius, renuntiavit beneficium
quoddam in manibus Papæ in fauorem
Marci, cum reservatione pensionis cen-
tum aureorū, interim tamē quod à Sū-
mo Pōtifice gratia obtinebatur, indiguit
10. scutis, quæ perijt à Marco, & iste, illa
dedit pro parte pētiois annuatim sol-
uēde, vt appareat in schedula ab utroq;
conscripta. Nūc sit Basilio scrupulus de
Simonia, eo quod suscepit pensionis
partē, antequā auctoritate pontificia cf-
set confirmata, vel dispensata.

quæritur

I N D E X.

Quæritur, an simonix sit reus, & quid à confessore sit illi iniungendum? **408.**

12. Ambrosio impositum est pro paenitentia in præterita confessione, ut singulis hebdomadibus viiius anni ieiunet teria quarta, qui cum paenitentiam adimplere posset, sœpe tamen, non nisi ferijs sextis ieiunabat, relictis quartis, & per tres hebdomadas scit se nullo die ieiunasse.

Quæritur, an paenitentiam adimpleuerit, non ieiunando die imposito, sed alio, & pro relictis diebus, quid sit imponendum à Confessore? **409.**

13. Prior generalis Religionis cuiusdam approbata, sciens subditum quedam inclinatum esse maxime ad vota emittenda, quæ postea seruare non nisi difficile poteſt: illius omnia vota simplicia, quocumque tempore, & quauis ex causa etiam de licentia aliorū Prælatorum facta, irritavit: & eidē prohibuit, ne in futurum quidpiā voveret, annullando ex nunc pro ex tunc omnia; subdito tamen ingeritur, scrupulus, quod hæc Prælati votorum annullatio tam ampla, nec sufficiente ex causa facta, nō sit valida, & Doctorem consulit.

Quæritur, an talis irritatio, tā quoad præterita omnia vota, quam quoad futura, sit tuta in conscientia? **412.**

14. Ambrosius consuevit à multis iā annis, sacram communionē bis in hebdomada sumere: in quaquaque Ecclesia, seu oratorio priuato, simplice etiam sacædote celebrante, & solum in Paschate, in propria Parochia cōmunicat: Nūc mouetur illi scrupulus, quod sicut alteri quam confessori ab Episcopo approbato, nequit confiteri ita nec ab alio quam à suo Parocho, aut de eius licentia sacrā Eucharistiam accipere.

Quæritur, an voluntarie, & ex deuotione (expiis communicanti), possit quilibet sacerdos Eucharistiam ministrare absque peccato? **413.**

15. Andreas præbyter remorsu-

sciætia ab aliquot annis turbatur, quod eo tempore quo minores ordines suscepit, ceremonias non nullas prætermisit: & præcipue quod campanam nec tecigit, nec pulsauit, & ista dubitatio insurrexit illi, post sacrum Præbyteratus ordinem adeptum.

Quæritur nunc, an teneatur sub pena peccati mortalis, talem defecūm supplere? **415.**

16. In confraternitate cuiusdā Sancti quæ multis & varijs indulgentijs, ac privilegijs á Summis Pontificibus est ornata, statutum extat, vt si quis fidelium in eam ingredi voluerit, soluat pro ingressu certam pecuniæ quottam, & singulis etiā annis aliam. Nunc fit à quibusdā cōfratribus dubitatio, quod præstatum statutum sit simoniacum.

Quæritur quid dicendum? **416.**

17. Religioso cuidam, consanguineus reliquit cum Prælati licentia, quosdam certos annuos redditus, ad propriū vsu, & hanc licentiam vt illis libere vti possit, alijs Prælati confirmarūt: sed iste amicorum suasu, qui cum ad ludēdum provocarunt, perdidit in ludo centū scuta, & multa quæ detrahit de suo licto vsu, in illicita expendit, nunc fit illi scrupulus tam de pensione quæ voto paupertatis videtur repugnare, quam de restituitione omnium in ludo, & alijs illicitis consumptorum.

Quæritur, an huius pensionis vsus, sit Religioso licitus, & num de illicite cōsumptis teneatur vel ipse, vel qui accepterunt ad restituitionem? **417.**

18. Religiosus cuiusdam ordinis à decem iam annis professus, fit illi nunc scrupulus quod emissā professio nulla fuerit eo quod ante illam, nulla omnino facta fuerit iuridica informatio per dictæ Religionis Superiores de vita & moribus ipsius, prout Sixti Quinti diversis constitutionibus sanctitur, adducto que hoc negocio ad Provincialem, & Episcopī Vicarium iudicarunt ambo professio

I N D E X.

professionem extitisse nullam, qua data sententia dimisit hebitum, & secularis est effectus: non defunt tamen quamplurimi, qui illi dicant, teneri adhuc ad Religionem suam redire, & in ea permanere. Tum quod intra quinquenium non reclamauerit: tum quod professio omnis ex solo informationis defectu, non sit irrita, consultit ob hoc Doctorem.

Quæritur quid illi sit dicendum? 421.

19. Emmanueli relicta est ab auunculo quædam hæreditas, si unam ex filiabus Elisabetæ in uxorem duceret. qui cum per multum temporis instanter perse & amicos ageret cum Elisabetæ, legati huius conscientia, ut filiam Catherinam, in quam ipse erat maxime propensus, sibi sponsam concederer: renuit tam mater, quam filia, offerebat tamen illi filiæ alteram natu maiorem, quam Emmanuel acceptare in coniugem noluit, non alium ob defectum, quam quod animo suo non erat conformis: adeo ut viuēt etiam auunculo, & agente ut cum ista contraheret, persuaderi nunquam potuerit. Quare persistente diu matre in neganda illi Catherina, quandam aliam in uxorem duxit, quæ non erat Elisabetæ filia: sed nunc sit illi scrupulus, quod tuta conscientia hæreditatem illâ obtinere, & possidere nequeat.

Quæritur, an satis fuerit petiſſe unam ex filiabus, & hâc denegari, ut tuta cōscientia obtineat legatum? 426.

20. Parochus Sabinchis, cum ad quædam negotia in urbem venerit, vbi ad confessiones audiendas non est admisſus, publicato tamen in vrbe iubileo, quo conceditur ampla facultas eligendi confessorem idoneum, & approbatum, multorum confessiones ab amicis precatus audiuit, & a referuatis casibus absoluit. Reuersus postea in suam Parochiam, communicataque re cū alijs, addubitat, num vigore iubilei, potuerit in vrbe, in qua non erat approbatus,

confessiones audire, doctorem cōsulit.

Quæritur, an dictæ absolutiones fuerint validæ, & quid Parochio sit consulendus? 427.

21. Petrus ruralis Parochus, singulis quibusque hebdomadibus in urbem venit, causa inuisendi patentes, & cum illis uno tantum die demoratur, relicto tamen ad occurrentes casus Capellano, de cuius prudentia & bonitate adeo fit, ut sacramētorum omnium administrationem, & quæcumque ad animarum curam onera spectat illi committat: nec ipse etiam Petrus si sit in Parochia, onus aliud vult subire, quam ibi adefle, & diebus tantum solemnioribus Missam priuatam celebrare, reliqua omnia per Capellanum agit.

Quæritur, an Cōfessor teneatur Petro scrupulū iniūcere de fructibus, tum in absentia illa diurna suscep̄tis, tum in officio curati per Capellānum, & nō per seipsum prēstito? 430.

22. Petronius in testamento reliquit ut certa panis quantitas pro anima sua in die exequiarum pauperibus daretur. Quod legatū quāuis de iure & facto adimpleri ab hæredibus poscit, ut tamen Parochialis Ecclesiæ necessitatī & utilitati consuleret, illud de Episcopi licentia, in aliud melius opus, fabricæ & ornamenti Parochiæ, cōuerterent: sed nūc à cōfessore sit illis cōscientia, de testatoris volūtate nō adimpta, ut quæ à solo Summo Pontifice potuit commutari.

Quæritur, an commutatio pīj legatī in aliud æquale, aut melius per Episcopum facta, reddat hæredes securos in conscientia? 433.

23. Andreas contra cōfessori sponsalibus de futuris nuptijs cum Martha reque habita, illam à Patre, promissorum, sed non stupri conscientia, saepe ac sèpius in uxorem postulat, quo renuente & filiæ persuadente, ut promissa relaxet, alteri sponsa Andreas, testibus presentibus fidem iurata p̄r̄bet, nondum tamen est matrimonio-

I N D E X.

matrimonium in facie Ecclesie celebra-tum. Interim Martha apparet grauida de Audrea, & pater instat ut illam nunc in vxorem ducat, minando utrique morte: Ille fide sibi relaxata, & de novo alte-ri cum iuramento in praesentia testium præstato, quam si non ducat, homicidia etiam sequentur, se se excusat; in has angustias Andreas redactus, ad Confes-sorem venit.

Quæritur in conscientia, quam harū tenetur in vxorem ducere? 435.

22. Marcus sepe saepius, tam in dome-nicis, quam in publicis colloquijs, vera cum falsis commiscendo, fama cuiusdam notabiliter denigravit, & cū multi sint iam transacti anni, à quibus hæc lesio est facta, maximaque inter eos nunc sit familiaritas, nec Marcus recordari pos-sit omnium, apud quos de illo detraxe-rit, nesciatque modum quo fama illius resarcite valeat, tum ob temporis diuturnitatē, tum quod timeat dilolui posse aincitiam, cum magno vtriusque damno, si in cognitionem veniat, authorē il-lius infamiae Marcum suisse, confessoris consilium postulat.

Quæritur, quid Marco sit consulendum pro restituendo præterito infamiae damno?

25. Antonio tñtori, relicta est, quædā pecuniarum summa, in pupillorū vtili-tatem conuertenda, & cum res quædam fructifera à Ludouico vendenda expo-neretur, fidemque illi in scriptis dederit de ea emenda, interim quod de pretio agunt, offertur Antonio res alia venalis multo pupillis vtilior, quæ reddit ad sex pro centenario, cum illa prior vix red-dat ad quatuor. Nunc dubius an debeat promulgare stare cum damno pupillorū, vel magis horum vtilitati cum fidei suæ no-cumento, & honoris tactura consule-re, ad confessorem accedit.

Quæritur, quod consiliū in foro con-scientia, est illi dandum? 437.

26. Martini beneficia plura simplicia

obtinet, quorum vnum ad vitam ipsius honeste sustentandam sufficiebat, super-fluo autem redditus hucusque expen-dit in primogenitura ad suæ familie splendorem & nobilitatem instituenda, nec non aliquibus in rebus lasciuis, nō defuit tamen vñquam reparanda Eccle-siarum fabricæ, quando oportuit, nec in dandis eleemosynis cum pauperes oc-currebant. Nunc tamē illi fit scrupulus, tum quod sine causa pluri bus beneficijs ad opulentiam sit positus, tum quod su-perflua in ditandis parentibus consum-pserit, & ad Confessorem accedit.

Quæritur, an sit astringendus in foro conscientia ad renuncianda ea beneficia quibus abundat, & ad restituendos omnes fructus, quos in Ecclesie vtilitatē, & in pauperes non consumpsit? 439.

27. Lucas, donum valoris mille scu-torum emit quingentis, quibus vñditor indigebat: alia vero quingenta, cū non habeat vnde soluat, se se obligat dare duodecim pro centenario, venditori se-nio confecto, interim quo vivit, ita vt post eius mortem, nihil horum quingento-rum teneatur amplius soluere hære-dibus: sed antequam contractus cele-bretur, quia de iniustitia & de vñtra du-bitat, confessorem consultit.

Quæritur, an huiusmodi contractus sit licitus? 440.

28. Quidam præbyter, collata sibi in Regno Portugalie quadam Ecclesia or-dinis militaris sancti Ioannis in Hieru-salem, suscepit habitum eiusdem Reli-gionis, & eodem mē die professionem emisit solemniter, renunciato nouitiatus anno, & omnibus ijs quæ dictam profes-sionem inualidare poterant, & sic per quinque annos permanxit, post quos sit illi scrupulus de valore præfatae profes-sionis.

Quæritur, quid huic sit consulendum? 446.

29. Martinus in prouincia quadam Ga-liz suscepit Religionis cuiusdam pro-batae

batæ habitum, & finito nouitatus anno professionem' solemnem emisit: transactio-
que à die professionis deceni fere an-
nis ob famam quæ de illo inter religio-
uos erat, quod cum in seculo delictum
haberet, professionem impediens, neque
bulla Sixti V. de morum & vitæ exami-
ne fuerat cum illo seruata antequā pro-
fiteretur, fuit per Provinciam habitu
Religionis priuatus, & comperta verita-
te iudicauit professionem extitisse nul-
lam; venitque Olysonam, regni Lusi-
tanæ patriam ipsius, & ibi facta iuridi-
ca Inquisitione de vita & moribus, quia
iam cœssauerat præfati delicti impedi-
mentum, procurauit in hoc regno vbi
eademmet religio viget, habitum de
nouo suscipere, & profiteri, sed nolle
annum nouitatus inchoare, cum iam in
eadem Religione quamvis in alia pro-
vincia, austeritates ac rigores, qui in illa
sunt, per tot annos probauerit. Doctoř
consultit.

Quæritur, an teneatur iterumflare in
nouitatu & probatione per annum, vel
satis sit ratificare de nouo profesio-
nem?

448.

30. Euphemia vxor Dionisij, videns
nunc quod à S. Inquisitionis officio sit
iste deprehensus, & tandem per senten-
tiam ad publicam abiurationem & car-
ceres damnatus, ut convictus & confes-
sus, ac pænitens hereticus; non solum
non vult cum illo amplius cohabitare,
sed quia constat eo tempore quo matri-
monium contraxerunt, illum fuisse hæ-
reticum, credit matrimonium inter ip-
sam fidem, & maritum hæreticum ex-
titisse nullum, & posse alteri nubere.

Quæritur, quid illi sit in conscientia
dicendum, tam quoad dissolutionē vin-
culi, quam quoad separationem habita-
tionis & thorii?

450.

31. Barnabas, ut pensionem in quodā
parochiali beneficio obtineat crucē mi-
litaris cuiusdam ordinis suscipit, & cum
alias sit ditiſsimus, tautum sibi de pen-

sione Ecclesiastica procurat dari, quantum
ad decentem nobilis viti sustentationē
sufficiat, qua obtenta patrimonialia bo-
na prodige expendit.

Quæritur, an tuta conscientia, possit
crucem illam ad pensionem obtainendam
procurare cum alias habeat, vnde decē-
tissimè viuat?

454.

32. Religiosus possidet authoritate
& licentia Sedis Ap̄stolicæ, quodam
Ecclesiasticos redditus ultra eos quos
publice legendo & propria industria ac-
quirit, quique de licentia superiorum
sui ordinis, sunt suo usui concessi, & de
utrisque libere donat maxime parenti-
bus puperibus.

Quæritur, an tuta conscientia hoc
facere possit absq; vitio proprietatis &
incidētia in penas bulle Clemētis VIII.
de largitione inuenerunt?

456.

33. Dubitatum fuit, an post decretum
Concilij Tridentini, ieiunio 21. de ob-
seruandis & euitandis in celebratione
Missæ, vbi dicitur, Neue patientur priua-
tis in dominib; atque omnino extra Ec-
clesiam, & ad diuinum tantum cultum
dedicata oratoria ab eisdem ordinarijs
designanda, & visitanda, sanctum hoc
sacrificium à secularibus, aut regulari-
bus, quibuscumque peragi &c. licitum
sit Episcopis vbi cumque reperientur vi-
piuilegio dicendi Missam extra Ecclē-
siā super altari portatili, non tantum
in priuato oratorio, sed etiam in loco
laico, neque cultui diuino dicato.

Quæritur, quid sit consulendū?

459.

34. Quidam laicus emit equitatū Lau-
retanum Romæ, ex illorum numero,
quos Papa Sixtus V. ad honorem bearæ
Virginis, ut custodirent littora chori
Lauretai, ac Provincię Marchiā à Pau-
lo III. iam pridem institutos, & à Gre-
gorio XIII. extintos, de nouo erexit,
& his equitatibus inter multa alia con-
cessit Sixtus V. ut ad pensiones obtainē-
das habiles essent quoad certā quantita-
tem, dummodo habitu armatæ militiæ
incedant,

Incedant, & Romanis Pontificibus in expeditionibus cruciatæ, & Concilij, cū uno equo absque alio stipendio, in seruare quando necesse extiterit, debeant.

Quæritur, an iste, & alij Lauretani equites, qui talem equitatum pretio emunt, & nec sunt personæ Ecclesiastice nec ille equitatus est ordinis & Religionis militaris, neque habent regulam sub qua professionem faciant: sed sunt pure laici & virorati, possint tutu conscientia habere pensionem illam? 461.

35. Certa Mendicantium Religio in Provincia Lusitanie, habet statutum à Priore generali factum, ne descendentes ex Hebreorum genere in ea recipiatur, & si receptus fuerit aliquis irritam esse receptione, superiores vero contrafaciebentes ipso facto suspensos declarat, à quibuscumque officijs gradibus ac dignitatibus, & ad eadem perpetuo inhabiles. Nouitiumque sic receptum etiam professione emissa ab ordine expellendum est præcipit, & in merito salutaris obediencie, ac sub rebellionis pena qui buscumque Provincie Patribus iniungit, ne per se vel alios sub quoouis prætextu dispensationem super hoc petat, aut infestari audeant.

Quæritur, an huiusmodi statutum sit licitum, & obseruandum: incurranque Provinciales & diffinitores in dictis pœnas, si descendente ex Hebreis lucebant, vel etiâ profectu nō eiecerint? 463.

36. Quidam regularis pro negotijs sive Provincie Procuratoris in curia officium agens, & sciens Provinciæ suam inquietam esse, & pro bono pacis & ho-

notis desiderare, vt descendentes ex Hebreorum genere, neque ad habitum, neque ad professionem admittantur, id absque Provincia mandato à Sumo Pontifice impetravit, & decretum ea de re factum à Priore suo Generali, per Sedem Apostolicam confirmavit.

Quæritur, an hæc confirmatio ita sine speciali Provincia mādato, valeat? 467.

37. An Prælati Religiosorum possint absoluere suos subditos à quacumque irregularitate, vel suspensione ex occulto delicto prouenientibus, & à casibus Sedi Apostolicae referuatis, si sint occulti, vt possunt Episcopi, vigore Concilij Tridentini, lcls. 24. cap. 6. 468.

38. Martinus, suscepto à tribus diebus Religionis habitu, in grauissimam infirmitatem incidit. Et cum esset iam morti proximus, data illi de Medicorū consilio extremaunctione, fecit Provincialis, de consensu conuentus, ad infirmi instantiam, pro consolatione sua animæ, solennem ei professionem. Sed inde ad dies aliquot ad sanitatem reuersus, vt melius conualeceret, in patriam (quæ longissime à conuento distabat) fuit missus, in domum matris, vbi nullum erat prope ordinis monasterium. Iste finito integro anno, reuertitur in suum conuentum, fitque illi scrupulus, tam de professione non ratificata in sanitate, quam quod infirmus extra monasterium, nec austeritates nouitatus sit expertus, nec Religio ipsum.

Quæritur nunc, quid cum illo sit argumentum quoad professionem, & nouitatus annum?

V A R I A E
R E S P O N S I O N E S
C A S V V M C O N .
S C I E N T I A E.

Auctore Doct. F. Ludouico de Beja Palestrelo Lusi-
tano, Ord. Eremitarum S. August.

P R I M V S C A S V S .

Paulus, & Antonia contraxerunt sponsalia per verba de futuro deinde Antonia mutato proposito significat Paulo se velle cum alio matrimonium contrahere. Paulus indignatus minatur illi grauiter si tale quid faciat: Antonia ut se ab eo liberet a quo metuebat, dat illi aureos viginti. Quocritur an Paulus tuta conscientia possit aureos retinere.

VI C casui satisfit dicdo, quod si dictus Paulus huiusmodi pecunias accepit, ob recompensationem alicuius damni euenientis sibi, ex dissolutione sposalium de futuro, vt ob famę detrimentū, quod fortasse erat passurus, eo quod Antonia illū repudiabat nubendo alteri: vel ex eo quod aliquas iam Paulus expētas fecerat, solitas fieri à spōsis, quas non fecisset alias, vel ex alio iusto damno sibi emergete ob voluntariam, & iniustam a dicta Antonia abrogatam fidem: nec peccauit viginti illos aureos accipiendo, nec vllę obnoxius est restitutioni, Ratio est quia cum Paulus non teneatur relaxare pro-

missionem sibi ab Anteia factam cum notabili suo detinēto, & ad Antoniā, & ad res Antoniæ habeat Paulus ius aliquod ratione dictae promissionis de futuris nuptijs, nō est quod peccet, si quid iustū accipiat ob vexationis damnum; arg. c. Dilectus 2. de simo. & clarū est Antoniam damnū inferre Paulo, quia is dānum facere dicitur, qui id facit, quod facere ius non habet. arg. ff. de ratione in l. Nemo.

Addo Antoniam dedisse huiusmodi pecunias voluntariè Paulo, quia & si iste minabatur illi grauiter, non erat pro extorquendis dictis pecunijs, sed vt Antonia promissam seruaret fidē defuturis nuptijs: quā cū sine ratione nolit ser-

A uare,

uare, ob idque timeat interfici, si quid piā donat, vt Paulus non modo ab indignatione quiescat, verum ne cum illa in iudicio agat, voluntaria, & libera est illa donatio, vt in simili concludit Soto. lib. 4. de iust. & iur. q.7. art.1.

Et confirmatur quia si Antonia dedit illos viginti aureos alicui tertio, ea intentione, vt obtineret à Paulo remissionem promissionis sponsalium, manifestū est non teneri illum tertium ad restituendas pecunias sibi ob dictam causam datas; igitur nec ipse Paulus, cui ex fratre fide est illata iniuria, & offeruntur illa 20. ab Antonia ob relaxādā promissa, tenebitur datos nūmos restituere, cū ad recipiendum illos tanto maiore habeat causam, quanto dicta promissio ciuilis de futuris nuptijs erat ei alicuius vtilitatis, & non tenebitur eam gratis relaxare.

Præterea poena apposita in spōfibus ideo nō est valida, quia matrimonia debent esse libera. cap. Gemma de spōf. &c. Cum locum, &c. Requieuit eod.ti. & D. Thom. in 4. dist. 27. q. 2. art. 1. in resp. ad 4. vnde si ponatur ratione dotis, tenet; quia non remouet libertatem, vt communis est tententia; igitur cum ab Antonia, quæ volebat nubere alteri cum iniuria Pauli, cui se promiserat, data fuerint viginti scuta, non ob pœnam antecedentem sponsalia, sed consequētē fractiōnem, eorundem, non erit restitu-

tioni astric̄tus Paulus.

Tandem licet is, qui aliquid accipit ad faciēdum, id quod debet, puta qui accipit vt nō furetur, iniuriā non referat, à minando super se deat, & alia similia mala non perpetret, à quibus patrandis diuina legē est interdict⁹, ad restitutionem accepti teneatur, eo quia accipit mercedē pro illo quod gratis, & sine mercede tenetur facere, vt colligitur ex l. 2. ff. de condic̄t. ob turpē causā, ybi habetur repeti posse id, quod datur alicui ne sacrilegiū faciat, & ex glos. ab omnibus recepta l. 4. eiusdē ti. quo loci dicitur repeti posse id quod datur alicui ne fiat meretrix, & l. quod euitādi. C. de condic̄t. ob turpem causā, quā decernitur id quod datur ab eo qui est ineptus militia; deligenti milites vt eum excusaret à Tyrocinio, repeti posse, id quod eruditus docet Adrianus in 4. de Restitutio- ne q. 19. Et ideo & si Paulus vt à minando & ab iniuria inferēda Antonię supersederet, pecunias illas accipit, obnoxius sit restitutioni. Nihi lominus tamen, vt in casu propo- nitur, si viginti illos aureos expertit, vt damnum sibi illatum ex fracta ab Antonia fide resarciret, tutu cōscientia poterit illos retinere, cum enim illa non sibi ab Antonia seruata promissio, causa extiterit dāni, infamiae, vestium, & aliarum expensarum pretio æstimabilium, nō est quod iustè non possit velle, il- las

las sibi reparari, ac refici.

Quin potius dato quod acceperit, principaliter illas pecunias, vt à minis super federet, & nullam in Antoniam vindictam exerceceret; cum tamen eas acceperit ob rem, ad quam iustitiae legibus non obligabatur, sed solius charitatis præcepto, charitati enim contrauenit qui proximū offendit; & id quod accipitur causa faciendi ea ad quæ legibus aliarum virtutum, non iustitia astringimur, vt puta qui aliquid accipit, vt non fornicetur, vt ieiunium obseruet, vt inimico parcat, vt missam dominicis diebus audiatur, nonsit de necessitate restituendum, saltem antequam a dante repetatur, cum possit illud retinere ex quodam dantis consensu, donec repetierit, ad minus extra iudicium, quia lex nō prohibet translationem dominij rei datae ne maleficiū fiat, sed cōcedit solum cōdictionē, quæ est personalis actio, cuiusmodi sunt omnes condicōnes, vt notatur in Rub. de Codicē indeb. relinquitur manifestū quod cum Antonia libere dederit nō est Paulus coarctandus ad accepti restitutionem, vt colligitur ex Nauar. in man. cap. 17. num. 34.

SECVNDVS CASVS.

Q VID debeant Confessores seruare in ciuitate Bononice circa obseruationē dierē festi videlicet,

cet, An incipiat in vesperi, vel incipiat media nocte, & finiatur media nocte, ita ut sciant quam rationem seruare debeant cum illis qui hoc tempore opera probibita exercuerint.

AD hoc Respōdetur quod in obseruatione diei festi quo ad inceptionem, & defitionem standum est consuetudini ipsius ciuitatis; quia & si de iure cōmuni, diei festi cultus olim incipiebat à vespera; vt dicitur cap. 1. de ferijs, & de consecrat. distinc. 3. cap. pronunciandum, idque fuit sump tum à Leuitic. capit. 23. Nihilominus tamen cum huiusmodi præceptum quoad diem, & horam, determinatum sit de iure positivo, & consuetudo sit optima legum interpres, de consuetud. capit. Cum dilectus. ff. de legatarum l. si de interpret. ideo consuetudini ciuitatis standum est, donec aliud ab Illustris. & Reuerendis. Archiepiscopo nostro decernatur, vt ait Pano. in cap. 1. de ferijs Tab. verb. feriæ §. 46. Sylu. verbo. Dominica q. 2. D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 2. & S. Ant. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 2. & habetur c. Quoniā de ferijs, & dist. 76. c. Vtinam, & ff. de verb. signif. cap. Anniculus, & quāuis Sum. Rosel habeat, quod talem consuetudinē non potest facere vna pars, duæ vel tres, sed solū pars maior vtens ea, secundū Glos.

c.fin.de consuet. Oppositum tamē est tenendum cum cōmuni sent. quia non oportet maiorem populi partem vt a ctū inducente cōsuetudinem exequēdo illum, sed sufficit si vtatur approbando , & in hac re standum est communi iudicio rationabili, ita tamen vt cessatio ab operibus duret tempore conuenienti, & vt est in vniuersali v̄su per vinti quatuor horas: Arbitrarer tamen optimum fore ad omnē confusionem, tam incipiendo, quam finiendo festo, tollendā, quod ab Illustris. Domino Archiepiscopo præscriberetur, vt cultus festi inciperet à media nocte, & perduraret usque ad mediā noctem: sicut iustissimis de causis videtur iam vniuersaliter in Ecclesia receptum. Tum quia ceterae omnes fere obligaciones ecclesiasticæ vnius diei, intelliguntur à media nocte, usque ad medium noctem: vt patet de ieunio, de recitatione Diuini officij, & abstinentia à carnibus feria 6. & Sabbatho. Tum quia Dominus ad eripiendum populum de Ægypto Exod.12. (in quo significatur nostrā à peccatis liberatio) in noctis medio percussit omne primogenitum, & Dauid Psal.108. inquit, media nocte surgebam ad confitēdum tibi: Tum quia cū dies Dominica celebretur ad laudem resurgentis Chriſti, & ferē media nocte, vel paulo post resurrexit (vt multi Doctores arbitrantur) idoneum erit, vt in

hac ciuitate tunc festum incipiat. Demum quia media nocte putat Cassiodorus Psal. 108. futuram nostram resurrectionem, iuxta illud Matth.25. media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, &c. & Paul.i.ad Thessalon.4. Dominum venturum refert, sicut in nocte furrem, hic autem non venit 1. vel 2. hora noctis, sed media, quando sopor obruit homines. & ob has, & alias causas sua Illustr. & Reuerendiss. Dominatio distulit rem hanc, quoad inceptionem festi definieandam maturiori cōſilio in synodo, volens, & decernens, vt interim seruaretur recepta quæcunque extat ciuitatis conſuetudo.

TER TIVS CASVS.

IN diebus ieunij; an præter unam comedionem liceat etiam ientaculum aliquod sumere, & quale quantumque id esse debeat ne frangatur ieunium, & an possit indiferenter fieri comedio sive mane, siue vespere, prout à multis solet in vigilia Nativitatis Domini nostri:

R Elictis varijs Doctorum sententijs, eam puto veriorem quæ asserit pro serotino ientaculo licitum esse sumere nō modo fructus vel panem, vel herbas disiectiue (vt videtur omnes fere Theo-

C O N S C I E N T I A.

Thomistæ sentire) sed etiam coniunctim, & insimul secundum cōsuetudinem Diœcesis, cui consuetudini standum est etiam quoad quantitatem, dummodo non sit tanta, vt iejunium defraudetur, & quod huiusmodi collatio) vt vulgartere dicitur fieri potest non modo intentione, ne potus noceat, verū etiam intentione sustentandæ naturæ quamvis etiam non bibatur.

Primum ostendo, quia vbi non habemus ius specificum, recurrentum est ad consuetudinem loci; & facit, cap. Vtinam dist. 79. iam autē parua comedio panis in sero, non repugnat essentiæ iejunij, & consuetudine ferè vniuersali est receptum, vt fructus, & panis in colatione sumuntur; Hinc apud relligiosos constitutionum suarum obseruantissimos ad collationē de sero pulsatur non modo, vt bibant, sed vt ad tabulam sedentes buccellā panis, cum aliquibus nuceolis, vel siccis fiscis; aut quid simile edant, nec propterea putant se iejunium violare; Tum etiam quia quoties quis modum non excedit, recte sibi cōsulere videtur, si illud sumit, quod suæ complexioni plus prodest. Nā si collatio sit ne potus noceat, & medicinæ seu salutis causa, ab omnibus conceditur, illud debet sumi ante potum; quod complexioni cuiuslibet non noceat, sed fructu sine pane, & panis etiam solus noget plurimis igitur si vtrumque su-

matur non frangitur iejunium.

Adde Eccleſiam in statuenda vnicā comedione in die iejunij nō attendisse ad id quod, modo quo-cunque nutritre potest, sed ad id quod principaliter ordinatum est ad nutriendum, semper enim in præceptis intelligitur id quod est per se, & formaliter tale. At electuaria, confectiones, fructus, & si aliquo modo nutritant, non tamen principaliter sumuntur ad nutriendum, sed ad stomachum compонendum, vt recte cibos coquat, & digerat, nisi forte quando in excessiva quantitate sumerentur, frustum etiam panis, licet nutritat, nō tamen sumitur in quantitate apta ad nutriendum, sed magis ad subueniendum naturę ne succumbat, vt qui no documento potus maxime obſlit̄: ergo bucella panis, fructibus modicis pro collatione vti ne natura deficit, non est iejunio aduersum. Tabie. verbo iejunium. §. 3. Bartolomaeus Medina lib. Qui dicitur Instructio confessoris; in tertio præcepto §. 10. vbi afferit quod si qais in Vigilia Natiuitatis Domini collationem faceret cum varijs fructibus non in quantitate excessiva, sed mediocri, & eo in loco, in quo hoc fieri in consuetudine esset, Prælatique scirent, ac consentirent, non propterea iejunium frangeretur, imo addit fuisse opinionem Magistri de victoria, illū, qui facta collatione, aliquid po-

stea parum ab amico rogatus sume-
rēt, non transgrediiciunij præcep-
tum. Tum quia id quod parum est,
pro nihilo reputatur. Tum quia
non dicitur propriè, & formaliter
comestio, quando oliua, vel ficus
vel quid minimum, vt amico gra-
tum fiat, accipitur.

Secundum ostendo. Tum quia
sumere aliquid ne pot' noceat, po-
terat ante quamcunque consuetu-
dinem fieri; igitur cum consuetudi-
ne sit introductum, vt aliquid sero
sumatur, non videtur iam id sumi-
ratione potus, sed sustentationis,
alias consuetudo nil operaretur.

Tum etiam quia omne, quod
est humana lege introductum po-
test legitima consuetudine mitiga-
ri. arg. cap. fin. de consec. & ita testa-
tur Innocent. Panor. & communis
in Rub. de obseruat. iejunij, quod
sumere aliquid pro collatione de-
sero, ad sustentationem potius na-
ture quam ad delicias, & ad gula
obsequium, non est peccatum, nec
ieiunij prævaricatio, dum tamen id
fiat temperate secundum consue-
tudinē loci, quia cum non habeam
mus quo ad modum, ac quantita-
tem collationis sumendę, legem a-
liquam peculiarem, ipsa loci con-
suetudo obtinebit rationem legis.
quæ est doctrina D. Tho. i. 2. q. 97.
artic. 3. & iuriis peritorum in cap. fi-
de consuetudine.

Tum item quia secundum Di-
rect. potest statui, vt in iejunio Ec-

clesiae bis comedatur, sed parum:
imo quod etiam ad magnam quâ-
titatem arbitrantur aliqui, quæ opi-
nio, &c si vera non sit, quia unica co-
mestio videtur esse in præcepto ie-
junij magis presupposita, tamquam
cōmuniter intellecta, quam expre-
sa, vt probat Caiet. 2.2. q. 147. ar. 6.
nihilominus tamen cū id quod pa-
rum est, pro nihilo habeatur, po-
test consuetudine suffragante, quæ
vim legis habet decerni, vt paruū
ientaculū sero pro sustentanda na-
tura accipiatur, quia licet priscis té-
potibus quando hominum nature
erant robustiores, non fuerit fortè
licitum sumere fructus, herbas, &
bucellam panis, eo quia horū vſus
secūdum se videtur esse formaliter
manducatio, nihilominus tamen
hac ētate in qua hominum natura,
ex antiqua, & multiplice genera-
tione est debilitata, & confracta, li-
cita hæc omnia sunt, per modum
restauratiæ medicinæ in vesperti-
no potu, fraude cessante, iam enim
Christianus populus consuevit vt
per modum medicamenti his quo-
rum vſus fuerat primo manduca-
tio, media siquidē ad naturam finis
reducuntur, ideoq; refectiones quæ
prætextu consuetudinis illius loci,
in quo vivuntur sunt, cum ipsa con-
suetudo sit recta rationi consentanea,
ad rationabile vſum talis refe-
ctione reducitur, & ab omni inordi-
nationis peccato est aliena, vt do-
cet idem Caietan. vbi supra.

Nec

Nec obstat id quod Hostiensis de obser. iejunij cap. 2. inq.^{ur}at^{ur} iunij solennibus. & iudicis ab Ecclesia nihil operari posse consuetudinem, est enim hoc verum de cōsuetudine, qua nullā continet honestam, vel rationabilem causam, nullaq; alia ratione effusulta, quā vt homines intendant ventri, & in gurgitationi, delitijsque secularibus, vt contingit in illis, qui nullū discrimen quoad duplēcē manducationem formalem, & ciborū quantitatē inter diē iejunij, & aliōs faciūt, nec sibi sat est refectio- nib^o medicinalibus, & buccella pa- nis pro reficienda debilitate natu- rā vti, sed voracitatem adhuc suā ad cocta vsque legumina, & pisces, & offas protendunt, crapulantes plus æquo. Gabr. in 4. dist. 10. q. 3. opinione 3. huius sententie sunt iu- risperiti in Rub. de obseru. iejunij, & Nauar. in manu. cap. 21. num. 14. & Pan. extra de obseru. iejunij. D. Tho. in 4. dist. 15. quæst. 3. & 2. 2. q. 174. artie. 6. Richard. in 4. dist. 15. q. 7. artie. 2. Tab. & alij summissæ verbo iejunium.

Ad id autem quod ultimo qua- ritur; Respondeo cum Caiet. 2. 2. q. 147. at. 6. quidquid alij dicāt, quod cum collatio vespertina fuerit introducta pro medicina, seu necessi- tate, ideo siue mane, siue vespere fiat, non frangit iejunium; maximē si id est in consuetudine fieri ali- quo die ob rationabilem causam,

...cum quis non possit aliter ie- junare, nisi hanc collationem su- mendo in mane, rectè facheret, si il- lam sumeret; quia vt ratio medici- nae, vel debilitatis complexionis ef- ficit, vt sine peccato possit sero su- mi, ita efficere potest, vt sine fra- ctione iejunij mane sumatur, vt ha- bet S. Anton. part. 2. tit. 6. cap. 1. & Alb. Richard. & Petr. de Pal. in 4. dist. 15. Syl. verb. iejunium, & Nau. in manu. cap. 21. n. 15. qui omnes ex- pressè dicunt, quod ratione medi- cinæ, debilitatis complexionis, vel necessitatis agendi aliqua necessaria negotia, quibus in Vigilia Na- tiuitatis occupantur homines, ien- taculum mane sumere in ea par- ua quantitate, qua sero erat sumen- dium, non frangunt illius diei ieju- nium, maximē extante consuetu- dine in ciuitate; secus autem iudi- candum est de illis, qui nulla ratio- nabilis causa tale ientaculum mane sumunt, quorum in Vigilia Natu- uitatis abusus cum sit contra ius, non est ampliandus cap. Ad audien. de decim. & cap. Odia de reg. lib. 6.

Hæc in rigore iuris dixerim; sed cum iejunij finis sit carnis mortifi- catio, vt quo exterior homo fit infirmior, eo interior reddatur for- tior, admoneant confessores pœ- nitentes, vt in collatione sumenda tanto sint parciores, quanto se ad vitia sentiunt procliuiores, sine Cerere enim, & Baccho, friget Venus; & non nisi siti oppressi, &

quasi coacti quicquam ad ea... in accipiant, idque in ea solum sit quantitate, ut potus nocumentum impedire, & non libidinis fomitiē accendere valeat. Matutina vero collatione non nisi ineuitabili necessitate compulsi vtantur, que cū sit extraordinaria, tanto debet esse maior in bibendo, vel frusto panis sumendo parcitas, & temperantia, quanto apud fideles est minus viū recepta, & saluti animæ nō parum periculosa.

QVARTVS CASVS.

Francisca vidua, & pauper, detinuit domi sua per vnam noctem volens, & sciens Petronium fratrem suum bannitum, dans ei cœnam. Quæritur an illa inciderit in excommunicationem Bullæ Sanctissimi Dñi nostri Gregorij XIII. Et quid in hoc, vel simili casu facere debeat confessarius.

ET si huius casus decisio, peccat Sanctissimi D.N.Bullæ in bannitos intelligentiam, que ab eodem petenda est, nihilominus tamen interim quod de expressa eiusdem voluntate nobis non constat quam nec interpretari, ad nos attinet, breuiter solum ex litteræ cortice id quod ad præsentem casum spectat, secundū quod Theo-

logi muneris est in casibus occurrentibus habitu oculis Dei timore consilium & sententiam suā proferre, de proposito dñhio hanc opinionem probabiliter habem⁹, huiusmodi viduam non incurrisse talem excommunicationem. Tum quia lex positiva non videtur derogare legi naturæ; sed hæc dictat, vt nullus carnē suam odio habeat, & sibi coniunctis in vita necessarijs subueniat, naturalis enim inclinatio, qua consanguineos diligimus, & eos tueri volumus, deleri non potest, teste enim Cicerone, in dialogo de amicitia, cum propinquis amicitiam natura ipsa perpetrit. Non præsumendum est consanguineus receptare quem, tanquam bannitum, & rebellem summō Pontifici, sed tanquam consanguineum l.3. de tutelis cap. requisisti. de testa. Ripa. in l. ex facto de vulgar. & pupill. num. 60. l. Felin. in cap. cū quidam de iureiurand. num. 11. & in c. litteras de præsumptio n. 20. Hypolitus in l. Diuus de partici. n. 5. & in l. 1. de raptu virg. n. 196. & consil. 119. Ludouic. Care. tract. de hæreticis nu. 165. Tum quia casu, quo iste bannitus esset ob aliam rationē specialem nominatim excommunicat⁹, vel si clericum percusisset, non incurrisset hæc soror aliquam excommunicationem, recipiendo illum per vnam noctem domi; vt eidem bene consuleret, & salubri remedio prouideret. vnde 10. quæst. 3.c.

Quo-

Quoniam, sic habetur, si quis excommunicatis in sustentationem, non superbie, sed humanitatis causa, aliquid dare voluerit non prohibemus. Cum ergo Francisca humanitate excitata in proprium sanguinem, quem nullus odio habet, comunicauerit cum illo, in cibo, & hospitio, per unam noctem, non videatur quod sit excommunicationis rea. Tum quia in iure receptator dicitur, qui latenter aliquem recipit, & ideo celat ut conservatus manus iudicis evadat. ff. de recep. l. i. de off. praesi. l. Congruit. C. de eo, qui la. occul. l. vlt. Et receptator loquendo propriè, est verbum frequentatiuum a recipiendo frequenter, & pluries. Quare cum haec sine fraude, & dolo, quæ in latenti receptione ob malum finem inclunduntur, nec sepe sed semel tantum, receperit fratrem, non est cur in pœnam contra receptatores bannitorum latam inciderit.

Tum quia veluti non incurrit excommunicatio participando cum excommunicato, quando est in aliqua anima, aut vita necessitate, sed possumus ei succurrere, ita iste bannitus in noctis tenebris erat indigens maximè vietus, & lecti: igitur quod soror per illam solam noctem, illum recepit, non est iudicanda excommunicat, arg. cap. vlt. ii. q. 3. quo loci dicitur, Quicunque seu ignorantia, seu timore, seu necessitate cuiusque negocij maximi, &

maxime necessarij excommunicatorū conueniū, & salutatione, oratione, & osculatione se contaminauerit, cum minoris pœnitentiae medicina societatis nostræ participationem sortiatur. Medicina autem minoris pœnitentiae est medicina peccati venialis; Tum item quia ex verbis, & intentione Bullæ nequam hæc mulier nec similes comprehendendi videntur, sed solum dantes eis receptaculum in fauore sui criminis, ita ut nixi banniti tali receptaculo persevererent in suis delictis, vel ministros iustitiae inuidentes eosdem effugiant; Neque enim dicitur auxiliari, recipere aut fauorem præstare bannitis, nisi ille qui haec illis præstat eo respectu quo sunt banniti, & delinquentes, sicut non appellatur defensor, seu receptator hæretici, nisi qui recipit hæreticum, quatenus est hæreticus. arg. l. in delictis. §. si detracit. ff. de Noxiam bannito extreme egenti, qui non subueniret, peccaret mortaliiter; arg. cap. pasce. 76. d. & si extreme non egeat licitum adhuc est illi succurrere quatenus est proximus. arg. ca. duo ista nomina 23. q. 4. ibi, quia peccator est, corripe, quia homo, miserere. Et ibi nulli homini claudenda est misericordia, sicut nulli peccatori impunitas relaxanda. Nec ullus est Canon, quo probetur illum, qui facit criminis non ut tali: sed ut proximo, excommunicationem incurtere in foro

con-

R E S P. C A S.

conscientię, in quo sola veritas ins-
picitur, cap. tua de sponsal. legimus
enim multos Reges catholicos, &
Christianæ fidei zelo ardentes, nō
modo sub vexillo suo, bellorum
tempore suscepisse duces, & mili-
ties lutheranos, verum etiam eis-
dem stipendia, & fauores specia-
les prestatiss., vtendo eorum viri-
bus pro bono prælij, cum displicē-
tia suarum hæresum; Nec quispiam
diceret illos Reges in excommuni-
cationem ob id incidisse. Adde
quod hæc Bulla non includit, nec
includere potest, nisi peccantes
mortaliter, præsupponit siquidem
maior excommunicatio semper pec-
catum mortale: vt dicitur cap. Ne-
mo, & Canon. nullus 12. quæst. 3.
iam autem actus iste receptionis
bannitorum à parentibus, & alijs
eo fine, vt à malis caueant, & sus-
pendij periculum, & infamiam
non subeant, & interim occulten-
tur, quoad res inter partes compo-
nitur, & pacificatur, ac demum iu-
stitia obtinetur remissio, non est
de se malum cū sit charitatis opus,
vt patet. Nec dici potest quod sit
vitiosus, & malus iste actus, quia
est prohibitus: nam in his non so-
let ferri excommunicatio, nisi in
contumaces; Vnde Greg. declara-
uit edictum de euitandis excom-
munitatis non includere eos, qui
piè sine peccato illis communicat.
Et Glos. cap. Nemo. ii. quæst. 3. §.
Anathema èternæ mortis est dam-

natio. Addubit at, si est perpetua
damnatio, quomodo est medicina-
lis. Et respódet: quod cum con-
temnitur est damnatio, & quod
nullus est excommunicandus, ni-
si pro contumacia, habetur 45. d.
Can. sed illud, & 24. quæst. 3. Can.
tam sacerdos, & Canon. Ecclesiæ,
quod & si non sit absolute verum,
vt colligitur extra de verb. signif.
est tamen verum, quando ponitur
excommunicatio super actus om-
nino non malos: ergo cum hæc
Francisca non deliquerit per con-
tumaciam, sed per naturalem in cō-
sanguineum pietatem, non incidit
in excommunicationem dictæ Bul-
le. Tum quia licet in foro exteriori
possit præsumi fauere bannito, qui
sciens eum esse talem, fauet illi si-
ne aliqua circumstantia, quæ excu-
fare posset eum, in foro etiam ex-
teriori à tali præsumptione, quales
multæ occurrere possunt fundatae
in timore, necessitate, cognatione,
vel utilitate, in pace, aut bello: quo
ad forum tamen interius, in quo
Deus animum, & intentionem ref-
picit, facile est diiudicare, ac disser-
nere, quando fauetur bannito ea-
ratione, qua talis, vel non nisi ea-
ratione, qua proximus, ex int̄cio-
ne siquidem, & proposito malefi-
cia distinguntur apud iura Ca-
nonica, formaliterque sunt termi-
ni intelligendi apud sapientes in
qualibet facultate, vt docet Caiet.
verbo excommunicatio contra hæ-
reticos

reticos ca. i. in fine. His addo quod & si quis iuuaret bannitum ad effugendum manus iustitiae, si id faceret occulte, & sine scandalo, & absque violentia ministrorum, nec eo animo, & fine, ut dicti banniti perseuerent in maleficio, sed ne morti tradantur, & ut viui de suis commissis sceleribus pœnitentiā agant, nequaquam putarem hos receptatores comprehendendi in Bulla D. N. Tum quia hoc agere non est de se malum, sed bonū: defendere enim proximi vitam sine cuiusque iniuria, vel scādalo, opus est charitatis. Iam autem, non videtur, quod Pōtificis intentio sit, velle indifferenter quo sunque receptatores excommunicare, etiam si peragant opus bonum; Tum item quia, ut ait vterque Tho. 2.2. q. 69. art. 4. & Syl. verb. fugere, licet in foro conscientiæ incarceratedo ob delictum, morte, aut abscissione membra dignum, fugere de carcere sine violentia, & quemadmodum ipse se soluendo, & fugiendo non peccat; ita nec alius, qui fugæ auctor esset, vt idem Caier. vbi supra probat, nec qui consuleret fugam; ut ait Sot. de iust. & iur. lib. 5. quæst. 6. art. 7. ergo à fortiori ratione, fugere potest bannitus; qui queritur ut capiatur, & eadem ratione potest quis illius fugam sine peccato iuuare, ut antequam capiatur à iustitiae ministris, liberetur, maxime cū credit quod suo iudicio sine car-

cere, & sine poena infligenda temporaria, resipiscet à peccato, glos. in capit. inter cætera §. sed cum his 2. 2. quæst. 4. in fine; quæ dicit licere reo corrumpere aliquem pro vita seruanda. Caieran. vbi supra art. 4. Tabien. verbo fugere, & verbo carcer, §. Primo. Armilla verbo carcer. §. 3. & alij: dummodo tamen isti coadiutores ad fugam, nō sint Rei publ. ministri, & officiales ad eos capiendum deputati, tunc enim cooperando ad fugam delinquentis, peccarent lethaliter.

Accedit, Ecclesiam piam matrē propter correctionem vnius, vel alterius, non intendere multitudinem fidelium subiçere periculo mortalisi peccati. Iam autem si quicunque, & quomodocumque verbo, osculo, aut cibo, hospitio, & similibus, sine dolo, & fraude, cum bānito participans, culpam mortiferam incurreret, & subinde excommunicationem, quæ est ecclesiasticarum penarum maxima, profecto cum difficile admodum sit hoc servare in societate humana, in casibus non exceptis, tota ferè multitudine sub Pontificis statu seculari viuens, supponeretur periculo peccati mortalis propter virum, vel alium bannitum in uno loco comorantem. Vnde sicut Petrus de Pal. in 4. dist. 18. q. 3. ar. 2. afferit excōmunicato posse quempiam cōmunicare dādo eleemosinā nō solum quando ipsa est in precepto, immo etiam

R E S P.

etiam quando est in consilio, si propter hoc non enutritur suo in errore, daturque potius intuitu indigenitiae, quam peruersa amicitiae: ad eudem modum dicerem, posse quempiam exercere in bannitum opera misericordiae, subueniendo illi corporaliter, vel spiritualiter, dummodo id fiat non in contemptum Ecclesiae, nec ut nutritur in suo errore, sed ut ab illo liberetur, & pacem cum Deo, cum inimicis, & cum Republica componat.

Tandem cum Francisca esset vi dua, & pauper, si non receperisset Petronium fratrem suum per illam noctem, sed e domo expulisset, posset frater bannitus ipsam, vel grauiter percutere, vel occidere, saltem Francisca id posset presumere, sed communicans cum nominatim excommunicato timore mortis, aut maximi alterius nocimenti, non peccat, quia non est credendum velle Summum Pontificem tanto periculo, & damno obligare: igitur nec communicans eodem timore cum bannito. Maior in 4. dist. 18. q. 4. Sylvestri verb. excommunicat. s. quælt. 4. Sot. in 4. dist. 22. q. 1. art. 4. & alij Theolog. Innocentius communiter receptoris in cap. si vere, de sent. excommunic. Vide Signorolum consil. 125. Aretinum. consil. 122. Socinum consl. 26. lib. 2. Bartolum, ac alios in l. i. §. vlt. de receptat. vbi multis ostendunt rationibus, receptantem coacte, & per vim, excusari a pena legis.

C A S.

Aduerant tamen confessores, ne precipites, aut faciles sint in absoluendis his: qui cum bannitis agunt. Nam cum rebus omnibus, quæ à summo Pontifice precipiantur summa sit obedientia praestanda, & excommunicationis vinculum sit arctissimum, & maximopere timendum. Et de S.D.N. intentione in excommunicandis bannitorum receptatoribus constare facile possit, si sanctitas sua consulatur, & precipue quando periculum non est in mora, cumque experientia sit comprehendens bannitos, homines esse Reipublicæ excidium, & pestem, nutritique his receptaculis amicorum, & parentum, idcirco tutissimum in conscientia est, differre illis absolutionem, qui cum bannitis agunt, aut conuersantur, quoisque à Se de Apostolica facultas eodem absoluendi impetraretur, veluti hucusque est in hac ciuitate factum.

QVINTVS CASVS.

Paulus habet uxorem, & Antonia habens maritum, conuenerunt clam inter se de necandis proprijs coniugibus. Quo facto, contraxerunt simul matrimonium.

Queritur quæ sint partes confessari cum illis.

ISTE casus est expressus in Can. Laudabilem, de Conuers. fid. vbi decernitur, quod occisio coniu-

C O N S C I E N T I A.

7

cōiugis alicuius, causa contrahendi cum sua coniuge, & facta vtroq; machinante, perpetuo impedit. & est doctrina D.Tho. & omnium in 4.distin.42. ad cauendum enim ne coniux machinetur in necem coniugis, quæ sēpē numero ex affectu transeundi ad alias nuptias accidere solet, sancta instituit Ecclesia, ut matrimonium cum tanta pernicie contraētum dirimeretur: enormitas etiā criminis huiusc coagit Ecclesiam, ut tale impedimentum institueret, ut per quod non modò fidès thori violatur, sed is, qui cum alio vna est caro occiditur. Partes igitur Confessoris erūt in hoc casu inquirere à Paulo, & Antonia, an conuenerint inter se de necandis proprijs cōiugibus eo fine, vt simul matrimonium contraherent, vel potius alio fine, & posteaquā homicidium iam erat cōmissum, decreuerunt simul contrahere, si respondeant id fecisse causa contrahendi, debet tunc Confessor eisdē declarare matrimonium omnino fuisse inualidum, & ideo esse separandos saltem quo ad thorū, quando aliud sine scandalo fieri nequit; & interim petere dispensationem à Sum. Pōtif. & si sint iuuenes, nec valeant abstinere, cohabitando in eadē domo, tunc consulendi erūt Religionem ingredi. ut pro tanto commissō scelere p̄cūnitiam sufficientem agere valeant, & si non lnt separari quo ad thorū saltē,

non suntullo pacto absoluendi; vt Syl. ait verb. Matrimonii.8.q.9. & Caie. in Sum. verb. Matrimonium pag. 9. & Sot. in 4.distin.37.q.1.art. 4. & omnes. Quia nullus volēs persistere in peccato mortali, absolui potest. Si verò dicant cōuenisse de interficiendis coniugibus alio fine, quam ad contrahendum, tunc cōfessor relinquat eos in tali matrimonio viuere, quia occisio coniugum alio fine facta, nec impedit, nec dirimit, saltem in foro conscientiæ, ut ait Richard. dist.37. & Sylu. Matr.8.q.9. & Sot. vbi supra, & Narr. cap. 22.nu. 46. quicquid dicat Caiet. verb. Matrim. imped. 5. quæ opinio vera forte erit quoad præsumptionem in foro exteriori, in quo vxoricidium censebitur semper eo fine factum, ut contraherēt, sed in conscientia si homicidium fieret non illo fine, & c̄cesset occultū, nec in iudicium delatum, nevitiquam impeditret, quia cum tunc nullam ex intentione agentis habeat relationem in matrimonium, nō debet illud impediare.

SEXTVS CASVS.

Mercator per longum tempus vendidit semper merces suas pluris quam valerent, illis qui emerent ad creditum, & non soluerent præsente pecunia.

Quæritur quomodo sit cū eo agēdū.

P R O

Pro decisione huius casus præsuppono iustum pretium non cōsistere in indiuisibili, sed habere latitudinem, cuius extreum inferiorius, appellatur piū, & superiorius, dicitur rigorosū; & quod inter ista duo interiacet, vocatur medium, & moderatum: exempli gratia: vnius vlnæ panni pretium iustum sint decem Iulij, vno plus, vel minus, tunc vndecim erit pretium rigorosum: nouem erit pretium piū, sed decē, & quodlibet aliud interiacens erit mediū, vel moderatum: vnde pretium alicuius rei iustū, non modo est illud, quo cōmuniter in aliqua ciuitate res talis venditur, sed etiā illud quod in hoc loco, tempore, & modo vendendi haberi cōmuniter potest, eadem siquidē res pluris valet in vno loco, quam alio, & vno tempore, quam altero: vt dicuntur. l.i. & toto ti. ff. De eo, quod certo loco, & l. Vinum, ff. de rub. cred. Modus etiam vendendi auget, & diminuit de pretio; nam minoris valet merx, cum rogatur emptor, quam cum rogatur vendor, vltro neæ enim merces (vt fertur vilesfunt, quo fit, vt idem pannus maioris valeat in domo mercatoris, quam in manu proxenetæ, querētis emptorem, vt notat Scot. in 4. dist. 15. q. 2. & D. Thomas. 2. 2. q. 77. art. 1. & Sot. de iust. & iur. lib. 6. q. 3. & Nauar. in man. cap. 23. nu. 79.

Hoc ergo supposito, sic se habebit confessor cum mercatore ven-

dente merces pluris ob dilatam solutionem, quam soleat vendere ob præsentem pecuniam, inquirat si quidem num vendiderit rem valētem ad summum, & pretio rigoroso vndecim, pro duodecim, ob dilatam solutionem, & si respōderit se id fecisse, declarabit illum fuisse eousque vñrarium, tenerique ad restitutionem illius pretij excedētis, eò quia in effectu mutuavit pretium rei, quā vendidit, accipiendo illud pl⁹ iusto rigoroso pretio, quo res vendita valebat, dando enim mercem, idem faciebat, ac si daret pretium iustum mercis: & in tempore solutionis ratione more, & solum temporis exegerit aliquid vltra, & ideo teneri in conscientia ad restitutionem illius, quod accepit de excessu, vt dicitur cap. in ciuitate de vñris. & cæt. Ad audientiam de emp. & cap. illo vos de pignor. & in hoc conueniunt omnes, Scot. in 4. distin. 15. q. 2. Ioan. Ma. in 4. q. 29. & 40. Conrad. de contract. 3. p. q. 56. conclus., Ioan. Medin. de restit. q. 31. Naua. in cap. Qualitas de pœnit. dist. 15. nu. 45. D. Tho. 22. q. 73. art. 1. Ant. Burgens. in cap. Cū cautia, nu. 5. de empt. & vendit. Cepola consl. ciuil. 10. col. 4. Decius consl. 3. Moder. Parisiens. de contract. q. 14 col. 2. Couar. lib. 2. variarum resol. ca. 3. num. 1. Quod si responderit se non vñdidisse supra rigorosum pretium, sed intra iustū, & rigorosum tamē, ita quod vlnam panni, cuius pretium

pretium infimum est nouem, & medium decem, & supremum undicim; vendit dilata solutione undicim; quem libenter videret decem, vel nouem presentibus pecunijs, tunc in hoc casu declarabit non commissum mercatorem usuram, nec teneri ad aliquam restitutionem, cum reuera vendiderit rem iusto pretio, rigoroso tamen, nec aliquid ultra sorte acceperit, quilibet enim de suo potest facere, quod si libet intra iustitiae terminos; & propterea mercator quanvis rem minus rigoroso pretio vendat, quam do sibi pecunia statim soluuntur, hac tamen liberalitate ut non vult cum eo, qui emit expectata solutione: & propterea si vedit illi rem tanti, quanti valet in toto rigore secundum illud pretium, quod mercari existeti illo presenti tempore competit: & est hoquin usui, nihil usurae committit, quia non expostulat aliquid ultra iustum rei, nec interuenit hic aliquid mutui. Quare rei iustum, & naturale pretium estimandum est, secundum id, quod res valeret illo tempore, quo venditur: ut habetur in lege quarta ad legem Falcidiam, & declarat D. Thomas. 22. q. 78. art. 2. & Sot. de iust. & iur. lib. 6. q. 5. art. 1. & S. Anton. 2. p. tit. l. c. 8. q. 4. Nauarr. in manu. cap. 17. num. 228. & Syl. usur. 2. nu. 1. §. Qui tamen ad tempus. Gabriel. in 4 dist. 15. q. 11. art. 3. dub. 9.

Aduertat tamen Confessor in

hoc casu mercatorem, ne iustum pretium metiatur secundum sumptus emptionis, & asportationis rei. &c. sed secundum quod res ipsa tunc temporis, & loci valet, quo venditur: quia fieri potest, ut sumptus eius sit immoderatus, aut quod deceptus fuerit carius emendo, aut quod abundatia similium mercium, quae confluxerunt ad illum locum, diminuat illarum pretium, & tunc tenetur viderе minoris, quam emit, quamvis dilata solutione vederat, ut notant predicti Doctores.

CASVS SEPTIMVS.

Michael emit partem fundi, cuius non habet certam noctiam, ab Antonio, pretio aureorum mille, cum pacto de retrouendendo intra septennium, facta eidem locatione ad rationem sex pro centenario. Et quoniam frequentes sunt huiusmodi contractus in hac ciuitate, cum alijs etiā varijs pacis & conditionibus, de quibus pénitentes non apte interrogantur à confessarijs, unde remanent multi illaqueati. Quaritur an contractus suprascriptus sit licitus, & quis sit verus modulus interrogandi pénitentes in hac materia, & practicanli editū alias ab Illustrissimo Episcopo propositi

tum

rum, de contractibus cum pacto
francandi.

DVO in hoc casu petuntur. Primum an contractus cum pacto de retrouendendo, & locatione ad rationem sex pro centenario sit feneratius. Alterum quem modum debeat Confessor habere in interrogandis penitentibus de hac materia: & practicandi dictum de huiusmodi contractibus propositum ab Illustrissimo Episcopo nostro.

Et quod ad primum attinet: respondendum puto. quod et si huiusmodi contractus si muniretur circumstantijs debitibus, quasque idem Illustrissimus Dominus in suo edito doctissime consignat, omni careret vitio, iustissimusque reddetur, nihilominus, ut in casu propinatur, & ut fieri consuevit, usurarius est.

Tum quia nulla sit omnino habita ab emptore notitia de fundo, quia licet in hoc contractu non requiratur, ut tantam emptor cura, & diligentiam adhibeat in cognoscenda qualitate, valore, & cōmoditate rei, quam vult emere, quantum adhibere solent sagaces, & vigilis mercatores, cum rem eadem absolute sine tali pacto emunt, necesse est tamen, ut aliquam certam habeat notitiā qualitatis rei, & valoris, ac redditus eiusdem; alias si nulla habita de re notitia, illam

emit, præsumitur non habuisse animū emendi, & ideo nomine emptionis texisse usuram; quia nullus velle videtur emere quae ignorat, an sint.

Tum secundò est usurarius, eo quia in locatione, seu affictu habetur solum respectus ad pecuniam, non autem ad fructus ipsius fundi, nec ad redditum ex eo perceptibilem, quoties enim res empta locatur, habendus est respectus in constituta pensione, ad fructus, & redditus ipsius rei, que conductur deductis expensis: nam si fundus locetur maiori pretio, quam possit de re haberi, fraudolentus est contractus, ut asserit Armil. verb. usur. §.14. Tabien. usur. 16.n.2. & alij.

Confirmatur tertio: quia communiter in hac ciuitate fundi non reddunt nisi ad valorem quatuor pro centum, deductis expensis (ut fertur) & tamen in omnibus pactis de retrouendendo, & locando petitur ad rationem sex pro centenario, siue emptio sit domuum, siue agrorum quois in loco positorū, quod argumentum est efficacissimum, nolle pacientes emere, & vendere, sed velle emptorem sub praetextu retrouenditionis lucrari sex pro centum; nam qua alia ratione potest semper exigere pro locatione cuiuscunque rei indifferenter sex pro centenario? quod esse illicitum, & in fraudem usurarum testantur omnes Doctores, ut habet

bet Armil. verbo vsura. §. 14. & Syl. vsura. 2. q. 16. & Raym. vsura. 2. tit. 1. cap. 8. §. 8. ibi, quod si quis vendat.

Tum quarto: quia pretium est ita modicum respectu rei, ut non sit credendum voluisse venditorem vendere: facit l. Quamuis §. Si cum essem. ff. ad Velley. & hoc maximè adhibito pacto, vt nisi redimat infra certum tempus, non possit postea reemere: quod videtur pactū, l. Commissorie emptorem, scilicet mutuasse centum, & recepisse pignus de cētum 6. Nam etiā pactum de retrouedendo, & locando venditor diminuat de pretio. arg. l. fūdi partem, ff. de con. emp. non tam ad eō diminuit, ut quae valent tria, & quatuor millia, emātur pro mille: mensuratio siquidem pretij fieri debet secundum ampliationē dominij super rem emptam: quo fit, vt in casu concessā redemptionis, cum res empta cedat emptori in minus amplum dominiū, quam si non posset redimi, & ē contra vēditor non ita plene, & totaliter denudet se à dominio sua rei, quam vendit: propterea illa obligatio ad reuendendum est aestimabilis pretio, cum nequeat ita liberē emptor vti re empta, ipsam colēdo meliorando, sicut faceret, si non esset obligatus ad reuendendum: vnde & Leuit. 25. dicitur: quanto minus temporis numeraueris, tanto minus emptori constabit. frequenter enim tale pactum quartam partem, vel

ampliorem pretij diminuit. arg. ex tra i. & 2. de empt. quatenus assérūt annum censem duodecim, emi posse iustē centum, cum pacto de retrouedendo perpetuo: qui sine illo valeret ducentum, & amplius. Et tunc potissimum redditur huiusmodi contractus vsurarius aperiissime, quando tacitē vel expresse conuenitur, vt transacto tempore redemptionis, si venditor non redimat, soluat illi tūc emptor iustū, & totale rei pretium, argumentum enim est efficacissimum non habuisse in initio animum emendi, & vendendi, sed mutuādi, accipiēdique sex vltra centum.

Quod ad secundum: nempe, quem modum interrogandi obser uare debeant Confessores in hac materia, Consulerem, vt apceniten tibus inquirerent præcipue ab his, qui emunt cum huiusmodi contra ctu; num veram habuerint intencionem emendi, & locandi; vel potius lucrandi illa sex pro centum ex suis pecunijs. In foro enim conscientiæ animus præcipue inspicitur. Capite. Consult de vsur. & si quem inuenerint non habuisse animum emendi, tunc contractum iudicet vsurarium, & omnino ab eo absti nendum, quod si ē contra emptoris animus fuit verē emere, & locare: tunc vbi fuerit pretium in enedo minus iusto, & in locatione excedens, redigant ad iustum, legatq; diligenter ea, quæ Illustriſ. ac Re-

uerendiss. Episcopus noster edidit
hac de re, anno 1579. & habentur
in suo Episcopali, fol. 224, ad Con-
fessorum vtilitatē. Et ita recto per-
gent tramite. S. Anton. 2. part. tit. 1.
cap. 8. & Gabriel. in 4. dist. 15. q. 17.
art. 3. concl. 4. Nau. in manu. cap. 17.
num. 247. & omnes alij.

CASVS OCTAVVS.

Franciscus, & Iulia coniugati cu-
perent frequenter sacram com-
munionem summere.
Queritur per quod temporis spatum
debeant continentia seruare, & quod
praeceptum debeant Confessores da-
re singulis eorum, sine etiam quod con-
silio.

IN hoc casu communis est op-
tio D. Thom. 3. part. q. 80. non
debere cōiugatos intra diem, quo
debito coniugali satisfecerint, cō-
municare de consilio, & honestate,
non tamen peccare plusquam
venialiter, si fecerint; imo si
ex causa cōmunicare volunt, quæ
iudicio boni viris sit recipienda; vt
quia adeſt dies festus, vel tunc sunt
in magna deuotione ad sacramen-
tum. &c. communicare sine pecca-
to possunt. Ratio primi est, quia cū
coniugalis actus relinquat cōmu-
niter quandam mentis distractio-
nem, ipsumque immunditia cor-
poris concomitetur, aequum est, vt
tunc non nisi ex causa ad sacramē-

tum coniuges post ipsum accedāt.
Nam si Achimelec. i. Reg. 21. noluit
Dauidi panes sanctos propositio-
nis concedere, nisi certior factus,
quòd vxorem illa die nō tetigisset:
quantò magis decet, vt diuinis pa-
nis illi non detur, qui se cum vxore
miscerit.

Adde quod Paulus i. Cor. 7. ad-
monet, vt coniuges orationis cau-
sa de consensu amborum ad tēpus
abstineant, ne animus ab oratione
distrahatur, igitur cum maiore de-
uotionem, & mentis quietem ipsa
corporis Christi cōmuniō p̄r̄ re-
quirat: consulendum est coniugi-
bus, vt communionis causa ad tem-
pus abstineant. Abstinendum ve-
rō putat D. Tho. 24. horis: quia isto
temporis spatio reputatur de ordi-
nata natura reordinari.

Nec obstat, quod dicitur dist. 2.
Can. omnis homo; debere coniuges
post aliquos dies ante ab actu
coniugali abstinere; hoc enim in-
telligi debet tanquam optimum,
sed non vt necessarium, vnde. 33. q.
4. Can. Vir cum propria. definitur,
quod si quis coniuge vtitur nō cu-
pidine voluptatis captus, sed solū-
modo creandorum liberorū gra-
tia, ille profecto de sumendo do-
minici corporis, sanguinisque my-
sterio, suo est iudicio relinquēdus,
quia à nobis prohiberi non debet
accipere, qui in igne positus nescit
ardere, quo ex textu colligitur rem
vxoritiam, quando fit licetē, causa
prolis

prolis generande, aut reddendi debitum, non impedit de necessitate, imo forsitan ex hac parte, nec esse veniale peccatum communicare non abstinendo, cum non facere id, quod est solum de consilio, non dicat ex genere suo culpam aliquam, ut habetur cap. denique dist. 4. §. decretum necessitatē facit: exhortatio liberam voluntatem excitat. & 14. q. 1. cap. quod debetur. §. precepto domini non obedire peccatum est, & consilio si vti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis, & subdit in fine: Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: vbi praeceptum, necessitas est seruientis, ut Sot. in 4. dist. 12. q. 1. artic. 7. vlt. vers. ante. 5. arg. testatur. Quocirca ob ipsam immunditiam, saltem, quae coniunctam habet spiritualem immunditiam, vel secundum veritatem, vel secundum apparentiam, ut est pollutio, debent pridie, quam communicandum sit, abstinere. facta autem communione non licet eadē die exigere debitum, nec exactum reddere, nisi cum difficultate aliqua, & si contrarium fiat, est peccatum veniale, secundum Syl. verb. Eucharist. 4. q. 1. & Caietan. in sum. verb. Communio sacram. & Alber. Magn. in 4. Ratio secundi nempe, quod hoc impedimentum ex congruitate non debet tanti fieri, ut non postponendum sit propter aliquam iustum causam probatur

auctoritate Greg. in Epist. ad Attag. Anglorum Episcopum, & referatur. 33. q. 4. cap. Vir cum propria, & dist. 6. Can. Testamentum, vbi censandum est à communione dicit, quando ex turpibus cogitationib⁹ prouenit: non autem quando prouenit ex superfluitate cibi, vel potus, praesertim si necessitas adsit. Præterea non minus animum perturbat ira, quam luxuria: imo illa absorbet sepe iudicium, haec raro, aut nunquam, & experientia est satis compertum, quod quādo aliquis cum aliquo grauiter admodū rixatur, maiori perturbatione mēs concitatur, quam per copulam carnalem. & tamen sic iuratus si se fratri reconciliet, confessionisque sacramento se purget, non est cura communione debeat abstinere, maximē si iusta ad communicandum ratione mouetur, ergo multo minus, qui in pollutionē, seu coitum incidit, post talis facti confessionem, est à communione repellendus; ita Pet. de Pal. in 4. dist. 9. ar. 10. & Sot. dist. 12. q. 1. art. 7. in fine conclu. 1. & Syl. Euch. 3. num. 13.

CASVS NONVS.

Petrus confitetur sacerdoti se commisso sepe peccatum blasphemie, seu fornicationis, aut aliquod huiusmodi, & interrogatus quoties illud commiserit, responderet, se nunquam in precedentibus confessionibus fuisse

interrogatum de numero, nec unquam illud distinctè explicasse in suis peccatis.

Quaritur nunc, an iste debeat prædictas confessiones iterare vel quid oporteat hunc pœnitentem facere, ut perfectam absolutionem omnium predicatorum conf. quatur.

PR O determinatione huius casus, præsuppono, peccatorem teneri ad dicendum certum numerum suorum peccatorum, quæ habet in memoria, quod si non recordetur, quoties peccatum aliquod commisit, tenetur secum præmeditari, quot vicibus in die, vel hebdomada, aut mense, plus minusve in illud inciderit, & patet facere Confessori eum numerum, qui sibi vindetur verisimilior, & si culpa sua latet, quod non recordetur, vel pudore, aut hypocrii subterit aliquot ex numero, peccat mortaliter, nec confessio est valida: nam peccatorum numerus cum non sit circunstans, sed additio peccati ad peccatum; eodem precepto, quo penitens tenetur omnia sua peccata confessari, astigitur etiam, & numerum determinatum recensere. Nec satis est dicere peccavi sepe in hoc genere peccati; cum verbum illud, sepe, non explicet certum numerum, possitque verificari, & intelligi de numero denario, imo & de binario; iuxta Glosinica. Monasteria, de vir. & honest. Cler. & late-

Grego. in prin. Clem. saepe de verb. signif. & Card. Alex. in cap. Imitare 6.q.1. Caiet. q.3. de confess. Sot. in 4. dist. 18. q.2. artic. 4. conclus. 1. Syl. verb. Confess. 1. §. 10. & alij.

His suppositis respondeo, quod si Petrus consulto, & dolosè numerum non expressit, præcedentes confessiones repetere tenetur, vt qui imperfæctè temper est confessus nec voluit singula peccata manifestare, iniquum est autem dimidiam sperare veniam; si vero ob ignorantia, vt qui de tali re nunquam fuit à Confessore interrogatus, & satis sibi esse putabat icetera in specie enumerare, tunc non tenebitur ad iceteras confessiones: sed sat erit, si exprimat quot vicibus in præteritam culpam est lapsus.

Ratio huius conclusionis est, quia, & si ignorantia iuris diuini contumeliter non excusat à peccato: & ideo cum ex iure diuino teneretur Petrus confiteri singula peccata, vt sacerdos rectum iudicium de persona possit facere, peccaueritq; proinde, numerum non exprimendo, excusat tamen ignorantia, ne peccet non pœnitendo, vel non confitendo specialiter. Quemadmodū pueri, qui grandiores facti non agnoscunt, esse peccatum mortale, quod alias omiserunt confitenti, non tenentur confessiones præteritas reiterare, sed sat est, ybi illud nouerunt, confiteri sicut post Ioan. Iafo. Adrian. in 4. quest. de Conf. & Syl. Confes.

Confess. i. num. 4. q. 3. determinat
Nauarr. in cap. fratres de pœnitentia
dist. 5. num. 82.

Adde etiam, quod ignoratio in his, quæ aliquid difficultatis habet, excusat: nec enim simplices possunt subtilitates omnes, etiam si sint fiduciæ, intelligere; cum autem non facilis ambiguitas sit, an numerus specatorum sit distinctè aperiendus, vel sufficiat declarare solum species, & in quadam communitate numerum; cum multi etiam ingenio non contempnendi reperiatur, qui rem hanc vix intelligant: & quauis forte nouerint peccata omnia esse recensenda, ignorantiam an generalis illorum expressio inualidam confessionem reddit, sequitur excusari Petrum à reiterandis precedentibus confessionibus ob rei huiusc in scitiam: totaque culpam rei sciendam esse in Confessores, qui cù audiunt pœnitentem accusantem se de aliquo commisso scelere, non ab eo postulant, quot vicibus illud, vel perpetravit, vel fuerit perpetratum; cum ipsorum sit munera ea omnia, quæ ad rectam faciendam confessionem sunt necessaria, & in quibus vident pœnitentem deficere, ipsum edocere, & instruere.

CASVS DECIMVS.

Antonius interfecit maritum oamane, ob quod crimen exulat. Et est bannitus: petit obnoxie à misericordia pacem, atque omnem sibi ex occisione mariti iniuriam illam renitti, paratus satisfacere quantum potest. Et hanc pacem, ac remissionem postulat sibi fieri in scriptis: illa autem se nullo odio interfectorem prosequi; immo eundem cum charitate amare, sed talem scriptam pacem, & condonationem renuit facere: forte ne ille in ciuitatem redeat, & ipsa aliquando visu tali homine conturbetur.

Queritur, an debeant Confessores hac mulierem absoluere, donec ducat huiusmodi propositum non faciende pacis petitæ in scriptis.

Circa hunc casum videri aliquibus prima facie potest, non teneri Ioannam ad pacem, ac remissionem faciendam inimico, posseque absolui si odio illū non prosequatur, & communia ei signa amoris, ad quæ Charitas obligat, ostendere sit parata. Tum quia, & si Christus Matth. 17. cum inquit. Nisi remiseritis de cordibus, & in oratione Dominica, cum docuit nos orare Deum, ut debita nostra dimitteret, sicut nos nostris debitoribus dimittimus, præcepit aper-

te, teneri offensum remittere ex animo odium, & rancorem malū; imo nec illū concipere contra suū offensorem: non tamen obligat ad non habendum illum rancorem bonū, qui nascitur ex ira qua quis appetit, vt per iudicem castigetur delictum, cum opus sit Charitatis, huiusmodi rancorem aliquando habere, & ostendere; vt puta cum ad spiritualem salutem offensoris, uel ad Dei obsequium, aut ad Reipub. utilitatem conduit; vt explicat Diuus Thom. 2.2. quæst. 34. artic. 3. & Alexand. de Ales. quæst. 68. memb. 3. Syluest. verb. Charitas q. 4. & colligitur ex cap. Si is qui. &c. Est iniusta misericordia 23. q. 4.

Nec etiam offensus tenetur ini-
micum alloqui, aut specialia amo-
ris signa, ei ostendere, nisi tempore
necessitatis, aut ratione scandali,
& multò minus tenetur eum in suā
familiaritatē peculiarem admit-
tere.

Tum quia affirmatiua præcepta
non obligant, quo ad actum exer-
citum, nisi tempore necessitatis.

Tum etiam, quia loqui huic
personæ, salutare hunc, &c. non
sunt actus, qui sunt ad omnes, sed
ad certas personas in speciali: nec
enim quilibet, aut omnes alloqui-
tur, aut omnes salutar, sed eos so-
lum, quos vult. Et ideo nullus te-
netur ex Charitate, huiusmodi si-
gna præstare inimicō: cum chari-

tas, per quam vñimur cunctis, non
obligeret, nisi ad ea, quæ sunt om-
nibus cōmunia. Vnde David quā-
uis pepercisset Absalon filio suo,
noluit tamen cum videre. 2. Reg.
cap. 14.

Adde quod cum ex iniuria ori-
atur in iure, sive in foro ciuili actio
contra iniuriantem, nullus eam sa-
tisfactionem iniuriæ quæ in iudi-
cio peti potest, condonare inimi-
co tenetur, iuxta Gloss. in cap. Si
quis contristatus, distinctio. 90. &
est doctrin. Diu. Thom. 2. 2. quæst.
25. artic. 6. & omnium ferè Docto-
rum, explicata à Sumistis, tum verb.
Charitas, & à Nauart. in manu. cap.
14. numer. 25. & in repet. cap. Quan-
do de Consecrat. distincti. 1. Quare
ex his poterit quis sibi persuadere,
non peccare Ioannam nolendo di-
ctam pacem, ac condonationem
efficere.

Sed cum hæc omnia à Doctori-
bus dicantur de inimico formaliter,
& non de eo, qui ex animo,
& obnoxie petit veniam, vultque
pro posse omnemillatam iniuriam
satisfacere, vt est in casu proposito
Idcirco in ea sum opinione, vt pu-
tem prædictam mulierem teneri
Antonio veniam petenti, & volen-
ti satisfacere, specialia amoris signa
ostendere, eique omnem iniuria-
rum actionem condonare. Nec
posse à Confessoribus absolvi si pa-
cem, & condonationem renuat
facere

facere. Er probatur. Tum quia preceptum charitatis obligat in necessitate, ut clarissimum est, sed cum offensor petit, ex animo veniam, tunc est extremæ necessitatis articulus, ergo tunc tenetur illa mulier, non modo non odire proximum, sed & amoris signa specialia, ad quæ charitas astringit, eidem ostendere. Minor declaratur. Quia cum homines offensi communiter sint male affecti erga inimicos suos, si huic communi presumptio ni addatur specialiter, quod inimico veniam, & pacem in scriptis petenti, renuit talem eidem concedere, redditur probabilis, & violenta opinio, quod malam habeat mulier voluntatem contra Antonium, ac per hoc, ipsi petenti veniam datur occasio recidiua, eo quia locum veniam non inuenit, & alijs, qui submissionem Antonij, & obdurationem Ioannæ viderunt, aut audiuerunt, præberunt scandalum: quatenus ex ipsa negatione veniam præsumere possunt dictam mulierem malum habere animum contra Antonium. Vnde ipsa veniam petitio determinat tempus, quo charitas debet necessariò exire in actum manifestationis sui erga inimicum, & sic tempus petitionis veniam est articulus necessitatis ex parte occurrentium conditionum, ut egregie declarat Caiet. 2. 2. quest. 33. art. 5.

Confirmatur secundò hoc ip-

sum. Quia ad plus tenerur homo, quando inimicus veniam ex animo petit, vultque satisfacere, ut potest, quam dum perseverat in inimicitia, & in animo laedendi, sed hunc tenetur offensus non odire, nec eidem nocere, ergo illū tenebitur non modo non odire, sed & amare, omnemque satisfactionem ultra eam quā pro viribus præstat, remittere. Quis enim alius nouus actus positius esse potest, ad quē mulier tenetur tempore petitionis veniam? Nam non velle illi malum, tenebatur etiam si veniam nō petiisset.

Tum etiam, quia plus tenemur præstare amicis, quam inimicis, sed is qui ex animo veniam petit, & vult damnum pro posse resarcire, iam diligit, & inter amicos deputatus est, quia & si nullus teneatur ultra inimici familiaritatem sibi conciliare, tenetur tamen petitam veniam & oblatam satisfactionem non respuere, & inimicitiam in veram amicitiam conuersam amplecti nō modo affectu, ut primo tenebatur, sed etiam effectu, hoc est signo aliquo manifeste exprimere, nec tibi iam esse iniurium, nec te aliam exigere ab ipso satisfactionem ea, quā pro viribus præstat. Tum quia veluti inimicus aperto signo tibi demonstrat quantum doleat erroris perpetrati, velleque omnem illatam tibi iniuriam pro viribus resar-

eire, ita tu debes manifeste illi indicare, quod nec ipsum odio prosequaris, sed inimicitias depositis, nec quidpiam aliud ab eo velis, adeo ut compertum illi sit, nihil detrimenti aduersus ipsum te machinari, alias inaequalis esset reconciliationis conditio.

Corroboratur ex illo Christi Luce 17. si reuersus fuerit, ad te dicēs, Pœnit me, dimitte illi, ubi verbum dimitte, non modo accipitur pro remissione odij, cum ad hanc quilibet Christianus tenetur etiā si inimicus, nec reueritatur, nec pœnitiat, sed pro remissione in effectu, qualem exigit reuersio, & penitentia inimici. Nā teste Theophilacto in Matth. 18. Tunc depositur odium de corde, quando fratris ostenditur odium esse depositum. Colligitur id apertius ex cap. Matth. 5. ubi cum dominis expulsus est preceptum de non occidendo neque iniuria inferenda, subiunxit. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum, & adiecit penam. Ne forte tradat te. &c. Quo in loco egisse Christum de reconciliatione exteriori post illatam, & acceptam iniuriam, est luce ipsa clariss. Quia ad interiorem reconciliationem non

indiguisset ab altari discedere, & quamvis B. August. exponendo illum locum, arbitretur hoc domini præceptum obligare solummodo offendentem, ut ad eum quem læsit pro venia obtainenda, & remissione impetranda accedat. Dicunt tamen Chrysostomus, & Theophilactus, de offenso etiā, Christū intellexisse arbitrantur, ita ut habere aliquid aduersus quempiā nihil sit aliud, quā cum illo non conuenire, & in aliqua discordia esse, siue id successerit eo, quod iniuria fueris lacestitus, siue quod vltro iniuria ipse interrogaueris.

Quinto, si is, qui læsit proximum, astringitur hoc Christi præcepto adire offensum ad imperandam ab eo recōciliationem, & remissionem, quis ita erit à ratione alienus, ut neget eadem præcepti necessitate compelli offensum ad summisionē, & reconciliationem acceptandam, signumque non fitum, & occultum, sed apertum, & veridicum huiuscce acceptationis ostendendum? Nam frustra Christus dominus lædenti præcipieret, ut ad fratrem læsum pro donatione consequenda accederet, nisi Frater læsus ad illam præstandam, & concedendam esset pari iure constrictus. Ut enim sancti Doctores, & Oecumenica concilia, & maximè Tridentinum sess. 14. can. 3. ex illis verbis Christi Iean.

20. Accipite Spiritum sanctū quorum remisēritis peccata remittuntur eis, concludunt efficaciter, non modo praeципi illic Confessoribus, vt peccata remittant, verum etiam peccatoribus, vt illa explicent, & confiteantur, ne frustra data esse videatur absoluendi potestas, cum satis constet non posse sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere, neque aequitatem in pénis iniungeudis seruare, nisi pénitentes commissa scelera sigillatim, ac minutim explanassent. Eadem metatione incassum suisset lādeti impositum, vt fratrem conueniret, & quem iniuria affecit, summissione placaret nisi, & hic quoque frater iniuria affectus, ad reconciliationem signo manifesto, & veraci exhibendam obligaretur.

Nec argumenti huius vis eneruatur per id, quod pacis christianæ inimici effingunt, sat esse offenso, odium depōnere, & conciliatiōnem interiorem exhibere. Tum quia interior pax, & odij expulsio fieri debet à Christiano homine, etiam si inimicus non respiccat, nec offensi gratiam deprecetur: est enim non odire proximum, ex præceptis negatiuis vnum, quod cum prohibeat rem ex sui natura malam, & est semper, & ad semper, obseruandum: ita ut quamvis in inimicitia erga te aliquis persistat, nec unquam commissū sceleris a te

veniam postulet, teneris tu omne odium ab animo depellere, & latenter interius saevitiam expellere 23. quæst. 4. capite cum in lege. 11. quæst. 3. cap. inter verba. Tum quia inimicus iam quod humilis accedit, & genu quasi flexus ante te prostermitur, ac tecum non modò interius, sed exterius, vt Deo, & hominibus id sit apertum, verè reconciliari votis omnibus exposcit, paratus pro viribus illatum damnum resarcire, ac satisfacere, iure eodem, quo ille ad hæc tenetur, teneris etiam tu manifestò, & apud homines consueto pacis signo animum tuum aperire, & reconciliationem, ac satisfactionem eius acceptare, ita vt si plus exigas adhuc ab illo, iniuriis sis Deo, & proximo. Vnde Matth. 19. dicitur, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, non ne ergo oportuit, & te misereri conserui tui, sicut & ego tu misertus sum? vbi perpendendum est maximè verbum illud rogasti: quod idem est, ac si diceret quoniam verè petijisti veniam. Hęc est expressa sententia Di. Thom. 3. sen. distinct. 3. quæst. 1. artic. 2. ad 2. & 2. 2. quæst. 8. artic. 8. & Caietan. ibidem Alexand. de Ales. 3. part. quæst. 67. memb. 3. S. Anton. 2. pat. tit. 8. cap. 3. §. 6. D. Bonavent. 3. sen. distinct. 30. in dubijs litteralibus. Gabr. ead. distinct. quæst. 1. artic. 3. dub. 2. Sylvest. verbo charitas q. 6.

Tabien.

Tabien. co. §. 14. Pisa. co. quæst. 6.
 Armil. co. num. 1. Viguer. de virtut. charitatis cap. 12. §. 1. verl. 6. Richard. in 3. distinct. 3. quæst. 1. artic. 7. Panor. in cap. 1. de malef. Bartol. in 1. Si tibi decem §. 1. ff. de pact. Nauarr. in manu. confess. cap. 14. numer. 9. quo loco aperte testatur, quoties inimicus veniam à nobis postulat, teneri nos sub poena delicti mortalis ipsum diligere amore saltem naturali, & aliqua huīus amoris signa ei exhibere. Nec sibi ipsi est contrarius cum eodem capite num. 25. testetur neminem teneri ad signa amoris ostendenda, vel condonationem iniuriae faciendam, cum est offensus: Nam hic loquitur de inimico formaliter, hoc est, qui nec veniam petit, nec vult satisfacere, sed persistit in inimicitia. Quo pacto etiam est intelligendus Diuus Thomas. 2. 2. quæst. 25. artic. 9. & Doctores omnes cum dicunt offensum non teneri, nisi ad depellendum odium ex animo, non autem ad se vltro ingerendū in familiaritatem inimi ci: Nec ad iniuriae damnum condonandum, nisi sibi satisfaciat 23. quæst. 4. capite: Si illic. & quæst. 5. ea. causa capite de occidentis, Glos. in capit. Si quis contristatus 90. distinction. Casus autem no ster est de inimico veniam petente, & volente satisfacere, is enim etiā extitit olim in offendendo ini-

micus: nunc tamen iam inimicus non est, cum reconciliari cupiat, & pacem impetreret; sed inimicitia persistit ex parte offensi, qui reconcilationem, & pacem non admittit. Et si David noluit filij à quo iniurijs fuerat laceritus, vultum videre, eo est, quia veniam ex animo non petebat. Per quæ respondeatur ad omnia in contrarium adducta.

Quod vero inimico reconciliationem, & pacem ex animo petenti debeat non verbis solam, sed instrumento, & scripta fide illam cōcedere, hinc ostenditur. Quia etiā de natura pacis non sit hoc, vel illo particulari signo ipsam inire, & declarare, nihilominus tale signum est præstandum, per quod aperte constet veniam petenti, firmam, ac stabilem esse ipsam reconciliationem: & quod nihil omnino mali, vñquam sis aduersus ipsum, vel suos machinaturū: alias pax erit facta vel de ipsa erit ille semper dubius: Ea propter, vbi inter homines est commune, & vsu receptissimum aliquod signum ineundæ, & confirmandæ pacis, adeo ut quo usque illud non exhibeat, non sit ratum fœdus, nec animorum securitas, nec reconciliationis fulcimentum obtineatur, profecto signum illud tenebitur offensus inimico veniam petenti dare. Exempli gratia, inter Gallos, testimoniū

monium reconciliationis animorum, est osculum, ita ut quoisque istud non detur semper pax in dubio versetur. Quis inficiabitur, inimico petenti vere, veniam, & parato pro neutrī satisfacere, præstatum esse ab offensō huiusmodi osculum? alias nequaquam pacem esse compositam nec certam. Cum ergo in vniuersa fere Italia, & maxime in hac Bononiensi Ciuitate, nunquam fœdus sit compositum; nec pax rata, & stabilita, quoisque publica fide in scriptis consolidatur, negandum non est hominem Christianum teneri inimico venia animo exoranti, & satisfacere volenti, illud receptissimum pacis signum cum exposcit, concedere.

Addē quod inter non mendaciter, nec ficte reconciliatos, illud semper debet interessē signum, quod planè demonstret interius latens odium esse vtrīque depositum. Deus enim intuetur cor, homines autem, ea quæ patent, sed non constat reconciliato, nechis, qui scιunt inimicum à te pacem, & condonationem postulasse; hanc abs te esse obtentam, si deneges signa quæ ab alijs in simili casu exhiberi consueuerunt, aut necessaria per viros prudentes existimantur. Omnes siquidem verè Theologī, & Canonistæ fatentur, signa ineunda pacis debere esse apta, & idonea ad conciliationem vtrin-

que declarādum. (Nec video quomodo Christiana charitas sit in eo, qui cum se reconciliatum profiteatur, reconciliari, ac pacati animi receptissimum iuditium denegat.) cum ergo reconciliatio quoque scripto non consolidatur, anceps semper, & dubia existimetur apud homines huius ciuitatis, refugere non potest Christianus homo, ubi pax scripta fide ab eo exigitur, illā, signo conscripto, præstare.

Præterea, vel pax in scriptis est deneganda, vel subtrahenda ab offensō, quia illi nocet, vel quia inimico prodest, vel quia ad reconciliationem exteriorem quæ exigitur est superflua. Non potest dici Primum: eo quia inimicus, cū veniam ex animo petat, magis conglutinabitur fœdns scripta. fide cognitum, quam diffoluetur: omnibusque insidijs tāto securius obviatur, quanto firmiorem inimicus fidem, & cautionem præstat de omni illato, & non inferendo documento, & ideo ea, quæ in nos committuntur facile possumus dimittere 23. quæst. 4. capit. Si is qui. Nec dī potest, quod pax hoc modo facta, vitæ noceat, quandoquidem huiuscē periculum omne per fidem ab inimico præstitam: & manu propria, testium, ac notarij presentia corroboratam, tollitur. Honori non nocet, quia cum inimicus supplex ad te veniat, & ex corde ve-

de veniam postulet, se ipsum humilia, & submitti tibi, supplici autem condonare amore Christi non est homini Christiano dedecus, sed honor, & gloria. Rebus tuis non nocet, si quidem damnum omne quod rebus tuis per iniuriam, & homicidium intulit, paratus sit tibi resarcire, ergo non est, quod pax in scriptis sit deneganda, quasi quod offenso noceat. Non etiā est refugienda eo, quod inimico prostrit. Tum quia esset inuidia, & odij inditium, quod alteri prodest, & tibi non obest, nolle, etiam si precibus sis exoratus, præstare. Quomodo enim verè reconciliatus apud Denm, & homines existimabitur is, qui id, quod maximè veniam pertenti prodest, ideo solum, quia illi prodest, absque minimo etiam sui dispendio efficeret renuit? Vnde Diuus Thomas communiter receptus in 3. sen. distinet. 30. quæst. 1. artic. 2. ad 5. inquit, quod negare homini familiaritatis signa, quando veniam petit & ad familiaritatem sè ingerit, si habeatur præsumptio, quod non simulatè, & irrisoriè faciat, charitati est aduersum. Tum quia alienus à crimine non videtur, qui dānum proximi non euitat, cum facile possit. quæ in utilitatem illius redundant, impedire ne cœniant. Non enim, vt ait Diuus Ambrosius lib. de offic. capite. 26. in infer-

renda, sed in repellenda iniuria lex virtutis est; qui enim non repellit à socio iniuriā si potest, tam est in vitio, quam ille, qui accipit 23. quæst. 2. capite. Non in inferenda, quod ipsum asserit D.P. Augustinus ea. causa, & q. cap. fin. igitur ob id, quod suo proximo in scriptis pax obtenta prodest, & aliter al sequuta nocet, non est ab offensio deneganda. Quod tandem non sit superfluum: sed necessarium, vt fiat in scriptis, inde liquet. Tum quia communi hominum vsu non habetur rata & firma pax, & inimicitarum capitalium reconciliatio, quo usque scripta fide stabiliatur, vt experientia ipsa est satis superq; compertum. Tum quia inimicus nūquam se esse tutum putat ab eo, quem offendit, nisi fidem consignatam habeat remissa iniuriæ, & obtenta veniæ. Nam vbi hæc fides sæpe, ac sæpius petita concedi sibi in scriptis renuitur, inimicitarum aliiquid in corde offensi adhuc latere suspicatur.

Nec obstat si dicatur hanc pacem in scriptis denegari ne inimicus à iudice liberetur, & facilitas veniæ ipsi eidem, & alijs præbeat occasionem in deteriora labendi; eamque vindictam, quæ valet ad correctionem non prohiberi 23. quæst. 4. capite. Ea vindicta.

Respondemus offensi hominis partes esse condonare inimico, & vbi

vbi pro virib⁹ ab illo est sibi satis-
factum nihil vltra exigere, sed iudi-
ci de reo puniendo, vel non puni-
do curam omnem relinquere. Tu
quia non spectat ad offenditum re-
conciliatum, & cui de damno suo
est satisfactum, agere, vt iudicē ad
vindictam, sed vt proximum ad ve-
niā. Tum quia inimicus per ho-
mīcīdium offendit Deum, Rēmpu-
blicam, & te. Deo recōciliatur per
confessionem, & per iniunctam sa-
cramentalem debitam pānitentiā.
Tibi reconciliatur per expostula-
tionem venie, & per compensatio-
nem possibilem damni illati. Rei-
publicae reconciliatur per pēnam à
iudice secūdum leges impositam.
Qui tribus est debitor, si vni illorū
sufficiētē persoluit, non est, quod
iste exposcat aliquid vltra; imo in-
iurius esset, qui plus à debitore exi-
geret, quām quod sibi est debitū;
vel qui soluto toto pretio, nolet eo
solum fidem facere acceptā solutionis,
quia non soluit alijs debito-
ribus; Praesta tu, quod tuum est, re-
linque ipsum cū alijs. Si igitur om-
nem offenditum, quoad iniuriam, &
damnum tibi illatum resarcit inimicus
petendo veniā, & volen-
do satisfacere tuo damno, non ne
iniustitia fit illi, si ea ratione nolis-
schedulam veniā, & reconciliatio-
nis concedere, quia ea habita, con-
donabit illi forsan iudex id, quod
iustitiae est soluendum? o mira cha-
ritas, quē te excitat, vt inimicus fol-

uat ad vnguem per pōnam iudicī,
& nihil te vrget, vt soluat per pōnī
tentiam Deo? amas illum in ordi-
ne ad iudicem cui optas, vt satisfa-
ciat, non amas in ordine ad Deū,
cui nihil curas, vt adhāreat, & con-
fiteatur, Propterea Bartholomeus
Medina, libro vulgari edito ad cō-
fessores instruendos; in explicatio-
ne quinti præcepti, §. 16. in fine af-
serit hēc duo simul esse ferme in-
compatibilīa, vt quis ex toto cor-
de iniuriam remittat, & condonet
inimico reconciliato, & adhuc ve-
lit, & quoquomodo ansam præ-
beat, vt iudex de tali iniuria vindic-
tam sumat, debereque Confessō-
res hac in re esse oculatos, ne facile,
his credant, qui ore fatentur depo-
suisse odium, & perita venia inficiā-
tur iniuriarum actionē dimittere.

Tum etiam, quia non licet tuta
conscientia reū in ius vocare, quan-
do vult extra iudicium aētori pro
suis viribus satisfacere. Charitatis si
quidem ratio expostulat, vt si sine
contētione quis valeat totū, quod
sibi debetur recuperare, à petitio-
ne contentiosā abstinere debeat.
Amici inquit Philosophus. 1. Rhe-
to. cap. 12. reconciliari malunt, quā
accusare. Rectum enim naturæ ius
dictat, vt quando detrimentū per
iniuriam acceptum quietē, & sine
iudicij strepitū restaurandum tibi
offertur, litigū omne repellatur,
arg. cap. Si illic. 23. q. 4. extra. de ac-
cusati. cap. de his.

Nom

Non obstat deinde si quis citet
I. Si operis. C. de pœnis, vbi habe-
tur, referre plurimum Reipub. vt
delicta puniantur, id quod esse ne-
quit pace facta; vt qua, & actio in-
juriarum deseritur, & delicta re-
manent impunita in summū com-
munis boni detrimentum. Respo-
demus verum quidem esse pluri-
num Reipub. conducere si pecca-
ta plectantur: sed hoc publicū bo-
num non impeditur ex pacifica-
tione, nisi omnino per accidens.
Videmus enim sāpe, & sāpius post
pacem etiam publicē factam, de-
bitas summi de reo pœnas, & quā-
uis secus quandoque fiat, id boni,
consulendum est. Neque Reipubli-
cæ ordo, & graduum diuersitas ser-
uaretur, si æquali supplicio in om-
nes nocentes animaduerteretur: &
præsertim in illos, quos non mo-
do errati pœnit, sed etiam satisfa-
ctionem congruētem offensis ex-
hibuerunt. Expeditque non paucū
Reipub. vt personarū, ac euentū
habeatur ratio, & legis rigor, atque
pœnæ seueritas interdū minuatur.
Nec potest à graui culpa excusari,
qui tam malè de iudicibus sentit,
vt eos à suo publico officio defe-
cturos putet, si offensus pacem pe-
titam in scriptis faciat, & id, quod
ad Christianum virum spectat, ex-
equatur, quasi quod priuata incū-
dæ pacis ratio, & non boni publici
vtilitas sit iudici ad punienda deli-
cta, regula.

Aduersus hos, qui prætextu non
impediendæ publicē iustitiae, se se
excusant à pace in scriptis exhiben-
da inuehitur Cæsar Aret. Episc. ex-
planans illud D. Paul. ad R. 12. cō-
geres ignis carbones sup caput ini-
mici, &c. in hæc verba. Orat fortas-
se pro peregrinibus, dum sūmis
precibus à iudice contēdit, vt eum
capite dānet, aut omnibus fortunis
mulctet. Abundat ne magis istius
iustitia, quam illa Iudæorum, qui-
bus dictum est; nō quæres vltionē,
nec memor es iniuria ciuiū tuo-
rum. Inseruit etiam proposito illud
Anacleti Pontificis 7. quæst. 1. cap.
Si omnia vbi ita dicitur. Si omnia
in hoc seculo vindicata essent, lo-
cum diuina iustitia nō haberet. Su-
periuacuis enim ad beneficia labo-
rat impendijs, qui solē certat facib⁹
adiuuare, ideo si aliquis putat se
Deo in hoc placere, quod seruos
suos accusat, & vt meliores fiant, di-
cit se hoc facere, in vanū laborat, &
plus inuidiæ stimulis agitatur, quā
charitatis; & 2. q. 2. c. Si quis, accusa-
tionem, vocat synodus Romana il-
laudabile genus intentionis, quia
(vr not glof. q. 6. ea. causa c. Decre-
to. §. æmularū) omnes accusatores
vulgo dicuntur æmuli, præsumitur
enim, quod sēper inuidiæ causa fiat
accusatio. Nec solum videtur esse
discordia inter accusatorem, & ac-
cusatum; sed etiam inter domesti-
cos, & amicos accusatoris, & accu-
sati, vt ff. de lega. 2. sciendum §. ii.

Ex his omnibus facile colligitur non debere Confessores illam mulierem, à qua obnoxia pax petitur, & damni recompensatio offertur, nec tamen vult scriptis illam firmare, ad sacramenta admittere, vel illam absoluere. Tum quia ita decernitur in Concilio Agathensi dist. 90. cap. Placuit, cuius hæc sunt verba. Quicumque odio; aut longinquā inter se lite dissenserint, & ad pacē reuocari diuturna obstinatione ne quiuerint, à sacerdotibus ciuitatis primitus arguantur, qui si inimicitias deponeat penitiosa intentio- ne noluerint, de Ecclesiæ cætu iustissima excommunicatione pellantur. Et in Turonensi secundo Can. 2. præcipitur, vt si qui Clerici inter se dissident, per aliquem reconciliantur, quod si facere noluerint, poenitentiæ debent, & quamvis Canon expressè non nisi de clericis loquatur, eadem tamen est omnium Christianorū quo ad hoc ratio. Et in Toletano 2. Can. 4. post multa, quibus demonstratur, quam turpe sit, & à charitate alienū odisse fratrem, in hunc modum cocluditur. Horum ergo, & similiū discordantium fratum oblationes, iuxta antiqui Canonis definitionē, nullo modo recipiendas esse censuimus, de personis tamen discordatiū id speciali definitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare domini audeat,

vel gratiam communionis percipiat. Item dist. 90. cap. Perlatum inquit Victor. decimus tertius à Petro. Si vicissim reconciliari non studueritis, ab Apostolice sedis, & totius Ecclesiæ communione vos pelli nō dubitetis. Et ea dist. cap. Si quis, decernit Fabianus Papa, quod si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfacente eo, qui contristauit, acerrimis maceretur inedijs; usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat. Manifestum est autem his in locis nō agi de interiori duntaxat reconciliatione, vt quæ soli Deo est nota; sed de ea, quæ Ecclesiæ iudicio subiacet, & exteriori signo declaratur. Tū quia hæc mulier, pacem in scriptis, refugiens, charitatis præceptum transgreditur; & satisfactionem oblatæ non acceptans, iniustitiae vitium committit: & in hoc publico rancore perseuerans, scandali occasionem scientibus præbet: & supplicē offendit non exaudiens, in pristinas inimicitias recidendi anſam illi offert: quæ omnia, vt supra latè explicauimus, cum sint peccata mortifera, nec ab his velit mulier abstinere; tanquam impenitens est à confessione rei scienda. Per capite Quod quidam, de poeni. & remissioni.

Hæc volui ita ad longum per tractare, vt rem hac tempestate maxime necessariam, & à paucis bene intellectam.

C A S V S .

C A S V S V N D E C I M V S .

Medicus visitat agrotum , cui initio agritudinis confiteri iubet, iuxta bullam Pij V. Postea ingrauescente morbo Medicus illi semper dat spem salutis , quod conualeset , unde agrotus non consulit rebus suis , nec spiritualiter nec temporaliter . & interim moritur .

Queritur an Medicus peccet mortaliter , vel venialiter , & quomodo , tam ille , quam Parochi , consanguinei , amici : seu alij loquentes cum agrotis de eorum infirmitatibus se gerere debeant , ne peccent lethaliter .

Secundus iste casus per tractatur à Ioann. Neapol. in quol. XI. vbi hac distinctione subiuncta; Respondebit. Quod , vel Medicus verisimiliter credit , si mortem prænunciauerit infirmo , profuturum illi , ut quia à peccato aliquo mortali , liberabitur , vel res suas ita disponet , vt non distrahanter post eius mortem , nec graues oriantur inter heredes contrectiones : peccaret tūc mortaliter , si non aduertat per se , vel per alium ; cum maximum inferat damnum rebus proximi indirecte saltem ; videlicet non impediendo damnum futurum , cū perficit , qui enim definit obuiare , cum potest , consentit . 33. q. 3. cap. ostendit . Si vero credit verisimiliter se nihil profuturum prædicendo , nec obfuturum tacendo , eo quia iste

est confessus de proximo : & quantius non testetur , non erunt proinde lites aliquæ , vel quia non habet heredes , vel non nisi unum , non peccat mortaliter dādo illi semper salutis spem , quia in nullo damnū ei notabile præbet , nec quo ad res animæ cum sit confessus , & comunicatus saltem desiderio . Extrema autem vñctio non est sacramentū necessitatis , vt omnes Doctores in 4. affirmant dist. 23. dicentes non peccare constitutū in articulo mortis si illud non petat , nisi id faciat per contemptum , quod ipsum de Eucharistiae sacramento sentit , Syl. verb. Euchar. 3. §. 1. & alij in 4. dist. 12. quorum opinionem , & si non probemus vnde queaque , & arbitremur præceptum comunicandi obligare quilibet in articulo mortis , puto tamen illam probabilem , quo ad hoc , vt excusari valeat in proposito casu Medicus , qui nihilominus optimè faceret prædicendo mortem infirmo : quia quantūcunque credat infirmū esse in bono statu , idemque esse futurum , si disponat de rebus , ac si non disponat : potest tamen iuuare infirmū , vt melius sibi ipsi proxime morituro consulat . Quod si tandem Medicus dubitat , quo in statu , & persona , & res infirmi se habeant , teneatur tunc prænunciare obitum ; quia in dubio semper homo est obligatus obuiare damno proximi , si comode potest . Est autem infirmus

proxi-

proximus morti, in periculo incurriendi damnum, tum æternum animæ, tum temporale rerum. Detestandum est igitur præceptum Galeni, quo vult medicum debere quantumcunque desperet de salute infirmi, ipsum cōfortare, & promittere illi sanitatem; cui repugnat verba D. Ambrosij, quæ referuntur de confess. dist. 5. c. Contraria, dicentis contraria esse diuinæ conditioni, præcepta medicinae. Ita S. Anton. 3. part. tit. 7. cap. 2. §. 4. & Sylu. verb. Medicus q. 2. & Tabien. eod. numer. 14. Nauar. in man. cap. 25. num. 63.

Modus, quem tam Medicus, quam Parochi, & consanguinei, ac alij loquentes cum ægrotō, seruare debent est, ut ipsum hortentur ad patientiam: & eos dolores, ac infirmitatis molestias, quas fugere non potest; voluntariè, & æquo animo perferat, easque Deo pro peccatorum suorum satisfactiōne sape offerat. Initantur etiā pro viribus, ut ipse se ad Christiā nē moriendum disponat, eamque rem crebris sermonibus pertractent. Nam etsi mortis recordatio tristitiam pariat: decet tamen, ut tristitia salutari resipiscat: & saluetur potius æger, quam vana lætitia luxatus damnetur. Nec ei certain corporis salutem pollicantur: sed perflua deant, ut voluntatem suam cum diuina conformet, seque illi, & sua committat. Hoc enim est

optimi amici officium, admonere tunc mortis periculū imminere, esseque tempus statuēdi non peccaturum ampliū mortaliter, & dolendi super omnia, quod Deū offenderit. Imitenturque Isaiam, qui salutari metu Regem Ezechia ad salutem animæ induxit, dicendo: dispone domui tuæ, quia morieris, & non viues. Isai. 28. loquantur etiā sape de Dei misericordia, de Christi meritis, de æterna vita: efficiantque, ut assiduè latribus infirmi afflīt Religiosus, qui confessionem audire, & ad cetera suscipienda sacramenta infirmum inducere possit. Quæ demū Parochi debeant infirmis in articulo mortis constitutis persuadere, eadem fermè sunt, tanto tamē diligentiori affectu: quanto magis ex officio illis incumbit pascerre gregem, rationemque reddere de ouibus suis: ne lupus rapax diabolus, animam illam agonizantē dilaniat: qui tunc præcipue stridet, & crudelius in ouem irruit, quo propinquior illa est, ut ad cælestē ouile configiat. Toto enim tempore, quo homo in mundi hoc diuerlorio commoratur, nunquam Daemon aduersus salutem nostrā toto vitium impetu conflictatur, ut non semper ei ea vana adhæreat spes, posse altero die prosternere, quem altero non superauit, cum sepius in die cadat iustus. At in extremo vita cuiusque termino, cū

nulla iam in futurum sibi spes re-linquare vincendi illum, à quo tūc fuerit victus (nullus enim post mortem est digladiandi iam locus) ideo frequentibus, & atrocibus iētibus adeo illa hora morituum percutit, vt quem diuina non munierint auxilia, quæ tunc maximè singulis offeruntur, necesse pro-sus sit eisdem succubere. Quo fit, vt Parochio incumbat tunc in uigilare summoperè, ne anima il-lacuius salutis est sibi à Deo com-missa cura, tentationibus tot op-pressa prosternatur: mox etiam optimis monitis ad victoriam de dia-bolo reporrandam excitet, propo-sita ob oculos æterna caelstis triūphi laurea, inuictique ducis Chri-sti in cruce exempla: offerendo in-super illi prestantissima fidei no-stræ arma, ad bellum illud accom-modâ, de quibus quam plurimi sancti diffusè cum scriperint, non erit ab re libro aliquo spirituali ei generis vti. Videant ergo tam Pa-rochi, quam astantes, qui nec verbo quidem salutifero, ita extreme laboranti succurrunt, sed ipsum in tam periculoso duello, cum carne, mundo, & diabolo manū con-farentem omni exteriori auxilio destitutum relinquunt: & quod deterius est, vanis, & illicitis con-fabulationibus animam agonizâ-tis perturbant, & à Dei recorda-tione, aliarum rerum memoria distrahunt: quos certum est in

grauiissimam incidere culpam, redi-turosque esse aliquando ratio-nem, quod animæ periclitanti nō subuenerint.

CASVS DVODECIMVS.

Michael presbyter est obligatus ad dicendam missam singulis diebus in aliqua Capella: ideoque da-tur sibi eleemosyna consueta quo-tibet mense. saperuenit deinde Ioan-nes, qui deuotionis causa vult, vt pro ip̄s desuertis in dicta Capella ce-lebretnr, ac dat ea de causa com-pe-tentem aliquam eleemosynam sa-crifite, qui quidem partem eius sibi retinet, & partem aliām dat Michae-li presbytero celebranti.

Queritur: An duplēm hanc eleemo-synam pro una missa possit Michael accipere, & num sacrista ille talē pecuniam retinens peccet, sique ob-noxius restitutiōni, & quomodo se debeant cōfessores cum hisce gerere.

ISTE casus duo præcipue in-quirit. Alterum est. An fæcerdos possit pro una missa duplē eleemosynam accipere. Alterum est. An sacrista, cui eleemosyna pto ce-lebrandis missis datur, sit obnoxius restitutiōni, si portionem ali-quam sibi retineat, dando reliquā solū ip̄i celebranti.

Quod ad Primum attinet, in ea sum opinione, vt putem non esse

mor-

mortale delictum presbytero, duplē pitātiā pro vna missā accipere , quando neutra est sufficiens ad ipsum commodè illo die sustentandum. Ratio est quia ille, qui altari seruit, de altari debet vivere, vt ait Paul.ad Corinth.9.Nec eleemosyna datur, aut suscipitur pro ipso sacrificio , cum hoc non sit appetiabile, sed in alimentum sacerdotis. Tum etiā quia in eleemosynæ tenuitate continetur tacitus quidam consensus illius, qui iubet missām pro se dici , vt nō dicatur, nisi secundum presbyteri intentionem, & iudicium, vellet si quidem iniustum, qui totum sacrificium sibi applicari postularet, nec vellet sacerdoti tribuere , quo tunc aleretur.

Addē, quod consuetudo rationem legis habet, & de quolibet præsumitur velle illā seruare, quādo vnu est recepta, sed hæc est inter presbyteros consuetudo, vt quando ipsis reuissimè datur eleemosyna, satisfaciāt pluribus vna missā, igitur dantes eleemosynam sic tenuem , illi consuetudini videntur velle stare, eo maximè, quod si presbyteri de debita portione ad rigorem contraherent, & tenues illas pitantias respuerent, scandalizarentur non parum ipsi fideles, vt aduertit Palud.in 4. distinct. 45. quæst. 2. concl. 5.

Præterea valor missæ cum sit infinitus: quo ad sufficientiam, quia

sanguinem infiniti pretij Deo exhibet(vbicunque enim Christi sanguis reperiatur siue in cruce, siue in altari,idoneus est, vt pro infinitis s̄i essent, hominibus satisficeret) fit vt quando duo fideles, sacerdoti eleemosynam conferunt, vt missam pro illis celebret, non sit prior minorem ex Christi sanguine utilitatem perceptutus, quā si posterior, nullus omnino extitisset. Veluti si iuxta crucem quis vna cū Christo offerret Patriæternō sanguinem illum, nihil conqueretur minus si solus, quam si infiniti simul tunc adessent, qui idem cum filio sacrificium exhiberent, eadem quippe hostia in cruce , ac in altari est, tametsi id extiterit patens,hic sit in mysterio abscondita. Confirmatur, quia si valor missæ per plures sigillatim distributus, esset minor in singulis, quam si totus applicaretur vni, sequeretur eadem ratione quod si decem audirent missam, valor distributus in illos plures, minor in quocunque illorum existeret, quā si duo tantum missæ interessent. Item sequeretur, vt quo plures ministri, vel in altari , vel in choro, sacrificio solemnii inseruirent, eo minorem hostiæ partem acciperent. Quare qui post me , vel auditor, vel adiutor ad missam accederet, is partem fructus, & satisfactio- nis mihi adimeret : atque adeo consultiūs esset sacrificio interesse,

cui minor interest ministrorum numerus, minorq; populus. Quæ profecto omnia absurdissima sūt, vt docet Caietan. 3. part. quæst. 79. artic. 5. & quol. i. quæstion. 18. Ac Melchior Canon. de locis Theol. lib. 12. cap. 13. ad finem.

Accedit, quod sicut vna asperzione dum plures baptizantur, ratione tunc plurium suscipientium multiplicantur sacramenta: nec minus gratia ex vi sacramenti recipiunt illi, quam si vnius solus illa asperzione tota baptizaretur, ita in sacrificio altaris quanto plures sunt offerentes, tanto maior est valor sacrificij, cum unusquisq; perinde offerat hostiam, ac si nullus alius offerret: neq; unus alteri obstat, vt propter alios, alij suo munere frustrentur: imo vero, quo plures offerentes concurrunt; eo sacrificium gratius est Deo, & acceptius: cumulatae siquidem preces facilius exaudiuntur, & ipsa consecratio pluritate offerentium celebrior redditur. ergo cum illi, qui eleemosynam pro eodem sacrificio offerunt, censeantur offerentes, ratione illius specialis actus, quem circa tale sacrificium habent; efficitur neminem propter aliorum societatem, suo satisfactionis frumentu defraudari, & sic intelligi potest cap. Non mediocriter, de consecrat. distinct. 5.

Corroboratur. Quoniam illa satisfactionis pars, quæ eleemosyn-

nam dæibus virtute sacrificij oblati applicatur, non pendet à sacerdote, vt bonus, vel malus est, sed vt minister ecclesiæ, vnde in Canone missæ sacerdos actum intentionis applicatiuè huius sacrificij exercens, dicit. Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta, Papa nostro, &c. & Memento domine famulorum familiarumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiū laudis, &c. & vt declaretur non solū pro impetracione, sed pro satisfactione horum offerri, subiungitur in Canone, Pro redemptione animarū suarum, redemptio autem à peccatis est, nihilque aliud significat, quam satisfactionem per modum solutionis, veluti Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri: igitur sicut sacerdos offerēdo pro Papa, pro Rege, pro Episcopo, & pro Paræcianis, qui decimas soluant, non minus singulis sacrificiū prodest, quam si pro uno offerret, & missa quæ in magna paræcia, aut ab Episcopo in magna diœcesi offertur, non minus vniuersique speciatim prodest, quam si paræcia, aut diœcesis paruissima esset, quantumcunque intentio offerentis sit finita. Efficitur euidenter eadem ratione missam oblatam pro his, qui eleemosynam dant, & deuotione propria ad sacrificium illud concurrunt, non minus ex parte sacrificij, & sacerdotis offerentis

rentis satisfacere pro paucis, quam pro multis, & quantitatem satisfactionis attendendam esse, non penes intentionem, seu deuotionem solam sacerdotis, sed penes deuotionem eorum, qui missam petunt: ita ut secundum quantitatem affectus, quem isti habent ad missam, hauriatur ex infinito illo sacrificio, mensura, & qualitas satisfactionis, quare sacerdote applicate missam duobus, non minor effectus cui libet obtinget, si affecti sunt ad illam missam, quam obtingeret vni, si pro illo solo celebraretur.

Tandem quicquid sit de sacrificij valore per plures distributo: indubitatum est sacerdotem siue pro paucis siue pro multis celebret, cibum vitae necessarium expetere suo iure posse: quem si vnu non derit, nulli facit iniuriam, si illu ex petierit a pluribus, quin iniurius es tu, si cogas sacerdotem, ut pro te solo offerat, nisi tu illi victimum praebas opportunum.

Et si queratur, quae quantitas numerum sit sufficiens, ut presbyter celebras valeat illo die pro uno dumtaxat celebrare.

Respondetur hominum prudenter adiudicandum esse pro loco, & temporis varietate. Nam uno tempore, & loco, non satis erit argenteus numus, alio forsitan plus nimio erit. Nec enim licet sacerdotibus hac ratione lautè eupulari, sed id, quod pauperum vi-

tæ sustentanda est congruum accipere.

Hec est sententia D. Thom. 3. par. q. 19. art. 5. & Caietan. in Opuscul. Tom. 2. tract. 3. q. 2. de celebratione Missæ. Sylvest. verb. Missa, i. q. 9. Armill. verbo Missa. Ang. cod. §. 52. & tex. Hieronymi in ca. Non mediocriter. de conf. dist. 5. a qua non omnino discedit Sotus lib. 9. de iust. & iur. q. 3. art. 1. Hanc amplectitur expressè Melchior Canon. de locis Theol. lib. 12. c. 13. ad finem, & Franciscus Samarinus in 3. par. Thesauri sacerdotalis. tit. de virtute, & utilitate Miss. fol. 43. & alij quam plures.

Ne tamen sacerdos in culpam incidat fractionis fidei, consulendum est illi, ne totam Missam vni pollicetur. Nam contractus ex conuentione legem accipiunt, sed cum ei datur eleemosyna pro Missa dicenda: respondeat, nos rogabimus Deum in Missa pro te, & si ab ipso petuntur triginta Missæ, respondeat, quod in triginta missis orabit Deum pro illo, & tunc poterit pluribus absque scrupulo conscientia satisfacere, eo maxime quando qui missam petunt, ita parum donant, ut nequeat sacerdos inde vivere. Quod si competens illi datur eleemosyna à singulis, tunc in alijs missis, & suffragijs, intentionem ad hos speciatim dirigat, recompensando pluribus missis, quod per unam erat

obtinendum. Nihil enim refert, quid ex æquipollentibus fiat, ut inquit Paludan. in 4. dist. 45. q. 2. conclus. & Tabiena verbo restitutio. §. vlt. & Franciscus Samarinus in Thesauro sacerdotali, vbi supra. Concludo igitur cum Petro Soto in tractatu de instit. sacerdotum lect. 1. de sacrificio missæ, non esse admodum curandum, an pro vno, an pro pluribus sacrificium offeratur, sed attendendum, hoc est, ut pura deuotione sacerdos offerat, ex cuius intentione, & applicatione non pendet valor missæ, sed magis ex dispositione illorum, pro quibus offertur: ita ut tantum consequatur ex eo quilibet, quantum sua deuorio capit: nec vnu detrahit alteri, imo si infiniti accedant, omnibus sufficit, quod enim luci tribuimus in corporibus, cur no spirituali sacrificio tribuemus? Aduertat tamen sacerdos, quod si promisit dicere missam de domina nostra, aut de Spiritu sancto, seu alijs sanctis in tali Ecclesia, seu altari, vel tali die, non poterit commutare ad libitum, quia tenetur seruare promissum, alias non satisficit, nisi aliqua rationabili causa id egerit.

Quoad vero sacristam, dicendum est, quod filex, vel consuetudo, aliquod illi stipedium pro huiusmodi cura, ex quaue missæ piantia constituit, impensis eorum, qui eas dicere debent, tunc non

peccat, nec tenetur ad restitucionem, si illam partem retinet sibi, & alteram dat presbytero pro missis dicendis, maxime quando, qui dat pecuniam, dat plus, quam ad salaria ordinaria sufficit: tunc enim voluntate saltē tacita vult, ut quod superest, retineat sibi sacrista pro cura, & industria quam ei rei impedit. Arg. capite scienti, & consentienti non fit iniuria, de reg. iur. lib. 6. Ita habet Sotus lib. 9. de iust. & iur. q. 3. art. 1. & Nauarr. in man. confess. cap. 25. num. 91. tit. de statu cler. quoad ord.

Opinio aurem contraria Maiores in 4. dist. 45. quæst. 3. intelligenda est de illo, qui nec est Parochus, nec Sacrista, nec habet ullum officium, quo lege, vel consuetudine compertum sit, commendari missas dicendas, & tradi, ac concredi ei eleemosynas dandas illis, qui celebrant.

C A S V S D E C I M V S tertius.

Iohannes cum sciat lege prohibitum esse, ne quis è ciuitate extrahat frumentum, vel merces talis generis, sub pena triremiū & amissionis earundē rerū ipse clanculum tales merces alibi vendendas extrahat sine solutione gabelle & ceterorum pedagiorum.

Queritur, An peccet mortaliter, & quid in hoc casu sit huic pœnitentiā Confessore imponendum.

Que

Quod hunc casum spectat.
Respondeatur huiusmodi Ioā-
nem non peccasse mortaliter ex-
portando clam dictas merces sine
solutione tributi, seu gabellæ, nec
ad restitutionem teneri, nisi forte
vi, & armis obstitit custodibus illa
exponentibus.

Pro cuius conclusionis euidē-
tia, ut quæ in vñ frequentis est, &
multis dubia Aduertendum est in
primis, Tributa iuste imposta, es-
se iure diuino Principibus debita:
id quod aperte deducitur ex illo
Pauli ad Roman.13. Ideo enim, &
tributa præstatis: ministri enim
sunt Dei, reddite ergo omniaibus
debita: cui tributum, tributum; cui
vectigal, vectigal &c. Adiecit si-
quidem Paulus, Dei esse ministros,
vt intelligamus ab eius nomine
deriuari legem soluēdi tributa ad
alendos Principes: & profectò qui
veritatem hanc negasset, plusquā
de temeritate redargueretur, cum
huiusmodi tributa esse illis iure na-
turali, & diuino debita, ostendat
apertissimè ipsorum ministeriū, &
labores, quos pro vtilitate populi
sibi commissi subeunt, hinc prim.
Corinth.9. Quis pascit gregem, &
de lacte eius non edit? Quo sit, vt
cum principes vtilitati subiecti sibi
populi non consulunt, vel gra-
uiora populo tributa imponunt,
quam suo statui debite prouidē-
do sunt conuenientia, in graue in-
currant peccatum, de quibus. Tū

Ezech.34. dicitur, lac comedebat-
is, & lanis operiebamini: & quod
crassum erat occidebatis: gregem
autem meum non pascebatis. Tū
Micheæ 3. Audite principes Iacob,
& duces domus Israel, qui violen-
ter tollitis pelles eorum desuper
eos, & carnes eorum desuper ossi-
bus eorum.

Annotandum est secundò, qui-
bus ex rebus, & quanta in quanti-
tate sint tributa persoluēda ex hu-
mana lege pendere, alias se quere-
tur debere illa esse æqualia, & ea-
dem apud omnes nationes vbiq;
gentium, quia lex diuina, preser-
tim moralis, eque omnes obligat,
& eandem vim apud quoscunque
obtinet. Non esse autem eadem,
nec æqualia in cunctis populis, &
nationibus tributa, docet ipsa ex-
perientia: cum alia soluātur in His-
pania, alia in Gallia, alia in Italia, ex
qua tributorum diuersitate aper-
te constat, talem legem de reddé-
dis tributis, quoad qualitatem, &
quantitatem, non esse diuinam
sed humanam, vt late docent, tam
iuris diuini, quam canonici, & ci-
uilis interpretes.

Perpendendum est tertio, mul-
torum grauissimorum Doctorum
esse sententiam, leges humanas
penales, & maxime seculares, non
obligare transgressores ad morta-
lem culpam, sed intentionē Prin-
cipum, qui illas considerunt exti-
tisse per illam pœnam temporariā

sic statutam nolle arctare subditos ad aeternam. Tum quia in dubio iudicare semper debemus Principe m velle non nimium grauare populum, & ideo condidisse legē minus pœnalem, cap. in pœnis de regi.iur.lib.6. &c l. Si præses, &l. interpretatione. ff. de pœn. Tū quia non esset iniusta lex in qua Princeps eam condens exprimeret, nolle transgrediētes illam absque contemptu, & scandalō ad culpā mortalem obligare, sed solum velle, vt qui sine iusta causa eā transgreditur, pœnam talem, aut talem incurrat, vt docet vterque Tho.2. 2.q.186.art.9. & ideo iusta erit etiā lex, quæ tacitè illud contineret quales illæ sunt, quæ exprimunt pœnam, & subtilet culpam. Tum quia, qui de duobus propositis, ad quorum utrumque obligare poterat, alterum solum exprimit & affirmit, alterum negare videtur. l. cum prætor. ff. de iud. & cap. Non ne, de præsump. Cum ergo legislator ad pœnam aeternam, & temporiam possit obligare, hanc exprimendo, & interrogando, illam remittere, & excludere videtur. Tū quia nulla lex habet vim obligandi ad culpam nisi ex voluntate legislatoris, quæ voluntas verbis adeo claris debet subdito constare, vt non possint, aut ignorantiam, aut dubium prætendere. Et hinc colligit D.Tho.1. 2. q.90.art.4.publicationem esse de ratione legis;

vt sic subdito mens legislatoris patet. Iam autem lex ponendo pœnam, & nihil exprimendo de culpa non est quod per talem nō expressionem manifestet voluntatē legislatoris esse ad illam obligare. Nunquam enim per vnum ē duobus datur intelligi clarè alterum, nisi vnum ab altero necessario dependeat, iam autem pœna, nō necessario dependet à culpā, vt patet de irregularitate, quam incurrit bigamus propter secundas nuptias, & quam incurrit iudex propter mortis sententiam, quam iuste contra reum protulit, & est text. cap. sine cul. de Reg. iur. lib. 6. & cap. 2. cum glos. de cōst. Tum quia gentiles legum latores de mortali culpa nihil decreuerunt, & paucissimi seculares principes Christiani sunt, qui si interrogarentur, dicant intentionem suā esse, quādo leges ferunt, imponentes pœna temporatiā, velle obligare ad culpam, ad quam diuina, vel naturalis lex non obligat. Tum quia omnes rationes, quibus probat Alfons. à Castro lib.1. de potestate legis pœnalis cap. 9. legem pure pœnalem, hoc est, quæ nihil facere præcipit, aut prohibet, sed tantum imponit pœnam illi, qui aut aliquid fecerit, aut facere omiserit, ad nullam culpam obligare, qua talis est; sed solum ad pœnæ solutionem post datam à iudice condemnationis sententiam, concludunt etiam de ea, quam

quam vocat legem mixtam, hoc est, quæ aliquid fieri præcipit, aut prohibet sub verbis expressis, & statuit pænam contra eiusdem legis transgressores, quoctue modo illa pæna statuatur, cum inter hanc mixtam, & illam pure pænalem non sit realis differentia, sed verbalis dumtaxat, cum nullus imponat pænam legi, nisi quia vult fieri, vel omitti id, quod lege statuit, ut declarat Henric. de Gaudio quol. 3. quæst. 22. & Sylvest. verbo inobedientia. §. fin. vbi eti arbitretur utrunque legem ad culpam obligare, ut communis est Theologorum opinio, Castro tamen, & multi alij, cum mere pænalem non obligare in conscientia afferant, colligunt inde docti viri, nec mixtam secularem, quatenus à seculari principe est condita, & statuta, obligare ad aliud, quam ad pænam ibi aduersus transgressores impositam, quamvis vi alterius legis nempe diuinæ, aut naturalis negandum non sit, id quod, ut cadit sub lege mixta seculari non est peccatum mortale, esse posse mortale, ut præcipitur, aut prohibetur lege aliqua diuina, ut late ostendit Nauar. in manu capit. 23. §. 52. insequutus partim Deciū in capitu. Nam in 2. lectura de Constit. & Imol. in Resp. cap. cum contingat de iure iurand. col. 17. Et Felin. in cap. 1. num. 18. de spons. Et Matth. Marhel. notab. 78. Et Cardi-

nalem Caiet. in fine respons. ad 2. dub. verbo Clericus §. verum, & verbo ieiunium. §. qua ad quartū. 22. q. 147. art. 3. Tabienam verbo constitutio. §. 6. Et alios.

His suppositis probatur Ioan- nem non peccasse mortaliter ex- portando dictis merces sine solu- tione tributi, seu gabellæ, nec ad restitutionem teneri. Tum quia transgreditur legem pænalem se- culariem, quam nō ad pænam obli- gar eæternam, est grauissimorum doctorum opinio, ut in tertio no- tando ostendimus. in foro autem conscientiae ad effectum non pec- candi, sufficit eligere pro vera il- lius opinionem, quem meritò cé- semus esse hominem doctrina, & conscientia præditum, nec illud vulgare axioma in dubio tuiorē partem esse eligendam. c. Ad au- diétiam de homic. intelligitur, nisi de propriè dubio, quale non est, cum sufficienti ratione, vel autho- ritate pars alteta creditur, vel cum ex multis opinionibus vna pro ve- ra eligitur, ut est in casu proposito, ino vbi agitur de damno, & de re-stitutione, mitior pars est accipiē- da capit. in pænis de reg. iur. lib. 6. & in Regula, odiā, eo. lib. 6. & cap. Pæna de pæn. dist. 1. & l. si Praes. ff. de pæn.

Tum quia in his gabellis, con- suetudo interpretatur animum le- gislatoris, ipsi autem Principes sciunt homines conficiisse illas

defraudare, nec sibi à Confessoribus fieri scrupulum de restitutio-
ne cum omnes ferè gabellæ, quoad
quantitatem, & qualitatem sint
dubiæ dari iuste, & vt par omnino
est, sint in excessu impositæ, in pa-
ri autem turpitudinis causa, potior
est conditio possidentis. Sylu. ver-
bo, gabella 3. §. 14. in illa quest. qua
liter, circa huiusmodi se debeant
habere Confessores. Tum quia
Ioannes exposuit se fortunæ per-
dendi omnes merces pro lucrâda
illa portione gabellæ, quam erat
soluendo, sicut è contra gabellarij
exponunt se fortunæ lucrâdi on-
nes easdem merces pro perdenda
illa parte gabellæ, ita vt tâ fraudan-
tes gabellas, quam easdem impo-
nentes, seu ementes sciant condi-
tiones earum, velintque se fortune
submittere, igitur sicut isti inuenie-
tes eos, qui non soluunt, retinent
in foro conscientiæ illas merces vt
lege damnatas, ita illi non soluen-
tes, retinent illam portionem de-
bitam alias gabellæ, vt à lege seu
consensu tacito principis permis-
sam, & ideo est præsumptio, quod
velint sibi inuicem donare: prout
not. Panor. in simili. cap. Clerici, 2.
de vi. & hon. cler. Posseunt etiâ alii
qui se supponere fortunæ cõmuni
consensu, vt sibi inuicem donent,
id quod accedit secundum fortu-
nam. iusti. de re. diu. §. per traditio-
nem. Tum quia si omnes teneren-
tur ad soluendas gabellas in con-

scientia, nequaquam principes tâ
magnas imponerent, cum medie-
tas lufficiat ad id, cuius, ratione fue-
runt impositæ: id quod manifeste
conuincit, vel principes peccare,
plus æquo exigendo, vel cognouisse
non omnes debere soluere,
nec voluisse ad id sub pœna pecca-
ti, & restitutionis astringere. Quod
eo magis mihi persuadet, quia in
multis gabellis non remanet cause
propter quas sunt impositæ, vt cõ-
stat in multis locis vbi impositæ
fuerût, ob aliquam tunc urgentem
Reipub. necessitatem, qua tamen
recedente, non sunt remotæ gabel-
lae. Tum quia dato, quod causa, &
ratio ob quâ ab initio fuerunt im-
positæ non cessauerit, sunt tot aliæ
conditiones, que requiruntur ad
hoc; vt gabellæ dicantur iusta, vt
semper debeamus præsumere, esse
illas iniustas, nisi probetur contra-
rium, vt dicitur capit. Quanquam
de cenibus lib. 6. vnde Caietanus,
verbo, veſtigalia; notat, oportere
Confessorem esse prudentem in hoc
vt non facile cogat penitentes ad
restituendum exactoribus veſtigalia.
Et in fine illius capitilis sic cõclu-
dit; Non est igitur ingerendus scrupulus
non soluentibus huiusmodi
veſtigalia, tam male excusata ex
colore collectarū. Et Armilla, ver-
bo, gabella, nu. 18. id ipsum ferme
his verbis asserit. Quando gabellæ
sunt, dubiæ, an sint iusta, sicut cõ-
muniter hodie sunt; Confessores

non debent cogere penitentes ad restitutionem, quia exponerent se periculo surriendi a penitente, quod suum est.

Tum demum, quia non solum pertinet gabellæ de his, quæ causa negotiationis, vel mercimonij defteretur, sed etiam de his, quæ quis portare facit pro necessitate ad usum suæ vitæ & familie, de quibus non posse exigi gabellâ nec valere consuetudinem in contrarium affirmat Host. & Ber. in cap. super quibusdam, de cens. & Sotus lib. 3. de iust. & iur. q. 6. art. 7. & Barth. à Medina in 1. 2. D. Thom. q. 96. artic. 4. imo vult lex vniuersi. C. de vect. decapitari debere, qui de rebus ad proprium usum, vel gratia iuris collendi, vel ad se defendendum, emptis vel delatis, exigit pedagium, & propterea in his fraudantes non peccant.

Quo fit ut Pan. in cap. innouamus de cens. vbi querit, nunquid clericus possit libere fraudare pedagium, multis ostendat, quod ne duri clericus, sed etiam omnes extranei licet defraudant, seu non soluunt, ex quo non legitimè impositum, quia non cadit propriè hoc casu fraus, sed potius cuitatur grauamen.

Nec obstat id quod aliqui dicunt, eum qui periculo magnæ iacturæ bonorum aut famæ, aut amissionis vitæ se offert, peccare mortaliter. Nam aliud est dicere, aliud

quem peccare eo, quod temere se vitæ periculo objicit, quod est contra quintum preceptum decalogi. (de fama enim, & alijs bonis non est culpa mortalis, si quis eorum iacturæ, & periculo se exponat, vt Sot. de iust. & iur. lib. 5. q. 10. art. 2. & Nauar. in man. confess. capit. 23. num. 53. probant) & aliud est dicere eum peccare eo, quod facit contra legem diætam penam statuientem. Nam tanta cautione potest quis hanc legem violare, vt in probabile penæ ab ea constitutæ periculum non incurrat.

Non item officit, quod damnificantur gabellas ementes, nam id imputandum est eisdem, qui ita, & sub ista condicione emunt; vt sicut inuigilando lucrabuntur sibi omnes merces, quas exportari furtim sine solutione tributi repereint: ita si non inuigilant, sibi ipsis damnū ascribitur, exponunt enim se utrique fortunæ. Ementes si quidem gabellas sciunt, quod multi non soluunt, & tamen volunt sic emere, sub spe, quod si inuenerint hosce, nō modo gabellâ ad vngnæ soluent, sed etiâ penâ legis subiungunt, cui itidem periculo se offerunt ex altera parte fraudantes, seu nō soluëtes gabellas: & ita videtur, quod velint sibi inuicem donare ex legis presumptione, vt supra diximus.

Quod si quis urget, huiusmodi gabellas esse tributa iure naturali, & diuinio debita regibus, & ideo

non

non soluerites, esse rei alienæ detentores: In maximumque vergerē Reipub. dāmnum, si sepe sēpius defraudentur. Respondemus, tributa sufficientia ad alēdum in suo statu principem esē illi quidē debita, sed quod ex his vel illis rebus, & tanta, vel in tanta, quantitate sīgillatim, & minutum soluantur, est iuris humani positui, idque pendet ex eorundem principum lege, & statuto, quo declarant, quantū, & ex quibus mercibus sint sibi gabellæ soluendæ, & non soluentibus imponunt temporalem pēnam. Tum, vt hac declararent suam intentionem non esse agere de pena æterna. Tum, vt lucro pēnæ lūp pleant dāmnum gabellæ, relaxantes tacitè hanc, vt acquirant illud. Vnde qui fuga, vel blandis verbis, vel alio modo licito absque vi, & armis defraudant gabellas, non intendunt legi naturali contravenire de debitis principium alimētis, vt qui sciant ipsos habere vigilis ministros qui ita curant de gabellis soluēdis, vt quantumcunq; ab uno, vel altero defraudentur, nō propterea iusta alimenta desinat principibus, quæ ne desse possint plus iusto exigunt, & imponunt tributa. Quo fit, vt legi solum posituæ seculari pēnam infligenti per non solutionem gabellæ cōtraueniant, offeratque sēle defraudantes illam, vel periculo subeundam pēnæ ad maximum lucrū prin-

cipis, vel lucrandi illam partem gabellæ in paruum principis dānum: & ideo consensus tacitus, & per poenam impositam expressus efficit, vt non teneantur ad yllam restitutionem.

Diximus nisi vi, & armis obstant, ne custodes gabellas exposcentes, illas auferant, quia tunc, & mortaliter peccarent & restitutio ni essent obnoxij. Nam qui resistit iuste aggredienti, peccat, & teneatur de dāmno, vt ait Bart. receptns in l. vt vim. ff. de iust. & iut. & late docet Caietan. 2.2.q.69.art.4.ad 2. Quod ipsum sentiendum est de illo, cui custos sive conductor gabellarum, defert iuramentum, aut remittit eius conscientiæ vt veritatem pretij, aut quantitatis merciū quas defert, dicat. Is enim si iuramentum acceptat, & non plenē veritatem manifestat, perjurium committit, cum obligatione restituendi, quicquid tunc de iustitia gabellæ fraudauit. vt tradit & probat Medina Cod. de Restitutione de reb. rest. q. 13. Si autem nō iurat, sicut nec iurare, nec in onus suæ conscientiæ recipere tenetur, sed dicit se paratum soluere quaecunque se debere custos, aut publicanus monstrabit; tunc si quidpiā defraudat, nō est restitutioi astric̄tus, cum nemini iniuriā intulerit. Hæc nostra opinio, est Angeli, verbo, Pedagia §. 6. Tabiena co. verbo. §. concl. 3. vbi sic habet. illi qui

non

non soluunt gabellas, seu ut dicitur eas defraudantes, siue gabellæ sint iustæ, siue iniustæ, nisi inueniantur portantes, vel exigantur ab eis, non tenentur ad restitucionem, nec peccant mortaliter, &c. Nau. in suo manu. confess. cap. 17. tit. de peccatis circa iura, & tributa regia, & publica §. vlt. Qui debitor gabel la, &c. & cap. 23. Corrol. 6. num. 55. & clarioris Corrol. 9. nu. 60. Card. Caiet. in sua Summa, verbo vectigalia, Matth. Mathes. in suis notab. not. 78. & alij ex iuris peritis.

C A S V S . D E C I M V S quartus.

VI R quidam nobilis inscrys suis habuit per aliquot annos concubinam ex qua genuit filios, qui cum tenera admodum sint etatis persistit adhuc in eadem inuisenda muliere. Tum ut illa maiori studio filios nutrit. Tum ne eadem cum alijs se immisceret, sit dedecori filij & patri detque sibi occasionem illam forte, & alios interficiendi. Quamvis autem mulci iam sint menses a quibus cum dicta muliere rem non habuit, imo constantissimo sit animo non peccandi cum eadem, vicini tamen omnes cum videant dictum hominem noctu ingredientem, scandalizantur, putantque ipsum persistere in concubinatu. Quaritur, An possit iste non obstante

scandalo subuenire in omnibus huic mulieri, & eam ac filios ob dictas causas inuisere & quid confessor debeat illi imponere.

AD hunc casum facilis est refponsio. Posse imo teneri istū nobilem, ad subueniendum secreto, & nō per se, sed per alium, tam filijs, quam mulieri. Quod si velit non obstante scandalo domū dictæ mulieris ingredi, nequaquam est absoluendus.

Primum, nempe quod teneatur ad subueniendum filijs etiam illegitimis, & spurijs, constat. Tum ex lege naturæ, que dicitur, ut quos generatione produxisti, alimento necessario enutrias. Nulli enim à natura datur esse, quin detur etiā quibus illud esse conseruetur. Et quianutrimento conseruatur geneti vita, ideo illi parenti, qui filiū genuit, incumbit onus conseruandi ipsum per alimēta. Adde quod cum generatio fuerit à natura introducta, ut individuum quod ex se corruptioni est obnoxium, in altero à se genito in longa successione consisteret, ab hoc naturæ fine generans declinaret; si illum quem loco sui in lucem produxit debita alimentorum subuentione priuaret. arg. cap. ius naturale, dist. r.

Tum etiam, constat ex lege diuina. Eccl. 30. lacta filium & parentem te faciet, & Matth. 7. Quis est ex vobis homo, quem si petierit

rit filius suis panem: nunquid lapidem porrigit ei? aut si pisces perierit, nunquid serpentem porrigit ei?

Tum demum ex lege Canonica cap. cum haberet; de eo, qui duxit in matr. quo loci de duobus, qui filios ex adulterio suscepserunt, ita decernitur. Solicitudini tuae intererit, ut vterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret, vbi Panor. notat, quod huic iuri Canonico statur hodie, etiam de iure ciuili; quia Ecclesia hoc induxit ex quadam æquitate naturali, ne filii alimentis priuati percant. Quod ipsum sentit Bar. in Authet. ex complex. Cod. de ince. nup. vbi per rationem istius textus asserit, posse parentes legare filiis spurijs ratione alimentorum, postquam donare, & relinquere dotes filiabus, cum dos succedat loco alimentorum; imo ad id teneri in conscientia; ex eo patet, quia cum causa dotis sit causa favorabilior, quam causa alimentorum, sequitur quod si teneatur in conscientia filiam alere, teneatur etiam dotare. arg. l. vxore s. pater naturalis. de leg.

Quod etiam habeat subuenire matti alenti filios, hinc colligitur. Tum quia charitas exigit, ut quam ad peccandum promissis induxit ad virtutem beneficijs allicias. Tum quia iustitia lex postulat, ut enim, quæ filios tuos ablaet, enu-

rias. Tum quia ad matrem, quando diuies est, et si attineat alere filios usque ad triennium: quando tamen ipsa pauper est, totum onus alimentorum incumbit patri; immo quicquid sit de filiis legitimis, crediderim de spurijs, non modo tempore ablactationis debere ali in conscientia ab utroque parente iuxta eorum facultatem; sed etiam cum grandiores sunt natu. Ita quod licet in legitimis habenda sit ætatis ratio, ut primo triennio alantur à matre, & reliquo ætatis tempore à patre: nihilominus tamen in spurijs non est habenda ratio ætatis, sed vterque parens debet iuxta posse suum illos semper alere, & ratio diuersitatis est. Tum quia spurijs non sunt in potestate patris nec matris, instit. de hup. & in l. vulgo quæsti f. de stat. ho. Tum quia haec alimenta decernuntur spurijs ex lege, & instinctu naturæ, secundum quem non magis obligatur filius matri, quam patri: & ideo debent tam pater, quam mater contribuere in necessarijs filiorum secundum eorum facultates, ut colligatur ex iurisperitis in capite, Ad eius distinct. i. Innoc. capite 2. de regul.

Vltimum, quod scilicet absoluendus non sit, quo usqne desistat ab scandalo, probatur. Tum quia nihil estimat peccatum scandalis, in quod coniicit illos, qui vident ipsum ingredi domum Concubine,

de quo ingressu non possunt non male iudicare. Tum, quia licet illa subuentio sit opus charitatis respectu fœminæ, & iustitiae, respectu filiorum: cum tamen occulte, & per alios fieri rectè à viro illo possit absque hoc quod ipse ingressu suo det occasionem ruinæ, & temerarij iudicij videntibus, nō potest à peccato scandali excusari, vt colligitur ex d. Thom. 2. 2. q. 43. Tum demum quia, et si ille non habeat animum accedēdi denuo ad dictam concubinam, præbet tamen eidem concubinæ ansam sua frequenti visitatione, vt verbis, voluntate, aut delectatione peccet, raro enim inter quos extitit diurna illicite concupiscentiæ familiaritas, dissolui, & extirpari adeo potest, vt non remaneant quedam effrenatae libidinis scintilæ, quæ conspectu mutuo facile reuiuiscant.

Confessoris ergo munus erit persuadere concubinario, vt domum illam vicinis omnibus suspe ciam non ingrediatur, & ita filiorum, ac mulieris necessitatibus prouideat, vt omnem occasionem scandali è medio tollat, & probabile periculum labendi in concupiscentiæ cōfūsum, vel ipsum, vel concubinam, subterfugiat. Quod si nec ruinæ proximorum, nec fragilis, & infamis fœminæ ratione habita, ad illam ire contenderit, quocunque animo se iturum pol-

liceatur, non est absolutio ei præstanda, cum sit impoenitens. Nam vt testatur D. Hierony. super Micheam. dantes occasionem scandalο, rei sunt eorum, qui pereunt scandalο. Et beatus Ambrosius super cap. 9. epist. 1. ad Corinth. vbi agitur de peccato scandalij, his verbis effatur, in tua scientia. 1. in tua peritia illum occidis, quando in te fieri videt, quod ille aliter intelligit, & tu eris occasio mortis fratris, quem Christus, vt redimeret crucifigi se permisit. Quantum enim malum est per illicita delinquere, tantum malum est per ea, quæ concessa sunt offendere, sic enim lex permisit, quæ concessit, vt modus tamen sit quem custodian, puta vt fiat sine offensione, & scandalο proximi.

CASVS DECIMVS

quintus.

Antonio in confessione præterit anni Roma facta, imposita fuit penitentia ieunandi septem ferijs, sextis. quam et si animo adimplendi tunc suscepit, eam tamen postea non est exequutus, quoniam non est assuetus. & durissimum sibi videtur ieunare; Confiteatur præsenti anno Bonaria, & cetera omnia si imponantur se facturum pollicetur, dummodo ad ieunandum non astringatur, nec fert illi animus præteritam penitentiam per agere.

Quaritur,

R E S P.

*Queritur. An possit Confessor talem
commutare pénitentiam, & quæ erit
huius iniungenda.*

PRæsupponendum est in hoc casu, quod licet inter D. Thomam, & Scotum sit cōtrouersum, An confessor sit iudex ordinarius ad imponendam pœnam in hac vita soluendam, ita ut pénitentē obligare, sub reatu mortali valeat ad illam acceprandam, vel potius si iudex arbitr̄, ita ut non possit plus de pénitentia taxare, vel ad illam subeundam arctare alia ratione pénitentem, quam quia hic sponte se submisit illius arbitrio, voluitque illam acceptare; uterque tamē in eo cōuenit, quod cibā Confessore iniunctam satisfactionem libenter suscepit eamque adimplere promisit, delictum sit mortale si negligat, cum nō redat debitum ad quod se voluntarie obligauit: nisi forte ea fuerit omnino indiscreta, & viribus impars, debet siquidem Confessor in taxandis pénitentijs non tantum grauitatem peccatorum perpendere, quantum personę qualitatē, & rerū aut temporum circunstātias; in Purgatorio etenim vbi in infligēdis pénis nulla habetur medicinæ ratio, sed solius vindicta, & satisfaciēdi ad vnguē, secundū delictorū qualitatē, & quātitatē erit & pœnarū modus. At in pénitentijs sacramentalibus, quia non solum

C A S.

illæ apponūtur, vt vindicta sumatur de peccatis præteritis, sed etiā, vt medicina adhibetur futuris, non est solius morbi perpendenda natura, sed etiam ægri mensura cōplexio, & debilitas Quo fit, vt iuueni pro eadem fornicatione maior sit iniungenda pénitentia, quam seni; tametsi ille minus peccet, quia cum vehemētius instigetur ad concupiscentiam, ve hemētiori indiget fræno, quo cohibetur, & homini auaro, & tenaci, si non potest eleemosynam facere propter sui paupertatem, & familie magnitudinem, carnis itē illecebris dedito, si ieunia sunt alpera, & nocua propter corporis debilitatem, vel teneritudinem: iniungendę erunt alię pénitentię, quas libentius, & facilius exequātur: vt docet Gabriel. in 4. distinct. 16. quæst. 2. art. 3. versu. Hæc cattendant confessores.

Hoc supposito. Respondeatur, posse Confessorem huiusmodi pénitentiam commutare, si iusta ad sit causa, qualis est cum pénitens bona fide putat se eam implere non posse, aut non sine difficultate, vel periculo salutis animæ, aut corporis. Nec modo Cōfessarius, qui eam imposuit, sed quicunque alius Confessor, si primus facile adiri nequit, quamuis sit eo inferior, potest dictam pénitentiam permutare. Vt Episcopus impositam à Papa: & Curatus impositam ab

ab Episcopo: loquendū de pœnitentia in confessione imposta: nō de publica, & de imposta pro illis peccatis, à quibus, qui eam mutat, absoluere potuisset: & de permutatione, quæ fiat in confessione sacramentali, non extra confessio-nem: quia tunc iam iudicium cōfessarij plenè est finitum: & potes-tas Confessoris cū sit iudicaria, non se extendit ad alterandam pœnitentiam iniunctam à se, finito iudicio, nec ab alio iudice, nisi in iudicio, quo pœnitens per confessionem fe illi submittit.

Probatur hæc nostra opinio. Tum, quia id testatur glos. in cap. Tempora pœnitudinis. 26. quæst. 7. & Decius in cap. At si. §. 1. de iud. & Sylvest. verb. Confess. §. 27. & Rosel. verb. Confessio Sacra-men. §. 11. & multi alij Doctores. Tum, quia pœnitens eo, quod Cōfessor se absoluendum subdit, ei-dem causam omnem suorū pec-catorum iudicandam committit: & ideo statim ac confitetur se non adimpluisse pœnitentiam, facit huius rei iudicem Confessorem, quo fit, vt Confessor habeat in talī causa plenariam potestatem, & per consequens possit ligare, & soluere, aliamque pœnitentiam iudicio suo salubrem imponere. Tū, quia, & si par in patem non ha-beat potestatem, in causa iam iu-dicata: & ita secundus Confessor nequeat inualidare absolutionem

prioris Confessoris: potest tamen causam de nouo exortam iudicare. Sed non adimplere pœnitentiam, seu non posse ista de causa il-lam implere, est actio, seu causa de nouo exorta: igitur secundus Cōfessor habet ibi plenam potestatē. Tum, quia si vera est opinio Caiet. in 2. questione de satisfactione, quam tertiae parti adiecit, quam probabilem esse affirmat Sotus in 4. sent. dist. 20. q. 2. art. 1. quod scili-cet pœnitens non teneatur accep-tare pœnitentiam: imo quod quāuis acceptet, non tenetur sub pœ-na peccati mortalis adimplere, cū illa acceptatio non sit aliud, quam quædam simplex promissio, qua dicit se facturum, quæ ipsa non est votum Deo, imo nec propriè pro-missio, sed simplex assertio, faciā. Et ideo citra mortale potest tale propositum mutare, remittendo se ad purgatorium, sequitur multò minus peccare si dictam pœnitentiam acceptatam voluntate, in consilio postea alterius Confesso-ris, in aliam æqualem in vita per-soluendam commutet. Adde (in-quit Gabr. in 4. distin. 16. quæst. 2. dub. 5. quod cum satisfactio in præsenti concedatur in fauore pœnitentis, & cuilibet liceat cedere iuri suo, & maxime si adest causa ra-tionabilis, poterit pœnitentiā, quæ sibi fauorabiliter est iniuncta in hac vita loco illius, quam in Pur-gatorio erat ad rigorem persolutu-

D rus,

rus, subijcere commutandam arbitrio alterius confessarij.

Tandem prioris Confessoris intentio semper est piè interpretāda, ar. cap. Latorem. 33. q. 2. glos. 26. q. 7. cap. Tempora ergo succedente causa, ob quam videatur secundo Confessori debere iniunctam à priori pénitentiam mitigate seu permuteare, credendū est, quod si eadem causa tunc quando fuit imposta constaret, profecto mitigaretur, ita Tabien. Confess. 2. num. 21. Sylu. Confess. 1. §. 27. Victoria de satisfactione, num. 194. Nauar. in man. c. 26. num. 22.

Et quamvis examināda sit causa, ob quam permuteatur, & inquirendum an ob casum referuatum fuerit imposta, non tamēn requiri, vt denuò peccata præterita confiteatur (quicquid Sotus in 4. distin. 20. q. 2. art. 3. & alij dicant) & ratio est.

Tum quia peccata semel bene confessā à quibus rectè fuit quis absolutus, nullus tenetur denuò cōfiteri, cum Deus idipsum bis non indicet. Tum quia doctores asserunt, tunc teneri pénitentem ad peccata rectè confessā reconfitenda, cū pénitentiæ nō recordatur: sed iste habet in memoria pénitentiā, ergo sat est, quod illam exprimat cum peccatis, quæ post confessionem perpetrauit. Tum quia si iste reneteretur cōfiteri, eò solū esset vt confessori constare posset quā-

titas & qualitas pénitentiæ impoñendæ; sed hanc librare, & perpēdere potest iuxta mensurā, & proportionem illius, quæ præteriti cōfessoris iudicio fuit imposta, quā pénitens habet in memoria, postulatque vt commutetur. Nec incumbit secundo confessori aliud quām iudicare causam commutationis, vt qui præsumere non debat fuisse pénitentiā cum notabili errore tunc impositā, sed succēdēte postea aliqua ratione, redditam esse vel impossibilem, vel difficultem & ideo dignam permutatione; igitur non est quod pénitens grauetur, de reiteranda confessione omni defectu carēte, sed sat erit illi propalere pénitentiā accep̄tā, nec dum satisfactam, & causas, ob quas cogitur illā non exequi, & in aliam permuteare. Tadēdem, si qui pénitentiam non adimpleuit, & eiusdem est oblitus, putat Sotus, vbi supra in Resp. ad tertium, non teneri ad reiterandā confessionem, eo quia D. Thom. in 4. dist. 16. q. 3. art. 3. asserat in uniuersum, nullum teneri ad confitenda peccata, quæ non habet, atque adeò neque illa, quæ ritè semel cōfessus est, & à quibus est absolutus; Quā nā, quero ratione; erit astrigendus, vt reconfiteatur ille, qui pénitentiæ acceptatę recordatur, illamque non implevit, vel ex negligētia, vel ex difficultate. Alias melius esset non recordari pénitentię.

tentie, quam recordari. Et enim si qui pénitentie obliuiscitur, et si peccatorum, quæ est confessus nō obliuiscatur, non oportet, vt de nouo recōsiteatur, sed sat est nouā pénitentiam eidem iniūgere, cur, si recordatur præterit pénitentie, non sat erit, quando illam nec est executus; nec adimplere iustificatione potest, in nouam aliā pénitentiam Confessoris authoritate conuerttere? Sylu. verbo. Confessio. I. §. 3. (Gabriel. in 4. sen. dist. 17. q. 1. art. 3. §. Ponuntur etiam à quibusdam &c.) S. Anton. 3. part. tit. 14. cap. 10. § 19. & tit. 17. cap. 20. § 1. versu. item secundum Ioann. si pénitentem absoluis &c. Petrus de Palude in 4. distinct. 17. Armilla, & alij.

Aduertendum est tamen in causa proposito, quod si is pénitens nunquam ieunauit, diebus etiam quibus ex præcepto tenebatur, & ideo quia non est assuetus vñquā ieunare, sed vino languidus, & nimio cibo refectus, durissimum sibi videtur abstinentia corpus macerare, postulat statutam, & acceptatam pénitentiam de ieunando sibi commutari, nequaquam commutanda erit, quia tunc non interuenit iusta permutandi ratio. Sed si ob infirmitatem, vel nimiā, & iustum defatigationem, aliasque rationes à ieunando deobligantes, non est assuetus huic macerationi, & abstinentie, & durante ea-

dem excusatione, dūrum sibi videtur ieunare: vel quia ultra consueta Ecclesiæ ieunia, quæ obseruat, graue illi est estiuis maximè temporibus ieunare, vult vt hoc opus, in aliud satisfactoriū equalē sibi connectatur: tunc poterit secundus confessor permutare diētam pénitentiam, vt diximus ex Nauar. vbi supra num. 22. § aut nō sine difficultate. Monald. in Sum. de pénit. §. An possit imponi à nō proprio sacerdote.

Quamvis autem pénitentie iniungendę à confessoribus sint hodie arbitratiae, vt habetur 26. ques. 7. capit. Tempora, & de pén. dist. 1. capit. Mensuram. Cautus tamen & prudentissimus, in commutandis ieunatis, & à pénitente acceptatis debet esse Confessor: ita vt non nisi virgente causa fid faciat: in illudque opus præteritam satisfactionem conuertat, quod huic erit proximum, & ad pleētenda scelerata, ac medenda accommodatius, quodque sciat posse, & debere pénitentem facile exequi, spectata qualitate personæ, & circumstantiarum; prædicendo illi vel hic, vel in purgatorio, debitas esse soluendas pro peccatis pénas: satis que esse in vita parum perpeti, quā post mortem ad vnguem puniri. Scot. in 4. sententia distinctione 16.

C A S V S D E C I M U S

sextus.

Antonius, qui est Diaecesis Bonon. cū habet in confinio prope Diaecesis Mutinensem, adueniente quadragesimali tempore confessus fuit Parochia Mutinensi, non approbato ab Episcopo Bonon idque nulla alia de causa, quam quod longius distabat à propria Parochia; & etiam quia in consuetudine est possum, eos qui sunt in confinio Parochiarum, promiscue virique Parochio confiteri, scientibus neq. contradicentibus eisdem, immo & ipsimet Parochi, siue curati, qui sunt in confinio diuersarum illarum diaecesum, in more & usu habent alterutrum consuerti, licet eis non desint atij confessores approbati à proprio ordinario.

Queritur an dictæ confessiones valide extiterint sique deinceps huic consuetudini standum quidvè debeant Parochi in hoc casu facere.

Tria in hoc casu petuntur. Primum est, An dictæ confessiones fuerint huc usque validæ, Secundum, An sit deinceps huic consuetudini standum, Tertium, quid debeant Parochi, in hoc casu facere.

Quod ad primum attinet, in eam descendit sententiam, de habitantibus in Parochiarum confinio, ut si id fiat sciente Episcopo, ita ut talem consuetudinem fer-

uatam ante Concil. Trident. & post ipsum continuatam, nunquā expresse Episcopus abrogauerit, validas esse dictas confessiones. Se cus autem, si fiat ignorante, vel contradicente Episcopo.

Ratio est, quia ad actualem, iurisdictionem in presbytero non requiritur nisi ordinaria, vel delegata potestas, ab Episcopo concessa. Sed haec conceditur per Episcopi approbationem tacitam, vel expressam; sciens autem & consentiens, videtur approbare: vt notant Doctores in cap. Non ne bene, de præsumpt. igitur si Episcopis constat de huiusmodi facto, nec contradicunt, videntur approbare, & ex consequenti, concede re iurisdictionem actualem.

Confirmatur, quia ad audiendas confessiones non requiritur aliud, quam quod iudicetur presbyter ab Episcopo idoneus ad tale munus subeundum; siue hoc fiat per examen, siue quocumque alio modo. Nec enim Trident. Concil. sessione 23, cap. 15, de reformatione, cogit ut fiat approbatio per examen; sed id relinquit Episcoporum arbitrio, ergo quocumque modo aliquis iudicetur idoneus, & approbetur ab Episcopo ad Confessoris officium, poterit illum exercere, sed Episcopus sciendo Parochium confinij, audire confessiones, & non contradicendo iudicat hac taciturnitate dictum

Paro-

Parochum idoneum, quia taciturnitas in actibus presentibus æquiparatur consensui; igitur habet approbationem, & actualem iurisdictionem.

Adde, quod licet nequeat introduci ex consuetudine quamcumque antiqua, ut quis possit sibi eligere confessorem sine licentia prelati sui, capit. si Episcopus, de pœn. & remiss. lib. 6. id tamen à doctribus intelligitur de nuda consuetudine, secus autem, quando interuenit expressa, vel implicita saltem Prælati licentia; ut putà, quia Prælati vident, & prohibere possunt, & non prohibent, vt notat Tab. verbo Absolutio, r. § 35. & Sotus in 4. senten. distin. 18. q. 4. artic. 2. & 3. vbi afferit, quòd quādo prefecti superiores; vident subditos promiscuè sibi eligere Cōfessores, & silent: conuiuere censemur, eademque permittere facultatem. Vide Sylu. confessor. i. q. 15. & verbo, Confuetudo, q. 19. quo loci inquit, consuetudinem, etiamsi non sit prescripta, dummodo tamen sit à principe scita, & tolerata sponte; derogare legi.

Præterea, cum omnis, & solus ordinarius, qui propriam habet animarum curam, si non sit de iure prohibitus, vt excommunicatus, possit cuicunque sacerdoti non iure impedito facultatem suā concedere absoluendi suos subditos; vt Papa, Episcopus, & Plebani, &

Religiosorum Prælati, vt testatur omnes doctores in 4. distin. 17. & latè probat Sotus vbi supra. Nec Concil. Trident. priuet dictos ordinarios hoc vnu, iurisdictionis, sed solum statuat, vt confessiones non audiantur nisi, aut ab ijs qui habēt Parochiale beneficium, aut ab Episcopis approbatis, aut alias idoneis iudicatis, efficitur, vt cum expressa Parochorum licentia, subditi habitantes in confinio, nunc Parocho Bononiensi, nunc Mutinensi, qui sunt iure ipso approbati, talem confessionem esse validam ex Parochorum commissione, & Episcoporum tolerantia. argumen. 83. distin. capit. Error: & extra de verborum significat. cap. Intelligentia.

Tandem etsi ratihabitio ad futurum relata, vt si sacerdos credēs Episcopum, vel Plebanum, gratā absolutionem habiturum, quādo id sciuerit, nihil omnino operetur, nec iurisdictionem præbeat, ea tamen ratihabitio, quæ est de præsenti, vel de præterito, vt cum proprius sacerdos videt subditum confiteri alieno, & tacens dissimulat, va] idum reddit sacramentum, & iuri fidictionem confert; quia nō solum censemur ratihabitio, sed consensus interpretatiuus. Et docet Syluester, verbo, Confessor, i. quæst. 6. Et Sotus in 4. distin. 18. q. 4. artic. 3. sed in casu nostro, non solum est interpretatiuus consen-

sus, sed expressius proprij sacerdotis, & tacitus Episcopi, qui id sciens nunquam prohibuit, igitur confessio est valida.

Quod attinet ad ipsos Parochos videtur id ipsum dicendum. Tum ob consensum interpretationum Episcopi, cuius virtute Parochi sibi promiscue confitentur. Tu etiam, quia cum ante Concil. Trident. immemorabilis esset cōsuetudo duplex; Prima ut sacerdotes omnes promiscue ad inuicem cōfiterentur, secunda ut cuiuscumque essent diocesis, vel in quacumque reperiantur celebraturi, possent cuicumque alteri sacerdoti eiusdem, vel alterius diocesis confiteri, & Concil. Trident. non abrogat nisi consuetudinem q̄to ad primā partē, népe ut confessiones sacerdotum nequeant audire quicunque sacerdotes, sed aut habentes Parochiale beneficium, aut approbati ab Episcopo, videtur quod in suo robore secunda cōsuetudo permanferit, nempe ut Parochi, & approbati quicunque & vbiliter possint promiscue confiteri, sicut ante Concilium poterant. Nam à iure antiquo non est recedendum nisi quatenus inuenitur in novo expressum. l. præcipinus. C. de appel. & cap. 2. de transl. præl. etiam per arg. à contrario sensu capit. à nobis. 2. de sent. excom.

Tum etiam quia ratio, quem mutare illud in omnibus pres-

byteris secularibus est, quia regulariter non sunt omnes sufficiētes, & idonei ad confessiones audiendas; quod non habet locum in his, quibus est concredita animarū cura, vel alibi iam approbat, & ita cessant verba, & ratio legis, qua sola cessante, ipsa quoque cessat, leg. Adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. & cap. cum cessante de appell. etiā si verba non cessarent, quā tamen in hoc casu cessant, in hanc sententiam inclinat Nauarr. in com. de p̄cēn. distin. 6. cap. Docuit, nu. 43.

Ad id autem, quod queritur secundo loco: An sit deinceps huic consuetudini standum: Respondeatur, quod cum consuetudo in tantum sit rationabilis, in quantū participat de fine iuris, qui in Canonico est felicitas anime, in ciuiili bonum publicum, ut notat glossa de iure iurand. cap. Cum contingat, & hęc, de qua est casus, videatur irrepsisse, ex utilitate animarū quibus ut Parochi supradicti consulerent, permittunt subditos, cōfinij Bonon. confiteri Parochocōfinij Mutinensis, & è contra; idque permittunt Episcopī, ut commodiū, & frequentius dicti subditū conscientias à peccatis exonerent, iudicarem standum dictae consuetudini, & eō maximē, quia si tolleretur, esset rusticis occasio, vel existimandi præteritas suas confessiones fuisse nullas, à Parochiisque esse deceptos, & ita quodammodo

dammodo desperarent de sua salute. Vel non confitendi se se singulis annis ob distantiam propriæ Parochiæ, ob quam sibi non datur ita facilis ad proprium Parochum accessus, ut ad alium propinquorem: & ob aliorum contentiam in Quadragesima multitudinem, ad quos audiendos Parochus proprius vix sufficit.

Confirmatur, quia cum nullū in euangelica lege adeò graue sit præceptum, quam hoc confessio-nis, per quod occultissima præco-gitata, & volita scelera manifesta-fa sunt Parocho, qui vice dei ab illis absoluit, tanto pœnitentium conscientijs magis consolitur, quā-tò illud leuius salua Parochi iuris-dicione redditur, peccaretque iuxta D.Tho. in 4. distin. 18. q. 4. ar-tic. 2. Ille sacerdos, qui non esset fa-cilis ad præbeñdam facultatē con-fitendi alijs, cum multi sint adeo infirmi qui potius sine confessio-ne morerentur, quam proprio pa-rocho sua peccata reuelarent: vn-de in cap. Omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss. fatis esse dicitur: si de licentia Parochi, quis appro-bato alteri confiteatur.

Ad id demum, quod inquiritur de Parochis, quid in hoc casu de-beant facere: Respondeatur in pri-mis non esse tutum id, quod Ri-chardus asserit: ob id, quod Paro-chus confessionem audire tenuit: interpretatiuē licentiam dare con-

fitendi alijs. Etenim cum iurisdi-ctio sit de essentia absolutionis, & nemo eam habeat, nisi ordinarius sacerdos; necessaria est eius ex-pressa, vel consuetudinaria licen-tia, ut alius eam credatur habere. Et ideo Parochi, ut securiori per-gerent tramite: partes eorum ef-fent, Episcopum adire, ab eoque licentiam expostulare, ut alieno Parocho talis confinij posint tam ipſi, quam subditi confiteri, vel saltem consuetudinem præfamat manifestent Episcopo, vel norint: an illi fuerit aliquando explicata, & ab eodem tacitè saltem appro-bata: ut sic per interpretatiuum ad minus Episcopi consensum red-datur alienus Parochus approba-tus, & cōfessiones eidem facte va-lidae essentque subditi admonen-di, non posse communi iure con-fitteri alteri, quam Parocho, vel de eius licentia alijs confessoribus ab Episcopo Diæcesis approbatis. Et quod, si eis permittitur confiteri Parocho alienæ Diæcesis, id sit ap-probante Episcopo, ut eorum fa-luti magis, & confessionis facilitati consulatur, cui rei ipse Parochus etiam expreſſe consentit, & ideo con-cedit liberam facultatem his, qui sunt longè à Parochia, ut con-fiteantur de more, & consue-tudine antiqua alieno Pa-rocho, confinij Mu-tinensis.

C A S V S D E C I M V S
septimus.

Ioannes nouit Bannitum sententia
capitis conservari. & esse in do-
mo curusdam amici sui: utque Pon-
tificia Bulla de bannitis obediat, per-
git ad Ecclesiam inuenientemque curato-
pracatur eundem ut campanā sonet ad
conuocandum populu qui capiat dictū
bannitiū, sonatq; proprijs manibus cu-
ratus, aduertantibusque hominibus ad
Ecclesiā solicitat verbis ut quā primū
arma sumant, & illum vinculis tra-
dant. Qui captus inde ad paucos dies
suspenditur.

*Quaritur: An huiusmodi presby-
ter inciderit in irregularitate, & illi
eiām, qui huic capiendo operam de-
derunt. & quomodo debeant in simili
casu presbyteri se gerere.*

Ad ea, quæ in hoc casu pe-
tuntur, Respondeatur dictū
presbyterum, & illos qui Ioanni
Bannito, & laqueo suspenso ope-
ram dederunt incidisse in irregu-
laritatem.

Tum quia omnes isti fuerunt
causa propinquā deformationis,
ea enim appellatur causa propin-
qua ad hanc irregularitatem in-
currendam, quæ etiā est dictum, &
factum licitum, est tamen sufficiē-
ter directum in deformationem
inde securam, hoc est talis nature,
quod in deformationē, aut saltē,
ut citius deformetur, tendit ex sc-

sue ex suapte natura, vel opefatis
intentione. Sonus enim ille cam-
panæ, & solicitatio facta à presby-
tero ut Bannitum sententia capi-
tis damnatum vinculis tradant, di-
rectè ordinatur ad eius suspenditū,
& ita habetur capit. Aliquantos.
si. dist. & capit. Clericis, & capit.
Sententiam, ne Cleric. vel Monac.
& glos. Sum. 15. distinct. & clem. i.
de Homic.

Tum etiam, quia voluntaria oc-
ciso expressa, vel virtualis, inducit
semper irregularitatem, etiam si
aëctiones sint virtutes, vt docet D.
Thom. 2.2.q.64.art. 7. & doctores
omnes in clemen. i. de Homic. ca-
pit. Suscepimus, eod. tit. & declarat
Sotus de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 4.
sed præfatus presbyter pulsando
campanam, & solicitando captu-
ram, item omnes illi qui Bannitū
vinculis tradiderunt, desiderarunt
saltē interpretatiua voluntate
huius mortē, intentio enim actua-
lis siue expressa, & virtualis, siue ta-
cita æquiparantur, in le. Cum quid-
ff. de re. cred. & in capit. Quemad-
modum de iure irr. igitur omnes
irregulares fiunt.

Tum demum quia in confessio
est, apud Theologos; eos qui ca-
piunt, aut indicant furem, vel reū,
vt à iudice capiantur, maximè si hoc
faciant causa alienæ utilitatis fieri
irregulares, vt habetur capit. Præ-
lat. de Homicid. libro 6. S. Anton.
3. part. tit. 28. capit. 2. Nauarrus in
man.

man. cap. 27. num. 27. Et ratio est, quia dupliciter dicitur quis velle aliquid, uno modo in se, altero modo in sua causa, & ad incurrendam irregularitatem sufficit velle homicidium in causa, ut explicatur, cap. Præsbyter, & capit. continebatur, cum multis alijs, de homicidio. Vifum est siquidem Ecclesiæ, non posse eum satis referre lenitatem, & mansuetudinæ Christi pro nobis occisi, qualem is, qui sacriss ministrat referre decet, qui occidit vel mutilat etiam licet, ut declarat S. Thom. 2. 2. q. 20. artic. 2. Et cum suspendium prædicti banniti vel non contingeret, vel nō ita citò, moraliter loquendo nisi presbyter, & alijs talia egissent: sequitur eos voluisse saltem antecedenter mortem Banniti, & qui vult antecedens, vult, & necessarium consequens. leg. 2. ff. de iur. omni. iudic. cap. Præterea de offic. deleg.

Quamuis igitur tam presbyter sonitu campanæ conuocando populum ad capiendum bannitum, quam populus, ipsum in vincula coniiciens, obedientiam præstiterit bullæ Sanctissimi D. N. Gregorij XIII. plurimumque apud Deum amore publicæ exercendæ iustitiae promeruerint, vbi tamē bannitus sic captus, sententia capitis feritur, & vita priuatur, nisi expressâ protestatione apud iudicem se munierint, irregulares fiunt, & minus apti ad diuinum peragendum ministere.

rium redduntur. Nam veluti iudex sententiam iustum mortis aduersus reum proferendo præstantissimæ virtutis actum exercet, nihilominus tamen vir sanguinum, dicitur, & vt talis inhabilis est, qui sacriss ordinibus initietur absque sedis Apostolicæ dispensatione: Ita quāuis presbyter, & subdita plebs obedientiam præstiterint, pulsando campanam, ut caperetur bannitus, quia tamē opere illo ansam præbuerunt inducituam mortis, intentione saltem virtuali, inhabiles sunt affecti ad ordines, vel suscipiendos, vel susceptos exequendos, quoisque à summo Pontifice cum ipsis dispensetur; Nec sufficit illa facultas, quæ in iubileis conceditur absolueri à quibuscumque peccatis, vel censuris. Tum quia censuræ nomine, non venit irregularitas, ut quæ propriè, non habet rationem poenæ, cum eveneri possit sine villa culpa; ut est in fœminis, & corpore vitiatis, seu defectuosis, & in bigamis, & tandem in iudicibus, testibus, accusatoribus, & alijs, qui fuerunt causa sententia sanguinolentæ. Tum quia stylus Curiæ habet, ut per generalem facultatem absolueri à censuris, non intelligatur potestas dispensandi in irregularitate nisi speciatim exprimatur; & huius rei argumentum est, quod aliquando ipsam exprimunt, ut probat Villaz dieg. de irregul. col. 43. Tum quia summus

summus Pontifex in bullis, & Iu-
bileis, ab illis censuris intendit, vt
poenitentes absoluantur, quæ im-
pediunt absolutionem à peccatis,
& assecutionem Iubilei, ad hunc
enim finem illa facultas absoluend
i conceditur, vt satis constat ex
verbis Iubilei. Iam autem irregu-
laritas quæcunque nec impedit
absolutionem à peccatis, nec ob-
stat assequendo iubileo, potest
enim quis esse in Dei gratia, & illi
remitti possunt poenæ peccatis de-
bitæ, quamvis non sit idoneus, vt
initietur ordinibus sacris, vel eis
vtatur, vt docet Sotus de institut.
& iure lib. 5. quæst. 1. artic. 4. in fine,
& Nauar. in man. capit. 27. nu. 192.
& 250.

CASVS DECIMVS.

octauus.

Michael filius familias, captus
amore Catherine Virginis,
promisit illam ducere in vxore atque
eam cognouit. Pater Michaelis re in-
tellecta prohibet illi, ne matrimonio
nium cum ea contrahat, & si securus
fecerit minatur eum homo exclu-
dendum, nec in hereditatem succes-
surum, Michael tirore patris, &
metu amittendi paterna bona cupit
abstinere à data fide, & matrimonio
nium cum alia inire.

Queritur. An graniter peccet si ab-
stineat, & quid illi à confessorio sit
iniungendum.

Ad casum, vt respondeatur,
Præuidendum est in limine,
Michaelem, & Catherinam non
esse valde inæqualis sortis, ita vt
ipsa credere non posset, nec debe-
ret tantum virum abiectā sic puer-
lam duceturum in vxorem. Nam si
generis, vel diuitiarum, esset nota-
bilis admodum inæqualitas, vt pu-
ta ille nobilissimus ortus parenti-
bus, illa Agricolæ cuiusdā, vel Me-
chanici artificis filia, præsumetur
eo casu illam fingere se decep-
tam, sed non esse vere deceptam,
imò libèrè consensisse: cum satis
constet non esse in vsu tam dispa-
res coniungi, potuissetque facile
suspicari promissum illud nō emit-
tianimo adimplendi, sed illam in
sui prava desideria adducēdi. arg.
cap. Requisiuit, de spōsal. Propte-
rea non esset astringendus tunc iu-
uenis ad aliud, quam ad dandum
illi tantum, quantum sat est ad ha-
bendum maritum tales, qualem
obtineret, si non esset corrupta, vt
inquit S. Anton. 2. part. tit. 5. cap. 6.
§. 1. & Sylu. verbo luxuria q. 5. Et
ratio est, quia licet nō præsumat-
ur ab alio decepta, sed se ipsam
decepisse quoad effectum ducen-
di eam, nihilominus tamen eo,
quod promissio ducendi, vim ha-
bet saltem præcum importunatū,
tenebitur ad resarcēdū damnum
per tales promissionem illarum.

Suppolita igitur vtriusque non
longè plurimū distante sortis qua-
litate,

litate, dicendum est; Peccare, huiusmodi Michaelem lethaliter, si dicāt Catherinam non ducat in uxorem: Et teneri confessorem eisdem iniungere, ut stet promissis non obstante patris prohibitione, alias non esse absoluendum. Nec in hac parte debet Michael obedire patri.

Probatur, quia sicut in his, quae pertinent ad interiores actus non est homo homini subiectus, ita in his, quae spectant ad corpus, si sunt naturalia, vel ad naturam attinentia, ut est corporis sustentatio, vel generatio; non tenentur inferiores obediēre superioribus, nec filii parentibus, cum in his omnes simus pares, solique Deo subiecti. Sed matrimonium est ex his, quae ad natūram attinent, & in quo tam liber est filius, quam pater, cum per ipsum sit ille futurus pater: igitur in matrimonio contrahendo non tenetur filii, parentibus obediēre, ita testatur D. Thomas. 2. 2. quæst. 10. 4. art. 5. in corp. art.

Adicē coactionē repugnare omnino matrimonio, de cuius essentia est liber utriusque partis cōsentīs. Nam nisi ipsi inuicē coniuges sibi per placeant, non possunt individuali vitam perpetuo agere, quod enim quis non eligit, nō diligēt, ut 20. q. 3. cap. Præfens; igitur nequit pater in matrimonio cogere filium, ut hanc, & non illam ducat; immo hāc facultatē nemini mor-

taliū reliquissimē Deū probat latissime Sot. in 4. dist. 27. q. 1. artic. 2. & Cōcil. Trid. fess. 24. de matrim. c. 9. Præcipit omnibus sub Anathematis pena ne quouis modo directe, vel indirecte subditos suos, vel quoscūque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant.

Confirmatur, quia in seruitute perpetua, & obligatione in dissolubili non tenentur filii de necessitate obediēre patri; ut probat Thomas de Argentina, in 4. dist. 29. q. 1. artic. 2. sed matrimonium est quādam perpetua seruitus, & indissolubilis obligatio, igitur in illo contrahendo non tenetur filius stare præceptis paternis.

Tandem, qui potest maius, potest & minus: sed filius absque patris consensu cum est ætatis cōpetentis potest se obligare per votū solemne Religioni, quod maius est; & filium magis eximit ab obedientia, & iurisdictione paterna, quam matrimonium, & ratio rei huius est, quia filius, ubi decimum quartum habet annum, est quo ad ea, quae spectant ad propriam personam, sui iuris; in his autem, quae sunt proprii iuris, & in quibus homo non subest alteri, potest se ipsum pro libito obligare: igitur poterit eodem iure, patre irrequisito, obligare se matrimonio.

Et quamvis non sit negandum posse interuenire casum aliquem, in quo peccaret filius, si contra

præceptum paternum acciperet vxorem; vt si quando inde exoriūdæ essent maximæ inimicitiae, & concitanda mortifera odia, & grauiissimum honoris, aut rerū dampnum apertissime nasciturum. Nūquam tamen dicetur peccare, quātumcunque accipiat vxorē se minime dignā; si eam accipit ex causa rationabili, vel tali, quæ corā Deo iusta esse videatur. Cum igitur in casu proposito Michael per præmissionem factam Catherinæ celebauerit cū illa sponsalia de futuro; eamq; postea deflorauerit, quæres ante Concil. Trident. satis erat sufficiens ad matrimonium ratū; Nam copula superueniēs præmissioni conuertebat spōsalia in matrimonium præsumptum, & Exodi 12. sancitum, vt qui dormierit cū Virgine, dotet eam, ducatque in vxorem; hinc est, quod, cū hæ causæ sint corā Deo iustissimæ vt Catherinam non irrideat, vel derelinquat, non tenebitur Michael obedire patri, sed potius dictā Catherinam in vxorem ducere. ita Alex. de Ales. 3. part. vbi tractat. de 4. præcepto, Scotus in 4. dist. 29. q. 1. in Resp. ad vlt. arg. Sylu. verbo Matrimonium §. 1. Tabien. verbo filius, n. 13. Nau. in man. conf. cap. 14. num. 11. & alij omnes.

Quare confessori incumbit in iungere Michaeli, vt paternam voluntatē in hoc negotio, quo ad fieri poterit propriam sibi reddat;

quòd si adeò fuerit obduratus pater, vt consensum præstare non velit; non est propterea, quod filius à data fide decuet'; sed promissum matrimonium ineat, ne virginem, quam sub spōsi pollicitatione deflorauit, decipiatur. Quòd si illam in vxorem ducere renuat, nequaquā erit absoluendus cū promissa spōsalia quamvis iuramento firmata non sint, sub poena peccati mortalis ad sui obseruantiam obligét, & eo præcipnè, si copula est subsecuta, vt est tex. capit. sicut de spōs. & capit. 1. de sponsal. duorum D. Thom. in 4. distin. 27. imò Panor. in capit. ex litteris il. 2. de sponsal. & cap. Requisuit eod. existimat Ecclesiam posse hęc sponsalia quamvis non iurata, sed simplici præmissione facta, vt obseruentur, compellere: Tum quia omne peccatum mortale subest iurisdictioni Ecclesie, & ad ipsam attinet euitare quantum in se est, ne illud à Christiano committatur, iam autem fractio sponsalium etiam simplicium, sine causa rationabili, peccatum mortale est. Tum quia Ecclesia compellere potest, pactum nudum facientem, vt probatur in cap. 12. & 3. de pactis, &c in capit. iuramentum. 2. 2. quæst. 5. vbi dicitur quod Deus non facit differentiam inter iuramentum, & simplicem præmissionem. Tum quia sponsalia licet non sint sacramentū, sunt tamen sacramentalia per quorum viola-

violationē ab yna parte altera inuita, fit iniuria Deo, Ecclesiæ, proximo, & ideo ad Ecclesiam spectat cohibere, ne propria authoritate dissoluantur. Quæ tamen Panor. opinio, etsi nō est in vsu his in partibus Italiæ, quando sponsalia non sunt iurata, videtur tamen tenēda, si post ipsa subsecuta est copula, per quam olim ante Concil. Trid. transibant in matrimonium præsumptum, vt habetur cap. is qui de sponsal.

C A S V S D E C I M V S nonus.

EMIT Pasqualis fundum à Georgio pretio scutorum mille, cum non haberet pasqualis pecuniam quæ persolveret conuenit in eodem contrac-
tu cum Georgio se soluturum illi ratione fructuum aureos quadraginta quolibet anno donec integrum pretiū possit ei tradere.

Queritur, An hic contractus licitus sit, & quomodo huiusmodi conve-
ntiones, quæ dicuntur compensatiæ fructuum, sint concipiende, vt sub-
sistant in foro conscientia.

REspondet ut (quicquid alij di-
cunt) huiusmodi contractum posse ab usurâ labore excusari si animus Georgij sit quadraginta illa accipere, non quidem ratione pre-
tij statim non soluti, sed ratione fructuum, quos sibi reseruat, nec

vendit, sed locat Pasquali; quo usque integrum pretium soluat, quo emendi erunt dicti fructus, sed ad uertendum est, vt iustus reddatur iste contractus, oportere, vt in illo interueniant hæ conditiones. Pri-
ma est, quod loco fructuum, quos sibi venditor intendit retinere ex re vendita, dentur ab emptore illa quatuor, aut sex, vel plus secundū quantitatē fructuum retentoriū, ita vt pecunia non excedat valore fructuum communiter percipiendorum. Secunda, vt huiusmodi pa-
ctum fiat in ipsa traditione rei, nō autem post habitam fidem de pre-
tio. Nam res ipsa sic affecta transit cum tali onere, hoc est venditur cū illa reseruatione fructuum, quod non esset, si post traditionem rei tale pactum fieret.

Tertia, vt vedorum subiaceat pe-
riculis euenientibus circa dictos fructus, quia cum remaneat illorū dominus, oportet, vt sibi pereant, idque exprimi debet in contractu.

His tribus conditionibus appo-
sitīs contractus erit licitus, & ab usurâ labore alienus. Ratio est, quia tunc vendit res, seu proprietas, non autem venduntur omnes fructus proprietatis, sed propter non solutam pecuniam retinentur in ipsa traditione rei apud venditorem, & separari possunt, vendique dis-
iunctim à proprietate, sicut, & proprie-
tas disiunctim à fructibus, cū
sint res realiter distinctæ, vt ait D.

Thom.

Thom. 2.2.q.78.artic. 1. in corp. & Tabi. verbo vſura: & alij omnes Summista. Nullusque dubitat re, & ius in te posse separari, & alterū sine altero emi, vt patet in censi- bus, & vſu fructu. Prædicti autem fructus retenti possunt locari em- ptori pro tali, ac tanta pensione, ac solutione pecuniae vñque ad tot, vel tot annos, quandiu durauerit mora solutionis totius pretij, quæ fuit concessa à principio. Et prop- terea obligatus erit talis venditor ad exonerationem mercedis, si res locata periret, vel aliter conductor damnum pateretur, & non posset fructus illo, vel alio anno percipe- re. vt l. si vno. §. item cum quidam, & ibi Bart. & doct. ff. locati, & in l. Ex conducto. §. si vis tempestatis, & in §. sed, & si labeo, & in l. si mer- ces §. vis maior eod. tit. & cap. pro- pter sterilitatem, extra de locat. & ibi per Canonistas.

Et quamvis Gabriel in 4. dist. 15. q. 11. concl. 4. casu. 3. & Sylu. vſu- ra. 2. q. 2. & quam plures alij, videā- tur innuere hunc contractum esse vſurarium, eo quia venditor ex re, iam non sua, fructus percipiat, & rei periculum ad alium spectet, ip- seque omnino sit certus de pretio soluendo, & ita contemplatione dilationis temporis, illa tot pro cé- tenario percipiat. Si tamen hi Do- ctores cum nostra sententia con- ferantur, non sunt nobis contrarij, quia ipsi loquuntur in casu, quo

venditor vendit, & rem, & fructus, ita vt ratione pecuniae statim non solute, velit sibi solui illos quadra- ginta aureos, liberos ab omni pe- riculo. Nos vero loquimur in ca- su, quo venditor vendit rem, seu possessionem; sed referuat sibi do- minium fructuum, cum pollicita- tione vendendi illos pro conuen- to pretio; quando sibi fuerit reddi- tum, ita quod non vendit statim fructus, saltem quoad illam partē pecuniae, quæ sibi illico non soluitur, sed illos emptori interim lo- cat. Et ideo non accipit illam cer- tam pensionem ratione dilationis temporis, sed ratione locationis fructuum, quorum periculo tam- quam verus dominus subiacet, vt supra diximus.

In huiusmodi igitur contractu compensatio fructuum, vt tuta venditoris, & emptoris maneat conscientia, debet confessor ven- ditori imponere, vt pensata quantitate pecuniae, quæ sibi statim ab emptore datur, vendat tantum de fundo, quoad dominium directū, seu proprietatem ipsam, vel par- tem aliquam fructuum, & reser- uet sibi dominiū utile, seu ius fru- ctuum fundi pro rata pecuniae nō solutæ, cum pacto vendendi tunc ius omne absolutè, quando tota summa numorum sibi dabitur, & interim, cum nō datur, poterit lo- care iusto pretio fructus emptori, qui reliquum proprietatis emit,

cum

cum eisdem periculis, & conditio-
nibus, quæ locationi subesse solēt,
quæ omnia in contractu exprimā-
tur, alias si animus venditoris est
tam rem, quam fructus statim vē-
dere, & ratione moræ concessæ de
pecunia tota non soluta, accipiat
singulis annis int̄esse aliquod,
contractum declaret confessor esse
vſurarium, nec venditorem ab-
soluat, nisi vſuras acceptas resti-
tuat, vt Gabriel. Syluester, & alij
vbi supra afferunt.

CASVS VIGESIMVS.

Antonia cum necen sibi à ma-
riti præcipiti ad iram machi-
nari olim coniecerit, & patrem suū à
quodam assino fuisse imperfectum
suas, ac iōpu eiusdem sui mariti,
certo sibi persuadeat, non vuli cum
marito cohabitare, sed instanter pe-
tit diuortium. Maritus è contra post
longum tempus, & dāans in ipsum
absentem, & contumacem sententiā
de assassinio in carcere cōiectus, pur-
gataque per torturam innocētia ab-
solutus. & omnino liberatus, obstat
ne diuortium fiat postulatque coha-
bitare cum Antonia uxore suis.
Queritur, An dicta exor peccet no-
lens cohabitare cum marito, vel di-
uortium petere possit. Et quid con-
fessor bac in parte ei consulere te-
beatur.

AD hunc casum Respōdetur
quòd cum Antonia non pri-
uata authoritate, sed iudicio Ec-
clesiæ petat diuortium, idque iu-
stissimis de causis, non est, qnod de
peccato arguatur: vel quod ei con-
fessor debeat imponere aliud quā,
vt parato sit animo obediendi Ec-
clesiastici iudicis sententiæ fau-
rabilis, vel contrariae.

Quod autem causæ, quibus di-
uortium postulat sint iusta, ex eo
patet, quia non tenetur marito cō-
uiuere cum periculo mortis cor-
poralis; vt habetur cap. litteras de
rest. spol. vbi dicitur; Si tanta est vi-
ri saeuitia, vt mulieri trepidanti nō
possit sufficiens securitas prouide-
ti non solum non habet illi resti-
tui, sed ab eo potius amoueri.
Quod ipsum etiam afferitur capit.
Præcipimus, 12. q. 2. sed cum mari-
tus iam semel tentauerit Antoniā
interficere, & denuò extiterit ve-
hementissima præsumptio, quod
illius patrem per assassinos occide-
dit, non est, quod de saeuitia eius
non maximè trepidet, probabilit-
que admodum est suspicio, quòd
vixi machinabitur mortem; ac-
tus siquidem nuper tēratus, & in-
famia, qua maritus laborat publi-
ca de homieidio (quantumcūque
rem in tormentis non fuerit con-
fessus ob timorem fortasse suspen-
dij) generant vehementissimā su-
spitionē, quę pro legitimo testimo-
nio ad diuortiū faciēdum valet, vt
affirmat

R E S P . C A S .

affirmat Gabr.in 4.dist.35.q.1.ar.2.
conclus.6. in Resp.ad primum, &
Palud.ca.distinct. & Sot. in 4. dist.
36.q.1.art.3.in 1.dub. circa primam
conclusionem.

Addo etiam, quod quotiescumque occurrit duo præcepta in aliquo casu, in quo est alterius obseruatio omittenda, tunc temporis illud, quod maius est, minori debet anteferri, & hoc illi cedere, arg. ca. Julianus, & cap. si dominus ii. q. 3. & cap. sicut adiuncta glos. verbo. necessitate, de confecr. dist. 1. sed lex de seruâda vita est diuina naturalis attinens ad bonum propriū, lex autem cohabitationis vxoritę, & de non faciendo diuortio est diuina positiva, attinens ad bonum alterius, cum igitur maritus periculum necis Antoniae probabile satis offerat, potest ab eins cōsortio disfungi, & vt scandalo obuiet, dum per se non potest, debet beneficio iudicis, aut Ecclesiastici, aut ciuilis vti.

Confirmatur, quia non minor est obligatio in matrimonio ad reddendum coniugale debitum, quam ad cohabitandum, sed non tenetur quis reddere debitum, cū probabili sui corporis periculo, vt ait D.Thom.in 4.dist.32. & Caiet. in summa; verbo, matrimonium.i. & 2. & S.Anton.3.par.tit.1.cap. 20. §.6.&c alij Summistæ, verbo, debitum coniugale; ergo multominus Antonia cum probabili mortis,

quam timet discrimine, tenetur coabitare viro.

Nec obstat, quod maritus dicat se velle dare fide iussionem de nō nocendo vxori. Nam cum hæc suspectum semper habeat viri animum, compertamque aliquantulum eius sauitiam, tum in comminata sibi morte, tum in homicidio patris, non tenetur illi credere, sed potest iuris facultate in diuortio vti iuxta tex.sing.cap.litteras §.fin. de rest. spol.

C A S V S V I G E S I M V S
primus.

Impositum fuit Andreae pro pœnitentia in confessione præcrita, vt vigiles recitaret O. virginis Coronam, ille cum posset cōmodè alijs diebus iniunctam pœnitentiam adimplere, eidem non nisi die festo satisfecit, tempore, quo Missam ex præcepto audiēbat.

Queritur, num debeat Confessor eidem imponere, vt repletat pœnitentiam, & an utriusque præceptio de audiēda Missa, & de dicēda corona satisficerit.

Respondetur Andream satisfecisse utriusque præcepto, & ideo nec peccasse, nec debere ei confessorem imponere, vt pœnitentiam repeatat.

Tum quia ille, qui sic vni rei intendit, vt alteri attentionem necessa-

cessariam adhibeat, non peccat utramque simul exequēdo: sed ex præcepto de audienda missa nullus tenetur, nisi eidem adesse secundum actum humanum, hoc est intentione, vel actuali, vel virtuali exoptando, ut sacerdos, qui pro omnibus loquitur, orat, & sacrificat, a Deo exaudiatur, quod facere potest etiam pœnitentia recitandæ attentionem necessariam adhibendo.

Et confirmatur, quia si quis Græcè audit missam, vel omnino surdus est, non tenetur esse ita attentus, ut verborū sensum percipiat: igitur nec quilibet aliis tenetur ex præcepto audire, vel intelligere, quid à sacerdote dicatur, cum satiſfit è lōginquo missam audire: quo fit, ut si iste sic assistens, pœnitentiā ſibi impositam recitauerit, utrique præcepto ſatisfaciat. Nam si non obligatur ad aures attentas præbendas verbis sacerdotis, ſequitur porrigitere eas posse pœnitentia recitationi.

Additum quod in nostra Religioſiſſima Luſitania, ut deuotioni, & contemplationi ſacrificantū conſulatur, in more olim erat poſitū, ſummiſſa adeò voce priuatas miſſas dicere; ut non niſi a ſe ſolo ſacrificans audiretur, & ab eo, qui miſſæ inſeruit, quoad ultima verba, quibus eſt reſponſurus: tamen quicunque aſtāt, & ſacrificio ſunt preſentes, legem de audiēda miſſ-

ſa in die festo ſe impleuiſſe putant, licet nihil omnino audiāt, vel percipliant, dummodo aētu humano creēti, genuflexi, adorantes, & cætera facientes, quæ ab alijs fieri in diuersis partibus naſſæ ſolent, ibi adſint. Nec vllus à Catholicis Epis copis, & doctiſſimis cofessoribus eſt alicui iniectus ſcrupulus, quod præceptum de audienda miſſa ſint transgreſſi eo quod voces ſacerdotum ſacra facientium non perceperint: ut qui fruſtra conarentur illis eſſe attēti, quas neutiquam, niſi altari aſſistant, vel ſint valde proximi audire poſſint, ut quæ intra labia humili, & depreſſa admodum voce efferuntur.

Præterea, vel ille, qui talem pœnitentiam in Miſſa recitat, utrique præcepto ſatisfacit, vel neutri, vel alteri tantum. Non poſt dicitur, quod alteri tantum, quia nulla eſt ratio, cur vni potius ſatisfaciat, quam alteri. Non poſt etiam dicitur, quod neutri. Nam si huiusmodi Andreas peracta & finita miſſa, ſolueret denuo horas, cenferetur utrique ſatisfecisse, igitur dum audiēbat Miſſam, præceptum de illa audienda implebat, & pari ratione ſi poſtmodum ſacrum audiret cenferetur adimpleuiſſe utrumque: ergo dum Miſſam audiēbat, ſatisfaciebat præcepto pœnitentia, & per conſequens ambobus.

Tandem nō minus peccat, qui omittit partem notabilem miſſæ,

E   quam

CASVS VIGESIMVS
secundus.

quam qui totam: quia præceptum de audiendo sacro obligat ad totum, ita, vt nulla pars notabilis omittatur. cap. Missas, & cap. omnes fideles, de consecrat. distinct. 1. sed qui eo tempore, quo sacrificans secrètò orat, & in Canone (quæ pars est notabilis iudicio cuiuscumque prudentis viri) versatur, pœnitentiam recitaret, vel alias preces effunderet, non damnaretur de omissione præcepti audiendi missam, igitur nec qui in alia quavis missæ parte, eisdem orationes diceret, peccaret. Nam ille actus, qui non repugnat auditioni missæ, quo ad vnam partem notabilem, non repugnat, quoad omnes, Caietanus in opusc. de valore orat. Sotus in 4. distinct. 13. quæst. 2. artic. 1. & de iustic. & iure, lib. 10. quæst. 5. artic. 5. Maior in 4. distinct. 12. quæst. 8. Nauarrus in man. cap. 21. numer. 8. & de oratione, ac horis Canoniciis cap. 19. conclusione 16.

Contraria autem opinio, quam aliqui videntur defendere, intelligenda est veritatem habere, quando preces aliàs debitæ, recitantur ita alta voce, vt notabilem turbationem sacrificanti adferant, vel tanta ad illas apponitur attentio, vt ea, quæ necessaria est ad audiendam missam, subtrahatur, vt notant præcitat doctores.

(viii)

Martinus vt sua pecunia lucratur, eam dedit varijs personis vñ patriæ sub contractu, qui dicuntur reti ouenditionis, & locationis ad rationem sex pro centenario, habito respectu solummodo ad quantitatem pecunie, & non ad rei emptæ fructus, cumque nuper audierit huiusmodi contractus sapere usuram, adiit confessarum.

Queritur quid confessor ei debeat consulere ad salutem anime tam, quoad affictus acceptos quam quoad contractus prateritos.

Hic casui responderetur debebare confessorem Martino cōsulere, vt affictus acceptos, & consumptos, quoad eam partem, in qua est factus ditione restituat, & mutata intentione contractus prateritos reuocet ad formam licitam retrouenditionis, & locationis, habendo respectum ad fructus rei emptæ, & non ad quantitatem pecunie datae, nec esse aliàs abollendum: cum præfatus cōtractus, usuræ macula sit contaminatus, & hoc sic ostenditur.

Quia cum in foro conscientiae animus potissimum inspiciatur, cap. Consuluit, de usuris, & vbi non adiuit animus emendi, sed sub pignore, & fructu mutuandi, contractus habeatur usurarius, vt testatur S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 8. §.

8.Syl-

3.Sylva.verbo, Vslura. 4. q. 15. & alij omnes. Et Martinus non habuerit animum emendi, sed solū luerandi ad rationem quātitatis pecuniae, nullo habitō respectu ad fiuctus, vel redditus perceptibiles ex re conduēta, sequitur occultasse animum vslutariorum contractu emptionis, & ita peccasse mortaliiter, tenerique ad restitutionem. Armila, verbo vslura, n. 14. Nauarr. in man. cap. 17. num. 247. Sotus de iust. & iure lib. 4.q.7.ar.2. quo loco assert negotiatores, qui multos faciunt contractus, quos legitimos esse censēbāt, vbi compertum habent fuisse vslurarios, teneri ad restitutionem illius pecuniae, quam per vsluram lucratī sunt.

Confirmatur ex eo, quia duobus tantū modis res legitimè possidentur. scilicet aut domini voluntate, aut legis permissione, sed Martinus non obtinet huiusmodi sex pro centenario ex domini donatione, & libera voluntate, vellet enim is, cui pecuniae commodātur grauamen illud non subire, nec soluit nisi, quia sic pacto astringitur, & ex obligatione contractus, qui vitiosus est, & pignoratitius, ex respectu habitu ad lucrum, secundum quantitatē pecuniae ad sex pro cētenario, cui lucro solum intenditur, siue fructus id reddant, siue nō. Nec dici potest quod illa sex licitē possideat ex legis siue cōsuetudinis permissione, quia nullū

ius permittit vsluram, nedūm paleatam; igitur non est Martinus talium fructuum dominus.

Addo etiam, quod, cum in dicto contractu Martinus nulli vero periculo subiaceat, vel belli, vel tēpestatis, sed efficto, & paleato, vt qui de soluendo interesset vltra veram sortem, velit non modo pignus agri, vel domus, sed optimā etiam fide iussionem. Nec aliud emptionis tegumento intendat, quam sua pecunia, quid certi lucrati; vt qui nullam penitus rei, quam emit cognitionem habeat. (Et nullus præsumitur emere, quod nequaquā nouit.) Nec pretiū iustum pro re soluatur, id quod arguitur. Tum, quod vendor nequaquā tā paruo pretio rē à se alienasset. Tum, quod emptor transacto refrancationis tempore, si vendor non refrancet sese obligatū credit ad iustum rei pretium tunc persoluendum. Et tandem cum in Bononiensi territorio vix vllus sit fundus qui detractis expensis reddat fructus ad sex pro centenario, negari non potest contractum predictum vslutariorum esse, vt ex doctissimo, & vtrillissimo edito Reuerendissim. & Illustriss. D. Nostrī Episcopi, & Card. Paleotti de hac materia ad confessorum utilitatem 14. Augusti in lucem dato apertissimē constat.

Et quamuis grauissimi aliqui doctores arbitrentur teneri dictū

Martinum in conscientia restituere omnes fructus etiam perceptos, & consumptos quocumque modo. Nobis tamen magis placet non teneri, nisi ad eos, quibus est factus dicitur pro eo tempore, quo reliquos perceperit, & consumpsit durante bona fide.

Nam cum Martinus talem contractum fecerit, ex ignorantia iuris aliquantulum obscuri, & ex consuetudine, ac vsu patriæ; & si sciret contractum esse vsurarium, ab illo abstinuisset: sequitur euidenter, quod bona fide fructus perceperit, usque ad illud tempus, quo audiuit huiusmodi contractum sapere vsuram. Arg. capit. Si virgo. 34. quæst. 2. Glos in cap. Si diligenti. De præscript. Iam autem bonâ fidem excusare: tum à peccato, tum à restitutione fructuum, qui non extant, sed sunt consumpti; & in quibus bonæ fidei possessor non est factus locupletior, colligitur ex leg. sed & si. § 1. leg. Item veniunt, § 1. ff. de petit. heredit. Et est expressa sententia Caietani. 22. quæst. 62. artic. 6. & in summa verb. Restitutio, § 2. Syluester verbo Fruktus, num. 2. quam late corroborat Nauarr. in man. cap. 13. numer. 8. ubi respondet ad contraria obiecta.

Quod tandem debeat Martinus dictos contractus rescindere, vel saltem lucrandi mutata intentione in eam, quæ est vere emen-

di, quantitatem afflictum secundum redditus rei emptæ moderari, ex eo constat: quia id quod intrinsece est malum, & vitiosum, nunquam processu temporis fit bonum: sed dictus contractus est vsurarius, ut colligitur. Tum ex intentione Martini, quæ non fuit vere emere. Tum ex quantitate affectus petiti, ad rationem solius datæ pecuniae. Tum ex alijs multis quæ supra diximus. Et cum nequeat Martinus excusari iam per bonam fidem; cum audierit, quod talis contractus sapiat vsuram, efficitur quod, vel omnino debeat dictos contractus rescindere, vel emendare. Nec sufficit, quod petitá venditore, ut, vel pretium sibi reddatur, vel contractui tanquam licto consentiat, libereque donet deinceps illa sex pro centenario. Tum, quia dubitandum semper est, talem donationem non esse liberam. Tum, quia nequit vedor consentire, ut contractus, qui est vsurarius perseveret in suo labore. Tum denique hac arte aperiretur anfa fænori cuicunque vetito, & fieret fraus, ac ludibrium omnibus legibus vsuram execrantibus. Nam qua facilitate debitor vsuris immoderatis se subiicit, eadem licet se illis exhaustiri. Vide alias rationes in Modern.

Paris. de contract.

q. II. n. 157.

CASVS VIGECIMVS
tertius.

Relicetum est Magdalenn*memento mariti*, vt D. Gregorij missas pro eius anima celebrare faciat; data solita eleemosina quam illa dedit D. Clementi Presbytero, vt huic oneri sati faciat, iste nec has continet, nec quae pro defunctis sunt, sed vel de sanctis, vel de Dominica celebrauit, recordatione sola in Memento habita de dicto defuncto, ibique valore Missæ eidem applicando.

Queritur, an satis fecerit tam mulieris, quam defuncti obligationi.

Ratio dubij pendet ex missali Romano antiquo, & maxime impresso Parisijs anno 1537. in quo dicitur missas D. Gregorij, cum commemoratione defunctorum, vel defunctarum celebrandas, has esse. Prima de Dominica prima Aduentus. Secunda de Nativitate Domini. Tertia de S. Stephano prothomartyre. Quarta de S. Ioanne Evangelista. Quinta de Innocentibus. Sexta de Epiphania. Septima de octaua triū Regum. Octaua de Purificatione B. Virginis. Nona de septuagesima. Decima de Dominica prima Quadragesimæ. Undecima de Dominica secunda Quadragesimæ. Duodecima de Dominica quarta Quadragesimæ. Decima tercia de Annunciatione Virginis. Decima quarta de Dominica in

Ramis Palmarum. Decimaquinta de Cœna Domini. Decima sexta de Resurrectione Domini. Decima septima de Ascensione Domini. Decima octaua de festo Pentecostes. Decima nona de festo Trinitatis. Vigesima de Dominica prima post Pentecosten. Vigesima prima de Dominica secunda post Pentecosten. Vigesima secunda de sancto Ioanne Baptista. Vigesima tertia de sancto Petro, & Paulo. Vigesima quarta de S. Maria Magdalena. Vigesima quinta de S. Laurentio. Vigesima sexta de Assumptione beatæ Virginis. Vigesima septima de S. Cruce. Vigesima octaua de S. Michaeli. Vigesima nona de S. Gregorio, vel de omnibus sanctis. Ultima de mortuis. Et singulis diebus ante missam dicendum erat Nocturnum illius dici, & deinde Psalmi Pœnitentiales cum precibus. Et post celebrationem, recitanda erant Vigiliæ mortuorum, & omni die iejunandum. Referuntque Innocentium Papam concessisse plures Indulgētias dicentibus, vel dici facientibus dictas Missas. Cum igitur intentio legantis fuerit, vt Missæ D. Gregorij pro anima ipsius dicantur, & Vxor Magdalena, hanc intentionem expressis verbis declarauerit sacerdoti; & ipse sacerdos Missas Diui Gregorij dicendas acceptauerit; videtur ex pacto initio teneri ad has celebrandas, alias peccare, nec

promissis satisfacere, paetum enim de iure Canonico, & in conscientia obligare: sub poena mortalis peccati, notant Doctores in capit. Primo de paetis, & in cap. Iuramenti 22.q.5. & colligitur ex D. Thom. 22.q.ii. Nobis tamen videtur Clementem Presbyterum dictae obligationi satisfecisse, quamuis nec Missas illas antiquo Missali prescriptas, nec quotidie celebrauerit, dummodo tamen in triginta missis virtualem intentionem habuerit, vel aetualem in Memento, pro tali defuncto offerre.

Primum ostendo. Tum quia nudum paetum ut obliget, necessum est quod sit honestum, licitum, & possibile, ut innuit D. Tho. 22.q.ii. iam autem relinquere eas Missas quae Missale nouum Romanum post Concilium Tridentinum editum, singulis diebus, & maxime solemnibus celebrandas, ordinat, & praecepit, est illicitum. Tum quia indecens, & absurdum esset. Quadragesimali tempore dicere Missam de Resurrectione, vel de Ascensione; quae tamen dicenda essent ab eo, qui iuxta antiquum illum ritu vellet primo die Cineris, incipere illas triginta Missas. Tum quia in diebus festis et si non de necessitate, ex congruitate tamen, tenetur quilibet audire Missam de festo occurrente. Arg. in cap. Quidam laicorum, de celeb. Miss. Vbi expressè decernitur pro-

pter Missam specialē deuotionis, non esse propriam de Feria, aut de sancto occurrente dimittendā: sed qui voluerint, ut sibi Missa catetur, de eadem die Missas audiāt, pro salute viuorum, & etiam defunctorum. Et de consecratione. ca. Et hoc, distin. i. Prohibetur, ne propter missas peculiares seu votiuas, à publicis Missarum solēnibus Populus abstrahatur, ex quibus colligit Angelica verbo Missa. § 33. & verbo Ferie §. 42. nō excusari celebrates à peccato, qui relicta proprij festi Missa, aliam peculiarem votiuam dicunt: & tales sacerdotes reprehensione dignos esse affirmat Sotus, lib. 4. sen. dist. 13. q. 2. art. 1. §. Quod autem.

Tandem in officio Missæ, ut ait D. Tho. 4. sen. distinct. 45. q. 2. art. 3. quæstiuncula 1. ad 5. non solum reperitur sacrificium, sed etiā orationes, & ex parte sacrificij oblati, æqualiter prodest viuis, & defunctis. de quocunque Missa dicatur. Ex parte vero orationum, quamvis negari nequeat prodesse quæplurimum Missam; quæ incipit Requiem eternam, institutam pro defunctis, in qua sunt orationes ab Ecclesia determinatae pro Mortuis: iste tamen fructus, & utilitas, cū recōpensari possit, propter maiorem deuotionē, vel eius qui dicit missam, vel per intercessionem sancti cuius suffragiū imploratur in missa; idcirco æque satisfit, per cele-

celebrantem obligationi dicendo missam de sancto, siue de Dominica; ac si diceretur illa de defunctis. Vnde Hostiensis in cap. 2. de celeb. Missæ refert Hugoné Cardinale solitu dicere, quod celebrando. De Dom. faciebat celebrare pro defunctis, ita Rosela, verb. Missa, §. 14. Syluester eo. §. 4. Armilla eo. §. 28. & 32. Tabiena cod. numer. 48. & 52.

Secundum nempe, quod huiusmodi triginta Missæ non sint de necessitate continuo, & absque interruptione singulis diebus celebrandæ, patet ex hoc: quia obligatio, qua quis obligatur ad celebrandum diebus singulis, debet interpretari iuxta cap. Significatum, de prebend. vt intelligatur, quod debet celebrare, quanto frequenter potest, salua honestate sua, & debita reverentia, ac deuotione ad sacramentum. Quia alias esset illicita institutio, vt quemadmodum daret materiam peccandi, cum non semper sit homo rite dispositus, ad tantum percipiendum sacramentum. vnde Pater Augustinus, quotidie Eucharistiae communione accipere, nec laudat, nec vituperat. de consecrat. distinct. 2. Quotidie, & latè ostendit Panormitan. in capit. Consulisti de celebrat. Missæ. Tabien. verbo Missa. num. 44. & S. Anton. p. 1. tit. 10. c. 2. §. 3. & alij. Accedit, quod si haec Missæ essent celebrandæ, absque

vlla interpolatione, sequeretur, eū cui tales Missæ D. Gregorij impunerentur dicendæ, in medio Quadragesimæ posse: immo debere, in tribus parœcœ diebus celebrare, contra Ecclesiæ ordinem, & ritum: cum tamen peccatum mortale sit in die parœcœ consecrare, atque adeo priuatim celebrare, quicquid de alijs diebus sit; nempe feria quinta, & Sabbato sancto, in quibus Ecclesiastico vslu, & ritu, non nisi vna celebratur missa: in his siquidem facultate prelati, ex iusta causa concessa, possit ultra Missam solemnem, alias sacerdos priuatim celebrare, vt tradit Scotus in 4. sentent. distinct. 13. quæstio. 2. art. 2.

Nec obstat, quod cum quis instituit, & testamento relinquit, aliqui, vt quotidie in tali altari Missa celebretur, non satisfit instituto legato, si frequenter celebretur, sed necesse est quotidie ibi sacrum facere. ergo à simili videtur obligari dictum Presbyterum continuis triginta diebus ad D. Gregorij missas agendas.

Respondet differre maximè institutum celebrandi quotidie, relatum ad locum, & relatum ad personam. Non enim in loco, est adeò frequens indispositio ad celebrationem, sicut in persona: & ideo intentio instituentis missam continuam in altari, non est obligare sacerdotem, ad quotidie celebran-

dum: sed quod nolit, vel sit quoquo modo impeditus, suppleat per aliū; Nec desideratur industria personæ, sed quotidiana Missa.

Quare obligatio illius trintarij Missarum, cum sit imposita persona, intelligenda est modo morali, id est ut illas Missas dicat, quam frequenter potuerit, & impedimentum in deuotionis non obstiterit. At vero obligatio imposta ad quotidie celebrandum in tali cappella non fertur in determinatam personam, sed in ipsam Missam, ad quam celebrandum si unus est impeditus, potest per alium satisficeri: vt docet Sylvest. verbo Missa i.q.2. in fine Tabiena eod.n.44.

Demum quod non sit necesse collectam, seu orationem speciamlem in missis facere, pro dicto defuncto, & maxime diebus, quibus vel una solum collecta dicenda in Missa prescribitur, vel aliae plures speciatim consignantur, nec ad libitum sacerdotis relinquuntur; sufficiatque applicatio sacrificij in Memento, ostenditur. Tum quod ratio applicandi missam, & nominandi eos, pro quibus sacerdos sacrificat, consistit in Memento. Et ideo sat est, quod tunc sacrificans, applicet suam intentionem illi defuncto, pro quo Missa sibi dicenda iniungitur: vt inter alios docet Nauartus in Manual. confess. cap. 25. numer. 100. Tum quod in Missarum celebratione non sunt

aliae preces adhibendæ, præter eas, quæ ab Ecclesia approbatæ, & laudabili vsu receptæ fuerint. Iam autem quod in die Resurrectionis, vel in alijs solemnitatibus, fiant collectæ de defunctis, non est Ecclesiæ consuetudo: imo in bulla Pij Quinti, qua confirmat Missale novum Romanum, tollitque usum cæterorum Missaliū, quæque habetur initio cuiuslibet ferè noui Missalis, ita dicitur. Huic Missali nostro, nuper edito, nihil unquam addendum, detrahendū, aut immutandum esse, decernendo, sub indignationis nostræ poena, hac nostra perpetua valitura constitutione statuimus, & ordinamus. Mandantes omnibus, & illis in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes, vt cæteris omnibus rationibus, & ritibus ex alijs Missaliibus quantumvis vetustis haec tenus obseruari consuetis, in posterum penitus omissis, & plane reieciatis. Missam iuxta ritum, modum, ac normam, quæ per Missale hoc, a nobis nunc traditur, decantent, ac legat; neque in Missæ celebratione alias ceremonias, ac preces, quam quæ hoc Missali continentur addere, vel recitare presumant, &c. Quando igitur in missali traduntur speciatim collectæ, seu orationes dicendæ, & nulla relinquitur sacerdotis arbitrio, non poterit ille alias addere, vel ex presignatis subtrahere: sed tunc solum potest-

potest, & debet collectam pro defuncto facere, quando ad libitum sacerdotis vel ipsa Missa, vel collecte aliquæ dicendæ in Missali cōceduntur.

Nec obstat, id quod decernitur in Concilio Gabilon. Et refertur de consecrat. dist. i. cap. Vii. ut in omnibus Missis, pro spiritibns defunctorum, loco competenti in Ecclesia ad Dominum deprecetur: dicente beato P. Augustino, quod non sunt prætermittenda supplcationes, pro spiritibus mortuorū; quas faciendas pro omnibus in Christiana, & Catholica societate laudamus.

Respondemus, textum istum, fauere potius nostrę opinioni, quā contradicere. Fatemur siquidem, deprecandū esse in omnibus Missis pro mortuis, sed non addendo collectam specialem, sed in ipso Memēto. Id quod significant verba illa, loco competenti, quæ explicant glossā, inquit (id est in secreta Missæ) iste enim est locus cōpetens, vt expresse pro defuncto exoretur, sicut in eadem secreta fit specialis recordatio viuorum in Memento. Ita Gulielmus Durandus in suo Rationali diuin. offic. lib. 4. cap. 45. De decima parte Canonis.

CASVS VIGESIMVS quartus.

Melchiori agitudine maxima laboranti, data sunt aliqua vulgo dicta brevia collo gestanda; in quibus non aliud, quam scripture sacra dicta, & Christi Domini crux, continentur, & his non modo ad pristinam sanitatem se fuisse restitutū putat; imo nullo deinceps repentinō malo, quo usque illa deferat, posse op̄ primi credit.

Queritur, quomodo confessor, circa hos deferentes talia brevia, se habere debet. Et num huic spem habentē in suis brevibus, possit concedere, ut ipsa deferat.

Respondetur, debere Confessores, duo inquire ab his, qui huiusmodi brevia deferunt.

Primum est, quæ sint illa, quæ in illis scripta contineantur: & quæ characteres, seu figuræ.

Secundum, qua intentione, seu obseruātia, illa deferant, & nequam illa debent permettere, aut deferentes absoluere, nisi hæ concurrent conditions.

Prima, quod sint nomina cognita, & intellecta, & sancta, veluti ex Euangelio, & sacra scriptura, aut ab aliquo viro sancto desumpta.

Secunda, quod in eis nullus character, aut signū aliud, præter Christi crucem, vel aliud simile sacram, continetur.

Tertia, quod nihil in eis sit falsū, aut vani, vel ad inuocationē expiē fam, aut tacitā Dæmonū pertinēs.

Quarta

Quarta, quod nullam deferens constitutat spem in modo scribendi, ligandi, aut alterius superstitionis observationis, quæ nec ad laudem Dei, nec ad aliquem effectum naturalem deferuit.

Quinta, quod non ita cerram constitutat fiduciam in ipsis deferendis, ut credat, propterea fore nihil mali sibi euenturum, sed omnia prospera: quoniam huiusmodi breuia, neque virtute naturali possunt talia operari; ut patet, cum non sint causæ naturales, nec ordinatione diuina, aut Ecclesiastica habent vim ad tales effectus producendos, cum nec sint sacramenta, nec sacramentalia, & per consequens in illis sic fidere, vana est observationis spectans ad pœnum tacitum cum Dœmone.

Quo circa cum Melchior talē, & tantam fiduciam collocet in dictis suis breuib⁹, ut arbitretur illorum virtute, non modo pristinā valetudinem fuisse consequutum: verum non posse quoisque illa gestat, opprimi aliquo malo: ad quæ omnia prædicta breuia nec habet virtutem ex se naturalem, nec supernaturalem: cum non constet ex diuinis litteris, ea esse à Deo instituta ad tales effectus, nec illā vim fortiuntur, quæ voces, hoc est, quæ repercussions quadam aeris articulatae sunt, quia tunc prolatæ potius, quam scriptæ, effectum tam virtuosum efficerent; Nec etiam

ex eo, quod papyro cōsignatæ sint, roburi aliquod obtinent, cum ut sic, sint quid artefactum calamo, & atramento: nec, quidquam ad effectus supernaturales valeant.

Quod si hanc virtutem consequuntur ut significatiuæ; quis negabit eandem profecto habere, siue legantur per librum, siue memoriter mandatae, ore proferatur? non minus quam si scriptæ collo affigantur? cum suum significatum perfectæ, & prolatæ non admittant: immo maiori affectu, perfecta verba perpenduntur, quam si complicata charta deportentur.

Ideo debet confessor, Melchiori prohibere, ut vel dicta breuia non portet, vel non in illis, sed in Deo omnem suam fiduciam collocet, ob cuius reverentiam & honorem duntaxat licitū est talia breuia deferre: multoque esset melius, quæ in illis scripta continentur, deuote præmeditari, & supplici oratione proferre, quam artefactos characteres in membrana depictos, ad collum gestare, D.Thom.2.2.q.96. artic.4.Caiet.ibi S.Anton.2. part. tit.12.cap.1. §.13.Rosel.verb.fortilegium 2.Tabien.verb.for.§.7.Syluest. verbo Superstition. quæst. 10. ad fineim. Et alij omnes, tú Theologi, tum Iuris periti, 26. quæst. 2. cap. illud, & quæst. 6. cap. Non licet.

CASVS VIGESIMVS.
quintus.

Andreas, cum audierit contrac-
tum censum esse licitum sie-
rique aliquibus in locis ad nouem &
decem pro centenario, decrevit pecu-
nijs, quibus sub contractu retrouen-
ditionis, & locationis lucrabatur sex
pro centenario, emere census nonos
hic Bononiae, ad rationem septem, vel
otto pro centenario, nolens subire per-
icula tempestatis, & belli quo ad
annuos redditus; sed quoad rem cen-
sui subiectam.

Queritur, an huiusmodi contra-
ctus si licitus: & quid confessarius
debeat penitenti consilere.

Respondetur, censuum emptio-
nem, licitum esse contractū,
vt est opinio communis Theolo-
gorum in 4. sent. & iuris peritorū,
in cap. In ciuitate, de usuris. Nam
cum quisque homo liber, bona sua
vendere possit, potest etiam, & vē-
dere eorum fructus, vel eorū par-
tem, obligando se, vel quotam eo-
rum, vel certam partem soluere,
ita vt alteri ius vendat, exigendi à
se, ex tali re eosdem fructus; & cū
fructus aestimabiles sint pecunia,
nulla prohibet ratio, quominus
valeat, quilibet censum pecuniae
certa singulis annis soluedare, supra
suis facultatibus constituere.

Exempli gratia, si quis relinquit

agrum hæredi suo, ea lege & con-
ditione, vt quoque anno det mo-
nasterio Eremitarum S. Augustini,
viginti scuta: quid quæso hoc te-
statore mortuo, habet monasterium
in tali agro? nisi ius quoddam, pe-
tendi & exigendi illa viginti scuta,
in quolibet anno: si igitur huius-
modi testator, fuit dominus, vt
posset dono relinquere, illa viginti
scuta, non ne etiam habebat do-
minium, ad vendendum illa eadē
viginti scuta, in redditibus dicti
agri? Absurdum siquidem est di-
cere, magis esse dominum quem-
libet suarum rerum ad donandum,
quam ad vendendum; si igitur, quis
iusto pretio emisset, illa dicta vi-
ginti scuta, persoluenda, ex reddi-
tibus dicti agri, ius illud, siue pen-
sio sic empta, in bonis immobili-
bus, & fructiferis, appellatur Cen-
sus, ita quod non emitur ipse fun-
dus, nec in pretio dando habetur
ratio ad valorem agris, sed solum ad
tantos, vel tantos redditus percipi-
endos.

Non ergo habet illicitum ali-
quid huiusmodi cōtractus ex par-
te materiæ. Quia hic emitur ius
percipiēdi redditus illos pecunia-
les; & veluti quis vendere posset
singulis annis omnia poma suarū
arborum, nec proinde vēderet ip-
fas arbores, ita vēdere potest omne
lucrū, quod ex dictis arboribus ob-
tinebit: nullus siquidē ignorat, dif-
ferrē dominium dīctū, ab yīki:

Vt

Vt cum pater rerum, omnium suarum, hæredem relinquit filiū suū, ita tamen vt quandiu mater vixerit, vsluſfructuarja sit eorundem bonorum; quid quæſo habet hic filius, & quid vxor? niſi quod hæc gaudet dominio vtili, filius vero poſſidet dominium reale, & directum, ita in emptione censuſ, venditur illa vtilitas, quæ comparabatur ex fructibus, referuato domino reali, & directo ipsius agri. Vnde Pius V. in bulla sua, iure optimo decernit, vt nullum pactum auferrens, aut reſtrīgēns facultatē alienandi rem censiui ſuppoſitam, apponi poſſit, ſed ſemper res ipſa cū onere illo censuali, liberè ac ſine ſolutione laudemij, ſite quinquagesime, aut alterius quantitatatis, vel rei tam inter viuos, quam in ultima voluntate, alienari à Domino valeat: quamuis ſi vendatur, ille qui habet in illa censuſ, ſit alijs omnibus praferendus.

Et quod annuus redditus conſtitui, creari ve nequat, niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, quæque ſit de ſuī natura fructifera, & quæ nominatiſ certis finibus deſignata ſit: rurſum niſi verè pecunia numerata, præſen-ribus testibus, ac notario, & in actibus celebrationis instrumenti, nō autem prius, recepto integro iuſtoque pretio. Hec Pontifex.

Nec etiam redditur huiusmodi censuum emptio illicita, ex parte

cauſæ efficientis, id est ex parte contrahentium: quia hic non interuenit mutuum, ſed vera emptio, cum pecunia tranſeat ad venditorem, adeo vt emptori non ſit liberum, illam repetere ab inuito, aut ob poenam, aut ob quamcumque alia cauſam, vt eſt in dicta bulla Pij V. circa cœſlus, quæ incipit. Cum onus apostolicae.

Nec vitiatur ex cauſa formali, cum ſit vera veditio rei certæ, pro pretio certo; non enim ſubeft hic ratio aliqua mutui, quia periculum, & dominium in mutuo, verſatur apud accipientem pecuniam, & muuantis poſteſt illud reuocare id quod non contingit in venditione, imo emens, id eſt dans pecunias, retinet dominium rei emptæ, & ſubſtar periculo, nec poſteſt datas pecunias reuocare, ideoque accepit fructus abſque omni vſura. Ita in proposito ille, qui emit annuos redditus, ſoluit pecuniam, retinetque dominium talis iuriſ, & periculo ſubiacet tanquam illius verè dominus nec poſteſt ſolutas pecunias exigere, quamuis poſſit vēdere eundem censum, quem emit.

Nec vitiatur ex cauſa finali, hoc eſt ex parte pretij, quia tale vitium iniuſtitiae, excluditur ab iſto contraetur, quando pretium proportionatur iuri, quod venditur. Sicut enim contraetur emptionis fit illicitus, cum iuriſ naturalis æquitas non

non seruatur, ita cum hęc seruatur,
vt non sit notabilis excessus pretij,
nulla iniustitiae labe notatur.

Quare iure optimo huiusmodi
censuum emptio probatur Auth.
Vt ij; qui oblig. te hab. per res min.
§. Quoniam autem. Vbi admonē-
tur minorum curatores, emere il-
lis redditus annuos. Et est extra-
Martini V. anno 1423. & Calixti 3.
anno 1455. & Pij V. anno 1568. quae
controversiam omnem de iustitia
huius contractus dirimit; & in rem
iudicatam transfert. Vide Aegyd.
quol. 5. q. 24. S. Anton. 2. part. tit. 1.
cap. 18. §. 15. Sylvest. verbo. Vsura. §.
12. Angel. cod. §. 24. Tabien. Vsura
14. Conrad. quæst. 74. Sot. lib. 6. q.
5. art. 1. de iust. & iur. Et in 4. dist. 15.
quæst. 12. cōcl. 2. Panor. & alios ca-
pitul. In ciuitate de Vsuris.

Nec obstat, si quis dicat eos, qui
vendunt dictos redditus in suis
bonis, facere id non libere, sed ne-
cessitate compulso: emētes item,
non emere, nisi spe lucri, accipere-
que in paucis annis plus multo,
quam fuerit capitale.

Respondemus, hęc omnia ha-
bere locum in vero mutuo; sęcūs
autem in reali emptione & vendi-
tione, vt est ea, in qua solutis statim
pecunijs, emuntur anni redi-
tus veri, & in certa re immobili,
& fructifera constituti. Parū enim
ad contractus iustitiam interest,
quod quis rem ex necessitate, vel
ex superfluitate vendat, dummo-

do iusto vendat pretio, sicut nihil
item refert, quod emēns lucretur
processu temporis ex fructibus ac-
ceptis, multo plusquam extitit to-
tum capitale, vt patet in alijs em-
ptionis contractibus.

His adde, quod cum communi
vſu sit huiusmodi contractus rece-
ptus, & personæ non modo fæcu-
lares, sed religiose emant, & ven-
dant annuos census sub conditio-
nibus à summis Pontificibus ex-
pressis, non est quod alicui debeat
de iniustitia aliqua, scrupulum in-
gerere, vt bene notat Tabien. vbi
supra.

De pretij æquitate, ad septem-
vel octo, vel plus pro centenario,
cum varię sint doctorum sententię,
quae ortum magis habuerunt, ex
locorum & temporum diuersitate,
quam ex rei natura, quę aestima-
tionis latitudinem habet ex varijs,
rerum circumstantijs, nec idem pre-
tium potest prescribi eidem rei vbi
libet, idcirco æquissimum esset, ma-
ximeque consideretur, tum coem-
ptorum conscientijs, tum etiam
communi bono, si horum iurium
pretia, lege principum statueren-
tur: veluti l. i. ff. de off. præf. vrbis. §.
Cura carnis: inter alias præfecti cu-
ras, illa admodum necessaria cen-
setur, vt rerum pretia statuat iusta,
cum & merita, & causas statuendi
huiusmodi rerum pretia perpen-
dere, attineat ad ipsam Rempub. &
eius Gubernatores. Et hoc dicitur
pretium.

R E S P . C A S .

pretium legale, consistitque in indiuisibili, quod augeri & superad-
di nequit: sed cum huiusmodi pre-
tium, quo ad iura censum, non sit
adhuc per legē huius ciuitatis con-
stitutum, relinquitur emētum &
vendentium arbitratui, & aestima-
tioni, ac ideo non consistit in indi-
uisibili, sed latitudinem habet iu-
stitia, pensatis rerum penuria, seu
copia, & alijs circumstantijs. Ut ait
Arist. Eth. cap. 7. Diciturque hoc
pretium naturale, siue arbitrariū:
quia secundum rerum naturā vñi
accommodatam, imponitur, &
currit.

Quare cum in hac ciuitate, iura
cenſuum vendantur, ad oēto, vel
nouem, pro centenario, seclusa vi,
fraude, & dolo, nullus est consciē-
tia scrupulus, si eadem tali pretio
quis emat. Sicut enim quisque po-
test merces suas tanti vēdere, quāti
emptor sciens & prudens volue-
rit dare (quando illarum pretium
non est lege taxatum) ita & in his
iuribus cenſuum, tanti quis emere
illa poterit, quāti à venditore sciē-
te, & prudente, sibi fuerint vendi-
ta. Illud enim rei cuiusque pretiū
naturale iustum dicitur, quo com-
muniter aestimatur res valere, at-
tentis omnibus circumstantijs, cap.
Pretia rerum, sc̄. ad l. Falcid. Esset
enim tunc vñra, quando exigere-
tur plus de redditu, quam res red-
dat in fructibus de lucro; quod be-
ne notent confessores, D. Thomas

2.2. quæſt. 77. artic. 1. Sotus de iuſt.
& iur. lib. 6. quæſt. 2. artic. 3. Scotus
in 4. distinc. 15. quæſt. 2. Gabriel
ibidem quæſt. 10. Imo cum paclū
de retrouedendo, multum dimi-
nuat de pretio, & frequenter quar-
tam partem, vel ampliorem. Extra
1. & 2. de Emp. crediderim in ali-
quibus locis, talem posse cōtinge-
re pecuniarum, & emptorum pe-
nuriam, tantam, item cenſum, &
venditorum abundantiam (sicut
in alijs mercibus solet obuenire)
vt annuus cenſus duodecim, emi-
iuste possit centum, cum dicto pa-
cto francandi, qui forte sine illo,
valeret alibi ducentum, & am-
plius, quod ipsum testatur Nauar-
rus in Manu. confess. capitul. 23.
num. 86.

De conditione tandem, quam
Andreas apponit, nolens subire
pericula, existimo (nisi hæc pretij,
magnitude vincatur) reddere
prædictum contraētum illicitum,
imò & vñrarium. Quia de natura
contraētus emptionis & vēditio-
nis est, vt res pereat emptori, qui
rei sit Dominus: transfertur si qui-
dem per emptionem, dominium
in ipsum ementem: igitur emere
cenſus, scilicet pensionem in fru-
ctibus, cum paclō vt si perdatur id,
quod emitur, nempe ipsi fructus,
emptori non perdantur, est condi-
tio emptioni, & dominij transla-
tioni repugnans; & hinc est quod
omnes doctores, hunc cōtraētum
emptioni

emptionis censuum, esse veram
emptionem, & non mutuum, af-
firmant; quia sicut periculum pe-
cuniae non est penes eum, qui dat,
sed penes accipientem, ita pericul-
um census, est penes euentum. An-
gel. verbo Vlura. num. 79. Armila-
cod. num. 52. Tabien. cod. §. 5. &
Vlura. 14. De locis ianue, Raymundo
in 2. par. Sum. in cap. de Vsuris.
Gabriel in 4. distinet 15. quæst. 12.
dub. 3. in respon. ad tertium dub. 3.
Vbi sic inquit. Stat aliquem habe-
re ius percipiendi, qui tamen nun-
quam aliquid percipiet, vel quia
res perit, aut non sufficienter colit-
tur, aut ipse alias impeditur, &c.

Nec obstat, si quis dicat, huius-
modi emptionem fieri, sub cōtra-
ctu Emphytheotico, siue libella-
rio, nō autem conductor, & ideo
teneri Andreā, ad soluendam pen-
sionē, licet res pereat casu fortuito,
dūmodo maior pars non pereat.

Non in quam obstat. Tum quia
Andreas, tantū vult de censu, quā-
tum solueret conductor simplex,
id autem quod locatur simpliciter
pro sex, non poterit dari ad libellū
nisi pro quinque, vt satis probat
Ang. verbo Vlura. §. 44.

Tū quia quando quantitas cen-
sus, est ita magna, quod si res loca-
retur de anno in annum, non plus
perciperetur, eo casu in contractū
Emphyteotico sit remissio, nō so-
lum propter bella, sed ob quācun-
que aliam sterilitatem, & aduer-

sam fortunam; vt aduertit Bald. in
l. i. C. de iure empt.

Confirmatur hoc, per Bullā Pij
Quinti, in materia censuum, in qua
sic dicitur. Censis omnes in futu-
rum creandos non solum re, in to-
tum, vel pro parte perēpta: aut in-
fructuosa in totum, vel pro parte
effecta, volumus ad ratam perire:
sed etiam posse, pro eodem pretio
extingui. Quibus verbis aperte de-
clarat, debere emptorem censuum
stare periculo, tam rei si pereat, quā
fructuum, si infructuosa omnino,
vel ex parte, ipsa reddatur. Red-
ditur autem infructuosa in patte,
quando bello, tempestate, & alijs
fortunæ casibus, agitur. Vnde
paulo supra sic inquit. Conuentio-
nes directe aut indirecte obligan-
tes, ad casus fortuitos, cū qui alias
ex natura contractus non tene-
tur, nullo modo valere volumus.
Cum igitur natura contractus em-
ptionis sit, vt emptor subsit casibus
fortuitis, sequitur manifeste, eam
conventionem, quam Andreas
posuit de non subeundis periculis,
esse illicitam, & omnino inualidā.

Addo quod iniurissima esset cō-
ditio, si vēditor in periculo versa-
retur, tam rei, quam reddituum, em-
ptor vero non nisi in periculo rei
immobilis, quam non emit.

Sequeretur præterea, quod in-
teremptis fructibus omnibus casu
aliquo, maneret adhuc obligatus
semper vēditor, ad soluēdū cēsum,

& ita

& ita cēsus potius esset infixus personæ, quam fructibus hæreditatis. Id quod aduersatur constitutioni Pij Quinti, qui omnes personales census damnat, & irritos facit.

Ex his igitur omnibus colligitur, contractum censuum ex natura sua esse licitum; sed ut celebratus est ab Andrea, cum clausula & pæto de nō subeūdo pericula, quo ad annuos redditus, est illicitus, & vsurarius, nisi huiusmodi paectum, seu onus, pretio aliquo superaddito, & æquivalente illi periculo, iustificetur: quod non est in proposito. Nam cū hic Andreas, non emat ipsam rem immobilem, sed redditus rei, necessè est ut hi sint sui, adeo ut si pereunt, domino pereat. Repugnat enim emptioni, & vero dominio, id quod emitur, perire venditori, ut patet l.i. C.de pericul. & commod.rerum vend.

Quare confessarius debet penitenti consulere, ut tales cōtraētum, quoad conditionem de periculo non subeūdo rescindat, vel competenti pætio, illam mitiget, & recompenset, intelligatque se hucusque vsuram commisisse, & ideo nisi emergens damnum, vel bona fides excusat, teneri ad restitutioñem reddituum acceptoru, S.Anton.2.par.tit.1.cap.8.§.14.Gabriel latissime in 4.dist.14.q.3.Sylvest.vitura.2.§.12.Armila, eo.num. 52.Innōc. & alij cap. In ciuitate de vsuris.

CASVS VIGESIMVS sextus.

Martinus, qui vestigalia & gallinas huius ciuitatis pretio iusto emit per triennium, eas exigit tam ab Ecclesiasticis, quam à laicis siue id quod exportant sit de eorum patrimonii siue prouentibus Ecclesiasticis, cum id faciat ex inueterata ciuitatis consuetudine.

Queritur, an absoluendus sit, cum nolit defistere ab hac exactione, & quomodo Confessor circa hunc se habere tenebitur.

HVic casui respondetur, Martinum non modo peccare mortaliter, verum etiam incidere in excommunicationem in Bulla cœnæ domini latam, cōtra eos, qui quocunque modo, accipiunt tributa, seu pedagia, ex redditibus ecclesiasticis, vel personis, nisi pertant ex rebus, quas ipsi ecclesiastici emunt, ad negotiandum, vel nisi ipsa ciuitas habeat facultatem expressam, à summo Pontifice de exigendis gabellas ab ecclesiasticis. Quam tunc summus Pontifex, qui est pater ecclesiarū concedere principibus debet, & solet, quādō fæcularium tributa, Reip. necessitatibus prouidēdis, non sufficiūt, non autem cum vel ratione sanguinis, vel ex alijs particularibus priuilegijs, à tributorū exactione,

& so-

& solutione eximuntur aliqui ex sacerdotalibus. Ut notat Sot. de iust. & iur.lib.10.q.4.art.5.& S. Anton. part.2.tit. 1. cap.13. Nam immunitatem Ecclesiasticā, iure esse prius diuino institutam, tum canonico ac ciuili confirmatam, ac səpius stabilitam, constat aperte. Tum Gen. 47. vbi Ioseph subiecit Pharaoni totam terram Aegypti, præter terram sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis, quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbabantur. Et subditur paulo inferius, quod in vniuersa terra Aegypti, quinta pars soluebatur, absque terra sacerdotali, quæ libera, ab hac conditione fuit, domino ex tunc pronuntiante, sacerdotes in omnigenite liberos esse oportere. Ut inquit Gratianus 23. q.8. quamvis.

Tum id ipsum decernitur in c. Nō minus & cap. aduersus de Immunitatē Eccles. Et in clem. Quoniam eod.tit.& cap. Quamquam, de cēfibus lib. 6. quibus in iuribns, excommunicatione feriuntur, qui pedagia, seu gabellas, à personis ecclesiasticis exposcunt, cum sacerdotalis nullus in ecclesiasticis personis & rebus potestate habeat, vt quæ diuino ministerio sint confaratae extra de consti. cap. Quæ in ecclesiarum.

Tum denique ex l.1.& l.illud & l.fin.C.de sac.lanct. Eccles. Vbi Ecclesiastici à debito tributi, principum priuilegio exempti, declarā-

tur. Idque æquitate summa, quia sicut reges solitudinem habent de bono publico, in bonis temporalibus: ita ministri Dei, in spirituallibus: & sic per hoc, quod Deo in spiritualibus ministrant, recōpenfant regi quicquid pro eorum pace laborat: vt docet D. Thomas in Epist.ad Roman.cap.13. Et per dictam immunitatem, seu libertatē Ecclesiasticam, intelligi, exceptionē personæ Ecclesiasticæ, non solum in eius persona, sed in omnibus quibus vtitur & possidet. Ostendit Caiet. iu summa, verbo, Immunitas Eccles. & Sylvest. eo. & alij omnes Summiste. Nec non Nauar. in Man.confess.cap.17.num.202. quo loco testatur, multos gubernatores & exactores dictarum gabellarū, venisse anno Iubilei Romam, vt peterent à summo penitentiario san. Domini N. Gregor. XIII. absolutionem ab excommunicatione, in quam ob gabellas, ab ecclesiasticis personis exactas incurrerūt, suisque absolutos, restituzione præmissa, & animo non exigendi eas denuo.

Nec consuetudo ciuitatis, Martinum excusat, quia ex verbis eiusdem bulle, manifeste conuincitur, nullam consuetudinem etiam immemorabilem, nec præscriptionē quamlibet legitimam, nec priuilegium, etiam per viam contractus vel remunerationis concessum, contra quamcumque excommunicatio-

nicationem contentā in dicta Bulla cœnē Domini, prodeſſe, vt post alios declarat, idem Nau. in Man. Confess. cap. 27. num. 73.

Nec Martinus excūfari ignorātia potest; quia non est verisimile (vt in dicta Bulla dicitur) quod ipſum remaneat incognitum, quod, tam patēter omnibus publicatur, & cum huiusmodi Bulla, non ſolum ſit pagina excommunicatio- nis, & extenſionis, ſed etiam reuocati- onis & innouationis, pro vt in calce dicit ſummus Pontif. idcirco clariffimum eſt, per eandem inua- lidari, ac reuocari ſingulis annis, quibus legitur, quacunque priuilegia in contrariu. Quo fit, vt glosſ. Clem. Quamquam, de censib⁹ lib. 6. affirmet, totam ferme Italiam, ob has gabellas, ab Ecclesiasticis exactas, eſſe interdiētam.

Et Conc. Viennense. Clem. ea- dem, præcipit ſub poena lethalis culpa Epifcopis, vt hos exæctores, tanquam excommunicatos denū- ciant, poſtquam de eo, iplis cōſti- teri, quamuis parte vocata, & au- diita, id facere debeant. Et Concil. Trid. ſeff. 15. cap. 20. de reformatio- ne, cui prieſts Ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non ſolum reſtitui, ſed etiam perpetuo ſartam, teatam, à quibusq; im- pedimentis conſeruari, decernit & præcipit, ſacros Canones, & Cō- cilia generalia omnia, nec nō aliás Apostolicas ſanctiones, in fauorē

ecclesiasticarum personarum, li- bertatis Ecclesiasticæ, & cōtra eius violatores editas. (Quæ ónia pre- ſenti etiam decreto innouat) exa- ēte ab omnibus obſeruari debere.

Quare Cōfessor, caueat ne Mar- tinum abſoluendo, peccet mortaliter, incidatque in excommuni- cationem contentam ultimò in Bulla cœnē Domini, quæ fertur in eos, qui audent dictis excommuni- catis preſtare abſolutionem. Ad- moneatque illum, vt videat quo nre dictæ gabellæ expoſcuntur, & ſi nouerit id fieri ſine ſummi Pon- tif. expreſſa licentia, vel falſo im- petrata & quoquo modo ſubrep- titia, deſiſtat à tali gabellarum exa- ctione, quoad peccatum præteri- tum, & reſolutionem, conſulat ſu- mum Pontificem.

CASVS VIGESIMVS ſeptimus.

Bartholomeus, cum domus ha- beat locādām, ſciatque mulierē turpiter rīuentem, obnixe poſtulare eam ſibi locari, vt ſecreto magis libi- dini operā dare poſſie, eā illi locauit

Queritur, an mortaliter peccet, & pecunias ex meretricio acquisitas à muliere poſit accipere.

Respondetur, quod & ſi Na- uarr. in Man. Confess. cap. 17. num. 195. opinari videatur, nequa- quam

quam licere domos locare meretricibus , in ea parte ciuitatis , in qua non est permisum eas habitate,imo & vbi permittuntur , his adductus rationibus. Tum quia nō licet locare domum usurario , ad exercendum fēnus,cap.1.de Usur. lib.6. Tum quia & si Resp. permittat meretrices , non tamen facit quin peccent, tam ad eas accedentes , quam illas in scelere suo iuuātes, vt sunt domuum locatores. Tū quia huiusmodi locatio, sit quædam occasio data , meretricium iuuandi. Tum demum quia , & si liceat locare ei domum , quem credo in ea peccaturum , non tamen eo fine , vt peccet , nec item vt artem exerceat,quæ sine peccato exerceari nequit, vt est meretricium.

Nobis tamen in rigore loquendo, oppositum videretur, cum Ioan. maior.in 4. dist.15. q.35. Tum quia durum admodum est afflere totius orbis Christianos , esse in peccato mortali , cum vibilitet videamus hanc seruari consuetudinem, vt meretricibus locentur domus , & in his videtur consuetudo obtinere rationem legis , cap. cōsuetudo,distin.100.&1.2.C. quæ sit longa consuetudo. Nec S. Augustini sententia lib.2. de Ordine capit. 4. tō.1. Vbi inquit. Auferte meretrices de rebus humanis , turbaueris omnia libidinibus ; &c. Verificari posset,nisi eisdem domus locarentur, cum per has , quæ extra Lupa-

nat habitant, finis à Rep. intentus, magis habeatur , quā per illas, quæ in loco illo infami degunt.

Tum quia duo sunt malorum genera (vt ait gloss. super illud ab occultis meis munda me ; &cet.) Quædam sunt nostra , quæ à nobis oriuntur , & his nullo modo consentire debemus , nec directe, nec indirecte . Quædam sunt aliena , quæ fiunt ab alijs , & hisnumquam consentire debemus directe , consensu approbationis : aliquando tamen licet consentire indirecte , cōsensu permissionis , sicut Deus permittit aliqua mala , ex causa rationabili.

Tum etiam quia Romæ , sciente , & paciente summo Pontif. locantur , & in omni diœcesi consuerunt homines optimæ conscientiae locare domos meretricibus , nec vñquā Episcopi id prohibuerunt , nisi forte in ea ciuitatis parte , quæ est proxima monasterijs monialium, vel Ecclesijs. Et Confessores absoluunt , & semper absolvunt tales domū locatores , absq; eo , quod haberent pīpositum , à dicta locatione abstinendi.

Tum quia cum domus locatio non sit ex sui natura ordinata ad malum , sed sit res indifferens , & scientia vsus mali , non faciat illum voluntariū respectu locantis , constat namque talē usum non esse voluntariū directe , cum non sit à voluntate locantis directe , vt patet:

F 2 Neque

Neque etiam est indirecte voluntarius, quia locator rei habentis visum indifferentem, per se loquendo non tenetur cauere de visu futuro, alioquin oporteret locatores domum, solicitari circa hoc, quod est futurum; per accidens autem puta quia est conscientia futuri malivis penes istam cui locat domum, non tenetur, nisi pro quanto potest, & debet cauere, ne in alijs ille visus fiat. (Hæc est enim natura voluntarij indirecte, quod scilicet possit, & debeat impediri.) Constat autem quod licet locator in casu nostro, cauere possit, non tamen debet, quia non tenetur impedire meretrices à suo meretricio, vt que ad illud exercendum sunt paratissimæ.

Tum quia famulus mensæ concubinorum, ministrans, & iuuans concubinam ad se ornandum; & artifices, qui calceos, & sandalia, vel vestes vendunt meretricibus, quamvis sciant illas, usurpas talibus ad meretricandum, non peccant, dummodo id sine ullo consensu in peccatum faciant. Quoniam non inducunt, nec iuuant directe ad illud, vt vult. D. Thom. communiter receptus 2.2.q.10. artic.4. cui in hac parte subscriptit idem Nauarr. in Man. Confess. cap. 19. num. 16. ergo nec qui locat domum meretrici, quamvis sciat, debere in illa, meretricio operam dare.

Tum item, quia magis prohibi-

tum est locare domos usurarijs ad exercendum scenus, quam meretricibus ad meretricandum; vt patet cap. 1. de Vsur. lib. 6. cū illi Reip. noceant, hæc aliquo modo profint, sed locare usurarijs indigenis domos, non est vetitum, nec lethale, sed tam alienigenis, vt vult. Rosel. verbo restitutio. 9. §. 34. Tabie. Vsur. I. §. 5. S. Franciscus de Are. in conf. 158. & alij communiter; ergo nec meretricibus.

Adde etiam quod is qui locat meretricibus domum, non est eo fine, vt meretricentur, sed eò solù vt ibi vivant, habetque displicentiam meretricij, & artis meretricadi, & si posset illas à tali peccato corrumpere, ac omnino ab alienare, efficeret id libertissime: sed scit operam, & oleum perditum. Ideo non cooperatur illi locationi, quatenus procedit à mala voluntate meretricis, sed vt est actus deseruiens humanæ habitationi. Iam autem cooperari, & cōsentire, imo & prouocare iusta de causa aliquę, ad aliquem actum suo genere bonum, vel indifferentem, nullatenus consentiendo in eum, quatenus sit male, vel vt est malus, non est illicitum. Nam Deus ipse invitat nos, imo & iuuat ad agendum aliqua, quę sunt peccata, quatenus sunt entia, vel quatenus sunt pœnae peccantium, vt probat Cardinalis fundatissimus Aegyd. 2. sen. distin. 37. q. 1. art. 2. & Caiet. 1. par.

q.49.art.2. Vnde & D.Laurentius dixit Decio Tyranno, Assarum est iam,versa & manduca,cum tamen illa versio esset peccatum, ex parte comburentis. Multi etiam martyres prouocauerunt Tyrannos; ad sui occisionem,quaet tamen ex parte eorum erat peccatum. Vide Caietan.22.q.147. Cum igitur locans domum vt sic, non communicet cum ea,cui locat , in futuro malo vslu , sed solum in contractu locationis de præsenti, non potest adduci ratio, quare peccet , quamuis sciat meretricem,vsloram male tali domo;sicut vendentes infidelibus ea quorum vslus communis est ad bonum,& malum,quamuis sciant infideles illa emere pro suis Idolatrijs , non peccant, vt docet Sylu. verbo infidelitas,& Angel.eod. §. 1.Adrianus,quodl. 3.art.2.&Caiet. 22.q.10.art.4.

Corroboro id ipsum. Quia locare domum meretrici , vel est iure naturali , & diuino prohibitum, vel non, nisi humano: si primum, ergo etiam locare in ea parte ciuitatis,in qua permittuntur,erit peccatum (quod Doctores oppositæ sententiae negant) quia quod iure diuino est peccatum mortale,non potest lege humana fieri licitum: sicut quia fornicari, est iure diuino prohibitum, non potest quacunq; lege humana fieri licitum;arg. cap. Erit autem lex, distin. 4.& cap.fieri de præscrip. & cap. Sunt quidā 21.

q.1.si vero ex se non est illicitum, sequitur quod locare in quacunque parte ciuitatis , non erit generre suo peccatum mortale , nisi forte per accidēs, ratione alicuius circumstantiæ, de qua in præsenti casu>nullus est sermo.

Accedit quod illa principis permisso, vt locetur domus meretrici,in vna parte ciuitatis, nō in alia, vel cst solum nō velle punire peccatum , sicut permittit alia mala , vel est velle, vt non sit peccatum id, quod lege naturali & diuina erat peccatum; si primum , id est non puniunt illos , qui locant in hac parte, & puniunt hos , qui locant alibi. Hoc nihil facit ad propositum, cum nos non loquamur de poena, nec de foro exteriori, sed de culpa,& foro animi: si vero dicatur, quod illa principis permisso efficit, vt non sit peccatum id, quod erat peccatum:ergo inferior poterit derogare legem naturalem & diuinā, quod est absurdissimū. In foro etenim conscientiæ,ius naturale,& diuinum, sunt necessario seruanda; cap.sunt quedam 25. q.1.

Tandem , omne peccatum (vt dicit P. Augustinus in lib. de vera religione) adeo est voluntarium, vt nullo modo sit peccatum , nisi voluntarium, sed in huiusmodi vslu malo,domus locatae,non interuenit voluntas & consensus locantis, vt cui non placeat talis abusus, sed sola sua voluntas fertur in ipsam

locationem, & in pecunias ob locationem suscipiendas, quod est quid separatum à malo vñi ipsius domus, vt patet: ita vt talis malitia in vñi domus proueniat ex voluntate meretricis, non ex ipsa natura locationis, quæ ex se se est indifferens. Nec sola sciētia talis vñus mali efficit peccatum: sed complacētia, sicut qui sciret aliquem esse solitum periurijs, vel habere concubinam, vel esse homicidā, nequam locando illi domum diceretur consentire peccato eius, cum non locet eo fine, vt peieret, vel in concubinatu persistat, aut homicidium committat: sed vt ibi tanquam homo habitet. Vnde D. Th. 1.2. quæst. 18. artic. 4. inquit. Ea quæ per se considerata non sunt peccatum, nec habent illud inseparabiliter annexum, effici bonavel mala, ex circumstantia finis: cum ergo locatio domus per se considerata, non sit mala, nec fiat intentione & fine mortifero, ex parte Bartholomæi, non est quod de peccato arguatur. Ita Ioánes maior: vbi supra. Adria. quod 3, Caiet. 22. q. 269. ar. 2.

Per quæ adducta fundamenta, dissoluuntur facillime ea, quæ in principio opponebantur, vt quæ procedant solum in eis, qui locat eo fine principali, vel minus principali, vt meretricentur, non autē in eis, qui locant eisdē ad habitandum cum displicētia corā Deo vera meretricij, & artis meretriciā.

Ex quibus omnibus infero, quod Bartholomeus non peccauit mortaliter, locando domum meretricis: si ea intentione id fecit, vt in illa haberet habitandi vñsum, absque complacentia, quod talem vitam turpem exerceat. Admonēdus nichilominus erit à Confessore, vt similibus personis, quantum fieri potest, locare domum caueat.

Tum quia raro sit his locatio, tam puro fine, vt nō misceatur aliquid mali. Tum quia multæ oriūntur hinc peccandi occasionses, quæ si meretrices essent in loco à civitate remoto, extinguerētur. Tum quia hac de causa multæ honestæ mulieres solicitantur, ex nimia familiaritate, & vicinitate domū. Tum denique quia si non inuenissent locatores, resipiscerent forsitan.

Quod vero attinet ad afflictus susceptos ex tali locatione, respondendum est; Bartholomaum nec peccare illos accipiendo, nec ad villam restitucionem teneri. Tum quia nulla lex diuina est; aut humana, canonica, aut secularis, quæ talis restitutio præcipiatur, & propterea non est dicendum. I. Illam; C. de collat. c. legatur 23. q. 4. Tum quia meretrices sunt dominae earum pecuniarum, quas meretriciā lucrantur. Nam acceptum ob turpem causam de voluntate dantis, ita quod turpitudo versetur ex ytraque parte, non est restituendū.

vlli regulariter de præcepto, vt ait S. Anton. 2. par. tit. 5. Angelus verb. restitutio. §. Turpe. Syly. cod. 2. §. 3. & verbo Eleemosyna §. 4. Sot. lib. 4. de iust. & iur. q. 7. art. 1.

Confirmatur, quia & si peccata ratione culpæ nullo sint pretio digna, ratione tamen consensus illius, qui suas locat operas: ratione etiâ illius voluptatis, qui conduit, quatenus ad humanos vsls accômodantur, possunt mercede redimi.

Adde quod Respub. non modo huiusmodi fœminas permittit, sed etiam pretium eis taxat, cogitque ad solutionem. Idq; lege, idē, Si ob turpem. ff. de condu. Ob turpem causam. Nec obstat. Sincera. C. de donat. inter virum & vxor. Vbi miles donare prohibet quidpiam meretrici. Nam ibi non prohibetur pretium, sed larga donatio; vt ait Syly. verbo Meretrix, & Innoc. cap. Plerique de Immun. Eccl. omnesque iurisperiti in l. 4. §. Sed, & quod meretrici; ff. de cond. Ob turpem causam, & Gl. 14. q. 5.

Tandem, licet pactum, vel conuentio, qua aliquid ob maleficium datur, non valeat in illa forma, quā partes solæ prætendunt facere: vallet tamen vt donatio quædam virtualis, vel vt quidam actus habendi pro derelicto, quod lex in pœnam male dantis interpretatur, taliter male dantem, habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc;

vt ei non debeat necessatio reddi. Et ideo donatum meretrici, cum sit suum, non tenetur locator ad vllam restitutionem faciēdam de pecunijs, ab illa acceptis, vt late deducit Ant. relatus à Panorm. in cap. Quia plerique de immun. Eccl. Et probatur per l. 2. 3. & 4. ff. de cond. Ob turpem causam. Et est doctrin. D. Thom. 2. 2. q. 31. art. 7. Palud. & aliorum in 4. dist. 75.

C A S V S V I G E S I M V S oœtaus.

LVCAS sentiens se in quoddam graue peccatum esse inclinatum, sumiterque proponens cum Dei auxilio, nō amplius illud committere, vult se ingressurum Religionem, aut saltem sacros Ordines in clericali gradu a sumpturum si in illud deinceps, vel temel incidisset. Qui cum rursus inciderit, & videat aduenisse nunc tubileum amplissimum quo cōceditur facultas in omni voto dispēndandi, illudque commutandi, excepto Religionis, & C astitatis voto, nititur Jubileum consequi, petitque à Confessore, ut in dicto voto cum eo dispenset, & in quodlibet aliud com mutet, ita ut vxorem ducere valeat.

Quaritur, an confessor possit & debeat cum huiusmodi voto dispensare, & quomodo erga dictum Lncam se gerere debeat.

PRO decisione præsentis casus, illud in primis est supponendum, vota huiusmodi conditionalia etiam si sint pœnalia, obligare adimpta conditione; arg. l. Cedere diem. ff. de verb. signif. capit. Si pro te, de Rescript. lib. 6. & in hoc distinguitur conditionale pœnale votum, à voto conditionali pure: quod in pœnali, is qui voteret, non est affectus, nec intentus in id, quod pollicetur; ut qui voteret Religionem, si in tale peccatum inciderit, re vera non voteret, quasi amas tale peccatum, sed quasi sibi inuisum & exosum, & ideo directe nō voteret Religionem, sed solū nō furari, vel in aliud, quid, simile non pro labi: & in pœnam adiicit, ut illud caueat, effici religiosum; & proinde directe non est votum religionis, sed votum non peccandi in tali genere, secus autē est in voto pure conditionali, in quo id quod voteret, ex directo intenditur, quamvis sub conditione; ut ait Sotus de iust. & iur. lib. 2. q. 2. art. 2.

Prænotandum est secundo, quod cum dispensatio, causam iustum, & rationabilem requirat, qua ille qui habet autoritatem dispensesandi, poterit omnino votum relaxare, absque eo quod loco voti aliquid iniungat votenti; & commutatio exigat, ut id in quod votum commutandum est, æque sit bonū, aut melius, re illa, quāam votuit: & tunc æque bonum exigitur, quando

aliqua ex causa ratiouabili commutatur; tunc vero melius, quando sine causa, ex mero beneplacito fit commutatio, ut declarat D. Tho. 2.2.q.88.artic.12.Caiet.ibi. Ideo ille qui habet porestatem dispensesandi & commutandi insimul, potest partim dispensando, partim commutando relaxare votum, sine iusta omnino causa, & votum ipsum totaliter remittere, imponendo aliquid loco eiusdem, votenti; licet sit minus eo, quod erat pollicitus.

Aduertendum tertio, quod licet controvsersum sit inter Sotum vbi supra q.4.artic.3. Et Nauarr. in Manu.cap.12.num.43. An in voto pœnali Religionis, antequam peccetur, & conditio impleatur, possit Episcopus vel solus Papa dispesare. Et ille putet dispensare posse Episcopum, iste vero non nisi Papam; ambo tamen in hoc consentiunt, quod perpetrato scelere, & adimpta conditione, non nisi per summū Pontificem sit dispensabile; quia posita in actu conditione, fit obligatio ad Religionem, quæ ex vi dicti voti innata est, & corroborata: quamvis non desint gravissimi theologi, qui putent vota huiusmodi pœnalia Castitatis, Religionis, in terram sanctam, in Romanam, vel in sanctum Iacobum, adimpta etiam conditione, nō esse summo Pontifici: sed Episcopo reseruata; cum non sint emissa voluntate adimplendi illa, nisi omnino

per

per accidens:imo qui sic voulit Religionem, est simpliciter nolens Religionem, quippe qui, vt per illum, tanquam per pœnam inuisam, & grauissimam, lèse ab alienaret à committendo tali, vel tal scelere, indixit sibi ipsi illâ vt inopatam & odiosam, per quam deterretur: ita quod actus volitus fuit non incidere in tale scelus: actus vero simpliciter non volitus; sed volitus solum secundum quid, fuit Religionem ingredi, per quā vt maxime pœnalem, & à se minime desideratam, voluit euitare talis speciei peccatum. Iam autem Summi Pontifices, non sibi reseruant Castitatis & Religionis vota: nisi quando sunt per se volita, & habent propriam rationem voti Castitatis, Religionis, &c. Et ratio est; quia cum huiusmodi reservatio, habeat quandam rationem pœnae, non est nisi stricte interpretanda, & ad proprios ac formales terminos constringenda; & ideo ea sola vota, summo Pontifici reseruantur, quæ proprie & simpliciter sunt Religionis volitæ, Castitatis desideratæ: peregrinatio- nis intentæ, ciuius generis nō sunt, quando Religio, Castitas, peregrinatio Hierosolymitana, & cætera, huiusmodi, in pœnam & vt odiofa, ac non volita à voulente, promittuntur. Quæ est opinio sapientissimi Bartholomei Medinæ, in lib. qui dicitur instrutio Confesso-

rum in 2. præcepto § 16. secundū quem facilis erit propositi casus explicatio: poterit siquidem confessio, vigore Iubilei, in dicto voto cum Luca dispensare, vt quod non est summo Pontifici, sed Episcopo referuatum.

Persistendo tamen in communione, quod hæc vota sint adimplata conditione, Papæ reseruata. Præsentis casus difficultas tota in hoc consistit, quod cum Lucas, vel Religionis ingressum, vel sacrorum Ordinum suscep- tionem voverit, & in sua libera sit potestate, alterum horum eligere, eligatque nunc, sacris Ordinibus iniciari, in coquè proposito duret. An in prædicto voto de suscipien- dis ordinibus, Confessor virtute Iubilei dispensare valeat.

Et pro parte negatiua videtur facere, quia promissio, est propter promissum, & per votum magis tenditur ad promissum, quam ad obligationem promissi, quemadmodum magis semper intenditur terminus, quam via ad terminum. Sed qui voulit Ordinibus sacris iniciari, cum huiusmodi Ordinum suscep- tionem, importet promissionem & obligationem ad Castitatem, videtur quod etiam hoc cadat sub priori voto, & quod utrumque ex æquo intendatur.

Adde, quod ille, qui voulit antecedens, voulit & necessarium consequens cap. Accessorium de reg. jur.

iur.lib.6.l. Cū principales. ff. eod.
sed Castitas, est annexa susceptioni
Ordinis, tanquam quid necessario
consequens, necessitate saltē Pon-
tificij juris: ergo videtur quod vo-
nens initiari Ordinibus sacris, vo-
ueat implicite castitatem, & ideo
nequeat Confessor, virtute dicti
lubilei, in tali voto dispensare.

Quibus tamen non obstātibus,
existimo posse Confessorem, cum
Luca dispensare, in voto suscep-
tioneis Ordinis, cum nec sit contine-
tiæ, nec Religionis votum.

Ducor autē in hanc sententiā,
his rationibus. Tū quia nemo vir-
tute voti obligatur, nisi ad id quod
est propriū illius voti obiectū, sed
illi, qui ordines sacros in clericali
gradu assumere voulit, non fuit
aliud obiectum per se primo pro-
positum, quam dicta assumptio:
ergo ab hac specificatur & deno-
minatur tale votum, & non à casti-
tate, & ad initiandum se sacris te-
netur, non ad caste viuendum.

Confirmatur: nā qui statum ali-
quem suscipere proponit, non se
obligat ad leges illius status, quo-
usque statum illū, re ipsa assūmat;
cū non exprimat in suo voto obli-
gationem ad peculiares leges illius
status: sed clericatus est quidā sta-
tus vt patet: igitur qui illum assū-
mere pollicetur, non statim astrin-
gitur ad eius leges seruandas, &
ideo nec ad castitatem, quippeque
non obligat, nisi eiusdē status acē-

professores, qui se ē per actualem
Ordinis susceptionem, ad illam so-
lemniter obligarunt.

Tum secundo: quia si aliquis
voueret suscipere ordines sacros
pōst annum, elapsoque anno, non
adimpleret suum votum, iste & si
peccauit non adimplendo prae-
dictum votum, non tamen sibi im-
putabitur ad culpam, quod non
dixerit diuinū officiū, ad quod re-
citandum obligat ordo sacer, & ca-
dit sub suo voto consequenter. Si-
militer etiam si est fornicatus, non
peccauit contra votum castitatis,
quod erat emissurus, in sacris Or-
dinibus initiatus, veluti qui voulit
religionē ingredi, & interim quod
est in seculo, vel antequam profes-
sionem solēniter emittat, res possi-
det immobiles, non dicetur pec-
care contra votum paupertatis, vt
patet, sicut etiam qui voueret vxo-
rem ducere, interim quod matri-
monio non coniungitur, non est
adulteri fornicando: ergo votum
de sumendis Ordinibus sacris, nō
est votum castitatis.

Tum tertio, quia votum, cum
sit lex quædam singularis quam
homo sibi ipsi præstituit, eodem
modo iudicandum est de obli-
gatione voti, quo iudicatur de obli-
gatione legis, sed si esset aliqua lex,
qua obligaretur Lucas, vt fieret
post sex menses Subdiaconus, nec
iste tamē transacto tempore obedie-
ret legi, sed vagaretur ad libitum
incur-

incurreret solam culpam omissionis, non suscipiendo illum Ordinem, ad quem lege astringebatur; nec co^mmissor exigeret ab illo, quare interim non feruari obediētiā, & castitatem, aut quare non recitarit diuinum officium, vel cetera non peregerit, quae esset peracturus in Subdiaconatus ordine. Nec pro his aliquam iniungeret penitentiam, sed solum pro eo: quia non suscepit Subdiaconatus ordinem, & de hoc interrogaret ipsum. Igitur prædicam votum de ordinibus suscipiendis, non est castitatis aut Religionis.

Tandem si in voto susceptionis Ordinis includerentur opera annexa Ordini, nempe Castitas, & Obedientia, sequeretur quod habens tale votum, si vxorem duxerit, arctaretur adhuc ad votū obedientiae in his, quae coniugio non contrariantur; & similiter ad votū castitatis, saltem quoad alias mulieres, præter suam: imo eadem ratione sequeretur, quod esset obligatus persoluere Horas Canonicas, ad quas ipsi Clerici tenentur, quæ omnia sunt absurdissima.

Quare cōcludo, quod cum emissum a Luca votum, de sumendis Ordinibus sacris, non sit votum Religionis, vt luce ipsa est clarius, cum non sit status, quo per omissionē professionis Regulæ approbata, se totum subiectit Prælati imperio; vt ait D. Tho. 2. 2. q. 186. Nō

enim Clericatus est Religio: nec etiam sit votū castitatis, vt probauimus, & in omnibus alijs, ab his duobus, concedatur in dicto Iubileo dispensatio, poterit Confessor Lucae votum relaxare, imponendo aliquid loco eiusdem. Nequam tamē illi concederem facultatē, vt vxorem duceret, sed potius cælibatum in sæculo obseruat, & in aliqua deuota sæculariū Confraternitate, diuinū obsequiū frequetaret, tantoque difficilior in hoc remittendo voto debet esse Confessor, quanto ex prima disunctionis parte, colligitur intendisse Lucam, in pænam commissi sceleris, ingredi Religionem, eandemque per accidens saltem, vnuere, & secundario; quando hanc non ingredieretur, sacrī ad minus initiari.

Vnde huiusmodi votum, & si disunctionium, & disunctionis ele^ctio pendeat à libera voluntate Lucae, nihilo minus videretur, quoad primam disunctionis partem, esse Religionis, & sic iuxta communem opinionem, indisponsabile, per dictum Iubileum, quamuis quoad alteram disunctioniam partem, & secundariam, quæ est de suscipiendis sacris Ordinibus, sub dispensatione cedat.

Nec obstant in contrarium adducta. Nam ex eo quod promissio fit propter promissum, nihil aliud infertur, nisi quod vana, & frumentaria.

R E S P . C A S .

Istatoria esset promissio, si ipsum quod promissum est, executioni non mandaretur, neque ad actum reduceretur.

Quo fit, vt debitor futuræ promissionis, sit astriclus facere id, quod sub futura promissione continetur: non tamen inde sequitur, quod hæc promissio immediatè, qua Lucas obligat se ad suscipiens Ordines, cadat sub executio-ne Castitatis seruandæ, cum huius votum non includatur in præcedenti voto, nisi mediante actuali susceptione Ordinis &c.

Ad id vero, quod additur, magis intendi opus, quam promissio-nem, sicut magis intenditur à quo-libet terminus, quam via.

Respondeatur, id esse verum, de opere, quod est proxima & imme-diata materia voti, ita quod respe-ctu cuiuslibet promissionis, verū est intendi magis ipsum opus, quā ipsam promissionem, sed respectu primi voti, quod fuit de suscipien-dis Ordinibus, ipsa initiatio & Ordinū sumptio est opus, & obiectū, & non Castitas, vel Obediētia, vel recitatio diuini officij, & cætera si-milia, Ordinibus annexa.

Quare fatemur, quod sicut sus-cipiuntur Ordines, vt castè viuatur, vt obediatur Prælato, & propter alios actus Ecclesiasticos: ita fit votum de sumptuis Ordinibus, vt sum-mantur. Hoc enim est opus, ad quod solū ordinatur dicta promis-

sio, & chuiusmodi in sacris initiatio-nibus terminus totalis dicti voti.

Ad illud denique quod dicitur, principale trahere secum accesso-rium, satisfacimus, verum esse eo modo, quo accessorium contine-tur in principali, iam autem Cafti-tas non continetur in promissione de suscipiendo Ordinibus, sed in ipsa actuali eoruđem susceptione, opera liquidē Continentiae, Obediētiae, recitationis diuini officij, non nisi mediante Ordinis sumptu-ione actuali, cadunt sub promissione simplici, clericalis status suscipiendi, vt egregie Caiet. 2.2.q. 88.ar.1. & Sotus de iust. & iur.lib.2. q.2.ar.1. & alij comprobant.

C A S V S V I G E S I M V S
nonus.

Simon Sacerdos, citatus à suo Or-dinario, nec comparere inquam volens, suspensus est ab officio, ratio-ne contumacie; qui cum se ad hanc Diœcesim, in qua satis est cognitus transtulerit: nec de tali suspensione hic constet, celebravit sepe, fructu-que sui beneficij percepit.

Queritur an Irregularitatem in-curierit, & an Confessor teneatur co-gere hunc, ad fructuum restituionē.

DVo in præsenti casu querū-tur: alterum, num D. Simon irregularitatem ineurrerit: alte-rum, num Confessor teneatur ip-sum

sum cogere, ad fructuum restitu-tionem.

Ad primum respondemus, di-cum Simonem suspensum ab of-ficio celebrantem, effectum esse irregularem.

Tum quia Theologorum, ac Iurisperitorum regula est genera-lis, quod quando aliquis est suspe-sus à Iudice, vel à iure, ab aliquo actu speciali alicuius Ordinis, vt puta à celebratione, ab Officio, ab Ordine, & alijs huiusmodi, siue sit à tali actu suspensus principaliter, siue consequenter, si exequatur il-lum actum, redditur irregularis; maxime si fiat talis suspensio sine modificatione, qua dicatur, quo-usque satisficerit, & penituerit. Id quod probatur cap. 1. De sent. excommu. lib. 6. & c. 1. De re iud. eod.lib. Quibus in locis Innocen-tius, ab omnibus receptus, testa-tur, illa duo capita, non modo ha-bere locum in casibus, in quibus speciatim loquuntur; sed etiam in omnibus alijs, quibus suspensio violatur; cum non fuerit mens pontificis, qui fuit ipsemet Innoc. 4. inducere ibi quicquam de no-uo; sed solum antiquas sanctiones Canonicas declarare, quibus irregulatitatē incurri meminit textus.

Tum secundo, quia suspensio, concomitatur personam, sicut ex-communicatio; utraque enim de-cernitur aduersus personam, in pœnam sui delicti. Et ideo vbi cū-

que suspensus, siue excommuni-catus celebret, irregularis efficitur. Et quamvis ab huiusmodi suspen-sione ob contumaciam, etiā confirmata esset per Papam, absoluere valeat, Episcopus, & eius vicem gerens: Arg. capit. Nuper. De sent. excom. &c. ex litteris. De Const. Et tradit Innoc. c. 2. De solur. Cum tamen hæc suspensio, quæ lata est in Simonem contumacem, sit spe-cialis, nemoque possit alienam iu-risdictionem usurpare, nequit pro-fecto Simō absolui in aliena diœcesi, inuito suo Episcopo; veluti cum lis est contestata inter partes, in tribunali proprij Iudicis, non potest nisi per ipsum, vel per Pon-tificem lis peragi. Sot. in quarto di-stin. 22. q. 2. art. 3. & alij.

Tum denique quia is, qui est in aliena diœcesi, non videtur posse absolui, nisi de licentia saltem in-terpretativa sui Episcopi, & mani-festum est, quod si dictus Simon, im-petrasset ab Episcopo facultatē peregrinandi, (vt in primitiva Ec-clesia mos erat.) Licet eo ipso con-cessa sibi fuisset licentia confiten-di vibilitet, non tamen absoluendi à casibus reseruatis, nisi expressam de his facultetem obtinuisse: vt idem Sotus vbi supra dist. 18. q. 4. art. 2. & communiter Doctores af-ferunt; ergo efficaciori ratione, cū Simon dicesserit inuito suo Epis-copo, à quo fuit suspensus, nul-lo modo potest in aliena diœ-cesi

cesi absolui.

Quo sit ut cum ita suspensus celebauerit, in irregularitatem inciderit, in qua solus Papa dispensat: Innoc. & communis in c. i. De re iud. lib. 6. adiunctis, quæ dicit. in cap. i. de senten. excommunic. eodem lib. & cap. fina. de exccl. Pral. Sylvest. verb. Suspensio. § 5. Angel. codem 3. § 1. Tab. cod. § 9. Nauarr. in Manu. cap. 27. numer. 163. & ca. 25. num. 93.

De eo autem quod rursus petitur, an Confessor teneatur cogere dictum D. Simonem, ad fructuum restitutionem: yaria est Doctorum opinio: nam Innoc. cap. Pastoralis. De Appel. existimat, suspensum tantum ab officio, non posse percipere beneficiorum fructus. Ratio sua est, quia beneficium, est accessorium ad officium, & ideo qui officio fungi non potest, beneficio frui non debet.

Pet. vero de Anch. in Clem. Cupientes. De pœn. arbitratur, suspensum ab officio propter contumaciam, non intelligi suspensum à beneficio, idque probat. ex cap. Presbyter. Si à Plebe, 2. q. 4.

Nos vero, communem sententiam amplectentes, existimamus, suspensum simpliciter ab officio, censeri solum esse à beneficio suspensum, quo ad ea quæ dantur ei, qui interest diuinis officijs: nō autem quo ad alia, & ideo dictum Simonem, non teneri ad restitutio-

nem fructuum, quos ex suo beneficio percepit, nisi forte suspensio fuerit tam diuturna, vt tacitè, vel expressè habeat vim priuationis. Ita Bonifac. in Clem. Cupientes, de senten. excom. & probatur.

Tum quia pœnæ, sunt restrin-
genda, de reg. iur. cap. In pœnis.

Tum quia suspensus à quibusdā actibus, non est suspensus ab alijs, qui non sunt annexi illis; vt suspensus à iurisdictione, non est suspensus ab Ordine; quia hic est diuersus ab illa. cap. Aqua, de consecrat. Eccles. & capit. Transmissam, de elect. Sed beneficium, est quid diuersum ab officio, talesque redditus conienerunt sibi alia ratione, quam ob exercitum officium, à quo est suspensus; ergo per suspensionem officij, non est fructibus beneficij priuatus.

Tum etiam quia multa ad beneficium spectantia facere potest suspensus ab officio clericali, quælia sunt regere, & gubernare illa, quæ ad se attinent, & alia quæ non sunt diuina officia, vt notat glos. Clem. cupientes. De pœn. ff. curo aliam, & Gasp. de Cald. in dicta Clem. Cupientes.

CASVS TRIGESIMVS.

VRſula inuisens filiam suam mo-
nialem, ingressa est interiorē
Monasterij ianuam, secularibus pro-
hibitam, ex decreto Concil. Trident.
seff.

seß. 13. capit. 5. & Pij V. ac Gregorij XIII. idque fecit nulla habita superioris licentia, sed filiae, & aliarum consanguinearum pre.ibus solicitata, ut commodius cum eisdem, totum ferre illum diem transigeret.

Queritur an ab excommunicacione in quam incidit, possit a suo parocho absolui, & quid in hoc casu, non publico alijs debeat Confessor panicenti mulieri consulere.

Hic casus dubius redditur, ex usu interpretate ingrediētes Monialium septa absque licentia, contratenire motui Pij V. & Gregorij XIII. & ita remittuntur absoluendi à Sede Apostolica. Iam autem consuetudo, sicut legē statuit, ita eandem interpretatur.

Quoad alteram partem fit ances, ex vi & tenore bullæ emissæ a Pio V. & confirmatæ per Gregorij XIII. quā si quis legat, & verba perpendat, aperte admodum conjicit, Ursulā nō incidisse in eam excommunicationem, quam sibi dicti Pontifices reseruarūt, bene autem in illam, quæ lata est a Conc. Trident. sess. 25. c. 5. quæ cum nulli sit reseruata, posset dicta. Ursula, a suo parocho absolui imposita fultari pœnitentia.

Hoc autem esse manifestum constabit intelligēti, & considerati illos motus proprios, tum quoad titulum, tum quoad narrationem.

Nā cum ex principio, colligatur

disponētis intētio, l. fin. ff. de hēre, inst. & Titulus dictarū Bullarū sic se habeat. Reuocatio quarūcumq; litterarum concessarum & cetera.

Sequitur intentionem Pontificis esse, excommunicare, & sibi duntaxat reseruare, quando quis sub facultatis obtentæ prætextu, ingreditur.

Nam si Pontificis intētio esset, ferre sententiam excommunicationis, & reseruare in omnes, qui quocumque prætextu, absque licentia ingrediūtur: vteretur verbo Prohibitio, ne quis ingrediatur, &c. & non dumtaxat, Reuocatio, per hoc enim clare innuitur, voluisse solum reuocare licētias quascunque datas, & reseruare sibi abusum illarū: nō autē absolute reseruare quēcumq; ingressū.

Præterea, cum in Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. interdictum omnibus sit cuiuscumque generis & conditionis, sexus, vel ætatis fuerint, ne ingredierentur septa Monasterij: sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis habita, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrienda, & quam plurimi nobiles, post dictam prohibitionem, impetraverint à Sede Apostolica facultatem, vt non obstante dicto decreto ingredi eis liceret Monasteriū Monialiū, & Sedes Apostolica id concederit quam plurimis, ita vt ea sanctimonialiū clausura, quam dictum Concil. Trid. refor-

mare

mare intenderat, magis multo quā primo frequentia ingredientium sacerdotalium violaretur, & id quod bono fine erat concessum, in ipsarum Monialium perturbationem redundaret, decreuerunt Summi Pontifices, omnes licentias datas, reuocare; remque dispositioni iuris communis relinquere, quo pena excommunicationis erat lata in ingredientes; & solum modo excommunicarunt illos, qui dictis licentias vtererant, & sub praetextu illarum monasteria ingredierentur, huiusque excommunicationis absolutionem sibi referuarunt.

Additum quod ex narratione contenta in dictis proprijs motibus constat, summos Pontifices moueri ex perturbatione, quā ingredientes per concessiones à Sede Apostolica habitas præbebant sua frequentia Monialibus; cui ut cōsulerent & prouiderent, reuocarūt omnes dictas licentias. Iam autem legis ratio, est intentionis manifestatio.

Vnde in corpore Bullæ semper adiungitur coniunctio, sic, per quā sit restriktio ad prædictas licentias, & denotatur excommunicationē non ferri, nisi in sic, hoc est, praetextu licentiarum, ingrediētes. I. Huiusmodi. ff. de leg. i.

Nec obstant illa verba, quę subduntur (vel quocunque alio modo) illis enim solum limitantur iij, qui licentias alio modo obtentis,

quam à Sede Apostolica ingrediūtur, ita quod intentio Summi Pontificis est, non modo reuocare facultates datas à Sede Apostolica; verum etiam à quibuscumque inferioribus, nisi in casibus urgentibus: relinquendo rem omnem, iuris dispositiodi, & decreto Concil. Trident. vbi supra.

Hæc omnia & si magni sint roboris, & vbi de summi Pontificis mente alia via quam verbis Bullæ non constaret, euidenter propositum concluderent. Nihilominus tamen crediderim, Vrsulam excōmunicatione dictarum Bullarum esse irretitam, nec posse nisi Sedis Apostolice authoritate absolui.

Tum quia significatio verborum, licet vnum significet, si voluntas principis facientis legem, aliud sentit, eidem standum est. Ut est Text. cum Glos. in l. Et puto. §. i. ff. Famil. erciscun. quam allegat Bald. in l. Cum verum. C. De fidei Com. sed Pontificum mentem extitisse, referuata sibi ex communicatione illaqueare quoscunque quomodolibet ingredientes, absque causis in iure expressis, constat liquido.

Tum ex multis litteris ad varios Episcopos hac de remissis, in occurrentibus casibus.

Tum quia consuetudo, est interpretationia legis positivæ, cap. Cū dilectus; de consuetudine. I. Si de interpretatione. ff. de legi. Et notat Ioan.

Ioann. And. in cap. quod dilectio.
De Cōsang. & Affin. Iam autem in
tota ferme Italia est de consuetu-
dine recepta intelligentia illarum
Bullarum, quoad omne in illicitu
ingressum.

Tū quia Sedes Apostolica quo-
tiescunque nouit alicuius ingressū
illegitimum ad Moniales, cum il-
lo egit in absolutione, tamquam
cum subiecto excommunicationi
sibi reseruatae.

Tum quia non videtur rationi
confonum, dicere eas mulieres,
quae facultate olim habita ingre-
diuntur, ad iniurias consanguineas,
irretiri excommunicatione à
solo Pontifice absoluenda; eos ve-
ro qui ingrediuntur ad scelus ali-
quod committendum, absque emi-
ni licentia, non ita grauiter illa-
queari: sed posse à quocunque cō-
fessore de sua excommunicatione
absolui, & sic pena esset impropor-
tionata culpæ, contra cap. Non af-
feramus 24. quæst. i.

Tum denique, quia summæ pē-
nitentiariæ Praefecti, cum de teno-
re dictarum Bullarum dubitassem,
vtrum quoscumque ingredientes
complectentur, essent ne reuo-
catoriæ solum, vel insimul prohi-
bitoriæ, consuluerunt summum
Pontificem Gregorium XIII. qui
viua vocis oraculo, illis exposuit,
suam fuisse & esse mentem, non
modo reseruata excommunicatione
prohibere usum quarumcumque

licentiarum, quæ à Sede Apostoli-
ca, & ab alijs erant concessæ: sed
etiam ingressum omnem inordi-
natum. Id quod testatur Nauarrus
comment. in capit. Statuimus 19.
quæst. 3. num. 62.

Quamuis ergo eo loci, quo de
Pontificis animo non constaret;
sed ad contexturam & verba illa-
rum Bullarum respiceretur, non
incurrenter, in excommunicatio-
nem in ipsis reseruata, Vrsula, &
alij, qui Monialium septa ingredie-
rentur, absque dictis licentij: quia
ignoratiæ intellectus veri iuris hu-
mani dubij, excusat à peccato salté
mortali, secundum Innocent. in c.
Per tuas 2. num. 4. De Symonia, &
sentit Bald. in l. Ab eo, C. Quomo-
do & quand. relatus à Felin. in cap.
Nam. De const. Bene tamen, in eā
quælata est in Concil. Trid. à qua
potest quilibet parochus absolue-
re, cum nulli sit reseruata; vt colli-
gitur ex Innoc. & Hostiens. in cap.
Nuper. De senten. excom. Estque
communis opinio S. Thom. & D.
Bouauenturæ, & aliorum Theo-
logorum; in 4. dist. 18. & Sylu. alio-
rumque Summistarum verbo, Ab-
solution. i. not. 2. Vbi multis ratio-
nibus probat Syluester, Parochos,
imò, & simplices Sacerdotes ap-
probatos ad confessiones, & po-
tentest absoluere à quacumque ex-
communicatione maiori, nulli re-
seruata, non quidem auctoritate
propria, vt Episcopus: sed ex com-
G missione,

missione, quę intelligitur facta per summū Pontificem, eo ipso quod absolutionem sibi, vel alteri, non reseruat. Vbi etiam Nauar.in Man. cap.17.num.39.

Nihilominus tamen in his Italiz partibus, in quibus comperta fatis est omnibus, Pontificis summi mens, vslu, & consuetudine recepta, & confirmata, & ab Episcopis saepē saepius declarata, non est quod verbis & tenore Bullarū dītarum valeat Vrsula, aut quis alias se se protegere ab excommunicatione reseruata, si in septa Monialium illegitime ingrediatur: Quāuis omnis ambiguitas toleretur, & fidelium conscientijs esset fatis consultum, si Edicto publico mētem suam Sedes Apostolica declarasset.

Interim tamen si alicui Cōfessori non est animus Pontificis notus, non sic Bullarum illarum verbis adhæreat, vt se facilem p̄ebeat in absolutione p̄estanda, sed Episcopum semper consulat, vt ipsius consilio tam suae, quam p̄oenitentiae conscientiae salubrius prouideatur.

CASVS TRIGESIMVS Primus.

CV M Antonius, propositum fir-
mum haberet, occidendi quen-
dam nec precibus, aut minis, reudica-
re eum valeret Frāciscus à talp̄ per-

petrando homicidio; promisit eidem centum aureos de suo si ab huiusmodi peccato desisteret, dedique statim quinquaginta, cum fide certa, dante, inde ad mensem, reliqua: proinde Antonius, mutato animo quoad ne-
cem, atque cum spe habendi promis-
sam pecunia, ad confitendū accedit.

Queritur, ad quid dictus Antonius tenetur, tans quoad quinquaginta habenda, quam quoad habita, quid ve Confessor debeat hac in parte, illi iniungere.

EX dupli capite iste casus dif-
ficilis redditur. Primò quia qui male recipit ab eo, qui bene dat,
ita vt turpitudo sit ex parte acci-
pientis tantum, tenetur danti re-
stituere id, quod accepit cap. Non
sanè cum Gloss.14. q.5. & l.2. ff. de
condiet. Ob turpem causam. Et
hinc est, quod quia usuram solue-
re non est peccatum, cap. Debito-
res. De iureiurando, recipere autē
sic, cap. Quoniam. De usuris, tene-
tur accipiens, usuram restituere. Et
hæc consequentia regulariter va-
let, is tenetur aliquid gratis facere;
ergo turpiter accipit aliquid, quo
faciat illud; iuxta Gloss.l.4. §. fin. de
condiet. Ob turpem causam, & in
cap. Qui cum fure. De Furt. Vbi la-
te Ana. & Adrian. in quatt. de re-
stitutio. quæst.19.

Secundum, quia cum Antonius ex diuino p̄cepto obligetur, ad non perpetrandū tale homicidiū,
quic-

quicquid sibi datur, ut abstineat, est contra voluntatem domini; ut habetur l. 4. §. 6. De condic̄t. Ob turpem causam. Quibus omnibus rationibus adductus Angelus asserit, Antonium teneri ad restitutionem eorum, quae accepit, & nō posse exigere reliqua quinquaginta; allegatque Panor. cap. Dilectus de Simo. Eiusdem opinionis est Antoninus, & calij iurisperiti, in leg. ius gentium, C. Si ob maleficium, §. de pacto.

Sed his minime obstantibus dicendum est, Antonium non esse obnoxium restitutioni quo ad ea, quae iam accepit, licet qui dederit repetere possit: quia lex non prohibet translationē dominij rei dātæ, ne maleficium fiat, sed tantum concedit repetitionem, ita ut qui dedit, repetere possit iure, idque in odium illius criminis, ne homines iniurias, quas in alios meditātur, pretio vendant, l. Vt puta, §. De condic̄t. Ob turpem causam; ergo quousque Franciscus non repaterat, erūt illa decem Antonij, veluti in ludo, in quo repetitio datur.

Tum etiam quia, & si Antonius gratis tenebatur abstinere ab homicidio, quia tamen in gratiam, & amorem Francisci abstinuit, alioquin homicidium illud acturus, potest iure naturæ pro sua illa malâ voluntate pretium à Franciso sibi datum retinere, cum nihil accipiat alienum inuito domino.

Tum denique, quia quoties alii datur repetitio, nec repetit, videtur renunciare iuri suo, gratisq; omnino donare, & qui habet, potest illud tuta conscientia retinere, ex quodam dantis consensu. Confessor tamen debet Antonio consulere, ut tales pecunias habitas expendat in pauperes, tamquam male acquisitas, sed si nolet, non est propterea ei deneganda absolutio, dummodo quo ad alia habenda, cognoscat non esse sibi debita in foro conscientiæ, nec ea velit, aut desideret, tamquā promissum legale ob homicidium à quo gratis tenebatur abstinere; nullatenusque placeat illi suum factum illicitum, nec approbet illud dicendo ob id esse ipsi aliquid debitum, sed probet solum affectum magnum atque desiderium; quo est obsequutus dictis Francisci, puterque illa alia quinquaginta, si sibi donentur à Francisco, elargiri animo, quem habet obtemperādi illi, in omnibus licitis, & honestis; vt optime declarat Caiet. 22. q. 62. ar. 5. Sot. de iust. & iur. lib. 4. q. 7. art. 1. Nauar. in Man. cap. 17. num. 41.

Obiectis autem in oppositum satisfacientes, fatemur esse verissimum, teneri ad restitutionem illum, qui accepit aliquid, ne malefaciat, seu ut faciat id ad quod tenetur, non solum debito iustitiae, ut Sot. vbi supra dicit, sed etiā debito quocunq; legali; nec Antoniū

deobligari à restitutione , nisi ex quodam dantis consensu , donec scilicet repeatat , saltum extra iudicium . Nam cum Francisco cōcessa sit condic̄tio , quæ est actio personalis , quales sunt omnes conditiones , ut notatur in Rub . De cōdict . indeb . & nolit repetere cum possit , videtur quod libere donet , & magis in gratiā amoris sibi manifestati ab Antonio obsequente eius precibus , quam propter homicidium non perpetratum .

Nec obstat quod Frāciscus ideo pretium dat , quia nō potest , quod desiderat habere gratis , & propterea donario videtur coacta ; non inquam obstat , qui ad hoc ut consensus dantis impeditat restitutio nem , non sufficit quod malit habere gratis , quam pretio , quoniam alioquin etiam omnis vēditor teneretur restituere pretium ementi , cum quilibet vellet potius gratis , quam pecunia emere ; sed sufficit consentus p̄fstitus via contraria approbati . Et licet in casu nostro , lex concedat repetitionem , non tamen prohibet translationē dominij , ut supra diximus . Et per hæc responderi potest , ad quæcumque in contrarium adducta .

C A S V S T R I G E S I M V S secundus.

Stiaſter vinculis traditns . convi-
ta : que per duos testes de quo !

crimine capitali , interro gatus sepe à Iudice tam in torturas quam exara , de rei veritate negat se illud eḡit , & cum in tormentis mori timeat , pestulat sibi dari Confessorem ; cui reuelat se metu suspendi negare veritatem .

Quæritur , num consulere ei debeat Confessor , ut verum pandat , & si nolet , an illi sit absolutio deneganda .

PR O huius casus decisione p̄suppono , ex doctrina D . Tho . communiter recepta 2 . 2 . q . 6 . art . 1 . quemcumque legitimè , & secundum iura interrogatum , teneri ad dicendam veritatē , sub poena peccati mortalis , quāvis ob id sit morte plectendus .

Tum quia agit contra debitum iustitiae , quo quilibet tenetur obediare suo Superiori , in his , ad quæ ius prælationis se extendit ; Index autem superioritatem in illo habet quia ab eo legitimè interrogatus est : ideo eodem iure , quoludex interrogat veritatem . Reus astrin gitur illam confiteri .

Tum quia contrariatur bono publico , quod pacifice conseruari non posset , nisi crimina punirentur , & hoc fieri nequiert , nisi Iudex , & testimoniū testimonio , & confessione Rei , causam cognosceret .

Quare tam testis , quam Reus tenetur , cum legitimè interrogatur , veritatem manifestare .

Tum quia cū lex sit sanctissima ,
yt ne-

C O N S C I E N T I A E.

51

vt nemo criminali sententia antequam sit confessus condemnetur, nisi aut notorietate facti, aut testimonij luce clarioribus, possit concuinci; tamen non est ei deneganda appellatio, nec pena infligenda, quoisque crimen confiteatur; vt dicitur l. Obseruare, C. Quorum, appell. non recip. Quæ lex perniciosa esset: imò feruari non posset, si reus legitimè interrogatus, eadē lege non obligaretur, ad veritatem dicendam.

Tum quia sèpe iniuriam facit actori, qui cum iuste petat vindictam, iniuste diffamatur de calunia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam Deo, cuius est iudicium. Nam omnis potestas à Domino Deo est, & qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit.

Vnde ad diuinam gloriam spestat, vt Reus delictum, de quo iudice, queritur, confiteatur; secundum illud Iosue. Fili mi da gloria Deo Israel, & cōfiteres atque indica mihi, quod feceris, ne abscondas.

Tandem nequaquam liceret tormentis maximis agere, contra negates veritatem in iudicio, si mortale peccatum non esset, & grauissum, veritatem celare, aut falsum dicere, & multo grauius, si id fiat, adhibito iuramento: quia tunc super additum circumstantia peritri, contra virtutem Religionis; vt ait Gabriel. in 4. distinct. 15. quæst. 6. artic. 2. Concil. 6. Et Sot. de Rat.

leg. sacr. Memb. 2. quæst. 7. Concil. 2.

Præsupponendū secundò, quod Reus, vt dicatur interrogatus à Iudice secundum iuris ordinem, & & teneatur veritatem fateri: tria potissimum requiruntur.

Primum est, vt interrogans sit verus & legitimus eius Iudex. Vnde qui aliquo priuilegio exempti sunt, si interrogentur à Iudice non competente, non tenentur verum fateri: vt si clericus interrogetur de crimine, à Iudice séculari, aut Reus per iniuriam ex tractus ab Ecclesia, cuius immunitate gaudebat.

Secundum, vt delictum sit probatum plene, vel saltem semiplenè, hoc est, saltem per vnum testē oculatum, & omni exceptione maiorem, aut per inditia illi testē æquipollentia, aut per infamiam plenè probatam per duos ad minus testes, iurantes se audiuisse à pluribus personis non discolis, neque inimicis: sed fide dignis; vt ait Bart. in 1. fin. num. 7. ff. de Quæst. & cæteri iurisper. cap. Inquisitiones, &c. Qualiter, & quando, de accus.

Tertium, vt probatio sit iam posita in processu, & sit notificata Reo, vt sciat in quo statu res est, videatque iuste, & iuridice interrogari à Iudice, & se teneri eius mandato obedire.

Nam veluti nemo legi tenetur obtemperare, ante ipsius promulgationem, ita nullus tenetur parere, ubi contra se agitur, nisi constet

G 3 eum,

eum, qui iubet, esse prælatum, & iustè præcipere ut declarat vterq;
D.Thom. 2.2.q.69.ar.1.&c 7.& colligitur, cap. Quando, vers. non tibi dico, vt te prodas, De pœnit. dist. 1.
& cap. Omnia, 6. quæst. 1. & capit. 2. De maior. & obe. & capit. 2. de Confess.

Quibus in locis ostenditur clare, neminem se debere prodere, & quemlibet scientem, se iam proditum per semiplenam saltem probationem, debere Iudici præcipieti, vt verum fateatur, obedire. Sotus, vbi supra; Nauarrus. in Manu. capite 18. numer. 57. & capit. 25. num. 35.

His sic declaratis respondetur, debere Confessorē Syluestro consulere, & præcipere, vt verum pandat, & si nolit, non est modo aliquo absoluendus. Ratio est euidentissima, quia nullus in peccato perseuerans est absoluendus; sed Sylvestris legitimè, vt supponitur, interrogatus, non respondens, secundum formam interrogationis, peccat mortaliter, vt supra ostendimus, & perficit in illo peccato, cū non habeat propositum dicendi veritatem, si iuridicè sit interrogatus; igitur non potest absolui, & si absoluatur committitur sacrilegium: quia præstatur huiusmodi sacramentum impenitenti, estque omnino absolutio inualida, quia datur venia non merenti, capite Peccati venia. De regul. iur. lib. 6.

& cap. Legatur 24. quæst. 2. & cap. Pœnitentia, distinct. 3.

Nec Confessor irregularitatis periculum iucurrit, consulendo, & præcipiendo Sylvestro, vt cum à Iudice interrogatus secundum ordinem iuris fuerit, veritatē omnem aperiat, licet ob id capite sit plectendus; quia per hæc, non dat causam propinquam deformationi. Dicitur enim causa propinqua, in casu proposito, dictum vel factum licitum, directum sufficienter in deformationem inde sequitam, ita vt ex natura sua, vel ex intentione operantis non generali: sed speciali, in deformationem tēdat; vt late ultra alios explicat Nauarr. in Manu. cap. 37. num. 211. & colligitur Arg. capit. de Occid. 23. quæst. 5. & Gloss. sing. cap. de Cætero. De Homicid.

Aduertat tamen Cōfessor cum similis casus sibi contigerit, ne sit facilis in præcipiendo, vt veritas dicatur à Reo in iacturam corporis, nec vecors permittendo, vt illam taceat, vel neget, in iacturam animæ: sed summa maturitate, & consilio rem, & circumstantias omnes expendat, & in re dubia inclinet potius in favorem Rei, ita quod nisi lace ipsa clarior, lex Reum cogat veritatem propalare, non est à Confessore cogendus, vt illam dicat, maxime in causa capitali, aut vergente in notablem damnam honoris, aut famæ, dum,

ex altera parte non agitur de tanto periculo alicuius tertiae personæ. Sot. De iust. & iur. lib. 5. quæst. 6. artic. 2.

C A S V S T R I G E S I M V S.
Tertius.

VR S V L A incio patre, accipit ab amante suo multas pecunias quas pro arbitrij libertato, occultè expendit, alijsque donat scieribus, ob rem turpem acquisitas esse.

Queritur num accipiendo, & donando hæc, incio patre, peccet mortaliter. Et si Confessor debet illi, & illis, quibus donauit iniungere, ut restituant.

IN hoc casu duo petuntur. Ad quorum primum, non obstante aliorum sententia, respondendum est, Vrsum peccasse mortaliter, accipiendo pecunias ab amante suo.

Tum quia sicut accipere mercedem pro opera occidendi aliquem iniuste, vel furandi, vel quid aliud turpe faciendi, est culpa lethalis secundum omnes, & non alia ratione, quam quia occidere, & alia prædicta facere, est peccatum, l. 2. de Condict. Ob turpem causam, quæ probat: ideo turpiter accipere quem aliquid, vt

hominem occidat; quia turpe est hominem occidere, & turpè esse accipere, vt sacrilegium faciat, quia turpè est sacrilegium facere. Et l. 3. ostendit, turpiter accipere Iudicem, vt inique iudicet; quia turpè est, inique iudicare. Et l. 4. Turpè quem accipere, vt stuprum faciat: quia turpè est stuprum facere. Ita à simili accipere mercedem pro fornicandi opera, est culpa mortalis, cum opus illud sit lethale in foro conscientiæ.

Tum quia licet illa fœda actio meretricādi, quatenus est res quædam humano visui accommodata, sit pretio æstimabilis; ideo in genere entis sit vendibilis: in genere tamen moris, est inuendibilis: quoniam est actus intrinsecè malus, pro quo nihil iuste potest promitti, dari, vel accipi.

Tum quia pro indubitatio est apud omnes, Assassinum, & quævis alium locantem operas suas ad perpetrandum scelus, & accipientem mercedem ob eas, peccare, l. Iuris Gent. §. Si ad maleficium, ff. De Paet. l. 1. 2. 3. & per totum, ff. De Condict. Ob turpem causam, & l. Generaliter, ff. De Verbo. Obligat. & l. 1. ff. De recept. & C. De Condict. Ob turpem causam, per totum Titulum, & cap. 1. de Schism. lib. 6. & cap. 1. de Homil. lib. 6. Nec nullus est in toto iure textus: qui innuat licere accipere pietiū pro pecandi actu, vel cooperandi pecca-

to, excepta meretrice quo ad fotum exterius.

Tum quia omnia iura diuina & humana respiciunt potius in actu peccati, id quod est de genere moris, quam quod est de genere rei, quae sunt inseparabilia, & ita vetat absolute ne pro tali actu accipiatur, detur, vel promittatur aliquid: cum in genere moris sit nihil: & ideo nullus pretij.

Tandem ut ait. Caiet. 22. q. 100. art. 2. Quamuis aliquid sit vendibile in se, non tamen potest vendi licite; cum miscetur inuendibili.

Quare cum actus fornicationis licet in se, & ut est quidam actus sit appetiabilis, coniunctus tamen fornicationi indiuisibiliter, quae est intrinsecè mala, & nullius omnino pretij, nequit licite vendi: quoniam omnia iura diuina, & Canonica respiciunt in eo magis id quod est in genere moris, quam quod est in genere entis.

Secundum dubium, an tam Vrsula, quam isti, quibus donavit, teneantur ad restitutionem, est satis inter Doctores controversum. Quidam enim arbitrantur, illas pecunias acquisitas esse patris, & ideo illi restituendas.

Tum quia quicquid filius existens sub potestate patris acquirit, patri acquirit de bonis aduentitijs non castris, nec quasi castris, cap. Non solum, & l. Cum oportet, C. de Bon, quæ lib.

Tum quia hoc videtur datum Vrsulae, ratione iniurie ob turpitudinem sibi illatae, sed huiusmodi turpitudo fit potissimum in iniuriam patris, cuius possessio est filia.

Alij arbitrantur omnes has pecunias restituendas pauperibus.

Tum quia non possunt retiniri ab Vrsula: quia titulus, quo aliquid ob maleficium datur, est ipso iure nullus, l. Iurisgent. §. Si ob maleficium, ff. De pact. Generaliter. ff. De verb. obligat.

Tum quia sicut acceptum per simoniam non potest iure retiniri, cap. De Hoc. De Simon. nec debet restituendi, cum ex vtraque parte veretur turpitudo, & libere donauerit, sed Ecclesiæ vel pauperibus; ita id, quod acceptū est per fornicationem.

Tum quia P. August. in cap. Nō sanè, 14. quæst. 5. afferit eum, qui ob maleficium accepit, satisfacere restituendo pauperibus.

Nos vero, & si optimum existimamus Confilium, ut hæ pecuniae ab Vrsula, & alijs acceptæ, restituatur pauperibus; non tamen ad id obligari à Confessore possunt: sed vti, ac frui dictis pecunijs sine ullo restitutionis onere, in foro conscientiae valent: dummodo sine dolo easdem Vrsula obtinuerit, & ab eo qui poterat dare.

Tum quia nulla lex diuina aut humana iubet, ut acceptum iniuste de voluntate dantis, ita ut tur-

pitudo

pítudo sit ex vtraq; parte, alicui restituatur, & ita non est dicendum, §. Illam.C.de Collat.cap.Legatur, 23. quæst.4.

Tum quia in pari causa turpitudinis, melior est conditio possidētis: de reg.iur.lib. 6. cap.in par. delicto¹. Nec restitutio debet fieri pauperibus, quia ea, quæ illis, & nō certa personæ est facienda, non obligat regulariter, vt ait S.Anton. 2.parit.1.cap.32. Puella autem illeas pecunias possidet datas sibi ob turpitudinem.

Tum quia leg. Iurisgentium. §. Ob maleficium. ff. de Pact. decernit id quod ob delictum datur repeti nō posse, neque quod ob delictum promittitur, peti; sed non præcipiūt acceptum ob delictum, esse alicui reddendum.

Nec debet restitutio fieri patri, cum non intitulu patris, sed puellæ sit datum, & ob alia citata à S.Ant. 2.par.tit.1.cap.33.Sot.lib.4.q.7.art. 1. Et si enim deflorans coacte virginem, teneatur eam vel in vxoreducere, vel competenter dorare, vt dicitur cap.5.de Adult. & Exod. 22.& ultra hoc, obligetur, ad placandum alijs medijs parrem, & satisfaciendum ei pro iniuria illata, vt ait D.Tho. 2.2.q.154.art.6.

Nihilominus si ablique dolo & deceptione, illamet se offerat, vel leniter rogata, in stuprū consentit, nihil est illi restituendum in foro conscientiæ: quia scienti & spon-

te consentienti non fit iniuria, nec dolus, cap.Scient, de reg.iur.lib. 6.

Quare cum hæ pecuniæ ab Anton. sint datae Virsulæ, non pro satisfactione iniuriæ paternæ, nec pro dote, sed pro signo amoris, & ut in turpitudinem libentius ipsa consentiat; & ita tanquam res derelictæ, sint possidentis, sequitur postea Virsulam illas etiam, alijs donare.

C A S V S T R I G E S I M V S quartus.

P Etronius Presbyter ante legitimā etatem, Sacrum ordine nō sacerdotalem suscepit, de quo peccato postea confessus, & existimat sibi licetum esse sacra facere celebravit sepe; & beneficium Ecclesiasticum obtinuit. Nunc vero vig simum, cum agat, ac quintum annum, si sibi scrupulus à quibusdam, quibus est notus, de suspētione & irregularitate, ideoque ad Confessorem accedit.

Quæritur num in foro conscientiæ sit suspensus, & irregularis debeatque beneficium renuntiare. Et si possit ab Episcopo absoluī, ac Beneficio confirmari.

I N hoc casu quatuor potissimum inquirantur. quorum primum est. An huiusmodi Petronius sit suspensus. Et breuitati consulens respondendū puto, quod, si iste, cū sciret ætatis suæ defectū, est dedita opera

opera sacris his ordinibus initiatuſ, ſuſpensioniſ poenam ipſo fa-
cto incurrit: per extra, Pij II. Quæ
incipit. Cum ex ſacrorum, quæ nō
eſt imprefta, & cuius mentionem
facit Villad. de irregular. col. 3. &
Nauar. in Repet. cap. Accepta. op-
poſ. 8. num. 34. de reſtit. ſpol. Et in
Manu. cap. 25. num. 70. Et Excom-
municationis gladio eſt percuſſus,
iuſta ſententiam ab Epifcopis an-
te ordinum celebrationē promulgari
ſolitam, in eos, qui à iure pro-
hibiti, ad fuſcipiendoſ aliquos or-
dinēs accedere audēt; ca. Innotuit,
de eo qui furt. Defeſtus enim aetatis,
irregularēm facit; vt late probat
Villad. de Irregul. col. 39. Et facit
cap. fin. de Temp. Ord. lib. 6. Si ve-
ro bona fide fuſcepit, & quadam
animi ſimplicitate, existimans le-
gitimam, & completa attigisse aetati-
tem, eſt ordinatus; nec in excom-
municationem, nec irregularitatē
aut ſuſpencionem incidit.

Non quidem in irregularitatē,
vel ſuſpencionem, eo quod Pius II.
in dicta Extra. non fert ſuſpensioniſ
cenzuram, niſi in eos, qui dolo-
ſe accedunt; vt patet ex illo verbo,
præſumpſerint, & notat Cardinal.
Clem. I. q. 38. de Priuile. & Nauar. in
Man. cap. 27. num. 155.

Non item ſuccumbit excom-
municationi maximē ſi diligen-
tiam adhibuit, qua certior redde-
retur de ſua aetate. Tum quia non
videtur tunc peccafe mortaliter.

Id quod exigitur ad incurrendam
maiorem excommunicationem.
Tum quia verbum, audeat, pofitū
in Epifcopali excommunicatione,
infuuiat dolum, & malam fidem;
quæ in iſto non fuit.

Secundum quod queritur eſt,
dato quod ſit ſuſpensus, qui ſciens
aetatis ſuſcepit, ad ordines
fuſcipiendoſ ſe ingeſſit; num po-
ſtea lacra faciens, irregularitatē
aliquam contraxerit. Ad hoc dici-
mus, quod licet iure communi ſuſ-
pensus, exercendo aliquem aetū
peculiarem alicuius ordinis, in ir-
regularitatē labatur, per cap. 1.
de ſent. excomm. lib. 6. & cap. 1. de
re iud. co. lib. & vtr obique Innoc.
receptus communiter. Et in dicta
Extra. Pij II. expreſſe habeatur,
quod ſi ſi, qui ante legitimā aetatē
eſt ordinatus, huiusmodi ſuſpensione
durante, in eisdē Ordinibus mi-
nistrare præſumpſerit, eo ipſo ir-
regularitatē incurrat. Petroniū ſtamē
celebrando, vt fertur, eſt ab ir-
regularitate immunis; quia & ſi tem-
eratiè ſe ad ordines ingeſſerit,
poſtea tamen bona fide, & pura
ſimplicitate, per confessionē pur-
gato peccato, exercuit Ordinem,
existimans id ſibi eſſe licitum. Et
ideo cum nec ſcienter, nec teme-
rariè id fecerit, & ad hanc irregu-
laritatē incurredam requiritur,
quod ſciens & audax celebret, ab
irregularitate excuſatur; vt decla-
rat Nauarr. in capit. accepta de reſt.
ſpol.

spol. 8. n. 22. & in Man. c. 27. n. 156.

Ad tertium quod petitut, vtrū saltem astringendus sit ad beneficium renuntiandum, quod sibi collatum est, cum careret aetate, & esset suspensus. Huic dubio ita satiſfacimus, quod si iste sciens aut scire debens se suspensem, & excommunicatum, atque irregulariter, beneficium Ecclesiasticum accepit, lethaliter deliquit, & titulus est nullus, cap. cum inter. de ele&t. cap. Pastoralis, & cap. si celebrat. de cler. excom. minist. Et ideo astringendus est a confessore, vel quidē renuntiare, vel habilitatem, ac dispensationem, occulte à Sum. Pontif. impetrare, faciendo expressam mentionem de intrusionē, in qua incidit, accipiens scienter possessiōnē dicti beneficij: vt probat Felin. in cap. in nostra, corol. 7. de Refcri. Vel certe est admonendus, vt habilitatem à Sum. Pontif. obtineat, ad beneficium habendum, & postea clā expostulet ab Ordinario, vt illud sibi de nouo conferat. Et hoc consuluisse nuper, Jaffirmat Nauar. in Manu. c. 27. n. 194.

Nec tenetur fructus omnes beneficij interim acceptos, restituere; quia per illam transgressionem, quod factus fuerit ante 25. annum, presbyter, suspenditur solum ab ab officio. Iam autē suspensus simpliciter ab officio, non censetur esse a beneficio quod ad ea, quae dantur illi qui non interest diuinis of-

ficijs; dummodo suspensio non sit tā diurna, vt tacite, vel expresse habeat vim priuationis, vt refert Bonifac. in Clem. Cupientes. Et ideo præfata Extrav. Pij II. non priuat hos promotos ante aetatem, & sic celebrantes, beneficijs ipso facto: sed ait, quod vltra alias poenas, in tales generaliter à iure inflictas, beneficijs Ecclesiasticis, quae obtinent possint iure priuari.

Vtrum tamen si Petronius sic suspensus, scienter, ac temere celebret, an posset Episcopus cū illo in irregularitate dispensare. Respondeo quod sic, auctoritate Episcopis cōcessa in Cōc. Trid. sess. 24. de Reformatione cap. 6. vbi sic dicitur: liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto proueniens, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiōsum dispensare, &c.

Tū quia actus susceptionis Ordinis, licet fuerit solemnis, & publicus: ipsa tamē irregularitas est ab occulto delicto proueniens: publicum siquidem dicitur, quod est notorium, manifestum, & famosum; ideoque vt delictum dicatur publicū, nō sufficit quod actus ipse sit publicus: sed requiritur vt publice sciatur esse delictum.

Tum quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi secundum qualitatē eius. l. in delictis § 1. ff. de

noxalibus: & ideo occulta, irregulatias iudicatur penes occultationem delicti.

CASVS TRIGESIMVS
quintus,

Evphemia ancilla cuiusdam mulieris. N.bona olim fama videt nunc illam impudicè vivere, nec vellet se abstinere à concubinatu. Quod si ut non modo neceſſe sit dictæ concubine, ad eam ornandum inferui, verum & mensa concubinariorum ministrare. Nunc rem aperit Confessori.

Queritur, an debeat à Confessore absoluī, si nolit de domo dictæ mulieris vlo modo discedere, nec ab huiusmodi obsequijs desistere.

Causa iste, & si multiplicē habeat dubitādi rationem; decidendus tamen est hac vnicā cōclusione. Pedissequa non est mortali culpæ obnoxia, illis in rebus concubinarijs inferuendo, quæ de perse, & ex natura sua sunt licitæ, aut indifferentes, secus si in alijs obsequijs de se illicitis occupetur.

Quod ipsum sic palam est; quia huiusmodi ancilla non cooperatur illis actibus, quatenus ordinatis ad concubinatum, sive ut procedunt à mala voluntate concubiniorum, sed cooperatur dūtata illis, quatenus sunt actus deseruientes nutritioni, & sustentationi

naturæ, & corporis ornamento, quomodo Deus etiā cooperatur eisdem. Quare cū absolūte loquēdo inferuiat actui comedendi, & induēdi, vt est actus hominis, non vitij, immunitis redditur à peccato; vt egregiè ostendit Caiet.22. quest. 147.artic.4.

Confirmatur quia veluti licitū est inuitare, & prouocare iusta de causa alium, ad opus aliquod suo genere bonum, vel indifferēs, nullatenus consentiendo in eo, quatenus fit male, vel vt est malū; quo pacto ipse Deus nos inuitat: imo iuvat ad agendum aliqua, quæ sunt peccata, quatenus sunt entia; cum vt talia sint à prima causa, à qua omnia habent, vt sint. Et sicut egenti concessum est petere simpliciter mutuum ab vñario, quæ scit non sibi gratis mutuaturum, nec peccat sic accipiendo, cum nō contentiat in dationem quatenus vñariam. Vtque vendere, aut dare peccatoribus non excommunicatis necessaria, & vtilia ad sustentationem, nullum est delictum, dummodo id non fiat intētione ex directo, tendente ad hoc, vt ipsi peccent, vt colligitur cap. Audi denique, & cap. Ad mensam. quest. 3. causa 11. eodem modo culpæ nō erit rea ancilla inferuēs cōcubinarijs, in ijs actionibus, quæ vel ex natura sua, vel intentio ne ipsius non sunt directæ ad hoc, vt tale scelus committant.

Adde

Addo quod gaudere licet de eo, quod est peccatum alia ratione, quam quia est tale: ut de Redemptoris nostri Christi occisione lætamur, qua parte est pretium humanae Redemptionis, & dolemus, qua parte fuit grauissimum peccatum. Et Laurentius, excitabat Decium Tyrannum, ut ipsum assatū ex altero latere verteret & manducaret, cum tamen versio illa esset lethalis culpa ex parte assantis. Igitur quamvis concubinorum comedio, vestitus, & ornatus sit peccatum ex voluntate prava eorum; non tamen ex parte ancillæ, quæ talibus operationibus inferruit, ut vitae necessitati conducunt. Caet. 22. q. 147. art. 5. Nauarrus in Manu. c. 19. num. 17.

Quia tamen ex hisce obsequijs sœpe lepius ipse ancillæ in pericula animæ incurunt, ut quæ vel vidētes impudicissimos concubinorum actus, non possint, non concupiscentiae illecebris exagitari, & praus desiderijs exardescere, vel ijs, qui sciunt illas cooperari quodammodo illi concubinatu non possunt non esse scandalum, agendum cum Euphemia à Confessore erit, ut è domo illa discedat, ne in peccatum aliquod præceps, obiecta ante conspectum occasione, labatur.

CASVS TRIGESIMVS Sextus.

Stephanus debitor est mille at-
reorum, & cum sit transactus so-
lutionis terminus, posuisse statim
sine emergente danno summan illæ
omnem personam, differt tamen us-
que ad alterum annum ob aliquod
emolumentum, quod sibi prouentur
inde sperat, & ne vili pretio sua ve-
dat. Creditor vero & si diues est,
nec dicti egeat pecunij, postular in-
stanter sibi solvi, nec vult dictam di-
lationem concedere.

Quætitur virum Confessor debeat
cogere Stephanum ad statim soluen-
dum, vel possit eum absoluere, cum
dilatione dictæ solutionis.

IN hoc casu Sotus lib. 4. de Iust.
& iur. q. 7. ar. 4. existimat, Con-
fessorem nequaquam posse debiti-
tori dilationem contra voluntatem
creditoris concedere, cum non sit
inter debitorem, & creditorem se-
quester, aut creditoris procurator,
sed nomine Dei conscientiarum
expurgator. Et ideo in hoc solum
debet esse intentus, ut secundum
causas, & merita perpendat, an de-
bitor sit solvendo nec ne. Nam si
habet unde soluat, nullatenus in-
uitio creditore est absoluendus, quia
per nullum tempus licet retinere
alienum inuitio domino, nemoq;
ius habet, lucrandi aliena pecunia,
repugnante illo, cuius illa est.

Nos vero communi adhären-
tes opinioni, arbitramur posse Cö-
fessorem dilationem dare debito-

ri, quoties videt, quod nō ita cito, vel non ita commodè, aut non sic utiliter, ac dilationem concedédo, rem suam creditor recuperabit:

Tum quia in hac re agit potius pro creditore, quam contra. Nam si pœnitens non absolveretur, forsitan creditor nunquā suum recuperaret, vel non nisi cum magno fastidio.

Tū quia creditor, licet volūtate passione obcæcata, nō cōsentiat in tali dilatione, cōsentit tamē volūtate recta & Christiana, qua quilibet debet velle bonū suum absque alterius detrimēto, & ita Cōfessor de consensu virtuali creditoris, possest diei dare dilationem: eo quia si ea omnia sciret creditor, quæ scit Cōfessor, eandem nequaquam negaret. Arg. 47. dist. cap. Sicut hi. & cap. Si quis de Fur.

Tum etiam quia sic consultur pœnitenti, ne recedat à Cōfessore desperatus. Pro quo facit. C. Soluendo. ff. de Negotijs gestis, & l. ait prætor. §. i. ff. de Mino.

Tum denique quia moraliter loquendo, id quod fieri nequit sine magno detimento, reputatur impossibile. Et ideo cum debitor magnum incurrit suarum rerum damnum: si statim soluat, nullum que inferat creditori documentū ex dilatione ad certum breue tempus, sequitur quod pro illo temporis articulo non est simpliciter soluendo.

Nec obstat, si dicatur, quod præceptum de restituendo est negotium, & ideo ad semper & pro semper obligat; quia alienum retinere inuitu domino semper prohibetur; fatemur siquidem, id esse verum quando alienum retinetur contra domini voluntatem; sed non sic est in casu nostro; Stephanus etenim non tenet illa mille inuitu domino; sed domino volente, hoc est velle debente; debet enim velle, vt tempore opportuno restituat. Quod si contrarium vult, inordinatam habet voluntatem: estque cum illo ac cum furioso agendum, cui proprius gladius non debet redi, vt in damnum alicuius vergat; arg. cap. Qui emēdat, distin. 5. ita Syluester verbo Restitutio 5. num. 5. Angel. eodeus §. 5. Hostiens. in Sum. Tabien. verbo Restitutio, numer. 4. in fine S. Anton. 2. part. titul. 2. cap. 7. Armilla verbo Restitutio, memb. 34. §. Si autem debitor. Nauarrus in Manu. cap. 17. numer. 69. Et hoc est à Cōfessoribus magnopere adnotandum, vt in quo creditorum negotium utiliter gerunt, & debitorum conscientijs magnopere consulant. Aduertit Gabriel in 4. sentent. distin. 15. quæst. 2. Dubio quinto. Si tamen creditor fuerit in æquali necessitati, non potest debitor absolui, nisi satisfaciat.

C A S V S T R I G E S I M V S
septimus.

Blasius pollicetur cuidam Presbytero sc̄ effecturum, & ei quidam conferatur Decanatus, in quo certam habet pensionem: dummodo intra duos annos illam redimat, & statim deinde autem ingressum centū sc̄uta. Quo pacto initio & Decanatu obtinio permutoxii inde ad annum diuinus Presbyter cum quadam Ecclesia curata equalis redditus, accipiens aliquid pluri, ratiōne dignitatis, que est Decanatus.

Quæritur, num huiusmodi Presbyter tam in acquisitione Decanatus, quam in permutatione, Simoniam commiserit, censuramque incurret, & quid eidem debeat Confessor consulere.

Triplex in hoc casu inuoluitur difficultas. Prima est. An pensionem vendere sit Simonia. Secunda. Num Decanatus acquisitione sub pacto redimendę pensionis; donandique pro parte pretij statim centum, sit adeo simonia, ut sic contrahentes incurrent omnes pœnas Iuris. Tertia. Utrum ratione dignitatis possit quid plus exigē. Et demum in his quid sit Confessor facturus.

Quod ad primum attinet, Caiet in Opusculo 13. Respons. q. 10. & Victoria in suis Relectionibus, quæst. de Simonia, & multi ex lu-

risperitis in cap. Quantum, & cap. Quæstiones. de Rerum permutatione, & partim Sotus lib. de iust. & iu. 9.q.7.art.2. in ea sunt sententia, quod pensionū vēditio seu reemptione, nulla proorsus sit Simonia.

Quorum totum fundamentū est. Quia pensio non est Beneficium spirituale; sed quid pure temporale.

Tum quia cura beneficij & eorum quæ beneficio sunt annexa, ut Sacramentum administrare, diuinum perfoluere officium, clericaliq[ue] incedere habitu, & tonsura, non incumbit illi, cui p[ro]fessio datur, ut est manifestum.

Tum quia spirituale dicitur ab obiecto; obiectū autem pensionis, sunt ipsi fructus; quos constat temporales, & vendibiles esse.

Tum quia pensiones sub titulo sacerdotali conceduntur, ut principibus, ac militibus; quemadmodum & decimæ. Vnde sicut Pontifex summus concedens decimas laicis non intelligitur clargiri ius spirituale decimarum, ut inquit Diuus Tho. 2.2.q.100.art.4. ita cum concedit annuam pensionem non intendit dare beneficium spirituale, sed certam annualē in redditibus pensionem.

Tum demum quia in capit. ad Quæstiones. de Rerum permutatione habetur, & præcipit[ur] fieri seorsum permutationem præbendarum impliciter, & postea exqui-

equiparari fructus pensionis, & numerata pecunia emi.

Quæ rationes & si vrgeant maxime: nos tamen pensionem quælibet super beneficio Ecclesiastico constitutam, nequaquam redimi pecunia numerata posse, imo omnem contractū de pensione emenda, aut vendenda, simoniacū esse arbitramur.

Ad cuius veritatis probationē adnotamus primo spirituale, vt ad propositam rem spectat, dici donū supernaturale à Deo datū, ad animalium salutem, vel quid institutū supernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam, vel ab Ecclesia, potestate supernaturali sibi data ad cōficiendum illud, vel annexum eis.

Quæ definitio desumitur, tum ex iurisperitis cap. Gratia, & cap. Qui studet 1.q.1.&c cap. Quam pio, 1.q.2. Tum ex Theologis in 4. dist. 25. Et D. Tho. 2.2.q.100.art.1.3.&c 4. Ex qua definitione colligitur quædam esse spiritualia à solo Deo immediate creata, vel instituta, vt sūt gratia gratum faciēs, & quæ ipsam efficiunt, videlicet Sacraenta, & septem dona Sancti Spiritus, & gratiae, quas gratis datas appellant; & iurisdictio Ecclesiastica supernaturaliter primum à Christo data. Alia vero ab Ecclesia instituta vt Sacramentalia, & eis annexa, quibus Sacraenta parantur, conficiuntur, & conseruantur, Consecratio & Benedictio Ecclesiarum, vel

Altaris, aut vasorum, ornamenta, aqua baptismalis, vel benedicta, Exorcismus, Catechismus, ius patronatus, beneficia, collationes, præsentationes, renunciations; & denique omnia instituta ab Ecclesia, virtute potestatis diuinitus acceptæ. Quæ ideo merito vocantur annexa spiritualibus; quia sunt humanitus superaddita spiritualibus diuinitus datis, quædam quidē antecedenter, qualia sunt illa, quæ non requirunt in habente aliquid spirituale, quam characterem Baptisini, vt ius patronatus, ius sepulture, calix, & similia: alia dependenter sive consequenter, quæ ultra dictum characterem requirūt aliquid aliud spirituale. Cuius generis sunt beneficia, & officia Ecclesiastica, vt tradit D. Thomas ab omnibus fere receptus. 2. 2. q.100. artic. 4.

Notandum secundo, Simoniam non esse aliud quam voluntatem deliberatam dandi, vel accipiendi aliquid non gratuito: sed vt quodam premium vel causam principalem, & immediatam, pro spirituali diuinitus dato, vel humanitus ad illud conseruandum ab Ecclesia instituto. Vnde qui alia ratione aliquid dat, vel accipit quam pro spirituali, vel minus principaliiter dat, aut accipit etiam tempore pro spirituali, non committit Simoniam vere & in foro Conscientiae, vt ait Maior in 4. dist. 25. quæst.

q.1.& D.Tho. Quodlib. 8. art.2.&c
Caiet.22.q. 100. art.3. & in summa
verbo Simonia. Et Nauar. in Man.
cap.23.nu.100. Et quāuis Simonia
omnis sit peccatum lethale grauiſ-
simum, nulla tamen præter illam,
quæ in Ordine & beneficio com-
mittitur, pœnis iuris est subiecta; vt
affirmat Sylu.verbo Simonia, q.18.
& Nauar.vbi supra, num.14.de pa-
na simoniaci.

Considerandū tertio: penſio-
nem vt in proposito ſumitur, non
eſſe beneficium, cum non præſup-
ponat clericatum, nec eſſe por-
tionem fructuum beneficij: ſed ius
per Eccleſiaſtīcā potestatē benefi-
cio annexum, non antecedenter
ut ius patronatus, ſed dependēter,
aut conſequenter inſtar Beneficij,
ius in quam petendi recipiendique
conſignatam portionem ab habē-
te illud beneficium.

Vnde ſi priſcum penſionū mo-
rem ſpeſtemus, ne vtiquā conce-
debātur, niſi ſpiritualibus functio-
nibus annexā: Cum enim benefi-
cia ſint Eccleſiarū ſtipendia, adiu-
dicari non debent niſi pro altaris
minifterio, vel tanquā mercedem
pro aliquo feruilio Eccleſiae, vel
pro dirimenda lite ſuper aliquo
Sacerdotio, qua aliter ditimi ne-
quit, vt eſt tex.incap.Niſi eſſent, de
Præbēdis. Et citra hunc caſum abſ-
que vlo titulo vel obligatione,
bona Eccleſiae in penſionem dare,
non videtur cōtineri intra limites

dispenſationis; vt reſte tradit Sot.
de Iust.& iur.lib.3.q.5.art.3.

His prenotatis facile eſt oſten-
dere penſionem ſuper beneficio
Eccleſiaſtico conſtitutam, nō poſſe
redimi abſque Simoniæ labi.

Tum quia ius patronatus vide-
tur minus ſpirituale, quam ius pen-
ſionis; cum illud ſucceſſione hære-
ditaria acquiratur, vt dicitur cap.
Cum ſæculum, & cap. Illud, cod.
Tit. &c in Clem. fin. eod. Tit. Et
donatione transferri poſſit. Extra
cod. capit. Præterea, imo tranſeat
cum vniuersitate vendita in vni-
uersali, niſi excipiatur, eo. Tit. cap.
Ex litteris. capit. Cum ſecundum.
Nec requirit in habente tale ius,
aliud ſpirituale, quam Christianiſ-
mum. Ius autem penſionis, nec in
hæreditatem obtingit, nec traſfer-
ri donatione in quemcunque in-
diſſerenter poſteſt, nec rei vēdibili,
ſed beneficio eſt annexum, requiri-
que in habente aliqua ſpecialia
obſequia in Eccleſia præſtitā, obli-
gatque ad paruum Officiū Beatae
Virginis perſoluendum, vt patet
per Extrā. Pij V. quæ incipit. Ex
primo Lateran. Concilio, & cap.
Vbi dicitur, quod quicumque pen-
ſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſ-
ticas, vt clericus percipit, eum
eodem modo ad dicendum Offi-
ciū paruum Beatae Mariæ Virgi-
nis decernimus obligatum, & pen-
ſionum fructuum rerumque ipſa-
rum omissioni obnoxium.

Tum etiam, quia decimæ & si vendi possint: ius tamen percipiendi illas, est inuendibile; eo quia clericis debetur propter diuinum cultum, Et aliud est fructus vēdere propter necessitatem Ecclesiæ, id quod licet, aliud ius percipiendi tales decimas, quod vēdi nequaquā potest. cap. Altare. q. 3. Richar. in 43 dist. 25. art. 3. quæst. 3. Alex. par. 2. q. 187. & D. Tho. q. 100. ab omnibus receptus. Ergo à simili quamuis fructus pensionis sint vendibiles. ipsum tamen ius quod habet pensionarius in beneficio Ecclesiastico vendi nō poterit. Arg. de Loca. & conduc. cap. Vesta.

Et confirmatur authoritate Paschalis Pontificis Summi 2. q. 3. cap. Siquis obiecerit, cuius verba sunt. Quisquis eorū vendiderit alterū, sine quo neque alterum prouenit, neutrum inuenditum dereliquit. Nullus ergo emat Ecclesiam vel præbendam, vel aliquid Ecclesiasticum, vt pote sine quo spiritualis actio non prouenit. Ex quibus verbis aperte colligitur, quod cum pensio sine spirituali iure non trāseat, eo quod præbendæ ac sacerdotia, quibus pésio annexitur, ex decimarum fructibus sint constituta; decimæ autem iure diuino & naturali nulla alia ratione imperata, & præcepta sunt, quam vt sint stipendia alimentaque Clericorum, pro spiritualibus functionibus, & ideo conferre pensionem

alicui, non est solum conferre illi fructus: sed conferre ius in certam partem decimarum: quod quidē est Ecclesiasticum & spirituale, vt quæ suopte instituto propter munus Ecclesiasticum exiguntur, vēdita pensione, venditur coniunctim spirituale, puta ius ipsum clericale.

Tum quia secundum doctrinā Glos. cap. 2. Ne prælat. Vices suas, Prælatus iurisdictionem temporalem vendēs, si eam haberab Ecclesia, Simoniam committit: eo quod talis iurisdictione, iudicatur spiritualis dependenter, hoc est, respectu summi Pontificis, à quo habet dependentiā, vt notat Anton. de But. & S. Anton. part. 2. tit. 1. c. 5. §. 14. Notab. 4. & tab. 4. & Concil. Calced. 1. q. 1. ca. Si quis Episcopus. Iudicat simoniacos esse etiam procuratores rerum Ecclesiasticarum, & defensores, si per pecuniam instituantur. Cum ergo pésio habeat dependentiam à summo Pontifice, à quo solo potest institui, & sit annexa beneficio præsupponente addictionem & deputationē ministerij diuinis per Ecclesiasticam potestatem, multo minus sub emptionis contractum cadet, quam temporalis iurisdictione.

Demum ex doctrina D. Thom. q. 100. illud dicitur annexum spirituali, quod vel in spirituali fundatur, vel ex spirituali dependet, vel non potest de iure competere nisi

nisi spirituali, seu clericali statui, sed ius pensionis fundatur in beneficio, ipsumque consequitur ex ordinatione Ecclesiastica, à qua dependet, nec de iure competit, nisi his qui spirituali statui aliquo modo inseruiunt; vel Ecclesiam protegendo, vel Ecclesiasticis personis obsequia in honorem Ecclesiae præstanto, igitur cum sit quid spirituali annexum, dependenter & consequenter, non poterit absque Simonia vendi. Arg. Glos. solum in summa. 1. q. 1. & iurisperit in rubrica de Simonia, & Theol. in 4. dist. 25.

Coafirmatur eo quia pensionarius non recitans paruum B. Virg. Officium non facit fructus pensionis suos, vt in prædicta Extrauag. Pij V. habetur: ergo fructus illi debentur ratione officij spiritualis, alias quo iure obligaretur ad recitandum & persoluendum prædictum officium? nisi quia ius spirituale pensionis obtinet, & ea bona quæ deputata sunt Clericatu, & his qui addicti sunt diuinis ministerijs, illisque debentur, ob diuinum cultum possidet. Neque enim potuit aut consuevit summus Pontifex astringere aliquem ad officium spirituale, & hoc non præstito ad restitutionem, nisi ratione stipendij spiritualibus functionibus debiti. Nec nostra opinio grauissimis caret authoribus. Est Ioannis Maior in 4. dist. 25. q. 5. & Nauar. in Man. cap.

23. num. iii, & in coment. cap. si de Simonia. Quo loco testatur prædictam veritatem coram Illust. Card. Alciato. fuisse disputatam, & ita decisam. Quā Sotis lib. 9, de Iust. & iur. quæst. 7. ait. 2. non rejicit quo ad eas pensiones, quæ spiritualibus functionibus sunt adiudicatae, vel in commutationibus, aut simplicibus renuntiationibus interueniunt.

Nec obstant in contrarium adducta. Fatemur siquidem ius pensionis non esse spirituale simpliciter. veluti beneficium, sed spirituali annexum. Tum quia dependet à potestate Ecclesiastica. Tum quia in beneficio Ecclesiastico fundatur, cui illa pensio annexitur. Tū quia est ius de percipiendis fructibus, personis Ecclesiasticis deputatis. Tum quia obligat ad recitandum paruum B. Virg. Officium. Tū denique quia licet derur seculari, conceditur tamen ob aliquod in Ecclesia obsequium præstitum aut præstandum. Et ideo huiusmodi ius licet non sit spirituale ab obieeto, sicut nec decimarum ius, est tamen spirituale à fundamento & dependentia. Et quamuis concedantur pensiones secularibus, cum id non nisi autoritate pontificia diuinitus Ecclesiae tradita fiat, per quam ius exigendi illam pensionem annectitur beneficio, sequitur dictam pensionē esse quid spirituali annexum consequenter &

dependenter. Nec negamus tem-
doralem actionem circa fructus
beneficij, esse rem secularem en-
titatiue, secus tamen ius actionis
circa dictos fructus.

Quo fit ut fructus ipsi possint
emptioni & venditioni subiacere,
sed non ius pensionarium. Et in hac
re falluntur partis aduersae autho-
res, quod putant pensionē esse il-
lam certam & consignatam reddi-
tuum seu fructuum portionem,
cum non sit nisi ius exigendi ta-
lem portionem auctoritate pon-
tifica concessum & consignatum
in beneficio, tanquam stipendium
pro officio, & obsequio Ecclesiae
utili & commodo, quo eodem ti-
tulo potest, & solet ius decimariū
concedi principibus.

Textus vero ille. Ad quæstiones
de rerum permutatione, nihil om-
nino de pensionibus agit, sed de
permutationibus beneficiorum;
quorum utrumque habet prouen-
tum, sed alterū in aliqua parte ex-
ceditur in ipsis prouentibus ab al-
tero. Tunc enim ratione huius ex-
cessus, per viam sequelæ accidit, vt
suppleatur per pecuniam, sed vbi
alterum tantum beneficium ha-
bet prouentus, nullus esse ibi po-
test cōtractus permutationis pro-
uentuum, quoniam id quod non
extat, permutari nequit: imo in-
terueniret ibi venditio, & nō per-
mutatio, quando pro tota præbē-
da alterius pecunia daretur. Iura

autem in permutationibus pro-
uentuum, ac reddituum benefi-
ciorum permittunt quidem, sup-
pleri excessum vnius per pecuniā
ab altero datam, sed nō venditio-
nem præbendæ, vt notat Caiet. 22.
q. 100. art. 4. & Ioan. Andr. ac Frac.
cap. 1. lib. 6. & clein. 1. co. tit.

Neque itidem efficit usus, quo
in Curia redimi pensiones solent
anticipata solutione. Nam si id fiat
absque summi Pontificis expressa
authoritate, inualidum est & non
obstante tali solutione vbi transa-
cti fuerint anni, pro quibus illa est
anticipata, peti denuo à pensiona-
rio possent, vt ait Nauar. in Manu.
cap. 23. n. 111. ad 13. quælitum.

Ex dictis infertur, pensionem
nec vendi, nec emi posse, bene ta-
men gratis remitti, etiam sine au-
thoritate constituentis, Simoniæ
que committi in emptione, & ve-
ditione illius, quamvis non indu-
cat excommunicationem ipso fu-
re, quia extraua. 2. de Simonia, quæ
excommunicationis sententia fe-
rit simoniacos, comprehendit eos
solum, qui in Ordine aut benefi-
cio simoniam committunt. Iam
autem pensio cum neque sit ordo
nec beneficium vt est manifestū,
& pœnæ sint potius restringendæ,
quam ampliandæ, sequitur ad Si-
moniæ in pensione factam nō ex-
tendi, sicut nec ad eam quæ fieret
in iure patronatus, aut sepulturæ,
& alijs beneficio annexis. Etideo
Blasius,

Blasius contrahendo cum presbytero, de redimenda pensione intra duos annos in crimen lethale symoniæ incurrit, quamvis ob hoc solum pénis iuris nō sit subiectus.

Ad secundam difficultatem quæ est de acquisitione decanatus cum pacto redimendæ pensionis, dandique statim centum scuta. An fuerit symoniaca, & pénis iuris exposita. Respondemus affirmatiue.

Tum quia realis symonia incurrit quoties aliquid tacite vel expresse promittitur, & datur pro comparando Beneficio, tamquam pretium eius: ita vt quoad aliquam saltem promissorum partem, sit ex vtraque parte completa, & consummata. Sed in casu proposito completetur promissum totaliter à Blasio, cuius opera est decanatus presbytero collatus, & id etiam, quod presbyter spopondit, partim adimpletur, vt qui statim dedit scuta centum, soluturus intra duos annos reliqua: igitur reali symonia est vterque infectus.

Nec obstat quod non dederit collatori, sed mediatori, & intercessori; nam patia sunt dare collatori & dare tertio, vt moueat collatorem ad conferendum: vt assertit Innoc. in cap. Tanta, de Simon, quem ibi Felin. & alij sequuntur.

Tum secundo quia quotiescūque collatio Beneficij fundatur in aliquo pacto non gratuito, est symonia, vt docet D. Tho. 2.2.q. 38.

artic.2. Et ratio est; quoniam spirituale cum non sit natura sua vendibile, gratis donari debet, secundum illud Christi Matth.10. gratis accepistis, gratis date: in eo enim quod dixit, gratis date, intellexit quod omnes gratis debent accipere. Vnde non minorem iniuriam illis infert, qui emit, quam qui videntur, cum Deus velit gratias suas sibi soli debeti. Et qui emit, profitetur tacite, se non à Deo ipso: sed à venditore accipere.

Quare cum spirituale quodcumque sit mera Dei Gratia; gratia autem non modo gratia esse desinat, si non gratis detur: sed si non gratis recipitur, vt declarat Leo Papa, in cap. Gratia. 1. q. 1. vbi ait. Gratia si non gratis datur, vel recipitur, gratia non est. Et Urbanus, cap. Saluator 1. quæst. 3. sic dicit. Qui Dei dona quæ gratis accipiuntur, vt gratis dentur, propter sua lucra vendit, vel emit, cum Simone donum Dei possideri pecunia existimat; sed in casu proposito, collatio Decanatus, est fundata in pacto emendi, & vendendi pensionem, dandique pro anticipata solutione statim cœtum: id quod efficit collationem non merci gratuitam, & ex vtraque parte est promissum exequutioni mandatum: igitur symoniæ realis notam contraxerunt.

Tum tertio quia id quod in temporalibus efficeret visuram, in spiritualibus causat symoniam, vt est

commune Doctorum axioma; sed mutuum dare, cum pacto redimēdi talem, vel talem rem, esset realis v̄sura: quia aliquid extrā fortē exigeretur, contra illud Christi. Mutuum date nihil inde sperantes; ergo conferre Beneficium cum pacto redimendæ pensionis, & solvendi statim centum scuta, erit symonia realis; Caietan. in Summa, verbo, symonia, & 22. q. 100. art. 6. Sylu. verbo, symonia, q. 22. & Sot. lib. 9. de iust. & iur. q. 6. & alij.

Nec obstat si quis dieat pactum de dando spirituale pro spirituali non esse symoniam; veluti si Confessor penitenti dixerit, non audia confessionem tuam, nisi cum pacto quod tu audias meam, aut si quis vendat calicem consecratum pro alio consecrato, seu pro sacro vestimento: sed ius pensionis, & Decanatus sunt duo spiritualia, vt supra est ostensum, ergo pactum de his non videtur esse symoniacū.

Respondeatur, quod licet permutare res sacras, & spirituales pro alijs eiusdem generis, & quæ præsertim spirituales sunt iure pontificio, & quando talis permutatio nō est iure positivo prohibita, non sit lethale delictum, dummodo non nisi valoris ipsius rei habeatur ratio, neque pro consecratione aliquid solvatur, vt ait Sotus vbi supra, q. 5. art. ultimo, & Victoria, in Relicct. de symonia; nihilominus quando pactum est supererogandi

pecuniam, vel aliud pretium pro spirituali, tunc symonia est contra ius diuinum, quia talis permutatio mixtam haberet emptionem rei spiritualis, quæ cùm gratuito à Dco detur in bonum publicum, inveniibilis est. Cum ergo in præsenti casu pro acquisitione Decanatus postuletur pecunia tamquam pretium eius. Nec in pacto pensionis redimendæ opponatur conditio, si Papa consenserit, per quam iustificantur permutationes, quæ iure solum positivo sunt symoniace, imò potius dentur anticipata solutio ceterum scuta absolute, & sub emptionis titulo, efficitur realem esse symoniam.

Nec officit pactum non fuisse ab utraque parte in simul consummatum, seu exequutum; cum centum illa scuta prius collata fuerint, quam Decanatus obtentus, nec dum pretium totum pensionis solutum: & ideo nō commississe realem symoniā, quæ in opere dandi & accipiendo consistit; sed potius conuentionalem.

Non inquam officit. Tum quia Extraug. 2. de symonia interpretata per stylum Curiae antiquum, Papa sciente ac tollerante feruatum, probat singulariter nullitatem tituli; & excommunicationem inductam per illam esse ita in pendenti, vt nō ligent, donec ab utraque parte compleatur symonia. Impleta vero ab una parte, etiam si longe

longe postea impleatur ab alia, cēseri eas inductas iam inde à contracta symonia. Quo videtur satis concludi symoniam adimpleta conditione ex vna solum parte, cēse tam diu conditionalem, quamdiu pendet adimpletio ex altera parte; & hac adueniente fieri realē, & subiectam eisdem pēnis.

Tum quia veluti excommunicatio lata ipso iure contra pensionarium in casu non solutionis facienda in certo termino, eo lapsō non censetur incurſa, donec is, cui illa debetur, declareret, se velle illam esse incurſam, qui etiam si post menses & annum declarauerit, habetur pensionarius, vt excommunicatus, iam inde à termino lapsō. Et si forsū antequam id declararet ē vita discedat, is cui pensio est soluenda, vel soluatur pensio, vel fiat concordia, vel denum pensionarius moriatur, nequaquā censetur incurſa, & hoc maxime quādo pensionarius non cōsentit personaliter constitutioni pensionis, sed per Procuratorē, vt stylus Curiae habet, & restatur Casiad. decis. 2. tit. de pens. super regul. Cancel. & 12. de rescrīp. quem sequitur Narr. in suo Man. cap. 23. num. 10. 4. & cap. 27. n. 272. §. 12. Ergo eadem ratione excommunicatio contra symoniacos lata nullitatē tituli, & excommunicationē inducit in pendentī, hoc est impleta ab utraque parte, etiam si longe po-

stea impleatur ab alterā, declarante id stylo Curiae, quo tamquam nouo, & posteriori tollitur antiquum ius humanum, cap. Ad hēc quoniam, de Appell. vbi præcipiebatur ne collatio seu excommunicatio pure facta, possit esse in pendentī, Arg. cap. i. de Consti. lib. 6.

Quas autem incurrerint hi symoniaci pēnas, constat per Extrauag. 2. de symonia. Nam vltra pēnam aeternam, qua sunt digni ob peccatum mortale adeo graue, vt est symonia; cap. Cum pridem, de Paet. & cap. Cum esset de symon. Vltra etiam restitutionem accepti ad quam tenentur, sunt ipso iure excommunicati excommunicatio ne reseruata summo Pontifici, vt qui symoniam realē in Beneficio, qualis Decanatus est, commiserūt; per Extrauagantē Martini in Concilio Constantiensī, quæ incipit. Sacro, & per aliam ciudē, quæ incipit. Damnabilis, & per Extrauagan. Pauli 2. cū de testabile, & alijs pluribus iuribus.

De tertio quæsito. Vtrū ratione dignitatis Decanatus possit quid plus in permutatione exigī, Respō demus, quod cum Ecclesia Curata æqualis esset redditus, accepisse quidpiā ratione dignitatis Decanatus, apertissimam fuisse symoniā.

Tū quia illa dignitas est res quædam spiritualis, vt per se est notissimum, ac proinde si quid pro ipsa exigitur tāquā pretiū, symonia est.

Tum quia in C. Quæsituim, de rerum permutatione, inhibetur expressè ne permisceatur dignitatum permutatio, cum fructuum compensatione: sed per se simpli citer sacerdotium pro sacerdotio, & dignitas pro dignitate commutetur, absque alia superadditione pecunie. Quod si fructus extiterint minores, quam sint fructus alterius, eo casu ad æqualitatem per solutionem pecuniarū redigi pos sint. De quo vide Sotum de Iust. & iure lib. 9. q. 7. art. 2.

Confessoris igitur partes in hoc casu erunt, declarare grauitatem peccati, & pontificiæ excommunicationis pœnam dicto Presbytero, ipsumque teneri ad renuntiandum Decanatum Simonice obtentum, & Ecclesiam Curatam eodē vitio acquisitam: cum omnis Præsentatio, Electio, Collatio, & quæuis alia dispositio beneficiaria per realem Simoniam, ipso iure sit nulla; ut patet cap. Si quis Episcopo, &c. Presbyterum i. q. 1. & cap. de hoc, &c. Audiuimus, de Simonia, & in Extravagantibus Martini, Eugenij, & Pauli II. & ideo debere non modo id quod quæsitus & comparatum est Simoniace, relinqueret; verum & fructus omnes restituere, etiam ante iudicis sententiā. quia cum non fecerit tale beneficium suum, vt pote per Simoniam obtentum ius naturale astringit, vt quisque aliena, & nullo titulo

comparata relinquat, cap. si res. 14. q. 6. & de rest. spol. cap. Grauis. Restituer, autem ipsi Ecclesiæ, deductis tamen expensis gratia fructuū, & in utilitatē Ecclesiæ factis. Sylva verbo Simonia, 13. § 8. Nec ad dictum beneficium suscipiendum poterit aliis cum præfato presbytero dispensare, quam summus Pontifex, secundū Panor. & Ioan. And. in cap. de Simonia, eod. tit. quanvis si sponte renuntiat, per Episcopum dispensari posse, ut habeat beneficium etiam Curatum in alia Ecclesia, teneat. Armil. verbo Simonia n. 52. & Tab. co. n. 67. & alij.

CASVS VIGESIMVS octauus.

Impositum fuit Balthasari pro pœnitentia, ut per annum Beata Virginis Coronam recitaret; & aliquam eiusdem Virginis Ecclesiam ab Urbe distantem inuisiceret. Qui cum audierit Indulgentiam plenariam concedi cuicumque visitanti Ecclesiam D. Petri, die Epiphanie, omnia peragit pro consequenda dicta Indulgentia, ut ab iniuncta penitentia liber sit: ideoque amplius illam non impleuit. Nunc ad Confessorem accedit, revique omnem narrat.

Quæritur, An teneatur adimplere adhuc penitentiam preteritam, & quid Confessor in tali casu debet inungere.

Pro

Pro huius casus resolutione. Aduertendum est in primis Indulgentiam esse remissionem pœnae temporalis, debitæ peccatis actualibus pœnitentium, factam à Prælato Ecclesiæ, virtute passionis Christi, & sanctorum. Nam cum in peccato, duo reperiantur, nempe auersio à Deo, & conuersio ad bonum creatum, & ratione auersionis, sit læsiuum amicitia Dei; & ratione conuersionis, offensiu[m] suæ Iustitiae, fit ut quamvis pœnitens in pristinam Dei amicitiam reuertatur: nihilominus tamen ratione Iustitiae, soluere debeat pœnas ad iustum, non quidem in inferno, sed vel spontaneas in hoc sœculo, vel in Purgatorio inflictas, veluti in sœculari politia qui alteri iniuriā intulit si de iniuria veniam petit, amicitiam conciliat, remanet tamen damni adhuc debitor, ratio ne iustitiae. **Quo** fit ut qui peccando honorem Deo quantum in se est subtraxit, ut bonum sibi aut delectabile, aut vtile accumularet, ad resarcendam hanc offensam, tenetur aliquid, quod in honorem Dei cedat, de sibi delectabilibus subtrahere, per ieiunium & orationem, quæ aliquem afferunt langorem & lassitudinem, vel de utilibus per Eleemosynam, quæ tria præcipua sunt satisfactionis opera. Ad debitam igitur pœnam cui soluenda sumus hic, vel in Purgatorio obnoxij relaxandam, summi

Pontificis potestate sibi à Christo tradita, ex inexhausto meritorum Christi & sanctorum thesauro de promunt pretia satisfactionum, quibus nobis applicatis liberi ab eadem persoluenda reddamur: multa siquidem Christus Dominus pro Ecclesia sua fecit ac pertulit, quorum omnium æstimatio est infiniti valoris, propter dignitatē persona. Similiter & Sancti ea intentione operati sunt quamplurima, vt no[n] modo propriæ, sed totius Ecclesiæ utilitati inservirent; & harum omnium satisfactionum thesaurum, in dispensatione eius, qui vniuersæ praest Ecclesiæ collocavit Christus; cū Petro Matth. 16. dixit: Tibi dabo claves, quodcunque solueris erit solutum, & Ioan. 20. Quorum remiseritis, remissa sunt. Et ideo cum utilitas vel necessitas Ecclesiæ id exigit, potest summus Pontifex de hoc immenso thesauro communicare ijs, qui per fidem & charitatem sunt viua membra Ecclesiæ, quantum sibi visum fuerit opportunum, vel usque ad totalem remissionē pœnarum, vel usque ad certam quantitatem, ita scilicet ut passio Christi, & aliorum sanctorum illi homini imputetur, ac si ipse eadem illa passus esset. Vnde indulgentiarū concessio, appellatur iure optimo à Caïet in Opus. 21. Quæst. q. 1. Absolutio & solutio. Absolutio quidem respectu illius qui indulgentias suscipit,

cipit, quatenus non ex suo, sed, ex alieno à persoluenda suorum scelerum debita pena, eximitur. Solutio autem respectu Christi ac sacerdotum, qui pro ipso soluerunt: iuxta illud B. Pauli ad Corin. 2. Qui dedit semetipsum redemptionem pro nobis. Et ad Hebr. 9. Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Hoc namque interest inter collationem indulgentiarum, & satisfactione, quam quis exhibet pro alio; quod satisfactione pro alio, est simplex solutio ad iustitiam pertinēs, quae sit à persona priuata pro amico; at indulgentia sit auctoritate publica, est que remissio & gratuita condonatio penae, non solum in foro Ecclesiæ, sed etiam apud Deum, est quidem ad iustū solutio, quia alijs nō fieret ex infinito thesauro. Est vero absolutio, quia alijs non requireret de necessitate potestatē clavis. Haec diffuse probat Sotus in 4. dist. 21. q. 1. ar. 2. concl. 2. & 3.

Hoc supposito facile colligi potest, quod Balthasar per indulgentiam plenariā acquisitionem deobligatur à pénitentia adimplenda.

Probatur quia ille qui absoluuntur à toto aliquo debito ab habente potestatem absoluendi ipsum, non remanet iam obnoxius ulterius solutioni eiusdem debiti, exempli gratia. Qui est debitor ducentorum aureorum Principi, & ab eodem obtinet remissionem, nō est quod,

à confessore obligari debet ad restituendum; sed per indulgentiam plenariam, absoluuntur qui illam asequitur, ab omni pena suis peccatis debita per potestatem clavij, quam Christus Ecclesiæ commisit foluendi, non restringendo in Sacramento, vel extra; sed absolute conformiter ad naturam rei, hoc est peccata, quae non nisi per gratiæ infusionem remittuntur, ministerialiter per sacramenta; penas autem peccatorum (quæ per gratiam non omnino tolluntur, sed cum ipsa stant) extra sacramenta: ergo cum Ecclesia possit peccata quoad penam remittere, & id per indulgentias facere prædicet, impium esset non ei adhibere fidem. Quare sicut in sacramento, virtute clavij aliqua pena remittitur per absolutionem sacerdotis, eadem virtute potest Ecclesia extra sacramentum, eandem penam, quæ remissa culpa relinquitur, ex legitima causa relaxare.

Confirmatur. Nam ut Ecclesia Canones penitentiales instituit, ad quorum normam compellendi erant à confessoribus penitentes pro peccatis satisfacere. Et eadem auctoritate qua potuit illos abrogare, ut re vera iam nō sunt in usu, potest eadem ratione postquam illæ penitentiæ sunt à sacerdote iniunctæ eisdem ob legitimam causam remittere; quæ enim auctoritas valet penas transgressoribus inuicio-

inuiolabiliter præfigere, valet easdem præfixas relaxare. Quare cum pena non requitat ex sui conditione nouam gratiæ infusionem quia remittatur: sed solū ut Ecclesiæ thesaurus applicetur, sequitur quod ubi homo fuerit per pénitentiam Deo reconciliatus, poterit Ecclesia applicando thesaurum, ab omni pæna soluenda pénitentem excusare. Et cum pénitentia à Confessore iniuncta non sit nisi pro satisfactione suorum peccatorum pæna, ab hac iam per indulgentias liberatus, non est quod eidem de novo soluendæ sit astricatus.

Adde quod Confessor in sacramentali pénitentia imponēda nō efficit aliud, quā prudentia sua taxare satisfactionē pene hic persoluendæ, iuxta delictorum quantitatem, ut qui à culpa per sacramentum est absolutus, a pena per bonorum operum recompensationem liberetur. Ergo postquam taxatione illa facta est in sacramento, potest Ecclesia postea per thesauri applicationem, soluedo, a tali pena deobligare: alias potentior esset sacerdotis virtus ad ligandum, quam vniuersalis Ecclesiæ autoritas ad relaxandum, quod dicinequit, idque patet ex cap. Cum ex eod. de pen. & remiss. vbi Episcopis interdicitur indulgentias concedere nisi de pénitentijs iniunctis.

Præterea cessante fine, cessant media (neque enim natura ipsa

operaretur, si finis deesset) sed finis ob quem satisfactoria pénitentia in sacramento pénitenti imponitur, est, ut pænam peccatorum præteritorum soluat. Ergo condonata sibi omni pæna, cessat iam finis iniuncta pénitentie. Neque enim finis Confessoris est obligare ad satisfaciendum, nisi eum qui satisfacere tenetur; sed per plenariam indulgentiam fuit Balthasar ab omni peccatorum suorum pæna in foro Dei, & Ecclesiæ liberatus; igitur non tenetur ulterius pro eadē satisfactione quicquam peragere.

Corroboratur quia si post assequutam indulgentiam Balthasar, vitam cum morte commutaret, quero vel Balthasaris anima euolaret illico ad celum, vel in Purgatorio aliquādiu detineretur. Nō est dicendum quod detineretur in Purgatorio. cum nullam habeat pænam purgandam, alias, non fuisset plenariam assequitus indulgentiam, contra id quod in casu præsupponitur: ergo si ad celum volaret, nō tenebatur quamvis viueret, pénitenti sacramentali satisfacere, quia omnis pénitentia cui in hac vita sumus obnoxij, si non soluitur in hoc mundo, est necessario soluenda in altero, & quando in altero non est soluenda, ideo est quia hic fuit persoluta, nam qui plene Deo satisfecit pro reatu suorum peccatorum, non est quod amplius tencatur pro eisdem.

dem satisfactoriam iniunctam, vel iniungendam pœnitentiam adimplere. Et ideo, capit. Quod autem, de pœnit. & remiss. dicitur, quod per indulgentias, pœnitentialis satisfactio eneruatur.

Hęc eadem conclusio probatur manifeste ex forma ipsarum indulgentiarum: nō enim forma est. Remittimus, vel relaxamus annos pena, sed pœnitentię: pœna autem purgatorij non est pœnitentia, quia non vltro assumitur, sed est perpetuo pena per vindicem iustitiae inflicta. At ea pena quae in sacramento cōfessionis imponitus, appellatur proprie pœnitentia, ut quae pœnitentis voluntate suscipitur. Igitur hęc per indulgentias relaxatur ac remittitur. Vnde forma antiqua, quia dabantur indulgentiae, exprimebatur de pœnitentijs iniunctis; vt patet in Clem. Si dominum de reliquijs, & vener. sanctorum: & nunc si non sit restrictio ad iniunctas, intelligitur tam de iniunctis, quam iniungendis, vt communis habet Theologorum opinio, in 4. dist. 20. & constat per Extravag. Bonifacij 8. capit. Antiquorum; de pen. & remiss. D. Thom. in 4. dist. 2. & Capreolus ibidē. Alex. de Ales. 4. par. quest. 63. S. Anton. 3. par. tit. 10. cap. 3. Syluest. verbo indulgentia, quest. 9. §. 23. Tabien. eod. num. 12. Armila. eod. §. 17. Iurisperiti, C. Cum ex eod. de pœnit. & remiss. Sotus diffuse in 4. distin-

21. quæst. 2. art. 1. Albert. & Felin. in suo tractatu de indulgentijs.

Neque obstat si quis dicat, pœnitentiam sacramentalē habere vim obligatiuam ab intentione Confessoris illam imponentis, & ideo indulgentiam tunc relaxare pœnitentias iunctas, quando Confessor intendit & concedit ut compensari possit pœnitentia cum indulgentia, secus autem quando id non intendit. Non in quam obstat, quia si ex intentione Confessoris huiusmodi recompensatio penderet, nimis restricta esset indulgentiarum potestas, & effectus. Neque enim inferior limitare potest concessiōnem superioris; sed summus Pontifex habens potestatem in thesauro Ecclesiæ, concedit omnibus fidelibus contritis indulgentiā per quam à pœnitentijs tam iniunctis quam iniungendis sint liberi, non est igitur sub potestate Confessoris velle ut quas iniungit pœnitentias, per indulgentiam, non tollantur; vt egregie declarat Panorm. in cap. Quod autem, de pen. & remis.

Non etiam obstat, quod pœnitens acceptando impositam sibi à Confessore pœnitentiā, ita se obligauit ad eandem numero per se ipsum adimplendam, vt si vel aliā quantumcumque maiorem, vel per alium adimpleat, non sit liber à sua obligatione, imo peccet, quia suis promissis non stat. Verbi Gratia, cum impositum est iejunium, non

non satisfacit orando, vel eleemosynas dando, nec per alium ieiunando; quia cum ieiuniū acceptauit, sese ad illud personaliter astrinxit. Quare cum indulgentiae sint alienae satisfactiones, nempe Christi ac sanctorum quæ virtute clauium applicantur fidelibus, videtur per harum solutionem non deobligari pœnitentem, à soluenda sacramentali pœnitentia.

Respondetur indulgentiarum concessionem non esse solum applicationem satisfactionum alienarum; verum etiam esse absolutionem & remissionem pœnæ factam à potestate clauium, ut supra diximus. Et ideo pœnitens quamvis à pœnitentia quam acceptauit liberari nequeat quantumcumq; per alium illam adimplete, si id sit auctoritate priuata; potest tamen si id fiat auctoritate publica, vt sit per concessionem indulgentiarū. Nam per has non modo de iustitia soluit ex Christi, & sanctorum meritis omnem pœnam cui erat obnoxius: sed etiam per potestarem clauium misericorditer à debito in quo erat de pœnitentia iniuncta, aut iniungenda persoluenda absolvitur. Et hoc significat ipsa indulgentiarum forma, qua dici semper confueuit, Misericorditer Indulgemus; & notat Sot. in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 2. concedimus igitur Balthasarem obligasse se ad pœnitentiam impositam exequendā;

sed sub hac conditione, quæ semper in sacramentali iniuncta pœnitentia intelligitur, si ab alia superiori potestate per applicationem Thesauri non deobligetur; veluti qui promittit soluere decem scuta Antonio ex suis bonis, non dicitur fregisse promissum, si soluat ex bonis à publico arario sibi hoc fine datis. Fit enim satisfactio, aut per id quod imponitur, aut per aliud æquivalēs, vel maius, vt sunt indulgentiae plenariae.

Non etiam officit, quod pœnitentia imponitur à Confessore nō modo in satisfactionem præteriorum scelerum: verum etiam in medicinam futurorum. Vnde P. August. lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, dogmate 23. & habetur de pœn. dist. 3. cap. satisfactio, sic inquit: Satisfactio est peccatorū causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Et 2. Ethicorum ait Aristoteles, pœnæ, medicinæ sunt, non modo morborum præsentium, curatiæ: verum etiam à futuris præseruatiæ. Ethine est quod Cōfessor in quantitate, & qualitate pœnitentiae iudex arbitrarius appellatur, vt non modo in ea imponenda respiciat ad mala ante aëta, & mensura delicti, respōdeat plagarum modus; sed ex multis eam iniungat, quæ occasionses prolabendi in similia, præscindat, & effrænatam peccatoris conditionem, in virtute contineat,

tinaeat, & à residuo coerceat. Quare cum indulgentiae vim habeant solum satisfaciendi, & non medendi, videtur per ipsas non deobligari confessum à solutione iniunctæ pœnitentia.

Respondeo duplicem esse pœnitentiam, alteram satisfactoriam, alteram ad restitutionem, vel ad excendum à peccato necessariam, qualis est alieni restitutio, odij mortalis depositio, dimissio concubinæ, & officij quod sine peccato exerceri nequit & conuersationis qua Confessor credit in mortale peccatum lapsurum pœnitentem si illam non deferat. Hæ pœnitentiae ut sunt necessario imponenda, nec absoluendi pœnitentes si ipsas non acceptent, ita per indulgentias suppleri non possunt, habentque rationem solius medicinae; At vero illæ pœnitentiae, quæ sunt satisfactoriae, & quæ non sunt simpliciter necessariae ad sacramentum, sed quo ad quantitatem & qualitatem arbitriae; has dicimus per indulgentias relaxari, ut quæ primo, & principaliter à Confessore imponuntur pro reficienda pena, quæ post peccatum confessum remanet. Et quamuis sint secundario præseruatiæ, veluti iejunium, quod est medicina contra carnis cōcupiscentias, & eleemosyna contra auaritiam, nihilominus tamen, quia magis habent de penali & satisfactorio, ideo per indulgentias

relaxantur. Nec tamen negamus multo perfectius ex genere suo esse pœnitentias adimplere, & proprijs operibus pro suis delictis, satisfacere, quam indulgentias suscipere; cum per pœnitentiale satisfactionē digne executam, & melior reddatur operans, ad aliaque bona disponatur, & præseruetur à residuo peccati, & maioris meriti augmentum assequatur; & demū pro temporali debita pena satisfaciat. Indulgentiarum autem præcipua & propria vi, neq; homo redditur, sed supponitur bonus, nec sanatur, nec multum promeretur, sed tantum soluit penam, quā per pœnitentiam iniunctam, aut iniungendam soluisset, quamvis ea recipere; quia actus est virtutis, & quia requiritur gratia præsens, non caret suo merito. Et propterea astimandas sunt etiam quam plurimum indulgentiae, quæ tollunt penam, quæ impedimur, & retardamur ab ingressu patriæ cœlestis, & quo maius est damnum à diuino conspectu retardari, eo maius est lucrum, & maioris dilectionis signum, velle hominem ab omni impeditione breuissime dissolui, & esse cū Christo, ut inquit Sotus in 4. dist. 21. q. 2. ar. 1. Armila verbo Indulgenc. §. 12.

Nec est quod demum quis dicat, si per indulgentias liberi remanerent pœnitentes ab iniunctis per Confessorem pœnitentijs, posse tunc homines magnas quascūque peni-

pénitentias libenter suscipere, animo illas ex soluendi facili indulgentiarum remedio: id quod in magnum detrimentum sacramenti confessionis vergeret.

Respódemus nequaquam nos approbare sententiam Palud. in 4. dist. 20. q. 4. vbi consilium, vt qui suscepturus est indulgentias, faciat sibi grauiſſimas imponi pénitentias à Confessore, quo per indulgentias ei remittatur purgatorij pena, quatum remitteretur si illas impleret. Non enim est hoc consilium docto homine dignum, cum res sit ludicra, ea solum intentione pénitentiarum grandem molem à Confessore imponi, & à pénitente acceptari, vt per indulgentias ab illo onere se reuelet. Adde etiam quod cum in antiqua forma bullarum, vel indulgentiarum dicatur vere pénitentibus, & per illud verbum, vere, adiunctum pénitentibus intelligatur, quod vis effectus pénitentialis in pénitente vigeat secundum veritatem, & non tantum per exclusionem contrarij, sequitur nō posse dici vere pénitens qui non est solitus ad satisfaciendū quicquam per se ipsum, & pénitentias magnas suscipit, eo animo, vt illas non adimpleat, & per consequens videtur indulgentias huic tali, qui non est vere, & positivē pénitens, non prodesse. Id quod tentit Armila, verbo Indulgentia, nu. 13. Nihilominus tamen posteaquā im-

posita est à pridente Confessore pénitentia, eamque animo adimplendi acceptauit pénitens, potest postea adueniente indulgentia liberari ab illa soluenda, & eximere se ab omni opere pro pena fuerū peccatorum iniuncto.

Neque hoc in confessionis detrimentum vergit; eo quia nō tollit indulgentia potestatem Confessori, ne pénitentiam taxet & imponat, sed solum taxatam, & acceptram relaxat, & remittit.

Quod si hinc occasionem aliquis sumūt, vt remissius se exerceat in operibus meritorij, illa tepiditas non est in indulgentias coniencia, sed in iplos homines, qui absque comparatione pluris aestimare deberent minimum augmentum meriti & gratiae, quæ per opera a se facta consequerentur, quam liberationem a maxima pena purgatorij: cum pretiosius multo sit cū merito & gratia ampliori, degere in Purgatorio viginti annis, quam cum minori esse illuc una die: immo sine Purgatorio per quascumque indulgentias in celum volare.

Quo fit vt Confessoris partes sint, exponere Balthesari, quod & si non sit obligatus ad pénitentiam iniunctam soluendam, vt quam soluerit & relaxauerit per assequitionem indulgentiae plenariae: nihilominus tamen erit inquit pro variis pénitentiam adimplere, tum vt medicamentum futuorum casuum

casuum præseruatuum, tum ut a-
liorum bonorum operum dispo-
situum, tum ut meliorem meriti
lauream apud Deum adipiscatur.
Quod si huic Consilio obtempe-
rare noluerit, nō est propterea ab-
solutio illi deneganda; vt qui iam
pena peccatis debitæ plenè satis-
fecerit, D.Thom.& sequaces, in 4.
dist.20.ar.4.Scotus, Gabriel, &c alij
Theologi ead. dist. Goffre. Ioann.
And.Pan.& alij Canonistæ in cap.
Quod autem de penit. & remiss.
Syluester, verbo Indulgencia, §. 9.
Angelus, cod. §. 1. Tabien.eo. §. 13.

deserat: sed solum ut illo male nō
vtatur, & firmiter proponat nun-
quam amplius quempiam decep-
turum, & redditurum quicquid il-
licite acquisiuit. Probatur.

Tum primo, quia si Henricus
dictum officium reliquerit, peri-
culum non paruum imminet inci-
dendi in aliud statum, in quo plus
multo peccet, vt inquit Adrianus,
in 4.de sacra.confess. q.4.col.23.

Tum secundo, quia & si nullus
absolui possit, nisi statuat saltem
virtualiter numquam se in poste-
rum peccatum mortaliter, & cō-
sequenter velle euitare occasionē,
quæ ex se sit mortifera, aut periculi
eiusmodi, vt credat probabiliter
numquam, vel raro sine peccato
mortali se vsurum illa, iuxta illud
Eccl.3.Qui amat periculum per-
ibit in illo. Nihilominus tamen
nullus tenetur de necessitate effu-
gere occasionem generalem, quā
prebet officium, ars, aut exercitiū
quo possumus vti licite, & si cre-
damus nos aliquando in eo pec-
catouros mortaliter: quia sic, des-
renda essent à Christianis omnia
officia, & omnes artes in quibus
aliquando peccatunt. Nullumque
est officium, in quo qui in eo ver-
satur, aliquando circa illud non
peccet, cap. de Occidendis 23, q. 5.

Tum 3. quia difficile & si sit mi-
liti exercere militarem artem abs-
que peccato, vt ait S.Leo.Papa in
cap. Qualitas, &c. contrarium, de
penit.

CASVS TRIGESIMVS Nonus.

HEnricus artifex in omni con-
fessione accusat se in rebus sui
officij conficiendis & vendēdis fra-
udem & mendacium immiscere. Nec
ob familiam alendam: & rerum om-
nium penuriam posse exercere recte,
autē, & sine peccato aliquo suum of-
ficium: idque ipsam in hac vltima
confessione refert.

Queritur, an sit Henrico iniungē-
dum, vt relinquat dictum Officium,
& si nolit, quid faciendum suū à Con-
fessore.

REspondetur, non esse abso-
lute iniungendum Henrico,
ut dictum Officium mercaturæ,
quod ex se, & sui natura, est lictū,

pénit. dist. 5. non tamē tenetur militiam relinquere. Nam D. Ioānes Baptista Luc. 3. militib⁹ ab eo quætentibus, quid fact⁹ opus esset, vt salui fierent, non præcepit, deterre militiam, & Ecclesia quamuis enumereret militis, & negotiatoris officia inter admodum periculosa, cap. Noli, cap. Militare 23. q. 1. c. Quoniam, 8. dist. &c ideo consultat esse relinquenda, cap. Consideret, 9. In his omnibus, de pén. distin. 5. non tamen id precipit, vt ibidem patet.

Tum 4. quoniam Papa Lucius 3. in cap. consultatio, de frigidis, & malefic. determinat, posse duos matrimonio coniunctos, viuere coniunctim, vt frater & soror, licet ob coeundi impotentiam non effet validum matrimonium eorū. Et tamen constat hanc cohabitationem posse esse illis occasionem peccandi sèpissime. Quia & si ad copulam non sint apti, sunt tamen ad se polluendum, & sordide delectationi indulgendum, & de his loqui ibi summum Pontifice constituit intuenti.

Tum 5. quia multi sancti Confessores absoluunt quāplures adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, vendendo, familiariter tractando, cum quibus sepiissime peccant, voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, ac etiam copula, licet non statuant abstine se perpetuo ab occasione peccā-

di, quam illa familiaritas ipsis præber maximè si libet aliqua causa notabilis non abstineendi ab ea. Nācum occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, neque sit ex se peccatum mortiferum, neque sit talis naturæ vt fere semper faciat peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, non videtur habere rationem occasionis propinquæ, & quæ de necessitate sit fugienda; vt latissime declarat Nauar. in suo Man. cap. 3. num. 5. littera, E, versu, ex hac definitione colligit.

Tum denique, quia multum interest, inter peccatum, & occasionem peccandi: nam ad peccandum redire nunquam est licitum. At reuerti ad eam occasionem, ob quā lapsus quis est in culpam, licitum est ob multas causas, quando adest vera pénitentia præteritorum, & propositum constans ac firmum numquam committendi eadem, imo cauendi cum Dei fauore a nō peccando ob dictam occasionem, quando in ea se inuenerit: iustaq, ac notabilis libet causa, ob quam nequit talem occasionē relinquere. Nec quotannis reincidere, est efficax argumentum ad iudicandū pénitentiam præsentem vel præteritam non fuisse, aut nō esse ex corde, vt docet Gratianus in cap. Quāuis, de pénit. dist. 3. cum simul esse possit, vt vere doluerim mensē prætitito de aliquo peccato, multæ se se mihi obtulerint occasionses rein-

cidendi, quas omnes deuici ac superauui, & nihilominus in fine hæc tis deuictus semel ac imperatus fui, nec huiusmodi calus efficiat, ut vera non extiterit anteacta contritio, vel absolu rursus no debeat: quia non solum semel aut septies, sed etiam septuages septies est parcedum. Matth. 18. & Lucca 17. & cap. Septies, de pœn. dist. 3. Quare quāvis Henricus exercendū illud officium sapienter delinquit; si tamē vicibus præteritus capit se emendarē, & multoties cum posset fraudem, vendendo committere ab eo scelere abstinet; pœnitetque præteriorum, cum proposito in futurum non peccandi, iustasque habet causas non deferendi tale Officium, non est ad id cogendus, cum non expeditat nimis esse rigorosum aduersus pœnitentem, vehementerque noceat emulgere adeo, ut eliciamus sanguinem; vt dicitur proverb. 3. & cap. Denique, 4. distinct.

Quo circa Confessoris munus erit consulere, & viribus omnibus eniti, vt Henricus officium illud adeo animæ sua periculorum deferat, & alio occupetur, quo sibi fraudum, & mendaciorum non sit tanta materia: sed si iustum ille adducat causam non deferendi, impellatur ad minus, vt vere doleat de præteritis fraudibus, & peccatis, proponatque firmiter cū Dei adiutorio eisdem se denuo nō im-

plicare. Nec cogendus est ut id voto audiret, quando pollicebatur, ne forte si repente. In duo labatur peccata; alterum fraudulentia, in vendendis mercibus, alterum perjurij, & fractionis promissi, & sic onus oriri, & laqueus laquo adiungatur. Quod si firmum & stabile propositum non habeat, ab aliis nauidi se lete a fraudibus, & mendacij in vendendo, non erit absolvendus, cum sit impenitens, vt docet Adrianus de penit. quest. 1. col. 3. post Paludatum in 4. sent. distin. 17. q. 1. Et sentit D. Ambrofius in c. de Pœnitentia, dist. 3.

C A S V S Q V A D R A G E S I

M V S.

Antonia ex illico concubitu agruenda, cum à Patre in erro garetur quo cum peccauerit: illaque ob vitanda maiora damna nolit aperire, interficitur à Patre ira commoto ob infamiam filie. Fornicarius ubi rem novit, ducus pœnitentia, vult clericus fieri, eo maxime, quia sibi nunc collatum fuerit simplex quoddam beneficium, ad cuius titulum ordinari poterit; sed antequam ad examen ordinandorum veniat, confitetur sua peccata, remque omnem patet facit.

Quocritur num irregularitatē incurrerit, inhabilisque sit ad tale beneficium, & quid debeat Confessor illi consulere.

D E

DE præsenti casu, varie sententia nunt Doctores. Nam Sotus lib. 5. de Iust. & iur. q. 1. artic. ultimo asserit, huiusmodi fornicarium non esse irregularem, eo quia casuale homicidium ratione rei illicitæ, ut causet irregularitatem exigit, quod opus illud cui consulto quis operam dat, genere suo sit periculosum, & inducitum mortis, aut sanguinis, quando vero illa opera non sunt Clericis ideo prohibita neque ob id illicita, quia periculosa, sed ob aliam causam: tunc homicidium quod causale est, nullam irregularitatem inducit. Quia tunc tale homicidium nihil habet voluntarij. Exempli gratia (inquit ille) si clericus in adulterio deprehensus inuiditur marito, & cum moderamine inculpatæ tutelæ inuidorem occidit, non debet irregularis haberi, quamvis operam daret rei illicitæ: quia homicidium illud nequam fuit voluntarij. Nam & si voluerit adulterij, quia tamen hoc non est per se causa homicidij, nec prohibetur clericis adulterari ob periculum deformationis; sed ob alias iustas causas: ideo ob sui inculpatam defensionem quamvis adulteri occidat matritum defendo seipsum, non videatur in irregularitatis pœnam incidiſſe, Arg. Clem. i. de homicidio.

Et confirmatur per cap. Ex literis, eod. tit. vbi excusat Monachus ab irregularitate, qui cu cam-

pānam à Capituli deponeret, cādens lignum, plerūk oppressit. Fingamus (inquit Sotus) opus illud fuisse seruile, & forsitan in die festo, vel contra preceptum prelati, Monachum deposuisse campanam, esset ne propterea irregularitas profecto non videtur causa villa ad id credendum. Siquidem rem illam agere in die festo, vel contra prelati iussum, non reddit, id quod alias, non erat ex sui natura directum in homicidiū periculosum, & causam propinquam homicidij, quis enim dixerit, peccatum de laborando in die festo, attinere ex natura sua quicquā ad homicidiū. Adde etiam quod in cap. Dilectus, eod. tit. excusat Monachus, qui sanitatis gratia ascendens equum, inopinato alterum intercessit. Demus quod illamer numero exactatio, fuisset contra iussum Medicis, incurrisset ne clericus propterea irregularitatem, nulla profecto videtur ratio ad cogere. Cum prohibitio inedici, nullam dederit causam illi homicidio.

Oppositam omnino sententia habet Sylvestris, verbo homicidiū, 2. reg. 3. & Tabiena Ver. irregularitas, i. S. 4. conclusi. . & alijs qui cum D. Thom. 2. 2. quest. 64. artic. 8. & Caet. ibi affirmant, vniuersaliter, casuale homicidiū semper imputandi operā rei illicitæ quoad pœnam irregularitatis, licet non semper quoad culpam mortale homi-

cidij, idque probant. Tū per c. Suscepimus, & cap. de Cætero, & cap. Tua, & cap. Sicut ex litteratū, eodem. Tum quia incurſio in irregularitatem, non pēdet ab hoc, quod homicidium voluntarium sit voluntum directa, casuale autem indirecta; sed propter hoc quod illud est voluntum per se; hoc autem aut nullo modo est voluntum, aut in causa tantum, & indirecta habet rationē voliti. Neque enim de homicidio casuali disputantes, distinguenter de dante operam rei, licite vel illicitae, nisi vellent omne homicidiu ex illico opere proueniens, comprehendendi sub casuali, inducente, irregularitatem. Vnde parum, aut nihil refert, quod fuerit voluntarium & culpabile: dummodo homicida in veritate quis sit.

Nos medium inter utrumque extreum sequentes, illud solum homicidium ex opere illico sequitum, inducere irregularitatem arbitramur, cuius tale opus est causa propinqua. Dicitur autem causa propinqua illicita homicidij, quodcumque dictum, aut factum illicitum, directum ex sui natura, vel ex consuetudine, vel ex intentione operantis, in occisionem seu deformationem. Quæ est opinio Anchar. & Franc. in Glos. pen. cap. fin. de homicidio lib. 6. & Bonifacij in clem. i. de homicidio, quam doctissimus Natur. amplectitur in suo Man. cap. 27. Titulo de Irregu-

laritate, num. 220. & probatur.

Tum quia communis iuriſperitorum regula est, culpm̄ precedētem casum fortuitum, non efficeret, vt fortuita imputentur, nisi illa culpa dirigatur sufficienter ad illū, l. si creditor, & l. quæ fortuitis, C. de pig. act. Et hinc est, quod culpa præcedens casum, tunc nocet cōmodatario, cum illa aliquatenus ordinatur ad illum, cap. i. de cōmod. & cap. fin. de deposit. Equus enim commodatus Antonio, periens in itinere idū fulminis: eo quia ille, vt luderet, vel fornicaretur ipsum alligauit stipiti, vbi fulminauit, non perit Antonio, quia culpa ludendi, aut fornicandi non est sufficiēter directa in talē casum.

Tum quia cap. fin. de homicidio, lib. 6. ideo mandans percute te cītra mortem, si ille cui id præcipitur excedat limites, & occidat, fit mādans irregularis; quia percussio quam illicite præceperat ex se, & sui natura dirigitur in mortem.

Tum quia furiosus quamuis sua culpa furiat, & insanit, non est irregularis, occidendo; vt sentit glos. cap. Si quis insanis 15. q. 1. & Card. in d. Clem. i. q. 6. & Imol. in glos. 2. Tum quia Ebrius, qui iudicio carrens interficit aliquem, nec vñquā fuit solitus se inebriare, aut lūmre arma, & alios ferire, non est irregularis, quamvis sua culpa in ebrietatem inciderit. cum ebrius non peccet in eo, quod extra iudicium

cium positus operatur; vt multis argumentis probat Maior.in 4. distinet.15.quæst.8.

Tum quia medicus nolens curare infirmum, qui ob id moritur. Et diues non paucens, vel non vestiens, fame, aut frigorem oriente. Et qui cum facile possit, non defendit illum, quem videt occidi; ad quod tamē tenebatur lege charitatis, quamuis non iustitiae, vt qui non erat in publico constitutus officio; peccant quidem mortali-ter, sed tamen irregulares nō sunt; vt ostendit S.Ant.3.par.tit. 28.ca.2. Quo sit vt non sufficiat homicidiū se qui ex opere illico, nisi illud sit causa propinqua, seu sufficienter directa in illud.

Ex quibus ad casum propositū respondendo, relinquitur manifestum, huiusmodi fornicarium esse irregularem; & ex consequenti inhabilem ad beneficia, quo usque cum illo disp̄setur. Ratio est, quia illud stuprum, seu illa fornicatio cum Antonia, viuente sub tutela patris, est actus illicitus, & sufficiēter dilectus ad mortem inferendam, attento patrum honore, & procluitate ac consuetudine interficiendi filias, quę cum dedecore totius familiæ, grauidæ fiunt, attento etiam quod lex in certis casib⁹ similib⁹ permittrit patrem occidere filiam, & maritum, vxorem adulteram, Arg.l.Patri, l. Matrito, ff. ad leg.Iuliam, de Adulter.

&l. Gratus, C. eodem.

Quare quamvis fornicatio nō sit prohibita clericis; quia homicidij periculosa; sed ob munditiam, quę in Dei ministro requiritur, nihilominus tamen satis est, vt inducat irregularitatem, quod sit talis, & cum tali, quę ex consuetudine, & ex affectu paterno ad filiam, & honorem proprium, possit homicidium causare. Vnde S.Antoninus,3.part.tit.5.cap.8.§.1. col.4. affirmat, illum qui ad mulierē alienam ingreditur, eiusque maritum interficit, vt se defenderet ab eo, qui ipsum inuentum cum illa vollebat occidere, esse homicidam, & irregularem; eo quia talis ingressus, iure potest dici esse viā ad tale homicidium. Et proinde præuideri debuit ab adultero, illius consequitio. Et Nuar. in Man.cap.de quinta specie irregularitatis, quę ex homicidio iniusto nascitur, nu. 238. in fine, opinatur clericū adulterum, fieri irregularem, si maritus ob id occidat vxorē: & hanc suam opinionē fuisse inquit approbatā à Pio Quinto cum in sacra penitentia de ea re esset controuersia.

Confessor igitur huic volenti ad facros ordines promoueri imponat, vt dispensationem huius irregularitatis postulet à summo P̄totif. vt dicitur in cap. Continebatur, de homicidio. Quoad ordines autem minores poterit Episcopus dispensare iuxta notata in cap. Ad

R E S P. C A S.

audientiam, & etiam quoad beneficium, modo sit simplex, per c. 2. de cler. pugn. in duel. & item ad retinendum Curatum iam obtentum, licet non ad obtainendum de nouo, vt ait Deci. in cap. At si §. 1. de iud. num. 16. Quod si homicidij delictum fuerit occultum, poterit tunc Episcopus dispensare, tam quo ad irregularitatem, quam quo ad beneficium quocumque obtainendum, per Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de reform. vbi conceditur Episcopis facultas dispensandi super quacumque irregularitate, procedente ex quocumque delicto occulto, excepto, homicidio voluntario, & subditur. Si vero homicidiū non ex proposito: sed ex casu, vel vim vi repellēdo, vt quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum, & altaris ministerium, & Beneficia quæcunque, ac dignitates, iure quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit. Vide Nauarr. in Manu. cap. 27. de dispensatione irregularitatis,

nu. 239. quo loci decreturn istud declarat. (22)

C A S V S Q V A D R A G E S I-
mus primus.

Laudouicus sua bona legauit cui-dam Ecclesias, eo pacto, vt singulis diebus missa ibi celebraretur præ eius anima, & numquam dicta bona alienari possint, sub pena deuelutionis eorundem bonorum ad proximorem sibi consanguineum. Nunc constat at parochio illius Ecclesie conditiones huius donationis non fuisse per suos antecessores obseruatas; idque dedit suo confessori.

Queritur, an debeat Confessor ei iniungere, vt renunciet talitus bonis, vel posset illum absoluere quamuis illa reuinat, & delictum non reuellet.

IN praesenti casu, dubitationis ratio in hoc est posita, partique vni fauet, quod cum nullus teneatur soluere pœnā ante Iudicis sententiam; etiam si pœna ipso iure, & ipso facto incurritur, quando pœna est talis naturæ, quæ aliquā exequitionē requirit, qualis est amissio bonorum. Proinde videtur nō teneri Parochus ad renuntianda illa bona nisi postquā iudicis sententia id fuerit pronuntiatum.

Additum quod lex humana sæcularis pœnalis non obligat regulatiter ad peccatum mortale, & omne statutum continens pœnam temporariam determinatam, est pure humanum, quo ad illam, quamuis

quamuis sit quo ad alia, diuinum
seu naturale. Cum ergo ille con-
tractus cum Ecclesia à Ludouico
initus, sit quasi Statutum pénale,
non arctabit Parochū quoad pœ-
nam soluendam in conscientia, &
eo magis quia non est credendum
legati illius institutorem, qui sem-
per præ oculis æquitatem habere
debuit, yelle facere Parochū con-
tra scipsum exequutorem, cū age-
re in scipsum, naturæ repugnet.

Tandem huiusmodi pena vi-
detur conventionalis similis illi
quam partes in suis contractibus
adhibent; ad quam soluendam nō
teneri transgressor, habet com-
munis opinio, eo quia non vide-
tur esse intentio partium, appone-
re huiusmodi penas in suis contra-
ctibus, vt qui eas incurrit solutio-
nem vltro offerant; sed vt per eas
ad obseruandū cōtractū cogātur.

Histamen non obstantibus di-
cendum est in casu proposito te-
neri Parochum renuntiare dicta
bona, idque à confessore esse illi
injungendum; nec posse absolui si
illa retineat.

Ratio est, quia & si verum sit, vt
argumenta superius adducta pro-
bant, neminem teneri ad soluen-
dā pœnam legalem, aut cōuentio-
nalem, antequam à iudice præci-
piatur, adeo vt Clem. 2. verb. Offi-
cij de hæret. adiuncta eius Glossa
probet, transgressor legis non
solum à peccato; sed etiam ab ex-

communicatione ob illud incur-
sa, absolvi posse, antequam soluat
pœnam ob eam debitam, & oppo-
situm afferere esset occasione præ-
bere hominibus, incidendi in mul-
ta peccata, vt qui naturaliter recu-
fiant fieri pœnarum contra seipso-
impositarum exequutores; contra
cap. Ex parte, de const. & l. Conue-
nire, ff. de paet. dot. Anch. cap. pos-
sessor. num. 21. de reg. iur. lib. 6.

Nihilominus tamen veritatem
non habet in pena imposta à te-
statore, secundum glos. in cap. Ray-
naldus, de testa. à Panorm. & alijs
Iuris Canonici interpretibus rece-
ptam. Nam cum voluntas testato-
ris dispositerit donare illa bona
Ecclesiæ sub certis, ac determina-
tis illis conditionibus celebrandi
quotidie, & non alienandi; velit-
que vt statim deuoluantur ad pro-
xirom consanguineum; ideo
illa apposita clausula magis habet
rationem conditionis, quam pœ-
næ redditq; potius legatum ipsum
conditionale, quam pœnale. Ac
proinde sicut reliqua à testatore
disposita in diuersis casibus non
indigent declaratione Iudicis, cū
casus illi eueniunt, vt patet de vxo-
re relicta à marito domina, & viuis-
fructuaria, cum cōditione si castè
vixeris. Hæc enim siue clam, siue
publicè castè nō viuat, non potest
perseuerare domina, & viusfruc-
tuaria, teneturq; de cōsumptis à
die quo nō vixit castæ; etiā si nullus

iudex humanus ad hoc compellat, quia iam ventum est ad calum in quo testator noluit bona sua ad illam transfire, ac per hoc nullū tunc habet ius mulier in illis bonis, quae ex testatoris voluntate sola habebat quicquid iuris in illis sibi erat. Ita in casu nostro cū testator legauerit Ecclesiæ bona sua sub conditione celebrandi pro anima sua, & non alienandi, sequitur clarissime non seruata conditione, noluisse testatorem dicta bona ad Ecclesiam transfire, & ideo Ecclesiæ nullum habere ius in illis bonis, ea que possidendo, vt re aliena; vt inquit Caiet. in Summa Verbo pena, & ante ipsum Pano. in ca. Raynaldus de Testa. Sylvest. Verb. Legatum, I. q. 5. & Nauar. in Man. cap. 23. num. 67. versu. Potius est Legatum conditionale, quam poena.

Confirmatur ex Soto, lib. I. de iust. & iure. q. 6. ar. 6. Nam quando aliquis quidpiam legauit sub conditione, huiusmodi conditio nequaquam est lex pœnalis, quia defunctus cum sit persona priuata, non poterat legem condere; cum lex sit actus iurisdictionis ac potestatis, ergo est conditionale pactū, scilicet do, vt facias. Et ideo si tu conditionem non impleas, teneris mihi meum restituere, cum non transferam dominium, nisi exequuta conditione.

Quare cum Franciscus donauit sua bona Ecclesiæ sub conditio-

ne, vt pro anima ipsius celebraretur quotidie missa, & dicta bona nunquam alienarentur, & exprefserit animum suum de deuolutione corundem bonorum ad proximiorem sibi consanguineum, sequitur quod non obseruat conditionibus, res non est facta ipsius Ecclesiæ: sed propinquorū defuncti, & ideo Parochum; cui id nunc constat, teneri ad relinquenda dicta bona tanquam aliena; & si nolit non debere absolvi, vt qui cōtra voluntatem testatoris illa retineat.

Nec obstat, si quis dicat donationem factam Ecclesiæ sub modo non reuocari si modus non seruetur: cum donatu Ecclesiæ sub modo, videatur donatum pro gloria Dei, & salute animæ principaliter, C. Requisisti, de Test. Et ideo modus appositus non videtur causa finalis; sed impulsua, qua cessante non cessat effectus. Et facit, I. Mœnia, ff. de Manu. testa, vbi libertas legata tribus seruis sub hac conditione, vt alternatis vicibus luminaria accenderent super sepulchrū eius; non fuit reuocata; quamvis ipsi talenti modum de alternatis vicibus non seruauerint.

Respondemus hoc esse verum, quando modus non est principalis, seu finalis causa ipsius contractus; sed solum impulsua; & quando etiam manifeste non exprimitur ipsa reuocatio; quæ duo in proposito nostro casu habentur. Principalis

cipalis enim causa, ac finalis, qua motus est Franciscus, ut bona sua Ecclesiæ donaret, ea fuit, ut diebus singulis pro ipso celebraretur; & ideo non existente hac conditio ne, donatio vim non habet. Alia autem conditio de non alienandis bonis, habet hoc expressum, quod si alienentur, sint ipso facto deuoluta, hoc est non iam Ecclesiæ, sed proximioris consanguinei. Et ideo donatio est in conscientia reuocata, ac si non fuisset facta; tum ob principalis conditionis defectum, tum ob expressam clausulam, qua deuolui ipso facto Ludouicus vult dicta bona ad consanguineum; ut notat Bart. in l.2. §. fin. ff. de Dona. & Bal. in leg. i. ff. de his quæ pœnæ causa. reli. & in leg. cum alienan. C. de lega. & Canonistæ in cap. Verū de condit. appo.

Nec est, quod quis dicat, delictum prælati solius, nō nocere Ecclesiæ, ut est regula delictum, lib. 6. & assertunt Doctores in C. Breui de iure iuri. Et ideo cū Parochus nunc existens velit conditiones omnes seruare; nec fuerit in culpa, quod à prædecessoribus illius Ecclesiæ Parochis, non sint seruatæ, non videatur iustum, quod tantæ pœnæ sit Reus, ut bona illa legata Ecclesiæ debeat à se alienare, & pro aliena culpa pœnam pati.

Respondemus, quod in acqui sitionis, & in his quæ donantur, verū est non posse prælatum solum no-

cere Ecclesiæ, secus est quādō do natio fit sub conditione. Nam si solus prælatus eam non seruat, nō valet donatio: quia in acquirendis nocere potest, ut notat glof. & do ctor. 16. q. 6. §. fin. & Innoc. in cap. Fraternitatē de dona. Angelus, verbo donatio i. § 48. Tabien. eo. §. 30. Vnde cum iam Ecclesiæ donationis titulum per conditiones à parochis non seruatas amiserit, nullum iam in dictis bonis ius ha bet nouus Parochus, cum sint aliena, & proximiori consanguineo legata, & posse quem pro alterius culpa, pœna simili puniri. Colligitur ex D. Thom. 2.2. q. 108. art. fin. & 12. q. 87. artic. vlt.

Pet hæc facile satis fit dubitationibus in principio positis, ut quæ procedant in his, quæ habent rationem pœnae proprie, non autem in legatis sub conditione, ut est in casu proposito.

CASVS QVADRAGESIMUS SECUNDUS.

Iohannes Principis cuiusdam the saurarius, negotiatur inscio ipso cum Principis pecunijs ad propriam sui viilitatem, & ita dirissimus factus est, absque tamen rerum domi nicarum Principis detrivento. Nunc proximus morti vult testamentum confidere, consulit Confessorem de huicmodi bonis comparatis.

Quæ-

Queritur, an debeat ea relinquerre Principi vel possit tutam conscientiam legare ea Parentibus?

Respondemus Thesaurarium sic negotiantem, in nullo esse obnoxium Principi; sed posse tutam conscientiam legare illa parentibus, dummodo ex tali pecunia: negotiatione nullum etiam damnum dederit alijs, quibus congruo tempore stipendia erat soluturus, quia tunc teneretur ad reficiendum solum tale damnum. Nam cum pecunie non sint ex natura sua fructiferæ: sed id habeant ex industria negotiantis, inde fit ut quicquid illis comparauit Thesaurarius, sua industrie sit referendum & adiudicandum. Vnde vsurarius & latro quamuis restituere debeant, quæ vsura & furto acceperunt, non tam ea quæ lucratii sunt, pecunijs his ad vsuram acceptis, aut furtiuis negotiationi licite eas applicantes, immo qui vellet quicquam accipere de huiusmodi luero per industria vsurarij, & latronis comparato, pectaret mortaliter, vsuramque ipse committeret; nisi forte id exigeret pro aliquo cessante lucro, vel refaciendo damno, ex furto vel vsura sibi illato, vt dicit Sotus & alij in 4. distin. 15. quæst. 2. Et colligitur cap. Plerique, & cap. fin. 14. q. 3. & probat D. Thom. 2.2. q. 78. art. 4. & Cajetan. ibi. Si enim lucrum ex dicta pecunia acceptum deberetur

ei à quo est pecunia ablata, reportaret igitur emolumētū ex vſu ēris, ac proinde cōmitteret vſurā: nam vſura dicitur ab vſu ēris. Et prēterea quia emolumentum prouenit nō ratione industria, cum nullam dominus pecunia: adhibuerit; sed ratione vſus ēris, hoc est ratione pecunie, quæ est ab eo accepta; ergo committeretur ibi vſura.

Adde etiam quod restitutio est actus iustitiae specialis commutatiue, quo redditur alteri quod suum est: & ideo vbi nulla interuenit iustitia, nulla etiam reperitur restitutio (neque enim resarcire quis tenetur, nisi damnum illatum) sed Thesaurarius in nullo damnificauit Principem, vel eos quibus erat soluendo, vt supponitur in causa; igitur nulli restitutioni est obnoxius.

Præterea lucrum & damnum debent vicissim currere, vt scilicet qui lucrum reportar, idem afficiatur & damno: igitur si Thesaurarius, & vniuersaliter is qui ex aliena pecunia lucrum acquisiuit, tenetur reddere lucrum Principi, & domino pecunia: necessario efficitur, vt damnum ex tali negotiatione reportatum; ad illum eundem Principem attineret, cui deberetur lucrum. At hoc est aperte falsum; neque enim est rationi consentaneum, quod si Thesaurarius pecuniā suę curæ cōmissam male locauerit & perdiderit, illud damnum redun-

sedundet in dominū à quo pecunia est accepta; ita scilicet ut propter damnum occursum, debito pecuniae reddendae Thesaurarius liberaretur. Quare cum Thesaurarius damnum in negotiatione accipiens, nō debeat restituere in sorte, sequitur, quod neq; lucrū faciens tenebitur restituere ultra sortē, id est ultra illud quod accepit.

Tandem in huiusmodi lucro à Thesaurario factō, principalior est hominis industria, quam sit ipsa principis pecunia. Namque pecunia se habet ut materia: industria verò hominis se habet ut agens: at ex principaliori debet sumi iudicium totius: igitur ex industria lucrantis est iudicandum huiusmodi lucrum: Sed quod quispiam industria acquirit, licite lucratur, neque est restituendum: ergo non est cur Thesaurarius huiusmodi lucrum Principi restituat. S. Anton. 2. part. cap. 15. §. 5. Sotus de iust. & iur. lib. 6. quest. 1. artic. 4. Nauarr. in Man. c. 23. circa, empt. & vend. nu. 94. Sylvest. verbo Restitutio, 3. q. s. in nono dicto.

Neque supradictæ resolutioni adueriantur tres leges. C. de ijs, quæ ex pub. colla. lib. 10. adiuncto cap. Pœnale 14. q. 5. quibus interdictum ne quis negotietur pecunia publica in custodiā recepta. Nā ad intelligēdum est de illo, qui negotiatum cum damno Reipublice, vel eorum, quibus debet statutis

temporibus stipendia soluere.

Non item aduersatur communne doctorum axioma, quod depositarius vtēs re deposita committit furtum leg. qui furtum. ff. de cond. fur. nam hæc regula fallit in his, quorum usus consistit in numero, pondere, & mensura non obligata, in huiusmodi siquidem non habet propriæ locum depositum l. Quintus. ff. Depo. Vide Tabien. & alios Summistas verbo Depositū, & S. Anton. vbi supra.

Nō etiam valet, si dicatur Thesauriarium non plus iuris habere in lucrum, principis pecunia comparatum, quam in ipsam pecuniā. Vnde cū illius pecuniae nullū habeat dominiū, sequitur quod nec lucri ex ea acquisiti. Et Paulus ad Rom. 11. inquit: Si radix sancta, & rami; potest contrario sensu inferri si radix infecta, qualis est pecunia aliena, & rami; puta eius lucra, ac proinde restituenda.

Respondemus plus iuris habere Thesaurarium in lucrum, quam in pecuniam Principis: eo quia hæc est solū sibi cōmissa sub deposito, nec de illa potest facere quicquid libuerit, at lucrum ex tali pecunia negotiando comparatum, est suū, iure, & titulo suæ industrie.

Nec similitudo de radice arboris est ad propositum. Nā radix habet se ut principiū actiū, ac proinde si principiū est infectū, incidat necesse est aliquis defectū in effectu

ex ipsa causa proueniens. At pecunia aliena per cōparationem ad lucrū ex tali pecunia conquistū, habet se passiuē: ac proinde quicquid ibi mali est, est malū vrentis, non pecunie. Et iā qui vtitur tali pecunia, vt bonū lucrū accipiat, non teneatur lucrū restituere, quāuis tenetur ei, cuius erat pecunia, damnū omne recōpensare; si aliquod incurisset, ob retentionē diutinam, & negotiationem dictæ pecuniae, vt notat S. Anton. vbi supra.

CASVS QVADRAGESIMUS tertius.

Petrus iniuste Antonium capite bannitum et ate quadragesimū occidit; cui erant quatuor filii. & maior natu annorum septem: qui Antonius lucrabatur singulis annis scuta centum, quibus filios iuxta conditionē suā educabat. Nunc Petrus ad confessionem accedit, & hec omnia narrat Confessori.

Quæritur num teneatur facere expensas filij interficti, & quid debeat Confessor prescribere, vt soluat eisdem singulis annis, & ad quod usque tempus.

Difficilis est visus multis iste Casus, tum ob opinionū varietatem, tum ob varias quæ in eo expendi debent circūstantias. Tria ergo hic pertinet, quorum illud est primum.

An Petrus teneatur expensas fa-

cere filijs banniti interficti, & supposito teneri ad aliquam restitutio- nē. Inquiritur deinde quid singulis annis debeat soluere.

Tertiū & vltimū inuestigatur, num hosce filios toto vita sua tempore alere sit cogendus, vel aliquibus solum annis, & quot.

Quo ad primū nō desunt rationes suadentes non teneri Petru ad restitutio- nē filijs pro patre bānito interficto. Nā quoties aliquis per sententiam publicam est adiudicatus morti, non est iam vita illius filiorū, quia quocumque ius filij in illa habebant, sublatum est per condemnationē Iudicis, qui cum fungatur publica authoritate, potest maleficos vita priuare, vt habetur 23.q.5.cap. Reos, & per totā questio- nē, sed vita banniti erat adiudicata per sententiam morti. Nā vt in casu ponitur, erat capite bannitus, ergo vita illius iam non erat filiorum. Et ideo Petrus iniuste illum interficiendo, & si peccauerit contra charitatē, vt qui ira percitus hoc fecerit, non tamen contra iustitiam, vt qui nihil abstulit filijs, quod iam publico edictō seu banno non esset ablatum.

Confirmatur: quia si huiusmodi bannitus à ministris iustitiae captus, ductusque ad suspendium, ab aliquo ex odio prope suspendium occideretur, non dicemus talem homicidiam teneri ad restitutio- nē filijs; cum iam vita huius sus- pendendi

pendendi non esset filiorum, ut quæ iudicis sententia erat morte damnata, & ad morrem ducebatur. Ergo eadem ratione, cum in casu proposito ille bannitus sit capitum sententia damnatus, sequitur, quod si interim quod non occiditur publica authoritate, occidatur priuata, peccabit occidens, sed nihil auferit filijs, quod ipsorum esset, cum vita patris, morti sit edicto publico adiudicata.

Præterea si Petrus, ut minister iustitiae, Antonium sic bannitum occidisset, neque peccasset, nec esset restitutioni obnoxius, cū Republicæ authoritate ei fuerit facultas data interficiendi illum. Post namque Respub. post latam sententiam instituere, quospiam ministros in latrones, & calios aper-tissimos Reipub. hostes, qui alia via comprehendendi nō possunt. De quibus habetur C. pro humani, de homicid. voluntario, D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 3. Sotus de Iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 3. In nullo ergo alio Petrus videtur peccasse, quam quod priuata authoritate dictum bannitum occidit, zelo potius vindictæ, quam iustitiae. Quare non erit restitutioni obnoxius, sicut qui in bello iusto hostem iniquo animo interficit.

Sed his non obstantibus, dicendum est Petrum teneri ad restitu-tionem filijs prefati banniti.

Tum quia pater lucrabatur cœ-tum singulis annis, quibus illi nu-

triebantur, quo damno sunt affetti patre mortuo. Quare iustitia commutativa exigit, ut per Petru-m iniuste eundem vita tollentem, & damnum illud filijs inferentem re-faciatur. Ita enim decretum est, cap. fin. de iniuria & damno dato, si tua culpa datum est damnum, iure super his satisfacere te oportet.

Tum quia huiusmodi occiso non modo fuit iniusta ex mala intentione: sed etiā ex ipso mettere opere exteriori, cum facta fuerit à particuliari persona, non ut ministro iustitiae. Nam ex eo, quod aliquis capite bannitur, non intelligitur statim concessa facultas cuicunque ipsum occidendi. Banniti enim capite nihil est aliud, quam iudicis edicto publico talem iudicari dignum morte. Huius tamen sententiae ministros, & exequatores non omnes indifferenter instituuntur: sed hoc in aliquibus solum casibus fieri consuevit.

Quare cum bannitus iste, de quo est in casu, sit solum capite damnatus, sed suę sententię non sit Petrus factus exequitor, sequitur Petrum talem bannitum occidendo, non solum peccasse ratione iræ, vel odij, sed etiam ratione ipsius occisionis iniustæ, & ideo teneri ad restitu-tionem, iuxta l. Si ex plagis, §. fina. ff. ad leg. Aquil. Et veluti qui iuste se defendendo, alterum occideret, nec peccaret, nec restitutioni esset adstri-

adstrictus, sed si debitum modum
modū defensionis excederet, adeo
vt culpa lethalis existeret, restitu-
tioni esset obnoxius, vt tener Na-
var. in suo Man. cad. 15. num. 24. co-
quia huiusmodi mors non solum
iniusta esset ex mala intentione, sed
etiam ex ipsomet opere exteriori.
Ad eundem modum in proposito
casu, qui bannitum capite, vt sen-
tentia mortis exequitor, occide-
ret, nec peccaret, nec ad restitutio-
nē teneretur: si tamen iniuste, hoc
est, vt priuata persona, & contra
ordinem Rē publicę interficit, nō
modo lethaler deliquerit: verum
etiam restitutioni obligatur. Pro
quo etiam facit, quod vbi est dam-
nificatio iniusta, ibi semper ē inter-
uenit restitutio, vt declarat Theo-
logi in 4. distin. 15. & D. Tho. 2.2. q.
62. sed iste bannitus interim, quod
capitis sententia in ipsum non exe-
quabatur, erat quoddā bonū filio-
rum, & totius suæ familie, vt patet;
ergo auferendo illi interim vitam,
nō secundum iuris ordinē, dam-
nificantur iniuste filii.

Adde etiam, quod in casu vide-
tur, quodammodo insinuari Petru-
occidisse præsumtum bannitum ex-
tra territorium, seu statum, in quo
erat bannitus. Si enim lucrabatur
centum singulis annis, id difficile
esse poterat in eo territorio, in quo
capitis sententia erat damnatus. Iā
autem malfactorem, quantum-
cumque dignum morte interficere

non licet in eo statu, ad quem non
se extendit potestas principis, qui
illum capite banniuit. Exigit nam-
que actus iste, qui est occisio iusta
hominis ex publica potestate, vt
sit intra dominium talis potesta-
tis. Neque enim potest actio po-
testatis, excedere limites sibi sub-
iectos; alias effectus nō esset com-
mensuratus sua causa; ita testatur
S. Ant. 2. par. tit. 7. cap. 8. & Tabien.
in verbo Bannitus, §. 1. in fin. & Ar-
mill eo verbo.

Rationes autem in oppositum
adductæ concludunt de eo ban-
nito, qui non solum est per sen-
tentiam de capite iudicatus; ve-
rum etiam data est libera facultas
cuicunque ipsum interficiendi, pro-
posita remuneratione. Etsi enim
huiusmodi facultas non nisi pro
grauissimis causis concedi debeat,
& quam rarissime. Tum quia illi,
qui exequi tentant bannitum sic
interfiscere, viri liberi sunt ab odio,
atque iracundia.

Tum quia vt insidias his sic co-
demnatis tendant, mille accumu-
lant peccata, eaque grauissima.

Tum denique quod frequen-
tissime contingit, vt sine sacra-
tali confessione occidantur. Et ita
non modo corpus, verum etiam
illis miseras animas interimū: qui
si secundum communem iuris or-
dinem poenas sui sceleris luarent,
daretur sibi resipiscientia, & con-
fessionis tempus, & perempto cor-
pore,

poterat anima salutem adipisceretur, vnde recte notat Sotus de iust. & iure lib. 5. quast. 1. art. 3. Nihilominus tamen, quando princeps post datum sententiam efficit quoscunque illicius iustitiae exequatores, non solum permisit, sed etiam praecepit, hoc est, non solum non puniendo, qui tales bannitos interficiunt, verum etiam premia statuendo; tunc qui bannitum occidit zelo iustitiae, nec culpe, nec restitutio-
nis est reus, quia ut Pater August. primo de Ciuitate Dei, inquit, dum quis quidpiam per ministerium, quod iubenti debet, facit, & non ipse proprie facit, sed alter, qui iubet. Vnde cum Moyses legitimus esset vice Dei iudex ad vlciscendā sceleratissimam, & abominabilem illam conflati vituli idolatriam, multorumque esset facienda cædes, nempe viginti trium millium; ad quam exequendam necessarij erant multi iustitiae ministri, ita ut oporteret amicus amicum, & frater fratrem interficere, iure optimo data à Deo prius in Reos sententia, hosce ministros instituendo, dixit. Occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum pro peccato vituli conflatis. Vide de hoc Panor. de consuet. cap. fin. in 2. glos. iti fin. & Bar. in l. omnes populi ff. de Iust. & iur. & in l. Ammissione. §. de cap. di- mi. & Ioan. And. in addit. Spe, in tit. de const. Tabien. & Armil. ybi
conatur

supra: qui notant differentiam maxi-
mam esse, quando lex, vel status
tum permittit, occidere bannitū,
non puniendo occisorem; vel quā-
do concedit, quod possit occidi, &
aliquādo remunerat, primo siquidem modo, nō licet sine peccato,
estque ipsa occiso iniusta. Secundo
vero modo non est peccatum, dummodo fiat zelo iustitiae, & intra
terminos potestatis illius, qui talē
legem condidit.

Quare diuersa admodum esset
ratio, si Petrus, ut minister iustitiae
præfatum bannitum interfecisset,
& si is bannitus sic esset, de capite
per sententiam iudicatus, ut libera-
foret concessa per Rempub. faculta-
tas cuilibet, occidendi eundem. Isto
enim casu nec peccaret, nec resti-
tutioni esset obnoxius. At cum ille,
ut persona particularis nec in-
tulerit, cūque non esset factus ex-
equitor sententiae capitis cōtra bā-
nitum, & ut præsumitur ipsum vi-
ta mulctauerit extra territorium
sui banni, sequitur, dictum homi-
cidium esse iniustum, non modo ob prauam intentionem: sed
etiam ratione sui: & ideo ad resti-
tutionem teneri.

Nec est simile de interficiēte il-
lum, qui per ministros iustitiae du-
ceretur ad suspedium, & de Petro,
qui occidit bannitum capite, per
sententiam nondum exequitioni
mandatam. Quia cum hic bannitū
non teneatur, esse minister sue-
met,

met sententia, sequitur, eo usque
quo exequenda differtur, ita vita
esse suam, ac filiorum, ut non nisi
summa cum iniuria priuari illa
possit, & ideo talem occides, pec-
cat non modo aduersus charitatem,
sed contra iustitiam. At verò qui ad
patibulum ducitur, estiam domi-
nio suae vitae priuatus, suntque filii
spoliati omni iure, quod habebat
in tali vita. Quo fit, ut occidens eū
dem odio, offendat quidem cha-
ritatem, sed nulli damnum infert,
nec alteri, quod suum est, tollit; &
ideo à restituendo est immunis, ve-
luti si alicuius haeretici bona adiu-
dicata fisco, & à fisci ministris oc-
cupata dum ad fiscum asportaren-
tur, fuissent ab aliquo depradata,
non teneretur iam iste, dicta bona
haeretico, aut filii haereticorum restituere,
cum per sententiam iuste ex-
equitam sint bonis illis priuati, nec
iam ulterius habeant in illis ius ali-
quod, sed fisco restitui debent, cu-
iis erant. Eodem ferè modo vita
illius malefactoris, qui lata senten-
tia ad suspendum ducitur, non est
iam filiorum, aut sua, imo nec Reip.
cum illam tanquam sibi nocuam,
& pestilente resciendam, &
interficiendam suis ministris tra-
diderit. Quare si odio interficiatur
ab inimico prope patibulum, erit
quidem culpa contra charitatem;
sed nulli restitutioni videtur filii
obnoxius, quia intentio mala sine
ope re iniurioso, hoc est, sine trā-

gressione legum iustitiae specialis,
non obligat ad restitutionem, pro-
bat late Sotus de Iust. & iure lib. 4.
q. 7. & Nauar. in Manu. cap. 17. nu.
71. Nō sic autem est in casu nostro,
& ideo Petrus mortem inferens il-
li bannito, cuius capitio sententia
nondum erat exequitioni mada-
ta, quique cētum lucrabatur filiis,
astringendus erit ut damnum eius-
dem reficiat.

Sed secundus iam oritur pun-
ctus, quid Confessor debeat præ-
scribere, & iniungere Petro, ut
soluat dictis filiis annis singulis?
qua de re varie sentiunt doctores.
Nam Maior. in 4. dist. 15. q. 19. exi-
stimat homicidam teneri tantum
reddere haeredibus defuncti, quā-
tum ipse iudicio prudentum esset
lucraturus toto vita tempore, de-
ductis laboribus, cum non tantū
debeat quiescenti, quantum la-
boranti. Et ideo ab homine iam
mortuo detrahi debet filiis labor,
quo alimenta illis comparabat.

Sed hæc sententia non est vera,
quia tunc si bannitus occisus ma-
nibus laborabat, & proprio fudo-
re, ac labore lucrabatur illa centū,
non teneretur Petrus, qui illum in-
terfecit, dare aliquid filiis, cum de-
tractis laboribus nihil remaneat,
quod dicere est omnino absurdū.
Etenim si quis per fraudē agricolā,
seu artificem quemcūque ab ope-
re, & labore quo viētum lucrat
auertat, in integrum tenerit de
damno,

damno; essetque non minus illi restituendum, quam si laboraret, eo quia iam accinctus erat operi, & te obstante, ac impediente, lucrum omne amisit; quare non sunt labores artificum detrahendi, & diminuendi à restitutione, quæ debetur filiis ratione homicidij; imo quanto magis pater erat operi accinctus, suoque labore ius habebat in lucro, tanto maius damnum est filiis illatum; & ideo eisdem restituendum; imo maiori restitutionis vinculo est astricetus, qui sutorum, vel barbitonorum, aut alium manuum arte viçitatem interficit, quam qui nobilē occidit, etiā si grauius delictū admittat, qui hunc perimit, quam qui illum arg. l. Aut facta ff. de pœnit. & cap. Aut facta de pœnit. distin. t.

Scotus in 4. dist. 15. q. 3. putat talēm homicidam teneri ad sustentationem totius familie defuncti, ita ut non modo vxorem, & libertos; verum & omnes propinquos alere debeat; eo quia omnibus dānum intulit, & quisque illorū potest agere rationē hæredis pro operibus defuncti, quæ toto vitæ sua tempore exercere volebat.

Sed hæc Scotti opinio multis est subiecta scrupulis: Tum quia ex ea sequitur, quod si homicida esset pauper, nec plus lucraretur, quam oceſus lucrabatur, teneretur totū dare hæredibus occisi, & nihil sibi reliquum facere, quod esse absurdum.

dum probatur. arg. cap. si non licet 23. q. 5. & l. si præses, C. de Aq. quot. Tum etiam quia non omnes, qui sanguine sunt coniuncti cum occiso, habent ius in hæreditate illius, nec opere, aut expensis eius viuebant; & ideo velle cogere homicidam ad restituendum omnibus, est rigorosum nimis. Restitutio enim siue redditio præsupponit ablacionem, secundum mentem omniū doctorum, & cum multis ex consanguineis nihil iuris sit in bonis alterius, maxime habētis filios hæredes legitimos, sequitur nihil iuris, per occisionem præfataim, illis auferri. Nam priuatio præsupponit habitum. l. Decem. ff. de verb. cap. Ad dissoluendum, despōn. impub. Adde demum, quod vbi non est debitum legale, non est quod restituatur, vt affirmat Caiet. 22. q. 62. art. 3. Nemini autem, cui nō est ius in re, vel ad rem, conuenit debitū legale, licet forte conueniat debitum morale, & Antidorale; vt colligitur ex glo. & alijs inst. de act. in princip. & l. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Cum ergo non omnibus, & quibusvis parentibus conueniat ius in lucro, vel ad lucrum occisi, sed solū his, qui legitimi sunt eius hæredes, quique tali lucro viçitabant, sequitur non teneri Petrum homicidam ad sustentandū omnes propinquos banniti imperfecti.

Quo circa in hac restitutionis quantitate præscribenda, existimo

vtendum esse potius hominis pru-
dentis iudicio, quam iuris cuiuscum-
que regulis: cum nullae possint dari
adeo certe quin tam occisi, quam
occidentis cōditionibus, & circū-
stantijs varientur; & cum non tam
vitę (quę nullo pretio recōpensari
potest) quam eorum, quibus per
interfectionē illatum est damnū,
habenda sit ratio. Et in casu no-
stro, vltra ea, quę forte in se medi-
cando impendit bānitus, antequā
obiret, debet Confessor in arbit-
trando dāno; quod filij, & heredes
eius perpeſſi sunt, attēdere ad qua-
litatem ipsius occisi. Eo enim quia
de capite bannitus est non tantū
valet illius vita filiis, vt qui poterat
facile à ministris iustitiae capi, &
ſententia mortis puniri, quam si
liber effet, & nullo banno subie-
ctus. Quamuis etiam lucrabatur
ſcuta centum annis singulis, id pē-
debat ex incertitudine futuræ in-
firmitatis, & ex grauamine aetatis,
cum effet iam quadagenarius, &
ex alijs futuris casibus, quę non ni-
hil de restitutione diminuunt, ſe-
cundum doctrinam D. Thom. 2.2.
q.62.artic.4. Respicienda eft etiam
occidentis conditio. Et si enim de-
beat damnum omne refarcire etiā
cum graui détrimento fuorum bo-
norū, non tamen eft in extremā,
vel grauem necessitatem coniicie-
dus, & Panormitāni opinio vide-
tur rationi ſatis conſentanea, cum
dicit in cap.i. de iniur. col.1. haec-

ibus defuncti tantum eſſe reſti-
tuendum, quantum ille viuenſ
ſuo labore, aut arte, lucrati pote-
rat, quod quidē in iure quinqua-
ginta aureis aſtimatur, leg. 1. §.1.iff.
de ijs qui deiec. vel effud. & declar-
at Hostiensis in ſumma de iniur.
col.3.& Specul. titul. de iniur. §. ſe-
quitur, num. 26. & poſthos Nauar-
rus, in Manu. cap. 15. num. 22. §. 4.
Sed in casu noſtro cum propona-
tur Antonium bannitum, & occi-
ſum lucrati ſingulis annis ſcuta cē-
tum, exiſtimaremi nō ſatis eſſe Pe-
tro, reſtituere dimidium, hoc eft
quinquaginta: ſed oportere tantū
reddere, quantum damni fecit,
detraictis ſolum periculis, quibus
lucrum illud erat subiectū, & quo
propius ad aequalitatem rei acce-
datur, eo Confessoris, & Petri cō-
ſcientia erit tutior. Arg. leg. Fide.
comiſſa. §. Quamquam. ff. de I.
3. & cap. Quinta vallis, & cap. Ve-
niens de iureiur.

Quod attinet ad tertium quesi-
tum. An per totam vitā debeat hec
reſtitutio, à Petro fieri, vel per cer-
tos dūtaxat annos, & quot. Reſpo-
deo ſatis, meo quidē iudicio fore, ſi
per quindecim fieret annos.

Tum quia cum Antonius ban-
nitus, effet iam quadagenarius,
& dies hominis breues ſint, mul-
tisque concuſſi infirmitatibus, trāſ-
acto hoc aetatis termino videtur
egere potius alieno labore, quam
ſuo poſſe viſtitare.

Tum

Tum etiam quia ad illud usque tempus indigent filij aliena cura, & subuentione, & transactis quindecim annis idonei sunt, ut arte propria decenter viuant. Omnia tamen haec, ut diximus prudentis Confessoris iudicio sunt arbitrada, & quo magis fieri poterit, ad equalitatem iustitiae reducenda, consideratis circumstantijs omnibus, rei, temporis, loci, & personae, ut dicitur, Certi condicō de reb. Credit. & in princip. Iust. de verb. obligat. & leg. I. C. de sent. quae pro eo, quod interest. D. Thom. in 4. sent. distin. 15. quæst. 1. artic. 5. q. 2. ad secundum Richardus, & alij.

CASVS QVADRAGE- simus quartus.

Iohannes reliquit filie sue tria milia scutorum, si viro nobilitati sue non inferiori nubet, quam & instituit usufructuariam cuiusdam hereditatis emphit heotice, quo usq; masculus quem genuisset non attingeret decimum quintum annum. Hoc mor tuo patre, Deo inseruire in Religionem decernit, animumque Michaeli eius consanguineo declarat, qui non rotam illi dotem, sed tantum mille scuta Monasterio, ut moris est alijs monialibus ingredientibus illud, proximitu, seu dote consignat: cetera sibi reliqua omnia retinet dictus Michael qui nunc confessori rem aperit.

Queritur, quomodo consulendum sit in hac parte Michaeli à Confessore, & num ei iniungendum sit ut rotam dotem cum bonis det Monasterio.

Non defuerunt aliqui ex iuris peritis, qui in Theologiam messe falce mittere volentes, assuerat, in huiusmodi legatis usu frequentibus non teneri haeredem donare aliud Monasterio, quam dotem solita consignari ab alijs pro viatu. ut qui putent, quod quando id, quod legatur filiae sub conditione, si nuperferit, excedit debitam naturalē Legitimam, non esse acquisitum illi, si conditionem non impletat.

Tum quia ubi constat de voluntate testatoris, eaque expressa est verbis proprijs, & accommodatis, nullo pacto erit ab illa recedendum, l. Conditionib. Primum locum cum simil. de condition. & demonstr. l. Ex facto magna, ff. de hebreo. inst. l. Pœna. Cond. de necessitate. sacerd. inst. Authent. de nupt. §. Disponat: & ideo 4. q. 2. cap. ultime dicitur, effectum ultimae voluntatis esse, ut ei omnino stetur.

Tum quia etsi leges, Religioni admodum faueant, non est tamen iste fauor extendendus in prejudicium testatoris, ipsiusque voluntatis: cum iniquum admodum sit admitti quempiam ad bona testatoris contra eius beneplacitum, cuilibet rei sue sit moderator, & arbitrus. C. mandat. l. Sed etsi hoc.

§.consuluit, ff. de petit. hæred. Et favorabilibus personis ita debito-
res sumus, vt alijs iniustitia fieri nō
debeat. ca.Ex tenore de for. comp.
cap. et si necesse, de don. inter virū
& vxorem.

Tum quia, si filia ingrederetur Religionem, viuente patre, non tenetur ei relinquere aliud, quam legitimam de iure naturæ debitā; cetera autem bona, pote st cuicunque alteri legare, vel filiam de illis restituendis grauare, iuxta text. expressum in l. Deo nobis §. Hoc idē. Cod. de Episc. & Cler. Ergo eadem ratione, si pater diem obeat, antequam filia monasterium ingrediatur, poterit in illo casu prohibere ne ipsius bona quæ excedunt legitimam filię debitam, ad monasterium perueniant.

Tum denique, quia hęc adiecta conditio si aliquam ob causam rejeceretur, ea esset (vt alterius opinionis doctores afferunt) quia contemplatiæ vitę est impedimento. Hęc autē causa est friuola, & inepta, partim quod fieri non videatur, verisimile, eam, quæ vult ingredi in Religionem, & mundo, ac rebus suis terga vertere; perpetuamque vouere paupertatem, ab hoc proposito retrahendum fore propter amissionem illius legati; arg. Cod. de mun. patri. lib. 20. Partim quod eadem ratione, si in defectum istius conditionis substituta esset pia causa, adhuc rejiceretur

ista conditio, id quod aduersatur. §. Sed, & hoc præsenti, in fin. in Auth. de sanct. Episc.

Et demum, quia pater non impedit ingressum Religionis, qui ad ipsum sufficientem filiae dotē relinquit: ob quas rationes Baldus in l. Deo. nobis Cod. de Episc. & cler. afferit consuetudine, & vsu communī hęc opinionem esse approbatam.

Contraria tamen opinio est iuri omni cōsentiens, & à Theologis ac iuriis prudentiam bene calentibus recepta, vt docet S. Anton. 3. par. tit. 10. c. 3. Rosela in verbo Legare. §. 24. Sylu. verbo Legatum, q. 9. & verbo Hæreditas. 4. §. vlt. Tabien. verbo Hæres. §. 16. Angel. eo. §. 21. Panor. in cap. in præsentia de probationibus. Richar. & Bart. in Auth. nisi rogati. & distin. in l. si ita quis. ff. de leg. 2. & sic de facto occurrente Bononiæ consuluisse testatur quidā Dangotis. per textum expressum in §. Sed, & hoc præsenti. in Auth. de sanct. Episc. col. 9. vbi hęc omnes conditiones, si nupserit, si liberos suscepit, & alia similes, cū fœminę, quibus legatū, vel hęre ditas sub eis relicta est, monasteria ingrediuntur, inualidas esse, & pronon adiectis habēdas, decernitur.

Neque dicendum est textum istum intelligi debere quando sumus in dubio, secus quādo constat de expressa voluntate testatoris contrarium disponētis ut est in ca-

su nostro. Nam hæc enasio repugnat textui.

Primo quia in textu illo statuitur quod si aliquid sub illa conditio[n]e, si nupserit, aut si liberos sufficerit, relinquatur causa dotis, conditionem huiusmodi reddi inualidam, haberique pro non adiecta, si monasterium ingrediatur, sensit autem ibi expresse testator de matrimonio carnali, sine quo non potest dici dos. leg. 3. ff. de iure dottiū. cap. Et si necesse de donat. inter virum & vxorem.

Secundo, quia ea conditio, si non nupserit, expressa à testatore, reicitur à iure, fauore nuptiarum. l. Sed si hoc. §. vlt. l. Quoties. l. Cum ita legatum, cum l. seq. ff. de cond. & demonstrat. Religionis autem fauor est fauori nuptiarum præferrendus. leg. Titio. §. vlt. cum ibi notatis per Bart. ff. de condition. & demonstrat. Volutas verò testatoris, cum restringatur per legem, est ac si nihil senserit in illo casu. l. quæ sub conditione. l. conditione. 1. & 2. ff. de cōditio. Institutionū. Quare procedit ille textus cōtra voluntatē etiam expressam testatoris.

Confirmatur ex leg. Titiae. ff. de condit. & demon. cuius hæc verba referuntur in Pandectis Florentiniis (vt testatur doctissimus ille Ant. Augustinus lib. i. emend. c. 2.) Titiae si non nupserit ducenta, si nupserit centum legauit. Nupsit mulier, ducenta, non etiam centum residua

petet: ergo quod ibi fauore nuptiarum contra expressam defuncti voluntatem deciditur, ad fauorem Religionis extēdi tanto magis debet, quāto spirituale matrimoniu[m], quod per professionē solemnizatur, antefertur carnali, quod per mutuū partiū consensum in facie Ecclesiæ præstitum contrahitur, vt tradit Euer. in suis Top.

Ad propositum igitur in illo casu dubium, respondendū est, Confessore debere Michaeli imponere vt omnia quæ pater reliquit filię si nuberet, & filios haberet, elargiatur illi ingredienti Monasterium.

Tū quia omnis substitutio, seu conditio, quæ præbet impedimentū maioris boni, seu retrahit, à vita contemplativa eligenda, reprobaratur, & pro non scripta habetur. Nā substitutus timens, ne bona sua cogatur restituere alteri heredi, induceretur ad matrimoniu[m] contrahendum, & remoueretur à proposito religionis, & castitatis: & ideo Imperator voluit tale grauamen haberi pro non adiecto, vt patet in tex. in d. §. sed & hoc præsenti, ubi dicit tales ordinationes & cōditiones esse inualidas, habendasque, ac si nunquam essent adiectæ.

Tum quia l. Titiae, si nupserit, de condition. & demonst. statuitur, quod si testator relinquat Titiae ducētos, si non nupserit, & si nupserit relinqat centum, si Titia elegerit nuptias, debeat habere ducē-

tos. Quia licet cōditionē nō adimpluerit, illa habetur pro non adiecta, quia retrahit à matrimonio carnali cōtrahendo, quod anteferatur vitę solutę. Ergo quod ibi fauore nuptiarū cōtra expressā testatoris voluntatē deciditur, est multo fortius fauore Religionis, & spiritualis matrimonij decidendum, vt quae relicta sunt filiæ, si nuberet, & filios haberet, donanda sint omnia illi Religionem ingressæ.

Tum quia illud, quod relinquitur causa dotis, de necessitate intelligitur pro matrimonio carnali, sine quo non potest dici dos, vt in l.3. ff. de iure dotis, & cap. Et si necesse, de don. inter virum & vxorem. Nam pro introitu monasterij non datur dos. de simon. cap. Non satis, & cap. Veniens. Ettamen illa conditio, seu causa remittitur instituto, seu legatio intrante monasteriū; ita vt tota dos sit illi dāda, licet non possit dici conditionem esse ciuiliter adimpleteam, vt in dict. §. Sed hæc. Ergo in casu etiam nostro, quamuis conditio nō sit actu adimpta, vt dicta filia nupserit, & filium habuerit, nihilominus tamen, ratione prædicta, debent illa omnia bona apud monasteriū permanere.

Tum quia si aliquid relinquitur mulieri cum onere restituendi, si non nupserit, non tenebitur id restituere, si nupserit leg. quoties. ff. de condit. & demonst. le. Cum ita

legatum cum l. seq. (quod tamē limita prout notatur in Authen. cui Cod. de indiu.) Ergo multo magis non valebit illud grauamē, de quo in casu præsenti, vt scilicet filia perdat scutorum tria millia, & hereditatem, si non nubat, cum id sit impedimentum Religionis, & vitæ contemplatiuæ, que multo præstantior est, quam actua.

Denique in dubio, religioni fauendum est leg. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. funer. cap. fin. de sentent. & re. iud. Ergo in præsenti casu eam sententiā sequi debemus, quae Religioni magis fauet. Adiudicare autem omnia illa, quae pronuptijs relinquuntur filiæ, quando monasterium ingreditur, cedit in fauorem Religionis, vt patet. Quare Confessor Michaeli consulat, vt non modo tria millia scutorum monasterio consignet, verum etiā vsumfructum illius hereditatis Emphyteoticae, non quidē in perpetuum, sed ad vitam illius Monialis. Vnde Marian. in 2. part. consil. 10. in 6. q. versl. Verum. dicit, legatum alimenti anni relictū cuidam Catherinæ pro ipsa, & una famula, deberi Monasterio, durante vita ipsius, quoad partem suam, licet non quoad famulam, quia per Religionē perdit facultatē habendi eam. Nauarr. in comm. cap. Non dicatis. 12. q. 1. num. 70.

Nec obstant, quae in contrariū sunt à iurisperitis adducta. Nam

Priora

priora duo procedunt in casu, quo voluntas testatoris expresse legi non repugnaret. In casu autem nostro dispositio testatoris repugnat dict. §. Sed & hoc praesenti. Nec seruanda est voluntas hominis particularis contra voluntatem legis iustae, arg. cap. qui peccat. 23. quæst. 4. Et ideo nulla fit testatori iniuria; & bonum cōmune legis preferendum est præiudicio perlona singularis. arg. leg. iuste possidet. ff. de acq. vel amit. poss. leg. i. ff. de eo, quod merus causa.

Ad tertium argumentum negatur consequentia, propter expremam legis repugnantiam, quæ gravamen huiusmodi volenti ingredi religionem, ut ingressus ad illa maneat semper liber, prorsus irritat, & tollit. Ad quar. argu. fatemur illas conditiones ideo irritari, quia impedimentoa sunt, ut quis religione se consacret, ut vitam contemplatiuam amplectatur. Nam licet ob hæc temporalia non debeat vir prudens, & fortis ab ingressu religionis retrocedere, quia tam huiusmodi merus cadere poterat in multiorem fragilem, eamque quodammodo retardare à tam sublimi statu suscipiendo, decreuerunt leges, pro fauenda religione, huic timori qualicumque obuiare: & ideo tales conditiones irritarunt.

Nec obstar illa consequentia de pia causa substituta in defectum conditionis: quia ibi Imperator,

fauorem religionis considerans, timori etiam superstitioso & leui obuiare voluit, illumque prætulit expreſſe testatoris voluntati.

Nec sat est, quod reliquerit pater competentem dotem filiæ pro ingressu religionis: quia cum solenis voti vinculum sit multo præstantius carnali matrimonio, non est æquū, ut illa, quæ Deo per professionem nupsit, deterioris fiat conditionis, quoad dotem, quam si homini nuberet, lege principiū ita statuente.

Et si qua extat contraria consuetudo, dicendus est abusus, ut tradit Iason l. de quibus, ff. de leg. num. 89. Et hæc est sententia communis Doctorum.

CASVS QVADRAGESIMUS quintus.

Nicolaus iusta de causa non potest tam quadragesimam iejunare, & ideo tam Medici, quam Parochi consilio excusatur à iejunando: Nihilominus tamen cum sustentari possit cibis iejunio congruis, vult obtinere facultatem, ouis, vel lactescijs vesci: imo, & cum his solum ut valeat sine periculis, obtinet licentiam, carnis comedende, nec uno vult iejunare die.

Quæitur, quomodo cum hoc se debet Confessor habere.

Respondetur, Confessoris munus esse, declarare Nicolao se in peccatum mortale incuruisse, obtinendo licentia, de comedenda carne, ouis, & laticinijs: cū sustentari valeat escis ieiunio congruis; immo, quod si iusta de causa non potest tota quadragesima ieiunare; & potest semel, vel bis, vel ter in hebdomada, tenetur, id facere, & si nolit absoluendus non est.

Ante huiusveritatis probationem annotanda sunt duo, alterum est ieiunium esse ab Ecclesia institutum, ad reprimendas carnis libidines, quae respiciunt delectabilia secundum tactum in cibis, & venereis consistentia; & ideo cibos illos Ecclesia ieiunantibus inredixit, quorum usus, seu comedio, & delectationem ingerit maximam, & ad venereum hominem summè prouocat, cuius generis sunt carnes terrestrium animalium respirantium, & quæ ab his procedunt, ut lacticinia à gressilibus, & otia à volatilibus. Cum enim hæc nostro humano corpori sint plurimū conformia, suo usu non parum delectationis afferunt, maximeque nutritiunt; & ita quo plus ex eorum comedione superfluit, eo magis vertitur in materiali seminis, cuius multiplicatio est vehemens incitamentum ad luxuriam. Quo sit, ut iure optimo hos cibos Ecclesia ieiunatibus interdixerit, differenter tamē Siquidem abstinentiam à carnibus

præcepit simpliciter, & absolute ut Caiet. putat, ita ut implicet, comedere carnes, & ieiunare: imo dispensatus ex impotentia evidenti ab abstinentia carnium, est totaliter absolutus à præcepto ieiunij. Abstinentiam autem à lacticinijs & ouis præcepit fieri in quadragesima, cap. Denique 4 distin. in alijs autem ieiunijs, præcepit iuxta consuetudinem loci, per quadraginta annos exercitam, & seruatam. arg. cap. fin. de consuet. & l. i. C. quæ sit longa consuetudo. Quare tam ieiunantes, quam non ieiunatæ, tenentur abstinere diebus ieiunij à cibis prohibitis, consuetudine quadragenaria præceptum Ecclesiæ sic interpretante.

Nec in terris de nouo repertis, in quibus hæc antiqua consuetudo nondum viguerat, poterant Christiani lacticinijs, aut ouis vti. sed iuri communi erat standum, ut declarat Caiet. 22. q. 147. art. 7. & Nauar. in Man. cap. 21. de quinq. præceptis Ecclesiæ num. 15.

Aduertendum secundo, in præcepto ieiunij tria prohiberi, seu tres contineri negationes. Prima est non vesci cibis vetitis. Secunda non comedere plusquam semel in die tertia non comedere ante horam consuetam. Hæc tamen tria, non eodem modo se habent ad essentiam ieiunij. Nam comedere semel, & hora consuetâ continentur sub præcepto ieiunij, veluti partes

tes integrales constitutiæ ieunij in suo completo esse. At vero abstinerè à cibis prohibitis, vel simplificiter, ut carnes, vel secundum loci consuetudinem, ut laeticinia, & oua, cadit sub præcepto ieunij simpliciter, & absolute. Ac propterea quoties quis comedit in die ieunij carnes, aut alios prohibitos cibos absque iusta causa, toties de nouo peccat mortaliter, secundum omnes Doctores: quia hæc est præceptorum negatiuorum vniuersitatis regula, ut obligent ad semper, & pro semper, ita quod veluti sub præcepto, de non furando cadit, ut toto vita tempore nō furemur, & qui semel, vel bis commisit fursum non excusat, quin tertio peccet, si tertio furatur; eodem modo sub præcepto ieunij cadit, quod toto illo die non comedantur carnes, & qui semel, vel bis comedit carnes, durante tempore prohibitionis, non excusat, quin tertio peccet si tertio comedat carnes id quod de comeditionibus non contingit. Non enim quoties qui comediones multiplicat in die ieunij toties peccat: sed sola secunda comedio peccatum est, non vltior: quia illa sola ieunium frangit cum comediones multiplicare non cadat sub præcepto ieunij absolute: & simpliciter, sed ut requiriatur ad ieunium: quemadmodum eruditus declarat Caiet. vbi supra, & Dur. in 4. distin. 16. Angelus ver-

bo, Iejunium, §. 22. Sylvest. eod. q. 8. quicquid sentiat Maior. in 4. dist. 13. quæst. 6.

His suppositis ostendo, Nicolaum non potentem ieunare totam quadragesimam, si potest bis, vel ter in hebdomada id facere, peccare mortaliter, si non ieunet. Et in simul quamuis nec uno die ieunare valeat, non posse, ut cibis vetitis, & multo minus carne, si cibis ieunio cōgrui sustētari valeat.

Tum quia præceptum Ecclesiæ, quando in totum seruari nequit: seruandum tamen est, quo ad illā partem, quo ad quam seruari potest, ut est tex. c. Cū delicti, de dolo, & cōtumacia, & gl. ac Doct. ibi.

Tum quia moralia præcepta moraliter sunt, quoad sui exequitionem interpretanda, ita, ut mos bonus, qui in eorum exequitione intenditur, quantum fieri potest, seruetur.

Tum quia voulens seruare castitatem, si postea matrimonii contrahat, quamvis non possit, ea seruare omnino, quia debet reddere debitum: tenetur tamen seruare, qua parte potest; & ita non exigere illud, cap. Si vir. 22. dist. & ibi, Archid. communiter receptus.

Tum quia iuramentum, quod non potest seruari in totum, debet seruari in parte, c. Quemadmodum, §. fin. cum ei annor. de iure iuri.

Tum quia, veluti impotentia excusat à ieunio; ita vbi hæc nō est rema-

Remanet præceptum in suo robe-
re : & cum sub præcepto quadra-
gesimalis ieunij cadat vnica co-
mestio , & abstinentia à cibis veti-
tis non modo in tota quadragesi-
ma: sed etiam in singulis eius die-
bus, exceptis dominicis, in quibus
plures comedere conceditur, qui
est potens ad hunc, vel illum diem
ieiunandum, aut hoc, & illo cibo,
ieiunio conformi, se nutriendum,
nullam habet dispensationis cau-
sam: sed præcepto ieunij coarcta-
tur quoad illud, quod potest, Arg.
cap. Ex tuarum de auth. & vñi tal.
& l. Si domus, ff. de seruit. vñban.
præd. quatenus habent, altero ex
duobus impedimentis, sublato al-
terum nō tolli Caiet.22. q.147. art.
7. &c in Sūma verbo, Ieiuniūm, C.
A Ieiun. excus. Gabriel. in 4. dist. 16.
q.3. Not. 5. Reg. 1. vbi inquit, habēs
impedimentum ad non ieiunandū
tantum, & toties sumat de ci-
bo quantum, & quoties sufficit ad
impedimenti remotionem, & ab-
stineat à superfluo. Oppositiū enim
facere (vt inquit P. August.) nō est
pro infirmitate ieiunare, non po-
sse: sed prægula ieiunare non velle.

Nec obstat, si quis dicat excusa-
tum à toto, excusari à partibus to-
tius, cum in toto etiam pars conti-
neatur de reg. iuris, ca. In toto, nec
posse rem manere absque suo es-
sentiali. Et ideo, cum Nicolaus sit
iusta de causa excusatus à ieunio,
erit excusatus à partibus, hoc est ab

vnica comestione, & ab abstinentiā
à cibis vetitis. Quid enim est nō ie-
junare, nisi non teneri ad essentia-
lia ieunij?

Respondeatur quod durante cau-
sa, & ratione, qua excusat à toto,
excusari etiam quemlibet à parti-
bus totius, sed negamus eū, qui ob
aliquod impedimentum excusatatur
ab vnica comestione, & cum quo
dispéscatur, vt plures comedat, ex-
cusari à vescendis cibis quadrage-
simalibus, vel cum eo dispensari
posse, vt carnes comedat. A diuer-
sis enim non fit illatio, l. Papinian.
exuli, ff. de minori, & cap. Ad au-
dientiam, de deci. Quare non erit
excusatus à toto ieunio: sed ab ea
sola parte quam. impedimentum
non cōpatitur. Hæc est enim præ-
ceptorum Ecclesiæ vis, vt qui im-
potēs est seruare illud quo ad om-
nes eius conditiones, debeat ser-
uare illud, quo ad eas quas potest.

Non obstat secundo, quod dis-
pensatus de vnica comestione, est
simpliciter dispensatus de ieunio, &
è contra: quia ablato essentiali, au-
fertur res, & ideo sicut dispensatus
ab obseruatione deci festi, potest
non solum manuū exercitijs labo-
rare, sed etiam non audire missam:
quia vtrūque est de essentia cele-
brationis festi: ita videtur, quod
dispensatus à ieunio, vel ab vnica
comestione, potest non solum bis
comedere, sed etiam quibuscum-
que cibis, siue sint oua, siue carnes,
vti.

vti, arg. à contrario sensu, quod in iure aliquando est validissimum, lib. de officiis eius cui, mand. est iur. & cap. cum Apostolica de his, quae fiunt à p̄lato, &c.

Respondeatur, quod ad cōstrūendum requiruntur multa, sed ad destruendum sufficit vnum: cum bonum debeat esse ex integra causa, & malum sit ex quo cuncte defēctū: & ideo ieiunium licet construatur ex multis, vt est vna co-mestio, & abstinentia à carnibus cibisque vetitis, quae duæ partes sunt ieiunij essentiales: deficiente tamen quæcunque harum partiuū, iam non est ieiunium, nec dicetur, ieiunare, qui bis in die comedit, quamuis eis quadragesimalibus cibetur: nihilominus tamen, & si re vera sic bis comedens non ieiunet: non tamen sibi proinde est licitum, vesci carnibus: quia causa, quæ ipsum excusat ab uno, non excusat ab alio; & cum omnis recessus à iure communi sit odiosus, est semper restringendus, cap. fin. de filijs presbyt. lib. 6. & in cap. Quod dilectio de consang. & affin. Et si cuit dispensatio obtenta super affinitate, non extenditur ad publicæ honestatis iustitiam: secundū Pan. in Cap. Non debet de consang. & affin. nisi in narratione affinitatis vnum comprehendat aliud, iuxta gloss. in arbore affinitatis; ita dispensatio obtenta de bina comeditione in die ieiunij, non extenditur ad

comedenda prohibita, nisi alia iusta sublit causa relaxationis.

Nec verum est illum, cum quo dispensatur, vt in die festi labore, deobligari ab audiēda Missa, si cōmodo illi interesse potest. Cū enim ista ponantur, vt diuersa, vno concessa, non venit aliud. Neque argumentum à maiori, vel à simili procedit in dispensatione, vt notat Gemin. cap. fin. de fil. presby.

Concludo igitur admonendos esse eos, cum quibus dispensatur, vt die ieiunij pluries, quam semel comedant, non prōpterea esse dispensatos, vt carnes edant; vel ouis, & lacticinijs vtantur. Nec etiam cum quo dispensatur, vt ante horam iustum prandeat, esse à ieiunādo liberum: cum hora prandij se habeat ad ieiunium tamquam cōditio ieiunij, & non, vt essentiale constitutiuim cius.

Quod si non potest ieiunare totam quadragesimā, sed potest bis, veler in hebdomada, tenetur id facere; eoque modo satisfacit p̄cepto. Nec necessitas, aut iusta causa, quæ excusat ab integro ieiunio, excusat ab omni parte eius: tenetur siquidem ad obseruantiam ieiunij pro ut potest; vt declarat S. Anton. 2. par. tit. 7. cap. 2. §. 7. & Caletan. in Summa verbo, Ieiunium, cap. A Ieiun. excus. & 22. q. 147. ar. 6. Et Nauar. in Manu. cap. 21. de p̄ceptis Ecclesiæ, num. 20, usque ad vigesimum tertium.

C A S V S Q V A D R A G E S I -
m u s s e x t u s .

Christophorus desiderio vindicā-
de illa se fibi à quodam presby-
tero extra Diœcesim commorante, in-
iurie, obtulit 20. aureos cuidam, vt
aliquid illius membrum multilare:
sed nequaquam interficeret. Is acce-
pta pecunia illo est progressus, & trā-
saltis paucis diebus, scribit se vene-
num, mortem ad duos menses illaturum,
propinasse dicto presbytero? Que-
res Christopharo valde displicet: imo
nec plenam adhibet his dictis fidem,
cum sciat prefatum presbyterum vi-
uere: transacti tamen adhuc nō sunt
illi duo menses, voluit hoc paschate
confiteri, & communicare.

Queritur, quomodo se debuit Cō-
fessor cum predicto gerere: & quid
illierat iniungendum.

CAsus iste ex multis redditur
difficilis. Primo quia presby-
ter nūc recte valet; & Christophorus
nullam habet fidem de vene-
no propinato. Et ideo videtur, de-
bere Confessorem stare potius il-
lius conscientiae, dictati eidem ni-
hil esse factum, quam incertissimo
futuro eventui.

Secundo, quia si presbyter tran-
saltis duobus mensibus: imo & tri-
bus, nihil mali habeat; non erit
Christophorus excommunicatus.
Quare videtur, quod nec modo

tali vinculo sit ligatus. Nam exco-
municatio pure lata, non potest,
esse in pendentia, cap. Ad hæc quo-
niā, de app. Iam autem si presby-
ter intra illos duos menses moria-
tur, erit ille iam inde à principio
excommunicatus: & si non moria-
tur, nec quidquam damni sentiat,
numquam erit excommunicatus.

Tertio, sicuti qui sagittam im-
mitrit in clericum, non incidit tūc
excommunicationem, cum è Ba-
lysta per aerem sagitta pergit: sed
illo tempore, quo attingit clericū,
vt colligitur ex cap. Si quis suaden-
te; ita cum venenum non attingat
cor, nisi in fine duorum mensium,
videtur quod tunc incurrit exco-
municationem, & non antea. Sunt
enim verba cum effectu accipien-
da, vt dicitur cap. Relatum, de cler.
non resid.

Et corroboratur ex notabili di-
cto Panor. in cap. Cum in cunctis,
de elect. §. Clerici sane, vbi inquit,
quod quando pœna apponitur à
iure, ipso facto, propter aliquod
delictum, numquam est locus illi
pœnae, nisi illud delictum sit con-
sumatum, quantumcumque sit in-
choatum; vt probatur, capit. Cum
in cunctis, & cap. Perpet. co. ti. lib. 6.

Quibus non obstantibus asse-
réendum est, Christophorum in ex-
communicationis sententiā incidisse,
si venenū fuit suo nomine pro-
pinatū; nec esse absoluendū, quo-
adusque constet de veritate facti:
spe-

spēctandumque esse tempus illud bimestre, & adhuc plus, vt effectu (iam quod constare aliter non potest) colligatur, fuerit ne venenum propinatum presbytero, vel securus: id quod ostendo.

Tum quia in cap. Si quis suadēte 17. quæst. 4. per manus violentas, intelligitur quæcumque violentia, seu iniuria facta clero, siue id operetur immediate, siue mediate, iuxta glos. sing. in d. cap. Si quis, & Palud. & alios in 4. sent. distin. 18. & S. Anton. 3. par. tit. 24. Sylu. verbo excommunicatio. 6. Nauarr. in Manu. cap. 27. num. 37. Sed Christophorus operatus est saltem mediate, vt venenum illud presbytero daretur: quia pecunijs hominē conduxit ad membrum mutilandum. Et quamvis non dixerit eo animo, vt veneno necaretur, nihilominus tamen; quia sic mandandando, fuit in culpa, cogitare debuit, illud tale potuisse euenire, arg. cap. fin. de homicid. lib. 6.

Tum etiam, quia danti operam rei illicitæ, casuale homicidiū inde sequutum imputatur illi, argumento à contrario sensu desumpto ex cap. dilectus, & cap. ex litteris, de homicid. quod argumentum efficaciam habet, apud iurisperitos, saltem quando probatur illud, cuius contrarium nō est iure expressum; iuxta cap. a nobis, 2. de sen. ex comm. & glos. cap. significasti de for. comp. Cum ergo Christopho-

rus dederit operam rei illicitæ, offerendo pecunias, vt presbyter deformaretur, dicendum necessario erit, illud veneni homicidium esse illi imputandum.

Tum demum quia, vt quis permanens violentas in clericum, incidat in excommunicationem satis est, vt percutiat, ense, baculo, puluere, aqua, saliuia, & qualibet re alia simili; vel iubeat, id fieri: imo & si non iussit, sat est, dixisse suis se vindictam talis clerici expetere, credens, vel credere debens, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendum, quando re vera effectus est sequutus; sed per venenum multo maior fit iniuria, & nocumentum clero, cum illud mortem celeriter inferat, difficilique remedio prouideatur, & mutilet potissimum hominis membrum, nempe Cor; igitur cum Christophorus dederit cuidam viginti aureos, vt aliquod clericu membrum mutilaret, fatendum necessario est; quod si venenum fuerit propinatum excommunicationis vinculo, sedi Apostolicae reseruatæ, est innodus.

Nec excusari potest, quod nunquam talis veneni potationem intenderit: imo expresse cauerit, & exceperit, vt nequaquam interficeret, & ideo nō debere illi imputari, venenum consilio ipsius fuisse paratum, nec ob id excommunicationi subiacere. Non potest inquam

Inquam excusari. Nam præcogitate tenebatur posse quodlibet malum succedere ex iuſſione illa, de abſcindendo presbyteri membro, & illum, cui pecunias dedit pro vindicanda illata ſibi iniuria, debere, mandatum exequi, eo modo quo ſine ſui periculo poſſet: & ſicut prauam habebat conſcientiam in ſumendis pro malo opere pecunijs, ira nullam habiturum in necando ipſo presbytero, quando aliud efficere nequirit. Sicut enim in exemplo, quod adducit Pan. cap. Ex litteris, de excessi. Præl. famulo cuiusdam nobilis verberato, dominus eius ſibi dixit, nunquam reuertaris domum, niſi aliud ſentiam de te contra verberatē. Poſtea famulus interfecit verberantem. Et quæſitum fuit, an dominus teneretur de illa morte, & concluſum quod ſic, vt recitat Par. in l. Si quis mihi bona, §. iuſſu. ff. de Acquir. hæred. per quod concludit Tabiena verbo, Excommunicatio. §. num. 36. nihil referre quoad præſentem materiam, directere, vel indirectere aliquid consulatur. A ſimiili igitur in caſu noſtro erit Christophorus excommunicatus, quaſi mandatſet, ſi ex eius verbis, datis que pecunijs eſt aliquo modo ſequuta percusſio. Interpretari ſiquidem debet text⁹ ille. Si quis, largifime propter fauorē priuilegij clericalis, & ſic consilium, auxilium, vel fauor quando aliquid operan-

tur ad effectum, etiam quantumcumque modicū, vt cuſtodiſt vefteſ, cap. Sicut dignum, de homicidio, agere. Et ſi interuenit doſlus, vt eſt in caſu proposito excommunicacione conſtringuntur. Vide Tabienam vbi ſupr. num. 39. & Pan. in cap. Quanta, de cler. pug. in duel. Sylu. ex cōm. 6. §. 5. not. 4. Armila, eod. num. 2. & alij omnes.

Per haec facile diſſoluuntur, que in principio videbantur diſſicilem reddere caſum. Et ſi enim Christophorus nullam fidem adhibeat ei, qui afferit propinatſe lethale vene-num presbytero: mo & ſciat certo ipsum presbyterum nulla infirmitate nunc detineri, recteque valeare, non eſt, adhuc abſoluendus: ſed ſpectanda rei veritas.

Tum quia datum veneuum no- erat operaturum totaliter ſuum effectum, niſi ad duos menses, qui hucusque non ſunt traſacti.

Tum quia in dubijs, tutior pars eſt eligenda, cap. Ad audientiam, de homic. cap. Si quis autē, de pe- nit. diſt. 7. Et cum ille pefſimus Afafinus, cui pecuniæ pro ſumenda vindicta de presbytero, ſunt datae, affirmet, præbuſſe diſtum vene-num, nec de oppoſito adhuc cui- denter conſtet, ſpectanda eſt illa temporis meta; quæ prudentis ho- minis iudicio videbitur ſufficere ad diſcernēdum, fuerit ne infectus veneno presbyter, vel non.

Nec propter huiusmodi dilatio- nem

nem dicitur excommunicatio esse
in' pendent. Nam ab eo tempore,
quo venenum fuit exhibitum cle-
rico, incurritur: quia tunc incœpta
est cum effectu iniuria: quamvis
effectum non consumet; & perficiat,
nisi transacto certo tempore,
quo cor ipsum penetrat: & ita sola
notitia excommunicationis incur-
sa pendet ab eventu futuro, qua-
tenus tūc erit nobis notum, Chri-
stophorum fuisse excommunicato-
rum, per illam veneni propinatio-
nem, suo consensu, aliquo modo
factam, quando ex morte clerici
constabit venenum fuisse ab illo
Assassino propinatum; de cuius ve-
ritate Christophorus nunc quam-
plurimum dubitat.

Nec exēplum de sagitta est ad
propositum. Illa enim quādiu per
aerēm volat, non dicitur tangere
clericum. Et cum verba sint cum
effectu accipienda, cap. Relatum,
de cler. non resid. & not. Can. in c.
Cum in cunctis, de ele&t. §. clericis,
sane non sufficit, vt quis in exco-
municationem hanc incidat, sola
attentatio; sed requiritur, vt peruen-
iat ad actum consumatū, & vim,
vel lēsionē inferat clero, vt Ioan.
de Lig. post Ioan. And. in cap. Per-
petu, de Ele&t. lib. 6. & Summis tā
omnes verbo, Excommunicatio,
contra percussores clericorum af-
seuerant. At venenū quamvis non
perficiat totalem suum effectum,
nisi præscripto, ac determinato tē-

pore: a die tamen, quo prōpinatur,
agit, & operatur ad mortem paula-
tim corruptique dispositiones
vitae: & tandem cor, adit. Et ideo ab
illo principio offensa est persona
clericis, ac per consequens ex tunc
excommunicationis vinculo fuit
Christophorus innodatus.

CASVS QVADRAGESI- mus septimus.

FActa est, per Episcopum monitus,
vt qui habet instrumen̄ia, vel scri-
pturas attinentes ad res Ioannis de-
functi reuelet infra sex dies, quibus
elapsis lata est sententia exco-
municationis contra inobedientes. Interim
Petrus, qui habebat vnum ex his in-
strumentis, erat Romæ nec sibi de ta-
li ad monitione seu exco-
municatione quid quam fuit relatiū, nisi post duos
menses à quibus Bononiam venit. De
qua certior factus, persistit adhuc
per multos d̄is in non dando tale
instrumentum.

Queritur, an in exco-
municationem
incurrexit, & quid Confessor ei præ-
cipere, teneatur.

REspondendum arbitror, Pe-
trum in exco-
municationem
non incidisse. Adducor autē in hāc
opinionem. Tum quia exco-
municatio ultra terminū statuētis, nullū
habet vigorē; vt in proposito afferit
Tab. Excō. 4. §. 4. & Armil. eo. §. 34.
Tū quia sententia exco-
municationis,

tionis, veluti suspendi, aut mutari nequirit, nisi de consensu iudicis, illam ferentis: cum id iurisdictionis sit actus: ita neque diffteri, mutari, aut prolongari: ita ut transacto temporis limite, in quem fertur, iterum incurritur; ut tradit ultra alios Navar. in suo Manu. cap. 27. num. 15.

Tum quia, si haeredes Ioannis, in quorum favorem, & instantiam lata est illa excommunicationis sententia. alicui ab ipsis petenti virginis dierum, aut pluriū prorogationem, eandem libere concessissent, etiam posito pacto, ut si ultra viinti dierum spatium, non restitueret dicta instrumenta, reincirat in excommunicationem, profecto nequequam talis, cui facta esset illa prorogatio incidisset, non reddendo instrumenta, in excommunicationem, nisi forsitan interuenisset nouus consensus iudicis; quia excommunicatione, nasci non potest ex contractu, sed solum ex sententia data; que iurisdictionem requirit. Et ideo cum fuerit limitata ad sextum diem, non potest, illo termino transacto, habere nouum effectum, sine noua iudicis voluntate. Ergo a simili, cum transactis sex diebus peremptorij, in quorum ultimo excommunicatione sortiebatur effectum; coque termino precludebatur Petrus, qui interim Romae erat, iustumque habebat dictam sententiam ignorantium; nec nisi post duos menses de illa sibi co-

stitit, non incurrit excommunicationem; ut colligitur ex Sylo. ex-com. 2. q. 3. in fine, & Angelo. Ex-com. 1. §. 21. & est doctrina Bald. in l. Tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pactis. Ut enim excommunicatione non potest nasci ex pacto, ita nec ex curlo solius temporis.

Tandem confirmatur, quia ne excommunicatione, quo ad futurum effectum duraret in perpetuum, praefixit Episcopus illi sex dierum terminum: ita ut excommunicandi intentio non pro quibuscumque annis ad omnes extendatur: sed ad illos dumtaxat, qui intra dictos sex dies illi non obedierint. Si enim aliud intenderet Episcopus, non apposuit set sextum diem. Ergo cum simius in materia odiosa, quae ultra terminos extendi non debet: & excommunicatione ab excommunicatis intentione vires sumat, iuxta doctrinam Pan. in cap. Ex parte, & primo de offic. ordi. & glos. in cap. 2. de test. cog. & in cap. 1. de iudic. sequitur manifeste Petrum, cui non nisi post duos menses innotuit dedicata excommunicatione: qui tempore, quo fuit lata Bononiae, erat Romae, non ligari tali excommunicatione: ut quae ultra sex illos dies, in quibus ipsum absente & penitus rem ignorantem, non comprehendebat, nequaquam extendatur. Vide Tabien. verbo Ex-comm. 4. §. 4. in fine, & Armil. eo verbo, §. 34. Præcipere tamē debet

Confessor

Confessor Petro, ut quā primū tale instrumentum restituat hēreditibus Ioannis; quod si noluerit, tāto minus erit absoluendus, quanto instrumentū de te maioris ponderis, ac momenti fuerit; cum retineat alienum inuitō domino; nec remittatur peccatum nisi restituatur ablatum; vt docet D. Thom. 2.2. q. 66. art. 6. & prob. c. fin. 14. q. 6. cap. Fures, cum tribus sequent. de furt. Quod si ex intentione dolosa huīuscē instrumenti incurrerunt aliiquid damni hæredes Ioannis, obligandus est Petrus, ad reficiēdum illud damnum, iuxta Confessoris prudentiam, consideratis omnibus, rei, temporis, loci, & personæ, cæterisque circumstantijs, Alexan. Halenlis 3. part. q. 87. Adrian. in 4. de rest. Sotus lib. 4. de Iust. & iure. quæst. 7. art. 3.

CASVS QVADRAGESI- mus octauus.

LVcas non modo prope cauponam, seu tabernacū suam efficit, vt meretrices habitent: sed etiam permittit, vt quibuscumque aduentientibus inseruiat, nec eo precipue animo, vt peccata cōmittant, sed vt hilares reddantur, & libertius plures eo diuertant. Qui etiā cum sciat aliquos Ciuitatis inebriari sape ibidem: nihilominus vinum quoties, & quantū volunt, vendit, & propinat.

Queritur, cū huiusmodi res sit Pa-

rochiae manifesta, an possit nihilominus absolui, & cum qua pénitentia sacrā Eucharistiam sumere.

Multa in præsenti casu dubitantur. Primū est illud. An Lucas sic Meretrices permittendo lethale cōmittat culpā; videtur siquidem excusari; eo quia malo potius videtur alieno vti, quam ad malum inducere. Nec enim ipsius animus est, vt peccent; sed iam quod depravatæ vitæ sunt, & publice permittuntur, earum malo, inseruire bono suo; sicut Saraceni iumento vti ad utilitatem propriā; & si sciatur, vel credatur, superstitione, & cum peccato iuratus, est licitum. cap. Mer. 22. q. 1.

Respondendū nihilominus est, Lucā peccare mortaliter, efficiēdo meretrices habitare prope tabernacū suam, & permittendo, vt illæ aduentientibus inseruant.

Tum quia communicat peccato alieno, offerens aduentientibus probabilem occasionem fornicādi; quam si ibi non inuenissent, in peccatum non laberentur. Multi enim sunt exteri qui si contiguas meretrices illic nō reperirent, nec tabulæ interuenientes, ad peccandū cum eisdem adducerētur. Quo fit vt Lucas non modo cōsentiat occasiō inductiæ ad fornicatiōnem; verum etiam eandem, quāuis intentione minus principali, offerat. Ad Rom. 1. in cap. Notum.

2. quæst. i. cap. i. de offic. deleg. pro quo facit decretum P. Augustini, cap. Mouet, 22. quæst. 2. quo probatur esse peccatum, inducere infidelem, ut per suum falsum Deum iuret: quamvis licitum sit ab illo petere, ut iuret se pactum initium obseruaturum, ut ait D. Thom. 2.2. quæst. 78. artic. 4. & ibidem Caiet. cui concordat Sotus de iust. & iure lib. 6. quæst. i. artic. 5. Cum igitur Lucas inducat virtualiter, & interpretative, saltem per illam mere- tricium occasionem præsenté, eos, qui ad suā tabernā adueniunt, ut in lapsum carnis incident, nō potest à peccato mortali excusari.

Addē negari, non posse illam meretricum familiaritatem in honestam, & præstita ad tabulam lasciuia obsequia, esse sufficientē impulsum, ut homines esca, & potu satiati peccent lethaler. Ille autē, qui facit aliquid, quod iuditio boni, & prudentis viri, est sufficien- ter impellens proximum in culpā mortiterā, ciudē culpe est reus, ut ait D. Thom. 2.2. q. 43. artic. 3. & 4. & S. Ant. 2. part. tit. 7. cap. 4.

Tum quia veluti is, qui aliquā Synagogam Iudaorū ædificat, aut reficit, quamvis sine aliqua intentione mouendi ad peccatum id faciat, delinquit mortaliter: quia aliquo modo præbet ansam, & openi ad peccandum; ita qui sollicitat meretrices, ut prope suam tabernam habitent; ut plures ad il-

lām cōfluant; illasque admittit, ut inferniā aduenientibus, opitulatur magna ex parte peccato illorum, Arg. cap. Sicut dignum. §. Illi autē, & §. Hi quoque de homicid.

Tum quia dato, quod animus Luca sit, ut multi ad tabernam vēniant, quo melius vendat res suas; & vtilitati propriæ cōsulat: nihilominus tamen, cum adeo parui extimet salutē proximi, ut id agat, quod credit proximū ad peccatū fornicationis alecturum, in crimē incidit lethale, arg. capit. Nihil de prescript. & cap. 2. de oper. nou. nunc. Ut enim qui transiret per ianuam domus alterius, quem ob illum transitum mortifere, ira, vel odio peccaturū crederet, mortale cōmitteret scelus: eo quod patui- faciat spiritualem salutē proximi: ita qui contiguas tabernae habet ex proposito meretrices, & eas propinate, & inseruīte facit homi- nibus aduenientibus, clarum est paruipendere, quod illi concupis- centia erga illas inflammantur: & ideo inferno est dignus, ut colligi- tur ex D. Tho. 2.2. q. 187. artic. 9. & glos. cap. Quis autem, dist. 10. Na- uar. in Man. c. 17. num. 195. §. Ex his sequitur. Nec ratio, quæ ad oppo- situm adducebatur veritati con- clusæ obest.

Tum quia non vtitur malo me- reticum, petendo ab eis rem ali- quam ex se bonam: imo malam, & salutē eorum, qui ad tabernam acce-

accedunt periculosa, ut est cohabitare contigue, & insertuire mensis.

Tum quia, licet non inducat meretrices ad malum; ut quae ex sepe paratae sint semper ad peccandum, inducit tamen virtualiter, & interpretatiue homines illorum aduenientes, offerendo eis occasionem impudicarum mulierum, quarum familiari colloquio prolabuntur facile in concupiscentiam.

Tum quia petens ab infideli, ut iuret stare in ipso contractu, petit id, quod dicitur tu est. Vnde si alius iurat per falsos Deos, non petenti, sed iurantem attribuitur: ut declarat Caiet. 12. q. 78. art. 4. & lib. 17. in Respon. 14. in Respon. ad 3. At vero Lucas petens a Moretricibus, ut habitent proprieam tabernacula ad trahendos illorum homines, & permittens, ut ad mensam illis seruiantur, petit interpretatiue id quod est illicitum ex parte meretriciuu, ut putat quod hominum animos alliciantur, & attrahant in honeste, prospicitque parum salutis spirituali aduentium, ut quibus dat ansam usum frequentissimam ad fornicandum, & ita petit, id, quod est occasio proxima non meretricibus solum, sed hominibus illorum occurrentibus, ut in peccatum prolabantur, propter quae omnia nequit a culpa, aeterno suppicio demandanda, excusari.

Inquiritur secundo. Vtrum sciens aliquos inebriari sepe in sua taber-

na, eisque nihilominus vinum quoties, & quantum volunt vendens, & propinans, peccet mortaliter.

Respondendum est affirmatiue cum D. Tho. 2.2. q. 150. art. 1. Tu quia usus rationis est multo maius bonum, quam usus domus: sed qui priuaret aliquem usum suum domus non solum totaliter, hoc est in perpetuum: sed etiam ad tempus, puta uno die, peccaret mortaliter, quoniam usus ille, quo priuatur est bonum notabile, & circumstantia temporis noti facit, ut pro nihilo habeatur, igitur multo magis priuans proximum suum usum rationis per unum diem, peccabit mortaliter. Cum vero consuetudo faciat, ut Lucas scire debeat, illos homines tanto potu inebriatos esse, sequitur, quod dando illis venum in tanta quantitate, non potest per ignorantiam excusari. & ideo sciens, & volens fuit causa, quod inebriantur, arg. l. quod te. ff. d'erebus cred. Nauat. in man. cap. 23. num. 121.

Tum quia ille, qui venderet arma ei, quem scit emere, ad interficiendum seipsum, peccaret mortaliter, ut docet, S. Ant. 2. pat. tit. 1. c. 24. S. ri. arg. cap. Notandum. 2. q. 1. Eigo a parti, qui vendit illi venum, quod scit inebriatum sibi seipsum, cu priuans seipsum sic violenter, & iniuriose tam notabilis bono, ut est rationis usus, delinquit letaliter: quoniam usus rationis

R E S P. C A S.

non est bonum voluntarium, sicut domus; sed est bonum naturale, sicut oculus, manus, & cætera naturalia. In naturalibus autem ita peccat mortifere priuas seipsum, sicut priuans proximum: quia homo non est dominus suorum naturalium, ut possit se priuare illis, cum vult: sicut potest donare domum, & illius viuum; ut docet Caiet. 2.2. q. 150. art. 2. in q. An vna ebrietas inferat notabile documentum.

Tum demum, quia non solum peccat, qui aliquod peccatum committit: sed etiam omnes, qui eidem culpæ consentiunt, vel adiuuando, vel non impediendo verbo, & operere, cum possunt; iuxta illud ad Roman. i. non solum, qui faciunt; sed & qui facientibus consentiunt, cap. i. de offic. deleg. Vbi glossa, & omnes, cap. Sicut dignum, de Homicid. Et declarat D. Thom. 2.2. q. 62. art. 7. Sed Lucas vendendo vinum illis, quos nouit tanta quantitate vini inebrari, non impedit id, quod si non videret in tanta copia vinum, posset impedire, igitur peccat mortaliter.

Nec excusatur Lucas, eo quod si ille non vendidisset talibus vi- num, irent alio emptum, & nihilominus ibidem inebrarentur. Nam ut qui vendit gladium illi, quem scit emere ipsum, ut se, aut proximum interficiat, non excusat- tur: eo quod ab alio videretur: Et veluti percutiens iniuriosè proximum,

non excusat à crimine; eo quod si ipse non percussisset illum, ab alio esset sic, vel magis percutien- dus. Exempli gratia. Si aliquis do- minus famulis suis præciperet, vt nomine suo vindictam sumerent de Antonio; illumque occiderent; & cum quisque dictorum famu- lorum velleret, & niteretur talē oc- cidere, nihilominus unus ipsorum anteiret; & gladio Antonium per- foderet, nequaquam excusaretur ab homicidij scelere: pro hoc quod etiam si per ipsum non per- ficeretur, aliis iussu eiusdem do- mini, vel omnes insimul famuli illud erant perpetraturi. Ita qui vendit & ministrat vinum illis, quos solitos nouit inebrari, non excusat à peccato consentiendi, & cooperandi in talem ebrietatem, quamuis si ipse non vendidisset, ab alijs emerent.

Nec valet, si quis obijciat opifi- ces, qui calceos & sandalia, vel ve- stes vendunt meretricibus, non pec- care mortaliter, quamuis sciant ip- sis rebus illis peccaturas, & ideo à simili qui vinum vendit illis homi- nibus, non peccare, quamuis sciat illo vino eos peccatueros.

Respondemus, disparem esse rationem; quia opifices illi non in- ducunt, nec iuuat direkte per illas vestes, & calceos ad meretricandū. At Tabernarij vendentes vinum, propinantesque illud dictis ebris, non modo tacite, imo ut pluri- mum

mum expresse, inuitant & iuuant directo ad inebrandum & consentiunt inebriationi.

Vnde sicut Tabernarius ministrans cibos vetitos ijs, quos sciret certo nullā habere causam frangēdi iejuniū, peccat M. cū charitatis sit non solum velle bonū dilectō; sed remouere malum, seu cauere offensam; & multo magis nō præbere ea, quibus offenditur. Vnde dist. 86. cap. culpam. & 83. cap. Errōr, dicitur, quod facientis culpā habet, qui quod potest corrigere, neglit emendare. Et quasi declarando, quod dictum est, subditur. Nec caret scrupulo cōsensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, quod est doctrina Gabriel. in 4. dist. 16. q. 3. artic. 3. dub. 6. Ad eundem modum Tabernarius ministras copiā vini his, quos nouit saepe inebrari, culpam incurrit lethalē, quia & si non sit fortasse causa principij peccati, est tamen causa actus, per quē peccatum exequitur, aut saltem continuationis illius, vt in simili tradit Maior in 4. dist. 15. q. 4. & colligitur ex D. Tho. 2. 2. q. 247. artic. 4. & multo clarius. quæst. 150. art. 1. in Resp. ad 3. vbi sic inquit. Qui inuitat aliquem ad bibendum excusatur à peccato, si ignoraret talem esse conditionem bibentis, vt ex hoc potu inebretur, sed si ignorātia desit, neuter à peccato excusatur. Tabiena verbo Ebrietas num. 2. S. Anton. 2. par. tit.

6. c. 3. §. 2. sic inquit. Tabernarij, cū perpendunt aliquos ex nimio vi- no sumpto inebrari, quod experi- ti sunt pluries, vt in ebriosis, & nō curant propter auaritiam, grauiter peccant. Angelus verbo Ebrietas. §. 1. & alij.

Vltimum principale quod pe- titur. An cū huiusmodi res sit Pa- rochiae manifesta, possit nihilomi- nus absoluī, & qua cum pœnitentia Eucharistiam sumere.

Ex his, quæ dicta sunt facillimè dissoluitur. Nam cum ostēsum sit Lucam peccare mortaliter, tam admittēdo illas meretrices, quam vendendo vinum illis, quos nouit tanta quantitate vini inebrari, & hæc sua peccata sint publica, & Pa- rochiae manifesta, potest quidem si sancte confiteatur, & vere pœni- teat, & omnem meretricandi oc- casionem è contiguo Tabernæ ex- pulerit, vinūque denuo illis ebris non vendere proponat, absoluī. Quia in absolutione præstāda, pru- dentissimus debet esse Parochus, vt non faciliter, nec leui imposita pœnitentia illam concedat, sed primo experiatur, an Meretrices, quibus habitandi tuguria locauit, ab eisdem effectu ipso eiecerit, vel si locari procurauit, expelli sollici- tet, & intra Tabernā nequaquam ex- cipiat, nec ingredi permittat.

Ad sacram autem communio- nem admitti nō debet, donec pù- blice pœnitentiam agat, aut Paro-

chus facta sibi ab ipso facultate, publice denuntiet nō modo præteritorum peccatorum, datique vniuersitatem Parochiæ scandali pœnitere, & confessum esse, sed etiam omnem de futuro occasionē esse ablatam.

Tum vt, qui Lucæ prauis exemplis offensi fuere, ciuidem emendatione ædificantur, iuxta Bonau. & Palud. in 4.dist.9.q.4.

Tum quia Parochus faciendo fecus, particeps fieret criminis scandali, quod Lucas præbet, ita turpi, & infami contagione publice fœdatum, ad purissimam communionem accedens, cōtra Canone. Pro dilectione. de consecr. dist. 2. &c. Si tantum, & ca. Si placuit. 6. q.1. &c. Si sacerdos extr. de officio Ordinarij. Vnde D. Chrysostomus in lib. de compunctione cordis, & clarius hom. 83. super Matthæum, vehementer admonet eos, quos manifeste consiliterit peccatorum fôrdibus esse pollutos à sacra cōmunione arcendos : alioquin pœnam ministrantibus imminere, eo quod dominum irritent. Quare cum illi, de quorum culpa publice constat, & emendatione latet, iniuste petant communionem, iusteque à Parocho negati illis posse, si conferat, sponte sua confert: atque ideo particeps sit illius criminis, vt ait Durandus in 4.distin. 2. quæst. 5.

Addit etiam Parochum nō esse

rei sacræ dominum: sed dispensatorem, qui debet sacramētum digne tractare, & tanquam minister irrogat ipsi sacramento iniuriam, ipsum ministrādo his, qui in publico scandalo perseverant contra domini præceptum, Nolite sanctū dare Canibus, neque margaritas ante porcos projicere.

Concludo igitur Lucam peccare mortaliter tum in meretricibus sic admittendo, tum in vino ebris vendendo. Et cum hoc sit notissimum Parochiæ non esse absoluedum, nisi vere pœnituerit, nec cōmunicandum nisi prius de emendatione publice cōstiterit; D.Tho. in 4.dist.9.art.5.q.1. & 3.q.80.artic. 6. Sotus in 4.distin. 12. q. 1. artic. 6. conclusi. summisq; omnes verbo, Eucharistia, & verbo, Communio. Nauar. in man. cap. 21. de præceptis Ecclesiæ num. 55.

C A S V S Q V A D R A G E S I - mus nonus.

Matthæus annorum tredecim, cum summo flagraret legèdi, & scribendi studio, Patre ac Matre viuentibus, voulit Religionem, si utrumque posset recte consequi. Nunc vero decimum sextum attigens annum, Patre mortuo, & de tali emissio voto contristatus, rem matri aperit, cui vehementer displaceat, filium tali voto esse astricatum ut que alium non habet. precipitatque filio, vt vxor.

*Ven ducat. Ille consultit confessorem.
Queritur, an mater possit huius-
modi votum irritare, & quid debent
Confessor Mattheo consulere.*

P Ro huius Casus resolutione prænotandum duxi, votorum duo esse genera. Quorum vnum dicitur solemne, & est illud, quod professione tacita, vel expressa Religionis approbatæ, vel ex sacrorū Ordinum susceptione celebratur. Alterum appellatur simplex, & est quocumque aliud votum, siue occultum, siue publicum fuerit: quod nec in professione Religionis, nec in susceptione sacri ordinis constitut. c. i. de voto lib. 6. D. Tho. 2. 2. q. 88. Palud. in 4. distin. 38. q. 2. Scotus ea. dist. S. Ant. 2. par. tit. ff. c. 2. & summistæ omnes verbo, Votum. Vnde simplex votum est promissio rei tradendæ. Quia enim Deo aliquid promittis, tua restat ligata fides, id faciendi. At solemne votum est traditio personæ, siue promissa fuerit siue secus. Traditio autem non fit, nisi ubi ille, qui traditur, solemniter recipitur. Veluti enim nuptiæ eò dicuntur solēnes, quod uterque coniugum totaliter mācipatur rei vxoritie, ita per susceptionem sacrorum ordinū mācipatur clericus diuino ministerio, & per renuntiationem sacerduli, & professionem, peracto probationis anno in Religione aliqua, emissam, perfectionis statum reli-

giosus assumit, vt docet D. Thom. in 4. distin. 38. quæst. 1. artic. 3. & 2. 2. q. 88. ac late Sotus de Iust. & iure lib. 7. q. 2. ar. 5.

Præsupponendum est deinde, dispensationem, commutationē, & irritationem voti, longe inter se se differre.

Tum quia dispensatio requirit semper causam iustum, & rationabilem, qua dispensans poterit omnino votū relaxare, & ab eius obligatione vouentem liberare absque eo, quod illi quidpiā loco voti iniungat. At commutatio exigit ut id, in quod votū est redimendū, seu commutandū sit aliquid aliud melius; aut saltem æque bonum; quā erat id quod vouerat; melius quidem si ex mera vouentis libertate petatur commutatio, æquale vero si ex iusta aliqua causa. Irritatio autem non aliam expostulat rationem, vel causam, quam voluntatem illius, qui ad irritandum pollet facultate, per quam, obligationem vouétis inutilitat, & omnino annullat.

Tum secundo differunt; quia dispensatio, & commutatio voti, indiger iurisdictione Ecclesiastica; quæ non nisi ad Ecclesiasticos Prelatos spectat. At irritatio non indiget alio, quā quod vouens non sit lui iuris, sed alieni. Et ideo Pater, ipsoque deficiente, mater, quæ tutelam filiorum suscepit, & ipsitutores, vel curatores pupillorū vel

L 4 mino-

minorum, maritus etiam vxoris, & dominus suorum seruorum, & Abbas, vel prelatus religiosorum sibi subiectorum vota irritare omnino possunt. Nam vt recte inquit D.Thom.2.2.q.88.artic.8. Nullus qui alterius subditur potestati, potest se in ijs rebus, in quibus, illi subijcitur, obligare voto, quod validum sit absque eius consensu. Et ideo seper in tali voto intelligitur hec conditio. Si illi placuerit. Arg. cap.Pueila, & cap.Illud. 20.q.2.ca. Mulier.32.q.2.cap.Manifestum, & cap. Nolunt.33. quæst. 5. cum suis gloss. Theologi in 4.dift.38.S.Anton.2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. pag. 3. Caiet.2.2.q.88.ar.12.

Aduertendum est tandem, eos, qui carent ætate sufficienti ad contrahendum matrimonium (quæ in masculis, est cum ad decimum quartum annum, in foeminis cum ad duodecimum perueniunt) si eo pollèti iudicio, vt tam peccare, quā mereri valeant; posse vota quæcumque simplicia, tam personalia vt continentia, Religionis, orandi, ieunandi, & alia similia, quæ ipsius personam respiciunt, tum realia, vt quæ principaliter ad rem familiarem pertinent, aut donandi, aut sumptus faciendi, emittere, & ad illa obseruanda obligari, iuxta gloriam insignem ab omnibus receptam in cap.Mulier,q.2.& Panorm. in c.2.de voto, & Innoc. cap. Scripturæ, eo. Nihilominus tamen pa-

rentes illorum, vel tutores, omnia personalia vsque ad supra dictam ætatem abolere, & irritare, sicut realia vsque ad vigesimum quintum annum, libere possunt. Cum enim ad rationem voti requiratur deliberatio, qua vouens se obligare intendat, & huiusmodi deliberatio duplice ex causa infirmetur, & inefficax sit, vel scilicet, ex defectu rationis, vt in furiosis, & amétabus, dum suo paroxismo subiectiuntur, vel ex eo, quod quis non est sui iuris: sed alterius voluntati subiectus; nullus siquidē potest per promissionem se firmiter obligare ad id, quod in alterius potestate cōsistit: eo quia votum est voluntarium, & quicumque est alicui subiectus, quantum ad illa, in quibus subiectus est, non est suæ potestatis facere, quod vult: sed dependet ex voluntate alterius. Hinc est quod infantes rationis vñi carentes, & pueri vsque ad decimum quartum annum, ac foeminæ vsque ad duodecimum, cum sint quoad se ipsos sub iugo parentum, & ab horum voluntate, sua dependeat: quoad res autem domesticas subiaceant vsque ad vigesimum quintum annum parentibus, vt habetur. ff. totto tit. de minor.25.annis. Hinc est, intra dictū tēpus si voleant posse eorum vota, ita à parentibus vel tutoribus irritari, & annullari, vt numquā amplius ad ea adimplenda teneantur: nisi completa ætate, qua

qua de iure eximuntur à parentū cura, eadem vota de nouo emitant; vt habetur, cap. Quidam, & cap. Placet, de conuersi coiugatorum, & D. Thom. ac Cajet. 2.2. q. 88. art. 8. Angelus verbo votum, 4. q. 2. Sotus de iust. lib. 7. q. 3. ar. 2.

His ita declaratis Respondendum est, posse Matrem, si filij habet tutelam, irritare & penitus annullare illud suum, de Religione ingredienda, votum: dummodo ipie Matthæus post decimū quartum annum non expresse illud ratificauerit, hoc est ita acceptum & gratum habuerit, vt expresse voluerit, tale votum valere in posterum: quamvis ad illud usque tempus simpliciter, & absolute non valuerit.

Ratio est, quia cū natura illius voti ante legitimam ætatem facti, habeat conditionem hanc implicitam, vt sit sine præiudicio paternæ potestatis, & nulla postea sit facta alteratio in dicto voto, quamvis mutata sit persona; quia per continuationem eiusdem actus, dummodo non varietur intentio non mutatur eius substantia, sit, vt remaneat semper votum in prima qualitate, & natura sua. Et ideo sicut à principio poterat à parentibus irritū reddi, sic semper perseuerat: nisi expresse de nouo approbetur.

Consolidatur hęc ratio, quia illud votum poterat ad decimū usque quartum annum irritari à pa-

rentibus, vt patet; vel ergo quod postea non possit irritari ab eisdē parentibus, habet ob tēporis solam continuationem, vel ob nouā intentionem vountis, vel ob natūram voti præteriti. Non potest dici primum. Nam tēpus nihil diminuit de natura voti, vt cuius obligatio non pendet à tempore, sed ab intentione, cum qua sit. Et ideo sicut, quæ fuerunt initio nulla, tēporis solo progressu non cōualeſcent, ita quæ fuerunt ex sui natura irritabilia, si aliud non interueniat, quam temporis continuitas, non amittunt suam naturam. Nec etiam potest dici secundum, nempe ob nouam intentionē vountis: nam præsupponimus Matthæum post decimum quartū annum nūquam nouum voluntatis actū habuisse, quo voluerit tunc vouere, quod olim vouerat. Cum enim in toto spatio quatuordecim annorum sit sub paterna cura, quoad personam, & quasi patris possessio; & ita promiserit id, quod erat alterius, & non suū, efficitur, nisi nouā ratificationē, quādo sui iuris est, efficerit, & de suo simpliciter voueat, manere semper parentes dominos materię illius, quae fuit promissa.

Nec sat est Matthæū credidisse semper votū suum esse validum: & ideo illud non ratificasse expresse, sed per talem credulitatem videri ratificatum implicite. Etenim actus credendi est actus intellectus, &

non

non voluntatis; obligatio autē vōti pendetā voluntate. Nec vllus vnquā dixit quod per hoc solum; quia credebā aliquem cōtractum esse validum, vel me teneri ad dādam eleemosinam alicui, cui ta- men simpliciter non tenebar, antequam sic credidissēm, manere me propterea omnino ligatū semper, & altrictum ad id ipsum.

Nec etiam dici potest ratificas- se Religionis votum, per hoc, quia intendebat illud exequi. Nam intendere exequi, & si spectet ad vol- luntatem: nihil tamen facit ad ip- sum votum, nec mutat naturā vo- ti: ed solū facit ad exequutionē vo- ti, quam respicit. Et ideo quamvis millies quis intēdat adimplere id, quod vout, non propterea coram Deo ratificat de nouo antiquam promissionē; sed eadē in sua priori vi consistente, statuit illam exequi.

Nec demum dici potest naturā conditionalis voti in absolutum ex eo cōmutatam: quod sicut pa- rentibus lege concessa erat facul- tas irritādi vota filiorum vsque ad quartum decimum annū, ita hoc transactō termino ablata est illis huiusmodi potestas. Etenim filius quāuis non iublit patri nisi vsque ad præfinitum tempus; nihilominus tamen intra illud tempus, ita est res patris, vt nihil possit, de se disponere, absque consensu illius. Et ideo pater semper remanet do- minus materiae pro tunc promisse.

.Velati si quis promitteret dare vi- ginti scuta pauperibus de pecunijs Antonij, quas habet in deposito, non tenebitur, quamvis ad pingue fortunam perueniat, & An- tonius ad miseriā, donare hēc vi ginti ex suo; & semper Antonio, quando sibi de tali voto consti- rit, erit liberū siue adhuc pecuniae sint in deposito, siue non sint, an nullare illud votum: cum de alieno nullus possit absolute vouere, sine consensu domini.

Quare cū Matthæus ante decimū quartū annum sit res aliena; & pater sit dñs voluntatis ipsius, po- terit in quocumque tempore sibi cōstiterit de tali voto, illud annul- lare, vel eidē cōsentire, vt pote de re, quæ erat tunc sua, sine fē factū.

Nec per hoc, quod quis lege ali- qua amittit quādam domū suam, fit propterea, quod fructus præte- riti, iure percepti, non fuerint sui; & non possit irritare quodcumq; votum, absque consensu suo, de il- lis factū.

Quare & si pater trāfacto quar- to decimo anno perdat ius in per- sonam filij, quoad aëtus futuros: nunquam tamē amittit ius, quod in ipsum habuit, quoad aëtus præ- teritos: ita vt quoties sibi consti- rit, filium voulisse de materia, cuius pater erat dominus, possit tale vo- tum irritare, vt de re sua, sine suo consensu emissum.

Adde etiā quod cap. Puella 20.

q.2.

q. 2. ideo dicitur votum solemne professionis à puella, quæ non habebat duodecim annos, per susceptionem veli emissum, debere statim, à parentibus irritari; quia si tardatur in irritatione tantu, quod iam puella sit aetate legitima, non potest amplius irritari.

Tum quia præsumitur ratificatum in aetate legitima, non reclamando, sed perfuerando in Religione, & faciendo eos actus, ad quos non nisi professæ admittuntur: per quos videtur tacite comprobasse, & solemnizasse votum; cum facta æquiparentur verbis. Et ideo Ecclesia, ad quam spectat iudicium de voto solemni, rationabiliter sic præsumit. Imo glossa ibidem, §. At si annu, putat illud statim debere incipere à tempore scientie, arg. 17. quæst. 2. cap. Si quis incognitus. Ita quod transacto anno, & die, à quo parentes sciunt puellam illam professionem emitisse, si statim non annullant, non possunt iam denuo, illud irritare: quia tacendo scientes, consensisse videntur. Quare cum in dicto decreto adiungatur ad votum soleme à puella factum, ante legitimam aetatem, posse statim, à parentibus reuocari, sequitur euidéter, quod in voto simplici potest non solum statim: sed pro quocumque tépore, post etiam aetatem legitimam à parentibus reuocari; dummodo in aetate legitima, in qua iam pater

non est dominus volūtatis filij, ab eodē filio non ratificetur. Ad quid enim apponetur a Cōcilio Truburienti, cuius est illud Decretum, particula statim, ad votum solemne, si etiam in omnibus simplicibus id ipsum eueniret?

Præterea vt voti obligatio impeditur ex defectu rationis, ita ex defectu materiæ, vt docet D. Tho. 2.2.q.189.artic. 5. in corpore, sed si quis ante rationis usum, qui communiter esse solet, in septenio, votū emittat Religionis, quod postmodum nec irritatum fuit, nec legitima aetate iterato confirmatum, non tenetur sic vouens illud postea obseruare; sed potest ex scipso illud annullare; eo quia nemo aetate illud legitimum tempus, tenetur Ecclesiasticis legibus, puta sacramentorum aut ieuniorum, & per consequens nec tenetur voto, quod ex deliberata voluntate pendet; imo non obligatur ad tale votum, iuxta mentem Sotii de Iust. & iur. lib. 7. q. 3. art. 2. post 4. conclu. in 2. documento; eo quia in re tanti momenti, vt est libertatis amissio, & Religionis ingressus; si non est certum, & cōpertissimum, quod habebat rationis usum, melior est possidentis conditio; igitur ex defectu materiæ, quando votum impeditur, hoc est, cū vouet quis id, quod sui iuris non est, sed alieni, si postmodum nec fuit acceptum a rei domino, nec legitima aetate, nempe quando.

quando sui iuris erat puer, de novo confirmatum, poterit à parentibus nullari, & irritum reddi, cum nulla maior ratio videatur in uno voto, quam in alio. Et si illud, quod ex defectu rationis est nullum, processu cuiuscumque ætatis, non conualescit, cur hoc, quod ex defectu materiae est conditio-
nale, processu cuiuscumque etatis non remanebit tale?

Facit pro hac opinione, c. Quidam, & cap. Placet, de conuers. cō-
iug. vbi maritus ingressus Religionem, eamque professus inscia vxore, est eidem reclamanti, & contradicenti, postea restitutus; nec eadē vxore mortua, tenetur iterum Religionem intrare: eo quia voverat id, quod non erat sui iuris pro tempore, quo vxorem habebat. Et ideo hac mortua, hæc obligatio, de ingressu Religionis, non reuiniscit: igitur à simili, cum filius de iure naturæ sit patris usque ad decimum quartum annum; nec possit, eodem inuito, se religioni prout obligare, sequitur quod postea à paterna subiectione liber, & quando est sui iuris non perdat prefatum votum suum conditionem intrinsecam, & natuam; quā habuit de consensu patris, cuius res tunc filius erat, nisi nouo voluntatis actu à filio approbetur. Ita Caietan. 2.2. quæst. 88. artic. 8. & multo latius, & clarius quæst. 189. ar. 5. cui subscribit Nauar. in Man.

cap. 12. de non vane iurando, num.
70. §. Interrogatus, an pater.

Fauerit etiā huic sententiae summopere verba illa Num. 30. vbi sic habetur. Mulier, si quidpiam voverit; & se iuramento constrinxerit: quæ est in domo patris sui; & in ætate adhuc puellari; si cognouerit pater votum, quod pollicita est; & iuramentum, quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit, quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit. Sin autem, statim vt audierit, contradixerit pater, & vota & iuramenta eius irrita erunt. Quibus in verbis pendendum est, non dixisse dominum, sin autem transacta ætate puellari non fuerit contradictum à patre, sit rea voti: sed statim, vt audiet pater, hoc est in quo cumque tempore illud constituit patri, siue in ætate puellari, siue post, & contradixerit, deobligata esse puellam à tali voto.

Nec ratio Soti de Iust. & iur. lib. 7. q. 3. artic. vlt. quod seruus dum erat sub alterius dominio, si votū emisit, quod nunquam à Domino fuit irritatum: postea libertate donatus, non potest ad dominum reuertere; qui illud irritet: neque irritationem teneri. Similiter militare in eo, qui est subiectus patri: ob quam solam rationem à nostra communi discedit opinione, quicquā habet momēti, aut roboris: cū maxima sit differētia in hac parte inter

Adui-

adultum, seu puberem respectu domini, & impuberem, seu filium minorem respectu parentum. Hoc tuin enim voluntas omnis est parentum: & ideo in nullo omnino possunt, de se ipsis disponere, absque illorum consensu. At puberes cum propriam habeant voluntatem, nec seruus sit domini absolute, & totaliter, sed solum in his, quæ eius seruituti, & dominio incumbunt, hinc est quod vota impuberis possunt à patre, adueniente etiā pubertate, irritari: cum sint facta de re omnino patris. At serui votū, adueniente libertate, non potest, iam irritari; quia non habebat dominus in voluntate serui potestatem, nisi secundum quid, hoc est in illis, quæ sibi præiudicabāt, quo præiudicio cessante, remanet votū in suo robore, ut notat Sylvest. Votum, 4. §. 2. versu. Quintum, & Nauar. in Man. cap. 12. num. 65. sed filius quia ad illam vique ætate neque est sui juris, ut cuius voluntatis est dominus pater, neque perfectū, & completū habet iuditium quale re quirunt obligationes & vota, propterea, Pater habet autoritatem irritandi, non solum ratione sui præiudicij, sed etiā ratione subiectionis, qua patri suberat puer, quando voulit.

CASVS QVINQVAGESI-
MVS.

STyluestro in sacris constituto obtingit iure hereditario castrum quoddam cum mero & mixto imperio. Cumque sint multa à predecessoribus publicata banna in pœnā sanguinis; ille eadem confirmat, & renouat, aliaque contra quosdam rebelles, de novo promulgat. Et nulla Summi Pontificis orienta super hoc specialiter dispensatione, sepe celebrauit, nullo sibi facto conscientie scrupulo.

Queritur, an talia faciendo banna, irregularitatem incurrerit.

HVIC casui videtur satisfieri posse, per tex. in cap. Episcopus, ne cler. vel Mona. lib. 6. quo loco dicitur, quod et si clericis nō licet causas sanguinis agitare: eas tamen cum iurisdictionem habet temporalem, debent & possunt, metu irregularitatis cessante, alijs delegare: vbi glof. §. super hoc maleficio, posse dictum clericum aliqui delegare, etiam specialiter super aliquo maleficio: puta homicidio in sua iurisdictione commisso; ut inquisita veritate iustitiam exequatur, & si ille exequatur, ut occidat, non propterea illum prælatū esse irregularem.

Ex quibus breuiter existimare dicen-

dicendum, quod Syluester si publicet illa banna, per modum legis, ad prouidendam populi quietem; & ad iustitiam per gubernatorem exequēdam; quamuis sciat aliquem morte ob id plectēdum, non est irregularis. Si vero publicat, per modum sententiæ datæ in causam sanguinis, imminentem de præsenti, tunc ab irregularitate non est immunis.

Tum quia ad incurrendam irregularitatem, quæ prouenit ex homicidio iusto, necesse est, ut sit vel dictum, vel factum directum ex se, & suapte natura, vel ex intentione speciali operantis in deformationem, vel homicidium: ita ut directio per quamlibet generalem intentionem non sufficiat: qualē habent principes, qui conduunt legē, cuius autoritate delinquētes traduntur morti, ut probat Archid. 23. q. 5. cap. Officia, & Panorm. cap. Sententiam, ne Cler. vel Mon.

Tum quia veluti speciale est in hac irregularitate, ut pro actu etiā iustissimo imponatur, ita speciale est, ut ad id requiratur cauila adeo propinqua, & intentio ita specialis, ut sufficienter sit ex parte operatis in homicidiū ordinata. Quo fit, ut Clerici, & Religiosi, qui interesse solent bellis iustis, & pijs, exhortando milites ad præliandum, & vincendum, non incurruunt irregularitatem: quamuis sequantur multa homicidia: quia non habet

intentionem specialem, vt homicidia huiusmodi fiant: nec ipsi suis manibus deformantur, sed solum ex se, & primaria, ac generali intentione exhortantur ad victoriam, & ne succumbant inimicis; & ideo vellet, ut victoriam assequerentur, absque cuiusque interitu. Quod si multi occubunt, id non est specialiter ex sua exhortatione intentum; colligitur ex Panor. & Com. in d. cap. Sententiam, & S. Anton. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. fin.

Quo fit, ut cum per dicta banha non intendat, prælatus velle, nisi sui status pacem, & tranquillitatē; nec illa ferat tamquam sanguinis sententiam in particulari exercendam, sed solum per modum penaloris legis, ut tales, vel tales delinquentes ad statum suum reuertentes, pena mortis plecti, possint, a suo iudice seculari, non videtur irregularitatis Reus, quamvis ex tali banno per modū legis, promulgato, sequatur homicidium; ut docet Sylvest. verbo homicidium, 3. §. 5. Tabien. verbo irregularitas, 2. num. 4.

Tum etiam, quia veluti prælato in defensionem Ecclesiæ, & fidei, inuocanti contra violantes ecclesiasticam libertatem, brachium seculare, & exhortanti tales, nō quidem, ut occidant, aut deforment (hoc enim esset directe ad homicidium prouocare) sed ut Ecclesiā, vel patriā liberent, & terras ab hereticis

reticis occupatas ad fidē reducant, non imputatur ad irregularitatē, quamuis ex inde aliqua sequantur homicidia. Ita banna faciens pro quiete & pace sui status, & si illa faciat, sub pena infligendę mortis à iudice, nullam irregularitatem contrahit: secus autem est, si banna haberent rationem Latæ sententię mortis in hunc, vel illum Reum.

Nec valet, si dicatur, quod intētio actualis, siue expressa, & virtualis, siue tacita, æquiparantur, l. Cnm quid, ff. de rebus cred. & cap. Quemadmodum, de iure iur. Et hunc prælatum edendo talia banna, virtualiter velle, vt occidentur, & suspendantur illi banniti; cum aliter bannum exequi in illis nequeat. Iam autem, qui vult antecedens, vult etiam necessario consequens, l. 2. ff. de iuris. omn. iudi. cap. Præterea, de offic. deleg.

Respondendum est, illud valeare communiter: sed non in his, quæ spectant ad incurriendam irregularitatem ex homicidio proueniente à causa iusta. Neque enim ea, quæ sufficiunt in homicidio iniusto, vt incurritur irregularitas, sufficiunt in homicidio iusto. Nam qui iubet aliquem percuti baculo iniuste, prohibendo etiam omnino, ne tali modo percutiat, vt interficiat: si tamen iussus ille interficit, est iubens irregularis: quia illa causa reputatur propinqua; & illa intentio habetur, vt sufficiens,

cap. fin. de Hom. lib. 6. Non tamē prælatus habens iurisdictionem temporariam, si iubeat gubernatori, vt iustitiam exerceat, quamuis inde certo nouerit, debere aliquę suspensi, in irregularitatem incurrit: quia vt supra diximus, sicut speciale est in huiusmodi irregularitate, vt pro actu etiam iustissimo imponatur; ita hoc specialiter in ea sola repetitur, vt non contrahatur, nisi per causam propinquissimam, & intentionem in aliud non intentam principaliter, quam in homicidium, seu deformationem. Et hinc est, quod opem ferens, & assistens; etiā sine armis iniuste præliantibus, dare dicatur, tales causam; & habere tales intentionem sufficientem ad irregularitatis pœnam, vt ait Innoc. cap. penultimo, de Homic. & tamen qui assistit iniuste præliantibus, non dicatur dedisse tales causam; quamvis aliqui occidentur, capit. Igitur, cum 3. sequentibus, 23. quæst. 8. etiam si ipse assistat armatus, capit. Continebatur, de cleric. percuss. immo etiam, si hortetur, capit. 3. eodem titul. Syluest. & Tabiena, vbi supra, Armila Verbo, Irregularitas, num. 18.

Per quod etiam satisfit ad illud, quod adduci potest ex cap. Presbyter, & cap. Cötinebatur, cum multis alijs de homicidio, ad incurriendam irregularitatē, satis esse, velle illa in causa sua. Et ideo Sylvestru, confir-

R E S P. C A S.

confirmando præterita banna; & edendo futura, quæ sunt sanguinis, nō posse ab irregularitate esse immunem, si ob ea aliquis ex bannitis interficiatur, ut quæ sint lenitati sacerdotali: quā Christus est professus, quamque in suis ministris voluit Ecclesia inesse, sub pena inhabilitatis, ad Ecclesiastica peragenda, non parum aduersa.

Occurrentum est, huic rationi locum esse in irregularitate ex homicidio iniusto proueniente; in qua, causa quæcumque in illud directa, sufficit. Non sic in ea irregularitate quæ ex iusto accedit homicidio. In hoc enim non nisi causa proxima, & specialis in deformatione ordinata requiritur; de qua non intelliguntur præfati Canones, Nauar. cap. 27. num. 216.

Et si quispiā adhuc vrgeat Christum non assumpsisse sacerdotalē potestatem iudicandi; sed spiritualem regni cælorum; unde fieri videtur consequens, vt nec clerici possint illam exercere, dicente etiam Paulo, 1. ad Timoth. 3. oportere Episcopum sine crimine esse, non violentum, non percussorem, &c.

Dices cum Soto in 5. lib. de iust. & iure q. 1. art. 4. non aliud hoc argumento cōcludi, quam quod potestas Ecclesiastica qua ratione spiritualis est, nō se extendit ad iudicia sacerdotalia ferenda, nisi quatenus ordinem habent ad finem spiritualem. Huic tamen non repug-

nar, quominus clericī possint sacerdotalē principatum exercere per seipso authoritate summi Pontificis; & per alios à se delegatos auctoritate propria in illis terris, in quibus laicam iurisdictionem habent. Neque diuī Pauli intētio est prohibere, ne sacerdotalis ordo in iudicem sanguinis assumatur, cum id ab Ecclesia fieri possit, & soleat; imo nec etiam, vt tamquam publicæ potestates in malefactores non animaduertant, sed solum ne tamquam priuata personæ, & cū officio publico non fungūtur, sint occisores.

C A S V S Q V I N Q V A G E S I-
mus primus.

Angela obligata speciali voto ad recitandum singulo quoque die Virginis Coronam, cum illam unico contextu, & sine aliqua interruptione posset perficere: diversis tamen horis eiusdem diei interruptis Coronā sepissime dicit per partes: idque cōfessori explanat.

Queritur, an voto satisficerit; sitque ei iniungendum, vt deinceps totam simul dicat.

DVO præsens casus expostulat, quorum primum est. An voto Angela satisfaciat? Secundū est illud. An supposito quod satisfaciat, iniungendum nihilominus illi sit, vt in futurū totam in simul Coro-

Coronam recitet, vel non nisi per partes, ut consuevit.

Et quo ad primum non desunt rationes, quibus ostendi possit, forsitan Angelam, ita per partes recitantem non satisfacere suo voto.

Tum quia consuetudine receptum est ab omnibus, dictam coronam, non nisi totam, & insimul dicitur; habereque rationem vnius actus completi ex pluribus imperfetis compositi. Consuetudo autem sortitur vim legis, leg. de quibus, ff. de legibus, & cap. Ecclesiā. 12. dist. Et omnium interpretū certissimus est in rebus incertis consuetudo, cap. Cum dicitur, de consuetud. l. Minime, ff. de leg.

Tum quia tota Corona, videatur habere rationem vnius horae Canonice. Vnde in multarum Religionum constitutionibus imponi consueverunt laicis, & cōuerſis Religiosis, pro diuino Officio dicere certunt numerum coronarū, quasi quod vna duntaxat Corona, non respondeat toti Officio, sed alicui solum horae. Nam autem hora Canonica debet dici integre & sine interruptione, ut colligitur ex cap. Misiās, & cap. Cum ad celebrandas, de consecratione distinctione prima, ubi dicitur, quod nullus Ecclesiæ minister officia Ecclesiæ imperfecta prelummat omnino relinquere.

Tum quia vnius actus vno te-

pore, & sine interruptione fieri debet, vt patet in stipulatione & testamento, l. i. §. i. l. Continuus, de ver. oblig. & l. Hæredes palā. §. fin. ff. de testam. & l. Hac cōsultissima. C. eod. tit. Iā autē vna corona non nisi vnta videtur esse actus.

Tum denique, quia diuinum officium non debet, relinquiri incepsum, cum ad hoc iussum sit fieri, vt non interruptum noscatur, cap. Nihil 7. q. 1.

Quibus tamen non aduersantibus, afferendum est Angelam sic per partes Coronam Beatæ Virginis recitantem, suo voto satisfacere.

Tum quia, veluti omnes horæ Canonice vnius diei, & si sint vna oratio sub certo numero psalmorum, lectionum, & aliorum huiusmodi ab Ecclesia, pro suis ministris ad laudē Dei ordinata, ut tradunt communiter Doctores, nihilominus tamen septem, vel octo interruptis horis sufficienter, & iuste perficitur; vt patet ex communi Ecclesiæ consuetudine, qua Matutinum media nocte, & prima diluculo, & ita aliae diuerlo temporis interuallo recitantur.

Quare à simili Virginis Matris Corona, quę constat ex quinque partibus, quarū vnaquaque habet vnum Pater, & decem Ave Maria, poterit dici quinquies, spacijs diei distinctis. Et vt illi, qui diuino officio persoluendo sunt astrikti, sa-

M tisfaciunt

satisfaciunt suo oneri dicendo partes totales, hoc est primam, tertiam, sextam, & ceteras distinctus diei temporibus, ita Angelam, quae vouit Coronam, satisfaciens suo oneri, recitando partes totales, hoc est decem Ave Maria, cum uno Pater, diuersis diei interuallis.

Tum etiam, quia si pro Indulgentia aliqua obtinenda, vel paenitentia implenda, vel voto aliquo exequendo fuisset impositum alicui, ut tali die visitaret quinque Ecclesiastis, clarissimum est, quod licet hoc perageret, interruptis partibus, visitando unam ante prandium, aliam post, & reliquias sub noctem; ita tamen, ut codem uno die visitaret omnes, satisfaceret sue obligationi, ut late probat Nauar. in comment. de Indulgencij super §. in Leuitico de paenit. distin. i. not. 32. num. 41. ergo Corona, vel Rosarium Beatae Virginis dicendum aliquo die, vel ratione voti, vel impositae paenitentiae, vel quacunque alia de causa, quamvis dicaiur per partes totales & interruptis horis, adimpletur sufficienter, & exolutur id, quod erat debitum.

Tum quia, ut se habet Rosariu gloriose Virginis ad suas integrales partes, quarum qualibet constat ex quinque Pater noster, & quinquaginta Ave Maria, ita Corona euangelica Virginis ad suas partes, quarum qualibet continet unum Pater noster, & decem Ave Maria,

sed usu communi est receptum, ut Rosarium per partes, & interruptis horis dictum, sit adamassim, & perfecte recitatum: igitur Corona Virginis per suas partes, & per interpositionem dicta, erit etiam complete persoluta.

Confirmatur, quoniam una decas Rosarij vel corona complectens decem Ave Maria licet videatur indivisibilis, nec interruMPI possit quoad illa, sicut una septem horarum Canonicarum quoad ea, quae continent una tamen decas Ave Maria separabilis, & divisibilis videtur ab alia decade, non secus, ac una hora canonica ab alia. Quare sicut negari non potest illum, qui singulas canonicas horas divisim, & separatim uno die recitat, praestasse recte suum munus dixisse que totum diuinum Officium; ita fateri necesse est, illum qui Coronam uno die, quantumuis diuersis horis recitat, perfecisse suum onus, & vere totam coronam pro illo die dixisse.

Adde, tandem omnem actum regulariter posse fieri per partes interruptas, exceptis his, in quibus contrarium iura statuunt. Vnde emptio, venditio, & alij contractus, dempta stipulatione, possunt communiter fieri per litteras, & nuncios; & sic magno interuallo inter consensum unius, & alterius, iuxta tex. memo. in princip. inst. de oblig. & consens. sed nullum ius natu-

naturale, diuinum, aut humanum prohibet, quin Rosarium, vel Corona gloriosae Virginis non posse per singulas suas partes, & tempore interrupto dici: ergo Angela interpellatis horis recitando coronam quoad singulas partes, votu suum fatis superque perfecit.

Nec rationes in oppositū allatę conuincunt, vt quæ ferè omnes falſo nituntur fundamēto, æquiparantes præfatā Coronā vni Canonicae horæ, quæ constat portionibus minutis, & indiuisibilibus; cū tamē assimiletur magistoti officio constanti ex singulis horis tanquam partibus separabilibus, sicut illa cōstat ex singulis decadis Ave Maria, vt iam explicauimus.

Quate ad primam rationē negamus hanc esse consuetudinem vniuersalem à doctis, & sapientibus receptam, vt præfata corona non nisi insimul tota, & sine interruptione recitetur, & quamuis sit vnicus actus, non tamen vnitate simplicitatis, & indiuisibilitatis, sed est cōpositus ex pluribus partibus, quarum, & si quelibet sit incompleta, & imperfetta in comparatione ad totam coronam, est tamen perfecta, & completa in ratione decadis, & in comparatione ad alias decades Ave Maria.

Ad secundum facilis est ex dictis responsio. Neque enim verum est, quod tota Corona habeat rationem vnius horæ canonicae: imo

habet rationem plurium horarū quoad hoc, vt sicut singulæ horæ possunt diuīsim, & separatim recitari, vt quarum quelibet compleatetur per certos suos psalmos, & antiphonas, ac versus, quasi per partes minutias, & indiuisibilis; ad cūdem modum coronæ partes possunt diuīsim, & disiunctim persolui, cū sint quinque decades, quarum quelibet uno Pater, & decem Ave Maria, tanquam portionibus minutis, & impartilibus cōstet. Vnde nō cōparamus vnam Coronam pluribus horis Canonicis in ratione valoris, & satisfactionis; quo pacto in Religiosorum cōstitutionibus pro onere totius officij imponuntur conuersis plures coronæ: sed æquiparamus solū illam diuīno officio in ratione totalitatis, hoc est, vt diuīnum officiū est vna totalis oratio continens plures partes ad inuicem separabiles, ita corona habet plures decades inter se pribiles.

Ad tertium concedimus esse aliquos actus, qui nō nisivno tempore, & cōiunctim fieri valēt, quorū vel natura est talis, vt nō patiātur suarum partium sectionē, vel iuridico statuto diuidi prohibētur: sed negamus omnes actus esse tales, imo regulariter possunt exequi, per interruptionem temporis, vt supra est ostensum.

Ad ultimum dicimus, longe disparem esse rationem orationis

R E S P . C A S .

priuatæ, & officij Diuini publici, maxime sacrificij missæ, de quo tex-
tus ille loquitur. Nam hoc, tum ad euitandum scandalum populi, tum ad non causandum tædium alijs, cum quibus dicitur, nō debet longa mora interfecari publice. At priuatæ orationes, quæ priuatim dicuntur, sunt alienæ ab his inco-
modis, & ideo possunt intercedi.

Concludo igitur, Angelam sa-
tis adimpleuisle suum votum de
recitenda singulis diebus Virginis
Corona: quamuis per partes, & in-
terpellatim recitauerit. Hęc exNa-
uar. in Enchiridion de Oratione,
& Horis Canonicis cap. 10. nu. 37.
§. Tertio principaliter quero.

Inquirebatur secundo. An dato
quod Angela suo voto satisfecerit,
dicendo coronam totam, sed per
partes disruptas, imponendum sit
illi à Confessore, vt denuo nō nisi
simul, & vno statu totā recitet, &
non sic diuīsum, & sigillatim. Nam
quod peccet saltem venialiter sic
recitando videtur probari.

Tum quia assuefactio inchoan-
di quippiam, & non finiendi est vi-
tium inconstantiæ, & inconsu-
mationis, vt inquit D. Tho. 2. 2.q.
53.art.5. & S. Ant. 2.par.tit.5. cap. 12.
& cōmuniter doctores, qui testa-
tur auctus omittendi opera cæpta
sine iusta causa, esse vitiosos.

Tum secundo, quia invrbanū,
& inciuile est, nō finire colloquiū
cæptum cum principe, & ad alia

sine causa diuertere; quod facit,
qui finire omittit coronam.

Tum quia id, quod admiscetur,
ne finiatur, distrahit ab attētione,
& deuotione, qua cum fuit coro-
na incepta, & proinde qui hoc
agit, non potest dici claudere, imo
aperijsse pectus hosti.

Quare cum partes confessoris
sint, remouere pœnitentē ab omni
crimine, etiā veniali, videtur ex
his imponendum esse Angelæ, ne
deinceps sic disruptim, & sectius
Coronam perficiat; sed insimul &
connexe totam.

Nos vero & si regulariter id fie-
ri, sciamus, nihilominus tamē, vbi
aliqua suppetit iusta causa recitan-
di Coronam Virginis per partes,
hortamur potius confessores, vt
pœnitentes incident ad illā, potius
dicendam per partes, quam con-
iunctim.

Tum quia sicut facultas dicen-
di horas Canonicas diuersis diei
spatijs magnam præbet occasione
recitandi illas commodius, atten-
tius, & deuotius cum frequenti, &
continua magis recordatione diu-
inorum mysteriorum: ita facul-
tas dicendi præfatas decades horis
diuersis, maximam offert ansam
frequentandi in die memorię Vir-
ginis deiparæ: & multo cum maio-
ri spiritu, & erga Deum affectu, il-
las dicendi.

Tum etiam, quia nullus nega-
re potest, per has partes, decades sic
diuisiim

diuisim recitatas præstare homini-
bus occasionem occupādi melius
tempus (quaꝝ pretiosissima res est)
quam si ob id, quod non possunt
totam Coronam finire, nolunt il-
lam incipere transigentes multa
temporis curricula otiose, dum ad
ecclesiam euntes, vel ad congrega-
tiones, & expectantes socios ad
horas dicendas, vel negotia expe-
dienda, vel expectantes ingressum,
& audientias principum, aut iudi-
cūm, aut aliorum quibus cum age-
re debent, detinentur, ibi otio lai-
guentes; nec recitant corona pā-
tem interim, eo quia arbitrantur,
cum nequeant eādem forsan per-
ficiere, nihil illis prodesse quoad
hoc, vt non teneantur denuo ean-
dem incipere. Quibus si persuade-
retur a confessoribus, quod opti-
me satisfaciunt recitando aliquā,
vel alias decades coronæ, & po-
steā negotijs peractis, non oportet
reincipere: sed reliquas inter-
missas perficere, otiositate in effu-
gerent, & libentissime in sacer-
tando occuparentur.

Adde etiam multos esse rusti-
cos, & ancillas, quibus impositum
est pro penitentia, vt singulis die-
bus Virginis coronam recitent;
qui si persuaderentur satisfacere
dicendo mane decem, & alia hora
decem, & sic diuisim pro tempo-
ris opportunitate, perficiens ala-
criter iniunctam pænitentiam, à
qua tamen sepiissime deficiunt, eo

quia obligatos se esse putant ad fi-
mul & coniunctim totam dicen-
dā, nec sibi superesse à quotidiani-
s laboribus tantum temporis,
quantum tantarum decadū mul-
titudo exigit.

Dērū hęc opinio Religionem
fouet, & piétatē anget, vt quaꝝ ad
multiplices in die habēdos oratio-
nis actus animum excitat: ergo est
fouēda, ea. fin. de fe iudic. ca. Rela-
tū de testamētis, l. Sunt personę.
ff. de relig. & fūmp franc.

Obiecta autem facile corrūt,
si dicamus illa non procedere in
orationibus priuatis, & q̄ue priuati-
m recitantur, sed in publicis, in
quibus ab Ecclesia sunt præfixæ,
& præfinitæ certæ horæ, quibus
dicantur, vt colligitur ex clem. l.
de celebrat. Miss. & c l. cod. tit. vbi
Innoc. & Host. & omnes alij hoc
annotarunt.

Et ratio diuersitatis est, quia
mis̄e, horæ canonicae, & aliæ orationes
publicæ non tam in fauorem,
& vtilitatem recitatiūm, quā
ad consolandum eos, qui illas sunt
auditui, & in fauorem vtilitatis
publicæ: quaꝝ consistit in diuinī
cultus augmento, sunt ab Ecclesia
institute. Et ideo certis diei horis
dicendę, quibus nec postponi, nec
anteponi, iusta sine causa possunt;
cum tempus illud sit præfixum
quaſi in fauore creditoris, & ideo
non prætermittendum, leg. Si ita
relictum, §. Pegasus, ff. deleg. 2. leg.

in fideicommisſ. §. Pegasus, ff. de vſuris, leg. Qui Romæ in princ. vbi glos. & Bart. ff. de verb. Obligat. At vero orationes priuatæ, cum præcipue sint ordinatæ ad commodū, & vtilitatem eorum, qui illas sunt recitaturi, non aliæ sunt in illis taxandæ, seu præfigendæ hore, quam quæ facilitati merito, ac deuotio- ni recitantium inferuiunt.

Quo fit vt qui coronam non coniunctum totam, sed per partes integrales, seu per decades diuerſis temporibus diei recitat, vt frequētius memoriam Virginis habeat, & ſepiuſ in die mentem in Deum eleuer, deuotiusque ac cōmodius suas orationes perficiat, multo vberiorē ſpiritualis gratię fructum ſibi comparare, quam ſi totam copulatim cum minori deuotionis feruore recitasſet. Hæc enim antiqua erat ſanctorum patrum Agyptiacorum consuetudo, vt orarent parum & frequenter, parum quidem vt attentiores preces effunderent, frequenter autem vt ſepiuſ cum Deo cōuersarentur, vt referr Cassianus, lib. 2. c. 10. & P. Augustinus ad Probam citatus à D. Tho. 2. 2. q. 83. art. 14.

Neque huiusmodi affuefactio recitandi ſic per partes coronam, appellari potest vitium inconstan- tia. Tum quia id nō fit ratione effugiendi laboris, ſed maioris acquirendæ deuotionis, & occupandi tempus melius.

Tum quia incepiffe, & non finiuſſe tunc eſt vitiū, quando ora- tio interrumpitur termino indebito, vt qui inciperet decadē, & non finiret, ſicut qui inciperet primam, nec illam terminaret. Vnde ſicut non diceretur ea actio inconsu- mata, vel imperfecta, qua in ma- tuino terminatur, vel in vna, & altera hora, imo perfectissima eſt diuini officij recitatio, cum per di- ueras noctis, & diei horas expletur, ita numeris omnibus abſolu- ta eſt illa coronæ Virginis recitatio, qua fit per suas partes, non quaſcumque, ſed decennarias, queque ſingulis diuini officij partibus ſeu horis proportionantur.

Neque hoc inurbanitati, aut in ciuitati attribui debet. Sed magis deuotioni, & meritorum augme- to, velle, ſepiuſ amorē, erga prin- cipē, manifestare, cum eodem fre- quēter colloqui, & parte vna pre- cum finita, diſferre aliam ad tem- pus, quo tanta cum reuerentia, & charitatis ardore, in Deum animus feratur, quantū ſuprema illa Dei- tatis Maiestas prærequirit.

Qua in re non aperitur pectus hosti, imo tanto magis clauditur, quo omnis torpori, & otiositati aditus intercluditur: vt cæpta at- tēto, & deuotio, qua forte tota illa precū multitudine laſſaretur, & te- pſceret, horarū illa interruptione accrescat: & nouo charitatis igni- culo inflammetur.

Quare

Quare tantū abest, vt confessor debeat, pœnitentē semouere à tali recitandi modo, ob dictas causas, facto, vt potius exhortari, & admonere quoscunque debeat; vt si vel tēpus ad totā coronā dicendā non suppetit, vel si ad rectificandam s̄epius beatæ Virginis memoriam, & accendendum, erga diuina, amorem, & aliam ob iustā pietatē, volunt per partes dictam coronā recitare, in sancto isto proposito laudabiliter, & meritiorie perseuerēt: id quod colligitur ex Paludano in 4. dist. 45. quæst. 2. Nauarr. de Oratione & Horis Canonicas, cap. 10. in tertio quæsito.

CASVS QVINQVAGESIMUS SECUNDUS.

LVcas, cum colat prædium sub una Parochia, se transfert ad habitandum sub altera: & huic soluit primitias, nō illi, sub qua est prædium, ē quo fructus colligit. Nec unquam voluit ex tota frumentis & vini congerie, sed ex sua dūt axat parte, salua omnino & integra ea, que est patroni, p̄ imitias dare, quia sub tali pacto, locatū est sibi prædium, iisque est aliorū cotonorū usus. Et sūt elapsis annis, dederit compe:ētem mensurā, nunc iratus in Parochiam, non nisi perquisimā soluit. Interrogatus igitur a Confessore, num primitias soluerit narrat predictus.

Queritur quid in his debet Con-

fessor ei iniungere: & utrum incurrit in casum ab Episcopo reservatum de primitijs non soluis?

PRo clatiori huius totius casus notitia, prenotanda sunt duo. Illud est primum. Primitias nihil aliud esse, quā oblationē Deo factā de primitiis, rerumq; optimis initijs, in recognitionē diuini beneficij, & professionē, seu testationē, quod ex terræ fructibus quicquid percipitur, Deo authore prouenit, vt dicitur Num. 8. & Deut. 26. Ius siquidē naturę docet, vt pro grati animi signo, primas offeramus p̄siones Deo earū rerū, quæ per ipsū nobis sunt collatae; iuxta illud Paralip. vltim. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Unde sicuti eidē, qua Deus est, & supremū per se bonū, honores debetur diuini; quæ sunt sacrificia & oblationes, & ministris qui pro nobis apud ipsū interpellat, & eundem propitiū, ac misericordem nostris malisreddunt, concredite sunt decime; ita Deo, vt munifico largitor, & qui in rebus vitę necessarijs abundatissime nobis prouidet, debitis sunt gratiarum actiones: quæ primitiis appellantur. Hę tamen ad totam Leuiticam Tribum attinebant, vt quæ omnis erat diuinis mancipata obsequijs. At primitiae non nisi in sacerdotum vsum cedebant, nec ex primaria intētione ad eos alendos offerebantur: sed

ex consequenti, & secundaria, vt docet D.Tho.2.2.q.88.art.4.

Quare oblatio erit, cū aliquid Deo offertur, ob suam bonitatem, ac deificam Maiestatem. Quod si totum immoletur, & consumatur, dicitur sacrificiū, vt animalia olim, & nunc altaris sacrificium. Si vero sit integrum in Ecclesia permanens, vt Cerei, Numi, Panis, Vīnum, & cætera huiusmodi; que in fabricam, seu ministros cedunt, oblationis nomen obtinet. Decima autem erit cum aliquid Deo offertur principaliter, & in media te pro sustentandis ijs, qui eidem in terris ministerio speciali inser uiunt. At primitiæ sunt quæcunq; Deo pro beneficio aliquo ab eodem accepto impenduntur.

Secundum, quod prenotamus, est: Primitias triplici iure esse debitas. Tum naturali, eo quia ratio ipsa, vt nos docet Deo quatenus supremum bonū est, honores exhibere diuinos; & omnē summisionē, ac obedientiā per sacrificia; ita quatenus terrae fructus nobis quotidie pro vita alimento suppeditat, aliquā de his partē gratiarum loco, eidē consecrare & equitas ipsa postulat. Hinc Romani ductu naturae, vt refert Plinius lib.18. c.2. nihil antea de terrae nascentib. degustabant, quam, sacerdotes nouarum frugum, ac viri primitias libarent.

Tum iure diuino. Nam Exod.

23.dicitur. Primitias frugum terrae tuæ deferes in domum Domini. Et Leuit. 3. offeres primitias tuas domino. Idem habetur Num. 18. & Deut. 12. & alibi saepe.

Tum demum iure Pontificio, vt patet 16.q.7.cap. Decimas, vbi à Greg. septimo dicitur, oportet congruentius nos decimas, & primitias, quas iure sacerdotum esse sanctimus, ab omni populo accipere; quas fideles domino præcipue offerunt. Id ipsum constat in toto titulo de decimis, per multa capita.

His prænotatis, dubitationem primā, An scilicet primitiæ sint dāde illi Ecclesiæ, sub qua est prædiū, vel potius ei, sub qua colonus vivit, & sacramenta recipit, sic diluimus, vt de iure non nisi Ecclesiæ, sub qua est prædiū, sint danda.

Tum quia primitiæ non sunt personales: sed prædiales, hoc est offerantur Deo, pro beneficio fructuum; & ideo illi Parochiæ dicari debent, sub qua fructus colliguntur. Nam vt decimæ personales concomitantur personam, ac domiciliū; donariique debent Ecclesiæ Parochiali, in qua diuina quis audit, & sacramenta recipit 16. q.1.cap. Quæsti sunt; ita & prædiales, & quæ agri fructibus sunt con nexæ, tribui debent illi Parochiæ, sub qua est prædiū, vt notat Gloss. communiter recepta, in d. capit. Quæsti sunt.

Tum item, si primitiæ darentur illi

illi Ecclesiæ, sub qua Lucas habitationem transfert, læderetur maxime illa Parochialis prior, sub qua estager, ut cui ablata esset illa portio, quæ de antiquo iure erat sua: contra quod statuitur, 16. q. 1. cap. Siquis. Vbi dicitur, quod qui proprietatis suæ loca, vel res alicubi dare delegauerit, decimationum prouentum priori Ecclesiæ legitime assignatum, inde abstrahendi, nullam habeat potestatem. Vide etiam Extra cod. tit. cap. A nobis, & cap. Tua nobis.

Adde quod sicut Episcopus nō potest ex proprio libito id quod est vnius Ecclesiæ, dare alteri, inuitato sacerdote, cap. Sine exceptione, 12. q. 1. Nam omnis, qui à Domino, & Ecclesia, cui competitunt aliqua, auferit, ut sacrilegus iudicatur, cap. Nulli, 12. q. 2. ita multo minus poterit colonus primitias, quas consuetudine antiqua erat solitus dare Ecclesiæ, sub qua predium erat, alteri, quò habitandum se transfert, conferre. Priuilegium siquidē solius Papæ est, vni auferre, & alteri dare, 9. q. 3. cap. Conquestus, cap. Nunc vero, cap. Per principalem, & 16. q. 1. cap. Frater noster.

Tandem nulli consulendum est, cum alterius iactura, 11. q. 3. cap. Siquis vero, & 14. q. 5. cap. Denique, & 22. q. 2. cap. Primum: aliorum siquidem honores non debent alijs esse occasio nocendi, ut C. de sta. & Imag. l. vlt. Iam autem si a colo-

ni arbitrio penderet, eas primitias, quæ sunt vnius Ecclesiæ, ad alterā transmittere, profecto consultum fuisset utilitatī vnius, cum damno alterius. Vide de hac re. D. Thom. 2.2. q. 83. ar. 3.

Sed an primitiæ conferēdæ sint ex tota fructuum congerie, aut ex illa dumtaxat parte, quæ colono post diuisionem cum patrono factam obtingit?

Respondeatur, quod, & si standum sit hac in re consuetudini, ut habetur, cap. 1. De decimis, & Extra. de Decimis, cap. Ad Apostolicæ, de rigore tamen iuris, non tenetur colonus ex tota frumenti, aut fructuum aliorum congerie, sed ex sua solum parte, ut fuit in pacto, soluere primitias.

Ratio est, quia primitiarum exhibitio continet in se duo, scilicet ipsam rem dandam, & modū dandi. Si consideretur res ipsa, quæ datur, sic cadit sub obligatione praecetti statuentis, quod primitiæ offerantur; estque de iure naturali, & diuino. Dictat enim natura, ut grati sumus Deo benefactori iubet quo Deus ipse multis in locis sacre scripturæ, primitiarum fieri oblationem; ut superius annotauimus. Sed si spectetur modus dandi, quatenus videlicet datur per modum oblationis, quæ est spontanea, sic nulla primitiarum quantitas est lege definita; sed relinquitur communi arbitrio offerentiij,

vt testatur Diuus Hieronymus super Ezechielem: & refertur in decretali lib. 3. tit. 30. cap. 1. cuius haec sunt verba. Primitiæ, quas de frugibus offerebant, nō erant specia li nomine definite: sed offerentiu arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus H̄ebræorum, non lege præceptam: sed arbitrio magistrorum inolitam: quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum sexagesimam.

Adde quod colonus dat primicias, intendens virtualiter illum finem, quo fuerunt institutæ. Is autem est offerre illas in gratiarum actionem, de receptis ex toto pre dio fructibus. Quare cum donat id, quod est consuetum, satisfacit præcepto, siue id sit ex toto acer uo, siue ex parte.

Confirmatur, quia ipse patronus ex pacto initio cum colono, videtur intendisse, offerre primicias in signum gratitudinis. Nam ideo hoc onus soluendi illas imposuit colono: quia sciebat se iure ipso teneri pro parte sua: quo grauamine ut alleuiaretur, coniecit totum in partem coloni, qui cum ipsum acceptauerit, se se voluntarie astrinxit soluere pro omnibus. Volenti enim non fit iniuria vel dolus; cap. Scienti, de reg. iur. lib. 6.

Quare cum primitiarum portio (quam quotam vocant) sit ceremonialis, p̄deatque ex iure hu-

mano, vel ex consuetudine legitima, non est aliud patronum contraxisse cum colono, ut soluat primitias, quam si clarius significaret, ut illi incumberet gratuita illa primitiarum oblatio pro fructibus ex toto agro collectis.

In hac autem Diœcesi, cum sit vniuersalis fere consuetudo, ut colonis incumbat primitiarum solutio ex ea dumtaxat parte, quæ illis obtingit, videtur non teneri Lucam ad aliud, quam ad huiusmodi usum, & præscriptam consuetudinem obseruandam. Nam, vt inquit D. Thom. 2. 2. quæst. 27. art. 3. sicut verbo humano lex instituitur, ita & actibus maxime multiplicatis, qui consuetudinem faciunt, aliquid causari potest, quod legis virtutem obtineat, in quantum scilicet, per extiores actus multiplicatos interior voluntatis motus, & conceptus rationis efficacissime declaratur: quia quod multoties fit, ex deliberato rationis iudicio prouenire videtur: & secundum hoc consuetudo sortitur vim legis, & eam aboleat, & interpretatur, II. distinct. cap. In his, & 9. quæst. 3. cap. Conquestus.

Quod autem Lucas iam convenienter primitiarum mensuram, quam elapsis annis, tribuere consueuerat, nunc abnegat, & nō nisi parvissimam Parochio soluerit, reum efficit ipsum peccati.

Tum quia consuetudini ratio nabilis,

nabili, & præscriptæ, absque illa iusta ratione contrauenit, cap. ex litteris, de consuetudine.

Tum quia collatum est illi prædium, sub pacto soluendi primicias: & in omni pacto obligatur quispiam seruare consueta, l. Semper in stipulationibus, ff. de regul. iur. Tex. est in l. Quod si nolit, §. Qui assidua, ff. de edil. edic. ff. De aqua pl. arc. l. Si prius, §. Placuit, C. Loca, l. Licet, ff. Deleg. cōmissa.

Tum item, quia & si in his, quæ sunt meræ omnino libertatis, ut inuitare aliquem ad conuiuium; recipere hospitem; donare par capponum ex gratitudine, & in catēris huiusmodi non inducatur consuetudo, ut not. Innoc. in c. Bonæ, c. 2. de postu. Præl. Nihilo secus tamē in his, quæ ita sunt liberalitatis, ut etiam aliquid habeant necessitatis: sicut decimæ, & primitiæ, vallet consuetudo. Arg. ca. Vesta, de locat. & per textum expressum, in cap. Ad Apostolicam de Simonia: dum dicit laicos compellendos ad seruandum laudabilem consuetudinem, erga suam Ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam. Vnde Panorm. in capit. Suam nobis, de decimis, dicit se semper tenuisse, ut possit, introduci consuetudo in his, quæ sunt liberalis facultatis, quando ne præcessit exactio, sed sic fiunt ex liberalitate, quod interuenit sancta deuotio. Tunc enim non habet vitium inducta

consuetudo, nec fundamentum vitiosum, sed laudabile; quia non est arduum, nec admirabile, si ab eo metūtur temporalia, qui semi-nat spiritualia, ut in cap. Si Episcopus de offi. or. lib. 6. & c. Quoniā, eo. tit. Secus autem foret, vbi exactio præcedens dedit causam cōsuetudini, nam tunc consuetudo non valeret; quia habuit initium vitiosum; quo in casu loquitur tex. in cap. Cum Ecl. de Simon.

Confirmatur hoc ipsum ex doctrina Barthul. in l. Cum de in rem verf. ff. De vſur. vbi inquit, quod & si quando est donatio pura, non relata ad certum quid, sed solum ad amicitiam vel liberalitatem, nō præsumatur introducta obligatio; quando tamen ratione sacramēti, seu rei spiritualis exhibitæ, aliquid confertur, videtur populus longo tempore id obseruando, se ad hoc voluisse obligare, & constituere illam spontaneam obligationem, in recompensationem spiritualiū, recognoscendo Deum in munerebus suis, & redimēdo peccata elemosynis; de pœn. dist. i. cap. Medicinam, & in fauorem Ecclesiæ, cap. Ex parte, de cens. & cap. Ex parte, de conce. præben. Quo pacto intelligi debent Doctores tenentes, quod ex libera oblatione sit consuetudo obligans. Lege Tabiena, verbo consuetudo, §. 15. Sylvest. Verbo, Decima. §. 4. & alij communiter.

Quare

Quare confessio iniungetur Luce, & alijs debet, vt primitias secundum consuetam methoditam, Ecclesiæ sub qua est predium, soluat. Nec est absoluendus, antequam id quod præteritis annis de solito detraxit, reficiat. Cum in Cœcil. Trident. sess. 25. cap. 12. de Reformatione, in hunc modum præcipiat. **Qui** decimas (quod idem videtur in hac Diœceli intelligendum de primitijs, quæ loco decimorum dantur ad clericorum sustentationem) aut subbitahunt, aut impediunt, excōmunicentur: nec ab hoc criminе, nisi plena restitutio sequuta, absoluantur. Hoc autem intelligendum est de illis qui restituere antea possint; vt declarat Nauarr. iii Manu. capit. 21. num. 31.

Crediderim incidisse Lucam in casum reseruatum in hac Diœcesi, de primitijs non soluti.

Tum quia non soluit Ecclesiæ, cui tenebatur soluere, sicut qui non restitueret ei, cui res est ablata, non diceretur soluisse debitum.

Tum quia non soluit omnem consuetam primitiam. Iam autem non faciens totum, ad quod teneatur, idem est, ac si nihil fecisset: vt qui ieiunaret solum usque ad horam nonam, & in reliquo diei sepe comedet, non diceretur ieiunasse; & qui furatus est centum, non diceretur restituisse per hoc, quod restituit solum unum.

Tum quia intentio Episcopi est, reseruare transgressionem huius præcepti eo modo, quo consuetudine est receptum, & ne defraudentur Ecclesiæ à suis solitis obligationibus. Iam autem Lucas, & à consuetudine recessit, & Ecclesiæ debitum primitijs fraudauit, non soluens, ex ira, & odio in Parochiū id, quod erat in antiquo usu. Et ideo cum dolose id egerit, non debet dolis eidem patrocinari, ff. Pro socio verum, §. Tempus, & ff. de re.iur. Non fraudantur, in fin. & 16. quæst. i. cap. legi, & de collusione detegenda, cap. Audiuiimus: quia satis esset indignum, si fraus, & dolis, quæ coloni in præiudicium ecclesiastici, & alieni iuris nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum, & iacturam. Si autem Parochius, cui primitijs debentur, illas condonaret, non peccaret tunc, qui illas non solueret, nec in casum reseruatum laberetur: quia id, quod in favorem alicuius est factum, potest renunciari, & illo non uti cum voluerit; vt effententia Gloss. solemnis, in cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. Nec refert, an dites sit ille, qui debet, vel pauper, ut ostendit Maior. in 3. sent.

distinct. 37.

q. 36.

(*)

CASVS

CASVS QVINQ^{VA}GESI-
mns tertius.

FRANCISCUS morti proximus decla-
rat filio heredi, presente uno so-
lo teste, se velie, ut Antoniae dentur
centum scuta praturque dum vixerit
sua domo. Heres patre mortuo, cum
in testamento nihil de huiusmodi le-
gato appareat, non vult dictam pe-
cuniarum quantitatem Antoniae per-
soluere: reddiisque pro causa confes-
fori: legatum illud non fuisse solem-
nitate iuris relictum, nec posse ad ip-
sum in foro exteriori obligari.

*Queritur, an nolens soluere sit
absoluendus, & quid agere teneatur
Confessor: cu[m] huiusmodi legata si-
ne iuris solemnitate facta occure-
rint.*

POstulat iste casus dissolutionē
cuiusdā difficultatis intra Cis-
montanos, & Ultramontanos ab
antiquo controuersi: nec à Theolo-
gis, & iurisperitis adhuc satis de-
cīta. An heres teneatur in conscientia
soluere legata absque iuris chil-
lis solemnitate facta, & quæ non
sunt ad pias causas, hoc est Eccle-
siæ, vel pauperibus, vel pro anima,
derelicta. Nam in his non requiri
tantam solemnitatem, quantam
leges communiter in testamento,
seu legatis alijs præscribunt, & suffi-
ficere, quod siant coram duobus
testibus, est concors omnium sen-

tentia: & habetur expresse in cap.
Relatum primo, de testamentis,
Bar. in l. i. Cod. de sac. sanct. Eccles.
& Bald. in l. institut. ff. de hære. in-
stit. & hoc in fauorem Religionis,
ac Ecclesiastical libertatis, cui sta-
tutum, seu lex omnis præjudicantis
irrita est, & scribentes hanc, vel iu-
dicantes secundum ipsam, in ex-
communicationem incident, ca.
Graue, de sent. excommun. Rosella
verbo, Excōm. r. 18. excommu-
nicatione. Nauar. in Man. cap. 27.
num. 120. & cap. 17. num. 117.

Quoad propositam ergo diffi-
cultatem, arbitrantur quam pluri-
mi, dicta legata absque iuris solé-
nitate facta, obligare in foro ani-
mæ. Ita Panorm. in cap. Quia ple-
rique, de immun. Eccles. Itinoc. de
Eleet. cap. Quod sicut. & l. ex testa-
mento, C. de fideicomiss. Doct.
Anton. de Bur. in cap. Quia pleri-
que, de immun. Eccles. dicit se co-
suluisse in facto, in quo tantū unus
testis fuerat adhibitus, teneri hæ-
redem in foro anime, legatum sol-
uere. Idipsum asserit Sylu. verbo;
Alienatio, §. 4. & verbo, testamentum,
§. 5. Tabien. verbo, Hæres, §.
4. & verbo, testamentū, §. 5. Adria-
nus quodlib. 6. artic. 1. & alij quam
plurimi.

Ratio est. Tum quia, ubi nulla
falsitas interuenit, debet cessare
dispositio civilis legis, & seruari
æquitas, ac obligatio naturalis;
quæ oritur ex dispositione defun-
cti,

Et*i*. Cum amplius, §. 15. Natura
debet, ff. de reg. iur.

Tum quia negari non potest, quin hic sit consensus naturalis, & perfecta ratio voluntatis ipsius defuncti. Iam autem solemnitates ciui-les non possunt derogare iuri naturali. In foro enim animae sufficit contractum tenere, secundum li-mites iuris naturalis, seu gentium, ad quod sufficit consensus. Nam lex naturalis, cum sit quedam le-gis aeternae participatio, & impre-fatio diuini luminis in creatura ra-tionali, qua inclinatur ad debitum actum, & finem; & lex ciuilis, qua principis voluntate ad bonum sui populi constituitur, etenim iusta sit, quatenus naturali legi confor-matur, vt docet D. Tho. 1.2. q. 9. 5. ar. 2. sequitur non posse hanc ciui-lem, qua inferior est, vim & obli-gationem alterius naturalis tollere, aut reuocare; vt docet D. Thom. 1.2. quæst. 9. 4.

Tum etiam, quia tota legis ra-tio, de pluralitate testium fuit, in-troducta, vt constaret de voluntate defuncti, & obtiaretur fraudi-bus, ac dolis: quibus posset aliquid contra defuncti voluntatem ma-chinari: & sic vbi expressa est vo-luntas defuncti, nec subest fraudis suscipio, vt in casu proposito, cessat legis ratio, qua cessante, ipsa quo-que lex vigorem non habet, l. Adi-gere, §. Quamuis, ff. de iure patro. & cap. Cum cessante, de Appell,

Tum etiam, quia durum vide-^t tur admodum dicere, illum, qui fuit electus electione valida ex iu-re naturæ, hoc est consensu eligentium, teneri in foro conscientiæ, renunciare, si aliquæ iuris solen-nitates sunt prætermisæ: vt puta, si unus solus ex viginti eligentibus non fuit ex odio vocatus, vel cam-pana solita sonari in similibus ac-tibus, non fuit sonata; ergo ad eü-demi modū, quāvis solen-nitates tes-tiū uō sint adhibite, durū videtur, quod legarū volūtate defuncti fa-ctū, non sit validū seu renūtiandū.

Tum denique, quia in cap. Cū es-tes, de testa. Alexander 3. interro-gatus de consuetudine, que erat in Episcopatu Hostiensi, vbi nullum testamentum & legatum, nisi se-cundum leges humanas, septē vi-delicer, aut quinque testibus sub-scriptum, admittebatur: Respon-dit in hac verba. Quia à diuina le-ge, & sanctorum patrum institu-ris, & generali Ecclesiæ consuetu-dine, id noscitur, esse alienum, cū scriptum sit, quod in ore duorum, vel trium testium stet omne verbū prescriptam consuetudinem im-probamus, & testamenta, qua Parochiani coram presbytero suo, & tribus, vel duabus alijs personis idoneis, in extrema fecerint volū-tate, firma decernimus permanere sub interminarione Anathematis prohibentes, ne quis huiusmodi audeat rescindere testamenta.

Ex

Ex quibus patet, testamentum, seu legatum sine legis solemnitate factum, si de voluntate testatoris constat, esse in conscientia validum. Vnde Greg. 13. q. 2. c. Ultima, præcipit, ut voluntas ultima defuncti, modis omnibus conferuetur. S. Anton. 3. par. tit. 10. cap. 3. in fine.

Parte tamen neganti, quod sci-
licet huiusmodi legata, non pia,
absque iuris ciuilis solemnitate fa-
cta, non sint valida, nec haeres te-
neatur in conscientia ad illa solueda,
ad haerendū probabiliter arbitror.

Tum quia Respublica potest iusta de causa, naturalem ciuium vo-
luntatem cohibere in suis dispen-
fandis rebus; & modum illis præ-
scribere, quo non seruato, contra-
ctus in conscientia pro infecto ha-
bebitur: ut si ex occulto modo
emendi, aliquę fraudes percrebref-
ceret, posset Princeps legē statue-
re, ut emptio, quę corā testibus nō
fieret, non valeret; adeo ut in con-
scientia posset dictus contractus,
ut illegitimus rescindi. Ut enim
potuit prohibere, ne pueri bona
fua quantumcūq; spontaneè alien-
narent, ne per eorum impruden-
tiam male dilapedetur, ita ut puer
decem, aut duodecim annorum,
si donasset ducentum leuta vni,
in iure tutorē, non esset in conscientia
talis donatio valida, ut patet le-
ge, 1. de Minoribus, C. si maio. fa-
ra. ha. l. Ultima, & l. Pupillus, ff. de
acq. re. do. D. Thom. 2. 2. quæst. 32.

art. 7. ad secundum, sicut etiam de primogenituris, seu rebus fideicō-
missis, si quis aliquid sciēter emis-
set, non esset tutus in conscientia;
quia cum partes sint propter totū,
& quilibet sit Reipublicę magis,
quam suus, ut hęc, potest ob vlcis-
cenda maleficia priuare homines
propria vita, ita ob equitatis, ac iu-
stitię communis conseruationem,
quę de iure naturali est, potest trā-
lationem dominij impedire, tam
cohibendo domini voluntatē ne-
det, quam adimendo alteri facul-
tatem, ne recipiat; ut colligitur ex
D. Thom. 1. 2. quæst. 95. ar. 2. & 3. Cū
ergo Respublica alienationem,
seu donationem defunctis prohibe-
re, nisi fieret presentibus tot,
vel tot testibus, ut patet, l. Hac cō-
sultissima, C. de testamentis. Sic
enim dicitur. Vbi testamentū non
fuerit subscriptum pro infecto ha-
beri conuenit. Et iversus. Ex imper-
fecto autem testamento, voluntatē
tenere defuncti nō volumus.
Et instit. quibus modis testam. infir-
metur, §. Ex eo, ait Iustinianus.
Imperfectum testamentum sine
dubio nullum est. Quibus verbis
clarioribus, aut efficacioribus po-
tuit lex efficere, ut testamentum,
seu legatum illegitimē factum, nō
valeret quam istis, nempe testa-
mentum sit nullum: habeatur,
pro infecto: voluntas defuncti
non teneat: Sit irritum: nul-
lam fidem faciat, neq; in iudicio,
neque

neque extra & cætera huiusmodi,
quæ exprimuntur pluribus in le-
gibus?

Tum quia si absque ullo testa-
mento quis legata fecisset, aut ha-
redem nuncupasset, ut exépli gra-
tia, si quis absque liberis Bononiae
moriens, dixisset secreto fratri suo
vterino se velle, ut Ioan. extraneus
sit omnium suarum rerum hæres;
& sic è vita migraret absque alio
testamento, profecto non tenere-
tur ille frater legitimus hæres, qui
nec id pollicitus est, nec cratum ha-
buit, cedere in conscientia tali hæ-
redi extraneo, non obstante, quod
nouisset optime defuncti volun-
tatem, nec villam ibi interuenisse
fraudem: quia lex Reipublicæ cū
sit iusta, & ad evitandos dolos sta-
ruerit talem alienationem absque
debita solemnitate factam, esse
nullam, & in peñam negligentiae
testatoris voluerit, ut tali voluntati
non steretur, attendendo magis ad
commune bonum, quam ad par-
ticulare, sequitur, non peccare hæ-
redem, si iustæ legi obtemperando
illegitima talia legata non soluit.
Nam si obseruando leges, quis pec-
caret, tum leges illæ, conscientias
illaquearent, nec deberent ab Ec-
clesia tolerari. Quod enim absque
peccato mortali obseruari nō po-
test, derogandum est, ut declara-
tur, cap. Quoniam de præscriptio-
nibus: & leges ciuiles quantum est
ex natura sua obligant in conscié-

tia, nisi aliud ex intentione legisla-
toris constet, cum & à naturali de-
riuentur constituentes in particu-
lari species virtutis, quod illa in
vniuersali dictat, & quietum Rei-
publicæ statum in ordine ad sem-
piternam felicitatem, tamquā ad
vltimum finem intendant, ut do-
cet D. Thom. 1.2. quæst. 96. art. 4. &
22. q. 12. art. 2. ad 1. Videturque colli-
gi ex illo D. Petri in sua prima Ca-
nonica, cap. 2. vbi postquam fide-
les omnes admonuit, ut subditi es-
sent dominis, non tantum bonis,
sed etiam discolis: quia hæc erat vo-
luntas Dei, subiungit. Hæc est enim
gratia, si propter Dei conscientiæ,
fusinet quis tristias, patiens iniu-
ste. Dicens propter conscientiam,
significat conscientiam ciuilibus
legibus ligari.

Præterea demus aliquem pu-
pillum esse naturalem, & legitimū
hæredem alicuius defuncti abin-
testato: qui tamen defunctus, vel
testamento minus solemnii, & ille-
gitimo, alium hæredem institue-
rit, vel tutori dumtaxat manife-
stauerit, se velle, ut rerum suarum
hæres sit Antonius extraneus: tūc
tutor in conscientia si non tenebitur
dictam hæreditatem pro suo
pupillo petere, ut qui sciar ex vo-
luntate mortui, non esse pupilli,
sed alterius: profecto accusatus in
iudicio condemnabitur ob negli-
gentiam, ut pupillo refundat om-
nia hæc, quæ sua causa perdidit, &
sic

Sic ex vigore legum, de nullitate testamēti, si eisdem non obtemperauerit, damnabitur in omnibus suis bonis. Si vero nō obtemperat, & pro pupillo agēs, non obsequitur volūtati defuncti peccabit, vt contraria fert opinio, mortaliter. Quare ne in has angustias miserū tutorē cōijciamus; vt debeat absq; vlla culpa dānari per iustum legem in bonis suis, fatendum est, illum non teneri in conscientia ad obseruandam voluntatem talis defuncti: sed potius ad obtemperandum legi à Republica constitutae: & ita legata sine solemnitate iuris relicta, non obligare in foro interiori, sicut neque in exteriori.

His adde, legē accidentarios, & particularis cuiuslibet casus nō respicere: sed communes, & ea quæ vt plurimum contingunt, vt docet D. Thom. i. 2. q. 84. & 95. art. 1. ad 3. Iura enim, vt ff. deleg. Pomponius ait. Constitui debent in his, quæ accidunt, & vsu venire possunt, nō tamen in his, quæ prēter opinionem, & insperato contingunt. Et ideo cum ratio legis de solemnitate testamenti, & legati fuerit, vt fraudibus, ac dolis obuiaretur, sit, vt quamvis in aliquo particulari casu finis ille deficiat: lex nihilominus suum retineat vigorē. Vnde Theologicum est axioma, finem legis nō cadere sub lege, sed actiones, quibus illuc tenditur, vt declarat D. Thom. i. 2. q. 100. artic. 9.

Sicut ergo puer decēm, vel duodecim annorum sub tutoris cura viuēs, quantumcūque alias prudētia, & iudicio valeret; si prēdiū aliquod iusto etiā pretio vendidisset, vel illud libere donasset; cōtractus huiusmodi venditionis, seu donationis, inconsulto tutorē factus, esset in conscientia inualidus: ita legatum, non pium absque iuris solemnitate factum est nullum.

Nec obstarēt dicere finem legis prohibentis Ipueros, bona sua alienare, ne per eorum imprudētiā male dissipentur hic cessasse: cum iste puer prudens & sagax sit, vendideritque rem iusto pretio: quia & si cessauit in illo euentu particulari non tamen cessauit in communi. Veluti etiam qui maceratione carnis, non indigeret, qui est finis legis ieunij, non propterea à ieunando deobligaretur: ita quāuis in tali, vel tali legato non interfuerit. vllus dolus, sed libera, & certa sit defuncti voluntas: lex nihilominus, quæ inualida facit talia legata, in suo permanebit robore; & huic obtemperās, nequaquam peccabit, alias frustranea, & iniqua esset talis lex: vt quę & subditorū conscientias non quietaret; & ei adiudicaret rem qui tamen illam tutu conscientia possidere nequiret.

Tandem sicut rem alienā bona fide præscribens tutus est in conscientia; nec tenetur illam vero domino rursus restituere, vt patet

R E S P. C A S.

cap. Vigilanti, & cap. fin. de præscriptionibus. Et ratio tota est: quia principes. vt occurrerent litigijs, & concertationibus potuerunt pro bono communi pacis, & vt tranquilla essent rerum dominia, bona subditorum, eisdem inuitis, in alios traducere. Vnde leg. i. ff. de vñcap. dicitur, quod pro bono pacis, introducta est vñcapio. Et sequitur, quod cum eadē etiam ratio militet in legibus testandi, seu legandi, & pro bono publico, & communi pacis, ne fraudes in vltimis defunctorum volūtatisbus interuenirent; vtque multarum concertationum, & litium abscondeatur occasio: principes lege manifesta statuerint, irrita, ac nulla esse illa legata, quibus certa deficeret solēnitas; fatendū necessario est, tuta cōscientia possē hāredē illegitima legata; & quę iurius solemnitate carent, non adimplere; vide Sotum de iust. & iure lib. 4. q. 5. art. 3.

Cōtrarie partis rationes leui negotio dissoluūt, vt quæ falso nūtatur fundamento, nempe quod cessante in particulari legis fine, cesseret legis obligatio. Neque enim verum est, quod non indigēs maceratione carnis, qui est ieunij finis, deobligetur à præcepto ieunij, vel quod carens dilectione Dei, qui est finis præceptorum Decalogi, de obligetur ab obseruatione actuum, qui singulis præceptis iniunguntur. Nam lex cōmune

bonum respicit, & non huius aut illius dumtaxat. Et ideo quoisque ratio, quæ mouit principē ad talē legem condendam non cessat in toto genere, nec legis vis, & robur cessare debet, dist. 6. ca. Statuimus, §. causas, inquit Gloss. quod cessāte causa, cessat constitutio, id est quando causa cessat actu, & exemplo, hoc est, vt non possit trahi in permitiem exempli, vel cessat non omnino, & ipso facto, sed ad hoc, vt disp̄sari possit circa personā illam, vel cessat, quando hoc in iure exprimitur quod cessare debeat, vel quando omnis causa cessat, & impulsua, & finalis, efficiens, & occasionalis, tūc cessat cōstitutio, ff. de postul. leg. i. §. sexum. Veritas hæc exemplo alio fit apertissima. Cautū est hoc, ne quis arma noctu deferat, vt occurratur questionib⁹, & homicidijs. Nū aliquis quātumcumque pacificus, & à quo nullū timeatur digladiationis periculū, si arma noctu deferat, trāgressor legis non habebitur: minime gentium. Ita in proposito quāuis nullus in illo legato relicto interfuerit dolus, nihilominus vis legis in suo stat robo, alias leges huiusmodi multis scrupulis subditorū conscientias irretirent, cum sepe obscurū, & ambiguū sit, tanta ne interuererit fraus, quanta sufficiat ad obtemperandum ciuilis legi, vel tam parua; vt eidem standū non sit, sed iuri naturæ.

Nec

Nec lex ciuilis, quæ iusta est; & pro bono communi statuitur dici potest naturæ iuri repugnare; imo ipsum interpretatur & moderatur. Vnde Panorm. in cap. quæ in Ecclesiarum, de const. iure optimo afferuit, constitutionem principis ex rationabili causa factam, contra aliquid, quod est de iure gentium, vel de iure naturali tenere, & illam obseruantem non peccare: videmus siquidem, per præscriptiōnem inducātam à iure positivo, priuari dominum proprio rei suæ iure, sicut propter delictum confiscantur tuta conscientia bona aliquius; vt cap. Vergentis, de hæreticis, & C. de bon. dam. per totum, & cap. Quorundam, de Iudeis. Vbi summus Pontifex inducit seruitutem contra libertatem, quæ est de iure naturali. Quare cum lex prohibens alienationem invlita voluntate, absque testium numero septem, si testamentum est nuncupatiuum hoc est, sine tabellionis subscriptione solo verbo, institutum, vel si est subscriptū, sed tamē oclusum, & obsignatum. Tamē si in testamento aperte scripto sufficient tres testes, cum tabellione, & quinque sine illo, vñ a jurisperitatis instit. de testamētis, &c. Hac cōsultissima. C. de testamentis, diffusissime declaratur, sit lex iusta in bonum publicum ordinata, ne ob fraudes, & varias hæredum fictio-nes, contentiones, & lites, in lega-

tis à defuncto relictis insurgant, fatendum est illam iuris naturæ esse interpretatiuam, cum & natura ipsa pro communi bono conservando particulare aliquando relinquat, & destruat: & ideo dicta legem iustum, & rationi consentaneam obseruans, nequaquam peccabit: quia licet de consensu defuncti constet: nō tamē ita cōstat, vt ad alienationem suarum rerum sit satis: quemadmodū de pupillo diximus, quod & si constet voluntatē suam esse vendere, seu donare possessionē aliquā amico suo: non est tamen hēc alienatio licita, quia lex, est huiusmodi naturalē cōfensus interpretata, & moderata nō valere ad alienandum sua, nisi cōcurrēt voluntate tutoris. Et vtrūque factū est, non modo in fauore alienantium, sed multo magis in fauore publicū, qui est causa iusta ad statuendū in præiudiciū cuiuscūque priuatis, l. Itē si verberatum, ff. de rei vend. & notatur in le. Antiocensium, ff. de priuil. cred.

Nec casus de electo ex consensu maioris partis eligentiū est similis huic nostro de legato absq; iuris solemnitatē relicto. Nam de illa electione non disponit lex, nisi vt possit infirmari, vel irritari, non autem quod ipso iure sit nulla. Hoc enim si decreuisset, tunc electus non esset in conscientia tutus. Quare vñis eligentium, quod non fuerit ex contemptu, vel odio

uocatus, dum tamen maior eligētum pars in electum consenserit, non irritat, naturali, vel humano iure electionem: sed irritandi facultatem concedit, ac propterea quousque nō irritetur, tutus est ipse electus in conscientia, sed legatum absque solemnitate factū nō modo lege decernitur irritandum, sed nullum & irritum esse statuitur. Et propterea quantumcumque constet de voluntate defuncti, si non constat modo à lege præscripto, & cum testibus ad alienandum in ultimo vitę necessarijs, non obligari hæredem ad legatum illud persoluendum, quamvis crediderim legatarium si legatum possideret absque fraude, vi, & dolo sibi secreto relictū, nō teneri ad illud restituendum hæredi, nisi vocatus in iudicium, & condemnatus; & maxime si hæredi aliquo modo constat de tali legato. Quia etsi lex irriteret legata absque solemnitate iuris facta, quoad hoc vt hæres non teneatur in conscientia illa soluere, & hoc in fauorem Reipublice, ac ipsorum hæredum: nihilominus tamen non videtur in tanto rigore huiusmodi legata irritasse, vt legatarius teneatur in seipsum agere, & absque iudicis sententia quicquid obtinet tenūciare. Veluti si quis iusto pretio emit bona Ecclesiae absque villo dolo, & fraude; licet nō interuenisset solemnitas in tali alienatio ne requisita, iuste potest Ecclesia

tacente, re possidere; sicut & ipsa Ecclesia potest tuta conscientia eadem repetere. Vnde ipse emens nō tenet rem emptam renunciare, quoisque iudicis sententia id declaretur. Ita quāuis hæres repetere valeat id, quod defunctus absque iuris solemnitate legauit: ipse tamē legatarius nō tenetur, hærede nō repetente, rem offerre, & renunciare, vt docet Sotus, vbi supra.

Nec cap. cum esses, de testa. aduersatur nostrę sententię. Tū quia licet iure nature, duo, vel tres testes sufficerent, vbi homines naturali sinceritate viueret, postquam tamen humanę fraudulentię in Répub. serperunt, & in defunctorū voluntatibus, que sēpissime latebant, mille dolii sunt commixti, ius publicę utilitatis, quod cuilibet particulari iuri est præferendum, coegit, vt numerus testiū augeretur: eo maxime quia ius primiū nature nō prohibet, ne plures adhibeātur testes, quam tres, sed solū exprimit, & declarat in humana sinceritate illos tres sufficere. Et ideo in occurrentibus casibus, si plures fuerint necessarij relinquit id dispositioni principū. Hinc Ecclesia in aliquibus grauissimis causis, vt puta ad condemnandas personas curię insignes, veluti Cardinales, Episcopos, & alios. Voluit ad hiberi plures testes, quam tres, vt patet 2. q. 5. Can. Præfnl.

Nec credēt est, Alexandrū ter-

tiūm

tium in dicto cap. Cū esses, voluſe ciuiles leges, quae testiū multitudinē, ad cōfirmandā defuncti voluntatem requirunt, abrogare, & contra principum authoritatem quidpiam hac in parte agere, arg. cap. duo sunt. 96. diſtinct. Et quoniam glos. in dicto c. Cū esses. Sed velib[us] loquitur de pijs legatis, quę non aliā ſolemnitatē, quā quæ iuriſ naturalis, & diuini, duorum, aut triū testium exigunt. Aut id, quod eſt verosimilius, cum Episcopus Hoftiensis eſſet in territorio Eccleſia, & ſub Pontificis authoritate ciuili, potuit Papa nouam condere le- gem, quæ ſuis in terris obſeruare- tur. Nam neque legata ad piſcau- ſas relicta, illegitimo in testamen- to admitti vblibet, iure ipſo conſueuerunt, quamuis admonendos ſemper duxerit hæredes, ad eadē adimplenda.

Hęc, non aduersam improban- do opinionem, ſed probabilem, & quę principū legibus, ac Reipub. trāquillitatē fauere magis videtur, inſequendo diximus: adhortantes ipſos confeffores, vt pro viribus in eo laborent, ne defunctorum vo- luntas yltima defraudeetur: maxi- me, quando rem cōmittunt fidei hæredum. Et quamuis legata non ſint ſolēnitate ciuili relicta: ea ta- men quod fieri potest perſoluant. Nā & ſtad id non teneātur, vt pro- bauiamus, nec poſſit eisdem dene- garia absoluto, ſi nolint illa adim-

pleret: nihilominus tamē viſitari ſi opus eſt preclarū, defunctorū op- tatis omnibus ſatisfacere: cū inter particularia ſuffragia, illa magis ſint singularia: ac perinde ceteris paribus plusadiuuantia, quę ab ipſo defuncto ſunt fieri iuſſa: quoniam ſunt veluti propriæ ſatisfactiones, quibus quidpiam ſua propria deuotione, & opera pro ſe ipſo ſatiſ- facit, vt docet D. Thom. in 4. diſtinct. 45. quæſt. 2. artic. 2. quæſt. 2. Sotus in 4. ea. diſtinct. quæſt. 2. art. 4. concl. 2.

C A S V S Q V I N Q V A G- E- ſimus quartus.

LAURENTIUS presbyter cum ad ce- lebrandum pro defuncto inde ad tria millaria vocaretur; nec ſum mo mane Breuiarium ſuum reperiens, ſperansque ſe habiturum aliquod accommodatum ab alijs in Eccleſia, in qua defuncti peragebatuſ officium: nulla tandem eſt ſibi Breuiary obla- ta copia. Et ita non dicto matutino celebrat, & donum reuersus, nec Breuiarium ſuum per quindecim dies reperiens, diuinum officium to- to illo tempore non perſoluit. Nunc Bononiam veniens Breuiarium emit, & conſuetur.

Queritur, an peccauerit mortali- liter, tam celebrando, quam diuinum officium non perſoluendo: & que pa- nitentia fit ei iniungenda?

Pro huius casus decisione ad-
puertendum est in primis tri-
plici ex capite teneri quemlibet
sub reatu mortali ad recitandum
diuinum officium; nempe ex or-
dine sacro, ex Ecclesiastico benefi-
cio, ex professione in Religione
approbata. Quod enim omnes il-
li, qui subdiaconatu, diaconatu, &
presbyterio sunt initiati arctentur
ad horas Canonicas dicendas; est
sententia D. Thom. quol. 6. artic.
8. & Theologorum omnium. Ex-
primiturque id manifeste in ca-
pit. presbyt. de celebratione mis-
sarum; ubi omnes presbyteri obli-
gantur ad diuinum officium. No-
mine autem presbyteri intelligi il-
lo in loco omnes clericos, testan-
tur Glōsib;. & Panormit. ac om-
nes iuris Canonici interpres, &
est tex. capit. Si quispiam. de co-
hab. cler. & mali. Vnde Innocen-
tius capit. Dolentes: de celebrat.
missa. minores etiam clericos ex-
primit, quo textu Panormit. adeo
est allucinatus, ut minoribus or-
dinibus initiatos, teneri etiam ad
diuinum officium dicēdum arbit-
raretur. Cui sententie esti Pahid.
in 4. distict. 15. quest. 5. non omni-
no subscribat; ad aliquid tamen re-
citandum eos, plusquam laicos te-
neri affirmat. Nihilominus cum
nulla sit ratio, nec praeceptum, nec
confuetudo, qua ad hoc obligen-
tur, nec si statum permuteat ut il-
lis non fiat licitum ad nuptias trāsi-

re, & funeris minorum ordinū in
solo præparamento templi, vas-
rumque terminetur, nec proximū
habeat ad Eucharistiam respectū,
veluti subdiaconatus, & diaconatu
habent, non putare ad ali-
quid recitandum illos esse adstri-
ctos. De subdiaconis autem, &
diaconis est textus clarissimus dist.
92. capit. fin. quo dicitur, si quis
presbyter, aut diaconus, vel quilibet
clericus Ecclesiæ deputatus in
quolibet loco fuerit, in quo Eccle-
sia est, & ad quotidiam psallen-
di officium matutinis, vel vespertini-
nis horis ad Ecclesiam non con-
uenerit, deponatur à clero. Vbi
glos. notat, quod licet textus spe-
cialiter loquatur de eo, qui alicui
Ecclesiæ est intitulatus: nihilomi-
nus tamen de quolibet clero est
intelligēdus. Et ratio, quæ est opti-
ma iuris interpres, ea est, quod qui
majoribus ordinibus initiatū, vi-
te sue statū firmiter mutauit in eis,
qui distincto cultui est cōsecratus, &
ad Deū colaudandum institutus,
laudum ordine & modo ab Eccle-
sia præscripto. Modus autem præ-
scriptus estis, qui in Breuiario con-
tinetur. Igitur tam subdiaconi, &
diaconi, quam præbyteri, ratione
status ex saeculo in cultum Dei
translati, tenentur ad diuinum of-
ficiū psallendum. Quod autem
tatione Ecclesiastici beneficij, aut
præbendæ sub clericali titulo obli-
getur quis, etiam sacrī non initia-
tus,

tus, ad horas Canonicas, aperte & ex supra citato cap. fin. dist. 92. in illo verbo, deputatus, & ex cap. fin. de rescrip. lib. 6. quo dicitur beneficium non dari nisi propter officium, & ex Concil. Lateran. à Iulio II. cœptum, & à Leone X. continuatū, quo statuitur, ut nemo beneficium curatum, aut simplex habens, qui, clapsis sex mensibus ab eius consequitione, sine legitimo impedimento officiū diuinū recitare omiserit, pro tempore quo nō recitauit, fructus suos faciat: imo eos impendere, tanquam rem iniuste captam, in fabricam beneficij aut in eleemosynas pauperum teneatur. Estque ratio in prōptu; quia cum proprium clerici onus sit horas Canonicas recitare, quibus Deū pro populi peccatis exortant, & oneri merces debeatur: ac ideo beneficium detur propter officium, sit non posse mercedem beneficij tuta conscientia possidere, qui ab huiusmodi recitatione ab Ecclesia definita cessat. Vnde colligitur aberrasse maximè Laurentium, ut bene nōtāt Sylu. verb. hora. §. 3. cum dixit clericos in minoribus ordinibus beneficia obtinentes, si per alios inferuiūt, excusari à diuinis pendēdis horis. Etenim illi cum percipient fructus, & onus recitādi personale sit, non video quo iure trāsferre hoc in alienos humeros possint. Haberet tamen illa Laurentij opinio veritatē

in eo duntaxat casū, quo quis solo beneficij titulo potiretur, nullisq; fructibus absq; causa à se data gauderet, vt Palud. in 4. distin. 15. q. 5. & Caiet. in summa verbo, hora, & alijs Summis tæ afferunt, quia inuoluntaria prorsus mercedis carētia, ab obsequio, propter quā illa metetur præstando, excusat, vt est in illo qui vel litigiosum habet merū titulum præbēdā, absque vllis fructibus, vel quod hi omnes ex concessione pontificis alteri referuantur. Secus autem dicere de illo, qui tenuissimum quantumuis habet beneficium. Nam eo ipso, quod redditus Ecclesiasticos cuiuscunque sint valoris percipit, se ad officium, pro quibus illi sumuntur pendendum voluntariē astrinxit, vt recte ait Sylue. verbo, Hora, §. 3. & Tab. eod. §. 2. & Cardina. in clem. i. de celeb. Miss. colligiturque ex D. Thom. quodl. 6. q. 5. ar. 2. quicquid somnies. Sot. de iust. & iur. lib. 10. ar. 3. q. 5.

Quod demum Religiosi ratione solius professionis, si choro sūt deputati ad Horas Canonicas recitandas, teneantur, attestatur, & comprobat tum laudabilis, & receptissima in omnibus religionibus. consuetudo, qua superiores ad professionem, quem religiosum choro addictum admittentes, illū ad persoliendum diuinum officium obligare intendunt.

Tum vel maxime, quod cū Re-

N 4 ligio-

ligiones, quę sub tali ritu sunt ab Ecclesia approbatę, vt diuinū officium in cōmuni celebrant, vt sunt antiquę omnes, si illud omittant à lethali culpa excusari nequeant, cū à præcipuo religionis munere his diuinis laudibus adiuncto sint alienę. Inde fit, vt Religionis mēbra, quę sunt singuli religiosi cho-ro astric̄ti, si adesse in eo nequeāt, vt officiu publicè decantēt, priuatim saltē munus illud, recitādi horas, perficere teneantur: alias totū Religionis corpus est alicui obli-gationi obnoxium, ad quā nullum ex membris coarctaretur.

Adde etiam, quod eadē ratio, quare clerici ratione ordinis obli-gatur ad diuinum officiū, vt pote, quia sunt assūpti specialiter ad laudē diuinā, militat in religiosis, qui ratione professionis vita contemplatiue, quæ in Dei laude con-sistit, mancipantur. Laudes autem Dei, ecclesiasticis ab Ecclesia præceptæ, sunt horæ Canonicae. Vnde sicut existentes in sacris deputan-tur cultui diuino per ordinem sa-crum, gaudentque foro ecclesiasticō: ita vt non possint ad vitam secularem redire: eodem modo religiosi per votum solemne.

In hanc sententiā descendit D. Tho. 2.2.q.vlt.ar. 8. in responsione ad secundum. Palud. in 4.dist.15.q.5. Syl. veib⁹. Hora, §.3. Nauar. latilime in repet. cap. Quando, de cō-fec. dist.1.not.7. & in Manua. con-

fess. cap.25.n.96. Sotus de Iustitia, & Iure lib. 10.q.5.ar.4.Gab. Biel. in 4.dist.15.q.8.in fine, concl.3.

Anotandū est secundo, quod licet olim varia fuerint in Ecclesia, ad psallendas diuinas laudes, Breuiaria: omnia tamē post reformatum ex Concilij Tridentini decre-to sunt abolita, & antiquata, illis solum exceptis, quę ab ipsa prima institutione à Sede Apostolica approubata, vel consuetudine, quę vel ipsa institutio ducentos annos antecedat, vsu esse alicubi cōstiterit, vt habetur in Bulla Pij V. quę incipit. Quod à nobis postulat ra-tio.

Vnde fit palā, nō posse clericos ex eo tantū, quod ad titulū patri-monij sunt ordinati, officiū diuinū soluere alio, quā Romano hoc no-uo Breuiario: quicquid dixerit Di-rectoriū absque textu & ratione. Sicut nec in illis locis, in quibus aliud est in vsu ab Ecclesia recepto Breuiariū, poterit quicumque hoc relicto, id accipere, quo nunc Ro-mana Ecclesia vtitur. Non enim à peccato mortali excusarem eos S. Benedicti, vel S. Dominicī religiosos, vel priuatos alicuius Diœcesis clericos, qui diuinum officium, ad quod singulis diebus tenentur, quantumcumque in camera soli-tarie, persoluerent non secundum ritum Breuiarij à sua Religione, vel Diœcesi, consensu Pontificis receptum: quamuis illi diceret se-cundum

cundum ritum Breuiarij nuic ab Ecclesia Romana instituti, & reformati, cum eligere modum psal-lendi diuinum officium non sit in libito cuiusque; sed spectet ad Episco-pum, & vniuersum capitulum, intercedente summi Pôtificis placi-to, vt exprimitur in dictâ Bullâ Pij V. & tradit Sotus, vbi supra ar.
4. Tabiena verbo, Horæ Canonicæ, §. 16.

Sciendum est tertio, illum, qui omisit uno die pendere horas canonicas, non teneri, die elapso, easdem repetere, vt docet D. Tho. quodlibet. 3. art. 29. & Innoc. 4. c. 1. de celeb. Missæ.

Ratio est, quia sicut quando onus est annexum soli personæ, non trâsit, transacto die: sed debet vel vno, vel altero illud adimplere ut confessio, & communio in Paschate est opus annexum magis personæ, quam dici. Dies enim Paschæ non statuitur ad finiendam obligationem, sed ad dilatandam debiti solutionem, & ad declarandum illâ fieri posse intra annum: ita quod, illo elapso die, non cessat omnino obligatio sed manet, adeo ut quam citius poterit, teneatur peccator satisfacere, veluti citatus ad comparendum uno die, si non potest comparere illo die, obligatus est comparere quam primum, post illum poterit; capit. cum dilecti, de dolo, & contum, & leg. Celsus. ff. de recep. arbitr. Parim o-

doá contrario, quando onus est annexum diei, transacto die, trans-fit onus; adeo vt iam tali obliga-tioni non sit homo subiectus: vt audire missam die Dominico, & ieunare in Vigilia Apostoli, sunt obligationes magis diei, quam personæ; ita quod, qui missam non audit die Dominico, ita mortaliter peccat, vt quantumcumque duas, vel tres audiat alio die, non satis-faciat obligationi præteritæ. Cum ergo diuinarum horarum pêsum, sit onus diebus singulis annexum, si quis illud omittat uno die, non satisfaciet recitâdo bis in alio die. Et propterea non est necesse, vt tali transgressorimponatur ut to-tum officium omissum repeatat, sed sat est iniungere aliam pœnitentiam arbitriariam. Dies autem ad recitandum est à media nocte usque ad aliam medium noctem, ita ut quamuis peccet venialiter, qui officium non recitat horis de-bitis, si id faciat absque iusta causa, non tamen peccet mortaliter, si ante medium noctem, illud dicat, vt ait S. Anto. 2 part. tit. 9. capit. 12. para. 3. & Ioan. Andr. in capit. quâ-do, de consecr. distinct. 1.

His suppositis, de casu propo-sito variæ esse videntur doctorum sententiae. Aliqui arbitrantur non excusari quem ex parentia Breuiarij, à recitandis horis, sed pec-care semper mortaliter si illas non recitat.

Tum

Tum quia facile semper est Breuiarium inuenire, aut cōmodatū, aut emptum.

Tū quia eo præcepto, quo præcipitur alicui, recitare horas canonicas, præcipitur etiam illi, vt tollat omnia impedimenta, &c adhibeat omnia media necessaria adimpletionem huiusmodi præcepti. Medium autem, ad recitandas horas, est Breuiarium; igitur tenetur semper non carere Breuiario.

Tum quia si impossibilitas Breuiarij excusaret à dicendis horis, tunc sequeretur, quod qui proijceret Breuiarium in mare in aduententer, excusaretur postea à dicendis horis, quod videretur omnino falso. Et ideo concludunt, quod ex quaçque causa quis carens Breuiario si nō pendat diuinū officium, ad quod tenetur, semper peccat lethaliter. Veluti si quis ex proposito, siue à casu vadat cubitum, si ex eo solum quia dormit, omisit in die festo audire sacrum, nō excusat à transgressione præcepti de audienda missa. In quam sententiā inclinat Marsil. in 3. sent. quæst. 21. art. 2. de propositione 2.

Opposita tamen opinio videtur tenenda, vt verior & communior, quod scilicet dictus Laurentius presbyter pro illo tempore, quo non potuit habere Breuiarium, nō peccat lethaliter non recitando: dum modo tamen id, quod memoriter potuit, dixerit.

Ostenditur. Tum quia nemo tenetur ad impossibile, capit. Nemo, de reg. iur. lib. 6. arg. 1. impossibilium, fl. de reg. iur. Dicere autem totum nocturnum, ac diuinō officium absque Breuiario, est moraliter loquendo impossibile.

Tum quia ubi non est liberum, & voluntarium, non potest esse peccatum, secundum P. Aug. relatum in §. 1. 15. q. 1. & docet D. Tho. 1. 2. q. 6. Huiusmodi autem omissione recitationis horarum, non est voluntaria.

Tum quia clericus, qui inebriatur, & propterea omittit illo die recitare diuinum officium, quamvis peccauerit in ebrietate: nō tamen peccat in omissione diuini officij, eo quod talis omissione non fuit illi præuisa, nec modo aliquo voluntaria: & ideo non imputatur illi ad culpam, vt docet Bartholomæus Medina in 1. 2. D. Thom. q. 71. art. 5. concl. 5. in responsione ad secundum. Igitur à simili, qui caret Breuiario non imputatur illi ad culpam omissionis horarum, nisi quando illa carentia Breuiarij fuit consulto volita: & ita recitationis omissione præuisa.

Tum quia, vt homo ex nimio itinere defatigatus, & vadit dormitum, adeoque obruitur somno, vt non sit expergefactus die Dominie, nisi quādo iam Missæ omnes eam celebrat, non imputatur illi omissione Missæ ad peccatum: aliás daremus

daremus hunc hominem esse extra salutis statum, ut qui forsitan, quando iuit cubitum, erat in gratia, postea vero in somnis labitur in peccatum, à quo cum non sint iam eo tempore Missæ non potest exurgere. Ita presbyter, quando perdidit Breuiarium, erat in gratia; & tamen, quia non dixerat Matutinum, & alias horas, carentes omni Breuiario labitur in peccatum, à quo peccato pro illo die, ob caritatem Breuiarij non potest exurge-re. Igitur dabitur in vita aliquis itatus, in quo homo non potest peccatum mortale præcavere, quod est impossibile.

Quod vero per hoc non excusat diuersus presbyter à recitandis his psalmis, & antiphonis, quæ scit memoriter probatur.

Tum quia debitor si non potest soluere totum, non propter ea debet obligatur à soluendo id, quod potest. Qui enim non potest creditori suo soluere centum, si potest decem, nequaquam deobligatur à soluendis decem.

Tum quia non necessitas, aut iusta causa, quæ excusat ab integro ieiunio videtur excusare ab omni parte illius. Nam, ut ait Caiet. 2.2. q. 144. art. 4. præceptum Ecclesiæ licet in totum seruari non possit, seruandum tamē est quoad illam partem, quoad quā seruari potest, pro qua re est textus in cap. Cum dilecti, de dolo, & cont. vbi dici-

tur, quod cum mandatur alicui, ut ad certum terminum se iudici presentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad Iudicem veniat, & ad diē sibi præfixam accedat. Vnde si venire non possit ad diem assignatum, tenetur nihilominus, se Iudici presentare, &c.

In nostram sententiam descendit Palud. in 4. dinstin. 15. S. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 4. §. 5. Tabien. verbo, Horæ Canonicae, §. 20. Sotus de inst. & iur. lib. 10. q. 5. art. 3.

Quæ pro contraria opinione sunt adducta, nihil omnino cogunt. Nam ad primum fatemur, quod si iste presbyter poruit facile Breuiarium habere, vel emptū, vel acommòdatum, & noluit illud habere, peccauit tunc quidem mortaliter: quia voluit illā omissionem horarum in sua causa.

Quādo autem aliquis dat causam peccati, clarum est, quod peccat; ut tradit D. Thom. 2.2. q. 79. Et ideo cum iste voluntarie ponat impedimentum ad præcepti de recitādis horis impletionem, nō potest negari quin peccet lethaliter. Noster autē causus agit de illo, qui fortuito euentu Breuiarium perdidit, neq; est in loco, vbi habet possit.

Ad secundum dicimus, quod tenetur quidem presbyter habere Breuiarium non præcepto distincto à præcepto de recitādis horis, sed eodemmet, quo obligatur ad recitandas horas, obligatur itidem ad

S 20ad Breuiarium, sine quo horæ omnes dici non possunt. Vnde si facile potuit habere Breuiarium, & nō voluit; & propterea non recitauit horas, non commisit duo peccata, sed vnum, quod est non velle recitare horas voluntate sua: quasi causa: sed si forte fortuna perdidit Breuiarium, nec potest illud habere, non est iam quod ad id, quod est sibi impossibile, obligetur. Sine Breuiario autem impossibile est recitare ea, quæ memoriter nesciuntur.

Ad tertium Respondetur, quod qui Breuiarium in mare inaduententer projicit, si illa inaduententia fuit crassa, peccat mortaliter, quoniam facit se impotentem ad præceptum de recitandis horis adimplendum; voluitque huius transgressionem in sua causa. At vero si inaduententia fuit excusabilis, tunc non peccat in non pendendo officio diuino: quia nullum præceptum obligat ad impossibile.

Ex his colliges, quod quamvis presbyter peccet lethaliter, quando ex proposito Breuiarium sibi non comparat: non tamen peccat non recitando postea, quasi quod hic sint duo peccata, ut duas malitiae necessario confundantur: sed est vnum solum, nolle scilicet comparare Breuiarium, quo reciteret.

Probatur, tum quia huiusmodi omissione recitandi non habet aliam libertatem, & volitionem, quam

eam, quæ est in præcedenti causa; ergo nec habet aliam malitiam.

Tum quia si quis expresse dicat, nolo recitare mane horas canonicas, si postea non recitat, non fecit duo peccata, sed vnum. Igitur non habendo Breuiarium cum possit, & postea non recitando, non committit duo distincta scelerá, sed unum, quod est noluisse comparare Breuiarium, ad quod tenebatur, ut medium necessarium ad recitandum.

Tum quia si quis sibi ex ira amputat pedes, ex quo nequit ire in Ecclesiam ad audiendum Missam, non peccat omissione Missæ audiendæ, sed ex impossibilitate, quia posuit abscondendo suos pedes; ita quod totum peccatum est in illa antecedenti causa, ut colligitur ex D.Thom.2.2. q.150. ar. 4. ut docte probat Nauar. in cōm. super cap. Quando de consecr. distin. 1. & in Manua.confess. cap. 25. num. 101, vide Barth.Med.12. quæst.71. ar. 5. conclu.5.

Ex his patet Laurentium presbyterum illo die, quo sibi nulla fuit copia Breuiarij, nec per ipsum stetit, quominus illud compararet, non peccasse lethaliter, non recitando eam diuini officij partem, quam sine Breuiario pendere non poterat; dummodo, quam memoriter sciebat, perfoluisset, si tamen cōmode potuit à celebrando supercedere, interim quod diuinum officium

officium non recitabat, superse-
dere tenebatur; quia celebrare an-
te matutinas recitatas horas est cri-
men mortale, nisi virgente aliqua
necessitate, aut ob graue dampnum
vitandum, vel scandalum effugié-
dum, id fiat eo quod contraueni-
tur consuetudini generali Ecclesiæ
tacito Pontificum cōsensu appro-
batæ, quam habere vim legis, ex
eo constat.

Tum quia est de re bona, & nō
in vīsu paucorum: sed fere omniū;
iudicaturque faciendum non mo-
do, vt pium sed necessarium; & su-
periores sciunt & approbant: quæ
quatuor efficiunt, vt consuetudo
quælibet vim legis obtineat.

Tum quia, vt leges non alia ra-
tione nos obligant, quam quod
indicio populi, pro lege suscepτæ
sunt: ita ea, quæ sine vīlo scripto
populus probauit, ab omnibus ob-
seruanda sunt, cum nihil interfit,
an suffragio, seu consensu populus
suam voluntatem declareret, an re-
bus ipsis, & factis. Et ideo leges nō
solo consensu legislatoris, sed etiā
tacito consensu totius populi per
dissuetudinem abrogantur, vt ha-
betur, ff. De legibus, & Senat. con-
sult.

Tum quia in cap. In his dist. II.
sic dicitur. In his rebus, in quibus
nihil certi statuit diuina scriptura,
mos populi Dei, & instituta maio-
rum pro lege tenenda sunt, & si-
cūt p̄fuaricatores diuinorum le-

gum, ita contemptores Ecclesiæ
ticarum consuetudinum coercen-
di sunt. Ita S. Anton. 3. par. ti. 13. cap.
4. Sylvest. verbo, Missa, q. 6. Tabie.
co. §. 6. & alij fermè omnes Sum-
mistræ. Quo fit, vt nō careat aliqua
reprehensione Sotus lib. 10. q. 5. ar.
4. qui solus voluit absque vīlo tex-
tu, & ratione ab omnium Docto-
rum sententia in hac parte disce-
dere.

Pœnitentia demum Laurentio
iniungenda pro omissione diuini
officij illis diebus, quibus ille faci-
le potuit Breuiarium comparare,
& noluit; est in arbitrio confessio-
ris posita, sicut cōtigit de alijs pec-
catis: teneturque restituere pro ra-
ta de fructibus beneficij; vt habe-
tur in Bulla Pij V. nisi forte omis-
serit, per paucos admodum dies; vt
notat Bart. Med. in Instruct. Confess. in 4. præcepto. §. 11.

C A S V S Q V I N Q V A G E S I- mus quintus.

R Euerendus Bartholomaeus ca-
thedralis, seu Collegiata Eccle-
sie Canonicus, et si in Choro semper
præsens sit, perraro tamen cum alijs
diuinum officium canit: sed vel pri-
uatum ibidem intra seipsum illud
recitat nulla proferens verba, vel
antequam adeat chorum, aut posita
illud recitat, dicens aliorum consue-
tudini se conformare, & etiam ve-
reri

R E S P . C A S .

*veri, ne alta voce, è suo loco canendo,
seu recitando, alios perturbet.*

*Queritur, an sua satisfaciat obliga-
tioni, & distributiones quotidia-
nas restituere teneatur, & cui.*

PRO huius casus decisione no-
tandum est in duobus potissi-
mum differre orationem publicā,
quam Ecclesia clerum persoluere
vult, à priuata, seu singulari, idest,
oblata à singulari persona pro se,
vel alio.

Primum est, quod publica fieri
debet verbis; nec sat est, quod fiat
sola mente: quia oportet eam toti
populo, pro quo offertur, innotescere,
vt ad deuotionem, & suam
intentionem cum orantibus con-
iungendam excitentur, vt docet
D. Tho. 2.2. q. 83. ar. 12. & glossa cō-
munitate recepta, clem. i. de relig.
& Adrian. quolib. 8. Hæc autem
verba ita debent esse clara, vt ab
alijs audiri, & percipi valcant, quā-
do horæ publicæ dicuntur; quan-
do vero dicuntur priuatim, & seorsum,
sat est quod sint verba secreta
distincte proleta. Oratio autē pri-
uata non requirit vocem secretā,
nec claram, sed sat est, quod mente
fiat, vt inquit D. Tho. vbi supra, &
glos. clem. i. de celebr. Miss.

Secundum est, quod publicæ
orationi nullus potest adimere
verba, neque voces, etiam si impe-
diant deuotionem, cum non sit
principaliter instituta ab Ecclesia

ob bonum dicentis, sed totius fi-
delis populi. At priuatæ orationi
non solum possumus, verum etiā
prudenter agitur adimendo vo-
ces, quando per eas fit deuotionis
iaclura, vt tradit Dur. & alij in 4.
dist. 15. quæst. 12.

Ex his colligunt Doctores illū,
qui ad recitandas horas canonicas
est astrictus, non satisfacere suæ
obligationi, si eas intra scipsum,
nulla omnino proferens verba, re-
citet.

Tum quia hæc horæ cum sit que-
dam oratio incumbens ministris
Ecclesiæ ex officio, prout sunt me-
diij inter Deum; & populum, ne-
cessè est vt sit solemnis, & ex natu-
ra sua publica, hoc est, apta venire
in aliorum notitiam.

Tum quia huiusmodi horæ di-
cendæ sunt iuxta formam ab Ec-
clesia traditam, sed Ecclesia, quæ
non nouit nisi quæ foris sunt, ins-
tituit, vt per voces sensibiles dice-
rentur, vt sic eidem constaret, per
suos ministros offerri debitū ora-
tionis cultum, ac munus, quod per
illos offerri voluit, vt habetur in
Concil. Agathensi Extra, de cele-
brat. Missarum, cap. Presbyter, &
in Concil. Toletan. 4. de consecr.
distinct. i. & Innoc. cap. Dolentes,
de celebr. Miss.

Tum quia diuinū officium cū
sit oratio communis, & in perso-
na Ecclesiæ offeratur; necesse est,
vt sicut Ecclesia sensitius creaturis
constat,

constat, ita illa suorum ministrorum oratio fiat signis communibus, & notis alijs, pro quibus offeretur, vt sunt signa vocum, vt docet D. Tho. 2.2.q.83, ar. 12. & Alex. de Alef. 4.q.90. num. 2.ar.1.

Tum demum, quia vt in reliquo cultu, sic p̄ticipue in gratiarum, laudumque actione, atque in orationibus, & precationibus necessarium fuit, vt totus Christianus populus unitatem representaret, vt per hoc maxime, vt ait D. Pau. vnam fidem, vnum baptisma, atque vnum Deum profiteremur. Hęc autem concordia, & unitas seruari non potuit, nisi oratio vocalis Ecclesiae lege constitueretur, quae esset ab viuenteris suis ministris seruanda. Et ideo qui non voce, sed mente diuinum officium persoluit, nequam suę obligationi satisfacit.

Sed num teneatur quilibet recitare diuinum officium voce tam clara, & alta, vt assistentes illud audire, cessante altero impedimento, valeant, vel satis sit formare verba intra labia, ita vt sol⁹ ipse, qui recitat, illa audire, & intelligere queat, controuersum est inter Doctores. Medina in tract. de Orat. q.1. arbitratur, non satisfacere suę obligationi, qui tam alta, & clara voce diuinum officium non recitat, vt ab alijs, si praesentes essent, audiri posset. Rationes, quibus in hanc adducitur sententiam, sunt.

Tum quia hoc est expressum decretum Ecclesiae Gallicanæ in illis verbis, non in gutture, neque inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando.

Tum quia D. Tho. 2.2.q. 83, ar. 12. assert̄ orationem publicam nō solum requirere vocem, sed etiam altam vocem.

Tū quia Caiet. ea. q. & ar. putat peccare dicentem Missam adeo submissę, vt eam non possint audīre circunstantes.

Tum quia orat vt minister Ecclesiae in persona cōmuni, & ideo oportet sic intelligibiliter orare, vt percipi possit à se, & ab alijs distincte sensus verborum: vnde deuotio Ecclesiae excitari valeat: quod non esset, si submissę, & vocibus inter labia solū formatis, & à se dūtaxat perceptibilibus recitaret.

Oppositam tamen opinionem veriorem esse puto, neminem teneri, quando solus & priuatim diuinum officium persoluit, vt voce alta, & ab alijs perceptibili; sed satis esse formare verba int̄a labia, ita vt solus ipsemet, qui recitat, illa audire, vel intelligere valeat: secus autem est, quando ex munere suo tenetur illud publice dicere, ita vt à populo, vel ab alijs, qui cum ipso recitant audiatur.

Probatur hęc sententia. Tum quia id seruant multi docti, & pij homines, qui recitant diuinum officium audiendo Missas, aut manendo.

manendo in facellis, aut choris, vel cubiculis, vel proficiscendo cū alijs; vbi si tam alte, & clare recitarent, vt Medina recitandum dicit, alij alias impedirent, & aliorum perturbatores censerentur; quales habentur quotidie, qui clara, & alta, voce orant. Et cum multi grauis simi Doctores habeant, posse quilibet insimul satisfacere precepto de audienda Missa, & de recitandis horis, relinquitur manifestum, aut perturbandum esse sacrificiū, aut sufficere submissa voce, & inter labia suppressā illas recitare.

Tum quia Caiet. 1.2.q.83. ar. 12. prudenter dixit Orationem publicam debere de precepto esse vocalem, sed claram, & altam solum de decentia: quæ tamen decentia cessat, cum ad non impediendum, vel offendendum alterum decen-
tius est illam submissæ dicere.

Tum quia non minus Missa est oratio communis, & ministris Ecclesiæ incumbens, quam horæ canonicae: & tamē magna pars Mis-
sa, & horarum canonitarum pronunciatur, & debet pronunciari secreta voce, & quæ à circumstantibus non audiatur.

Tum quia alioquin innumeri sacerdotes, & pij, ac eruditii tene-
rentur restituere magnam partem fructuum suorum beneficiorum, cum innumeri sépissimè recitent submissæ in præsentia dominorū, amicorum, & aliorum ex urbani-

tate, & ciuitate, & ad fugiendam hypocrisis speciem.

Tum quia illi, qui diuinum of-
ficiū solus recitat, iniungitur vt illud pronunciet ad se tantū mo-
uendum, & vt tōto homine, idest,
mente, & corpore Deo inferuat:
ad hoc autem sufficit formare ver-
ba, ita vt ab ipso solo audiantur &
percipiātur, saltem ad hoc, vt in
conscientia non teneatur ad aliud.

Tum demum, quia etsi vox cla-
ra & ab alijs perceptibilis videatur
necessaria ad hoc, vt possit probari
in foro exteriori officium diuinū
esse dictum, tamen ad hoc, vt Deo
in foro conscientię satisfaciat, satis
est, vt vocibus à solo recitante per-
ceptibilibus pronuncietur. Nam
vt altæ voces ordinantur ad alios
in Deum mouendos, ita submissæ
ad se in Deum concitandum: &
ideo priuatum sic solus canonicas
horas persoluens, non tenetur ad
aliud, quam vti vocibus à se audi-
ri, & intelligi aptis: iam autem ver-
ba intra labia prolata, & submissæ
dicta voces quidem sunt. Ita Na-
uar. in tract. de Oratione, & horis
canonicis, cap. 20. num. 14.

Ea vero, quæ in contrariū sunt
adducta, concludūt solum de his,
quibus ex munere sibi iniuncto
incubit horas canonicas dicere
tali modo, vt à populo, aut ab alijs
secum in choro alternatim recitā-
tibus audiatur. Hi enim debent
tali voce vti, qua non modo ipsi,
sed

C O N S C I E N T I A.

105

sed & cæteri ad deitotionem promoueantur.

Illud autem decretum Ecclesiæ Gallicanæ inuehitur in eos, qui ita male voces efformant, & tam celeriter pronuntiant, vt notabiliter perperam recitent, contrahendo syllabas, diætiones deglutiendo, & suos versus incipiendo antequam iij, quibuscum recitant, suos absoluant, quod est graue peccatum, & vsu frequetissimum contra clem. i.de celeb. Miss. & cap. Dolentes, eo.tit. Vnde per ea, quæ dicta sunt, aduersæ aliae rationes leui negocio dissoluuntur.

His sic præsuppositis, est præcipua huius propositi casus difficultas. An canonico satis sit ad lucratum distributiones quotidianas, recitare priuatim horas antea, vel postea in domo, vel Ecclesia, & solum præsentialiter adesse in choro, absque hoc quod cum alijs ibidem cantet, aut recitet.

Cui respondemus nequaquam sufficere, sed necesse esse, vt cum alijs in choro, vel alibi, vbi illæ distributiones lucrifunt decantet recitando, psallendo, vel cantando cum alijs.

Tum quia distributiones nondantur ob id solum, quod dicuntur, vel cantantur quomodocunque horæ; sed quia dicuntur, vel canuntur cum alijs in choro, vel altera parte Ecclesiæ, vbi, & quemadmodum statutum est.

Tum quia Concil. Trident. sess. 24.de reformatione cap. 12. apertissime id statuit loquens de Canonis, & dignitatibus in Ecclesijs cathedralibus institutis in hæc verba. Omnes per se diuina, & non per substitutos conipellatūr obire officia, atque in choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis, Dei nomen reuerenter, distincte, deuoteque laudare.

Tum quia, vt ait Cajet. in libro 17. Respon. Resp. 8. non satisfacit præcepto dicendi horas ad lucratum distributiones quotidianas Canonicus, & Prælatus, qui est in choro, & partem dimidiām non canit; etiam si illam reciteret submisse, & aliam dimidiām partem audiatur ergo multo minus illas lucrabitur, si nullam partem ibi cum alijs reciteret. Nam ratio chori consistit in communicatione vnius cum alio, ita vt quidquid diuini officij ibi dicitur, sit commune alteri: & hoc est per se in tali modo alternatio dicendi, ad quem chorus est institutus: sed non potest esse commune alteri, quando dicit sibi soli: quia vt sic est sibi propriū. Quare recitans per se, & non cum alijs non satisfacit obligationi annexæ choro; atque adeo nec distributiones huic coniunctas lucrabitur.

Tum quia veluti qui altari seruit, de altari viuere debet, ita è cōtra, qui viuit de altari, seruire debet

O altari,

altari, in cap. Cum secundū Apostolum, de præben.

Adde neminem inficiari posse, canoniticatum esse beneficium ecclesiasticum: & ideo teneri ad diuinum officium. Et cum illa præbenda non videatur ad aliud esse ordinata, quam pro stipendio ministrantium in choro Dei, teneri proinde dicere diuinum officium modo chori, idest, alternatim, & ut commune alijs.

Confirmatur decreto Ecclesiæ Gallicanæ Tit. Quomodo diuin. offic. vbi dicitur, quod cum psal-lendi gratia omnes ibi conueniāt, muta ac clausa labia tenere non debent: sed omnes, præsertim qui maiore funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur, &c.

Adde in multis diuersarum Ecclesiarum constitutionibus esse sancitum, ut in his, quæ anno 1582. à capitulo Cathedrali Ecclesiæ Bononiensis prudentissime additis est ordinatum cap. 9. ut omnes canonicci per seipso ordines suscep-tos exercere, & cætera omnia officia, quæ debent in cultu diuino præf-tare, & officium ipsum in vtrisque vesperis diebus solemnibus oī diri teneantur, & cap. 10. ut præfixis, & opportuni temporibus in choro conueniant ad horas canonicas dicendas, & cap. 11. ut ea psallendi ratio ab omnibus tam canonicis, quam mansionarijs seruetur, quæ

fit decens, & congrua tanto mu-neri. Et cap. 17. Pro interestentibus nullo modo habendos, sed poena mulctandos qui priuatim officiū dixerint; cum iij re vera nec choro, nec suo muneri satisfaciant.

Ex quibus omnibus, & alijs, quæ adduci possent, manifestum relinquitur debere canonicos ad distributiones lucrandas dicere diuinum officium in choro cum alijs, tenerique ad psallendam, & recitandam partem suam, non qualitercumque, sed ut commu-nem sibi, & alijs, quia debet esse, ut pars chori, & per consequens, ut per audibilitatem communicabilis alijs; ac ideo submisse dicen-do, cum ut sic nō sit pars communis officij: quia non participatur ab alijs per audibilitatem, non sa-tisfacere sūæ obligationi, nec posse distributiones accipere; imo ad easdem restituendas alijs canonici obligari, cap. 1. de cleric. non resid. lib. 6. Quod si non præstiterint, non posse absolui. ita Nauarr. cap. 10. de Oratione, & horis canonic. num. 47. & Sotus de iust. & iur. lib. 10. quæst. 5. artic. 4. Qui illorum canoniconum vicem dolet, qui in choro muti sedent, & vtinam tam attenti, quam sacerulares. Quique non animaduertunt stipendia es-se illis constituta non ut adstant, & sua numerositate sedes exornet, sed re vera ut psallant: beneficium siquidem, ut text. est in cap. de ref-cript.

cript. lib.6. non nisi propter officium datur, & quotidiana chorū distributiones non nisi ob quotidianas in choro horas. Horae autē chorū, vt sic, necesse est vt sint cōmunes. Et ideo deflendum est, eo iam rem peruenisse, vt aliqui indignum sua grauitate, & maiestate putent cum alijs alternatim psallere, & canere, idque onus totum capellanis inferioris classis committant, & hi soli altari seruiunt; illi autem pinguiores altaris fructus usurpant, tantoque magis esset ab omnibus hoc recitandi, & psallendi in choro munus peragendū, quanto huius temporis haeretici fandissimum hoc orandi institutum ab Ecclesia deturbare contendunt.

Nec Caietani opinione se tueri Canonicī valent, qui in summa, verbo, Horarū, in fine afferit maiores chorū non debere cantare, sedā minoribus cantata meditari. Nam et si forte id erat in aliquibus Ecclesijs oī: n: vītātū; Concilij tamen Trident. decreto sessio.24. cap.12. est abrogatum, & per extra. Pij V. quæ incipit. Ex primo Lateranenlis Concilij, &cæt. vbi irritat statuta, consuetudinem, fundationem, vel aliud quodcumque ius, quo illi, qui sunt choro addicti, possunt ex sola præsentia fructus, aut distributiones præcedere, vultque vt omnes sub pœna peccati mortalis, & amissionis fructuum,

ac distributionum teneantur ad diuinum officium dicendum.

Quare cum habeant distributiones propter chorū, cui adsunt, tenentur illas lucrari officio chorū, hoc est, communī cum alijs. Communicatur autem per alternatam vocem audibilem, vt recte docet idem Caie.lib.17.Respon.Resp.8.

An autem per totum integrum annum, si non recitent in choro, & modo chorū, teneantur ultra eā distributionum portionem, quæ canentibus datur, omnes fructus illo anno à canonicatu perceptos restituere; crediderim quod non.

Tum quia fructus canonicatus, siue præbenda non modo dantur pro canendo diuino officio cum alijs, sed pro assistendo, & authoritatē, ac grauitatem præbēdo sua præsentia ipsi choro, & pro missis in solemnitatibus dicendis, & alijs faciendis, quæ canonicorum officio sunt annexa: & ideo solam eam partem, quæ horis in choro cum alijs dicendis correspondet, restituere tenentur, ita vt si trecentum scuta de redditib. habeat ex canonicatu quis, & per unum annum in choro cum alijs non recitauit, non obligarem ipsum nisi ad centum scuta restituenda: cum reliqua videantur canonico dari pro honorando sua præsentia ipsum chorū, & pro Missis, & pro multis conuentibus, ac processionibus, quibus interest.

O 2 Tum

Tum quia motus proprius Pij V. cum sit pœnalis, non videtur intelligendus, nisi de parte fructuū, quæ in beneficio correspondet recitationi diuinarum horarum: nō autem de illa, quam parochi habent ex administratione sacramētorum, Missis dicendis; vt tradit Barth. Med. in suā instr. confess. lib.

I. §. 11. in I. præcept. Arg. eorum, quæ quo ad suspensum à beneficio notat Bonif. in clem. Cupientes, de sent. excom. num. 3.

CASVS QVINQVAGESIMUS sextus.

PAULUS cum dotem promissam fuisse, quam nuptui tradidit, soluerest statim nequiret, fecit pactum cum marito, durante solutionis mora, a turum se illi singulis annis sex pro centenario. Nunc vero filia cum sit vidua, & diues relicta vix fructuaria, ac filij sui curatrix, nec dum sibi sit soluta dos, persistit in eiusdem pecunijs ad sex pro centum exigendis. Quoniam tamen, nū id sibi licet, & quid confessor teneatur tam Paulus, quam vidua filia iniungere.

DVO præcipue Casus iste postulat. Alterum est. Vtrum si certa quota, Verbi Gratia, sex pro centenario detur marito pro non soluta dote, sit vñræ delictum.

Alterum. An vidua possit tuta

conscientia eadem sex pro centenario accipere, quoad tota promissa sibi a patre dos persoluatur.

Ad primum, Respondetur patetum illud esse licitum, & ab vñrē nota alienum, dummodo habeatur ratio ad onera matrimonij, & non ad quantitatē pecuniarum dotalium.

Impellor autem in hanc sententiam. Tum quia maritus non accipit illa sex annuatim ob exspectatam dumtaxat, solutionem, sed ob onus matrimonij, cui remanet subiectus. Est enim matrimonij onus vxorem, ac familiam alere, superstite semper manente dote. Nam maritus perpetuo tenetur vxori de integra dote. Quare hæc si sibi solueretur, posset rem fructiferam emere. Vnde saluo capitali, vxoritum onus subleuaret, & ideo interim, dum dos non soluitur, accipiendo aliquid; vt se à matrimoniali grauamine indemnum conseruet, iam quod dos eo fine datur, non videtur vñlum crimen.

Tum quia capit. Salubriter; de vñris. Interrogatus Papa Innocētius III. Num qui vxorem duxit, certa dote sibi à socero constituta: sed quia socer pecuniam tunc temporis non dedit, & quasdam tradidit genero possessiones in pignus quoisque dos illi esset peroluta, possit ne accepti pignoris fructibus gaudere, aut potius eodem debeat in sorteim computare. Respondebat

pondet summus Pontifex, non esse computandos in sortem: sed à genero absque vslura posse percipi; cum frequenter dotis fructus non sufficient ad onera matrimonij supportanda. Igitur cum vslusfructus pignoris sint vniuersaliter computandi in sortem, ac illos recipere in pretium mutuatæ pecuniae, & expectatae solutionis sit in omnibus alijs contractibus, præter dotalem, vslura labes. Extra de vslur. cap. primo, & secundo, & Cod. de distra. pign. lege prima. Et ratio, ob quam in textu dicitur posse gener illos salua cōscientia extra principalem sortem percipere, sit non lucrum cessans, aut damnū emergens, vel soceri donatio, sed ius ipsum dorale, quo ille, qui fēminam nuptui tradit, tenetur marito de leuamine vxoritij oneris. Est autē matrimonij onus, vt maritus vxorem, familiamque alat, reseruata semper dote, id quod in alijs oneribus non contingit. Idcirco sicut Pontifex concessit genero fructus pignoris suscipere, interim quod dos non persolueretur, non ratione pignoris absolute, quia hoc esset illicitum, sed eo quia sibi non datur, quo onera matrimonij perferat, sequitur eodem oneris supportati iure, posse certam pensionem quotannis accipere, ob non solutam à socero dotem, dummodo in consignatione pensionis ha-beatur ratio non ad quantitatem

pecuniarum dotalium, seu ad lucrum cessans, sed potius ad onera ipsa vxoritiae; idque dumtaxat percipiatur, quod supportandis dictis oneribus sit satis, vt tradit Sylvest. vslura. 3. num. 2. quem sequitur Sotus lib. 6. de iust. & iur. quæst. 1. artic. 2.

Tum denique quod ratio vsluræ consistit in mutuo, & cum ratione expectatae dumtaxat solutionis aliquid exigitur, vt docent Theologi in 4. distin. 15. & iurisperiti, cap. Consilii, de vsluris, Iam autem gener, qui certam pensionem quotannis à socero accipit ob dotem non solutam, non illam recipit principaliter, ob moram, seu ob expectatam solutionem: quia tunc esset quædam ratio mutui, & manifesta inæqualitas, vt qui salua sorte, vellet aliquid ratione temporis, & ob vslum pecuniae.

Nec etiam illam pensionem recipit ratione interesse, seu lucri cessantis: quia per accidens se habet ad matrimonij onera, quod maritus negotietur, aut non negotietur, vtatur, vel non vtatur dote ad fructificandum. Et ideo secundum ea, quæ sunt per accidēs non est iudicandum dērē, sed recipit dictam quottam ratione oneris, & grauaminis vxoritij; quod de per se includitur in matrimonio, & à quo subleuandus erat maritus per fructus dotis. Igitur quouscumque hæc non persoluatur, si quid-

piam proportionatum tali grauamini singulis annis recipit, nulla est mutua veri, aut palliati ratio; & ideo nulla vsura.

Confirmatur, l. Pater, ff. De domi mali, & met. excip. vbi dicitur, quod quando Pater alit filiam, non potest gener recipere fructus pignoris; igitur interim quod dos a sacerdo non soluitur, si quidpiam ultra illam singulis annis datur, non est nisi, vt subleuetur maritus ab onere, quod sibi ex vxore ducta incumbit, vt eandem nutriat, integra & salua persistente semper doce; quod onus cum de per se includatur in matrimonio, propterea nulla ibi interuenit vsura; cum lucrum illud non contingat ex mutuo, vel expectatione, sed ex alia onerosa causa, vt egregie declarat Caiet. 2.2. quæst. 18. atric. 2. Sylvest. vsura. 3. §. 2. Sotus, de inst. & iur. lib. 6. quæst. 1. art. 2. Tabiena vsura. 10. Nauarr. in Manu. capit. 17. numero 213. & alij Summiste, nec non Ioann. Cald. Petrus de Anch. & Panorm. in cap. Salubriter, de vsuris, cum multis per D. Didacum a Lyeua, in capit. primo, lib. variarū resolut. relatis.

Nec rationes, quibus Adrianus in 4. q. vltima, de vsuris, & Ioann. Andr. & Dom. Ant. & Ioan. de Legnara, in d. cap. Salubriter, de vsur. & Laurent. de Ridolph. ac nonnulli alij persuasi sunt, vt contractum hunc vsurarium iudicarent, eo

quod onus matrimonij non valeat iustificare dictum contractum, si-
cut nec ratione cuiuscumque one-
ris iustificantur alij contractus, vt
patet in pignore, quod qui habet,
quamvis teneatur aliqua onera
fustinere in conseruando dicto pi-
gnore: nequit tamen fructus extra
forte recipere.

Nec etiam qui stipendio Regis viuit, & si teneatur alere familiam, potest fructus illius rei, quæ sibi forte pro securitate stipendij da-
tur, recipere ultra stipendium.

Quare cum in casu proposito nullum interueniat lucrum cessas, aut damnum emergens, eo quia, non constat maritum esse solitum mercari, vel ponere apud mercato-rem pecunias: & qui pecuniam non habet negotiacioni exposita-
tam, agere de lucro cessante non potest, videtur ratione expectatae solutionis augmentum illud ultra fortē quotannis accipi, & ita vsura est. Addentes ex capite Salubriter, de vsuris, non posse iustitiā dicti contractus colligi, cum ibi non agatur de certa pecunia, quota, sed de possessione, cuius fructus varijs fortunæ casibus subsint. Et ideo conceditur à Summo Pontifice, quod non teneatur maritus computare illos in fortē propter onera matrimonij: quia propter illa subleuanda concessit, & dona-
uit sacerdoti genero dictos fructus incertos, qui textus, cum sit exorbitans

transā iure, non debet extendi ad sex pro centenario, quae nunquam fortunæ subjiciuntur.

Arguunt demum, quod cum à principio sit datus terminus, non potest hic agi de mora. Et sicut maritus poterat sine dote vxorem accipere, ita potest, & vult exspectare, cum libere contrahat de dote sibi non soluēda usque ad certum tempus. Volenti autem non fit iniuria: & ideo nihil debet ultra soritem recipere.

Non sunt tamen rationes istæ alicuius roboris, vel efficaciam. Ad primam dicimus alij cōtractibus, non inesse de per se, & ex natura rei onus aliquod: at cōtractui matrimoniali inest intrinsece, & ex natura rei ipsius, vxorem & familiam alere, integrâ permanēte dote. Tenetur enim maritus vxori de integrâ dote, & ideo iure ipso, ob illud onus subleuādum, potest aliquod lucrum singulis annis exigere, interim quod dos non perfoluitur ab his, qui vel illam soluere, vel mulieri alimenta præbere condecentia suo statui sunt astricti. Quare in contractu pignoris debent fructus computari in sortem; quia non est ibi onus familiæ alendæ ex natura ipsius contractus, vt satis patet: secus autem in contractu matrimonij, cui est de perse annexum vxorem alere, reservata semper dote.

Nec causa lucri cessantis, aut

damni emergentis est ad propositionem. Illa enim est communis in omnibus contractibus, & tamen leges aliquid peculiare tribuunt genero in fauorem matrimonij, quod ita reperitur solum in hoc matrimoniali contractu, ut non in alijs. Vnde parum refert, quod genus sit mercator. Non enim illud lucrum obtinet ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, sed ob uxoritum onus, cui iure ipso est id concessum, ut supra explicauimus.

Nec obstat non respondisse Pontificem, in d. cap. Salubriter, nisi de fructibus pignoris. Nam id facit, quia de alio non fuit quæstum: & ex eodemmet responso colligitur posse etiam alia via, quam pignoris ius suum de onere matrimoniali subleuando à socero exigere; ita ut illud lucrum non sit sibi concessum ex dono, & mera gratia, sed ex debito, & iure, quo pater tenetur filiam nuptui traditam alere, veldotare, ita ut salua dote, maritus familiam sustentet: & ideo parum ad rem facit, quod fructus, seu lucrum subsit fortunæ, aut non subsit: sed necesse est ut non exceedat onera supportanda, ut recte tradit Sylu. verbo, Vtura.

Nihil item refert, quod à principio fuerit datus terminus: quia non recipit illud lucrum ratione moræ præcisæ, sed ratione oneris uxorij: & ideo stat, quod

voluerit concedere terminum solutionis : noluerit tamen perdere id , quod iure matrimoniali sibi conceditur, ut fructus interim a sacerdo recipiat non excedentes onus supportandum. Non quod negemus posse quempiam , & vxorem indotatam ducere , & nihil pro dote statim non soluta exigere: cū iuri suo possit quisque renunciare: hoc tamen non fit, nisi id libere exprimat, ut tradunt Doct. cap. 15. qui tacet de reg. iur.

Concludendum est igitur posse maritum, interim quod promissa dos sibi non soluitur , accipere sex pro centenario; si illa ad subleuanda matrimonij pondera, iuxta conditionem sue fortis , sunt necessaria.

Ad secundam difficultatem de vidua, que eadem sex pro centenario, pro non soluta ab heredibus dote, accipit, arbitratur Caiet. 2. 2. quest. 78. ar. 2. ad sextum, non posse ab usurpatione nota excusari.

Tum quia id solum erat concessum maritro, cui incumbebat, superstitio dote familiam alere. Nec enim in dicto cap. Salubriter, de alio agitur. Cum ergo illa concessio sita iure exorbitans, non est ad mulierem viduam extendenda.

Tum etiam, quia cessante causa cessat effectus, & id, quod non est, non potest effectum operari: iam autem mortuo marito, non est matrimonium, ob quod dos, & lucrum

dotalē conceditur. Et ideo videtur quod non possit vidua, illarum pecuniarum quortam exigere

Nobis tamen placet, cum communis sententia , posse tutam conscientiam vxorem mortuo marito, etiam si in viduitate persistat, quotam illam suae sustentationi convenientem ab heredibus accipere quoad illi dotem persolvant , & maxime si filios, & filias habent.

Tum quia negari non potest, multo maiora onera inesse mulieri viduae, quam nuptiae. Incumbit enim illi familiam alere, filios marito mortuo nutrire , seque in ornatu, & comitatu tam digne, & honorifice pertractare ut eius, cuius vxor extitit, nobilitas non denigretur.

Tum quia secundum Bal. C. unde vir, & vxor. l. i. viduae dicuntur habere dotem, & non alia ratione quam quod matrimonium , et si quoad vinculum per mortem viri sit dissolutum , remanet tamen quoad onus alendae familie, & conservandi dignitatem status. Et ideo ad subleuandum tale onus, interim quod dos sibi non soluitur, potest convenientem portionem dicto oneri singulis annis accipere.

Tum quia ille, cui debentur alimenta, licet se de suo alimentet, ea potest tamen petere alimenta ab eo qui ad id tenebatur , ut notat Ias. in l. de Alimen. C. de transac. & Ana. cons 64. & Paul. de Castr. & Alex. in l.

in l. diuortio. in prin. ff. solmat. Sed dos datur ratione alendæ vxoris, estque veluti proprium patrimonium mulieris, ut ff. de mino. l. 3. §. sed vtrum. in fi. Ergo quousque parentes dotem detinent, nec illam mulieri soluit, potest illa quid lucri suę sustentationi proportionata singulis annis accipere. Si enim id poterat maritus ad alendā vxorem, cur non poterit ipsa ad alendum se in viduitate constitutam?

Nec vlla hic vsuræ labes commiscetur, cum non accipiat huiusmodi lucrum ultra sortem ob solutionis moram, vel lucri cessantis rationē, aut téporis prorogationē; sed ob alimēta sibi iure matrimonij debita: propter quæ dos conceditur; qua non data ius alimentarū non admittitur: & ideo neque huiusmodi lucrū annum potest ab alio exigere, quam ab eo, qui illam dotare, vel alere tenebatur. Nec in postulando lucro habenda èstratio, seu respectus ad quantitatē pecuniae, sed potius ad sui status decentiam: ita vt si familiā minoribus expēsī sustentare valet, quam dū maritus viuebat, minus etiam lucri accipiat vidua, quā acceperat, superflite marito; vt reēte tradit Sylu. vbi supra, Sotus de iust. lib. 6. q. 1. versu antiqui ex eadē radice. Ledesmus 2. 4. q. de vsuris. Angelus verbo Dos. §. 28.

Nec obstant rationes Caiet. Nā et si concedamus id lucri marito

esse concessum ratione oneris matrimonij: Negādum est tamē, sublato ex hac luce marito, non remanere ulterius onus familiae alendæ in vidua: cum hēc dignitatem mariti, quamvis defuncti, præseferat, & status, ac nobilitas mariti hereditario quodam iure in vxore, filijs, ac tota sua familia permaneat. Dedeceat enim illam, quæ nobilissimo nupsit, abiectissime, & viliter in viduitate viuere. Idcirco ratione huiuscē oneris persistentis, poterit vidua, cui dos non soluitur, ad illud subleuandum quidpiam commensuratum tali oneri singulis accipere annis. Nam eadem manēte causa, debet idē produci effectus causa autem concessionis lucri in matrimonio, quando dos non soluitur, est onus matrimonio, ex natura rei, coniunctū; ergo cū adhuc tale onus, licet aliqua ex parte remissum, perduret in vidua, licebit huic pro relevando eo pondere, quo grauatur, eo quod talis viri vxor fuit, aliquid condecens exigere.

Et cū secundo dicitur dotē non esse, nisi sit matrimonii, intelligi debet, nisi vere sit, aut fuerit: ita quod dotis ratio includit verū, & ratū matrimonii, & quod filia nuptiū tradatur, iam autem in vidua prēcessit verum matrimonium, ratione cuius obtinuit dotē, qua salua, tanquam suo, & filiorum matrimonio debet sustentari.

Quare

Quare cum mortuo marito, ad-huc virtute remaneat matrimoniu-quoad onera; vt quia filios, &c. ac statum suū tenetur non modo secundū gradū propriæ personæ, sed etiam eius, cuius vxor fuit, conseruare, poterit interim quod dos sibi non soluitur, tantum lucri postulare, quantum ad relevanda relata onera satis esse videatur.

Confessor igitur in predicto casu iniunget tam Paulo, quam filie, vt interim quod dos non soluitur, illud lucri donetur, quod oneri matrimoniali, seu viduali subleuando, quodque persoluta dote subleuaretur, sit conueniens, ita vt illud lucri, & augmenti, siue quinque, siue sex pro céntenario, sit magis in iuuamē, & auxiliū supportādi oneris vxorij, quā in recōpen-sationem cessantis commodi. Nā vt sāpe sāpius diximus, si ob dilationem temporis, spectaramque principaliter solutionem, aliquid augmenti vltra sortem postulare-
zur, contractus esset vñrarius: & ideo qui mercatori dōtē traderet, vt eandem tutam, ac securā habe-ret, & vltra quotannis quidpiam augmenti ab illo, quoniam cum talibus pecunijs plurimum lucratur, acciperet, vñram manifestam committeret: eo quod ratione tē-poris, salvo capitali, velleret de labo-re, & industria aliena fructum; vt tradunt omnes Theologi in 4. di-stinct. 15. & Iurisperiti in cap. Salu-

briter. de Vñris, & Summiste, ver-bo Vñra, & late S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7.

CASVS QVINQVAGESI-mus septimus.

Gabriel infirmitate oppressus, testamentum condidit, in quo omnia sua Ecclesias, ac certis perso-nis relinquit, nihilque consanguini-neis, et si egenis ob intestinas cum eis inimicitias, postea ingrauescente morbo, & de inimicitijs ponitens confessorem accessiri iubet: nec rāne suaderi potest, dictis consanguineis quidquam legare.

Queritur, num sit absoluendus, & absolutione data, an quæ in dicto te-stamento in inimicitijs facta legauit sint animæ sue profutura?

Quoad prioris dubij resolu-tionem illud aduertendum est tres consanguineorum dari li-neas: quarū prima est descendentium, secunda ascendentū, tertia collateraliū: & quod testator quā-diu habet aliquem ex descendenti-bus, vt filium, nepotem, prono-potem, & sic in infinitum, tenetur illum hēredem relinquere, nisi ad-sit vrgens, & iusta causa ex hēreda-tionis: & cum tales descendantē instituit, non tenetur de aliquo af-
fidentium facere mentionem. Instit. de hēred. quæ ab inte. Quod si non habeat descendentes, vel iustum

iustam habeat causam eosdem ex-heredandi, tenetur ascendentibus instituere, si fuerint, le. quoties. C. ad Senat. consul. Offic. Sed si tam descendentes, quam ascendentibus legitimi illi desint, non tenetur collaterales, hoc est, fratrem, sororem, filios fratum, aut sororum, & quemcumque alium ex transuersalibus, quamvis succedant ab intestato in heredem relinquere sed potest de iuris rigore instituere, quos vult, etiam non attinentes: hoc tamen excepto, quod si heredem instituit hominem aliquem infamem, poterit tunc frater, vel soror ex eodem patre agere de nullitate institutionis, non autem si ex eadem solum matre sint. C. in offic. test. leg. fratres veterini, vel nisi crimen ingratitudinis commiserint, ut in Authent. de nup. \$. ingratitudinis.

Et quamvis non desint, qui asserant testatorem, qui nec parētes, nec liberos, qui sunt necessarij heredes, habet, teneri ad relinquēda bona sua consanguineis quibuscumque, seu cognatis, & maxime si pauperes sint, nisi ob vitę prauitatem & ingratitudinem secus fieri promeruerint; hoc tamē absolute verum non est, sed solum limitatur ad illōs consanguineos, qui extreme egent, & quibus nullus aliis proximior cognatus est, qui eos alere possit, & velit. Nulla liquidē lex naturalis, diuina, vel humana ad plus de precepto obligat, quam

ad subueniendum collateralibus extreme egentibus. arg. leg. i. C. de fact. Eccles. Et docet Nauarrus in man. c. 26. in admonitione pro voluntate testari, n. 36. Sylu. verbo, Testamentum. i. § 10.

Nec obstat, si quis dicat fratres, & sorores ex eodem patre, & legitimis thoro natos succedere ab intestato, & ideo esse necessarios, & quasi naturales heredes, nec posse nisi legitima, & euidēti causa exhaeredari: Nec enim lex definiret illos esse heredes defuncti, qui absque testamento moritur, nisi iure naturae, quod lex semper respicit, heredes forēt: & ideo quā nihil eisdem relinquit, videtur legi naturae repugnare. Non inquā obstat, nam lex, quae est civilis pacis directiua, & quae semper respicit id, quod est optimum, fundatur, in volūtate præsumpta ipsius defunctorum; de qua cū in testamento non constet, præsumit lex voluisse defunctum, ut sua ad extraneos non trāsferrent, & in suos proximiores transferrentur. Et ideo ubi alij heredes non sunt magis intimi, ac coniuncti defuncto, ordinat lex ut fratres, & sorores, & quicumque fuerint proximiores, succedant ab intestato, fundando seū non in naturali lege, per quam isti heredes sint, sed in voluntate defunctorum præsumpta. In casu igitur præsenti videndum, & examinandum à Confessore erit, antequā absolutionē praeter,

stet, An hi cōsanguinei, quibus ob
inimicitias nihil Gabriel in testa-
mento reliquit, sint descendentes,
hoc est, filij, & filiorum filij, vel al-
cendentēs, id est, pater, avus, pro-
auus, & similes, vel sint solū colla-
terales. Interrogandumq; erit, nū
aliquod extet in ciuitate statutum,
quo decernatur de institutione
hāredū, qui sint legitimi, & omni-
no non prātermittendi. Et demū
expendetur vtrum ex hoc factō sit
scandalum nasciturum.

Quod si cōsanguinei sint tales,
quos iure non potest exhāredare,
tunc non erit Gabriel absoluēdus,
nisi testamentum mutet, & hāre-
dē legitimū instituat; vt notant
doctores C. de li. prāteri. Authent.
non licet. Nullus siquidē tuta con-
scientia priuari potest publico in-
strumento hāreditatis portione,
ad quam ius legitimū habet, ni-
si forsū subsit euidens; & cognita
causa, qualis non est priuata quā-
libet inimicitia.

Tum quia testator legem iusti-
tia violat, si nō distribuit bona in-
ter suos filios, & his deficentibus
inter ascendentēs; non quod te-
neatur ex aequo omnibus, neque
non possit plus vni quam alteri re-
linquere, vt falso Ioannes Luppus
in cap. Per vestras, §. 26, de donat.
inter vir. & vxo. existimauit, cū ne-
que illa sint cōmunia R. cōpublicæ
bona, sed particularia testatoris,
neque auctoritate publica, sed pri-

uata distribuātur : sed quod in ea
parte, quae est iure hēreditario cui-
libet debita, non potest hāredem
defraudare, vt quam lex naturalis
pro alēdis filijs, seu parētibus cōsi-
gnatam, & taxatam esse voluit: In
reliquis, quae legitimā portionem
excedūt, liberum est testatori plus
vni filio, quam alteri, siue bonus,
siue malus sit relinquare.

Tum demum quia, vt ex P. Au-
gust. 17. quēst. 4. cap. Quicunq; re-
fertur ille, qui exhāredato filio
hāredem vult facere Ecclesiam,
querat alium, qui suscipiat, nō Au-
gustinum.

Si vero Gabriel hēredes nō ha-
beat necessarios, & illi consanguinei
sint ex collateralibus, nec ex
treme egeant, nullumque sit oriū-
dum scandalū: ex eo quod nullam
omnino de eis mētionē faciat, vel
quidpiam relinquit, nō est illi de-
neganda absolutio: cū liberū illi sit
vt iure suo; & quē magis voluerit
hēredē instituere: admonēdus ta-
mē esset, vt sicut inimicitias depo-
suit, ita in signū verē & Christianæ
charitatis, bonū pro malo redde-
ret, & aliiquid eisdem legaret.

De eo autem, qnod secūdo lo-
co queritur, an quē in dictō testa-
mento in inimicitia mortali facto
legauit, sint animæ siue profutura,
est maius dubium, & testatoribus
admodum necessarium.

Pro cuius intelligentia duo ad-
vertenda sunt. Alterum est; operū
bono-

bonorum, alia appellari mortua, alia mortificata. Mortua sunt, quæ ab homine existente in peccato mortali sunt facta, qui homo cum careat vita gratiæ, & charitatis, quidquid in eo statu operatur, nō est gratum, & acceptum Deo; sed mortuum priuatue dicitur. Mortificata autem illa opera appellantur, quæ à voluntate Dei gratia illustrata fuerunt elicita, & ut sic in finem ultimum ordinata: sed per subsequēs peccatum, in quod homo postea cecidit, ab assequuntione præmij sunt impedita. Alterum pñnotandum est, opera bona in gratia Dei facta non modo valere ad promerendum beatitudinem, verum etiam ad pñnam peccatis præteritis debitam mitigandam. Ut enim per peccatum auertendo nos à Deo, & conuertereo ad creaturas priuamur gloria, & reatum pñmē contrahimus, ita ab alienando nos à creaturis, & coniungendo per opera bona Deo, digni redimimur mercede beatitudinis, & satisfacimus pñmæ, quam ex indebita adhæsione ad creaturas subiuri eramus: per gratiam siquidem, quam homo vere de peccatis contritus acquirit, & benevolentiam Dei conciliat, dignusque beatifica viione efficitur; & pñma æterna, cui ob sua sclera erat astrinxetus, in temporalem commutatur soluenda hic per bona opera, vel in Purgatorio per ignis passionem; vt de-

clarant Theologi in 4. distinc. 16. & in Concilio Tridentino definitur sess. 14. cap. 8.

His suppositis concors est doctorum lètentia, legata quantūcumque pia relicta in testamento contexto ab homine existente in peccato mortali: nihil prodesse animæ suæ quo ad meritum beatitudinis, quantumcumque ille de peccato doleat, & confiteatur, & in Dei gratia spiritum efflet.

Tū quia talia opera sunt mortua, & sicut caruerant principio vitali, quæ est gratia, ita absque vita perseuerant. Quod enim nunquam vixit, nunquam reuiuit.

Tum quia ratio, quare opera nostra sunt accepta Deo, est quia persona, à qua illa fiunt, est illigata, respicit enim Deus primo ad hominem, quam ad hominis oblationes, iuxta illud Gen. 4. Resperxit Deus ad Abel, & ad munera eius. Et ideo cum homo in peccato mortali existens sit iniuisus, & odiosus Deo non possunt opera, quæ ut sic exequitur, esse illi vñquam grata & accepta, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest.

Tum quia per pñnitentiā nihil noui datur operibus bonis præteritis, sed tantum remouetur impedimentum, nempe peccatū, quod est obstaculum omnis meritū; obuiaturque

uiaturque ne ad effectum, ad quē acceptata sunt, peruenire valeant: sed opera bona extra charitatem facta nunquam acceptata fuere ad remunerationem beatificā. Quare per pœnitentiam aduenientē non remouetur eis obstaculū præmiationis.

Adde quod remoto obstaculo peccati mortalis, opera priora redeunt ad eum vigorem, quem habuerunt ante peccatum cum ergo mortua opera nullā prius habuerunt efficaciā respectu futuri præmij beatifici, nequaquam acquirēt illam per solam remotionem impedimenti. Confirmatur ex capit. Nihil de Consecrat. dist. 5. & gloss. cap. Quod quidam, de pœn. & remiss. D. Thom. 3. part. q. 39. art. vlt. Richar. Bonau. Scot. Palud. & alij in 4. sent. distin. 15.

Quod vero nec illi defuncto prosint ad satisfactionem pœnaru, quas in purgatorio est soluturus ex his patet.

Tum quod satisfactio est amotio offendae, & restitutio amicitiae: nascitur siquidē satisfactionis debitum ab iniuria, quam quantum in nobis est, intulimus Deo per conuersionem ad creaturam, præferendo hanc illi: iam autem ei, quem iniuria afficimus, non fit sat, nisi per amicitia reconciliacionem: sed haec amoris cum Deo reconciliatio fieri nequit absque gratia, & charitate, vt de fide est, &

actus voluntatis, quo legata illa in cestamento sunt instituta, iam pertransiuit; nec potest idemmet numero resumī; ergo impossibile est, quod si legata illa, vt præterita, & vt in peccato instituta consideretur, nisi nouis superueniat voluntatis actus charitate informatus, quo iterū instituātur, & significetur, nihil præmij, vel satisfactionis apud Deū sortientur. Vide Sotū, in 1. dist. 16. & late Nauar. in manu. cap. 26. num. 36.

Tū quia omnis satisfactio nostra oportet vt nitatur satisfactioni, & passioni Christi, quem Paul. ad Rom. 3. & D. Ioannes in prima Canonica c. 2. & 4. generalē propitiatorē, & propitiationē pro peccatis nostris appellat, & Pater æternus, cum dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: significauit aperte nullum satisfactorium opus esse apud ipsum alicuius valoris, nisi ab homine, qui est Christi membrum, per charitatem procedat. Influentiae enim illius passionis non possunt desiccatis membris, & quæ carent vitali gratiæ spiritu, communicari. Vnde per Isai. c. 1. dominus clamat, Vegeti peccatrici: quo mihi multitudo victimarum vestrarum, plenus sum holocaustum attingenti: non offeratis ultra sacrificiū frustra. Et D. P. Augustinus 12. de Ciuitate Dei, cap. vltim. explicans illud Ioan. 3. Facite fructus dignos pœni-

penitentie, inquit, quod qui animo suæ non miseretur placet Deo, nihil pro suis peccatis ei potest dignum offerre. Quare cum principium merendi, ac satisfaciendi sit gratia, quæ est vita initium, sequitur opera illa bona relicta ab existente in peccato mortali caruisse principio vitæ, fuisseque ab intrinseco mortua: & ideo nisi nouo charitatis actu viuificantur, nihil prodesse ad satisfactionem. D.Th. 3.p.q.86.ar.6. Richar. Bonaven. & communis in 4. dist. 5.

Quare consulendum est ijs, qui testamentum condere volunt, ut prius animum à peccato expurgent, & tunc legata instituat, quando probabiliter credunt se esse in gratia Dei, ut credendum est fideles esse post debitam confessionem, & communionem, ut quæ legata ordinant, prosint illis ad satisfactionem pro peccatis commissis, & ad assequitionem maioris gloriae. Quod si forte in statu mortalium peccati testamentum effecerunt, admonetur a confessoribus, ut suscepitis sacramentis, renouent per ratiificantem consensum omnia prius ordinata, & quæcumque per alios ex persona sua ordinabuntur. Sic enim si quæ prius instituerunt extra gratiam, & vt sic nullius penitus sint validis, per iustum nouum consensum acceptabuntur à Deo, ac si nunc de novo per eos fuissent ordinata; prouertuntq; tā ad pœnæ remissionem,

quæ ad præmij augmētū. Afia multa de hac materia lege apud Gabrielem in Can. lect. 58. & lect. 26. vbi etiam late ostendit quanto sit salubrioris legata per se ipsum instituere, & in vita exequi, quam instituenda, vel exequenda hæreditibus relinquere, & ex omnibus suffragijs nulla præstantiora esse, quæ per officia Ecclesiæ, vt per missas, & exequias funerales instituuntur.

C A S V S Q V I N Q V A G E-

simus octauus.

Cum statuto Ciuitatis prohibita sum sit, ne quis sericum, vel aliud simile mercium genus extra ciuitatis confinium deferat sub pena amissionis earum rerum, & duorum mille scutorum Fisco applicanderum, delatus est Marcus ad iudicem debuimusmodi criminis ob quod in carcere rem conictus adducit duos falsos testes qui iure iurando affirmant tales merces non fuisse ex earum genere, quæ erant prohibita, & sic defraudat fiscum.

Quaritur, an huiusmodi testes ultra peccatum mortale sint restitutio- ni obnoxij fisco, & quid confessio debet illis iniungere.

Praelens casus sicut Doctores vtrinq; habet grauissimos, ita rationibus ad vtramq; partem fulcitur non leuibus. Et quod hi testes astringantur a Confessore debet, vt Fisco

Fisco restituant, nec alias sint absoluendi, est opinio Ioan. de Plat. in l. Quoties, de exac. princ. lib. 10. & Barthol. C. de assel. leg. si post, à qua non longe abest Panorm. cap. Canonum, de constit. & cap. De- dicti. de arbitris. nituntur autē hisce argumentis.

Tum quia restitutio fundatur in iniustitia, cui est aduersa, & hi testes suo testimonio iniustitiam fecerunt Fisco, cum id, quod iure legis suum erat, per mendacium abstulerunt.

Tum quia, vt D. Thom. 2.2. q. 62. art. 6. inquit, qui damnum dat in eo, quod parum abest, vt sit, id est, ac hī rem ipsam furaretur, & restitutioni est obnoxius. Iam hi testes damnum intulerunt Fisco in re illa, quā parum aberat, vt condemnaretur, & adiudicaretur.

Adde quod secundum communem sententiam ille, qui per fraudem & iniuriam aliquid abstulit ab eo, qui ius aliquod ad rem habebat, non solum peccat, sed ad restitutionem tenetur, vt patet de eo, qui per vim, aut fraudem impedit ne legatarius relinquat sua bona alicui. Nam et si testator spōte sua illa legabat, tu tamen per iniuriam abstulisti ab eo ius, quod iā habebat recipiendi: quod ipsum asserendum est de quoconque per fraudem impidente collationē, aut præsentationem beneficij, officij, aut alterius boni, & commo-

di factam, per leg. 1. & 2. C. Si quis aliqui testa prohib. & l. fin. ff. de hæred. instic. Cum ergo in casu proposito Marcus esset in carceribus & ob id Fiscus haberet ius quodāmodo in duo mille scuta, & in ea, quā extra confinium Ciuitatis abstulit, quā erat pœna legis, & per fraudem, commodum hoc testes impedierunt, videtur propemodum obligandus ad damni restitucionem.

Opposita tamen sententia est verior, quod isti testes non teneātūt ad restitutionem Fisco, & quāvis negauerint veritatem in iudicio, nec ratione huiusc periuiri (qui est casus hic Bononię referuatus) absolui possint, absq; illustrissimi Archiepiscopi autoritate, nō tamen cogendi sunt ad damnum aliquod resarcīdum Fisco; vt colligitur ex Syluestro Restitutio 3. quæstion. 5. ver. 7. vbi pro hac opinione citat S. Bernardum, Sot. de Iust. & iur. li. 1. q. 6. art. 6. & exp̄fissime Nauarr. in man. cap. 25. de peccatis testim. num. 51. versu. ad quælitum. Rationes quibus in hāc adducor sententiam, hæ sunt.

Tum quia fiscus non habebat adhuc ius aliquod in bonis illis, cū pœna non debeat in conscientia ante condemnationem, vt quæ habet rationem passionis; & natura ipsa abhorreat, vt idem sit agens, & patiens, vt docet D. Thom. 2.2. q. 62. ar. 3. intolerabilisque esset lex,

quæ

quia homines adeo astringeret, vt proprijs bonis, quantumuis locupletari sua se spote priuaret, eaque fisco offerrent, ac eisde inauditis, & culpe circustantijs, quibus rigor legis laepe mitigatur, minime perspectis, se ipso damnarent, contra id, quod decernitur cap. Non in quenqua, & cap. Iudex i. quest. 7.

Tum quia interesse remotum, & extra rem, non debetur, I. Si sterilis §. cum per vend. ff. de actio empt. Iam aute interesse illud fiscale, cum poenale sit, no est intrinsece coniunctum cum commissio delicto, sed pendet omnino a sententia iudicis condemnante, ex qua condemnatione sine alia noua expressione poenae oritur ex naturae rei condemnatio ad poenam iuris, ita quod sicut in pecunijs no est interesse, seu lucru nisi virtualiter: tunc autem est actu cum sunt negotiationi expositi, & veluti qui triticum ex horreo furatur, non tenetur ad interesse, sed bene quado esset satum, seu sationi preparatum: quia illud lucrum lieet non sit coniunctum cum tritico simpliciter, est tamen coniunctum cu illo, vt terra est datum. Pari modo pena legis no est interesse, ne cl^urum aequitatum propinque fisco statim ac delictum committitur, sed vbi est per iudicis sententiam proditum.

Tum quia leges humanae praeferunt penales non obligant, maxime in foro animae, nisi quatenus

sunt receptae, vt dicitur cap. primo de constit. lib. 6. Lex enim consuetudine contraria abrogatur. Nam cum humana lex a voluntate hominis ratione regulata proficiatur, & ratio, ac voluntas in rebus agendis manifestetur non solum verbis, sed etiam factis quod enim multoties fit, videtur ex delibera^to iudicio rationis prouenire: idcirco per actus maxime multiplicatos, qui consuetudine efficiunt, mutari potest lex, & exponi, vt docet D. Tho. i. 2. q. 97. art. 3. Iam aute in nulla orbis parte leges ciuiles danantes ipso etia facto, siue ipso iure reos amissione suorum bonorum, sunt ita receptae, vt ante damnationem illico ac delinquunt teneantur ipsi met bona sua ad fiscum deferre, & seipso accusare. Quis enim dixerit Assassinos, vel eos, qui ferunt arma prohibita, obligados esse a Confessore ad soluendum penanam lege illis impositam, antequam sententia iudicis de tali scelere conuincantur.

Tum demu quia si predicit testes, eo quod veritate negarunt, effient obnoxij ad restituendum aliiquid Fisco; multo magis ipse Marcus, qui contra legem egit, ad id teneretur, & omnes custodes confinium Regnorum, quibus ex officio publico incumbit inuigilare, & custodire, ne quis aliqua, merc*e*, extra deferat, vel intra portet, vel no nisi soluto vectigali, sub pena

P priua-

priuationis omniū bonorū, coartandi à confessōribus essent restituere nō modo yestigalia, quæ ob eorum incuriam non sunt soluta, verum etiā bona, quæ ob id debet Fisco applicari: quod nullus sapiēs assereret, cum non sit credendum legislatorem, qui præ oculis semper id, quod iustum, & equum est, habere debet l. quod si Ephesi. ff. quod cer. loc. velle facere reū ipsum cōtra se executorem. ar. l. Nīmis graue. C. de testi. & l. Humanitatis. C. de excus. tut. & præsertim in pænis ita grauibus, vt corporis, honoris, aut fortunarum. Conradus tract. i. de contraqt. q. 7. Adrianus quolib. 6. artic. 1. Caietanus in Summa verbo, Pæna, Sylvest. Hæresis. i. §. 8. Tabiena. Assassinus. §. 1. Archidiaconus. cap. Cum secundū leges. de hereticis lib. 6. cui Anchar. & Philip. Franc. adhaeserunt, & Ioannes Andr. cap. Pro humani. de homic. lib. 6. & Barthol. leg. Eius, qui dilatorem. ff. de iure fisc. & glo. cap. Fraternitas. i. 2. q. 2. & alij quamplures.

Argumentis aduersae partis leue est satisfacere: supponunt enim omnia, Fiscum habuisse ius in illam pænam ex sola perpetratione delicti, antequam per sententiam adiudicetur: id quod esse falsum ostendimus.

Vnde ad primum dicimus, teſtes illos non fecisse iniustiā fisco nisi remote, & per accidens.

Non enim fisci erant illa bona ob legem solam, neque ratione transgressionis legis habebat aliquo modo ea Fiscus, sed solum ratione condemnandi delicti à iudice; ita quod ante talem condemnationē bona sunt illa Marci, & non alterius. Et ideo per negationē veritatis nihil abstulerunt testes à Fisco, nisi remote, & quasi extra rem. Et per hoc dissoluitur secundum.

Ad tertium argumentū, Resp. neque enim per iurium illud testiū intulit damnum in re, quæ esset Fisci, vel proxime futura esset: quia nullum omnino ius obtinet Fiscus in pænam à lege positam eo solum, quod contra illam agitur: sed eo quod contra illā esse actū sententiatur, qua sententia data, incipit tunc habere ius ad res trāgessoris; & cum illas obtinuit, & Fisco tradidit, habet ius, quod dicitur in re. Quare ante dictā sententiā nō potest fiscus agere de dāno cōtra Reū, seu testes; nec isti proinde sunt vlli restitutioni obnoxij.

C A S V S Q V I N Q V A G E-

simus nonus.

Dionysius plura habet beneficia simplicia, quorum unum sufficiebat ad honeste decenterque viuedum attenta sua persona qualitate: nihilominus tamen, ut commodius valeat suis egenis parentibus subvenire eadem ab Episcopo sibi collata absque

absque alia summi Pontificis dispensatione, retinet, & hanc piam suam intentionem Confessori declarat.

Queritur, si pos sit a Confessore absolui, si re ipsa non renunciat recente eo dumtaxat, quod sat est sua personæ?

Tria implicitè continet præsens casus, ex quorum resolutione constabit Cofessori, quid cum Dionysio sit acturus.

Primum est: An beneficiorum simplicium pluralitas sit omnino illicita.

Secundum, an subuenire paribus egenis sit iusta causa obtinendi plura beneficia.

Tertium est: an dispœsatio Episcopi sufficiat, vt tuta conscientia haberi illa possint.

Pro responsione ad primū. Advertendū est triplex esse actionum genus. Quædā sunt, quæ malitiā, & deformitatem habēt inseparabilem; ita ut nūquā bene, sed semper male fiat, ut metiri, fornicari, &c. Aliæ sunt indifferentes, vt quæ ex sui natura nec bonitatem, nec malitiam includunt, sed possunt utriusque cōiungi, & aliquādo bene, aliquādo perperam fieri, ut deambulare, loqui, comedere. Tertijs generis sunt illæ, quæ etiā per se nudè, & absolute consideratae, deformitatem quandam habeant, circumstantijs tamen vestitæ, licite, & virtuose fieri possunt, ut hominem occide-

re publica autoritatē, vel in sui ipsius defensionem. Quāuis ergo beneficiorum simpliciura pluralitas, nō sit res in primo genere mala, eo quod in multis casib⁹ super hoc iura Canonica dispensent, vt habetur 21. quæst. l. & tradunt doctores in cap. Cū iā dudū, de præb. Nec etiā sit res indifferēs, ac est tenere plures vestes, seu possessiones cum hoc nullā implicet indecentiam: illud autē præferat quandā reætitudinis deordinationem.

Tum quia ratio docet, ne vnu plurium personas induat, sed vni cūque ministerio suus particularis deputetur minister, & iuxta præceptum D. Pauli vnu quisque maneat in ea vocatione, qua est vocatus.

Tum quia diuinus cultus, eo magis minuitur, quo plura beneficia in paucioribus ministris coadunātur, dicēte Gregorio 89. dist. c. Singula, sicut in vno corpore multa mēbra habemus, omnia autem mēbra non eundē actū, habent ita in Ecclesiæ corpore multa mēbra sunt: & ideo distincta officia esse debēt, & Ecclesiæ diuersis personis cōmandandæ, aliás totū corpus eset oculus; aut totum, auditus; aut vnu multorū corporum oculus. Est tamen beneficiorū simplicium pluralitas res illicita, & mala tertij generis, vt quæ per se nude spectata prauitatem, & inordinatio[n]e repræsentat, sed aliquibus valla-

à circumstantijs honesta, ac decens redditur. Et quod ex se se prauitatem representet, ex eo patet.

Tum quod distributiue iustitiae est praeuaricatio, dignos multos egere: alios vero non ita benememitos exundare.

Tum quod inde ambitionis causa subministratur, cuius vitij radices facillime euellerentur, si praebendarum accumulatione interdicta, sacerdotes non tam auide sūtirent, atque ambirent rebus Ecclesiæ locupletari.

Tum quod ex hac inéquali praebendarum distributione prouenit ut litterarū studia neglecta iaceant, otio, & ignavia clerici torpescant, & nō nūlī ignorātia regnet. Vtrimeque enim ipes bonorum debilitatur, tam quia meritorū ratio nulla habetur, quam quod auida ditiorū avaritia impedimento est, ne inopes promoueantur.

Confirmat hoc Constantinopolitanę synodi septimę decretū 21. q. 1. cap. Clericus, vbi si habetur. Clericus ab instati tēpore non cōnumeretur in duabus Ecclesijs. Negotiationis enim hoc est, & turpis lucri propriū cōmodum, & ab Ecclesiā consuetudine alienum.

Item 70. dist. cap. Sanctorum, ait Papa Urbanus. Omnino in duabus Ecclesijs aliquem intitulare nō liceat; sed vniusquisque, in qua intitulatus est, in ea tantum Canonicus habeatur. Et extra de præb.

cap. Quia, assertur præbendarum multititudinem canonibus esse inimicam. Resert etiā D. Tho, quoī. 9. artic. 15. illud D. Chrysost. Quod tenebra erubuit, lumen erubescat: quod figuræ non fuit concessum, rei reor esse illicitum. Figuræ autē, hoc est, lege veteri, non fuit inter Leuitas cōcessum, ut qui capiebat in Bethleēm, caperet in Hierusalē. Cum nos ergo perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capiat in Damasco. Est enim enormitas maior in his, quæ in animarum curam instituta sunt, cum hēc administrari recte nequeant sine præsentia: ut quia oporteat Pastorē cognoscere vultum pecoris sui: & ideo residētiā requirat personalē, quæ in pluribus Ecclesijs simul esse nequit, ut clarissime explicat Concil. Trident. ses. 23. ca. 6. de Reformatione in hæc verba. Cum præcepto diuino mandatū sit omnibus, quibus animarum cura cōmissa est, oves suas cognoscere pro his sacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorū omnium operum exemplo pasce-re, pauperū aliarumque miserabilium personarum curam paternā gerere, & in cetera omnia pastoralia incumbere. Quæ omnia ab his nequaquam præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant, neq; assistūt, & cap. Et ses. 7. c. 4. prohibet, ne quis de cetero plura

ta incōpatibilia beneficia, siue per viam vnionis ad vitam, siue commende perpetuę, aut alio quoctū que nomine, & titulo retinere prēsumat. Et ses. 24. c. 17. de refor. statuitur, vt vnum tantum beneficiū Ecclesiasticum cōferatur vni, quālis & quantuscumque sit ille: quod si ad vitam eius cui confertur honeste sustentandam non sufficiat, licet nihilominus aliud simplex sufficiens, dūmodo ytrunque personalem residentiam non requirat eidem conferre. Per plura autem beneficia intelligimus ea, quę sunt diuīsa, & in titulum. Nam quę sunt legitime vnitā, vel connexa, nō est illictum retinere, vt dicitur cap. vnio. 20. q. 3. & cap. Cum venissent, de restitut. spol. cap. eam te. de axtate, & qualit. & cap. Extirpanda. §. qui vero, de pr̄ben. sicut nec etiā vnum in titulum & aliud ad tempus commendatum ad sex menses rātum, si est Ecclesia Parochialis, cap. Nemo, de elect. lib. 6.

Quod vero beneficiorum pluralitas, si aliquibus valletur circūstantijs iusta ac licita esse valeat ex iure pontificio, colligitur, vbi aliquae adducuntur, quarum vna est qualitas personæ cui non sufficit vnum beneficium ad honeste decēterque viuendū. Talis item tantaque prudentia, sagacitas, & industria alicuius, vt speretur plus eis quibus pr̄est profuturus etiā absens, quam cōmuniter alius, quā-

uis sit pr̄sens. Ad quę reducitur notabilis animi virtus, nobilitas, & scientia cap. de multa, de pr̄ben. Talis etiam defēctus aliorum idoneorū, iuxta Host. cap. Graue, col. 2. eod. tit. ita tamē, vt in his omnibus circumstantijs, habeatur pr̄cipius respectus non ad personā, sed ad communem utilitatē Ecclesiae, in quam cuncta referēda sunt. Nā si persona, quocunque gradu emineat, multo maiorem familiam alere velit, & fastu incedere ampliori, quam dignitas, & conditio sua pr̄requirat, non est illa vanitatis libra, ponderanda fructuum, seu reddituum tenuitas, sed id solum spectandum, quod Ecclesiæ magis conducit, vt erudite docet Sotus, lib. 3. de iust. & iur. q. 6. art. 3. & Innocen. cap. Cū iam dudum, in 4. de pr̄ben. & est doctrina D. Th. quodl. 9. q. vlt. art. pen.

De secundo: An subuenire parentibus egenis, sit iusta causa obtinendi plura beneficia, pars affirmativa visa est Card. in Clem. Gratiae, de rescrip. qui putat beneficiorum pluralitatem esse licitā, quando ea intentione obtinetur, nō vt splendide viuatur, sed vt largiores eleemosynæ pauperibus fiant, & de eo, quod supereft ex necessario ad decēt vitā, maior occasio subueniēdi aliorum miserijs, & distribuendi in opera pia, habeatur.

Tum quia hoc videtur esse pr̄stantissimum opus, ob quod in-

tentio eorū, qui tales fructus prebendales instituerunt, nō defraudatur. Vnde 23. distin. per totum præcipitur ut clericus sit eleemosynarius, & hospitalis.

Tum quia sicut pluralitas beneficiorum in ordine ad causam propriam, videtur includere quādam indecentiam, ita in ordine ad causam publicam & communem bonitatem continet: iam autem subuenire pauperibus, quāuis sint consanguinei, in bonum publicū redundat.

Tum demum, quia sub statu clerici videtur cōprehendi etiā ipsi parentes, arg. cap. primi, de cohab. cler. & muli. Nam parētum ignominia redundat in totam familiā, nec decet Episcopi, aut Cardinalis cōsanguineos, ostiatim mendicare, & ideo tenetur facere bonum subsidium, & debitum eisdē, magis etiam, quam alijs, arg. cap. Inquirendum. de pecun. cler.

Hęc tamē sentētia, et si forte ante Concilium defendi posset, nūc iam veritati non est consona.

Tū quia Conc. Trident. less. 24. cap. 17. absolute prohibet habere plura beneficia etiam compatibilia ultra id, vel ea, quae sufficiū honeste, ac decenti vitę sustentationi. Quare cum hanc solam causam pro habendis pluribus beneficijs iustum esse dicat, nō est, quod quis ob alendos parētes tutò plura beneficia habere possit.

Tum quia beneficia sunt Ecclesiastarum stipēdia, ita vt non sint cōferenda nisi pro altaris stipendio, de Rescript. cap. fin. & Paulus prima ad Cor. 9. Nemo suis stipendijs militat vñquā, & citat illud Deuteronomij 25. Nō alligabis os bovi trituranti, dicens propter clericos illud fuisse scriptū. Vnde subdit, si nos vobis spiritualia séminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus. Et prima ad Timoth. 5. Qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt, & qui altari deferuiunt, cum altari participant. Vnde illud toto iure tritum axioma est sumptum, beneficium non dari nisi propter officium, de rescript. cap. fin. Cum ergo solus clericus seruat Ecclesiā, & nō parentes, non debent beneficia dari, vt subueniatur egestati horum, sed vt præmietur, & stipēdieretur labor, & seruitium illius.

Adde, quod omnis causa iustificans indecentiā, quā includit pluralitas beneficiorum, est reducenda in utilitatē & commodū ipsius beneficij, & cultus dinini Ecclesiastici. Hoc autem, quod est parentū in opere succurrere, nō est causa redundans in utilitatem Ecclesiā, & diuinī cultus augmentum.

Tum quia Concilium Tridentinum less. 25. cap. 1. de reformatione, omnino interdicit quibus cunque beneficia Ecclesiastica, tā secularia, quam regularia obtinētibus

ibus, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiares suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint ijs, ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant, nec dissipent, illorum causa: imo quam maxime potest, eos sancta synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus depo- nant. Hæc ibi. Cum ergo sacrū Cōcilium velit, ut Præbendati, & beneficiati se habeant erga parentes pauperes tanquam eleemosynarij: ita ut superfluum personæ distribuant in ipsos veluti facerent in alios pauperes; sicuti indecens est querere plura beneficia ad hoc, ut quis habeat superfluū, ita & quætere illa ad hoc, ut de superfluo subueniatur pauperibus, quod est obiectum remotum, & quasi consequens. Vide Nauarr. in Manu. cap. 23. num. 15. & cap. 25. num. 128. & glos. in cap. Dudum, de ele&t. §. retinere, vbi ait, quod qui habet plura beneficia, quorum alterum per se sufficeret, non potest sine peccato mortali retinere aliud.

Nec ea, quæ pro opinione Card. adducebantur, veritati officiunt.

Tum quia illa valerent, quādō non esset cōtraria iuris dispositio,

per quam omnes causæ irritantur (nisi adsit Pontificis dispensatio) præter hanc, quæ est tenuitas reddituum ad alendum beneficiatū, vt est expressum in Conc. Trident. sess. 24. cap. 17.

Tum quia, & si licitum sit ex superfluo, distribuere in parentes, tanquam in pauperes, quādō redditus beneficij, quod habetur, excedunt necessaria personæ beneficiatæ, non tamen est licitum, habita via p̄erbenda sufficiēti, obtinere alteram superfluam, ut pauperibus subuenias, cum hoc resultet in damnum Ecclesiæ, cultus diuini, & aliorum clericorum; nec sit causâ per se ordinata ad ministerium altaris, vel ad Ecclesiæ seruitium, ut satis patet. Nec enim populus Christianus tenetur ad amplius sacerdotibus, quam illos alere, ac sustentare, ad quam sustentationem si tu beneficium habeas sufficiens, non est, quod de alio debeas tibi prouideri. Cum enim fructus pro stipendio, & mercede altaris adiudicentur, non est, quod dentur sacerdotibus, qui altari nequaquam seruiunt, sed bene de illis, qui tuæ debitæ sustentationi sunt cōsignati, poteris tu partem, quam malueris, detrahere, ac succidere, ut parentum necessitatem subleues, & eos quadā victus mediocritate honestes, ne eorū ignominia; de tuo honore quidpiā detrahatur, ut ait Hostiēl. in summatis.

de donatione, §. Et qui, Pan. in cap. 1. de Eccles. ædi. S. Thom. quodlib. 6. q. 7. Tabien. in verbo Restitutio §. 19. & probatur arg. cap. Inquirendum, de pecul. cler.

Id tandem, quod vltimo dubitatur. Vtrum Episcopi dispensatio sat sit, vt Dionylius tuta conscientia ob parentum subuentione posse illa plura beneficia obtinere. Pars affirmativa placuit Soto lib. 3. de iust. & iur. q. 6. artic. 3. concl. 4. quo loco existimat in beneficijs simplicibus, scilicet neque habentibus curam, neque residentiam exigentibus, qualia sunt præstimo- nia, nullam esse necessariam dis- pensationem, vt plura eadem per- sona obtineat, sed satis esse, quod ab Episcopis conferantur, nulla etiam interueniente ratione: quia plura habere simplicia beneficia non vñq; adeo est cōtra naturale ius, & diuinum. Nam licet habendus etiā oculus in istis sit ad iustitiam distributiuam, potissimum tamen ad commutatiuam, per quam Ec- chlesijs de ministris prouidendum est. Vbi autem residentia non est requisita, ibi Ecclesia non leditur ob præbendarum pluralitatem: & propterea videtur in his pluralitas prohibita, præcipue iure humano, quod per desuetudinem legis, aut contrariam consuetudinem abrogatur. Iam autem in vñsu est positū, vt in simplicibus, imo & in bene- ficijs canonicatu minoribus, quæ

seruitio etiā interessendi sacris ob- noxia sunt, nō petatur alia dispeſa- tio, quam ipsa Episcopi collatio.

Hæc tamen opinio post Conci- lium Tridétinum defendi nequa- quam potest, quia cum illud abso- lute prohibeat habere plura bene- ficia, etiam compatibilia, vltra id, vel ea, quæ sufficiunt honesta su- stentationi, iuxta glos. singu. receptā in cap. Dudum, 2. de Elec. quā vi- detur in ius redigere, & per illud omnem contrariam consuetudi- nem abrogasse, sequitur nullam aliam ob causam posse quempiam absque dispensatione tenere duo beneficia, quæcunque illa sint, nisi quando alterum illorum decenti sustentationi non sufficit, nec so- lum oportere, vt adsit causa iusta ea obtinendi attēto iure naturali, & diuino, nisi expresse in hoc po- sitivo dispensemetur, vt colligitur ex D. Tho. quol. 9. art. 15.

Tum quia in beneficijs sim- pli- cibus pluralitas, cum etiam repug- net iuri diuino, quare nō adeo, ac in Parochijs, & sacerdotijs, quæ in animarum curam instituta sunt, & nulla consuetudo possit ius diuinum abrogare: bene tamē iusta interueniente causa mitigare, videtur sibi ipsi repugnare Sotus, cum asserit, in tali pluralitate esse quid juris naturę & diuini, & tamē quod nullam causam, vt in eo dis- pensetur requirat, sed satis sit libe- ra Episcopi voluntas.

Quo

Quo circa dicendum est, non posse Dionysium illa plura beneficia simplicia sic obtinere, sed requirere Summi Pontificis dispensationem, qua habita iuste potest illa retinere non ea intentione, ut fastu maiori vivat, aut thesaurizet, sed ut largius in pauperes, quāvis parentes, modo tamē paupertati conuenienti eleemosynas diffundat, & in alia opera pia liberalius se exercere valeat. Nam sicut in huiusmodi beneficijs non est pluralitas adeo iuri naturali, & diuino contraria, ut in alijs, quae residentiam exigunt, ita minor causa ad dispēsandū in illis, quam in istis requiritur. Quare cum subuenire pauperibus, quicunque illi sint, redundet in utilitatem publicam, non est cur ob hanc causam non possit Summus Pontifex dispensare in minoribus his prēbendis, seu beneficijs. Vnde Abbas in cap. Cōquerente, de cler. nō resid. inquit, quod veluti dispensatio, quae in hisce fit ob causam propriā, & priuatam, est dissipatio, nec tuta in conscientia, ita ea, quae fit ob causam publicam est vera dispensatio, & iuris communis relaxatio; dummodo id fiat causa cognita, & ab eo, qui potest. Iam autem in sacerdotijs, quibus est annexa residen-
tia, requiritur urgentissima, eadēq; Ecclesiæ necessaria causa. At in sim-
plicibus alienis à cura, & residen-
tia, multo minor causa sufficit.

Tum etiam quia dispensatus, qui bona fide nixus superioris autoritate, putat eam sibi iusta de causa datam, excusat peccato; donec satis nouerit eam non fuisse sic datam. Arg. cap. Quid culpatur, 23. q. 5. & causa, quam quis bona fide putat iustum, etiam si omnino iusta non sit, excusat à mortali, ut docet Caiet. 2. 2. q. 143. art. 3.

Tum ob illas tres rationes, quibus de mente Card. probauimus subventionem parentum pauperum esse iustum causam ad obrinenda plura beneficia, quae et si nō concludunt absolute, concludunt tamen in his simplicibus cum dispensatione Sūmī Pontificis. Et hec est sententia Nauarr. in suo Manu. cap. 25. num. 129. vbi collationes factas à Summis Pontificibus post Concilium Trident. de beneficijs, quorum vnum sufficit vni, non posse, inquit, in foro conscientiae esse validas, etiam cum dispensatione, nisi iustificantur per intentionem à Cardinale requisitam.

Concludo igitur, ex supradictis non posse confessariūm absoluere Dionysium habentem illa plura beneficia, nisi vel renuntiet, vel postulet à Summo Pontifice dispensationem, exprimendo intentionem suam esse, parentibus, ut pauperibus subuenire, & in pia opera largiorem esse; non autem dissipare, vel sibi thesaurizare. Syl-
lest. Beneficiū, 4. §. 4. q. 3. prope finem..

finem. Tabien. Beneficium, 2. §. 2.
4. versu, tunc istis conditionibus
superuenientibus, vel aliqua ista-
rum, vel similibus dispensatione ha-
bita absolui poterit.

CASVS SEXAGESIMVS.

Philippus, cū vidisset publice cle-
ricum percuti, & facili negotio
id impedire posset: tamen noluit, non
quia tale factum sibi placeret, sed
quoniam iudicabat suę nobilitati in-
decens, priuatis hiscei concertatio-
nibus in medio ciuitatis immisceri,
nunc interrogatus à confessore. An
sua ope indigentibus succurrerit,
enarrat predicta.

Queritur, num peccauerit mortisfe-
re, & in excommunicationem Cano-
nis. **Siquis suadēte**, 17. q. 4. inciderit.

In hoc casu diuersæ sunt Docto-
rum opiniones, quidam arbit-
rantur Philippum incidisse in ex-
communicationem, & vniuersali-
ter omnem illum, qui potest sine
suo periculo protegere clericum,
& nō protegit, maxime id si sim-
pliciter prohibere possit, esse
excommunicatum, arg. extr. de sent.
excō. c. Delicto li. 6. vbi qui negli-
git, si potest, impartiri auxilium
vicino pro repellenda iniuria, vi-
detur iniurianti fauere.

Tum quia consentiens, & faciēs,
pari pena puniuntur, cap. Quāto,

de sent. excomm. Iam autem qui
facile potest impediare, & non im-
pedit, videtur consentire.

Tum quia secundum Abbatē,
cap. i. de off. deleg. num. 5. non ca-
ret scrupulo societatis occultæ, qui
manifesto facinori definit obuiare
23. q. 3, quasi per totum.

Tum quia ille, qui clericum of-
fendit, ius publicum offendit, l. i.
§. Huius studij, ff. de iust. & iure.
Quilibet autem tenetur ius publi-
cum defendere, non modo lege
charitatis, sed iustitiae, l. Alia, inst
de præbend. iud.

Tum demum, quia cap. Siquis
suadente, 17. q. 4. est largissime in-
terpretandum fauore religionis, vt
ait Abbas in d. cap. Quanto, in fi-
ne. Hanc opinionem sequitur Ho-
stiensis in sua Summa, & Sebaſt.
Med. & Ioann. de Ligna. in d. cap.
Quanto.

Alij ex Diametro asserunt Phi-
lippum non incurrisse in excōmu-
nicationem. Tum quia non per-
misit dolose, sed ex negligētia, vel
timore etiam rationabili. Iam au-
tem, vt hæc excommunicatione in-
curratur, necesse est, vt fiat, suadē-
te diabolo, quæ verba dolum, &
malum animum significant, secū-
dum Innocētium ab omnibuss re-
ceptum, & probatur, ff. de Adul. l.
penul. ff. de fca. l. i.

Tum quia excommunicatio non
debet extendi de uno casu ad aliū,
iuxta gloss. receptam in clem. 5. de
consang.

consang. eo quod pœnæ sunt ref-
tringenda, l. pen. si. de Pœn. & cap.
Pœnè dist. i. Philippus autem in ca-
ſu proposito non est vere, & pro-
prie manum injiciens, nec consu-
lens, aut mandans, vel iuuans: quia
non erat officialis, cui ex munere à
Republica sibi iniuncto incum-
beret obuiare delictis. Et ideo quâ-
uis non defendendo transgressus
fuerit legem charitatis, non tamen
egit contra legem iustitiae. Nemo
autem incurrit censuras, vel ir-
regularitates non defendendo aliū,
niſi lege iustitiae ad id teneatur, arg.
gloss. cap. Siquis viduam, ſo. diſt.
Et est doctrina Innocentij recepta
in cap. Petrus, de homic. Vnde li-
cer ad peccandum ſatis ſit non fer-
re opem, ſiue ſit persona priuata,
ſiue publica, ſiue id omittat dolo,
ſiue negligentia, ſiue ad id lege
charitatis, ſiue iustitiae teneatur: ad
effectum tamen incurridi censu-
ras, & reſtituendi danno, com-
prehenduntur ſoli obligati, ad fe-
rendum opem non ſolu lege cha-
ritatis, ſed etiam iustitiae. Tenentur
autem defendere alios lege iusti-
tiae Reges, & alij ſuperiores ſuos
ſubditos, & ē contra ſubditos ſuos
ſuperiores. Patres item, tutores,
curatores, heri, pedagogi, Parochi,
cuſtodes, & alij ſimiles: &c ē co-
trario illos filij, pupilli, minores, famu-
li, mancipia, Parochiani, & cuſto-
diti. tradit Panor. in cap. i. de reſt.
ſpol. n. 9. arg. l. vt parentibus, ff. de

iuft. & iur. capit. Duo iſta nomina;
23. q. 4. l. 1. C. de emend. propinq.
Hanc opinionem habet Angelus,
verbo, excommunicatio, 5. §. 34.
Tabien. eo. caſu. i. §. 37. Sylleſt. eo.
6. quæſt., Ioann. Andr. & Ioan. de
Lign. in d. cap. Quanto de ſen. exc.
Ego vero in ea ſum ſententia,
vt putem illum, qui cōmode po-
tent, & non defendit clericum ab
iniuria manifesta, quæ manifeste
infertur, eſſe excommunicatum,
vel censendum talem: & ideo Phi-
lippus iuriſ ſaltem præſumptione
eſſe excommunicatum: quia eti-
non eſt opitulatus, præſumitur ta-
men aliquo modo opem tuliffe:
Qui enim manifesto delicto ma-
nifeste facto, cum cōmode po-
ſit, non obuiavit, præſumitur vo-
luiffe auxiliari: & ita legem iustitiae
violaſſe, vt Nauar. in comm. capit.
Non in inferenda 23. q. 3. & in ſuo
Man. cap. 24. num. 20. tradit, affir-
mans hunc eſſe verū ſenſum, cap.
Quantæ, de ſent. excomm. quem
necl. gl. oſ. nec Doctores attigerunt.
Quamuis enim, qui non defendit,
cum poſſit delicta occulta, vel oc-
culte facta, ſi ex officio ad id nō te-
nebatur, non peccet niſi contra le-
gem charitatis: quando tanē deli-
ctum eſt publicum, & publice fa-
ctum, qui non obuiat, cum facile
poſſit, præſumitur conſenſiſſe; &
ita contra iustitiae egiſſe: quo pacto
intelligēdi ſint omnes textus, qui
afferunt eum, qui non defendit cū
poſſit

possit consentire, cap. Non in infesta-
renda 23. quæst. 3. & cap. pasce 86.
distinct. cui concordat Pater Au-
gustinus in cap. fin. ead. & cap. 8. &
Symachus 83. dist. in principio, &
Innocent. cap. Quanta, de sent. ex-
comm. Intelliguntur enim, vel cù
quis ex officio ad id tenetur, vel
cum delictum est publicum, & pu-
blice perpetratur, & de consensu
saltem presumpto. Et hoc probant
rationes, quæ pro prima opinione
sunt adductæ. Nam opinionis se-
cundæ fundamenta, quibus pro-
batur non esse excommunicatum,
valida sunt, loquendo de vera, &
reali in foro interiori excommuni-
catione, quæ non nisi per verum
& realem consensum incurritur;
secus autem de præsumpta, & in
foro exteriori.

CASVS. SEXAGESIMVS Primus.

ANDreas cum quibusdam scho-
laribus ad aleas ludens, vni
qui sibi praterito anno lucratus est
secura viginti, lucratur nunc absque
dolo, & fraude securā centum; sed cù
postea illi constiterit, omnes alios ab
ipso esse filios familias: accedente cō-
fessionis tempore, rem hanc confessori
explicat.

Quaritur, an ludendo cum schola-
ribus, deliquerit mortifere, tenca-
turque ad restituenda illa centum.

DVplex includitur in hoc casu
difficultas. Altera de peccato.
Altera de restitutione, & vt ad
primum facilius sit satisfactum, ad-
uertendum est illam opinionem vi-
deri probabiliorem, quæ asserit lu-
dum alearum, & quemcumque
alium fortunæ magis, quam indu-
stria nitentem, animo etiam lu-
crandi potius, quam recreandi, nō
esse prohibitum laicis sub culpa
mortali.

Tum quia l. i. ff. de Aleæ lusu, &
aleat. & Auth. Alearum vsu, C. de
Relig. & sumpt. fu. & si quæ aliae ci-
uiles leges interdicunt alearum
vsu, non videtur inferre culpam
mortalem, cum sint seculares, que
regulariter tā ardue non obligant.

Tum quia non videtur intentio
legislatoris ciuilis esse, arctare ad
culpam mortalem nisi ratione gra-
uitatis materiae Reipublicæ noxi-
æ. Iam autem ludere principali-
ter ob lucrum non est nisi prodi-
galitas, quæ ex se non est mortifa-
ra, vt ostendit D. Tho. ab omnibus
ferme receptus, 2. 2. q. 183. art. 7.

Adde quod leges illæ non trac-
tant de materia iustitiae, qua maxi-
me Respublica conseruatur, sed
de materia temperantiae, vel mo-
destiae, quæ hominem in ordine
ad seipsum rectum efficit, & leges
de huiusmodi vt plurimum ad ve-
niale solum obligant.

Tum quia leges prædictæ quo
ad effectū, & vinculum culpæ mor-
talis

talis non sunt in usu receptæ; cum in omnibus mudi patribus videamus cuiuscumque ordinis laicos magnam pecuniarum summam; & fere omnes principaliter intendentibus lucrum, aleis ludere, qui tamen à confessoribus, absque ullo scrupulo absoluuntur; quamuis non habeant propositum abstinentiam à tali ludo: id quod inualidum esset, & confessoribus sacrilegum, si laici in sic ludendo mortaliter delinquerent, cap. Pœnitentia 1. & 2. de pœn. dist. 3.

Tum demum quia ludus non sit mortal is ex sola circumstantia animi principaliter lucrandi aliquid etiam notabile ab eo qui donare potest, cum huicmodi intentione sit actus avaritiae, liberalitati, & non iustitie contrarius, nulla siquidem iustitia violatur ex hoc quod duo domini rerum suarum libere exponunt illas damno, vel lucro per viam ludi: eo quod scienti, & volenti libere in his, quorum est pro sua voluntate dominus, non sit iniuria. Vterque autem scit, & vult pecuniam suam, cuius est libere pro sua voluntaria dispositio ne dominus, tali lucro, vel damno per talem viam, nempe ludi, expondere, vt late ostendit Caietan. 2. 2. quæst. 168. art. 3. & tangit in Summa verbo ludus. Nam arr. in Manu. cap. 10. num. 10. §. 4. quod non audeo. &c.

Nihilominus tamen laici in lu-

dendis aleis à graui peccato veniali excusari non possunt, & quin sàpiissime in mortale prolabantur.

Tum quia est inordinatus, lucrando actus, cum res in unum finē ordinata in aliud fere semper sibi aduersum conuertatur: est enim ludus ad animi recreationem inventus, & vertitur in negotiacionē turpem, ac tortius hominis intentionem occupantem; ipsumque defatigantem, contra cap. fin. de verb. signi, l. Legata inutiliter, ff. de Alim. legat.

Tum quia homo à rationis industria, qua pecunia computanda est, & conseruanda, se deicet, & fortuito euentui conseruationem, perditionem, & acquisitionem pecuniae submittit.

Tum quia in huicmodi ludo occasio præbetur coniugibus, liberis, & famulis, vt paruipendant iacturam eorum bonorum, nec current custodire illa, cum videant maritum, fratrem, aut herum, uno aleæ iactu magnam pecuniarum summam perdere.

Tum quia amicitiae leges violantur, dum ab his lucrari intenditur, quibus beneficiendum est, nempe amicis, quibus cum communiter luditur, vt ait Aristoteles.

Tum denique, quia paucissimi, aut nulli per alearum ludum ditefunt: imo frequenter in inopiam vergit, & multa mala, ac vitia imbibuntur, vt admonet Host. in

Sum-

Summa de excess. præl. Quo fit, vt turpe lucrum ab omnibus appelletur, & sepissime restituendum, vt inferius dicetur. Et ideo pro viribus enitendum esset a Confessoribus, vt fadam alearum consuetudinem eradarent, & pœnitentibus suaderent, non sine magna irreuerentia ac pudore ad sanctissimum Eucharistia sacramentum accedere, qui in proposito sic ludendi perseuerat. Nam et si diuinam gratiam non abijciat, eius tamen feruori inhabilem se reddit.

Notandum præterea, aleas, seu quæcumque alium ludum, interdici lege Canonica monachis, & clericis sub culpa mortali; non si relaxandi animi causa, & secreto id agant; sed cum vel de beneficij fructibus sumimam notabilē, quæ danda erat pauperibus, vel cum scandalo populi ludunt.

Tum quia cap. Episcopus, 35. distin. & cap. Inter dilectos, de excess. Prælat. præcipitur, vt clericus ob aleas lusum deponatur ab officio, vel beneficio: depositio autem mortalem culpam supponit; arg. cap. Non afferamus, 24. q. 1. & quāuis Hugo ibi collegerit semper clericis esse mortale aleis ludere, quod ipsum afferit gloss. in Auth. de san. Episc. §. Interdicimus, hoc tamen non est verum: imo totum oppositum ex textibus illis inferiur, vt patet ex verbo, aleas deseruiens; quo significatur loqui de eo,

qui valde seruit ludo, ita vt cōsuetudine ludendi scandalū præbeat. Deseruire enim est valde seruire, vt illa præpositio, de, augeat, ff. de pos. l. i. in princip. vt notat gloss. in d. cap. Episcopus, & Syl. verbo, ludus, §. 6. q. 4. Quare monachi, vel clerici, qui prædictam legem Canonicanam iustum transgrediuntur ludentes cum populi scandalo, peccant lethaliter.

Tum quia Concilium Trident. sess. 22. cap. 1. de reform. statuit, vt quæ aliás a summis Pontificibus, & a sacris Concilijs de clericorū vita, honestate, cultu, doctrina que retainenda, ac simul de luxu, cōmesationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non sacerdotalibus negotijs fugiendis, copiose ac salubriter sancta fuerunt, eadem in posterum eisdē pœnis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis obseruentur.

Tum quia in profanum & malum usum ecclesiasticis redditibus in pium dicatis utuntur: de akari siquidem clericus viuere debet, non luxuriari, accepta luxuria pro omni luxu. distin. 44. in principio. Vnde secundum D. Tho. quodl. 2. & 2. 2. quæst. 185. quando bona, quæ retinet clericus, non sunt distincta in partes fabricę pauperum, & ministrorum, sed sunt sibi pro debita quasi portione consignata, tunc si modicum quid in rebus illicitis expendat, peccat venialiter, quia

quia sic disp̄c̄fare male modicum, bona fidei non repugnat: est autem mortale in excessu notabili. Vide Arch. in 2.par.ti.2.cap.1.§.fin. Sylvest.clericus 4.§.14.q.20.

Tum denique quod eo maiorem apud virtutis studiosos infamiam clerici incurunt, quo cum sint maiores, maius scandalū præbent, cap. Præcipue, 11.q.3. Tabien. restitutio, §.19.in fin. Armila verbo ludus, §.4. Sotus lib. 4. De iust. & iure, quæst.5.ar.2. in Resp.ad 1. Na- uarr. in Manu. cap.18. num. 9. §.3. quod lege etiam, &c.

His in hunc modum declaratis, proposito casui respondendum est, Andream peccasse mortaliter, non quidem ob qualitatem ludi, neque ob intentionem lucrandi, sed quia cum his, qui erāt pupilli, & non sui juris, sed sub potestate patris, rem notabilem lufit. Illicitum siquidem est iure diuino & naturali, veille lucrari aliquid notabile ab his, qui rem suam abalienare nō possunt, vt sunt minores. Nam cum duobus modis dumtaxat transferatur dominium, scilicet aut domini voluntate, aut lege, & lex non modo diuina, sed etiam humana possit translationē impedire tam cohibendo domini voluntatem, ne det, quam adimēdo alteri facultatem, ne recipiat: & ideo ciuibus prospiciens, omnino prohibuerit, ne antequam eorum libertas pleno rationis iudicio du-

catur, sua bona dilapident, veluti prohibuit pupillis de bonis proprijs disponere: & vt eorū alienatio irrita foret, l.i.de minoribus, idcirco velle lucrari aliquid notabile ab huiusmodi minoribus, culpa est lethalis.

Tum quia consentaneū rationē est, vt cōmutationes, quae fiunt in ludo, quia sunt ex natura sua turpes, nisi causa recreationis fiant, ad hoc vt efficaces sint, liberā omnino voluntatē, & plenum iudicium exigant; sicut etiā donationes, quæ à furiosis, & amentibus, & mente captis fiunt, non sunt validæ, 15. q. 1.cap. Merito, & in clem. si furiosus, de homic.l. Modestin. in fin. ff. de don. Cum autē minores, & qui sub tutela patris sunt, non habeant plenum iudicium præsumptione iuris, nec liberam voluntatē, vt de bonis paternis disponere valeant absque patris, vel tutoris licentia, l. Pupillus, ff. de acq. re. domi. efficitur, eum, qui ludo nititur, vt dicti pupilli bona sua alienent, & male perendant, iniustū facere, & peccare mortaliter. Vide D. Th. 2.2. q. 32. ar. 7. ad secundum argumentum.

Neque ab re diximus Andream peccasse mortaliter, si rem notabilem lufit. Nam si res erat modici pretij, & tantum solū voluit lucrari, quantum à scholaribus ludi potest, nō delinqueret, nisi venialiter. Illos enim, qui à Patribus in studia, vel in curiā mittuntur, crediderim posse

posse paruam aliquando pecunia-
rum quantitatē consentaneam
suo statui ludere. Exempli gratia,
qui centum scuta singulis annis
expendit, si quatuor, aut quinque
ex illis in alearum ludum, vel aliū
malum vsum impendat, & sic per-
peram consumet, non esset ob so-
lam illam impensam lethali pec-
cato obnoxius.

Tum quia illud detrahit ex por-
tione vñi suo cōscripta. Tum ma-
xime ob patris tacitum cōsensum,
qui cum sciat iuuenes vix posse si-
ne illis dispendijs viuere, & mundi
nobilitatem, ac amicorum fami-
iliaritatē talia requirere, implici-
tam quandam licentiam, ac facul-
tatem concedere ad huiusmodi
inordinatas expensas videtur, arg.
glos. clem. 2. de vir. & honestate,
verb. conuertendum, & tradit So-
tus, lib. 4. de iust. & iure, quæst. 5. ar.
2. Quod ipsum dicendum est de
Religioso, qui studet, aut negotia-
tur impensis sui Abbatis, modo id
recreationis honestæ causa faciat:
eo quia tāto fortior, & aptior red-
ditur tum ad studijs vacandum, tū
ad monasterij negotia gerenda,
quo moderata animi, & corporis
relaxatione vtitur, ad cuius vsum
conceditur tacite & à monasterio,
& à Priore id, quod prudentis iudi-
cio arbitratur necessarium. Sentit
Nauarr. in cōm. cap. Cum ad Mo-
nasterium, de statu monach. & in
Man. cap. 19. num. 12.

In secunda difficultate. Vtrum
Andreas teneatur ad restituendū
illa centum, existimant quidam il-
lum reum esse in conscientia resti-
tutionis illorum centum, vt qui
vniuersaliter afferunt per ludum
alearum non acquiri rei lucratæ
dominium, sed vel distribuendam
esse in pauperes, quando qui per-
didit erat lui iuri; vel patri, aut tu-
tori, si erat minor, & pupillus: eo
quia non solum ludus alearum est
vtroque iure prohibitus, sed ipsa
alienatio. Et propterea nullus per
ipsum titulus acquiritur, nec sic ac-
quisitum bona fide possidetur. Nō
enim potest, repeti secundum ius
ab aliquo, quod ille non tenetur
dare, vel restituere, neque iniusto
titulo possidet. Iam autem in amisi-
sione per ludū datur repetitio, vt
patet in constitutione græca legis
ciuilis, quæ concedit repetitionem
acquisiti lucri vsque ad quinqua-
ginta annos. At iure naturali tene-
tur illud lucrum dare pauperibus,
tanquam prauo titulo & ex illici-
to opere acquisitum; & solo iure
ciuili tenetur reddere illud repe-
tent. Vnde si prius dedit pauperi-
bus potest postea in iudicium vo-
catus excipere corā judice, se iam
naturæ ius seruasse.

Quod autem teneatur pauperi-
bus, ostendunt ex eo, quia collu-
dentes dant operam rei illicitæ: &
ideo qui perdidit, amisit dominiū,
& alter non acquisiuit.

Adde,

Adde, quod Episcopus auxilio præsidis potest talia lucra, si nō repetuntur ab his, qui amiserūt, exigere, & pauperibus erogare, vt dicit text. in auth. aleariam lusus; id quod non posset, si talia lucra non essent pauperum. Ita Paludanus in 4. dist. 15. q. 3. & plures alij.

Hæc tamen sententia non est vera quoad illud, quod asserūtvniuersaliter, omne lucrum per aleas acquisitum esse restituendum, & quod sit falsa probatur.

Tū quia iure naturæ nulli prohibetur illa ludendi via alienare sua bona, vt qui potuisset absque ludo lucratum donare. Lex enim eti interdicit ludum alearum, nō tamen interdicit lucrum, licet in poenam lucrantis tali ludo prohibito concedat repetitionem: poena autem non debetur ante Iudicis sententiam.

Tum quia inter lucrantes pātu interuenit, & obligatio conditi. Quilibet enim eti simpliciter nolit perdere, vult tamen conditionaliter, hoc est, spe lucri. Et ideo lucrans possidet rem lucratam titulo interuenientis pācti, & obligationis condicti utrisque placentis. Nihil siquidem tam naturale, quam ut acquisitio fiat secundum voluntatem domini tradentis, institut. de rerum diui. §. per traditionem.

Tum quia si lucrans teneretur restituere, deberet id facere domi-

no. Nam mendici iure naturæ nō succedunt, nisi vbi non habetur copia domini.

Tum denique, quia cum sponte perdiderit, & alijs absque dolo, aut fraude lucratus fuerit, nulla restat restitutionis obligatio, nisi idē ipse iure ciuili repeat. Multa enim possunt repeti, quæ in poenam statuantur, ad quæ tamen is, qui in poenam incidit, non tenetur ante sententiam pro repetente latam, vt qui in principem conspirauit, vel hominem iniuste interfecit, priuari per sententiam iuste potest hæreditate sua, & tamen ante sententiam non tenetur illam dimittere. Et quamuis Episcopus præsidis auxilio lucra hæc exigere, & pauperibus erogare posset, & quidem bene faceret, si id exequeretur, vt hoc modo turpitude ludedi caueretur: nihilominus tamen ex hoc non sequitur, quod lucrantes dare teneantur antequam exigantur; sicut nec in alijs casibus, in quibus Fiscus potest turpiter acquisita tollere: & ideo talia lucra non sunt pauperum, priusquam donentur eis.

Adde, quod multi sunt aëtus legi diuina, vel humana prohibiti, vbi tamen id, quod acquiritur per tales aëtus, non est restitutioni obnoxium, vt patet de meretricio, & de mercatura in loco sacro, vel in die festo facta; nec tamen meretrix, aut mercator pretiū suę mer-

cedis vēditæ tenetur restituere: per quę facile est ad opposita respondere. Alex.de Alef. par.4. queſt.86. memb.3.art.6.D. Tho. in 4.dist.15. q.2.art.4. & 22. q.32.att.7.Richar. in 4.distin.15. & Scots, ac alij ibi, qui omnes afferunt non teneri ludentem omnia, quę aleis est lucratus, restituere, si nō interuenit mētus, vis, aut dolus, aut inhabilitas ad donandum in perdente.

Quidam alij arbitrantur Andream non teneri ad restituendū illa viginti, quę altera die à scholari filio familias, sunt illi lucrata: & ideo detraetis hisce viginti, debere restituere reliqua, hoc est, octuaginta: eo quia filius familias nō potest lucrari plus ab alio, quę ipse potest perdere. Debet siquidē vtriusque colludentiū esse par cōditio: iam autem nulla est æquitas, vt filij familias valeant plus in conscientia lucrari, quę perdere. Quare scholatis ille sicut nō poterat perdere nisi quinque, ita nec plus quę quinque lucrari potuit: & in conscientia reliqua quindecim restituere vero domino tenetur, ac per consequens iste accipiens illa quindecim, & vltierius quinq; quę diximus posse scholarem ludere, nihil iniustum committet. Quoties enim aliquis accipit ab alio id, quod iste tenebatur illi restituere, et si forte peccet in modo accipiedi, non tamen operatur contra iustitiam, nec est restitutioni subiec-

ctus, iuxta gloſ. sing. in cap. Iusgentiū. i. dist. Quare non erit astringēdus Andreas, vt restituat Scholari, niſi octuaginta. Hęc est opinio Soti de iust. & iur.lib.4.q.5.art.2. quę eadem videtur Syluest. verbo Lodus q.17. defumiturque à Panor. in cap. Filius, de testam.

Sed non est haec Soti opinio sequenda: falsum siquidem est, non posse collusorem plus lucrari, quę perdere.

Tum quia nec textus, nec ratio est, quę concludat pauperē aliquę honesto loco natū, quinimo plebeum, & mendicū non posse amplius lucrari à diuite, quam diues ab ipso.

Tum quia cap. Si qua de rebus 12.q.2.& §. Pupillus, inst. de inu. stipul. probant contra cōstum cum pupillo, aut cum Ecclesia factū valere in alterius praejudicium, quamuis in eorum non valeat.

Tum etiam, quia illis, qui sunt sub potestate aliorum, nec sunt sui iuris, non est prohibitum acquirere dominis; Est autem vetitū alienage ea, quę sunt domini.

Tum item, quia iniuriam perpeti potest, qui eam facere nequit. I.Illud. ff. de iniur. translata in cap. Illud.15.q.1.

Quocirca in casu proposito dicendum est. Andream teneri ad restituenda centum, detraetis solum quinque, quę scholaris ex tacita patris facultate ludere poterat.

Ratio

Ratio est, quia cum scholaris ille non sit dominus rerum suarum, sed pater, non potest in iusto patre distrahere; & ita Andreas lucratus est ea, quae erant aliena, eademque retinet in iusto vero domino.

Nec obstat, quod ille scholaris lucratus fuerit pridie ab Andrea viginti: nam cum id fuerit diuersis diebus, & ludo discontinuato, non potest fieri recompensatio: eo quia ubi filius est illas pecunias lucratus, subsunt dominio patris, quidquid enim filius familias acquirit, patri acquirit. Et ideo cum illa viginti fuerint a filio acquisita patri, non potest denuo filius, eodem patre in iusto, illa distrahere, & alienare: & propterea qui talia lucratur, retinet alienum contra domini voluntatem.

Adde quod Andreas sciebat, vel coniecturari facile poterat, illum scholarem esse filium familias, omniaque illius esse patris: & ideo licet illi esse acquirere patri, sed non furari, seu dilapidare, quae sibi dantur a patre. Et ideo non potest Andreas conqueri de fraude: quia fraus non dicitur fieri scienti, & consentienti, le. Nemo. ff. de re iur. Et hanc opinionem esse veritatem ac tenendam affirmit Armilla, verbo Ludus §. 8. & Tabien. ac alij, & Nauar. in man. c. 15.

Opinio autem Soti, & aliorum tunc solum vera crit, quando ipsi collusores interrogati, an essent fi-

lij familias, vel possent alienare, dixerunt, se facultatem habere donandi, & perdendi, mentitique sunt non esse sub alicuius potestate, prouocaruntque alium sub hoc mendacio ad lusum. Tunc enim crediderim posse fieri recompensationem illius, quod in alio lido sub illa bona fide fuit perditum: fraus siquidem, & dolus nemini debent patrocinare, cap. Ex timore, de Rescript.

C A S V S S E X A G E S I M U S secundus.

Barnabas presbyter beneficium habebat, cuius redditus, tempore, quo sibi est collatum, sexcentorum scutorum summam non excedebant, nunc octocentum valent. Illud elapsis diebus renunciauit eo animo, & confidentia, ut consobrino suo deretur, non alias renunciaturus, assignata ducentorum scutorum portione ad beneficiati sustentationem, reliquis in pensionem sibi reservatis. Et ut concessio facilius impetraretur, prouentuum summam non nisi sexcentorum scutorum esse Pontifici enarrat, & sic obtenta est gratia. Nunc ergo sit sibi scrupulus, tum de animo, quo renunciavit, tum de fructu summa, quam non expressit.

Queritur, num Simoniaca fuerit hec renunciatio, & quid Confessor circa predicta debeat illi iniungere.

Crediderint in hoc casu nullā commisisse Barnabā Simoniām in hac confidentiali renunciatione: eo quia confidere solum, quod collator conferet beneficū renunciatum illi, cui renuncians conferri desiderat post renunciationem libere, & sine ullo pacto, vel modo conuentionis factam, nequaquam est Simoniaca confidentia.

Tum quia nullus interuenit ea in re contractus non gratuitus, nec aliquid deductum est in pactum, quo collatio reddatur inuoluntaria, cap. Quam pio. i. q. i.

Tum quia nullo iure naturali, aut diuino est prohibitum desiderare, vt renunciatum beneficium conferatur huic, vel illi, si sunt benemeriti, secundum Panor. in cap. Dilecto, de præben. Huiusmodi siquidem desiderium non modo conceptum, sed verbis expressum, nihil iniquitatis habet, nec tollit, quin renunciatio pure, & libere fuerit facta.

Tum quia extrauag. fœlicis record. Pij III. & Pij V. super confidentia beneficiorum editæ nihil de nouo prohibent, quod ante illas non fuerit prohibitum, sed solū inuechunt, & disponunt contra cōfidentiam illicitam beneficiale Simoniacam, interueniente pacto, aut aliquo alio impediente liberā fieri collationem: cuius generis nō est hæc confidentia, qua cum Bar-

narbas renunciat, vt in qua nō interueniat aliud, quam simplex desiderium, vt cōferatur cōsobrino.

Tum quia confidentia in vniuersali, & tota sua latitudine sumpta, est certa spes de re aliqua, quod ita fuit, est, vel erit, accipiturque aliquando in bonam partem, vt Psalm. 124. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. Ali quando in malam.

Vnde datur confidentia licita, & illicita: licita est, qua quis ordinate sperat: illicita, qua inordinate. Ac propterea sicut confidentia beneficialis illicita est illa, qua quis inordinate confidit, quod collator conferet beneficium suo consanguineo, illo indigno, argu. cap. Cum in cunctis. §. fin. de elect. ita licita est illa, qua quis ordinate cōfidit, quod collator cōferet beneficium suo consanguineo ex eo principliter, quia illo est indignus, remittēdo tamē ē beneplacito summi Pōtificis. Cum ergo à Barnaba ita factum sit, vt in manibus Pontificis absolute, & libere sine aliqua conuentione renuntiauerit, desiderans, ac proponens eidē consobrinū suum, vt tanquā idoneo fiat de tali beneficio collatio; petere autem seu procurare modis licitis beneficium digno, nullam indecentiam notabiliem contineat, nō est, quod talis renūciatio vt vitiosa, aut simoniaca dāetur, vt colligitur ex D. Tho. in 4. distin. 25. q. 3. art. 3.

ar.3.&c 2.2. q.100.art.5. quibus locis ostendit appetere beneficium siue curatum, siue non, si is, cui appetitur, est dignus, non esse ex genere suo aliquod peccatum. Vide Armillam, &c alios, verbo, Renunciatio, & Nauar.c.25.n.116.& S.Ant.3.par. tit.1.cap.primo. §.ii. glos. cap. Ordinationes. i.q.1. Panor. & cōmuni- nis in cap. Dilecto, de præben.

Id autem videndum est diligenter a confessore, vtrum falsa illa expressio valoris reddituum beneficij subreptitiam fecerit impre- trationem, & irritam proinde ipsam collationem. Nam et si expre- sio valoris non sit de iure communi necessaria in impretratione, iuxta glos. in clem. prima, de preben. si tamē exprimitur, oportet, vt cum veritate fiat, ita vt si maioris sit va- loris, inualidet impretrationem: eo quia in gratijs Apostolicis causa ha- bet vim conditionis, etiam si ex simplicitate fuisse dictum. Nec ignorantia excusat, quia iam quod id voluit Pontifici significare, & exprimere, tenebatur diligenter se informare, vt ait Armilla, verbo, Beneficiū. §.87.

Adde etiā, quod semper in re- scripto Apostolico ad beneficia, in- telligitur hæc particularis cōditio, si preces veritati innitantur, cap. ex parte de Rescript. Vnde & cap. Ex litteris eo, tir. colligunt iuriū periti, rescriptum impretratum tacita ve- ritate, aut suggesta fallitate, vel

etiam quocumque alio tacito, vel expresso, quod si tacitum, vel ex- pressum non fuisse Papa non ita de facili concessisset, esse subrepti- tum, & nullius roboris. Quo fit, vt cum Barnabas ad obtinendam fa- cilius à sede Apostolica gratiam ta- cuerit ex proposito verum benefi- cij valorem quoad reditus ipsos certos, litteræ ipse sint subrepti- tiæ, tam quoad collationem, quæ quoad pensionem; debetq; proinde Confessor illi iniungere, vt rem de nouo à sede Apostolica impre- tret enarrata veritate, secus nō pos- se gaudere pensione; nec conso- brinum eiusdem rei conscientum, be- neficio. Agendum est, an debeat exprimi valor antiquus, an nouus. Ego puto sufficere expressio- nem valoris antiqui iuxta stilū quæ in dataria seruatur.

C A S V S S E X A G E S I- mus tertius.

Augustinus rem bona fide emit, quam sibi postea constituit eis alienam. & antequam à proprio do- mino peteretur, illam reddit vendi- tori quodam factorei rei defectu, vt suas reciperet pecunias: quibus habitis vendor ille ab hac ciuitate disces- sit, nec scitur quo abiexit: nunc vero rei dominus rem petit ab Aug' stino.

Quæritur, An Confessor debeat Aug' stino imponere, vt rei pretium restituat?

Pars negans est mihi probabilior, quod Augustinus nec pecauerit mortifere reddendo rem non domino, ut suam pecuniam rehabet; nec tenetur pretium rei vero domino restituere.

Tum quia emptor plus tenetur sibi prouidere, quam domino rei arg. leg. Si praes. C. de seru. & aq. & cap. Non licet 23. q. 5. charitatis siquidem, ac iustitiae ratio exigit, ut proprium commodum preferatur alieno: & ideo Augustinus reddendo rem venditori, ut recuperet premium datum, non intendit principaliter nisi sibi prouidere: per accidens autem furis culpa, & non sua contingit damnum domino. Iam autem actus non est iudicandus vitiosus ex eo quod contingit per accidentem, sed ex illo, quod inest per se. leg. Siquis nec causam. ff. de reb. cred.

Tum quia Augustinus nulla legge iustitiae ad aliud obligatur, quam reponere rem penes eum, a quo accepit, ut iste fiat ad restituendum potens, & illam vero dominum reddat. Quare reddendo rem emptori videtur potius iuuare ipsum, ut exeat a peccato, & maxime si ipsum postea inducat, ut rem vero domino restituat, sicut inducere tenetur, cum videatur cooperari peccato eius.

Tum quia restitutio, que solum obligat ratione rei accepte, & non ratione acceptiois, non praecipi-

tur fieri cum magno restituentis detimento, ut paret de inuento, & ex successione habito deposito. Neque enim quis tenetur ex huiusmodi, incurrire damnum in proprijs. Quare Augustinus, qui bona fide rem emit, non tenetur sine sua culpa pati in conscientia dispendium pretij, quod expendit, sed poterit, ut illud recuperet, reddere rem venditori. Nam si Augustinus rem eandem Romae inuenisset, & post longum tempus sibi constaret dominum talis rei esse Lusitaniae, non tenetur proprijs expensis illam in Lusitaniam mittere, & restituere domino, ut est omnium sententia; ergo eadem ratione non est cur in conscientia astringi debeat, si eam bona fide emit, ut ipsam restituat domino, cum iactura pretij, quando facile potest hoc ab emptore recuperare, eundemque admonere, ut vero domino restituat.

Tum quia iniquus esset emptoris contractus, si emptor bona fidei, deberet semper stare periculo damni sine villa culpa sua. Nam si non potest reddere rem venditori, ut rehabeat suum pretium, sed debet reddere domino, cum dominus non teneatur resarcire pretium, & vendor, ubi sibi constituit manifestatum esse suum furtum, arripuit fugam, iniqua erit innocentis emptoris conditio: & ita contractus emptionis, qui iure nature constitit

sistit in æquitate, inferioris & ini-
quæ fortis efficiet partē emptoris,
vt qui semper in discrimine verfa-
tur perendi rem, & pretium rei.

Tandem Augustinus reddēdo
rem venditori nihil aliud intēdit,
quam non habere alienum, & ob-
tinere suum: huiusmodi autē ob-
iectum est per se bonum, & iusti-
tiae commutatiæ consonum, vt
satis patet: nō est ergo Augustinus
reus peccari, vel restitutioñis, dan-
do rem venditori, animo vt illam
restituat, & dominus habeat id,
quod suū est, & ipse recuperet pe-
cunias, quibus emit; & sic omnia
ad æqualitatem redigantur: Hęc
est sententia Alexandri de Aleſ.
par. 4.q.8 6.art. 5. & Gabrielis Biel.
in 4.sen.distin.15.q.3. dubio 5.propo-
positione prima,versu, dicitur do-
mino rei, &c. Nauar. in man. cap.
17.n.6.¶ sed est dubium.

Nec argumenta, quibus Sotus
de iust. & iur. lib.4.quæst.7.art.2.
& quamplures alij in contrarium
sunt adducti, sententiam infrin-
gunt omnino nostram. Nam cum
primo dicunt, rem alienam, in cu-
iuscumque manu sit, esse semper
alienam, & ideo restituendam do-
mino: fatemur id esse verū, nec
Augustini animum esse retinere
alienum, sed suum rehbere: imo
eo animo tradit venditori, vt hic
sit potens restituere domino.

Nec valet, cum vrgent Augusti-
num cooperari venditori ad pec-

candum, dum reddendo ei ē alie-
nā, præbetur eidē occasio, vt ipsam
retineat: cum tamen non retinere
alienum sit præceptū negatiū ob-
ligans ad semper, & pro semper.

Respondemus falfum esse, quod
cooperetur ad peccandum: quia
non dat alienum venditori, vt re-
tineat: sed vt pecuniam datam re-
cuperet, nec intēdit accipere alien-
um dolose, aut id restituere ven-
ditori, vt nunquam reddat domi-
no: imo potius vt restituat, & exeat
à peccato; & sic cooperatur potius
ad bonum, quam ad malum.

Non obstat secundo, cum di-
cunt, quod si latro disparisset, vt
comparere non posset, tunc quī
rē emit debitor esset domino, ei-
que in foro iudicali compellere-
tur rem cum iactura pretij exhibe-
re, id quod signum est teneri eum
de iustitia ad dictam restitutioñē:
ob id autem, quod reperiit latro
possit idem dominus nullum ius
amisit; ergo etiam tunc tenetur
domino.

Et confirmant, nam si in foro
iudicali compertum esset illum
emptorem, postquam certe sciuīt
rem esse alterius domini, tradidi-
se latroni, compelleretur domino
soluere, &c.

Respondemus iudicialem fo-
rum in præsumptionibus fundari:
& ideo cum præsumat eū, qui emit
rem alienam, esse complice deli-
cti; nec reddidisse eam venditori,

nisi ut faueret furto: idcirco ut similibus malis occurratur, & in pœnam, quod venditor non egit in iudicio contra emporē, damnat hunc furti; obligatque eum, in cuius manibus res aliena est visa, ad restitutionem. Secus autem est in foro conscientiæ, in quo præsumptiones cessant, & sola rei veritas attenditur, cap. Tua de spons. & ideo cum Cōfessori constet emētem reddidisse latroni rem, ut habitis suis pecunijs induceret ipsum ad restitutionem; nec per hoc intendisse nocere vero domino, immo prodesse, & seipsum indeminem tueri, non est quodd de peccato, vel de restitutione damnandus Augustinus sit.

CASVS SEXAGESI- mus quartus.

Lvdouicus cum lanas ex Hispania euectas tanti emat, vt si pānum ex illis integre & pure cōſiciat, & vendat, parum, vel nihil lucretur; ideo immiscet contextique de communibus lanis, occultans huiusmodi vitium emporibus; qui si illud scirent, neutquam pannum emerent; pretium tamen ad vitij quantitatem admittitur.

Queritur, an peccet mortaliter, debetque à suo Confessore ad aliquā restitutionem astringi?

IN hoc casu vnum est, in quo omnes Doctores conueniunt: Alterum, in quo dissentiant: con-

ueniunt quidē in eo, quod si virtū mercis occultū est, per quod emptori uel damnum datur, vel periculi ansa offertur, culpa lethalis est venditori tale vitium non manifestare, & ad restitutionem tenetur, ratio est in promptu, nam etsi lege iustitiae nullus cogatur subuenire proximo, eiusque occurrere damno, nisi id vel publico ex munere sibi incumbat, vel proximus extrema necessitate opprimatur, extra quos duos casus solius charitatis præceptū violat, qui proximi dannis, ac periculis non occurrit: Nihilominus tamē occasionē periculi, aut damni ex proposito, alteri præbere, est charitati, & iustitiae aduersum, vt satis patet. Vēditor autē eo ipso, quod rem vitio aliquo affectamvenum exponit, nec virtū pretio resarcit: & id, in quo nocuum est, emptōri occultat, occasionem damni dat, & periculi: quem nescius emens incurrire posset. Damni quidem, si res propter vitium minoris sit notabiliter pretij, quā venditur; periculi vero si propter idem vitium vsus rei vel inanis sit, vel forte nocivus; vt si quis ad aliquam medicinam indigeret fortissimo vino, & venderetur ei adaquatum, vel militi ad bellum proficiscenti vēderetur equus mācūs pro fano, quo postea in acie vti non posset, vel aurum alchimisticum venderetur pro naturali, & sic de ceteris, quæ in maximū emptoris

ptoris præiudicium vergerent. D. Thom. 2.2.q. 77. artic. 2. Maior in 4. dist. 15. quæst. 40. Grabriel ibi. q. 10. artic. 3 dub. 1.

Sed tota doctorum dissensio in hoc est posita, an non manifestando vitium occultum, quod tamen emptori non est periculose, dūmodo extenuetur premium iuxta proportionem vitij; ita ut non pluris res vendatur, quam cum vitio valet, sitq; vsui emptori pro pretij ratione: & si tali vitio cognito, nequaquam illam emptor emeret, peccatum restitutioni obnoxium committatur?

Et quidem Panor. in capit. iniustum, de rerum permis. & Contr. q. 54. Angelus verbo, emptio. §. 8. Syluest. eo. §. 20. & iuniores fere omnes, quos sequitur Nauar. in man. cap. 23. num. 89. arbitrantur, quod vitium occultum licet emptori non sit notabiliter danosum sed pretio extenuetur, si tamen vendor coniicit emptorem non empturus, si illud sciat, peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri, si illud taceat, nec manifestare velit.

Ratio est, quia dum aliter non esset empturus, iniuste contrahit, ac perinde iniuriam patitur. Nulla enim maior fraus, quam cogere aliquem ad emendum id quod nullo modo vellet emere. Nec videtur transfluxisse dominium suarū pecuniarum in venditorem, qui emit deceptus, & inuitus, arg. l. in

rebus. ff. item qui sciens. §. com. & l. Julianus. ff. de ac. emp. Quare tenetur venditor speciatim declarare defectum, quem ipse scit, & emptor ignorat. Nec sat erit de pretio detrahere, quanti ob illum minoris valet, si emptor nequaquam emeret defectu cognito: fecus autem si emeret, licet minus libeter.

Nobis tamen contraria sententia videtur verior, venditorem scilicet non teneri ad culpam mortalem, seu restitutionem tacendo, & non manifestando vitium occultum, quod emptori non est dāni, vel periculi occasio: quamuis coniiciat empturem non emptorum si notum sibi esset tale vitium dūmodo pretium cōmensuretur rei vitiosæ.

Tum quia quando probabiliter scitur quod quis aliquam rem sic defectuosam, forsitan emet, sed nequaquam tanto pretio, quanto valet, non est illicitum, defectum occultare: quia nō tenetur vēditor præstare occasionem diminuendi notabiliter de pretio iusto suarum mercium, & nihilominus emptor inuitus omnino illud pretium dat, ut qui nequaquam daret, si rei defectum nosceret: ergo à pari sicut licet ad vendendā rem pretio iusto occultare vitium volenti emere sed nolenti dare tale pretiū; ita licebit occultare vitium volenti dare tale pretiū: sed nolenti emere; Si enim inuoluntarium in pretio nō reddit talem

talem contractum illicitam; cur inuoluntarium in emendo illicitū illud reddet si nulla emptori sit iniustitia ex parte pretij, nec damnū, aut periculum ex parte rei?

Tum quia nemo, dum vtitur iure suo, dat alteri causam damni: sed veditortacēdo defectū, vt rē iusto pretio vēdat, vtitur iure suo: est enim ius vēditoris, rē tāti vendere quātivalet: ergotacēdo defectū rei, quae non vergit in periculum emptoris, vt sic ēquo pretio illam vēdat, non erit vlla iniustitia.

Confirmatur, quia latro, qui furatus est decem scuta in moneta, satisfacit reddendo rem ēquialētem decem scutis ita vt si dominus rem vendat, facile inueniet decem scuta argentea, vel aurea: ergo ā simili vēditor vēdēs alīcui rē ēqualē pretio ab emptore dato, nullā illi facit iniustitiā, quāuis hic mallet pretiū, quam rem sic defectuosam.

Tum item, si quis tertius sciret vitium rei venditae, & taceret, nec admonereret emptorē, nō laberetur in mortalē culpā; maxime vbi sibi constaret nullum ex tali re empta damnum, aut periculum emptori aduenire. Ergo nec ēptor erit in culpa, aut restitutioni obnoxius si eadē taciturnitate vtitatur in utilitatē suam. Nam si defectum rei venditae non propalare esset simpliciter iniustū, obligaret profecto non modo emptorem, sed quēcūque ibi astantem, & illam scientiē;

quia potens facere impedire dānū proximi, si id nō faciat charitati aduersatur; & tamen nullus dānabit illum tertium de tali taciturnitate. Quare nec dānandus erit mercator. Vnde Diog.apud Cic.li.3. offi. dicere solebat, aliud esse celare, aliud tacere; celas, dum quod pandere teneris, nō prodis, taces, dum loqui iure non cogeris.

Tandem nulla est lex, quæ speciatim cogat venditorem ad admonendum emptorem, nisi quando ex defectu mercium vel damnum, vel periculum illi imminet. Neque enim charitas, vbi non est vrgens necessitas, neque iustitia, vbi non adest notabilis iactura, ad subueniēdū, & cōsulēdū proximo obligat. At in casu propolito nullū emptor incurrit notabile dānum, quia defectus rei resarcitur pretio, nullū etiā periculū, quia res nō minus est sibi vtilis pro illo pretio, ac foret alia quēcūq; carēs defectu pro maiori pretio; igit̄ nō est, cur nō pos sit vēditor tacere rei defectū si redidūdat in suū cōmodū. Potest enim sibi quispiā cōsulere etiā cū alterius iniuria: dū tamen nō ex proposito faciat, vt alij noceat, sed tātū vt sibi pro sit. arg. ff. de aqua plu. arcen. l. t. §. deniq; ff. de dāno infecto flumiū §. vlt. & l. seq. & glo. in c. si quis vero ii. q. 3. Quare vbi in re vendita cauetur periculum & damnum, vsique est res emptori, non est vēditor reus culpe, aut restitutioni, obnoxius

noxius, si latentē defectū nō manifestet, vt docet Sotus. lib. 6. de iust. & iu. q. 3. art. 2. & colligitur aperte ex D. Thom. 22. q. 77. art. 3.

Fatemur nihilominus, post rem venditam, si venditor credat emp-torem alteri rem illam venditurū, debere per se, vel per alium admonere ipsum de occulto defectū, ne si emptor postmodum rem eandē vendat, ignorans occultum defectū, plus eam vendat iusto pretio; & sic præbeatur occasio dam-ni secundo empori, vt recte no-tat Caietanus. 2. 2. quæstio. 37. art. 3. Et quamvis si emptor non inter-roget rei qualitatē, possit tunc venditor occultare defectum non vergentem in damnū, aut periculum emporis: non tamen licitum est illum occultare mēdacio, quāuis, si nec iuramento firmetur, nec in pretio sit fraus, nec in re ipsa periculum, vel inutilis omnino vñus, non debeat iudicari nisi delictum veniale, cum non sit mendacium perniciosum. Nec hæc dicimus, quasi quod mercatoribus con-deamus anfamā vtendi fraudibus ac fallacijs. Debet enim Respublica contra tales acerbissima vti pæna, vt qui vel in mensura, vel in sub-stantia publicam fidem violant: sed ius naturæ, considerantes id, quod in foto conscientiæ est à Confesso-ribus perpendendum, edocemus; & ne vbi res iusto venditur pretio, nullumque ex ea aduenit emptori

periculum, & secundum rationem pretij inseruit vñui, & vtilitati emp-toris, non putent peccatum esse mortale, si defectus à veditore oc-cultetur; multo minus teneri ad re-stitutionem, cum naturales leges, quæ æquitatem tñm mensuræ, tñ substantiæ rei venditæ præcipiunt, intelligentur solū in illis casibus, in quibus vel pluris iusto res veditur, vel non est ad suos vñus accommo-data; & sic omnino empori inuti-lis. Etsi enim, qui equum subman-cum venderet nobili iuueni cursi-tare solito, & qui ad celerē in bra-uïjs efficiēdum cursum illum eme-ret, iniuste ageret, quantuncūq; de pretio detraheret; ita qui eundem equum, tacito tali defectu, ven-deret viro senio cōfecto, cui equus leniter gradiens inseruit magis, quam insultans, & celeriter cur-rens, nullam illi irrogaret iniuriā, sicut qui sericū exterum & Ferrariense pro Bononiensi (quod eo-dem fere modo est) cuilibet vñui venderet ad ratam pretij, non es-set de culpa mortali aut in iustitia damnandus.

Nec fundamentum, quo aduer-faria opinio fulciebatur, quid quā habet roboris. Non enim ex eo, quod emptor ob ignorantiam de-fectus, inuoluntarie emat, aliqua à venditore, aflicitur iniuria. Nam ille, qui suo vritur iure, non est a-licui iniuritus, nec dicitur causam dñi dare, qui tacet, vt suæ vtilitati prospic-

prospiciat. 23. q.4. ca. qui peccat. Concludendum igitur est, Ludo- uicum non peccasse lethaliter, nec debere à suo Confessore ad aliquā restitutionem astringi, si tres dictæ concurrerunt circumstantiæ, vt vi- delicet periculum, & damnum euitaretur, & emptori esset merx secundum rationem pretij vtilis, sicut in casu videtur insinuari, re- sarcitum fuisse damnum extenua- tione pretij, panum non exitisse inutilem emptori nec, vitę, suę aut incolumenti nocium, nec emptū vt alteri reuenderetur. Admonen- dus tamen esset à Confessore, ne in futurū talibus occultationibus vteretur, vt quę admodum pericu- losa sunt, & digna Recipublice ani- maduersione cohibendæ, ac ple- ctendæ.

C A S V S S E X A G E S I M V S quintus.

Bernardus in carceribus positus, & per inferioris iudicis senten- tiam ad tritemes damnatus ad su- priorem nibileminus appellat, vt vel gratiam aliquam consequatur, vel saltem exequitionem dictæ pœnae ali- quantulum differat, sciens iure sibi esse illatam. Nunc vero solius in Na- tiuitatis Domini festo corsiteri, de iusta sententia se appellare exponit. Queritur, An sic appellatio peccauerit mortaliter, & possit absoluī, si prima sententia quam primum nō obedierit?

VIdebitur prima facie alicui Bernardum appellando non peccare. Tum quia naturalis ratio dicit, vt ad se, suaque defendenda possit quis vti iuris tutela, ac bene- ficio, iam autem appellatio, est que- dam iuris tutela, vt patet ex Causa. 2.q.6.per. totum:

Tum quia idem est carcerum ordo, qui, & iudicū, sicut in causis naturalibus inferiore est influxu su- perioris subiecta, ita inferior iudex à superiore penderit: & ideo ab illo ad huc recurrere, & appellare, nulla est inobedientia.

Tum etiam, quia communiter doctores tenent damnatum iuste ad mortem posse à carceribus, eosdem etiam rumpendo, effugere; ergo multo magis licebit ad supe- riorem iudicē appellare. Nam sicut nullus tenetur facere illud, vnde mors sequitur, quod contingere, si maneret in carcere, & quo fu- gam arripere posset, ita nullus te- netur accelerare sibi pœnam si illam differre potest per fugam ap- pellationis ad superiorem.

Tum quia vnu est receptissimū apud quoscumq; reos exequitionem sententiae prorogare per ap- pellationem, nec tamen de hac re fit sibi scrupulus.

Oppositum tamen est asseren- dum, Bernardum scilicet de iusta sententia appellando peccare mortaliter nec posse absolui, nisi ab appellatione destiterit, & primæ senten-

sententia obtemperauerit.

Tum quia nemini iuste ac iuridice condemnato licitum est se a legitimo iudice defendere: nā qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit, vt habetur ad Rom. 12, appellare autem est resistere.

Tum quia sic appellans iustitiae, ac Reipublicae detrimentum infert: eo quod s̄epissime illis prorogationibus iudices, & ministri vel lassantur, vel corrumpuntur, & restant scelera impunita.

Tum quia re ipsa imponit iudici falsam, in damnum suā auctoritatis & scientiæ, quasi iniustum sententiam tulerit: appellatio siquidē est prouocatio iniquæ sententiæ, querelam continens, ff. de mino. præfecti, & colligitur ex cap. licet. 2. quæst. 6.

Tum quia nullus potest a prælio iusto se defendere, nisi excusat ignorantia: iam autem iudex prælium contra Rei delictum sententię ense aggreditur. Quare nullo appellationis telo potest Deus iuste damnatus se protegere.

Tum quia obedientiam violat, quā iudici debet, iuxta illud Pauli ad Roman. 13. Omnis anima potestatis sublimioribus subditafit: iam autem appellatio est quædam recusatio iudicis, & ab eius obedientia exemptio.

Accedit, quod appellationes conceduntur ad tollendum grauamen, extra de appell. cap. vt de-

bitus: sed qui iuste est condemnatus, nullum patitur grauamen; igitur si non seruat sententiam iudicis, offendit iudicem, & iniuriam facit iudici; qui frustratorie appellat ab ipso, C. Quando prouo, non est neceſſ. vlt. in fine, & gloss. dist. 30. cap. Siquis præpostero, §. Sententiam, vide D. Tho. 2. 2. quæst. 69. art. 3. Richard. in 4. dist. 15. Sylvest. verbo, accusatio, quæst. 14. Tab. eo. §. 9. Sotum de iust. & iur. lib. 5. quæst. 6. art. 3. Et confirmatur arg. cap. Quicumque, 2. quæst. 6. vbi dicitur, quod quicumque non confidentia iusta causæ, sed causa differendæ more, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus, ne abiciatur, appellare voluerit, huiusmodi appellationes non recipiantur, & cap. Omnino ea. causa, & quæst. appellationes huiusmodi puniri iubentur. Et in Conc. Trident. sess. 23. de reformation. cap. primo, reprehenduntur illi Rei criminū, qui ad evitandas pœnas, & Episcorum subterfugienda iudicia, quærelas, & grauamina simulant, & appellationis diffugio iudicis processum impediunt, & remedio ad innocentia præsidium instituto ad iniquitatis defensionem abutuntur.

Rationibus autem initio adducitis facillimum est respondere: nā priores duæ procedunt, quando de æquitate sententiæ dubitatur.

Tunc

Tunc enim, quia inferior index finis juris transgreditur, & ab ordine superioris exorbitat, licitum est subdito ad superiorem recurrere, vt se suaque tueatur, nec in tali iusta appellatione est inobediens, cū nēmō teneatur parete inferiori, nisi quatenus consistit, nec deuiat à superioris iudicis ordine: sēcūs autem est quando liquido constat sententiam esse iustum, & Reum damnati recto juris ordine. Tunc enim si per appellationem velis sententiam prorogare vel effugere, iniuriā iudici infers, ipsum calumniose de iniustitia accusando, & aduersarij etiā iustitiā quantum potes perturbas: & ideo generē suo est mortale peccatum in tali casu appellare.

Tertium verò argumentū ideo contra hanc veritatem non militat, quia disparatio est in fugiente è carcerebus, & in appellante, illi enim, et si iuste damnato, licitum est fugere: quia nulli per talem suam, qua sue vitæ prouidet, iniuriā interrogat, vt late docet Caieta. 2.2. quæst. 69. art. 3. & 4. At vero appellans à iusta sententia, se ipsum calumniose defendit in iudicis viuprium, & aduersarij damnum, & Republicæ nōcumentum, non modo quia delicta impunita esse, quantum in se est, efficit: verū quia impedimento est iudici, ne in alijs videndis causis occupetur. Nec talis ius appellandi tolerandus est à

Confessoribus; cū sit abyssus apertissimus noxiūs iudici, aduersario, & Republicæ: & ideo delictū mortale, vt obligandus sit ad restituenda omnia damna, & interesse, quæ ex sua iniusta appellatione prouenerunt. Nauarr. in Man. cap. 25. titulo de peccatis Rei accusati, num. 39.

CASVS SEXAGESIMVS

Sextus.

MArtha ob. B. Virginis deuotionem, cui dies sabbati est dedicatus, emisi votum non nendi tali die: postea vero auaritia cupiditate allicta, promissis nō stetit immo à Confessore instanter postulat, vt tale votum in quid aliud sibi commutet.

Quæritur, An in fractione dicti voti culpa sit lethalis, possitque à Confessore permutari.

PR O huius quæsti decisione aduertendū est, secundū mentem Theologorum in 4. dist. 38. & D. Thom. 2.2. quæstion. 88. artic. 1. & 2. Votum non esse aliud, quam promissionem saltem interiorē deliberate. Deo factam de aliquo bono maiori, à superiori non revocatam. Vnde sicut neque desiderium nec propositum quantumcumque deliberatum faciendo, aliquid, nisi simul adsit animus seipsum

seipsum obligandi, non obligat, neque appellari potest votum: ita quamvis nihil verbo, aut scripto exprimatur, si sola mente sit promissio ea saltem consideratione, & deliberatione, quæ ad peccandum mortaliter, vel ad merendum sufficeret, etiam si ex iracundia, quæ tamen iudicium & rationem vountis non absorbeat; vere, & proprie erit votum, dummodo tacite, vel expresse, mediate, vel immediate fiat Deo. Promissio enim, quæ homini sit, et si in conscientia obliget, non tamen sub ratione voti. Et licet promissio de rebus necessario euenturis, ut est ipsum senescere, mori, vel de his, quæ sunt æternæ saluti contraria, vt peccata mortalia, aut æternam salutem impeditia, vt venialia, vel diuinis consilijs aduersa, vt non mutuare, non fideiubere, non facere eleemosinam, de his in quam non possit esse votum, vt quæ non modo non bona, sed mala sunt, & Deo odiosa: de rebus tamen, quæ sunt de consilio, seu supererogationis, imo, & de præceptis, quæ ad finem æternæ salutis sunt omnino necessaria, potest fieri votum, cum nō obstat id, quod est debitum secundum unam virtutem, nempe secundum castitatem, vt non fornicari, fieri etiam debitum secundum aliam virtutem, scilicet Religionis; per voluntatem vountis

id ipsum Dœo; vt declarat D. Tho.
2.2. quest.88.art.2.

Tota tamen presentis casus difficultas consistit, an de rebus indiferentibus possit esse votum, & dubitationis ratio hinc insurget.

Tum quia multa sunt indifferētia, de quibus emitte votum potest: est Verbi Gratia indifferens non ingredi talem domum, vel non conuersari cum tali hominez & tamen de his fiunt nonnunquam salutaria vota, vt homo se à peccandi occasionibus liberet.

Tum quia ea, quæ sunt indifferētia statim ac vountur, ad Religio-nis materiam pertinent, & ideo ratione voti de impertinentibus ad pertinentia commigrant.

Tam quia votum, ac iuramentum de eisdem sunt: & tamen si quis iuret rem indifferentem, quæ postea non efficiat, est periurus ratione mendacij, vt si à latronibus occupatus iuret eisdē donare decem scuta, quæ postea liber factus nolit donare, non excusat à perjurio: quia eti talis donatio sit res ex natura sua indifferens, nihilo minus tamen vt subest iuramento, adeo veritatis rationem induit, vt si id non praestes, mendacium iuraueris.

Accedit, quod in casu proposito Martha vount non nere ob Virginis deuotionem: iam autē opus sumit bonitatem à fine: & ideo licet nere, vel non nere sit opus per

se sumptum indifferens, telatum tamen in Virginis deuotionē, qui est finis optimus, redditur ciuitate ordinis, ac bonitatis.

Nos hanc difficultatem ita dirimimus, ut de rebus indifferentibus, quatenus indifferentia sunt, nisi per aliquam circūstantiam superadditam transferantur ad ordinem bonorum, seu expedientium ad bonum, nullum votū esse obligatorium asseramus. Et ideo Marthæ promissionem de non nendo in sabbatho ob deuotionem Virginis, nec esse votum, nec ipsam obligare, & non modo à Confessore, sed ab eademmet annullari posse tenemus.

Pro cuius veritatis elucidatione adnotandum est, indifferentia dupliceiter assimi posse ad materiam voti, uno modo sub sua indifferentia, idest quatenus ex se nec bona, nec mala moraliter sunt, imo virtuose, & perperam fieri possunt, ut comedere, bibere, dormire, sedere, loqui, prædia emere, filiam datur, domum ingredi, laborare, & cætera huiusmodi, quæ ratione sui obiecti possunt recte rationi esse consona, & dissona. Alio modo, ut translatā de indifferentium ordine ad ordinem bonorum per appositionem alicuius recte circumstantiæ, ut ire Bononiam ad visitandum corpus sancti Dominici, non ingredi talem domum, ut evitetur Dei offensa, non laborare tali die

ad celebrandum festum sancti Nicolai, & cætera talia, quæ licet simpliciter, & per se sumpta nō includant ex obiecto bonitatem, aut malitiam, ratione tamen annexæ circumstantiæ bona, vel mala sunt.

De indifferentibus primo modo, si votum emitatur nullius est roboris nec valoris. Quia cum votum ad gratiam, & honorem Dei fieri debeat, non solum de re illi inuisa emitte non decet, sed nec etiam de illa re, quæ vel illi nihil est accepta, vel ad laudem, & honorem suum nihil conductit. Res autem indifferentes quoisque in sua differentia persistunt, non sunt alicuius momenti, nec quicquam cum diuino honore habent.

Addē, quod promittere Deo hęc indifferentia, est stultum; prouenit siquidem ex stulta de Deo imaginatione, quasi Deo placeant ea opera, quę non sunt moraliter bona, quæque vana & frustratoria sunt, ut pote in nullum finem recte rationi cōsonum ordinata, imo votum de non peccando caput in sabbatho, vel non comedendo animalium capita in reuerētiā! decollationis Baptiste, & cætera huiusmodi, etiam si pro honore sanctorum fiant, habent magis similitudinem superstitionis quam deuotionis; ut ex Alberto notat Sylvester verbo, votum, i. q. 4. in fine dicti tertij, ut quia offerantur Deo hęc vana & inutilia, tanquam illi grata

& de-

& delectabilia: & ideo qui sciēs talia vota displicere Deo, vellet nihilominus illa emittere, peccatum blasphemiae committeret, utpote quod sciens, & prudens attribuit Deo, quod Deo non conuenit, vanis scilicet, & inutilibus tam suo honori, quam nostrae saluti ipsum delectari, ut ait Caiet. in summa, verbo votum. cap. de voti materia.

De indifferentibus vero circūstantionatis & translatiis ad ordinē bonorum, hoc est, quæ non ut in-differentia sumuntur, sed ut relata ad finem bonum, & ad animę vtilitatem, si votum emitatur, validū est, & Deo gratum; exempli gratia ire Bononiā, est opus de se indifferentis, & si quis vroueat absolute ire Bononiā, nullo voti vinculo astringitur: sed si addatur adire Bononiā ob visitandum corpus D. Dominici vel sancti Petronij, tunc iam ire Bononiā non est opus indifferentis: sed est actus virtutis Religionis; & propterea votū valet. Et similiter ingredi domum talis viri, est actus indifferentis, & inepta materia voti; sed si meum ire ad illam domū est mihi peccandi ansa, propter frequentem abusum ludi, vel occursum alicuius mulieris, aut ob aliquid aliud offenditum Dei, tunc non ingredi domum illam, relatum ad securitatē animæ meæ, est de genere bonorum ad salutē æternam conducentium iuxta ilud Christi. Si manus tua scanda-

lizat te, absconde eam, & projice abs te. Quo fit ut si quispiam ad effugiendam peccandi occasionem, & ob animæ suæ salutem vroueat non ire illuc, votum valeat, ita tamen, ut cessante illa superaddita circumstantia, quæ transferebat illud opus indifferens ad ordinē boni, cesseret protinus obligatio voti. Ut enim non ire ad illam domū erat materia voti, quia relata erat ad evitandum scandalum, & occasionem peccati, sic fundamento dictæ circumstantiæ, & relationis cessante, puta muliere, aut ludo, cessat ibi bonitas, & mutatur opus illud de expediente, & vtili in indifferens, & vanum, quæ non est materia voti, ac per consequēs absque aliqua dispensatione potest ire ad domum illam in tali casu, ut docte explicat Caietan. 2. 2. q. 88. art. 2.

Cum igitur non nere, seu non filare in sabbato sit opus indifferens: quia nec bonum, nec malum morale importat: propterea Martha vrouens nō nere in sabbato, nihil vouit; imo promisit Deo id, quod displicet Deo, quia nequam illi placet stulta promissio, qualis est indifferentiū. Et quāuis id fecerit ad honorem beatę Virginis, & adiunxerit ad non nere in sabbato reuerentiam gloriosę Matris, adhuc votū non obligat, quia adhuc non filare retinet suā indifferentiā, nec per talem circumstan-

R   tiam

tiam reducitur ad bonum moris, cum negatio filiationis, seu nō né-
di ob reuerentiam beatę Virginis nullum bonum morale importet: eo quod nullam affirmationē ha-
bet annexam, quā sit materia re-
uerentię beatę Virginis: ordinare siquidem talem negationē in re-
uerentiam beatę Virginis, est nihil
vtile ordinare, sicut etiam inutile
esset honori, & reuerentię eius fili-
are: oppositorum namque eadē
est ratio; nihilque magis attinet ad
reuerentiam Virginis vouere fila-
re, quam vouere non filare: secus
autē esset, si voveret nō nere in die
sabbati, vt aliquoties Virginis Ro-
sariū recitaret, aut voveret non fa-
cere opera seruilia in die sabbati,
vt expeditius cultui diuino, illo die
inserviret, sicut in die festo: Tunc
enim votum est validum: quia iā
non sunt opera indifferentia, sed
moraliter bona; arg. capit. Para-
rus, 23. q.1. cap. Disciplina, & cap.
Et qui emendat. 45. distin&t. Syl-
uest. Verbo votum 1. q. 4. Tabien.
eo. §.5. S.Anton. 2. par. tit. II. capit.
2. §.1. Angelus votum. 1. numer. 5.
Sotus de iust. & iur. lib. 7. q. 1. ar-
tic. 3. Sed quamvis tale Marthæ
votum sit irritum: quia tamen ip-
sa putabat esse validum, & nihi-
lominus ex auaritia illud fregit,
peccatum commisit lēthale, eo
quia contra conscientiam egit, &
tanto affectu est auaritiae intenta,
vt quamvis tale votum obligasset,

illud fregisset: operans enim con-
tra conscientiam dictantem ali-
quid esse mortale, quāuis vere il-
lad non sit mortale, peccat morta-
liter, per cap. Per tuas, cle.2. de Si-
mon. & tradit Caiet. in lib. 17. Ref-
pon. quest. 13. Ratio est, quia licet
id non fiat contra yllam legem iu-
stam particularem, fit tamen cōtra
illam legem aeternam generalem,
qua Deus supremus legislator pro-
hibet, ne quis agat id, quod credit
non esse agendum: imo neque
id, de quo dubitat, an licet agere,
iuxta cap. Iuuenis, de spons. & cap.
Dominus, de secund. nupt. & cap.
Inquisitioni, de sentent. excōmu-
nic. & cap. Omni, 28. quest. prima,
tradunt Theologi in 2. senten. di-
stin&t. 39. & D.Thom. 1. 2. quest. 19.
art. 5. Quare Cōfessor debet Mar-
thæ declarare suum votum esse
vanum, & nullius obligationis, vt
deinceps ex erronea conscientia
non peccet.

Adductis in oppositū nō est dif-
ficile satisfacere. Ad primum cōce-
dimus de indifferentibus, vt relatis
ad finē bonum, posse esse votum,
non autem de indifferentibus in
sua indifferentia permanentibus.

Ad secundū negamus indifferē-
tia, eo solū quod vountur, atti-
nere ad materiā religionis: imo poti-
us, vt indifferentia, tantū abeſt, vt
sint materia voti, vt magis sint ma-
teria superstitionis: eo quia attri-
buimus Deo gaudere, & delectari
his,

his, quę nec ad honorē suū, nec ad salutē animę nostrę quidpiā faciūt.

Ad tertium dicimus, iuramentum promissorium de re indifferenti nō magis obligare, quam votum de eadem re: quoniam tale iuramentum nihil est aliud, quam promissionis, ac voti confirmatio. Et ideo si votum de indifferenti re factum non obligat, neque etiā iuramentum de eadem re obligabit: exempli gratia iuravit quispiā, se nunquam amplius cum Antonio loquuturum, vel nunquam amplius transire per talem vicum, vbi forte ad lapidem offenderet pedē, vel iuravit quid aliud simile, nihil ad salutem animę conferens, peccauit quidem cum sic vane iuravit, sed tale iuramentum nequam astringit: imo absque vlla dispensatione facere cōtra ipsum, quando vanum fuisse creditur, vt re vera fuit, nullum est peccatum: quia materia vana non est iuramenti subiectum, ac proinde neq; obligationis capax. Nam veluti homini, si promitteres nō amplius ingredi in domum suam, vel non loqui cum illo, nihil tuam faceret promissionē, vt quę parū sibi cōdūceret, ita nec Deus. Vnde Eccles. 5. utraq; promissio dicitur Deo displicere, scilicet infidelis, & stulta.

Neque propterea, quod tale iuramentum non adimpletur, dicitur quis iurasse falsum: quia iuramenti malitia, ac falsitas supponit

iuramenti valorem, iam autem de re vana & indifferenti, vt sic, non est validum iuramentum. Vbi vero dubium esset, an res iurata esset aliquo modo vtilis & fructuosa, vel non, consulendus esset sic iurans, vt dispensationem iuramenti procuraret, cū in his securior pars sit semper eligenda.

Neque simile iudicium faciendū est de iuramento extorto, quādo cadit super materiam, quę est alicuius momenti. Si enim iurasti latroni dare decim scuta, teneris iuramentum adimplere: eo quia exoluere promissam pecuniam, res est vtilis & commoda, atque ideo, vt sic ex natura sua est iuramenti materia: ac propterea, siue sit tale iuramentum à te ipso voluntarie factum, siue à latronibus extortum, propter reuerētiā diuini nominis est adimplendum, vtrai Sotus de iust. & iur. lib. 7. q. 1. art. 3. Caiet. 2. 2. q. 7. 9. art. 3. S. Ant. 2. par. tit. 10. cap. 16. Angelus verbo Iuramentum. §. 5.

Ad ultimū respondetur, quod illa circumstantia ob Virginis Deiparæ deuotionem, seu reuerentiā, non facit, vt non filare sit opus bonū: quia illa negatio filiationis, etiam vt sic nullum morale bonū includit, nec aliquid, quod in honorem Virginis redundet, vt iam supra est sa-
tis explicatum.

(?)

*Virum dos, seu legatum relictū ali-
eui, si nupserit, vel filios habuerit
debeatur illi in conscientia, si
Religionem ingreditur.*

PArtem affirmantem, ut verisimiliter, aplexati sumus in response ea, quae data est 44. causi quam in facto occurrente Bononiam consuluisse testatur quidam Bangotis per textum expressum in §. Sed & hoc praesenti, in Auth. de sanct. Episc. col. 9. vbi has omnes conditiones si nupserit, si liberos suscepit, & alias similes, cum personae quibus legatum vel hereditas, sub illis relicta est, monasteria ingrediuntur, inualidas esse, & pronon adiectionis habendas, decernitur.

Nec dicendum est textum istum intelligi debere, quando sumus in dubio: secus quando constat de expressa voluntate testatoris contrarium disponentis, ut est in casu nostro. Nam haec euasio repugnat.

Primo quia in textu illo statuitur, quod si aliquid sub illa conditione, si nupserit, aut si liberos suscepit, relinquatur causa dotis, conditionem huiusmodi reddi inualidam, haberique pro non adiecta, si monasterium ingreditur. Sensit autem ibi expresse testator de matrimonio carnali, sine quo non potest dici dos. leg. 3. ff. de iure dotium, cap. Et si necesse de donat, inter virum & uxorem.

Secundo, quia ea conditio, si non nupserit, expressa a testatore, rejicitur a iure, fauore nuptiarum. Sed si hoc. §. v.l. Quoties, l. Cum ita legatum, cum l. seq. ff. de cond. & demonstr. Religionis autem fauor, est fauori nuptiarum praefrendus, l. Titio, §. vlt. cum ibi notatis per Bart. ff. de cond. & demonstr. Voluntas vero testatoris cum restrinatur per legem, est ac si nihil senserit in illo casu. l. quae sub conditione l. cōditione 1. & 2. ff. de conditio. Institutionū. Quare procedit ille textus contra voluntatem etiam expressam testatoris.

Confirmatur ex leg. Titiæ ff. de condit. & demonstr. cuius hec verba referuntur in Pandectis Florentinis (ut testatur doctissimus ille Ant. Augustinus lib. 1. emend. cap. 2.) Titiæ si non nupserit duceta, si nupserit centum legauit. Nupsit mulier, ducenta, non etiam centum residua petet: ergo quod ibi fauore nuptiarum contra expressam defuncti voluntatem deciditur, ad fauorem Religionis extendit tanto magis debet, quanto spirituale matrimonium, quod per professionem solemnizatur, antefertur carnali, quod per mutuum partium consensum in facie Ecclesiae præstitum contrahitur, ut tradit Euer. in suis Top.

Ad propositum igitur in illo casu dubium, respondendum est, Confessore debere Michaeli imponere,

ponere, vt omnia quæ pater reliquit filiis si nuberet, & filios haberet elargiat illi ingrediēti Monasteriū.

Tum quia omnis substitutio, seu conditio, quæ præbet impedimentum maioris boni, seu retrahit à vita contemplativa eligienda, reprobatur, & pro non scripta habetur. Nam substitutus timens, ne bona sua cogatur restituere alteri hæredi, induceretur ad matrimonium contrahendum, & remoueretur à proposito religionis, & castitatis: & ideo Imperator voluit tale grauamen haberri pro non adiecto, vt patet in text. in dicto §. sed & hoc præsenti, vbi dicit tales ordinatio[n]es esse inualidas, habendasque, ac si nunquam essent adiectæ.

Tum quia l. Titiae, si nupserit, de condition. & demonstrat. statuitur, quod si testator relinquat Titiae ducentos, si non nuplerit, & si nupserit relinquat centum, si Titia elegerit nuptias, debeat habere ducentos. Quia licet conditionem non adimpleuerit, illa habetur pro non adiecta: quia retrahit à matrimonio carnali contrahēdo, quod antefertur vitæ solutę. Ergo quod ibi fauore nuptiarum contra expessam testatoris voluntatem dicitur, est multo fortius fauore religionis, & spiritualis matrimonij dicendum, vt quæ relicta sūt filiae, si nuberet, & filios haberet, donanda sint omnia illi Religionem ingressæ.

Tum quia illud, quod relinquitur causa dotis de necessitate inteligitur pro matrimonio carnali, si ne quo non potest dici dos, vt l. 3. ff. de iure dotis, & capit. Etsi necesse de don. inter vir. & vxorem. Nam pro introitu monasterij non datur dos, de sim. c. Non satif. & cap. Veniens. Et tamen illa conditio, seu causa remittitur, instituto, seu legatario intrante monasterium: ita vt tota dos sit illi danda, licet non possit dici conditionem esse ciuili ter adimpletam; vt in dicto §. Sed hæc. Ergo in casu etiam nostro, quamvis conditio non sit actu adimplata, vt dicta filia nupserit, & filium habuerit, nihilominus tamē ratione prædicta, debent illa omnia bona apud monasterium permanere.

Tum quia si aliquid relinquitur mulieri cum onere restituendi, si non nupserit, non tenebitur id restituere, si nupserit, l. Quoties. ff. de cond. & demonstrat. Cum ita legatum cum l. seq. (quod tamen limita pro vt notatur in Auth. Cui C. de indiu.) Ergo multo magis non valebit illud grauamen, de quo in casu præsenti, vt scilicet filia perdat scutorum tria millia, & hæreditatē, si non nubat, cum id sit impedimentum Religionis, & vitæ contemplatiæ, quæ multo prestantior est, quam actiua.

Denique in dubio, religioni favendum est, l. sunt personæ. ff. de relig.

relig. & sumpt. funer. cap. fin. de
sent. & re.iudi. Ergo in praesenti ca-
su eam sententiam sequi debemus,
que Religioni magis fauet. Adui-
dicare autem omnia illa, quae pro
nuptijs relinquuntur filiæ, quan-
do monasteriū ingreditur, reddit
in fauorem Religionis, vt patet.
Quare Confessor Michaeli consula-
lat, vt non modo tria millia scuto-
rum monasterio consignet, verum
etiam vsumfructum illius haeredi-
tatis Emphyteoticae: non quidem
in perpetuum, sed ad vitam illius
Monialis. Vnde Marian. in 2.par.
Consil. io. in 6.q. versic. Verum, di-
cit, legatum alimenti annui relictū
cuidā Catherinæ pro ipfa, & vna
famula deberi Monasterio, duran-
te vita ipsius, quoad partem suam,
licet nō quoad famulam, quia per
Religionem perdit facultatem ha-
bendi eam. Nau. in comm. cap. Nō
dicatis 1.2. q. 1. num. 70.

Nec oblitant, quæ in contrariū
sunt à iurisperitis adduēta. Nam
priora duo procedūt in casu, quo
voluntas testatoris expresse legi
non repugnaret. In casu autem no-
stro dispositio testatoris repugnat
dicto §. Sed & hoc praesenti. Nec
seruanda est voluntas hominis
particularis contra voluntatem le-
gis iustæ, Arg. cap. Qui peccat 23.
quæst. 4. Et ideo nulla sit testatori
iniuria; & bonum commune legis,
præferendum est præiudicio per-
sonæ singularis, arg. leg. iuste possi-

det ff. de acquir. vel amit. poss. leg.
3. ff. de eo, quod metis causa.

Ad tertium argumentum, ne-
gatur consequētia, propter expre-
sam legis repugnantiam, quæ gra-
uamen huiusmodi volēti ingredi
religionem, vt ingressus ad illam
maneat semper liber, prorsus irri-
tat, & tollit. Ad quartum argumē-
tum fatemur illas conditiones
ideo irritari: quia impedimento
sunt, vt quis religioni se consecret,
vt vitam contemplatiuam ample-
ctatur. Nam licet ob hæc tempo-
ralia non debeat vir prudens, &
fortis ab ingressu religionis retro-
cedere: quia tamen huiusmodi
metus cadere poterat in mulierem
fragilem, quamquæ quodammodo
retardare à tam sublimi statu sus-
cipiendo, decreuerunt leges, pro
fauēda religione, huic timori qua-
licunque obuiare, & ideo tales cō-
ditiones irritauerunt.

Nec obstat illa consequētia de
pia causa substituta in defectum
conditionis: quia ibi Imperator in
fauorem religionis considerans,
timori etiam superstitioso, & leui
obuiare voluit: illumque expressæ
testatoris voluntati prætulit.

Nec sat est, quod reliquerit pa-
ter competēt dotē filiæ pro in-
gressu religionis: quia cum solēnis
voti vinculum sit multo præstan-
tius carnali matrimonio, non est
æquum, vt illa, quæ Deo per pro-
fessionē nupsit, deterioris fiat con-
ditionis,

ditionis, quoad dotem, quam si
homini nuberet, lege principum
ita statuente.

Et si quæ extat contraria con-

suetudo, dicendus est abusus, vt
tradit Ias. leg. de quibus, ff. de le-
gib. num. 89. Et hæc est sententia
communis doctorum.

F I N I S.

Librum istum inscriptum *Responsiones ad eos casus, &c.* Reuerend.
P. Mag. Ludouici Lusitani, nihil contrarium S. Matri Ecclesie,
aut quid aduersus bonos mores, vel contra Principem aliquem fa-
teor, ac me illum vidisse, ac legisse, & pro fidei veritate meipsum sub-
scripsi.

F. Cyrillus Bonon. Theologus.

Librum hunc inscriptum *Responsiones ad eos Casus, summa diligen-
tia visum examinatum fateor, nihil in eo esse, quod non sit Catholi-
cum, utile, & absqueulla hæresis suspitione, vel alicuius erroris, &
plane R. P. M. Ludoutci Pallastrelli Lusitani authoris eius, sanam Ca-
tholicam, & eximiam eruditionem redolentem, dignumque, quod in ma-
nus omnium, communemque reilitatem veniat, ac typis excusum euul-
getur, & in publicum prodeat. In quorum omnium fidem me subscripsi,
Die iy. 1585. Bonon. in ædibus D. Franc.*

F. Lucius Anguisciola Plac. Theol. Consult.
ac pub. Metaph.

PRÆSENS liber, inscriptus Responsones ad eos conscientia Casus, &c.
Cum fuerit à me perfectus, non solum à quacumque suspitione hæresis distans: sed imo maximè Christianæ fidei, & sacrī dogmatibus consonans repertus est: & ea eruditione, ac doctrina refertus, quibus excellentissimus, ac admodum R. M. Ludouicus illius author. (Preceptor mihi summopere colendus) inter omnes, nostræ tempestatis Theologos fulget. Quapropter studiosis omnibus maximopere proficuum fore amplius arbitror, si typis impressus publicæ commoditati committatur.

Franciscus Odofr. Canon. Bonon. Theologus,
ac Iur. utriusque Doctor.

Iste Responsones Casum anni 1581. & 82. nihil habent contra sanctam fidem, aut morum probitatem: quinimodo valde docta, & elaborata sunt, ut fidem facio hac subscriptione mea.

Gul. Shepteus Theologus, & Canon. Salensis.

INSTRV T.

PER LI CONFESSORI CON
ALGVNE REGOLE GENERALI, CIR-
CA I CONTRATTI DI VENDITA.

C O L P A T T O D I F R A N C A R E , A C C I O M E G L I O S A P-
*piano auertire i Penitenti di alcue cose principali, e neceſſarie
da ſaperſi in tali Contratti.*

PErche in questa Città, e dioceſe è molto frequēte & antico l'vſo di vendere, è locare con patto di ritrouēdita, ouero di francare: & eſſendo che in ſimili contratti co'l ſuccetto del tempo ſono ſcorſi varij abuſi, e modi palliati; che ſpelle volte rendono i contratti ingiuſti, e feneratiti con gran pregiudicio delle anime: ha giudicato Mōſig. Illustriss. Card. Pa-leotti Arcivescuo di Bologna, per il debito dell'ufficio ſuo paſtorale, e deſiderio, che ha della ſalute del ſuo popolo, di ſignificare a tutti i Confessori, & altre persone, à chi ſpetta, alcuni auuertimenti generali; alli quali ſi douerà ha-uerere riguardo, per conoſcere ſe ta i cōtratti, che ſono diuerſi da i Cēſi della Bolla di Papa Pio V. felice memoria in foro cōſcientiæ ſiano leciti, e ſicuri: non ſi tocando per hora il foro eſteriore; & eſſendosi il tutto maturamente conſulta-to con molti Theologi, e Canonisti, & altri huomini di dottrina, bontà, & iſperienza.

*Quello che ſi due obſeruare in
ciascuno contratto.*

VNo Christiano, che teme Dio, e deſidera la ſalute ſua, due in ogni attitione ſua, & partico-larmente nel fare qualche cō-

tratto, auertire, non ſolamente il fine, che lo muoue a fare quello, che ſi a buono: ma anchora i mezi, che ſi adoperano, ſiano parimē-te buoni, e legitimi. (Nam ad hoc vt quis bene operetur non ſolum requiritur bonus finis: ſed etiam requi-

C O N T R . F R A N C .

requiruntur debita, & conuenientia media, & circumstantiae S. Th. 1.2. q.7.att.1.2. & q.57.art.5. gloss. 2.in cap.1.de collu.deteg.) per che puo sposso auuenire , che la intentione d'alcuno nel fare vna cosa fia buona:ma i mezi,e la strada,che si tiene, sia cattua. Et allo incontro faranno talhora i mezi buoni , ma la intentione cattua. Et perche per farevna attione interamente buona,come si conuiene,è necessario, che il fine, & i mezi cō tutte le circumstanze corrispondano in bōta: perche altrimēti ciascuna, che discordi, rende l' attione vitiosa, & illecita. (Aetio siquidem non est bona,nisi omnes vndique bonitates concurant,quia quilibet singularis defectus producit malum S. Thom. 1.2. quest.18.artic.3. & 4.in fin.) Però si parlerà prima del fine, & intentione , ch'è la principale; poi degli altri mezi.

Del Compratore, che fine deue hauere.

DVnque circa i contratti vendita, el ocatione, di che parlano al presente , douerà il prudēte Confessore , quanto alla persona di quello,che ha comprato, e lo cato , primamente inuestigare bene , qual sia stata la intentione sua, Et se è stata buona:cioé de si comprare realmente , e giustamente: passare dipoi a i mezi. Se è stata

catina ; vedere in che ha peccato: perche può essere, che habbia hauuto intentione di guadagnare più del giusto; & può essere che habbia hauuto intentione di fare vsura. Onde altrimenti hauerà da procedere nel dare la p enitenza in questo; & altimenti nell' altro come appresso diremo.

Chiara cosa è, come si è detto, che nessuno atto humano può esser buono , se non si fa a buen fine. (Nullus actus censemur bonus nisi bono fine constet S. Anton. 4.p. tit.2.cap.4.in princ.ibi prima ergo. S.Ber.super cant.serm.10.) però ne ancho questo atto di compra col patto di ritrouendere può essere buono se non ha il buon fine, che è la ouona intentione : la qua le si domāda buena, quando è ditizzata solamēte al retto e ragioneuole. Et allhora è cattua , quando si ha mira di guadagnare oltra a quel lo,che è licito : Il che suo le accadere in due modi principalmente L' uno è quando el cōpratore habbia hauuto disegno di auantaggiarsi nel cōpratore per poco prezio quello che commumente suole valere più , cō lesione notabile del venditore,nel qual caso il contratto si rende in giusto , & il compratore in couscienza sarà tenuto ripcompensare il danno. L' altro è se il compiatore hará hauuto animo di fare vsura : & allhora oltre allo auuertilo, che egli non può perseuerare

uerare il tal contratto come usurario , e nullo ; si doueranno fare restituere gli affitti o compesare nella vera sorte quegli , & ogni altra cosa , che hauesse conseguito oltre alle sorte , come sono frutti , animali , seruitù , o qualunque altro utile , che principalmente habbia hauuta origine dalla natura del la cosa cōprata . [*Lucrum ex natura rei fœnori traditæ principaliter proueniens , est restituendū . S. Th. 2.2. q. 78. Sylvest. ver. vſura 6. nu. 2. Ægid. quod. 6. q. 22. Naur. qui communem dicit in Man. confes. capit. 17. numer. 278. Tab. in ver. vſura 6. in fin. princ. Bero. in cap. Cum tu. n. 45. & 49. de vſur.]*

Ma perche spesso i penitenti nō fanno esplicare bene qual sia stata la loro intentione , se non in confuso , col dire , che hanno hauuto animo , che i loro denari non gli stessero otiosi : ma gli fruſtrasse , qualche cosa . Però altre a varie interrogazioni , che potrà fare intorno a ciò il prudente Confessore , per esplorare bene l'intimo di questa sua intentione , douerà ad vna cosa precipuamente hauere riguardo , cioè se il compratore ha hauuto fermo proposito di comprar detti beni , & acquistare il vero domino , o pure solamente di prestare il denaro , & pigliare gli affitti cōuenuti : perche nel primo caso la intentione saria stata buona : ma nel secondo il contrat-

to saria stato vſuratio , & cōsequente mente saria tenuto il compratore alla restituzione de gli affitti , & altre cose , come di sopra . [*Quia in foro conscientiæ animus potissimum inspicitur. cap. consuluit de vſur. Vbi autem non ad fuit animus emendi , contractus iudicatur vſurarius S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 8. §. 8. Sylvest. de vſur. 2. q. 15. Naur. in Man. capit. 17. numer. 247. & sequent. Ang. lege 2. C: de paet int. emp. & vend. post. n. 1. Maria Sen. ruo. de vſu. q. 17. §. 89.*

E vero , che se non consta chiaramente , che l'animo del compratore sia stato di prestare il denaro : ma solamente diriraherne guadagno , mediante tal cōtratto , il quale per al cune clausule , o patti sia feneratitio : allora la buona fede , che hauerá hauuta , lo potrà excusare dalla restituzione : ma non però di quel tanto , in quo erit factus dittior : & questo sino al tempo che li dura la buona fede . [*Ignorantia , seu bona fides ex consuetudine producta excusat̄ peccato Barthol. in leg. si quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem ff. de edil. edic. glo. recip. 1. q. 1. §. norādū. Ioāmon. in c. ignorantia de reg. iur. in 6. Card. in clem. 1. §. fin. oppo. 3. de vſurat. Ioan. Andr. communiter recep. in capit. de postul. prael. in 6. Vnde bonę fidei possessor , si factus non extant , sed sunt consumpti , tenetur solum restitueae in quan-*

in quantum factus est locupletior
l. sed & si, §. i. item veniunt §. i. ff.
de petit. hered. Sylu. ver. fructus n.
2. Tab. cod. q. 2. Caiet. 2. 2. q. 62. art.
6. Sot. lib. 4. de iust. & iur. quest. 7.
art. 2. Nauar. in Man. cap. 17. num.
8.) la qual fede tanro piu faria ra-
gioneuole , quando fosse causata,
o da consuetudine, o da età mino-
re, o da rusticità, o sesso feminile, o
da altre simile causa, perche secon-
do la comune opinione de i Dirit-
tori. (Minor, mulier, & rusticus, &
similes excusantur ab vsuris per ig-
norantiam commissis Bald. in leg.
cum allega. col. 4. in princ. per illā
gloss. C. de vsur. citatur per Cepol.
de simul. contract. 6. casu principa-
li sub nume. 107. Cagnol. in l. 2. sub
num. 53. ver. Et hæc conclusio &c.
C. de pa&t. int. empt. & vedit.) On-
de per chiarirsi meglio di questa
intentione, quando sia dubia, do-
uerà il Confessore auertire , che
sorte de notitia ha hauuta il peni-
tente per se, o per altri , delle case,
terre, altri beni innanzi che le com-
prasse : per che se bene il compa-
tore non deuo essere astretto ad
fare tanta diligenza , per sadere le
predette cose , quanta vsare vuole
vno diligēte padre di familia, quā-
dovuole comprar liberamente se-
za questa patto , si ricerca però an-
co in questo caso vi adoperi dilige-
genza di consideratione, per sape-
re le loto qualità, valore, e rendita.
Altrimenti se hauerà comprato al-

la cieca senza prudente notitia , o
informatione alcuna cunsiderabi-
le, si potrà dubitare nō afferere sta-
ta la intentione vera di compara-
re:ma piu tosto di fare prestanza, e
pigliare, come si è detto, glia affitti
conuenuti.(Nullus enim presumi-
tur iactare suum. cap. super hoc, de
renun. & in leg. cum indebito ff.
de probat. Et cum deceptio esse
possit in specie substantiæ, quanti-
tate, & qualitate rei venditæ : ideo
conijcimus neminem velle emere
id , cuius nullam prorsus notitiam
habet.D. Thom. 2. 2. q. 77. artic. 2.)
Onde essendo in questo caso il cō-
tratto palliato & feneratitio , farà
tenuto alla restitutione degli affitti,
e del resto come di sopra: saluo
però sempre, come si è detto , se la
buona fede di quello che ha com-
prato , non facesse risoluere altro
quāto appartiene al restituere deti-
ti a affitti, & il resto. Et preciò do-
uerà allhora il pio Confessore cō-
figliare il penitente non solo a do-
uersi affatto astenere dal pigliare
piu affitti:ma a restituire anco i pi-
gliati per lo passaro(saluto quanto
alla detta restitutione, se non fosse
escusato come di sopra) & a cerca-
re cōtutti i modi honesti di riscin-
dere il contratto , & a non viuere
in modo alcuno con pericolo.

Dopò questo, quando nella in-
tentione del comparatore non si
conosca scropulo : ma che sia stata
schieta, e pura di comprare , & il
vendito-

venditore gli habbia detto divolare vendere, & est compratore non sia stato chiaro del contrario : ma habbia pensato che'l véditore volesse vendere con vna volontá lamenos forzata, ouero conditionale a similitudine della volontá del nocchiero, che per salutare la nauue vuole gittare le mercante ne mare. [Nam coactio conditionata , seu violentum mixtum, cū habeat magis de voluntario, quám inuoluntario , non irritat venditionis contráctum D.Thom.1.2. quæst.6.art.6.&c 2.tent.distinct.vigesimquarta, quæst.3.art.4. Iurisperiti in capit. Abbas eodem tit. & cap.cum locū de sponsi. & decima quinta quæst. 1.capit.merito.] anchora che esso compratore non habbia creduto fermamente, che'l véditore volesse vendere: allhora si ha da venire a i mezi, che si sono tenuti; cioè a i patri, e modo di contrahere, che si è osservato, actio bona non solum dicitur ex obiecto , & fine : sed ex circumstantijs, & medijs D.Thom. 1.2.quæst.18.-& quæst. vigesima.ar. 1.&c 2.in 2.dist.40.q.1.artic.4. Maior ibidem quæst.7. Caiet. super Matth.cap.4.

Quali mezzi o sorte de patti può usare il compratore.

DVnq; in questo mezi, e parti primamente si ha d'auertire, se il prezzo della cosa venduta,

sia giusto , come communemente si suole vendere : computato però quello, che ragione uolmente può importare il patto di ritrouendere, che si ha luogo, e parte del prezzo: e però diminuisce in qualche parte il vero valore dalla cosa , che si vende. Altrimenti, se tale contratto di vendita sarà stato con lesione notabile del venditore ; il contratto faria ingiusto , & il compratore faria tenuto in coscienza alla ricompensa del damno. (Quando res emitur minus iusto precio scienter, tenetur emptor in foro conscientiae ad compensationem danni venditori, si sit notabile damnum S.Thom.22.quæst. 77. art.1.Caiet. in sum.tit.de empt.Sot. iust.& iur. lib.6.quest.3.art.1.in fin.ver. Nullum ergo dubium , & cap. Nauar. in man. cap. 23. numer. 86.& seq.) Di modo che per sicurezza dell'anima è cosa conueniente, che'l prezzo sia giusto , de falcato però sempre quel tanto, che può importare il patto, & obligo diritrouendere. (In compensatione damni, seu pretij, habenda est ratio pacti de retro uendendo, quod est pars, ita ut diminuat de pretio secundum arbitrium boni viri. Tiraq. de retract. conuent.in prefatione numer.20. Couar.lib.3.var. resolut.ca.10.n.1.) il che hora non si può limitare precisamente, per le varie circonstanze, che possono cadere nel cōtratto. Ma doue nasca dubitatione,

per

C O N T R . F R A N C .

per le diuerse qualità de i cōtratti, è bene, che vna anima timorata si attenga almeno alla parte più lontana dal pericolo e più sicura per la coscienza. (Tutior pars pro anima, capit. iuuenis cum gloss. de spōfāl.) E per maggiore sicurezza doverà indurre il penitente a pigliare consiglio da latij, timorati cristiani. Dipoi quando il contratto sia stabilito, e fermo con buonia intentione, e giusto prezzo; nel tassare gli affitti della locatione si ha d' hauere principale riguardo alla vera, e giusta rendita, e frutti della cosa locata, hauēdo considerarione, quanto uno anno per l' altro rendono dette terre, o case. In consti-
tuenda pensione contractus loca-
tionis habendus est respectus ad
fructus, & redditus perceptibiles
rei conductæ, Armil. in ver. vsura.
§. 14. Syl. in ver. vsura 2. q. 15.) Douē-
dosi poi fare la remissione ad con-
dutore ne i casi di guerra, o tempe-
sta, o casi fortuiti, come ordinano
le leggi civili, e canoniche. Altri-
menti passando lo affitto il giusto
reddito, saria tenuto alla restituzio-
ne, o alla compensatione di quan-
to hauesse conseguito più del gi-
usto.

Oltre di ciò douerà ácora il patto
di poter francare, essere per lo me-
desimo prezzo, che si è vedutto &
nō maggiore. (Nō debet fieri pactū
vt pro maiori precio retrounda-
tur cillo vos de pignor. vbi Imol.

Tiraq. in tract. conuent. in præfa-
tione numer. 31. Angel. ver. vsura. 1.
numer. 66. Nauar. in. Man. capit.
17. numer. 247.) Eccetto però se in
questo caso non concorresse altra
circumstanza, che mitigasse la du-
rezza di tal patto: il che considererà
il prudente Cōfessore. Lo istesso
farà anco il Confessore in caso che
le parti hauessero conuenuto, che
le grauezze, o pericolo della cosa
venduta spettassero al venditore:
o quādō hauesse a o fatto altro pat-
to contro la natura di questo con-
tratto, che grauasse vno de contra-
henti: per che anco in ciascuno di
questi casi bisogna, che vi siano e-
quivalenti circonstanze per conto
del prezzo, o di altra cosa che mi-
tighino la grauezza de simili patti:
altrimenti il contratto saria ingiu-
sto nel foro della anima; se bene
quanto al foro contentioso si pre-
sumerebbe più tosto feneratatio.
(Pactum, vt res redimatur pro ma-
iori precio, quam empta sit. Item
pactum, vt commodum, & incom-
modum rei emptæ præter consti-
tutum affictum pertineat ad ven-
ditorem, vel alias contra naturam
cōtractus, in foro poli reddunt cō-
tractū iniustum: in foro autem fo-
ri faciunt præsumi vsurarium. Syl.
ver. vsura secunda, quæstione 15.
ver. secundum emere & cæter.
Tubie. ver. vsura decima sexta in
drincip. §. primo, cum sequent. qui
probant utinque.

Del

*Del venditore, che modo deue
tenere.*

Circa la persona poi di quello, che vende con patto di ricoprare connuende in tanto la cosa venduta ad affitto; hano d'auertire i Confessori, che quando il contratto fosse vñrario nel modo che di sopra si è detto, può anche gli in varijs cusi hauere peccato.

Come se con parole persuasive, alla vñura hauerà indotto il compratore, che non haueua volontà, fie intentione di commettere tal peccato a prestar li denari ad vñura: hauendo poi quella copertá, & palliata sotto specie di contrattò di vendita, & compra co'l patto di francare. (Inducere non paratum ad foenerandum mortale peccatū est. S. Anton. 2. part. titul. 2. capite, 2. Caietan. in ver. ad vñuram accipere. Syl. ver. vñura. 7. §. 1. Tab. ver. vñura 8. §. 1. 2. & 3. Nauar. in Man. capit. 17. numer. 262. Armil. ver. vñura num. 38. Bero. in capit. super eo, vbi Abb. de vñur. Alexandr. de Nouo consi. 101. num. 20.) Ecceto però se il venditore si trouasse in necessitá estrema, e domandassee i denari semplicemente in presto; & quegli uolontieri pigliarebbe, e de siderarebbe hauere senza la vñura: perche in tal caso non li potendo hauere gratis, se hauerà persuaso, & indotto il compratore a prestar li

denari ad vñura, & hauerá cōuenuto di pagare quella, (peró contro sua voglia) potra esser ifcusato.

[Constitutus enim in extrema necessitate non peccat inducendo ad mutuandū sibi sub vñuris eum, qui sine illis mutuare non vult. Innocenc. recep. in d.ca. super eo quem citat Nauar. in d. Man. cap. 17. nu. 263. Syl. ver. vñura 7. §. 1. Tab. ver. vñura 8. §. 1. 2. & 3.)

Similmente quando hauerà proceduto co'l compratore con termine di domandare in presto, offerendo insieme la vñura; (Petens pecuniam mutuo sub vñuris peccat. S. Antonin. 2. parte titul. 1. capit. 2. §. 11. Caiet. 2. 2. q. 78. artic. 4. quos citat. & sequitur Nauar. in d. Man.. cap. 17. numer. 202. Tab. ver. vñura 8. §. 5.) o in altro modo hará cōsentito in quella, e tradi loro hauranno poi conuenuto di coprirla co'l contratto di vendita, & cōpra come di sopra: perche questo farà peccatto; se bene il compratore da se stesso fosse stato pronto con la volontà per dare a vñura. (Consentiens aliquo modo in vñuris peccat Paul. Apost. c. 1. ad Rom. Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 4. & in su. ver. ad vñuram accipere, Tab. ver. vñura 8. §. 5. Iurisperiti 11. q. 3. c. qui cōsétit.) Il qual peccatoli redēra maggiore, quanto che il fine, per lo quale il venditore si vorrà feruire de tāz denari, farà cattiuo, e vitiosos come per ispēderli in merettrici, o altre

altre simili sceleratezze. E però vero che ne i sud detti due casi posso no concorrere alcune circonstâze cósiderate dai Dottori, che aggrauerebbono, o alleggerirebbono il caso nel foro della conscienza, di che parliamo. (Nonnullas circumstantias recusat Imol. in capit. debitores, extra de iut. iut.

Di più anco hauerà peccato il venditore, quando scientemente con lesione notabile del compratore, harà dannificato, o nel prezzo della cosa venduta, o nella quantità de gli affitti nel còratto della locatione. (Vendens rem deliberatè pluris notabiliter, quā valeat, peccat, & tenetur ad restitutionem, Nauar.in d.Man.capit.17.num.75. & cap.23.num.82. cum seq. Caiet. in su.ver. venditio versi sed si vendit pluris, Cagnol.inl.2.de rescind. vendit.num. 16. cum seq. Conductor etiam minorem norabiliter soluens pensionem rei conduitæ, quām soluere debeat, peccat, & tenetur ad restitutionē, Syl.ver.vsiura.2. §.16. Tabie.ver. locatio. §.14. S.Anton.2.par.tit.2.cap.1. §.18.Syl.ver.locatio §.13.) Il che se bene nō cade sotto il peccato della vſura è però peccato di ingiustitia, che obbliga alla restitutione. Ecetto se il cùpratore gli hauesse rimessa questa lesione: quādo sia persona, che habbia potuto fare tale remissione. (Excusatur, qui aliū læsit quādo ei remissa est, & condonata ip-

sa læsio sponte ab eo, qui damnum passus est, & habet facultatem cōdonandi Nauar.in d.man. cap. 17. n.75. & c.23.n.57.S. Ant.2.par.tit.2. cap.1. in princ.) Puó nondimeno in questo caso ancho tal hora esfer iscusato il venditore per alcune circonstanze, che considerano i sacri Dottori.

Delli Sensali, Consultori, & altri mezzani, che internengono in simili contratti.

T áto aborrisce la legge christiana i peccati , & la violatione della charita , & giustitia, che obliga a colpa non solo i principali dilinquéti : ma ancora tutte le persone , che prestano in ciòl'opera , o partecipazione sua in qualunque modo. Anzi spesse volte queste come instrumenti maligni senza i quali gli interessati non faranno incorsi nella fossa de gli errori, restano più aggruate al tribunale del cielo, che i principali istessi. Preciò tutti questi tali, fanno sensali mandatarij, consulrori, mediatori, incitatori, oche in altro modo siingeriranno ne i contrati , che di sopra sono giudicati illeciti, sappiano di restare anch, essi rei di simili colpe. (Proxenetæ, & mediatores, vt pecunia scenori detur, peccant mortaliter S.Anton.2. part. tit.1.c. 9. §.17.fol.45. & tenetur cum vſario ad restitutionem, vt ibid.S.Ant Caiet.

Caiet. 2.2.q.62.art.7.Syluest. vsura
7.§.3.Nauar.in d. man.cap. 17. nu.
267.& facit l.i.s cuius ope in pting.
ff. de adul.Ideo diligenter monca-
tur à confessoribus.

Et perche oltre a questi casi si fanno ancora varie altre fraudi, e simulationi, che tutte hora non si possono prescriuere. Però si ricorda a ciascuno, che quando habbia a celebrare simili contratti, con inserirgli altre clausule, o condizioni, che non sono compresè ne i presenti auvertimenti, debbia prima consultate bene con persone di conoscenza, per nō lasciare illaqueata l'anima sua. Che Dio benedetto per sua misericordia ne ne guardi ciascuno, &c. Datum Bononiae in Archiepiscopali Palatio die 15. Martrij 1587. [ristampata, &c.]

Lud. Nutius Secr.

*Sommario della Bolla di N. S. Papa
Pio V. sopra i Censi publicata del
M. D. LXIX.*

CHe i Censi si mettano sopra bene stabili, & ben confinati, a denari contanti, & presente il Notaro; & testimonij, & non altramente.

Che'l prezzo sia giusto, intiero, & che attualmente ti borsi, quādo fā il contatto.

Che non si faccino paghe anticipate, ne patti intorno ad esse.

Che nō c'intrauenga oblico di nessuna sorte circa casi fortuiti, se non quanto comporta la natura contratto.

Che non si possa impedire con patti, o restringere la libertà d'alienare la cosa sottoposta al censo, sempre che si vuole, o in vita, e in morte, senza pagarsi cosa alcuna, ne in nome di Laudemio, ne altra recognitione per l'alienatione di essa.

Che'l padrone del censo, quando si vuol vendere, sia preferito a tutti, & se li debba intimare per quanto si vuol vendere, & aspettare vn mese.

Che non puō obligare il debitore del censo, mancando di pagare il debito censo, ne a rifare danū, o spese, o interesse alcuno, ne a perdere il tutto, o parte della cosa censuale, lo pagare altra pena, ne meno far nuovi censi, o accrescere i vecchi per li censi non pagati, o che s'hauessero a pagare.

Che ne ancho si puo obligare il debitör del cesso a pagar grauezze, se non quelle, che si deueno di ragione, & per natura del contratto.

Che i censi manchino, & si diminuiscano per quella rata, che le cose censuali manchassero, o diuennissero infruttuose.

Che si possanē estinguere i censi nel modo, che si contiene nella Bolla per lo medesimo prezzo, che già fur fatti, nō ostāte patti

S   con-

DELLI CENSI

contrarij, ne corso di tempo, & sopra cento anni, ne clausule di qualunque sorte.

Che non si puo sforzare il debitore del cesso, ne per via di patto, ne in altro modo, etiam sotto pretesto di pena, a restituire il prezzo del censo: ma solo in questo modo, videlicet.

Che al debitore del censo si devontij due mesi prima a chi s'ha da pagare il prezzo di detto censo, se non pagandolo fra questo tempo, si puo sforzare a pagarlo per vn'anno, & non effettuandosi la prima volta, o perche il debitore non paghi fra li due mesi, o non venga sforzato a pagare infra l'anno, si può nondimeno estinguere gli altri anni, sempre repetendo le medesime denuntie, & osservando quanto è detto di sopra, sin che s'qual l'effetto.

Che i contratti de Censi fatti sotto altra forma, dopo la publicatione di detta Bolla, s'intendano Usurarij, & quelli che fossero stati fatti prima, si debbano consultate con persone religiose perite, sottomettendoli al lor giudicio per iscarico delle sue conscientie.

Dichiarandosi anchora, che'l prezzo vna volta constituito al cesso, nō si può ne accrescere, ne sminuire per alcuna qualità, o de i co-trahenti, o per qual si voglia altro accidente, etiam per rispetto degl'ulti contrahenti. Et che il Fisco possa togliere tutto quel, che si desse, o lasciasse, o rimettesse tacitamente, o espressamente contro la forma, & continentia di detta

Bolla: auertendo tutti, così contrahenti come Notarij,
a non li far fraude.

F I N I S.

VARIA.

VARIARVM
RESPONSIONVM
AD SÆPIVS OCCVRREN-
TES CONFESSORIBVS IN PRAXI
CASVS CONSCIENTIÆ.

SEC V N D A P A R S.

Auctore Reuer. Doct. P. Fratre Ludouico de Beja Palestrelo Ordinis Eremitarum S. Augustini.

PRIMVS C A S V S.

Michael ira obsecratus uxorem interfecit, ob quod crimen banius, ut gratiam a Principe obtineret, & cum parentibus uxoris pacem iniret, effinxit illam in adulterio reperiisse, & quod admonitam sepe; nec unquam emendari volentem coactus est honori proprio consulere, & illam interimere. Nunc autem obtent a gratia, & pace, domum reuersus, confitetur hæc menda Parochio: cui de non resiliuenda uxoris fama se excusat, ne in Principis, & Parentum indignationem de nouo incurrat.

Quæritur an sit absoluendus, non resarciendo ablatam famam, & quid à confessore sit illi miungendum.

RO clara huius causi explicatione, aduertendum in primis est famam, (vt habetur in glo. ca. Vesta, de cohabitatione cler. & muli.) esse illeſe dignitatis statum, vita & moribus comprobatum: vel, vt Theologis placet, est clara illa notitia quam alij de nobis habent, quam notitiam & bonum nomine,

post mortem etiam manere constat: per bonam enim famam, ille qui iam è vita discessit, adhuc ea fruitur in hominū opinione. Eccl. 41. curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni, quam ob causam Arist. 4. Eth. dixit, honorem esse maximū bonorum exteriorum, & hinc est, quod famæ restitutio est maioris

S 2 debiti

RESP. CAS. CONSCIENT.

debiti & vinculi, quam sit retum aliarum quarumcunque exteriorū restitutio, & non solum viuetibus, sed mortuis etiam est debita.

Notandum est deinde, bonorū omnium temporalium, quæ ad damni notabilis resarcitionē, seu reparationem obligant, quadruplicem esse ordinem. Primus est animæ & rerum spiritualium, quæ non modo ob perfectionem suæ entitatis & naturæ, sed etiam quia ad felicitatem æternam, quæ est Deus visus, immediatum habent respectum, inter cetera priorem locum obtinent. Secundus est, vita, & eorum quæ sunt de integritate vitae. Nam ipsum esse rei, præfertur his, quæ sunt à re extrinseca, & quasi aliena. Tertius est, famæ, honoris, & virtutum earum, quæ politicae seu economicæ dicuntur, & ad bonos cuiusque mores spectant. Hęc enim bona non tam ratione suæ immaterialitatis & perfectionis: quam quia saluti spirituali plurimum inserviunt, anteponuntur diuinis, quæ quantum & infimam locum in bonoru ordine fortuntur, vt bona quæ sunt à nobis exteriora, & quorū vsus ita est in vita concessus, vt post mortem nos deserant.

In reficienda & restituenda horum bonorum iactura & damno, non eadem habenda est in omnibus ratio. Nam communiter & regulariter nullus astringendus est

ad restituenda bona inferioris ordinis, per ea quæ sunt superioris; cum enim restitutio, sit actus iustitiae in æqualitate consistens, non esset æqua & iusta resarcitio, nec rei cum re par compensatio, si pro bonis inferioribus exigerentur, & darentur bona superiora, quæ pluri admodum valent: cum nullus damnum inferens, teneatur reddere de iustitiae rigore nisi tantum quantum abstulit & non plus. Restitutio siquidem est actus commutatiæ iustitiae, in qua attenditur æqualitas secundum recompensationem, rei ad rem: D. Tho. secunda secundæ, quæst. 62. art. 1. & Caietan. ibi.

His sic positis, duo in praesenti casu petuntur. Vnum est, An Michael sit absoluendus, si nolit datum famæ, vxori mortuæ illatum resarcire. Alterum est, num sit saltē illi iniungendum a confessore aliqua recompensatio.

Quod ad primum attinet, Sotus lib. 4. de iust. & iure q. 5. art. 3. & q. 7. art. 2. in ea est opinione vt pater posse euenire casum in quo quis teneatur cum periculo vitæ propriæ, famam alienā, restituere, imo etiam pecuniam; vt si quis infimæ fortis, illustrem familiam, de hæresi, aut de crimine aliquo læsa maiestatis medaciter diffamasset; ita vt non nisi mendacium retractet, illa prosapia erit tali labore perpetuo infecta; tenetur iste sic

sic famē lēsor se mendacē propalare, quamuis ob id sciat suspendio plecētendum esse. Sic etiā ignobilis vir bonae etiam famae, qui immensam pecuniarum summam est furatus, ob quod damnum, nobilis aliquis est ad pauperiem, & mendacitatē redactus, astringēdus erit cum iactura propriæ vitæ (casu quo secus fieri non possit) restitutioñē facere. Tum quia ut se habet fama ad pecunias, ita vita ad famā, præfertur epim fama pecunijs, sicut vita famae, vtrunque enim est superioris ordinis, & simili modo loquuntur Theologi & Canoniſte de restitutioñe famae ac vite; D. Thom. 2.2.q.62. art. 2. ad 1. Panor. in cap. Ex litteris, extra eo. iam autem magna pecunaria res aestimatur pluris, quam exigua fama: & ideo famae damnum, potest pecunijs compensari, vt ijdem Doctores differunt, quare à pari, fama illustris familie valebit plus, quam vita infimi hominis: & proinde, hac potest & debet fieri, illius læsæ recompensatio. Tum quia veluti aurum, quamuis sit pretiosius plūbo, aestimatur tamen plus viginti ponderis plumbum, quam vnum granum auri: & qui hoc granum furatur, astringēdus erit si non habet aliud quam plumbum, hoc restituere: & è contra: ita quamvis vita sit secundum se pretiosior fama & pecunijs, vtrorumque tamen horum quantitas potest esse

tanta, vt pluris valeat quam infima vita, ita ut hæc danda sit pro illo ad debitam æqualitatem & recompensationem iustum faciendam. Tum quia libertas altioris ordinis bonum est quam sint pecuniae, & tamen in lege veteri præcipiebatur Exodi 22. vt qui rem furto ablatam restituere non posset, se ipsum venderet, & similiter qui debitum soluere nequiret, se, & suos filios pro debito ciuili tradaret. Leuit. 25. & 4. Reg. cap. 4. imo posse patrem vendere filium etiā inuitum propter necessitatem, decernitur l.2.c. de patr. qui fil. distr. & nostra hac ætate Christiani viri in Æthiopia quāplurimos emunt, qui se ipsos aut filios vendunt, seu vendi consentiunt: quamuis enim leg. Et liberi hominis, cum 2. sequen. ff. de contrahen. empt. statuat emptionem liberi hominis scienter factam non valere, nō tamen dicit peccatum incurrire eum, qui se vendit ob grandem necessitatem, quamuis igitur vita sit altioris ordinis quam fama, nihil prohibet quod vnius ad aliam possit fieri compensatio.

Tum denique quia in restitutioñe, non attenditur rei natura, sed rei valor, & canis quoad ordinem & perfectionē rei & naturæ, est perfectior quoquāq; auro, vel lapide pretioso; cū hæc sint insensitiua, ille autē sentiens, & proinde qui furatus est aurū vel pretiosum

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

lapidem non restituit sufficienter dando canem, quia iste non valet, nec aestimatur pretio tanto, quanto aurum: sed bene non habens aurum quo satisfaciat furto, si equum habet magni valoris, debet isto restituere: Nec excusabitur ea ratione quod equus sit altioris ordinis & naturæ, si non est altioris pretij: à simili igitur quamuis vita sit altioris ordinis in natura, perfectione quam fama, non tamen id expendum est in restitutione, sed an sint æqualis valoris & pretij, & ideo fama illustris familie cum pluris aestimetur in usu & consuetudine pretij rerum, quam aestimatur & valeat vita hominis abiecti: hinc fit ut pro resarcienda ablata fama debeat aliquando homo vita periculum subire: restitutionem enim rei ablata fieri debere secundum aestimationem & premium, debiti, nō autem secundum perfectionem naturalem ipsius rei, est recepta opinio Ioannis Major in 4. sen. dist. 15. q. 17. & Adriani in 4. de rest. quos sequitur Sotus vbi supra.

Ex his igitur posset inferre alius in proposito casu, Michaelem teneri ad restituendam famam vxoris de adulterio falsè denigratam, præcipue si illa erat illustri sanguine nata, quamvis pauper, & maritus non ita nobilis & si diues; cum talis infamia adulterij, redundet in onnes illius familie, & honorem

pluris admodum faciant quam propriam cuiusque vitam.

Opposita tamen sententia est omnino tenenda, quod Michael et si culpâ mortalē cōmiserit imponendo falsum adulteriu vxori, nequaquam tamen astringendus est cū periculo vite mendaciū hoc propalare, aut ad restitutionē famæ à Parrocho compelli, quando aliter illā facere non potest quam in principiis & parentum indignationem de nouo incurrendo.

Tum quia vita, & salus, sunt bona altioris ordinis, non solum ratione entitatis, sed valoris & pretij, quam sint bona fortunæ: cum haec determinati, & præfiniti pretij sint, illa autem, pecunia aestimari nequeant, arg. leg. In seruorum, §. fin. ff. de pœnit. Et quamvis vita, & salus ablata, quando restitui non possunt, aliqua pecunia sint compensanda, ut præcipitur in leg. i. & leg. fin. de his qui deiec. vel effud. & leg. ex hac ff. si quadrup. paup. id tamen nō prouenit, quasi illa, ex natura sua sint pretio aestimabilia, sed quia ex parentia illarum, sequutum est damnum, quod pecunia resarcitur, veluti etiam mutilato, seu abscesso aliquo membro, restituitur aliqua pecunia, non tanquam premium integratatis amissæ, quia haec e quo non restauratur pretio, sed pro monumento, & damno, quod ex membra parentia, & defectu eue-

nit, & sic dictæ leges intelliguntur.

Tum quia in cap. Officij de pœnit. & cœmiss. impotentia restituendi absque vitæ & salutis periculo, deobligat à restituendo. Nam vt ibidem Innocen. III. ait, ideo vxor, quæ ignorantे marito prolem de adulterio suscipit, & in hæreditatem tanquam legitimus filius succedit, excusat à manifestando adulterio: quia metus perdendi famam, aut vitam, excusat à restitutione hæreditatis, quam spurius ille, pro legitimo habitus, obtinebit: semper enim maius damnum, præfertur minori, & mala superioris ordinis, vt amissio famæ honoris, vitæ, & salutis, sunt maioris pretij, & estimationis, quā sint bona inferioris ordinis, vt pecunia & cetera externa: Nec canonum, aut sacrae Theologiae doctores, hanc vñquam distinctionem confinxerunt inter infamiam illustris hominis, aut infimi quoad compensationem aequivalentem pecuniarum.

Tum quia si nullus tenetur cū notabili damno emergēte in proprijs etiam eiusdem ordinis, restitutionem facere. Verbi gratia detinens mille aureos alterius, nec habens pecuniā, & si statim restituere veller, cogeretur vendere domum vel agrū multo minori pretio quā valeat, aut quia non inueniuntur tunc emptores, aut quia vltro ob-

latē merces vilescunt, potest differre restitutionem quoisque liber sit à tali damno, non solū ea ratione quā adducit Scotus in 4. sen. distin. 15. quia dominus debet magis velle quod vitetur magnum incōmodū proximi restituentis, quam modicum vel nullum suum, quod incurrit, ex illa modica dilatione restituentis: sed ea potius quia prout nunc est impotens ad restituendū, cum id non possit absque magno emergente damno in proprijs, impotentia siquidē prout, absolvit debitorem à restituendo statim, sicut impotentia simpliciter, absolvit à restitutione simpliciter. Nec enim impotens ille solum dicitur qui non potest, sed qui male potest; vt testatur Aristot. 5. Metaph. & 2. de anima: igitur si impotentia ex causa eiusdem ordinis, deobligat illa durante à restitutione, multo magis impotentia ex causa superioris ordinis, vt est in casu proposito, excusat à restitutione, Caiet. 2.2. quest. 62. art. 8.

Nec valet si dicatur, posse Michaelē in longinas partes abire restituta fama; vel ex illis famam resarcire, mendacium detegendo, & sic effugere pericula mortis.

Hoc non valet, quia ad id non tenetur: nam veluti mulier quæ supposuit sibi partum, aut ex adulterio occulto filium suscepit, non tenetur id reuelare marito, si infamia vel morte timet, vt habetur in

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

d. cap. Officij de pœnitent. & remissi. cum tamen line metu amissionis vitæ posset in monasterium introire, & inde veritatem secure reuelare, quia Ecclesia eā suo marito nō tradet absque idonea cautione. Arg. cap. Litteras sub fin. de rest. spol. ergo à simili nec Michael est astringendus discedere ad alias regiones, in quibus possit mendaciū retrahere absque vitæ discriminatione. Nam potentia & impotentia moraliter, non iudicatur nisi secundum præsentem hominis statum & adiacentes pro tunc circumstantias, vt notant Doctores, in cap. Quod de ijs, & cap. Quamuis, de sent. excommunicationis.

Nec obstant quæ pro opinione Soti sunt adducta, nam cum illa, nulla efficacij ratione fundetur, & à communi Doctorum sententia discedat, nequaquam est sequenda: eo maximè cum ferè nullum discrimen inter restitutionē debiti famæ, & pecunie afferat: vt quæ in vtraque, pretiū pecuniarum magnum & paruum statuat, & in vtraque notabile emergens damnum à restitutione excusat afferat: & semper famam per æquialens restitui posse inferat, contra cōmūnem sententiam Theologorū, & D. Tho. 2.2.q.62.ar.2.ad.2.

Nec similitudo auri & plumbi aliquid cōcludit, quia tam aurum, quam plumbum ex sui natura est pecunia estimabile, propterea que

vniusmaior quātitas, potest in pretio excedere alterum quantitatis, & ponderis minoris; sed vita, non est res pecunia estimabilis; ultra quod tam aurum, quam plumbū, sunt res eiusdem ordinis quoad valorem & estimationem: & ideo in illis potest dari æqualis compēsatio, imo vt inquit Caiet. 2.2.q.62. art. 8. impotentia pro nunc ex causa eiusdem ordinis, & si excusat à restituendo; non tamen videtur excusare à soluendo interesse. Nā recta ratio postulat, vt tali modo indemnisi debitor seruetur, vt magis semper indēnis in eiusdem ordinis bonis remaneat creditor: At vita, est bonum ordinis superioris quam sit fama, & hæc, quam pecunia, & ille qui non potest restituere bona inferioris ordinis absque iactura, & damno boni alicuius superioris ordinis, excusat non solum à restitutione, sed etiam à solutione interesse, quia non est in mora qui superioris ordinis bonorum legibus astringitur, ad restitutionem interim non faciendam: vt Caiet. notat vbi supra.

Nec etiam officit quod ex D. Thom. & alijs adducitur, famam quando restitui non potest, esse aliqua pecunia compensandam, sicut & abscissum membrum, & ex consequenti vita. Nam responsio est iam superius tacta, id non fieri quasi quod fama sit natura sua pretio pecuniarum ex æquo estimabilis,

bilis, & multo minus vita. Sed quia iam quod compensatio in illis fieri aliter non potest, fieri ad minus debet pecunijs, vt si non æqualis & iusta, aliqua tamē & possibilis fiat satisfactio: nec per hanc satisfit de rigore & ex æquo ipsi famæ, aut vitæ: non enim vita & fama sunt res vendibiles; cum nullū conueniens pretium habeat: sed si pecunia aliquando pro his dantur, id sit, quo ad famam quidē ad satisfaciendū, & restituendum non ex æquo, & secundum valorem rei, sed secundum possibilitatem restituentis, cum nomen bonum, sit melius & pretiosius, quam multæ diuitiæ, vt sacra scriptura testatur, & ideo quamvis ipsa, sit bonum acquisitum, & nostrum quoad usum & dominium, excedit tamen secundum æstimationem sapientum, & qui curam habent de bono nomine, quocunque aliud pretium, & ideo potest quidem pecunijs recōpenari, sed non secundum rigorem Iustitiae æquivalenter eiusdem restitui, seu satisficeri: quo ad vitam autem ad recompensandum & resarcendum damnum, quod ex illa aduenit secusest, verbi gratia qui liberum hominem interfecit, non teneretur ad soluendum quidquā pro vita quam abstulit, quia hec ex sui natura nullo pretio æstimari, potest, leg. liber homo, ff. ad leg. Aquil. sed tenetur ad soluendas expensas, quas se medicando, & in

sepeliendo fecit, & damnū quod heredes eius perpetui sunt. Arg. leg. fin. de his qui deiec. vel effud. vbi sic dicitur. Illi homini libero, qui præteriens per viā publicā percutitur re aliqua proiecta aut cadēte ex aliqua fenestra, deberi medicationis impensam, & stipendia, quæ sanus lucri fecisset, non autem quidquam pro deformitate, aut cicatrice inde relicta, corpus enim liberum, nullam recipit æstimationem; id ipsum habetur in leg. Ex hac. ff. si quadrup. pauper. fec. dic. & leg. Qua actione. §. Si quis ff. ad leg. Aquil. & glos. ibi. Hostiens. in summa de iniur.

Ex quibus colligitur, quod cum pecunia, sit pretium rerum venalium, possunt damna, estimatione digna, pecunijs cōpenari: sed vita, cum non sit vendibilis, non potest pro quacunque reficienda fama, nec hec, pro restituendis pecunijs, in discrimen vocari: iniquum enim esset, velle rem maximi momenti & innumeris valoris, vt est vita, pro re inferioris sortis & minoris estimationis, vt est fama cuiuscunq; familiæ ea sit; vnde res superioris ordinis, si cōpensantur per aliquid inferioris, id est non secundum æquivalentiā, sed iuxta possibilitatem restituentis: Nec attenditur ibi commutatio iuxta paritatem rei ad rem, sed solum secundum proportionem rei ad possibilitatem restituētis. At bona superioris ordi-

tionem rei ad possibilitatem restituētis. At bona superioris ordinis, si darentur pro bonis ordinis inferioris, esset restitutio secundum excessum, tribuereturque id quod est maius, pro eo quod est minus, ad quod nulla iustitia obligat.

Pari modo respondetur ad id quod dicebatut de libertate vendita. Nā quicquid sit de lege Moysaica, certum est in lege euangelica id nequaquam præcipi, nec inter christianos tale ius receptum unquam fuit. immo in l. ob aë alienū, & authen. sed hodie C. de actio & oblig. & in capit. 2. de pigno. cum ne glossa ibi definitū est ad se vendidum compelli quispiam possit. Nec bene pro toto libertas venditur auro. Non negamus tamē posse quemlibet si vellet, libertatem seruituti aut vēditioni tradere, pro restitutione pecuniarum facienda, cum libertas, sit bonum in hominum manu positum, quam renuntiare potest, absque peccato: cum se seruituti subijciendo, nulli faciat iniuriam, vt idem Sotus asserit. de iust. & iur. lib. 4. quest. 2. quamvis 1. & liberi hominis, cum 2. seq. ff. de contrahen. empt. statuat emptiōnem liberi hominis sciēter factam non valere, non tamen decernit, vēdente se, vt necessitatē maximē in quaestpositus subueniat, in peccatum incurre; quia cum homo sit suæ libertatis dominus, potest ilam si vult renuntiare, præcipue

iusta interueniente causa: ob quām forte excusantur Aethiopes, qui se vendūt, & qui illos emūt. de quare vide Nauar. in man confess. cap. 23. num. 69.

Quia tamen libertas maioris valoris ex sui natura est quam pecunia, nullus potest cogi cumdamno illius, ad harum restitutionem. In iusta enim esset talis coaetio; quia plus satis redderetur, quam fuit ablatum: quamuis enim possit quis si velet, debito decem scutorum, satisfacere soluendo mille, nec ob id peccaret: non tamen ad tantam restitutionem astringi potest, sed ad eam solum quę est decem scutorū: ita etiam quamuis possit quis pro soluēdo debito pecuniarum, libertatem suam in seruitutem redigere ad id tamen astringi à confessore nequit ex natura debiti; vt ait Caiet. 2.2. quæstion. 62. art. 6. in Respon. ad 2. dubio 1.

Ad yltimum dicitur, quod illi quatuor ordines rerum, non considerantur secundum esse naturale tantum, sed potius secundum aestimationem & valorem: anima quæ semper viuit & ea quę ad ipsam animam immortaliter viuētem habent ordinem, a pud homines ratione & prudentia præditos, pluris fiunt, quam ceterę res quę tempore & vñi inueterascunt & consumuntur & post animam, vita: & quę ad corporis vitam tuendam spectant, ceteris externis rebus an-

te ponuntur; ex his autem externis rebus illæ, quæ nobis sunt propinquiores, & nobiscū diutius viuit, ut fama, honor gloria; quanuis accidentia sint, in auro, & argento preferuntur: ad eo quod non expeditur in restitutione facienda, quæ sit natura rei quoad perfectionem essentiale, sed quanta sit quo ad valorem & pretium in estimatione communi hominum recte iudicantium: vnde cum vita, comparata ad famam, sit valoris in estimabilis, concludendum est absolui Michaelem posse, etiam si nolit damnum famæ vxori mortuæ restituere, si probabiliter timet, ob id in periculum mortis incurere.

Secundum quod querebatur in presenti casu est, an sit saltē in Michaeli iniungendum à confessore ut in aliquo alio recompenseret.

S Ille est in summa Verbo. detracțio q.4. §.2. in ea est opinione ut putet non teneri Michaelem ad aliam recompensationem.

Tum quia veluti ille qui pecunia est debitor, si non habet quibus soluat, non tenetur illas pecunias recompensare, honorem exhibendo creditori, aut illius famam & gloriam augendo, siue pro eo apud Deum orando, cum haec non sint eiusdem generis in valore &

pretio cum pecunij; ita è conuersoris, qui famam ablatam restituere nequit, nequaquam tenetur illam pecunia refarcire: eadem siquidem vtr obique videtur ratio, sicuti contrariorum eadem est disciplina.

Tum quia alias, nullus diceretur ad restituendum impotens & qui non possit pecuniam restituere etiam ob extremam necessitatem, deberet eam orationibus, vel alia quacunque re sibi possibili recompensare, quod nullus dicit.

Opposita tamen sententia est verior, & ab omnibus communiter recepta, in 4. sen. distin. 15. & in capit. Ecclesia sanctæ Mariæ, vt lit. pen. vbi glossa & Innoc. afferunt, quod si res eadem restitui non potest, in alia pecuniaria æquivalenti debet fieri compensatio.

Tum quia, pecunia est pretium omnium rerum, illaque emitur honor, & dignitatum officia in Republica: & ideo per illam, aut aliud estimabile pecunia, potest & debet honoris & famæ iniusta detracțio & diminutio resarciri, vt ait Sotus lib. 4. de iust. & iur. quæstione 6. ar. 3.

Tūquia ille qui aliū percutit, aut manū abscondit, quā restituere nō potest, ad compensationem in pecunij vel alia re pecuniaria faciendam tenetur, iuxta legem diuinam exod. 21. renouatam per capit. 1. de iure iurand. quam late declarant

RESP. CAS. CONSCIE.

rant ibi iuris periti, & Lex hac. ff. si quod. paupe. ergo multo magis qui famam legit astringendus erit ad re compensationem pecuniarum: cu fama sit bonum inferioris ordinis, quam bonum manus & vitæ. Nau. in man. confess. cap. 18. num. 43.

Tum quia D. Thom. 2.2. q. 62. ar. 2. in Respon. ad 1. & 2. aperte assentit, illum qui no potest famam ab alio ablatam restituere, debere ei aliter recōpensare in ea re, quanuis non æquivalenti, sibi tamen possibili, veluti cum aliquis alicui abstulit membrum, tenetur ei cōpensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, cōsiderata cōditione vtriusq; perfong, secūdū arbitriū boni viri, vt ibidē Caiet. declarat Nau. in man. c. 17. n. 91. Aduertēdū tamē est, quod & si pro fama abblata quādo ea restitui absq; dānovit ēvel pericu lo eius no potest, recōpēsatō saltē possibilis in alijs rebus pecuniarijs fieri debeat: An tamē vbi pecuniae no sūt, nec res pecuniariae, hoc est quē vim nūmorū & pecuniarū habēt, debeat ex debito iustitię fieri in orationibus, in amicabilibus ob sequijs, & in alijs rebus similibus, dubitatio est inter doctores?

Scotus in 4. sen. d. 15. partē affirmatē tuet: quia vt homicida, qui no potest alterius vitā resarcire, tenetur nihilominus eā restituere iudicio boniviri satisfaciēdo operib⁹ spiritualibus, quæ tāti esse videātur quāti vita hominis interficti æsti-

māda erat, secūdū æquipollentiam seu æqualitatē, quē in hac re inueniri potest: ita de famavidetur eadē ratio: Nā restitutio cum sit actus iūtitiæ cōmutatię licet non obliget ad recōpensationē maiorē debito, obligat tamē ad omnē posibilem restituēti, & ideo si non potest per alliud quā per orationes & per obsequia familiaria, teneat id p̄stare.

Hēc tamē opinio no placet Nau. in man. cōfess. c. 15. n. 23. Nec Soto lib. 4. de iust. & iur. q. 6. art. 3. diuerſis tamē fūdamētris. Nā fūdamētrū Nau. est quod vita & fama non recipiunt ex sui natura æstimationē, & ideo cu no sint appretiabilia, nihil p̄ ipsis datur aut restituitur: sed prodāno ex illis sequuto; ita c. 17. n. 90. §. Nec obstat, & quia ad dānū sequutū ex infamia alicuius, parū, aut nihil faciūt, nec illud restaurat orationes, & obsequia amicabilia, ideo nullus tenetur per hēc illud cōpēsatō. Sotī vero fundamētrū, vbi supraest: quia orationes & obsequia ac honores priuati no sūt rerū pretia, & ideo no sūt ex se apta ad recōpēsatō. Nec restitutio obligat nisi ad reficiēdā famāp rē quē exsui natura sit recōpēsatua. Hēc opinio nobis placet: quid enim ad relatiē dā infamia iuvant deprecations?

Nec obstant quæ pro opinione Siluestri sunt adducta. Non quidem primum, eo quod dispar est ratio in rebus superioris ordinis & inferioris; nam damnum in re

superio-

superioris ordinis, si non potest refarciri & recompensari, debet saltem per rem inferioris ordinis possibilem, quia sic restituens restituit semper minus quam sit debitum, & ideo in nullo sit sibi grauamen & iniustitia: At non sic est conuersus, qui est pecuniarum debitor si illas restituere non potest, & castrinatur ad has recompensandas, honore, aut fama, aut orationib⁹, vel re alia superioris ordinis, reddet tunc plus quam sit debitum, cum haec valoris sint maioris quam pecunie, iustitia autem non vult ut redditur plus accepto: sed eorum aut possibile; D. Thom. 2.2.q.62.art.1.& 3. Scotus in 4.sen.dist.15.

Ad secundum dicitur quod cum pecunia sit pretium rerum omnium secundum receptam hominum consuetudinem, ideo fama potest pecunijs recompensari: sed ubi pecuniae, vel res pecuniarum deflunt, non est cur per orationes, aut honores restituatur, cum haec non sint rerum pretia, ita putat Sotus lib. 4. de iust. & iur. q.6.art.3. Aduertendum hic tamen est, quod cum diximus bona fortunae, non esse restituenda cum damno famae, id intelligitur de fama bonitatis, quae virtutem Theologicam, aut moralem consequitur. Et non de fama ex alijs rebus eximijs comparata, ut fama ingenij, scientiae iurium, solertiae artium, diuinitiarum, & aliarum rerum similium; fama enim quae ex talis-

bus rebus comparatur, non est inestimabilis, sicut est illa prior bonitatis prouenientis a virtutibus Theologicis, & moralibus. Nau. in man. conf. cap.17. num. 91. &c. 18. numer. 19.

SECUNDVS CASVS.

Gasper furatus est scuta certi, aperta eccl[esi]e quadam cap[er] ob quod lata est per superiorum excommunicatio[n]em, ut qui de tali furto sciat, initia nouem dierum terminum id ipsi reuelet. Vnde Melchior qui solus furem viderat, & timore perculsus tunc non ostentit, nec modo habet sufficientem probationem ad conuincendum Gasparem, & licet secreto ipsum admoneat, nihil proderit, confessorem nunc adiit pro consilio postulando ne in excommunicationem incidat.

Queritur, an iniungendum ei sit, ut Gasparem denuntiet, & si nolit, ab solui debeat, excommunicationisque sit reus.

De presenti casu est opinio Siluestri ver. excommunicatio 2. quest. 8. qui arbitratur iniungendum esse illi, ut occultum furem iudici denuntiet, alias excommunicatione incurrire nec posse absolvi.

Rationes quibus in hanc sententiam inclinat, haec sunt precipuae. Tum quia quotiescunque sententia non continet aliquid illicitum, ob quod

RESP. CAS. CONSC IENC.

quod nulla reddatur, illi pendū est, cap. cum inter de iud. & leg. res iudicata ff. de regu. iur. sed hæc sententia excommunicationis, nihil illicitum continet, eo quod intelligitur, ut denuntiet furtum occultum, salvo semper ordine euangelico, hoc est, admonitione secreta prius facta, & quādo hæc nihil profecerit: sunt enim mandata genera lia intelligenda semper secundum ius l. si procurat ff. de cond. indeb. ca. Causam, quæ de rescript.

Tum quia & si ille qui voluntariè, & ex se in iudicio accusat, tenetur ad probandum 2. quæst. 3. c. Calumniator, & cap. qui non probauerit, & D. Thom. 22. q. 68. art. 1. Ille tamen qui non voluntariè sed quasi coactè & à iudice astrictus a liiquid denuntiat, non est necessè ut illud in iudicio probet, quia intentio iudicis hæc semper non est, sed aliquādo & maximē in occultis denuntiationem præcipit, ut ex illa habeatur plenior notitia facti, & procedatur ad speciales inquisitio nes contra Reum vel ad questiones & torturam: igitur qui iam seruauit ordinem euangelicum in admonendo & corrigendo furem, nec illum potuit ad restitutionem inducere, tenetur ex præcepto latæ excommunicationis deponere in iudicio id quod scit. dicendo se probare non posse; quod si adhuc non seruauit ordinem euangelicū, nec illum potest commode seruare in

tra terminum ab excōmunicatio ne præfixum, tunc deponat & de nuntiet iudici se quidem scire malefactorem, sed velle antequam illum in iudicio manifestet, seruare diuinum præceptum de correptione fraterna. Et si iudex instet & præcipiat ut non obstante quod corre ctio sit prætermissa denuntiet Reū, tunc mādatū illud est cōtinens intolerabilem errorem, nec sententiam excommunicationis incurrit, cum sit omnino illicita, & præcep to diuino contraria.

Confirmatur Siluestri opinio, quia magis secretum est, quod nō scitur ab alio quam ab ipso fure, quām sit id quod scitur à fure, & ab alio, qui ipsum furantem vidit: Sed in casu quo furtum factum est notorium, & fur est occultus, ut quia à nullo scitur quis illud cōmisserit. nec habentur inditia contra aliquem, prælato tunc ptæcipienti ut si quis scit furem, illum reueleret, tenetur ille qui furatus est, se ipsum reuelare; ut inquit D. Thom. in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 2. & videtur colligi ex illo quo Iosue dixit ad Acham. fili mi da gloria Domino Deo Israel, & confiteré atque indica mihi quid feceris, ne abscondas, Iosue. 7. igitur multo magis videtur, quod debeat ille qui furé vidit, excōmunicationi parere, & illum reuelare. Deinde videtur hoc expressè probari per tex. in capit. Quidam maligni. s. q. 1. vbi Grego-

Gregorius Papa excommunicauit occultum auctorem libelli famosi, nisi se reuelauerit, & glos. ibi§. neq; publicè cōfessus fuerit, notat quod & si quando crimen est occultum, nullus teneatur se prodere; de pen. dist. 1. cap. Non tibi dico ut prodas quando tamen crimen est manifestum, licet persona sit ignota, tenetur ad præceptum Prælati se prodere, alias incurrire excommunicationem, quæ in non reuelantē fertur: cum in notorijs delictis eidē-dentia facti, sit plus quam accusator, dicente D. Augustino cap. Evidentiæ, de Accus. Evidentia patrati criminis clamore accusatoris nō indiget, & capit. ad nostram el. 3. de iure iurando. Manifesta delicta, accusatione non indigent, nec in eis est ordo iudicarius obseruandus, idem habetur I. ea quidem Cod. de Accus. Denique D. Thom. vt refert Silu. verb. correptio, §. 8. & **Caiet** 2.2. q. 69. ar. 2. Interrogatus de quodam furto in capitulo generali sui ordinis celebrato Parihjs. An posset superior furem inuestigare & inquirere, cum furum esset publicum & notorium? Respōdit affirmatiuè licere. Sed his non obstantibus contrarium est tenendū, quod non debet imponi Melchiori, vt occultum furem denūtiet, nec excommunicationis sententia illū in hoc casu ligat; quæ est sententia D. Thom. 2.2. question. 70. articul. primo, & Caietan. 69. articulo, 1.

Henrici de Gandauo, quodlib. 9. Adriani in 4. sen. de correctione fraterna. Soti de ratione teg. secreti membr. 2. quæst. 6. Tabien. verb. inquisitio §. vltimo, Angel. verb. excommunicatio. 1. Nauar. in man. c. 18. nu. 40. & 61. Canonistarū cōmuniter in c. qui ambulat. 5. q. 5. & idem Nau. in repet. capit. inter verba II. q. 3.

Probatur hæc sententia, primo, quia excommunicatio, est actus iuris dictionis & potestatis, & ideo iudex in excommunicatione ferenda non procedit veluti Pater, ad emendādū solum secrete delinquētē, sed ad ipsum puniendum, est enim excommunicatio, pæna summa ecclesiastica, qua priuat christianus homo sacramentis, & cōmunicatione fidelium, & ideo cū iudex nequeat punire neque sententiare, nisi ea delicta, quæ in suo exteriori foro probantur, sequitur quod neq; potest obligare ad reuelādaea occulta, quæ testibus probari nequeūt c. illo Deus omnipotēs, c. cōclusisti 2. q. 5. c. erubescat d. 32. Quare qui ita rē scit vt nequinā illā probare valeat, non cōpellitur iudicis præcepto ad eam denunciandum, est enim contra rationem naturalem, quod occulta, scientiæ publicæ, subsint iudicio publico, in casu autem nostro Persona quæ furtum commisit, est ita occulra, vt non nisi ab uno secretē fuerit visa. **Caiet** 2.2. q. 69. ar. 2.

Confir-

RESP. CAS. CONSCIENT.

Gonfirmatur: qui vel iste qui se
cretè Reum nouit, tenebitur ad il-
lum reuelandum Iudici tanquam
Patri & homini priuato: vel tan-
quam Superiori & habenti iurisdi-
ctionem Non primum, quia ad id
non obligatur ex vi excommuni-
cationis, hæc enim cum sit actus iu-
risdictionis ecclesiastica, non ope-
ratur nisi post finitum totum ordi-
nem correctionis fraternali; iuxta
illud Euangeli, Matth. 18. si te non
audierit, dic ecclesiæ, & cap. si pec-
cauerit, 2. q. 1. Et ideo ad reuelan-
dum alicui tanquam patri & homi-
ni priuato ad emendandum fra-
trem, non tenetur determinate isti
aut illi reuelare, sed cui sibi videbi-
tur opportunius & utilius, vt ait D.
Thom. 2. 2. q. 33. finis enim corre-
ctionis fraternali est sola proximi e-
mendatio, non punitio, nec fama,
aut honoris laesio. Non item tene-
tur ad illum reuelandum iudici tâ-
quam superiori, & potestatem ha-
benti: quia occulta, & quæ probari
nequeunt, nisi sint prodiciones, vel
hereses, aut alia similia futura ma-
la, quibus obuiari nullo alio potest
remedio, non subsunt iudicis po-
testati: cum enim hæc respiciat fo-
rum publicum & delicti punitio-
nem intendat: non potest nisi in ijs
exerceri quæ in dicto foro manife-
sta & probata erunt: vnde cap. in-
quisitionis de accusat. prohibitum
est puniri quempiam de crimine,
super quo non laborat infamia, im-

mo peccare mortaliter iudicē, qui
per viam inquisitionis procedit cō
tra aliquem, nulla precedente in-
famia, quia dat cauſam lœdendi fa-
mam proximi, vt diffinitut cap. cū
oporteat. & cap. super his, & capit.
qualiter, & quando 2. de accusat.
Quare delictum licet sit notorium
si tamē persona quæ illud commi-
sit est occulta, non subiacet
scientiæ publicæ, non subsunt iudi-
cio publico, vnde theologi com-
muniter assérunt, quod qāndō Pr̄
latus præcipit super occulta, non
tenetur illi respondere, quia in his
non est noster iudex: adeo quod
licet iuramentum detur de dicen-
da veritate quam scimus, possum⁹
vere respondere nos nihil scire, abs
que eo quod in periurium incurra-
mus, intelligendo intra nos, quod
talia nescim⁹, vt illa detegretenea-
mur, qui enim iurat dicere quod
scit, intelligitur iurare dicere, quod
licitē potest; & non amplius Arg.
cap. 1. de iure iur. lib. 6. Et l. procura-
tor. ff. de cond. indeb. Henr. Gand.
quodlib. 9. Adrian. in 4. de correct.
fraternali. Nauarr. in manu. cap. 17.
in fine, & in repet. cap. humanæ au-
res 22. q. 5.

Præterea infamare proximū, est
peccatum, contra iustitiam, & ex
suo genere mortale, vt Theologo
cent in 4. dist. 15. cum D. Thom. 2. 2.
q. 62. ar. 2. & habetur in ca. quisquis
5. q. 1. contra autem ea quæ sunt iu-
ris

ris diuini non potest lex humana quidquam præcipere, quia inferior non potest abrogare superioris auctoritatem, & ideo cum manifestare peccatorem occultum; sit illius famam notabiliter maculare, nulla lex cuiuscunque humani iudicis id potest præcipere, alias iniusta erit & nō obseruanda. Vnde in cap. Plerumque 2.q.7. dicitur (& est D.P. Augustini in homil. de pœnit.) Plerumque boni viri sufferūt aliorum peccata, & tacent, quia ea quæ ipsi sciunt, iudicibus probare non possunt.

Facit ad probationem nostræ conclusionis, clem. Nolentes, cum glos. de hæreticis, vbi post impositionem excommunicationis poenam ipso facto inquisitoribus, qui in sancti officij tribunali pecunias extorserint, subditur quod socij & officiales qui sciunt secrete, inquisitores talia commisisse, ipsos acriter redarguere & corriger in secreto studeant, sed si tali modo ea sciuerint, vt sufficienter probare valeant, tunc denuntient Prælatis. Ex quo texu apertè colligitur, non esse denuntiandum iudici, quod probari non potest: vt ibi notant communiter iuris canonici Doctores.

Nec illa quæ ad partem contrariam sunt adducta, quicquam officiunt, concedimus enim quādo in iudicio cōstat de ipso facto, sed non constat de persona delin-

quente, posse Prælatum & iudicē procedere inquisitione generali, præcipiendo vt reueletur id quod scitur, sed non potest querere nominatim an Ioannes vel Franciscus illud commiserit, nisi præcesserit contra illos infamia, vel, indicia non quæcunque & leuia (vt aliqui male sunt arbitrati) sed grauia, & vigentia; vt Nauar. in man. cap. 18. num. 38. & in repet. in cap. Inter verba, de mente Innocentij communiter recepti probat: quare cū præcipit iudex reuelari delinquētem, arctatur præceptum ad limites suæ potestatis, intelligiturque vt reuelati debeat id, quod in foro publico cognosci, probari & puniri potest, qualia non sunt occulta, & secreta. Et ideo sicut non potest iudex obligare subditum, vt denuntiet illum Reum, de quo nulla est infamia vel sufficientia indicia criminis perpetrati, quia tali præcepto daret occasiōnē infamandi proximum, quod est cōtra diuinam legem, ita hanc transgreditur, qui ad iudicis præceptum, id quod secrētē nouit, nec ab alio quam ab ipso scitur, reuelat: cum secreta non subiaceant punitioni iudicis, sed Dei; Arg. cap. Qualiter, & quando i. de Accus. D. Thom. 2. 2. quæst. 70. artic. 1. Nauarr. in man. cap. 18. in fine.

Non negamus etiā quod quādo secreta & occulta sunt talis cōditionis, quod si non reuelentur,

T et si

RESP. CAS. CONSCIENT.

et si delinquenti non obuietur, in magnam & iniustam aliorum perniciem vergent: tūc præmissa correptione fraterna si per eam probabiliter creditur fore emendanda, & cuitanda, alias omissa etiam correptione; posse, & debere statim iudici denunciari, vt Reipublicæ, & proximorum damno occuratur; vt qui denuntiat hereticū, ne alios corrūpat: Proditorem, ne Circuitatem inimicis tradat: lepra, aut peste infectū, seu alio contagioso morbo laborantē, ne alios contaminet, inhabilē, ne ordinetur, aut ei beneficiū conferatur: impeditū ad matrimonium, ne illud iniustè cōtrahat: illegitimum & indignū, ne in hæreditatem succedat; latronem, ne aliena furetur: periurum; ne suo falso testimonio innocens damnetur: Adulterum, & homicidā vt caueātur: & denique similes quoscunq; delictis assuetos, & ad eadem iteranda præparatos: Tum quia maior est habenda ratio innocentum, quibus isti damnū inferre moliuntur, quā famæ horū, quiā malo perpetrando desistere nolunt, iuxta illud Proverb. Erue eos qui ad mortem deducūtur, & docet D.Tho.2.2.q.70.art.1.& Sotus lib.5.de iust.& iure q.7.ar.1.Tū quia 2. Regum. cap. 17. laudatur prudētia & fidelitas Cusai qui cōsilia Absolonis pessima, aduersus Dauidem patrem suum, eidem Dauidi reuelauit. Et 4.cap.16. Eli-

feus magni fit, eo quod inter alia id quod lecrete nouerat perpetrādum malum à Rege Syriae, Israe lis Regi denuntiauit. Tum quia iure ciuili, & canonico p̄cipitur, hac talia crimina quamvis lecreta, & occulta, iudici manifestari, leg. Si quidē C.de iniur.l.Si quis, & l.Cū qui ff.codem.Et cap. Non in infrenda, 23.q.3. & c. Quantē de sent. excom. & exp̄ssius in cap. Præterea 2. de spons. vbi dicitur illum qui scit aliquem rem habuisse cum consanguinea eius quam vult du cere, teneri ad impedimentum hoc denuntiandum, vt iniustū matrimonium & peccata quę ex eo cōtracto orirentur, impediāntur.

Tum ob multa alia, quę Innocent. ab omnibus receptus, in cap. Qualiter 1.de accus. & Panorm. in ca.Dilecta, de excessi Prælat. & Ca- iet.2.2.quest.33.artic. 7. Et Nauarr. in cap.Sacerdos, de pœnit. distinc. 6.num.14. & in man.cap. 18. num. 54. cum multis alijs tradiderunt. Nam iudex tenetur ex iustitia dānis imminentibus, & quæ sunt in fieri, obuiare: & quilibet particularis ad id tenetur ex charitate, adeo vt etiam Prælato & Iudice non præcipiente debeat ea denuntiare quando alia via prohibere illa non posset.

In hisce tamen secretis manife standis, prudētia & iudicio magno vti oportet, quia tunc solum debet delicta specialiter, & delinquens nomi-

nominatim denuntiari, quādō id est omnino necessarium, vt immen-
tibus malis occurrat, quia si sufficeret generaliter admonere iudicem, quod aliqua mala parantur, & quod inuigilet de nocte, & discurrat per Ciuitatem, tunc nequaquam est facienda declara-
tio specialis' delicti: & si sufficeret declaratio specialis delicti, vt homicidij, furti, vel alterius in in-
diuiduo, non est tunc procedendum ad manifestandam personā:
Nam habenda semper est ratio famae proximi, & eatenus conserua-
da quatenus dāmō proximorū, & nōumento animae etiam suae,
non pōest alio modo obuiari quā illius delinqentis famam & honorem maculando, vt docet D. Thom. quol. ii. art. 12. Et Nauar. in
d. cap. Sacerdos num. 14.

Ad primū ergo argumentū pro opinione Sylu. adductū: respōdetur, illā sententiā que p̄cip̄eret vt delicta secreta quę in aliorū iniustā permitiē non vergunt, denuntientur, esse iniustā & illicitam; vt quę famā proximi maximē lādat: quęque potestatis humanę limites excedit, volens cognoscere & sibi manifestū esse in foro publico, in quo sola illa exercetur, secreta & delicta testibus & probationibus carentia: & propterea cum in talia casu non obliget, vt quę fertur à non potente, non est illi paren-
dum.

Ad secundū respōdetur simili-
ter, nō teneri ex p̄cepto latę ex-
cōmunicationis deponere in iudi-
cio quod nouit nīsi id probare valeat; aliás peccaret lethaliter infamando iniuste proximum. Excō-
municatio enim cum sit actus iuri-
sdiictionis exterioris non cōpre-
hendit nīsi delicta in exteriori fo-
ro patentia, vt supra diximus.

Ad confirmationem respōdeo,
iuri omni, tam naturali quam scrip-
to, diuino & humano repugna-
re quod occultus delicti author, se
ipsum prodat: Naturali quidem
aduersatur, vt quę sunt aliena à
scientia publica, subsint iudicio
publico, idemque ipse sit reus &
author, agens & patiens, in dām-
num suum, dissonum etiam est à
sacra Scriptura in qua legitur con-
tra Cain & Sodomam non fuisse
sententiam latam nisi p̄ecedente
infamia, & clamore non solū cri-
minis sed personę. Et de Sodoma
aperte dicitur, clamor Sodomorū
ascēdit ad me, descendam &c. de
Cain vero colligitur ex illis verbis:
quid fecisti? vox sanguinis fratris
tui clamat ad me. Aduersatur itē
canonico iuri, extra de Accusat. ca.
Inquisitionis, vbi expresse prohibi-
betur, ne quis puniatur de crimi-
ne de quo non laborat infamia. Et
D. Thom. in 4. sen. opinio, quā in
arate iuniori habuit, cum illam
non fuerit in 2. 2. q. 69. art. 1. sequu-
tus, vt ibidem aduerit, est prorsus

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

reicienda, vel pro veneratione tā eximij Doctoris est dicendum, quod loquitur non de quibusuis delictis occultis, sed de illo quod vergit in periculum Reipublicæ, vel proximi, nec potest alio modo à futuro nocumēto impediri, quā si iudici denuntietur; secreta enim nocua, & pernicioſa, ne eorum pernities serpat, & innocentibus noceat, manifestari iudici possunt, vt supra diximus. Illud autem Iosue 7. Quia Acham interrogabatur secundum ordinem iuris à iudice Iosue, propterea tenebatur veritatem propalare; ille enim qui à iudice iuridice interrogatur, nō se prodit sed ab alio proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur, per eum cui obediſt tenetur; vt inquit D. Thom. 2. 2. quæſt. 69. artic. i.

Ad illam autem excommunicationem latam à Beato Gregorio aduersus illum, qui libellum in iniuriam Cōſistorij ſcripſit, vt habeatur in ca. Quidā maligniſ. q. i. Respondent aliqui authorem illius libelli excommunicari à Papa niſi ſe proderet, quia & ſi reus eſſet occultus, delictum tamen erat maniſtum, & non quodcunque, ſed atrox maxime vergens in iniuriam ipsius Pontificis: in atrocibus autē criminibus teneri reum ad iudicis preceptum, ſe maniſtare.

Hæc tamen responſio eſt falſa. Tum quia reuelare peccatores oc-

cultos eſt contra ius naturæ, cap. Quis aliquando de poeſia distin. r. versu. Non tibi dico, quod tibi nō viſ. &c. Tum quia occulta nō puniſti, nullum eſt Reipub. damnum cū ſatis occurratur audacia ſceleratorum, puniſtis ſceleribus quorum authores laborant infamia. Sed manifestando delinquentes occultos maximū Reipub. fit no- cumentū quia ciues ſui amittunt honorē & famā, quæ ſunt magna bona, & inquietatur Respub. ex ſcādalo quod datur manifestando delicta eorū, qui bene audiebāt ad perpetrāda mala. Arg. cap. Presbyter, & cap. Si a plebe, vbi p̄cipit ut ne fine infamia cōtra aliquē clericū procedatur, ne infirmorū corda de mala fama percutiantur.

Respondet Caiet. vbi ſupra ex- communicationē illam, non ferri ſuper debitū reuelādi, quia absolute p̄cipere vt quis reuelet id de quo nulla laborat infamia, excedit vires humani iudicij; ſed ferri ſuper cōmiſſū crimē, quia ſicut ante fa- ctū potest excōmunicari quicūq; furtum vel incēdium commiſerit, ita poſt factū potest excōmuni- cari quicunque fecit: illa autē cō- ditionalis vt ſe reuelet, appoſitam dicit eſſe, de gratia ſpeciali quæ ſit Reo ſi vult excommunicationem euadere. Sed quia hæc responſio multas patitur calumnias, idcirco facilius dicerē, in illo textu non ferri excommunicationem ſupra com-

commissum delictum, nec supra debitum reuelandi absolutē, aut cōditionaliter: sed supra hoc quod erat futurum, & de sua natura malum ac prohibitum, si sacramentum corporis, & sanguinis Christi in illo peccato commisso sumat. Nam ibi sīchabetur, quod si quia latet, & quoniam nescitur, tene ri ad disciplinam non valet, si tan ti mali conscius, & prohibitus cor pus, & sanguinem Domini percipere p̄fūmperit, anathematis ultione percutiatur: ita quod excommunicatio fertur super hoc solum: si persistens in peccato cō missio sacramētum corporis Christi sumat: quod erat malum futurum, & de sua natura prohibitum illi homini, qui innocentem publico libello infamauerat; ad cuius famae restitutionem tenebatur se manifestare iure nature, p̄ presupposito quod alius modus, illam restituendi non erat, neque ex tali manifestatione periculum capitii illi imminebat: sed solum propriæ famæ iacturam.

Et quamvis nemo teneatur restituere bona inferioris ordinis, cū iactura bonorum superioris ordinis, tenetur tamen cū iactura bonorum eiusdem vel inferioris ordinis, Sotus in 4. sent. distin. 21. q. 2. art. 4. & de ratione tegendi secreti memb. 2. q. 6. ad 2. & lib. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 2. Nauart. in cap. Inter verba, num. 306.

Ad illud D. Augustini in cap. Evidentia. Respon. ibi velle quod evidētia criminis sufficiat ad generaliter inquirendum, sed nō ad manifestandum delinquentē occultum, quomodo dicitur ad alia. Neque D. Thom. consuluit nisi ut Prælatus inquireret de authore furti in genere, sed non quod ipse fur occultus deberet se manifestare.

TERTIVS CASVS.

Firmo erat proposito quidam iuuenis diues, & nobilis, religionē quandam ingredi, quod cum nouis set Franciscus omnem rationem adhibuit, ut à tali concepta opinione illum reuocaret: tum in mercetricum domos inducendo; tum diuitem pueram in vxorem proponendo: tum de illorum religiosorum vita, que falsa erant, enarrando: ob quae ovmnia ita dissuasus est iuuenis, vt quātum prius erat devotioni deditus, tantum nunc vitijs sit irrestitus, sed Franciscus erroris conscius & perditi iuuenis vicē dolens, ad confessionem accedit.

Queritur, quid illi sit imponendus tam quoad damnum religioni illatū, quam quoad iuuenem perditum.

De primo, opinio fuit Paludani in 4. sent. dist. 16. q. 3. teneri in cōscientia hunc qui iuuenē Religioni valde vtile ab ingressu

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

auocauit, satisfacere & restituere illatum damnum dictæ Religioni, vel iterum inducēdo iuuenem ad illius ingressum, vel quod ipse met locq; alterius, quem seduxit ingrediatur, & ibi oret Deum instanter pro seducto, vel aliquid aliud arbitrio sapientis viri agendo, quo damnum Religioni causatum refaciatur, ac reparetur, inducendo saltem aliquem alium æquè vtile ad eandem Religionem.

Fundamenta huius opinionis præcipua haec sunt. Tum quia impediens aliquem à consequendo bono ei debito vt habeat in eo ali- quod ius, quamvis imperfectum, tenetur ad restitutionem, vt docet D. Thom. 2.2.q.62. artic. 1. Religio autem habebat ius saltem in spe, in hunc iuuenem diuitem; sicut enim dispositiones agri ad fructificandum sunt expeſtatis fructus, & qui illius dispositiones tollit, impedit fructificationem, & tenetur ad restitutionem illius sperati emolumenti: Ita quia Religio erat in spe non quacunque sed propinqua ex animo deliberato iuuenis, de assequendo illum cum suis bonis, ideo qui impedit, restitu- tioni erit obnoxius.

Tum quia impediens aliquem ne obtineat præbendam, quando conferens habebat firmatum ani- mum conferendi eam huic, obli- gatur ad restitutionem nō quam- cunque sed æquivalentem, vt ait

D.Thom.2.2.q.62. ar.2. in Respōl ad quartum, & late probat Caiet. ibidem, §.ad tertiu; igitur à simili, cum iste iuuenis haberet propositum deliberatum & firmū ingrediendi hanc religionem, non poterit excusari à restitutione aequali retrahens illum à tali ingressu, per quem obuentur erant illi Religioni multæ diuitiæ.

Tum quia in cap. Si seruus, 1. dist.54.iubetur Episcopo ordinati seruum nesciente Domino, duplū eidem reddere, ergo à fortiori erit obligatus magis ad resarcendum damnum Religioni, qui ab ea monachum subtraxit, quia qui occaſionē damni dat damnum dedisse videtur, secundum reg.iur.in 6.

In hanc sententiam inclinat etiā Sanctus Antoninus par. 2. tit. 2. cap. 2. quam eandem ferè habuit Scotus in 4.distinc.15.q.3. artic.1.& Richard. ea.dist.ar.4.q.2.& Adria- nus in 4. in quest. de bonis animis restituendis, & Maior ea dist. q.17. hi enim arbitrantur tunc solum teneri ad restitutionem prædictam retrahentem à religione, quando retrahit odio Religionis, vel malo animo, vt est in calu nostro, & hoc probant: Tum quia intentio nocendi cum effectu sequito, obligat ad restitutionem, & malus animus æquiparatur dolo, leg.Dolū, C.de dolo,& D.Thom. 2. 2. q.62. artic. 2. expressè dicit actum malo animo factū, inducere restitutio- nem

nem aliquo casu, quo bono animo factus non induceret.

Tum quia leg. Secunda, §. denique i. ff. de aq. plu. arc. habetur eū qui puteum effodit, aut opusaliud in suo facit, vnde damnum vici-nus accipit, non teneri de damno; si non facit animo nocendi, signifi-cans à contrario sensu, quod te-neretur; si dolo animo facheret: ergo à simili; qui animo damnifi-candi religionem suadet alicui, vt ab ea discedat, vel ne se illi, & sua-donet, tenetur de damno.

Confirmatur hæc sententia exé-
plo Raymundi generalis dignissimi ordinis sancti Dominici, qui in illam religionem est ingressus, eo, quia iuuenem quandam ab ea re-traxerat, vt multi referunt; idē ha-bet Sylv. Restitutio, 3. §. Primo, cū Ros. ac summa Ang.

Contraria tamen opinio quod non sit obnoxius restitutioni, qui odio, vel malo etiam animo quē-piam à religione auocauit, vt fau-orabilior, & verior est tenenda, cum Soto de iust. & iur. lib. 4. quæstio. 5. artic. 3. Nauart. in manu. confess. cap. 14. §. Quid restituet animi proximi bona lèdens, & in capit. Noli, de penitent. distinct. 1. Et hoc siue retrahat odio, & mala in-tentione eum qui erat in proposi-to ingrediendi, siue etiam illum, qui iam erat ingressus, imo & pro-fessus, dato etiam quod vi, aut mi-nis seu fraude retraxerit seu abstrā-

xerit, vt idem Sotus ait vbi supra conclusione tertia.

Adducor in hanc sententiam. Primo, quia restitutio est actus iu-stitia, & quando ex damno illato consurgit, præsupponit violatio-nem iusti, seu iuris, ad quod repa-randum restitutio ordinatur: in pro-posito autē casu de iuuene habéte propositum ingrediendi Religio-nem, imo & de iam ingresso quā-diū est in anno probationis, si odio, vel alia quacūque causa im-pediatur & dissuadeatur, nullius ius violatur, quia nihil erat aliciu-s, volūtate adhuc existēte ambu-latoria, & per se libera ac reuoca-bili; cuius rei signum manifestum est, quod si ipse iuuenis ex odio concepto in religionem, vel, alia mala intentione se ipsum à religio-ne reuocet, & discedat, nulli facit iniuriam, nec ad restitutionem di-cta religioni tenetur: ergo si ipse qui est principalis causa reuocati-onis, & discessus, nulli facit iniu-riam, alij excitantes illum, & in-ducentes ad reuocandum, & dis-cedendum non inducunt ad fa-ciendam iniuriam alicui, ac ideo nec erunt obnoxij restitutioni, vt in simili de suadente mutari testa-mentum, aut donationem odio, vel mala intentione cōcludit Ca-riet. secunda secundæ, quæst. 62. art. 2. §. ad sextum.

Secundò; ille, qui malo animo induceret iuuenē ad ingrediendū

T 4   aliam

RESP. CAS. CONSCIENC.

aliam religionem, non teneretur ad restituendum dictum iuuenē, vel se ipsum, vel quidpiam aliud priori; aliā illa alia religio quā id sciret, nequaquam iuste posset dictum iuuenē recipere, sicut nullus potest re aliena vti inuitō domino: ergo prior illa religio nullum propinquum ius habebat in illum iuuenem, quo dissuadens obligetur ad aliquid restituendum.

Confirmatur quia restitutio in foro conscientiae non obligat, nisi illis casibus, quibus si veritas publicē constaret, & per sufficentes testes probari posset, obligatio secundū leges oriaretur in foro exteriori; adeo, vt iudex posset ad eandem restitutionem cogere, sed nullus omnino iudex vel Papa, aut aliis Prælatis quāuis ei sufficientissimè constaret de tali seducente seu extrahente iuuenem à religione, nequaquam reum dicti criminis cōpelleret ad restitutionem talem faciendam, vt vel ipse in illā religionem ingredetur, vel alias loco eius; quia cum professio solemnis sit actus heroicus, requirit liberam proflus voluntatē, neque ad illam potest quis metu, vel alia ratione, quę faciat simpliciter inuoluntariū compelli; sicut neque ad fidei baptismum, vt habetur in decretis dīst. 45. cap. Quod Iudæi, & tradit D. Th. 2.2. q. 10. ar. 12. & 3. p. q. 68. ar. 10. ergo nec in foro cōscientię astringi potest ad dictam restitutionem.

Accedit quod illi, qui iuuenem etiam professum à religione extraxerit, minime tam arduum institutum, vt est religionis, forte conuenit; imo etiam neque conuentui forsitan expediet illum recipere; vnde de iure antiquo, & in Concilio Trident. sels. 25. de reformation. cap. 15. datur annus probationis post suscepitum habitum, vt ante, quam professio solēnis emitatur, iste experiatur an ferre valeat tam difficile onus: & Religio etiam experimentū de illo sumat, an dictis oneribus subeundis videatur aptus: Non ergo eo solum quod quis iuuenē quāuis professū à religione abduxit, ad professionem faciendam tanquam ad restitutionem sibi debitam compellendus est; aliā probationis annus esset illi frustratorius, nullumque effectum sortiretur si liberum ei nō esset usque ad emissam professionem discedere.

Vltra quod euenire potest, vt iuuenis illustri familia natus vel doctissimus, abiecitum seu imperium religiosum professum seduxerit, & à religione auocauerit, que ergo iustitię æqualitas erit velle illum, loco huius, ad religionis ingressum, & professionem obligare? & maxime si iste professus seductus nihil erat religioni proficuus imo in multis nocivus?

Præterea in ijs, quę sunt consilij, & purę ac plenę libertatis, nulus

Ius potest lege iustitiae inuitus obli-gari, vnde licet canonum decreta publicos scelestissimos homines ad pœnitentiam reuersos intra monasteriorum septa, atque in arctissimas cellulas occludi quandoque precipiant; neminem tamē cuiuscunque sceleris reum ad professionem cogunt: quia sic religio est locus pœnitentiae eminenter, ut vota quibus illa constat summa liber-tatem prærequirant, igitur religio non potest legi restitutionis subesse, cum ad restitutionem inuiti etiam obligentur, & qui damnum aliquod recompensare lege iustitiae obligatur, cogi ad id potest: Ynde non volens si restituat, erit iustitio valida: sed si non volens profiteatur, erit professio inualida, & sacrilegus ac iniurius in Religionem est, qui ad illam hominem cogit. Vnde Sancta Tridentina Synodus sess. 25. de reformat. capit. 18. An-the-mati subiicit omnes qui mulierem inuitam ad ingrediendum monasterium, vel ad professionem faciendam coegerint.

Quare & si de rigore iustitiae verum esse existimemus non posse illum, qui iuuenem à Religionis ingressu quacunque ex causa abduxit, & auocauit, ad restitutionem religioni faciendam obligari, & multo minus teneri, aut ipsum, aut alium religionem ingredi consilium tamen esset optimum, & animo illius forsitan saluberrimum, si in

pœnam peccati commissi id face-ret: sicut Raymundus ille genera-lis Dominicanorum dignissimus, laudibus ad cœlūsque merito eue hitur, quod suo ipius in religionē ingressu damnum compensare vo-luit, quod Religioni dederat. Neq; etiam negamus professum aliquē posse fore tam vtilem & frugiferum in eleemosynis acquirendis, vel in alijs rebus necessarijs monasterio, vt qui illum abire suasit, teneatur ad illati damni recompensationem aliquam secundum iudicium pru-dentis, & sapientis viri, ut idem So-tus vbi supra conclusione quinta probabiliter asserit.

Relinquum est, ut argumentis partis aduersæ satisfaciamus. Et ad primum negamus Religionem ha-buisse ius aliquod in illum iuuenē. Non enim propositum ingredien-di, imo neque ingressus absque professione dant aliquod ius legale per quod acquiratur aliqua a-ctio ad petendum iuuenem, vel bona iuuenis, quia voluntas quan-diù est ambulatoria, & in sua libe-rate, nulli facit iniuriam reuocan-do se à priori proposito, vel aufe-rendo se à religione cui per profes-sionem adhuc se non tradidit; & ideo sicut ipse per reuocationem sui propositi, ius religionis non violat, quia adhuc est sui dominus, nec traditus per solemne votum religioni; ita qui procurat talem reuocationem; quo cunque ani-mo

RESP. CAS. CONSCIENCE.

mo id faciat; nullum ius auferat à religione, & per consequens illire sanguinem non tenetur, quia ubi non est iustitiae debitum; neque est restitutionis obligatio. Exemplum autem de speratis fructibus non est ad propositum, quia illas dispositiones feminis, comitantur et si consequuntur naturaliter expectati fructus: At professio consequitur propositum, & ingressum religionis consequitione, & comitantia voluntaria, plenè liberta: ut si nolit ingredi religionem, vel profiteri, non facit propterea alii cui iniuriam.

Ad secundum negamus eū qui impedit præbēdam alicui, cui collator, seu præsentator erat animo deliberato, & firmo illam conferendi, obligari ad restitutionem, nisi forte impedit per modos iustitiae contrarios, vt tradunt Doctores, leg. i. C. si quis aliquib. testa. proh. & leg. fin. ff. de hereditat. institutio. & Nauar. in man. capit. 17. titul. de impediente bonum alienum, nu-
72. vbi probat differre maximè, quod obligationem restituendi, impedit collationem beneficij, & impedit propositum conferendi: quia ille qui proposuit animo firme conferre alicui beneficium, si mutat voluntatem, & alteri illud confert, valet collatio, & non tenetur restituere, nec peccat, si eque digno confert. At vero qui iam contulit vni beneficium si mutata vo-

luntate conferat postea id ipsum alteri peccat, & collatio non valet; & tenetur ad restitutionem priori etiam si secundus dignior fuerit. Illud autē dictū D. Th. 2. 2. q. 62. ar. 2. de illo intelligit qui impedit modo iniurioso vt fingēdo talē esse mortuū vel inhabilē vel per alias fraudes per quas collator inuoluntariē ónino à collatione facienda desistit.

Ad tertium dicitur rationem serui, & Monachi esse valde disparē: nam seruus possidetur à domino tanquam res propria, & quæ domini est usui ac utilitati destinata, & ideo in seruum seu mancipium habet ius acquisitum. Monachus autem licet religionis voto, & professione sit ligatus, non possidetur tamen à Prælato, vt res propria, nec se subdidit religioni principaliter, in utilitatem temporalem religionis: sed in spirituale commodum animæ suæ: & ideo seruitus illa quæ obligavit religiosus, est christiana libertas, quæ si male vititur, & religioni terga vertit ac ab obedientia Prælatorum aufugit, habitū dimittendo, nulli alteri restitutio- ni manet obnoxius quam ad eandem religionem, & obedientiam redire, si vult dignus effici regno cœlorum.

Et quanvis qui causam damni dat, damnum dedisse videatur, sit verum semper quoad damnū spirituale animæ, quod est peccatum, non tamen quoad obligationem restitu-

restitutionis; nisi sit causa per se, & intendens proposito damnum in re in qua damnificatus habeat ius vel perfectum, quod appellatur ius in re, vel, saltē imperfectum quod dicitur solet ius ad rem, ut supra est declaratum.

Ad quartum sumptum ex doctrina Scotti, & Adriani ac aliorum, negamus intentionem nocendi; etiam cum effe ētū sequuto, inducere obligationem restituendi semper, intentio enim nocendi in re in qua proximus adhuc non habebat acquisitum ius saltem imperfectū; vel non nocetur ei nisi ex odio, inuidia, & alijs modis qui contrariantur charitati, & non iniustitiae, vinculo restitutionis neminem ligat, & malus animus aequiparatur dolo quoad culpam; quia semper peccat, qui intendit nocere aut malum iniustum inferre proximo, sed non tenetur semper restituere; nisi ultra addatur actio exterior iniuria, & legibus iustitiae contraria, ut minister iustitiae, qui ex odio, inuidia aut mala intentione nocendi, mulieri, & filiis alicuius delinquentis, ipsum iuste damnatum ad mortem suspendit, & si peccat contra charitatem; non tamen tenetur restituere quidpiam filiis vel vxori: & qui sciens aliquid in testamento relinqui alicui, & facit ex odio, ut testator voluntatem muter, & alteri illud relinquat, culpa quidem est reus, sed non obligatur ad restitu-

tuendum, quia adhuc per tale testamentū non erat acquisitū ius in re, vel, ad rem, ut latē declarat inter alios Caietan. 2.2. quæstion. 62. articul. 2. Nec D. Thom. ibi loquitur de actu procedente solum ex mala intentione sed de actu qui est iniurious, vel modo iniurious factus ut optime notat. Nauar. in man. cap. 17. tit. de impediente bonum alterius: n. 71.

Ad quintum Respondetur; primo, casum ibi expressum, esse à nostro dissimilē; quia in casu illo præcisionis venarum, & effossi putei, auferunt proximo aqua propria, de pendens tamen à fundo alterius: & ideo necessum est, ut auferens, & impediens cursum dicte aque, in qua aliis habet ius, ex legitima causa auferat. At in casu nostro, nihil religionis proprium auferunt; quia nihil iuris habebat religio, ex voluntate ambulatoria & adhuc plenè libera illius, qui in religionem erat ingressurus.

Respondetur secundum argumentum à contrario sensu, & si alii quando in iure sit validum leg. i. ff. de off. eius cui mandat, est iur. & cap. Apostolica de his, quæ fiunt à præla. fine consen. capit. Nihil tamen valet quoad ea, quibus cōtrarium in iure exprimitur, ut ait glos. cum communi in capit. significasti de foro, iam autem, malam intentionem absque opere iniurious non obligare ad restituendū damnum,

R E S P. C A S. CONSCIE N.

damnum habetur in capit. à nobis secundo de sentent. excommuni-
tio. Neque le. Proculus, ff. de dān.
infec. & leg. fluminum §. final. eo-
dem titul. attendunt solum ad bo-
num vel malum animum, quo a-
etius fit, sed an sit contra iustitiam
per quam damnificatur res aliena,
vt declarat Nauar, vbi supra. Sed
An si dolo aut vi extraxit nouitium
seu professum, aut habentem ani-
mum firmum ingrediendi religio-
nem, teneatur restituere illi Re-
ligioni utilitatem, quam ex illo ha-
buerit.

Arbitratur Sotus de iust. & iur.
lib. 4. q. 6. articul. 3. non teneri hunc
ad aliud, quam ad reponendum il-
lum quem retraxit in tali libertate,
vt si ipse velit possit denuo ad Re-
ligionem redire, eum vero quem
dolo extraxit ad explicandam ve-
ritatem aut dignitatem Religio-
nis, suadendumque pro viribus il-
li vt ad eandem reuertatur, quod
si noluerit, ad resarcendum aliud
vtile damnum non sit astric̄tus.
Tum quia in Religiosum nouitium
sicut non habet Religio nisi ius ad
rem illudque variabile & mutabi-
le, ita in bona nouitij: vnde sicut il-
lum non tenetur restituere, ita ne-
que bona quæ sunt illius, animus
enim vel voluntas quæ mutari po-
test non confert ius, voluntas au-
tem nouitij: sive ad professionem
est semper mutabilis. Tum quia e-
tiam si habeat inus in professum,

illid non est iustitia sed obediētia,
non enim Religiosus est addictus
Religioni ut seruus aut mancipum
domino, sed, vt filius patri, & vt sub
ditus Prælato; & ita Religio nō ha-
bet in professū ius dominij sed obe-
dientiæ: adeo vt si apostatauerit te-
neatur ad Religionem redire, sed
non damna eorum, quæ poterat re-
ligioni acquirire & lucrifacere in-
terim quod fuit absens.

Addit tamē Sotus; quod, qui vi-
& fraude Religionē expoliauit per
sona aliqua, quæ illi actu erat fru-
gi teneri forsitan de damno dato, vt
qui rectorem cathedra vel fraude
diuerteret, vel vi exire constringe-
ret, quamvis nec hoc opinetur vt
certum restitutio in foro consciencie
nō obliget nisi illis casibus, qui-
bus, si veritas publice cōstaret, ob-
ligatio secundum leges oriretur in
foro exteriori.

Hæc Soti opinio mihi non pla-
cer: Imo puto illū qui fraude & do-
lo vel vi retrahit deliberate volen-
tem ingredi Religionē: vel extrahit
professū teneri in cōscientia ad re-
stituendā Religioni, secundū arbi-
triū boni viri, cā utilitatē quam ex
illo hrbusset religio pro eo saltē
tempore quo durat vis & dolas.

Tum quia Religio eo ipso quod
est approbata à sede Apostolica, ha-
bet ius acquisitum & actu sibi cō-
cessum ne quis vi aut dolo impe-
diat ingrediētem vel professum ab
illa, & ideo expoliat eam isto iure
nocetq;

nocetque ipsi cum iniuria, 'qui vi aut dolo retrahit ingredi volentē seu professum: teneri autem illum qui eum iniuria nocet alicui ad restitutionem non solum damni illati, sed lucri etiam cessantis ob illud damnum: est sententia D.Th. & omnium.

Tum quia ut legatarius, cui testator aliquid in testamentum vult relinquere & si non habeat ius acquisitum in illud legatum, sed ius dumtaxat in spe & in voluntate testatoris quæ mutari poterat; si quis tamen vi, aut dolo impedit illud legatū & mutare faciat per vim & fraudem testatoris voluntatē, tenetur ad restitutionē, eo quia ex夥iat illū, re quā poterat potentia propinqua habere, & probabiliter erat habiturus, & hoc cum iniustitia, ob ius quod legatarius à natura habet; ne quis vi, aut, dolo impedit voluntatem testatoris. Ita à simili in volentem ingredi Religione quamvis Religio non habeat ius acquisitum in ipsum, & bona eius, sed solum in spe, ob voluntatem quæ poterat mutari: nihilo minus tamen ad hoc ne quis vi aut dolo retrahat volētem ingredi aut professum, habet ius acquisitum à natura sua statim ac est à sede Apostolica confirmata: & ideo iniustiam eidem facit, qui vi, seu, dolo impedit ne aliquis ingrediatur, ac proinde restitutioni manet obnoxius, non quidem tātae, quātē esset

si extraheret professum, cuius iam bona religio possideret, sed secundum arbitrium boni viri.

Ad primum Sotii respondemus, voluntatem mutabilem non dare ius acquisitum, dare tamen ius in spe, & tale; vt nullus vi, aut dolo debeat illam impedire, & hinc est quod, qui impedit pauperi elemosynā, vel alicui legatū abque vi & fraude peccat contra charitatē, nec ad restitutionē tenetur: secus si impedit fraude vel vi, quia in his est semper iniuria & iniustitia, ac proinde restitutionis obligatio, tā quoad volentem ingredi, quam quoad res eius.

Ad secundum respondeo, Religiosum non esse seruum, sed filiū, & ideo licet dominus habeat ius in acquisitis, & acquirendis à seruo ex iniustitia: Religio tamen habet solum ius iustitiae in acquisitis à professo: in acquirendis vero habet solum ius in spe, & ideo hæc non sunt subiecta religioni, nec ille restituenda.

Factum autem Raimundi fuit potius super erogationis & consilij, quam restitutionis & obligacionis ut superius diximus.

Quoad secundum principale punctum spectat. An saltē ille dissiuadens & auertens iuuenem à religione quæ ad varia induxit peccata, teneatur ex iustitia ad reparandum illud damnum quod iuueni p̄fato intulit, & quid à Confessore sit

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

sit huic dissuadenti, & auertenti imponendum.

Arbitrantur aliqui hunc dissuadentem, & auertentem; imo existē tem alteri causam vt peccet, tene ri ad restitutionem pro viribus faciendam, vt perditam Dei gratiam recuperet suadēdo illi vt restipicat, vitia deserat & ad illud bonum statum in quo antea erat reuertatur, idque enī debere omnibus medijs, etiam effusis orationibus, cūq; pro viribus inuando.

Hanc opinionem habet Scotus in 4. sent. distinct. 15. q. 3 artic. 1. Richardus ea. dist. q. 2. art. 3. Paludanus ibidem, Adrianus in quæstionib; de restitutione, & alij quorū præcipuum fundamentum est, dānum rerum spiritualium tanto p̄ ea ualeat nōumento quorumcunque temporalium, quanto illē sunt istis præstantiores, cap. deteriores 6. q. 1. ergo si in dāno rerum temporalium est restitutio, erit etiam in dāno, spiritualium. Arg. capit. cum in cūctis de elec. & Auth. multo magis C. de sacros. ecclcs.

Præterea restituere idē est quod iterum quempiam in suum locum & ius statuere, & ideo vbi cunque ablatum est aliquid, siue per iniuriā sit sublatum, vt furto, & rapina: siue per domini voluntatem, vt mutuo & ceteris contractibus, oportet vt æqualitas per iustitiam commutatiuam cōstituatur, fiatq; dāni dati æquialens restitutio:

sed, qui hominem ad peccandum induxit, gratiam Dei ab illo abstulit & in maximo animæ bono illi nocuit, igitur commutatiua iustitia exigit vt in pristinum statum e- undem restituat: imo addit Adrianus neminem posse suorum bonorum spiritualium restitutionem cō donare seu remittere, veluti potest corporalium, vt pote quorum ne mo præter Deum est dominus il lorū.

Contra tamen sententia nobis videtur verior: Nam & si existē memus illum qui alteri fuit occasio ruinæ, teneri ex præcepto correctionis fraternalē, hoc est charitatē, illum de suo lapsū emendare, & forsitan tāto strictiori vinculo, quā reliquos, ceteris paribus, quanto à meliori statu ipsum ad deteriorem deduxit, nulli tamen de rigore iustitiae est restitutio obnoxius, maxime si iste sic auersus, & fuisus cognoscit se esse in peccato, potestque si voluerit, ab illo se eripere. Tum primo, qui a restitutio cum sit actus commutatiua iustitiae, supponit a liquid ab altero fuisse ablatum. Ne mo autem dicitur auferre nisi ab inuito, quia scienti & volenti non fit iniuria, de reg. iur. 6. quare si quis sciens & volens in peccatum labitur, quantuncunque suasionibus, & precibus meis id fiat, voluntarie nihilominus & libere peccat: peccatum enim adeo est voluntariū, vt si hoc tollas, peccatum non sit.

ut ait P. Augustinus, & refertur 13.
q. 1. cap. quod autem.

Nec valet si dicatur quod siēt cooperans furto, tenetur ad restitutionem; eo quia licet fur sit causa principalis illius furti, & volens, ac sciens furetur, nihilominus cooperans seu coadiuvans est pars cause & occasio furti, & ideo manet restitutioni obnoxius: similiter licet inductus ad peccatum, sciens & volens Dei gratiam ab anima sua abstulerit, ille tamen qui induxit, & suavit, est causa cooperans, & coadiuvans huic damno, & ita videtur restitutioni astringendus. Non inquit valet: quia cooperans furto, est causa ut aliquid ab inuito auferatur, & ita quod ammodosuo consilio, & iuuamine tollit rem contra voluntatem domini, ac propterea ad restituendum obligatur: sed consulēs & suadens iuuenem ad peccādum, nihil ab inuito aufert; Nā ipse iuuenis est dominus sui, quo ad bonum & malū agere, poteritq; ad quod voluerit manum apponere, & quauis gratia sit donum Dei, possessio tamen, & cōfus illius, est propriū habentis illam, quam non nisi volens amittit: & ideo suadens & cōsulens peccatum scienti, & volenti, non tollit quidpiā inuito domino possidēte: preces siquidem, & suasiones citravim, & fraudem sunt inclinatiōnēs voluntatis ac consensus, & ideo non faciunt inuoluntarium sed magis voluntarium & placitum l. fin.

C. si quis aliq. test. prohib. & D. Th. 1. 2. q. 6. art. 6. determinat passionem amoris non inducere in uoluntarium ut facit passio timoris, quia operas ex metu semper habet repugnantiam, & resistentiam ad id, quod operatur, sed qui operatur ex amore seu concupiscentia non habet repugnantiam illam ex parte voluntatis, passione ipsa dissipante priorem voluntatem, & adducente illam ad id, quod ipsa concupiscit blāditij, delectatione & his similibus, vnde iste affectus quo iuuenis afficitur ad peccandum, & si precibus suasionibus, & pessimis consilijs fuerit occasionatus, procedit tamē ex inclinatione voluntatis cū perfecta cognitione, & pindē auget voluntariū, quaten⁹ est in causa ut volūtas ex inclinatione in bonū concupitū feratur in illud cum perfecta cognitione finis. Et hinc est quod sicut ille qui precum multitudine, assiduitate, & improbitate, donū aliquod ab amico absq; vi, & fraude extorsit, ad nullā tenebetur deiustitia restitutionē: ita qui ab aliqua muliere cōfessū obtinuit per preces, munera, & amatorias litteras in libidinis peccattū, nihil illi tenetur restituere, quia illa vltro, & voluntariē cōfessit: ita Nau. in man. cōfess. c. 17. ti. quis restituere teneat n. 16. Barthol. Med. 12. q. 6. ar. 7. post Ioan. Andr. in cap. Nullus, de reg. iur. lib. 6. & Innoc. in ca. sicut dignum, de homic.

RESP. CAS. CONSCIENT.

Tum secundo : quia nemo tenet illam rem ablatam restituere, quæ sibi à domino est gratis, seu voluntariè remissa, seu donata, ut satis patet. Iā autem ille qui scit se esse in peccato, & vult in illo manere, nec quidquam curat ad pristinum statum redire, condonat virtualiter bonum anime, quod sibi malo cōsilio, & suasionibus ablatum est, quoniam cum in sua potestate cooperante Dei auxilio collocatū sit ad gratiā perditā redire, si redire nō vult, videtur quodammodo illum sua culpa voluntariè negligere, ac proinde alter remanet à debito liber, vt qui non retinet iam alienū.

Confirmatur, si quis furto abstulit trabem quæ erat reposita in aliquo loco, & illam relinquit postea ita patenter, & manifeste, quod do minus videt cognoscitque illam, potuitque facillimè rehabere, & reassumere, sed non vult imo cum sciat fuisse sibi raptam, & esse ante oculos suos positam, vt eam capiat negligit. nulli est dubium non teneri furem ad aliam restitutionem nec obligari lege iustitiæ ad precandum dominum, vt trabem capiat, aut vt illam non despiciat: ergo à simili, ille qui ad peccandum aliquē induxit, & sic eum nunc relinquit quod nouit optimè peccatum suū, & scit gratiam à se esse ablatam protestque facile, Deo solo auxiliante eandem recuperare, & scelera detestari, non tamen vult, sed volunt-

tariè permanet in amissione gratiæ, & in peccato, nō tenebitur profecto qui alias suasit, & induxit ad illud peccatum, restituere quidpiā aliud, vel de rigore iustitiæ nouis suasionibus illum ad gratiæ statum reuocare, cum ipse absque talibus suasionibus possit, nec velit emendari.

Tum tertio, quia si ille qui iuuenem ad peccandum impulsit, tenetur lege iustitiæ ad aliquam restitutionem, obligari posset in casu quo non potest illum dissuadere, & in pristinam gratiam reuocare, pecunijs damnum illud spirituale recōpensare. Nam secundum doctrinā D. Thom. 2.2.q.61.ar.1. ad primum quæ est omnium sententia quando id, quod est ablatum, restituiri nequit, per idem, vel, æquale, debet fieri recompensatio, vel, in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione vtriusque personæ, secundum arbitrium boni viri, sed dicere tale spirituale damnum debere resarciri pecunijs, videtur doctrina noua, & à confessoribus nequam in visu posita: quis enim inquam coegerit iuuenē ad soluendas pecunias clero, vel laico pro eo, quod ad meretricandum illos induxit, & ad perditam gratiam non posset eosdem denuo reducere?

Accedit quod mulierem in luponari expositam si quis ad secum meretricandum induceret, nō obgaretur

ligaretur ob id ex iustitia ad illam à peccato liberandam, vel ad preces pro ea fundandas, vel ad aliquam aliā recompensationē pro illo inducto, & suaso peccato faciendā, vt satis patet; nec vllus est doct̄or qui de tali restitutione meretrici facienda loquatur: & tamen precibus, & suasionibus eam induxit ad secum peccandum, quod est argumētū in danno spirituali scito, & volito, non interuenire iniustiam, & proinde nec restitutionē. Alias qui publicē scelus aliquod cōmisit ob quod multi in peccatū scandali inciderunt, teneretur illis omnibus ad restitutionem, vt quibus occasionem ruinæ præbuit: quod tamen videtur nimis durū, & reuera si talis restitutio esset in præcepto, aliquam de ea D. Tho. rerum omnium ad animam, & salutem spectantium, diligētissimus indagator, mētionē in suis scriptis fecislet, vt notat Sylu. verbo Restitutio 3. quæst. 1. Et sacra Scriptura, Exod. 22. quæ iustitiæ legibus strictissimè Iudeos arctabat, & in edocendis ijs quæ ad proximi damnū reparandum attinebant erat accuratissima, cū de stuprāte virginem agit, nihil aliud præcipiebat, quam qui cum virgine dormiret dotaret eam, aut in vxorem duceret, quod ipsum tam canonice, quam ciuiles leges nunc disponunt. Nec ad aliā restitutionem perditæ gratiae, aut reparationem spiritualis dāni ob-

ligant, quod signum manifestū est ad eām non teneri.

Fatemur quidē eum qui vi vel fraude ad peccandum proximum induxit, teneri ad restitutionē, nō æquiualetem simpliciter vel quo-cunque alio modo, sed duntaxat ad hāc, vt veritatem illum doceat, & peccati cōmissi notitiā præbeat, & si vim intulerit, liberū eundem relinquit, vt possit in pristinū statū si voluerit redire: adeo quod vbi nouit peccatum, & potestatē habetab eo resiliendi, nullo postea restitutionis vinculo ampliori astingitur, vt si quis persuasit contractū aliquem non esse vslarīum, & sic dedit causam, vt celebretur, obligandus erit vt notificet & declareret illis, qui seduicti pecarunt, talem contractū esse vslarīum & rescindendum: tenebiturque solum de danno interim dato quod si cognita à contrahentibus veritate adhuc perseverant in vslura, nec voluntā cōtractū desistere, ad nihil ulterius ex iustitia tenetur, quia iam non sunt in illa vslura ignorantes, & inducti ab altero, sed scientes & voluntate propria, vt declarat & probat Sotus de iust. & iur. lib. 4. q. 5.

Nec obstant ea quæ à parte aduersa sunt adducta. Nam ad pri-mum argumentum, & si concedamus maiorē regulariter cōmittere culpam, qui nocet proximo in bonis animę quā corporis, si vtrunq;

RESP. CAS. CONSCIENT.

faciat cōsulto, vel ex odio; non tamē vniuersaliter est verū, quia si id facit nō intētione principali nocēdi bonis spiritualibus, sed cōsulendi vtilitati suā, vel explendi suam libidinem, non grauius peccat, qui meretricē inducit ad cōcubitum, quā si eius furaretur omnia bona, vel hominē occideret, & si enim p̄stātiora sint bona animē, quam corporis, aut fortunē, nihilominus qui aliena bona externa surripiūt, id faciunt iniuito domino, & propterea iniustitia, quæ in ista parte reperitur, reddet culpā grauiorem, vt quē nō modo charitatis sed iustitiae p̄cepto aduersatur: qui vero proximū nō vi, aut fraude, sed p̄cibus & cōsilio, vel oblata occasione allicit & prouocat ad malū, nō dānificat iniuito domino, ac proinde cū proximus sciēs & volēs peccet, non interuenit ibi aliqua iniuria seu iniustitia, & solum agit cōtra charitatem sed nō contra iustitiam, & sic non tenetur ad restitutionem: hęc enim in damno tēporalium est necessaria ob iniustitiam, quæ in tali damno reperitur, factō contra voluntatem eius qui patitur damnum: in damno autē terum spiritualium non est semper hęc iniustitia, maximē in casu nostro quando dāmnificatus scit & vult illud, & cum facile valeat a tali damno liberari id ex proposito neglit.

Ad secundū, eadem responsio-

ne satisfacimus. Neq; enim ad restitutionē quispiam astringitur, eo solum, quia aliquid abstulit, nisi id fiat per iniuriā, & iniuito domino: volēti enim & cōplacēti nō fit iniuria, & in cōtractu mutui quoque interuenit & durat consensus mutuātis, cessat restitutionis vinculū, sed ab eo tēpore quo incipit id quod mutuo est acceptū detine ri cōtra voluntatē mutuantis; tunc & statim initiatur restitutionis oblatione. Iā autē in casu nostro inducens ad peccandū precibus, & occasione oblata, siue consilio, scientem & volentē, nihil abstulit per iniuriā, aut iniuito domino: imo ipse inductus & persuasus remittit virtualiter omne sibi ea in parte illatum dānnū, eo quia facile absq; vlla opera dāmnificantis, potest gratiā cum Dei auxilio recuperare, & à mala vita quam degit se liberare, sed non curat nec vult.

QVARTVS CASVS.

E Vſebius Parochus p̄sentato ſi-
bi puer ad baptizandū & mo-
ram faciente eo qui à parētibus erat
designatus in patrīnum, cum ager fe-
ret temporis licet parui dilatationem
Hieronymum à casu in ecclēsiā in-
gressum accersiuit, vt baptizatum
puerum fūsciperet atque tangeret,
& ita sacramento per acto & re pa-
rentibus nuntiata, non parum de Eu-
ſebio Parocho ſunt conqueſti.

Queria

Queritur, an dictus Parochus admittens non designatum, peccauerit mortaliter, & num contracta sit spiritualis cognatio cum Hieronymo?

IN hoc casu duo queruntur, unum est de peccato mortali Parochi. Alterum de cognitione non designati, & utriusque dubij ratio, & difficultas, ut melius intelligatur, supponimus Conc. Trid. decretum scilicet. 24. de reformatione cap. 2. cuius inter alia haec sunt verba. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit sciscitur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum defaco fonte suscipiant, & eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatque eos quam cognitionem contrarerint, ne ignorantia vlla excusari valeant: quod si alij ultra designatos, baptizatum tegerint, cognitionem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus; si Parochi culpa, vel negligentia, secus factum fuerit, arbitrio ordinarij puniatur.

Ratio ergo prioris dubij in eo est posita. Tum quod huiusmodi decretum videtur esse ordinationis, & non precepti, aut prohibitionis, & canones qui non feruntur verbis preceptiis non obligare ad mortale, tradit uterque Thomas 2.2.q. 186. ar. 9. & Panor. cum communis

in cap. Nam de constit. & Sylvestri verbo lex. q. 8. & 17. cuius ratio est, quia cum ex potestate, & voluntate legislatoris pendeat vis obligandi ad peccatum mortale, aut veniale, & haec voluntas per verba legis declaretur, ideo si verbis preceptiis vtitur, animum obligandi ad culpm declarat; alias non.

Tum quia in dubio tam culpa quam pena semper intelligitur de minori, leg. Interpretatione, & leg. Si preses, ff. de penitentia & cap. in penitentia, de reg. iur. lib. 6. culpa enim quedam etiam largè loquendo spiritualis pena est, iuxta illud D. P. Augusti confess. cap. 12. iussisti domine, & ita est, ut pena sibi sit omnis inordinatus animus, quia ut actio deordinata à voluntate profecta, dicitur culpa, ut autem passio deordinata in voluntate recepta, appellatur pena, ut declarat cum alijs Theologis, Illustrissimus Aegy. Romanus in 2. senten. cum igitur text. ille Concilij Tridentini videatur non loqui clare de obligatione ad culpam mortalem, sequitur intelligendum esse, vel de nulla, vel de sola veniali.

Tum quia hoc facit Trident. Concilium decretum, est penale, quia disponit Parochum secus facientem arbitrio ordinarij esse puniendum: Sed leges penales, non videtur obligare ad culpam, quia expressio penae, est quedam quasi exclusio culpe. Arg. l. cum præter. ff. de iud. & cap.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Non ne, de præsum. & videtur esse opinio, non modo Syluestri verbo inobedientia, ad finem, & multorum iurisperitorum in c. 2. de maior. & obed. & cap. Quod præcipitur 14. q. 1. sed etiā Theologi præstantissimi Henrici de Gandaio quodl. 3. q. 22. quē sequitur Angelus verbo lex. & verb. Ieiuniū, qui omnes saltem in hoc conueniunt, quod leges imponentes pñam arbitriam, vel minus grauem, nō obligant regulariter ad culpā mortalem, & præcipue hoc existimari potest in casu præsc̄ti in quo parochus non ex cōtemptu, sed ex aliqua causa, nempe ex mora quam faciebat designatus patrinus, aliū tunc sibi occurrentem assumptis; vt colligitur ex doctrina Arch. in cap. Vtinam, dist. 76.

His tamen non obstatibus crederim dictum Parochū peccasse mortiferè, in quam sententiam adducor primo: quia materia illius decreti est excogitata, & multum pōderosa, ex grauitate enim obiecti præcipue, expenditur obligatio præcepti, & quantitatis trāgressio- nis illius: vt est text. in clem. exiuit, de verb. sign. §. Item quia, & probat Barthol. Medina in 1. 2.D.Th, q. 96. art. 4. regula prima.

Secundo, quia ex illa designatione Patrini, contraria voluntati parentū, sit his maxima iniuria. Nā fieri, & esse compatre m & affinē ipsorum, & patrem sp̄iritualē ba-

ptizati filij, hominem illis ignotū, & forte odiosum, & suo statui valde imparē, redūdat in dedecus, & opprobriū illis, maximaq; est violentia, cogere inuitum ad contrahendam perpetuā affinitatem cū aliquo, & propterea sacrum Concilium Tridentinum ibi sanctissime statuit, vt fiat designatio à parentibus, tam quoad numerū ne sint plures duobus; quam quoad personam ne vltra designatos sit cognatio, & cum huius legis transgressio contrarietur charitati, quæ debet esse inter compatres, & iustitiae, quia compaternitas non debet contrahi inuitè, obligat ad cul- pam mortalem.

Cōfirmatur quia in graue detrimentum educationis spiritualis ipsius baptizati, & affinitatis ex hoc sacramēto cōtracte redundat, quēlibet indifferēter, & cōtra voluntatem parentum ipsius baptizati assumi ad illum tenendum vt manifestum est: ac ideo nō potest à mortali excusari.

Tertio, quoniā verba imperatiui modi: & si ex vi suę significatiōnis nō obligēt semper ad mortale, adiūcto tamē signo obligat ex cōmuni vsl, vt notat glos. cap. 1. de præsc̄. li. 6. & latē probat Fer. in leg. 1. ff. de iust. & iure. Medin. eod. de paenit. tract. de ieiuno col. 35. Iam autem canon Tridentini Concilij præcipit Parochio, vt diligenter sc̄ificetur à parentibus baptizati quem

quem velint designare ad tenēdū puerū, quod ad uerbium, diligōter, declarat praeceptū esse in te magni ponderis, & momenti, ac proinde mortiferam illius transgressionē, cōfirmatur etiā ex illis ultimis verbis, quod si Parochi culpa securus factū fuerit arbitrio ordinarij puniatur, quibus verbis aperte significatur in trāsgressionē huius canonis culpā cōmitti, nō quācumque sed dignā pena ab ordinario sumēda. Ita vt iuxta mensuram delicti, debeat esse plagarum modus. Pēna vero, quę in arbitrio iudicis ponitur, videtur arguere, quod sit de transgressione non leui.

Heę probabiliter, & secundum propria opinionē dixerim. Nam in his & alijs decretis, quę ad ius cōmune spectat, in quibus nec imponitur excōmunicationis maioris pena, nec alia similis. Nec aliquid prēcipitur in virtute sancte obediētę, aut alio simili vocabulo adiuncto ex cōmuni vſu obligatoriō ad mortale, nō posse certo sciri ex ipſa solū verborū vi, quę transgresſio sit mortalī, nisi consulatur sedes Apostolica, arbitratur Caetanus 2.2.q.186.art.9. in dubijs ad secundum argumentum.

Ad ea autē quę pro parte opposita dubiū faciebant, non est difficile respondere, & ad primum dicimus, prefatum decretum non esse solū ordinationis, sed praecepti, & prohibitionis, prēcipit siquidē

Parochio, vt diligentet scisciretur à parētibus baptizādi quos designēt ad tenēdū puerū: inhibetque ne ultra designatos alij teneant, & ultra imponit pēna securus facienti, & quāuis ex foliis verbis imperatiū mōdi, siue prēcipiāt, siue inhibeāt, nō possit aperte colligi, transgressionē esse mortalē, vt late probat Caet, vbi supra: nihilominus tamē quādo transgresſiō legis humanae contrariatur charitati, aut iustitiae, mortifera profecto est: quia redundat in graue detrimentū tunc Reipublicā, aut proximi: quare iniuria, quę sit puerō baptizatō, & illius parentibus si affinitatem spiritualem contrahant cū hominē sibi prorsus ignoto, & forte inuisito, ac odioso: arguit aperte illius decreti obseruantiam arētare ad culpam mortalem.

Ad secundū respondetur, quod vbi nec de volūtate legislatoris cōstat ex ipſa verborum vi, & modo prēcipiēdi, nec ex ipſa materię grauitate, quę prēcipitur, aut prohibetur colligi potest quod lex obliget ad mortale, tūc obligabit saltē ad veniale: sed in casu proposito cōstat ex re grauissima, quę prēcipitur, vt cuius trāsgressio est maximē nociuā proximo, & impeditiuā eius amoris, & charitatis, quā affinitas ex Baptismo cōtracta requirrit, obligare ad culpam lethalem, quare non verſamur hic in dubio, sed in lege cujuſ transgresſio

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

sio cōtrariatur charitati, & iustitiæ;
vt supra est latius explicatum.

Ad tertium responderetur, quod
& si leges humanæ præfertim se-
culares, pœnam statuentes, non
obligent regulariter transgressores
ad culpam mortalem, vt satis su-
perque inter alios probat Nauarr.
in manu. confess. cap. 23. num. 56.
Et nos latè ostendimus in primo
Tomo:casu congregationis 13. Ni-
hilominus tamen quando inten-
tio legislatoris est vltra pœnā ob-
ligare etiam ad mortalem culpmi:
vel materia legis est adeo grauis,
vt transgressio eius repugnet chari-
titati, aut iustitiæ, tunc certum est
talem legem arctare transgressores
non modo ad pœnam tempora-
lem, sed etiam ad æternam, ac
proinde ad peccatum mortale, vt
probatur cap. Perpetuo, & cap.
Comissa, de elect. lib. 6. Imo ec-
clesiasticas leges habentes verbuna
præceptuum seu prohibituum,
significare per id intentionem le-
gislatoris ecclesiastici fuisse obli-
gare transgressores ad mortale, est
opinio communis Canonistarum,
in clem. exiui. §. cum autem de
verb. sign. Et in cap. Nam, de con-
stit. In casu autem nostro est non
modo materia grauissima, & cu-
jus transgressio repugnat charitati
& iustitiæ, vt supra ostendimus:
sed etiam sunt verba imperantia,
& prohibentia, vt satis patet adiū-
to etiam signo exprimente vim

non paruam, scilicet diligenter sci-
citetur ab ijs, & cap. Hæc enim ad-
iectio aduerbialis, significat incre-
mentum obligationis.

Et quamvis pœna non semper
arguat culpam, vt colligitur ex ca-
r. de bigam. lib. 6. & cap. 2. de hæ-
ref. §. Hæretici, lib. 6. & leg. Quis-
quis, § Filij, C. ad legē Iuliam ma-
iest. communiter tamen & regula-
riter pœna præsupponit culpam;
tum quia pœna dicit ordinem ad
culpam, & à culpa ortum, & ori-
ginem habuit; tum quia pœna est
medicina culpe, dicēte Patre Au-
gustino lib. 1. retract. c. 9. omnis pœ-
na iusta est & pro peccato impen-
ditur, & Iob 4. quis vnquam inno-
cens perijt, aut recti quando deleti
sunt: & propterea falsum est, quod
leges omnes includentes pœnam,
excludant culpam, quamvis verū
sit de aliquibus maximè de secula-
ribus quoad culpam præsertim
mortalem, cum in his latius pateat
Reges & Imperatores aliosq; prin-
cipes, vel iudices habentes solam
potestatē & iuriū dictiōnem laicalē
sive secularem, nunquam decla-
rassē talem obligationem ad mor-
tale contineri, sed solum intēdissē
pœnam illam temporalem, quam
infligere, & tollere possunt. Arg. c.
Ipsi fæcero, q. 1. cap. Quem pœ-
nitet, de pœnit. distin. i.

Nec excusat Parochuseo quod
non ex contemptu, sed ob causam
quamvis minus iusta nempe quia
desi-

designati moram faciebant, alios loco illorum assumperit ad tenendum puerum. Non enim hec causa sufficiens est ad excusandum à mortali transgressionem contrariam iustitiae & charitati, vt hanc fuisse ostendimus, cū non sit causa probabiliter vera, aut pro tali habita, & quam tacite saltem legislator intenderit, vt docet D. Tho. in 4.sen.dist.5.q.3. & 2.2.q.147.attic.3. ad secundum.

Alterum quid in praesenti casu querebatur id erat, an cum eo qui non fuit à parentibus designatus, contrahatur spiritualis cognatio.

Et dubitandi occasio sumitur, tum quia vbi nō est consensus, nō nascitur obligatio, le. in omnibus, & l. consensu. ff. de act. & oblig. iā autem compaternitas est quædam obligatio inter parentes baptizati, ipsum baptizatum, & tenētes orta, quatenus spirituali consanguinitate, lege baptismi nata, inter se se ligantur.

Tum quia Concil. Tridēt. cap. Illo, 2.de reform. matrimonij, decernit quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahunt: Hęc sunt verba expressa, quibus sancta synodus videtur significare inter designatos solūmodo à parentibus esse spiritualem cognationem contractam, & ideo ad hanc duo requiri, primū, vt sint designati, secundo vt teneant seu

tangant puerum, adeo vt si qui sint designati, sed non teneant, nō contrahunt villam parentellam, ita videtur è contra, si teneant sed non sint designati non contrahere dictam consanguinitatem.

Tum quia sicut ille qui tenet filium vnius quem credebat esse filium alterius cum quo solo intendebat, compaternitatem contrahere, cū nullo illorū cōpaternitatē contrahit, vt notat Pet. de Anc. citatus à Sylu. verbo Matrimonium 8.q.7.not.15. Non quidē cōtrahit spiritualem cognitionē cum illo quem tenuit, ob defectum intentionis siue animi contrahēdi, & se obligandi illi: Non etiā contrahit cum secundo; quia illum non tenuit. Ita à simili, cum aliquis non est designatus à parentibus, licet puerū teneat, nō cōtrahet cōpaternitatē cū dictis parentibus, ob defectū intentionis ipsorum parentū, vt qui non habuerunt animum ad parentelam cum illo sed cum alijs faciendam.

Oppositum tamen est dicendū contractam scilicet spirituale cognitionem inter hunc baptizatum tenentem, quamvis non designatum, id quod probatur.

Primo quia intentio illius decreti sanctę Tridentinę Synodis est obuiare multitudini cōpatrū, & restringere hoc impedimentū cōsanguinitatis spiritualis, vt non ad plures se extendat quā adynum

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

vel ad vnum, & vnam ad summū, & ideo decernit ut sint designati à parentibus, quia si plures quam illi duo tetigerint, siue tenuerint baptizatum, vult, vt ad eos non extēdatur compaternitas; nec vllam contrahant cognationem, adeo quod loquitur expresse concilium ibi quando designati tangunt, & vltra designatos alij tangunt, quod tunc isti plures qui tetigerunt non contrahant affinitatem, sed non loquitur in casu nostro, quādo de signati non tangunt, sed alius prēter ipsos; aliud liquidē est suscipe re vel tangere baptizatū vltra desi gnatos, & aliud prēter designatos: quia, vltra dicit excessum in nume ro: cui obuiare ex professo vult il lud concilij decretum, sed prēter, dicit diuersitatem in persona: & ita licet persona tangens sit alia à designata, non tamen facit pluralitatem siue numerum in tangendo, vltra designatos: cum hi desi gnati non tetigerint, quo fit, vt nihil mutetur aut innouetur circa illum vnum tangentem, quamvis non designatum, ac proinde sicut ante Concilium Tridentinū contrahebat cognationem, eodem modo, contrahit post ipsum: non enim à iure antiquo est receden dum, nisi quatenus inuenitur in novo expressum, I. Præcipimus, C. de appellat. & c. 2. de translat.

Confirmatur, quia si ratio quæ mouit conciliū vt vltra designatos

nō extenderetur dicta compater nitas, est restringere & coarctare il lam ad vnum vel ad duos ad sum mū, & in casu nostro non nisi vnu tetigerit, profecto cessat hic ratio illius decreti, qua sola cessante, ipsa prohibitio seu lex cessat, l adigere, §. Quāuis. ff. de iure patro. & c. cum cessante, de appella. etiā si verba non cessarent, que tamen hunc casum non comprehēdunt.

Secūdo, quia cōciliū & si prēci piat Parochio vt inquirat à paren tibus, quē designat ad tenendum puerū, & hūc nō aliū admittat: si ta mē culpa Parochi secus fiat, illum per ordinariū puniri iubet, sed nō irritat nec annullat factū, vt satis patet, & ideo ex eo, quia solus te nuit baptizatū, nascitur hēc spiri tualis cognatio, tāquā quid ne ces sario consequens dictam tensionē seu susceptionem pueri, iuxta mé tem omnium in rub. de cognat. spirit. S. Thom. & alij Theologi in 4.lib. sen. dist. 40.

Tertio, quia huiusmodi cognatio contrahitur etiā si vir aliquē te neat contra voluntatē parentum, quia quod est ex ecclesiē statuto, nō depēdet à voluntate subiectorū statuto, & ideo licet ille à Paro cho vocatus ad tenendū baptizatū, nō fuerit de voluntate parentum, contrahit nihilominus compaternitatē, quæ est annexa actui personali, ex decreto ecclesiē, vt habetur 30. q. 1. ca. Eos, Sylu. verbo matri-

matrimonium 8. §. 9. in fine.

Quarto, quia quando nulli designantur a Parentibus; vel ob culpam Parochi, vel alterius in necessitate baptizantis, si septem, vel octo tangent & teneant baptizatum in susceptione sacramenti, omnes contrahunt tam cum baptizato, quam cum parentibus baptizati cognitionem spiritualem: cum omnes ex aequo tenuerint, nec maior sit ratio quare unus contrahat, quam omnes: dicere enim nullum contraxisse, est absurdum; cum a iure antiquo non sit recedendum nisi quoad excepta in novo. leg. praecepsimus, C. de appell. Et Conciliū Tridentinū, ubi supra solum videtur loqui quando designantur aliqui Patrini, & docet Nau. in man. confess. c. 22. n. 40. Ergo a simili cum hiduo in casu nostro per culpam Parochi tenuerint baptizatum, dato quod non sint a parentibus designati, contrahent cognitionem spiritualem.

Confirmatur ultimo, quia si absentes suscipient per procuratores, vel huncios baptizatum (ut per magnates & Principes fieri consuevit) non contrahitur parentella cum absente sed cum tenente, vt Sotus & multi alij opiniantur in 4. sen. dist. 42. quæst. 1. ar. 2. quia & si illa que non requirunt aliud quam consensum, & ratificationem possint valide fieri per procuratorem, ut matrimonium, alienatio, venditio, &

ceteri. huiusmodi. Arg. c. fin. de procuratoribus; quæ tamen ultra consensum requirunt personalem actionem ex sui natura, non possunt per procuratorem fieri, veluti confessio sacramentalis, quæ ultra consensum & voluntatem confitendi, requirit presentiam confitentis, non potest per literas, vel procuratorem fieri: cum ergo tenere seu suscipere baptizatum sit actio personalis, ex qua statuto ecclesiæ oritur parentella & cognatio spiritualis, non poterit hec ab absente quamvis designato contrahi, sed inter procuratorem tenet, & baptizatum, ac baptizati patrem & matrem remanet: quare a pari qui tenent iussu curati quamvis non fuerint designati, contrahent cognitionem, quæ ex ipsa susceptione necessario sequitur.

Neque veritati huic officiunt ea quæ pro parte aduersa facere videbantur. Nam ad primum dicimus hanc obligationem compaternitatis oriri ex statuto ecclesiæ & ideo non pendere a consensu, seu voluntate parentum: sed a voluntate & consensu Papæ qui voluit, ut hoc cognitionis vinculum nasceretur ex baptismino, inter tenentem, tenetum & patrem, ac matrem baptizati, & ideo, siue parentes velint, siue nolint: dummodo aliquis solus vel ad summum, cum alio teneat baptizandum, oritur statim inter dictum puerum & tenentem consanguinitas spiritualis

RESP. CAS. CONSCIENT.

spiritualis filiationis , quatenus ratione baptismatis dedit illi vitam spiritualem , & per consequens fit illico compaternitas inter tenentem , & parentes baptizati : & id quod pendet à lege superioris & est annexus auctui baptimali , non irritatur nec tolli potest per consensum seu dissensum inferioris ; & quamuis amicitia , seu contractus pendens à voluntate contrahéctum , requirat eorundem consensum nihilominus tamen cognatio , seu parentella orta à lege , seu consequens actum sacramentalem , non requirit aliud quam personalem exequitionem illius auctus , ex quo re ipsa interuenit talis obligatio : vt probat Ioan. Andreas in Regula ; potest quis , de Reg. iur. in 6. argum. leg. si is qui ss. commod.

Ad secundum dicitur , Cōcilium Tridentinū voluisse occurrere pluralitati compatrium , & supponit designatos tetigisse puerum , & ideo decerni , vt si alij vltra duos designatos tangentes , seu tenentes baptizatum terigerint , nō extendatur ad illos dicta consanguinitas ; sed non loquitur in casu nostro quando designati absunt , & non tenent , sed unus à Parocho vocatus tenuit : quia tunc cum non sit nisi unus solus compater , saluatitur principalis intentio Cōciliaj , vt supra diximus . Ad tertium Respondetur , disparem esse vobisque rationem . Nam in illo casu qui tenuit filium vius ,

quem credebat alterius , si erat sibi in animo tenere , verbi gratia Ioaniem , & non alium , nec alio modo se obligare , & ideo nō cōtraxit cōpaternitatē ex defectu intentionis , quā tamen cōtraxisset si solū esset error in materia ut declarat Sylver. matrimonium 8. q. 7 . not. 15. Et lex ecclesiastica annexuit hanc compaternitatem auctui intentionis seu susceptionis , quia auctus requirit consensum tenentis . At compaternitas ex parte parentum habet se solum respectuē , & terminatiue ad hunc tenēct ; & ideo siue velint , siue nolint fiunt relatiue consanguinei illius qui filium eorum in baptismō tenuit , cum impossibile sit aliquem esse patrem spiritualem baptizati qualis fit tenens , & non resulset statim correlatio compaternitatis , seu , consanguinitatis spiritualis inter hunc tenentem & patres naturales dicti baptizati ; vt si quis coeat cum femina eadem cōtra dicente & repugnante , nascaturque ex illo coitu filius .

QVINTVS CASVS.

VAcante Ecclesia curata N. propositaque editio iuxta formā sacri Cōciliaj Tridentini . Et descripsitis ad examen , seu concursum Ambrosio magis idoneo , & Ludouico multo minus , is si solus concurreret de collatione obtainenda quasi certus , centum aureos dedit Ambrosio , ut iuri cederet ,

*ret, & à concursu omnino desisteret.
Quo factō beneficium est sibi collatū,
cum tamen exanimatores uno excepto,
metu porius, quam voluntate idoneum illum iudicauerint.*

*Queritur An vterque simoniam ac
ceptis datis que pecunijs commisserit:
Et num tut a conscientia Lodouicus di-
ctam ecclesiam possidat.*

PRÆSENS CASUS DUAS DIFFICULTATES continet quarum prima est; An qui in concursu beneficij pecunijs operatur vt magis idoneus à concursu desistat; simoniam committat.

Secunda est: An qui scit metu fuisse approbatum, seu collatū beneficium possit tut a conscientia il lud possidere.

Quantum ad priorem difficultatem spectat, videtur primo aspectu pecunijs illis datis, vt a concursu magis idoneus resiliret, non fuisse simoni vitium incursum.

Tum quia non minus committitur simonia per munus à lingua, quam à manu, vt tradit vterque Thom. 2.2. q.100. artic.5. & tradunt Canonistæ in cap. tua, & c. latorem eo tit. quia preces & fauores æquiparantur pretio & pecunijs, vt latet patet: sed qui precibus & fauorib' absque dolo, & fraude sollicitaret, & persuaderet alicui digniori vt à concursu alicuius beneficij desistret, nō diceretur simoniacus, quia gratis dicitur desistere qui solū ro-

gatus & ob preces desistit: simonia autem tunc sit quando pretio emitur aut venditur illud quod gratis fieri debet, veluti spiritualia siue eis annexa, siue sicut gratis accepta sunt ita gratis dari debent: ergo videtur quod nec sit simonia pecunijs auge re vt N. ille à concursu desistat.

Tum quia data sunt illi N. pecuniæ ob hoc vt nō veniret ad examen in quo erat approbandus, sed venire ad examen, vel non venire, non videtur esse aliquid spirituale, imo mere temporale, simonia autem non consistit nisi in emptione & venditione rei spiritualis pro temporali, sicut venire ad dicendā missam est temporale; quamuis ipsa missa sit quid spirituale, & qui acciperet pecunias proveniendo, seu non veniendo ad talem locum, ad celebrandam missam, non dicetur simoniacus, quia illud est antecedens valde remotum ab spirituali: Ita videtur quod dare sine accipere pecunias pro eundo, siue, recedendo ab exanime, quod est remotum & disiunctum à beneficio, non sit simonia.

Tum quia cuilibet licitum est redimere se à vexatione etiam in re spirituali, vt dicitur in c. dilectus extra. eod. rit. sed iste vexabatur in concursu illius beneficij ab illo magis digno. Nam eo concurrente, & ad examen veniente, certum erat obtenturum beneficium: igitur cū dederit pecunias eo animo vt ab hac

RESP. CAS. CONSCIENC.

hac vexatione concurrendi cum digniori, & ab hoc grauamine difficultoris examinis liberaretur, non videtur simonię reus, sicut nec qui pecunijs reuocat sententiam excommunicationis qua grauatur, vel ab ea absoluitur, secundum glos. in c. Ad aures eo.tit.

His tamen minime suffragantibus est contrarium dicendum hos scilicet tam dantē quam accipientem commissiſſe manifestā simoniā, id quod probatur.

Primo, quicunque dat vel facit aliquid etiam minimum pro spirituali, tanquam pretium eius, vel causam principalem habendi ipsum, est simoniacus, vt docet cum omniibus Theologis D.Tho.2.2.q. 100.ar.5. Tum quia spirituale non est pecunia aestimabile: tum quia nemo aliis à Deo est verus Dominus eius: tum quia origo eius procedit ex gratuita Dei voluntate. Iā autem in casu præsenti datae sunt illæ pecunię pro obtainendo beneficio principaliter, quibus nō datis fuisset sine dubio alteri collatum, neq; alia interuenit ibi ratio principalior & immediator quam ad ipsi illud beneficium absque concursu personæ dignioris.

Secundo ille dignior habebat quodammodo ad tale beneficū ius, saltem imperfectum, quod appellari solet ius ad rem: non solum quia dignior ut ex doctrina Caiet. colligitur 2.2.q.62. art. 2. quate-

nus putat beneficia ecclesiastica esse de iustitia debita dignioribus, (quam tamē opinionem nos, nec probamus, nec sequimur; vt qui existimemus beneficia non cōfertinee distribui tanquā debita personis, sed tanquam debita seruitio ecclesiarum, ita vt male conferens non faciat commodum aut damnum digniori, sed ipsi ecclesiæ; vt alias explicabimus) sed potius habebat ius ratione cōcursus per quē datur digniori actio ad illud beneficium iure petendū, vt docet Nauar.in man.confess.ca.7.tit. de impediente bonum alienum nu. 69. illud autem ius obtentum ratione cōcursus, est aliquid spirituale antecedenter: tū quia sola potestate ecclesiastica est institutum: tum quia solis ecclesiasticis personis est conueniens, sicut enim sola ecclesia instituit huiusmodi cōcursum: ita soli ecclesiastici sunt ad illū habiles, & negari non potest dictum concursum habere ordinem ad beneficium antecedenter, & quia omnia spiritualia instituta ab ecclesia, sunt instituta virtute potestatis diuinitus accepte, ideo merito appellantur annexa spiritualibus, quia per summū Pontificem sunt superaddita spiritualibus datis à Deo. Iam autē dare pecunias pro spirituali quoconque, siue sit spirituali annexum antecedenter, siue consequēter, simoniā esse tradit D.Tho.2.2.q.100.art.4. Sylt.verb.

Simonia

Simonia q. i. cum alijs omnibus sū-mistis Nauar. in man. confess. cap. 23. num. 99. quia id quod ex sui na-tura gratuito Dei beneficio datum est pretio ab hom inib⁹ emitur aut venditur.

Tertio, Ludouicus dans pecu-nias Ambrosio vt à concursu des-i-stat: non habet adhuc ius quæstū quo sit in possessione illius benefi-cij, sed solum est in iure acquiren-do: sed in spiritualibus dare aliquid vt cesseret impedimentum in ipso iu-re acquirendo, est crimen Simoni-acum, vt dicitur in cap. Matthœus extra de Simonia, & ratio est; quia tunc non redimitur propriè vexa-tio, sed datur pretium, vt facilius ac quiratur ius spirituale, & maxime hoc est verū in casu nostro in quo datur pretium vt dignior cedat: cō-cursus siquidem dignioris, non est ob-staculum, vel impedimentum iniustum, & ideo non est redem-tio vexationis, sed aperta beneficij emptio: vt docet Sotus de iust. & iur. lib. 9. q. 6. ar. 1. ad secundum, & Sil. cum alijs verbo Simonia q. 3. reg. 4. Nau. in man. confess. cap. 23. num. 102. §. 8.

Et cum Simonia quam isti con-traxerunt fuerit realis (dicitur n. Si monia realis illa, qua conuenitur expreſſe, vel tacite, & ex vtraq; par-te compleetur saltem quo ad ali-quam partem promissorum vtri-nusque partis) ideo ultra lethale pec-catum & excommunicationem ip-

so factō incurſam non potuit obti-nere beneficium, nihilque valuit præsentatio, elec̄tio, confirmatio, prouisio, & quælibet alia disposi-tio, & si obtinuit beneficium illud tenetur relinquere & omnes per-ceptos fructus restituere, vt decer-nitur in extra secunda de Simo-nia.

Nec obstant in contrariū addu-cta, cōcedimus siquidem Simoniā committi per munus à lingua idest per laudes vel preces, quoties hæ-dantur, vel accipiuntur pro pretio vel causa principali ac immediata rei spiritualis siue ei annexæ, ita vt per illas aliquod emolumentum téporale pretio estimabile cōceda-tur, exépli gratia si duo inter se cō-uenirent ut alter laudaret alterum in tali tempore vel apud talem, à quo sperataliquid cōsequi, & quod si hoc faciat renuntiabit, vel confe-ret ei tale beneficium: talis collatio seu præfératio erit Simoniaca: quia illæ laudes sunt velut pretium qu o tale beneficium emitur, secus verò est quando laudes aut preces non excedunt limites sue nature, & so-lum dátur, & accipiuntur, vt mo-ueant volūtatem, vel alio fine, quæ pro beneficij pretio vt est in casu præsenti. si. n. precibus moueret ali quis dictum digniorē vt desisteret à cōcursu, nō ei ultra has preces ali-iquid pollicēdo sed simpliciter præ-cando, nō esset Simonia. NāD. Th. nō tribuit laudibus seu p̄cib⁹ simo-niam

RESP. CAS. CONSCIE N.

niam etiam si ipse sint causa principalis obtinendi beneficium , nisi præter has aliquod emolumētum temporale pretio estimabile inten datur, vt notat Sotus de iust. & iur. lib. 9. q.4.ar.3. & Caiet.in sua summa, verbo simonia, & Innoc. cum communi in cap. tuam, de çtat. & quali.ord.

Ad secundū dicimus illud exa men seu cōcursum ad beneficium, esse quid spirituali annexum quatenus iuxta decretum Concil. Tri dent. sess. 24. cap. 18. non confertur simile beneficium cū cura anima rum nisi prævio concursu, & exani me, omnia enim instituta ab eccl esia virtute potestatis diuinitus ac ceptæ, dicuntur spiritualia antecedenter, vel consequenter, vt nos la tè probauimus in prima parte Ref. congreg. Ianuarij 1581. casu. 37.

Præterea cum concursus & exa men dent ius ad beneficium, & ma ximè digniori, negari nō potest hu iusmodi ius esse quid spirituale, ac proinde pecunijs vendi non posse: arg. cap. Altare. 1. q.3.

Addo quod finis principalis in dandis illis pecunijs fuit, obtinere beneficium, quod non esset ei cō ferendum si dignior cōcurreret, & quia intentio speciem malitiae & bonitatis sumit a fine, ideo Simoniaca fuit talis beneficij adeptio, vt quæ pretio interueniente fuit facta.

Ad tertium dicitur primo , hic non interuenire vexationem, quia

vtens iure suo , non dicitur vexare, iam autem dignior concurrendo ad tale beneficium , vtebatur iure suo.

Dicitur secundo ; quod vt datio pecuniæ ob vexationis redemptio nem non sit Simonia, necessum est vt ille, qui vexatur & dat pecunias habeat ius quæsitum in beneficio: vt verbi gratia si quis eleētus im pediretur iniuste à confirmatione, vel is cui collatum est aliquod beneficium impediretur iniuste ab eius p ossessione; adeo quod ad hāc iniustitiā repellendam nullum aliud inueniretur remedium, quam pecuniæ, tunc has dare non esset pec catum, ad se liberandum ab illa ne cessitate extrema. At vero pro be neficio in quo est ius acquirēdum nequaquam licet pecunijs vexationem redimire : Tum quia de facto non dicetur propriè vexari sed vel le acquirere aliquod bonum, nec pecuniæ dantur, vt liberetur a molestia in re sua: sed vt acquirat id qd nō erat suum, vt dicitur extra, eod. cap. Matthēus , & tradit Panorm. cum communi in cap. dilectus el. 1. cod. ti. Tum quia in bono acqui rendo non dicitur quis pati propriè extremam necessitatem: cum ab eo acquirendo possit facile desistere. quamuis.n. in vslra grauis necessi tas liberet à culpa, quando qui vsl ras soluit nō habet aliunde quo cō modè dicit̄ necessitatib⁹ subueniat, in spiritualibus tamē propter eorū excelen-

excellentiam sola extrema necessitas excusat ne pretium offerens Simoniæ sit reus; vt declarat Sotus de iust. & iur. libr. 9. q. 6. ar. 1. in Ref. ad primum, cuius diuersitatis ratio ea est: quod vslra fit in mutuo rei vslu consumptibilis, & cum haec res sint necessitatibus humanis prouidentis institutæ: sufficiet probabilis necessitas, vt qui mutuatis pecunijs non potest se ab ea redemire, redimat vslurarijs, sumit n. ille, qui indiget sub vsluris non quod ipse sic velit sed quia mutuans aliter non mutuat: At Simonia fit in rebus spiritualibus, que ex sua natura incorruptibiles sunt, nulloque subiacet pretio; & ideo qui in illis iniuste vexatur, necessum est vt se liberet ab hac necessitate, quod primo faciat omnia quibus possit liberari salua spiritualium natura: sic nunquam deueniat ad pretium dandum nisi vbi nullum omnino aliud est remedium se redimendi, cum nihil tam repugnet spiritualium conditioni quam emptio, & venditio.

Quare in casu nostro, cu[m] iste qui digniori pecunias dedit no[n] haberet adhuc ius quæstū in dicto beneficio: nec tale beneficium esset suu sed erat acquirendum: nulla hic repetitur vaxationis repulsa, per quam excusari possit a Simonia; eo magis quod dignior non impidiebat illu[m] per vim, vt satis patet. Caiet. 2.2. q. 101. art. 4. Silu. verbo Simonia q. 3. Nau. in ma. cōfes. c. 25. n. 102. f. 8. &c

Difficultas alia que in casu presenti continebatur ea erat, an collatio beneficij, seu approbatio ad ipsum, metu facta, sit in foro conscientiae Simoniaca. No[n] defuerunt aliqui, vt refert Altissiodorensis. 3. par. tract. 21. qui arbitrarentur hanc collationem fuisse simoniacam; eo quia metus est pretio redimibilis, vt satis patet: ab illato enim metu potest quis pecunijs se liberare, unde sicut qui pecunijs datis admitteretur, & approbaretur, apertissimum Simoniæ vitium incurreret, ita qui metu pecunijs aestimabili, vt est in casu nostro, se app. obati ab examinatoribus fecit, non potest Simoniæ crimen effugere.

Cōfirmatur, quia ratio Simoniæ in hoc cōsistit, quod spiritualia que ex natura sua sūt gratuita, pacto no[n] gratuito dantur, & accipiuntur, & sic iniuria illis infertur quatenus cum sint gratuita Dei dona ad animarū salutem libere, & gratiōsē ab eodē concessa, non gratis & liberē ab hominibus dantur & accipiuntur, & sic quod principaliter a Deo ipso datum & acceptū haberi debet: ab altero datū, & acceptū refertur. vt colligitur ex D. Th. 2.2. q. 38. art. 2. sed rei gratiōsē & omnino libere concedendē nihil videtur magis repugnare, quam metus ingens qui etiam in cōstantem virum cadit, & plenē voluntarij ac liberi rationem tollit, vt declarat D. Thom. 1. 2. q. 6. ar. 6. quam ob causam omnes

contra-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

contractus ex metu graui facti, sūt iuriti, in & inualidi: prout definitur ff. de his qua vi, metus vè causa siunt: & decretalibus eo.ti. Et in c. locum, & in c. veniens, de spons. & matrimonij. ergo collatio beneficij seu approbatio examinati ad illud, si est metu graui facta, non potest dici libera & gratuita, ac proinde erit simoniaca; quia gratis non datur & accipitur; quod gratis concedendum erat.c. gratia i. q.i.vbi Leo Papa inquit. gratia si non gratis datur vel recipitur gratia nō est.

Opposita tamen sententia quod scilicet collatio beneficij, seu approbatio ad illud metu, & timore facta; quamuis iniulta & iniqua sit, & ex genere suo lethalis criminis rea, non tamen est simoniaca defenditur à Victoria in suis relecti q. de simon. & à Soto li. 9. de iust. & iur. q. 4. ar. 3. in R. esp. ad 3. quam vt veritati consonam amplectimur. Tum quia vis quam metus inducit iniuriosam reddit collationem seu probationem, quæ gratiofa & libera esse debet, ipse tamen metus nō habet rationē pretij, nec facere aliquid metus causa est facere pretio, & propterea licet peccatum in iustitia, seu infidelitatis cōmittatur maximè quando per metum confertur beneficium minus digno, nō tamen simoniā incurrit quæ est emprio seu venditio rei spirituallis.

Tum quia dari & si possit pretiu-

ad repellendum, & propulsandum metum, nihilominus ipse, qui metuit, nihil pretij accipit, nec dicetur obtinuisse rem pretiosam, quia obtinuit metum: id quod argumētū est non esse timorem aliquid, ex sui natura pecunijs estimabile; ac proinde metum non esse materiā emptioni & venditioni accommodā; nec datum metu, posse dici collatū pretio. Tum quia si quis metu induceret Parochum ad conferenda sibi sacramenta, vt ad dandam eucharistiam seu audiendam confessionem alicuius, nequaquam esset simoniacus, quis.n. diceret Episcopum, qui suæ diocesis Parocco in administrandis sacramentis negligenteretur, vt metu etiam priuationis beneficij, vel suspensionis illum ad conferenda per se, nō per alium sacramenta subditis eadem petētib⁹ induceret simoniā ob talē inducētum metum commississē? cum id ab Episcopo fieri iure ipso sit concessū? in c. dilectus, de officiis. ord.

Tū quia in simonia requiritur ut interueniat aliqua pactio formaliter vel virtualiter, sed ubi nō est aliud, quā metus ibi nō est pactio, imo metus contrariatur pacto. non potest igitur collatio beneficij metu facta, appellari ex pacto, seu simoniacē facta, vnde in c. sunt nō nulli i. q. i. referuntur omnia ea in quib⁹ committitur simonia vltra pecunias, vt in munere a manu, lingua vel

vel obsequio, &c. D. Tho. 2.2. q. 100.
ar. 5. nihil omnino de metu agit. Et
Papa Urbanus in cap. Saluator, ubi
simoniæ causas enumerat, nullam
mentionem facit de metu.

Confirmatur quia non est mi-
nus vehemens passio amor, quæ
metus, & tamen qui propter amo-
rem vel consanguinitatem benefi-
cium alicui conferret, nō peccaret
simoniacè, eo quod amor, & con-
sanguinitas non pertinent ad con-
tractum emptionis & venditionis,
in quo fundatur simonia, ut inquit
D. Thom. communiter receptus,
2.2. q. 100. art. 5. in Resp. ad 2. Ergo
cum multo minus attineat metus
ad dictum contractum, non erit
collatio beneficij metu facta simoni-
aca, quod si queras quæ sit ra-
tio, ob quam gratiæ donationi
in beneficijs contrarietur pecunia,
non autem metus quantumcumq;
in virum constantem cadens, adeo
ut in pecunia sit labes simoniæ, in
metu nequaquam. Respondetur
rationem esse, quia in metu fit ini-
uria voluntati hominis, cui metus
infertur, & ideo si quis timore ca-
dente in constantem virum con-
ferat beneficium, ille timor facit
collationem esse inioluntariam
ex parte conferentis. At in pecunia
fit iniuria ipsi rei spirituali, quæ
cum ex sui natura inuendibilis, &
appretiabilis sit, venditur tamen
& appretiatur, & quia ratio simo-
niæ consistit non in eo quod in-

uoluntariè sit beneficium collatum,
sed in hoc quod pretio sit emptū,
idecirco metus non facit simoniā,
sed pecunia, vel id quod pecunia
est æstimabile.

Aduertendum est tamen, quod
licet metus secundum se non sit
premium rei, nihilominus tamen
ex aliquo adiuncto poterit valo-
rem sortiri, & pecunia æstimari; vt
puta quando non solum intendi-
tur incusio metus, sed ultra ipsum,
& per ipsum emolumenntum ali-
quod pretio æstimabile respicitur,
exempli gratia, si Princeps vel po-
tentissimus aliquis comminaretur
Episcopo, vel examinatoribus
quod nisi talem sacerdotem ap-
probarent illique beneficium co-
ferrent, à gratia Principis & Regis
excedentes, parentes in exiliu mit-
terentur, ad superiorem non sint
assensu dignitatem: tunc colla-
tio beneficij per huiusmodi metu
esset simoniaca, eo quod fit prin-
cipaliter ratione alicuius damni
euitandi pretio æstimabilis, ta-
lis siquidem metus de non perdé-
da Regis gratia, de exilibus con-
sanguineis, de non acquisitione
cuiuscunque superioris dignitatis,
& ita de similibus, habet pro prin-
cipali obiecto, temporale emolu-
mentum, & lucrum, quo fit ut col-
latio facta ob talem metum, dica-
tur simoniaca, veluti de consanguini-
tate, precibus, & amicitia supe-
rius diximus, quod hæc non fa-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

ciunt collationem beneficij simoniacam; si secundum se, & intra suæ naturæ limites contineantur. Sed tunc solum quando ad emptionem reducuntur, videlicet cū hæc spectantur tanquam pretium, & merces, & vt habent lucrum temporale annexum, vt inter Theologos declarat Caietan. 2.2. quest. 100. art. 5. & summ. in verb. Simon. Et inter iurisperitos explicat Innoc. in cap. Tuam de etat. & qual. & Nauar. in manu. confess. c. 23. n. 102. §. 10.

Coffessoris igitur partes erunt in metu illato examinatoribus, de quo est præsens casus, expédere, & diligenter inquirere cuius cōditionis & naturæ præfatus metus sit, & an dicta collatio, vltra metum pro obiecto habuerit lucrū, seu emolumentum temporale: vel solum nudum ipsum timorem: iste enim non reddit acquisitionem beneficij simoniacam, ille autē prior sic: & propter ea qui metu ductus, approbavit minus dignum, iustitiae, & infidelitatis scelus commisit, sicut & qui metu examinatoribus, intulit, neuter tamen pœnas simoniæ incurrit, nec tenetur ad renunciandum beneficium, sed sat est de violentia, & iniuria facta dolere, vt absolui à confessore possit, è contra verò si metus erat lucrosus & pecuniarius, tunc in censuras contra simoniacos latas incidit, & beneficium tenetur dimittere, ac

perceptos malè fructis restituere. Ita Sotus lib. 9. de iust. & iur. q. 4. artic. 3.

Ex his leui negotio ea argumēta diluūtur quæ omnē beneficij collationem metu factā esse simoniaç probare videbantur, solū enim concludunt de illo metu qui vltra seipsum habet annexum aliquod pretium, & emolumentum.

Ad primum ergo respondetur, quod & si omnis metus possit dici pretio æstimabilis ex parte illius, cui incutitur, vt qui potius vellet aliquid ex suo soluere, quam talē metum pati: nihilominus tamen quia nec est ex sui natura emptioni & venditioni pretium accōmodatū, nec imponitur cum respectu ad lucrū: idcirco non facit omnis metus simoniām: vnde si quis minaret aliquem de vita, vel de bonis quæ possidet, & ita ob metum mortis, vel amissionis suorum bonorum conferret alicui beneficium, peccaret lethaliter, quia cum ius naturale, & diuinum prohibeat dare beneficium indigno, & proinde scelus hoc sit intrinsecè malum, potius est mors corporis subeunda quā illud perpetrandū, non tamē esset hęc culpa simonię, quia metus iste non habet ordinē ad lucrum acquirendum, nec ea intentione infertur vt emolumētum inde accrescat: quod requiri diximus ad simoniām. Sotus vbi supra.

Ad

Ad confirmationem dicimus primo, metum non habere ratione pacti, immo pactis repugnare, ut ibidem probatur: dicitur secundo quod in simonia conferre gratis, non est conferre liberum, & non vi: sed potius significat conferre absque pretio: hoc enim simoniacam labem facit, ut quae Dei gratuita dona sunt vendantur & emantur, quare ubi res ob quam beneficium promittitur, seu datur, non est ex sui natura lucrosa, nec ad eam attenditur tanquam ad lucrum, ut est in metu: ibi non interuenit simonia cum talis metus non incutiatur tanquam pretium & lucrum.

SEXTVS CASVS.

Felix morbo graui oppressus, votum Deo emitit de iejunando Sabbatho quoisque vixerit ad D. Blasij honorem, si ad pristinam reuertetur sanitatem, qua adepta cum praeteritis annis steterit semper promissis: hoc presenti ob Natalis Domini festi uitatem ut Ecclesiæ consuetudini se conformaret, carnes comedit.

Queritur an peccauerit mortali-
ter, & quid in simili casu debeat Pa-
rochi penitentibus consulere?

DVplex in casu presenti est dubitatio, Altera quod licet votum, plus obliget quam iuramentum, eo quod votum est missio facta Deo, iuramen-

tum autem est solum contestatio veritatis quæ fit per Deum, seu contestatio promissionis quæ fit homini: unde obligatio voti, causatur ex fidelitate, sed obligatio iuramenti causatur ex reuerentia, votendo siquidem reddit homo se obnoxium Deo, quem creditorem, ac dominum sui promissi efficit. At iurando constituit se obnoxium homini, & solummodo testem & quasi fideiussorem Deum facit: ut docet D. Thom. 2.2. quest. 86. artic. 8. nihilominus tamen in hoc pari passu currunt, quod utraque obligatio causatur ex iure divino, & ad religionis virtutem pertinet: sed iuramentum non extenditur nisi ad ea de quibus cogitatum est, vel debuit merito cogitari, ut si clericus iuravit stare mandatis Episcopi, & iste precipit ut renuntiet beneficio absque villa appellatione: poterit clericus non obstante iuramento appellare; quia si cogitasset tollendum sibi ius appellationis, non iurasset: & iuramentum sicut non habet vim ultra intentionem & consensum iurantis, ita nec extenditur ob eandem rationem ad verisimiliter non cogitata, cap. Quintauallis, eod. tit. & notat Panormitan. cum commun. in cap. Cum gratia, de commo. ergo a simili ille qui vovit iejunare die veneris, aut Sabbathi cum non cogitauerit de Natali festo: &

RESP. CAS. CONSCIENT.

forſitan ſi cogitallaret omnes Christianos in gaudiū tantæ festiuitatis comedere carnes; exceptoſſet à voto illum diē, vt ſeſe conformaret uſui & conſuetudini ecclesiæ: videtur quod poſſit non obſtantē tali vo-
to, conſedere earnes.

Altera eſt quod luctus & lātitia cum ſint contraria nō poſſunt in ſimil ſeſe compati, ſed ieuium cum ſit corporis quædam afflictio habet rationem luctus ac triftitiae, vt enim triftitia teſte Salamone deſiccat oſſa, ita ieuium extenuat carnes, festum autem Natalis Do-
mini, eſt ſumma lātitia; exultant enim tam Angelii, quam homines nato in terris Deo. Non videtur igitur conueniens in die tam pleni gaudiij ieuium; quam ob rationem de conſecr. diſt. 5. cap. qua-
drageſima. dominicales dies qua-
drageſime ſubtrahuntur ab obſer-
uātia ieuiij, in quibus ſi aliquis ie-
iunaret, in peccatum incurriteret
quasi agēs cōtra conſuetudinē po-
puli Christiani, vel ex ſuperſtitio-
ne, vt inquit D. Tho. in 3. ſent. diſt.
15. & 2.2. q. 147. ar. 3. ad 3.

Veritas tamē certa eſt illū qui voto eſt aſtriectus ad ieuium feriæ ſextæ, vel diei Sabbathi, peccate mortaliter ſi in feſto Natalis Do-
mini occurreſt illa die, carnes co-
medat; ita eſt expreſſe definitum per extrauag. Honorij III. cap. fin.
de obſer. ieuiu. Abi dicitur, quod il-
li qui nec voto nec regulari obſer-

uātia ſunt aſtriecti, in ſexta feria, ſi festum Natiuitatis Dominicæ, die ipſo venire cōtigerit, carnis poſſeſſor exellentiam vesci poſſint ſecundum conſuetudinem Eccle-
ſie generalis, nec tamē hi reprehe-
dendi ſunt qui ob deuotionē vo-
luerint abſtinere.

Nec valet interpretatio gloſe ibidem ad marginem dicentis tex-
tū iſtū intelligi de eo qui vouerat nunquam comedere carnes, vel eas vouit non comedere alio die permifſo: nam ſi in tali die occur-
rat Natiuitatis feſtu, nō poteſit co-
medere carnes, quia votum manet in ſuo roboſe, & in hoc caſu intel-
ligendū eſſe dicit textū hunc Ho-
norij Pape, non autem in caſu quo
quis vouit ſolum non comedere carnes ſexta feria, niſi forte id etiā intendiſſet, vt ſic illud votum in-
telligatur de eſu nō licito id quod probar, arg. cap. Ad noſtram 3. de
verb. ſigniſ.

Quæ gloſe interpretatio falſa omnino eſt & Pontificis Honorij determinationi aduersa: Tū quia ſpecialiter ibi interrogatur Ponti-
fex, utrum aduientiſe Natalis die feria ſexta, liceat carnes comedere &
reſpondendo licere, exceptionem facit de ijs, qui, aut, voto, aut regu-
larī obſeruantia ſunt aſtriecti: quia ex reſpoſione conſtat ipsum lo-
qui de voto ad feriā ſextā limitato:
ſicut limitatur regularis obſerua-
tia de ieuiandis ſextis ferijs? Tum
quia

tū quia Pōtīfex ibi solū intēdit liberare fideles ab obligatione generali feriæ sextæ de non comedēdis carnibus, non autem ab obligatione speciali cuiuscunque voti. Tū quia vouens nō comedere carnes feria sexta voulit id quod licitū est, nullāque adiecit conditionem vel Natalis diei exclusionē, quę autē sine conditione vountur, sine conditione solui debet; 32. q. vlt. c. vlt. cum enim in voto emissio nihil excepit, generaliter tenetur arg. c. quia circa, de priuile. & ff. de ser. vr. pre. si seruitus. Et dato quod ab Ecclesia præceptum sit, carnes feria sexta non edere, & materia voti casit quę subiaceat consilio, non autem illa quę aliás est præcepta, vt putauit Richard. Maior, & aliqui alij in 4.lib.sent.distinc.38. ac ideo videri forsitan possit, non esse illud votum.

Respōdemus, id verum esse de materia propriè, sed non de materia permittiū, & si enim materia voti propria & necessaria debeat esse bonum de consilio, & nequaquam malū, vel indifferens, quod neq; ad honorē Dei, aut proximi, seu vountis vtilitatem spectat, nihilominus permittitur potestque etiam votū fieri de re iure, vel diuino, vel hāmano præcepta: potest enim quis ad non fornicandum, seu non furandum ad quod obligatur lege, obligare se etiam voluntaria promissione & voto. Et ita

qui lege Pontificia tenebatur non comedere carnes feria sexta & fabatho: potuit ad ipsum voluntariè per votum se astringere, & dispensatus, quoad obligationem legis, non erit dispensatus, quoad obligationē voti. S. Ant. 2. par. tit. ii. ca. 2. D. Tho. & Caict. 22. q. 98. ar. 1.

Nec obstat si dicatur, illo codē textu excludi Religiosos à nō comedendis carnibus feria sexta, si in illa festum Natalis domini venerit, & tamen eas comedunt, nec peccant: ergo videtur quod à simili etiam si excludantur voto astricti, posse nihilominus carnes edere.

Respondetur disparaē esse vtrobique rationē, quia quando Pōtīfex Honotius excipit religionē ab illa dispēlationē, qua dispensat ut feria sexta in die Natalis Domini possit quilibet edere carnes, nō est illius intētio nouam aliquam imponere religioso obligationē, sed vult, vt si quę erat, permaneat in suo robore, & quia in obligatione, quam Religiōsi habebant poterat suus Prælatus dispensare, ideo possunt licetē carnes comedere prælato dispensante. At in vouente quia remanet ipsum votū, in quo fecū à nullo dispensatur; propterea lethaliter deliquit si carnes edat. Adeo quod de comedendis carnibus feria sexta est ipsum ius cōmune omnes Christianos vniuersaliter obligans. Ultra hoc sunt aliquarum Religionum constitutiones

RESP. CAS. CONSCIENT.

quæ obligant Religiosos ad ieunandum feria sexta totius anni. Potest etiam dari quod secularis aliquis voleat ieunium omnibus sextis ferijs: in votente igitur & Religioso duplex erit vinculum quo ligatur ad non edendas carnes feria sexta: unum generale vinculum est iuri communis, quo arctatur ut Christianus, vniuersali enim Pontificis lege interdicto sunt carnes absque necessitate feria sexta omnibus Christianis. Aliud est speciale vinculum, quo arctatur, ut votuens siue ut Religiosus, & quia ubi interueniunt duas obligationes scilicet Ecclesiæ, & Religionis, seu voti, sublata prima per Ecclesiam, adhuc remanet secunda in suo robo, Ideo quamuis Papa Honorius in d. cap. fin. dispenset quoad obligationem Ecclesiæ: relinquat tamen alias duas obligationes scilicet voti, & religionis in sua vi, & natura. Et quia obligatio Religionis quoad vota non essentialia nec per se perpetua, subest potestati prælati, potestrationabili causa, ut est tanti festi solemnitas, dispensare Prælatus cum Religiosis, ut carnes comedat, non obstat quod constitutiones religionis decernat ut ferijs sextis ieunetur, ut colligitur ex D. Thom. in 4. distin. 15. q. 3. art. 2. sed in seculari votente, quia nullus est qui dispensem in voto facto, peccabit mortiferè si carnes comedat: nam si cum illo Episco-

pus vel alius dispensasset in voto factō, posset tunc absque ullo scrupulo carnes edere, ut notat Panormitan. in dicto cap. fina. Sylvestr. verbo Ieiunium, quæst. decima, Tabien. eod. quæst. 11. Nauarr. in man. confess. cap. 21. de præcepto ieunij, num. 11.

An vero, qui voulit non comedere oua feria sexta, vel sabbato: possit in festo natalis Domini illis diebus occurrente, comedere absque dispensatione carnes?

Respondet Tabiena ubi supra negatiuē, & hunc peccare mortaliter si carnes comedat, quia abstinentia ouorum videtur includere abstinentiam a carnis, nisi forte quando emisit tale votum de non comedendis ouibus habuisset insimul intentionem non priuandi se vnu carniū, tunc enim non delinqueret in illis comedendis, quia votum nunquam extenditur ultra intentionem vountis.

Sylvestro. verb. Ieiunium, q. 10. non placet haec opinio absolute. Tum quia priuare se eis carnium maius est quam eis ouoru, & qui se obligat ad minus, non dicitur propterea obligari ad maius: veluti qui voulit priuare se galero, non ideo tenetur priuari omnibus alijs vestibus. Tum quia priuans se minus dilecto, non priuat se dilecto magis: sicut qui voulit non comedere vuas, non ideo priuat se a non bibendo vino, & cum carnes sint dulcio-

dulciores, & appetitui magis conuenientes quam oua, qui votū facit de abstinentia ouorum in die veneris aut sabbathi; non videtur voulisse abstinentiam carnium in illis diebus, si alias sit per Ecclesiam licitum eas comedere, vt adueniente tunc festo Natalis Domini est licitum.

Quare putat Syluester in casu præfenti distinguendum esse, vel enim iste qui voulit non comedere oua intendebat saltem habitualiter priuare se etiā carnibus, vt quia si hoc illi memoriter occurrisset, id ipsum, quod deliberauit, & promisit de ouis, promisisset de carnibus, tunc nec oua, nec carnes etiā si sit festū Natalis Domini poterit edere. Vel non intendebat priuare se carnibus, sed solū ouis, & in hoc casu liber erit à peccato si carnes comedat: quia votum non excedit limites intentionis, & cum intentione fuerit terminata actualiter & habitualiter ad sola oua, & carnes sint distinctæ specie ab ouis, eximuntur à tali determinata obligatione, obligatio liquidé & votum actualiter iuxta intentionem obligantis & vountis. Vel dubius est de intentione sua, vt qui nescit discernere quid tunc quando voulit abstinentiam ouorum fecisset, si meminisset carnium, quæ comeduntur in Natali Domini: Et in hoc casu dubij: (& si aliqui dicant peccare istū mortaliter si carnibus vescatur, eo

quod in dubijs tutior pars sit tenenda, arg. cap. Iuuenis de sponsa.) putat tamen Syly. illum posse absque lethali culpa carnes edere; eo quod cū dubius ille dicatur, qui ad utramque partē rationes habet probabiles; inde fit, vt quando dubium est æquale, & in utraque parte periculum probabile, licitum sit dubitati; quā malit partē amplecti, cum non sit maior ratio, quare vni parti teneatur potius adhærere quam alteri. Et quamuis in dubijs in quibus utraque pars periculosa est, tutior pars sit eligenda, ceterum si altera etiam est probabilis, & propterea secura, & tuta; ac per consequens nullū habēs periculū illam sequi, relicta probabiliori absque peccato possimus: nec semper tememur tutiorem partem eligere, sed sufficit eligere tutam.

Hæc opinio Sylvestri videtur rationi consona in eo casu, quo ille qui voulit nō edere oua est ex equo dubius de intentione sua, nec prorsus scit iudicare quod fecisset si recordaretur tunc carnium, stante enim perpendiculariter, & æquale lance huiusmodi dubio, vt possit se inclinare probabiliter in utraq; partem, & si tutius esset non comedere carnes, si tamen illas comedat inclinando in hanc partē, quod re vera, si recordaretur non vouret abstinentiā illarū, nō pecaret mortiferè, eo quod sicut in speculatiis licitum est docere op-

RESP. CAS. CONSCIENC.

nionem probabilē, relicta probabilitō; ita in practicis licitum est sequi id, quod probabile est, omisso probabiliori; cum enim probabile id dicatur, quod est conforme recte rationi & existimationi viro-rū prudentium & sapientū ut ait Arist. i. Top. c. i. & i. Eth. c. 4. idcirco eam sequi nulla est culpa, quia culpa est recte rationi difformis, & quod rationi aduersatur, error est, non opinio. Et sicut nō obligamur ad id quod melius & perfectius est operandū, sed sufficit bonū & perfectū agere: ita non tenemur id quod tutius est sequi, sed id quod tutum & probabile videtur, ut latius probat Bartho. Medina in D. Tho. i. 2. q. 19. art. 6.

Nihilominus in casu, quo iste sic voulens nō comedere oua, esset ita dubius, ut in neutrā partē posset se inclinare quoad votū carniū, profecto lethiferè delinqueret si carnes comedeteret, ratio est. Tum quia in dubijs, quotū vna pars est de peccato mortali, altera nequaquam, sequenda est omnino illa que est aliena à peccato, minus enim malū ex duobus eligendū est, sed cū iste dubitet, nū voulēdo abstinere ab ouis, intēdisset carnes, vel nō, & ita versetur in dubio, probabili, an voto sit vel nō sit astrictus quo ad carnes non comedendas, & in comeditione carnium sit periculū de fractione voti, quæ est peccatum mortale, & in non comedendis

carnibus nullū versetur periculum de aliquo peccato, certe eligenda potius erit hęc pars, quam illa, satis enim euidenter exponit se periculo peccandi mortaliter ille, qui id, quod potest esse animaꝝ suę lethaliiter nocium agit, relicto eo, in quo nullum nocumentum conficit, ut satis probat Medina, concl. 4. vbi supra, & tradunt iurisperiti, in cap. ad eius, s. dist.

Tum etiam quia, sicut ieunio, quod est actus abstinentiae, primo, & absolutè prohibentur carnes, ut quae cum comeduntur maximam causant delectationem, & plurimum hominem ad venerea provocant, & ex consequenti, & per concomitantia interdicuntur lactescinia, & oua, quatenus sunt ex animalibus orta carnem habentibus, ut declarat D. Tho. 2. 2. q. 147. art. 8. ita in voto de non comedendis in feria sexta, vel sabbatho ouis, contineti videtur per quandam concomitantia abstinentia à carnis: eo quod in illis diebus carnes sunt ab ecclesia interdictæ, & in ipsis ouis ut ab animalibus natu virtualliter sunt ipsæ carnes, saltē quoad ratione virtutis abstinentig, quæ versatur circa delectationes ciborum, quatenus natu sunt abstrahere hominem à bono rationis, vnde in casu proposito quando quis est dubius de intentione quā habuit in voto facto de quis nō comedendis, tutius erit à carnis abstinenre, ut quæ virtua-

virtualiter saltē in ipsa ouorū abstinentia videntur fuisse intentæ.

Cōfirmatur, quia qui voulit, & intendit includēs, voulit etiā ac intendit inclusum, vt qui voulit dare scutū pro eleemosyna, voulit etiam dare iulium, vt puta intentum in scuto. Et qui voulit ducere vxorē, intērionē virtualiter habuit generādi filios quia hi in vsu matrimoniali quodāmodo includuntur, ita quia carnī eſus includitur aliquo modo in eſu ouorū, & hēc est formalis, & p̄cipua ratio quare in ieuijnjs quadragesimalibus oua prohibētur quatenus sunt ab animalibus orta. Nā vt sic includūt virtualiter carnes, imo habet eandē quasi rationē delectabilis, & conducētiæ ad humani corporis nutrimentū, vt ex illorū comeditione plus superflui vertatur in materia ſeminis cuius multiplicatio eſt maximum incitamentū luxuriæ, vt declarat D.Th.2.2.q.147.art.8.idcirco voulē die ſabathi aut feria ſexta non comedere oua, videtur in dubio voulisse pariter nō comedere carnes: quia igitur in dubijs adhærendum eſt ſemper illi parti quæ libera eſt à culpa, & fugienda ea in qua periculū eſt peccandi lethaliter, & in voto de non comedendis ouis, includi saltē virtualiter votū de non vescendis carnibus eſt probabile dubiū: propterea nō videtur excusandus à peccato qui dubius an si cogitasset de carnibus, de illis etiā

votum fecisset vel non fecisset in neutram partē ſe potens inclinare, illas comedit durante p̄fata dubitatione. Hēc eſt ſententia Tabienę verbo Ieiunium, q.ii.

Vnde illud, quod dicitur à Syluest. & alijs quod poſſit pars tuta, tutio riſicta eligi, intelligitur in dubijs, quorū vtraq; pars eſt eque probabilis, & in vtraque parte periculum aequale peccandi, vt idem Medina vbi ſupra doctissime oſteſdit. At in caſu proposito, & ſi dubium ſit eque probabile, periculū tamen peccandi eſt omnino diſpar, & in equeale: quia in comedendis carnibus verſatur periculū trāgressionis voti, & in non comedendis nullum prorsus eſt culpæ diſcrimen, vt ſuperius fuit oſtenſum: Nec valet dicere quod voulens abſtinere à minus dulci, non intelligitur vouliffe abſtentiam à dulciori, quia & ſi hoc verū ſit in diſparatis omnino, & quæ nullo modo in ratione virtutis abſtentia ſe includunt, ſecus autem eſt in ouis, & carnibus, quia licet carnes ſint ſpecificè diſtinctæ ab ouis: nihilominus oua ab animalibus orta habent aliquā rationē carnis, ob quam in ieuinio prohibentur, vt ſatis ſuperque declarauimus.

His omnibus explicatis faciliter iam negotio diſſoluuntur illa quæ in initio principalis caſus dubitationem efficere videbantur. Ad primā dicimus quod ille, qui voulit feria

RESP. CAS. CONSCIEN

feria sexta, vel sabbatho iejunare, cum non sit certus quod excepit Natuitatis festum adueniens in tali die, sed de exceptione, quam forsan fecisset si cogitasset sit incertus, & anceps; non poterit non lethalē culpam committere, si carnes comedat: eo quod in vescendis carnis bus obijcit se periculo aperto trāgressionis voti, & si non comedat ab omni discrimine incurrendi in culpam se liberat, & in similibus id, quod tutum est sequi debet. Ulta quod feria sexta, & sabbatho sunt de iure communī pontificio carnes prohibitē omnibus christianis. Nec illis vesci possunt absque dispensatione: quare, & si summus Pontifex in dicto cap. fin. dispenses in festo natuitatis Domini, quia tamē excludit eos qui voto ad iejunandum sūt specialiter astricti in illis diebus, ideo non gaudent isti hoc priuilegio vt possint carnes comedere. Vbi enim mēs legislatoris, & verba legis sunt manifesta, qui contrariū agit, culpæ fit reus arg. reg. fin. de reg. iur. lib. 9. Nec gratia, seu concellio extēditur ad singulariter excepta arg. cap. constitutio de concell. prabent.

Ad alteram respōdemus, quod luctus seu maceratio corporis, & letitia, seu refectio mentis, nō sunt contraria sed simul compatibilia, iuxta illud D. Pauli cum infirmorū fortior sum. Et quamuis iejunium vt diuiditur secundum cau-

fas à quibus homines moueri solēt ad iejunandum, distribuatur in iejunium luctus idest cum amaritudine peccatorum & odio præsentis vite, & in iejunium exultationis quod fit in gratiarum actionem, & præ gaudio beneficij à Deo accepti vel alicuius sancti intercessione adepti ex instinctu Spiritus Sancti voluntariè procedēs, vt habetur à D. Thom. 2.2.q.147. & in 4. sen. dist. 8. q.3.ar.1.q.2. illud tamen dicitur luctus, eo quia fit ad satisfaciendum pro peccatis præteritis vel adcauedū à futuris: istud appellatur exultationis; quia fit ob gratias Deo redendas pro beneficio aliquo accepto vel ad mentem in diuina eleuandam, & quanuis utrumque iejunium, siue ob has causas iejunare sit omni tempore laudabile, vt inquit D. Hyeronimus ad Lucinum; non consuevit tamen ecclesia quæ iejunia sua principaliter ob delicta imponere solet, ad iejunandum diebus Dominicis, & paschali tempore, vt quæ velit hęc festa celebrari cum iusta, ac moderata etiam corporis recreatione, & idcirco qui his diebus festiūs iejunaret ea intētione vt ecclesiæ consuetudinem despiceret, vel ex aliquo errore seu superstitione, nō esset à crimine immunis: At vero si iejunasset optima intentione, vt puta, ad sanitatem, vel ad studium siue ad corporis insultus reprimendos, vel aliquo alio bono fine, laudem & meritū apud Deum

Deum assequeretur. D.Thom.2.2.
q.147.ar.Sylu.verb.iciunium q.1.in
fine. Non negamus tamen Ieiuniū
vigilię Péthecostes, & quatuor Té-
porum infra hebdomadam Pen-
thecostes, esse sub præcepto ad casti-
ganda delicta quæ inter paschalia
gaudia, vel ex negligētia vel ex im-
moderata licentia perpetrata sunt,
vt ait Caiet.22.vbi lūp.

Ex his colliges primo in vigilijs
ab ecclesia ieiunio consignatis, si
occurrat festum Patroni alicuius
loci, vel aliud solemnissimum fe-
stum alicuius sancti, posse Episco-
pum in alium diem antecedentem
transferre ieiunium: eo modo quo
fieri solet quando festum habens
vigiliam accedit in feria secunda:
Non enim ieiunari solet tūc in do-
minica consuetudine receptissima
Ecclesiæ, in sabbatho, vt dicitur ex-
tra eod. c.1. & c.2. Ita etiam in Gal-
lia consuetum esse refertur in illis
locis in quibus sūt ecclesiæ S. Quinti-
ni cuius festum celebratur in vi-
gilia omnium Sanctorum, ieiuniū
vegiliæ transferri in diem præcedē-
tem authoritate Episcopi. arg.ca.2.
de obseru. ieiunij in fine, & notat
Panorm. in d.rubrica. Sylu. & alij
verbo ieiunium q.7.

Colliges secundo quod cum ie-
junia omnia sint huīmano iure in-
ducta, & præcepta, possunt cōsue-
tudine rationabili præscripta du-
riora vel blandiora tam quo ad res
comedendas, quam quo ad horam

comedendi, fieri, arg.cap. fin. de
consu. Et quia de p̄ se, & intrin-
secè solum includitur in ieiunio ab
stinentia à carnibus, ideo esse non
potest ieiunium cum esu carnium,
fecus autem cumesu ouorum, &
laeticiorū; hāc enim de iure cō-
muni non prohibentur nisi in qua-
dragesima, cap.denique 4.dist. quo
fit vt in his ouis, & laeticiinijs come-
dendis in alijs ieiunijs à quadrage-
sima, seruanda sit consuetudo per
quadraginta annos continuata leg.
2. C. quæ sit longa consuetudo, & si
quis illa comedere vbi talis cōsue-
tudo non est à peccato mortali nō
excusaretur nisi fortè ob impoten-
tiā, necessitatē & maius bonū
id ficeret. Caiet. in summa verbo
ieiunium.cap.3. Nauar. in man.cō-
fess. cap. 21. de præcepto ieiunij.

Colliges tertio cum in præcepto
ieiunij triplex includatur negotiо:
scilicet non manducare carnes, nō
comedere nisi semel, & non come-
dere ante horam prandij; quæ cō-
muni consuetudine est metidies:
Prima negotiо habet se tanquam
res præcepta, quæ cum sit negotiua
obligat semper & ad semper. Vnde
sicut, quoties quis furatur, toties
peccat lethaliter; ita quoties aliquis
manducat carnes in die ieiunij to-
ties mortaliter peccat: Alia vero
negotiones se habent tanquam par-
tes præcepti, & ideo, si quis multo-
ties in die ieiunij comedat: vel fre-
quenter etiam ante horam prandij

non

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

non commisit nisi vnum peccatum, transgrediendo praeceptum ieiunij ut notat Caiet. 2.2.q.147.ar.vltim.

Et hinc etiam fit quod cum haec tres negationes includatur in praecepto ieiunij tanquam tria inter se distincta, & singulariter prohibita, dispensatus in uno non intelligitur dispensatus in alio arg. capit. filij: de filiis presbyt. vbi dicitur, quod, & si professio in religione approbata tollat omnem irregularitatem quo ad ordines, non tamen quo ad dignitates. Et per ea quae notat Bal. iust. de ac. & in leg. omnes populi. ff. de iust. & iur. vbi dicit quod mixtum non venit appellatione simplicis. Præceptum enim ecclesiæ. quod in totum seruari non potest, seruandum tamen est quo ad illam partem secundum quam seruari potest, ut est textus in cap. cum dilecti de dolo, & cont. cum glos. & doctores communiter ibi. Nauar. in man. cōfess. cap. 21. nu. 22.

Illud tamen, quod ait Caiet. vbi supra dispensatum de unica commestitione esse simpliciter dispensatum de ieiunio, & est contra, habet solum veritatem in hoc sc̄su quod, & similes in illo die, & quacunque hora commediat, non transgreditur præceptum ieiunij; quia dispensatus in substantiali dispensatur etiam in accidentali: sed non est verum, quod possit carnes, aut cibos vetitos manducare; cum carnium esus non sit conditio ieiunij sed aliquid esse-

tiale; loquendo de ieiunio noui Testamenti.

Colliges quarto id quod Parochi debeant paenitentibus consolare, quos sciunt feria sexta vel sabbatho esse voto ad ieiunandum astrictos, ut quamvis solemne festum Nativitatis Domini illo die venerant à commendendis carnis abstineant, & omnino ieiunent, quia illa dispensatio quae fit generaliter, quod ad præceptum ecclesiasticum de non commendendis carnis in die veneris, & sabbathi, non includit personas quae speciali voto ieiunij sunt ex diuino præcepto ad illud adimplendum astrikti: ut superius est satis declaratum.

SEPTIMVS CASVS.

Balibasar in Flandriam negotiis di causa est profectus, & ut merces suas commodius ac expeditius renderet, cum his potius qui publicè heretici erant, quam cum fidelibus christianis, societas contractum inituit, & transactis aliquibus annis in Angliam visenda illius desiderio, pergit, ac utrobique cum aliis quibus quas hereticas esse nouerat, est meretricatus; Nunc in patriam reuersus, cum suas apud eosdem indeleles reliquerit pecunias; in dicto contractu societas perseverat.

Qazr. t. ii an incurrit in census ram aliquam, posseque absolui fidicium contractum non rescindat.

Casus

CAlsus præsens duo presupponit, vnum est non solum hæreticos esse ipso facto excommunicatos excommunicatione reseruata summo Pontifici in bulla cœnæ domini; sed etiam ipsorum receptatores, & fautores, & generaliter quoslibet defensores habent; haec bulla ratione in publicæ sententia, cum singulis annis legatur & publicetur die iotis Hebdomadæ sanctæ, & ideo qui manifestè sunt hæretici, manifestè etiam sunt excommunicati; notoria siquidem hæresis, reddit hominem notoriè excommunicatum, propter quod si omnes hæretici, qui quoquis exteriori signo hæresem expresserunt, nemine etiam audiente vel vidente, in excommunicationem statim incurruunt, non tandem dicentur notoriè excommunicati, nisi quando manifestū fuerit eos esse hæreticos.

Alterū quod supponitur est, Ad evitanda multa scandalorum, & multa pericula, & subueniendum conscientijs timoratis, statutum fuisse per Martinum s. & confirmatum à Concilio Lateranensi habitu' sub Leone 10. sess. II. vt nemo post hac tenetur abstinere, & separare se, neque evitare communicationem alicuius in administrando, aut recipiendo sacramenta aut in alijs diuinis officijs, aut extra illa, ratione alicuius sententiae aut censuræ ecclesiastice, aut suspensionis aut prohibitionis ab homine, aut a iure ge-

neraliter promulgatæ, neque seruare interdictum ecclesiasticum si illa talis sententia, prohibitio, suspensio, aut censura non fuerit promulgata ac denuntiata specialiter, & expressè à iudice contra certam aliquam personam; collegium, universitatē, ecclesiam, atque locum certum, aut certam, vel nisi adeo manifeste constet incurrisse in sententiam excommunicationis ut nullo modo possit occultari, aut per aliquid remedium iuris exculari, quia à communiione huiusmodi vult quod se separant iuxta canonicas constitutiones; Per hoc tamen non intendit pontifex relevarē neque iuuare sic excommunicatos, suspensos, interdictos, aut prohibitos, teneturque proinde ipsi quantumuis sint occulti, ad evitandum alios.

His suppositis non caret difficultate, propositus casus, siquidem incidisse Balthesarem in excommunicationem communicando negotiatione, & meretricio cum illis notorijs hæreticis, his argumentis persuaderi potest.

Primo, quia communicauit cū lutheranis manifestis, & cum his qui se esse hæreticos publicè gloriantur, ac proinde sunt publice per bullam cœnæ, tanquam per latam sententiam excommunicati, à qua excommunicatione nullo iuris remedio se posunt excusare, iā autem extra viagans illa Martini. s. Ad evitanda quanvis concedat posse fideles

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

deles cum excommunicatis agere,
& communicare quoniā & nominatim nō sūt denūtiati, excipit tamen eos de quibus ita manifesto cōstat incurrisse in sentē tiā excommunicationis, vt nullo modo occultari possit.

Secūdo, quia licet verba illa, de notoriè excommunicato, restrin-
genda putēt aliqui ad illū solū, qui
est iniust' clerici notoriè percussor,
vt habetur in tenore bullæ relato
per Feli. Anton. & nōnulos alios,
quia tamē illa restrictio nō fuit po-
sita, vel salē fuit in dicto cōcilio La-
teranē, à quo dicta bulla obtinuit
ultimo vim, & capertè extenditur, &
loquitur de omnibus excōmunicatis
manifestis, quales esse in Flādria,
& Anglia hereticos, satis cōstat: id
circo non videtur ab excommuni-
catione lata in participantes, & cō-
municantes cum excommunicatis
liber Balthasar, nec proinde absolu-
cēdus si in tali negotiatione, & cō-
mertiovelit perdurare, eo maxime
quod talis negotiatio esse nequit
absque fauore, & auxilio prestito.

Opposita nihilominus senten-
tia, quod Balthasar nullam censu-
ram incurrit, absoluique valeat à
confessore, etiam si negotiacionis
contractum cum hereticis initum
in Flandria, seu alibi non rescindat,
probabilior videtur.

Tum quia verba bullę penalis,
sunt formaliter propriè & stricte
intelligenda, vt ait gloi.clem. i.de

sepul. & in clem.i. de consang.co
quod pēnae sunt semper restringē-
dē l.penul.ff.de pēn. & c.pēnae de
pēnit.dist. i. Iam autem Balthasar
non egit cum hæretico vt tali, sed
vt homine: neque communicavit
cum eo quatenus erat excommuni-
catus, sed eo respectu, quo erat
in ciuitate Mercator; non igitur in
eam excommunicationē incidit,
qua lata est contra eos, qui hære-
ticis vel excommunicatis com-
municant argu.leg.in delictis §. si,
detracta. ff. de noxa.

Et confirmatur ex eo, qnia lici-
tum est cuilibet succurrere hæreti-
co, quanvis non extreme egenti;
quotenus vt homo illam egestatē
patitur argu.cap. Pasce. 86. dist. &
arg.cap.duo ista nomina 23. quest.
4. ibi, quia peccator est, corripe,
quia homo miserere. Et ibi nulli
homini claudenda est misericor-
dia, sicut nullipeccatori impunitas
relaxanda est, quare pari ratione li-
citum erit Balthasari, agere & ne-
gotiari cum mercatore hæretico,
nō quatenus est hæreticus, sed pro
vt mercaturam exercet: quia per
hæresim & excōmunicatinē nō de-
sinit esse vet⁹ homo, nec perdit po-
testatē naturalē; & ita potest regu-
lariter cōtrahere & negotiacionē
exercere, vt quilibet alias potestq;
ea omnia agere quę iure naturali gē-
tiū, & ciuili nititur arg.ca.i.us natu-
rale, & c.i.us gētiū, i.d. & l.i. §. i⁹ na-
turale&l.ex hoc iur. ff.deiust.&ciur.

Tum

Tum quia agere cum excōmunicato ad vtilitatem propriā temporalē nullum est peccatū. Ut colligitur ex glos. cap. cum desideras, de sen. excōm. Et quanuis in Flandria sint Mercatores christiani & fideles, quibus cū Balthasar posset negotiari: nullus tamē reperiebatur cui expeditius & commodius merces vederet quā Mercatori hēretico, vt in casu pponitur: & pndevertē dici potest nō reperiisse aliū cui pari cū vtilitate propria ageret.

Tum quia alioqui omnes ferē catholici etiā religiosi, Germaniae, Angliae, Scotiae, & bonae patris Galiliarum inciderent incensurā; quippe qui habent cōmerciū cū hēreticis; quaten⁹ sūt homines, quod tamen cōm̄ erciū vix haberi potest, quin aliquis favor vel auxiliū præstetur: dānare autē tot viros religiosos non est rationi cōsonum.

Tum quia licet in foro exteriori præsumatur fauere hēretico, qui sc̄ies illū esse talē, negotiatur cū illo multē tamen in hoc etiā foro sunt circūstātie, quē excusantā tali præsūptione; vt timor, necessitas cognatio, vel vtilitas, in pace, militia & bello, vnde Carolus. V. cuius virtutum memoriā, nulla vñ quam delebit obliuio, & Philippus secundus omnium Regum in fide tuenda, & hēreticis extirpādis vigilatissim⁹ qui vetē catholici Regis titulum merito sibi promeruit: multos in occidentibus bellis elegit in Du-

ces & milites lutheranos; eosque donis fouit, vt quos amore p̄seque batur, quatenus erāt homines ad pugnandū strenui, odio autē habebat prout hēretici fidem reliquerāt. Imō quicquid sit in foro exteriori; in interiori tamē in quo ad solā rei veritatē attēditur c. tua de spō salib⁹, facile est discernere, quo animo, & fine quis agat, & fauorē p̄stet hēretico; vtrū sit eo respectu; quo excōmunicatus & hēreticus est, vel eo quo proximus, & vnum totius ciuitatis mēbrū, vt haberur in d. cap. Duo ista omnia 23. q. 4.

Hēc est sententia Caiet. in summa excōmunicatione in Hēreticos, c. 1. Nau. in man. cōfess. c. 27. excōm. Prima bullæ cēnæ Domini n. 55. & est communis apud summistas, excommunicat. eod.

Nec ea, quæ ad partē contrariā adducēbātur, nostræ opinioni offi ciūt. Quia & si bulla illa, Ad Euitāda, excipiāt excōmunicatos quoscunq; notorios, ita vt quo ad illos nihil valeat, sed cuitari debeat, vt inquit Fel. in cap. Rodolphus, de relētrīp. & Pa. in Cle. 11. de sen. excō. supple. clericus 3. in fin. Nihilominus tamen vel illa non est ita ample vñ recepta, sed cum limitatio ad excommunicatos dumtaxat ex notoria percusione clerici, vt inquit. S. Anton. 3. parte, titul. 25. de excommunicat. in fine. Vel cōciliū Basiliense aliqualiter dictā cōstitutiōne alterauit & restrinxit, vt solū compre-

RESP. CAS. CONSCIE N.

comprehendat eos, quos pro sacri
lega manuum iniectione in clericū
sententiam latam à canone adeo
notoriè constiterit incidisse, quod
factum non possit aliqua tergiuer-
satione cælari, nec aliquo iuris luf-
fragio excusari ita vt in Concilio
Constantensi fuerit dicta consti-
tutio extensa ad omnes notoriè ex
communicatos, & postea in Basili-
ensi contracta ad solos notoriè per
cullores clericorum ; vt putat Silu-
verò excommunicatio 5.not.4.nu-
7.vel potius quod multitudo hæ-
reticorum est in varijs orbis partibus,
quiue cum christianis in eadem
Ciuitate degunt, & publicè viuere
impune permittuntur , necessitas
communicandi & negotiandi facit
licitum, id quod alias iure Pótficio
non liceret iuxta illud de reg.iur.
cap. quod non est licitum , ita
Nauar.in manu.confess. capit. 22.
num.35.

Quanvis autem Balthasar absolu-
ui poslit si dictū mercature, & ne-
gotiationis contractum cum Hæ-
retico in Flândria initū nō rescindat,
cōsulendus tamē est vt id caute fa-
ciat, & in eo diu non perseveret.
Tum ob scandalū quod facile ori-
ri poterit ex illa familiarī cum hæ-
reticis sodalitate. Tum ob pericu-
lum quod fortasse loquēdo, & agē-
do cum illis incurret de imbiben-
do alicuius hærefis veneno. Tum
quod meretricando cum fæminis
hæreticis, non patuam videtur in-

ferre catholicæ fidei iniuriam , eo
maximè quod aëtus ille generatio-
nis , est ex sui natura ordinatus ad
prolē , quæ si forte nata fuerit in eis-
dem enutrietur, postea hæresibus,
in quibus mater, apud quam proles
remanet.

OCTAVVS CASVS.

Iuliana cum Sciret filiā suā fuisse
olim in confirmationis sacramēto à
Martino suscep̄tam, putansque cog-
nationem istam non esse perpetuam,
sed per annum durare, ut sibi ob ali-
quibus erat dictum, contraxit vidua
facta in facie ecclesiæ cum dicto Mar-
tino huiusc impedimenti ob tempo-
ris diuturnitatē oblitio, & ignaro:
inde ad duos annos veritatis uterque
conscius, adhibito cum multis concil-
lio, dispensationem à summo Pontifi-
ce postulant allegantes impedimentū
occultum esse, & ab utroque ignoran-
tum: eq; obtenta cōmittitur cōfeso-
ri facultas , si ita est eosdem absol-
uat, & ad contrahendū habiles reddat.

Qneritur, Num hec dispensatio sit
subreptitia , & quomodo debeant de-
nouo contrahere.

Prima facie videtur quod hæc
dispensatio sit subreptitia , &
nullius valoris. Tum quia Iuliana
sciebat per confirmationis sacramē-
tum contrahi spiritualem cognationem ,
& tamen in petenda dis-
pensatione hoc non exprimit; Iam
autem dispensationem, tacita veri-
tate,

tate nullā esse, habetur in c.2.de filijs presby. li.6. & ca. Ad audientiā el.2.de rescrip. Et docet Sylu. verb. Dispēsatio. n.3. Tum quia verba in dispensationibus sunt strictissimē accipienda, quia omnis recessusā iure cōmuni est odiosus, vt est tex. in c.fin.de filijs presb.lib.6. & in c. Quod dilectio. de cōf. & affin. vnde colligūt Doctores dispensationē esse strictē interpretandam, maximē quādo exprimūtur personae: quare licet ignorantia, & obliuio impedimenti se teneat ex parte Martini, non tamen ex parte Iulianæ, quę bene recordabatur cognationis spiritualis, & sciebat hanc contrahi inter ipsam & tenentem filium in confirmatione; quamvis falso putabat hanc non impedire matrimonium, nisi intra annum.

Sed his non obstantibus contrarium est tenendum, quod hæc dispensatio nequaquam sit subreptitia, sed valida, possintq; ea obtenta matrimonium contrahere. Adducor in hanc sententiā ea potissimum ratione, quod non quilibet indifferenter taciturnitas veri reddit dispēsationē subreptitiā, sed ea sola qua tacetur vel non exprimitur illud verum, quod iura volunt, & iubent vt exprimatur, vt decernit Rot. in Nou. decisionibus 32. de rescrip. Bella. decis. 698. Felin. in cap. Postulasti col. 4. de rescrip. Nauar. in manu. confess. cap. 23. num. 86. & in com. cap. Si quan-

do de rescriptis, excep. 6. cum ergo iura de matrimonij dispensatione loquentia, non aliud iubent, quā quod impedimentum vere, & in gradu, quo est, exprimatur: & Iuliana ac Martinus cognitionem spiritualem in confirmationis sacramento contractam integre expresserint, quod autem ex ignorātia formaliter aut materialiter matrimonium iam inierint non præcipitur in iure exprimi, cum talis ignorantia non numeretur inter impedimenta dirimentia contractum matrimonium, vel impedientia contrahendum; ideo non poterit dicta dispensatio appellari subreptitia.

Accedit quod nomina magis accipiēda sunt formaliter quā materialiter in gratijs, & dispēsationib. Pōtificijs: sed qui scit aliquā affinitatē inter aliquos contrahētes esse, nescit tamē illā impedire, nescit reuera impedimentum: sicut qui scit illegitimum non posse ordinari, simplicitate tamē & bona fide existimās se legitimū ordinatus est, non dicitur suspensus, vt ait Card. in Clem. I. q.38. de Priuileg. Et qui sciens se non habere astatem conuenientē ad suscipiendum ordinē aliquē sacramētale, illū temerariē suscepit, sed postea cōfessus de illo peccato, bona fide, & simplicitate credens post confessionem posse exercere dictum ordinē, illū exerceuit, non incurrit irregularitatē

Y cum

RESP. CAS. CONSCIE N.

cū huiusmodi pœnæ requirat incommuniciter præsumptionem, quæ importat dolum, & stat aliquem scire rem quoad vnum effectu, & ignorare illâ quoad ali uero docet Nau. in Man. confes. c. 25. nu. 70. & c. 27. n. 156. ita cum subreptio in dispensatione, impotet dolum, & vbi est simplicitas & bona fides, non sit dolus, & hi matrimonio copulati scientes per sacramentum confirmationis contractâ inter illos cognitionem spiritualem, putantes tamen eam non impedire ultra annum, sic simplicitate, & bona fide matrimonium celebrarunt: nunc cognita rei veritate & certiores facti quod impedimentum illud est perpetuum, vere possunt dicere in impetratio[n]e dispensationis se impedimentum ignorasse, cū ignorauerint illâ cognitione, matrimonium ab eis initum impedire. Ita Pan. in ca. Postulaſti, de Rescript. Angelica & Ros. verb. Rescriptum.

Denique & si duo reddant impetratio[n]em, & rescriptum surreptitium, nempe expressio falsi, & taciturnitas veri: in his tamen est discrimen, quia in expiessione falsi, quæcunque expressio mouens principem ad dispensationem, & gratiam concedendam, efficit illam surreptitiam, & nullam, sed in taciturnitate veri, non quæcunque taciturnitas vitiat, sed duplex solum, nepe, vel illa qua tacetur verum, quod iura precipiunt exprimi, ut supra dixi-

mus; vel illa quæ ita malitiose taceatur verum, ut æquipollenter enarretur falso, quia de æquipollentiis idem est iudicium, leg. fin. ff. man. & est textus in c. si quâdo, de Rescript. vbi Monachus, qui à negotiatore monitus Papam non concessurum esse illi gratiam, & facultatem transiendi ad regulam laxiorrem, nisi sciat eum habitum dimisisse, & apostatasse, dimisit ipse cofine tunc habitum & apostatauit: obtéaque gratia, iudicata fuit surreptitia, & nulla, quia licet non enarrauerit quidpiam falso aperte, enarrauit tamen tacite, quatenus significauit non dimisisse habendum eo fine & intentione, ut impetraret gratiam: sed ob alias causas quibus multi temerè habitum dimittunt, quod erat falso: In præsenti ergo nostro casu, cum non taceatur verum per malitiam, & si non exprimunt sciuisse se aliquando cognitionem spiritualem inter illos fuisse contractam, ideo est quia cum illa scientia fuerit principio, sed non tempore celebrati matrimonij, nihil refert ad facilitatem vel difficultatem dispensationis illam exprimere, maximè quia concilium Trid. sess. 24. ca. 5. de Refor. matt. eos solum decernit spe dispensationis carere, qui intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserint, quæ verba significant sciétiam cum dolo, & malitia, qualē non interuenisse in

in casu nostro satis patet. Et ideo infra subditur, quod si solenitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabile ignorantiā habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensetur, quibus verbis colligitur confirmationē illiciti matrimonij, quae ante Concil. Trid. inclinabat Papā ad faciliter dispensandū, post ipsum concilium tetrahere, & dispensationem difficultiam reddere, cū ergo nihil malitiose & fraudulenter veri tacuerint, aut falsi dixerint, ex ijs quae mouere possent animum Papae ad difficilius dispensandum, sequitur dispensationem esse bonam & validam, arg. cap. Super litteris, de Rescript. & cap. Ad aures, de Præbend.

Confirmatur hęc nostra opinio quia imputatio est facta sine fraude, & dolo, qui ad vitiandam gratiam requiritur, dato quod matrimonium initum fuerit, cum culpa non omnino excusibili, differt enim culpa à dolo: nam dolus, scicter, & studiose semper committitur, culpa vero, aliquādo ignoranter & negligenter, vt colligitur ex D. Th. I. p. q. 48. art. 5. & 1. 2. q. 21. art. 2. & 22. quæst. 118. art. 8. Panormit. in cap. I. de commod. & cap. fin. de dispos. ubi concludit, quod licet dolus includat culpam, hęc tamē non includit semper dolum. Nau. in man. confess. c. 17. num. 177. tit. de peccatis circa depositum,

Ea autē quae videbantur oppositū cōcludere, non officiunt, immo ex dictis facile dissoluuntur, & ad primum respōdetur, Julianā sciuisse quidem cognitionem spiritualem contrahi in sacramēto cōfirmationis, sed ignorasse illā durasse post annū, qui ita vulgo apud feminas simplices suę conditionis ferebatur, vnde tēpore matrimonij celebrati, nō cogitauit de tali impedimentis, immo nec recordatus est illius, quia omnino putabat nō impeditre, quo sit ut dici non posse scienter & præsumptuose matrimonium fuisse in gradu prohibito contractum; cum præsumptio, dicat dolum, & malitiam, quae in dictis contrahentibus matrimonii nō fuit reporta. Stat autem aliquę scirenum, quoad certum effectū, & nescire illud, quoad aliud; veluti supra diximus.

Ad secundū, modo simili respōdetur, sciebat quidē cognitionē spiritualē oriri ex confirmationis sacramēto, sed ignorabat eā post trās actum annum impedire, & sic verum est dicere, quod ignorans impedimentum, matrimonio est cōiuncta. Et dato quod forte illa ignorantiā non excusat à culpa, quia poterat à confessore interrogare, vel ab alijs, à quibus facile de veritate fuisset instructa, non redditur propterea dispensatio subreptitia, cum in ea enaret veritatem, qualis est, se tempore contractus im-

RESP. CAS. CONSCIENT.

pedimentum ignorasset: adeo, vt ignorantia talis sufficiat ad hoc p̄ dicatur, neq; sciēter, neque p̄fūtū p̄tuose nup̄isse, eo magis quod tēpore matrimonij, nunquam sibi in memoriā venit dictū impedimentum, vt in casū ponitur. Et sicut qui scit, vel scire debet aliquid esse mālū, ignorat tamē pēnā ob id imposītā, si ea est extraordinaria & exorbitās & auēta, ultra naturam mali nudē considerati, nō incurrit in illam, arg. c.2. de const. lib. 6. & docet inter alios Sylu. verbo Ignorātia, §.8. Et Nauarr. in Man. confess. c.27. nu. 274. & in coment. ca. Fraternitas 12.q.2. Ita dato quod dicti contrahentes matrimonium, scire tenerentur, inualidum esse in gradu prohibito, quia tamen impedimentum consanguinitatis, quāto tempore duraret, absq;e contem̄ptu ignorant, ita si scirent dictum impedimentum esse perpetuum, & illius recordarentur, nequaquā contraxisserint, illa ignorantia sufficit, vt dispensatio obtēta sub clausula impedimenti ignorati, nō dicitur subreptitia; arg. cap. fin. qui matr. accus. pos. Et notat Innocen. communiter receptus, in cap. Si vero el.2. de sent. excom. vbi qui clericum perculsūt ignorans illum esse clericum, licet factum illud diuina lege sit damnabile & lethali- ter percutiendo deliquerit, ab excommunicatione excusatur.

Ad id tursus quod postea quæ-

ritur, obtenta à Summo Pontifice dispensatione, quo pacto debeant contrahere?

Respondetur: Primò illos debere de nouo per verba de p̄fēenti contrahere, nec sufficere quod persistant in priori cōtractu. Nam matrimonium, quod ob aliquod impedimentum est nullum, valere non incipit, nec validum aliquo modo redditur, propter dispensationē Papē superuenientē, quātūcūque cohabitatio & copula subsequatur, quia Papa nō potest supplere cōsensum iure naturae requi- situm, quale est illud quod in vero matrimonio requiritur, vt tradit Panorm. & Ioan. Andr. in cap. Ex nouo, qui filij sint leg. Quare p̄cedens matrimonium cum non fuerit validum ob cognitionem spiritualem, quæ impedit & dirim̄t, necesse est vt de nouo contrahant, & ad hoc inseruit dispēsatio à Papa obtenta, secundum omnes Theologos, in 4. sen. dist. 35. & Canonistas in ca. 1. de eo, qui dux. in matrimon.

Secundo requiritur, vt à tēpore quo notitiā habuerint p̄fati im- pedimenti, statim à thoro se disiūxerint: tum ne carnaliter vtentes, incestum formaliter & ex proposi- to committant: tum ne dispēsatio reddatur subreptitia illo concubitu, interim quod ea petitur, per scientiam non expresso.

Tertiō oportet, ytsi alter impedi- mentum

mentum nouit, altero ad hoc illud ignorante: notificetur saltē in genere ignorati, quod ante actū matrimonii nō valuit ob certum impedimentū, libereq; persuadeatur ad nouum consensum præstandū, satisq; esset si ille, qui nouit impedimentū & dispēlationē alio inscio obtinuit, diceret, suspicor, & cōscientia me premit, quod nō sis maritus meus, vel vxor mea, & quod contra dictum inter nos matrimonium aliqua ex causa nō sit validum, te igitur oro & deprecor ad quietem meā conscientiā & consolationem animi, vt si & quatenus opus fuerit, voluntariē & liberē me in coniugem habeas, sicut ego te pro coniuge habere volo & habeo: ita Caietan. tomo Opusculorum Tract. q. 2. & in summa, verbo Matrimonium pag. 9. Nauar. in man. confess. c. 22. nu. 47. tit. de impedimento criminis.

Quarto, nō est necessarium ad cōtrahēdum de nouo, vt fiat publicē denunciationes, adsitque Parochi & Testium præsentia; sed si antea publicē cum denunciatione sufficiente contraxerunt, satis erit nunc secreto inter se ipsos nouum coniugium nouo vtriusque consensu inire: vt Fœl. record. Pius V. in sua bulla declaravit.

Quinto, in huiusmodi impedimento quāuis solus Summus Pōtis ex dispensare possit: sicut & in alijs impediētibus, & dirimētibus,

nihilominus tamen si impedimentum fuerit occultum & matrimonium sit publicum, & separatio nō posset fieri absque magno scando, nec ad Papā, aut eius legatum seu nuntium potestatem ad dispensandum in tali gradu specialiter habentē accedi posset ob magnā paupertatē, vel alia legitima impedimenta, tūc & eo solo casu Episcopus posset dispensare, qua dispēlatione sequita matrimonium nouo consensu celebratum esset omnino validum, adeo quod sublata postea impossibilitate eundi ad Summum Pontificē, nō teneretur iā ad illum vterius accedere, cū verē per Episcopum sint dispensati: vt affirmant Angelus, & Sylves. verbo Impedimentum.

Et Ioan. de lign. ac Panor. in ca. Et si. §. de adul. de iudic. Et Nau. in man. confess. c. 22. nu. 86. tit. quis posset dispensare. &c.

CASVS NONVS.

Augustinus voto castitatis astrinx̄tus, cū egeat muliere, quae sui & rerū suarū domesticarū fideliter curā habeat, offertur sibi quadam in vxore, quae & quinquagenaria, & huīus voti compos, vult cum illo cōtrahere, ita ut domo, sed non in thoro cohabitent: & suum Augustinus votum omnino

RESP. CĀS. CONSCIENT.

omnino seruet, simili tamen castitatis voto illa non vult astringi idque confessori declarant.

Queritur an sic contrahendo peccati, & nolentes desistere a sponsalibus, absoluvi debant?

Non desunt, qui putent, hos posse absq; villo peccato, matrimonio coniungi, & ideo quāuis à spōsalibus nō desistant, debere absoluvi, inclinat in hāc sententiā Angelica, verb. Matrimoniu, 3. §. 1. & Calderinus in c. Rursus, qui Cler. vel non. à quib. non lōge est Nau. in man. confess. c. 16. nu. 30.

Rationes quē huic opinioni fuent sunt hæ præcipue.

Tū quia essentia matrimonij, cōsilit in mutuo vtriusq; consensu de p̄senti, quo se alter cotiugum alteri tradit; operatio vero, seu v̄sus matrimonij quoad copulā est quid cōsequens: vnde ante copulā, est verū & ratū matrimoniu, ac sacramentū: gratia enim sacramentalis tūc cōfertur, cū consensu ambo-rū coniugū interueniunt: dicente P. August. in lib. de bono coniugali c. 18. in nuptijs plus valet sanctitas sacramēti, quā fecunditas ventris; Et D. Chryostomus super Matth. recitat q; 2. q. causa 27. Matrimoniu non facit coitus, sed volūtas: & contrariū fuit h̄eresis Vuitcleff. vt refert Tho. Vuald. to. 2. de sacram. c. 130. cū igitur copula carnalis sit illa, quæ aduersatur voto castitatis,

nō autē mutuus charitatis, seu co-habitationis affectus, sequitur hos volētes cōtrahere ea intētione cognita & expressa vt cohabitēt, sed non commisceantur, nihil agere quod voto castitatis repugnet, ac proinde non peccare.

Tum secundo, quia tota ratio quare habēs votum castitatis, etiā cū animo non consumandi matrimonium contrahēdo peccaret, ea esset, quia sponsam decipit, & magnum damnum ei infert, quippe quē non ita facile nubet ob suspicionem copulæ cum marito habitæ: sed hāc omnia cessant in casu proposito, quia mulier scit votū, & eo animo nubere vult, vt illud à marito seruetur: scienti autem & volenti, nulla sit iniuria, de reg. iur. li. 6. ergo sic contrahentes non videantur peccare.

Tū tertio, quia beata Virgo, vērū matrimoniu cōtraxit cū Ioseph, & tamē votū virginitatis emiserat, cuius fuerat conscius Ioseph: illa enim verba dicta ad Angelū. Quomodo fiet istud, quia virum nō cognosco, aperte declarant, beatam Virginem statuisse, votoq; fitmisse maritalem concubitu effugere: vt declarat D. Thom. 3. p. q. 28. art. 4. existimare autem beatam Virginem in celebrando coniugio peccasse, h̄eresis esset manifesta: igitur matrimonium non repugnat voto castitatis, quoties animus illud cōsumandi deest.

Tum

Tum quarto, quia si aliqui ea conditione contraherent, & unus diceret alteri, contraho tecum si voto te prius castitatis sic obstrinxeris ut nunquam à me debitū petas, nec illud mihi reddas, hi profecto nō peccarent, quia conditionē honestā & possibilē apponunt; matrimoniumque esset verū, eo quia id quod cōtracto matrimonio accidere potest, nō illud vitiat, actus enim subsequens & futurus, qualis est copula, non irritat nec inficit actum sacramentalem præteritum matrimoniale, qui consistit in mutuo consensu de præsenti, sicut igitur possunt coniuges antequam in thoro eodem conueniant, votum castitatis emittere absque illa culpa, & permanente matrimonio in suo robore. ita possunt ante quam contrahant, emittere votū de seruanda castitate, & cum proposito ac promissione illam seruādi, matrimonium absque peccato celebrare: fauet huic opinioni Scotus in 4. sent. dist. 30. q. 2. & Palaudanus ea. dist. q. 2. Tabien. verb. Matrimonium 2. q. 5.

Sed his non obstantibus, contrarium nos verius esse assertimus: quod habens votum castitatis, cōtrahendo matrimonium etiā animo non consumandi, quātūcunq; vterque coniugū in tali voto consentiat: peccatum cōmittit mortale: ita sentit Richardus in 4. dist. 28. q. 4. ar. 2. Adrianus in tract. de spon-

quæst. 9. D. Bonaventura in 4. sent. dist. 28. q. vlt. & eam esse D. Thom. ea. dist. ar. 4. ad 3. tenet Sotus in 4. distin. 29. q. 2. art. 3, concl. 2. & dist. 30. q. 1. ar. 2. Syluester verbo Matrimonium. 7. q. 5.

Probatur hæc sententia. Primo, quia votū castitatis opponitur ex diâmetro matrimonio: in castitatis enim voto, includitur nunquam se polluere amplexu carnali; sed hoc contrariatur fini & fidei matrimonij: fini, scilicet generationi: & fidei, quam coniuges sibi inuicem dant persoluendi debitū. Nā licet de ratione, matrimonij nō sit carnalis copula; est tamen de ratione & substantia eius, posse vti illa, sicut de definitione hominis, non est vti ratione, sed posse vti illa. Et ita Nicolaus Papa in ca. suffi. 27. q. 2. affirmat substatiā matrimonij cōsistere in traditione mutua proprietū corporū & animorū, qua scilicet, unus alteri potestatem sui facit tam in reliquis obsequijs rei familiari annexis, quam in illo vsu & commercio carnali, ad quod matrimonium ordinatur: dicente D. Paulo prima ad Corin. cap. 7. Mulier non-habet potestatem sui corporis sed vir: ac si diceret substatiā matrimonij in hoc cōsistere, vt vterq; coniugū, potestatē habeat, & ius vtēdi altero, ad finē generationis: igitur cum castitatis voto aduersetur matrimonij, sequitur peccare mortifere, qui

Y 4 astrictus

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

astrictus tali voto, matrimonium contrahit.

Secundo, quia omnis conditio matrimonio opposita, quę est cōtra substantiā eius, vitiosum & irritum illud reddit, vt habetur in ca. fin. de cond. appo. Nā cum vnum quodq; per suum contrariū corrūpatur, & substantia matrimonij, in tribus maximē cōsistat, nēpe in perpetuitate, generatione, & fide: ille qui sub cōtrarijs cōditionibus cōfentit, nequaquā matrimonialē cōfensum prestat; quo fit, vt si sic cōtrahat, culpā incurrat lethiferā, ob iniuriā sacramēto illatā. Sed si quis contraheret sub conditione nunquā reddēdi debitum, nequaquā illud esset matrimoniuī, & peccatū esset, sic contrahere, cum per talē conditionem contractui apposita, non solum excludatur carnalis copula, sed etiā trāslatio corporū in alterius potestate cōtra vinculum cōiugale: tollitur enim per talē cōditionē tam v̄sus, quā potestas ad v̄sum, quę essentialiter includit in matrimonio vt supra diximus. Igitur cum in voto castitatis alteri coniugi expresso, includatur diēta cōditio: sitq; non aliter, ac si esset apposita: inde est quod cum tali voto cōtrahens, iniuriā facit sacramento, & quāuis in casu quo votū non fit alteri sposo cognitū, nec in illud consentiat, matrimonium reneat: vt declarant doctores in 4. Cen. dist. 26. si tamen utique in cō-

trahendo sic conditionaliter consentiant, matrimonium nullū erit, vt declarat Sotus vbi supra.

Cōfirmatur, quia veluti illa cōditio, si sterilitatē procuraueris, est matrimonio cōtraria illudque irritum reddit, & sic contrahentes lethale crimē perpetrarēt, nō aliā ob causam, quā quia illa conditio, est generationi, quę possibiliter in matrimonio includitnr repugnās ratione, cum hæc, si nullo nos amplexu matrimoniali cōiungamus, aduersetur possibilitati generationis, matrimonium nullum efficiet: includitur siquidē in natura matrimonij, vt duo sint in carne vna, nō modo per affectum amoris, quo pacto pater familiā diligit, sed per potestatē coniunctionis & copule carnalis, & video cōditio impossibilitans v̄sum coniugalē, seu actum copulae, tollit potestatē, seu facilitatem ad illum, ac per consequens tollit matrimonium.

Præterea matrimonium quamvis nō includat consensum formalē & expressum, in carnalē copulam: includit tamen implicitē & virtualiter consensum in illā: nam secus, germani possent inter se se connubium inire, imo pater & filia, cum seclusa copula, reliqua omnis habitatio sit eis iure naturæ & Canonico licita: sed voto castitatis contrariatur vterque consensus, habenti siquidē tale votum nō solum illicitum est in carnalē copulam

pulam formaliter, & expressè consentire, verum & potestatem sui corporis in eum usum alteri tradere, ponitur enim per hanc traditionem, in alterius voluntate id facere quod voto repugnat: igitur habens votum castitatis, si contrahit animo etiam non consumandi contra votum emissum agit, ac proinde mortaliter delinquit.

Corroboratur nostra hec sententia, auctoritate D. Hieronymi quem refertur 27. dist. cap. Vouentibus, sic enim ait. Vouentibus virginitatem, non solum nubere, sed velle nubere, danabile est, ac si diceret, quod non solum nubere ad usum copulae, sed etiam velle nubere ad traditionem corporis in illum usum, quantumvis ipse usus non sequatur, damnabile est illi, qui voto castitatis seu virginitatis est astricatus.

Itē D. Paulus prima ad Timot. cap. 5. inquit, adolescentes viduas deuita, cum enim luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt habentes damnationem, quia primā fidem irritam fecerunt, quo loco aperte loquitur de viduis, quem votum castitatis simplex emiserant.

Accedit, quod Bonifacius de voto, cap. vnicō lib. 6. & Alexáder 3. cap. consuluit, & Cælestinus cap. Rursus, qui cler. vel vroucht, decernunt absolute, eum qui votum emisit, si matrimonium contrahat, peccare. Illudque esse impedimentum, & si non dirimens, tamē im-

pedies, nihilque distinguunt an id fiat animo consumandi, vel secus.

Nec ea, quae in contrarium aducebantur, sunt magni roboris, quinimo facile ex ijs, quem diximus, omnia dissoluuntur.

Ad primum admittimus, operationem, seu usum matrimonij, qui in copula carnali consistit, non esse de essentia matrimonij, nec consensum formalē & expressum in illam, esse necessarium: nihilominus cum traditio utriusque conjugis in usum illum saltē possibiliter & virtualiter, sit de essentia matrimonij, & huiusmodi traditio in ordine ad talē usum, aduersetur voto castitatis, idcirco habēs tale voto, si contrahat, etiā animo non consumandi, peccat mortaliter, & si contrahat animo non tradendi corpus ad illum usum, non cōficit matrimonium, quia deest consensus matrimonialis, cuius proximū & formale obiectum est traditio corporis ad usum generationis.

Ad secundum respon. habent voto castitatis, si uxorem ducat, non solum peccare ob illas causas, sed etiam ob iniuriam, quam facit sacramento, quod cum cōsistat in consensu traditionis corporis in ordine ad copulam, iste, ratione voti, non potest absque mortali culpa talem consensum praestare, quia voto castitatis excluditur non solum actualis copula, sed potestas seu voluntas ad illam.

Ad

RESP. CAS. CONSCIENCE

Ad tertium dicimus, Beatam Virginem non habuisse votū absolutum sed conditionatum virginitatis antequam nupsit Ioseph: sed habuit solum propositum firmum illam seruādi; quatenus Diuinę voluntati placuerat, cui in omnibus erat subiecta. Emisitamen votum absolute insimul cum Ioseph post nuptias, post quas, votum seruandę castitatis, non irritat contractum matrimonij: vnde in cap. Beata Maria 27.q.2.D.P.Aug. non dicit beatam virginem voulisse virginitatem ante quam nubaret, sed quod proposuerit permanere s̄per in virginitate, nisi Deus aliter reuelaret, propositum autē quantūcunque firmum & deliberatum absque promissione, nō sufficit ad votū; vnde crediderim Beatam virginem per reuelationē nupsisse Ioseph: & nequaquam habuisse assensum expressum & formalem in copulam: Tum quia iste ad matrimonium non requiritur. Tum quia talis expressus consensus, proposito, & desiderio firmo, ac liberato perpetuæ virginitatis interioris seu mentis derogat: Beata autem virgo fuit non modo corpore, sed mente semper virgo, habuit tamē assensum explicitum & formalem in traditione sui corporis viro ad usum coniugalem si Deus aliud non iusisset, sed quia per spiritum Sanctum certa erat, maritum nūquam exacturum de-

bitum coniugale, imo emissuros ambos post celebratas nuptias votum, de nec petendo, nec reddendo debitum, sed virginitatem seruandam perpetuam, ideo pertalē absolutam traditionem sui corporis viro, nihil de perpetua virginitate etiam mentis, est detractum Sotus in 4. sent. dist. 30. q. 1. ar. 2. sequens D.Thom. 3. part. quæst. 27. art. 4.

Ad quartum Respond. illas conditiones, cum sint substantiae matrimonij contrarię, illud nullum reddere, quamuis sint honestæ. Nam matrimonij coniunctio seu contractus, non est ad cohabendum quomodo cunque & qualitercunque, sed cum traditione corporis, & facultate vtendi illo ad generationem: quamvis postea matrimonio factō liberum fit coniugibus vtī hac facultate possintque mutuo cōsensu usum illius renunciare: quo fit vt votū castitatis possit emitti post matrimonium contractum, post translatam scilicet potestatem unius in alterum, quia possunt se sua sponte priuare usum illius & ius suum renunciare: sed hoc votum non possunt emittere nec apponere in contractu matrimonij, quia expressio illius conditionis contrariatur pacto matrimoniali, & consensui cōiugali, implicat siquidem velle nubere, & nolle dare coniugi facultatem sui corporis; in qua facultate includitur

ditur virtualiter copula , saltē quo ad potentiam.

In casu igitur proposito , confessor suadebit Augustino , vt in voto castitatis permaneat , & neutiquā vxorem ducat , imo adiecta illa cōditione eademque expressa , matrimonium esse omnino inualidū , & si à contrahendo nolit desistere absolui non posse , cum sit impēnitens , hoc est habens propositum non disistendi à peccato .

DECIMVS CASVS.

MAtthias votū emiserat à multis annis de non perpetrando quodam viō , sub pœna offerēdi duos cereos altari Beatae Virginis , & cum huius voti non fuerit recordatns , durante Iubilao , quo cōcedebatur facultas cuiuscunque voti cōmutandi (Religionis & Castitatis exceptis) postulat nunc à confessore ut illud sibi cōmutet virtute præteriti Iubilai .

Queritur , an posſit & in quid debeat à confessore commutari ?

Ratio dubitādi in præsenti casu ex multis sumitur . Primo quia non minorem iurisdictionē postulat absolutio ab excommunicatione sedī Apostolice reseruata , quam voti simplicis commutatio , quia illud solius est Papæ vel eius qui potestatem ab ipso peculiarter habet , sed voti simplicis commutatio (exceptis quinque

nempe religionis , castitatis , Peregri nationis in Hierusalem , Com postellam , & Romam) spectat ad Episcopum vel ad habentem iuri sictionem episcopalem , vt cum D.Th. afferunt omnes Theologi 2.2.q.88. ar.12. & cum Innocentio omnes canonistæ in c.1.devoto .

Sed si quis absolitus per Iubileū ab omnibus reseruatis excōmunicationibus , postea transacto Iubilō recordatus alicuius quæ si bi illo tempore confessionis non venerat in mentem : potest absolu ui non modo ab eodem confessore , sed etiam à quo cunque alio approbato : eo quod per priorem ab solutionem virtute Iubilē datam fuit omnis reseruatio à peccatis usque ad illud tempus commissis omnino sublata : Nec Papa illam reseruationē voluit amplius quod ad penitēti illius peccata retinere , sed cōfessori virtute Iubilē electo cōmisit , qui absoluendo per potestatem Iubilē , voluit & voluisse debuit , gratiam absolutionis ad omnia reseruata extendere ; & sic dempta reseruatione , remanet simplex mortale peccatum ; à quo per quemlibet confessorem absouli potest , vt ait Palud. in 4.sen. d.18.q.2.Syl.cōfessio 1.q.4. Angel , eo.n.12. Caiet. eod.verbo confess. igitur videtur quod à simili , poterit commutari votum , cuius si pænitens recordaretur commutatum fuisset tempore Iubilē .

Et

RESP. CAS. CONSCIENC.

Et corroboratur hęc eadem ratio: quia difficilis est absoluere à referuatis Papę, quam commutare votum, cum illud sit in materia odiosa, hoc autem non:imo est in causa gratiofa, in qua priuilegia ampliari debent: cum ergo per Iubileum possit quis absolui non modo ab his referuatis, quę aetu confitetur, sed ab omnibꝫ oblitis quo ad communicationem votoru gratiam communicationis consequi, tam quoad expressa confessio ri, quā quoad ignorata seu obliita.

Præterea si iste Matthias peti-
jisset à summō Pontifice authorita-
tem commutandi omnia sua vota
facta, camque summus Pontifex
cōcessisset quo ad vota emissa, sed
non emitenda, nulli profecto es-
set dubium posse hunc, nō modo
intrā commissionis terminum, sed
semper, votum, cuius fuerat obli-
tus commutare, cum intentio sū-
mi Pontificis ea fuerit, vt commu-
tare ille possit omnia vota ante di-
ctam gratiam emissā: cum igitur il-
lud votum, quod à memoria ex-
cederat sit præteritum; & vt sic sub fa-
cultate commutationis obtenta
deciderit, videtur quod eadem gra-
tia quantum ad commutationem
perduret usque ad tempus illud,
quod durat recordatio illius voti
præteriti.

Adde quod sicut dolus nemini
prodest, ita vbi nec iste interuenit,
nec culpa aliqua, iniustum videtur

pēnam imponere: sed Matthias nō
omisit dolosè commutationem
voti, imò fecit quod potuit, vt sibi
in mentem veniret tempore Iubi-
lēi illud votum sed non potuit re-
cordari: igitur cum neque ex culpa
neque ex negligentia sed ex pura
& simplici ignorantia seu obliuio-
ne, votum quo erat astrictus non
commutauerit durante Iubileō,
vbi commutandi data sibi erat fa-
cultas, videtur posse adhuc per eā-
dem, transactō Iubilei termino id
ipsum votum oblitum commuta-
re; cum respectu talis voti cōcessa à
Pontifice gratia, nō obtainuerit suū
effectum, aliás illa obliuio, & incul-
pabilis ignoratiā, esset ei causa hu-
ius pēnae, vt gaudere priuilegio ul-
terius non posset, & maxime cum
cessāt cœla priuilegij, cesset illud:
si est dānosum, aliter non; vt Ber.
inquit. II. quæst. I. cap. generaliter.

Deinde fauores sunt amplian-
di & priuilegia quę non præjudic-
ant iuti alieno sunt largissimè in-
terpretanda, cap. cum dilectus de
don. ff. deconst. prin. l. Beneficia: cū
ergo commutare posse vota, in-
dulto Iubilei, concessum sit in fa-
uorem penitentis lucrantis dictū
Iubileum: non videtur hęc ampla
facultas limitanda, vel contrahen-
da ad tempus in Iubileō præscrip-
tum, sed etiam ultra extendenda.

His tamen non obstantibus ve-
ritas est indubitata, nō posse Mat-
thiam, dictum votum oblitum
extra

extra Iubilei tempus commutare.
Nec commutationem esse validā,
dato etiam quod eidem confessori
cui tempore Iubilei est cōfessus,
denuo confiteatur.

Pro cuius veritatis elucidatione prenotandum hoc vnum est,
quod qui Iubileum lucratur, non
est ipso factō à suis votis liber, sed
indiget, vt per confessorem libere-
tur commutatione aut dispensatione iuxta facultatem in bulla cō-
cessam cum enim in nullo Iubileo
Papa commutet absolute vota, aut
in eis dispenseat; sed solum potes-
tatem det confessori hęc faciendi:
propterea nisi a confessore & in cō-
fessionis actu, illa commutatio &
dispensatio fiat, non remanet pē-
nitens a votis emissis solutus. Ma-
ximum enim discrimen esse con-
stat inter hoc, quod est Papam cō-
mutare autoritatē sua, & ex se ip-
so alicuius vota, vel dare potestatē
confessori illique committere vt
eadem commutet: vt declaratur
in cap. gratum, & cap. relatum. de
offic. deleg. & cap. Si cui nulla: de
præben. libr. 6. In Iubilē igitur cū
potestas commutandi vota com-
mittatur confessori, necessarium
est, vt penitens in cōfessionis actu
perat ab ipso; vt hoc & illud votū,
quo lesentit esse ligatū, commutet
in alia pietatis opera. Nisi enim cō-
fessarius fuerit requisitus, & vota
illi sint manifesta, imò dato quod
ea nouerit & a penitenti sit requisi-

tus si ob caussam aliquam etiā iniu-
stam vt ex odio, vel ira, illa vota nō
commutet, & si aliás ab omnibus
peccatis, quamvis reseruatis absolu-
uat, & penitens indulgentiam ple-
nariā allequatur, vota ipsa adhuc
non minus quam antea in primō
suo robore perseuerant. Nauat. in
man. c. 12. n. 79.

Secundo notandum est, quod
& si sacerdos quicunque etiam nō
presentatus, nec ad confessionem
admissus possit in articulo mortis
quęcunque penitentem volentē
ei confiteri a quoque peccato
& excommunicatione sedi etiam
Apostolicę reseruata absoluere
non tamen potest, vel in illius votis
dispensare, vel eadem commutare:
quia in Conc. Trid. sess. 14. de
Refor. cap. 7. conceditur solum
peccatorum & censurarum absolu-
tio, non autem votorū cōmutatio
aut dispensatio: quia prælatis tantū
cōuenit ecclesiasticis, vt qui in ec-
clesia militante Dei vicem gerunt
& quod illi acceptum gratumq; sit
determinare possunt, iuxta doctrinam.
D. Th. 2. 2. q. 88. ar. 12. Et hinc
fit quod cum hęc cōmutatio vel
dispensatio sit actus iurisdictionis
ecclesiasticae, nec pendeat a voluntate
illius qui votit, sed a potestate
quę est in prælato ecclesiastico, da-
ta sibi, vel a Christo Domino, vel a
sumo Pontifice, possunt dicti præ-
lati ecclesiastici, vota subditorum
commutare, & in illis dispensare
fine

RESP. CAS. CONSCIENT.

sine consensu interueniente eius qui votum emisit, adeo quid licet voulens tempore quo cum ipso dispensatur, nolit dispensationem acceptare, nihilominus dispensatus semper manet, vt ostendit D. Th. in 4. sen. dist. 38. q. i. ar. 3. Caiet. Tomo 2. opusculo 11. quæst. i. Sylu. verbo. votum 4. quæst. pri&ca. Angelus verbo votum, §. 26. Sotus de iust. & iur. libr. 7. question. 3. articul. primo. Nauar. in man. confess. cap. 12. n. 78.

Tertio præsciendum est cōmutationem dispensationem, & irritationem, inter se maximè differre: Nam irritatio, est uotum tam quo ad obligationē, quam quo ad materiam ex beneplacito voluntatis cassum, nullūq; reddere; exempli gratia: si puer ante annos quatuordecim votum emitrat, potest pro libito pater, illud irritare: ita vt iam non teneatur puer, ad implere ipsum, vel aliud loco illius. At dispēsatio, est sublatio voti ob id quod causa ob quam f. etum est iā tunc non videtur honesta, & decens: vt cum subditus vouet & prælatus de cernit, ac determinat illud votum in tali materia nō esse obligatoriū ex indecentia quā cōtinet pro nūc dicta materia, vt quæ est vel inutilis vel mala, vel impeditiva maioris boni: vnde sicut irritationē nō alia requirit causam quam voluntatem irritantis, ita dispensatio exigit semper causam iustum, scilicet necessitatē aut utilitatem dispensati, aut Reipublicæ: commutatio autem, est annullatio obligationis voti in una materia, cum ligamine & obligatione ad aliam vel meliorē vel vel æquē bonam. Et tunc melior requiritur, quādō sine aliqua causa ex mera voluntate est facienda cōmutatio: tuncvero exigitur eque bona, quando ex causa rationabili fit cōmutatio; vt declarat Caiet. 2.2. q. 37. ar. 12. Paludanus cum alijs Theolog. in 4. sen. dist. 38. q. 4. glo. & canonista, ca. Manifestum 33. q. 5. S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 6. Vnde infertur, non esse verum id, quod tenuit Sotus lib. 7. q. 4. ar. 3. de iust. & iur. illum qui habet potestatem ad dispensandum, quod magis est; habere etiam ad cōmutandum, quod minus est. Nam & si hēc Soti opinio, veritatē forte habeat, quo ad illos qui authoritatem dispensandi habent iure communī, tanquam ordinarij, vt sunt Episcopi vel habētes quali episcopale, iurisdictionem vt Religiosorū Praelati; Nequaquam tamen est vera, quo ad illos qui per Iubileū seu priuilegium speciale, tanquam delegati ex commissione, eam authoritatem habent, vt sunt confessores a penitentibus electi, arg. ca. priuilegia, 3. dist. & cap. sanē, & cap. Potro de priuilegijs, & declarat Decius, in cap. 1. de Rescript. vbi inquit priuilegium quod operatur contra ius, esse strictē interpretandum

dum, capit. de Privilegio.

His explicatis, Probatur, non posse Matthiam transacto Iubilæo votum oblitum commutare.

Primo, quia potestas commissionis non extendit ultra limites in ea prefixos : de offic. deleg. cap. i. & cap. Prudentiam, sed limites Iubilæi, sunt duæ hebdomadæ, & in his inclusuè datur authoritas confessori commutandi vota: ergo transacto tali tempore, expirat dicta facultas, nec ulterius habebit iam confessor authoritatem commutandi.

Secundo, quia ratio tota ob quā ille qui fuit oblitus peccati referuntur, si tempore Iubilæi non est ab eo absolutus, quia illud non fuit confessus, potest ab illo postea à quoconque confessore absolvui, ea est, quoniam referentio est, per Papam sublata, & intentio confessoris fuit per potestatem sibi à Papa datam, omnem reservationem tollere, quia hæc impediebat assequitionem Iubilej, & propterea uniuersaliter absolvuit ab omnib⁹ sedi Apostolice referuntur. Vnde si confessoris intentio limitaretur solum ad hoc, & illud, nec vellet absoluere à reliquis, non remaneret penitentes ab his absolutis : quia effectus commissæ authoritatij pendet ab intentione confessoris cui est commissa, cum igitur intentio confessoris in casu presenti, non fuerit commutare alia vota præter illa

quæ sibi in confessione fuerunt proposita, & quæ actu commutauit, vt satis patet: sequitur manifestè, votum illud oblitum non posse iā extra tempus Iubilæi nec ab eodē confessore cuius commissio iā expravit, nec ab alio qui nō habeat ad id speciale authoritatē commutari.

Confirmatur hoc argumentū, quia post absolutionem à peccatis factam, virtute Iubilæi, verum est dicere, quod iste confessus absolutus, non habet iam impedimentū quo minus indulgentias lucretur, ac proinde nec habet casum referuntum Papæ : quia excommunicationis, & referentio impediunt gratiam, vt quæ semper supponunt peccatum mortale; vt habetur ca. Nullus, & c. Nemo 2. q. 3. sed non est verum dicere quod habeat votum illud oblitum commutatum, cū votū non impedit assequitionem indulgentiæ, & confessor nō commutauerit omnia, sed ea sola quæ sibi fuerunt proposita: ergo sicut pœnitens si maneret adhuc in excommunicatione vel in casu referuato à quo non esset absolutus, non possit transacto Iubilæo absoluui, ita manente voto incommutato persistet eq; in sua ui, & robore finito termino Iubilæi, nō poterit ultius de nouo commutari.

Tertio, si alicui committeretur facultas cognoscendi & definiendi in termino trium dierum controversiam versantem inter duos, ita

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

vt transactis illis tribus diebus ex-
piraret commissaria facultas , & post
iudicatam causam finitoque com-
missionis termino , alter contra
quem est data sententia , vellet ad-
ducere de nouo ratione , vel scrip-
turam aliquam , cuius fuit oblitus , &
de qua si recordaretur intra termi-
num , obtinuisse proculdubio fa-
uorabilem sententiā : Non poterit
iam Iudeus commissarius , de ratio-
ne illa oblitera cognoscere , nec quid
piā in causa illa agere , Arg. de offic.
Dele.ca.de causis . Ergo à simili , cū
à summō Pontifice cōmissaria sit po-
testas confessori , vt intra terminū
Iubilæi commutet pænitentium
vota , sequitur expirato Iubilæi té-
pore , non posse vterius confessio-
rem oblitera vota commutare : quæ
tamen posset , durate sua commis-
sione permutare , & commutare ,
arg.c. in literis de offic. Deleg. vbi
dicitur quod ex quo iudex delega-
tus per se , vel per alium , senten-
tiā executioni mādauit , vel mā
dari præcepit , eius authoritas , & ciu-
tisdiictio cessat , quia semel est offi-
cio suo functus .

Tandem commutatio requirit
notitiam voti ; nullus enim com-
mutat id quod omnino ignorat :
quia non potest quis discernere an
res commutanda æquiualeat cō-
mutatae , si illius cognitionem non
habet , sed confessor durante tem-
pore iuris dictionis dat e sibi per Iu-
bilæū , nullā penitus habuit notitiā

de voto à Matthia factō : nō igitur
aut actu aut virtute tale votū intē-
dit cōmutare , & proinde neq; po-
terit transacto Iubilæo cōmutatio-
nē facere , quia si id posset , eo esset
quia virtualiter saltē illud cōmuta-
uit tempore Iubilæi : sed vbi defuit
intentio commutandi , deest etiā
virtualis commutatio : quare dicē-
dum est , nec eundem confessore ,
nec alium , nisi de nouo facultatē
ad id habeat , posse voti illius obli-
ti commutationem facere .

Crediderim tamen si pænitens
à confessore petat , vt omnia eius
vota commutet de quorum nu-
mero non recordatur expresse , re-
cordatur tamē illa esse talis , & talis
obiecti : & confessor dicat pro om-
nib⁹ tuis votis , facies hoc , & illud ,
valida erit commutatio , nec pæni-
tens recordatus postea expresse &
distinctē de numero votorum , in-
digebit alia cōmutatione : exempli
gratia , erat Matthias infirmitate
graui oppressus , multaque emisit
tunc vota devilstādis pluribus san-
ctorum ecclesijs , & nunc ad pristi-
nam sanitatem reuocatus , non ha-
bet in memoria ecclesias , nec nu-
merum earum , vultque ber Iubi-
læum commutare hæc vota , quæ
sic confusè & adunatim exponit sa-
cerdoti , vt qui de singulis expresse
& distinctē non est memor : pote-
rit tunc confessori facultate Iubilæi ,
vota illa commutare , quæ illi sunt
cognita quo ad obiectū , quamvis
non

non sint expressa nec satis cognita quoad numerum, valebitq; adeo dicta commutatio, vt nō indigeat pœnitens etiam si postea extra Iubilei tempus numerus votorum expressè & distinctè in memoriam redeat, aliam petere commutationem; sed omnia quamuis oblita illius tamen obiecti sunt virtute Iubilei permutata, cò quia confessoris intentio fuit, omnia illius generis & obiecti commutare, & sic quamuis actualiter feratur ad solum expressa, virtualiter tamen fertur etiam ad oblita: cum hæc & illa differant solū numero, sed non obiecto & tam voluntas pœnitentis, quam cōfidentis, fuit omnium illius speciei, & obiecti commutationem facere.

Ea vero que initio positi casus dubia videbantur, facili negotio dissoluuntur. Nam dispar est ratio in absolutione à casibus reseruatis & in commutatione seu permutatione votorum; eo quia casus reseruatus, est impediens gratiam & indulgentiarum assequutionem, & ideo quia confessoris intentio est absoluere pœnitentem ab omni impedimentoo gratiæ, & habile illum reddere ad indulgentias Iubilei: hinc est quod ipsum absolvit ab omni excommunicatione, & reseruatione qua erat ad illud usq; tempus constitutus & ligatus.

Imo quia reseruare casum aliquem non est aliud, quā potestate

illum absoluendi sibi retinere nec alijs communicare: hinc sit, quod eo ipso quod Papa dat authoritatē per Iubileum confessori, vt ab omnibus eidem reseruatis absoluat: Iam reseruationem ab illis peccatis tollit, & facultatem absoluendi electo confessori cōmittit, ac propterea confessor absoluēt ab omnibus, tollit ligamen excommunicationis, & reseruationis actualiter à confessis, & virtualiter ab oblitis, quæ si post modū in memoriam redeat, tenetur quidem pœnitens ad eadem confitenda, vt sacramentalē absolutionē accipiat, quoniā per contritionē condonata fuerūt quatenus includebat propositum illa confitendi cū in recordationē venissent, sed vota emissa, quia nō contrariantur gratiæ, nec reddunt pœnitentē inhabilē ad consequendum Iubileum, idcirco confessor cōmutans ea quæ sibi exprimūtur, non intendit cōmutare illa quorū non est conscientia: nec Papa dans facultatem confessori ad communandum, intelligitur communasse statim; sed cōmittit id confessori, qui rationabiliter mādatū exequatur, & causa cognita cōmissionē exercat: quare oblitum votum, cum non cognoverit, ac proinde, nec actu, nec virtute illud cōmutauerit, in suo permanet robore.

Ad primum igitur patet iam ex dictis solutio. Non enim valet argumentum à casibus reseruatis, ad

RESP. CAS. CONSCIENT.

vota; inter, quæ tā quoad assequutionē Iubilei, quā quoad intentio-
nē confessoris & Pape, dispar ma-
ximè est ratio, reseruatio enim ca-
sus impedit absolutionē à tali ca-
su, ac proinde gratiam sacramen-
talem & assequutionē Iubilei præ-
cipientis confessionē, & ex conse-
quenti absolutionem ab omnibus
peccatis: sed votum, nec contraria-
tur gratiæ nec Iubileō; item Papa in
gratiā pœnitentis volentis lucrari
Iubileū, & consitentis sacramé-
taliter, tollit reseruationē à pecca-
tis suis ita, ut verū sit dicere, quod
nullū illius pœnitentis, & confessi
peccatum est, cuius reseruationem
sibi iam reserueret Papa, sed absolu-
tē, & plenē datur potestas confes-
sori absoluendi ab omnibus: sed
non sic de votis, non enim eorum
obligationē Papa per Iubileū tol-
lit: neque hanc in aliam cōmutat:
sed cōmitit id confessario, qui po-
testate delegata commutet, quæ
commutatio cum requirat. tum
cognitionem rei in quam permu-
tatur, tum rei permutatæ notitiā,
non extendit ad vota oblita, &
confessario incognita.

Ad confirmationem dicimus,
id non prouenire ex difficultate,
sed ex limitata commissione, quæ
datur confessori intra tempus Iu-
bilei, & quia reseruatio per Iubi-
leū, tollitur à Pape, sed per ipsum
non sit voti commutatio, ut supra
diximus.

Ad aliud respōdetur, disparem
esse gratiam, qua Papa à se ipso cō-
mutat vota, potestate sua ordina-
ria, & qua cōmittit confessori cō-
mutanda, quæ est potestas delega-
ta: nam in primo casu intentio Pa-
pa si extēdatur ad omnia tam ex-
pressa, quā exprimēda, erūt etiam
oblita cōmutata, sed in secundo ca-
su, cū cōmissio data confessori sit li-
mitata, tā quoad tēpus scilicet intra
terminum Iubilei, quā quoad mo-
dum, ut scilicet cōfesso permuten-
tur, non extendit confessoris in-
tentio & authoritas, nisi ad ea quæ
confessus intra dictū tēpus expri-
mit, & confessor commutat.

Ad tertium dicitur, quod Matthias
ob talē ignorantiam non incurrit
nouam pœnam, sed quia Iubileū
expirauit & tempus commissioneis
est finitum, manet in eadē obliga-
tione voti, in qua prius erat: adeo
quod ex obliuione illa, non incur-
rit pœnitens aliquam pœnam; sed
quia in cōfessore cessauit & expira-
uit cōmissio, & authoritas cōmu-
tandi, ideo ex defectu potestatis
ipsius confessoris, oritur, quod nō
possit fieri commutatio.

Ad vltimū dicitur, primo: quod
privilegium contrarium iuri com-
muni debet stricte interpretari, ut
minus derogetur iuri cōmuni, quā
sit possibile, ut notant Iurisperiti in
cap. Cum dilectus, de donat. & ca.
Cū dilectus, de consue. & cap. Pri-
uilegia, dist. 2. iam autem cōfessore
quem-

quilibet posse cōmutare vota aduersatur iuri communi, cap. 1. de voto & voti redemptione: Respōdetur etiam, quod quando Priuilegiū habet tempus annexum quo duret, non extenditur vltra illud, & standum est determinato tépori, C. de prēci. impe. offe. l. quoties. Et cum hoc priuilegium de commutandis votis arctetur ad dieslubilei, nequit vltra illos extendi.

Aduertendum est tamen pro maiori huius casus elucidatione, quod votū emissum à Matthia de nō perpetrando quodam vitio, est adeo obligatorium, vt si illud trāsgrediatur non satis sit vitiū & peccatum ipsum cōfiteri, sed necessario debeat circumstantiam voti explicare. Nam licet materia propria voti, sint opera cōsilij ad quę alias homo nō tenebatur, subesse possunt tamen voto tanquā matetia apta, ea etiā quę sunt præcepti, vt docet D. Th. 2.2. q. 88. ar. 2. & Caiet. ibi. S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 1. vnde si quis voulit nō fornicari, vel non adulterare, duplice vinculo ad hoc astringitur, altero castitatis ratione præcepti. Altero religionis, ratione voti, qua propter vtrūque tenetur in cōfessione explicare, cū sit circumstantia trahēs fornicationē ab specie castitatis ad speciem religionis, contra quod male sentit Tabiena, verbo Votū, 1. q. 2. & nō nulli alij vt refert Nauarr. in man. confess. cap. 12. n. 25. & 34.

Quod si queratur à quo possit & debeat hoc votum commutari siue dispēnsari? Respōdetur quod ab Episcopo vel habente ad id iurisdictionem, vt supra diximus. Nā licet Prælatus Ecclesiasticus nequeat tollere obligationem quā subditus ad illud vitium non cōmittendum diuina lege restringitur, eam tamen obligationem nouam, quā per votū factū adiecit, tollere & commutare potest, quia cum neq; voulentis prudētia tāta semper sit vt votum matura cōsultatione suscipiat, & res etiam humanae quotidie subinde mutētur, adeò vt necessum sit id, quod quis voulit, retractari, cuius retractationis ipse voulens non potest esse cōpetens iudex, cum hęc sit causa sua propria, idcirco oportuit in Ecclesia esse aliquos qui vices Dei gerent, & votum quod factū est Deo, aut commutarē in melius, aut ob causam ad tempus, vel in perpetuū tollerent, vt si materia est inutilis, seu mala, vel impeditua melioris boni; aut denique absque illa causa prohibito irritarent & annullarent, vt quia voti obligatio nō erat absoluta, & firma, sed pendens ab alterius voluntate, vt subditi votū respectu Prælati, & vxoris respectu mariti, & filij respectu patris, & serui respectu Domini, D. Thom. 2.2. q. 83. ar. 10. Sotus de iust. & iur. lib. 7. quest. 4. art. 5.

RESP. CAS. CONSCIENT.

VNDECIMVS CASVS.

LVCAS filium ex illegitimo thoro sibi natum, imperiali & Pontificia autoritate legitimari, & ad omnia legitimorū iurā reduci amplissimē fecit, absque tamen præiudicio cuiusvis fideicōmissi, & substitutio- nis, ac eis vocatorū. Postea adueniēt morte hæredem illum in omnibus suis bonis reliquit, prohibens expresse testamento, detractionem legitimæ ac Trebelliane, ut qui velit dicta omnia bona esse fidei cōmissa, & in illa succedere semper masculos sue familie, quos nominat usque in infinitū, nunc vero defuncto filio in Flandria in bello ab intestato, & sine liberis succeden- teque Antonio in dictis bonis, mater vt dicti legitimati hæres, postulat sibi dari legitimā, ut cuius detracū non poterat a testatore prohiberi.

Quaritur, num Antonius teneatur in conscientia, dare legitimam prædictæ matri, & si nolit, absolvi debeat?

Difficultas in præsenti casu ex duobus pendet. Primum est quod si filius spōte renūtier sua legitimæ valere videtur in cōscientia talis renuntiationis; quando per renuntiationem talem magis multo acquirat, quam perdat, vt est in ca- su præsenti, in quo filius naturalis legitimatus, renūtiando ius quod habet in legitima, fit hæres omniū bonorum Patris: Etsi enim pupil-

lus non possit alienare, nec iuri suo renuntiare, ff. de acqui. re. do. l. Pu- pillus. videtur tamen id posse ob causam sibi vtiliorē, & magis pro- ficiā. arg. l. Multi de liber. & Posth. vbi institutionis omissione in fauore filij facta, valere dicitur, & hoc ob voluntatem ipsius filij rationabili- ter præsumptam.

Secundū est, quia in c. Si pater de testamētis, & vltimis voluntati- bus, iste casus videtur omnino de- cīsus, ibi enim post alia hæc habē- tur verba. Licut autē filius testamē- to suo matrē portione iure naturæ debita priuati non possit: pater ta- men in testamento quod filio im- puberi facit, potest. Nam testamē- tū huiusmodi pupillare paternū, vel paterni pars potius est censem- dū: hec ibi. Agebatur siquidē in il- lo textu penes Papā Bonifacium VIII. de quodā testamento. in quo pater, filia in certa bonorum parte hærede constituta, & filio in reli- quis omnibus bonis, & matre vsu. fructuaria, hoc adiecit vt filia de- cedente absque liberis moreretur filio & hoc decedente moreretur filia; utrobique vero absque libe- ris decedēte, moreretur loco pio: vnde decedentibus filijs his, mater cum procuratore loci pij conten- debat de hæreditate, quoad partē legitimę filijs iure naturę debitę. Et decisā est cōtrouersia per Pōtili- cē quod illius legitimæ filijs alias debitę, non erat mater hæres.

Confir-

Confirmatur quia, & si filius absque liberis vel ab intestato moriens non possit priuare matrem iure haeredis, quod habet in legitima eidem filio naturaliter debita, C.ad Terr. l.matri, & leg.vlt. & Authen.in testamento. Pater tamen potest testamento suo decedentibus filiis absque liberis priuare matrem ne sit haeres talis legitimae, vt notat gloss. in dicto c. Si pater §. Non posse. Et videtur expresse colligi ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. i. vbi dicitur quod mater non impugnat testamentum, quod pater filio fecit quarela in officiis.

Vera tamen huius casus decisio est, teneri Antonium haeredem fidei commissi in conscientia dare legitimam praedictam matri, & si nolit, non posse absolui, vt qui alienum retinet inuitu Domino.

Pro cuius veritatis clariori evidencia est in primis aduertendum; quod legitimare non est aliud, quam habilitate de illegitimo legitimū ex gratia facere, vnde legitimatio est habilitatio illegitimi, ad actus legitimos ad quos ex illegitimitate erat inhabilis, potestque iam dici verè legitimus, & naturalis, quoad illa ad quae legitimatur, si fiat ad instantiam patris, & eo viuente, tunc enim per patrem est filius restitutus ad primæva naturæ iura, & dicitur in quaunque lege vel statuto, vel qualibet alia dispositione, de filiis legitimis, & naturalibus

disponente, comprehendendi: tradūt iurisperiti in le. Ex facto. §. Si quis rogatus ff. ad Trebe. & per Barbat. latissimè in l. cum acutissimi, C.de fideicommis. col. 99.

In alida tamē in foro Dei, & ciuili erit illa legitimatio filij illegitimi, in qua Principi legitimati non exprimitur, nec metio fit legitimorum filiorum, & naturalium, quos pater habet per tex. in Authent. quibus modis nat. effici. legit. §. Si vero. Et probat latè Andr. Tiraquel. in l. Si ynquam. C. de reuocat. donat. verbo donationem largitus. nu. 254. Præposi. in ca. Per venerabilem. §. quod autē col. 15. vers. aduerte nūc ad solemnitatem: qui filij sint legit. Et hoc in eo tantum casu in quo legitimatio fieret ad consequenda iura omnia filij legitimi, & naturalis, & ad hoc, vt simul legitimatus cum legitimis, & naturalibus, patri succedat: nam cum in hoc casu legitimis, & naturalibus portio legitima diminuat, vt quæ in plures sit diuidenda, maiorq; proinde illis læsio cōtingat quando maior est filiorum numerus in quos haereditas sit diuidenda, proinde æqua dictat ratio, vt hoc Principi legitimanti, antequā illegitimo gratiam faciat, manifestetur, cum nō facile presumatur quilibet velle fauere alicui, cum damno, & præiudicio notabili aliorum, vt notat Courruias lib. primo variarū resolutio num c. 20. in fine.

RESP. CAS. CONSCIE.

Supponendū est deinde, quod pater iure naturæ cū teneatur alere filios quos genuit, idcirco ea pars, quæ alendo filio est conueniens, appellatur legitima portio: cuius quātitas diuersis in regnis diuersimode per legem taxatur: nulla tamē lege vel consuetudine potest, in totū tolli, cū in ijs quæ sunt naturalis iuris nequeat humana potestas cōtra disponere, & sicut à natura dependet generatio filiorū, ita & eorundē alimentatio; & hoc nō solum viuente patre, sed etiā post eius mortē si bona habet, quibus ali possint, ut innuitur in Auth. de trien. & sen. §. 1. ad fin. & ff. Prohibemus autē, ibi, si vult filiorū ore. Pro quo etiā facit inst. de iure nat. §. 1. ff. de paet. leg. ius agnationis. Hinc fit ut in hac legitima, nō succedant filii ex vi testamenti, quasi quod pēdeat à volūtate patris; nec ex vi alicuius legis humanae, sed à iure ipso naturali, ac proinde nullū huic legitimæ portioni, grauamen imponi potest, per legata aut fideicomissa, sed per debita tantum. Non potest etiam illi imponi dilatio vel conditio, aut modus, & si apponantur, habentur pro non adicētis C. de inoff. testa. leg. omnimodo. Sunt etiam aliæ duæ legitimæ portions in iure, quarum una appellatur falcidia, à Falcidio authore, quæ est solum debita iure institutionis, & est quarta pars totius hæreditatis, quam institutus

hec retinet & detrahit sibi de singulis legatis, quæ non fiunt ad pias causas; adeo quod si hæreditas filio relicta est honorata, & exhausta legatis paternis: tunc filius vel alius institutus hæres potest detrahere de quocunque legato pro rata tantum quantū sufficit ad quartam habendam, cap. Raynaldus, de testa. Auth. similiter C. Ad legē Falcidiā. Instit. eo. primo respol. Et quamuis in legatis ad pias causas, non detrahatur falcidia, si tamen ecclesia vel alius pius locus institueretur hæres, tunc detraheret falcidiā de legatis factis alteri ecclesiæ, vel alijs pijs locis, quia cōcurrētibus ex vtraque parte priuilegijs, vtendū est iure cōmuni. leg. Affiduis C. qui pot. in pig. ha. Celfare etiam falcidiā quādo testator sciens quantitatē patrimonij sui, expresse illā prohibuit, vel si relictus hæres non fecit inuentariū tēpore & modis à iure statutis, vel si intra annū non est exequutus voluntatē testatoris, vel quando ipse testator vult ut bona relicta non possint alienari, sed remaneant semper apud successores; docent iuri spēriti, in d. cap. Raynūtius, de testa. Tabien. verbo legitima portio. q. 2. Sylu. & alij eodem.

Tertia legitima portio dicitur, Trebellianica, à trebellio authore, & cēbetur etiam iure institutio-
nis, estque pars quanta totius hæ-
reditatis; ut cum aliquis institutus
hæres

hæres vniuersaliter vel in quota hæreditatis rogatur, vt alteri restituat hæreditatē sine liberis moriendo: potest enim tunc sic hæres institutus retinere quartam partem totius hæreditatis. Inst. de fideicōmis. hæred. §. Sed quia & C. ad Treb. per totū. Et in hac trebellianica, cōputantur legata, & donationes, ac omnia quæ perueniūt hæredi ex testamēto: scilicet iure legati, vel donationis: alia vero veniētia extra testamentum non cōputantur. At in falcidia non computantur hæredi nisi ea, quæ obueniunt illi iure institutionis, nō autem legata, vel alio titulo prouenientia. In legitima vero, cōputantur non solum ea, quæ proueniūt ex testamento quoconque titulo, sed etiā vnde cunque sint profecta à defuncto, dummodo non sint donata simpliciter viuente patre filio emancipato vel benemerito, non ob causam dotis, sed mere libere, donatione valida: cessat autē trebellianica vel in legatis ad pias causas, vel si testator prohibuit, vel si substitutio euanciscit, vt quia ingreditur religionē ille qui rogatur, vt si decedat sine liberis, vel si vxore nō ducat, hæreditatē alteri restituat. Tabien. Sylu. & alij vbi supra Panor. in cap. Raynutius de testa.

His sic declaratis, probatur quod mater debeat in conscientia habere legitimam filij, qui ab intestato est mortuus, non obstante dicto ter-

stamento patris. Tum quia ius possit uiri nequit derogare iuri naturæ, vt satis patet cap. Sunt quidā 25. q. 1. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. legitima autē portio est debita filio iure naturæ. §. cum itaque de hæred. & falc. l. fin. §. omnia igitur C. de adopt. Testamentū vero habet vim iuris possit uiui, vt quod p̄det à voluntate testatoris, potuit igitur filius præcipue legitimatus nō obstante paterna patris testantis prohibitione detrahere legitimā portionem de fidei commissio, ac de ea liberè disponere: vnde cum filius ab intestato decesserit, proculdubio censetur saltē tacite voluisse illam suā legitimā decuēnire ad heredem suū propriū, sed mater est iure naturæ hæres filij mortui ab intestato post patris mortē, vt quæ est propinquior illi, quam collaterales consanguinei: Ac velenuti parentes tenentur filiis alimenta debita præstare, quæ legitima portio post illorū mortem dicitur, cap. Ius naturale, r. dist. & l. 1. §. Ius naturale ff. de iust. & iur. Ita viceversa ipsi filij tenentur parentibus alimentorum portionem aliquam dare, iuxta text. in l. Nam & si parentibus ff. de inoff. test,

Confirmatur, quia per rubricā de successione ab intestato ascendentium & collateralium in §. volentes quod naturalibus tantū, & etiā spurijs, disponitur, vt naturalibus filiis succedi possit & debeat

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

per quoscumque perinde ac si legiti-
mi & naturales essent, & quod
mater admittatur ad succedendū
in legitima filij spurij de iure com-
muni, & maximē quando filius est
a patre legitimatus, probat Alcia-
tus, cum communi, in cōsilio 232.
Ratio siquidem ipsa naturalis pe-
tit, vt sicut filius iste succederet ma-
tri ab intestato, ita reciprocē hæ-
succedat filio.

Praterea, legitima portio, nulli
est subiecta oneri, nec potest in illa
apponi grauamē, leg. omni modo,
C. de inoff. test. & in auth. de hære.
& fal. §. primū, itaque & §. Si quis
autem non implēs, & in cap. Ray-
naldus, de testam. sed quod legiti-
masit annexa semper fideicōmis-
so, necab illo possit separari, est
onus, & grauamen maximum, talis
igitur conditio per testatorem
posita, vt nec legitima, nec Trebel-
lianica detrahatur, est illicita, ac
proinde illa non obstante, tenerur
hæres fideicommissi, ad eam matti-
dandam.

Adde quod licet pater in substi-
tutione pupillari (dicitur autē substi-
tutio pupillaris, quae sit talibus
verbis, filius meus sit mihi hæres,
qui si infra tempus pubertatis dis-
cesserit, Ioannes tunc mihi sit hæ-
res) poslit de legitima filij disponere,
& matrem ab ea hæreditanda
priuare, vt habetur in cap. Si pater,
de testamentis in 6. fuit enim in-
uicta hæc substitutio eo, quod cum

multum prosit hæredem habere,
& pupillus testari non possit, utile
fuit pupillis modum inuenire ne
decederent intestari, vt ait glos. in
d. cap. Si pater. §. pupillares, imo
cum filius quatenus pupillus, sit
res paterna, potest vt sic pater pro
ipso vt de bonis suis proprijs testa-
ri: valebitque talis institutio dece-
dente filio in pupillari ætate: sed si
post pubertatem decesserit, tunc
quia eo tempore est iam sui iuris,
& extra potestatem paternā: suc-
cedit illi mater ab intestato, nec
per testamentum patris potest ma-
ter hæreditatis iure priuari, quoad
illam legitimam portionem, quia
& si in pupillari ætate, voluntas fi-
lij non sit alia, quam voluntas pa-
tris, postquam tamen puberatis
annos attingit, iam voluntatē ha-
bet disiunctā à patre, & propterea
sicut potuit à se testamentum con-
dere, sed in illo non poterat matrē
omnino exheretare, quando alios
propinquiores non habuerint hæ-
redes filios: Ita neque codicē mor-
tuō ab intestato potuit pater de
voluntate filij disponere, nec pro-
hibere vt mater in hæreditatem
legitimæ portionis nō succederet,
ff. de vul. subst. le. His verbis, & leg.
in pupillari, & l. Centurio, & glos.
in d. cap. Si pater. §. Absque deduc-
ctione: In casu autem nostro cum
substitutione potius sit fideicommissaria
quam pupillaris, tunc quia si
decesserit sine liberis, est conditio
ample-

amplectens etiam tempus pubertatis, vt notat glo. in c. Raynucius de testamenti, §. Substitutionis.

Tum quia institutio masculoru[m] familiae v[er]isque in infinitum est obliqua & fideicommissaria transiit limites anni pupillaris, vt patet: Iam autem in tali fideicommissaria substitutione non potest pater inhibere ne portio iure naturae debita, ad matrem filio mortuo perueniat: vt est textus in cap. Raynucius de testamentis, quo loco Pater duas habens filias alteram nuptui traditam, alteram impuberem, huic reliquit omnia sua bona compacto, vt si moreretur sine liberis, foror nupta cum filiis suis succederet in omnibus bonis. Et quia impubes postea nupsit, & sine liberis evita discessit, testamentum tamē condidit quo maritum heredem suorum bonorum instituit, adiudicata fuit legitima porro ipsi marito heredi: sic enim statuitur per Innoc. 3. ibi. Quia vero pater Adiectae (hoc enim erat nomen impuberis) ipsam in legitima nō posuit aggrauare, legitimam ipsam videlicet eius partis quae sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam à marito retinendam: ex quibus verbis infertur evidenter in casu nostro, matrem debere succedere in portione naturaliter debita, nec patrem grauare posse hanc onere fideicommissum cum fideicommissum in illa legitimi-

ma non teneat ipsoiure, eo quia in ea nullum grauamen imponi potest filio, C. de inoffi. testam. quoniam in prioribus, glo. in dicto cap. Raynucius, §. legitimam ipsam.

Hæc dixerim in foro conscientiae, & secundum ius canonicum, non autem in foro contentioso, & de iure ciuili, quia non sunt partes meæ casum hunc, quoad lites dirimendas, disputare, sed solū quod ad debitum animæ spectat, definiere.

Nec ea, quæ ad alteram partem sunt adducta, officere videtur. Ad primum dicimus, nō posse filium renuntiare in damnum, & preiudicium necessarij heredis, qualis est mater, respectu filij, quando ipse decedit pubes ab intestato absq[ue] liberis.

Ad secundū respondeatur, quod in illo cap. Si pater. de Testamētis, deceperunt è vita filij in pupillari aetate, vt notat glo. ibi, §. absque deductione, & ideo potuit pater in porrione legitima filij, priuare matrem, quod non posset si post pubertatem deceperet, idque colligitur ex verbis contentis in fine eiusdem textus, ibi. Nam testamētum huiusmodi pupillare, paternum, vel paterni pars portius est censendum. quibus verbis assignatur à Bonifacio octavo ratio quare filius nequeat testamento suo priuare matrem, portione iure naturæ debita; pater autem posset in testa-

150
RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

testamēto quod filio impuberi facit: eaque est: quia Pater solum testatur tunc pro filio quatenus in pupillari ētate est res paterna, nec habet voluntatem iure aptam ad disponendum de rebus suis: quā omnia cum cesserent perueniente illō ad puberes annos, ideo si pubes factus moritur, substitutio paterna quoad dictā legitimam omnino extinguitur, & venientes ab intestato succedunt in totum, vt probat glos. in dicto cap. si pater s., absque deductione. Præterea substitutio, de qua textus in dicto ca. si Pater erat pupillaris, & directa, non autem fidei commissaria, vt ibidem dicitur in textu, & locus pius, est maxime priuilegiatus, habetque rationem legitimi, & directi successoris, ac hæreditis, & quia filij instituti deceserunt in pupillari ētate, idcirco locus pius substitutus, dicitur succedere iure directo, substitutio siquidem per verba directa tunc fit, quādo quis habet hæreditatem per manum Testatoris, obliquavero quando eam habet per manum hæreditis, vel alterius, vt notat glos. in dicto cap. si Pater, & Sylu. verbo. Hæreditas 4. q. 1. quia ergo in substitutione pupillari & directa, pater testatur de rebus filij vt omnino suis, idcirco potest excludere matrē, ita vt etiā legitimam petere non possit: vt notat Bart. & Iuris periti in l. Papinia. s. sed nec impuberis. ss. in officio

test. imò, & omnem aliam personam quę ipsi pupillo ab intestato succedere potuisset. ff. de vul. & pupil. sub l. Lucius, quod tamē Sylu. verbo hæreditas q. 5. limitat esse verum in pupillari expressa, idest quę sit per verborum affirmationem & expressionem temporis pupillaris: Nam in tacita, hoc est in qua non exprimitur pupillare tempus, excluditur solum mater quādo alter filius testatoris, frater pupilli substitutus, quod si substitutus sit extraneus, mater admittitur, nisi forte quando testator reliquit aliquid vxori, & vult illi esse debere loco prætensi legitime, veluti in dicto cap. si Pater, reliquerat ibi testator vxoris sum fructum quorundam bonorum suorum certo tenore, vt notat glos. Ex quibus omnibus aperte colligitur dispositionem illius tex. cap. si Pater de testamentis: esse longe diuersam à casu nostro: triplici ratione: quarum prima est quoniam substitutio, de qua ibi, erat pupillaris, & directa: sed illa, de qua in casu agitur, est fidei commissaria, quia extenditur ad pubertatis annos & ad omne tempus, quo sine libertis fuerit defunctus: est etiam obliqua; quia instituuntur semper masculi familię quanuis inter eos interiaceat mater: vnde eo quia fidei commissaria, retinebit mater legitimam portionem filij defuncti, quę est tertia pars totius hæreditatis testatoris,

secun-

secundum communem opinionē quia in hac pater grauare filiū non poterat. Cod. de inoffi. testa. l. quoniam, ita Syl. verbo hēreditas 4. q. septima. Secundum discriminēt quia in d. cap. si Pater, filiū in pupillari ētate mortui fuerunt, in qua, ut diximus: testator potuit excludere a portione legitima ipsā mātrē; sed in casu prēsentī fertur quod filius obierit in bello, ac proinde in ētate extra pupillarem, in qua iam testamentum excludens matrem non potest operari contra ipsam, ut quā succedat tanquā verē hēres instituta à filio, volūtate prēsumpta, quatenus credendum est filium nunquam futurum adeo natūrā ipsi ingratum, ut matrem priuare auderet, ptione naturali, quasi iure sibi adueniente. Tertia differentia est, quia in d. cap. si Pater relictum est à Testatore ipsi vxori certorum bonorum vſus fructus, idque fortē ratione legitime quacunque ex causa prētensiæ: sed in casu a nobis proposito, nihil fuit relictum matri, locoprefatē legitime quo fit ut hēres substitutus, teneatur in conscientia, ad dandam illā portionem iure naturē debitam, filio ab intestato viro functō, ciuſdem marri.

Per hēc patet confirmationis solutio, fatemur enim patrem posse priuare testamento suo decedentibus filijs absque liberis matrem portione legitima, posseque ipsam

legitimam grauare durante pupillari ētate filij per pupillarem substitutionem expressam; sed nō per substitutionem fidei commissariā; omneque grauamē, & conditionē in legitima portione appositam ex pirare, & in nullitatē redigi, statim ac filius ad puberes annos peruenit, ut à pertē colligitur ex tex. in capite Raynucius de testamentiis, ubi legitima filię impuberis adjudicata fuit ipsius marito quem hēredem instituerat, non obstante patris testamento: quod & si vallebat durante filiæ impubertate, non tamen postquam peruenit ad ētatem nubilem, ut supra est declaratum.

D V O D E C I M V S C A S V S.

Ioannes filium ex dannato concubitu suscepit, cui dū viueret vultus pecunias varijs temporibus donauit ut ex illis bona immobilia emeret nec non in ylēmo vite discrime nunc positus, testamentū conlit, in quo nobilem quendam amittū hēredem omnium rerum suarum insluuit eo animo, & spe vt post mortem reddat filio spūrio totam hēreditatem: confessore vocat cui predicta omnia enarrat.

Queritur an donando dum viueret filio spūrio: condendoque testamētū cum certa spe quod tota hēreditas sit perueritura ad dictū filiū peccet mortaliter, quidq; à confessore sit iniungendū, tam patri, quā filio, quā hēredi.

Pro

RESP. CAS. CONSCIENC.

Pro huius casus decisione ad-
vertendum in primis est, illegiti-
morum filiorum varias esse spe-
cies, quidae enim nascuntur ex
utroque parente soluto inter quos
esse matrimonium potest, & appel-
lantur naturales; Alij prouenient
ex parentibus qui inter se contra-
here nequeunt ob aliquod impe-
dimentū quod matrimonium in-
ter eos celebrari proflus vetat, &
vocantur spuriū quasi ex spurcitia
siue damnato conenbitu orti: solēt
etiam appellati Nothi, siue manze-
res, quamuis manzer dicatur pro-
priè, qui ex meretrice omnibus ex
posita nascitur. Iuxta illud Deut.
22. Non ingredietur manzer idest
de scorto natus, in ecclesia Domini.

De primae speciei filijs, hoc est
naturalibus, haud dubium est pos-
se parētes bona sua illis donare, &
testamento legare, quando nō ha-
bent alios filios legitimos. Ratio
est quia iure naturali & gentium,
vbi legitimi nō sunt, naturales suc-
cedunt, nisi lex ciuilis pro publico
Reipublice bono aliud statuat, cui
in conscientia parentum esset.

De filijs vero spurijs & nothis,
siue sint ex adulterino cōcubitu si-
ue ex sacrilego, certum est deberi
illis à parentibus iusta alimenta, se-
cundum parentum qualitatem, vt
dicitur in cap. cum haberet, de eo
qui duxit in matrimon. quam pol-
luit per adult. Vnde si filius spuri-

operam literis nauare voluerit &
lauream doctoratus adipisci, vel si
militia deditus, ad gradum ducis,
aut centurionis ascenderit, vel ad
aliquam artem idoneus fuerit, aut
probitate & virtute alia insignitus
possunt tunc parētes tuta consciē-
tia, habita ratione facultatum sua-
rum & qualitatis filij, multo plura
illi suppeditate, quam alimenta ad
vitam tuendam necessario requi-
sita; & quidem in Hispaniarū reg-
nis, taxata est hæc summa in lege,
tauri, quo ad secularium filios, ad
quintam bonorum partem; ita ta-
men vt si hæc non sufficiat ad vitā
filij, superaddatur id quod necessā-
rium est ad viuendum: sed si super
excedat, maiorq; sit quam filij qua-
litas & dignitas prærequitit: potest
adhuc tota & integra dati filio, si
pater velit. quoad alios vero cleri-
corum & religiosorum secus de-
cernitur; non enim possunt nisi ea
præcisè quibus secundum ius na-
ture ad viuendum indigent; pro
qualitate tamen & conditione co-
rundem filiorum p̄ebere, vt habe-
tur per legē conditam Numantię à
Rege Ioanne primo, & est opinio
Bal. in leg. finali §. si à socero ff. de
his quæ infra cred.

Similiter hoc certum est, quod
quando filius spurius ex adulteri-
no & damnato concubitu nasci-
tur, si pater est secularis & mater li-
bera, ac soluta: potest tunc mater
(nisi alios fortè legitimos habeat)
legare

legare illi spuria, sua omnia bona, quamuis pater id non possit: & ratio est, quia cum in hisce filiis pater incertus sit, mater vero certa, ideo dispo fuerunt leges ad praecauendas fallacias ne extraneis bona relinquerentur, quod hisce filiis non possent patres sua legare; matres vero possent, ut de quibus minime dubium est quod tales peperrint, & iure naturae vero non autem factio sint illarum filij: glos. in cap. Tanta, qui filij sint legitimi, immo mortua matre absque testamento, illi succedunt: in casu ergo praesenti tota difficultas consistit de filio spurio, qui vel ex vtroque parente adultero sit natus, vel late ex matre adultera; & de filio Clerici aut Religiosi.

Et quidem non de fuerunt aliqui, qui opinetur patrem tutam conscientiam potuisse bona sua dare huic filio tam per testamentum quam extra illud, nec vlli restitutioni esse filium obnoxium; sed possidere & retinere illa posse, donec per iudicis sententiam donatio, & testamentum inualidetur, bona illa alteri ad iudicentur: data enim sententia illi parentum erit, sed non antea.

Fundamenta huius opinionis potissima ea sunt.

Tu quod leges prohibentes bona parentum transire dono vel testamento ad filios spurios, sunt penales, ut quae id vetant in paenam libidinis inordinatae parentum: iam

autem paenales leges non obligare in conscientia, saltem quoad hoc ut impedian translationem domini ipsi factio, ne si facta sit valeat, donec iudicis sententia & condicione inualidetur, est opinio D. Thom. 2.2.q.62.ar.3. Caiet. ibi. & in summa verbo: pena, Adriani quolib. 6. ar. 1. Sylu. verb. Assasinus, Medina Cod. de rebus rest. q.1. & multorum aliorum, quorum ratio est, quia cum pena temperanda sit iuxta circumstantias, debeatque exequutioni mandari, ad hanc non tenetur ex se reus, quia neque ipse potest temperare paenam; cum nequeat esse iudex in propria causa, neque illam debet ipse exequutioni mandare: quia non tenetur ipse de se ipso supplicium sumere, cum insimul esse agens & patiens naturae repugnet.

Tum etiam confirmant, quia leges impedian translationem dominij per contra factum cui deficit aliqua iuris solemnitas, non ita impedient dictam translationem, quin in conscientia sit valida, & de facto teneat, donec aduenierit iudicis sententia, ut cum Panor. in cap. Quia plerique de immunitate ecclesiistarum, & in cap. Requisiuit. de Restitutionem integrum, tenet Anton. de Butrio: Ancharanus, Decius, Felixinus, Barthol^o, Alciat^o & alij, quos citat Couartuuias in cap. Cum esses, de testamentis. Iam autem dictae leges impedian illos contradictiones

181 R E S P . C A S . C O N S C I E N T I A .

Etus minus solemnis, loquuntur expressius, & rigorosius, quam lo-
quantur leges contra spurious, quia dicunt illos esse nullos, & habedos tanquam non factos; quibus ver-
bis non vtitur lex contra spurious.

iii. Adde quod eam authoritatem quam lex ciuilis habet in personas, habet in bona & contraictus, immo maiorem, vt satis patet, & tamen leges ciuiles quae irritant contraictū ex defectu conditionis & solemnitatis, non obligant in foro conscientiae ad rem per tales contraictū habitam restituendam, ergo nec etiam illæ quae irritant testamentū ex defectu legitimi filij obligabunt in foro conscientiae ad restituendam hereditatem per tale testamē tum legatam.

Quod eo magis persuaderi videtur, quia cessante fine legis humanae, debet cessare vis legis humanae, standumq; tunc iuri naturæ, & gentium, vt dicitur de iure iurando in cap. Et si Christus, & de Appellationibus, cap. Cum cessante. Vnde videmus correctionem fraternalm, cessante spe emendationis fratris, non obligare. Cum ergo finis legis prohibentis donari & legari filiis spuriis sit, vt occurritur traudi & dolo, qui esse solet in incertitudine horum filiorum, sequitur quod ubi haec præsumptio cefsat, & Pater scit aliquem spurium esse vere suum filium poterit eo casu dictus filius, non obstante le-

ge possidere sibi donata & legata a patre cum tam naturæ iure quam gentium quicunque filius possit succedere in bonis paternis.

Oppositā ex diametro opinione inveniuntur Couarr. in Epitome super 4. Detetal. cap. 8. §. 2. n. 3; quam sequuntur recentiores D. Thom. interpres 2.2. q. 61. ar. 5. & maximè quidam ordinis nostri eremitarū S. Augustini doctissimus & mei amicissimus Magister P. Frater Michael Bartholomeus Saloni. in commentario de iust. & iur. q. 5. ar. 5. conclus. prima, qui absolute & cuncti uel putant, nullos spurious, siue sint filii secularium siue clericorum, habere posse bona patris, siue per testamentum, siue per aliquam donationem inter viuos, siue per quæcunque alium contractum, & ideo teneri in conscientia ante iudicis sententiam restituere illa, vel parenti a quo ea acceperunt, vel haeredibus ipsius, siue ab intestato, siue sinecedentibus per testamentum.

Rationes quibus in hanc sententiam deuenerunt, he sunt præcipua. Tum quia leges ciuiles iisdem verbis disponunt de filiis clericorum & secularium, vt in Authentica. Et complexu C. de incestuolis nuptijs, vbi dicitur, ex complexu nefatio, aut incesto seu damnato, liberi, nec naturales sunt nominandi omnis substantię paternæ indigni beneficio. Et in Anthen. quibus modis naturales efficiantur, §. finali, habetur

betur, omnis, qui ex cōplexib⁹, aut nefarijs, aut incestis, aut damnatis processerit, nec naturalis nominetur, nec alendus à parentibus, nec aliquā ex p̄senti lege habebit cōmunionē. Et in Auth. licet patri: C. de naturalibus liberis, dicitur in ultimis verbis, sed qui ex dānato sunt coitu, omni prorsus beneficio excludātur: quę leges cū indifferēter de filijs tā clericorū quā seculariū loquātūr, & iustissimae sint, & maximē necessariae bono cōmuni ad tollenda adulteria, & alia execrabilia libidinis vitia, obligant in cōscientia.

Tū quia & si finis legis nō cadat sub legē, ab eo tamē lūmitur propria legis intelligentia. Et cum hēc lex de filijs spurijs incapacibus ad bona paterna, sit condita vt cū viderint homines filios ex dānato concubitu genitos in suminā miseriā, & paupertatē debere viuere, ab adulterijs & sacrilegijs abstineant: non satis huic fini esset cōsultum, si extra testamentum posserent patres, illis donare bona sua,

Tum quia leges ista de spurijs, non tantum sunt poenales, sed etiā p̄ceptiua reddentes huiusmodi filios spurijs inhabiles ad recipiēdā illo modo bona paterna, p̄pter necessaria ad vitam, ac proinde obligat in vtroque foro: idē enim iudicium est in foro cōscientiae, quod in foro exteriori, vbi res certa constat & iudicium illud non

nītitur alicui falsa p̄sumptioni: vnde sententia iusta, quę neque nītitur, neque fundatur in aliqua falsa p̄sumptione, est obligatoria in conscientia. Cum ergo si spurio pater sua bona donet vel testamento, vel extra, idque certo constet iudicii, possit iudex iustissima sententia compellere talē spuriū, tanquam illegitimum dominum, concedere, & restituere hæreditatem illam hæredi ab intestato tanquam vero domino, quare sequitur quod in conscientia ille spurius non erat verus dominus, nec fuit in ipsum translatum dominium per illas donationes.

Ex his ergo omnibus concludunt. Patrem doñantem in vita filio spurio, bona quæcunque excedentia quantitatē alimento-rum, peccare mortaliter, nec filium posse illa accipere, vel retinere tuta conscientia. Cum per legem sit incapax ad illa recipienda: & Pater inhabilis de iure ad illa danda.

Nos inter extremas has sententias media via incedendum esse putamus: Et cum tria in p̄senti casu dubia attingantur: primum An Pater donans in vita filio spurio multas pecunias, vt bona immobilia emat, & diues euadat, lethale peccatum committat: adeo vt filius etiam non possit pecunias illas accipere, nec bona possidere tuta

RESP. CAS. CONSCIEN.

tuta conscientia. Secundum est, An instituens haereditem cum confidentia de restituenda haereditate filio spurio, possit absoluī, nisi testamentum reuocet? Tertium dubium est, an dictus institutus haeres possit tuta conscientia bona illa sibi cōfidenter relicta, dare filio testatoris spurio, ita ut nec ipse haeres dans, nec spurius recipiēs peccent.

Quod ad primum attinet, in ea sum opinione ut putem aliter loquendum esse de iure ciuili & canonico de filiis spuriis secularium, & aliter de spuriis clericorum, & Religiosorum. Nam parentes seculares si extra testamentum, & dum viuunt, filiis spuriis donant, & illorum nomine emunt non solum ea quibus honorificè viuant, sed etiam quibus ditescant, dummodo alios legitimos filios nō habent, quos ea de causa notabiliter in haereditate eisdem debita lēdant, nequaquam peccare mortaliter, posseque tales spurios tutta conscientia illa recipere, & possidere arbitror: cuius sententia est Sotus li. 4. de iust. & iur. quest. 5. ar. 1. in Resp. ad quartum.

Tum quia leges omnes quæ loquuntur de spuriis secularium, prohibēt solum ne huiusmodi filij succedant parentibus iure haereditario, ut patet, in Authentica, quibus modis naturales efficiantur. I. uincia §. finali. Et in Authentica licet. Cod. de naturalibus liberis. Et l. cū

acutissimi, ff. de fideicommis. Nec de iure communi Cæsareo aut Pōtificio reperitur lex, quæ prohibeat bona paretum transire ad hos spuriros extra testamentum: ac proinde cum sint leges odiosæ & in detestationē, ac odium filiorum spuriorum editæ, non debent extendi vltra id quod verba sonant,

Tum quia dato quod finis legis contra spuriros sit occurrere adulterijs & alijs sceleribus, quia tamē finis legis non cadit sub lege: nec committere dicitur in fraudem legis pœnalis, nisi ille, qui agit cōtra id, quod verbis exprimitur, propterea talis donatio extra testamentū cum in verbis legis non comprehendatur, non potest dici prohibita, nec per consequens peccatū.

Tum qui leges humanæ, & p̄cipue ciuileso modo obligāt quo sunt in vsu & recipiuntur: cum cōsuetudo sit optima harum legum interpres. Iam autem Patres seculares donare extra testamētum filiis spuriis, eosque diuites efficere absque liberorum legitimorū præiudicio, est vsu & cōsuetudine recepitissimū, & maximē inter nobiles: Nec de eo vñquam confitentur, quod est argumentum nō esse peccatum: Et velle obligare huiusmodi spuriros, ad omnia bona à patribus laicis illis donata, statim restituenda, nulla etiam spectata iudicis sententia, esset nimio rigore leges intelligere, & omniū tam præsentium

fentium quam futurorum anierias illaqueare.

Tū quia spurius ex cōiugato & soluta, quæ est obscure, & vilis cōditionis fēmina ortos, ad succēsionē paternā & maternā admitti posse, grauissimi doctores tradūt: cū ab hac non repellantur, nisi qui ex damnato concubitu nascuntur: non quidem damnato pontificio iure sed ciuilī, qualis ille solus est, qui criminali pena multari potest, vt tradit Bart. l.3. de cōcub. in prin. & 503. in conf. 148. col.3. vers. Nec etiam Tiraq. in l. Si vñquam Cod. de reuoc. dona. vers. suscepere liberos num. 51. Illustrissimus Dominus meus Cardinalis Paleottus lib. de Nothis & spurijs. cap. 42. Iā autem concubitus obscure vilis que mulieris, quam maritus præter vxorem cognouit, & ex qua spurius filios habet, omnem in eo adulterij aut stupri crimē, iure ciuili cessare puto; cum talē cōcubitum, nec extranei accusare valēat, vt qui publicē impunitus dicitur, le. quæ Adulterium, Cod. de adulst. Angleg. Si vxor, de adult. Bar. l. verum, de furtis. vxor, vero multo minus accusare illum potest, cū ipsa nullā aduersus maritum eo nomine actionem habeat. cap. Apud. 32. q. 1. §. publico. Neq; enim adulterium, iure ciuili id dicitur, vbi cū soluta mulier, coniugato est negotium. l.1. Cod. de adult. Nam luxurie species magis diuertiscatur,

& accipiuntur, ex parte materiæ, quæ est fēmina: quam agētis, qui est vir. docet Caicetan. 2.2. q. 153. art. 2. §. Ad obiecta contra secundū dictum. Neque etiam stupri pēna coniugatus subit, nisi cum honestæ conditionis fēmina rem habeat, ac proinde spurius qui ex hac nascerentur quamvis soluta esset, non posset parentibus succedere, cum ciuilī iure damnata sit illa carnalis cotiunctio: Nam si cut in muliere infimæ sortis præsumitur non iniuriosus concubitus nec inuoluntarius, benè autem in ea quæ honestæ conditionis est, & propterea iste pēna dānatur ille non; ita spurius ex honesta fēmina & vxorato natos, succedere in bona parentum inhibetur, non autem spurius ex abiecta: ergo multo minus erit prohibitum quod istis parentum bona donentur.

Ino si spurius cum fratre suo legitimo contrahunt in vita patris societatem omnium bonorum, transire tunc parre moriente eius hereditatem ad spuriū, asserit Bald. cum communī in leg. 1. Cod. pro soc. & ratio tota est, quia spurius etiā prohibitum sit ius successionis vel relicti, non tamen ius societatis, quod pro cautela notandum esse tradunt Iurisdoctores, quando pater voluerit spuriū succedere in hereditate cum legitimo, vt faciat eos omnium bono-

RESP. CAS. CONSCIENT.

rum societatem cōtrahere: si ergo patrē secularē donare filio spurio prohiberetur, nec etiam iure societatis id possit, Bart. l. Si is qui de lib. leg. Felin. cap. Multorum, de iudæ. num. 2.

Addunt etiam alij posse patrem spurio vendere aliquid de bonis suis, ac pro eis pretiū vere & realiter capere, illud q; clādeinde spurio restituere, Feratt. caut. 41. Illustrissimus Cardinalis dominus meus Paleottus. de Nothis spurijsque filijs c. 45. Non igitur est in conscientia prohibitiū parenti seculari, donare spurio in ea quātitate qua dītior fiat. Nam etiā bonorū immobilium paternorū donatio, quia præsumitur loco legati facta, non sit tuta in conscientia, quatenus spurio in bonis paternis succedere est iure cōmuni prohibitiū: pecuniarū tamen donatio quando libera est, & omni dolo, & fraude carēs, hoc est non in præiudicium hæredum legitimorum facta, habet rationē gratuiti beneficij, & pro remunerandis ipsius filij erga patrem meritis collata. Bart. l. si forte, in fi. de Cast. pec. Ias. Dec. l. si donatione loquendo tamen de spurijs Clericorū & Religiōforum, nequaquā patres his donare possunt in tanra quantitate, vt diteleant: sed solum alimenta ad viuendum nece ssaria: Hoc probat Sotus vbi supra p̄ le ges particulares in Rēgno Hispalie, led clarius & de iure commu-

ni & Pontificio id ostendit, ex ex diuersis Pontificum bullis, quarum vna est Pij V. felic. record. anno sui Pontificatus sexto, quę incipit. Quę ordini ecclesiastico noxia esse, &c. in qua disponit ut nullus omnino clericus possit de rebus suis quomodocunque acquisitiis, sola etiam industria, labore, muneribus, aut quoquaque alio modo partis, cuiuscunq; qualitatis, quā titatis, speciei, naturæ, & valoris existētibus, illegitimos dīrecte, vel indīrecte hæredes instituere, siue illorum coniuges, siue ipsorum parētes, filios, descendētes, ascēdentes, vel alios cognatos; siue viuentibus siue defunctis ipsis illegitimis; etiā paupertatis, dōtis, aut alterius cuiuscunq; p̄j operis intuitu. Neue ipsi illegitimi vñquā in rebus, bonis, pecunijs, iuribus, inrisditionibus, & actionibus prædictis, siue totis, siue in parte succedat, aut illa ad ipsos quatuis dispensatione suffultos, etiā per prædictū circuitum deueniant, neue de eis vlla in aliū, seu alios cōcessio, donatio, trāslatio, aliaue dispositio fiat, vel alia bona similia, vel dissimilia illegitimi concedantur, quodq; testamētū, donatio, legatum, & dispositio omnino nō teneat.

Ex quibus verbis aperte colliguntur. Primo, illegitimos clericorum (& multo magis Religiōforum) non solum prohiberi ne hæredes institui possint, verum etiam fieri inha-

inhabiles & incapaces ad obtinēda quocūque titulo, etiā gratuito, bona quęcūque paterna, & ita hāc legem non tantum esse pēnalem, sed etiā impeditiuam translationis dominij, sicut si vel pupillus donasset, vel si simoniacus acciperet, idque iure factum est, non solum ad obuiāndū sacrilego cōcubinatu, sed multo magis ad occurrentdū dānis Ecclesiae, eo quod ratione filiorum, periclitatur maximē substantia Ecclesiarum, vt inquit Papa Pelagius in cap. de Syracusā n̄ vībis. dist. 28. vnde & glos. in ca. Peruenit, t. q. 3. asserit, ecclesiasticos, & maximē Episcopos, solere esse cacos erga nepotes, quod cōfirmat Concil. Trid. sess. 25. ca. 1. de Reform. his verbis. Vt ecclesiastici omnem humanum erga fratres, nepotes, propinquosq; carnis affectum, vnde multorum malorū in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. &c.

Colligitur secundo nostrae conclusionis ratio, quare scilicet prohibitum non sit de iure communia laicis aliud quā hāredes instituere spurijs, sed non illis pecunias etiā in abundantia in vita donare. At Clericis tā legare quā donare spurijs est prohibitum. Et ideo lex in laicis est solum pēnalis, in clericis est pēnalis, & insimul impeditiuam translationis dominij. Ratio enim vera, & propria est, quia quoad laicos illa lex est facta in odium filio-

rum spuriorum, & eo solū fine vt occurreretur adulterijs, & incestibus, & ideo vt ab his refrenaretur homines, voluit tali pēna illos afficere, vt non possent spurijs filios hāredes relinquere. Sed quoad clericos, lex est facta non in odiū filiorum, nec eo tantū fine, vt tolleretur occasio clericis cōcubinas habendi: sed præcipue ob bonū & utilitatē ecclesiārum, ad præcindēdam omnē occasionē dādi, vel relinquendi bona ecclesiastica filijs, & querendi, ac seruandi filijs ea, quę deberet distribuere pauperibus, qualia sunt illa, quę decenti ipsorum sustētationi supersunt. Et propterea fiunt merito filij clericorum per ius canonicum incapaces in conscientia accipiēdi, testamento, vel donatione, vel quocūque alio modo à patribus. Sed filij laicorū non redundunt per legē ciuilē incapaces alio modo accipiēdi, quā per testamentū, seu hāreditatio iure; quę lex, cū iusta sit, obligat quantum ad hoc in conscientia, sed cum sit odiosa, & in pēnā delicti facta, non excedit verborū limites, neque quoad donata, & alio titulo quam hāreditario accepta obligat in conscientia, quod videtur esse fundamentum maximum pro opinione Soti vbi supra, & grauissimorum aliorum doctorum, quibus nos adhāremus.

Colligitur tertio non prohibere hanc extraugantem, nec villam

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

aliam Pontificiam legem, quod pater clericus non posset dare filiis spurijs alimenta necessaria, quod obseruandum esse tam in foro interiori, quam exteriori, in terris etiam subiectis ditioni & potestati seculari, affirmat cum communi Panorm. in cap. Cum haberet de eo qui dux. in matr. Et Barthol. in Authen. ex complexu. Cod. de incest. nupt. Decius citans multos alios in cap. Clerici, de iud. nu. 2. Lupus in repet. cap. Per vestras, de donat. inter virum & vxorem. §. 23. num. 12. Nauar. in comment. de spolijs Clericorum. §. 19. Quorum omnium ratio est, quia cum educatio liberorum sit, iure naturali debita, cap. Ius naturale. i. distinct. & leg. i. §. Ius naturale. ff. de iust. & iur. ideo non potest per legem humanam hoc naturale ius tolli. cap. Sunt quidam. 25. quæst. 1. leg. Id quod nostrum. ff. de reg. iur. Humana enim potestas quæ minor, & inferior est, non potest naturali, vel diuinæ, quæ maior, & superior est resistere, cap. Inferior. 21. distinct. & cap. Ex insinuatione. de appellat. Vnde Authen. ex complexu. Cod. de incestuosis nuptijs, quatenus habet filios spuriros non esse à parentibus alendos, nulli gentium est in vñ. Tum quia est cõtraria pietati naturali, qua similis similem querit & fouet. Tū quia ad terrorem potius id dictum fuit, quam ad obseruantiam: sicut

Solonis lege id ipsum apud Athenienses (vt refert Plutarcus in Solon.) cautum erat, ob id, quod ius ciuile præsumit illós qui cum mulieribus familiarius, ac licetius præter decorem vivunt, non liberos gratia ad eas accedere, sed magis vt voluptatibus indulgeant, & ita sicut filios generate nequaquam intendunt, ita ab eis alendis tanquam filijs prohibentur, in pena sui dedecoris & ignominiae, quasi quod nullum necessitudinis ius cum parentibus habeant, sed prorsus alieni præsumantur: quia tamē naturæ officium exigit, vt proprijs natis necessaria vitæ subsidia suppeditentur à genitoribus, & quāvis spectata illegitimitate habentur, vt extranei; considerata tamen natura, sint filij, idcirco non debuit, nec potuit lex vlla interdicere genitoribus, ne filios quantuvis spuriros alerent. Nec Cælestinus Papa III. in cap. Per venerabilem, qui filij sint legitimi: cum inquit negari iure ciuili illegitimis alimenta loquitur assertiuè, sed recitatue, non quidem id approbadò, sed potius referendo, vt inde opinionem suam magis adiuvet. vt bene notat Illustrissimus dominus meus Cardinalis Paleottus in dicto libro cap. 46.

Quo fit vt Baldi opinio in Authen. ex complexu. Cod. de incest. nupt. sit à veritate & Christiana pietate aliena, quatenus inquit, ius Ponti-

Pontificium non omnibus spurijs alimenta concedere, sed ijs tantū, qui non ex nefarijs aut valde vitiosis congressibus sunt concepti; cū alij filiorum nomen non mereantur. Est enim hæc opinio falsa. Tū quia hæc educatio cum à iure naturali proficiscatur, omnibus debet esse communis; tum quia hæc alimenta sunt concessa in fauorem filiorum, ne ijs, qui nihil deliquerūt tam acri pœna afficiantur, vt alimentis priuētur; vnde sicut in omnibus æqualis est innocentia, ita & æqualis venia. Tum quia spurijs cuiuscunq; sint generis, eti nō appellentur filij quoad ius successio-
nis, sunt tamen filij, quoad ius ali-
mentorum, vt ait Decius in cap.
Per tuas, de probat. Sicut enim qui
ex legitimo thoro, hoc est ex ma-
trimonio nati sunt, duplīcī vincu-
lo parentibus iuncti sunt. Altero
legitimo, altero naturali: quoad
primum cōmunicant cum parēti-
bus agnatione, nobilitate, gentili-
tate, ac successione. Quoad secundū autem cōmunicant, quoad na-
turam & naturę necessaria: ita spu-
rij & qui ex illico, aut damnato
thoro sunt geniti, non communi-
cant, vt sic cum parētibus in primis
illis rebus & iuribus quæ sunt legi-
timorum, & quoad hæc non ha-
bentur pro filijs: cōmunicant tamē
quoad naturam, & naturę ne-
cessaria, & eatenus cognoscitur
legibus ut filij, nec possunt illis ne-

cessaria alimēta denegari, adeo vt
quāuis expreſſè pater eos in testa-
mento ab omnibus bonis suis ab-
dicasset, adhuc tamē eius hæredes
munus hoc de alēdis dictis spurijs
implere teneantur; vt probet Bald:
in l. id quod. Cod. de Episc. & cler.
n. 46. & Iason conf. 26.

Nec Panormitani opinio in c.
Cū haberet. de eo, qui duxit in ma-
tri. est vero consona, in eo quod
asserit eti legitimis filijs post edu-
cationē proprio lacte factā à ma-
tre, attinere ad patrē in reliquo to-
to tempore alimenta, in spurijs ta-
men secus omnino esse, vt qui nec
sūb patria sint potestate, nec vllū
agnationis ius à patre retineant,
æquū proinde nō esse patrem hoc
alimentorum sumptu sic semper
prægrauari, non matrem. Praeser-
tim cum Canon. cū haberet. de eo
qui duxit. vtriq; parēti iuxta vnius-
cuiusq; facultates hoc onus cōmu-
nicari iubeat, spuriusq; quoad ius
sanguinis tā patris quā matris sit. Et
præterea cum alimenta instiūctu
quodā naturę debeantur, non vi-
detur in his Pater Marti præponē-
dus, cum iure naturę filius æquē
patri, ac matri débeat. & è contra.
Quin cum mater tantum, non pa-
ter his ab intestato succedat, ratio-
ni consonum est, matrem vniuersa
alendi onera debere sustinere, vt
quæ hæreditatis quoque cōmiso-
do sola frui potest.

Hæc inqñā Panormitani, & ipsū
A a 3 sequen-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

sequentium sententia à vero discrepat. Tum quia si spurijs quoad alimenta habent (vt superius ostēdimus) ius filiorum, quia quoad naturam seu generationem sunt verè filij, & per consequens quoad alimenta quæ sunt naturę conseruatiua, sequitur nullam quoad ipsa alimenta esse differentiam inter legitimos; ac spurijs, ac proinde sicut pater post tempus infantie, & lactis, tenetur filium legitimū aleare, ita teneri ad alendum spurijs: nec verum est filijs legitimis hæc alimēta deberi, quia sub patria sint potestate, & iure agnationis ad patrem attineant; imo debentur ex eo solum quia à parte geniti: qui enim dat esse per generationem, oportet vt der consequētia ad esse per conseruationem: alimenta autem debentur iure naturali cōseruationis: & quia pater est principium actuum generationis filij, & mater est principium passuum; idcirco patri magis conuenit naturali lege alimentis conseruare filiū, quam matrī: hæc enim non nisi in subsidium, & defectum patris aleare filios tenetur, quo pacto intelligendus est textus in dicto cap. Cū haberet. Nam ibi Pontifex facit in alimentis dandis spurijs, de vtroq; parente mentionē, non quia vterque ex æquo ad id obligetur, alias insolidum, ac eodem tēpore mater, & pater ad id onus vocarētur, quod fieri non potest, sed intelligi-

gitur distributiū, & ordine quodam successio, vt quando patri desunt facultates, quibus alere filium commode possit, tunc alat mater.

Tum quia eti alimēta sint debita naturae, & quantum ad hanc obligatis sit filius patri & matri, sicut ē contra vterque filio: nihili miuus sicut in generatione pater est principale agens, ita & in procreatione, imo ipse est caput familiæ, qui rebus acquirendis incumbit, mulier vero eisdem conseruandis.

Tum demum quia licet mater succedat spurijs ab intestato, in aliquo casu, vt habetur §. fin. iust. ad Tertull. non tamen semper succedit, vt in adulterinis, atque ex incesto natis manifestè constat, quibus neuter succedit parens, alendi tamen à parētibus sunt. imo quod ius alimentorum nonveniat ratione successionis, inde manifestè constat, quia filio naturali mortuo, succedit pater, & non mater extāte patre, & tamen hoc etiam viuente tenetur ipsa saltem in subsidium, ad alimenta prēstanta, & legitimis filijs succedit æque pater ac mater, his tamen ad alimenta obligatus est pater magis quam mater. Quare concludimus teneri patrem aleare filium quamvis spurijs, idque iure naturae seu generationis; matrē vero ad hęc alimenta teneri in defectum & subsidium patris.

Ali-

Alimentorum vero nomine nō solum veniunt quæ ad vitam tuendam ne omnino deficiat, singulo quoque die, & mense sunt necessaria, vt Bartolus cons. 119. & Alexander l.i.sol.matt.nu.18. videntur sentire, sed omnia ea comprehenduntur quæ ad vitam hominis decenter & honestè transigendam conueniūt, vt cibaria, vestitus, habitatio, ceteraque quibus tuendi curandiūe corporis nostri gratia vtimur; quemadmodum, & quæ ad disciplinam pertinent, honestasque artes percipiendas, l. Qui filiū. Vbi pup. educ. generaliter enim omnia liberorū onera pater subire tenetur, & nec eum tantum alere, sed & illius vxorem simul ac filios, vt ait Præposit. dict. cap. Cum haberet. & gloss. cap. Admonere. 33. q.2.versic. Patrem. Imo hæc est regula vniuersalis quod vbi cunque iure sanguinis, & naturali quodā officio alimenta debétur, vt in casu nostro debentur, hæc omnia tue alimentorum vocabulo contingenti. Et propterea Pontifex Cælestinus in d. cap. Cum haberet. de alimentis, illegitimis filijs debitiss loquens, non limitat id ad viçtū & vestitum, sed ait in genere, parētes hisce filijs debere pro modo facultatum necessaria subministrare: cū enim hæc Pontificia lex in fauore filiorum illegitimorum lata sit, vt eis parentes necessaria conferant, attendenda potius est quæ sit filio-

rum necessitas, quam quæ sit patris commoditas, dum tamē modum facultatum id non excedat. Itaque quod erit necessarium vīte, & statui filiorum à patre tribui potest & debet: ne alias, quod in filiorum vītilitatem decretū, & constitutum à iure est, in patrīs potius commoditatē, & filiorū plerumq; detrimentum conuertatur.

Ex quibus colligitur quarto, posse tuta conscientia & debere iustè clericos filias suas etiam spurias dotare (quicquid Bartolus & Alexander vbi supra dicāt.) Ratio est: quia qui potest & debet filiā alere, potest & debet eam dotare, cum dos succedat loco alimentorum, vt notant doctores in l. Vxorem. §. pater naturali. ff. de leg. 3. Accedit quod Cælestinus inquit in d. cap. Cum haberet: parentes liberis suis, debere pro modo facultatum necessaria subministrare, sed cū dos, inter maximè necessaria computetur, l.i.in fin.sol.matt. vt sine quam mulier nubere non potest, & plerumque turpissimo vīte generi se tradere cogatur, indubitatum res linquitur posse clericos filias suas spurias dotare.

Imo hæc duo nempe filijs alimenta præbere, & filias dotare, possunt clerici, non modo de bonis patrimonialibus seu secularibus, qualia sunt quæ per successionem aut per suam industriam & alias artes aut perdonationes, & alios

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

contractus; eo modo, quo laici sibi acquirunt, sed etiam de bonis qua-
si patrimonialibus, ut sunt que mis-
fando, & agendo Capellanos, Vi-
carios temporarios, prædicatores,
cōfessarios, & alios actus spiritua-
les. exercendo lucrantur. Horum
enim ita sunt verē domini, ac si es-
sent patrimonialia; vt tenet Cyn.
in Auth. licentiam C. de Episcop.
& cler. Panor. cap. Cū effes, de test.
imō etiam de redditibus ecclesiasticis. Tum arg. tex. cū glof. in cap.
omnino, 31. dist. vbi dicitur, quod
propriam vxorem & filios susten-
tare debet clericus, de bonis ecclē-
siae. Et licet loquatur de filiis ante
clericatum habitis, eadē ratio mi-
litat in filiis habitis per illicitum &
damnatum coitum, quātum ad hoc.
Nam et si clericus male fecerit cō-
tra votum castitatis solemniter in-
susceptione ordinis emissum, ex
quo tamē filij sunt in lucem editi,
non sunt perdendi, sed pascēdi, &
tanquam pauperes & eidem ma-
xime coniuncti, adiuvādi. arg. cap.
pasce. 86. distin. & cap. sic uhi. & d.
cap. cum haberet.

2. Tū quia licet ecclesiastici red-
ditus habeant hoc onus anexum,
vt id, quod post honestam clerici
sustentationē superfluit, dandū sit
pauperibus, vel locis pijs, per cap.
Res ecclēsiae, & cap. Episcopus, &
c. Vidētes, 12. q. 1. & latē probat. Na-
traēt. de redditibus ecclesiasticis q.
1. Mon. 42. quādō tamē beneficia-

rius nō habet alia bona ex quibus
possit suis creditoribus satisfacere;
potest & debet ex illis redditibus
superfluis satisfacere, quia tunc so-
lutio suorū debitorū censetur qua-
si erogatio in pauperes: Ac ita be-
neficiarius tanquā suorū ecclesiasticorū reddituum distributor, po-
test ex ijs, quē de decēti sustentatio-
ne superfluit, suscipere sibi tanquā
pauperi vnde sua debita tanquam
debita pauperis soluat, etiam si illa
debita sint iniuste contracta, vt la-
tē probat cum cōmuni Nauarr. in
Manuali cap. 25. nu. 131. & tract. de
redditibus ecclesiasticis q. 2. Mo-
nito. 26. cum igitur alimenta &
dos, sint debita filijs de iure natu-
ræ, potest & debet beneficiarius de
redditibus ecclesiasticis hoc debiti-
um soluere, tanquam debitum
magis intimum, & necessariū quo-
cunque alio.

Tum quia causa matrimonij est
causa pia, vt satispateret; ideo si in pia
opera distribuere debet clericus
secundū electionē suā redditus
beneficij: clarum est posse ex illis
instituere dotem filiæ, vt honestè
iuxta conditionem suam nubat.

Quod si queratur in qua quanti-
tate dos hæc filiæ spuriæ possit tu-
ta conscientia assignari? Respōdet
aliqui, non posse excedere alimē-
torum quantiam; sive mensurā;
adeo quod id tantum de dote pos-
sit assignari filiæ spuriæ, quod latis-
sit ad ipsam de victu & vestitu do-
moque

moque alendam : quia pater sicut non est obstrutus filijs, nisi quoad alimēta, ita cum dos tribuatur loco alimentorum non debet horū mensuram excedere, nec ad aliud potest in conscientia cogi. ita Bald. conf. 457. col. 2. Abb. d. cōf. Capyc. decisio. 181.

Nos vero veriorē putamus sententiam quę affirmat, quātitatem dotis, posse exceedere mensurā alimentorum, tribuique posse tum quoad decentiam status, ita ut patrīc cōsuetudo, Patris dignitas & qualitas consideretur, tum quia ex d.c. Cū haberet. conclusimus spurius, spurijs filijs non solū alimenta sed etiā necessaria esse à parentibus præstāda: Iā autē necessariū tam id dicitur, quo quis indiget ad vitam seruandā, quā quod illi est opus ad se decenter pro sua qualitate sustentandum vt ait D. Thom. 2. 2.q. 32. art. 6. Caiet. 2.2.q. 43. art. 4. & colligitur apertè ex D. Ambrosio relato in cap. Consideranda. & cap. Est probanda. & in l.1. de sacro. eccles. num. 36.

Tū quia secundū patriæ cōsuetudinē indecorū effet filiæ quāuis spuriæ, ex clarissimo & locupletissimo patre genitæ, illud dotis nomine tribui, quod alioquin si cælebs mansisset sibi ad quotidianū viētū esse possit, ideoque triū milii, & quingentorum aureorū dotem quandoque congruā effe Decius respōdit, in conf. 611. Card. Pal.

de Nothis & spurijs cap. 50.

Tum quia Concilium Tridentinum sels. 25. de Reformatione c. 1. Et si interdicat clericis ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresvē suos augere & diuites facere studeāt: sed si pauperes sint, ijs vt pauperib⁹ distribuāt, quia tamen pauper non solum dicitur, qui caret, quo alatur, sed etiam qui non habet quo statum suum tueatur, & conseruet, vt patet ex D. Th. vbi supra, ideo tribuere potest clericus dotem filiæ spuriæ in ea quātitate quę sit conformis personæ & statui, iuxta patrīc consuetudinem: adeo vt totū illud quod posset donare alteri in simili cōditione nubendæ, potest donare filiæ spurię, cum pauperum elec̄tio sit in mera potestate clerici. Et quicquid potest tribuere pro elec̄tyna extraneis, potest pro eadem dare suis quando indigent: vt multis probat Nau. in traētatu de redditibus Ecclesiasticis monito vigeſimo septimo.

Hæc autem quę de filijs spurijs determinauimus, ea & multo magis in nepotibus affirmamus, vt eadem ratione ali ab Auo debeāt: tū quia hi nepotes id est filij filiorum spuriorum minus odiosi sint, vt magis à dānato coitu remoti. l. fin. Cod. de nat. lib. 509. conf. 1611. Tum quia cum lex quoad alimenta, & dotem spurijs vt filios habent velit, iam sequitur vt quę in alijs legiti-

RESP. CAS. CONSCIENC.

legitimis filijs seruari solent, quoru
nepotes æquè, ac ipsimet sunt alé
di, eadē in his quoque qui ex spu
rijs filijs nascuntur admitti debeāt,
arg.l.i.¶.lex falcidia ad l.facid.Bart.
tractatu, alimen.

Ex his igitur omnibus manife
stum iam satis relinquitur, posse
patres seculares, filijs spurijs dum
viuunt donare, & pecunijs emere
non solum quibus alantur, & statū
tueantur, sed etiam quibus ditef
cant. Patres verò clericos nō posse
spurijs filijs donare nisi necessaria
ad se alendos, & statum sustentā
dum, & dotem filiabus qua com
petenter nubant, & hoc ex reddi
tibus etiam ecclesiasticis.

Nec obstant quæ in contrariū
adducta sunt pro opinione Couar
ruiae, & Magistri Salonis, quate
nus afferebant vniuersaliter non
licere spurijs aliquid donare prēter
alimenta; & ipsos spuriros in con
scientia obligatos esse statim eadē
restituere. Nam argumenta omnia
falso nituntur fundamento; quod
putent idem disponi tam de iure
ciuili, quam canonico, de spurijs
secularium & clericorum. Probatū
enim est satis à nobis superius dis
parem in vtrisque esse rationem.
Tum quoad rationē peccati; quia
quod in seculari est adulterium vel
incestu, in clero est sacrilegium
ratione voti solennis. Tum quoad
scandalum, quod grauius semper
oritur ex eo quod clericus Deo cō

secratus filios generet, quam secu
laris. Tum quoad periculum alien
andi bona ecclesiastica & confe
rendi ea alijs quam locis pijs, quod
periculum imminet in clero ha
bente filios, & non in laico, qui nō
habet bona huic oneri adiecta. Tū
demum quia ob dictas causas lex
contra spuriros secularium, est pœ
nalnis, nec extenditur vltra ius hæ
reditarium, & ideo est condita in
odium dictorum spuriorum non
obligans vltra dictos hæreditatis
terminos. At lex cōtra spuriros cle
ricorum, est impeditua transla
tionis dominij, & facta principali
ter in fauorem bonorum ecclesiæ:
& ideo iure optimo extenditur nō
solum ad relicta in testamēto filijs
spurijs, sed etiam ad inter viuos ei
dem à patribus donata.

Ad primum igitur argumentū
fatemur leges illas ciuiles prohibe
re filijs ex damnato cōcubitu, siue,
adulterio, siue incestu, siue sacrile
gio, vt non possint per testamentū
& iure hæreditario succedere pa
rentibus, cum vt sic, filij nomē nō
mereantur, & per consequens, nec
hæredes parētum esse possint, sed
extra testamentū donatione inter
viuos, & absq; dolo & fraude sine
præiudicio notabili legitimorū fi
liorū, non esse prohibitū laicis di
tes facere spuriros: quia quamuis
lex sit iusta & irritatiua legati, ac
successionis hæreditarię ipso facto,
nec quoad hoc sit spectanda iudi
cis

cis sententia, sed cūctos statim obliget, vt quæ translationem dominij, tali modo, hoc est hæreditario iure prohibeat, non tamen vltra terminos hæreditarię successionis extenditur: & sic ad donata alio titulo quam hæreditario non habet vim præceptiuam: & per consequens quoad sic donata non obligat patrem laicum, nec spuriis ex tali patre genitos, vnde ius commune, ciuile, & canonicum in hoc ex aequo cōpletebitur omnes spuriis ex dānato coitu natos, quod inhabiles sint ad successionem hæreditariam: sed extra successionem & testamentum aliter disponitur de spurijs ex parentibus laicis, & aliter de spurijs clericorum, vt satis superque est superius declaratum.

Ad secundum dicitur à lege esse sufficienter prouisum adulterijs per hoc quod sicut reddūtur spurijs indigni nomine filij ita inhabiles ad hæreditatem paternam: & iste fuit præcipuus finis legis, quæ & si quoad hoc sit iusta, & obligans in conscientia, quia tamen in odium spuriorum est facta, non extēditur ad donata alio titulo, quam successionis, & testamenti, maximè quoad laicos vt supra diximus.

Ad tertium concedimus supradictas leges ciuiles esse non solum penales sed præceptivas imo & impeditivas in conciētia translatiōnis dominij non quidem vniuersaliter, sed via testamenti & succe-

sionis hæreditariæ: vnde si alia via pater donet, vel ex pecunijs nomine filij spurijs emat bona quibus diues remaneat, cum de hoc nihil præfatae leges disponant, non est cur pater de peccato aliquo argui posſit.

Alterius vero partis argumenta quatenus dicebant relicta in testamento filijs spurijs & si pater sic testando peccauerit, non teneri tamen dictos filios in cōscientia ante iudicis sentētiā illa restituere, falſo etiam nituntur fundamento; quia non est verum leges illas esse solum penales, imo sunt etiā præceptiæ & impeditiæ translatiōnis dominij per titulum testamēti & hæreditariæ successionis: & ideo quicquid tali titulo ab spurijs posſidetur iniuste & inique possideatur, vnde nec eo colore possunt adiūuari quasi vt extraneis liceat eis quod in testamento relictum fuerit conſequi, vt qui præter extranei caufam paternum etiā delictum habent coniunctum, quod merito illos bonorum parentum reddit expertes, l. extraneum. Cod. de hæred. instit. Alex. consi. 174. in 3. num. 4.

Sunt igitur spurijs ex damnatis nuptijs geniti omnis successionis, siue paternæ, siue maternæ, tam ex testamento quam ab intestato penitus incapaces; nec ius vllū agnationis, aut cognationis cum patre, matre, nec inter se ipsos feruant, ita

R.E.S.P. C.A.S. CONSCIEN.

ita vt nūquam sibi inuicem ab intestato succedant: Decius consilio 311. Crauet. 135. versic. quarto probatur, Cagn. l. pen. Cod. ad Orfīt. n. 46. Alexander consi. 174.

Vnde colliges parentes qui genuerant filium ex damnato coitu, non posse in conscientia succedere in bonis dicti filij, neque ab intestato, neque ex testamēto. Quia sicut in odium dictorum filiorum inhibitum est illos succedere parentibus, ita è contra ob parentum incontinentiam interdictum est parentibus succedere in bonis filiorum, Auth. quibus modis. nat. eff. sui. §. illud, versiculo vltima siquidem, collat. 7. Panorm. in cap. Tāta. nu. 13. qui filij sint legitimi. Nicolaus Vbald. in tractatu de successione ab intestato par. i. nu. 45. vbi etiam expressè afferit, neque fratres succedere fratribus spurijs ex damnato coitu natis, quamuis fecus sit in spurijs vulgo quæsitus, hoc est qui non ex damnato coitu orti sunt, vt definit glos. communiter recepta in Authen. si quæ illuſtris, Cod. Ad orificianum, & in §. Nouissimè, inst. eod. & in d. §. Illud d. Auth. quibus modis nat. eff. sui, Illuſtris. Dominus Cardinalis Paleortus cui à Theologo à quindecim feré annis inſeruio, in tractatu suo de Nothis & spurijs, cap. 43. Nauar. in consilijs suis lib. 3, de successione ab intestato consil. primo.

Quod attinet ad secundum dubium videlicet, An instituens hæredem aliquem extraneū sub confidentia, seu fide certa quod bona testamento illi relicta tradet deinde filio suo spurio, peccet lethali- ter, & nisi testamentum sub tali confidentia factum rescindat absoluī valeat.

Respondemus breuiter quod si iste testator instituit hæredem cum confidentia & spe certa, verbo, vel quoconque alio signo exteriori significata & contestata vtrinq; quāuis secretissimè de tradenda hæreditate filio spurio, delictum committit mortiferum nec à confessore absolui potest nisi pactum seu testamentum rescindat. Secus tamē est si hæredem instituat sub illa cōfidentia & spe certa, nullo tamen externo signo expressa, & efficaci obligatione corroborata.

Primum ostenditur: Tum quia tali testamento fraudem legi facit, & ideo iustum legem in re graui transgrediendo peccat mortaliter, l. non intelligitur, de iur. fis. Bart. l. fin. de his quib. vt indi. Tum quia id quod pater ipse per se facere nō potest, ei nec per mediā licet personam; & ideo cum pater nequeat per se relinquere bona sua filio, nec id poterit mediante alia persona, l. i. §. siue itaque, Cod. de nat. lib. Tum quia testamentum fraudulentum, & iniustum æquiparātur, semper enim fraus est cum alterius

terius iniuria: iam autē illud testamentū cum cōfidentia expressa, & fide data, est fraudulentū; quia vtitur testator illa fraude de instituto hērede extraneo, vt sub illo veniat bona ad spurium, iniustitiam vero, delictum facere mortale ex se, nulli est dubium. Vide Bald. l. i. de nat.lib. Barth. cōs. 194. Decimum conf. 311.

Secunda pars ostenditur: tum quia spes sola, & confidentia animo tantum concepta à testatore, nō obligat hēredem, nullique iustitiae repugnat, imo credere & iudicare de aliquo quod erit liberalis & beneficus in filiū spurium, est iudiciū laudabile; ita fidei, §. f. de iure fil. Tū quia iuri naturæ est cōsonum spectare, vt beneficus sit tibi & tuis ille, in quem tu beneficia confers; beneficū enim beneficio compensatur, & ideo ex beneficio quod testator contulit hēreditē concipere quod idē hēres par reddet filio spurio, nihil habet de fraude, nec de malo; Bar. Ale. l. i. eo. tit. Bal. l. Si is de vul.

Aduertendum est tamen quod licet pater nō possit instituere hēredem sub fide, de tribuenda hēreditate filio spurio, & pari ratione nec etiam in vita donare omnia sua sub pollicitatione quod tribuātur deinde spurio. Nihil tamē prohibet, quin pater spurium filiū bonorum suorum exequutorem in testamento relinquit. cum tūc

nihil spurius sibi ex dictis bonis retineat, sed omnia prout iussit testator in alios debitatem distribuere, iam autem leges faciunt spurium incapacem hēreditatis, non exequutionis: & odia ac pœnæ nunquam extenduntur, cap. Odia de Reg. iur. lib. 6.

Imo posse patrem tutam conscientiam filiam spurium ex damnato cōcubitu, non in proprijs, sed alienis; vt puta pupillaribus bonis, substituere, dummodo id fiat absq; fraude & dolo, qui quidem abesse in dubio præsumendus est, tenent communiter iuris doctoris, l. Si is, qui de vul. Nam cum pater in testamento pupilli testetur de bonis, non, vt suis, sed vt pupillaribus, & lex non reddat dictum spurium incapacem ad hēreditanda bona consanguineorum si testamento illi sint relicta: nec etiam erit in capax substitutionis pupillaris, Bald. conf. l. nu. 1.

Quod ad tertiam spectat dubitationem. Num videlicet institutus hēres sub data fide de tradēda hēreditate dicto spurio, possit interim dictam hēreditatem in cōscientia possidere, sitque verus illius hēreditatis dominus, possitq; eam dare dicto spurio absque peccato, tum ipsius, tum spurij.

Respondent aliqui quod si institutus hēres sub fide reddēdi hēreditatem filio spurio, instituitur a patre laico: talis institutio est validā, &

RESP. CAS. CONSCIE N.

da, & sic institutus erit verus heres & dominus talium bonorum, cu debito tamen tradendi illa bona dicto spurio ob fidem datam patri ipsius: Ratio, quam adducunt est, quia filii spurij patris secularis inhabiles solum sunt, & incapaces bonorum paternorum hereditario iure, & per testamentum; non autem alio titulo extra testamentum, ut nosmet ipsi etiam supra diximus. Iam autem cum hereditas committitur a patre fidei amici, vt illam debeat postea donare filio spurio, non potest dici quod filius spurius habeat dicta bona paterna titulo testamenti, sed donationis: nec filius spurius potest iure hereditatis pretendere illa bona, sed iure promissionis, & fidei datae, & sic obtinet ea alia via quam per testamentum, quo sit, ut nihil hic in conscientia contra legem committi videatur. Addunt tamen hoc verum esse, nisi fiscus bona illa sub tali fide reliqua petierit, quia si petat statum tunc erit sententia datu in foro exteriori.

De filijs vero Clericorum & Religiosorum securi asserunt, institutum heredem sub illa fide data, non esse verum heredem, nec posse dicta bona retinere, nec etiam illa postea donare filio spurio, & tam hunc recipiem quā illum dominante peccare mortiferet; sed omnia illa bona restituenda esse heredibus illius clerici ab intestato;

adueniente autē sententia & condemnatione, danda esse fisco. Ratio est quia hi Clericorum, & Religiosorum filii sunt omnino inhabiles, & incapaces ad bona paterna accipienda quocunque titulo præterquam alimentorum, idque in odium sacrilegij, & in utilitate bonorum ecclesiasticorum quae hac via poterant alienari, & in profanos vius conuerti definitum est lege, quae cum iusta sit obligat in foro animae, & translationem dominij impedit. Hanc sententiā inter alios amplectitur Dominicus de Soto li. 4. de iust. & iur. q. 5. ar. 1. & in 4. sent. dist. 4. q. vniuersal. ar. 4.

Nos autem hanc dubitationē aliter dissoluendā esse arbitramur, & cūnuersaliter institutum heredē, siue à Clerico, siue à Religioso, siue à seculari sub data fide, de redenda hereditate filio spurio: non posse in conscientia possidere dicta bona, nec verum esse heredē; peccareque mortaliter si illa bona filio spurio tradat, & hunc etiam si eadem accipiat, sed restituēda statim esse heredibus ab intestato, vel post datum sententiam fisco.

Tum quia per contractū fraudulentum nullum dominium transfertur, quia fraus & dolus nulli doloso patrocinantur, alias omnia rapinis, & furtis essent plena, si contractū fraudulentō possent res licetē acquiri: & cum huiusmodi testamentum sub illa confidentia, & fide

Fide præstata factum, sit omnino fraudulentum, quia sub illa promissa fide vult parer bona sua transire ad filium spuriū contra id quod leges decernunt: vnde le. in tacitis ff. de legatis, & fideicōmissis, talis hæres censetur loco prædonis, & priuatur illa hæreditate applicaturque fisco, & redditus ibi pro ratione, in fraudem legis fieri cum quis obligat se ad præstandum fideicōmissum ei qui capere non potest; manifestum ergo relinquitur institutionem illam esse nullam, ac proinde hæredem sic institutum, nō posse illa possidere, nec ea spūrio donare, cum donet id quod est hæredum ab intestato.

Tū quia talis hæres sub illa prædicta fide à parte clero vel laico institutus, tenetur omnino ex fidelitate, & iustitia reddere hæreditatem illā spuriō. Ex fidelitate quidem eo, quoniam promisit, & dedit fidem; promissio autē, & fidēs data in re gravi obligat sub culpa mortali. Ex iustitia vero, quia accipiens aliquid sub aliqua conditio-ne seu onore, tenetur ex iustitia id adimplere, iam autē quando quid ex necessitate geritur, hoc non ab eo quid tunc agit, sed ab eo, qui id ita faciendum præcepit, est agnoscendum: nudum solummodo versatur in hac re hæredis ministerium, ceterum ius totum à testatore oritur. Hinc si magistratus, mandato populi aliquid constitue-

rit, illud non amplius deleri poterit, eo quod non magistratus sed populus id verè sanxisse dicitur. Et si decuriones negotium Duumviris dederint, vt quem ipsi elegerint eorum nomine litem instituat, is à decurionibus magis, quam à Duumviris ad id vocatus existimatur, l. Item, §. Si decurio quod cuiusque vniu. Imo hoc ipsum clare constat exemplo fideicōmissi, quo quis testatori non hæredi succedere dicitur, l. cohæredi §. cum filii de vulg. cum igitur patri recta via instituere filium spuriū non liceat, nec id etiam hæredi sub colore promissionis, & datę fidei licet, quod & Bartholus ex facto alias respondit, confilio 194. & Baldus etiam sequutus est. le. Id quod pauper. Cod. de Episcopis & Clericis.

Quando tamen illa confidētia non est tacite neque expresse per promissionem, & fidem datā manifestata; sed in mente solius testatoris recondita: quamuis etiam ab hærede forsan presumapta, non redideret testamentum in foro cōsciētiae inualidum, sed institutus hæres posset habere illa bona, & eadem deinde libere donare filio spuriō testatoris. Ratio est: tum quia spes sola quam Testator mente concipiit, nullo interueniente pacto aut promissione, non obligat ipsum hæredem, & ideo si tribuit eadem bona postea spuriō, id facit ex liberalitate

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

ralitate, & charitate, qua benefi-
cū, & eorum filij debent præferri
ijs, à quibus nullum beneficū ac-
cepimus.

Tum quia leges prohibentes ne
sub confidentia possint bona pa-
ternavenire ad dictos spurios agū
solum de confidentia necessitante
& cogente hæredem, hoc est quæ
data fide, & pollicitatione exhibi-
ta declaratur: ut colligitur l. Prædon-
nis, ff. de petit. hæred. l. Ita fidei, ff.
de lute filii. Iam autem hæ leges,
cum sint odiosæ, non debent ex-
tendi ad ea quæ non exprimunt.

Verum tamē est quod si ex ali-
quibus signis probetur præsump-
tio, quod hæres accepit dicta bona
ut redderet illa filio spurio testato-
ris, condemnarurque à iudice pro-
pter præsumptionem probatam,
tunc tenetur secundum iudicis sen-
tentiam illa restituere: vnde autem
sufficiens præsumptio deprehendi
valeat, docent Iurisperiti, vt Cepo.
de Simul. contr. præsump. 9. Bald.
conf. 75. in 2. & l. Post contractum,
de donat.

Quod si queras. An saltem is lai-
cus, vel clericus cui bona aliquor à
testatore relinquerentur, ut ea in
pauperes, aut pios viis distribue-
ret, posset tuta conscientia dicta bo-
na in filios proprios spurios con-
ferre.

Respondemus, quod potest, si
est vere pauper, elargiri tantum de
illis bonis filio suo spurio quantū

satis sit pro alimētis necessarijs per-
sonæ, & statui. Ratio est, quia cum
ille de suo non possit cōmodè hæc
alimenta filio præbere, nunc obla-
ta occasione, qua debet aliorum
egestatem, & penuriam subleuare
ex bonis testatoris, peccaret pro-
culdubio contra charitatem si ex-
traneos suis anteferret, cum chari-
tas incipiāt à se ipso, & post ipsum,
à sibi magis coniunctis. cap. Quis-
quis. 12. quæst. 2.

Quod si non sit pauper sed pro-
prijs bonis affluat, tunc nequaquam
potest ex dictis bonis aliquid dare
filio suo spurio. Nam cum eū alere
ipse pater ante a teneretur, nunc si
illi hæc bona tribueret, statim se ip-
sum onere alendi talem filium li-
beraret, cum filius ex his bonis ne-
cessaria vitæ posset commodè sup-
peditare, ac proinde pater ad ali-
menta cogi amplius non posset, &
consequenter ex hac distributio-
ne, & collatione facta filio spurio,
magnum sibi commodum, & lu-
crum comparasset. Soc. cōs. II. col.
2. Ripa tract. de peste cap. Deuenio
num. 164. Anchæt. conf. 436. Alex.
leg. Si is, qui de vulg.

Ex omnibus his, quæ diffuse de-
clarauimus, manifestum relinqui-
tur, quid confessor in casu propo-
sito facere debeat: si enim Iohannes
est laicus nec filios legitimos ha-
bēs quibus, illis datis pecunijs spu-
rio filio damnum notabile afferat,
non est quod scupulū de peccato
mortali

mortalē ei inferat; cum ut probauimus de iure cōmuni liceat patri seculari donare extra testamentum filio spūrio non tantum quibus viuat, sed etiam quibus ditione euēdat. quod si Ioannes est Clericus, aut Religiosus, tunc quē ad personam, & statum dumtaxat sunt cōuenientia clārigiri, & dare filio spūrio poterit, & si abunde donet culpam incurrit mortalem, iusta Pontificis legem transgrediendo.

De testāte autē cū certa spe quod amicus institutus hēres tribuer bona omnia filio suo spūrio, si talis spes & cōfidentia est signo exteriōri confirmata: iudicabit illum peccare mortaliter, & testamentū esse nullum, omniaque tali testamento habita iniuste posideri. Et sic nec testantem nec hēredem absoluendum, nisi vel testamentum rescindatur, vel illa cōfidentia quē vitiāt, prorsus eradicetur; & si testator est vita funditus, restituēda erūt illa omnia bona ei hēredi qui Ioāni succederet, casu quo moreretur sine testamento: quia illud testamentum cum sit nullum, ob fidem datam, idem operatur, ac si prorsus non esset.

CASVS DECIMVS

Tertius.

Antonia p̄sētib⁹ testib⁹ promisit Frācisco se nupturā, cēdem, & is similiter ducturum illam in uxorem, & has de futuris nuptijs

pollicitationes confirmāunt osculo & manū tactu: Nunc Antonia à parentibus suāsa non vult promissis frāre, sed deterrit alteri nubere eō maxime quia hēc promissio fuit sibi & confessore nuper commutata in quedam opera pia. virtute labilei, non aliam ob causam quam quia secundas iste sponsus, magis sibi placet.

Queritur an peccet mortiferū Antonia contrahendo cum alio, posseque cum tali proposito à Paroch⁹ absolvit; & num dicti testes tenētur cum denuntiationes sunt, hoc impedimentum manifestare?

Tria petit iste casus, quorū pri-
mum est, vtrū Antonia possit
absq; culpa mortali, recedere Frā-
cisco inuito, à promissione de fu-
turis nuptijs simplici, & nō iurata.

Et ratio dubij hic oritur primo,
ex textu in ca. Requisiuit, de spōsa-
libus, vbi à Papa Lucio III. quālitū
fuit, qua cēsura mulier cōpelli de-
beat, quæ iuris iurandi religione
neglecta, nubere renuit, cui se nu-
pturam interposito iuramento fir-
mavit. Et respondet Papa, quod cū
libera debeant esse matrimonia,
monenda est potius, quā cogenda;
cum coactiones, difficiles soleant
exitus frequenter habere.

Secundo, quia si Antonia non
posset absque mortali peccato re-
filiare à promissione illa simplici
corā testib⁹ Frācisco facta; seque-
retur quod ab ecclesia in iudico

Bb extero-

RESP. CAS. CONSCIE N.

exteriori compelli posset ad illam seruandam, & matrimonii incundum; quia Ecclesia non solū peccata cōmissa punire debet, sed etiā committenda prohibere. arg. cap. diaconi. 93. dist. & c. ipsa pietas 23. q. 4. sed Ecclesia sponsos, qui de futuris nuptijs simplicem fidem sibi dederunt, non debet compellere ad matrimonium, ut habetur in c. Præterea lib. 1. de sponsalibus, vbi ab Innocēto III. decernitur, quod si aliqui praefita fide simplici de contrahēdo matrimonio, propositum mutant, commonēdi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem obseruent. si autē se ad inuicē admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet, videatur quod ad instar eorū qui societate cōtrahunt fide data, & pōstea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

Tertio promissio simplici verbo facta, eo obligat, quia veritas est seruanda: ex simplici enim promissione non videtur aliud debitum exurgere quam debitum non mētiendi, seu non fallendi proximū: ut Caiet. in Summa. verb. Perfidia, & 2.2. q. 113. art. 5. Et Armilla eo. verbo Perfidia, affirmant, sed mendacium, seu deceptio, non videtur obligare ad mortale nisi in casu, quo inde notabile dāmnum, & nō cumentum infertur proximo: Nā veritas ex se ipsa cum non sit ad al-

terum, sed tantum dicat ordinem sermonis ad mētem, non pertinet ad iustitiam. Non igitur Antonia videtur peccare mortaliter resiliēdo à promissione data de futuris nuptijs, eo maximē quōd si à confessore cōpellatur vt illam seruet, fiet sacramento matrimonij iniuria, quatenus inuita nubet Francisco.

Propositum tamen dubiū, longē aliter est dissoluendum; & vere asserēdum Antoniā peccare mortaliter resiliendo à promissione de futuris nuptijs. Nec posse à confessore absolui, quoisque persistit in proposito non seruādæ dictæ promissionis, nisi forte superuenerit aliqua causa legitima illam nō seruandi.

Pro cuius veritatis maiori notitia illud est in primis aduertendū, sponsalia esse mutuam viri & fœminæ promissionem de contrahendo matrimonio, ut habetur in cap. Nostrates. 30. q. 5. & le. Sponsalia. ff. eo. tit. vnde sicut ille qui promisit aliquid facturum, non dicitur adhuc illud fecisse; ita qui promittit nubere alicui, non contrahit tali consensu matrimonium; quia hoc perficitur per consensum de præsenti, sponsalia vero per consensum de futuro, accipiendo sponsalia propriè, vt distinguuntur à coniugio: Nam in acceptione impropria & larga, aliquando ipsum matrimonium ante copulam,

lam, appellatur etiam in iure sponsalia, ut patet cap. Cōinges & cap. Coniux.27.q.2.

Considerādum secundo, quod cum per sponsalia sēt promissio-nes de futuris nuptijs, neuter spō-sus tradatur in possessionem alte-rius, sed id fiat postea per matri-monium, quod est vinculum om-nino indissolubile, idcirco ante-quā hoc celebretur necessaria est maxima rerum, & circumstantiarū circumspectio, ut coniuges liben-tissimē in societatem conueniant, & indiuiduam vitā perpetuo conseruent. ob quod multis de causis sponsalia dissoluti posse canones decreuerunt, quas recēsent Theologī in 4. senten. distinct. 30. & Sotus distinct. 27. quæst. 2. art. 5. Ca-nonista in cap. De illis, de sponsa-libus; Summista, verbo Sponsalia. Et quamuis Hostiensis in Summa, de sponsa. §. fina. & Ioannes And-reas, in d. cap. de Illis, existiment sponsalia, regulariter non dirimi ipso iure, sed auctoritate ecclesia-stici iudicis esse dirimenda, arg.ca. Si duo pueri, de despōtatione im-puberum, & cap. Seculares.33.q.2. Nihilo minus tamē verior & cō-muniōt est opinio, quod generali-ter vbi cunque causa dissoluēdi est publica & manifesta, tam quoad veritatem, quam quoad iustitiam, tunc absque auctoritate ecclesie ipso iure dissoluuntur: nullusque spōsorū peccat si pollicitationibus

etiā iuratis nō steterit, quia sponta-neè potest quis retrocedere ab eo, quod iura ipsa irritum & nullū ef-fē declarant: sed quando causa nō habet manifestam veritatem, vel in iure canonico, non est clare ex-pressā, tunc non potest quis resili-are à sponsalibus sine autoritate Ecclesiæ, à qua veritas & rationa-bilitas cause expendi debet. cum enim in causa propria quilibet fa-cilè decipiatur, & ideo nullus sit sui ipsius bonus & æquus iudex, cumque cause matrimoniales sub-sint Episcopi iudicio, idcirco spo-nsalium dissolutio, Episcopi autho-ritate fieri debet. Richard. in 4. sen. dist. 27. Syluester, verbo Sponsalia. q. 11. Tabien. eo. verbo. q. 9. Nauar. in Manu. cap. 22. nu. 28. Sotus in 4. sent. dist. 27. q. 2. ar. 5.

Nec obstat cap. Duo pueri. de desponsatione impuberum, vbi Papa Alexander III. imponen-dam iubet competentem pœnitē-tiam cuidam, qui pro sua opinio-ne iudicio ecclesiæ non requisito, à sponsalibus resiliuit. Responde-mus quod ibi loquitur de resiliēte absque causa manifesta & clara; tū quoad veritatem, tum quoad iu-stitiam, quo paēto etiam est intel-ligendus D. Tho. in 4. sent. dist. 30. cum inquit, ob ingressum Religio-nis & transitum ad secunda cōnu-bia per verba de præsenti, dissoluti ipso iure spōsalia, in reliquis vero omnibus non dirimi nisi iudicio

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

ecclesiæ, intelligendus inquam est, in reliquis in quibus causa non est clara & manifesta, iudicium Ecclesiæ requiri.

Tandem sciendum est ad spōfalia mutuam utriusque requiri promissionem, ut ait Diuus Thom. & omnes Theologi in 4. dist. 27. & habetur l. 1. ff. de spons. adeò quod licet si alter tantum promittat, Satis id sit ut ipse obligatus maneat, non tamen sufficit ad sponsalia in eunda, nisi altera etiam pars tacite, vel expressè idem alteri promittit, additio autem iuramenti, & Arræ traditio, non sunt de necessitate & essentia sponsaliū, quamuis per hęc firmiora & stabiliora reddat̄ur.

His suppositis, quod Antonia peccet lethaliter, promissionem frangendo, nec possit à confessore absoluī si alteri velit nubere his rationibus persuadetur,

Tum quia simplex promissio quando iusta est & honesta, obligat sub culpa mortali ad sui obseruantiam. Nam in contractu promissionis, sicut veritas respicit ipsam promissionem, ita fides, illius exequutionem; vnde sicut veritas obligat ad non decipiendum proximum in promissione, ita fides ad adimplendum promissum; & ideo frangere fidem alicui datā, est species quædam infidelitatis, ac per consequens ex suo genere delictū est mortale, ut sentit Diuus Thomas 2.2. quæst. 88. articul. 3. vbi in

quit, violationem voti, non solum esse peccatum grauissimum, quia est contra virtutem religionis, sed etiam quia est contra virtutem fidelitys, cuius est dicta promissa verificare, & opere exequi.

Tum quia promittere, non significat dicere verum utcumque, sed dicere illud, obligando se ei cui dicitur ad illud seruandum & adimplendum; & ideo induit rationem iustitiae, cum iustitia sit reddere debitum: verè autem promissa, debita sunt, interuenit enim quasi commutatio iustitiae hic contractus, serua fidem, quia credidi tibi, & illā mihi dedisti; vnde Cicero primo de officijs inquit, fides de qua loquimur, non solum ad iustitiam attinet, verum etiam est verissimum iustitiae fundamentum, cui omnium hominum pœcta conuentaque nituntur cum ergo contra iustitiam agere, sit ex genere suo culpa mortalis, sequitur Antoniam retrocedentem à promissione, deliquisse mortiferè.

Tum quia dissoluens sponsalia pro libito, iniuriam notabilem infert alteri sponso, ut communis hominum prudētum sensu & existimatione constat; plurimum enim de honore sibi detrahi alter spōsus credit, quando illo inuito fides ab altero sibi data, non seruat̄ur.

Tum quia quæ necessaria sunt ad coniugium & societatem humānā, sunt iure naturæ obseruāda non

non modo ex charitate, sed ex iustitia legali, quae respicit bonum commune. Ad coniunctum autem & societatem humanam nihil magis est necessarium, quam ut homines fidem ad inuicem sibi datam seruent; cum haec, ut supra diximus ex Cicerone, sit fundamentum omnis iustitiae, quatenus illi, omnes contractus nituntur: vnde Ecclesiastici quinto: displicet Deo infidelis & stulta promissio; in Scriptura vero quae Deo dicuntur displicere, mortalia sunt quare cum sponsalia obligent de lege naturae, & de iustitia, non potest a mortali excusari, qui pro libito illa non seruat.

Accedit culpam ab Antonia commissam tanto grauiorem esse, & a confessore minus posse absoluui, si in illa velit persistere, quanto hec sponsalia fuerunt coram testibus celebrata, & ideo non solum fuit missio simplex, hoc est simpliciter verbo prolata, sed est missio legalis, hoc est testium praesentia, & auctoritate corroborata: hanc autem obligare tam in foro conscientiae, quam in foro exteriori, ita ut a iudice, possit promittens compelli, ad standum missis, omnium Doctorum est concors sententia D. Thom. 2.2. quest. 113. art. 3. & Cajetan. ibidem, Sylvestri. verbo Pactum. n. 3. S. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 1. §. 4. Soto lib. 7. de iust. & iur. quest. 2. artic. 1. & 4. sent.

d. 27. q. 2. art. 1. Nauarr. in Man. cap. 18. num. 6. & cap. 22. num. 25. Panor. 22. q. 5. cap. Iuramentum, & cap. Primo, de pactis.

Rationes quae pro augenda dubitatione, in initio fuerunt adductae, non est difficile diluere. Et ad primam responderi potest, secundum glosam in d.ca. Requisuit. §. Cum libera. quod textus non dicit non esse cogendam: sed inquit quod est monenda primo, et si admonitioni non acquieuerit, est postea compellenda. Nec propterea matrimonium appellari debet coactum; quandoquidem non dicitur coactus aut inuitus, qui propter voluntariam antecedentem promissionem vrgetur ad missi solutionem, 12. q. 2.c. Quicunq; veluti qui sponte suscipit beneficium, si postea ad ordines suscipiens cogitur, non dicitur inuitus ordinari. jo. dist. cap. Innoamus.

Respondetur secundo, & melius, quod textus ille intelligitur, in casu quo superuenit iusta, & manifesta causa resiliendi a sponsalibus, & quando timetur difficilis exitus si cogatur, utputa vxoricidium, vel capitales inimicitiae, vel quid huiusmodi; vnde per iudicem quidem ecclesiasticum moneri debet, & licet possit cogi, non est tamen cogendum, quia rationabile habuerit causam discedendi a sponsalibus; quia si stante tali causa cogatur, difficultem exitum habebit ipsum

Bb₃   tunc

RESP. CAS. CONSCIENC.

tunc matrimonium. ita Archidiaconus in d. cap. Requisuit, & Syluester, verbo Sponsalia, quæst. 4. in fine.

Ad secundam rationem respódet Panorm. in cap. Ex literis el. 2. de sponsalibus, quod resilientem ab sponsalibus etiam simplicibus, nec iuratis, debet Ecclesia prius monere ut seruet promissa, & dein de cogere pánis, ac censuris si nolit parere. Nos tamen dicimus quod si huiusmodi sponsalia sunt publica, vel per denuntiationem à Parocho in Ecclesia factam, vel per præsentiam testium, aut instrumentum publici notarij: tunc Iudex Ecclesiasticus potest, & debet cogere resilientem spōsum ad illa seruāda, vel ad adducendā causam iustum & canonicā propter quam dissoluenda sint, quia promissio legalis, qualis est quæ testibus vel scripto fit, dat actionē in iudicio, eo, quod hæc iudicatur delibera-ta, & potest cōmodè, ac facilè circa talem promissionem lis exorta ab-soluti, cum habeat probationem competentem, qualem quia non habet promissio secreta, idcirco sponsalia clandestina inter solos sponsos facta, et si obligent in foro conscientię, non tamen subiacent iudicio exteriori, nec discedentem ab illis poterit Iudex ecclesiasticus cogere, sed solum monere, vnde in cap. Duo pueri. de despousatione impuberum, quia illa sponsalia de

quibus ibi agitur, erant publica, idcirco tum propter scandalum, tum quia propria voluntate vnius sponsi ablique consensu alterius, iudicio ecclesia nō requisito fuerunt fracta & dissoluta, præcipitur ut illi qui fidem fregit, & promis-sioni non stetit, imponatur com-petens pænitentia ad tempus.

Ad tertiam dicimus, fallum om-nino esse quod ex promissione vera, quantumuis simplici, cōsur-gat solummodo debitū non men-tiendi: Nam ex ijs quæ diximus sa-tis constat, confurgere etiam de-bitum seruandæ fidelitatis, cum in quacunque vera promissione, duo sint, scilicet veritas in promittēdo, & fides in adimplendo: qui enim promittit, mens correspondet ver-bis, si non fingit; & eatenus est ve-rax, & promittit non sibi sed alteri, & eatenus talis promissio pertinet ad iustitiam commutatiuā, & non seruare fidem datam, est peccatum infidelitatis, quod ex suo genere est mortiferū. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 2. artic. 1. S. Ant. 2. par. tit. 10. cap. 1. Syluester verbo Pactum, n. 3.

Secundum dubium, quod in præsenti casu inuoluitur est: An per Lubilæū potuerit Antonia dis-pensari in his sponsalibus de futuri nuptijs.

Respondemus, quod non potuit, quia per hoc quod cōceditur à Papa authoritas dispensandi seu commutandi vota, nō intelligitur con-

concessa authoritas dispensandi & commutandi sponsalia, cum haec a votis specifice differant, nec se necessario consequantur, aut vnum ex altero dependeat: iam autem dispensatio, cum sit stricti iuris, nunquam extenditur ad omnino disparata, nisi id nominatim & expressè declareret, ut notat Panorm. in cap. Non debet de consanguinitate, & affinitate. Et Cemin. in cap. Is qui de filijs presb. in 6. Sylu. verbo Beneficium, 3. q. 10.

Et confirmatur, quia licet dispensandi potestas concessa alicui, cuius effectus non in ipsum sed in alium deriutatur, debeat latissime interpretari, ut aduertit Ioan. Andreas in cap. fin. de verborum significacione, & communiter doctores in cap. quia circa de priuilegijs: quando tamē praeiudicat iuri alieno stricte est accipienda, nec extenditur ad illud, nisi sit expressum, reduciturque ad ius commune, ut habetur in cap. Cum dilectus, de consuetudine, & notat Panorm. in cap. Cum ad haec, de cleric. non resid. vbi asserit quod si priuilegium enormiter laedit alium, non valet, nisi fiat mentio de hac enormi laetione, quia in dubio, non presumitur princeps concedere aliquid cum alterius graui dispendio. Cum igitur in calu presenti, per sponsalia, habeat eterque sponsus ius acquisitum ad matrimonium contrahendum: nec unus possit sine iniuria

graui alterius a dictis promissionibus resilire, absque iusta & manifesta causa, idcirco per Iubilatum, quo datur facultas in commutatis aut dispensandis votis, non poterit confessor commutare aut dispensare in sponsalibus; cum talis dispensatio cum uno sponso, redundet in damnum & praeiudicium alterius sponsi.

Quod adeo verum esse putamus, ut nec etiam in sponsalibus voto factis, licitum esset per Iubileum dispescere, aut illa in alia opera pia commutare; ut si quis voueret Deo, se matrimonio ducturum Antoniam pauperem: non posset confessor cum isto sic voente dispensare, ne Antoniam ducat. Tum quia Deus recipit illud, in utilitate partis, & ideo in tali dispensatione, documentum graue fit parti, cui non intendit Summus Pontifex praeiudicium inferre, arg. l. Quoties. Cod. de precibus Imp. offe. & cap. Suggestum, de decimis; & ibidem glo. §. Priuileg. Tum quia cum hic sit votum, & sunt sponsalia, ut supponimus, hoc est mutua vtriusque partis promissio de futuris nuptijs. Et in Iubileo detur solum facultas in votis, dispensario facta de voto, non extenditur ad votum & sponsalia simul, quia sub simplici, mixtum non continetur, nec dispensatio facta de simplici, porrigitur ad simul iuncta. ut ff. de adult. l. vim passam. §. præscriptione. Bal-

RESP. CAS. CONSCIENT.

dus, Institut. de acq. & in le. omnes
populi. ff. de iust. & iur. Sylu. verb.
Dispensatio q. 5.

Fatemur tamen posse hęc sponsalia solo partis vtriusque consensu dissolui, & nolente Antonia paupere nubere illi qui voto facto principaliter Deo promisit eam in vxorem ducere, non teneri iam amplius ad promissa, quia sponsalia, per partis vtriusque remissionem, etiamsi sint iuratae principaliter propter Deum, dissoluuntur, vt tenet & probat latè Nauar. in man. cap. 22. num. 25. Tum quia licet iuramentum seu votum illud fuerit principaliter factum Deo, tamē acceptatum à Deo fuit, in utilitatem partis, & quia quilibet potest renunciare utilitati suę, ideo ipsa paupere nolente, & renunciante, liber, & solutus manet alter sponsus, à iuramento, & voto. argument. cap. Quamvis pactum, de pactis, lib. 6. ne redūdet in alterius detrimentum.

Tum quia vouens intrate certam Religionem, si illi nolūt eum recipere, liber profus remaneret a voto, & potest in seculo manere, ac vxorem ducere, vt declarat Caietan. 2. 2. quæst. 189. articul. 3. & Angelus verbo Votum, 3. §. 11. Et ideo à simili qui vovit Antoniam in uxorem ducere, si illa non vult illi nubere, liber erit ab omni onere & obligatione dicti voti.

Tum quia alias tale iuramen-

tum, & votum redundaret potius in damnum, & præiudicium illius feminæ pauperis, quam in utilitatem & fauorem eius; quia id quod quis cogitur acceptare, & cui non potest renunciare, est potius onus & damnum, quam gratia, & fauor, leg. Quod fauore, Cod. de leg. & cap. Quod ob gratiam, de reg. iuris. lib. 6.

Tum denique quia hoc ipsum videtur expressum manifestè in capit. Præterea. 1. de Sponsalibus: vbi de quibusdam, qui fidem derunt iuratam de contrahendo statuitur, quod possunt vtriusque consensu fidem relaxare, & remittere: sicut illi qui interpositione fidei iuratae societatem contraxerunt, quam tamen postea dissolue re possunt; licet Innocentius & Pannorm. in d. cap. Præterea, contrariū sentiant, & Syluester verbo Sponsalia, quæst. 10. quorum fundamētum cum lene sit, per ea quę dicta sunt, facile euerti poterit.

Tertium quod in præsentि casu quarebatur, illud erat. Vtrum dicti testes, essent in conscientia obligati ad impedimentum istud denunciandum?

Ad quod respondendum est affirmatiuè, teneri quidem oblara occasione publicationis per Parochum, manifestare illa sponsalia. Nam ex sponsalibus antea cum aliqua contractis, nascitur impedimentum ad matrimonium contrahen-

traheādum cum alia, quod quidem licet non sit dirimens, est tamen impediens, ut declarat Sylvestris, & alij Summisf: Matrimonium. 7. quæst. 3. Nauar. in man. cap. 23. num. 72. Iam autem ille qui non denunciat impedimentum, quod scit subesse inter eos qui volunt matrimonium contrahere, peccat mortaliter, maximè si sub pena excommunicationis præcipiatur, ut qui sciunt impedimentum denuncient. Argum. cap. de maior. & obed.

Verum est tamen, quod si ex tali denunciatione magnum cognosceretur scandalum cumentur, non teneretur in tali casu is qui nouit tale impedimentum, quamvis probari in iudicio possit, ad illud denunciandum: quia tunc denuncatio potius noceret, quam prodesset: ut ait Adrianus in 4. de confessione, quæst. 5. dub. 7. Nauar. in Man. cap. 23. num. 83. qui, et si loquantur in impedimentis occultis, licet probari possibilibus: in hoc tamen præcedentium sponsalium, de quo nos hic agimus; sicut ipsa, ob scanda la probabiliter futura dissoluuntur ipso iure, ita vbi hæc cognoscuntur à testibus, non est quod eadem denuncient, quædoquidem id quod à iure dissoluitur, & vim non habet cogendi, neque etiam vim iam habet impediendi.

Ex his igitur omnibus satis li-

quet, in casu præsentii debere confessorem persuadere Antoniæ, ut promissionem datam Franciscō, de futurisnuptijs, adimpleat, quod si nolit, denegada est ei absolutio, ut quæ sit impenitens, habeatque animum perdurandi in peccato: quod si conscientia propriæ oblita contrahat cum alio, tunc ad denunciations quæ antecedent consulendum erit testibus, ut impedimentum denuntiet causaque ad Episcopum delata, standum erit filius iuste sententiae.

CASVS DECIMVS quartus.

Nicolaus hominem quendam op̄i-
mi nominis, infamia nota af-
fecit, cuius rei conscius filius, patrem
acerime reprehendit: postea ipsum
ad debitam faciendam satisfactionē
sapissime induxit. Nunquam tamē ad-
duci Nicolaus potuit, ut famam iniuria
ablatam resarciret, & ita nulla
facta satisfactionē è vita casu repen-
tino discessit. Nunc filius, rem omnē
confessori enarrat, nesciens an ea quæ
Nicolans pater suus imposuit illi ho-
mini fuerint omnia vera, vel falsa.

Quaritur an filius, qui heres est
patris, debeat à confessore cogi, ad
huiusc fama restitutionem; & quo-
modo illam restituere?

Pro decisione eidemtiori præ-
sentis casus, est in primis nota-
dum;

RESP. CAS. CONSCIEN.

dum; id quod alibi tetigimus; famam, nō esse aliud, quam opinionem seu estimationem inculpatæ, & bonæ vitæ quam de aliquo habent homines: sicut honor, est cultus, & reuerentia, quæ exterius exhibetur alicui, ratione virtutis, dignitatis, aut excellentiæ, quæ est in ipso. Vnde honor, & fama in hoc videntur differre; quod fama, consistit in bona opinione interiori quæ in aliorum mentibus residet, & ita lèditur per verba, & de tractionem, per quam alterius bona vita verè vel falsò maculatur, & denigratur: At honor, consistit in cultu, & reuerentia exteriori, & sic proprièt̄ non lèditur nisi per contemptum, contumeliam, vel irreuerentiam, quæ fieri potest conuictijs, aut factis, D. Thom. 2.2. quæst. 72. & q.73. art. 2.

Aduertendum deinde nos hic vt certissimum supponere famam esse restituendam: tum quia illa præstat omnibus diuitijs, vt dicitur Proverbiorum 22. & ideo si ha iuste ablatae restitui necessario debet, multò magis fama. Tum quia omne damnum illatum cum iniuria, restituendum est, & ad æqualitatem iustitiae reducendum: Iam autem damnum famæ, est maximum inter temporalia: sed difficultas in præsentiarum versatur, vtrum hoc restituendi onus transfereat ad hæredes, ita vt defuncto infamatore teneatur is, qui in hære-

ditatem eius successerit, famam quā scit per ipsum denigratā fuisse, restituere. sed de hoc infra, D.Th. 2.2.q.62.ar. 2. Richar. & alij Theologi, in 4. dist. 15. S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. § 3.

Notandum est tertio, necessum esse vt tria concurrant ad hoc vt quis teneatur ad famæ restitucionem: quorum primum est, vt verè realiter ac in effectu sit denigrata, & læsa opinio bona proximi; quia ubi non est læsio, nullum etiā in reruēit damnum, & per consequens nec restitutionis vinculum. Veluti latro, qui conaretur alienū rapere, id tamen non potuit ad effectum deducere ob aliquod impedimentum, peccauit quidē mortiferè, sed non est obnoxius restitutioni; quia damnum nō intulit. Quatuor autem modis contingit famam non lædi; vel cum id quod dicitur licet sit malum, & turpe, nō tamen ab eo de quo dicitur habetur pro turpi, ac maculante famā: vt si de iuuene laico dicatur, quod amet ardenter pulchram puellam, vel quando is de quo detrahitur, erat iam infamis in tali genere viij, vel per sententiam, vel per factum adeo notorium quod nulla tergiuersatione celari publicè possit; vt si de meretrice, dicam concubuisse nocte cū lenone: vel si id quod dicitur est leue, adeo vt minimum minuat de opinione, hoc est quod non fuit in causa, vt bonū notabi-

notabile animæ corporis aut pecuniarum auferretur proximo, aut his indignus iudicaretur, vel si detrahenti non adhibetur fides, vt quia certo audientes iudicant illū mendacem, inimicum, seu iocose loqui. Peccabit quidem in omnibus his detrahens, sed non erit obnoxius restitutioni, cum damnum non dederit. Adrianus quolib. vndecimo littera R. Sotus libro quartto de iustitia, & iur. q. 6. art. 3. Nau. in man. cap. 18. num. 44. Secunda conditio ad restitutionem famæ necessaria est, vt fama laedatur iniuste: semper enim in restitutionis vinculo, oportet intercedat iniustitia, & inæqualitas; quo sit, vt nec iudex, qui secundum allegata, & probata condemnat innocentem, nec qui iuste aliquem reum in iudicio accusat, quamuis id ex odio faciat: nec qui fratrem corripit coram testibus, seruato ordine euangelico, teneantur ad restitutionē famæ inde denigratæ. Non enim dicitur iniuste factum, quod à iure fieri conceditur leg. Siquidem. Cod. de iniur.

Tertia conditio est, vt ille infamatus non recuperauerit alia via suam famam: nam si eam iam perfectè, & in proprio malo, in quo fuit infamatus recuperavit, & omnino refecit, cessat omne damnū, & inæqualitas, ac proinde cessat etiam obligatio restituendi famā. Vt si infamauit aliquem de adultere-

rio, videamque postea illos quibus id dixi certò scire esse falsum: Aut si accusauit falso aliquem de hæresi, qui perfectè purgatur, & publica sententia postea declaratur verè Catholicus, absque omni suo, & suarum rerum iactura, non teneor iam amplius famam quam illi abstuli, restituere; eo quia nullum īā est famæ damnum, quamvis oppositum videatur sensisse Nauarus aliquando, sequutus Adrianū in 4. sent. de Restitutione, q. 34. à quo tamē postea discedit in man. cap. 18. eo quia rationes Adriani solum probant restituendum esse damnum quod infamatus accepit quamdiu infamatus mansit, sed non ad famæ recuperatæ restitucionem.

Nec obstat si quis dicat, cum qui nocet in pecunijs, seu alijs bonis, etiamsi alter ditescat, teneri nihilominus ablatum restituere, ac proinde à simili, qui infamauit, teneri etiam ad restitutionem, quāuis fama proximi sit alia via reparata.

Respondemus rationem esse quoad hoc diuersam in fama, & in alijs bonis; nam si quis noceat in pecunijs, siue alijs in bonis Petro: etiamsi Petrus aliunde postea ditescat, nihilominus remanet semper damnum illud illatum Petro, cum iniuria, & inæqualitate, quia Petrus remanet adhuc spoliatus recepta, donec illa sibi restituatur: sed

RESP. CAS. CONSCIENT.

sed qui nocuit in fama, si ea quaque via recuperatur, cessat iam illud damnum, ac propterea non est reparationis seu restitutionis locus.

Ex his igitur cōditionibus, colliget facile confessor, quando obligare debet pānitentem, ad restitutionem famæ, alteri ablatae; scilicet cūm eam vete abstulit, & contra iustitiam, & quam alter non iterum adhuc in integrum reparauit.

Quibus sic declaratis ad propostum dubium respondēdum est, infamatoris hāredem, siue filius siue extrancus, teneri iuxta vires, & facultates hāreditatis, restituere damna notabilia verè illata, & causata per illam infamiam; nō tamen teneri ad restituendam, seu resarcendam, ipsam famam ablatam. Exempli gratia ex detractione, seu infamia, duo oriuntur: alterum per se, quod est amissio bona famæ, & bona existimationis, quā alij habebant de proximo, quod tale malum nunquam fecerit, & hoc damnum restituuntur reintegrando proximum in suam pristinam famam, afferendo fratrem nihil tale cōmisisse, & se esse mentitum.

Alterum est quasi consequens, & ex infamia resultans, nēpe amissio pecuniarum, dignitatum, officiorum, veluti si quis ea de causa episcopatum, beneficium, officiū

in Republica, cathedrā, vtile matrimonium, aut aliquid simile pretio cōstabile perdidit. infamator igitur dum vita fruitur astringi debet ad restituendum infamato nō modo famam, quam iniustè denigravit, sed etiam omnia damna ex illa falsa infamia fratri suo subsequuta, cum sic infamans, sit per se & directè causa illorum damnorum, & cum iniuria. iam autē qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: vt est text. in cap. Si culpa tua. de iniurijs, & damage dato.

Quod si infamator dū viueret, nullam restitutionem fecit; tunc, & eo casu hāres: qui id nouit tenebitur ad restituenda damna ex infamia subsequuta. sed non ad restituendam ipsam famam.

Primum manifestè ea ratione probatur, quia horum subsequentium damnorum restitutio, est debitum, ac onus pecuniarum, hoc est pecuniarum cōstimatione resarcibile: erant enim illa quādam temporalia lucra, quae per infamiam datum amisit proximus. huiusmodi autem debita & onera, transēunt cum hāreditate: vt omnes, tam Theologi, quam iurisperiti affirmant.

Tum quia hāc debita cum sint realia, & infamator ex suis rebus illa resarcire & soluere tenebatur, ideo ex non solutione acreuerūt hāreditati: ac propterea ad quemcunque

cunque hæreditas transeat, annexū & inseparabile, habet illud onus persoluendi tale alienum debitū: bona siquidē defuncti, obligata ad aliquod onus, cum eodē transeunt ad quemlibet possidentem; vt dicitur in c. Ex literis. De pignoribus, & 16. q. 1. cap. Si quis laicus.

Nec obstat id quod Panormitanus in cap. fin. de sepulturis, sequutus glosam in cap. A nobis, el. 2. de sent. excom. videtur asserere, non teneri hæredem, ad satisfaciēda damna ex delicto defuncti prouenientia, nisi quando ipsum pœnituit cōmissi delicti: quia tūc iure ciuili datur aēgio cōtra hæredē eo, quod cū istū pœnituerit; & contritus fuerit, quantū in se est, tunc satisfecit, & per eum non stetit. Vnde hæredes ad quos bona peruerterint, volūtatis defuncti exequitores, compellendi sunt satisfacere pro ipso pœnitente.

Non inquam obstat: tum quia hic agimus in foro conscientiæ, in quo rei veritas attenditur, nec remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Tum quia aliud est pœnitere de peccato, & aliud restituere damnum; hoc est iustitiæ, illud charitatis: vnde sicut hæ duæ virtutes sunt distinctæ, ita obligatio restitutionis non pendet à contritione, quasi vbi hæc sit, ibi restitutio fieri debeat, & vbi nō sit, cest̄ restitutio, sed potius attenden-

dum est ad damnum illatum proximo, ad quod resarcīdū obligata sunt bona defuncti, siue ipsū pœnituerit, siue non; vt cum communi notat glosa Ioannis Andreæ, in d. capit. A nobis. Tum quia absurdissimum est dicere eum: qui hæres est homicidæ, seu usurarij, tene ri ad restituenda damna ex homicidio vel usuraria causa, si illū pœnituit; sed si non pœnituit non tene ri, tunc enim impœnitētia, & peruersitas defuncti prodefet hæredis cum ramen æquum non sit ex do lo alicuius, alterum vtilitatem & commodum sentire, cum damno tertij. l. final. ff. de eo per quē fac. er. Nec debet quis cū alterius iactura locupletari. Secundum regulā iuriis, libr. 6. Syluester. Hæreditas 3. quæstione quinta. Tabiena, verbo Hæres, quæst. 3. Innocentius, & alij in capit. Ex præsentium, de pignoribus. Et est textus expressus in c. tua nos, de usuris, vbi dicitur quod usuriorum filij, ad restituendas usuras, ea sunt distinctione cogendi, qua parentes sui si viuerent co gerentur, idque ipsum etiam contra hæredes extraneos exercendū.

Secundum, nempe quod non teneatur hæres ad restitutio nem famæ ablatæ iniustè per eum, cuius est hæres, probatur; Tum quia restitutio famæ, fieri debet verbo, per retractationem eius quod fuit dictum, adeò quod sicut ver bis

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

bis damnū est illatum in famam, ita verbis refici, & resarciri debet, affirmando se protulisse falsum: sed hæc obligatio est personalis, vt patet, quia retractio, est actio ipsius retractatis, & verba sunt actus proprii ipsius proferētis; personalis autem obligatio, non transit ad hæredes, quod patet in votis, quia hæres, et si teneatur adimplere vota omnia realia ipsius testatoris, vt est ædificare monasterium, vel dare aliquid alicui loco pio, vel subuenire pauperibus, & cetera huiusmodi, non tenetur tamen ad vota personalia, vt ieunare, peregrinari, religionem ingredi: quia hæc non sunt annexa primo, & per se hæreditati, sed personæ; vt post Archidiaconū probat Petrus de Palude in 4. dist. 15. & est text. in cap. Licet, extra de voto & voti redempzione: vbi Ecclesia cōpellit quēdam filium Regis Vngariae per excommunicationem, & hæreditarij Regni subtractionem, ad exequitionem voti, quod pater emiserat, de evendo cum magno exercitu Hierosolymam, eo quod à patre iniunctum, & ab ipso sponte fuerat suscepit, vbi notant Doctores, quod hoc votum, quia personale, non transiret in filium, si ab ipso sponte non fuisset susceptum, & ita obligabat filium hæredem, non ratione hæreditatis, sed ratione promissæ executionis; à similitudine, cū restitutio famæ, sit actio

personalis, vt quæ debeat fieri verbis, retractādo id quod fuit dictū, non transit hoc debitum ad hæredes, sed bene transeunt debita realia, hoc est restauratio damnorum ex infamia consequitorum.

Confirmatur, quia hæredes homicidē, quando ipse nō satisfecit, & bona reliquit, tenentur quidem ad satisfaciehdum damnum inde sequutum, vt Scotus & alij Theologī probant in quarto sent. distin. 15. q. 3. & Adrianus quest. finali, de Restitutione, & latè Sotus lib. 4. de iustitia & iure, q. 6. Imo hæredes eius, qui propter homicidium perpetratum, decollatus publicè, aut suspensus est per iudicis sententiā: obligantur in conscientia ad reficiēdum damnum, quod intulerat parti per tale homicidium, sicut ad soluenda alia debita. leg. 1. Cod. ex delict. defunct. Et si bona illius homicidē ad hæredes nō pertuenerunt, sed sunt confiscata, tenebitur ad resarcientia illa damna fiscus, leg. Nō possunt, & l. in summa. ff. de iure fisci; quia hæreditas ad quoscunque perueniat, illud onus soluendi debita, habet semper coniunctum. Nauarr. in Man. cap. 15. num. 25.

Nihilominus tamen ad satisfactionem iniurie, quæ per homicidium fit, tum occido, tu eius vxori, & filii ad quam satisfactionē homicida ipse tenetur, petendo vide licet suppliciter veniam, vel subeudo

do voluntariam pænitentiam, aut alio simili modo satisfaciendo, nō tenentur filij, seu hæredes homicidæ; eo quod illa satisfactio est debitum personale, & quasi pars pænitentiæ pro delicto commisso, & ad personalia defuncti, non obligantur filij, aut hæredes: quandoquidem filius, non debet portare iniquitatæ patris, vt habetur Ezechieliſ decimo octauo, niſi fortè antequam homicida ē vita migrafset, de aliqua pecunia in recompensatione, & satisfactione illius iniuriosi damni, conueniſſet cum hæreditibus occisi: Nam tunc homicidæ hæredes, tenerentur in conscientia ad restitutionem talis pecuniae conuentę, vt quod iam non effet debitum personale, sed reale, & pecuniarium, quod accreuit bonis ipſius defuncti, vt afferunt Sotus lib.4.de iust. & iur.q.6.art.3.in 3.argumento. Et Magister Michael Saloñ, mihi tum Religionis Augustinianæ habitu, & professeſione Socius, tum literario congressu, Romæ anno Iubilei, in comitijs ordinis nostri generalibus, ad quę ille, ē ſua prouincia de Valentia, & ego ex mea de Lufitania mifſi fuimus, publicasque ibidem diuersis ſolemnitatibus conclusiones pro ſua quilibet Prouincia defendimus, amore & studio coniunctissimus, in commentario ſuo nuper typis dato, qui dicitur de iuſtitia q̄est. 62. D. Thom.2.2.articul..i.

controuersia septima, de restituitione, conc. 3. Ergo pari ratione in caſu noſtro de restituēda fama, non erunt hæredes obligati ad dānum famę restituendum, aut retractando dictum ſi erat falſum, aut alio modo verbis ſatisfaciēdo ſi erat verum: cum talis satisfactio debeat eſſe verbalis, ac proinde ſit personalis: ita dictus Magiſter Saloñ, ea q̄eſtione, controuersia 21, conculſione ſecunda hoc dicit expreſſius.

Et quamuis Nauar. in Manu. c. 18.n.42. & 46. ſequutus Adrianum quol. ii. aſſerat abſolutē teneri hæredem dreactoris ad restituendā famam, quam defunctus abſtulit, & non restituit, cum hoc ſit debitū non minus relictū à defuncto, quam cetera debita.

Hęc tamen opinio, vel eſt intel ligenda de reſtitutione famae non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſuos effectus, hoc eſt quoad damna ex infamia ſubsequuta ſi aliqua for ſan inde euenerunt, vel quando ipſe infamator viuens condemnatus eſſet de aliquo ſoluēdo, transi retque in rem indicatam, vt pro iniuria ſeu infamia, tantum de pecunij ſolueret; vel idemmet infamator cum parte laſa & infamata, ita de aliquo ſoluendo cōpoſuifſet, vt declarant Sotus & Saloñ, locis ſupra citatis.

Quod ſi quis petat. An ſi etiam ipſe qui fuit infamatus eſſet mortuus,

RESP. CAS. CONSCIENC.

tuus, teneretur adhuc hæredes infamatoris, restituere damna, quæ ille ex tali infamia pertulit quoque vixit.

Respondeamus teneri adhuc quidem ad restituenda illa damna hæredibus infamati, si iste defunctus sit.

Tum quia debita realia & temporalia, sunt pars hæreditatis, & ideo ius ad talia debita transit insimul cum hæreditate.

Tum quia si in abscissione membri, vel alia læsione corporis, iniuste facta, quando damna eius compensanda sunt, & restituenda, nec restitutio est facta ipsis læsio, necessarium est ut fiat eius hæredibus, cum tamen læsio illa non transeat in corpora hæredū; ut omnes Theologī fatentur; quanto magis dāna, quæ infamiam sunt consequuta, & ex ipsa causata, nec ipsis infamatio est de illis satisfactum, debent hæredibus infamati resarciri & satisfieri, cum parentum fama quāvis è vita discesserint, adhuc tamen inter viuos permaneat, & in filios ac successores ipsos quodāmodo redundet.

Ex dictis manifesta redditur ad casum præsentem responsio, vt cōfessor cogere debeat filium qui hæres est patris ad restituenda dāna, quæ per famam proximi à patre iniuste ablatam euenerunt, cū hæc damna sint realia, & comitentur bona damnificantis; non tamen

cogi debet ad restituendam ipsam famam verbis, aut aliqua humiliatio, vel recompensatione, quia iste actus est personalis, competēt infamatori, & non transit cum hæreditate.

Dubitari tamen à cōfessore poterit adhuc: An quoad damna realia ad tantam restitutionem cogere debeat hæredem qui scit defūctum infamatorem infamass̄ nō quidem imponēdo falsum crimē, sed occultum iniustē reuelādo, ad quantam coegisset, si omnino falsum imposuisset?

Sotus de iust. & iur. lib. 4. q. 6. ar. 3. in ea videtur esse sententia ut putet, ad plus teneri hæredem infamatoris dicentis falsum; quam reuelantis secretū verum, qui enim infamauit dicendo falsum, obligari ad restituenda in integrum omnia damna; qui vero reuelādo occultum verum, teneri solū ad aliquam partem iuxta arbitrium sapientis, & prudentis viri, attenta, tum ratione damni illati, tum malitia qua illud occultū crimen fuit iniuste manifestatum: cuius totū fundamētum est, quia causa principalis & per se illorum damnorū, non fuit ipsa criminis reuelatio, sed potius crimen illud à proximo commissum quamvis occultum: nam eo ipso quod crimen cōmisit, causa fuit per se omnium damnorū inde prouenientium, reuelatio autem fuit causa sine qua non,

& mi-

& minus principalis, quatenus si infamator nō reuelasset, nō fuisset illa damna sequuta: nihilominus ipsum crimen commissum ex se se promerebatur talia dāna, & ideo reuelans sicut nō est causa simpli- citer, & totalis illorum damnorū, sed partialis, ita non tenebitur ad omnia ea restituēda; sed ad aliquā tantum partem.

Nos tamen oppositum arbitra- mur verius, teneri scilicet ex æquo ad restituenda in integrum omnia damna, tam qui verum proximi occultum iniustè reuelavit, quam qui per mendacium, eundem infamauit.

Tūn quia ersi diuerso modo in- fament, grauiusque mēdax peccet, quam verax, equaliter tamē vter- que nocet, nec minus priuat sua bona opinione & existimatione proximus, si ei imponatur crimen falsum, quam si propaletur verum quod nullus ab ipso commissum esse suspicabatur, restitutio autem non sumitur ex modo nocēdi, aut ex grauitate peccati, sed ex no- mento ipso, quod infertur: cum sit actus iustitiæ, & ad hoc principali- ter ordinetur, vt damnū passo re- sarciantur, vt declarat D. Tho. 2.2.q. 62.art. 2. & Caiet. ibidem, & in ar. 2. Resp. ad secundum argumentum.

Tū quia dāna quę consequūtur infamia, nō causantur per se, & di- recte ex crimine occulte cōmisso, quia quādiu ipsum ab alijs ignora-

tur, tādiu perseuerat bona opinio de proximo: qua stante, nihil illi quoad alios nocet occultū crimē, & ita est, ac si nō esset; & ideo cau- sa totius damni, erit propalatio in- iusta eiusdem, per quā habita est si- nistra opinio de proximo, & per conseqüens veluti falsum impo- nēs, ex eo quod sublata fama cau- sa dedit alijs damnis, tenetur ad integrum illorū restitutioñē, ita ve- rū occultum manifestans: nam illa damna non eueniūt formaliter & propriè à crimine quod infamator cōmisit, vel non commisit, sed ex prava opinione concepta ab his, apud quos fuit cū iniuria infama- tus, & ita argumentum Soti, nihil concludit: Nobiscum est Nauarr. in manu.cap.18.n. 45. Magister Sa- lon. in 2.z. quæst. 62.art. 2. vigesima controuerſia.

CASVS DECIMVS

Sextus.

Iosephus, à multis annis puel- lam quandam domi ab obstetri- ce baptizatam, tenuit parentum de- signatione in Ecclesia cum catechizi- zaretur & ungeretur chrismate, fuitque pro compatre descriptus in Parochi libro: nunc Deo cum promi- serit ducere pauperem aliquā in uxori- rem, & hac puella que duodecim est annorum, magna egestate opprima- tur, optaret illam ducere, consulitq; ea de re confessorem.

Cc

Quariz

RESP. CAS. CONSCIENT.

Quæritur, quid confessor illi respondere debeat?

Respondemus Iosephum nequaquam posse absque dispensatione pauperem illam, quam ad Catechismum tenuit, quamuis non ad baptismum, in uxorem ducere. quod si ducat peccatum mortale committere, quamuis matrimonium sit validum.

Pro cuius evidentia in primis sciendum, Catechismū esse instrutionem articulorum nostrae fidei explicitē cedēdorum, quæ a sacerdote solemniter fit ante baptismū, vt ait D. Thom. in 4. distin. 6. & habetur in cap. Ante baptismum, de consecr. distin. 4. deduciturque hoc nomen a verbo cathechizo. Id est doceo, vel instruo: nec est idē cum exorcismo (vt male summa Angelica sentit) quia exorcismus, est adiuratio cōtra diabolū, ordinaturq; ad remouēdum malum, etiā operando vel efficiendo, vnde adiutantes latinē dicuntur, sive increpantes, 21. dist. cap. Cleros: reprimit enim dæmonum potestatem ne homines à sacramentorum susceptione repellat, vel horum fructum impedit, & sensus quos per peccatum originale dæmon concluserat, ad percipiēda mysteria, & mādata diuina aperit.

At Catechismus ordinat ad bonum instruendo, quia directē illuminat de fide & moribus, & cōse-

quenter operatur omnia quæ ad illuminationem consequuntur ut puta amorem & bona opera, Syluester, & alij verbo Catechismus. Sotus in 4. dist. 6. q. 2. ar. 3.

Notandum deinde est, quod ex catechismo oritur impedimentū quoddam proprio nomine carēs, appellatur tamē ab aliquibus cognatio spiritualis impropria, vt quia matrimonium tantummodo impedit, sed nequaquam dirimat. Ut enim ex sponsalibus, quia non sunt verē matrimonium sed eius præparatio, non nascitur affinitas, quæ matrimonium dirimat, sed solū publica honestas, quæ impedit contrahendum, ita ex catechismo quia est dispositio proximè antecedens ad baptismū, contrahitur non cognatio spiritualis proprietate, quæ dissoluat matrimonii factum, sed debiliter, & large, quæ impedit ne fiat. Et de hac intelligitur tex. in cap. Peruenit. 30. ques. 1. cum inquit, quod incipiendo à primo pabulo salis sacramenti usque ad confirmationem per Episcopum factam, & per quodlibet eorū spiritualis cognatio contrahitur: intelligitur enim, quod dū inter cathechizandum catechuménū sal eius ori apponitur, cognatio spiritualis cōtrahitur, nō vniuoca nec ejusdem efficacię, ac ea quæ in baptismo & confirmatione contrahitur. Nam haec sunt sacramenta dantia simpliciter esse, & natuitatem;

uitatem; baptismus quidem, natiuitatem, quasi in utero; confirmatio, extra uterum, & ideo causat simpliciter cognationem: sed catechismus, cum sit solū dispositio ad esse spirituale baptismi, causat cognationem secundum quid, & impeditiuam dumtaxat matrimonij. Et expresse diffinitur in cap. Per catechismum, de cognatione spirituali lib. 6. vbi Papa Bonifacius octauus, ex decreto Clementis III. predecessoris sui, colligit per catechismum, qui precedit baptismum, matrimonium contrahendum impeditiri, sed contractum non disfolui.

Probatur ergo ex his manifestè data ad casum responsio. Tū quia Ecclesia decreuit ut inter tenentes ad catechismum, & puerū, cognatio talis oriretur quę impeditret sed non dirimeret, ut in dicto cap. Per catechismum, habetur, & cum sit in re graui & ponderosa, quale est matrimoniu, obligat ad mortale.

Tum quia sicut dispositio generationis immediate præuia, sortitur quodammodo naturam ipsius generationis: ita cū catechismus, sit dispositio proximè antecedens baptismum, in quo homo generatur spiritualiter, sortitur quandam cognationem ipsius baptisimi quoad hoc ut cognatio aliqua spiritualis inter catechizatum, & tenentes causetur. Nam ut D. Thom. inquit in 4. sent. dist. 42. q. 1. artic. 1. in Respon-

smi

Ad tertium: in catechismo fit quedam professio futuri baptismi, sicut in sponsalibus fit promissio futurarum nuptiarum, & ideo sicut in sponsalibus, contrahitur quidā motus propinquitatis matrimonij: ita in catechismo, quidam motus cognationis, & parentellæ ad minus impediens contrahendum: quare fit irreuerentia notabilis dicitæ parentellæ si cum tali impedimentoo matrimonium contrahatur, ac proinde delictum est lethale. Sotus in 4. sent. dist. 37. q. vniuersal. 1. Sylvestris verbo Matrimoniu, 7. q. 4. Tabien. verb. Impedimentū. 5. §. 1. Nuar. in Man. c. 22. n. 72.

Falsa est autē illa opinio glosæ. in ca. Cōtracto, extra. de cognatione spirituali: quę asserit, illū qui ad torū catechismū tenet puellā, non esse validum matrimonium si eam postea ducat, & quod ex catechismo oriatur cognatio impediens, & dirimens, sicut ex Baptismo & Confirmatione, arg. cap. in catechismo, de consecratione dist. 4. Et in cap. Si quis ex uno, 30. q. 4. quibus in locis illa tria æquiparantur.

Est inquam opinio falsa. Tum quia sicut consanguinitas, non nisi ex generatione carnali oritur, ita nec spiritualis filiatio, seu spiritualis cognatio causatur, nisi per generationem spiritualem, & hæc cū non fiat alio modo quam per sacramentum, scilicet vel Baptismum per quem homo in utero Ecclesia

Cc 2   concipi-

RESP. CAS. CONSCIENT.

concipitur, quasi ab ipsa fouēdus; vel cōfirmationem, per quam ho-
mo quasi extra vterum exponitur
fide roboratus, vt publicē fidem
Christi tueatur; catechismus autē
nequaquā est sacramētū, ideo per
hunc cognatio spiritualis stricte, &
propriè non contrahitur, quæ ma-
trimonium ditimat.

Tū quia repugnat decreto Cō-
cilij Tridētini sess. 24. cap. 2. de Re-
formatione matrimonij, vbi cog-
nationis spiritualis impedimentū
ditimens matrimonium, non nisi
in baptisimo & confirmatione re-
periri afferitur.

Tum denique quia per solum
catechismum, non sit puer mem-
brum Christi, sed adhuc est mem-
brum diaboli, & ideo non potest
esse spiritualis filius, ac proinde
nechabere potest relationem cog-
nationis spiritualis.

Nec obstat, quod in dicto cap.
In catechismo, & in cap. Si quis,
et parentur illa tria, catechismus,
baptismus, & confirmatione:
Nam vt ex verbis satis appetet, nō
sit ibi et paratio vniuoca, quasi
quod eiusdem rationis, & effica-
cia sit impedimentum ortum ex
catechismo, ac est illud quod ori-
tur ex baptismo, & confirmatione;
vt bene notar gloſa in cap. Perue-
nit, 30. q. 1.

Dubitatur, an saltem post Con-
cilium Tridentinū, duret hoc im-
pedimentū, cū videatur omnia

sublatum in dicta sess. 24. c. 2. in illis
verbis, ad summum vnu, & vna
baptizatū, de baptisimo suscipiant,
inter quos, ac baptizatum ipsum,
& illius patrem, & matrem, nec nō
inter baptizanrem, & baptizatum,
baptizatique patrem, & matrem
tantum, spiritualis cognatio cōtra-
hatur, & in libro tenētū nomi-
na describantur, quod si alij vltra
designatos, baptizatum tetigerint,
cognitionem spiritualem nullo
pačto contrahant: quibus verbis
videtur significari, nullam aliam
contrahi cognitionem spirituale
in baptismo, quam inter duos tan-
gentes baptizatum, & hanc non
extendi vltierius, hoc est, non extra
baptisum (& confirmationē, de
qua infra idē dicit) nec vrra duos
ad baptismum tenentes, & sic in
fauorē matrimonij, & ad toliendā
multitudinē impedimentorum &
prohibitionum cui multitudini
concilium ibi obuiare voluit, nul-
lum in catechismo contrahi impe-
dimentum colligi videtur.

Respōdemus, dictū impedimentū
ex catechismo ortū adhuc per-
durare, nec per Conc. Tridentinū
fuisse sublatum.

Tum quia ibi Concilium non
agit nisi de cognitione dirimen-
te, vt patet ex narratiua, sic enim
ait, docet experientia propter mul-
titudinē prohibitionū, multiores
in casibus prohibitis ignorantes cō-
trahi matrimonij, in quibus vel nō
sine

sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scādalo dirimuntur: Iam autem per impedimentum ex Catechismo ortum, neque perseveratur cum peccato in matrimonio, nec illud dissoluitur cum scādalo, cū sit impediens solum, sed non dirimens: non igitur in concilij decreto continetur hoc impedimentum; vt patet.

Tum quia à iure antiquo nunquam est recedendum, nisi quoad illud solum quod in novo est expressum l.præcipimus. Cod.de apelat.&c. capit.2. de Transl.

Tum quia ratio quæ mouit limitare illud impedimentum cognitionis spiritualis ad certas perlonas, ea fuit, ne matrimonia facta, dissoluerentur postea cum scādalo, & ita obuiari multitudini impedimentorū, & prohibitionū quæ matrimonium dirimebat, quæ ratio cum non habeat locum in tenebris ad Catechismum, cū hic interueniat solum cognitione impediens, sed non dirimes, cessant nō modo verba, sed ratio legis, ac proinde cessat lex, arg.l. Adigere. §. quāuis ff. de iure patronatus, & cap. Cū cessante de Appellat.

Quod si quæras, An saltem hoc impedimentum à Catechismo ortum, restringendum sit ad vnum vel plus duos tenentes Catechizatum, vt Concilium Tridentinum restrinxit de baptismo, & confirmatione, vel maneat potius secun-

dum antiquum ius quoad extensionem, & ad omnes & quoscunque tangentes.

Respōdetur, limitandum esse, & restringendū secūdū eandēmet limitationē, qua restringitur cognitio spiritualis dirimens quæ oriatur ex baptismō, & confirmatione.

Tum argumento glosa solēnis, in c. Non deber, de consanguinitate, & affinit. quatenus affirmat per illum textum fuisse sublata quædā genera affinitatis, quoties enim vitium ex vna & eadem radice nascitur, consequens est vt vna lege tollatur. Cod.de emp.l.vlt.in fi. & digest.de iureiur.duobus §.colonus, & ff.art.cæ.l. si colonus ar.

Tum quia quādo duo ita se habent, vt vnum sit veluti metiens, & alterum sit mensū, vnum, vt forma principalis, alterum vt dispositio ad illam formam corrigens, & limitans principale, corrigit, & restringit dispositum, & mensū maxime si eadem ratio sit in vroque. Iam autem constat quod cognitionis spiritualis orta ex baptismō metitur, & est principalis respectu illius quæ nascitur ex Catechismo, & ideo concilium restringens illam, videtur etiā restringisse & limitasse hāc ita Nauar. in man. cap.22. num. 72.

Secundum autem dubiū, quod in præsenti casu petebatur, quid confessor debeat Iosepho responderet, An scilicet huic interroganti:

RESP. CAS. CONSCIENT.

vtrum si matrimonium contrahat cū dicta puella quā ad catechismū tenuit, sit validum, respōdēdo esse validum, peccet mortiferè?

Respondetur, non peccare sacerdotē mortaliter sic respondendo, & maxime quādō talis est persona, quae non sit omnino ignorās & rūdis, nec ex modo respondēdi data est illi occasio contrahendi matrimonium, & per consequens peccandi. Ratio est, quia cuilibet licitum est docere veritatem, nullusque peccat mortaliter, dicendo alteri, id quod est verum, de quo indiget edoceri: sed hēc proposi-
tio, quod dictum matrimoniu-
teat, est verissima, de qua Iosephus
cupit edoceri; igitur non erit pec-
catum illam ei dicere.

Confirmatur, quia aliás illi qui canones proponunt omniū oculis intuēdos, vel qui eos publicē alijs interpretantur, in quibus expresse continentur matrimonium per hoc impedimentum nō dirimi, sed valere, peccarent grauissime, quod absurdum est dicere.

Adde quod per talem verā responsonem, licet Iosephus sumat occasionem mattrimonium cōtra-
hendi, ac proinde peccandi, ea ta-
men occasio non fuit sibi data ex vi respōsionis, sed malitiose ab eo-
dem sumpta, omnis enim, & sola illa dicitur occasio peccandi data,
quae datur per peccatum mortale,
aut intētione principalī vel minus

principalī inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo salutē spiritualē proximi, aut in id saltē interpretatiē consentiendo; vt declarat latē Nauar. in man. cap. 14.n. 32. quē omnia cū in data responsonē a confessore desint, non potest inculpati sic respondendo de peccato mortali. Ita Syluester verbo Matrimonium. 1. 2. q. 5. §. 9. Nauar. in man. c. 22. nu. 73.

Nec obstat quod Hostiensis in Summa q. 22. co. tit. Et supplemen-
tum, verbo Impedimentum 4. §.
vltimo, dicant illūm, qui sic inter-
rogatur ab habente impedimentū
non dirimēs, nihil debere respon-
dere, quia si tespondeat non valere
matrimonium mentitur, si valere,
dat occasionem vt contrahat, &
vxorem ducat, ac peccet.

Nō inquam obstat, quia ea op-
nio est solū vera, quando respōde-
tur tali personā, & tali modo: vt
inde formaliter aut interpretatiē
saltē voluerit inducere aliū ad cō-
trahendū, & peccandū, vt quia cre-
debat, & aduertebat ob id personā
illā ex sua infirmitate aut ignorā-
tia mortaliter peccaturā, nec huic
voluit prōuidere, declarando saltē
quod sic contrahendo peccaret, &
si post contractū teneret. Nauar.
in man. c. 22. n. 73. §. de impedimē-
to voti simplicis, & c. 14. n. 34.

Quod si subinde sciscitetur, an
si dicta puella quae domi fuit bap-
tizata, & postea ad ecclesiam ve-
niens

niens non modo catechizatur, sed sub cōditione baptizatur, quia curatus satis dignoscere non potuit de priori baptismō, & sic Iosephus illam tenuit non modo ad catechismum, sed etiam ad baptismū illum conditionalem, contraxerit cognationem quę simul impedit & dirimat, vel quę solum impedit, aqeo ut si eam postea in uxorem velit ducere peccet, sed matrimonium valeat?

Respondeamus, quod si cōstiterit postea fuisse puellā vere baptizatā domi, quamuis à curato sub conditione fuerit baptizata in ecclesia, non contrahitur cum tenente in ecclesia, cognatio spiritualis strictè & propriè, quę matrimonium dirimat, sed tantum ea quę impedit; & ideo licet propter dubiū presumatur ab ecclesia cōtraxisse cognationem spiritualē propriè, quā primum tamen de baptismo domi vere suscepto constaret, pronunciaretur à iudice cognationē hanc dissolutiūam matrimonij, nō fuisse per illum baptismum in ecclesia contractam.

Ratio est, quia cognatio spiritualis proprie & quę matrimoniuū ditimit, non contrahitur nisi per baptismum & confirmationem, quę sunt sacramenta generatiā pri-
mū esse spirituale, hoc est, esse fidei in homine, per baptismū enim recipitur primum esse fidei, & per confirmationem roboratur Chri-

stianus ad publicā fidei defensionem, sicut per generationē fit homo & per quantitatis augmentū validus homo: cum igitur hæc sacramenta sint irreiterabilia, & non nisi semel suscipi possint, idcirco, si domi est vere baptizata, nō potest dici quod illa ablutione postea in ecclesia facta, etiā cum forma adhibita à sacerdote, fuerit verè baptizata, cum baptismi sacramētum non sit reiterabile, ac proinde nec ex illo causari potuit illa spiritualis cognatio, quę ex solo baptismō oritur,

Confirmatur hæc veritas per textum Bonifacij VIII. c. Primo, de cognatione spirituali lib. 6. & per varia concilia quę recitantur, 30. q. 1. act tandem per Concilium Trid. sess. 24. de Reformatione matrimonij, cap. 2.

Ex his colligitur, quam grauterent illi curati, qui cum infans domi baptizatur ob aliquā cauſā, & postea ducitur ad ecclesiam, vt exorcizetur, & chrismate vngatur, scribūt in libro baptismali eos patrinos, qui tenuerunt puerum in ecclesia, & non illos qui tenuerūt domi ad baptismum, credentes ex posteriori actū facto in ecclesia, oriri cognationē, & non ex priori facto domi: cum tamen res ē contra se omnino habeat, quia omnes illi actū postea in ecclesia facti, non sunt sacramentum baptissimi, sed sacramentalia, per quę, nec

RESP. CAS. CONSCIE N.

character imprimitur, nec fides,
& gratia ex opere operato con-
fertur.

Quapropter deberent omnes
Episcopi præcipere curatis, ut vltra
qua Conc. Trid. sess. 24. de refor-
matione matrimonij, c. 2. ordinat,
de scribendis nominibus eorum,
qui baptizatum ad baptismum te-
nent, notarent etiā distinctè, &
separatim illos, qui domi sunt bapti-
zati, & à quo domi sunt in illo bap-
tismo suscepiti, & rursus eos qui ad
ecclesiam pro supplēdis alijs cere-
monijs venerūt, & quod non fue-
runt baptizati sed catechizati, in
quo catechismo suscepti fuerunt
per talem, & talem, vel quod fue-
runt catechizati, & sub conditione
baptizati ob tale dubium: & sus-
cepti per talem, & talem ut sic po-
stea clare innotesceret an cognatio
spiritualis orta inter tales, &
baptizatum, ac patrem & matrem
baptizati, esset solum impediens,
vel etiā dirimēs. Ita Nauar. in man.
c. 22. n. 40. Sotus in 4. sen. dist. 42. q.
1. ar. 3. quod si petatur à confessore
remediū, ut contrahi dictū matri-
moniū possit absq; peccato, inter
tenentē ad catechismum, & ipsam
catechizatam, vel matrem eius.

Respondemus, dispensationem
esse petendam, & hanc concedere
posse Episcopū. Tum quia in om-
nibus impedimentis que solum
impediunt; sed non dirimunt, (ex-
ceptis voto castitatis & Religionis)

posse Episcopū dispensare, est cō-
munis & recepta Theologorum
doctrina iuxta mentem Paludani
in 4. distin. 28. q. 2. Sot in 4. distin.
32. q. 1. ar. 3. S. Ant. 3. par. tit. 1. c. 16. §.
4. Nauar. in man. c. 22. n. 85.

Tum quia licet inferior, ne-
queat legem superioris tollere aut
moderari, ut dicitur in cap. Inferior. 21. dist. & in Clem. Ne Roma-
ni, de electione: nihilominus tamē
ratione cōsuetudinis receptae & præ-
scriptae potest; de consecr. cap. fin.
& 11. quest. 1. cap. Quicunque, iam
autem impedimenti cui non est
coniunctum aliud dirimens, non
solet à Summo Pontifice dispen-
satio peti, nisi illud sit votum ca-
stitatis & Religionis. Imo per hoc
quod Summus Pontifex ista duo
sibi specialiter reseruat, videtur re-
liquisse aliorum impedimentorum
non dirimentium dispensationem
iurisdictioni & potestati Episcopi,
arg. cap. Nuper. de sententia ex cō-
municationis, & notat ibi glossa. §.
non retinuit. vbi expresse inquit
Episcopos posse dispensare, vbi
specialiter dispensatio non est in-
hibita, idque probat, per cap. Cum
apud. de spons. & 16. quest. 1. cap.
Sunt nonnulli, concessum enim
videtur quod non est prohibitum,
ff. ex qui. cau. mal. Nec non, §.
quod eis.

Tum quia cum Episcopo sit cō-
cessum, ut in impedimentoo ince-
stus dispensare valeat, cap. 1. & 2. &
cap.

cap. Ex litteris, 1. de eo qui cognovit consanguineam vxoris suæ videtur ex quadam æquitate & rationis identitate, concessam etiam dispensandi autoritatem in alijs similibus impedimentis non dirimentibus, arg. c. V tallus. II. q. 1. & c. Translatio, de cōstitutionibus, vbi enim est eadē ratio, ibi debet esse idem ius; & de similibus idē iudicū est habendum. 5. dist. cap. Ad eius vero, & 4. dist. cap. Denique.

Aduertendum est tamē ad hāc dispensationem faciendam, requiri iustam aliquam causam, alias nō esse validam in conscientia, tum quia de ratione dispensationis est, vt fiat causa cognita, secundum glos. solemnem. §. nisi rigor. quest. 7. Tum quia vt superior se haber ad legem Dei; ita inferior ad legē superioris, capit. Cum inferior. de maior. & obed. Et cap. inferior. 21. distin. Iam autem dispensatio à superiore facta, circa legem Dei sine causa iusta, nihil valet, nec dispensatio Episcopi circa legem Papæ absque iusta causa, erit valida in conscientia.

Et confirmatur dicto Innocentij in cap. Dudum, 2. de elect. vbi inquit, dispensationem à legato factam, etiam auctoritate sibi commissa à Papa, si dispenset sine iusta causa non valere. Nauar.

in man. confess. præ-
ludio 9.n.15.

CASVS DECIMVS

Sextus.

Antonius cum possit alijs in rebus mercaturā exercere præcipue tamen in pigmentis & fucis, in quibus plurimum sibi est lucri negotiatur, & illa vendit diversis personis quarū aliquas nouit esse meretrices, & posse immo velle, similibus fucis male vii: & quānis à confessore suus decreuerit semel, nolle denuo in his negotiationem agere. Nunc tamē lucro alectus in eadem persistere desiderat, si absque peccato possit, quae de re alium confessorem consulit.

Queritur, An licita sit huiusmodi negotiatio, possumque absolvi, si ab ea non desistat.

Primo aspectu 'videti' posset, mercantiā hanc & publicā vēditionem pigmentorum, & fucorum, quibus turpes fæminæ vultū decolorant & deformant, esse genere suo illicitam, & damnabilem, ac per consequens absolvi non debere qui illam exercet.

Tum quia talia vendentes dant occasionem mulieribus præcipue non nuptis, peccādi mortiferè, nō solum quatenus dictę mulieres his vtuntur, vt homines in sui indebitum amorem, & concupiscentiam prouocent, sed etiā quatenus per hęc formā sibi à Deo datam corrūpere & falsificare contendunt, & sicut opera sunt efficaciora signa quā sint verba; ita peius est mentiri & deci-

RESP. CAS. CONSCIEN.

& decipere facie quam ore, & cideo
D.P. Aug. vocat hanc fucationem,
Adulterinæ fallaciæ & inhonestati
tis actum cap. Fucare. de Confecr.
dist. 5.

Tum quia quotiescumque scitur, vel creditur aliquem velle ad malum uti aliqua re, hanc illi dare, peccatum est mortiferum: eiusdē enim criminis rei sunt, qui faciūt, & qui consentiunt faciētibus: arg. capit. i. de Offic. deleg. vnde sicut, qui vendit arma ei, quem scit emere ad nocēdum iniustē, vel ad bellum, quod nouit esse iniustū, peccat mortaliter arg. c. Notum 2. q. i. & tenet cum alijs S. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 24. §. 11. ita videtur quod qui vendit fucos & pigmenta, quae sūt arma diaboli, illi mulieri, quam sit illa emere ad iniustē nocendum, & trahendum in sui concupiscentiam homines, culpam committere lethalem.

Tum demum quia harum rerū usus est frequentius & quo ad plures, peccatum mortale, & ita qui tālia vendunt cooperantur utētibus in delicto arg. c. Sicut dignū §. illi autem & §. hi quoque de homicidio vnde D. Chrysost. super Matthæum, inquit, eas solum oportet artes vocare quae necessariorū & eorum quae continēt vitam nostrā sunt tributiuæ, & constructiuæ: si tamen operibus alicuius artis, vt pluries, aliqui male vterentur, quāuis de se non sint illicite, sunt tamē

per officiū principis à ciuitate extirpandæ.

Confirmatur authoritate Divi Cypriani li. de habitu virginum, vbi sic inquit. Manus Deo inferū quando illud, quod ille formauit reformare contendunt, impugnatio ista est Diuini operis, prævaricatio veritatis, Deum videre non poteris, quando oculi tibi non sūt quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit, de inimico compta, cum illo pariter arsura.

Item D. Hieronymus ad Mauritiam filiam ait, crimen est post crismatis sanctificationem cuiuslibet pigmenti fuco vel puluere solidari. Et D.P. Aug. ostendit in ca. Fucare. de confecr. dist. 5. esse adulterinæ fallaciæ & inhonestatis signum.

His rationibus persuasus est Angelus, verbo Ars, vt affereret, vendentes fucos & pigmenta, peccare mortaliter, nec absolvi posse, nisi à tali negotiatione defistat, cuius opinionis aliqui volunt fuisse Alexandrum de Ales. par. 4. & Veruec. quem citat Sylvestris, verbo Ars. q. 1. & Pisanella siue supplementum verbo ornatus quest. 3.

Nos tamen contrarium verius multo esse arbitramur, hanc scilicet artem, & negotiationem fucorum & pigmentorum quibus mulieres faciem dealbant & colorāt, ac pulchriores fiunt, non esse suo genete illicitam, posseque Antonium

nium absolui quamvis à tali negotiacione, non desistat.

Adducor autem in hanc sententiam. Tum primo, quia fucatio species quedam est fictionis, ut ait D. Thomas 2.2.q.169.art.2. fictio autem nisi sit pernicioſa non est peccatum mortale, sicut nec mendacium ex genere suo delictum lethale est, niſi in proximi notabile damnum vergat: Mulierum vero fucatio, inferuit ex fefe ad pulchritudinem obtinendam, aut deformitatem aliquam occultandam: pulchritudoque etiam suprema, non est ex natura sua malum pernitosum: unde qui vendunt ea, que mulieri fucationi & pulchritudini inferiūt, non faciunt negotiationem illicitam, cum non negotientur circa re quae vel sit peccatum mortale, vel ordinem necessarium habeat ad illud.

Tum secundò quia fuco & pigmentis ac alijs similibus ad ornatum & pulchritudinem seruientibus, posſunt mulieres que talia emunt, bene & male vti, & sicut multæ illici perperam & ad finē nociuū luxuriæ & lasciuiae vtuntur, ita multæ aliae ad bonum finem, ut puta; vel ad placendum maritis suis, vel ad occultandam turpitudinem ex aggritudine, aut alia causa proueniē tem, vel ad propriam venustatē; ut fatis patet; nec facile discerni poterit an plures sint quæ vtuntur his rebus ad peccatum mortale; vel

quæ ad nullum, vel quæ ad veniale solum: nec negotiator & vendor tenetur numerum istum perpendere, & scire, sed satis est quod vēdat rem, qua benē vti possunt mulieres, cum displicentia saltem virtuali, quod aliquæ illis malè vtantur.

Et confirmatur, quia opifices, qui meretricibus calceos, sandalia, vel uestes vendunt, quibus illæ saepè ſepiuſ in meretricando vtuntur cum illa vendant absque eo, quod consentiant in peccatum, quo dometrictices faciunt, nullius culpe sunt rei, quandoquidem ipſi non inducunt, nec iuvant directè ad meretricandum; sed abuſus dictarū rerum prouenit omnino à malitia ea rūndem meretricum ut docet Nauar. in man. capit. 20. num. 16.

Tum tertio quia ornatus mulierū, nō est ex ſe prouocatiuus ad lasciuiam seu luxuriam, niſi eo modo quo pulchritudo, imo hæc magis allicit: Nam ornatus exterior eo ſolum prouocat, quatenus ad pulchritudinem conduceat: facit enim ornatus mulierem apparere pulchram coram oculis hominū, ſupplendo naturæ defectus: sed pulchritudo etiam suprema non est de ſe culpabilis nec vitiosa, ſiue ſit naturalis ſiue artificialis: effectus enim qui ab arte & natura fieri potest, eiusdem iationis est saltem in effe moralis: ſiue à natura ſiue ab arte producatur: ut patet de fani-

tate,

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tate, & alijs, vnde sicut ad filios pulchros generados qui vteretur vxore pulchra nō delinqueret, ita qui ad pulchritudinem faciei tuendā vel causandam, vteretur fuco, & pigmentis, aliosque exterioribus ornamentiis, non cōmitteret ex suo generere culpam, ac proinde multo minus illā incurriteret qui talia ad hūc effectum venderet: si enim pulchritudo ex vsu horum causata, nō est secundum speciem suam peccatum mortale, non etiam hoc erit fucos & pigmenta, aliosque capillorum calceamentorum aut vestium ornatius pulchritudini inseruientes vendere. Caiet. 2.2.q.169.artic.2. Et tom. 1. Opusculorum opusculo 14. quæst. 3.

Tum quarto, quia dato quod omnes meretrices emant illos colores & pigmenta ad usum possimum & animæ proximorum documentum in hoc tamen usu male pigmentorum, non interuenit voluntas & consensus opificis videntis, vt cui non placent tales abusus; nec intentione feratur directè in tale documentum: sed solum fertur in ipsam venditionem, & in pecunijs per illam mercantiam sufficiendis, quibus se & familiam sustentet, id quod est longe diuersum à male usu pigmentorum, vt patet: Iam autem ea quæ per se considerata non sunt peccatum, nec habent illud inseparabiliter annexum, non efficiuntur bona, aut

mala, nisi ex circumstantia finis; vt docet Diuus Thomas 1. 2.q.18.art. 4. cum ergo illa negotiatio in pigmentis, & fucis vendendis, non sit de se peccatum, nec fiat intentio ne & sine mortifero, non est dicenda illicita.

Nec sola scientia talis usus mali efficit peccatum nisi adiungatur complacentia: ita vt nō modo videntes sciat mulieres vti ficatione & coloratione ad peccatum, sed eo animo vendat, vt peccent; velitque talibus ficationibus decipi, & illaqueari homines: moralis enim mali, ratio non in sola cognitione, sed potius in cōsenso, & voluntatis placito consistit: sicut qui sciret aliquem non mutuaturum absque usurpa, potest nihilominus ab illo mutuum petere, imò sub usuris accipere, non consentiendo in dationem, quatenus ab usurario fit male; & qui scit curatum scelerate aliquo esse implicatum, & ipsū rogar, vt filium suum baptizet, nō propterea peccat: etiā si certo sciat illum non prævia pœnitentia peccati, sacramentum baptismi puerō administraturum, & proinde in nouum peccatum incursum arg. cap. Præter. adiuncta glos. verb. agentibus, & verbo communio. 32. dist. & notat Ioannes Maior in 4. sentent. dist. 15. q. 1. Caiet. 2.2.q.78. artic. 4. Nauar. in man. 14. nu. 28.

Tum denique quia licitum est inuitare, & prouocare iusta de cau-

sa alium, ad aliquē actum suo genere bonū, aut in differētem, nullatenus consēntiendo in illū quatenus sit male, aut est malus. Veluti Diuus Laurentius prouocabat tyranpum ad assandum, versandū & manducādū, illius corpus, & alij martyres excitabant infideles ad mortem illis pro Christo infrendam: gaudētes quidem de humodi actu, quatenus bono: & dolentes de eodē quatenus erat malus; iuxta illud gloſæ cap. 1. de Confess. Eccles. vel alta. libri. 6. loquens de passione Christi. Actio displacuit: passio grata fuit, & latè probat Nauar. in man. confess. c. 21. nu. 25. quamuis ergo Antonius vendendo diēta pigmenta, & ficationes inuitet, & prouocet mulieres ad ea emenda, & ipsæ emant, vt cum peccato mortali vrantur, non proinde facit illicitum, vt qui potest gaudere de illa emptione quatenus tibi est utilis: & dolere quod dictæ mulieres emant in animæ suæ nō cumentum, vt de locātibus domos meretricibus determinauimus in secundo casu cōgregationis 9. habita feria 3. die 26. Septēbris 1580. & in casu tertio congregationis Aprilis die 30. feria 2. anno 1581.

In hanc nostram senētiā descendit Sylvestr verbo Ars quæst. 3. & verbo Ornatus quæst. 4. Tab. verbo Ars quæst. 3. & verbo Ornatus quæst. 4. Caioran. 2. 2. quæst. 169. articul. 2. Nauarr. locis supra cit-

tis & capit. 23. numer. 90. Nec in cōtrariū adducta quidpiam obſtāt, & si enim per ea quæ dicta sunt, facile dilui possent, vt quæ omnia vel falſo ſnponūt talēm ficationem esse ex fe peccatū mortale, vel ſaltem Antonium vēdentem fucos, effe cooperatorem & coadiutorem ad illud peccatū: ſigillatim tamē pro rudioribus ad singula Responſiones adducimūs.

Ad primum, negamus vendētes dare occaſionē vt mulieres illis pigmentis, & fucis malē vtantur. Nam cum talia pigmenta ſint res indifferentes, quibus potest quilibet benē aut malē vti, abuſus ad malum prouenit ex malitia mercetricum, non ex ipſo actu venditionis.

Nec valet dicere ficationē effe fictionis ſpeciem, ac proinde mendacium.

Respondemus, quod si mendacium dici poſſit, non tamē eſt mendacium pernicioſum, cum nō vergat ex ſuī natura in detrimentum alicuius, & ideo non eſt peccatum mortale, ſed vel mendacium officioſum, id est inſeruiens ad uitilitatem pulchritudinis non habite offendendæ, vel nullum omnino eſt mendacium ſed quoddam bonū, inſeruiens ad occultandam aliquā turpititudinem, & deformitatem in facie inherentein, iuxta illud Pauli ad Corinthios cap. 12. quæ putamus ignobiliora membra corporis eſſe,

RESP. CAS. CONSCIENC.

ris esse, his honorem abundantio-
tem circundamus. Diuus Thomas
2.2. quæst. 169. articul. 2. in Respon-
ad secundum.

Ad secundum dicitur, quod tūc
solum, & semper est peccatū dare
aliquam rem alicui, quem scio vel-
le vti illa ad malum, quoties id fit
consentiendo in tale malum: secus
autem si id facio ob iustum lucrū,
vel ob aliam rationabilem causam
cum displicentia saltem virtuali,
quod tale peccatū perpetratetur,
vt de iniuitante ad cœnā in die ie-
junij, declarat Caietanus 2.2. q.14.
articul. 4. Et Nauarr. in Man. capit.
21. numer. 25. & cap. 23. numer. 19.
& capit. 25. §. vltim. Vnde qui ven-
deret arma absque malo vlo sine
ob iustum lucrum, quamuis cre-
deret emi ad bellum iniustum, nō
peccaret.

Ad tertium Respondemus, fal-
sum esse quod frequentius, & quo
ad plures vſus fucorum, & pigmē-
torum sit peccatum mortale, cum
per multæ etiam sint quæ bene his
vtantur, & quæ sit maior pars non
facile pateat, imo in abusu quod
sit peccatum mortale, minor pars
videtur errare, cum vel ob pulchri-
tudinem augendam vel ob turpi-
tudinis defectum aliquem occul-
tandum maxima fœminarum pars
his vti soleat. Et quamvis plu-
res essent quæ ad peccatum mor-
tale fucis vterentur, non proinde
vendens peccaret: Tum quia vt di-

ximus, vendit tēm ex sui natura in-
differentem. Tum quia non tene-
tur ipse discutere an plutes, vel pau-
ciores bene aut male vtantur, hoc
enim Principi incumbit, non arti-
fici. Artifex enim non versatur, nec
respicit, nisi hunc & illum cui sua
opera vendit, & sicut cum singula-
ribus primo & per se negotiatur,
quorum interiorementem non
cognoscit, ita non spectat ad eum
habere curam cōmunis bōni, nec
indagare aut scire an plutes vel pau-
ciores vtantur bene, aut male re ab
ipso vendita: sed ad Principem hoc
attinet, cuius muneris est attende-
re ad commune bonum, vel malū
quod ex multitudine colligitur, &
dignoscitur, & sic extirpare omne
id, quod commune bonum lœdit,
vt ait Diuus Thom. 2.2. quæst. 169.
articul. 2. & Caiet. ibidem.

Ad authoritates sanctorum re-
spondetur, quod illi loquuntur de
illis mulieribus, quæ contemptis
proprijs maritis se ornant, vt alios
in tui inhonestam concupiscentiā
allificant, has enim peccare lethali-
ter cōstat, nō quod fucis vtatur, sed
ratione prauę intētionis, quam in
tali vſu habent: adeò quod illa ad
luxuriam prouocatio, non proue-
nit à natura fucationis & ornatus,
sed ex malitia fœminæ abtentis
illo ornatu.

Quod si quid adhuc vrgeat ob-
ligatum esse quemlibet Christianū
sub reatu culpæ mortiferæ impe-
dire

dire quantū in se est ne proximus
in peccatum mortale labatur : arg.
cap. Non in inferenda 23. quæst. 3.
& tradit Diuus Thomas 2.2. quæst.
26. art. 5. Nam peccatum mortale
adimit vitam animæ, que præstan-
tio multo est quam vita corporis.
Et idèò qui hæc pigmenta, & fucus
vedit, illis sâltem mulieribus, quas
scit emere ad peccandum morta-
liter, non posse excusari à culpa, eo
quod non impedit hanc spiritua-
lem proximi mortem.

Respondemus, quod cum dic-
tæ mulieres peccent non ex ignora-
ntia, aut fragilitate, sed ex malitia
vt quæ licet ab isto nō emat, emet
tamen ab alio, idcirco nō tenetur
ad impediendum illarum peccatum
cum damno temporali suo, quale
erit si à tali negotiatione desistat.
vt enim quis teneatur ad impedi-
endum alterius peccatum desistēdo
á iure, vel à bono suo spirituali, aut
temporali, sub arte quam exercet,
necessæ est ut speretur effectus im-
peditionis, vt illud peccatum pro-
cedat nō ex malitia, sed ex ignorā-
tia, aut fragilitate, iuxta illud Mat-
thai capit. 15. sinite illos, cæci sunt,
& docet Diuus Thomas 2.2. quæst.
43. art. 7. Et Canonistæ capit. Qui
scandalizauerit de reg. iur. Nauarr.
in Man. capit. 2.4. num. vltimo. vbi
colligit neminem teneri ad dandū
cætum scuta, etiâli facile posset, illi
qui se se interfecturum aut suspénu-
rū certo affirmat, nisi ea donetur.

CASVS DECIMVS.

septimus.

Gaspri cum esset relatum quan-
dam in ciuitate esse puerâ, que
si pro dote haberet triginta ad sum-
mum scuta, nuberet optimo artifici:
ille sponte absque ullo iuramento aut
voto, sola simplici promissione, intra-
se ipsum statuit donare ex suo summi
illam dñe puerâ: inde ad paucos
dies animum reuocat, quia pollicita-
tionem nec verbo nec signo aliquo ex-
plicerat, & à Confessore interrogatus
an promiserit unquam quippiam
alicui factum hoc enarrat.

Quæritur, An in conscientia strin-
gendus sit, ad dadas pecunias ita sim-
pliciter promis?.

Antequam ad casum hunc re-
spondeamus, aduertendum
est, hec tria, scilicet, proponere, pro-
mittere, siue statuere & actu trade-
re, maximè inter se differre. Nam
proponere, est ita voluntatem in
aliquid faciendum inclinare, vt ad-
huc maneat cum aliquo dubio &
incertitudine operandi vel non o-
perâdi iiliu: statuere vero, seu pro-
mittere, est firmiter & certò apud
se concludere, & consentire hoc
esse agendum, vt qui actu presenti
apud se decernit & stabilit aliquid
facere: At tradere, est rē ipsam ac-
tu & in effectu in alteri⁹ dominū
perfectè transferre. Nos ergo hic
nō agimus de eo qui proponit so-

lum

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

lum apud se aliquid dare? Nā huiusmodi propositum mutare, nullum peccatum esse, nec ius aliquod alteri tribuere, tam Theologi, quā iurisperiti omnes, fatentur. Nec quaestio est, de traditione externa, hæc enim in foro etiam ciuili obligat: sed dubitatio versatur in promissione interna, quando aliquis apud se indubie & firmiter ac verè statuit, dare aliquid alteri. An per talem actum interiorum voluntatis trasferatur ita dominium rei illius in alterum: ut peccatum sit mortale, id retinere & non dare.

Aduertendum est deinde, promissionem esse multiplicem: vnā iurata: aliam simplicem. Non agimus nunc de promissione facta Deo, quæ appellatur votum: sed facta homini. Iurata promissio est illa, quam diuini nominis testimonio confirmamus: simplex autem est illa, quæ absque ullo iuramento fit, & hæc rursus est duplex. Altera dicitur omnino simplex, altera appellatur promissio cum causa omnino simplex est, quæ fit propria tantum sponte, & ex mera liberalitate promittentis, vocaturque à iurisperitis pactum nudum. At promissio cū causa ea est, quæ vel sit satione alicuius debiti præcedētis, vel sub conditione aut conuētione aliqua cum altero, vocaturque à iuristis pactum vestitum. Et ad hanc reducuntur promissiones, quæ sunt Ecclesijs, superibus, &

locis pijs: quia in his obsequium Dei est velut causa, & debitū quāuis ex liberalitate fiant. Rursus hæc omnes promissiones, siue nudæ siue vestite possunt dupliciter fieri; nempe aut verè, & animo illas adimplendi; aut ficte & sine tali anim. Itemo possunt fieri aut verbis, & signis exterioribus, quibus promittens se obligat alteri: Aut absq; verbis & signo aliquo exteriori, sed solo interiori mentis consensu.

Aduertendum est tandem, duplicitem esse promissionem seu contrarium, per quem dominium trasfertur. Alius dicitur mutuus, & reciprocus, in quo vltro citroque operitur obligatio, soletque his verbis declarari, do vt des, facio vt facias, de quo agitur in l. Labeo ff. de verborum significacione. Alter dicitur simplex, in quo simpliciter & ex mera liberalitate, statuo aliquid alicui tribuere; hec appellatur simplex donatio: quæ si mente solum concipitur & deliberatur, dicitur promissio interior; si vero exteriori aliquo signo declaratur, dicitur promissio exterior.

His suppositis, in praesenti casu variae sunt Doctorum sententiae. Nam aliqui arbitrantur, teneri in conscientia Gasparem ad danda illa tringinta scuta, quæ apud se ipsū deliberauit & statuit donare dictæ puerilæ, nec posse absolvi à confessione si dare illa renuat, ut qui putent promissionem quidē liberam, &

non

non mutuam obligare in conscientia, quamuis nullo prorsus exteriō signo exprimatur, stando in iure naturae, & simpliciter; secus si lex humana ecclesiastica, vel ciuilis, ob bonum publicum, & ad quietem conscientiarum, aliter statueret: tunc enim standum esset determinationi legis. ita Angel. verb. Paclū. §. 1. & Sotus lib. 4. de iust. & iur. q. 5. ar. 1. & lib. 7. q. 2. ar. 1.

Hanc opinionem ex eo probat: Tum quia voces & externa signa, non obligant nisi ratione interni conceptus, à quo habent omnem vim: sed si Gaspar externa voce dixisset, do tali puellę triginta scuta, ipsa puella praesente & acceptante, transferret quidem per tales donationem illa triginta scuta in dictam puellam, & talis promissio, esset obligatoria in foro anime, igitur multo magis obligabit, & dominium transferet, si internus sic deliberatur & statuitur: cum, ut dici solet, propter quod ynumquodque tale, & illud magis.

Tū quia ille qui solum proponit aliquid sacre, non tam aucto vinculo obligatur ad illud, quā si firmiter statuat, & certo consentiat, ut clare patet: si igitur Gaspar proposuisset solum dare illa scuta, non teneretur adhuc in conscientia; quare si ultra propositum, adhibuit firmam voluntatem, & indubium assensum, negari non potest, quin aliquid plus obligationis adiunxerit: quare si ex

interno stabili & firme consensu illa dandi, non esset orta obligatio, profecto nihil difficeret proponere, & stabilire, cuius tamen contrarium superius est declaratum.

Tum quia promissio illa, & deliberatio interna, firmata iuramento, obligat in conscientia. Iam autem iuramentum non est obligatio, sed obligationis confirmatio: adducitur enim nomen Dei in reverentiam, & testimonium veritatis promissae, ynde promissio, quae est nulla & illicita, quamuis sit iurata, non obligat; quia iuramentum, non inducit nouam obligationem, sed solum precedentem confirmat: igitur talis interna promissio etiam non iurata obligabit.

Tum quia tam ignota est promissio, quae sit verbis absenti, aut surdo: quā quae est omnino interna, & nullis verbis explicatur, & ideo si illa obligat (vt nos in casu primo mēlis precedentis late ostēdimus) obligabit etiam ista.

Confirmatur ex D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3. in Respon. ad 5. vbi assertit illū, qui non adimpleret promissionē peccare, & infideliter agere, eo quia mutat animum. Iam autem interius promittens, si non adimpleret promissum, mutat etiam animum, quare pari ratione peccabit & infideliter aget.

Tandem si Gaspar consensum quem mense praterito habuit de

Dd dandis

RESP. CAS. CONSCIENC.

dandis illis triginta scutis, manifestet nunc puerę nubendę, dicēdo illi. Ego apud me statui, dare tibi pro dote triginta scuta, nec vñquā hoc manifestauī nisi nunc tibi, vis ne tu illa recipere pro dote, tenebitur profecto tunc Gaspar in conscientia ad illa scuta danda, si illa acceptet: sed nō est dicendū quod teneatur ex solis verbis absq; consensu, nam nos supponimus ipsum nullum habere nunc nouum consensum: ergo talia verba obligant ratione prioris cōsensus: ac proinde ille consensus quamvis interior ipsum obligabat.

Hę rationes quamvis sint valde probables, & quę me alias in suū assensum inclinarunt: Nunc tamē re diligenter perpensa, cōtrariam opinionem puto veriorem. Et Gasparem non teneri in conscientia, ad promissionem illam internam de dandis triginta scutis seruandā, posseque pro libito eandem reuocare, cū nec interna promissio facta homini transferat dominium in alterum, nec in foro interiori conscientię obliget, nisi verbis aut signis fuerit manifesta.

Inclinor in hanc sententiā: Tū quia obligatio, non potest esse nisi inter duos; non enim homo, obligatur sibi ipsi, sed alteri; adeō quod obligatio, qua res aliqua in aliud transfertur, includit in sui ratione ordinem ad alterum; sed per solum cōceptum interiorum, homo

nō ordinatur ad alterum, id enim est Angelorum proprium vt conceptus dirigant, & ordinent alterutrum, & ita se cōmunicent: nō ergo per solum conceptū interiorē, homo obligatur homini, vel dominium rei suę in alterū transfert, sed id necessum est fiat signis aliquibus exterioribus.

Confirmatur, quia homo cum sit animal politicum, constans anima & corpore, per animam agit & communicat cum Deo, cui soli cor nostrum patet; per corpus, agit & communicat cū alijs hominibus. Cum igitur interior conceptus, nō sit quid corporeum & sensibile, obligatio autē translativa dominij, sit quædam aëtio hominis cōmunicans sē homini, nō potest dicta obligatio versari & consistere in sola interiori voluntate.

Tum quia doctores ferē omnes asserunt, ad translationem dominij, requiri aëtualē exhibitionē rei, quę donatur; cum ex aequo requiratur consensus ex parte accipiētis, ac ex parte dantis, sed aëtualis exhibitiō fit per signa externa patētia, non autem per solum interiorē assensum, quantumcūque firmatum, & stabilitum, cui vt sic interiori & occulto ac proorsus ignoto, non potest alter cōsentire, quia consensus voluntarius præsupponit rei notitiam.

Tum quia si Gaspar teneretur triginta illa scuta dare dictę puerę,

id

id non esset ex lege, & obligatione alia, quam proprię voluntatis, per quam interior animo firmavit, & stabiliuit ea illi donare: sed lex priuata à sola & libera voluntate instituta, potest semper ab eodem libere reuocari; hęc enim est ratio ob quam Doctores afferunt, testamentū, viuente testatore esse semper reuocabile, quia est lex seu obligatio priuata suę volūtatis: igitur nō tenetur Gaspar illā donationē animo statutam manifestare dictę puelle, sed poterit pro libito eandem quoties voluerit reuocare.

Et confirmatur quia Doctores ferē omnes afferunt, illa quę à sola nostra voluntate pendent, donec in aliam transeant obligationē; puta voti, vel contractus, vel delicti, aut aliam similem, pro libito nostro mutari posse, cap. Cum Marthe, de celeb. Mis. l. 4. ff. de adimen. lega. Archid. & Panor, in cap. Literarum, de vot. col. i.

Tum quia si promissio interior simplex, homini facta, obligaret in conscientia, eo esset quia per illam transfertur ius aliquod in rem promissam alteri: sed actns interior, sicut non tollit alicuius ius, ita neque dat: nullum enim ius est acquisitum, vt satis constat; quare si adhuc res illa promissa, manet sub dominio, & iure promittentis, poterit illā dare alteri prout libuerit.

Tādem vbi nullus est qui acci-

piat, ibi nullus est qui donet, siquidē donare, respectiue se habet ad accipere, sed intra mentem nullus est, nec esse potest homo, qui accipiat: ergo intra mētē nullus etiam erit qui donet; vnde D. Th. 2.2. q. 88. ar. 1. & in 4. lib. sent. dist. 38. q. i. art. 1. distinguens inter promissiōnem factam Deo, & eam quę fit homini: inquit, eam quę fit Deo obligare; quia Deus est intimus cordi, ipsum intuetur, & corde cum Deo agimus & tractamus. At promissione interiori non obligamur homini, nisi ipsa exterius declaretur, quia homo cognoscit tātum ea quę foris apparent; propter quod dici solet; verba ligat homines. Et Prou. 6. Captus est proprijs verbis, & illaqueatus sermone oris sui; quibus verbis satis innuitur hominem, non obligari homini, nisi quando illi suum consēnsum exterius indicat cum promittēdi intentione. Hęc nostra sententia est in primis Caiet. 2.2. quæst. 88. artic. 1. Thomę de Argentina in suo trac. de matrimonio, quæst. 2. & Syluest. verbo Pollicitatio. Tabienę verb. Paclum, num. 2.

Pro maiori huius opinionis nostrę euidentia, & presentis casus clariori decisione, est à cōfessore sciēdū, quod nō omnis assertio rei futurę, est promissio, sed requiritur, vt talis assertio fiat animo se obligādi, vel saltē verba illa quibus res afferitur, habeant secundum com-

RESP. CAS. CONSCIENT.

munem conceptū prudētum vim obligandi. Hinc est quod frequētes illę affabilitatis, & amicitiae, seu urbanitatis assertiones, quibus in recessu, amici vti solemus visitabo aut salutabo nomine tuo N. vel deprecabor semper Deum pro te: non obligant ad peccatū, quia nō sunt promissiones, cum non fiant animo se ad illa obligandi. Secus autem ducam te in vxorē, facit vera sponsalia, quia illud verbū ducā, ex natura sua pro promissione in matrimonio accipi solet. Vnde ad dignoscendum quando hęc verba assertoria obligant, considerandum erit, quod ea possunt tripliciter exponi, primo, vt solum enuncient ipsum propositū mente conceptum, vt cum dico, faciam, hoc est, intendo hoc facere. Secundo, quod enunciēt euentum seu effectum eius quod mēte statuitur, sic faciam, idem erit, ac ponetur hoc in effectu. Tertio vt enunciēt promissionē seu obligādi animum, & ita, faciā, erit idem quod promitto me hoc facturū: in hoc ergo tertio solū sensu, verba assertoria, habent vim promissionis, & obligant in conscientia, vt ait Caiet. 2.2. q.88. ar. i. Nauar. comment. de pœnit. dist. 2. c. Reuerteantur. n. i.

Vnde colliges, quod sicut nullū propositum quantumuis si matū, absque intentione tamen se obligādi, habet vim promissionis, neque obligat, ita neque requiritur

vt de necessitate vtamur hac vocē promitto, in quo multi falluntur, sed satis est vt verbo assertiuo, faciā, dicā, vel alio quod ex vi fuę significationis, & communis acceptationis, promissionem declareret.

Notandū deinde, ad validitatē promissionis, quinque requiri. Primo, vt sit vera; ea enim quæ facta est, absq; animo se obligandi, non obligat saltē in foro interiori. Secundo, vt sit deliberata; sufficit autē illa deliberatio, quæ ad peccatū mortale; & ideo in temporis lōgitudine non consistit, sed in eo solum, quod fiat à sciente vel volēte. Tertio vt sit voluntaria, hoc est, nō vi aut metu extorta, loquimur attem hic de simplici promissione, nō de ea quę iure iurando confirmatur. Quarto, ut sit de re licita. Nam quæ est de peccato, vel de eo quod sine peccato fieri nequit, non obligat. Quinto, vt sit rei possibilis, quia ad impossibile nemo tenetur, vt habetur de reg. iur. li. 6. Sexto, vt eam mutatio rei nō eneruet, hoc est vt talis non succedat mutatio, qualem si promittens recognitaslet, reuera nihil tale promisisset, vt docet glos. in cap. Significasti el. 1. de homicidio, vt si promisiensem Ioanni, non teneor dare si postea insaniat, 22. q. 2. cap. Ne quis, item, Promisi ducere Ioanam virginem, ipsa deinde fornicatur, nō teneor iam stare promissis.

Addubitat tamen nūc forsitan
Con-

Confessor, an si quis non solum delibet, & fit miter apud semetipsum statuat, dare aliquid alicui, verum etiam habet animum se in conscientia ad illud obligandi, remaneat tunc reuera ita obligatus, ut si nolit dare debeat absolvi.

Respondeo, quod in isto casu, quo in conscientia sua voluit se obligare, tenetur; & si nolit dare non debet absolvi: ratio est, quia & si promissio interna facta homini, etiā intentione se obligandi non liget, nisi externo signo exprimatur; nihilominus tamen cum testis conscientiae sit solus Deus; ideo quando promissio fit cum ista additione, volo me in conscientia obligare, tunc talis promissio implicita, virtualiter fit Deo: & velle se obligare in conscientia, est quoddam votum.

Reliquum est iam argumentis Angeli, & Sotii initio positis satisfacere. Et ad primum dicimus, quod sicut natura instituit voces, ut illis declaremus, quae in mente latent, ita easdem instituit, ut instrumenta, quibus alterutrum obligaremur, & ideo quamvis externi actus habeant vim primo, & principaliter obligandi ab interno conceptu: quia tamen iste non est sufficiens per se, ad completam obligationem, nisi manifestetur: nec vt latēs, & vt interiorum, est manifestus alterius, quam Deo: ideo in ordine ad homines non obligat, nisi adsint externa verba.

Ad secundum Respondemus, quod firmus assensus, vel promissio, magis obligant, quam propositum, in ordine ad Deum, & quando promissio fit Deo, sed si fiat homini, & nulla manifestetur voce, nihil amplius valet, nec magis ligat, quam propositum, cum utrumque sit ignotum homini.

Ad tertium dicitur; illam promissionem iuratam obligare, non ratione promissionis, sed iuramenti, ob reuerentiam Diuini nominis adducti in testem: veluti de promissione iurata dandi centum latroni, dici solet.

Ad quartum Respondemus quod illa promissio facta surdo, seu absenti, est ignota solum per accidentem, & ideo ex sui natura obligat: sed promissio interna, est ignota per se homini, ac proinde non obligatoria.

Ad confirmationem dicimus, D. Thomam ibi agere de promissione externa, & de mutatione animi significati, & declarati exteriores signis. Nam loquutio mentalis non est loquutio nec ordinatio ad alterum, nisi in Angelis, & ideo qui homo mentem mutat, quam verbis non expressit, non est infidelis, nec mendax, cum non possit dici habuisse aliud in corde, aliud in ore.

Ad ultimum Respondemus teneri in illo casu dare quod promisit, non ex vi solius internae promissionis, sed

Dd 3 quia

RESP. CAS. CONSCIE N.

quia illam exterius declarauit ante quam renocasset, quā quia alius acceptat, effecta est externa promissio, & donatio tum valida, tum obligatoria.

Aduertat tamen in casu præsenti diligenter confessor, quod et si deliberatio firma dadi aliquid alicui ob amicitiam, vel aliam causam secularem, nec omnino piam, quo usque talis promissio in mente persistit, non sit obligatoria, & reuocari valeat, si tamen Gaspar deliberanit, & statuit dare illa scuta pauperrimae, intuitu paupertatis, seu pietatis, tenetur tunc in conscientia ad illa danda: quia omnis pia promissio fit implicite & virtualiter Deo, quodque pauperi, vel ecclesiæ statuit aliquis donare; illud Deus loco pauperis & ecclesiæ acceptat, tāquā sibi principaliter donatum, habetque proinde rationē quandam voti, ad cuius obligacionem aeternam interior sufficit.

CASVS DECIMVS
Octauus.

I Oannes insimul sortis vir filiam habet de sua pulchritudine adeo elatam, ut omnia que lucratur in se multo cultu, & superbius quam statui suo conueniat, ornanda expendat, nec tamen patri constat, quo animo id faciat et si de prudentia filii sit securus, nihil contra proprium honorem commiguramus, interrogatus nunc à

Confessore si quid illicitū filiis permittat, hec ipsa recenset.

Queritur, an peccet mortaliter pater, permittendo filium sic vestiri, & ornari?

R Atio dubij in præsenti casu hinc sumitur. Primo, quia superfluitas ornatus in pretiosis vestibus, respectu personæ, est vitiosa, et si sit notabiliter excessiva, videtur peccatum mortale, quia licet non omnis prodigalitas sit culpa leghalis, ubi tamen est valde cuides & enormis excessus, delictum est mortiferum, ut inquit S. Ant. par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 8.

Secundo, quia consuetudo vim legis habet, & in foro conscientiae ligat, si iusta sit, ac ab omnibus recepta; unde sicut violare consuetudinem vniuersalem distincti habitus virorum a mulieribus, est culpa mortalis, & quæ mulier absque iusta causa virili habitu vtererur, non excusaretur a mortali, ut dicit Angelus, verbo ornatus, & verbo foemina, & Deuteronom. 22. dicitur, Non induetur mulier, ueste virili, nee vir vretetur ueste foeminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit haec. Ita videtur quod cum haec sit recepta vibilitate consuetudo, vt foemina se induat & ornaret secundum conditionem personæ, officij loci, temporis & huiusmodi, quæ talem patricie honestam, & receptam consuetudinem trans-

transgreditur excessu notabili, delinquare mortiferè, cap. quæ contra mores. dist. 8.

Tertio, quia hæc siemina ornas se splendidius, quam status suus requirit, peccat. Tum per superbiam, quatenus videtur negligere statum suū, & supra alias quæ sunt sua conditionis se velle efferre: superbia vero genere suo peccatum mortale est secundum D. Thom. 2.2. quest. 162. art. 5. Tum quia laedit notabiliter famam suam, & patris, quatenus illo excessu ornatus, vel iudicabitur impudica, & quod vestes illæ sint sibi datae à lenonibus, cum ipsa sit pauper: vel quod est stulta, induens se ut nobilis, cum sit infimæ sortis. Tum quia dat occasionem ruine proximi, quatenus excessu illo ornatus prouocat homines in sui concupiscentiā, & sic cū det operā, rei illicitæ, omnia mala inde sequuta videntur attribuenda illi, arg. cap. Si culpa de iniuria & damno dato.

Non desunt etiam multæ tam sacræ Scripturæ, quam sanctorum authoritates, quæ superfluitatem ornatus, & maximè eam quæ statu excedit, vt mortiferam damnant. Tum Elai. cap. 3. Auferet Dominus ornamentum calceamentorum & lunulas, & torques, & monilia, & armilla, & mitras, & subdit, & erit pro suaui odore fætor; & pro Zona, funiculus, & pro crispanti crine, caluitum, & pro fascia pe-

ctorali, cilicium: Hæc autem cum sit pœna inferni, non imponitur nisi pro peccato lethali. Tum quia Apostolus Petrus in prima canonica, cap. 3. inquit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, & argentij aut indumenti vestimentorumque cultus. Et D. Paulus 1. ad Thimot. cap. 2. ait ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut pretiosa veste. Tum quia D. Gregorius in 24. Homilia dicit, sunt nonnulli qui in cultu pretiosarum subtiliumque vestium, nullū putat esse peccatum, si culpa non esset, nequaquā sermo Deitam vigilatè exprimeret, quod diues, qui torquebatur apud inferos, purpura, & byssō indutus fuisset; nemo quippe pretiosam vestem, id est excessuam proprij status, nisi ad inanē gloriam querit. Et D. P. Augustinus in lib. de doctrina Christiana, de superfluitate ciborum, vestiū, & similiū loquens inquit, quisquis vero sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitosus est.

Ex his igitur, & alijs, grauissimè multi Doctores in eam inclinatūt opinionem, vt crederent, mulierem ornantem se excessu, notabiliter maiori, quam conditio personæ, & status requirat, peccatum incurrire mortale: ita S. Ant. par. 2. tit. 4. c. 5. §. 8. Sylvestri verbo Orna-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tus, q.3. Tabiēna cod. quæst. 2. Supplementum eo. §. Quoad secundū principale.

Vnde & colligunt patrem sub cuius tutela & cura est filia, permittentem illam ita superbè & excessiuè vestiri, peccare eriam mortaliter, arg. cap. Duo ista, & cap. Non putes. 23. q. 4. & ca. Si quis reliquerit. 30. dist.

Nos tamen contrarie, lententię tanquam veriori adhærendum esse putamus: quod scilicet nec filia mortaliter peccet, ex eo, quod cultrius, & superbius se ornnet, quā eius conditioni ac statui cōueniat, nec etiam pater, culpam lethalem incurrat id permittendo: sed vterq; veniale. Ita Caiet. 2.2. q. 109. ar. 2. in Resp. ad quartum, & quintum dubium, & Nauar. in man. cap. 14. n. 18. & cap. 23. n. 19.

Probatur: Tum quia excessus iste maximus, & notabilis, etiam si excedat conditionem personæ & status, non est ex se vitium oppositum iustitiae, & charitati, sed liberalitati, quæ cum sit virtus inclinás ad appetitum dandi ordinate pecuniam, quid, cui, vbi, quomodo, & propter quod oportet, sicut illi per defectum opponitur avaritia, quæ est vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniae: ita per excessum opponitur prodigalitas, quæ est vitium inclinans ad appetitum inordinatum effusionis pecuniae; intelligendo per pecu-

niam, nō solū numisima, sed quidquid est pecunia æstimabile: vnde quoties hæc inordinatio contingit absque damno alterius, est venialis tantum; vt declarat D. Thom. 2. 2. quæst. 118. & 119. & Nauar. in man. cap. 23. num. 70.

Tum quia sicut notabilis excessus in mentiendo, nō est ex se peccatum mortale, nisi in perniciem, & damnum alterius vergat: quia mentiri, aduersatur solum virtuti, quæ est veritas, & hæc non dicit directè ordinem ad proximū, sed ad conformitatem rationis, ita notabilis excessus in re pecunia æstimabili, vt sunt vester, & alia ornamēta, contrariatur solum liberalitati, quæ dicit ordinē ad usum pecunie, & non ad proximum.

Tum quia maior videtur deordinatio in ornatu per fucationem excessiuā, quā per vestes superflua: constat enim inter mulierū ornatus, fucationem præcipue à sanctis reprehendi, & pessimum tenere locum, vt quæ magis immediate ad pulchritudinem faciat, & ad lasciuiam prouocet: & tamen in primo casu huius congregationis, fatis superque ostendimus, fucationem non esse ex se peccatum mortale: & ideo neque etiam in excessu quocunque: Nam quod absolute & secundū se non est tale, nec etiam in quocunque gradu accipiatur erit tale.

Tum quia ornatus excessiuus,
& vi-

& vltra statum, nō est actus contra Deū: nō enim obiectū huius actus, est Deus, vt satis patet. Nec etiā est contra proximū, cū non redundet in dānū alterius, sed tendat ad propriā vanitatē. Neque etiā est contra se ipsam, excessiuē se ornātem, quia nec lādit notabiliter bona corporis, aut fortunæ, quæ nō sint sua, et si forte lādit famam, id est quod habebitur vt vana, aut vt stulta, imo forsā vt impudica. Iam autē qualibet priuata persona, est domina suā famē, vt fātē cam cōtemnendo, nō peccet mortaliter, & cum pater sciat, & consentiat, non potest dici quod lādat iniustē tunc famam patris, quia volenti & scienti, non fit iniuria.

Tandē superfluitas, quantumcunq; excessiuā in ornatū, cum nō sumatur hic absolutē, sed respectiue, in ordine ad personā si esset peccatū lethale: vel id esset ratione superfluitatis simpliciter; vel ratione illius excessus summi, superantis omnino conditionē perlonge; vel ratione scādali inde apud videntes occasionati: Nō ob superfluitatem dūtaxat; quia hēc est vitiū in specie prodigalitatis, & nō est ex se mortale: vt supra diximus: Non ob id, quod excessiuā: nam ille gradus excessiuus, non tollit actū extra propriam speciem; quod enim nō est secundum suā naturā mortiferū, in nullo gradu quantūcunque summo illius speciei erit lethale; cū

gradus excessiuis, nō differat specie ab alijs gradibus, mortale autē differt specie à nō mortali: nec potest dici actus mortalis ratione persone, quia circumstātia persone, neque facit ex veniali mortale, neq; ex mortali vnius speciei, mortale alterius; neq; ex mortali vno respectu, mortale propter alium finem: nisi quādo agitur contra votū, aut contra statum voto firmatum, & regulam quam quis est professus, vt probat Caiet. 1.2. quæst. 7. ar. 1. & Nauar. in manu. cap. 6. num. 14. & in com. cap. consideret. n. 50. Non etiam potest dici mortalis, ratione scandalī; quia tunc scandalum imputatur occasionanti, quando vel ea intentione actus fit vt scandalum veniat, vel actus ipse est ex sui natura inductiuus scandalī: Iam autem in casū prēsenti, illa puella non se ornat excedendo notabiliter statum suum, ea intentione vt inducat alios in peccatum, nec talis ornatus eo solum, quia excessiuus, est talis, quod sufficenter inducat quemlibet ad ruinam. Nam ille met ornatus, qui est excessiuus in fēmina abiecte conditionis, si ponatur in nobilissima fēmina, non inducit tales ruinam. Imo si ponatur in abiectissima & deformi vetula, ad nullam ruinam homines inducit: vnde cum tale scandalum nō causetur ex tali operi; nec ex intentione operantis, sed prava voluntate virorum, non debet

RESP. C A S. CONSCIEN.

bet dici datum, sed acceptum.

Confirmatur hæc sententia, tū authoritate Diui Thom. 2.2.q.169. art. 2. vbi exp̄s̄e afferit in Resp. ad tertium, cultum exteriorem cōpetere conditioni personæ secundum communem consuetudinē, & ideo quamuis sit vitiosum à tali consuetudine absque causa recedere, non tamen esse mortale, nisi fiat causa lasciuia, sicut de mutatione habitus virilis, & fœminei, quæ ex se non est mortal is, cū pos̄it aliquādo fieri sine peccato, propter aliquam necessitatē, vel causa se occultata n ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliquam aliā rationabilem causam.

Tum authoritate Diui P. Augustini in libro de doctrina Christiana, & refertur in ca. Quisquis. dist. 41. vbi de superfluitate ciborum, & vestium loquens dicit. In omnibus enim talibus, non vsus rerum, sed libido, in culpa est: & infra subdit, nā in omnibus huiusmodi rebus, non ex earum natura quibus utimur, sed ex ea causa vtendi, & modo appetendi, vel probandum vel improbadum est quod facimus.

Nec obstant ea, quæ pro parte contraria sunt in principio adduc ta; Nam ad primum, negamus ornatum superfluum respectu personæ quantumcunque sit excessi uus conditionis & status, esse pec-

catum mortale, si desit contemp tus Dei, aut finis mortaliter malus, aut lex, quæ ipsum prohibeat, obligans ad mortale, quæ cū non sint in casu præsenti, non est pater aut filia cōdemnanda de culpa lethali ex illo excessi uo ornatu à patre per missio, & à filia delato.

Ad secundum Respondetur, quod illa consuetudo ornatus cōpetentis conditionis personæ: non facit debitum legale, sed morale, cum ad talem ornatum non cogātur aut viri aut fœminæ lege puni tiva, sed moris sola honestate: ea enim consuetudo, quæ facit debitum legale, & habet rationem legis, consistit in quadam permanētia, & certitudine inuariabili, vtsūt illæ consuetudines super quarum obseruatione fiunt exactiones & punitiones: veluti si consuetum sit Episcopo consecranti Ecclesiam, seu virginem, dari aliquid; & prædicatori in quadragelima alicubi prædicanti donari certum quid: hec consuetudines inducunt debitum legale, & ad illud obligant. At ornandi consuetudo tam quoad formam quam quoad modū, & quātitatem, consistit in continua mutatione: nec ob talis consuetudinis varietatem, fiunt communiter punitiones, nisi forte principis lege fuerit id præceptū, & firmatum: & ideo est consuetudo inducens debitum solum morale, nihilque cōtinet contra iustitiam, ac proin de

de non facit culpam mortalem.

Imò dato etiam quod talis consuetudo ornatus, secundum conditionem personæ induceret debitum legale, non proinde transgresio illius esset mortifera; sed iudicā dum erit peccatum iuxta qualitatē legis humanæ, & penæ temporarie, aut Ecclesiasticæ appositæ: quæ quando obligent ad mortale, vel solum ad veniale, alibi erit explicandum, & colligi potest ex Caiet. 2.2. quæst. 186. artic. 9. & 147. art. 3. & 169. art. 2. & ex Nauarr. in Man. cap. 23. numer. 55. & in repet. capit. inter verba. 11. quæst. 3.

Nec obstat illud Deuter. 22. de habitu viri & feminæ: Respondeamus primo, quod illud preceptū erat iudiciale, vel ceremoniale, & ideo nullam vim obligandi habet post aduentum Christi: dicimus secundo, quod illud erat prohibitū Iudeis, eo quia gentiles tali mutatione habitus virilis, & feminini vtebantur frequenter, ad idolatrię superstitionem. Nunc tamen quia in multis casibus potest esse licita talis mutatio, vt si fiat propter aliquam necessitatē, vel causā se occultandi ab hostibus, vel propter defectum aliarum vestiū, vel propter aliquam aliam honestam & rationabilem causam, idcirco ex suo genere nō est peccatum mortale, & si fiat ob leuitatem, erit veniale. D. Thom. 2.2. q. 169. articul. 2. Caietan. ibi.

Nec obstat cap. quæ cōtra mores dist. 8. vbi dicitur quod flagitia, quæ sunt contra mores, vitari debent. Respon. quod ibi Diuus P. Augustinus loquitur de flagitijs, quæ sunt contra mores perpetua consuetudine firmatos, & dicit talia flagitia esse vitanda, nō tanquā peccata ex sese mortalia, sed pro morum diuersitate, ut paclum inter se gentis aut ciuitatis consuetudine vel lege firmatum: Iam autē ornatus, tam virotum quam mulierum, non est perpetua consuetudine firmatus; & quamuis excessus in tali ornatū sit vitandus, non tamen quia mortal is sit culpa, sed venialis ex suo genere.

Non etiā officit obiectio quod huiusmodi excessus cōtrarietur dilectioni proximi, quatenus inde coguntur alij ad similes excessiuos sumptus, & ad non seruandam conditionē sui status. Respondet Caietanus 2.2. quæst. 169. art. 2. Ad dubium secundum, quod cum huiusmodi excessui sumptus sint à volūtate cuiuslibet, & causentur p̄pter intentionem primi ornantis se sumptuosè, quia non intendit talē finem in suo ornatū, & dampnum voluntariē passum non dicatur iniuste illatum, quia volenti nō fit iniuria, ideo per illū superfluum seu excessiuum ornatū non agitur contra iustitiam, nec etiam cōtra charitatem: potest enim sufficiens se excusare ille in ornatū excedens,

RESP. CAS. CONSCIENT.

cedens, dicendo faciat vniusquisq;
sumptus iuxta facultates suas, & nō
sit stultus, nec imitetur me, qui nō
potest, & qui non vult.

Ad tertium principale argumē-
tum. Respondemus primo, quod
illa superbia & iactantia non est
mortalis; quia nec redundat in cō-
temptū Dei, & legis illius, vel des-
pectum notabilē proximi, id quod
requiritur ut superbia sit mortife-
ra, secundum D. Th. 2.2.q.162.art.3.
Respondemus etiam quod licet il-
la puella vanē se ornās, & cum ex-
cessu sui status, agat contra famam
suam & patris, quia tamen ipsa est
persona priuata, & habet dominū
in fama sua, nō peccat mortaliter
eam contemnēdo: sicut nec pater
qui scit filiam ita ornari, & id per-
mittit, non dicitur agere cōtra suā
famam iniuste cūm nō documento a-
liorum, sed suo: iam autem velle, &
consentire ut sua propria fama lā-
datur, aut omnino perdatur, non
est vt plurimum aliud quam pec-
catum veniale; vt latē probat So-
tus, libro de ratione tegendi secre-
ti, membro primo q. 3. & Adrianus
in 4. lib. sen. de Restitutione q.35.
& quolibet oī. pag. 17. Nauarr. in
Man. cap. 18. nu. 27.

Et ad id quod dicebatur, date
fœminam virginem illo excessiuo
ornatu occasionem ruinæ hominū
eam conspicientium: Respondemus
rem quamlibet esse iudicā-
dum secundum suam causam pro-

pinquam non secundum occasio-
nem remotam. Iam verō illa ruina
hominum, siue illa concupiscentia
in quam homines excitātur per
illum excessiuum fœminæ ornatū,
est à voluntate concupiscentis, tā-
quam à propria causa, & cum non
sit à muliere se ornante intenta seu
volita per se, nec per accidens, non
potest illi imputari tanquam cau-
læ, sed solum vt occasionis: sicut nec
pulcherrimæ mulieri vanè egrediē
ti de domo, imputandum est pec-
catum, in quod incident, qui illam
concupiscunt.

Nec obstat quod ita excessiu
se ornando det fœmina operā rei
illicitæ, vt mala omnia inde sequi-
ta debeant illi attribui. Nam dici-
mus, tunc mala imputari dāti ope-
ram rei illicitæ, quando illud opus
est ex se, vel ex intentione operan-
tis directum in illa mala. Nunc au-
tem ex illo excessiuo ornatū, non
causatur de per se ruina hominū,
sed ex prava voluntate ipsorum, &
ideò effectus iste remotus, & non
intentus, non est imputandus mu-
lieri.

Ad sacrae Scripturæ, & sanctorū
authoritates, quæ videntur agere
de hoc superfluo ornatū, vt de cri-
mine mortali. Respondemus ad
primam Isaiae. 3. loqui de orna-
tu fine mortali intento: hoc est, de
illis mulieribus, quæ ea intentione
se ita ornabant, vt ad sui concupis-
centiam homines allicerent.

Ad

Ad ea autem quæ ex Epistolis Apostolorum deducebantur, dicimus illos ibi loqui consultiue non præceptiue, nisi forte quando talis ornatus fieret ad lasciuia vel mortalem iactantiam consistentem in contéptu Dei vel proximi: & quod loquantur consulendo, & exhortando tantum, patet ex eo, quia aliás quæcunque etiam regina portaret vestem auro textam, aut argento, peccaret mortifere. cum absolute de fœminis loquatur, quod tamen est absurdum afférere.

Ad authoritatem Diui Gregorij homilia 24. Respondemus, agere ibi contra illos qui in superfluo ornatu nullum omnino esse nec etiam veniale peccatum arbitrabātur: nos enim assērimus ex genere suo non esse mortale, sed bene veniale: posse tamen effici mortale, ex mala intentione se ornantis.

Ad dictum Diui Patris Augustini quod refertur dist. 41. c. Quisquis. Respondemus, ibi illum agere de ijs, qui ex mortali concupiscentia talia faciunt: Nam superius de huiusmodi superfluitatibus loquens ait. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido in culpa est, vbi glōsa notat, velle patrem Augustinum quod in his superfluitatibus considerāda est potius causa facti, quam ipsum factū.

Hac diximus in rigore iuris, & considerato ipso ornatu excessivo, respectu huius fœminæ, quæ nihil

aliud quam vanitatem intendit. Nam ex alijs circennstantijs nō negamus posse fieri peccatum mortale: veluti si quis, vt se superflue ornet, non soluit debita, vel non præbet necessaria alimenta patri, & matri, & filijs, ac alijs quibus de ea præbere tenetur, redundant enim tunc in damnum notabile proximi illa superfluitas, vel si fit animo impellendi aliquem in suū illicitum amorem, & cōcupiscentiam, tunc enim finis est mortalitatis: vel sive mente; & affectu se ornat, quod non desisteret à tali excessu ornatu quantumvis sub pena peccati mortalis præcipiteretur. Nā iste contemptus seu complacentia, reddit id quod est veniale, mortale: & de eo intelligitur illud Diui Patris Augustini in cap. Vnum. 25. dist. §. criminis. Nullum peccatum veniale est, quod nō fiat mortale, dum placet. Nauarr. capit. 23. num. 10.

Et propterea aduertat maximè confessores, ne facile permittant hos excessuos ornatus, præcipue in fœminis, in quibus multas deformitates, & graues habet dum & consuetudo statuum, & conditionis cuiuslibet communis lex violatur, occasio ruinædatur, & inanis gloria, ac stultitia non sine aliquo scandalo committitur.

(i.)

C. A.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

CASVS DECIMVS.
nonus.

Franciscus diurnam consuetudinem, & familiaritatem, quam cum Martino erat astrictus, ob leues quasdam causas à tribus annis ita dissoluit, ut quamvis nullo illum prosequatur odio, immo sua prosperatione letetur; cunctem tamen quantumcumque sibi obuium & propé domum habitatorem, nec alloqui nec salutare unquam voluerit, & cum huius rei nullum conscientia habeat remorsum, nec á suo Parrocho aliquis factus sibi huc usque fuerit scrupulus: Nunc alteri confessus, & ab eodem exhortatus ut Martinum, à quo resalutari, & amicet debere recipi, certo scit, salutet, & more humano alloquatur: ille renuit id facere, satisque sibi esse dicit in quo animo eius non videre.

Queritur, an absoluī debeat, & si absoluatur valida sit confessio?

Tota difficultatis ratio in praesenti casu in his consistit. Primo quia non videtur proximum charitatiuē diligere, qui ea dilectionis signa, quae durante amore ante ostendebat, nunc iratus retrahit: Maximè quia charitatiuē amor, fundatur in naturali, & moralī, & qui negat proximo ea, quae moralis, & naturalis amicitia postulat: non potest dici quod charitatiuē illum diligat. Iam autē colloquutio, & resalutio, videtur in-

cludi in omni amicitia morali, immo, & naturali.

Confirmatur ex illo Ioannis 3. Non diligamus verbo, nec lingua, sed opere, & veritate. Iam autem qui proximum nō alloquitur, nec salutat, non diligit opere, nec veritate: quia inter amicitiae opera, connumerantur alloquutio, & salutatio. Nec ibi est amoris veritas, vbi manifesta signa indicant odiū, & rancorem. Vnde D. Gregorius homilia 30. in festo Pentecostes inquit: Amor Dei non potest esse otiosus: magna enim operatur si est, si desinit operari, non est amor.

Secundo. Frāscus dando nūc signa prioribus contraria, præbet Martino occasionem, & causam scandali, quia iudicat ob odium, & rācorem, denegari sibi antiquæ familiaritatis consueta inter eos signa, & ita quātum est ex parte illius non loquelæ, & non salutationis, offertur sibi á Francisco sufficiens causa cōcipiendi erga ipsum odiū, & rancorem. Facit c. Nihil, de prescriptionibus, & cap. fin. de operis noui nunciatione.

Tertio; videtur quod præceptū correctionis fraternalē, obliget Frāscū in hoc casu; quia illud, si peccauerit in te frater tuus corripe eū, intelligitur secundum Patrē Augustinum; si peccauerit contra te, vel te sciente: cū igitur Franciscus sciat, quod alitis habet cōceptum odiū, & iudicium temeratiū ob loquutio-

tionem, & salutationē denegatā, obligabitur prēcepto correctionis fraternæ, ad faciendum, quod in se est, vt proximū ab illo mortali peccato liberet, & cum facile poslit liberare per salutationem, vel alio exteriori amicitiae signo, culpam videtur committere mortalem id non faciendo.

Accedit quod magis obligat charitas ad subueniendum proximo in necessitate animæ, quā corporis constituto, vt satis patet. Iam autē Martinus ob denegatam alloquitionem, & salutationem, est in necessitate concipiendi odium erga Franciscum, aut saltem faciendi iudicium quod à Francisco odio habeatur, igitur in tali casu obligabitur Francisus ad subueniendum huic necessitati spirituali, salutare Martinum.

Quibus nō obstantibus Respōdendum est Franciscum non pecare mortifere, quamvis dissoluta antiqua amicitia, nec alloquatur nec salutet Martinum, posseque & debere à cōfessore absolui, quamvis in tali proposito nec alloquendi nec salutandi hunc, perseveret.

Tum quia dilectio proximi, habet pro obiecto proximum vt sic, id est non vt hunc disiunctum ab illo: sed vt est communis, & cōiunctus in natura cum cæteris: id enim significat esse proximum, & coniunctum: vnde hæc dilectio, ad ea signa, seu beneficia exhibenda ob-

ligat, quæ sunt communia, & fiunt omnibus proximis, vt cum oratur pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, aut aliquod beneficiū communitatī alicui impenditur: Iam autem loqui huic personæ, salutare illam, emere, vendere, conuiuare cum isto, & alia similia, nō sunt actus qui fiunt ad communitatē, sed ad personas in particuliari, non enim homo tenetur loqui cuilibet homini, nec quamlibet personā salutare, nec cū quolibet negotiacionis contractum iniuste; sed cum aliquibus particulariter, vt satis patet. igitur nō agit cōtra dilectionem proximi, qui hunc non salutat, vel non alloquitur.

Tum quia præceptum charitatis est affirmatiū, & ideo nō obligat pro semper, sed quādo, vbi, & quomodo oportet, & regula est à Theologis, & Canonistis communiter recepta, quod præcepta affirmatiua, non obligant nisi in articulo necessitatis: vnde sicut nec dilectionis actu interiori, tenetur homo tendere in quoslibet singulariter, & diuisim, imò hoc est impossibile, vt satis patet: ita nec exteriori beneficentia, & signo salutationis, & amicitiae, tenetur ad singulos: sed sicut ex charitate satis est vt in præparatione animi ita se habeat, vñsi necessitas coegerit, tūc speciatim ea signa amoris demonstrat, quæ tali necessitatī subuenient, nec necessaria, quo pacto etiā

RESP. CAS. CONSCIENT.

ex charitate obligamur pro Christo subire martyrium; non quidem effectu sed animi preparatione in articulo necessitatis occurrente: sic ad signa dilectionis proximi exteriora, & quæ personam in particuli respiciunt, nullus tenetur, nisi occurrente necessitatis articulo D. Thom. 2.2. quest. 25. articul. 8. & 9.

Tum quia ille qui me offendit, vel iniuria quacunque affecit, ob quam amicitiam dissoluo, non sit nec redditur ex illata offesa potioris conditionis, quam qui nunquam me offendit, nec unquam mihi beneficium cœtulit: mallem enim ut quis se haberet neutraliter omnino erga me, quam quod offendret vel malum inferret: sed illi qui nunquam me offendit nec me cognoscit, non teneor particularia loquutionis, & salutationis signa ostendere: ergo multo minus ad id obligor respectu offendentis, & amicitiam antiquam lalentis.

Tum quia quando inter duos nulla in veritate est inimicitia, sed quia forte præcessit inter eosdem odiū, vel offensa neuter vult se flectere, & humiliare, vt sit primus in loquendo alteri: vel dato quod vnu loquatur, alius tamen recusat respondere: in neutro casu peccatur mortaliter contra charitatem: quia homo non tenetur ad loquutionem, seu responzionem, & alia particularia benevolentiaz signa respectu omium aliorū hominum,

sed pender hæc ex libera voluntate sua, & ex urbanitate politica, & morali, vt ait Caietanus 2.2. quest. 25. art. 9.

Cōfirmatur hæc veritas, auctoritate sacrae Scripturæ 2. Regum 14. vbi Dauid, qui erat iustus, & sanctus, quamuis filio suo Absalon in patris necem machinati pepercit, noluit tamē eum videre sed dixit, reuertatnr in domum suam & faciat meam non videat.

Hæc tamen quamuis per se loquendo, & ratione præcisa ipsius actus exterioris non loquelle, & non salutationis, dicta à nobis sint; aduertant tamen confessores: quod per accidens, id est ratione scandalis, si inde graue, & quod mortale sit oriatur, astringere debebunt penitentes ad hæc etiam particularia charitatis signa: quando autem sit vel non sit scandalum, ex talibus denegatis signis, res est quæ pedet ex particularibus circumstantijs personarum, locorum, & temporis: in quibus certa regula describi non potest, sed confessoris prudentia id omne examinandum, & iudicandum relinquitur. D. Tho. & Caiet. vbi supra. Sylvest. verbo charitas quest. 6. Tabiena eo. quest. 15. Nauar. in Man. cap. 15. nu. 25.

Ea vero, quæ initio sunt adducta, facile diluuntur, & ad primum dicimus, eum, qui negat dilectionis signa habentia ordinem, & respectum ad omnes proximos, excluden-

cludendo aliquem ab illis, peccare quidem contra charitatem: secus autem est de signis particularibus quae habent ordinem ad hunc, & non ad illum, ista enim sunt liberæ voluntatis, & debita ex honestate, solum, huiusmodi sunt non loqui, nec salutare.

Ad confirmationem dicimus, illas authoritates intelligi occurrente casu necessitatis, alias illa operis exhibitio est de consilio, & perfectione, sed non de precepto, & obligatione.

Ad secundum respondemus, illam occasionem scandali esse magis acceptam, quam datam, eo quia nec tale scandalum est intentum a non salutate, & non loquente. Nec illi actus denegati inimico, sunt per se causa sufficiens dicti scandali, sed si inimicus inde sumit ansam ruinæ, & odij, id prouenit ex sua malitia, cum hoc salutationis, & loquutionis signum, non sit intrinsecum, nec per se concomitans dilectionem proximi, sed omnino per accidens, cum proximi dilectio respiciat omnes, & tamen locutio, & salutatio non respicit nisi hunc, & illum: Ille autem textus in capit. Nihil, de præscriptionibus, & capit. final. de operis noui nunciatione, agit de illo, qui est causa per se, aut per accidens directa in dictum scandalum, non autem de occasione remota, & indirecta.

Ad tertium, correctionem fraternalm in hoc casu obligare negamus: ea enim ut obligat, necessaria sunt quatuor. Primum, ut proximus sit in peccato mortali, & id certo sciatur. Secundum quod habetur spes emendationis. Tertiū quod adsit opportunitas tam personæ quam temporis ad emendandum. Quartum, ut comode id fieri possit, hoc est absque notabili dano salutis, honoris, famæ, & bonorum fortunæ, adeo quod nemo tenetur ad subueniendum morti animæ alterius, cum nocimento, seu amissione iuris sui, vel boni aliquius proprij spiritualis, seu temporalis, nisi alter sit in extrema necessitate, a qua absque tali auxilio non potest se liberare; ut si peccat ex ignorantia vel fragilitate, non autem si ex malitia, iuxta illud Matthæi 15. Sinite illos, cæci sunt. Neque enim tenetur quis ad donandum centum illi, qui dicet velle se ipsum interficere, si non dabutur. D. Tho. 2.2.q.43.ar.7.

Et per hoc satisfit ultimo argumento: concedimus siquidem mortem animæ, pluris esse faciendam, quam mortem corporis, & utriq; subveniendum, quod proximus est in tali necessitate, ut ab ea liberare se alias non possit: ita ut vel sit extrema, vel saltæ in tanta, & tali, quod ob suam imbecillitatem aut ignorantiam crassam, seu affectatam, aut ob alias causas, & occasions

Ee peccan-

RESP. CAS. CONSCIENT.

peccandi, ad eam necessitatem sit redactus, ut nisi illi detur auxiliū, in peccatum mortale sit lapsurus, & vitam spiritualem animæ interempturus, ut declarat late Adrianus in 4.q.de correct. fraterna, col. 12. Nauar. in man. c. 14. n. 38. & cap. 21. n. 25. & c. 24. n. 23.

CASVS VIGESIMVS.

Michael cū alijs profectus hinc Neapolim, in medio itineris vi ad aleas ludere, relictis socijs per diem integrum in diuersorio remansit quo cum aduenirent banniti, equum sibi locatum sunt furati. Nunc in patriam reuersus, cum constet locatori ob alearum lusum, hoc furtum evenisse, & sociorum equos saluos reuersos, petit pretium equi sibi restitui, que omnia Michael cōfessori enarrat, Queritur, An in conscientia astringi debeat ad huiusmodi resciendum dannum.

Ad præsentis casus discussio nem, est in primis aduentendum, tripliciter posse rem accommodatam, seu locatam perire: Primo modo, fraude, & malitia illius, cui accommodata, vel locata est: Secundo, casu omnino fortuito, absque aliqua culpa, seu negligencia eius: Tertio ex negligencia, aut culpa ipsius. Culpa autem, seu negligencia, vel sumi potest Theologi-

cè, hoc est pro deuiatione à lege æterna mortali aut veniali: vel iuridice, hoc est pro declinatione ab æquo, & bono, & ab eo, quod cōmuniter homines solent facere in tali causa, & negotio, quæ culpa vt ab eisdem iuris doctribus declaratur, vel est lata, & grauis, vel leuis, vel leuissima. latam appellant illā, qua quis deuiat ab ea diligētia quā cōmuniter adhibet homines eiusdē professionis in tali re, etiam qui parum circumspēcti sunt. Letis dicitur, illa deuiatione incircumspecta à diligentia, quam cōmuniter adhibent homines diligētes, & circūspecti in similibus rebus, leuissima vero est, incircumspecta deuiatione à diligētia quam homines plurimū diligentes, & maximē circūspecti solēt in ea re adhibere: exēpli gratia. Scholaris librū sibi accōmodatum reliquit ex obliuione, in sedili lapideo plateę, vel in limine domus, vbi statim à transeūtibus fuit furto, ablatus. haec obliuio, & negligentia, dicitur lata, seu grauis: sed si reliquit ipsum intra domum seu camerā, ostio aperto, est negligentia leuis. At si reliquit intra camerā, & ostiū clausit, non tamen inclusit in arca obsignata clavi, est negligentia leuissima: quia diligentissimus, & sagacissimus, & maximē circūspectus ab hac etiā negligentia nō curaret præcauere. Ita Adrianus in 4. tractat. de Restitutione. Syluester verbo culpa. §. 1. nu. 2.

Vnde

Vnde colliges, non esse idem apud iuristas culpam latam, & leuem quod apud Theologos mortalem, & veniale. Imo differre maximè: quia contingere potest ut aliqua culpa sit grauis, & lata iuridice, quæ nulla omnino culpa sit Theologice, veluti qui ad se tuendum ab aggressore, seu ut euitaret aliquid maximum damnum, traduceret obliuioni vel relinquenter in platea vas argenteum sibi accommodatum, non peccaret, & tamen esset negligentia, & culpa grauis iuridice, sicut è contra, poterit esse peccatum mortale Theologicè, & tamen nec leuis erit culpa iuridice, ut qui librum hæretici, ex facultate sibi ab inquisitoribus concessa, accommodatum haberet, & non recluderet illum in capsâ, sed relinquenter in studio, cù alijs libris, scîes domi suæ esse iuuenem nimis curiosum, qui poterit eodem lecto contaminari, & in hæresim prolabi, est hæc culpa & negligentia in foro animæ mort. lis, sed in foro ciuiili & iuridicè, vel est solum leuis vel leuissima.

Hoc ita declarato; sunt de praesenti casu dissentientes inter se Doctores.

Adrianus in 4. sent. in materia de Restitutione, quæstione speciali, afferit generaliter tam in accommodato, quam locato, quam deposito, quod vbi cunque damnum subsequitur ex aliqua culpa quan-

tumuis leuissima, siue Theologicè, siue iuridicè sumpta; illum cui res accommodata, locata & in depositum est data teneri semper ad restitutionē in vniuersum de toto damno: Et ita Michaelè, qui ex culpæ fusionis alearum, se derinuit, & ex negligentia, seu cupiditate ludendi, socios proficiisci reliquit, & ob id furatus illi equus fuit à bânitatis, teneri in conscientia ad illius plenam & omnimodam restitutionem, ad quam non teneretur si id eueniret absque vlla culpa sua, tam Theologicè, quâ iuridice; hoc est absq; vlo peccato suo, tâ mortali quam veniali, & absque vlla negligentia sua, nec graui, nec leui, nec leuissima.

Probat hanc suam opinionem. Tum arg. cap. final. de iniurijs, & dâno dato; vbi dicitur si culpa tua damnum datum est, iure super his satisfacere te oportet: & infra subdit. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo iniuriâ verisimiliter posse contingere, vel iacturam. Vnde cum hic Papa Gregorius non distinguat de hac, vel illa culpa, sed absolute loquatur, est intelligendus de omni, siue Theologicè siue iuridice.

Tum quia in cap. vnico, de cōmodato, expresse videtur hoc definiri, sic enim dicitur, cum gratia sui tantum quis commodatū accepit, de leuissima etiam culpa tenetur, licet casus fortuitus (nisi acci-

RESP. CAS. CONSCIE.

derit culpa sua, vel interuenierit pactum seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari; in casu igitur presenti, cum negari non possit, culpam aliquam extitisse, & in mora fuisse Michaelem, qui ob ludum alearum reliquit socios, & iniustè se detinuit, ob quod casus fortuitus successit de aduentu bannitorum furantium equum, obilgandum esse ad integrum restitutionem.

Tum quia vi se habet locator in casu fortuito ad pensionem soluendam, ita ad rem ipsam: sed iste Michael tenetur ad pecuniā totā conductionis soluendam, nec potest detrahēre illud quod postea in cōducendo alio equo expendit & consumpsit. Nam adueniente casu fortuito, ex quo re locata vti quis non potuit, tenetur nihilominus ad soluendam pensionem, quā locator si alteri locasset, verisimili- ter habuisset, vt patet ex l. final. §. fin. ad l. Rho. de iac. facit, lex. Sed èdes. §. Cū quādam, ff. loca. & ibi Azo. & Bart. & alij Doctores.

Tandem si is qui locauit equū Michaeli, fecisset pactum hoc: vt teneretur Michael equum conducedum ita custodire, quod si vel minima negligētia ipius periret, sibi imputaretur, & ad restitutionē teneretur, profecto interuiente inter eos tali pacto, negandum non est, quod pereunte equo ex negligētia Michaelis, quantuncunque leuissima, teneretur illum restitu-

re; ita expresse dicitur in d. cap. vni- co. de commodato; vt teneatur si pactum interueniat: igitur cum de quo quis homine prælumendum sit quod quando accommodat, aut locat, aut conductioni, seu deposito dat rem aliquam, faciat hoc pactum saltem implicitē, nec intentionem suam esse aliter accommodare, dicendum pariter erit, teneri ad restituendum interuenientē culpa quamvis leuissima.

Et confirmatur, quia ius naturæ exigit, vt ille qui accommodat rem ad usum, & utilitatem alterius, non debeat ex beneficio per culpam alterius reportare damnum; hoc autem incurrit, idemque grauissimum, si equus vel alia res leuissima etiam culpa Michaelis perdita, non esset domino in integrum restituenda: vnde videmus quod qui recipit pallium accommodatum, & per errorem dedit alteri, tenetur ad restitutionem: quia error in factō proprio nō toleratur. l. Itē queritur, §. Item si pallio, ff. eo. Et qui vestimenta polienda accepit, si mus ea corrodit, tenetur de damno, d. l. Itē queritur, §. si fullo. Et nauta, si me inuito ponat res meas in alia nani, in qua ego illas non ponerem, tenetur si tempestate, & naufragio etiam inopinato pereunt. d. l. Item queritur. §. i. ergo à simili Michael qui relicta societate aliorum itinerantium, voluit pro ludo detinere se in lo-
co, in

eo in quo furto ablatus est equus, obligabitur in conscientia ad illum restituendum. in hanc eandem opinionem descendit Syluester, verbo. Commodatum q. 8. & verbo locatio, quæst. 7. quibus in locis asserit eadem rationem esse in locator, & conductore, ut teneantur in integrum de quaçūq; culpa etiam leuissima , quamuis in verbo culpa q. 4. videatur sibi contrarius, quatenus ibi asserit non teneri in conscientia ad restituendum alienū, nisi illū cuius culpa lata, siue graui, illud perit, adducit que Innocentium , & alios Canonistas in hanc sententiam.

Aliam omnino oppositam sententiam tuetur Sotus lib. 4. de iust. & iur. q. 7. art. 2. vbi putat, conductorem, seu locatoriem non teneri ad restituendum , ob quamcūque culpam leuissimam aut leuem, sed solum ob illam, quæ corā Deo est peccatum mortale.

Tum quia ob venialem culpā obligare ad restituendum in integrum totum damnum inde sequutū videtur poena ninis rigida, & poena debet æquiparari culpæ.

Tum quia culpæ veniales, sunt frequētissimæ, & à quibus vix homo potest se tueri, & ideo non est iustum, vt pro illis quæ euitari non possunt , restitutio totius damni imponatur.

Tum quia aliàs necessum esset obligare Gubernatores, Iudices,

Aduocatos, &c. alios publicis munib; fungétes, qui innumeræ negligentias veniales faciunt in dictis suis officijs, ad penè infinitas restitutions : quod tamen à confessoribus non solet fieri.

Nos relictis alijs multis opinib; in ea persistendū esse putamus, quod in re locata, cuius locatio seu cōductio vergit in utilitatē tam dantis quam accipientis, ut est in casu præsenti: teneri accipiētē siue illum cui res locatur ad restitucionem in integrū, si res illa ex ipsius malitia, vel fraude, vel ex culpa graui, aut leui pereat: non autē si pereat ex leuissima. Hæc est opinio cōmunis Theologorū ut Caietan. 2.2. q. 62. art. 6. fratris Michaelis Salon. lib. de iustitia q. 62. art. 6. cōtrouieria 7. Nauarr. in Man. c. 17. n. 179. Hostiensis & Iurisperitorū fere omnium, in l. contractus, ff. de regulis iuris, & l. si quis domum §. Celsus, & l. si merces §. qui columnam ff. locati.

Probatur hæc sententia, Tū quia in conductione, est acceptio, cui admiscetur aliqua correspondens datio: locatur enim domus seu equus ad usum accipientis & ipse accipiens soluit mercedem , seu pensionem locanti. Iam autem hic est communis usus, & consuetudo inter homines recepta, ut locator, seu conductor debeat custodi rem, quātum custodiri solet ab homine prouido, & suffici-

RESP. C. A. S. CONSCIE N.

tercircumspēcto, non autem quātum ab homine diligentissimo & circumspēctissimo, qui nec in leuissimam culpatū incideret.

Tum quia inter commodatum, & locatū hæc est differentia, quod cum commodatum sit ad vtilitatē tantum accipientis, tenetur ex quacunque negligentia restituere etiam leuissima, vt habetur leg. in rebus, & leg. Sint certi, §. Accommodatum, ff. de commadato: lex enim naturę exigit, vt iam quod in tui gratiam, & vtilitatem rem accommodo tibi, debeas eam indēnem seruare, secundum omnem possibilitatē humanae industrie, vt colligitur ex D. Tho. 2.2.q. 62.ar.6. At vero locatum cū sit ad vtilitatē vtriusque tam locatis, quam locatoris, unus enim accipit rem, alter mercedem: ideo satis est in tali re seruanda, communem diligentia adhibere, quamvis non extremā, quare commodatarius obligabitur ex leuissima etiā culpa, sed locator non nisi ex leui.

Confirmatur: Nam commoda-
tarious ex eo quia accipit in suam
tantum vtilitatem, obligatur (vt
ait D. Thom. vbi supra) ex culpa
etiam leuissima. Depositarius autē
qui gratis, & non pro stipendio
custodit depositum, quia non ac-
cipit ad vtilitatem suam, sed solius
dantis, obligatur (vt omnes faten-
tar) ex culpa tantum graui, & lata,
& hoc habetur, ff. de deposito. leg.

Prima. §. vult, & cap. 2. de deposito. Eset siquidem absurdum, gra-
uare depositarium, vt astringatur
ad depositum restituendum si pe-
reat ex leui, aut leuissima culpa,
quia nullus reperiretur qui vellet
depositū gratis, & ex amicitia ser-
uare, cū tāto onere, idque redūda-
ret in magnū Republicę detrimē-
tum; igitur cum cōduētor mediet
inter hos extre mos, & quasi oppo-
sitos cōtractus, scilicet, cōmodati,
& depositi, participabit aliquid ab
vtroque, & quatenus est in vilitatē
tā dantis quam accipientis non
tenebitur solum ex graui, nec ex
leuissima culpa, sed ex leui.

Tandē culpa præcedens casum
fortuitum in locatione tūc efficit,
vt fortuita dāna imputentur, quā-
do talis culpa est aliquo modo di-
recta ad talem casum fortuitum,
quia tunc habet aliquam rationē
voliti, vtpote quia ille non cogita-
uit talem casum evenire posse, si-
cut cogitasset aliquis prouidus &
circumspēctus: vt etiam patet de
peña irregularitatis ex deforma-
tione casuali ab opere illico pro-
ueniente, quā tamen solum tunc
incurritur ex tali illico opere,
quando illud est suffcienter in de-
formationem directum, vt tradit
Panor. in cap. Sententiam, ne cle-
ri ci vel monachi. S. Anton. 3. part.
tit. 28. cap. 2. Nauar. cap. 27. numer.
220. Iam autem leuissima culpa,
non potest dici, quid directū suffi-
cienter

cinter in damnum rei locatæ, cū talis culpa non contrariet ur diligentia, & circumspectioni solitæ communiter haberi.

Ex his colligit confessor, quid in casu præsenti agere, & consulere debet Michaeli, inquirendū enim ab ipso erit an in illo loco erat rumor quod banniti essent prope, vel soliti à paucis mensibus ibi venire, & utrum potuisse verisimiliter cogitare de illorum aduentu: Ita quod si confessor viderit dictū Michaelem defuisse in diligentia quam saltem vir prudens, & circumspexit adhibuissest ad praecauendum illud furtum; debet tunc obligare illum ad restitutionem, non ob culpam ludendi, sed ob eā quam iuridice commisit deuiādo à diligentia debita in non fugiendo illo damno.

Et si petas, An in casu quo confessor, & pœnitens dubij sint, utrum equus ille perierit casu omnino fortuito, vel negligentia saltē leui: quid tunc debeat fieri?

Respondemus, quod in tali dubio, tenetur pœnitens ad restituendum. Tum quia in dubijs, potior est semper conditio possidentis, & quia per locationē seu conductiōnē, non transfertur rei dominium, idcirco adhuc dicitur quod dominus possidet illam, ac proinde in dubio est illi res sua semper restituenda. Tum quia cum locans equum, locauerit ipsum in ysum

solum, & utilitatē ipsius locantis, ratio postulat, vt in dubijs, potius sit liber à dāno is, qui locat, quā is, cui locatur. Tū deniq; quia in dubijs, quoad pœnā, licet benignior pars sit accipienda, quoad culpam tamen tutior, & rigorosior est amplectenda. cap. Ad audientiam de homicidio, cap. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. vnde cū Michael sit dubius an culpa leui sua aut fortuito euenerit furtum illud, deber potius ad reficiendū alterius damnum præsumere culpā fuisse, quā non fuisse; quia bonarum mentiū est, culpam etiam agnoscere, vbi culpa non est, cap. Ad eius, dist. 5. S. Ant. 1. part. tit. 3. c. 10. col. 6. Nauar. cap. 27. n. 284.

Nec rationes quæ pro parte Adriani sunt adducētē (uperius; officiunt, cum illæ solum concludat, & veræ sint in accommodato, quod totum fit & redundant in gratiā, & utilitatem accipientis: iste enim tenebitur de culpa etiam leuissima, ne ex culpa videatur reportare commodum: quod tamen reportasset si in casu prorsus non fortuito, sed ex leui saltē, negligentia sua occurrente, deobligaretur à restituēdo, securus autem in locato, & conducto, ibi enim falsum est teneri quē de leuissima culpa, sed solum de leui, & graui, quia cum non fiat, nec redundant solum in gratiam, & utilitatem accipientis, sed etiam dantis, vterque sentit commodū;

E e 4 yterqu

RESP. CAS. CONSCIENCE.

vterque debet sentire incommodum, ynde locationis contractus, ex natura sua habet obligationem conseruandi rem locatam, ea diligentia, qua aliquis vigilans & circumspexit, seruaret rem suā: sed non illa qua vigilantissimus, & circumspexitissimus.

Neque obstat cap. fin. de iniurijs, & damno dato, quia ibi textus loquitur, de culpa proueniente ex ignorantia, seu negligentia debita haberet, hoc est quando quis verisimiliter scire debuit, illud damnū euenturum, & ita iuxta varietatem contractus, variatur obligatio maioris vel minoris diligentiae; in accommodato, & deposito requiritur diligentia summa, imputaturque etiam culpa leuissima. At in locato, & conducto, requiritur diligentia solita, & medioeris, imputaturque solum culpa grauis & leuis, ut supra diximus.

Multo minus obstat cap. Unicum de commodato, quia tota ratio, quae ibi redditur pro culpa etiā leuissima, ad constituedum damnum est, quia res cedit in solā utilitatem accipientis: quae ratio cefsat in casu nostro, in quo conductus equus cedit in utilitatem dantis & accipientis.

Ad aliud de pensione seu mercede conductionis diminuenda. Respondet Angelus, verbo Locatio. §. 15. & Syluester eod. quæst. 12. Michaelem teneri ad soluendum

totum pretium conductionis, nec posse trahere id quod postea in alio equo conducendo expendit, quando dominus equi, eo quod illum locauit Michaeli, locare alteri omisit; quæ tamen limitatio non placet Nauarro in man. cap. 17. num. 198. ut qui absolutè putet in locato non teneri quem ad pensionem soluendam, nisi solum pro rata temporis, quo ea vti potuit; argum. cap. propter sterilitatem, de locatione; cui nos ut magistro nostro, subscribimus.

Ad aliud de pacto, quod si interuenisset, obligasset etiam ad causum fortuitum. Respondemus, quod tunc pactum explicitum intelligitur in contractu implicito, quando talis contractus includit ex sua natura illud pactum, siue exprimatur siue non, sed quia causus fortuitus ex culpa leuissima, non includitur in contractu locationis, ideo non est idem exprimi & non exprimi: sed quando declaratur, tunc est conditio superaddita contractui, quae non presumitur ab utraque parte volita, & adiecta, nisi clare exprimatur.

Ad confirmationem qua dicitur, Neminem debere ex culpa alterius reportare damnum, quia sic fraus & dolus patrocinarentur doloso, contra id, quod habetur, cap. Ad nostram, de empt. & vend. Respondemus, in contractu locationis non esse culpam, nisi quæ est

est grauis, & leuis, non autem leuissima: nec restitutio oritur in isto contractu, qui est vtrique parti vtilis, ex peccato Theologice, sed ex culpa iuridice: quæ consistit in deuiatione ab eo, quod communiter sic contrahentes facere solent. Iam autem ex supradictis patet, contractum locationis ex natura sua non requirere summam, & excogitatam diligentiam; sed communem, & mediocrem. causus autem in argumento adducti, agunt de accommodato, & deposito, in quibus tota vtilitas est vni tantum partis. Nec nauta tenetur ad restitutionem ex casu fortuito, nisi quando mutauit inuitu domino merces ad aliam nauim, & hæc perit & alia non; quia si vtraque summergitur, non est tunc vlli restitutioni obnoxius. ff ad leg. Rho. de Iac. leg. fin. §. 1. quia licet fuerit in culpa, merces illas infideliter pertractando, ex illa tamen culpa non perijt: idem multo magis dicendum, quod non tenetur ad restitutionem, si transfluit non inuitu domino, sed bona fide, & sine culpa. Syluester verbo Locatio, q. 17.

Nec etiam argumenta Soti officiunt, imo merito sua opinio ab omnibus in hac parte deseritur, quia si sola culpa, quæ esset Theologicè mortalís, obligaret cōmodarium, & depositarium, ac locatorem ad restitutionem: profecto vix vñquam teneretur in con-

scientia, & rarissime in foro exteriōri, ad restitutionem damni: cū pauci admodum sint, qui ex malitia & data opera, res accommodatas, depositatas, & locatas distrahanter, difficillimumque sit probare in foro exteriori negligētiā aliquā peruenisse ad mortalem, & ita arcerentur homines ab huiusmodi contractibus, in maximum Reipublicæ detrimentum!

Ad primum igitur Soti argumentum dicimus, pœnam illā tūc forte iudicari potuisse rigidam, quando lex ob venialeculam culpam, illam imponeret: sed hæc restitutionis pœna, nō est à lege humana impolita, sed ex natura contractus locationis orta, & ita de lege naturæ est, quod qui culpa sua leui, dedit cauſam, vt res locata periret, debeat eā restituere: Adeo quod hæc restitutio in prædictis omnibus contractibus, non nascitur ex peccato Theologicè, sed ex natura contractus, quæ talis est vt si cedit in vtilitatē accipientis, obliget ex negligentia leuissima, si in vtilitatē datis, ex graui, si in vtilitatē vtriusque, ex graui, & leui.

Ad aliud respondetur, quod & si à culpis venialibus Theologice vix possint homines se tueri, possunt tamen à culpa iuridice: quilibet enim facile potest rem quam in sui vtilitatem habet, ea solicitudine custodire, quam natura ipsius contractus requirit.

Ad

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Ad aliud dicitur, gubernatores, duces, Reges, & alios munera publica exercentes, non teneri ad visitandas negligētias leuissimas: quia cum magis accipiant talia munera ad utilitatem aliorum, quam propriam, satis est quod adhibeant diligentiam commodam, & solitam ut plurimum adhiberi ab alijs, qui sunt in tali munere.

confraternitati concessæ.

Tum quia potestas qua Episcopi casus aliquos sibi referuant, est de iure diuino illis elargira, & cum Papa non possit ius diuinum tollere, nequibit etiam hanc potestatē ab Episcopis auferre: quæ tamen omnino esset ablata & frustratoria; si Summus Pontifex à talibus casibus absoluendi licentiam pro libito voluisse concedere. Et confirmatur ex verbis Concilij Tridentini de pœnitentia sess. 14. cap. 7. vbi de hac casuum reseruatione agēs, inquit, magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere grauiora & atrociora crimina reseruari: Et infra subdit. Neque dubitandum est quando omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt; quin hoc idē Episcopis omnibus in sua cuique diocesi liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes autoritate: quibus verbis videretur colligi, Concilium Tridentinum voluisse æquiparare quoad potestatem reserandi casus, Episcopos Papæ, & quod in hoc paries sint, nec differant, nisi quia Papa potest reseruare in ordine ad totam vniuersalem Ecclesiam, Episcopus antem quoad suam tantum diocesim; cū igitur par in pare non habeat imperium, non videatur posse Papam hanc reserandi autoritatem impedire, & tollere ab Episcopis. Privilégium enim quod iuri diuino præjudicat, nullius est roboris,

CASVS VIGESIMVS.

Primus.

Blasius in aliquos casus Episcopi reseruatos porlapsus, cuius deinde societas (cui à Summo Pontifice est concessa facultas ut confratres possint bis in vita eligere idoneum confessorem à quo valeant absolvi ab omnibus casibus, & cœsuras quamcumque sedi Apostolica reseruatis) se se ascribi fecit. & ad Parochū nunc accedens, cum absolutionis repulsam accipiat, & pro ea obtainenda ad Episcopum mittatur, iustat absoluvi virtute predictæ facultatis, societati concessæ.

Quarivit, an absque Episcopi licentia, confessor eum soluere possit?

Non defuerunt qui arbitriæ tur, Non posse confessorem absque Episcopi licentia, absolvere quempiam à casibus Episcopo reseruatis, virtute etiam cuiuscunque facultatis à Papa cuicunque

roboris, ut notant iurisperiti in c.
Licet de Regula.

Tum quia si priuilegium enor-
miter lædens Ecclesiā, vel aliū, non
valet, nisi fiat mentio de hac enor-
mi læsione; quia in dubio non præ-
sumitur Princeps concedere ali-
quid, cum graui dispendio alterius
l. quoties. Cod. de Prec. impe. offe.
& habetur in c. suggestum de deci-
mis, & latè probat Panormitanus
in cap. Cum ad hæc de cler. non
resid. Ergo cum tales concessiones
& facultares datae societatibus, &
quibusvis alijs, maximè ledant au-
thoritatem Episcopalem, & prædi-
cent Episcoporum iuri, nec de
hoc fiat expresa mentio in dictis
bullis seu facultatibus, sequitur nō
posse confessores vigore earum,
absoluere penitentes, à casibus E-
piscopo reseruatis.

Tum quia cōcessio, quæ est cō-
traria iuri communi, debet strictè
interpretari, ut minus derogetur
iuri communi, quam sit possibile.
cap. Cum dilectus de confustudi-
ne. Imo nisi sit ex certa scientia, vel
motu proprio, non videtur de vol-
luntate Principis l. 1. Cod. de peti-
bo. & præsumitur per importuni-
tatem obtenta. cap. Licet causam
de proba. Et idem est de quocun-
que rescripto, quod tollit ius tertij
de Præbendis cap. Quamuis, libr.
6. sed dictæ facultates datae cōfrat-
ternitatibus, repugnant iuri com-
muni, quod est ut à casibus quos E-

piscopi reseruant, ipsi solum absolu-
uant: præiudicant etiam iurisdictioni
sūx: Nec Papa vllam mentio-
nem facit de his: sed solum conce-
dit, ut possit absolui à reseruatis se-
di Apostolicæ, quia hos casus bulla
& facultas tantum exprimit. igitur
non debet concessio extendi
ad casus Episcopales.

His tamen non obstatibus cre-
diderim oppositum esse tenendū,
quod penitens vigore facultatis à
summo Pontifice concessæ socie-
tati cum clausula vt ingrediens in
talem societatem possit absolui ab
omnibus casibus, etiam sedi Apo-
stolicæ reseruatis, poterit etiam ab-
solui à quibuscumque reseruatis
Episcopo, tam à iure quam ab ho-
mine.

Probatur hæc sententia, Tum
quia medium, sumit necessitatem
à fine, & qui nō potest in aliquem
finem, non etiam potest in media
ad talem finē per sé ordinata. Sed
summus Pontifex concedit illam
facultatem cōfratribus, ut possint
absolui ab omnibus casibus in or-
dine ad indulgētias, ut habiles sint
ad eas consequendas, & si nō pos-
sent absolui à casib⁹ Episcopalibus,
nō essent iam habiles, & idonei ad
consequendas indulgentias, quæ
requirunt hominem esse in gra-
Dei, frustrareturque sic effectus af-
sequutionis indulgentiarum intē-
tus à summo Pontifice. igitur sicut
Episcopi impedit nō possunt be-
nefi-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

neficium indulgentiarū emanatarū
á Papa, ita nec beneficium ab-
solutionis ab omnibus casibꝫ quod
est medium datum á Papa ad eas
obtinendas.

Tum quia Papa habet supremā
& vniuersalem iurisdictionem da-
tam sibi immediate á Deo, super
omnia spiritualia, vt satis euidēter
probat Diuus Thomas contra er-
rores Græcorum, cap. 32. & tradūt
Canonistæ, in cap. Primo de const.
& habetur in Concil. Trident. less.
14. c. 7. de Refor. ibi pro supra-
poteestate sibi in Ecclesia vniuersa
tradita: ergo nullus alius potest ta-
lem iurisdictionem illi tollere, vel
minuere; quare cum Papa cōcedat
posse confratres absolui ab omni-
bus casibus, & in his cōmittat suā
iurisdictionem cōfessori: non po-
test Episcopus eam impeditre, aut
minuere per reseruationem abso-
lutionis á suis casibus. arg. cap. Cū-
cta per mundum. & cap. perprinci-
palē 6. quæst. 3.

Tum quia intentio petentium
tale priuilegium, & Pontificum
concedentium, aliás frustraretur:
cum enim illa sit, vt dicti confra-
tres habeant spirituales suas con-
folationes in Domino, & á peccatorum
impedimentis liberentur
per cōfessionem omnium, & ple-
nam eorundem absolutionem, si
non possent á casibus Episcopali-
bus absolui, tale priuilegium esset
vel frustratorium, vel diminutum,

vt quod aut insufficientem habe-
ret effectum, quia posset truncari,
& impediri ab Episcopo reseruan-
te sibi omnia grauiora peccata, &
omnes casus contra id quod dici-
tur cap. Quanto de Priuilegijs.

Tū quia omnes Christiani pri-
mo & principaliter sūt oves Papæ,
vt cui in persona Petri dixit Ghrif-
fus, pasce oves meas, secūdario aut-
em & minus principaliter sunt oves
Episcopi: infimo autem & mi-
nisteriali modo sunt oves Parochi,
vt latè explicat Caïtan. 2.2. quæst.
184. artic. 8. Vnde sicut Episcopi
inuitis Parochis possunt concede-
re cuicunque sibi subiecto, vt po-
sit absolui ab omnibus peccatis, tā
sibi quam cuicunque inferiōti re-
seruatis, ita Papa inuitis Episcopis,
& eorum licentia minime requisi-
ta, potest cōcēdere quibuscūque
confratribus huius, aut illius socie-
tatis, vt absolui valeant ab omni-
bus casibus, tam sibi, quam Episcopis
reseruatis. Nam sicut Papa
audiendo confessionem cuiusvis
fidelis totius orbis, posset eum ab-
soluere cum pleno effectu ab omni-
bus Episcopalibus casibus, ita id
valet alteri committere, vt omnes
Doctores probant, cum glo. in c.
fin. de offic. ordinarij.

Quod verò summi Pontifices
hanc potestatem de facto cōmit-
tant per dictas Bullas confratribus
aliquarum confraternitatum con-
cessas: patet clarissimè ex verbis
bullæ

bullæ; quia illa bulla dicit generaliter, vt ab omnibus casibus etiam sedi Apostolicæ reseruatis, possint absolui: & in fine subdit, Non obstantibus quibuscumque: iam autem qui dicit, omnia, nihil excludit, & cum etiam Papa concedat omnes suos casus, quod est mains, concedere etiam intendit omnes Episcopales, quod est minus. Iuxta Regulam cui cōceditur. de Reg. iur. in 6.

Accedit quod exceptio, firmat regulam, & cum summus Pontifex in dictis bullis exceptuet casus cōtentos in bulla cœnæ Domini: manifestè vult omnes alios concede-re, aliàs sicut excipit expressè casus bullæ cœnæ Dñi, exciperet Episco-pales, quod non facit; & exclusio vnius, est inclusio alterius arg. cap. Nonne de presumpt.

Tum quia leges inferiorum, sūt in pectore superiorum, vt qui pos-sunt illas abrogare, & in eisdē dis-pensare, imò tunc censemur tacitè dis-pensare circa aliquam, quoties rationabili causa iubent, aut cōce-dunt fieri aliquid contra eam, etiā si nullam de dispensatione métiō-nem faciāt, vt docet Nauar. in Manu-al. prælud. 9. nu. 15. cum ergo lex quam statuit Episcopus de his & ta-libiis, aut talibus casibus reseruatis, sit in pectore summi Pontificis, vt à quo immediatè, vel mediate ha-bent ipsi Episcopi omnem aliam iurisdictionem, præter eam que-

datur eis per ordinationem, & consecrationem capit. in Nouo. 21. distin. hæc autem iurisdictio reseruandi casus, non est ordinis, aut consecrationis, sed à Papa E-piscopis tradita, vt probat Nauar-rus in Manuali. capit. 27. numer. 263. Quare cum Papa in tali lege posset dispensare, & eam iusta pre-cipiè ex causa tollere, dubitan-dum non est, quin dando facul-tatem confratribus alicuius soci-e-tatis, vt ab approbato confessore abso-lui possint ab omnibus pecca-tis, voluerit, vt ab ijs etiam quos sciebat Episcopis solere reseruari, possint abso-lui, & in tali absolu-tione cum dictis confratribus tacitè dis-pensauerit.

Tum quia qui potest absoluere ab excommunicatiōne lata à iure, potest etiam absoluere ab excom-municatione generaliter lata ab homine: vt late dicit Ioannes de Imola, in cap. Graue de præben-dis, & Felinus in cap. Pastoralis, §. Præterea de offic. ord. & Ioannes Andreas, & Card. in cap. ex frequē-tibus de institut. Nauarr. in Manu. capit. 27. numer. 44. ergo eadem ratione qui per bullam concessam confraternitati, potest absoluere à casibus reseruatis à iure summo Pontifici, poterit absoluere ab omnibus quos Episcopi sibi reser-uant. glos. in c. Nuper. §. Non reti-nuit. Et c. Cū illorū de sent. exco. & glos. in cap. Quoniam de priu-legijs.

352

RESP. CAS. CONSCIENT.

legijs. Cordub. lib. i. q. 12. Couar. in cap. Alma. §. 7. nu. 8. Victoria in sua Summa nu. 150.

Tandem Concilium Tridentinum sess. 14. cap. de casu in reservatione, §. extra quem articulum sacerdotes cum nihil possint in casibus reseruatis: prohibet iurisdictionem aetiam respectu casuum reseruatorum; ita ut nullus autoritate propria ab illis valeat absoluere, sed non prohibet eam quam per priuilegia specialia concedit Papa religiosis, vel alijs personis: Tā quia intentio Concilij ibi non est limitare autoritatem summi Pontificis, nec de ijs loqui, qui ex commissione Papae absoluunt, vt apertere constat: Quam quia Priuilegia Religiosis in communi, & non in particulari concessa non cōsentur reuocata, nisi fiat de eis specialis mentio, vt latē probat Hēricus Salmantinus in relect. de priuilegijs. Accedit quod a iure antiquo, nunquam est recedendum, nisi quoad exceptuata in nouo. ut est text. in l. Præcipimus Cod. de Appell. Nauar. cap. 22. nu. 39. Iam autē ibi concilium, nullam omnino exceptionem facit de priuilegijs a summo Pontifice concessis, aut concedendis: Multo minus autem loqui videtur de priuilegijs concessis confraternitatibus; quia hæc priuilegia non dantur in favorem confessorum, nec in ordine immediato ad absolutionem aetiam, sed in fa-

uorem penitentium ingredientiū in dictam confraternitatem, & in respectu ad absolutionem immediate passiuam, vt habiles, & idonei confratres reddantur ad indulgentias, quæ sunt in tali confraternitate; quare talis confrater virtute priuilegij a Papa concessi, confert iurisdictionem aetiam confessori quoad dictos casus Episcopales.

Et quod Papa, possit, & soleat per huiusmodi priuilegia elligendi confessorem, a quo absoluuntur peccatis omnibus, etiam reseruatis sedi Apostolicae, exceptis ijs vel aliquibus ex ijs quæ continentur in Bulla cœnæ Domini: soleat inquā dare, & de facto det facultatē absoluendi a casibus Episcopalibus, sine licetia Episcopi, est opinio Ludo. Roman. cons. 266. Ripæ. de peste. nu. 35. Mandosij in praxi signaturæ gratiæ, titulo confessio. fol. 76. quam eandem habet, & late probat Nauar. in Man. cap. 27. tit. de casibus reseruatis.

Nec obstant que pro parte contraria fuerūt adducta. Nam ad primum: Responderi potest multipliciter, negando in primis reseruandi casus potestatem competere Episcopis de iure diuino. Nam cum ea potestas nec sit character ordinis; quia sic competenter etiam Parochis, immo omnibus presbyteris: Nec sit character consecrationis, (si talis ab eo, qui est ordinis, distinetur) quia reseruatio casuum non

non est actus ad chrismatis vel alterius sacrae vocationis aut benedictionis consecrationem ordinatus, vt satis patet: erit talis potestas non diuini iuris, sed humani mediata vel immediata, à papa cōcessa, arg. cap. in nouo 21. dist.

Respōderi deinde potest, quod etiam si daremus talem potestatē reseruandi casus cōpetere Episcopis de iure diuino, nō proinde negandum esset, posse Papam concedere iusta de causa p̄cūnitib⁹, authoritatē vt ab illis absolui possint, irrequisito, & nolente Episcopo; & vt sit in vniuersali Iubileō: quia hoc non est tollere ius diuinū in totum, quod Papa non potest, cap. Sunt quidam 25. q. 1. sed illud limitare, aut restringere, quod iusta causa potest, c. Quod in dubijs, & cap. pen. de penis. Imò Panor. & Innocent. cum communī in c. fin. de consuet. asserit ius naturale, & diuinum, posse declarari & limitari non solū à Papa, quoad spiritualia, & à principe quoad temporalia, sed etiam per consuetudinem rationabilem: vt solet limitari præceptum de non occidendo, & de stando duorum vel trium Testimoniō.

Ad confirmationem sumptam ex verbis Concilij Tridentini less. 14. cap. 7. Respondemus, non determinati ibi talem potestatem reseruandi casus, esse Episcopis data à iure diuino, hoc est à Deo imme-

diate, sed solum ad Christiani populi disciplinam magnopere conferre, vt summus Pontifex hāc potestatem in toto orbe habeat, & Episcopi in suis diœccsibus. Iam autem ad populi Christiani disciplinā aliquid conducere, non arguit illud esse diuini iuris, sed potest esse humani, quia multa ad utilitatem & disciplinam Christiani populi sunt humano iure instituta, & in hoc solum equiparantur Episcopi, Papē: quod potestatem reseruandi casus habent ad populi disciplinam: differunt tamen in modo habendi talem potestatem, quia Episcopi habent illam à Papa, & Papa à Deo.

Ad aliud dicimus, hoc priuilegium nequaquam lādere potestam Episcopalem enormiter: quia sicut hāc nō est ad utilitatem Episcopi, sed subditorum, ita tale priuilegiū conceditur à Papa ad animarum salutem, vt liberæ, & solutæ à peccatis, habiles fiant ad indulgētias illius consodalitatis obtinendas; iam autem id quod sit ad utilitatem animarum, non potest dici enormiter lāsiuum.

Addē etiā quod in ijs quæ merè pendent à benefica voluntate Superioris, gratia concessa non potest dici enormiter lāsiua: quia sicut Papa voluit hanc potestatem reseruandi casus cōcedere Episcopis, ita potest absque villa illorum iniuria, aliquādo, & aliquib⁹, cōcedere

RESP. CAS. CONSCIENC.

cedere priuilegium, vt à dictis casibus absoluantur.

Ad ultimum Respondeatur, tale priuilegium concessum sodalitatis, non esse contrarium iuri cōmuni, sed interpretatiuum, seu dispensatiuum iuris communis, obpiam & honestam causam & ideo cū non tollat omnino ius reseruādi casus, sed in parte, & aliquando non dicitur esse cōtra ius, sed præter ius, & pietatis causa cōcessum, ac propterea latissimè interpretandum; vt notat Innocent. in cap. Olim de verborum significacione & Panormitan. in cap. Cum dicat de Eccles. adif.

Aduertendum hic tamen diligenter est, quod Regulares vigore sui maris magni poterant olim absoluere quocunque paenitentes ad se vñlibet venientes à casibus Episcopis reseruatis non solum ab homine, & consuetudine; vt habetur in Clem. Dudum. de sepult. sed etiā à iure, vt patet ex concessione Eugenij quarti, & refert Armil. verbo Absolutio. §.27.

Nunc tamen id non posse declaravit Sacra Congregatio Illusterrimorum Cardinalium supra Concilium Tridentinum in hæc verba. Regulares per priuilegium quod mare magnum vocatur facultatem non habent absoluendi paenitentes à casibus Episcopis reseruatis: id quod refertur in Concilio Tertio Mediolanensi de pa-

nitientia sacramento, pag. 25. Affirmatque proinde Illusterrimus ac Reuerendissimus dominus, Dominus Cardinalis Paleortus Archiepiscopus primus Bononiensis, in casibus quos in sua diœcesi reseruat, fuisse hoc ipsum à S. Domino Gregorio XIII. foli. Record. sic definitum, ideo nisi dicta priuilegia, & alia similia sint per successores summos Pontifices cōfirmata plene & absolute standum erit Gregorij XIII. decreto.

CASVS VIGESIMVS. secundus.

Petrus cum potentem habeat iniunicū, qui se p̄issimē machinatus est illi mortem nec potest eius manus effugere nisi à patria, & a suis viuat quasi exul, vnde res sue à duobus iam annis detrimentum patiuntur, & post omnem operam adhibitam in reconciliando homine, nec pace vñquam assequuta, in animo n̄ inc habet ad se suaq; tuēde, iā, quod auctoritate publica id nequit, priuata saltem, prædictum inimicum i uersicere, & hāc suam mentem confessori exponit.

Quæritur, quid Confessor debeat illi consulere, & vtrum à suo propoſito non discedens absolui debeat?

Tota dubitationis ratio in casu presenti est in hoc posita. Tū quod charitatis ordo postulat, vt quilibet consulat magis vitæ suæ quam

quam alienæ, nullusque peccat sè
sit a qua vita proximi in necessitate
extrema non constituti anteferen-
do, vt docet D. Tho. 2.2.q.64.ar.7.

Tum quia ius naturæ concedit
cuilibet, vim vi repellere, vt habe-
tur in e. Olim. Primo de test. spo-
liat. & l. Scientiā. §. qui cum aliter.
ff. ad l. Aquil. & l. i. ff. de vi, & vi ar-
mat. & ff. de iust. & iur. l. vt vim, di-
citur, iure hoc enenit, vt quod quis-
que ob tutelam corporis sui fece-
rit, iure fecisse existimetur, & l. In-
iuriarum, ff de iniur. Iuris exequi-
tio, nō habet iniuriam: quare cum
quisque habeat ius se defendendi,
nemini tunc iniuriā facit. Et in cap.
2. de homicidio. & cap. Si vero, de
sen. excommunicationis. vim vi re-
pellere leges, omniaque iura per-
mittunt. vnde & Cicero in oratio-
ne pro Milone inquit, Hæc lex, nō
facta sed innata est, non eam suscep-
imus, sed à natura arripiimus.

Confirmatur, quia recta ratio
dictat, vt cum unus patitur iniuriā
ab alio, si alter illorum debet ne-
cessario perire, pereat ille, qui in-
ferrit, quia semper ratio patientis iniuriā,
est potior, quam inferētis:
cum ergo in præsenti casu Petrus
iniuriā patiatur à potente inimi-
co, nec alia ratione possit se defen-
dere; quam illum occidēdo: vide-
tur quod id sibi sit licitum.

Addē actionem iudicari bonā,
vel malam, ex primo & per se ob-
iecto, non autem ex secundario, &

accidentalē: & cum Petrus interficeret
ex actu necis inferendæ inimico,
primo & per se conseruationem
propriæ vitæ, quod est obiectum
bonum: intendat autem exitium
alienæ vitæ, non nisi per accidēs, &
secundario, quatenus id ad defen-
sionem sui est necessarium: non vi-
detur quod possit dici illud homi-
cidij propositum esse culpabile.

Priore elec̄tio medij quod iu-
dicatur necessarium ad aliquem fi-
nem, sequitur ex volitione finis,
veluti ex præmissis sequitur con-
clusio: adeo quod sicut cognitis
præmissis scitur conclusio, ita vo-
lito fine, eligitur medium ad illum
finem necessarium. sed Petrus vult
licitè conseruationem sui, & re-
rum suarum, & ad hunc finem af-
sequendum, indicat necessarium
medium esse mortem inimici. igi-
tur videtur quod licitè possit illam
eligere, & velle.

Tandem si quis reclusus in aliquo
oppidulo, vel domo, videat inimi-
cum expectantem ipsum exire ad
hoc vt eum interficiat, poterit an-
tequam ab inimico actu aggredia-
tur, illū interficere, nō alia ratione
nisi quia hoc solum tunc est mediū
ad periculum mortis propriæ euad-
endum necessarium, sicut etiam
mulier accumbēs cum viro suo, &c.
iniueniens sub pultuari gladium
paratum, quo vir dormiens vult
quamprimum fuerit à somno ex-
citatus illā occidere, potest ipsa ar-
repto

RESP. CAS. CONSCIENT.

repto clam gladio interficere prius virū si alia omnino deest sibi via, qua morte euadat: ergo à simili, in casu nostro, videtur quod cū nulla alia occurrat Petro via ad se liberandum à potente inimico, quā illum authoritate priuata occidendo, posse id quidem licetē facere.

Oppositum tamen est omnino dicendum, & quod Confessor debet Petrum inducere, ut desistat à proposito interficiendi potentem illum inimicum, quod si nolit, nequaquam erit absoluendus.

Probatur, tū quia recta ratio negat inimicum posse occidi, nisi in actu verē aggressionis violenter facte: adeo quod necessitas adficit tuendā proprię vitæ, cui aliter nō possit occurri, ut declarat D. Th. 2.2. q. 64. ar. 7. & Iurisperiti omnes in c. Significasti cl. 2. extra de homicidio, & ca. Si vero. cl. primo extra. de sent. excom. Iam autē in casu præsentī, non est actualis inimici aggressio, sed potentialis, nec adest vis, quæ cōstituat extremæ necessitatis periculum. Nam Petrus fugiendo, & se abscondendo, potest euadere, ut hucusque euasit: quare verē illud erit homicidium, ac proinde peccatum mortale.

Tum quia habere animum, & intentionem occidendi, est occidere per se, quod non licet nisi propter bonum cōmune, & personæ publicæ, ut declarat D. Tho. vbi supra; adeo quod nunquam

priuata personæ licet intendere in mortem malefactoris ut finem vel medium; quia sic vellet illam formaliter, quod semper est peccatum, sed solum ut effectum sequuntur ex sua defensione, ut probat Caiet. ibidem.

Tum quia inimicum aggredi præueniendo ipsum, vel ad vindicandam præteritam iniuriam, vel ad cauendam futuram neutiquam licet: Non enim tunc vis repellitur sed infertur, nec me defendo, sed offendō: quod nulla lege permititur; & de hac præuentione loquitur D. P. Aug. lib. 1. de libero arbitr. c. 5. cum ait. Qui occidunt, ne ipsi occidentur, quomodo impolluti esse queant non video. Et subdit quomodo apud diuinam prouidentiam à peccato liberi sunt, qui pro his rebus quas cōtemni oportet, humana cede polluti sunt. Et in epist. ad Publicolā ait, consiliū de occidendis hominibus, ne ipsi occidentur, non placet: quibus in locis aperte constat, D. P. Augustinum loqui de eo, qui ex intentione occidit inuasorem, priuata authoritate.

Confirmatur, quia iure naturæ vim vi repellere solū licet in actuали, & præsentaneo conflitu, ut colligunt cōmuniter Doct. ex cap. Si vero, extra, de sent. excom. §. Si in continenti vim repellat, & ideo qui vim repellit secundum concessionē iuris naturæ, nullo vtitur generē

nere insidiatiū, nec armorū prēparatione, qui autē prēuenit inimicū quantūnis paratum extra actualē conflictū, solet vti insidijs, & prēparatione, ac machinatione varia, & maxime in casu nostro, in quo Petrus potentem illum inimicum non nisi fraudulenter & insidiose interficere poterit.

Tum quia illius potentis inimici animus potest diurnitate temporis, vel subita accidente infirmitate, vel alijs multis vijs mutari, & periculū illud vitę quod nunc Petrus patitur, quāuis sit immensum, potest aliquando cessare: nō igitur licet hoc vltimo & extremo remedio mortis alienæ vti ad anticipādam talem cessationem.

Adde quod inimici occisio solū est licita, cum defensione moderata, quaē dici solet inculpata tutela; cap. Significasti, & cap. Olim, de restit. spoliator. & ideo cum Petrus possit cōmodè fugere, aut alia via eudere quam occidēdo, reus homicidij in conscientia fit.

Tādem vbi intercedit aliquod temporis inter uallum inter aggrēsionem, & defensionem, non est licita aggredientis & inuadētis occisio. Vt habetur, in cap. Significasti, de homicidio; vbi glosa notat, quod iniuriam illatam personæ, ex interuallo repellere non licet, quia sic esset vindicta: sed necessū est vt fiat in continenti, & in ipsomet negotio, & actu aggrēsionis, &

defensionis, ff. ad l. Aquilahr, si ex plagis. §. Tabernarius: quare cum hēc inimici occisio, quā Petrus intendit perpetrare, non sit in contingen-
tī, nēc in actu, quo ab inimico aggreditur: constat aperte esse cul-
pam mortalem, & verē homicidī, ac proinde nō posse in tali propo-
sito permanētē, absolui. Hēc est sc̄-
tentia D. Thom. 2.2. quæst. 64. art.
7. & Caiet. ibi. Sot. lib. 5. de iust. &
iur. quæst. 1. artic. 8. Nauarr. in man.
confess. c. 15. n. 2.

Pro soluendis illis argumentis, quæ contrariæ parti fauere vide-
bantur. Aduertendum est in pri-
mis, quod sicut in omni actu pos-
sunt reperiiri duo effectus, unus in-
tentus ab agente, alter præter inten-
tionē agentis, vt dum quis fodiens
terrā ad ædificandam domū in-
uenit thesaurum: ille actus qui est
ædificare, dicitur per se intentus &
ab ædificatione sumit speciē &
rationem: ille autē qui est inuentio
thesauri, dicitur præter intentionē,
nec dat speciem: ita in actu, quo
quis se defendit ab inuadente, &
aggressore; præcipiuſ, & intentus
effectus est, conferuatio vite pro-
priæ, à quo ille actus sumit speciē,
& denominationem, ac proinde
bonitatem: occisio autē inuasoris,
est effectus præter intentionē,
quia illam non intendit defensor,
sed est effectus: qui consequitur
actum defensiūm.

Notandum deinde, quod quāuis

Ff 2 defen-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

defensio sui suarumque rerum, sit licita, & honesta, liberumque sit vim vi repellere: potest tamē hæc actio vitari, vel ex circumstantia præsumptionis, vt cum sit ob odium, vindictam, vel ex nimio excessu, & defecctu; vt qui sine virginitate, & inevitabili necessitate occideret inuasorem, aut yteretur maiori violentia, quam requiritur ad se tuerendum.

Considerandum præterea est, quod ut inuadētis occisio licita sit, & absque peccato fiat, tria præcipue requiruntur. Primum est ut inuasio, seu aggressio sit vera aggressio, & per vim facta; quia ius naturale solum cōcedit vim vi repellere, vnde si iudex per iniquum processum, vel falsi testes per calūniam conentur Innocentem priuare vita; non erit licitum illos occidere: quia horum iniquitas non est vera aggressio, nec propria vis, sed est calumnia quam non licet per vim repellere, sed ordine iuris: Perturbaret enim tota Respublica, si quemlibet iniuste opprimentum, licitum esset occidere.

Secundum, quod requiritur, est vt occisio inuasoris fiat in ipso actu aggressionis, ac defensionis, nō autem postea interueniente temporis aliquo intervallo, aut postquam iam cessauit aggressio, vt dicitur, in e. Significasti de homicidio. Et hinc est quod si aggressor

deficiēs viribus, vel aliam ob causam, desistat ab inuadendo, aut fugit, aut dicat se nolle amplius rixari, non potest tunc aggressus illum occidere: Tum quia cessauit iam violentia; Tum quia talis occisio non est iam necessaria ad propriā defensionem, essetque magis p̄teritoria violentia seu iniuria vindicta, & punitio, quam defensio. Idē dico de illo qui percussus ab aggressore, cessante actu aggressionis ob id, quod aliqui homines intermedij se se opposuerunt, vel alia causa, vult nihilominus eum dem aggressorē re percutere: hoc enim est vindicta non defensio.

Tertium quod exigitur est, vt defensio sit moderata, hoc est in nullo excedat id quod necessariū solum est ad evitandum damnum adeo ut fieri animo dumtaxat conservandi se, & sua, & necessitate tali, vt aliter se tueri non valeat, & id tantum fiat, quod ad vim repellendam est præcisè necessarium, & hoc dici solet cum moderamini ne inculpatæ tutelæ.

Ex his facile argumenta omnia diluuntur, vt quæ solum concludunt, & veritatem habent in casu præsentanea aggressionis, & veræ defensionis. Tunc enim fatemur licitum esse cuilibet, vim vi repellere, & se defendendo, alium occidere secus autem in casu nostro, in quo non datur actualis, & præsentanea aggressio, nec proinde ve
ra de-

ra defensio vindicta, aut velle se ab opprimente iniuste liberum reddere: quod licitum non est, illum occidendo, ut supra est explicatum.

Ad ultimum de recluso, & obfesso, qui nulla alia via potest euadere, quam interficiendo inimicū. Respondemus quod si miser ille homo, in tali angustia & articulo sit positus, ut moraliter sit impossible mortem euitare, quin inimicum occidat, licitam esse occisionem, ut quæ est potius defensio, quam præuentio; cum enim violētia illa sit iam actu parata, & nō sit in fieri impedibili, sed quasi in facto esse, debet iudicari illa inimici occisio, præsentis mali defensio, & iniuriæ propulsatio.

Eodem modo Respondetur ad casum de muliere inueniente gladium sub puluinari paratum à marito ad eam occidendam. Nam si mulier hæc nulla alia via, & ratione potest morte euadere nisi mariatum occidat: licet occidit, quia id non est præuenire inimicum, sed se tueri ac defendere, ut Sotus ubi supra afferit.

Observandum hic ultimo à confessoribus erit, quod quamvis licitum sit, in casu veræ aggressionis, & realis ac veræ defensionis, vim vi repellere, ac se defendēdo, inimicum occidere; hoc tamen veritatē habet, quando tam aggressus quā aggressor sunt eiusdem ordinis, ita

ut unus non sit magis necessarius bono communi quam aliis. Nam si aggressus, est persona publica, vel necessaria bono communi, & aggressor, nequaquam: tenetur tunc Aggressus omnino se defendere, & aggressorem occidere: si aliter se tueri nequit, quia etsi liberū cui libet sit renunciare iuri suo nec se defendere ex iusta causa, & fine honesto, nō tamē potest renūtiare necessitatē boni communis, & iuri quod in ipsum habet Respublica. ita è conuerso si Aggressus sit persona priuata, & Aggressor, nō modo sit persona publica; sed etiam necessaria bono communi, concurrentibus his duabus conditio nibus: non potest Aggressus occidere Aggressorem, sed debet mortem in iustè & per vim illatam patienter pati, non ratione inimici occidentis, sed ratione boni communis, pro quo omni iure tam naturali quam diuino, & humano tenetur exponere vitam: sed si Aggressor sit solum persona publica, non tamen necessaria bono communi: ita quod absque illa bonum commune conseruabitur, tunc licet Aggressus sit persona priuata, poterit ad defensionem sui illum licet interficere: ratio est quia non debet Aggressus cedere iuri suo, quod à natura habet tueri se & sua, nisi pro bono communi, adeo quod solum in hoc casu tenetur quis vitam propriam ex

RESP. CAS. CONSCIE N.

ponere morti, quoties ad bonum publicum tuendū, id est omnino necessariū. Ita Sotus vbi supra.

CASVS VIGESIMVS

Tertius.

Sacrista seu depositarius, cui res ecclesie sunt creditae, & confignatæ, videns latronem illas inuadentem & surripiente, cum nec clamando nec alio ullo medio posset furtum impedire, clauibus quas in manu habebat, eum ita atrociter percussit, ut à vulnere accepto inde ad paucos dies moreretur: Et quia interim quod iste vulneratus agrotabat, non destitutus sacrista à celebrando, eo quod inuasorem ob res quas tenebatur ex officio custodire & defendere percepserat, nunc tanè illo vita functo sit sibi scrupulus, tum de homicidio, tum de irregularitate.

Queritur à confessore quid illi debet consulere?

Duo præsenti casu petuntur, unum est an ad tuendas diuitias, & alia temporalia, liceat præcipue Clerico, latronem occidere? Aliud an sic occidens, si tenebatur ex officio res illas defendere, incurrit in irregularitatem?

Quod ad primum attinet, non defuerunt aliqui, qui pro diuitiis honorib[us], alijsque rebus temporalibus propria autoritate latronem occidere illicitum, & culpam

mortalē esse existimarent id quod probant.

Primo, quia D.P. Augustinus libro primo de libero arbitrio cap. 5. asserit aperte pro his rebus quas cōtempnare oportet (hoc est temporalibus) non esse occidendum inuasorem: Et super Exodum ait: & in causa perfodiens. de homicidio referatur, licere occidere latronem nocturnum, quia non est exploratum veniam ne ad occidendum, an vero ad furandum: diurnum vero minime, quia discerni potest quod ad furandum, non autem ad occidendum veniat: ex quibus verbis aperte videtur colligi, quod et si liceat interficere inuasorem pro defendenda propria vita, non tamen pro tueri alijs bonis.

Confirmatur quia Exodi 22. dicitur: qui occiderit furem nocturnum non erit reus homicidij, si vero occiderit orto iam sole imputabitur ei ad homicidium.

Secundo quia cum latro sit tunc in summa necessitate spirituali animæ eo quod si occidatur in illo peccato furti in æternum damnabitur: lex charitatis obligat pro reparando illi spirituali damno bona temporalia despicer: spiritualis enim proximi vita, anteponenda est rebus omnibus caducis: eo maxime cum ille vel ex infirmitate, vel ex passione peccet: ut communiter peccant latrones.

Tertio, quia non videtur seruari mode-

moderamen inculpatæ tutelæ, vt pro bonis temporalibus nostris, noceamus proximo in vita, & anima. Nō enim equatur in hoc casu vna necessitas alteri, quod exigit moderamen inculpatæ tutelæ.

Tandem est textus expressus in cap. Suscepimus, de homicidio: vbi duo religiosi ligarunt, & detinuerunt quoīdam latrones ingressos de nocte, vt affligerēt, ac vestimentis denudarent dictos religiosos: quibus ligatis, & detentis; cū vnu ex illis religiosis iret ad nuncianandum factum Abbatii; manente altero ad custodiā, cäperūt latrones eniti vt se dissoluerēt: timēsque iste frater nō occideretur ab illis, eosdē occidit. dubitatū fuit an dictus religiosus peccaret, & mors ista esset illi imputanda. Respondet Papa Alexander Tertius, Abbatii, quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerū sustinere iacturam, quam pro conservandis vilibus rebus, & transitorijs, tam acriter in alios exardecere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & vterque peccatum suum studeat ad arbitriū tuū expiare.

Vbi glosa, §. ligauerūt, notat clericum tua defendēdo non debere armis resistere, nec aliquē propter res interficere, arg. 23. q. 8. cap. primo, & cap. Conuenior, & arg. 23. q. ca p. Si quis vult.

Habent hanc opinionē Gerson,

tractatu de Eucharistia, Augustinus de Anchona, opuscul. 1. de authoritate ecclesiæ quæst. 52. artic. 3. Richardus de Sācto Victore, opus de charitate. Almain. in ead. materia. Abulensis in cap. 5. Matthæi, q. 11. Panorm. in cap. Suscepimus, extra. de homicidio.

Nos tamen contrariam sententiam vt magis communē & veriorē sequēdam esse arbitramur, licere cuilibet absque peccato pro defensione suorum bonotū temporalium, & illorum, quorū est sibi cura cōmissa, modo sint alicuius momēti, latronē occidere cū moderamine inculpatæ tutelæ. Hæc est expressa sententia D. Tho. 2.2. q. 64. art. 7. in Resp. ad 2. Caietani ibidēm. Sylvestri, verbo Excōmunicatio. 6. q. 4. casu nono, & homicidium, 1. q. 4. in fine. Supplémenti, verbo Homicidiū, 1. q. 7. Sotilib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 8. S. Anton. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1.

Probatur tum quia cum bona temporalia sint tam laico, quā clericō, media necessaria, & ordinata ad vitam tuendam, si licet absque peccato pro vita propria tuenda vim vi repellere, licebit etiā bona temporalia vi latrone inuasa, vi defendere: quibus enim vijs licitum est intendere in finem, erit licitum etiam intendere in media.

Tum quia eti ordine charitatis, teneamur diligere plus vitam proximi, quā nostra bona in casu

RE SP. CAS. CONSCIENTIAE.

necessitatis, nō tamen extra illum:
Iam autē latro nolēs desistere à fu-
randis bonis meis, non paritur ne-
cessitatēm extremā, sed peccat ex
malitia & iniquitate sua.

Tum quia non differunt latro
inuadens domi mea bona, & inuadens
eadem in itinere: sed hunc
possūm licite occidere quādo alia
via tueri in itinere bona mea non
valeo: dicente Cicerone pro Milo-
ne: Hæc lex non est scripta sed na-
turalis, vt latrones, & insidiatores
viarum in defensionem bonorum
occidere possimus. Possūm igitur
licitē inuadentem bona mea do-
mi occidere.

Tū quia plus tenetur quis pro-
uidentiam habere eorum quorum
cura sibi imminet, & tradita est
simpliciter, & absolutē, quam eo-
rum quorum curam non habet,
nisi secundum quid, & in certo ca-
su. Iam autem cura vitæ proximi,
est nobis solum cōmissa in casu ne-
cessitatis: in quo solum tenemur
ad signa exteriora dilectionis in
particulari, vt ait D. Tho.2. 2.q.35.
art.8.curia autē rerum nostrarū est
nobis commissā simpliciter & ab-
solutē, vt quæ sunt adminicula vi-
tæ propria cōseruanda, & virtutū
acquirēdarum. Nec latro est in ex-
tremā necessitate, quia se ipsum ab
ea liberare potest, si à furto desis-
tat, & bona rapta derelinquat, imo
ipse se ponit voluntarie in tali casu,
¶creando vim rebus proximi, qui

non nisi eum occidendo, euadere
vim illam potest.

Cōfirmatur, quia et si teneamur
plus diligere vitam proximi quam
res alias omnes exteriores secun-
dūm affectum, & in generali: non
tamen secundum effectū, & actū
tutelæ, ac in particulari, nisi ad sit
casus necessitatis, quia sicut stat
me plus diligere salutē animæ pro-
ximi, quam salutem meam corpo-
ralem, & tamen de salute animæ
proximi in particulari nunquam
cogitare, nec signum aliquod spe-
ciale amoris huic aut illi ostende-
re, de salute vero corporis mei sa-
pe sèpius cogitare, & in particulari
illam diligere, ob iniunctam mihi
singulariter corporis mei curam,
non autem proximi animæ: Ita ea-
dem ratione quamvis plus diligā
vitam proximi, quam res meas, nō
tamen teneor in particulari prouid-
ere magis vitæ proximi, quam re-
bus meis: quia harum est mihi di-
lēctio & cura in particulari iniun-
cta: At vitæ proximi, non nisi in
communi, & secundum affectum.

Tum quia latro, cum rapiat bona
mea per vim, infert bellum par-
ticulare iniustū, & iniquū: in bello
autem, et si particulari iniusto, lici-
tum est hostem percutere, & occi-
dere, secundum omnes.

Tandem hæc veritas videtur tā
iure ciuili quam canonico expre-
sa. Nam l.furem ff.ad l. corneliā de
fiscarijs. dicitur furem nocturnum
si quis

si quis occidet, impune feret, si parcer ei sine suo periculo non potuit, id est sine suo damno. Et ff. ad legem Aquilam, lib. 4. idem differitur. Et in iure canonico cap. Interfecisti, de homicidio habetur, si sine odij meditatione te tuaque liberando, huiusmodi membra dia-boli interfecisti, si incunare volueris bonū est tibi, hoc est, si volueris bonum erit sed non teneris.

Nec obstant aduersae partis argumenta. Nam ad primū dicimus, illum loqui de fure, qui quam primum videt, sibi resisti, aufugit, & relinquit res furto ablatas, nō autē loquitur de latrone, qui illata vi rapit, & rapta inititum secum deferre, nec illa vlla ratione vult dimittere, de quo nos in præsenti agimus.

Ad cap. Perfodiens, de homicidio. Respondetur, quod nō negatur ibi absolutè non posse occidi furem pro rebus defendendis, sed solum dicitur, non licere illum occidere, quando priuata aliter auctoritate saluari res possūt, vt quia apprehensus erubescit, & fugit; ita Syluest. vbi supra.

Ad confirmationem ex Exodo dicimus, illud preceptum fuisse iudiciale, & ideo in foro exteriori, & judiciali intelligitur, in quo non facile discernitur, an defensor intenderit occidere pro saluādis rebus, vel potius aliter potuerit saluare: nos autem loquimur in foro con-

scientiæ, in quo rei veritas inspiciatur, & intētio sola iudicatur. Ul̄tra quod lex illa loquitur absolute, nō autem in casu necessitatis, in quo nulla alia est via ad saluandas res, nisi occisio.

Ad secundum, negamus latronem esse tunc in extrema necessitate saluandæ animæ, cum in illa voluntarie, & ex malitia sua sit positus, faciliterque se liberare valeat desistendo ab inuasione rerum alienarum. Nec enim ei qui diceret, velle interficere seipsum, nisi illi donem centum scuta, teneat ea donare, cum ille casus non sit necessitatis, sed malitiæ.

Ad tertium dicimus, seruari moderamen inculpatæ tutelæ quoties omnibus vijs excogitatis, & nulla alia inuenta ad defendendū mea, nisi morte latronis, ipsum occido: non quidem vt velim, & eligā occisionem eius, vt medium ad triēda bona mea, sed solum vt effectū subsequutum, & potius ab eo volitum, quam à me.

Ad vltimum desumptum ex cap. Suscepimos, de homicidio. Respondemus, religiosos illos excessisse moderamen inculpatæ tutelæ, cum potuerint alia via defendere se, & sua, quam latrones interficiendo, & præcipue ille Religiosus, qui māsi custos qui facile poterat illis dimissis, & fores aperiendo, res ablatas recuperare, imo potuit effugere quam primum vidit

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

dit illos velle vincula confingere, neque enim Monacho infamia est fugere: potest etiam dici, quod ibi non fuit saltem quoad occisionem defensio sed præuentio, quia ille Monachus videns illos velle frangere vincula, eos interficit, adeo quod præueniendo damnum imaginatum occidit. Nam bona ablata, iam erant restituta.

Ad id autem quod gloria ait, clericum non debere sua bona armis defendere, nec quempiam pro illis interficere: Respondemus, id esse verum, quoad irregularitatem, sed non quoad peccatum: etenim licet clericus tuendo bona sua cum occisione latronis, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, non peccet, afficitur tamē irregularis; quia haec censura, cum sit positivus iuris comprehendit etiam eos, qui absq[ue] peccato occidunt, ut iudices, notarios, consultores, & alios qui ex officio iustitiae cooperantur aliorum neci.

Ad dubium secundum. An ille qui ex officio tenebatur bona illa defendere, nec aliter potuit tueri, quam inuasorem occidédos, licet tunc non peccet, in irregularitate tamen incidat cōtrouersum est inter Doctores.

Couarruias in Clement. si furiosus p. 3. §. vnicu. nu. 4. arbitratur hunc non esse irregularē, quod idem habet Fortunius in l. vt vim, ff. de iust. & iur. colum. 9.

Tum quia extra de homicidio,

cap. 2. habetur clericum occidentem inuasorem, ut defendat vitam, & res, non esse deponendum; cum ergo irregularitas sit quædam quasi depositio, hoc est ad ordines suscipiendos, & exequendos inhabilitas, non videntur per tale homicidium incurri.

Tum quia in hoc casu, non incurritur irregularitas, ob aliquam culpam, cum ad sic defendendas res teneatur ex præcepto. Nec incurritur ex defectu mansuetudinis Christi. Nam sic occidens, non occidit ex defectu virtutis, sed obligatione præcepti ad quod tenetur se suaque tueri, & ideo in nullo cōtrariatur mansuetudini: una enim virtus, non aduersatur alteri.

Tum quia sic per irregularitatis censuram, quæ est iuris positivus, impeditur homo ab obseruatiā præcepti diuini & naturalis, de defendendis rebus curæ suæ traditis quod videtur absurdissimum.

Alij Doctores arbitrantur hunc sacrifastam aut depositarium si secularis vel religiosus fuerit, non dum ad facros ordines promotus, incurrit irregularitatem, si pro defensione talium rerum inuasorem rerum occidat, non autem illam incurrit si ad ordines sacros iam sit promotus, adeo quod incurrit sic occidens irregularitatem, & non incurrit: incurrit quidē quatenus irregularitas est inhabilitas ad ordines suscipendos: non incurrit quate-

quatenus est inhabilitas ad eosdem
exequendos.

Fundamentum huius opinio-
nis est: Tum quia irregularitas, illi
qui non dum est ad sacros ordines
promotus, non est pena, sed inhabili-
tas quedam significationis, qua
impeditur ut non possit ad sacros
ordines promoueri, id quod con-
tingere potest absque omni culpa,
ut de iudicibus, & notariis in causa
sanguinis patet: sed in promoto iam
ad sacros ordines, irregularitas est
pena, & punatio exequutionis
ordinum: pena autem non vide-
tur posse dari absque omni culpa.

Tum quia laici qui nullum ha-
bent perpetuum votum, nec prae-
ceptum, quo sint totaliter addicti
diuinis rebus, non repræsentant
adhuc Christi mansuetudinem, &
ideo quounque casu, preterquam
ob defensionem propriæ vitæ, iure
optimo incurruunt irregularitatem
ut qui in statu sunt, in quo libere
possunt iudicium sanguinis exer-
cere. At clerici in sacris constituti
cum iam sint Deo consecrati, &
muneribus Ecclesiasticis dedicati, nec
possunt ulterius iudicium sanguini-
nis exercere, satis superque ratione
sui status repræsentant mansuetu-
dinem Christi, & ideo non possunt
incurrere in irregularitatem, quatenus ipsa imponitur ob defectum
mansuetudinis sed quatenus pon-
itur ob peccatum homicidij: quare
in casu nostro, cum homicidium

nullo modo sit ab isto sacrifica voli-
tum, & proinde non sit peccatum,
non dicetur ob illud irregularis.
Hanc opinionem putat frater Mi-
chael Salon in 2.2.D.Thom. quest.
64. artic. 7. controversia 2. concl. 1.
satis probabilem.

Nos tamē communem sequentes
opinionem, hunc defendantem
res temporarias, hoc est diuitias, ho-
norem, & alia præter vitam pro-
priam: siue illas defedat, quia pro-
prias, siue quia ex officio id sibi in-
cumbit, occidentem inuasorem,
esse irregularem omnino arbitra-
mur: quæ est D. Tho. & suæ scholæ
communis opinio 2.2.q.40.art.2.
Caiet. ibi. & Sylvest. verbo bellum.
Nauar. in Manual. cap. 27.nu.7. &
numer. 213.

Probatur. Tum quia in poenis,
standum est iuri positivo, iam autem
in iure imponitur irregularitas, cō-
tra omnes voluntariae occisiones
etiam iustas, excepta ea sola, quæ fit
in defensione propriæ vitæ, ut pa-
tet in Clementina ynica de homi-
cidio, & dist. 45. cap. Episcopum, &
dist. 51. cap. Aliquantos, & cap. 1. &
2. extra de homicidio, & ita cōmu-
niter asserunt tam Theologi, quam
iurisperiti.

Tum quia irregularitas, quæ cō-
trahitur ex homicidio, non cōtra-
hit ex eo, quod tale homicidiū
sit culpa, sed ex eo quod sit volitū,
aut in se, aut in causa, aut in effectu
& quod sufficit velle homicidium

ad in-

RESP. CAS. CONSCIENT.

ad incurriendam irregularitatē habetur in cap. Presbyterum, & cap. cōtinebatur de homicidio, & patet de iudice, & alijs officialibus; ergo quamuis occisio sit sine culpa, vt in casu nostro, imo quāuis sit ex officio & praecepto, vt in iudice, incurrit irregularitas, quia est voluntaria & in iure non excepta.

Tum quia Diuus Thomas communiter receptus 2.2.q.40. artic. 2. asserit clericum illum esse irregularē, qui occidit aliquem etiā pro defendenda sua patria, quando clericus ille vitam aliter tueri poterat: ergo multo magis erit irregularis, si occidat pro defendendis rebus alienis.

Tum quia occidens seu deformans alium, ob vitam alterius etiā patris, aut matris, etiam in bello iusto, etiam in casu, in quo nisi ipse id faceret ciuitas ab inimicis obsessa caperetur, quamuis talis defensio sit iusta, imo ad eā teneatur, est irregularis: quia solus ille qui deformat necessitate ineuitabili suę personę, ab irregularitate excusat, vt patet, in Clement. 1. de homicid. cum glos. ibi communiter recepta & probat Caietanus 2.2.q.40.art. 2. ergo multo magis erit irregularis laicus siue clericus, qui deformat ob defensionem suorum bonorū, aut proximi Nauar. cap. 27. nu. 213.

Nec obstant ea quæ in contrarium sunt adducta, etenim prima opinio à veritate est prorsus aliena

cum ex ea sequatur illum, qui defendendi honoris, aut bonorum temporalium causa, in casu licto proximum interficit, non fore irregularē, contra quod canonum sciētia, & praxis ab omnibus recepta decernit, & habetur exp̄lē in d. Clement. 1. de homicid.

Vnde ad primum argumentū, sumptum ex cap. 2. de homicidio Respōdet primo aliqui, verba illa, se suaque intelligenda esse copulatiuē. Ita vt si defendat se, & bona quæ secum habebat: quia vtrumque inuadebatur à fure, tunc non incurrit irregularitatē: securus vero si occidat in defensionem bonorum; sed non sui. Respondeamus secundo suspensionem esse pœnā rigidorē, & strictorē, quā sit irregularitas, hæc enim sine culpa, & pro opere etiam licto, incurrit, illa autem presupponit semper culpam, & opus illicitum, & ideo irregularitas non est proprietas censura, cap. Quærenti de verbō significatione, nec est priuatio quæ priuet officio, sed est solū inhabilitas ad ordinem obtinendum seu exercendum. At suspensio, est priuatio, & impedimentum, & proprie censura, vt ait Panor. in capit. At si de iud. cum ergo in d.c. 2. de homicid. clericus ille non peccauerit in occidendo inuasorem, nō incurrit in suspensionem, vt ibi dicitur, sed bene in irregularitatē, quod ibi nō negatur. Et quāvis extus ibi

tus ibi dicat illum presbyterum eſ-
ſead pœnitentiam admonēdum,
vnde videtur quod fuerit in culpa.
Respondemus illud adiungi forsā
propter bonū exemplum, & ædi-
ficationem populi, vel propter ali-
quam præſumptā in foro exteriori
culpam, vt notat Sotus lib.5. de iu-
ſitia iur. q.1.ar.8. in Respon. ad pri-
mum argumentum.

Qua eadem ſolutione euertitur
argumentum, quod aliqui deſu-
munt ex doctrina Innocentij in c.
Si vero de ſent. excom. quod non
incurrit excommunicationem, qui
clericum propter defenſionē ne-
ceſſariam proximi percutit: cū non
ſolum hoc ſemper licet, ſed etiā
aliquādo ad id teneamur cap. Di-
lecto, de ſent. excommunic. lib.6.
Respondemus quod quia excom-
municatio non incurritur niſi pro-
pter peccatum mortale, ideo vbi
hoc non eſt, nec etiam illa: ſed ir-
regularitas contrahitur etiam ſine
peccato, & ideo ex defenſione iu-
ſta proximi, ſi percutitur clericus,
non fit percutiens excommuni-
catus; at ſi deformatur, erit irregu-
laris. Natūr. in Man. cap. 27. nu. 213.

Ad ſecundum dicitur, quod in
hoc caſu occiſionis inuaſoris ob iu-
ſtam defenſionem bonorum, in-
curritur irregularitas, non ob cul-
pam, ſed ob defectū significatio-
nis: quia in tali occiſione quamvis
iusta, deficiit occisorā repræſenta-

tione lenitatis Christi, qui nec vi-
lum iudicauit ad ſanguinem, nec
occidit aut in iudicio aut extra iu-
dicium. Nec inconuenit quod per
actum virtutis reddatur quis inha-
bilis ab exequutione officij, & mi-
nisteri Ecclesiastici; quia in irregu-
laritate, cum non sit proprie cen-
ſura, nō attenditur an ſit actus vir-
tutis vel vitij, ſed an deficiat à repre-
ſentatione debita, & ideo ſemper
per occiſionem incurritur irregu-
laritas, niſi ſit contrarium in iure
expressum.

Ad tertiu dicitur, Iure illo poſi-
tiuo imponente irregularitatem,
non impediri hominem ab obſer-
uantia iuriſ naturalis aut diuini de
defendendis rebus ſuae curae tradi-
tis: ſicut nec iudex impeditur à p̄e-
cepto iuſtitie, quo tenetur animad-
uertere in malefactores: quia ir-
regularitas non eſt proprie cen-
ſura, vel pœna pro culpa imposita;
ſed eſt ſolum inabilitas quadam
ex defectu ſignificationis.

Non etiam officiunt ſecundæ
opinionis fundamenta; nam p̄a-
terquam quod illa nullo iure sta-
bilitur, nullam etiam adducit ra-
tionem, qua è Clericus incurrit ir-
regularitatem, & non laicus. Nam
licet clericus habeat vorum impli-
citum, non exercendi officium
ſanguinis, & eo ipſo, quo illū effu-
dit deformando, ſive iuste, ſive
iniuste, deficiat à repræſentatione
lenita-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

lenitatis Christi, & ideo reddatur inhabilis ad exercendum seu ministrandum in suo ordine, Hæc tamē inhabilitas, cum nō sit propriè pœna, non consurgit ex culpa, sed ex defectu representationis Christi: eadem ratione, qua etiā laicus non promotus, oportet nō promoueti ad ordines, quia effudit sanguinē, & ita in iure videmus iudicem tam secularem quam laicum cooperatam etiam in sententiā iustum sanguinis, effici irregularē cap. Aliquantos, si. distinct. & capit. Clericis, & cap. sententiam, ne cler. vel Monach.

Ex quo patet Responsio ad primum eiusdem opinionis argumentum: Negamus enim in promoto, irregularitatem esse pœnā, aut priuationem, imò est inhabilitas ad exercendum seu ministrandum in ordine, sicut in laico est inhabilitas ad suscipendū ordinem: non enim irregularitas dicitur aquiuocē respectu laici, & clericī, sed vniuocē, & semper, & ex natura sua est inhabilitas ad ordines, aut suscipiendos aut exercendos.

Ad secundum etiam negamus clericum non posse incurtere irregularitatem, vt ipsa imponitur ob defectum māsuetudinis, imò tam in clero, quam in laico iuste occidente incurritur irregularitas ob defectum lenitatis, & mansuetudinis: quia eo ipso quod est homicidium voluntarium fit sangu-

nis effusio, repugnās lenitati Christi. Nec illa distinctiō de irregularitate vt pœna, & vt inhabilitas, est admittenda, vt quæ nec fundatur in iure canonico, nec in vera Theologia: cōcedunt enim omnes, posse clericum magni honoris, & nobilitatis, occidere inuasorē sui honoris absque peccato, & tamen fit irregularis, quod non fieret si irregularitas in clero esset semper pœna.

Ex his igitur omnibus colliget aperte cōfessor, presentis casus decisionem: quod si factista, & depositarius siue quispiam aliis qui ex officio tenebatur res aliquas tueri, & defendere, non potuit alia via, & modo eas ab inuasore liberare, quam illum occidēdo, non peccasse mortaliter: cum defensio hæc sit de iure naturæ, & ideo communis tam laicis quam clericis, incurrit tamen in irregularitatem, ob defectum lenitatis, ratione homicidij voliti, & intenti saltem in effectu.

Dubitabit forsan adhuc confessor, an si latro bona non actu inuadebat, sed cū illis fugiebat: posset nihilominus dominus vel custos illorum bonorum, occidere latronem fugam arripiēt cum eis?

Respondemus, quod si nec clamando nec insequendo nec alia est via recuperandi dicta bona, cum quibus latro fugam arripit, quam eundem percutiendo, & occidendo, non peccabit lethaliter sic occidens.

eidens. Rratio est, quia defensio non solum durat quando latro actu, & per vim rapit, sed etiam quādo secū bona rapta desert : toto si quidē illo tēpore , est in flagrāti delicto, & vim rebus infert, quatenus fugiendo, per vim prohibet, ne recuperet dominus rem suam. Sitamen ille latro cessauit à fuga, & in aliquo loco tuto se recepit cū bonis tuis, nequaquam est licitum iā illum occidere, sed alijs vijs, & međijs oportet vti ad recuperanda illa bona. Ratio est quia iam tunc non est inuasor, sed ini quis detentor, nec infert vim in flagrantī, sed cum mora, & spatio: & ideo cum cesseret aggressionis actus, non dicitur defensio vera & propria, sed vindicta. Sotus lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 8. Richard. in 3. sent. dist. 37.

Quod si quis dicat pro honore recuperando non esse licitum inuasorem qui me iniuria affecit, & fugit, insequi, & occidere, ac proinde non licere latronem fugientem cum bonis meis insequi, & interficere, cum tamen honor, pluris valeat quam alia bona fortunæ cap. Suam, & ibi glos. verbo modestiæ, de pœnis, & in extrauag. Ad conditorem §. rursus, verbo honori, de verborum significatione de pœnis vnde iniuria facta personæ maior est quam si bonis fortunæ fiat l. in seruorum ff. de pœn.

Respōdent aliqui, quod et si pro defensione proprij honoris possit

inuasor occidi; adeo vt aggressus ab inimico si nō potest fugere absque maximo suo dedecore, non tenetur ad fugam arripiēdam. Et si nō potest vitare alapā, aut vulnus, quam aliis nititur illi impingere, nisi eundem occidendo, non peccat: cum id faciat pro defensione honoris, & vt vim honoris illatā repellat. Ut probat Panormitan. in cap. Olim 1. de restit. spolia. & Bald. in repet. l. 1. Cod. vnde vi. Quando tamen iam est vulneratus, & iniuria affectus, & aggressor ipsum reliquit, & fugit; non potest hunc fugientem insequi, & occidere: Tū quia latro fugiens, portat secū tua bona, quæ tu vis ab illo eripere, & sic illa fuga cum detentione tuorū bonorum, habet rationem violētę aggressionis, quatenus per illā nititur prohibere ne dominus rei hāc recuperet: sed iniurians cum fugit non desert secum tuum honorem quia fugiēdo destitit ab aggressione, & nullā infert vim. Tum quia fuga latronis, non restituit tibi bona ablata, & propterea quod ipse fugit non diceris habuisse tua: at vulnerans, & iniurians si fugiat, ipsamet sua fuga, est ablati honoris restauratio: quatenus ab omnibus iudicabitur vilis, & abiectus, ita fugam arripiens, & cum velocitate terga dans: Tum denique quia insequendo latronem fugiētem, eūque occidendo, possum recuperare bona mea, quæ desert: sed insequen-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

sequendo vulnerantem seu iniuriantem dum fugit, & cum sic occidendo aut vulnerando: non recupero damnum mihi illatum, no enim cessat in me vulnus acceptus, nec dedecus quod ex eo nascitur. Ita Sotus ubi supra, & Michael Salom.

Nos tamen dicimus, quod quando affectus iniuria, vulnere, aut alapam, aut alia simili quoque modo illata contumelia magnam sui honoris, & famae iacturam incurret, si fugientem non perseguetur, neque ablatum honorem resarciret, nequaquam peccare in sequendo, & percutiendo tantum quantum ad ablati sui honoris defensionem, iudicio prudentium est necessarium. Tum quia non minus tenemur defendere honorē, quam diuitias, ut omnes concedunt, & ideo sicut latro fugiens quia defert diuitias potest occidi; ita vulneras, & iniuriias, quando hunc fugientem non insequendo, honor proprius deperditur. Tum quia licet insequendo illum, qui vulnus, aut alapam mihi impingit, non iam defendam ipsum vulnus, seu alapam, cum ha illatae sint, & prateritum non dossit euitari: defenditur tamen honor, qui adhuc est in aggredi, & in violentia praesenti, quatenus si fugientem non sequor magnam honoris iacturam patior. Et haec est opinio Nauar. in Man. cap. 15. nu. 4. Illa autem Sori, & aliorum

veritatem solum habet, quando vulneratus, & iniuria affectus, aut nullam, aut parvam honoris iacturam facit, si fugientem non persecutatur.

Vnde etiam colliges, quod cum diximus non esse peccatum latronem inuidentem bona, aut cum illis fugientem, propria autoritate cum moderamine inculpatę tutela occidere, id intelligi debere, quando bona inuisa sunt alicuius notabilis, & magni pretij. Nam si essent vilis estimationis, non liceret, cum nulla aequitatis ratio patiatur, ut pro re vilis estimationis, proximus occidatur, ut notat Sotus lib. 5. de iust. & iure q. 1. art. 8.

Dubium forsitan erit adhuc confessori, An si dominus siue custos bonorum, cognoscit inuisorem, & speret posse iuridice postea recuperare sua: possit nihilominus in flagranti, illa defendere, occidendo.

Respondent Iurisperiti nonnulli, Negatiue. eo quod tunc solum occisio est licita, quando nulla alia prorsus occurrit via recuperandi, & defendendi bona inuisa. Nam l. sed & si ff. ad legem Aquil. dicitur, quod si quis cum furem apprehendere possit, maluit occidere, iniuriam fecisse videtur. Et cap. Interfecisti, parte secunda de homicidio, statuitur quod qui iuridice, vel alia via potest sua recuperare, non potest interficere.

Nos

Nos tamen respodemus, quod si hæc spes est certa, certitudine morali, quod absque dubio recuperabit iuridice sua bona, tunc occidendo latronem, peccabit mortaliter. Tum quia iam tunc non est inculpara tutela: tum quia in tali casu cessat extrema defensionis necessitas; cum alia via defendi possint bona inuasa, quam morte inuasoris; sed si spes sit incerta, & dubia, tunc non peccat occidendo: ratio est. Tū quia in dubijs licitum est cuilibet vti iure suo. Tum quia in his potior est ratio patientis inuiriā, quam inferentis.

Inquiret tandem Confessor, an ab hac irregularitate quam iste sacrista, vel depositarius defendendo res suę curę traditas incurrit occidendo furem, possit absolui, & dispensari, & a quo?

Respondeo in primis hanc irregularitatem esse dispensabilem, posseque super ea dispensare Summum Pœnitentiarium, & omnes habentes ad id authoritatē à Summo Pontifice: quia hæc non est ex sui natura indisponsibilis, nec continetur in illa, quæ dicitur homicidij voluntarij, de qua loquitur Cōcil. Trid. less. 2.4. c. 6. Nam per homicidium voluntarium ibi intelligitur homicidium illicitum intentum, seu volitum in se, saltē æquollenter, vt late probat Nauar. in man. cap. 27. nu. 240. Iam autem in causa praesenti, ille qui inuasorē oc-

cidit pro defensione rerum, non commisit illicium homicidium, nec illud voluit, & intendit in se, sed solum in effectu, & quasi per accidens, quatenus nihil aliud voluit, aut intendit quam tueri sua, & fur qui noluit desistere ab inuasione, se ipsum interemit.

CASVS VIGESIMVS

Quartus.

Dominicus pecunias indigēs cum sibi nolint mutuo dari à mercatore, petit ab illo vendi sibi credito de mercibus scuta mille, quas easde reuendit statim eidem mercatori, pretio minori, iusto tamen, quam illas emerat: Nunc mercator ad confessionem accedens sit ei de usurā scrupulus.

Queritur, an cogendus sit restituere aliiquid Dominicō?

Satus de iustitia, & iure lib. 6. q. 1. at. 2. in ea est sententia vt pütet contractum istum usurā labē esse infectum, cogendūque proinde esse mercatorem ad restitucionem, ob multiplicem iniustitiam, quæ hic continetur.

Primo quia, etsi mercator pütet, & dicat se vendere illas merces pretio iusto, id tamen verū nō est. Nam cum emptorum raritas, diminuat, & extenuet rerum pretia, & mercator si sic illi homini mutuo petet non distraheret merces,

Gg non

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

non ita cito haberet emptores quibus simili pretio illas posset vēdere, fatendū profecto videtur, quod eas res quæ minus valerēt si à paucis numerata pecunia emerentur, vendit pluris, quia à multis sub illo mutui colore emuntur.

Secundo quia ille mutuo pēcēs, nollet re vera emere: sed fingit emere, vt redimat vexationē suā, & mercator obligat ipsum ad sic emendum, adeo quod lucratur mercator ex mutuo pretio, saltem hoc, quod citius vēdit res suas, quæ obligatio videtur reddere contrātum vſurarium.

Tertio quod huiusmodi mercator, carius sic vendit credito, quā faceret numerata pecunia, & cum illud plus recipiat solum ratione temporis expectati, vſuram videntur sapere.

Quarto, cum ille Dominicus accipiat tales merces non indigens illis, sed vt eas vili pretio vendar, & mercator optimè sciat animum Dominici non esse emere, sed sub illo colore, suæ necessitati subuenire: non est quod possit ex parte mercatoris esse vera, & realis venditio, ubi deest vera, & realis emptio.

Ego tamen, et si contractum istum fugiendum esse semper cōsulerem, nihilominus tamen perpenso rigoris iure, & considerata illius natura, nō puto eū vſurariū; nec mercatorem ad restitucionem

faciendā obligarem, si iusto pretio quamvis rigoroso vendit, & iusto quamvis infimo emit.

Probatur primo, quod iste contractus sit fugiendus: tum quia dat causam sufficientem scandalizādi eos, qui illum sciunt, vt qui ex reemptione minori pretio facta; quā fuit venditio, facile coniūcent Dominicī animum non fuisse emere, sed illo modo pecunias mutuas habere: mentemque mercatoris non fuisse etiam vendere, sed illo colore pretium rigorosum, lucrari, quod alias non esset facile lucraturus.

Tum quia mercator, exponit se periculo probabili infamia, & nocte vſurarij, quatenus emendo de novo minori pretio quæ ab ipso sūt vendita maiori; iniquæ vſuræ reus iudicabitur, arg. cap. Non sunt audiendi II. q.3.

Quod autem considerata pæcti natura, contractus non sit vſurarius ostenditur. Tum quia vendere rem maiori pretio iusto; quam fuit empta, non est iniustitia, imo in hoc consistit licitum negotiationis lucrum, quod merces à negotiante humili pretio emitur, & rigido venditur, vtroque tamē iusto. D. Tho. 2.2. q.76.

Tū quia mercator ex eo, quod vendit merces Dominico, non est peioris, seu deterioris conditionis quam sint alij mercatores: adeo, vt quod alij est licitum, fiat ei illi- citum:

citum: Iam autem si alij emerent á Dominico dictas merces infimo illo pretio, quamuis sciant fuisse eidem venditas maiori, & rigidiori pretio, non iniustum cōmittunt, vt satis patet.

Tum etiam quia hic non est mutuum verum, aut palliatum; nā & si Dominicus egeat pecunijs, & nō mercibus, nō tamē tenetur mercator illi subuenire mutuando, sed sat est quod subueniat vendendo: charitatis enim lex, & si obliget ad subleuandam necessitatem proximi, non tamen astringit, vt subleuetur tali, aut tali modo, hoc est donando, aut mutuando, aut vendendo, sed modus subueniendi pender à libera voluntate eius qui succurrit; vt latè ultra alios probat Nauar. in man. cap. 17. n. 61. & in Apologia lib. de Redditibus ecclesiasticis. q. 2. Monit. 4.

Tum quia secundaria intentio mercatoris, est lucrari pretiū illud rigorosum, principalis vero subuenire indigentiae Dominici per illas merces venditas. Iam autem minus principalis, & secundaria intētio lucrandi, non constituit aliquē contractū vsurarium. (quicquid velit Sotus de iust. & iur. lib. 6. quæst. 1.) Nam inseruire ecclesiæ, & prelato cū spe minus principali, & secundaria obtinendi aliquod beneficium res est licita, & non Simoniaca, cap. Si officia, 59. dist. & cap. Quid prodest, 61. dist. Imo etiā

inseruire Deo eumque atmare intētione minus principali habendi aliud prēter ipsum, vt sanitatē, diuitias, & alia similia, non est peccatum: vt ait D. Tho. 2.2.q. 27.ar. 1. & definitur in Concil. Trident. sess. 6. cap. 31. vbi anathematizatur is qui asseruerit peccare illum, qui intuitu prēmij Deo seruit. Hæc nostra opinio est Sylvestri, verbo Vſura 2. q. 4. Angel. eo. §. 60. Nau. in Man. cap. 17.n. 24. & cap. 23.n. 78.

Pro solutione argumentorum quæ pro Soto fuerunt adducta est imprimis aduertendum, vſura esse lucrum pecunia æstimabile suapte natura, principaliter vi mutui veri, aut palliati quæsitum, vel speratum: cuius definitionis explicationem diffuse adducit Nauarr. in comment. de vſuris, num. 4. & in man. cap. 17.n. 206. quamvis enim vſura in solo contractu mutui reperiatur: quia tamen contractus mutui est duplex, unus verus, alter palliatus, idcirco dupliciter vſura dici solet, vna appellatur vera, quæ in vero, & aperto mutuo committitur: alia velata, & palliata, quæ in palliato versatur: est autem palliatum mutuum illud, quod secundum suam formam exteriorem, & manifesta verba contrahentium est aliis contractus quam mutui; sed secundum formam latentem, & interiorē mentē contrahentium saltem præsumptam, est mutuum: quale est omnis ille

RESP. CAS. CONSCIENT.

contractus quamuis non sit mutui, in quo aliquis emit minori iusto pretio infimo ob anticipatam solutionem, vel vendit maiore iusto rigido propter dilatam solutionem, ut habetur in cap. In ciuitate. de Vluris. & cap. Ad audienciam. de empt. & cap. Illo vos, de pignoribus.

Aduertendum deinde pretium iustum rei, esse duplex, aliud legale, aliud commune, seu consuetudinatum. legale est illud, quod à Principe, seu Gubernatore ciuitatis est impositum, consideratis industria, impensa, & labore, qui in mercibus deportandis de uno ad alium locum suscipitur, & periculo quod transferens merces subiit, nec non sollicitudine, & impensa illas conseruandi; ut ait Gabriel in 4. senten. distinet. 15. quest. 10. & iuri periti in leg. 1. § cura carnis, ff. de offic. Prefect. Commune vero pretium, siue consuetudinatum est illud, quo communiter aestimatur res tunc in praesenti valere, attenta illius intrinseca bonitate, & vendentis utilitate, loco, tempore, & copia vel defectu rerum illius generis, & emptorum ac vendorum eorum, & modo vendendi illam. Et quamvis pretium lege, & statuto Principis seu Gubernatoris possum, sit omnino indiuisibile, & inalterabile quoad summum, ita ut supra id quod lege taxatur res vendi nequeat, infra tamē possit. Illud

tamen pretium quod commune, seu consuetudinatum appellamus, latitudinem magnam habet, varietatique est subiectum, iuxta loci, temporis, communisque modi vēdendi diuersitatem.

Aduertendum tertio, in iusti pretij latitudine, triplicem reperi gradum, unum quoad extremum inferius, & appellatur pretium pium: aliud quoad extremum superius, & dicitur pretium rigorosum: tertium quasi interiacens, & vocatur medium, seu moderatum. Exempli gratia, si commune pretium unius libri, sunt decem Iulij, extremum rigorosum erit undecim, infimum pium erunt nouem, decem erunt moderatum.

Vnde fit ut pretium alicuius rei iustum, non sit solum illud, quo communiter in aliqua regione ea res venditur, sed etiam illud quod in hoc loco, & hoc tempore, & isto vendendi modo, communiter haberi potest. Et ideo si quis ex proposito, & consulto cum indigat aliqua re, expectat ad illam emendam tempus, locum, & occasionem, in qua res vilius vendi debeat. Ut multi exspectantes diem ultimum, quo nundinē finem habent, quando iam deest copia emptorum, & mercatores ut discedant, vendunt merces minori pretio quam antea vendiebant, non peceat: ut ait Caietan. 2. quest. 77. art. 1. & in Summa, verbo Emere.

His

His sic positis ad primum Sotii argumentum. Respondeatur, quod ille mercator, & si illo modo vendat pretio rigoroso, iusto tamē, nō peccat : quamvis numerata fortè pecunia vendidisset alteri, pretio infimo aut medio, & quāvis si per talem industriam non distraheret merces, non ita fortè cito illas vēdidiſſet: quia tamen ea in re nullus est iniustum patiens, cum non excedantur limites iusti pretij in vēdendo, & reemendo, nec est iniustum faciens.

Ad secundum negamus, quod non sit ibi vera emptio, & vēditio, nec mercator obligat Dominicum ad emendum; sed id totum relinquit ipsius arbitrio, solum modo offert illi licitum modum liberandis à necessitate, & inopia quam patitur, cui si velit succurrere emēdo merces, präsentat vendendas iusto rigoroso pretio, nec aliud mercator facit.

Ad tertium dicitur, quod carius vendere vltra rigorosum pretium, est iniustitia, & si fiat ob dilatam solutionem, erit vſura. At in caſu nostro: mercator vendit intra rigorosum pretium, non extra: vendere autem rigoroso pretio iusto quod numerata pecunia aliquando, & alicui nunc, & hoc tempore vendidisse minori, nulla est vſura, quia nihil vltra sortē accipitur.

Ad quartum, negamus; animū Domini non esse emere: Imò

cum intendat suae necessitati prouidere, & mercator non teneatur illi succurrere per mutuum, sed fatit quod succurrat per venditionē, propterea intendit voluntate principali, & absoluta emere, quamvis secundaria, & conditionali vellet potius mutuo accipere. Sic enim charitas obligat ad subueniēdū proximo ut modus subueniendi scilicet donatione, mutuo, venditione, aut accommodato, pendeat à libera voluntate subuenientis; ut cum Adriano in 4. quæſt. 33. probat latissimè Nauar. in Manu. cap. 18. nu. 61. & in Apolog. de reditibus Eccles. quæſt. 2. Monit. 4.

CASVS VIGESIMVS Quintus.

GAspar diuitijs adeo abundans, ut ex ijs que ad sui status amplitudinem tuendam superfluunt, singularis annis magnam numorū copiā coadunare soleat: viꝫ tamen vllam pauperibus elargitur eleemosynam: eo quia neminem in ciuitate nouit extremē egere, clargitarus libenter: si nouisset. Nā illis, qui ostiatim mēdicant, satis superque putat, fruſtrum panis tribuere. Interpellatus nunc a confessore, aī que superfluunt suo statui, in pauperes distribuat? Respōdet p̄dicta

Queritur, An que superabundant coadūnans, nec omnia pauperibus largiens, peccet mortaliter. Et quid

Gg 3. cum

RESP. CAS. CONSCIENC.

cum huiusmodi diuitibus. acturus sit confessor?

PEt ita casus praesens difficultatem communem, & inter doctores controversam, nec satis explicata: An dare eleemosynā de superfluo, sit in præcepto obligante ad culpā mortalem, ita ut ex eo solum quod redditus superfluent, astringatur quis diuino præcepto illa superflua in pauperes, & opera pia distribuere.

Non defuerunt aliqui qui arbitrarentur solam bonorum superfluitatem, non obligare ad eleemosinas faciendas, sed requirivlterius, extremā necessitatē ex parte inopis, itavt duo simul cōcurrere oporteat, ad hoc ut mortaliter delinquantur non elargiendo eleemosinam: scilicet superfluitas in debente illā facere, & extrema necessitas in eo cui debet fieri: quorū alterū si deficit, non est iam in præcepto, sed solum de consilio: huius opinionis fuit Panor. in cap. Si vero, de iure iurando. Et S. Ant. 2. par. c. 14. de inhumanitate, & Rosela, verbo eleemosyna.

Fundamēta quibus hęc sententia nititur, hęc sūt pręcipua. Tū quod præceptū dādi eleemosinā prouenitā misericordia seu charitate, & ideo cū sit præceptū affirmatiuum, nō videtur ex sui natura obligare nisi adsit extrema necessitas ex parte proximi, cui est miseria subleuanda.

Tum quia si habens superflua teneretur ad dandam eleemosinā quotiescumque habet superflua, sequeretur peccare continue mortifere cestando ad horam à danda eleemosina, cum totum illud tempus sit superfluitatis.

Tum quia sequeretur nō posse quempiam ex superfluis secundū præsentem statum, emēdo nouos redditus, ascendere ad statum altiorē: veluti ex priuato ciue, ad Pr̄fulem & dominum alicuius castelli. Nā si teneretur id, quod sibi de suo præsenti statu superabundat, elargiti totum, & distribuere in pauperes, nequaquam possit in præiudicium pauperum, & contradicere statum: cuius contrarium fieri quotidie videmus, nec propterea tales homines damnamus.

Tum quia eleemosina fit alteri. Nā misericordia intrinsecè est compassio miserię alienae, inclinans ad illam leuandam, & sic ex ea parte, qua est compassio, respicit bonum proprium; ne nimis aut minus quam oportet compatitur: ex ea verò parte, qua inclinat ad leuandam miseriam fratris respicit bonum alterius, & ideo oportet utriusque miserentis, ac miserti conditiones coniunctim adunare; ita ut adsit in vno superfluitas, in altero necessitas, veluti iustitia, ex eo, quia est ad alterū, versatur semper inter duos, vt 3. Ethic. ait Aristoteles.

Addunt

Addunt tandem multa Diui Thomæ loca, in varijs suis scriptis, in quibus videtur asserere, non peccare semper illum mortaliter, qui superflua nō distribuit in pau- peres, nisi adsit etiam in his extre- ma necessitas.

Contraria tamen sententia est omnino verior, ea nempe, quod etiam si non sit necessitas, si sola detur superfluitas, obligari diuitē sub peccato mortali ad diuidenda superflua in opera pia adeo quod duo disiunctim obligant ad dan- dā eleemosinam, vel si adsit super- fluitas, vel si occurrat extrema ne- cessitas, ita sentit expresse D. Tho. 2.2.q.32.ar.5.& ibidem Caietan. ac multo diffusius. tomo 2.de præcep- to eleemosinæ. Maior. in 4. sent. dist. 15.q.3. ibidem Palud. Nauar. in man. cap. 24.nu.5.& in Apolog. de Reditibus eccles. q.2.monit. 7.Syl- uester verbo eleemosina q.1.

Rationes, quibus haec veritas ostēditur, hæ sunt præcipue: Tum quia eleemosina, tūc est de nec- cessitate præcepti, & charitatis, quādo recta ratio ad eam faciendā nece- ssitat: sed necessitantia secundū re- Etā rationē ad eleemosinæ aëtum sunt duo, quorum vnū est ex parte dantis, quod est superfluitas bonorū, non solum naturę sed per- sonæ; contrariatur enim dilectio- ni proximi ex parte dantis, super- fluū personæ, indigētibus negare, cum exigat charitatis ordo, vt de-

centiā status proximi, superfluitati- bus nostris præponamus: igitur si- cut necessitas extrema obligat per se ad sui subuentiōnem, ita super- fluitas ad sui distributionem.

Confirmatur, quia vt natura abhorret frustratorium, ita recta ratio superfluum: quare cū ea quæ à Deo sunt, ordinata sint, nec- sum est dicere id quod vni super- fluit, ad alterius sustentationē esse à Deo ordinatum, ac propterea cō- tra naturalem rerum ordinē agit, qui superflua retinet & inopibus non elagit.

Tum quia licet charitas ex se, & secundum affectum, extremo per superabundantiam careat, illud ta- men habet secundum exteriores operationes, vt docet D.Tho. 2.2. q.26.ar.5.

Ad excessum autē in casu pro- posito attinet, plus de corporali- bus bonis quam oporteat, attri- buere tam sibi, quam alijs: sicut de- fectus in charitate est, minus cor- poralibus bonis vti quā oporteat ad sui, & suorum sustentationē, & ideo cū superflua habens nec indi- gentibus dispensans, plus sibi quā oporteat de his bonis assūmat, ne- gari non potest ipsum peccare in charitatis extremū per superabun- dantiam; veluti ille, qui in super- fluis, & voluptuosis conuiuijs plu- sibi quam decet assumit.

Tum quia cum iure naturę om- nia sint communia, & ius gentium

RESP. CAS. CONSCIE NT.

res diuiserit, & proprias fecerit quo ad potestatē procurandi, dispēlāndi, & vtendi, vt declarat D.Tho.2. 2.q.66..art. 2. Et ius gentium nihil inordinatum statuere possit, cum à natura, vt recta ratione vitetur, procedat. idcirco impossibile est vt ea quæ vni superfluunt quoad natūram, & personam, sint illius quoad vsum; cum vslis superflorū inordinatus sit, quāuis sint eius quoad procreationem, & dispensationē. Quare si superflua non sunt quoad vsum illius, qui illa habet oportet vt sint aliorum, hoc est pauperum, qui illis egent, peccareque in ius naturæ qui ea contra debitū vsum conseruar.

Tum quia id, quod vni est maximè vtile, & necessarium, & alteri parum aut in nullo vtile seu necessarium, non conferre illi cui est vtile, impietas videtur charitati Christianæ omnino contraria: iam autem superfluum, non est necessarium habenti, & est vtile egenti, & per hanc communicationē inter homines amicitia coalescit, quam dissoluit, quantum in se est, qui superflua denegat egeno.

Confirmatur hęc sententia auctoritate D.Ambrosij exponentis illud diuitis Epulonis Lucē 12. Cōgregabo omnia quæ nata sunt mihi, vbi inquit panis est familiī, quę tu tenes; nudū tunica, quā in cōclāti cōseruas, discalceati calceus qui penes te marcescit; indigētis argē-

tum quod tu possides, & in terram defodis; tantorum ergo bona inuadis, quantis dare valeres: & alibi: Propriū nemo dicat quod est cōmune, quod plusquam sufficeret sumptui etiam violenter obtentū est. & infra. Quis enim tam iniustus, tam auarus, quam qui tam multorum alimenta non suū vsum sed abundantiam, & delicias facit. Neque enim minus est criminis, habenti tollere, quam cum possis, & abundans sis, indigentibus denegare: referuntur hęc in decretis cap. Sicut ij, distin&t. 7.

Item Diuus Gregorius Homilia 9. in Euangelia inquit, habens intelle&tum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam à misericordia non torpeat; habens loquendi vsum, apud diuitem pro pauperibus intercedat.

Pro maiori autem huius veritatis elucidatione est aduertendum, quod superfluum reperitur duplex. Aliud naturæ; aliud personæ, superfluum naturæ, dicitur quando in bonis, & facultatibus, quas quis possidet, habet plura quam illi opus sit ad se suamque familiam alendam: superfluum status dicitur, quando habet in bonis, & facultatibus plura, quam ipsi opus sint, pro ratione status decentis sui, & suorum, habita ratione casuum non quidē omnium possibiliter contingentium, sed eorum qui probabiliter, & morali-

littertimeri ac spectari in futurum debent. Vnde ad decentiam statutus pertinent necessaria pro sustentanda vita, personæ qualitate, & filiorum, pro mancipijs, famulis, hospitalibus conuiujs, muneribus honestis, & magnificetijs moderatis. Syluester verbo Eleemosina, quæst. i. §. 3. Rosela. nu. 53. Caietan. in d. tract. de eleemosina.

Ex quibus colliges necessaria statui, non consistere in indiuisibili, sed in quodam medio. Nam cum status sustentari possit, & decenter, & decentissime: quæ ad decentissimam sustentationē statutus fuerint necessaria, non erunt dicenda superflua, sed necessaria etiam statui: veluti si à decentissima ista sustentatione aliqua auferrantur, modo possit esse decens, dicemus quoque habere illum necessaria statui. ac proinde non debent confessores esse faciles in iudicando, quando quis habeat superflua suo statui: cum etiam ille qui ad aliquod dominium emendum, & statum humilem in digniorem mutandum, ad quem idoneus est, si pecunias congerat, & thesaurizet, non dicitur habere superfluum: quia, et si plus habeat quam præsenti statui conueniat, non tamen plus quam status probabiliter futurus, & suæ personæ meritis competens exigat.

Aduertendum præterea quod cū triplex dari possit ex parte ino-

pis necessitas: vna extrema, quæ est illa quando is, qui eget ad talē articulū est redactus, vt si sibi nō subueniatur, periclitabitur ipse vel familia ipsius, infirmabiturque ac morietur. Alia dicitur necessitas grauis, est quādo si ei nō succurratur, cadet à suo statu honorifico, patieturque graue bonoru suorū iacturā, vel propter debita ad quæ soluenda damnabitur, patietur lögum carcerem, cum graui familie suæ detimento. Tertia appellatur necessitas communis, quando vir plebeus, & infimæ fortis, qui domi suæ laborans se alebat: in talē statu est lapsus, vt si illi non subueniatur, cogetur mendicare: licet igitur Doctores omnes conueniant in casu necessitatis extremæ, teneri quemlibet ad subueniendum illi etiam de necessarijs proprio statui detrahendo; de grauibus tamen, & communibus est controuersia.

Nos vt verius putamus, in grauibus necessitatibus teneri quemlibet ad subueniendum inopi de his quæ superfluunt sibi, quoad decētem statum, quamvis sint necessaria nec superfluant, quoad decentissimum: iuxta illud i. Ioan. 3. qui viderit frati suum neceſſe habere, & clauerit illi viscera sua, quomo do charitas Dei est in illo: Iam autem proximus in graui necessitate constitutus, habet reuera neceſſe, & ille qui habet superflua decenti statui, habet reuera substantiam huius

RESP. CAS. CONSCIENT.

huius mundi, & ideo si nō succur-
rat contra charitatem agens, mor-
taliter deliquerit.

At vero in communibus neces-
sitatis tenetur is solum ad sub-
ueniendum qui habet superfluum
ultra necessaria non modo decen-
ti sed etiam decentissimo statui; id
quod probant nostra superius ad-
ducta argumenta: Nam tunc ipsa
sola superfluitas habet annexam
hanc obligationē ut in ysum pau-
perum distribuatur.

Nec obstant quæ in contrarium
ab alijs adducebantur. Et ad pri-
mū dicimus quod licet illud præ-
ceptum dādi eleemosynam sit af-
firmatiuum nec obliget pro semper,
obligat tamen in duplice casu;
nempe vel cum adeat superfluitas
naturæ & statui ex parte dantis, vel
necessitas naturæ ex parte patien-
tis: sed sicut ex parte indigentis
charitas non obligat, nisi sit extre-
ma, aut grauis, ita nec ex parte a-
bundantis & superfluum habentis
obligat ius naturæ nisi excedat ne-
cessaria decentissimo statui.

Vel dico quod quando bona su-
perfluunt, tunc communiter, & vt
plurimum est indigentia ex parte
alterius, saltem indigētia commu-
nis quæ sufficit, ideo quamvis ex-
equutio præcepti eleemosynæ re-
quirat duo simul, népe superflui-
tem ex parte miserentis, & indigē-
tiā ex parte miserti, ipsa tamē obli-
gatio præcepti per se loquendō, ex

hoc solo nascitur quod aliquis su-
perfluum naturæ, & status habeat,
& ideo, quamvis non occurret,
nec esset aliquis indigēs, satis esse
ad obseruandum præceptum, de-
ponere illa superflua pro futuris
pauperibus, quādo esset. Ita Caiet.
Ad secundum Respon. quod
cum hoc præceptum sit de virtu-
tis actu, qui requirit circumstantias
nō solum temporis sed alias mul-
tas, adeo ut deficiente aliqua ex ip-
sis, actus ille possit licetē committi,
quia continget forsitan quod ali-
quis habeat superfluum, & nullus
sibi pro tunc occurrat indigens, &
sic licet tempus adsit, persona ta-
men inops deest, idecirco non pec-
cat tunc habens superfluum si cō-
tinuo non largiatur, quia in tali ca-
su satis est, quod secundum rectam
rationem det, ut ordinet eleemo-
synam, quando, ybi, quibus &c cat.
oporet.

Ad tertium Responsiō ex dictis
patet quod ille, qui licetē potest
mutare statum, & hoc proba-
bilitate morali spectat, non re-
putatur illi pro superfluo secundū
præsentem statum, quicquid huic
expectationi satisfaciendæ oppor-
tunum censemur.

Ad quartum dicitur aliud esse
exequitionem eleemosynæ, aliud
obligationem præcepti de eadem.

Ad exequitionem requiritur
alterius miseria, & secundum hāc,
misericordia dicitur ad alterum,
sed

sed ad obligationem præcepti, sufficit superfluitas ex parte habentis: nec vñquam ferè deesse huic poterit occasio distribuendi ea, quæ suo statui superfluunt in opera pia præsentia, aut futura, nomine enim pauperum, omne opus piū comprehenditur.

Quod si quis inquirat, qua ratione excusentur diuites qui nec recipiūt hospites, nec redimūt captiuos quos vtrosque tamen certū est graui necessitate premi? Nec tamen de statu diminuunt, vt illis succurrant?

Respondemus quoad hospites, excusari eo quia vbique ferè existunt hospitalia ad illos recipiendos instituta: Nam vbi defuerint, vel non sufficiunt, tenentur non quidem illos querere, sed venientes ad se recipere si grauiter indigent.

Quoad captiuos dicimus eodē modo quod non obligantur ad illos querendos, sed satis est quando postulant iuuare.

Hucusq; casus fuit decisus, quātum spectat ad diuites laicos: remanet adhuc decidendum quoad clericos, de quibus grauior est dubitatio, an superflua retinendo, & non dando illa pauperibus; non modo lethaliter contra charitatē vt laici peccent; sed etiam specialiter contrā iustitiam, adeò vt superflua aliter, quam in opera pia expendēdo, restitutioni fiat obnoxij?

Partem Negantem quod licet clerici superflua in pauperes non distribuent sed vel illa thesaurizantes, vel in profanos usus dispergentes et si mortalem culpam incurant, & legem charitatis, & misericordiæ ad quā inter alios præcipue tenentur, transgrediantur non tamē restitutioni sint subiecti nec contra iustitiam agat: defendit & probat inter alios Adrianus Cardinalis in 4. de Restitut. q. 12. Zabarella in Clemens. Quia cōtingit, de religios. domibus num. 10. & in Clem. Gratiae de Rescriptis n. 12. Et in c. fin. de peculio cleric. Nec non Couarruicias in cap. Olim de Testam. Et Sotus de Iustitia, & iure lib. 10. q. 4. art. 3. quorum fundamēta, quia inferius sunt adducenda, & refellenda, non est quod frustra hic reperantur.

Nos tamen affirmatiuam partē vt magis communem, & veriorē sacrificique Canonibus imo diuinis literis, & Ecclesiasticis traditionibus omnino conformem, sequendam esse tam theorice quam practice afferimus; Clericos nempe ad superflua pauperibus clargienda obligari, non solum misericordiæ sed iustitie legibus, ita vt si aliter illa diffundant, & consumant ad restituendum esse astringendos in conscientia.

Probatur primo, Tū quia bona omnia Ecclesiastica tam immobilia quam mobilia, Ecclesiæ usibus depu-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

deputata, sunt quoad verum dominium solius Christi, non eo solum titulo quia Deus est, & ea creavit, sed specialiter, quia Christo sunt a fidelibus dicata, donata, seu quæsita: Adeo quod solus Christus potest de illis pro liberto disponere, ut quæ sunt illius patrimonium, & quorum est absolutus, & verus Dominus. id quod apertissimè definitur in cap. Si Romanorum, 19. dist. Et cap. Hæc est fides. 24. q. 1. vbi illa esse patrimonium Christi asseritur. Et cap. Cum secundum de præbend. & cap. Cum ex eo de elect. libr. 6. Et cap. Qui Christi 12. q. 2. Et latè tradit Innocentius in c. Cum super de caus. possess. & Panormitanus cap. Cum esses de testam. Et Decius in cap. Constitutus de Rescriptis. Imò hoc adeo expresse definit Concilium Tridentinum sess. 15, cap. 1. de reform. illis verbis. Ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt consanguineis donent, ut iam non videatur licitum hac de veritate dubitare: Vnde si quæ iuria dicunt bona Ecclesiastica esse Prælatorum aut beneficiatorum, intelligenda sunt quoad gubernationem, & administrationem, veluti quæ habent, illa esse pauperū, intelliguntur quoad eorum sustentationem. Cum igitur horum bonorum Dominus sit Iesus Christus, & velit ex redditibus illorum alatur pauperes, quorū ipse adeo speciale curam semper habuit, ut

Apostolis dixerit, pauperes semper habebitis vobis cum me autem non semper habebitis, & Lucæ 2. omnibus iniunxerit, quod superest dare pauperibus, & cum voluerit dum in terris mortalibus, & in opere viuebat, ut quod supererat se suisque Apostolis sustentatis, daretur pauperibus, credendum multò magis est nunc immortalis, & Diues in Cælis hoc idem velle, ut quod superest suæ Ecclesiæ ministris sustentatis, tribuatur pauperibus, & ideo qui in alios usus quam pauperum hæc superflua expendit, utitur re aliena camque insumit contra voluntatem domini: ac proinde futurum committere, & ad restitucionem teneri est manifestum capit. Pœnali, &c. Si quid inuenisti 14. q. 5. cap. Sires, ea. caus. q. 6.

Tum secundo, quia beneficrij accipiunt bona Ecclesiastica, cù onere, ut quod superest post honestam suam sustentationem in opera pia insumere debeant: Nam ab initio statim, ac bona fuerunt donata Ecclesiæ post Ascensionem Domini, hoc annexum onus habuisse, & in pauperum usum impensa fuisse constat Actorum cap. 1. & 2. idque Beatus Clemens Papa discipulus Sancti Petri asserit in li. 2. capit. 29. de constitut. Apost. vbi dicit decimas, & primitias secundum mandatum Dei dari, ut recte despensetur orphanis, viduis, afflatis, & peregrinis egentibus. Et D.

Pater

Pater Augustinus in cap. Decimæ 16.q.1. inquit, quod decimæ sunt tributa animarum egētium, & res à Domino pauperibus delegata. Et D. Hieronymus ibidem affirmat, quicquid habent clerici esse pauperum: Et sexta Synopus in capit. Apostolica 12. quæst. 2. definit redditus Ecclesiasticos esse ad utilitatem ministrorum, & ob escam pauperum & peregrinorū sustentationē: & Cōciliū Antiochense in c. Episcopūs 12. q.1. statuit aperte, Episcopūm posse de sui patrimonij redditibus ad libitum disponere, sed nō Ecclesiasticis, & Symachus Pappa in cap. Indigne 12. quæst. 1. maledicit illi, qui hos fructus male impendit eo quia pauperum substātiā nefarie dispergit. Vnde Diuus Thomas 2.2. question. 86. artic. 2. asserit oblationes quæ à populo, Deo exhibentur, ad sacerdotes pertinere, nō solum ut eas in suos usus conuertant, verum etiam ut fideliter eas dispensent partim in his quæ pertinent ad diuinū cultum: partim in alijs quæ pertinent ad proprium cultum, partim in usus pauperum, qui sunt quantum fieri potest de rebus Ecclesiæ sustētandi. Hæc ille. Et quæst. 87. art. 3. in Respon. ad 1. ait, in noua lege decimas dari clericis non solum properi sui sustentacionem, sed etiam ut ex eis subueniantur pauperibus. hoc ipsum affirmat quæst. 185. art. 3. cum igitur ille qui acci-

pit aliquid cum onere dandi illud vel aliquam eius partem alteri, si onus iste non adimpleret, ad restituitionem teneatur; ut habetur in l. i. 2. & 3. Codic. de donat. quæ sub mod. Et in cap. verū de cond. appo. & probat Bartholus, communiter in hoc receptas in l. quibus diebus §. Ternillius, ff. de condi. & demonst. hinc aperte sequitur dictos clericos id quod residuum est detracta illorum honesta sustētatione si totum pauperibus non elargiantur, non modo cōtra charitatem agere, sed in conscientia ad restituendum obligari.

Tum tertio quia eleemosynarii cui Rex certos annuos aureos donat ea lege, & conditione ut se honeste alat, & quod super fuerit in pauperes distribuat, obligatus est ad restituendum ea quæ in alios usus laicos, & profanos impendit; argumentum totius tituli ff. de cōdit. caus. dat. Iam autem beneficiarios esse institutos ab Ecclesia eleemosynarios hac lege, & conditio-ne, ut ex beneficij redditibus se honeste alant, & quod suberabundauerit in opera pia diuidatur, patet aperte ex D. Gregorio in c. quia tua fraternitas 12. quæst. 1. Vbi ait omne quod superest necessitatibus in causis pijs ac religiosis, erogādum est, domino Magistro dicente, omne quod superest, date eleemosynā. Et ex D. Ambrosio in c. Aurū 12. quæst. 2. & D. Hieronymo in c. gloria

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

gloria Episcopi cap. Causa eadem
querit, & cap. Reuertimini 16. q. 1.
Et D.P. August. cap. Decimæ eadē
causa, & querit. vbi hos Ecclesiasticos
redditus appellat gentium tri-
buta, & quod illos dare nolens,
tot animas occidit, quot egestate
moriuntur, esseque rem à Deo pau-
peribus delegatam. Et ob hanc ra-
tionem Diuus Paulus 1.ad Cor. 4.
dixit, sic nos existimet homo tan-
quam ministros ac dispensatores
ministeriorum Dei, & infra. Hic
iam queritur inter dispensatores,
vt fidelis quis inueniatur, & 2. Co-
rinth. capit. 10. potestate in dedit
nobis Deus in ædificationem, non
autem in destructionem.

Confirmatur quia ipsimet ad-
uersariæ opinionis Doctores affir-
mant, intentionem, & voluntatē
Christi fuisse, & esse; vt de bonis
suis superflua dentur pauperibus,
vel in alia pia opera impendantur.
ita Sotus de iust. & iur. lib. 10. q. 4.
art. 4. & hinc ipse colligit clericos
magis teneri ad eleemosynas, quam
laicos: & in abuso reddituum Eccle-
siasticorum magis multo peccare,
quam in abuso exterarum rerum.
Si igitur clerici obligantur strictius
ad impendenda superflua in pios
vulsus quam obligentur laici, nō po-
test hoc maius vinculū esse de lege
sola charitatis, cū hæc ex quo obli-
get omnes fideles, imò tam ratio-
ne superflui, quam occurritis mi-
seri possit sèpe plus obligare ditif-

simum laicum qui multis abūdat,
quam Clericum qui paucioribus;
& ideo fatendum necessario est a-
liqua lege iustitiae ad illud astringi
clericos ad quod non astringantur
laici.

Tum quarto quia verisimile est
mentem eorum, qni bona sua Ec-
clesiæ donarunt, aut donant, eam
saltē tacitam, & interpretatiā
fuisse, vt quod sustentatis honeste
ministris, & solutis oneribus super
fuerit, pauperibus tribuatur, & sic
inter Ecclesiam, & fideles hunc
contraictum quasi tacitum esse sé-
per initum, quia in foro consciencie
æquipollet expresso l. Labeo l.
Item quia ff. de paet. Et hinc est
quod omnia bona Ecclesiastica tā
noua quā antiqua sunt, & appellā-
tur patrimonium Iesu Christi, cap.
Cum ex eo. de elect. lib. 6. dicun-
tur etiā sacra quartæ speciei; vt de-
clarat D. Thom. 2. 2. q. 94. art. 4. &
qui rapit eorum aliquid sacrilegus
est cap. Prædia. 12. q. 2. omnia de-
nique eisdem fruuntur priuilegijs
cap. Quanquam, de censib. libr. 6.
ita habent annexū hoc onus quod
olim Apostolorum tempore ha-
buerūt alia Ecclesiastica vt in pau-
peres diuidantur: coniicitur quæ
hæc mens illorum, qui Ecclesiæ ea
contulerunt, quia sciunt, vel scire
debent Ecclesiasticos nō esse adeò
absolutos eorum dominos, vt sua-
rum rerum sunt seculares, & quia
ex eo quod nō intendunt illa bo-

na eximere ab oneribus aliorum
beneficiorum; vt recitandi horas,
residendi , & alijs similibus, non
etiam intendunt liberare à modo,
& conditione annexa de alendis
pauperibus,argum.cap. Quia cog-
nouimus 12.q.secunda,&c.Eccle-
sijs de consecratione distin. i. cum
ergo qui modum , & onus iniun-
ctū rei sibi ab alio traditæ non ad-
amplet, legem naturalem Iustitiae
comutatiæ præuaricatur, quæ
iubet paœta seruari: Non potest
beneficiarius à restitutione excus-
ari si superflua in alios quam pios
vſus consumat. lectu.prima,ff. de
paœt.& capit.primo,de probatio.

Tum quinto quia cum nullo
iure diuino , aut humano , bona
laica habeant onus annexum vt in
solos ministros, & pios vſus expé-
dantur,& hoc onus specialiter ha-
beat bona Ecclesiastica , vt in pro-
phanos vſus distribui nequeant: vt
quorum verus dominus, vt supra
diximus, est Christus cui principa-
liter à fidelibus donata fuerunt l.
traditionibus, Codic. de paœt. §.
per traditionem. institutio de rer.
diuis. adeo vt nec Papa possit de
illis ad libitum disponere, vt dici-
tur in cap. Non liceat Papæ 12.q.
2.& probat ibi Archidiaconus cō-
muniter receptus,& Turrecrema-
ta in cap.Videntes 12. q.1. Et Caiet.
2.2. q.43.art. 8. sequitur inde mani-
festè, plus multo peccare clericum
expendendo Ecclesiasticos reddi-

tus in vſum profanum, quam ex-
pēdo male redditus laicos, & ideo
non solū charitati, sed iustitiae cō-
trauenire, quod plus iuris in illis
redditibus habeant pauperes, quā
in secularium bonis.

Tum sexto, quia sacri Canones
gant facultatem testandi, clericis
de redditibus suorum beneficiorū
c.i. & c. Ad hæc , & cap. Relatum
de testamentis, adeo vt nec etiam
Papa potest testari de redditibus
sui Pontificatus, vt post multos a-
lios probat Francus in Rubr.de te-
stam.col.33. Et textus expressus in
Clemen.Ne Romani. §.eo prouis.
de eleçtio. & ibi glos. hæc autē fa-
cultas non negatur de bonis laicali-
bus: id quod euidentis argumen-
tum est, non esse Clericos æquè
dominos reddituū Ecclesiastico-
rum ac sunt profanorum. vnde , &
Doctorum est communis senten-
tia, nullam cōsuetudinem esse
nec valere vt beneficiarij testentur
pro libito de redditibus, ac de pa-
trimonialibus, vt latè probat Pan.
in capit. in officijs de testa. & Ro-
chus Curtius in cap.fin.de confiue-
tud.& Philippus Francus in Rubr.
de testam. Et Caiet.2.2.q.85.art.7.
Et est doctrina S. Clementis lib.2.
& 8. de const.

Tum se ptimo, quia multa Cō-
cilia,ac multi summi Pōtifices ap-
pellant beneficiarios, procurato-
res,& dispensatores, non solū eo-
rum bonorum super quibus be-
neficia

RESP. CAS. CONSCIENT:

neficia sunt fundata, sed etiam reddituum, & fructuum, qui ex illis veniunt, cap. Episcopus, & c. Ref. 12. q. 2. c. Episcopus, 14. q. 5.

Iam autem procurator, & dispensator dispensans res in alios usus, quam sit intentio principalis domini, non solum peccat, sed ad restitutionem tenetur illis in quos illa res erat iussa dispensari. Argument. l. 1. ff. de offic. procur. Cæsar. c. fin. de pærebend. dñi enim præcepta transgreditur, qui quod debet, non soluit ei cui debet, quia idem est, ac alienum recipere, & retinere c. sepè de Rest. spoliat. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. vlt.

Tum octauo : quia si beneficiorum non astringerentur lege iustitiae ad eleemosynam, sequeretur prodige effundendo redditus suos, non peccare mortaliter, sicut Laici effudendo prodige suos, non nisi venialiter delinquunt: cuius tamen contrarium assent D. Thom. 2. 2. q. 183. art. 7. & quolib. 6. art. 12. & 2. 2. q. 119. art. 3. ubi sic ait prodigus peccat in alterum consumendo bona ex quibus alijs deberet prouidere quod præcipue appetit in Clericis qui sunt dispensatores bonorum Ecclesiasticorum, quæ sunt pauperum, quos defraudat prodige expendendo.

Tum nono, quia Concil. Trid. sess. 25. cap. Primo de Reformatio ne: expresse statuit, clericos non esse redditum Ecclesiasticorum do-

minos, sed in opera pia distributores, seu displosatores, in hæc verba. Omnino vero Episcopis interdictur ne ex redditibus Ecclesiæ, consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, his vt pauperibus distribuant. Et paulo infra. Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solù in quibuscumque beneficia Ecclesiastica tam secularia quam regularia obtinentibus pro gradus sui conditione obseruari, sed etiam ad S. Rom. Ecclesiæ Cardinales pertinere decreuit. Huius autem prohibitionis à Concilio factæ, nulla alia assignari potest vera & firma ratio, nisi quod lege iustitiae, est Ecclesiæ redditibus hoc iniunctum, elargiendi superflua pauperibus, quod non est iniunctum redditibus Laicorum, & ideo Ecclesiasticos non dantes illa gentibus non modo peccare mortaliter, sed ad restituendum obligari.

Nec euacuatur argumentum ex eo, quod licet Concilium Tridentinum vetet beneficiario dare, & expendere pro libito, non tamen præcipit, vt restituat, quod sic insumpsit: immo ex eo, quod vnu affirmet, videtur aliud negare capit, qualis distin. 25. l. cum præter ff. de iudic.

Non inquam euacuatur. Tum quia

quia id supposuit tanquam euidenter ex dictis deducendum. Vt tando enim beneficiarijs ne paréribus, & familiaribus donare possint, nisi paupertatis intuitu, nec id prohibédo laicis, declarauit aper- tè, illos ultra leges charitatis, & misericordiæ quibus etiam laicis attinguntur, esse legem aliquam Iustitiae arctantem specialiter solos beneficiarios, & qui de uno dicit, etiam dicit de alio simili, & necessario sequente, vt tradutum Doctores in cap. Qualis 25. dist. & cap. Præterea, de offic. deleg. leg. Illud. ff. de acq. hæred.

Non etiam effugitur argumentum vis, dicendo Concil. Trident. ibi loqui de rebus ipsis ecclesiistarum, & non de redditibus eorum. Nam hæc fuga est verbis Concilij omnino cōtraria: tum quia ibi agitur de rebus quas possunt beneficiarij dare cognatis, & familiaribus, intuitu paupertatis, si verè sint pauperes: iam res immobiles, & stabiles ecclesiæ, ex quibus percipiuntur illi fructus, & redditus, non possunt dari à beneficio, parentibus, solo paupertatis intuitu, sed requiruntur aliae iuste cause, & solemnitates debitæ, vt possint alienari, cap. Sine exceptione. 12. q. 2.

Tum quia in Concilio Lateranensi, less. 9. sub Leone X. statuitur hoc ipsum de redditibus, ecclesiasticis: eo quia bona omnia ecclesiastica, sunt ecclesiæ data, sub hoc

modo, & onere expresso, aut tacito, vt ea quæ supersunt post honestam ministeriorum sustentationem, pauperibus elargiantur.

Hæc sententia quam nos sequimur, peccare non solum mortali- ter, sed ad restituendum teneri beneficiarios, qui id quod ei superest de necessarijs ad vitam, & decentiam status non distribuūt in pauperes, sed in alios conuertunt usus, aut prodige insūmūt, vel auare seruat: est communiter à Doctoribus recepta. Ita D. Tho. 2.2. q. 43. art. 8. & q. 87. art. 1. ad primum, & artic. 3. ad primum, & artic. 4. ad quartum, & q. 185. artic. 3. sub finem, & 119. art. 3. ad primum, & quolib. 6. artic. 10. Alexander de Hales. 3. part. quæst. 36. memb. 5. Richard. in 4. sen. dist. 15. art. 3. q. 1. ad primum. Palud. in eodem 4. dist. 24. q. 3. art. 3. Gabriel ibi. dist. 15. q. 8. Maior. ibi. dist. 24. q. 17. Henricus de Gandaio quodlib. 8. q. 25. Priedonius lib. 2. de Liberte Christiana, ca. 4. Ioannes Germon in Alphabeto 40. littera E. Luddolphus de vita Christi, par. 1. c. 68. Dionysius Cartus. in lib. cōtra pluralitatem beneficiorū art. 7. Petrus à Soto in lib. de instit. sacerd. par. 2. de vita sacerd. leçt. 3. tit. de bonis ecclesiasticis, vbi contrariam opinionem damnat, vt errorē grauis- simū contra bonos mores, & iustitiam, imo cōtra scripturam. Frater Michael Medina lib. 7. de recta in Deum fide, vbi contrariam vocat

Hh   opinio-

RESP. CAS. CONSCI^{NT} NT.

opinō nem sacrilegam, & talē quā Euangelicum opitulandi pauperibus ministerium excludit. S. Antoninus in 3. p. tit. 15. c. i. §. 19. &c in 1. p. tit. 2. c. 2. §. fin. Syluester verbo Clericus 4. q. 19. summa Pisana verb. Clericus 4. §. 4. Ex iurisperitis vero ita sentit Archidiaconus in ca. Statutum, §. Aſſeſſorem de Rescript. lib. 6. Dom. in cap. Præſenti, de offic. ord. eo. lib. Ioann. Andr. & Ancharanus, & Francus, & Ioann. de Ligna, in clem. Gratiae, de Rescript. Panor. in cap. Cū effet, de Testam. n. 21. Ant. in cap. fit de pecul. cler. num. 17. Felinus in cap. Postulaſti, de Rescriptis n. 6. & in ca. Quarta, de præſcrip. n. 33. Decius in c. Episcopus, de præbend. Antonius Burgen. in c. de empt. Nauarr. tract. de redditibus eccles. q. 1. monit. 20. & q. 2. monito. 7. Guiliel. de monte Laugd. in clem. quia contingit. de Relig. domibus, & Aluarus Pelag. de planctu ecclesiæ, cap. 28.

Nec obſtar argumentū Adriani vbi ſupra, quod obligatio quę obligat ſoli Deo, non habet onus reſtituendi, licet obligatus delinquat lethaliſter non ſoluendo.

Respondemus, id eſſe omnino falſum, imo multæ obligationes ſoli Deo factæ, ad reſtitutionem arctant, vt ſi quis voueat, aut iuret daturum aliquid Deo, vel quidpiā recipiat eo onere, vt det illud Deo, ad reſtituendum tenetur, ſi Deo non donet. cap. Sunt qui opes, &

— oīnīgo

cap. Sacrilegium. 17. q. 4. & ca. Debtores. de iure iur.

Non etiam officit, quod qui recipit, centum aureos cum onere expendendi, & consumendi eos in honorem, & gloriam Regis, seu ciuitatis, nō remanere videtur obligatus ad reſtituendum, ſi eos in id non expenderit.

Respondemus, imo obligatum eſſe ad reſtituendum, aut Regi, aut ciuitati quibus illos aureos accepit cum tali onere. Arg. I. i. & I. legatum, ff. de admī. rerum ad ciuit. pertinen. & I. legatum ciuitatis. ff. de viſu, & viſu fruct. legat.

Non item obſtar argumentum Sotii, vbi ſupra, quod poſt diuifionem fructuum, & redituū de qua in cap. Vobis, & cap. Quatuor, & cap. de Redditibus. 12. q. 1. confignata eſt vna portio Epifcopo, alia clericis, alia fabricæ, & alia paupe-ribus ad competentem eorundem ſuſtentationem: vnde ſicut paupe-riſunt verè domini portionis fiue, eti in profanos viſu expendunt, non tenentur ad reſtitutionem, ita nec clerici ſuorum beneficiorum fructus male expéndentes reſtitu- tioni erunt obnoxij.

Quod confirmatur. Tu quia ſicut consulibus, & decurionibus ſtatuta ſunt à Regibus certa ſtipendia, de quibus ad libitū diſpenſare poſſūt, ita beneficiarij iſtituta eſt à Christo, & Apoſtolicae ecclesiæ traditione, debitum ſtipendium

pro

pro honesta sustentatione, adeo ut sicut quando res Ecclesiæ erant communes, & dabatur illis certa portio ex collectis omnibus redditibus, erant verè domini illius portionis, et si quid superabundabat de illis datis ad sustentationem, poterant ad libitum veluti ac de patrimonialibus disponere, ita nunc facta rerum diuisione possint.

Respondetur, quod cum illa bonorum Ecclesiasticorum diuisione, facta solum fuerit ad tollendas rixas, quæ inter Episcopos, Clericos, fabricatores, & eleemosinarios contingebant, eo quod Episcopi dictorum communium bonorum administratores, plus iusto sibi attribuebant, ut innuit S. Clemens lib. 2. c. 28. & 29. idcirco facta est illorum bonorum partitio, & cuilibet data sua competens portio, per quam non fuit mutata, nec potuit mutari natura illorum bonorum, quin sit Christi; nec tolli onus intrinsecè annexū, ut non expendantur in alios usus quam propriae sustentationis, & pauperum. Vnde sicut quando aliquod praedium commune multis, habet obligationem soluendi aliquam pensionem de fructibus eius, si in illos multos sit diuisum, quilibet est dominus suę portionis, cum onere tamen annexo soluendi partem talis pensionis. Nec diuisio potuit hoc onus, quod erat impositū prædio, euertere, aut mutare. Ita quando

bona ecclesiastica erant cōmunia, habebant annexum hoc onus, ut ministris honestè sustentatis, quod reliquum esset in opera pia consumeretur, (vt omnes Doctores fatentur) quare post diuisionē idem onus adhuc iniunctum habent. Et ideo falsum est, quod portiones fabricæ, & pauperum, sint omnino liberæ. Tum quia tales illi redditus, hospitalibus, & fabricæ applicati, nequeunt in usus profanos expendi: tum quia si portiones Episcopi, & beneficiariorum perirent, siue adeo nimis extenuarentur, quod non sufficerent ad eos alienados, posset iure ex portionibus pauperum, & fabricæ defundi supplementum, arg. cap. Ad audientiam de eccles. ædific. veluti è contratio Innocentius III. decreuit, ut fabricæ in necessitatem adducantur, posset Episcopus cum maiori parte capituli, etiā minore repugnante, è portione capitulati applicare necessaria, in cap. fin. de his quæ sunt à maiori parte capituli: quæ determinatio Pontificis nō videretur iusta si canonici essent ita plenæ, & absolute domini portionis, quæ eis ex dictis fructibus cōtingit, ut sunt de patrimonialibus, cum de his cogi ab Episcopo nō possint ad subueniendum fabricæ necessitati.

Nec valet illud, quod adjicitur de consulibus, & decurionibus. Nam horum stipendia, non dantur cum annexo onere distri-

RESP. CAS. CONSCIEN.

buendi alijs, sicut dantur beneficiarijs sua stipendia, cum hoc onere, quod habent ecclesiastica omnia bona annexum, ut superfluum diuidatur in pauperes.

Non item refragatur quod c. i. de cler. nō resid. dicitur, beneficiarios qui non intersunt horis, non effici dominos distributionū quotidianarū: significās à cōtrario sensu, fieri dominos illarū, qui eis intersunt. Iam autem dominū alicuius rei posse ad libitum de ea disponere, absque ullo restitutionis vinculo, colligitur ex l. Si quis vi. §. Differentia. ff. de acq. poss.

Respō. illud, beneficiarios esse dominos si torū redditū, intelligēdū esse de dominiorestricto, & obligato ad erogandū superflua pauperibus, non autē de dominio absoluto, & prorsus libero: sūt enim veluti œconomi, & dispensatores illorum reddituum, ad erogandū quod supererit pauperibus.

Non etiam contradicit si dicatur, beneficiariū qui non habet patrimonialia, quibus sua debita soluat, debere imo cogi posse ad solvendū creditoribus de redditibus suis. vt patet c. Peruenit. de fideiuss. id quod tamen nō liceret, si huiusmodi redditus essent pauperū; cū nemo per res, quae non sunt suā, possit satisfacre soluēdo alteri. arg. c. Forte, & cap. Denique, 14. q. 5.

Respond. quod beneficiarius, quando non habet aliūde quibus

solut, connumeratur inter pauperes, & ideo potest ex redditibus sui beneficij capere, tanquam pauper, id quod sufficit ad debita soluēda. Neq; ob hoc ipsius beneficiaij creditores preferuntur pauperibus, sed ipse beneficiarius, se ipsum ut pauperē prefert alijs pauperibus quatenus à iure est sibi cōcessa facultas distribuēdi, & applicādi superflua illis pauperibus, quos ipse elegerit, & eligēdo inter alios pauperes primo se ipsū, seruat ordinē charitatis, cap. Si non licet. 23. q. 5.

Neque item repugnat, quod in extrauag. Suscepi, in tit. ne sede vacan. approbatur consuetudo, vt beneficiarius percipiat post mortē redditus beneficij primi aut secūdi anni; ex quo videtur approbari cōsuetudo quod beneficiarij testari possint de fructibus primi, aut secundi anni post mortē suam perceptis: vt tenet Ioannes Andreas communiter receptus. in cap. Nemo plus iuris. de reg. iur. lib. 6.

Respō. ex illa extrauaganti, tale non colligi, & dato quod colligeretur, intelligēdū id esset de cōsuetudine testandi in pios v̄sus, & non in profanos, vt Zenzelinus in glos. eiusdem extrauagantis habet qua; est Ioannis 22. & citatur in tit. de ele&t. Quo sit vt hæredes beneficiarij defuncti, si accipiunt dictos fructus alio titulo, quam quia vere pauperes, aut vt debita defuncti ex illis soluant, vel in recompēsatio-

sationem bonorum patrimonialium, quæ defunctus in utilitatem ecclesiæ conuerit, non solum peccant mortaliiter, sed restitutionis onere premūtur. Vnde etiam colliges, quod nunquam beneficiarius quamvis Cardinalis, habēs facultatem testandi, potest disponere vel legare in alios quam in pios v̄sus; alias ille damnatur, & hæredes si diuites sunt, non debent absolui nisi restituant. Tum quia impendere redditus ecclesiasticos in v̄sus omnino profanos, est contra legē naturæ, & ideo ad dispensandum in hoc tanta requiritur causa, quanta ad disp̄sandū in alijs legibus nature, alias dispensatio, est in foro conscientiæ nulla, cap. Nō est, de voto, & cap. Quando, de iure iur. Tum quia cum prædicta facultas sit priuilegiū, & operari possit effectum testandi ad v̄sus pios, nō debet contra ius commune alium magis exorbitantem operari, scilicet testandi ad profanos, arg. cap. Porro, de priuileg. & c. i. de rescrip. vbi diffusæ Decius col. 5. Tum quia cum impendere ecclesiasticos redditus, in laicales v̄sus sit peccatū, & in pios v̄sus, sit charitatis, & iustitiæ opus, dicendū est facultatē illā datā à Papa cōcēdere potius nō delictū, quā delictū. cap. 2. de reg. iur. l. Si procurator. ff. de condit. indeb. l. Merito. ff. pro socio.

Nec obstat dicere, quod quamvis decimæ, oblationes, & cætera

bona, seu redditus ecclesiastici, sint iure diuino, & naturali impendēda operibus pijs, per cōsuetudines tamē, & leges ecclesiasticas determinari potest, quæ quātitas horum reddituū debeat illis operibus applicari, & quæ ad honestam sustentationē beneficiarij: cui determinationi standum in cōscientia erit, adeo quod vltra id, quod est applicatum huic, vel illi pio operi, non erit iam illicitum applicare quod superest alijs quibusuis operibus etiam profanis.

Repond. quod illæ solæ determinationes legum diuinarū, & naturalium valent, per quas nō euertuntur, & tolluntur illæ, sed potius adiuuantur, & determinantur, vt legem naturalem de puniēdo criminis, quæ lex humana iuberet crimen esse præmio, & honore afficiendū, nō declararet, sed destrueret. Et legem diuinam de confitēdo Sacerdoti, quæ lex humana præciperet confiteri Angelo, non declaras sed euertēs diceretur: Ita lex, vel cōsuetudo humana, quæ præciperet bona ecclesiastica impendi posse in v̄sus profanos, & alios ab his in quos lex naturalis, & diuina de impēdēdis cis in opera pia mādar, esset non adiuuans, & determinans, sed omnino destruens, & euertens: bene tamē posset determinate, vt distribuerētur, & impenderentur in v̄sus pios, in hos, aut in illos, pios tantum. Quando-

Hh 3 quidem

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

quidem nullus Monarcha, nec etiā Papa, potest sine iusta causa mutare voluntates disponentium, & legantium res in vsum pium, vt conuertantur in vsum profanum, nec potest dare facultatem alicui, vt rebus in vnum vsum dicatis, vtaur in alium contrarium vsum, vt habetur in Clement. Quia continet. de Relig. domib. & cap. 1. de probat. leg. Legatam. ff. de admin. rer. ad Ciuit. pert. leg. Testamenta. Cod. de Testam.

Ex quo deinde colliges, quod & si consuetudo testandi ad opera pia de redditibus ecclesiasticis, es-
set præscriptibilis, & præcripta for-
tè sit in Hispaniæ partibus, consue-
tudo tamen testandi ad prophana
pro libito, cum sit iuri naturali, &
diuino contraria, nequaquam pre-
scribi potest: imo experientia ipsa
satis compertum habemus, eas fa-
milias, quæ ecclesiasticis redditibus
accueuerunt, cito & grauiter
corruisse, & foeminas quæ ex talibus
redditibus splendidè dotatae
fuerunt, vt vltra conditionem
suam viris altioris ordinis nube-
rent, despici tandem, ac odio ha-
beri, & pœnas pro clericorum do-
tantium peccatis luere. Vide Frat.
Ioannem Bromiardum in summa
prædicantium. littera P. xij. Ant.
41. Nauar. tract. de redditibus ec-
cles. q. 3. Monit. 17.

Dubitabit tamen confessor, vnde
debeat beneficiarius male im-

pensa restituere, cum nihil habeat
nisi ecclesiasticos redditus, qui
semper sunt debiti operibus pijs,
& ex eo, quod est alteri debitum,
non possit fieri restitutio.

Respondemus, quod si bene-
ficiarius habet bona patrimonia-
lia, vel quasi patrimonialia, debet
ex illis tantum restituere pauperi-
bus, quantum ex ecclesiasticis red-
ditibus impendit in vlos profanos,
& illicitos, quod si patrimoniali-
bus caret, tūc restituat de eo quod
acquirere potest parcus viuendo,
aut de illo quod merebitur vltra
suam competentem sustentatio-
nem, inferiendo multo plus be-
neficio, quam sit alijs obligatus:
vel de eo, quod per industriā suā,
donationes, ac vltimas voluntates
obtinere potuerit: siue de illo,
quod recuperare valet ab his qui
bus male, & iniustè dedit. arg. cap.
Si quis presbyterorum. de rebus
eccles. non alienan. & docet Caiet.
2.2.q.185.art.7.

Quod si deniq; quis petat, quā-
tum ex beneficij redditibus possit
beneficiarius accipere pro hone-
sta, & conuenienti sustentatione,
ita vt omne quod reliquum fuerit,
pauperibus erogare teneatur?

Respondemus, id prudentis vi-
ri, & timoris Deum indicio esse
æstimandum, pésata qualitate per-
sonæ, alimentorum penuria, cir-
cumspēcta etiam virtute animi,
litteratura, gradu doctorali, & me-
ritis

titis etga sedem Apostolicam, vel aliam ecclesiam particularem, seu Rempublicam Christianam, attēta, item complexione delicate beneficiarij, hospitalitate fieri solita, moribus hominum illius regionis quoad esum, potum, vestitū, habitationē, & medicinā, ita vt non solum possit viuere honestē, sed etiam decenter, vt ait Glos. cap. i. de statu Regul. lib. 6. verb. Penuria, & diffusē declarat Nau. miscellaneo 6. de oratione. Multa, enim quę per iustitiā debētur, nec quantitas praeclit scitur, posse & debere arbitrati, & determinari iudicio viri prudentis, docet D. Tho. 2.2.q. 185. ar. 7. & quolib. 6. ar. 12.

CASVS VIGESIMVS

Sextus.

Dominicus Parochus, certo non uit Antoniū falsa quadā suspicio-ne suasum, omne cōsiliū inire de vxore interficiēda, cui homicidio cū facili admonitione potuerit obuiare, id tamē nō præstitit, eo quia natura pi- ger, & de rebus alienis parū sollici-tus: perpetratō nūc vxoricidio sit sibi ab aliquibus scrupulus quod illi non occurrerit, cum facile posset, & solus id nouissem.

Queritur an in irregularitatē in-ciderit, & a quo absolui valeat?

In casu præsenti, sunt qui pu-tent, hunc Parochum in irregu-laritatem incidisse.

Tum quia ratione sui officij te-nebatur consulere animę tam mu-lieris, quę forsan erat tunc in malo statu; quam mariti, qui vxorem iniustè occidendo, peccabat morta-liter. Et ideo quia ei constabat de iniusta occisione, cui ex Parochiali munere tenebatur obstante, & illa non impediuit, effectusque est se-quutus, videtur in irregularitatē incurrisse. arg. cap. Sicut dignum, de homicidio. §. Illi etiam, vbi di-citur, qui potuit hominem libe-rare à morte, & non liberauit, eum occidit, & infra: nec caret scrupu-lo societatis occultæ, qui manife-sto facinori non desinit obuiare.

Tum quia, et si omissione operum charitatis, obligantis etiā ad mortale, non inducat pœnata irregularitatis, omissione tamen operum iustitiae, illam inducit, quando ex tali omissione sequuta est defor-matio. per text. in c. Tua de homi-cid. & cap. fin. eo. tit. lib. 6. & tradit cum cōmuni Nauarr. in man. c. 27. n. 221. Iā autē Parochus tenebatur non solum ex charitate, sed etiā ex iustitia, illud homicidium impedi-re, vt cui subditorum cura est spe-cialiter commissa.

Tum quia tunc aliquis dicitur velle aliquem effectum, & cōsen-tire in illum, quando vel illum di-rectē intendit, vel quando cū po-tuerit, & debuerit prohibere, non prohibuit; cap. Qui alios, de hæ-tericis, &c. Faciētis, dist. 86. vbi dici-

RESP. CAS. CONSCIENC.

tur, facientis culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare; scriptum quippe est non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt faciéibus, participes iudicantur. Cum ergo in casu proposito, desierit prohibere homicidium, quod prohibere facile potuit, & debuit, quia illi soli notum, & quia ex officio cura subditorum illi inest, videtur quod illud saltem indirectè voluerit, ac proinde sit irregularis.

Tādem in cap. Quante, de sent. excommun. qui videt clericū percuti, & non impedit cum possit, in excommunicationē incurrit, quia eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare: ergo à simili, irregularitatē incurret clericus, qui subditum suū permittit occidi, cum ambo sint pœna ecclesiastica, & respectus ille, qui est subditi ad prælatum quoad defensionem, est etiam prælati ad subditum. Adeo quod cum huiusmodi omissione, sit in ordine ad alterum, ac proinde contra iustitiam, videtur, quod ex homicidio sequito, contrahat, omittens impedire, semper irregularitatē. In hac opinione fuit Ioannes, quem Bernardus in d. cap. Quante, refert, & Sylvester, homicidium, 3. q. 5. §. Quintum Prælati. Et Glossa in ca. Significasti el. Primo. de homicidio, vbi ad hanc irregularitatē,

quæ ex homicidio prouenit incurram, sufficere arbitratur, culpā quamvis leuissimam commissiōnis seu omissionis: Et Caiet. 2.2.q. 64.art.4.putat sufficere negligētiā, quæ sit peccatum veniale, quæ videtur esse opinio D. Thom. eodem loco, & p.2.q.73. art.8. quā sequuntur multi alij ea ratione, quia peccans venialiter in non remouendo causam à qua homicidium sequutum est, videtur illud aliquo modo voluisse; nam aliter nullo modo interueniret peccatum, nec etiam veniale; cum veniale peccatum sit voluntarīum: idem Caiet. verbo Restitutio. in illa particula, Non manifestans.

Contraria tamen sentētia, quod iste Parochus non incurrit in irregularitatē, est nobis probabilior, & verior, quam habet Hostiēsis in Sūma de homicidio. §. Quia pœna. Archidiaconus in cap. Omnes. 17. q. 4. Tiraquel. in tractat. de pœn. remit. causa 44. Marian. Socin. in Repet. cap. Ad audientiam, q. 7. Summa confess. lib. 2. artic. 1. q. 32. Sotus lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 9. Couarr. in Clement. Si furiosus, par. 2. §. 4. n. 10. Alphonsus à Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 14. Nauar. in man. cap. 24. num. 16. & cap. 27. num. 23. & cap. Non in inferēda, 23. q. 3. Et Tabienna verbo Irregularitas. 2. §. 23. casum similcm contigisse Ferrarie, & sic decisum affirmat.

Addu-

Adducor ego in hanc sententiam, quia ad incurrandam hanc irregularitatem ob homicidium ex sola omissione, necessum est, quod illa omissio in primis sit mortalis, deinde, quod contrarietur legi iustitiae, hoc est ut non solum iure naturali, & diuino teneatur quis alium defendere, sed etiam iure legali canonico, aut ciuili, vt ex communis sententia probat Decius in l. Culpa caret. ff. de Regul. iur.

Et quod omissione, quae sit culpa mortal is requiratur, patet. Tum ex text. in cap. Quæsitum, de pœnitentijs, & remissionibus, vbi habetur, Clericos Græcos non fieri irregulares, si aliquando illorum incuria, & negligentia infantes eorum, in cunis mortui reperiantur: nisi talis negligentia fuerit studiosa, & affectata, quæ certè est peccatum mortale.

Tum quia irregularitas, quæ in homicidio etiam casualiter, & indirecte volito incurrit, est imposita non ratione dumtaxat significationis, sed ob pœnam illius delicti, iam autem cum pœna debeat proportionari culpar, iniustum videtur, quod tam grauis pena ut est irregularitas, quæ omnium ordinum viu priuat, imponatur proculpa veniali, neque enim solent leges, actus imperfectos, & leues, tam acriter punire. cap. Non afframus 34. q. 1.

Tum quia irregularitas, nata ex

delicto, non incurritur absque contemptu, unde à iurisperitis appellatur pœna contemptus. Panorm. in cap. Pastoralis. de Appellat. §. verum, num. 15. Domin. in cap. Solet. de sent. excommun. lib. 6. Felinus in cap. Rodulphus. de Rescrip. nu. 43. Nauar. in com. cap. Si quando. de rescript. Remedio 2. n. 7.

Ex quibus patet, quod si Parochi negligentia in non impediendo homicidio fuerit venialis, ex quadam solum naturali incuria, & pigritia orta, vel ex incōsideratione facti, quod non putabat ita celeriter euenturum, & non ex contemptu legis diuinæ, aut humanæ, non contraxit irregularitatem.

Quod si demus talem negligentiam esse mortalem, vt qui mulieri innocentis in extremo vitæ discrimine constitutæ, cum facile possit vltro subuenire omisit, nec ab homicidio liberauit, cū scriptura dicat Psal. 81. Eripite pauperē, & egenum, de manu peccatoris liberate, & Prouerbiorum cap. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. & ad Roman. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, vbi Glosa ait, consentire, est tacere, cum possit redarguere iniquitatem, nō adhuc fieret irregularis, cū præter negligentiam mortalem, requiratur, vt sit contraria legi iustitiae, vt inde pœna hæc irregularitatis contrahatur.

Tum

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Tum quia irregularitas ex delicto proueniens, non incurrit nisi tale delictum sit directe, vel indirecte volitum, iam autem actio alterius, ad quam ego efficienter non concurro, nuaquam sit mihi indirecte voluntaria, nisi ego potuerim, & debuerim illam imprimere, vt ait Diuus Thomas 1.2. q.6. articul.3.

Tum quia non obstante, vel tacente, vel non manifestante cū posse, si ad id non tenetur ex officio, peccat solum contra charitatem: hæc enim proximi dani, & malis obuiare nos precepit; sed ex transgressione charitatis nō imponitur pena exterior, & præcipue adeo grauis, vt est irregularitas: vnde communiter Theologi asserunt; non teneri ad restitutionem, non obstantem, vel tacente, vel non manifestantem, nisi quando tenebatur ex officio damnum proximi impedire: quia tunc solum agunt contra iustitiam.

Tum quia ad irregularitatem contrahendam ex homicidio, requiritur actus, qui sit illius causa; ita, vt sit actus positivus formaliter, vel aequivalenter: omissione autē illa sola aequivalet facto, qua non sit id quod debuit fieri; vt notat gl. in l. Si mora. ff. solut. matrimonio vbi appellatur factum, omissione traditionis dotis debitæ mulieri, & Bart. Alexand. & alij Iurisperiti, cum glossa l.2. ff. de verborū obli-

gationib. asserunt diuisionem illā Iurisconsulti, qua dividit stipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam stipulationem de non faciendo, & non dando, quia hic interuenit contractus iustitiae legalis.

Tum quia in cap. Si quis viduā dist. 50. vbi enumerantur omnes casus, propter quos ex homicidio incurritur irregularitas, nulla fit de non impidente mētio, sed solum habetur, quod si homicidij, aut facto, aut præcepto, aut confilio, aut defensione conscientius fuerit, & ad clericatum venerit, deijciatur, imò glos. ibi notat, quod velle homicidium antea quam fiat, & post factum gratum habere, nō inducit irregularitatem.

Tū quia Medicus, qui non vult curare infirmū, qui ob id ē vita discessit, & diues non pascens extremitate egentem, & fame mortuum: & si totaliter peccent, non tamen sunt irregulares, eo quod mors illa nō sequitur ex opere illicito legi specialis iustitiae, sed solius charitatis; omissione autē operum charitatis, sicut non obligat ad restitucionem damni sub sequentis: ita nec ad irregularitatem, quamvis talis omissione fuerit voluntaria, & cum desiderio mortis eius cui subuenire omittitur: vt doceat inter alios S. Anton. 3. part. tit. 28. cap. 2. Nauarr. in Man. cap. 27. num. 231.

Tū quia omittens impedire, & si præ-

Si præsumatur consentire; non tamen semper præsumitur auxiliari, saltem auxilio quod delicti participem illum directè efficiat, quod requiritur ad hanc irregularitatem contrahendam: Nam duæ præsumptioes speciales, non debent circa idem concurrere, præcipue ad augendum delictum l. i. Cod. de dot. promiss. Et notat Card. in cap. Quia circa de consang. Hoc autem fieret in casu præsenti, si nō solum consensus, sed auxilium, ex illa omissione præsumeretur.

Tū quia in capit. Petrus de homicidio voluntario, dicitur expresse quod non impediens homicidiū, quod nouit trahari, non fit irregularis eo sequuto, nisi quando ultra quod non prohibuit, dedit expressam causam, vel occasionē ut tale homicidium fieret, vbi gl. notat requiri causam, vel occasionem propinquam; rgum. cap. de cætero, & cap. Ad audientiam de homicidio.

Et confirmatur, per text. in cap. Quia præsulatus i. q. 4. quo loco declaratur clericum non esse irregularem quamvis parentes eius comprehéderint, & oculos eruerint, cuidam presbytero usurpan- ti illius Ecclesiam, eo quod absque sua voluntate, & sine eius consilio hoc sit per actum.

Tum quia veluti, ut incurritur excommunicatio cap. Si quis suadente 17. quæst. 4. non sufficit con-

sentire etiam malitiosè, si eius nomine percussio non fiat, nec aliquo modo annuat: Ita in casu nostro, irregularitas non incurritur, quamvis presbyter curatus, homicidium nō impediuerit, cum nullum profus ad id consilium, aut auxilium dederit, ac propterea qui solum non defendit, non delinquit iure ciuilis, nec punitur in foro exteriori, & tamen si præsumeatur auxiliari puniretur cap. i. de offic. deleg.

Ex quibus omnibus colligitur Parochum in casu nostro, ex sola omissione admonitionis faciendæ vxori illi, ad evitandum homicidium, non incidisse in irregularitatem, quia & si Patrochus ex officio, & de iustitia teneatur defendere subditos suos, & curam illorum gerere, ad hoc tamen non videtur obligari alia ratione, quam per administrationem sacramentorum argument. cap. Dudum de elest. & capit. Cum infirmitas de pœn. & remis. & declarat Caietanus 2.2. q. 174. artic. 8.

Et ideo si sciat aliquem furere, velle furari, non peccat contra legem iustitiae, nec restitutione est obnoxius si id non impedit, vel prohibeat, cum ex officio illi non incumbat cura boni temporalis publici, aut priuati, sed cura animatum: Nec est minister ad iustitiae vindictam, sed ad spiritualis salutis acquisitionem, agereque debet

RESP. CAS. CONSCIEN.

beat pro deducēdis ouibus ad cœlum, quarum est pastor, idque prædicando ac sacramentādo, nō autem accusando, aut denunciando.

Nec obstant in contrarium adducta. Ad primū enim quo dicebatur Parochum teneri ex officio cōsulere animæ tam mulieris, quam viri, qui sub illius cura vivunt.

Respondetur, teneri consulere illorum animæ per doctrinā, quādō laborant ignorātia eorum quæ necessaria sunt ad salutem, & per administrationem sacramentorū, quando illa petunt, & tunc solum peccant in officio, & tenentur de domino, quando vel omittunt docere necessaria ad salutem, vel denegant sacramēta petenti: omissione autem ex negligētia in alijs est peccatum contra charitatem proximi quia non tenentur ex debito officij, & iustitiae impedire omnia vita, & omnia damna: sed solum illa quæ ex ignorantia in rebus ad salutem necessarijs, & ex defectu administrationis sacramentorum potentibus obuenirent: Et cap. Si-
cūt dignum de homicidio: nō loquitur quoad restitutionem, & censuram, nisi de eo tantum, qui ex iustitia tenetur obuiare, & definiit.

Ad secundum dicimus, Parochum non teneri ex officio ad impedienda omnia mala suorū subditorum, sed illa solum, quæ præveniunt aut ab errore, aut à caren-

tia sacramentorum, tenetur enim ex officio tantum docere, & sacramenta ministrare, & exemplo pacere, vt habetur in Concil. Trid. sess. 23. cap. 1.

Ad tertium respondeatur simili-
ter, quod assumptum est verum
de eo qui potuit, & debuit debito
iustitiae prohibere, sed non autem
de eo, qui potuit & debuit debito
charitatis, vt est in casu præsenti.

Ad quartum desumptum ex-c.
Quanta de sententia excommuni-
cationis. Respondetur, primo
quod ille textus non loquitur de
irregularitate, sed de excommuni-
catione, quia peccarunt grauter
contra charitatem non impedien-
tes percussionem illā, publicè fac-
tam clerico: excommunicatio au-
tem non tantum fertur pro pecca-
tis contra iustitiam: sed etiam pro
mortali contra charitatem, & ma-
gis fundatur in præsūptione quo-
ad forum exterius, quam in vera
dispositione, & vero consensu co-
operatiuo, qui requiritur ad eam
incurrentem in foro interiori, vt
ait Nauarr. in manual. capit. 27.
numer. 232.

Respondetur secūdo quod ibi
agitur in casu, in quo delictū erat
notoriū, adeo quod quatuor con-
currebant, scilicet potestas impe-
diendi, obligatio id faciendi, com-
moditas eiusdē, & notorietas deli-
cti, hoc est manifeste cōstatbat il-
lud esse delictū, & manifeste erat
com-

commissū, his enim quatuor concurrentibus, non solum præsumitur consensus, sed etiam auxilium. At in casu nostro, non concurrebat notorietas delicti, & ideo causus decisus in dict. capit. Quantā nō potest ad nostrum deduci. Nauar. in Manual. c. 24. numer. 20.

Nec officit id quod additur, hanc scilicet omissionē esse in ordine ad alterum, ac proinde contra iustitiam.

Respondetur, duplīcēm esse iustitiam, vnam generalem, quae versatur in referēdo omnes actus virtutum in commune bonum. Aliā specialem, quae versatur circa res, & actus exteriores, & in reddendo debitum secundum æqualitatem, & huius iustitiae transgressio, non illius obligat ad restitutionē. Nec satis est, vt aliqua omissio sit ad alterum, ad hoc vt quis restituere teneatur, sed necessarium ultra est, vt consistat in non reddendo debitū legale secundum æqualitatem: Nā misericordia, pietas, liberalitas, modestia, religio, & cæteræ aliæ virtutes, quae iustitie sunt annexæ, & eius quasi partes potentiales vocantur; quamuis versantur in ijs quæ sunt ad alterum, differunt tamen à iustitia speciali.

Tum quod hæc principaliter, & immediatè occupatur circa res, & actiones exteriores ad reponendam, & constituendā in eis æquilitatem illius, quod formaliter, vel

virtualiter datur, & accipitur: Aliæ verò virtutes occupantur principaliter, & immediatè circa actus interiores, in mouēdo, vel moderādo passiones animi, licet minus principaliter, & cōsequenter movent etiam ad actus exteriores, vt ait Diuus Thomas 2. 2. quæst. 122. artic. 1. ad 4.

Tum etiam quia iustitia specialis, versatur in reddendo debitum legale. secundum æqualitatem: sed aliæ virtutes consistunt, vel in reddendo debitum morale tantū: vt liberalitas ac modestia, vel in reddendo debitum legale, sed non secundum æqualitatem, vt Religio, qua reddimus Deo debitum, & pietas qua exhibemus parentibus, patriæ, & sanguine iunctis nec nō virtute, & dignitate præminentibus, debitum cultum, & obseruatiā, vt ait Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 80. artic. 1. Et tamen nulla virtus præter iustitiam specialem, obligat ad restitutionem, vt docet Alexáder de Hales. cōmuniter receptus par. 2. quæst. 87. & Adrianus in 4. de Restit. quæst. 1. coll. 9. §. de currentibus cū fure. Sotus de iust. & iur. li. 5. q. 3. ar. 4. Nauar. in Tract. de redditibus Eccl. q. 2. mon. 3.

Ex his ergo omnibus concludendum est in casu præsenti, non contraxisse Parochum irregularitatem, & à peccato omisso admonitionis absolui posse per quemque confessorem.

RESP. CAS. CONSCIENT.

CASVS VIGESIMVS

Septimus.

Martha, de Mariti amore suspecta, secreto in adulterio illum deprehendit, ob quam causam sunt muli menses à quibus debitum coningale reddere marito obnixe petenti, renuit. Nunc veniens ad confessio nem rem omnem aperit, nec vult à proposito diuelli, nisi maritus iure iurando pollicetur, in simile peccatum iterum non lapsurum.

Queritur, an perseverans in dicto proposito non reddendi debitum, possit absoluiri?

Non defuerunt, qui dicerent, vxorem hanc, peccare nec absoluiri posse, denegando debitū marito petenti his adducti rationibus.

Tum quia Mulier, non potest, nec debet virum corrigerē factō, sed verbo; cū illa nō sit viri caput, sed ē contra vir caput mulietis, vt ait Apostolus 1. ad Corinθ. cap. 7.

Tum quod Christus Matthæi 19. non concessit facultatem diuortij nisi viro, propter adulteriū vxoris: Nec olim in lege veteri erat licitū vxori discedere à viro: quia maius nocumentum infert adulterium ab uxore perpetratum, quā à viro: vt quod in uxore, prorsus tollit proliis certitudinem, ob quā id quod concessum est viro, ne alienos filios nutriat adulteram di-

mitere, nō videtur cōcessum uxori, vt adultero viro debitum coniugale neget, quae negatio est quasi quoddam diuortium thori.

Tum quia vir, petendo debitum, videtur veniam de iniuria postulare: petenti autem veniam, ea deneganda non est.

Tum quia non reddendo debitum petenti, & nihilominus cū illo cohabitando, dat causam marito reincidendi in idem adulterium.

Tum demum, quia nullus potest auctoritate propria, vindictā de iniuria sibi facta sumere dicente Diuo Paulo ad Roman. 12. Non vos defendantes, id est vindicantes, si ergo vxor absque peccato posset denegare coniugale debitū marito adultero; ipsa profecto vindex esset suæ iuriæ.

In hanc sententiam videtur inclinare Paludanus in 4. sen. distin. 36. & Caietan. supra Matthæum capit. 19.

Hec sententia, quatenus ponit uxori in causa diuortij quoad thorum, siue in non reddendo debitum adultero marito, non esse viro parem: est plusquam falsa, fuitque Parisijs tamquam heretica dānata: contra eam est textus Innocentij cap. Christiana 32. q. 5. ubi ditur, quod Christiana religio, adulterium in utroque sexu, pari ratione condemnat. Et cap. Apostolus ea causa quæst. 7. ex Patr. Augustino lib

no lib. de bono coniugali, sic refertur, potest enim fieri ut vxor discedat ea causa qua dominus permisit: at si foemina licet virum suū dimittere propter fornicationis causam; quare Apostolus quando dixit, præcipio non ego sed dominus vxorem à viro suo non disceire, non addit excepta causa fornicationis, quod dominus permittit nisi quod similem formam vult intelligi. Id ipsum etiam expresse habetur ea causa, & quest. ex Diuino Ambrofio in cap. vxor à viro.

Probatur etiam ratione: Nam siquæ quale est ius in debito coniugali virtutis & vxoris: & Diuinus Paulus afferit, vxorem non habere potestatem corporis sui, sed virum: nec virum sui sed vxorem; sequitur partitum etiam iure teneri virum seruare vxori fidem, ut vxor viro. Quare si propter fractionem fidei, potest vir ab vxoris thoro diuertere, & ei debitum negare, ut ait Dominus in Euāgeliō, poterit similiter vxor ab adulterio marito diuertere, illaque coniugale debitum non praestare, cum æqualis obligatio fidei seruandæ, in utroque existat.

Nec obstat quod ius ciuile facultarem det viro, ut adulterā vxoret ad ultimum supplicium petere, & agere valeat: vxori autem contra maritum adulterum, hoc non concedit.

Respondemus, ius ciuile non tam æqualitatis mutuae fidei inter

coniuges rationem habere, quam honestatis, & subiectionis debitæ vxori, ac incertitudinis prolis: nā adultera vxor, falsos hæredes supponens, Rempublicam perturbat: cui perturbationi occurret, ius dedit marito illam accusandi: in foro tamen conscientia in quo frater fidei æqualitas expeditur, vxori idem ius denegandi debitum, ac marito conceditur.

Et quamuis maritus sit caput vxoris in gubernatione familiae, qui est finis secundarius matrimonij, sunt tamen ambo æquales in fide coniugali seruanda, qui est finis primarius, & ideo sicut naturali, ac diuino iure potest vir negare debitum vxori adulteræ, ita è contra vxor viro adultero, quatenus ratio ipsa dicitat ut frangenti fidem, fides frangatur eidem. Nec hoc est punire maritum, sed est uti iuri sibi concessio c. Peruenit extra de iure iurando.

Christus autem Matthæi 19, de iure solum viri egit, non quod idē vxori nō competat, sed quia cum Iudeis loquebatur apud quos quæstio orta erat, an in lege Euangelica liceret vxorem dimittere ijsdc pluribus de causis quibus in lege mosayca, & ita Christus Dominus respondens quæstio, inquit, non nisi fornicationis causa esse licitū viro, dimittere vxorem. Sed cum huiusc fidei seruandæ obligatio, sit tam in vxore, quam in viro par,

ob

RESP. CAS. CONSCIENC.

ob quam vir diuortium facere potest, tanquam manifestū reliquit vxori quoque idem ius patrocinari.

Quod si in lege veteri, non permittebatur repudium in alio quā in viro, hoc erat ad euitandum uxoricidium, ne Iudei uxores facile interficerent, quod periculum in feminis non erat.

Et licet adulterio petendo debitū coniugale, ab innocentia, videatur de iniuria venia postulare, non tenetur tamē innocēs iuri suo cedere, & illud reddere: quia reconciliatio fieri debet, saluo iure, & interesse debito parti, cū hoc spectet ad iustitiam, illa ad charitatem, & quamuis debeat dimittere iniuriā, potest tamen, & debet corrigerē culpam, vt ait D. Bonau. 4. sen. dist. 35. q. 2. Consilium tamen optimū est, vt persuadeatur à confessore innocentis, & maximè vxori, ad debitum reddendum marito. Tū quia per hoc, nullus iudicabit uxorem cōsentire in adulterio mariti, cum satis cōstet scēminas zelotypia vri. Tam quia nulla proinde maculatur infamia, cū nihil de uxoris honore detrahatur, mariti adulterium. Tū quia nullo se obijcit periculo incertitudinis filiorū, cū ipsa uxor sit quæ certissimos edit partus.

Quamvis igitur certum sit, coniuges esse in causa diuortij aequales, controversum tamen adhuc est; an ius hoc valeat in adulterio secreto?

Raymundus in sua Summa, verb. Matrimonium existimat, nō posse coniugem innocentem, denegare adulterio debitū, nisi quādo adulterium est publicum.

Tum quia vterque coniugum habet duplex ius in altero, nempe actuum petendi, & passiuum vt sibi reddatur, & ideo quamvis prius amiserit adulterando, nō tamē secundum; quando adulterium est secretum.

Tum quia crimen quamdiu latet, nō aufert possessorem à suo iure, & ideo cū maritus sit in possessione petēdi debitum, non perdit hoc ius per secretum adulterium.

Tum quia diuortium fieri nequit priuata authoritate, sed sola publica Ecclesiæ vt habetur in cap. Porro, de diuortijs. Iam autem denegatio perpetua debiti coniugalis, est diuortiū à thoro quod matrimonio magis aduersatur, quam diuortium à domo.

Hęc opinio est à veritate aliena. Et ideo ad præsentem casum dicimus, quod etsi in libera voluntate, & potestate uxoris, sit reddere debitū marito adultero, siue adulterium sit publicum, siue secretū, si tamen illud neget, nec reddere velit, non peccat, debetque à confessore absoluī, quantumvis in tali animo denegandi debitum adultero, perseveret.

Prium ex eo patet: Tum quia potest quilibet renuntiare iuri, & fauori

fauori suo, vt latè probat Panor. in cap. Si de terra, de priuilegijs.

Tum quia culpa non debet nocere innocentì, noceret autē plurimum si ob adulteriū à marito cōmissum perderet vxor innocens, libertatē, vel petendi vel reddēdi.

Tum quia maritus, quāuis adulter, non peccat petendo ab vxore, coniugale debitum, vt rem lícitā, quamuis peccet petendo vt iē debitam. Nā adulterium, tollit quidem ius exigendi seu cogendi innocentem, vt reddat debitum, sed non ius rogandi, vt si velit reddat, eo quod vinculum matrimonij persistit etiam post adulteriū: Nec Christus Dominus Matthæi 5. & Lucae 16. prohibuit facultatē innocentì ad reddendum, et si prohibuerit potestatem adultero petendi, vt rem prorsus debitam.

Secundum videlicet quod possit non reddere absque peccato, debeatque à confessore absolvi probatur.

Tū quia vxor, deprehendēs matritū in adulterio, certa iam est fidē sibi in coniugio datam fuisse à marito fractam, & ius naturæ concedit, vt frangenti fidem, fides nō seruetur. I.e. cū proponas, Cod. de patris, & cap. Peruenit, de iure iuri.

Tū quia, et si Christus Dominus non iussit, permisit tamen vt innocens, à thoro adulteri possit se diuellere ac separare, vt patet Matthæi c. 5. eo quod adulterium cum

bonis matrimonij repugnet, quæ sunt fides, proles, & sacramenti significatio, nempe vnius cum vna.

Tum quia innocens reddendo, fit bigamus, ac proinde irregularris, perditque statim ius petendi apud iudicem diuortiū, quatenus per redditionem, reconciliatur, & condonat delictum, & ideo cum non teneatur innocens hæc perpetui incommoda poterit iuste negare debitum adulteræ.

Tum demum quia, & si diuorciū à domo fieri nequeat absque iudicis autoritate, eo quod conjugem quē publicè sibi copulant, è domo expellere, sit publicū supplicium, & hoc nō nisi iudex publicus inferre valet, diuortiū tamen à thoro, cum solum dicat abstinentiam occultam, & priuatam ab usu coniugali; potest ob delictum occultum priuata authoritate fieri; cum hoc non sit punire subditum, sed corripere aequalem. Imo si maritus in tali secreto adulterio deprehensus ageret apud iudicem, quod vxor non vult illi debitum coniugale reddere, & sic quia hæc non potest adulterium probare, cogeretur per censuras debitū soluere marito, posset innocens vxor in foro conscientiæ non parere dictæ sententiae; absoluendaq; à confessore esset quamvis debitū reddere nollet, & ratio est, quia illa sententia, et si in foro exteriori sit legitima, tamen cum fundetur in falsa

II præsum-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

præsumptione, nempe quod maritus non sit adulter, non ligat in foro animæ, in quo veritati statur; ut declarat Sotus in 4. dist. 36. q. 1. ar. 3. §. Alia est ambiguitas.

Fatemur tamen persuadendum esse coniugi innocentem, & præcipue vxori, ut marito quāuis adultero, debitum non deneget; tum quia sic vir, facilius emendabitur, & ab adulterio recederet: tū quia illa debiti negatio, tantum abest, ut cedat in remedium viro, ut potius occasionem præbeat maioris præcipitij, eo quod nutritur ita odium erga vxorem, & crudeliores indies fiunt in ipsas mariti. Quod si huic persuasioni non acquiescat vxor, cogi a confessore nequit per subtractionem absolutionis, nisi forte id faceret ex odio, seu vindicta; quæ diuersa est circumstantia ab illa qua vult ut iure suo, hoc enim semper licet. S. Anton. 3. par. tit. 1. c. 2. §. 8. Caiet. tom. 1. Opusc. tra. Et. 31. Respon. 4. D. Bonaventura distin. 35. Summa Hostiensis tit. de diuortijs Sylvester verb. Debitum coniugale. Atmilla eo. §. 4.

Quod si quis inquirat, An sola suspicio de adulterio sufficiat ad hoc, ut innocens coniux debitum negare possit?

Respondemus, suspicionem nō sufficere, sed requiri scientiam, hoc est talem certitudinem, qualis si in iudicio constaret, & probari posset, diuortium iudicaretur. Ut pu-

ta si adulter in cubili cum adultera est deprehensus, vel in loco suspecto visi amplexari.

Nec obstat illud Divi Hieronymi super Matthæum cap. 19. relatum in cap. Dixit Dominus. 22. q. 1. quod ubique fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur.

Dicimus enim hoc non ita intelligi, quasi sola suspicio sufficiat (ut ibidem notat Glosa) ad diuortium a thoro seu domo faciendum: sed quod sufficiat ad inquirenda legitima testimonia, quibus veritas adulterij probetur: vel intelligitur de suspicione vehementissima, quem legitimo testimonio equipollat: ut notat Sotus in 4. distin. 36. art. 3.

Si rursus petatur utrum adulter secretus, interim quod alter coniux nihil de adulterio nouit, debitum petere ab innocentem absq; peccato possit: & ratio dubij inde oritur quia statim ac fidem fregit, videtur perdidisse ius petendi debitum.

Respondemus, quod potest, non modo petere precando, sed cogendo: quia nemo tenetur extra sacramentalem confessionem esse sui ipsius accusator, vel suum prodere crimen, & ideo non debet adulterio priuare iure petendi debitum, sed a iudice vel a coniuge innocentem priuandus erit: quo sit ut quamdiu non priuat, & crimen latet, possessionem habeat eiusdem iuris

iuris; vt ait Sotus in 4. dist. 36. q. 1. ar. 3. §. vtrum vero vxor.

Adde quod pœna illæ, quarum exequitio ita constituta est in potestate iudicis vel partis, vt quamvis iudex vel pars nouerit aliquem incidisse in illas, ex illa sola scientia reus nō punitur, sed requiritur veterius actio exequitiva; nō incuruntur ipso facto; exempli gratia, si quis filius naturalis seu adoptivus, patrem suum secreto offendat, nō statim perdit hereditatem paternam sed est priuandus: quia patre etiam sciente illam offensam, potest si velit non priuare filium hereditatem; idem est in alijs conuentionibus, & pœnis, quæ non sunt censuræ ecclesiastice: hæ enim quia comitantur factum, nec pendent à voluntate iudicis vel partis exequentis, ideo incuruntur ipso facto. Cum ergo innocens, sciens etiam alterum coniugem adulterum, possit illi reddere debitum, sequitur nō esse adulterum secretum, ipso facto priuatum sed priuandum; vt egregie declarat Caietanus tomo 1. Opusculorum tract. 31. Resp. 4.

Ex quo colligit confessor, quod si forte vxor reperto marito in adulterium ante vel post, ipsa quoque adulterata est ita tamen secreta, vt talis adulterij nec maritus sit conscientis nec ipsum probari possit: adhuc potest absq; peccato si velit nō reddere debitum marito & ratio est, quia cum mariti adulterium

sit, vxori notum, potest ipsa, auctoritate à iure diuino sibi concessa, priuare maritum debito petendi: At vero cum adulterium vxoris sit omnino secretum, non priuatur ipso facto coniugali iure, sed est solum priuanda, & ideo cum ad hæc pœna debiti reddendi vel petendi requiratur exequitio, & hanc nullus teneatur in se ipsum exercere, & agere, idcirco ipsa vxor, tuta conscientia quousque nō priuatur, potest tam non exigere, quā non reddere si vult. Et quamvis Magister meus Nauarrus videatur contrarium innuere in suo manuali, cap. 22. num. 23. §. septimo: vbi ait, adulterantem ipso iure perdere ius exigendi debitum: hoc tamen intelligendum est, quando adulterium vel est publicum, vel notum certitudinaliter innocentis, sicut enim tunc absolutus est innocens à vinculo reddidi debitum, ita adulterum est priuatus potestate exigendi, vt debitum quamvis possit petere vt licitum. Non autem intelligitur de adulterio ita occulto, vt innocentem latet: nam per hoc non priuatur ipso facto iure petendi, & exigendi, sicut nec ipsa vxor ignorans omnino tale adulterium, potest in conscientia denegare debitum, quia non est absoluta statim à iure reddendi, vt satis declarat Caietanus, vbi supra, quem idem Nauarrus colo citat, & se sequi asserit: quare si adulterium omnino latens,

RESP. CAS. CONSCIENT.

non absolvit innocentem à iure reddendi in conscientia, vt omnes concedunt, non etiam priuabit ipso facto à iure, & potestate petendi, quia quilibet potest tuta conscientia petere, quod alter tenetur in conscientia illi reddere, vt sibi debitum.

Adde quod si adulter, statim ac adulterium commisit, ad cōfessorem accedat, & antequam in domum reuertatur confiteatur sacramentaliter, & absoluatur, potest tunc absque villo peccato debitum ab innocēte exigere; quia per pœnitētiā, & absolutionem occulti adulterij, reponitur apud Deū in eodem statu, ac si adulteriū non commisisset vt omnes fatētur: igitur cum pœnitentia, & absolutio adulteri non possit facere coniugem innocentem, de absoluto à reddendo debito, ligatum ad reddendum, quia pœnitentia, solum operatur circa pœnitentem, non circa alterum, & pœnitentia non tollit actionem. 33. quæst. 2. capit. Admonere, & multo minus exceptionem, sequitur apertissimè quod in adulterio occulto sicut tenetur innocēs reddere debitū post pœnitentiam adulteri, ita etiā tenetur secundum rem ante talē pœnitentiam, ac proinde non esse adulterum statim in conscientia priuatum iure exigendi, id quod ab vxore debitum est sibi reddi. Sed priuandum esse, aut à iudice

quando est publicum, aut ab vxore, quando de eo est certa.

Nec valet si dicatur, quod notitia sive scientia de Adulterio, non absolvit innocentem à debito, sed factum ipsum ex notitia sua, quādoquidem Christus Matthaei 5. exceptit à precepto non dimitendi vxorem, fornicationis causam, & non fornicationis cognitionem.

Respondemus, quod fornicatio dat quidem ius innocentī, quose ipsum possit absoluere in foro conscientiae debito: sed tamen, vt se absoluat in actu, requiritur notitia facti: sicut machinatio filij in patrem, dat ius patri, vt possit exhaeredare filium; exhaeredatio tamen in actu, requirit notitiam actualē dictæ machinationis.

Non etiam valet si quis arguat, quod quemadmodum qui reueraes contraxit alienum, quāuis creditor id probare nesciat, vel id ignorat, debitor nihilominus est: ita, qui fidē matrimonij fregit adulterando, quāuis coniux innocens id nesciat, petere debitū non poterit.

Respondemus, similitudinē esse omnino disparem: nam contra hēs as alienum, tenetur restituere, & est debitor, non ob pœnā delicti, sed quia est inuitus possessor, & semper talis fuit, fundatur enim illud debitū in precepto negatio, quod est, non furtum facere, obligante pro semper, & ad semper. At vero diuortiū à thoro, seu reddere debi-

debitum coniugale, nec illud exigere, est poena consequens adulterium, & tale diuortium non obligat pro sepe & ad sepe, sed quando innocentis vult, & prout vult, & ideo illa solutio debiti æris alieni, cu sit precepta, & non sit penalitatis, sed sit ipsam culpa, non requirit alium exequutorem: secus de redditione debiti coniugalnis, hoc enim non petere, imponitur fornicanti ut poena, qui à die contra eti matrimonij semper fuit in iusta possessione petendi, & sibi reddendi. Innocenti autem conceditur licentia ut non reddat, sed non precipitur, quod non petat, sed id relinquitur in suo arbitrio. quare talis poena, cum requirat exequutorem, requirit etiam in exequatore cognitionem delicti, ob quam illa imponitur, & ideo per adulterium quod prosus latet, non perditur ius exigendi debitum.

Nihilominus tamē scito ab innocentibus alterius coniugis adulterio, si vult reddere debitum, vel hoc ab adultero petit, fit statim reconciliatio, & fidei fractæ condonatio ita ut nequeat postea innocens, debitum denegare, nisi adulterio de novo in adulterium relabatur: reconciliatio enim reducit contractum in suum pristinum vigorem, ac si nulla esset illocusque, fornicatio commissa, ut dicitur in capitul. Si quis, & cap. Quod autem 23. q. 1.

Reliquum iam est, ut rationes,

quibus Raymundi opinio corroborari videbatur, dissoluamus. Et ad primam respondemus, quod cum coniux per adulterium priuari possit iure quod habet ad exigendum debitum, in poenâ sui adulterij, & diuina lege hæc potestas priuandi data sit parti innocentis: inde est quod innocentis quomodoque constet ei de adulterio, potest uti hac potestate, & proinde denegare debitum adultero, quamvis non publico, & illa denegatio est quasi priuatio iuris petendi: unde quanvis innocentis deficiat ius probandi, non tamen deficit ius negandi, & sicut per adulterium scitum perditur ius exigendi, ita innocens solvit a vinculo reddendi: sunt siquidem ista quasi correlativa.

Ad secundum dicimus, quod crimen adulterio non priuat ipso facto adulterum iure exigendi, sed est priuadus, vel a iudice vel a parte, & ideo quamdiu est omnino latens, non amittit adulterio possessionem in qua est exigendi, sed quam primum constat parti potest ab innocentibus priuari, & de facto priuat iure petendi, quando non vult reddere: illa enim non redditio, est quasi sententia priuatiua possessionis, & iuris in quo erat adulterer.

Ad tertium Respondemus, duplex esse diuortium, unum publicum, quod est demissio, seu expulsio a domo seu cohabitatione: aliud

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

secretū, quod est demissio quoad thorū, hoc est, ab amplexibus abstinere, debitumque petēti dene-
gare. Primum illud diuortium, ne-
quit fieri autoritate priuata, sed
requiritur iudicis ecclesiastici sen-
tentia, quia publicum supplicium
nemo nisi publicus iudex inferte
valet. At illud secundum diuortiū,
cum dicat solum occultam absti-
nentiam, & priuatam ab vīu con-
iugali, potest autoritate propria
fieri, dante diuina lege Matthæi
quinto ad id authoritatem, vt la-
te probat inter alios Diuus Bona-
uentura, in 4. distinc. 35. quæst. 3.
Gabriel ibi. q. 1. concl. 1. Sotus ibi.
q. 1. ar. 3. concl. 1.

Concludimus igitur Martham,
posse tuta conscientia denegare si
vult debitum marito in adulterio
deprehenso, suadendam tamen vt
non neget; cui suasioni, & consilio
si non acquiescat, sed perseueret in
dicto proposito negandi; posse &
debere absolvi.

CASVS VIGESIMVS Octauus.

Marens quibusdā imposuit ser-
vitoribus suis, vt Ioannem in-
terficerent, & statim fugerent: dat à
illis pecuniarum summa; isti non mo-
do homicidium commiserunt, verum
etiam centum scuta que in bursa
Ioannis inuenierunt furati sunt; cu-
ijs farti nunc conscius Marcus, &

quod eo inuito sit perpetratum, cu m
homicidiarijs agens nec illos ad de-
bitam restitucionem inducere va-
lens, ad Confessorem pro consilio pe-
tendo accedit.

Queritur: An in conscientia astrin-
gi Marcus debeat, ad centum illa-
scuta restituenda?

IN casu præsenti facile quis exi-
stimare forsū posset, teneri Mar-
cum ad restitucionem horum scu-
torum.

Tum quia omnis malefactor,
tenetur ad resarcendum interesse
damni, etiam extrinseci. leg. qui ta-
bulas, & l. Is cui. §. fin. ff. de furt. Et
glos. recept. in l. 1. verb. casibus, &
verb. consequēter, de sent. que pro-
eo quod int. prof. §. Tum quia, in
cap. In tua causa. de iniuria, & dā-
no dato habetur, si tua culpa dam-
num datum est, iure te super his fa-
tis facere oportet. Cum ergo hoc
furti damnum causatum sit ex cul-
pa homicidij iussi à Marco, videtur
astrungi debere ad illud satisfaciē-
dum. Argumēto quod qui damni
causam vel occasionem dat, dam-
num deditur 23. quæst. 5.
cap. De occidēdis. & cap. Cum
homo. 26. quæst. 6. Tum quia mā-
dans tenetur ad omnia in quibus
mandatarij excedūt fines mādati,
vt cap. fin. de homicidio, lib. 6. vbi
dicitur quod mandans verberari,
licet prohibuerit mutilari, vel oc-
cidi, tenetur tamē si mutiletur vel
occida-

occidatur, & efficitur irregularis
quatenus illud præcogitare de-
buisse.

His tamen nō obstantibus, re-
pondendum est, quod si Marcus
neque ea intentione homicidium
præcepit, vt tales pecunia & furto ac-
cipierentur, neque de eis furandis
quidpiam cogitauit, ad eas resti-
tuendas nequaquam obligatur in
conscientia.

Tum quia damnum, quod nul-
lo modo est volitum, non est resti-
tuendum; iam autem illud furtum
non fuit à Marco volitum in se, &
directè, vt satis patet. Nec etiā fuit
volitum in causa, eo quod homici-
dium illud non est ex se directum,
& ordinatum, in tale furtum, nec
habent hæc duo delicta, inter se
necessariam connexionem, ita vt
vnum sequatur, aut dependeat ex
natura sua ab alio, velut effectus à
causa: à diuersis autem, non fit illa-
tio. I. Papinianus, ff. de minor, &c.
Ad audientiam, de decimis.

Tum quia, vt quis teneatur ad
restitutionem damni, requiritur
necessario, vt concurrat ad actum,
quo infertur damnum, & aliquid
re vera efficiat pertinens ad illum
actum, quo proximo nocetur; ita
vt non solum sit causa sine qua
non sequeretur effectus, sed sit
causa positiva, vera, & efficax; vt la-
tè probat Sotus, lib. 4. de iust. &
iur. quæst. 7. concl. 4. & Michael
Salon in 2.2. quæstion. 62, artic. 7.

controuersia prima; vbi assertit re-
gulam esse ab omnibus Theologis
receptam, quod causa sine qua nō,
nō est vera, & propria alicuius actionis,
& effectus causa, maximè
in moralibus: Sed ea, quæ concur-
rit, & efficit aliquid. Cum igitur in
hoc furto concurrerit Marcus tan-
quā causa sine qua non, & non vt
causa per se, & efficax, sequitur nō
esse obnoxium restitutioni.

Tum quia si isti seruatores, ultra
illatum homicidium, detraxiissent
postea de honore, & fama occisi,
vel illius filiam deflorassent: non
teneretur Marcus ad recompen-
sanda alia damna, quam homici-
dij, non autem infamię damna aut
deflorationis: cum nec ista fuerint
ab eo iussa, nec volita, nec præcogi-
tata, & sint prorsus diuersa, & sepa-
rata ab homicidio: ergo à simili in
casu nostro Marcus nō tenetur de
furto. Arg. I. Qui iniuria causa. ff.
furt. vbi habetur quod qui iniuria
causa ianuam effregit, quamvis inde
per alios, res amotæ sint, non
tenetur furti, eo quia maleficia, vo-
luntas, & propositum delinquen-
tis distinguunt. cap. Cum volūtate.
de sent. excom.

Tandem qui ex odio interficeret aliquem, & postea sciret illū
habere multa debita, non tenere-
tur ad ea persoluenda creditorib-
us, quia & si nocuerit eis indi-
rectè, non tamen cum iniuria, eo
quod non fuit sua intentio ad tale

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

nōumentum directa, nec aliquo iure, aut iustitia arctabatur hic euītare debita illorum, vt late probat Michael Salon. in 2.2. q.62.artic.2. 8. controuersia, fol.198. Ergo multo minus tenebitur Marcus ad restituendum furtum per homicidas illo inuito commissum. Ita tenet Caiet. 2.2.q.62.art.7. Medina Cod. de restitut. q.7. Sotus lib. 4. de iust. q.7.art.3. & Michael Salon in 2.2. q.62.art.2. oētia controuersia.

Nec obstant ea quæ initio sunt in contrarium adducta. Procedit enim de causante verè, & efficaciter damnum, non autem de causa sine qua non. Cum enim in iubete, & cooperante respectu alicuius damni, reperiantur duo: Alterum quod se habet tanquam affirmatio, videlicet realiter, & verè concurrere seu efficere: Alterū quod se habet veluti negatio; nempe si ne ipso non sequi effectum: Ratio cause non est sumenda ab hac negatione, ita vt illud dicatur causa, qua non concurrente, effectus nō consequeretur, sed suscipienda est ratio cause ab illa affirmatione, quæ est concurrere, seu efficere: Adeo quod causam damni dans, & vniuersaliter sociis, & complex, tunc solum teneretur damnum restituere, quando in actione damnificante aliquid efficit, quod per se attineat ad talem actionem; securus est in casu præsente, in quo Marcus præcipiens homicidium,

non concurrit efficaciter ad furtū, per accidens, & præter suam intentionem sequutum.

Quare primum, & secundum argumentum valet in malefactore cuius culpabilis actione, sicut verè, & efficaciter causatum damnum. Tertium autem argumentum cōcludit in casu, quo quis potuit, & debuit illud nōumentum præcoigitare, securus autem est in casu quo non potuit præuideri, quia de raro contingit.

CASVS VIGESIMVS

Nōnum.

Franciscus audiebat publicari bullam, qua datur confessoribus authoritas absoluendi in foro conscientiae, seruata consueta Ecclesia forma, & alijs de iure seruandis, illos qui extra statum ecclesiasticum deferentes frumentum in excommunicacionem sedi Apostolica reservata inciderunt; hoc crimen antea cum non commiserit: nunc praetextu bulle & sub spe obtinende statim absolutoris, non modo frumentum, sed multa etiam alia prohibita extra statum ecclesiasticum vendenda detulit.

Queritur: utrum vigore dictæ Bullæ absolui debeat, & sub qua ecclesiæ forma?

Dico: Casus præsens requirit: vnum est, an peccatis spe bulle, & sub confidentia absolutionis

ac

ac indulgentiæ consequendæ, pos-
sit vigore dictæ bullæ absolui, &
indulgentiam consequi. Alterum
est, quo pacto sit absoluendus ex-
communicatus, aut suspensus, quā-
do in facultate dicitur, ut absoluti
debeat sub forma Ecclesiæ, & ser-
uatis de iure seruandis.

Quod ad primum spectat, mul-
ta sunt quæ neganti parti fauent,
quod scilicet absolui nec possit
nec indulgentiæ sit particeps. Hæc
autem sunt potissima. Tum quod
privilegio ac cōcessione indignus
reditur, qui illo abutitur, frustra-
que legis auxilium implorat, qui
in legem commit. leg. Auxilium, in
fine. ff. de minor. 25. arg. ca. Dilecti.
de rescriptis, & tradit' Innocen. ca.
vlt. de immunit. Tum quia inten-
tio Pontificis in promulgādis bul-
lis non est præbere incitamentum
peccādi, sed remediū iā factis pec-
catis adhibere. arg. c. Sanè depenit.
distinct. 3. ibi. Nemini dedit Deus
laxamentū peccandi, quamvis mi-
serando deleat iam facta peccata.

Tum quia nemo debet ex pro-
prio dolo commodum reportare.
cap. Ex tenore. de rescrip. Et pecca-
tum voluntariè in contemptum
commissum, dicitur irremissibile.
cap. Inter hæc, in fine de pœnitent.
distinct. 3.

Tum quia delinquens intra ec-
clesiam, idcirco non gaudet im-
munitate illius, quoniam spe ve-
nia delinquit, ut norat glofa, in d.

cap. fin. de immunit. eccles. in verb.
Sperantes, vbi si habet. Nemo de-
bet spe veniam peccare.

De cleric. excommun. ministr.
cap. Illud, de consecrat. distinct. 4.
cap. Quando quis.

Tum denique quia verba bul-
læ, respiciunt ad tempus præteritū,
& non ad futurum, conceduntq;
facultatem, ut absoluī possint illi,
qui innodati sunt censuris, nō autē
qui in futurū innodabūtur. Actus
autem agentium, non debet ope-
rari vltra eorum intentionem. I. nō
omnes. ff. si cer. per.

Contrarium tamē est ut verius
tenendum, quod iste spe bullæ, &
sub confidentia obtinendæ abso-
lutionis delinquens, potest nihilō
minus absolui, & indulgentiæ con-
cessam asséquiri, quæ est opinio F.
Martini Ledesmi 2.4. q. 29. artic. i.
Nauartii in commentario de Iubi-
leo, & indulg. Notabili 34. n. 6.

Adducor in hanc sententiam,
primo quia hæc facultas absoluendi,
respicit tempus confessionis,
adeo quod tunc habet vim, & re-
ducitur ad actum, quando pœni-
tens confitetur, & ideo si tunc nō
ponat obicem, & agat ea, quæ in
bulla precipiuntur, potest & debet
absoluī.

Secundo, quia circumstantia tē-
poris, nō est necessario confitēda,
ut habet communis opinio D. Th.
in 3. sent. dist. 37. art. 7. q. 2. Et ideo
nullus confessor tenetur interro-

gare

RESP. CAS. CONSCIENT.

gare pœnitentem, quo tempore peccauit? an post habitam autho- ritatem absoluendi, & publicatam bullā, an vero antea? Iecus seque- retur, quod pœnitentiarius habēs facultatem, vt possit quoscunque ad se venientes absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nō possit ab- soluere nisi eos, qui in dictos casus incidentur ante habitam authori- tatem, quod esse falso vñus ipse satis comprobāt.

Tertio, quia beneficium prin- cipis, in nullius redundans preiu- dicium, & cum magno gaudio ad spiritualem omnium lætitiam cō- cillum, ita latè, & alacriter est in- terpretandum, vt tenor iudicio- nis habet l. beneficium ff. de const. princ. Et cum sit concessio genera- lis, & de plenitudine potestatis, de- bet extendi quantū verba eius se- cundum suam propriam significa- tionem se extendunt l. cum lege, iuncta glos. ff. de testam. Et ideo cum vniuersaliter cōcedatur in di- cta bulla, licentia absoluendi om- nes, & quoscunque ab excommu- nicationibus referuaris, includit tā excommunicatos post eam, quam ante eam: eo quod dispositio, & gratia generalis, includit, & exten- ditur ad omnes species etiam si ali- qua maior ratio includendi inue- niatur in yna quam in alia l. l. §. Quod autem ff. de allus. & cap. Si Romanorum 19. distin.

Quarto, si quis ex fragilitate, &

negligētia, vel casu alio, quam sub spe bullæ peccaret, & in censuram aliquam incideret posset nihilominus vigore dictæ bullæ absoluui, cum in ea contrarium non expri- matur, & ita vniuersalis consuetu- do seruat; igitur absolui etiam po- terit, qui peccat sub tali spe, quia peccate sub spe venie, seu indulgē- tia obtainendæ, non est circumstan- tia mutans speciem, vt satis patet, imò potius diminuat, quā aggra- uet, cum sit de fine bono, arg. cap. Non est putanda i. q. i. & probat latc Caiet. 2.2. q. 121. art. 2.

Quinto, quia peccare sub spe impunitatis, & sub confidentia quod nec punietur à tali iudice, nec subibit talem pœnam non ex- cludit delinquentem à participa- tione legis, nec à dispositione prin- cipis gratiam, & priuilegium con- cedentis. Tum quia clerici cōmit- tentes grauia delicta sub confidē- tia, & spe certa, quod nō punietur à iudice laico, & quod gaudebunt priuilegio clericali, & gratia cōcel- sa in c. Si quis suadente, 17. q. 4. & cap. Si diligenti, de foro competē- ti, possunt vti, & quotidie vtuntur suis exēptionib⁹, & priuilegijs nul- la ratione habita, an deliquerint ante illorum cōcessionem, vel po- stea: Tum quod Religiosi omnes si quando in aliquam cēlūram in- currunt etiam si in nullam incurrāt spe habendæ absolutionis à suis prælatis secundum Pontificia pri- uilegia

uilegia cōfessa, absolui nihilominus solent, nullo habito respectu ad dictā confidentiā, ut notissimū est omnibus. Tū quod quā plurimi ex fidelibus, cōmittū multa peccata, sub spe veniæ obtinendæ per cōfessionē, & hoc nō obſtāte, cōfitētur, & absoluūtur. Nec talis cōfidentia reddit eos incapaces absolutionis, si verè pēnīteant, & contrariū afferere eslet hæreticum.

Nec obstant que initio in fauorem negantis partis sunt adducta. Non quidem primum, quia illud procedit in foro exteriori, non autem in foro pēnitentiæ, in quo attenditur solum dolor, & contritio que est in confessio, tempore confessionis à se facta, & absolutionis à confessore præstandæ: pro quo tempore facultas absoluendi conceditur, vnde verè tunc potest uti gratia concessa, quia vere est ad illam dispositus, per contritionem de anteaclis omnibus peccatis

Ad secundū Respōdetur, quod præstare materiam seu occasionē delinquendi, non sufficit ut lex, & dispositio illam præbens non valeat, aut restringi debeat plusquam verba eius sonant. multi enim ex diuinip misericordia, & benignitate qua pollicetur per Ezechielem cap.18. In quacunque hora ingemuerit peccator, peccatorum eius amplius non recordabor, magnam delinquendi ansam attripiūt, & nihilominus nullus est pecca-

tor, tam graue scelus committens, qui si de illo verè doleat, remissionem apud Deum non obtineat: concedimus igitur intentionē Sūmi Pontificis non esse, occasionem delinquendi præbere, si qui tam illā ex bullā accipiūt, nō propterea eos a gratia in bullā concessa excludit, nisi id expresse declareret. peccare enim sub fiducia, & spe obtinendæ veniæ, & si malum sit, non tamen excludit sic peccatum à lege diuina, vel humana cōcedente veniam peccati: alias nemo, qui peccaret sub spe veniæ cōsequendæ a Deo, posset illam consequi, quod est hæreticum.

Ad tertium dicitur, illud non procedere in foro cōscientiæ: quādo quis desistens à dolo, pēnitet de dolo commisso, & si enim fraus & dolus nulli suffragētur pēnitētia tamen de fraude, & dolo prodest maxime: nec peccatum in contēptum aut sub cōfidentia perpetratum, dicitur irremissibile ex se, sed ratione perseverantia, & impānitentiæ: iam autē in casu nostro Frāciscus non incidit in excommunicationem animo perseverandi, sed potius animo confitendi, & absolutionem obtinendi.

Ad quartū negatur, quod ea sola ratione delinquens intra Ecclesiam non gaudeat immunitate, quia spe illius delinquit: Nā ut ibi notat Panormitanus illa ratio potius adducitur ut impulsua, quam

ut fina-

RESP. CAS. CONSCIENT.

ut finalis, quia nec delinquens intra Ecclesiam per improvisam rixā sine ulla spe ac memoria immunitatis, debet gaudere illa.

Ad quintum dicitur, quod d' verba bullæ, respiciunt omne tempus antecedēs actum ab eo iunctionis, ita ut quicunque incidit in excommunicationem usque ad ultimum illud tempus in quo est absoluendus, potest vigore bulle absolui. Et quamuis dici soleat, quod lex qua parte veniam tribuit vel condonat delictum, restringitur ad præterita. I. cum lex. f. de leg. hoc nihilominus fallit in indulgentijs, quia in ipsis Papa non condonat penā debitā peccatis, immo soluit illam partim de bonis peccantibus nempe contritione, confessione, & operis iniuncti exhibitione, partim de bonis Christi, & sanctorū in thesauro Ecclesiæ repositis.

Hec tamen nostra sententia intelligenda est, quando in bulla concedente indulgentiam seu facultatem absoluendi, non dicitur expressè, ut spe illarum peccantes nequeant ad talia peccata vti ea.

Ad illud autem, quod secundo loco queritur de forma qua confessor vti debet in absoluendo hos excommunicatos. Respon. in primis hanc absolutionē præstari non posse extra confessionem.

Tum quia hæc bulla, & communiter aliae, concedunt facultatem eligendi confessorem qui ab-

solvere possit ab omnibus, &c. Et ita ex verbis colligitur aper-te requiri ut cōfessione concurrat cum absolutione; arg. I. in delictis §. si detracta. f. de noxal.

Tum quia hæc facultas absoluendi à censuris, videtur tribui, ut quoddam antecedens, & præludium necessarium ad absolutionem peccatorum, quam constat non posse dari nisi confessio.

Praeterea in absoluendo ab excommunicatione vel alia censura, quatuor de iure sunt seruanda. Primum, ut tali excommunicato detur iuramentū, quod parebit mandatis Ecclesiæ c. i. c. Ex tenore c. De cetero. de sent. excommunicat. Secundum, si est excommunicatus pro culpa, & offensa notoria, obligab- bus est ut prius satisfaciat, capit. ex parte i. de verborum significatio-ne, quod si pro contumacia nota- ria, prius soluat impensas cap. Ve- nerabilibus §. Porro de sent. exco- municat. lib. 6. sed si offensa, aut contumacia pro qua est excommunicatus, dubia fuerit, sufficiet idoneam cautionem dari. Si vero nec satisfacere possit, nec cautionem dare realem, tunc saltem præstare debet iuratoriam. Tertium quod seruari debet, illud est, ut absolu- tio fiat cum aliquo psalmo pœni- nitentiali & finito Gloria Patri, di- catur kyrie eleison, Christe elei- son, kyriceleison, Pater noster, &c. deinde vers. Saluum fac seruum

Domini

Domine. Resp. Deus meus sperantem int̄. vers. Nihil proficiat ini-
micus in eo. Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. vers.
Esto ei Domine auxilium de sanc-
co. Resp. Et de Syon tuere eum.
Vers. Domine exaudi orationem
meam. Resp. Et clamor meus ad
te veniat. Vers. Dominus vobis-
cum. Resp. Et cum spiritu tuo.
Oremus. Deus cui proprium est
misereri semper, & parcere suscipe
deprecationem nostram. Et hunc
famulum tuum N. quem excom-
municationis cathena constringit
miseratio tuæ pietatis absoluat, &
ego autoritate omnipotètis Dei,
& Beatorum Apostolorum Petri,
& Pauli, & Ecclesiæ sanctæ eius,
& mihi in bulla præsenti comissa,
absolu te ab excommunicatione
in quam incuristi, propter hâc, &
illam causam, & restituo te com-
munioni, & participationi Eccle-
siæ, & omnium fidelium; & Eccle-
siasticis sacraméts, in nomine Pa-
tris, & Filij, & Spiritus Sancti Amē.
Ita habetur in cap. A nobis de sent.
excommunic.

De verberibus, & nudādis sca-
pulis, nihil in iure dicitur, & ideo
parum refert si non seruetur, neq;
cum mulieribus seruari debet.

Tandem quarto loco id seruā-
dum est, vt huic à iure excommuni-
cato iniūgatur speciatim, ne cō-
tra illum canonem inquam deinceps
veniat, verbigratia, percutiēti

Clericum, vt nunquam percutiat:
Incendiatio, vt nunquam incendat,
transportanti frumentū extra statū
Ecclesiasticum, vt nunquam trans-
portet, & sic de reliquis 23. q. 8.
c. Pessimam. Aliquando etiam re-
quiritur cautio quod talia non fa-
ciet, vt dicitur extra de sent. exco-
municat. c. Grauem.

Hæc tamen iuris forma absolu-
uendi excommunicatum, quamvis regulariter seruanda sit, nihilo-
minus si prætermittatur, nō prop-
terea inualida erit absolutio, quia
cum hæc absolutio non sit sacra-
mentalis, sed iudicaria, quibuscumque
verbis fiat dūmodo adsit' ab-
soluentis intentio, efficaciam ha-
bet: vt cum cæteris Theologis do-
cet Richadus in 4. sent. dist. 18. q. 5.
art. 10. & habet glossa in c. Cū desideras de sent. exco. Adeo quod
etiamsi in bulla Papæ coommittat
potestas absoluendi secundum
formam iuris, peccabit quidē con-
fessor illam non seruans, nihilo-
minus tamen absolutio erit valida
quamvis talis forma non seruetur:
quia non est intentio Papæ, indu-
cere nouam absolutionis formam
per illa verba, sed solum admone-
re confessorem, cui absoluēdi po-
testas committitur, id quod ad suū
officium secundum iuris disposi-
tionem spectat, vt in simili notat
Innocentius in c. fin. de præsumpt.
& glos. Clemens. i. de offic. delegat.
& Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 37.
& in

RESP. CAS. CONSCIENT.

& in Coment.cap.Qui vult, de p-
nit. distia. 6. numer. 56.

CASVS TRIGESIMVS

Antonius in casum Episcopo re-
seruati incidit, & quia plena-
riā indulgiā & absolucionē cōcessā ijs
qui confessi, & communiat i proce-
ssim ad territorium Pontificis Cle-
mentis VIII. autoritate benedicen-
dum comitantur, a se qui desiderat,
& ab excommunicatione ob societa-
te cum bannitis habitam, alij que
censuris iuxta tenorem S. D. N. Cle-
ment. VIII. absolvi vult.

Dubitatur: An data à Pontifice
facultate illa absoluendi à quatun-
que excommunicatione, & omnibus
casibus exceptis solum ijs qui conti-
nentur in bullae Cœna Domini intel-
ligatur etiam data. absoluendi à ca-
sibus Episcopo reseruatis.

Respōdemus affirmati pos-
se Antoniū vigore dictæ bul-
læ absoluī à casu reseruato Episco-
po. Tum quia Papa, facultatē ab-
soluendi, quā in vniuersali Eccle-
sia Dei habet quoad omnia crimi-
na cum possit committere, vt qui
est ordinarius omnī ordinariorū,
vt tradunt Iurisperiti in Rubr. de
officio delegat. & hāc quoad om-
nes casus exceptis cōtentis in bulla
Cœnae Dñi concedat in hac bulla,
sive iubilō, confessoriibus appro-
batis ab ordinario, non est dubitā-

dum quod sicut ipse potest à casi-
bus Episcopo reseruatis absoluere,
ita id ipsum potest ille confessor,
cui hoc committit virtute bullæ.

Tū quia dicta bulla concedit
generaliter posse absolui ab omni-
bus reseruatis sedi Apostolicæ, ex-
ceptis contentis in bulla Cœna
Domini. Et in fine addit; non ob-
stantibus quibuscumque: quando
autem Papa concedit omnes suos
casus, quod est maius concedit e-
tiam casus Episcopales, quod est
minus: Reg. cui cōceditur, de Re-
gulis iuris in 6. idque colligitur ex
glosa in cap. Nuper §. non retinuit
& cap. Cum illorum, de sent. ex-
communic. Nam cum maior po-
testas requiratur ad absoluendum
ab ijs, quæ Papæ reseruantur à iu-
re, quam ab illis, quæ Episcopis re-
seruantur, quæ est reseratio ab ho-
mīne; si illam concedit Papa: &
committit confessori generaliter,
committit etiam consequenter, &
istam, vt ait Sotus lib. 7. de iust. q.
4. ar. 4. & Couar. in c. Alma, §. 7. n. 8

Tū tertio, quia illa verba excep-
tis contentis in bulla Cœnae Dñi
declarant manifeste intentionem
summi Pontificis esse dare faculta-
tem absoluēdi quoad ceteros om-
nes casus, alijs veluti excipit con-
tentos in bulla coenæ, exciperet re-
seruatos Episcopo. exceptio enim
firmat regulam I. quesitum ff. de-
nique ff. de fund. inst. & cap. Do-
minus 32. quæst. 7.

Tum

Tum quarto, quia medium sumit necessitatem à fine, & qui non potest impedire aliquem finē: non etiā poterit impedire media omnia necessaria ad illum assequendum: cum ergo summus Pontifex in hac bulla concedat facultatem absoluendi ab omnibus casibus, in ordine ad plenariam indulgentiam comparandam: ideo sicut Episcopus nō potest impedire subditum ab assequitione indulgentiae huius concessae: ita nec potest impedire absolutionem ab omnibus casibus quod est medium necessarium ad eandem indulgentiam obtinendā: frustraretur enim, aut saltim truncaretur intentus à summo Pōtifice finis si Episcopi prohibere possent, ne indulgentiam hāc plenariam lucraturi, absoluuerentur à suis casibus: cum tamen gratiam superioris, nequeat arctare inferior cap. inferior. distin. 21.

Tum denique quia per hoc nō tollitur ius quod Episcopi habent reseruandi casus, sed in illo disp̄fatur à Papa ad salutem animarum iusta superueniente causa, ad tempus tamen; quod non solum fieri posse est certissimum cap. Ex multa de voto, &c. Quanto de iure iurando. Sed etiam cōsuetudine generali totius Ecclesiæ est receptū, vt quando Papa pro indulgentia plenaria assequenda dat facultatē confessoribus, vt absoluant à quibuscumque casibus, exceptis non-

nullis absoluant etiam confessores à reseruatis Episcopo. Ita Nauar. in Man. c. 27. tit. de casibus reseruatis Bartholomaeus Medina in sua summa lib. I. cap. 10. §. 3.

C A S V S   T R I G E S I M V S

Primus.

Prelatus ē ciuitate discedens, cōfessori facultatem, vt à casibus illi reseruatis absoluueret quoscumque suos subditos, ea tamen conditione, ut iterum de peccato reseruato in quem incidisset confiterentur cū eodem Prelato quādo reuerteretur, & præsens esset. Nūc vero Antonio sub illa conditione absoluto, graue fit Pralatum adire, vt qui videat non teneri id ipsum scelus iam confessum, & sacramentaliter absolutum, iterum confiteri.

Quæritur, An huiusmodi conditio sit illicita, & si Antonius nolit vel terius superiore adire, possit de illa inobedientia à quocunque absoluiri?

Tertia in præsenti casu queruntur. Primum est, An hæc conditio apposita à Prelato, & sub illa dans licentiam, & autoritatē Confessori absoluendi subditos à reseruatis, sit illicita, & iniqua, peccetque illam apponendo?

Secundum est, An absolutio à confessore dari possit sub tali conditione, vel potius danda sit absolute?

Tertium

RESP. CAS. CONSCIE NC.

Tertium est, vtrū subditus confessus non adimplens illam conditionem, reincidat in eundem resuatum casum.

Et quod ad primū spectat, dubitandi ratio ex duplice præcipue capite oritur, quorum unum est, quod si Prelatus vult ut talis poenitens obligetur ad iterum confitendum illum casum, non videtur id posse facere.

Tum quia hæc obligatio, est nimis grauis, & difficilis, & ideo non admittenda, cum Ecclesia non obliget ad nimis difficile argu.c. Tua de iureuit. Et cap. Alligant. 26. q. 7.

Tum quia nulla lege vel auctoritate humana, potest ille qui confessus est legitimè sua peccata, cogi ad iterum eadem confitenda, vt late probat cum communī Diuus Thomas quolib. 1. art. 12.

Tum quia videtur hoc fauere hæresi Ioannis Poliaci, quatenus dicebat confessos fratribus, teneri postea eadem ipsa peccata proprio Parocho confiteri, contra quam hæresim inuehitur Papa Ioannes 22. c. vas electionis.

Tum quia hoc aduersatur definitioni Ecclesiæ, in cap. Inter cunctas §. Ceterum extra, de priuilegijs, vbi decernitur eorundē peccatorum confessionem, non esse de necessitate iterandam.

Tum denique quia si poenitens à cōfessore absoluatur ab illo peccato reseruato : Iam igitur apud

Deum tale peccatum non habet: obtenta enim vi claviū gratia, expellitur omnino culpa, quare non est quod egeat rursus pœnitens de peccato illo absolui.

Alterum quod difficultatē inducit est, quia si Prelatus vult, ut pœnitens illum casum reseruatū quāvis absolutum sibi denuo manifestet, non ut absoluatur, cū iam fuerit sacramentaliter absolutus, sed ut impleat præceptum à confessore impositum de illo saltem secrete manifestando, nequaquam videatur hoc esse licitum.

Tum quia nullus potest in foro pœnitentiæ compelli ad detegendum peccata sua occulta, nisi propter absolutionis sacramentalis beneficium, neque enim ipse Deus obligat quempiam ad reuelanda scelera sua confessori, nisi in ordine ad absolutionem de illis obtinēdam, nullaque hominis vis aut potestas, ius habet ad compellendū, ut penitus occulta alio modo quā in confessione sacramentali ad absolutionem habendam propalentur, ut omnes Doctores alterunt.

Tum quia nullus potest obligare alium ad se ipsum infamādū: Iam autem peccata occulta alio modo quam in confessione manifestata sunt materia infamiae.

Et tandem quia ille casus reseruatus, vel debet post absolutionem manifestari prælato, ad iterū absoluendum, & hoc non, quia suppo-

supponimus iam pœnitentē fuisse ab eo sacramentaliter, & plenè absolutum, & ideo non esse iam materiam absolutionis necessariam, sed liberam, vel ad pœnitentiam ac satisfactionem de illo sibi imponendam, & hoc etiam non, quia hæc etiam est sufficenter confessoris prudentia, & arbitrio imposita, tanquam pars integralis sacramenti, vel ad poenam aliquam extetius subeundam, & hoc quoque non: quia nullus obligari potest ad reuelandum delictum suum occultum, ut poena mulctetur, imo Prælatus qui nosse vult peccatum secretum alicuius, vt in foro exteriori illud puniat, mortalem culpā incurrit, quia intendit ledere famam proximi; argument. cap. Super his, & cap. Qualiter, & quando el. 2. de Accusat. & probat inter alios Sotus lib. de ratione tegendi secreti memb. 2. q. 6.

Nos tamen dicendum arbitramur. Prælatum licite posse sub tali conditione vt iterum pœnitens se illi præsentet facultatem absoluendi concedere, quamvis consultius, & salubrius esset simpliciter, & absolute absque tali conditione illam elargiri.

Hoc autem esse verum ostendo. Primum quia sicut voto potest quis licite se arctare, & obligare ad peccata semel rite confessa, iterum confitenda, vel Prælato aut amico, seu confessori tali manifestanda, vt

omnes concedunt: quia non est hæc materia aliena à voto: Ita si hoc ipsum ei præcipiatur, & iniungatur loco pœnitentiae, id velle, & acceptare potest. Nā vt vouere est opus cōsilij, sed reddere, est de precepto, cap. Magna, de voto. Ita iniunctam in cōfessione pœnitentia acceptare, liberum est illi, qui vult absolui, sed postquā eām acceptat, adimplere tenetur, non ideo solū quia acceptat sed potius quia à cōfessore tanquā à iudice, qui à Deo habet potestatē ligandi, & solvēdi est iniuncta, & ad eam implendam obligauit, vt late probat Nauarrus in comment. cap. Contrarium, de pœnit. dist. 1. nu. 17. Cum igitur in casu proposito impositū sit à cōfessore pro salutari pœnitenti calsum reseruantur, postea quam fuerit absolutus, manifestet prælato: tum ad pœnitentem magis confundendum, & humiliandum, tum ad ipsum melius corrigendum, & emendandum, negari non potest posse Prælatū sub tali conditione, facultatē absoluendi licite concedere.

Tum quia Prælatus potest licite autoritatem suam confessori elargiri sub ea conditione, vt occurrēte tali aut tali peccato, talem aut tantam pœnitentiam imponat: ergo potest etiam eandem autoritatem dare sub hoc onere, & limitatione, vt pœnitens denō se illi præsentet.

Kk Tum

RESP. CAS. CONSCIENCE.

Tum quia Ecclesia cōcedit au-
thoritatem suā cuilibet confessori,
vt in articulo mortis à quibuscūq;
reseruatis absoluere valeat, sub ea
tamen conditione, vt si absolutus
à tali mortis periculo euaserit, se
quamprimum summo Pontifici
præsentet, aliás in excommunicationem
reincidat, cap. A nobis, &
cap. Eos, de sent. excommunicat.

Tum quia regularibus concessa
est à Pontificibus licentia vt noui-
tios habentes animum profitendi
absoluere possint ab omnibus pec-
catis, & cēluris quantūcunque re-
seruatis, & in illorū votis dispensa-
re, quam tamen facultatē sub con-
ditione dari ita vt si à Religione
ante professionē discesserint am-
plius non reuersuri, reincidant in
eisdem censuris, & vota, declarauit
Papa Paulus III. anno 1546. in
quadam bulla concessa patribus
Societatis Iesu.

Tum denique quia talis condi-
tio habet finem bonum, vt scilicet
pænitens magis de peccato graui
commissio erubescat: erubescientia
autem partem habet remissionis.
cap. Quem pænitet. dist. 1. Et deinde
vt Prælatus, cognito tali scelle-
re, quatenus alijs nociuū esse po-
test, vltra medicinam per confes-
sionem applicatam, remediuū etiā
salutare adhibeat, vtque difficilior
sic reddatur pænitenti, in illud re-
incidentia.

Nec ea qua dubitationi faue-
munt

bāt, huic nostrae opinioni officiūt.
Nam ad primum concedimus, le-
ge humana non posse hominem
legitimē cōfessum, & absolutum,
obligari ad eadem peccata iterum
confitēda, potest tamē ad id obli-
gari voluntate propria, vt voto, aut
pænitentia à confessore imposita,
& ab eodem acceptata: vt est in ca-
su nostro, & declarat Nauartus in
comment. cap. Placuit, de pænit.
dist. 15. num. 115.

Ad secundū respondeatur, quod
hæc obligatio præsentandi iterum
se Prælato esset grauis, & difficilis,
si in ea non interueniret consensus
pænitentis: sed quia eo volente, &
acceptante fit, non potest dici gra-
uis nec iniuriosa, quia volenti, non
fit iniuria.

Ad tertium dicitur, quod Ioan-
nes Poliacus dicebat cōfessos fra-
tribus, debere iterum confiteri
Parochis, ob inualiditatem prioris
confessionis, quasi non esset legi-
tima confessio, & hæc heresim dā-
nat Ioannes 22. extra. cap. Vas ele-
ctionis. de hæreticis: Nos vero asse-
rimus illam confessionem fuisse
validam: nec pænitentem teneri
ad se præsentandum Prælato alia
obligatione, quam quia id sibi im-
positum fuit à confessore, & ab
ipso acceptatum.

Ad quartum respōdetur, quod
cap. Inter cunctos, de Priuile-
gijs, decernit peccata legitimē se-
mel confessā, & absoluta non esse
iam

iam amplius materim necessariam confessionis, sed non negat posse esse materiā ex voluntate pænitentis, si illa velit iterum confiteri.

Ad quīntū dicimus, quod, & si à confessore absoluatur ab omnibus peccatis, tenetur tamen adhuc se Prēlato p̄s̄entare, & casum illi reseruatum manifestare, non ut de nouo absoluatur á tali culpa, quae iam per p̄cedens sacramentum remissa est, sed ut de grauitate delicti magis erubescat, & vt remedium salubrius ad similia in futurū p̄cāuenda à Prēlato adhibeatur, & p̄cipiū quando peccatum est nocuum alijs.

Nec ob hoc pænitēs grauari dicitur, quia Prēlatus eodemmet cōfessionis sigillo arctatur quo confessor, vt declarat Sotus in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 5. Mauar. de pænit. cap. Placuit. dist. 6. n. 116.

Ex his igitur manifestū relinquuntur, liceat Prēlato, committere autoritatē confessori, vt absoluat de tali aut tali casu, sub ea cōditione, vt iterum illum sibi confiteantur.

Reliqua est secundi dubij explicatio, vt tum absolutio sit á confessore exhibenda sub tali cōditione vel simpliciter.

Ad quod respōdemus, absolutionem dandā esse simpliciter, & nequaquam sub conditione, imo ea quae fieret sub conditione de futuro, vt absoluo te si hoc feceris, nec esset sacramentalis, nec aliquo

modo valida, sacrilegiūque maximum sic absoluens committeret.

Tum quia sacramentum, sortitur suum effectum ex institutione Christi, tunc quando confertur, & ideo quando á confessore proferruntur verba, quibus absolutus, tūc illa operantur remissionem culpę, & infusionem gratiæ, quapropter nequit confessor sacramentū conferre, & effectum eius usque ad tempus, quo conditio impleatur, suspendere. Arg. cap. Ad hæc quoniam. de Appellat.

Tum quia conditio de futuro, suspedit actum usque ad aduentū eius, ac per consequens tempore quo aduenit conditio, iam forma absolutionis non est; igitur non poterit operari remissionē culpæ: argumento cap. Præterea, secundo de Appellat. & cap. Si pro te. de re script. lib. 6.

Tum quia verba illa, ego te absoluo, significant id quod efficiunt: quare sicut significant de præsenti: ita absolutionem, & remissionem peccatorum efficiunt de præsenti: vnde si talis effectus possit sub conditione suspendi: verba illa, ego te absoluo, significant falsum, cum reuera confessor eo casu non absoluat, quando ea profert. Caietanus in summa verb. Confessio. 5. n. 9. Nauarr. in manu. cap. 26. num. 12.

Conditio nihilominus de prærito, vel etiam de præsenti, quāuis

K k 2 apponi

RESP. CAS. CONSCIENC.

apponi non debeat, si tamen adjicatur in absolutione, illam nō inualidat, sed verum sacramentū efficit. Et ratio est, quia conditio de præterito, seu de præsenti, non suspendit actum, & ideo non habet propriæ rationem conditionis. leg. cum ad præsens. ff. si cert. petat. & notatur à Panor. in c.2. de baptism. quare qui absoluueret dicēdo, si fecisti talē rem ego te absoluō: vel si promittis restituere, ego te absoluō, perperam faceret hic conditionaliter absoluēdo, nihilominus tamen quia altera conditio est de præterito, altera de præsenti, nec effectum sacramenti trahunt ultra tempus præsens, non irritant absolutionem. argument. cap. 2. de baptis. vbi dicitur eum de quo dubitatur an iure vel facto sit baptizatus, posse sub ea conditione, si nō est baptizatus, iterum baptizari. Armilla, & Nauar. vbi supra.

In casu igitur præsente, debet confessor hanc conditionem pænitenti manifestare ante absolutiō nem, et si pænitens eam non acceptat, non potest tunc illum absoluere, cum careat iurisdictione, que sibi data est conditionaliter, & ita nō potest agere ultra limites in conditione prædictos, vt est text. cum gloſ. in cap. Si cui, de Election. in 6. & docet Panorm. in cap. fin. de Restitution. spoliat. quando enim ad aliquem actum præscribitur, & datur certa forma, paria sunt age-

re contra, citrā, & præter formam. Quod si confessor prius absoluīt pænitentem, & postea declarauit conditionem præsentandi se, & reconfitendi illud peccatum Prelato, & pænitens non vult dictæ conditioni assentiri, adeo est data absolutionis valida, vt quamvis pænitens non se præsentet denuo Prelato, nō sit propterea reuocata aut facta inualida, et si forte pænitens peccet confessori non parendo, quia cum eo tēpore, quo data est absolutionis, pænitēs sit ritē cōfessus, & nullum impedimentum habeat ad gratiam obtinendā, efficit tunc absolutionis suum effectum, qui non impeditur per id quod in futurum subsequitur.

Nec nostræ determinationi repugnat, si quis dicat, absolutionē ab excommunicatione sub conditione de futuro, vt absoluō te ab excommunicatione si restitueris, quamvis sic nō debeat dari, esse tamen validam: adeo vt adimpta conditione non indigeat excōmunicatus iterum absolui, vt probat latē Nauar. in cap. Qui vult. de pænitent. dist. 6. nu. 64. igitur à simili posset dici, quod absolutionis à casu reseruato sub cōditione de futuro facta, erit valida quantumcunque sic non debeat dari.

Respondemus, quod, & si verum sit absolutionem ab excommunicatione posse sub cōditione de futuro dari ob rationes quas

Nauar-

Nauarrus r̄bi supra adducit: (quāuis Sāctus Antoninus 3. pat. tit. 24. cap. 77. §. 1. & calij grauiſſimi doctores contrarium arbitrentur) nihi lominus tamen absolutio à peccatis ſecūdum omnes inualida prorsus eſt ſi ſub conditione de futuro exhibeatur, & ratio eſt, quia excommunicatiōnis absolutio cum non ſit sacramentalis, ſed potius quidam dependens à iudiciaria iurisdictione non habet praefcriptam formam, ſed quibuscumque verbis fiat, eſt valida, cum verba non habeant efficaciā ex ſe vllam, ſed ſolū ex intētione absoluentis, que quidam intentio quomodo cumque manifestetur excommunicato, liber remanet in conscientia ab excommunicatiōnis vinculo: At vero absolutio à peccatis confessis, cum ſit sacramentalis, habeatque determinatam à Christo formam, quae nec alterari nec mutari poteſt: & ideo verba illa habeant efficaciam remittendi peccata ex virtute Christi institutiōnis sacramētū, nō poteſt huiusmodi effe cōtus absorptionis, & remiſſionis culpe non produci, quando illa debitē proferitur, nec per cōditionem futuram valeat ſuspendi, imo talis conditio veritati formae, quae eſt: ego te absoluo: re-pugnat ex diametro, ut ſatis manifeſte cum alijs probat Caietanus in Summa verbo Absolutio ex parte formae.

Tertium erat dubium: an acceptata, & non adimpleta conditione, re-incidentat pœnitens in eundem casum reſeruatum.

Respondetur, quod non reincident, ſed peccat mortaliter non adimplendo id quod ſibi fuit impositum, & ab ipſo acceptatum, quod peccatum, eti non ſit reſeruatum, quoique tamē in eo perſeueraſt, eſt impoenitens, & abſolui non poteſt.

Primum probatur. Tum quia peccatum ſemel per sacramentum pœnitentia deletum, redire nullo modo poteſt iuxta illud Numerorum cap. I. Non puniet Deus bis in idiplum. Et Ezechiel. 12. In qua-cūque hora ingemuerit peccator, iniuitatum eius amplius non recordabor. Et Paulus ad Rom. II. Sine pœnitentia ſunt dona Dei, pœniteret autem Deum remiſſe peccatum, ſi illud rediret post abſolutionem.

Tum quia Deus non remittit peccata ſub hac conditione in futurum, ſi pœnitentia adimpleatur, vel ſi pœnitens non relabatur, alijs abſolutio eſſet imperfetta nec efficeret id quod de praefenti ſignificat, & ſic per hoc sacramentū non fieret recōciliatio cum Deo: quod dicere eſſet herēſis, ut eſt in Conc. Trident. ſeff. I. 4. cap. 3.

Tū quia ex eo quod homo post confessionem furatur, non ideo Kk₃ incidit

RESP. CAS. CONSCIENT.

incidit in homicidium, vel adulterium à se ante commissum, & confessum: cum sint peccata specie diversa, & ideo iudicium factum de prioribus, non reuocatur per delatum subsequens; vt inquit D. Th. in 4.dist.16.q.1.art.1.

Confirmatur, quia aliud est teneri ad se præsentandum Prælato, & aliud reincidentere in peccatum confessum, vt satis patet: vnde quamvis ratione promissionis factæ confessori, & conditionis à penitente accepte de se presentando, & reconfitendo id ipsum peccatum Prælato, tenetur ad hoc faciendum, non tamē reincident in homicidiū vel incestū, qui erat casus forte reseruatus, à quo fuit absolutus: opus enim Dei quale est remittere peccata paenitenti, per opus hominis quod est sequens peccatum, irritari nequit. Pandanus in 4.dist. 22.q.2. Scotus & Durandus ibidem q.1. & late Sotus ibi.dist.16.q.1.art.1.

Nec obstat si quis dicat, absolutum in articulo mortis ab excommunicatione, si cessante tali periculo non se præsentat, reincidente in pristinam excommunicationem, idēque esse de eo, qui ob aliquod aliud impedimentum absolutus, vt est text.in c.eos, de sen.excom.li.6.

Respondeatur primo, quod non reincident in eādem numero excommunicationem, a qua fuit absolutus: sed propter inobedientiam, & contemptum excommunicatur ipso

iure, simili excommunicatione, ac erat prior, & eatenus dicitur reincidente. Imo si cum parte concordauerit, vel alias satisfecerit tantū quantum debet coram Deo, non oportet tunc vt se iudici præsenter, quia non reincident; vt colligitur ex eodem cap. Eos, & tradit Sotus in 4.sen.dist.18.quæst. 4.art.4.in Respons. Ad secundum, & Nauarr.in Man.cap.26.n.26.

Respondeatur secundo, quicquid sit de excommunicatione, non intelligi hanc reincidentiam in casibus reseruatis non habentibus annexam talē censuram. Tum quia ille textus cum sit pænalis, non extenditur ad ea, quæ sunt diuersi generis cap. Ad audientiam, de decimis. Aliud est enim casus reseruatus Episcopo: aliud excommunicatione reseruata. Tum quia absolutio a casu reseruato, nullā admittit de futuro conditionē cū sit sacramentalis, absolutio autem ab excommunicatione, potest illam admittere, vt ex Nauarro vbi supra diximus. Tum demum quia ille Papa Bonifacij VIII. text. in dicto cap. Eos, complectitur solū duos casus; vnu est quādo quis fuit absolutus ab excommunicatione propter imminens mortis periculum. Alius est quando quis fuit absolutus a dicta censura vel a Papa, vel eius legato eū onere vt se præsenteret ordinario suo vel alteri; exceptis his duobus casibus nō datur a iure reinci-

reincidentia, ut bene animaduer-
tit Couaruias in cap. Alina. §. II.
num. 6. vnde absolutus vigore ali-
cuius Bullæ, seu Iubilæi cum pro-
posito adimplédi id quod ibi di-
citur, non est absoluendus cum re-
incidentia, quia eti postea nō ad-
impleat, nō reincidit, cum talis ca-
sus nō sit cōprehensus in d.c.eos: vt
satis patet, & pænē non sint exten-
dendæ, extra. 6. lib. de reg. iur.

Non etiam officit, quod qui ex
contemptu omittit pénitentiam
a Confessore impositam, videtur
teneri ad reiterādam confessionē,
ac proinde reincidere.

Respondetur, quod eti peccet
lethaliter omitendo ex contēptu
aut negligentia notabili dictam
pénitentiam, non tamen tenetur
confessionem reiterare, sed sufficit
obliuionem, aut negligentiam, aut
contemptum confiteri: nam vt su-
pra diximus, cōfessus legitimè pec-
cata sua, nequaquam cogi potest
ad eadem iterum confitenda, quia
cum tale onus reconfitendi, nullo
iure imponatur, non est asseren-
dum, cap. Legatur. 24. quæst. 2. &
cap. 2. de Translat. prælat. & capit.
Confūluit. 2. quæst. 5. ita habet D.
Thom. in 4. sen. dist. 17. quæst. 3. art.
3. Caiet. verb. Confessio iteranda.
Nauarrus in comment. cap. Con-
trarium de pénit. dist. 5. nu. 20. & in
Manuali c. 9. n. 18.

Secundum vero nempe quod
licet non reincidat, non poslit ni-

hilominus absolui quoisque præ-
lato se præsentet, inde manifeste
colligitur.

Tum quia acceptando dictam
conditionem, obligavit se ad illā
adimplendam: vnde quoisque per-
sistit in proposito non adimplédi:
est impenitens, ac per consequens
inhabilis ad absolutionē. arg. glo.
cap. Dictum. 81. distin. Felin. in cap.
Irrefragibili, de offic. ord.

Tum quia illa pénitentia, vt ite-
rum se debeat Prælato præsentare,
cum sit à superiori Prælato iniun-
cta, non potest per alium confes-
sorem inferiorem comutari, qui
ab eo peccato reseruato ob quod
illa imposta fuit non poterat ab-
soluere: Syluester verb. Confessio
q. 22. Rosel. eo. §. II. Monal. in sum.
de pénit. §. An possit. imponi à nō
proprio sacerdote. Nauar. in man.
cap. 26. num. 22.

C A S V S T R I G E S I M V S

Secundus.

Martha Ioannis amore captata,
& ab eodē granida timens à
parentibus occidi fugam insimul ar-
ripiunt, sed amicorum postea suaua
pax componitur, sub pacto, vt ma-
trimonium contrahant: reuersique in
patrīam pro celebrandis nuptijs, Ioā-
nes ad confessionem accedit, Paro-
choque declarat se cum matre ipsius
Martha, hec conscientia, rem prius ha-
buisse, qua etiā de resuspitionē parua

Kk 4   inter

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

inter consanguineos semper fuerat. Admonitus ergo à Parochio de affinitatis impedimento suasusque ab eodē in lōginquas adire partes, ille renuit, ut quod erit non modo Marthæ, & ipsius matris, sed aliorum multorum homicidiorum causa, & confessionis reuelatio maxime perilitabitur.

Queritur, An matrimonium sit à Parochio celebrandum, ipsique sponsi absoluendi, & communicandi. Et conuiuere insimul absque peccato valeat, ut mors, & sigilli fractio evitetur.

Casus præsens tres continet difficultates; vna est: An pro conseruando confessionis secreto, absolui debeat? Alia, an saltē cōmuniō sacra sit illis danda, & matrimonium celebrandum? Ultima si fictè contrahant animo cohabitandi vt frater, & soror, pro evitādis tot verisimilibus homicidijs, an in peccatum incurvant?

Primam difficultatem in hunc modum dissoluendā esse arbitror, vt pro tuendo cōfessionis secreto, ne aquam debeat sacramentalis absolutio dari; cum grauius sacrilegium sit impenitentem absoluere, quam sigillum frangere.

Tum quia præceptum confessionis, multo maius est arctiasque ligat, quam præceptum sigilli: nam & si ytrumque sit diuinum, sigilli tamen obseruantia, est propter necessitatem confessionis, hæc enim est necessaria peccatori ad salutē,

confessio autem quamvis publice fiat, dummodo cæteri pœnitentis actus concurrent, valida est, iam autem finis, præstantior est; quæ sunt ad finē, & propter quod unū quodque tale, & illud magis vt habetur in primo posteriorum.

Tum quia hi cum sint impenitentes, & accedant animo persistendi in peccato, non habent ius ullum ad absolutionem petendā; ac proinde iuste confessor illā denegare potest, quod enim ab aliquo iniuste petitur, iuste illi dene-gatur: imo si hos confessor quacūque ratione absoluat, fit sacrilegij particeps. Iam autem nullum malum est faciendum, vt inde eueniāt bona. q.2. cap. Is autem, & cap. Ne quis, & cap. Faciat.

De secunda difficultate, sunt qui putent, nec communionem esse istis impenitentibus licet secretis dandam, quamvis illam publicè petant, nec matrimonium inter illos celebrandum, quanquā proinde suspicio de impedimento confesso otiri certa possit. Rationes quibus in hanc sententiā inclināt, hævidentur præcipuae.

Prima; quia isti, et si confessi sint impedimentum, nolunt tamen à contrahendo matrimonio desistere: Iam autem illa peccata, quæ aliquis confitetur vt perpetranda, seu animo committendi, potius quam omittendi, non obligatur Parochus in omni casu ad ea celāda,

da, cum id, quod directe, & totaliter opponitur confessioni, ut est impoenitentia, seu peccatum imponenter confessum, non debeat fauoribus confessionis gaudere, si-gillum autem in fauorem confessionis est inductum.

Tum quia peccata imponen-tis Deus non celat, sed in die ire reuelabit illa ad vindictam, & ideo nec confessor cuius secretum, est simile secreto Dei, tenebitur illa celare.

Tum quia vel haec sacramenta sunt his publicè à Parocho illa pe-tentibus administranda, ne iniuria affiantur denegando eis quod si-bi est iure debitū, & hoc non: quia cum peccent dicta sacramenta im-poenitentes petendo, inique, & in-iuste illa postulant, ac ideo nulla ipsis infertur iniuria, si à Parocho denegentur. Vel ne infamiae notā incurant, & qui hoc sciuient scā-dalum sumant, & hoc etiam non: quia nullus propter id, quod ex culpa sua evenit, censetur ab alio infamari: sed potius à se ipso, & ideo scandalum quod inde apud alios oritur, referendum est in ip-sos sponsos, qui cum sciēt se esse inhabiles ad dicta sacramenta, au-dent nihilominus ea petere, & nō est attribuēdum Parocho, qui de-negat, iniuste postulatum; veltiti si quis coram alijs exigeret à me ve-stem meam, affirmando esse suā: ego non eū infamo, si dare renuo:

Imò ipse suæ famæ maculā inurit, iniqua & iniusta petitione.

Tum quia magis est obuiandū nōumento spirituali, quam corporali, & tamen si ego solus secre-to scirem aliquem velle gladium suum, quod in manibus meis est ad se ipsum interficiendum, graue peccatum committerem, si illud darem, quamuis petat, id quod est suum: Quare etiā peccabit Paro-chus, ministrando illa sacramenta, quæ certo nouit in damnum ani-mæ futura. Hanc opinionē quod peccata perpetranda non cadant sub sigillo cōfessionis, tenuit Pan. in cap. Omnis vtriusque sexus, & Alex. 4.par.q.78.memb.2.ar.2.atq; Raym. & Innocen. vt citat Sylvest. verb. Confessor. I. §. 5.

Hac opinio est plusquam falsa, nec vlo modo sequenda: Tū quia peccatum præteritum, quāuis fue-rit absque proposito illud relin-quendi confessum, cadit sub con-fessionis sigillo, quatenus defertur ad confessorem sub vna parte cō-tritionis, scilicet dolore de eo per-petrato, et si non sub alia, quæ est propositum cauendi, & ita fuit à pœnitente in cōfessione reuelatū, cum ordine ad absolutionē, & per consequēs vt cōfessor sit illius iu-dex, quāuis absolutio fuerit dene-gata: quia non offertur vt aptum absolui: igitur à simili erit idem de peccato futuro.

Tum quia baptismus, quamvis ficitē

RESP. CAS. CONSCIENT.

fidei susceptus, est verè sacramen-
tum, & ita confessio informis est
sacramentalis, etiam si ob defectū
fimū propositi, non consequatur
absolutionem.

Tum quia in cap. quod quidam
de pœnit. & remiss. præcipitur illius
confessionem non esse respuendā,
qui dixerit, se non posse abstinere.

Tum quia si quis ad confessio-
nem accederet, cum proposito
occidendi Tyrannum, vel mere-
ticandi, putans hæc non esse pec-
cata, & sic confiteretur, ac periu-
sus à confessore nolit ab his des-
tere, proindeque non absoluere-
tur; sigillū nihilominus de his eset
tenendum, cum sit confessio sa-
cramentalis, ut quæ sola propositi
mutatione, absque alio luficeret
ad absolutionem, vnde in capit.
Omnis vtriusque sexus, de pœni-
tent. & remiss. dicitur. Qui pecca-
tum in pœnitentiā iudicio sibi de-
rectum, præsumperit reuelare: ubi
notatur, quod non requiritur, ut
sit peccatum absolutum, sed suffi-
ceret ut sit detectum in illo iudicio
confessionis, siue illud peccatū sit
iam commissum, siue committē-
dum.

Alij arbitrantur totum ex dia-
metro oppositum, quod peccata
impœnitentis, & animo perpetra-
di confessā, quamvis absolutione
sint indigna, cadant nihilominus
sub eodem sigillo, ac illa, quæ sa-
cramentaliter absoluuntur, ita ut

sic impœnitenter confessō nō pos-
sit Parochus negare sacramēta, nec
per id quod scit in cōfessione age-
te quidpiam extra confessionem,
adeo quod si quidpiam fingat, vel
arte aliqua vtatur, ad eos persuadē-
dos ne communicent, & ne cōtra-
hant, sigillum frangere confessio-
nis. In hanc sententiā inclinat Hē-
ricus Gaudauensis in quolib. q. 18. Et
Palud. in 4. sentent. dist. 21.

Rationes quibus persuadentur
hæc sunt. Tum quia Parochus per id
quod nouit, vt minister Dei, non
potest agere vt simplex homo: quæ
autem notificātur in confessione,
dicuntur confessori loco Dei.

Tum quia isti sponsi, licet im-
pœnitentes habēt in foro exteriori
iūs petendi sacramenta à suo Paro-
cho, quæ ipse non potest eis denegare
nisi ob causam in tali foro co-
gnitam, neque enim iudex punire
delictū valet, quod sibi modo iuri-
dico non constat. Iam autē quod
scitur in cōfessione, perinde est, ac
si prorsus ignoraretur.

Nos tamē præsentem difficul-
tatem ita decidendam esse existi-
mamus: vt Parochus rationibus
omnibus innitatur, his spōlis per-
suadere, ne ad Eucharistiā ita im-
pœnitentes accedant, nec matri-
monium cū tali impedimento cō-
trahant: sed vel ambo, vel alter il-
lorum fingā aliiquid per quod ce-
lebratio matrimonij dissoluatur,
aut saltē eo usque differatur, quo
    à sede

à sede Apóstolica in illo impedimēto affinitatis dispensetur. Imò ipse Parochus si aliqua industria vti poterit, qua matrimonium illud impeditatur absque cōfessionis reuelatione vti ea debet, quod si nullū prorsus sit remedium impediendi, quin,& communicent, & contrahant, tunc tenetur dicta sacramēta illis administrare.

Primum ostendo, quod scilicet debeat Parochus sublato scandalo, & confessionis reuelatione, pro viribus secreto eniti, ne in peccato communicent, neu in impediti cōtrahant.

Tum quia in administratione horum sacramentorum, cum non habeant isti adhuc ius acquisitum, impedimentum enim peccati, & affinitatis, priuat eos debito, ac iure suscipiendi hæc sacramēta. Ideo nulla irrogatur illis iniuria, si secrete ab eorum susceptione impeditatur. Nam in gratuitis, & in quibus pénitens nō habet ius, potest Parochus, per ea quæ nouit in confessione, extra confessionem agere arg. cap. Ad aures de temp. ordina, vbi præcipitur Episcopo, ne religiosum ordinari, absque sui Prælati licētia, quia forsitan Prælates in secreto scit causam, ob quam non debeat ordinari: ex quibus verbis colligunt Doctores potuisse Prælatum ex ijs quæ in cōfessione nouit, moueri ad denegandam, licētiam ordinandi suo subdito, quia

iste absque licentia Prælati ius non habet ordines suscepēti. Ita Sotus in 4. dist. 12. q. 1. art. 6.

Tum quia quoties aliquis aëtus potest interpretari factus alio fine quam reuelationis cōfessionis, nō peccat confessor, nec sigillum frāgit, si ob scita in cōfessione tali actu vtatur, vt Prælatus repellens ab officio sacrifite, vel procuratoris, eū quem in confessione nouit furari, aut fornicare, assignādo alias causas huius repulsa non dicitur reuelare confessionem, quia cum hæc officia pendeant à gratuita voluntate Prælati, possunt alij suspicati Prælatum id facere odio, aut malevolētia. Sotus libr. de ratione tegēdi secreti. mēb. 3. q. 3. cōcluſ. 6. Hęc conclusio aperte est D. Thom. in 4. sentent. distin. 21. q. 3. ar. 1. in Respon. ad tertium.

Secundum, nempe quod si insūtāt, & publicè dicta sacramēta pe-tant, teneatur Parochus illa administrare, non obstante præfato impedimento. Patet manifeste.

Tum quia illi sponsi, cum ratione baptismatis habent ius ad petēdum à Parocho omnia sacramenta, non potest absque iniuria denegare Parochus illis, administrationē Eucharistiae, vel sacramēti matrimonij, nisi ad sit causa manifesta huiusce denegationis, quod enim quis publice tāquā sibi debitu postulat, nō debet illi negari absque causa cognita, & manifesta.

Iam

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Iam autem Parochus, impedimentum quod nouit per confessionem non potest extra confessionem propalare.

Accedit, quod nullus debet absque ordine, & processu iudiciali spoliari suo iure, spoliarentur autem hi petentes sacramenta, si per id quod in confessione sacramentali dixerunt, posset Parochus ea denegare, esset enim hoc exprobare potius illis peccatum confessum, & ita confessionem reddere odiosam, quam secundum ordinem iuris agere.

Tum quia in eo iudicio oportet causam esse cognitam, in quo jus petitur, & dicitur: sed isti pertinet in foro exteriori a Parocco ius, quod in tali foro habent ad sacramenta, & in hoc foro nullum impedimentum est cognitum, non ergo potest Parochus his occultis peccatoribus sacramenta non administrare.

Confirmatur auctoritate Divi Patris Augustini, super illud primum ad Corinth. cap. 5. Si is qui frater nominatur apud vos, & refertur c. Multi. 2. q. 1. vbi sic inquit. Nos a communione quempiam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio Ecclesiastico, vel seculari nominatum, atque conuictum. Vnde Christus perfido Iudeo dum nefandam proditionem occulte machinabatur, bucellam in ultima Cœ-

na inter reliquos Apostolos prebuit. Tandem cum id quod Parocco dicitur in confessione sacramentali, dicatur ut ministro Christi, & ut vice Dei, non potest ille per ea, quae sic nouit, agere extra iudiciliter, & ut particularis homo D. Thom. in quarto. sentent. distin. 82. art. 6. Adrianus in questione de Eucharistia Duran, & alij ferè omnes Theologi, in 4. dist. 9. q. 5.

Neque officit textus in dicto c. Ad aures, de temp. ord. quatenus concedit, posse Praelatum per id quod in confessione nouit, negare licentiam subdito, ad ordines suscipiendos.

Respondeamus, id ideo esse; quia religiosus cum non habeat ius suscipiendi ordines absque Praelati licentia, potest Praelatus ob secretâ causam illum a tali licentia excludere, vt quae a mera & libera Praelati voluntate penderet: At dicti sponsi, cum habeant ius ad sacramentum Eucharistiae, & matrimonij a Parocco ministrandum, vt cui hoc ex officio incumbit, idcirco ob scientia in confessione, non potest talia sacramenta denegare petentibus illa publice. Sotus in quarto sent. distin. 12. q. 1. art. 6.

Ad omne autem peccatum in casu proposito effugientium, crediderim posse Parochum, seu confessorem his sponsis consulere, quādō praefata scandala euitari aliter non possint

possint, vt de communī scientia, & consensu contrahant, nō quidem intentione verum matrimonium incendi de præsenti, sed conditio-
naliter, si Papa disp̄sauerit, animo interim cohabitandi, quoad domum, sed non quoad thorū, tā-
quam frater & soror.

Probatur; Tum quia celebratio contractus matrimonialis, quæ a-
lias inter istos facta, esset nulla, &
culpa mortalís, isto modo reddi-
tur licita, non enim ijs est prohibi-
tum contrahere sponsalia de futu-
ro & cohabitare insimul in eadem
domo, expectantes à Papa dispen-
sationem.

Tum quia in cap. Consultatio-
ni, de frigidis, & malef. statuitur á
Papa Cœlestino III. posse duos ma-
trimonio coniunctos viuere insi-
mul in eadem domo, vt frater &
soror, quamvis non valuerit eorū
matrimonium, ob coeundi impo-
tentiam.

Tum quia non defuerunt mul-
ti graues Theologi, qui falso asser-
erent, occulto peccatori accedēti
ad sacram communionem tem-
pore paschatis, dari á Parocho pos-
se ad tuendum, & tegendum eius
honorem, ipso præsertim consen-
tiente, hostiam non consecratam,
cuius opinionis fuit Altisidorensis
D. Bonaventura, & Adrianus, vt
refert Sotus in 4. dist. 12. q. 1. ar. 6. in
Respon. ad secundum argumentū.
Quam tamen sententiam, & si nos

existimemus esse omnino falsam,
eo quod sacerdos quantū in se est,
præberet causam circumstantibus,
talem hostiā adorandi, & proinde
idolatrandi: nihilom inus tamē in
casu nostro in quo de cōsensu par-
tiū fingit Parochus celebrare ma-
trimonium, & tamē non celebrat,
vbi nulla ratio idolatriæ, vel alter-
rius notabilis scandali interuenit,
videtur huiusmodi matrimonij ce-
lebrati fictio, esse licita.

Nec obstant nostrę respōsioni
argumenta initio adducta. Nam
ad ea quibus prima opinio niteba-
tur dicimus, falso omnino esse,
quod peccata cōfessa quāuis absq;
proposito ab illis in futurū desistē-
di, imo intētione eadē rursus per-
petrandi, non cadere sub sigillum
confessionis: cadunt siquidem, eo
quod imp̄nitentia, & si opponatur
confessiōni quoad absolutio-
nem, & quantum ad perfectionē
sacramenti: non tamen tollit, quin
possit dici sacramentalis confessio
quatenus hæc est peccatorum ac-
cusatio apud Deum facta confes-
sario, & ideo celanda sunt peccata,
quæ in tali confessione aperiūtur.
Et quamvis talia peccata sic im-
p̄nitenter confessā, non celentur a-
pus Deum, sed debeat ille in die
iudicij ad confusionem imp̄nitentis,
illa manifestare, quia tamen
confessori dicuntur per modum
accusatiōnis ad petendum saltem
aliquid remedium, & disponunt,

ac or-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

ac ordinantur ad veram pœnitentiā, proponūturque sub vna cōtritionis parte, quæ est dolor de præterito, quamvis desit alia, quæ est propositum cauendi in futurum, ideo ab Ecclesia recipiuntur ac dicta, ac scita in sacramentali confessione. Vnde in cap. Omnis vtriusque sexus de pœnitent. & remissio. inhibetur, ne quis peccatū in pœnitentiali iudicio sibi detectū præsumat reuelare. Et licet sic impœnitenter confessus, non habeat in foro conscientiae apud Deum ius petendi Eucharistiā, vel sacramentum matrimonij: cum ob impedimentum ac peccatum cōmislum sit inhabilis ad hæc suscipiēda, habet tamen adhuc ius petēdi illa in foro exteriori apud homines, cum iure baptismi possit vti dictis sacramentis; nullaq; sit causa manifesta ob quā possit ab illis arceri, & ideo Parochus non administrando illa, preberet circumstantibus scandulum, & proximum infamareret.

Et quamvis damnum spirituale præferendum sit téporali, hoc tamen quia non tam est voluntariū quam illud, & quatenus etiam téporale constituit hominem in tali necessitate à qua se nō potest liberare, sicut potest qui peccare vult, idcirco tenemur magis succurrere & impedire ne quis se interficiat, quam ne in peccatum labatur.

Ad argumenta autem secundæ opinionis Respōdemus, illa proce-

dere, quoad illas res in quibus pœnitens habet quodammodo ius acquisitum, & quando id quod à confessore geritur, est sufficienter directum, aut ex sui natura, aut ex intentione confessoris in reuelationem confessionis: secus verò est in arbitrijs, & gratuitis, & quando actus à confessore factus, potest aliter interpretari, quam in reuelationem confessionis. Ut si Prouincialis deponat Priorem cōuentus ab officio, ob crimen in cōfessione scitum, effet tunc quidem sigilli fracto: Tum quia Prior habet ius acquisitum in tali officio: Tum quia prioratus non dependet à mera, & gratuita voluntate Prouincialis, sed à canonica electione: sed si tamen ob sic in confessione cognitum negret ei in electione aliqua suum suffragium, vel deponeret procuratore, sacristam, vel alium officiale amouibilem, cum hoc sit arbitrium, & pendeat à libera voluntate Prouincialis, non peccat, quia vtitur iure sue libertatis. Vnde Diuus Thomas in quarto sentent. distin.
21. ab solutè tenet, quod nullus debet eligere eum, quem per confessionem nouit esse indignum: Ita Sotus lib. de ratione regendi secreti
libr. 3. quest. 3. in declaratione
concupis-
tis 5.

CA-

CASVS TRIGESIMVS
Tertius.

Dominicus, beneficium pingue Ecclesiasticum habens, Canonicas horas semper recitat, raro tamen cum debita attentione. & deuotione: non modo quia aliis exterioribus induendi, ac lauandi corpus, lectum consciendi, vestes excutiendi, domumque totam preparandi ac componendi ex proposu-tunt occupatur: sed etiam quia si hec quandoque non faciat mentem tamen ad exteriora negotia interius disagari aduertenter permittit. adeo quod ab uno anno quo officium diuinum recitare est obligatus, vix semel attemet, & deuotè illud dixerit, & hec omnia in confessione nunc explicat.

Quæritur, An peccatum mortale commisrit, & ad restitutionem fructuum sit non minus cogēdus. quam si nullatenus diuinum officium dixerit?

Non defuerunt qui assererent hunc beneficiatum, neque culpam lethalem absque attentione, & deuotione recitando perpetrasse, neque ulli restitutio-ni esse obnoxium.

Hoc probant. Tum quia ad-impletio præcepti, non exigit cō-

muniter, vt per eam perueniat implens in finem, in quem præcipiens eam intendit inducere: cum aliud sit, id quod præcipitur, aliud finis in quem præcipitur: vt docet vterque Thomas prima secundæ question. 100. articulo. nono. & secunda secundæ question. quadragesima quarta, articulo quarto, ad primum, iam autem id quod præcipitur clero, seu beneficiato, est recitare horas Canonicas, attentio autem & deuotio, habent se sicut modus præcepti, & tanquam finis proximus, ob quem fit recitatio.

Tum quia in capitu. [Dolentes extra. de celebratione missarum, vbi dicitur distinctè, præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, vt Diuinum officium], nocturnum pariter, & diurnum quantum eis dederit Deus studiòlè celebrarent pariter &c, deuotè, &c. Colligitur aperte rem præceptam esse folium, vt dicatur totum Diuinum officium, cæteras vero conditio-nes, esse de consilio, & hoc est quod statim declarat textus in illis verbis, quantum Deus dederit, &c. Quali dicat attentionem, & deuotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei secundum quod ipse dare voluerit, duximus relinquendum.

Tum quia Deuotio secundum Diuum Thomam 2.2. quest. octua-gesimæ secunda, artic. 1. est volun-

RESP. CAS. CONSCIENT.

tas prompta submittendi se Deo, quæ promptitudo addita volūtati actuali, nihil aliud esse videtur, quam intentio & feruor eius: iam autem ad cætera omnia alia præcepta adimplenda sufficit sola voluntas agédi id quod iubetur, quātis non lit feruens: vnde ieiunans voluntariè, satisfacit præcepto ieiunandi, & si cum feruore non ieiunet: neque Christus aliud præcepit Matthei 19. quam si vis ad vitam ingredi, serua mandata, nulla mentione deuotionis seu feruoris facta.

Tum quia hoc præceptum recitandi horas canonicas, est de iure humano positivo, & ideo non se extendit nisi ad ea, quæ sub iudicio humano cadere possunt, qualia sūt quæ per actus exteriores exercentur, non autem quæ in sola mente consistunt; solus enim Deus intuetur cor, homines autē ea, quæ patient, vt dicitur 1. Reg. c. 16. Et tradit Diuus Thomas 1.2. q. 100. ar. 9. iam vero attentio, & deuotio sunt interiores mentis actus, & ideo qui euagatur interius quamuis scienter non transgreditur per hoc mā- datum Ecclesiasticum de dicendo officio Diuino.

Confirmatut ex glosa in c. Graui. de celebr. Miss. super verb. fructum labiorū. vbi dicit Archidianconus, quod satis est labijs seruire in diuinis horis, licet cordiuerrat ad alia.

Huius opinionis est Hostiensis in dicto cap. Dolentes. Et Sanctus Antonin. 3. partit. 13. c. 4. §. 7. Angelus verb. hora. §. 28. Sylvest. in aurea rosa casu nono, & verb. hora. quæst. ii.

Quod vero etiam casu quo absque attentione, recitado peccaret, non teneatur ad restituionē fructuum ostendunt.

Tum quia Concilium Lateranense innovatum, & declaratum per extraugantem Pij V. statuit, vt quicunque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura, aut sine cura, si post sex menses quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo cessante impedimentoo nō dixerit beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officij, & temporis suos non faciat, sed eos tanquam iniuste perceptos, in fabricam ipsorum beneficiorū, vel pauperum eleemosynas, erogare teneatur. Cum ergo hæc lex solum loquatur de non recitantibus, & nihil determinet de male dicentibus, videtur ad hos non debere extendi, cum sit pœnalis, & consequenter non amplianda extra proprium casum cap. pœna. dc pœnit. distin. i. l. si de interpretatio- ne ff. de pœnis.

Tum quia cum non videatur tantum peccare male recitās, quātum nullatenus recitans, cum iste faciat totaliter contra legem, ille vero adimpleat saltem actum le- gis,

gis, quamuis non qualificatū, ideo non sunt pari pæna multādi, nec eadem canonis dispositio, debet ex æquo illos comprehendere.

Tum quia presbyter cui datur eleemosyna pro dicenda Missā, si illam dicat in peccato mortali, nō tenetur eleemosynam restituere, teneretur tamē si illam nullo modo diceret. Quare à simili videtur, quod cum beneficium detur propter officium, qui hoc recitat, quāuis ob defectum attritionis, & devotionis peccet, nō erit obnoxius restitutioni.

Contrariam tamen opinionē, ut magis communem, & veriorē amplectēdam esse putamus, eum scilicet qui absque attentione, & deuotione recitat Canonicas horas, in culpam lethalem incurrisse, & ad fructuum restitutionem teneri, eo prorsus modo ac si easdē horas nullatenus diceret. Huius sententia est Diuus Thomas 2.2.q.83. artic. 13. Caietanus ibidem. Paludanus in quarto sententi. distin. 15. quæst. 5. Gabriele. in canone Missæ lect. 62. Maior. in quarto distinct. 12. quæst. septima, Adrianus quo lib. octauo, Gerson. tercia parte Alphab. 71. F. vers. orationem. Caietanus in summa verb. Horarum §. tertio, Nauarrus in tractatu de oratione, & horis canonicas capit. 13. numer. 22. & capit. 20. num. 31. Sotus de iust. & iur. li. decimo, quæst. quinta articul. 5. conclusione sexta

quamuis ibi ad finem dictæ conclusionis, & articulo 6. cōclusionē 4. quoad restitutionis obligationē videatur à nobis dissentire.

Priorem igitur huius veræ decisionis partē, his rationibus ostēdo.

Prima, quia orare, est actus virtutis, non cuiuscunq[ue] sed Religionis, & ideo necesse omnino est ut fiat, quando & vbi, ac quomo- do oportet. hæ enim circūstantię in virtutis actu requiruntur; iam autem nullus modus est virtuti orationis magis intimus, quam attentio. Nam tres orationis effectus, scilicet mereri, impetrare, sa- tisfacere, requiriū necessario propositum attenderi, & vacandi Deo.

Cōfirmatur, quia actus virtuosus fieri nequit absque delibera- tione, & fine aliquo intento, alias non esset humanus sed brutalis, & ideo oratio proficiē debet ex intentione eam dicendi.

Secunda, quia Concilium gene- rale in capit. Dolentes de celeb. Missæ, expresse præcipit, attentio- nem cum ait distictè præcipimus in virtute obedientiæ vt diuinum officiū nocturnū pariter, & diurnū quatenus eis nempe clericis Deus dederit, studiose celebrent, pariter & deuote. Iam autē verba illa dis- trictè præcipimus in virtute obe- dientiæ, indicant aperte hoc præ- ceptum obligare transgressores ad culpam mortalem, & quod illud

RESP. CAS. CONSCIEN.

non solum feratur super actum ipsum quoad substantiam integre dicendi Diuinum officium, sed etiam super modum attente deuoteque orandi, colligitur manifeste ex eo, quod non erat dubitatio tunc in illo Concilio de ipsa recitatione integra Diuini officij, cum iam in Ecclesia hoc longa consuetudine fuerit receptum: sed controversia versabatur in modo recitandi, qui quasi in præcepis ibat ob clericorum negligentiam, & indeuotionem, & huic malo voluit Concilium illo decreto prouidere, & ne quis arbitraretur voluisse Concilium obligare ad summam, & viribus nostris fere imparem attentionem, subiunxit, quantum Deus eis dederit, hoc est sufficere illam attentionem, & deuotionem, quam morali exhibita diligētia placuerit Deo nobis conferre.

Tertia, quia ille qui non attendendo in id quod dicit, alloquitur Principem, aut Magnatem, irreverentiam, & offendit illi grauem facit: ergo multo magis qui alloquitur ipsum Deum, qui est Rex regum, & Dominus dominantiū, si non attendat in id quod dicit, eum offendit, iuxta illud Hieremiacap. vigesimoquinto, Maledictus homo qui opus Dei facit negligenter.

Quarta, quia oratio infecta malitia, aut defectu debitæ bonitatis, est mala, nihilque prodest, alias si

prodeßet, tunc vnum, & idem, opus esset bonū, & malum diuersis respectibus, quod esse impossibile docet Diuus Thomas 2. sent. distin. 40. quæst. 1. articul. 4. & facit caput. Cum renunciatur 32. quæst. 1. Iam autem illa oratio, quæ caret attentione, & deuotione, est deficiēs à debita bonitate, vt satis probat Adrianus in quolibeto primo, adducens illud Malachiæ primo, si offeras cæcum animal ad immolandum, nonne malum est? offer illud Duci tuo si placuerit ei, aut si suscepit faciem tuam, quasi dicat, quod veluti offerens hædum cæcum magnati errat, ita offerens Deo orationem carentem attentione, & deuotione.

Quinta, quia hoc sacra Scriptura videtur apertè significare, & omnes sancti affirmant. Nam Ioannis capit. quarto, dicitur. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Iam autem qui sine attentione, & deuotione orat, non dicetur orare in spiritu, secundum illud exprobatum Iudeis Matthæi 15. Populus hic labij me honorat, cor autem eorum longe est à me. Item 6. cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauilo ostio ora. Et Paulus ad Ephesios Primo, Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. quæ verba explicans Diuus Hieronymus, inquit, Audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi, offici-

officium Deo non voce sed corde cantandum.

Præterea 1. ad Corinthios cap. 14. Si orem lingua, mens mea sine fructu est, vbi D. Pater Augustinus ait, quid prodest strepitus labiorum, si mutum est cor. refertur in Clementina 1. de reliq. & veneratione sanctorum.

Tandem Diuus Bernardus sermone 13. super Cantica inquit. Immolantes hostias laudis, iugamus verbis sensum, sensui affectum, affectui exultationem, exultationi grauitatem, grauitati humilitatem, & humilitati libertatem.

Posteriorem nostrę respōsionis partem, quod scilicet beneficiarius absque attentione, & deuotione recitans, teneatur ad restituendos fructus eo prosus modo, ac si nullatenus recitaret, ostendo his argumentis.

Primo, quia iste sic recitans, cū non agat quod Ecclesia præcipit, vt superius est probatum, ita transgreditur præceptum Ecclesiæ de recitando Diuino officio, ac si non recitaret, ac proinde idem est iudicandum de illo ac de non recitante, quia par ratio, par ius parit. cap. Dudum 2. de elec̄t. l. illud. ff. ad l. Aquil.

Secundo, quia non dicitur ab onere tasse ille, qui sic recitat in recitationem recitandi p. arg. cap. Dolentes de se nō lib. tione Missarum. Iam autē

qui absque attentione, & deuotione recitat, non satisfacit præcepto de recitando, ac proinde teneatur intra eundem diem iterum recitare arg. capit. Ea te de iure iur. & probat latè Adrianus quolib. 8.

Tertio, quia constitutio quæcumque pœnalis, extenditur tunc de uno casu ad alium, quando in illo subest eadem ratio, & includitur, ac continetur sub significacione saltem larga verborum constitutionis pœnalis, vt late probat Antonius in cap. final. de consuet. & Dominicus ac Petrus in cap. 1. de temp. ord. libr. 6. Cum ergo ille qui sic male recitat, includatur sub significacione saltem lata, huius verbi non recitare, vt in quo subest eadem ratio, tum peccati, tum obligationis repetendi, quæ in nō recitante, fatendum est necessaria ratio includi in lege pœnali disponente de non recitante.

Confirmatur, quia male recitās magis peccat, quā nullatenus recitans: eo quod ille qui male recitat, delinquit cōmissione, & omissione: commissione quidem, quoniam facit actū male recitationis, omissione autem, qui laetatur ac si nō recitasset. Non recitans vero delinquit solum omissione omittendo scilicet actū recitationis, & ideo si pena restitutionis imponitur ob causam nō recitandi, multo magis comprehendet male recitantem: cum enim illa pena sit iuris com-

RESP. CAS. CONSCIENT.

munis, & imposta ob utilitatem publicā, ideo potest, & debet extē diā non recitante, ad male recitatē tem, secundum doctrinā Bartholi, l. quemadmodum C. de Agricol. & cens. lib. 12.

Vltno, quia quando aliquis a-
etūs requiritur cū aliqua qualitate
non sufficit quod fiat sine illa, vt
multis exemplis ostēdunt iurispe-
riti, in c. Licet causā de probat. Cū
ergo ius Canonicum in cap. Dolē-
tes de celebr. Miss. requirat oratio-
nem comitari attētione, & devo-
tione, sequitur non sufficere horas
Canonicas dicere, absque tali qua-
litate, & per consequens sic dictas
haberi ac nullatenus dictas: cui e-
nim prēcipit facere aliquid cum
certa qualitate, non satisfacit præ-
cepto absque illa. gloſa in cap. No-
tificasti. 33. quæſt. 3.

Pro maiori huius responsionis
evidentia, est aduertendum: tripli-
cēm esse orationis attentionē; Pri-
ma est illa, qua considerātur verba
sola ne in eis proferendis erretur:
Secunda, qua attēditur ad signifi-
cationem, & sensum verborum, &
hæc est præstantior prima: Tertia
est, qua at-... ritur tum ad id quod
petitur, tum ad ipsum orationis fi-
nem, qui est Deus, & hæc t...
lior ceteris. Et sicut ad hoc, vt quis
satisfaciat præcepto recitandi Di-
uinum officium, satis est habere à
principio propositum actuale vel
virtuale attēdendi vna trium præ-

dictatum attētionum orationi vi-
que ad finem, licet postea in pro-
sequendo, & cōtinuando per hu-
manam fragilitatem aut Dēmo-
nis suggestionem, & infestationē,
vel ex malo habitu in alias res in-
clinante, desinat illi vel alicui eius
parti etiam notabili vlo modo at-
tendere: Ita qui horas Canonicas
recitat absque proposito actuāli, vel virtuali attendendi aliqua
harum trium attentionum, mor-
taliter peccat, & præcepto quo Ec-
clesia iuber recitare, non satisfacit,
vt supra collegimus ex D. Th. cum
communi 2.2. q. 81. art. 6.

Dicitur autem propositum ac-
tuale, quoties quis expreſſe propo-
nit, & vult attendere, ac re vera at-
tendit vna illarum trium attentio-
num. Propositum virtuale dicitur,
quoties facit aliquid, ad quod ne-
cessario sequitur velle attendere,
vt cū quis petit aut capit Breuiariū
cum proposito expreſſo satisfacie-
di suę obligationi, aut, recitādi vt
debet, aut dicēdi horas canonicas
secundum quod prēcipit ecclesia,
aut saltem tali animo deliberato
capit Breuiarium, vt si interrogare-
tur quare ipsum capiat: vere respo-
deret, se id facere ad recitandum
vel satisfaciendum suę obligationi
debito, vt docet Maior. in quar-
to, lēc. distinet. duodecima,
quæſtio. lēp. & latissime Na-
uarius capitu. Int̄ & tractat̄ ba vnde-
cima, quæſt. 3. & tractat̄ horis

canonicis capitu. sexto, num. decimoquinto, & capit. decimotertio numer. decimo septimo.

Hoc autem propositum attendendi actualē, vel virtuale, quamuis requiratur, & sufficiat à principio orationis, id tamen sic intelligendum est, ut postea nō interueniat aliud propositum actualiter, vel virtualiter illi contrarium. Actualē sive expressum propositum non attendendi habet is, qui verē proponit non attendere, aliqua dictarum trium attentionum, & hoc raro aut nunquam contingit: virtuale seu tacitum propositum non attendendi habet is, qui toto cogitatu se occupat in rebus ab oratione extraneis, & aduertit se de his cogitare, ac per huiusmodi cogitatum alienari prorsus ab omni attentione orationis, & omnia hæc scīes & considerans non procurat animum suum ab ijs reuocare. Aut qui animo deliberato se occupat in actionibus exterioribus, quæ repugnat omni attentioni orandi attenta saltem habilitate, & solitudine illius qui ita se occupando orat: illa vero actio corporalis repugnat omni attentioni, & impedit præceptum recitandi, quæ non est compatibilis cū aliqua dictarū attentionum, cōsiderato ingenio, & habilitate eius hominis, qui recitat, ut bene declarat Durand. in 4. dist. 15.. q. 12.

Vnde colliges cum Caietano

2.2. quæst. 83. artic. 13. nō peccare saltem mortifere recitantes horas canonicas, dum se induūt, calceāt, manus vel faciem lauant, penitus ad scribendum aptant, domū vertunt, & aliud simile quid faciunt, quod attentionibus præfatis omnibus nō cōtrarietur. Nā de Monachis Āgyptijs, quod occupati ex ercitij exterioribus orabant, & recitabant, testatur Ioannes Cassian. lib. 2. cap. 14. Canōn. noct. orat. Et in Missali Romano præscribuntur sacerdotibus preces dicendę cū sacris vestibus se induunt, & exiunt, ut etiam in Pontificali Episcopis. vide Ioannem Maiorem in 4. lēnt. dist. 12. q. 7. Nauar. de Horis Can. c. 13. n. 49. Dur. in 4. distin. 15. q. 12.

Per hoc tamen non negamus, tale posse esse alicuius hominis ingenium, tam débilem etiam iudicij vim, tam accelerati quoque huiusmodi exteriores actus, & tā vehementer hominem occupantes, vt vix cum illis possit aliqua attentione ad diuinum officium haberi: in quo casu peccaret mortaliter, nec ita recitādo satisficeret, & quia in hoc regula certa assignari nequit, ideo prudentis confessoris iudicio id erit regulandum, & definiendū cuius muneris est perpendere, tam naturam operis exterioris, quam modum, & habilitatem agentis: vt colligitur ex Sancto Antonino 2. par. titul. 9. cap. 3. §. 3. versicul. tercia negligentia.

RESP: CAS. CONSCIENTIA

Aduertat deinde cōfessor, quod et si recitans Diuinum officium in peccato mortali, & in excommunicatione, imo qui recitat mala, & pessima intentione etiā Simoniaca satisfaciat obligationi de dicendo horas, qui tamen recitat absque attentione, & deuotione, nequaquam satisfacit. Ratio huius discriminis est, quia praeceptum de recitandis horis, non obligat ad recitandum eas meritorie aut virtuosè, sed bene obligat ad recitandum attentè, & deuote, is autem cui praecipitur agere quipiam cum aliqua qualitate, non satisfacit praecepto, agendo sine illa, ut inquit glōsa solemnis, & communiter recepta, in c. Notificasti. 33, q. 3, & cap. Licet causa, de probat. & ibidem latè Felin. ac Decius.

Notandum est tandem, quod, & si in omni oratione tam obligatoria, quam voluntaria, requiritur attentio, attamen in voluntaria, & quæ ad deuotionem solum fit, defectus intentionis est peccatum veniale, & ideo non tenetur sub novo peccato eadem recitare, sed in obligatoria, est peccatum mortale nec per illam satisfacit suæ obligationi, sed necessè est ut iterum eam repeatat. Et ratio diversitatis huius in hoc consistit.

Tum quia voluntariè, & ex sola deuotione orans, sicut nō obligatur ex præcepto ad orandum, ita nec obligatur ad qualitatem tali

præcepto iniunctam, quæ est studiose, & attente orare: quia non entis non sunt qualitates. I. si serum §. 1. ff. de Actio. empt. Et cap. Cum Paulus 1. quest. 1. Quamuis iā quod orat, teneatur bene orare, ex illo generali præcepto, quo faciens aliquem actum, obligatur ad illum bene, & debite faciendum, alias male facit. At vero qui orat ex obligatione, hoc est oratione diuinæ officij sibi præcepta: quia eodē præcepto, quoad recitandum diuinū officium arctatur, illi etiam iungitur attentio ad tale diuinū officiū, propterea transgreditur præceptū, nec satisfacit dictæ obligationi, recitando illud absque attentione, ut colligitur ex clementina prima, de celebratione Missæ, & in extrauag. c. primo de vita & honesta. cleric.

Tum quia illud generale præceptum, quo faciens aliquid, obligatur ad faciendum illud, cū omnibus debitibz circūstantijs ad bonitatem eius requisitis, est præceptum commune, obligas ex sui natura ad culpam veniale tantum: alias omnis actus defectuolis, & malus eslet mortalibz, quod affere, eslet hæreticū, ut declarat Caetanus in tract. de obligat. præcept. tom. 1. & ideo orans voluntarie, sed sine attentione, cū solum transgrediatur hoc generale, & naturale præceptum, non nisi venialiter peccat. At vero quia ultra hoc præceptum generale est, etiam aliud

dræ cept

præceptum speciale, factū ab Ecclesia, quod in virtute sancte obediencie, & sub pena peccati mortalis obligat ad dicendum Diuinū officium studiōse, & attente, ut patet ex cap. Dolentes de celebratio. Missæ. Idcirco illi, qui obligantur hoc præcepto ad Diuinum officiū, obligantur insimul ad attentionē, & deuotionem in illo, æquali culpe reatu.

Ex his facile erit dissoluere, partis diuersæ argumēta. Ad primum dicimus, quod modus præcepti, non cadit sub præcepto, nisi quando talis modus præcipitur, ut qualitas necessario coniuncta actui: sicut audire Missam præcipitur cū attentione, & ideo qui audit absq; attentione non satisfacit præcepto: Quando ergo aliqua lex præcepit solum actum, sed non qualitatem actus, tunc adimpletur tale præceptum per solam substantiam actus, ut est præceptū de dāda elemosyna de ieiunādo, & similibus. Sed quando præcipitur actus qualificatus, tunc nō adimpletur præceptum per solum actū sine qualitate, ut declarat glosa in cap. Notificasti 33. q. 3. Nam autem Ecclesia in dicto capit. Dolentes, de celeb. Missæ, præcepit in virtute sancte obediencie officium Diuinū nocturnum, & diurnum recitari studiōse, & attente.

Ad secundum Negatur, quod solum res præcepta sit officium di-

uinum, imo est etiam attentio: adeo quod super utrumque coniunctū fertur præceptum, illa autem verba: quantum Deus dede- tit, non diminuunt obligationem sed solum innuunt exactissimam non requiri attentionem, sed eam sufficere, quam cum Dei auxiliō poterit quis adhibere, ut declarat Sotus vbi supra.

Ad tertium patet ex dictis responso, quod deuotio, seu feruor, non exigitur ad obseruantia aliorum præceptorum, quia in illis nō præcipitur actus cū rali qualitate, sed in recitatione Diuni officij præcipitur recitatio, non quomodolibet, sed deuota, ita quod actus ca- dens sub præcepto, est totum hoc nempe recitare deuote.

Ad quartum dicimus, quod si- cet ius positivum humanum non se extendat directe, & immediate ad actus interiores, sed hoc sit pro- prium iuris diuini, mediata tamen & ex cōsequenti potest se extēdere prout iubēdo, & prohibēdo actus exteriores, præcipitur etiā, & veratur id quod ab interiore de nec- cessitate requiritur ad exequēdō: actus exteriores præceptos, sicut dū Ecclesia præcepit annualē cōfessio nem, consequenter iussit, recogni- tionem, & remembrance pecca- torum, internamq; corundem cō- tritionem. Et in Clementina cap. Multorum de Hæreticis, illi qui odio vel amore hæreticos inqui-

RESP. CAS. CONSCIENT.

ant, aut inquirere prætermittunt, excommunicationis vinculo innodantur. Ita in proposito Ecclesia non præcipit directè, & solitaria attentionem, sed ut coniuncta recitationi horarum Canonicarū. Caeteranus in Summa, verb. Horarum §.1. Sotus lib. 10. de iust. & iur. quæst. 5. art. 5. Nauar. tract. de orat. & hor. Canon. cap. 20. num. 27.

Ad confirmationem Respondeamus, vel glosam in illo cap. Graui de celebratione Missarum hal-

lucinatam fuisse, vel intelligendā esse, de continuatione Diuinarum horarum, non autem de initio: ita quod dummodo à principio fuerit attentio, si poscea mens diuertat ad alia, non ex proposito, & cōsulto, sed ex negligentia, & in consideratione, non est peccatum, vt super explicaui-

mus. Inscriptio
(2.)

TRAC-

TRACTATVS DVO BREVES, SED ADMODVM VTILES NVNC DE NOVO AB EO-

dem Authore editi ad quietem conscientiæ
circa contractus liuellarios.

TRACTATVS PRIMVS.

PRIMA DVBITATIO.

Antonius indigens pecunijs petit eas à Ioanne, qui non vult illas dare inutiliter, sed petit venditionem verā certe hereditatis que sibi reddit in fructibus ad rationem quinque aut sex pro centenario ad numerum pecuniarum quibus subuenit Antonio; qui ut necessitatī sue prouideat, vendit agrum Ioanni et tamen pacto vt illum sibi reddat & reuendas quādo pecunias restituerit interim tamen Antonius annuos fructus percipiat, vel pensionem seu affidum, & illa sex habeat ad rationem liuelli quoniamque contractus rescindatur.

Quæritur nunc quid in iure & in conscientia sit ad mensuram iustitiae in hoc contractu dicendum?

Proponendū est primo quod quamvis iste contractus ex natura sua sit venditio, habet tamē similitudinem aliquam cum contractu emphiteutico, propter diuitiatē temporis quo inducitur: continet etiam naturam locationis fructuum, & ita includit in se virtualiter tres contractus; primum venditionis rei; secundum francandi seu rettouendendi in tempore quo restitutae fuerint pecunias; tertium pensionis ad quin-

que, vel sex pro centenario secundum numerum pecuniarum.

Aduertendum etiam est, quod salua rerum fructuarum substātia & dominio penes possessorē, locatio (quaē est quādā fructuum venditio, & venditioni persimilis, l.2. ff. loc.) vtroque iure probatur, nam fructus qui locantur seu venduntur, cum non sint ipsa rei substantia; possunt leorūm à rebus alienari & vendi, vt ait D.Tho.2.2. q.77.art.1. & Demalo q.13.art.4. & ad sui iustitiam requirit maxime bonam

T R A C T A T V S P R I M V S.

bonam fidem & summam æquitatem. l. Bona. Cod. de Act. & ob. & l. Bonam. ff. locat. Et quia de natura venditionis & emptionis est ut res vendita, & eius verum dominium tam directum quam utile, cum suis periculis & grauaminibus pertinet ad emporē, quia rationi consentaneū est, & legi nature cōsonū, ut qui gaudet cōmodo sentiat etiam incōmoda, ideo empor̄ interim quod rei habet dominium fortuitis casib⁹ subiaceat re debet, l. iure naturæ secundū naturā, ff. de reg. iur. & extra. eodē in 6. cap. In te. Instit. de empt. & vend. §. Sed et si.

His igitur præmissis respondendū est contractū istū licitum esse in foro interiori & exteriori dūmodo fiat vera & non ficta venditio rei fructuosar existētis, & promodo & quantitate fructuū iusta pēsio statuatur, nō habita solū ratione ad quantitatē pecuniarū, sed ad fructus ipsius rei empta, deturque iustū pretiū detracto eo solū quod minus valet sub illa cōditione retrouēditionis; clarū enim est rem absolute & sine cōditione venditā pluris valere, & quod iste cōtractus ita cōceptus & factus sit licitus patet, quia omnia quæ requiruntur in vera & legitima vēditione hic reperiuntur, est enim hic primo cōfensus contrahentium; secūdo res venalis certa; tertio prēium iuxta veram estimationem rei venalis.

Consistit autem iste cōfensus in eo ut empor̄ intendat vere emere, & vendens similiter vendere. le. In vēditione. ff. eo. supra. & l. i. §. vi. & l. Inter patrē. & Cod. eodē. l. 2. & 3. idqne ratio nominis declarat, quia contrahere est simul idē trahere, & consentire est idē similiter sentire animo, idē que velle & affectari, nā cōtrahētes ex cōfensi & pacto dāt legē cōtractibus, l. In cōnientib. ff. de verb. signif. recta semper intētione & iustitia omnia mēsurāte.

Hinc est quod omnes cōtractus in quibus cōtrahentes nō cōsentiant in idem, cum scilicet venditor non intendit vendere & vere alienare, etiamsi nōmen venditionis ponatur in instrumēto, nec empor̄ intendit emere vere, & rem sibi ditecte acquirere, sed tantum habere pensionem statutā nomine liuellī vel assidus, pro vſu pecuniarum, sunt vſurarij, vel saltēm iniusti: tales sunt illi cōtractus in quibus empor̄ non curat rem scire de qua contrahitur, nec etiam si existat in rerum natura, aut vbi sit, neque si tanti valeat, vel tantum fructificet quanta est pensio quæ imponitur; coniectura enim est certissima sic ementes, sicque contrahentes oculum tantum habere ad vſum pecuniarum, & non ad acquisitionem rerum fructuosarum. Cum vſu sit recep̄tissimum inter homines qui volunt contrahere, quod querunt &

satagunt scire valorē & perfectio-
nē rerū quas emere volunt, vel per-
se, vel saltē per mediatores & agē-
tes nomine suo.

Oportet etiam rem esse fructi-
feram, quia si res non est fructuosa,
nulla in ea potest poni pensio fru-
ctuum, & ideo in pecunijs quæ se-
ipſis sunt steriles & infructuosæ 88.
dist. cap. Ejciēs. nō potest imponi
pensio, sicut etiam in re quāuis fru-
ctuosa si tamē reddit de fructibus
multo minus quam postulat im-
posita pensio, cōtractus erit vſura-
rius, vel saltē illicitus, quia quando-
empror non vult sentire grau-
mina casuum fortuitorum iniuste
aggrauat venditorum dum in om-
inem euentum vult impositam pē-
sionem exigere, & sic respicit magis
pecunias datas quam fructus
emptos. vnde Bartu. in l. i. Cod. de
iur. emphi. affirmat quod quamvis
res fructuosa non pereat tota, si ta-
mē est in loco in quo propter bel-
la laborari & coli non potest: non
debet solui pensio, quia habetur
tanquam si in totum esset damni-
ficata, arg. l. Interdum ff. de acquir.
pos. & l. Cum his. §. vlt. ff. de bon.
auto. iu. pos. idē affirmant Docto-
res in pensione domum, cū in his
frequenter non respondeant prouētus & locationes ad tria pro cé-
rū deductis expēsīs quæ in earū re-
paratione fiunt; iā autē fructus qui
emuntur, & qui pro pensione exi-
gi possunt, sunt solū illi qui dedu-

ctis expēsīs factis ratione rei, habē-
tur, l. fructus. ff. solut. mat. qui enim
vellet aliquam domum conduce-
re in nudo contractu locationis,
nequaquam solueret afflictum ad
rationem valoris domus, neque
vellet insimul facere expensas om-
nes reparationis, & sic etiā est prae-
sumendum quod qui indiguit pecu-
nijs, & coactus est vendere fru-
ctus domus, noluit tanto detrimē-
to se subjcere voluntarie, vt lucrū
omne esset emptoris, & damna
vniuersa reparationis subire, quia
nullus præsumitur iactare suum,
leg. Cum de indebito. ff. de pro-
batione; & si quis dixerit ipsum
venditorem voluisse sic rem sua-
graquare, & maiorem in domo sua
imponere pensionem quam sint
reditus locationis, cum in re sua
quisque sit moderator & arbiter l.
In re man. Cod. man.

Respondetur quod nemo in
necessitate dicitur liberalis existe-
re, l. Rem legatam ff. de adim. leg.
imo præsumitur inuitus facere
quod in damnum proprium quis
facit, quia nemo præsumitur iacta-
re suum, leg. Cum indebito, ff. de
prob. & quantitatis illa pensionis
quæ excedit fructus, imposta es-
set magis in persona venditoris
quam in ipsa re, id quod esset ma-
nifesta vſura, quia tunc pēsio esset
constituta super mutuo pecunia-
rum, & non super fructus quos
domus illa produxit.

Opor-

F R A C T A T V S P R I M V S.

Oportet etiam ut pensio quæ imponitur sit in re quæ eosdē fructus producat, verbi gratia, tātum oleum super oliueto, vinū in prædio habente vites, triticum possessionibus illud fructificantibus, ita ut habeatur semper ratio quantitatis fructuum quos res ipsa dat, non autem quantitatis pecuniariū; quia et si pecunia quæ pro affectu domus dantur sint æquivalentes frumento, vino, & oleo, oportet tamen ut pensio fiat ad ratam valoris prouentus qui potest haberi ex domo, & non ad quinque, vel sex pecuniarum, cum in domibus semper sit certa & taxata cōductio, præter autem frumenti, vini & olei mutentur & alterētur temporum varietate, penes sterilitatē vel abūdantiam, grauareturque admodū venditor si alienos fructus deberet emere, & iure liuelli persolue-re, nec valet dicere quod si vno anno grauaretur quando isti fructus vendendi sunt in magno pretio, relēuabitur tamen in altero quādo mōdico pretio habentur, cap. Propter sterilitatem de locat. non, inquam hoc valet, quia pensio communiter petitur ad quinque vel sex pro centenario, iam autem fructus ex rebus percipiendi raro vel nunquam attingunt ad istum valorem, & maxime tempore sterilitatis in quo pauci, vel nulli fructus colliguntur, grauabiturque supra modum venditor soluēdo de pro-

prio eam quantitatē quam non collegit ex fructibus, & quamuis in emphiteosi & feidis recompensetur annus sterilis cum fertili, non tamen in iure pensionis & liuelli, quando postulatur semper certa & taxata pensio magis ad rationē pecuniarum quam fructuum, est que contra iustitiam & charitatem fraternalm, ut si sterilitate, vel alio ineuitabili casu, & non vitio coloni seu debitoris, fructus pereant, nihil emptor patiatur, & vendor totum subeat damnum: & ideo ad iustitiam huius contractus necesse est ut tanta pensio in fructibus ponatur, quanti fructus cōmuni bonorum iusta estimatione valere possunt, deductis expensis culture, & grauaminibus realibus & personalibus ratione rei quæ ipse emptor sustinere cogaretur si tantam terram seu partem possessionis eo pretio iuste emisset ut Innocent. cum alis affirmat cap. In ciuitate, de usuris. Hoc igitur omnino seruandum est ei qui tuta conscientia voluerit istiusmodi contractus exercere, ut fiat rei fructuosa legitima venditio, & traditio possessionis & rei venditæ secundū iura: etiam cum pacto de retrouendo eidem venditori, si nolit aliter vendere in tempore finito, vel indefinite. Et emptor sustineat integrum grauamina rei emptæ, (ut decet) si vult utilitatem sentire, & revenialis sit certa nō per indiuisum,

sed

sed suis terminis taxata, & cognita
ab emptore saltem per actorem
nomine suo, & iuste sit appretiata;
instituaturque iusta pensio nomi-
ne liuelli vel affictus super re sic
empta ratione habita ad fructus ex
cadem re prouenientes, cum pa-
eto de sustinendo damno casuum
fortuitorum & sterilitatis, vel salte
fiat remissio alicuius conuenientis
partis pensionis secundum iustitiam,
ne vendor plus aequo grauetur,
vel in pensione, vel in modo pen-
sionis. Ius enim contrahentiū exi-

git ut non vnuſ grauetur plus alte-
ro, sed iustitia commutativa, vtriq;
propria iura disp̄set. Omnis enim
obligatio relativa, & quilibet con-
tractus bonæ fidei requirit extre-
ma æquipollentia, vel saltem qua-
si, vt habet Bald. in rubr. Cod. de
vſur. S. Tho. 2.2. q. 77. ar. 1. ad 1. & 2.
& si aliqua conditio ex supraposi-
tis defuerit, tutius est abstinerē à
tali contractu, vt qui est valde pe-
riculosus, & in quo hominum auar-
itia per temporale lucrum caelestē
gloriam amittit.

TRAC-

TRACTATVS SECUNDVS.

De venditione rerum fructuosarū ad terminum, cum grauamine soluendi annuam pensionem ratione pretij non soluti.

D V B I T A T I O S E C U N D A.

Ludouicus vendit Marco agrum seu prædium iusto pretio constitutio; & quia emptor non habet pecuniam sufficientem ad solutionem pretij conuenti pro toto prædio Ludouicus vult constituere pensionem annualem super eodem prædio ad rationem quatuor aut quinque pro centenario, secundum summam totius pretij conuenti & non soluti, usque ad tempus & terminum quo int̄ gr̄ fuerit solutum, hoc tamen interposito pacto, vt interim quod emptor totum pretiū non persoluerit, ad omnia grauamina realia & personalia tam ordinaria quam extraordinaria teneatur, & subeat similiter dispendium casuum fortuitorum, ita ut in omnem euentum maneat venditor securus de toto pretio ad terminum persoluēdo, & de annua etiam pensione iuxta numerum pecuniarum promissarum que nondum sunt solute.

Quæritur an contractus iste sit licitus & permittendus?

Pro intelligentia huius dubitationis præmittendum est quod

hic non agimus de pignoratione, aut facta venditione similibusque alijs contractibus, sed de vera venditione, quæ consensu, re, & pretio iusto, & rei venditæ traditione perficitur, vel ut saltem sit fides habita de pretio, instit. de re. di. §. veditæ leg. vt res emptoris. ff. de cōd. empt. & vend. quando periculum omne stat ad emptorem l. necessario. ff. de per. & com. reivend. sentientes enim damnum, debent sentire, & commodum, cap. Qui sentit. de reg. iur. in 6. & l. Sinon fuerint. ff. pro soc. & instit. de empt. & vendit. §. Sed et si.

Præmittendum est secundo varias iurisperitos habere sententias de eo quid sit interesse, & quando peti possit? quia Baldus in l. vnica Cod. de senten. quæ pro eo quod int. & l. ff. de permut. & commut. rei vend. existimat interesse non esse aliud quam luctum cessans & damnum emergens, ex accidenti, id est propter damnum, vel morā; & subdit quod interesse sit pœna, quia semper ex alicuius culpa inducitur

dūcitur. & Bartul. in dicta l. inquit quod interesse est iusta alicuius vtilitas, possibilis haberī & nō habita propter alicuius factū iniustum, vel cessationem iniustā, cum videlicet cessatur a faciendo id, quod iustum & debitum est, ex quo alicuius damnum eueniat: sed Innocent. in cap. Sacro. de sentent. excommun. addit interesse esse estimationē dāni, quod alicui continet præter estimationem rei ex eo quod passus est non tradita re quādo, & quomodo, debuit tradi.

Ex his colligunt huiusmodi interesse non posse peti nisi ex mora vt ff. de neg. gest. l. Quia tantundē. & l. 3. Cod. de vsu. & leg. i. Cod. de cond. indeb. & ita affirmant non constitui moram ab initio contractus, idque patet ex le. mora. ff. de vsur. & ff. de reg. iur. l. nulla intelligitur ibi mora heri vbi nulla est petitio, vel saltem requiritur quod dies terminata ex conuētione seu pacto interpellēt pro homine post finitum terminum, quatenus pœna videtur presupponere culpam, factum videlicet iniustum illius, qui non fecit quod facere debuit, vt declarat Barth. in l. vnica. Cod. de sent. quæ pro eo, quod inter. & hinc est quod mora, non intelligitur fieri ex re, sed ex persona, non seruante quod debuit, aut faciente quod non debuit, & tunc sequitur ratio usurarum seu interesse. Vnde Caiet. super D. Tho. 2. 2. q. 77. tria

de necessitate dicit requiri ad hoc vt debeat interessē: primum est, vt qui petit interessē patiatur vere aliquod damnum per illud interessē reparandum, vel saltem cesseretur lucrum speratum, quod refici debeat iudicio prudentis viri. secundū quod debitor sit in mora, quia ante morā nō conceditur actio l. i. ff. quando dies vsu. l. ce. quia actio est ius prosequēdi in iudicio quod sibi debetur vt instit. de aet. §. 1. quod communiter ex obligatio- ne nascitur.

Tertium est vt contra suam voluntatem patiatur patiens, vel dānum actuale saltem cessationis veri lucri. Et propterea Doctores dicunt quod interesse ex facto iniusto debitoris nascitur, & quia nullus volens & libens patitur iniustum, & vbi non est mora, nulla est iniustitia seu iniuria, propterea in principio contractus & negotiationis, non potest interesse peti.

His præmissis dicendum est ad casum propositum, quod ille contractus est iniustus, & usurariam sapit prauitatem si pēsio petatur ob dilationem pretij soluendi, & habito respectu ad ratam pretij nou soluti, & non ad quantitatem fructuum, in quibus vendens damnum patitur.

Probatnr hoc, tum quia debitor non est adhuc in mora soluēdi eo quia venditor libenter dedit temporis dilationem ad soluendum, & sic

TRACTATVS SECUNDVS.

& sic nulla illi sit iniustitia, nullaq; mora ob quam posset illud interesse peti; tum etiam quia emptor grauatur supra modum in re quā emit eo quod fructibus casu aliquo pereuntibus tenetur semper soluere ad quatuor aut quinque pro centum: venditor autem nulli subiacet periculo, quae est aperta iniustitia, sicut enim res quae perit casu fortuito perit domino rei; ita si lucratur, debet naturaliter domino suo lucrari. Tū quia aut venditor interim quod pecunia non dantur, postulat illam pensionem ratione fundi, aut ratione fructuū, aut ratione expectatae solutionis: primum non potest dici, quia emptor grauatur oneribus tributorū & expensarum, estque expositus omnibus periculis casuum fortuitorum, & ideo potius debet relegari quam grauari, cap. Qui sentit. de reg. iur. in 6. & l. secundum naturam. ff. co. & instit. de empt. & vendit. §. Sed etsi. Secundum etiā, quod patet ratione fructuum, nō est verum, vt patet ex forma contractus, quia fructibus etiam casu aliquo pereuntibus manet semper illa obligatio de soluēdo quatuor aut quinque pro centū, & in nullo vult venditor sentire dispendium, sed tantum utilitatem rei, quae est aperta iniustitia, cum pricipue fructus ipsi iure pertineat ad emptorem. l. fructus. Cod. de act. empt. & vend. Quod si dicatur tertium,

est tunc aperta visura, quia venditur tempus quod non est vendibile, vt dicunt Doctores cap. In civitate. de visuris.

Potest tamen cōtractus iste fieri iustus si venditor prædij partē vendat secundum quantitatē pecuniarum, seruato sibi illius dominio quoad eam partem quae statim nō soluitur, cum certa promissione de eo vendendo statim ac totum cōuentum pretium sibi fuerit exhibitum, locando emptori fructus cum conditionibus iusta locatio- nis, & solutione æque pensionis pro rata fructuū, ita vt si casus accidat fortuitus, vel maxima sterilitas, fiat iusta recompensatio in pēsione, & sic maneat emptoris & venditoris æqua & iusta conditio, nec maior pensio imponatur, quā si esset pura locatio.

Non obstat id quod iurisperiti dicūt l. In minoribus. Cod. quibus causis res. in integ. & l. In minorū. Cod. co. tit. posse interessē petinō existente mora perl. Curabit. ver- su, etiamsi nulla mora intercessit. Respondemus enim id fuisse permissum in fauorem minoris eratis, & vt minores seruētur indemnes, & à necessitate liberētur interpellandi & comparendi in foro, & ta- men venditio erat perfecta, & nō mutuum aut venditio simulata, & fructus emptor percipiebat, & cū deberet pretium soluere, non soluebat, vt constat ex l. In minorum, Cod.

Cod. eo. titulo. In minorum persona recipia, & ex solo tempore tardæ pretij solutionis recepto iure moram fieri creditum est. vbi satis apparet quod causa huius moræ inducendæ est tarda pretij solutio, vel vitium debitoris: & ideo sine interpellatione fit mora, id est debitum soluendi pretium & interesse: obligatus enim ex delicto semper est in mora. Instit. do obed. quæ ex delic. ferme per totum. leg. Tutor. ff. de furt. l. In re furtiu. ff. de cond. furti.

Vel dicendum quod ibi conceditur interesse non ratione dilatæ solutionis, sed respectu fructuum quos emptor percipiebat in re fructuosa quæ illi erat locata, & sic ipsi fructus dabant actionem ad pretiū, & interesse; quatenus emptor in termino conuento ad solutionem, non soluit, & sic non soluendo delinquebat, in mora existens. Et ita intelligo cap. Conquestus, de usuris. & Innocent. in cap. sacro. de sent. excom. & l. i. & 2. ff. de perm. & commut. rei vend.

Non etiam obstat id quod dici solet in rebus Ecclesiæ pensionem induci ad quinque pro centenario

nullo habito respectu ad moram, vt habetur cap. Etenim. 10. q. 2. §. perpetua. vbi iurisperiti communiter. Respondeamus illam constitutionem Leonis assumptā fuisse à Iustiniano scribēte Epiphanio Patriarchę Constantinopolitano & ponitur in Authentico de non permundis aut alienandis rebus Ecclesiasticis §. Quia vero Leonis. col. 2. vbi de contractu emphiteotico agitur, non de venditione, vel mutuo, quando retento directo dominio pēsio ponitur superfructus habita ratione, ad ipsam rem fructuosam, quæ vt sic in emphiteosim datur, non autem intelligitur in mutuis & venditionibus in quibus habetur respectus principaliter ad ipsas pecunias, nihil curādo de casibus fortuitis, & depericulis quibus ipsa res subest, & quod dentur etiam in emphiteosim ad rationē quinque pro centenario, id est quasi per accidens habendo respectum ad quātitatem fructū, perpensis etiam casibus fortuitis, & damnis fatalibus, vt dicitur l. Cum duobus. §. damna. ff. pro loc. & leg. i. cod. de iur. emphit.

Finis secundæ partis.

Mm VARIAE

AGMVS 2. Q. T. A. D.

VARIÆ RESPONSES CASVVM CONSCIENTIÆ IN CONFESSIÖNE SÆPE OC- CURRENTIVM.

TERTIA PARS.

Auctore Reuer. Doct. P. Fratre Ludouico de Beja Pale-
strello Ordinis Eremitarum S. Augustini.

PRIMVS CASVS.

Matthia grauia peccata confitentî, imposta est à confessore satisfactio-
ria pœnitentia, non quidē qualitatî & quantitatî criminum propor-
tionata, & aqua, sed admodum leuis, & volantati ipsius accommo-
data, & ideo acceptauit illam, non tamen adimpleuit ob solam accidiam;
nunc vero prope Epiphania festum, in quo solet communicare, ad confessorem
clium accedens, & de illa accidia se accusans, petit instanter veterem pœni-
tentiam in nouam commutari, non aliam ob causam, quam quod libentius &
deuotius hanc, quam illam, credit se adimpereturum.

Quæritur, an primus confessor iniungendo pœnitentiam, non equivalentē
grauitati peccatorum, sed prout Matthias elegit & voluit, lethaliter deli-
querit, & num à secundo confessore commutari posit ob illam leuem causam.

PRO resolutione prio-
ris dubij aduertendum
in primis est, non agi-
hic, nisi de pœnitentia,
quæ dicitur satisfactoria, per quā
pœna debita pro peccatis, quate-
nus sunt Dei offensa soluitur ab
homine, aut in hac vita per ope-

ravoluntarie suscepta, scilicet ieui-
nia, orationes, & eleemosinas,
sive per indulgentias; aut in pur-
gatorio, per tolerantiam pœne, à
Deo inflicte, ut declarant Theolo-
gi in 4. lib. fent. distinct. 16. & facit
cap. Satisfactio. de pœnit. distin. 3.
& cap. Animæ 13. q. 2.

Aduerten-

Aduertendum deinde illam esse pénitentiam iustā, quę exequat, & non superat pánā, peccatis cōfessis in purgatorio luendam: quanta autem pena pro quolibet peccato mortali, soluatur in purgatorio, solus Deus nouit, cui ipsi est manifesta sceleris cuiusque grauitas, & cōtritionis vis, & pars ea pénē, quam absolutio sacramentalis tollit, nec non meritum operis vel sacramentalis vel alterius cuiusvis, per quod iuxta magnitudinem & feruorem gratiæ, ac deuotionis, ex opere saltem operantis satisfacimus.

Aduertendum tertio, non esse verū id, quod vulgo dici solet, pro quacumque culpa mortali, iniungendam esse pénam septem annorum. Tum quia in iure nulla lex reperitur, quę id statuat. vnde in cap. Mensuram. de pénit. dist. 1. inquit D. Hieronymus, mensuram temporis in agenda pénitentia nō esse a canonibus pro vno quoq; criminе præfixam. Tum quia canones quadraginta septem pénitétiales, quos collegit Hostiellis in summa. de pénit. & remiss. §. quæ pénā. Et quos ab omnibus sacerdotibus ad discédos esse, habetur in cap. Quæ ipsis. 38. dist. loquuntur solum de pénā imponenda pro peccatis in foro exteriori, non autem in foro confessionis, vt late probat Alexandinus, in cap. Presbyter, 82. distin. & Antonin. in cap. i. de pén. & remiss. Nauartus in cap. Mensuram.

de pénit. dist. i. nu. 4. & cap. Falsas. de pénit. dist. 5. n. 18. Tum quia in epite fatis, imponetur à confessore pénitentia septem annorum pro quolibet peccato illi, qui mille confiteretur: quia non sufficeret totum tempus vitæ, ad eam persoluendam. Et huic sententię videtur fauere D. Thomas in 4. dist. 20. quæst. i. art. 2. ad 2. vbi expresse ait, non esse vniuersaliter verū, quod pro quolibet peccato, septennis pénitentia exigatur.

Notandum est quarto, quantitatē & qualitatē pénitentię semper relictā fuisse & nūc quoque relinquī prudentis cōfessoris arbitrio, vt dicatur in c. Deus qui. de pénit. & remiss. & c. Tempor. 26. q. 7. id quod non sic est intelligendum, quasi quod per illam iniunctam pénitentiam & adimpletam, quæcumque illa etiā minima fuerit, statim liber reddatur pénitens ab omni pénā purgatorij; hoc enim falsum esse ostendunt multis rationibus Theologi in 4. sent. distin. 20. Nec etiam quod in mera voluntate cōfessoris positū sit, ad quamcumq; pénitentiam arctare pénitentem etiam inuitum, cum sufficiat pénitenti habere propositū satisfaciendi Deo, hic per bona opera seu indulgētias, aut in purgatorio; vt late ostēdit Scotus in 4. dis. 17. & Gabr. dist. 16. q. 2. sed intelligitur quod cū quātitas pénitentię nulla lege reperiatur taxata, relictū est hoc negotiū

RESP. CAS. CONSCIENCE.

prudentia confessoris qui tanquam iudex animae seu peccatorum in foro penitentiali consideret & faciat id quod tam quoad viuentem quam quoad mortuum videbitur conuenientius, perpenlaq; grauitate peccati & penitentis cōtritione, ac personae qualitate, quātitatē penitentiae imponenda libret, & æquam ac iūstam conetur imponere, vt declarant Doctores in cap. Mensuram de penit. distinct. 1. His suppositis ad primā dubitationem respondemus: Primo Confessore qui pro libito penitentia imponit, nulla prorsus habita ratione ad grauitatē peccati, imo tam cōfiteiti multa peccata, quā confiteiti vñū, eandem fere semper penitentiam imponere solet, culpam grauem incurre. Quæ videtur opinio Abulensis super 18. Matthæi q. 49. & Adriani in 4. de clauibus, quest. 2. & Maioris in 4. dist. 20.

Probatur, tum quia hanc penitentiam omnino inæqualem peccatis cōfessis, appellat falsam Gregorius VII. in capit. Falsas. de peniten. distinct. 5. non quod ea esti parvissima, non profit ad tollendā proportionatam partem penæ, sed quia per eam fallit confessor quantum in se est penitentem, dādo ei occasionē credendi se per illum plene satisfacere; & à penis purgatorij liberari.

Tū quia cōfessor cū Vice dei sit iudex, ad iniuriā Deo illatā vindic-

candam, videretur abuti officio, & patui facere diuinā offendā, si nulla ad hanc habita ratione, leuissimas imponeret penitentias: non enim mediocriter deliquit præfatus qui debita cœlestis regis & dñi, sua p̄fūptione resolut, & culpas impune dimittit. c. Si is qui prælatus, 23. q. 4.

Tum quia nō est vere Dei amicus qui peccata contra Deum cōmisa, multo minus estimat, & leuius admodum punit, quam quæ in seipsum fiunt.

Tum quia Christus Dominus antequam Apostolis potestatē tribueret ligandi & soluendi, Ioānis 20. præmisit, Accipite Spiritū sanctum, quorum remiseritis &c. vt intelligeret illa potestate absoluēdiā culpis, & ligādi ad penitentias, nō proprio arbitratu, sed secundū iudicij Spiritu sancto regulatū, eis esse vtendū, ita quod sicut clavis scientiae est confessori data, vt non propria voluntate, sed secundum rationem perpēdat peccata, & circumstantias à quibus penitentem debet absoluere, ita etiam clavis eadem est data, vt penas secundū grauitatem peccatorum, & penitentis qualitates imponat, & ideo qui secus facit, clavis abutitur.

Tū etiā quia per has leuissimas, omnino improportionatas penitentias, datur occasio penitenti; vt peccata grauissima, leuiora putet, & in eadem facile relabatur: vt enim pro qualitate culparum, & peni-

pœnitentium facultate, conuenientes satisfactiones, magnopere à peccato reuocant, cautioreisque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt. cap. Dierum. extra. de pœnis. Ita facilitas venia, incentiuum tribuit delinquendi. capit. Vt clericorum. de vita & honestate clericorum. &c 24. q. 4. c. Est iniusta.

Tum denique quia Concilium Colonense de satisfactione. §. Ex predictis. & ita multo apertius Cōcilium Trident. sess. 14. & c. 8. hanc nostram opinionem confirmat his verbis: Debēt ergo sacerdotes domini, quantum spiritus & prudētia suggesterit, pro qualitate criminū, & pœnitentium facultate, salutares & conuenientes satisfactiones in iungere, ne si forte peccatis connueant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leuissima quædam opera, pro grauissimis delictis in iungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.

Nec obstat si quis dicat Christū Dominum quē sacerdotes immittari tenentur, illis quibus peccata dimisit, nullam aliam pœnitentiā iniunxisse, quam ne amplius vellēt peccare.

Respondemus, Christum habuisse potestatem excellentiæ, per quam poterat peccata plenissime condonare, tam quoad culpam, quam quoad pœnam; sed confessoris potestas, est legibus sacramenti arcta, ut nequeat pro suo libi-

to, pœnitentis debita relaxare, aut pœnam minimam pro grauissimis, vel maximam, pro minimis peccatis iniungere.

Nō etiam obstat dicere, quod si pœnitentiæ essent imponēdē secundum grauitatē peccati, oportet eas esse tunc nimis rigidas, & quæ à paucis acceptarentur, vel acceptæ, exequutioni mādarentur. Respōdemus quod pœnitentia non est iudicanda & imponenda solū penes grauitatē peccati, sed etiā iuxta qualitatem personæ, & alias circūstantias loci, tēporis, contritionis, & status pœnitentis. Cum enim he pœnitentiæ non dentur tantum in peccatorum vindictam seu purgationē, sed etiā loco medicinæ, ideo non est habēda solius culpæ ratio, sed attendenda etiam est corporis debilitas, vel spiritualium virium remissio, eo modo quo medici medicaminū rigorē temperant secundum agrotantis imbecillitatē. Vnde pauperi, vel multa familia grauato, non sunt largē imponēdæ eleemosynæ, nec laboranti, aut ægroti, iejunia iniugi debent; nec homini delicato, austeriorates magna; nec vxori, filio, aut seruituti alicui addic̄to, ea sunt imponenda quæ vel debita obsequia impediunt, vel in periculum honoris, aut alicuius notabilis dāni, animæ, seu corporis vergunt, vt inter alios declarat Sanctus Antoninus par. 3. tit. 17. cap. 10. §. 10.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Ex quibus facile colligi potest, quam grauitates errent illi confessores, qui indiscretas pœnitentias imponunt, nec ullam personarum, sed solius grauitatis peccati rationem habent; ut qui peregrinaciones mulieribus imponunt, quarum honestas domi magis, quam foris conseruatur, vel qui iejunia panis & aquæ, melancholico: aut multas orationes, illi qui ad lôgas preces est arctatus; aut innuptæ, sub cuncta parentum degenti, ut ecclesiæ aliquas sapienter visitet: aut infirmo, ut honestas recreations evitetur: aut iuueni debilissimo, ut sapienter iejunet: aut publico lectori, seu alijs negotijs occupatissimo, ut psalterium singulo quoque die reciteat: vel homini scrupuloso & laico, ut singulo quoque die confiteatur, istæ enim & aliae similes pœnitentiae, non sunt imponendæ, nec à pœnitentibus acceptandæ, vt ait Richardus in 4.dist.18.art.5. Sotus in 4.dist.20.q.2.art.2. Nauar.in cap. 1. §. ponat.de pœnit.dist.5.n.8.

Colligitur etiam pœnitentia nō teneri ad acceptandum Religionis ingressum si pro pœnitentia sibi à confessore imponatur, quia ingredi religionem, est actus omnino voluntarius & qui præcipi non potest, cap. Integritas.32. q. 1. vnde deceptus maxime fuit Cardi. in cap. 1. de pœnit.dist.5. cum ait Sacerdotem posse alicui confessio impone te loco pœnitentiae quid grauius

quam sit Religio, scilicet carcerem perpetuum, in quo solo pane & aqua viuat; hoc enim esse falsum ostendit vbi supra Nauar. n.14.

Infertur præterea, non posse nec debere confessarium, obligare pœnitentem, ut etiam pro peccato quantumvis publico, pœnitentia publicam subeat, quia hoc esset obligare ipsum ad reuelandâ confessionem, quod nullo modo est licitum; quamvis enim peccatum sit publicum, quod tamen sit confessum & absolutum, est fori secreti sacramentalis, & ideo secreta ac sacramentali pœnitentia, est plenaria, non autem publica & judiciali; quæ nō tam respicit amicitiam contractam inter offendentem & offensum, & voluntariam recompensationem, in qua constitit sacramentalis satisfactio, quam puræ iustitiae rigorem, vt docet D. Antonius parte 3. tit. 14. cap. 17. §. 6. & Monald. in titulo de pœnitentia publica & privata, & Nauar. in cap. primo §. ponat.de pœnit.dist. 5.num.16.& cap. Qui vult. de pœnit.dist.6.n.44.

Colligitur tandem, confessore debere pœnitenti iniungere, vt quicquid boni fecerit, & mali sustinuerit, sit illi in remissioné peccatorum: quæ verba iam communis vñ ecclesiæ adjici solent in ipsa absolutionis forma: per quæ verba, & si ad nullum speciale opus obligetur pœnitens, ac ideo nō sit ibi

ibi iniunctio pœnitentia pura, est tamen cōditionalis, quatenus potestate clavis, applicat sacerdos satisfactioni peccatorum, id omne bonum, quod pœnitens agere voluerit, per quam applicationem sacramentalem, habent illa bona sic generatim iniuncta, ut sint magis satisfactoria. Nā ex tribus gradibus bonorum, quibus Deo satisfacimus, et si primus & præcius ille sit, quando illa bona quæ agimus, sunt speciatim & in particulari iniuncta à confessore, hæc enim opera sunt maxime satisfactoria: secundus tamen gradus, qui est eorum operum, quæ confessor iniūgit generatim, & sub cōditione si quid boni feceris, vel mali sustinueris, sunt etiā multū satisfactoria, virtute clavis, & magis quā sint illa, quæ propria voluntate ex devotione facimus: hęc enim sunt in tertio bonorum gradu, quia nullo modo sunt sacramentalia, & ideo ceteris paribus minus habēt de satisfactione, arg. c. Quē pœnitit dist. 1. vt declarat Caiet. in opusculis, to. 1. tract. 6. q. 1. de satisfactione. Nau. in cap. Qui vult. de pœnit. dist. 6. n. 38. & in sequente casu explicabitur latius. Hinc forte possunt excusari à peccato confessores imponendo patias pœnitētias, quia omnes hac clausula iā vtuntur, quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionē culpe &c. homines autē vt plurimū in hoc mundo bona

multa faciūt, & mala plurima sustinēt, quæ sic applicata, rationē habent satisfactionis sacramentalis. Quo fit ut fructuosa maxime sint hęc verba, quicquid boni feceris, &c. & declarāda pœnitenti, ut sciat leue pœnitentiā sibi ideo imponi, quia omnia bona opera totius suæ vitae in satisfactionē pœnē peccatis suis debitæ iniunguntur, & acceptantur. Et secundum hoc intelligendus est tex. in cap. Deus qui. de pœn. & remiss.

An confessor possit pœnitentiam ab alio confessore iniunctam mutare?

Secundum dubiū, quod in præsente casu includebatur, id erat: Vtrum confessor possit commutare vel minuere pœnitentiā, ab alio confessore impositam.

Sunt qui putent, confessorem priore superiorē, posse mutare pœnitentiam ab inferiore cōfessore impositā, nempe Papam iniunctam ab Episcopo: & Episcopum impositā à Parocho, seu alio simple confessore, dūmodo tamen ille superior confessionem eiusdē peccati sacramentaliter de nouo audiāt. Sed equales confessores nequaquā hoc posse, nisi clave errāte, hoc est quādo talis iniuncta, pœnitentia circumstantijs pēsatis, errorē contineret. Nam tunc posset confessor secūdus, auditā de nouo peccatorum præteriorū confessione, pœnitentiam nō quidem mutare, sed declarare illam non fuisse obliga-

M m 4 toriam.

RESP. CAS. CONSCIENT.

toriā. Ita Victoria, de clauib⁹. n. 13
& Sotus in 4. sent. dist. 20. q. 2. art. 3.
in calce quæstionis.

Primam opinionis huius partē,
suadent ea ratione, quia superior,
habet ex præminente potestate
sua, corrigerē nō solum in foro ex-
teriorē, sed etiā interiore, inferio-
ris iudicis sententiā; quāuis enim
confessor quilibet, autoritatem à
Christo habeat obligandi ad pæni-
tentia, quia tamen obligare ad hāc
vel illam est præceptum humanū,
seu lex positiva, & Episcopus po-
test dispēlare in omni præcepto per
hominē inferiorē posito, ideo po-
test etiā dispēlare, in pænitentia ab
inferiore confessore iniuncta.

Secundā partē ostendunt. Tum
quia par in parē nō habet imperiū.
cap. Placuit de pænit. distinc. 6. vbi
prohibetur, ne vllus sacerdos com-
missum alteri pænitentē, ad pæni-
tentia suscipiat, nisi de illius cōsen-
su, vel pro ignorantia illius prioris,
quo in textu eti⁹ de pænitentia pu-
blica sit specialis sermo, eadem ta-
men ratio, de priuata & sacramen-
tali censetur.

Tum quia nullus iudex, alterius
sententiam legitime datam, irrita-
re aut reuocare potest, nisi sit supe-
rior. Nam sententia cōtra res prius
definitiue iudicatas, non tenet 2.
quæst. 6. cap. Ei qui appellat. §. dif-
finitiua. vers. Item si sententia lata
fuerit. &c. glos. in cap. Inter mona-
strium, de senten. & re iud. Cod.

quando prouo. non est necesse l. 1.

Confirmatur, authoritate glos.
in c. Quod super his, de voto, verb.
potens tamen. vbi asserit quod de
iure cōmuni, quando nō subest le-
gitima causa immutandi pænitentia,
nō potest cā alius immutare,
nisi qui iniūxit, vel quilibet maior.

Hæc tamen opinio, nobis non
placet, vt qui arbitremur, non mo-
do superiorē, sed etiā æqualē con-
fessorē, possè pænitentiā ab alio in-
iunctam comanutare, & iusta de
causa minuere, etiam non audita
illius peccati confessione pro quo
fuit imposita; modo tamē imposi-
ta fuerit, ob ea peccata, à quibus il-
le qui cā mutat, absoluere potuī-
set, & hanc etiā tunc poterit cum
necessitas vrget, vel suadet vtilitas:
nā in his casib⁹ piū est interpretari
quod superior licentiā cōmutandi
vel relaxādi cōcesserat. Hæc opinio
nē tuerit Nau. in suo manuali c. 26
n. 22. vbi multos alios doct̄or. citat.

Rationes autē quibus in hāc op-
pinione adducor, hę sūt præcipue: tū
quod pænitēs, vel quia nō fecit pæ-
nitentiā, vel quia videtur sibi diffi-
ciliſ, vel ob aliā causā, nō habēs ani-
mū cā adimplēdi, accusat nūc se al-
teri confessori de hoc peccato, qui
de tali pænitētia, vt nouē cōfessio-
nis materia, cōstituitur iudex à pæ-
nitēte, ac proinde potest super illā
ferre sententiā, mutādo, vel relaxā-
do, prout magis sibi equū & iustū
videbitur. Nā in omni causa in iu-
dicio

dicio cōfessionis sacramētalis prēsentata, potest confessor qui est legitimus iudex, soluere & ligare.

Confirmatur, quia secūdus cōfessor non mutat aut minuit pēnitentiam, ab alio iniūctam directē & per se, hoc est ut formaliter impositā ab alio quia extra confessionis actū hoc non potest facere: sed cōmutat & dispensat, illā ratione peccati cōmisi in nō adimplēdo; ita quod directē & per se iudicat de culpa, quae est nolle satisfacere pēnitētiā imposta & acceptata, secūdario autē & de per accidens, ex cōiunctione peccati huius, sibi de nouo cōfessi, iudicat de imposta præterita pēnitētiā, & tāquam iudex illius, habet autoritatē cōmutandi & dispēlandi: qui enim habet potestatē iudicādi aliquod crimen, potest insimul cognoscere & iudicare de necessario annexis. Nā accessoriū naturā sequitur principalis de reg. iu. c. Accessi-

Tū quia eti, in foro exteriori, vt finis imponatur litibus, & paci Reipublice consulatur, & vbi ad cōdēnationē delicti agitur, nō soleat iudicari bis id. ip̄sum; nec sententia minui, mutari, aut innouari per eundem, aut aliū parem, seu inferiorem iudicem possit arg. c. in litteris. de offic. deleg. ff. de arbitr. l. qualē. In foro tamen interiore qui totus est ad salutē animæ, & cuius materia sunt voluntarij actus pēnitentis, sicut possunt peccata alias

cōfessa, & rite absoluta, iterū recōfiteri alteri cōfessori, & ab hoc absoluī, quia sunt materia voltintaria sacramēti: ita etiā pēnitētiā ob illa præterita peccata imposta, subijci de nouo potest, iudicio alterius cōfessoris cū hoc repetitū eiūdē causae iudiciū & diuersa sententia, fiat solū ad animæ salutē, absq; omni iudiciali strepitu: nec sit in uito reo sed eodem volente & perente.

Corroboratur hæc opinio, per glossin c. Tempo. 26. q. 7. verb. tuo iudicio. vbi aperite inquit, quod cū pēnitētiē omnes sint arbitriæ, potest Episcopus diminuere pēnitētiā, quā indixit Papa. Sicut procurator, ex causa potest mādare cōtrariū illius, quod mādauit dñs vt ff. mādati, si hominē: iam autem confessores sunt quāsi procuratores, in causa salutis animæ illorum, qui eis confitentur.

Quod vero nō teneatur huiusmodi pēnitēs, cui imposta pēnitētiā mutatur seu minuitur, cōfitteri de nouo ea peccata, ob quæ illa pēnitentia fuit imposta. Probatur ex eo, quia nulla lege cogi quis potest, ad cōfitemendum iterū illa peccata, de quib⁹ est semel integre cōfessus, & legitimè absolutus, vt ait, D. Th. quolib. 1. art. 12. & Caiet. in summa verbo, cōfessio iterāda Nauar. in c. Cōtrariū de pēn. d. s. n. 20.

Adquertendū est tamē quod sicut in voto ac iuramēto datur cōmutatio, quæ est rei vnius in alterā

equa-

RESP. CAS. CONSCIENT.

æqualē; & datur relaxatio, seu dispensatio, quā obligatio vel minuitur vel tollitur penitus: & maior causa ad dispēlandam seu minuēdam obligationē requiritur, quā ad eandem commutandam. Ita ut confessor mutet pœnitentiam, in aliam profus æqualem, vel maiorem, quæ suauius & libentius à pœnitente impleatur, satis erit, quod pœnitens id desideret, ac pœnitentia, quam in hanc nouam, magis deuotione propensus, & ad eam adimplendam animosior, sed ad pœnitentiam minuendam, aut omnino tollendam, exigitur aliqua alia causa, quæ iudicio saltem confessoris adeò iusta videatur, ut ipsum rationabiliter moueat, ad sic faciendum. Et quia confessor authoritatem in foro conscientiae habet ordinariam & non ex priuilegio, tamquam solus delegatus, ideo in actu confessionis commutare & dispescere insimul, quoad pœnitentias potest. arg. cap. i. de rescript. & cap. Priuilegia. distinet. 3.

Notandum est deinde inter confessorem superiorem & inferiorem, hoc esse discriumen quod superior ut Episcopus potest pœnitentiam ab inferiore impositam minuere & commutare extra confessionē. Tum quia et si authoritas imponendi pœnitentias sit diuina, ipsa tamē obligatio ad hanc & illam pœnitentiam est lex positiva, ut votum, & alia, quæ quoad fieri, pendet ex

volūtate hominis. Iam autem Papa vel Episcopus potest dispensare in omni præcepto per inferiorē posito. Tum quia lex inferioris nō comprehendit nec arctat iurisdictionem superioris, & præceptum pœnitentiae impositum, est lex inferioris confessoris. Tum quia et si actus ordinis & character in sacerdote & Episcopo sit æqualis, & tā valida sit absolutio sacramentalis collata ab Episcopo, quam à quocumque alio confessore: ipsum tamen satisfactionis exequendæ præceptum, est actus iurisdictionis subordinatus, seu subalternatus iurisdictioni Episcopi.

Confessor tamen Papa & Episcopo inferior, nō potest extra cōfessionem minuere vel mutare pœnitentiam. Tum quia par in pare non habet imperium. Tum maximè quia sententia data iusta non potest reuocari à non iudice. Confessor autem non est iudex nisi in actu confessionis; & ideo solum in confessione poterit pœnitentias commutare vel relaxare, nō quod oporteat audire cōfessionem præteriorum peccatorum ob quæ illa pœnitentia data fuit, sed aliorum quæ postea sunt commissa. Tum quia est iudex competens ad cognoscendum, & sententiandum quicquid sibi in cōfessione dicitur. Tū quia peccata rite semel absoluta, cum apud Deū ita sint quoad culpam ac si non essent, nullus potest obliga-

obligari ad ea de nouo confitēda.
Et non adimplere pœnitentiam
quod est peccatum subsequēs nō
reddit irritam absolutionem præ-
teritam, à nullo enim futuro euē-
tu dependet effectus Sacramenti
sed in instanti vltimo quo sit, ple-
nam causat peccatorum remissio-
nem. Et ideo satis est nouum illud
delictum pœnitentia neglecte cō-
fiteri vt circa illud ferat confessio
sententiam vt latius supra diximus:
nisi forte pœnitens vellet illam pœ-
nitentiam quam non fecit, & cu-
ius non recordatur, efficere de no-
uo sacramentalem, & quod virtute
clanum, & ex opere operato si-
bi prodesset, quia tunc vel oportet
adire eundem confessorem qui
saltem status sui præteriti memo-
riā haberet, vel reiterāda esset con-
fessio illius ad minus peccati pro-
quo ei talis fuit iniuncta pœnitentia:
Nam secundus iste confessor
non poterit rectum iudicium pro-
ferre de oblita pœnitentia & eam
in alia m commutare, nisi peccata
nouerit l. de qua re. ff. ad iud. &c.
Quia quorundam extra. de verb.
significatione Diuus Thom. in 4.
dist. 17. q. 3. art. 3. quæst. 5.

Ex his facile dilui possūtq; ab alijs
adducebantur ad probandum nō
posse impositam ab uno confessore
pœnitentiam, ab alio pari seu in-
feriore cōmutari. Nā ea cōcludunt
solū de pœnitentia publica & quæ
in foro exteriore est imposta.

Ad primū ergo dicimus quod
etsi par in parem non habeat im-
perium ad iudicandum per se &
directè ea quæ ab alio iam sunt iu-
dicata, per accidens tamen & ra-
tione noui delicti cui priora sunt
connexa, potest secundus, acce-
dente maxime penitentis consensu
& ad utilitatem animæ eius, iudi-
cium ferre circa sententiam prioris
iudicis, quoad pœnam impositam
commutando vel diminuendo il-
lam; non autem quoad aliud: Nā
secundus confessor, non fert sen-
tentiam circa priora delicta abso-
luta & iudicata à priore confessore:
sed solum circa delictum nouū
à pœnitente commisum circa pœ-
nitentiam impositam & acceptatā
sed non adimpletam: & hanc pœ-
fata voluntate & conditione pœ-
nitentis, & alijs sibi bene visis cau-
sis, aut permutat aut minuit.

Nec verum est eandem militare rationem in pœnitentia publica
& in priuata. Imò ratio est diuersissima. Nam in publica pœnitentia
attenditur exemplum aliorum, &
peccatoris correctio & ideo non
pertinet ad forum cōscientię purū
& solum, sed ad forū quod ap-
pellant mixtum. at in pœnitentia
priuata & sacramentali quæ solius
fori est conscientia, non aliud at-
tenditur, quam punire peccatum,
& pro eo Deo satisfacere: vt notat
Nauartus in capit. falsas. de pœnit.
distin. 3. num. 16.

Ad

RESP. CAS. CONSCIENC.

Ad secundum respondemus, il-
lud verum esse in foro exteriori,
in quo agitur magis de puniendo
seu corrigoendo peccatore, quā de
puniendo peccato: fecus autem
est in foro conscientiae & sacramen-
tali, in quo per contritionem cor-
rectio, & per gratiam sacramentalē
cum Deo reconciliato, imponitur
pænitentia, ad puniendum solum
peccatum, & ad satisfaciendū Deo
pro eo: & ideo quia totum hoc iu-
diciū etiam sāpius repetitum est
ad salutem delinquentis, & nō ad
pœnam eius potest quilibet con-
fessor non quidem absolutionem
sacramentalē prioris confessiois
irritare aut immutare, cū illa ple-
num sortita fuerit effectū in illo-
met instanti quo fuit data: sed pœ-
nitentiam pro satisfactione pecca-
torum iniunctam, & ab absoluto
adimplendam poterit ob iustum
causam confessor mutare.

Ad confirmationem Respon-
demus, glosam in dict. capi. Quod
super his de voto agere de pœni-
tentia publica in qua diuersam es-
se rationem à sacramentali, iam su-
pra ostendimus.

Ex his omnibus colliget cōfes-
for, solam accidiam & negligentiam
in pœnitentia adimplēda, p̄tō lufifice-
re ad eam cōmutandā, & multo
minus ad illā relaxādā & minuēdā
quia pigritia & dolus nullum de-
bent reueare, ff. pro socio, verum
§. tempus. & ff. de reg. iur. nō frau-

dētur in fine de collusione deteg.
cap. Audiuius.
Defiderium autem seu deuotio
adimplendi houam pœnitentiam
potius quam antiquam, potest es-
se causa illam in alteram æqualem
permutandi a confessore sed non
relaxandi siue minuendi, quia dis-
pensatio requirit maiorem causę
institiam.

CASVS SECUNDVS.

Augustinus per multos annos a-
pud Tarcas in captiuitate de-
gens, adueniente quadragesima con-
fiteri erat solitus, cuidam captivo sa-
cerdoti juueni, nec aliās vñquam ad
confessiones approbat. Nunc vero in
libertatem redactus, ea solum pecca-
ta Parocho in Paschate cōfiterit, que
post illam ultimam confessionē per-
petravit imposita, amque a Parocho sa-
cramentalē pœnitentiam, non plene
& integre intelligens ob auditus de-
fectum, eam tamen partem cuius re-
cordabatur, adimplexit, non quidem
statim, sed postquam in concubinitū
incidit in quo cum perseveraret, &
opera in peccato mortali facta, non
eße validas audiret, desistit etiam ab
hac perficienda, quia omnia in noua
confessione alteri facta ad præsens
recenseret.

Queritur, tam quoad confessiones
in captiuitate factas, quā quo ad pœ-
nitentiam, partim nō auditam, par-
tim

*tim in peccato mortali actam nec
tamen adhuc integre adimpleram,
quid sit Augustino iniungendum?*

PRIMUM quod in casu isto petitur, id est, An captiuui apud Turcas, possint veniente quadragesimali tempore, cuius simplici sacerdoti confiteri?

Respondeatur, quod si nullus ibi adest sacerdos ab Episcopo sue diocesis approbatus: nec spes est vlla probabilis quamdiu in captiuitate detinentur, aliquem habiturum proprium confessorem: possunt tunc simplici cuilibet sacerdoti confiteri.

Tum quia haec captiuitas apud Turcas, æquiparatur morti, vnde sicut constituti in mortis articulo possunt absolui a quoque sacerdote cap. A nobis 2. de sentent. excommunic. & definitur in Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. Ita etiam poterit qui in tali captiuitate est positus. Nam per mortis articulum, non solum intelligi dum quis est in tali infirmitate qua in extremis laborat, sed etiam quando est in aliquo statu & periculo in quo mori probabiliter timetur, qualis est per multos annos detineri in vinculis apud infideles; tradit Innocentius & Hostiensis. in c. Nuper de sent. excommunic. & refert Rosela, verb. Absolutio i. nu. 131. Sylvest. verb. Absolutio i. n. 8. in verbo Si quis timeret hostem, vel crudelitatem po-

tentis. Nauar. in Manual. c. 26. n. 31.

Tum quia iste in statu illo captiuitatis, cum habeat apud Turcas contractum quasi domicilium, & ibi careat proprio Parocho, poterit quilibet sacerdos, auctoritate Christi illum soluere & ligare: quia sicut a principio, quilibet sacerdos poterat quemlibet sibi volentem subiici absoluere; ita nunc etiam est quantum ad eum qui nulli subiicitur.

Tum quia ille pro tempore quo est sub iugo & ditione Turcarum, non potest dici quod sit sine remedium salutis: vnde cum Sacramentum penitentiae sit necessarium remedium ad salutem habenti peccata mortalia actualia ut quo ex attrito etiam sit peccator contritus & ad hoc sacramentum sibi ministrandum careat prorsus minister seu sacerdote proprio & ordinario: potest eligere extraordinarium, & illum qui a iure constitutus est necessitatis minister, qualis est quilibet sacerdos arg. cap. Is qui de sepult. lib. 6.

Tum quia sicut qui probabiliter credit, se per totum annum non habiturum opportunitatem confandi tenetur sub pena peccati mortalis, oblata confessoris idonei & approbati opportunitate, quamprimum confiteri, ut cum communis asserit Nauar. in Manu. cap. 2. numer. 10. Ita cum ille qui sub captiuitate Turcarum degit, proba-

RESP. CAS. CONSCIENT.

probabiliter credat seu credere possit & debeat, in tempore mortis que sub illa tyrannide aduenire ei facile potest, nullum habiturū sacerdotem quo cū confiteri possit, tenetur oblata sibi in eo statu cuiusvis sacerdotis occasione eidē confiteri: vbi cūque enim periculū timeretur, dilatio siue mora, vitanda est 28. dist. cap. de Syracusan.

Tandem mater Ecclesia cum sit piissima mater, credendū est velle filijs suis Christianis sub captiuitate Turcarū constitutis, in ijs quæ ad salutem animarum spectant, nō parcam sed liberalem esse: & ita cū sacerdos, ex charactere sacerdotali habeat claves & potestatem ligandi, ac soluendi, seu iurisdictionem in habitu: & hanc in actu seu quo ad exercitium Papa restrinxerit & coarctauerit per substractionē subditorum seu materiae subijciendo pœnitentes, Episcopis, & Parochis, idque non tam ad utilitatem ipsorum Episcoporum & Parochorū, quam pœnitentiū; vt melius saluti illorum cōsuleretur ideo illis quibus nullus omnino ad Episcopos & Parochos est aditus, præsummi iure potest voluisse matrem Ecclesiam vt ab alienis seu simplicibus sacerdotibus absolui posset, ne profide Christi in corpore afflictis defessent animæ suæ solatia & peccatorum remedia.

Adde quod si scholares & peregrini quando etiam absque licen-

tia à proprio sacerdote petita & obtempta discedunt, possunt tempore quadragesimali & Paschatis, si lōge distent à propria Parochia summere sacramenta in aliena Parochia, quia hæc in defectu propter necessitatē succedit loco Parochialis quo ad sacramētorū administrationē, vt habet gl. in Clem. 1. verb. Parochialis de priuileg. Quanto potius illi qui sunt captivi apud Turcas, & longissimè à proprijs sacerdotibus distant, poterunt cum quouis alieno eisdē tēporibus cōfiteri & cōmunicare. Nam propter locorum maximā distantiam permittuntur, quæ alijs sunt prohibita. hæres absens. ff. de iud. In casu autē nostro hæc distantia operatur vt qui nō habet super aliquę iurisdictionem, in foro conscientiæ illā habeat c. cū longe 63. dist. c. Si quis incognitus 17. q. 2. l. i. Codic. Si per viam, vel alio modo c. Tū ex litteris de in integrū restit. & ibi gl. Cōfirmatut hoc ipsum ex c. Nihil de elect. & cap. i. Ne sede vacant li. 6.

Secundū quod quærebatur ilud est, An non intelligē ob defectū auditus pœnitentiā, & ideō eam non plene & integre adimplens, deliquerit mortifere?

Ad quod adhibita distinctione respondemus. Nā vel iste fecit debitā diligētiā vt intelligerer impositam à confessore pœnitentiam: & tamen non potuit assequi, ob suā nimiam surditatem; & tunc adimplendo

plendo solum eam partem quam intelligere & audire potuit nō peccauit. Tū quia id quod est omnino inuoluntariū, nulli imputatur ad culpam: Tum quod ad impossibile nemo tenetur ff. quæ sent. sine ap. rescind. l. Paulus ff. de reg. iur. impossibilium.

Quod si ob verecūdiā, aut malitiā non intellexit iniunctam pænitentiam, vt qui aliquantulum licet surdus poterat facile admone re cōfessorē, vt altiori voce loqueretur & expressius pænitentiā declararet quousq; totā intelligeret, & tamen noluit id facere; tunc nō solum peccauit mortaliter, sed tenetur confessionem reiterare. Et quod peccauerit, lethaliter ex eo patet, quia etiā pænitentiam nullus teneatur acceptare, cū in potestate sua sit discedere absque absolutio ne, attamen acceptam tenetur adimplere, non ea ratione sola quod illam acceptauit, sed potius quia a confessore fuit ad eam faciendam ligatus tāquam a iudice qui in foro pænitentiali habet iūsimul potestatem obligandi & absoluendi, vt dicitur in Concil. Trid. sess. 14. c. 8. & can. 15. Nauar. in cap. contrarium de pænit. dist. 5. num. 17.

Quod vero confessionē teneatur reiterare, probatur ex eo, quia in ea confessione in qua pænitentia ante absolutionem fuit sibi iniuncta nolēs cā intelligere ex negligentia notabili seu cōceptu, pecca-

uit mortaliter & de illo peccāto tūc cōmesso, nō se accusauit, & ita non fecit cōfessionē integrā, cū autē integritas, sit de substātia cōfessionis & quæ est dimidiata, sit nulla, id ē debet de necessitate reiterari.

Ob eam autē cuius recordatur, sed non adhuc impleuit, idq; siue ex notabili negligētia siue ex cōceptu fecerit, nō tenetur cōfessionē reiterare, sed satis est peccatum ex non adimpleta pænitentia incursum confiteri cū intentione adimplēdi illam, vel aliam, quam loco huius cōfessor imposuerit, vt sc̄tit D. Th. quolib. 1. art. 12. & Caicetus verb. Confessio iteranda quia legitime confessus & sacramentaliter absolutus à peccatis iam vere tales culpas non habet, quæ per infusionē gratiæ sunt omnino ab anima expulsi, & ideo nō potest obligari ad easdem reconfitendas vt in prædicti casu diximus.

Tertiū dubiū in hoc casu inclusum, in eo versatur, An pænitētia à cōfessore imposta & extra charitatē in peccato mortali adimpleta, sit sufficiēs & satisfactoria, ita vt nō teneatur quis eam reiterare?

Respōdemus præcepto seu obligationi imposita à cōfessore, satis fieri per pænitētiā quāuis ea impleatur in peccato: ita quod nō obligatur ad eam reiterandam sub pæna noui peccati. Tū quia confessor imponens certa ieunia siue certas orationes in pænitentiā nō obligat nisi

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

nisi ad substantiam illius operis, nō ad modum, seu finem operis, hoc est ut fiat in gratia, immo nec ad hoc obligare potest, vt colligitur ex Diuo Thoma 2.2.q.44. art.1. & 1.2. quæst. 92. art. 1. nullus enim homo obligare hominem potest, nisi ad id quod in eius cōsistit arbitrio & potestate. Præcepta enim humana seu naturalia nō excedunt modum naturæ. Iam autem gratia est donum supernaturale à sola Dei voluntate immediate & totaliter pendens.

Tum quia decē Decalogi præcepta possunt adimpleri ab illo, qui est in peccato mortali, quoad substantiam aëtus & præcepti, & quoad effectum euitandi nouum peccatum, quod incurreret, si nō adimpleret illa ut docet D. Thom, 1.2.q.100.art.10.

Tum quia etsi intentio legislatoris inclusa in ipsa lege, quæ substantia & anima legis dici solet obseruari debeat, l. Non dubiū Cod. de leg. & constitut. vt si lex statuat ne quis diues ingrediatur collegiū, & vir ditissimus ut illud possit ingredi, donationem omnium suorum bonorum faciat alicui cōfanguineo, iste agit in fraudem legis, tamque violat. Illa tamen legislatoris intentio quæ est inclusa in animo legislatoris & est finis ad quæ aëtus legis dirigitur, non cadit sub lege, nec ad sui obseruantiam obligat, cum sit quasi quid extrinse-

cum & alienum ab opere præcepto. Et sic quamvis confessoris intentio sit pénitentiam imponere, vt per eam penitēs satisfaciat Deo, ac proinde ut non soluat in peccato mortali, illa tamen intentio non est inclusa in præcepto confessoris, sed in eius mente & volūtate, ac per consequens non obligat.

Tum quia audiens Missam siue ieunans in peccato mortali, satisfacit præcepto Ecclesiæ. Nam etsi apud Deum non mercatur, aëtum tamen ab Ecclesia præceptum ad implet. Ita à simili obligationem à confessore iniunctā persoluit qui pénitentiam sibi ab eo datam in peccato compleat. gl. in cap. Quod quidem de pénit. & remis.

Et cōfirmatur quia Ecclesia nō consuevit imponere iterum pénitentibus orationes & ieunia quæ ipsi semel in peccato quāuis mortali persoluerunt. Nec confessores solent ijs qui beneficia obtinent, aut sacrī ordinib⁹ sunt initiatī, interrogare, An diuinās preces seu horas canonicas in peccato lethali recitauerint, sed solum an eas dixerint.

Cum igitur tam præcepta humana quam etiam nonnulla diuina impleantur, saltem quoad substantiam aëtus, per hominem existentem in peccato mortali, sequitur pénitentiam sacramentalem à confessore iniunctam esto fiat in culpa

culpa mortali, & extra statum gratiae, liberare a ligamine sacerdotis qui illam imposuit, adeo ut nec dici possit inobedientis confessori, nec eandem penitentiam teneatur de necessitate salutis reiterare. Ita D.Tho.ab omnibus Theologis receptus in 4. sent. dist. 15.

Hinc colligitur hallucinatos fuisse Panorm. cap. Quod quidem de penit. & remiss. & Archidiaconu, de penit. dist. 3. cap. vlt. & alios non nullos iurisperitos asserentes esse iterum repetendam penitentiam, cum satisfaciens fuerit ad gratiam restitutus. Nam si intelligunt esse repetendam ut satisfiat obligacioni confessoris, falsum asserunt, ut probauimus: si autem intelligent ut satisfiat Deo quoad penam debitam peccatis soluendam in purgatorio, vera est eorum sententia, ut statim declarabimus.

Supposito igitur ut verissimo per penitentiam in peccato mortali solutam satisficeri ligamini quo confessor penitentem arctauerat: inquirendum adhuc restat, vtrum satisfiat etiam Deo pro pena peccatis debita? Nam etsi hominis scelerati qui a diuina gratia est alienus, opera, nequaquam sint Deo accepta, vt qui odio habet peccatorem, & omnes eius actiones, quoad promerendam celestem gloriam, nihilominus tamquam quia sacramentalis penitentia, quado in confessione est data, & accepta, homo erat in

Dei gratia, a qua postea per commissum nouum scelus cadens, & in hoc misero peccati mortiferi statu penitentiam soluens, quamvis illa ratione operantis non sit accepta Deo, attamen ut sacramentalis dubitari potest an amiserit propriam vim satisfaciunt & recompensantiam penae peccatis debita.

Nos communem Doctorum opinionem in sequentes existimamus, penitentiā in mortali peccato exequutam, nullius omnino esse valoris apud Deum, ut per eam remittatur aliquid penae debitae peccatis soluendum in purgatorio.

Tu quia satisfactio pertinet ad remissionem offense Dei, nam reatus penae est annexus culpe, & ideo solutio penae, attinet ad perfectam remissionem culpe, & ad reconciliandam integre Dei amicitiam, quod non sit sine gratia.

Tu quia nulla fit per opera nostra, remissio culpe aut penae, nisi in virtute passionis Christi: hec autem non applicatur existenti in peccato, quia membro mortuo, quamvis per fidem Christo capiti unito, non communicantur capititis vitalis influentiae.

Tum quia remittere Deum homini eas penas quas iusto iudicio luerere tenebatur, est illi benefacere, respectu gratiae & gloriae; eo quod tanto citius erit homini aditus ad gloriam, quanto minus in purgatorio erit illi de pena soluendum.

Nn. Lam.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

iam autē peccatori Dēus nō bene
vult respectu gratiæ & gloriæ, sed
solū quoad temporalia.

Tū quia inter nos & Deū nulla
est ratio iustitiae, nisi ex eius accep-
tatione procedat, iā autē peccato-
ris opera, nequaquam sunt accepta
Deo, & ideo nō potest per illa quid
piā Deo soluere. Tandē hēc veritas
cōfirmatur authoritate D. Pauli 1.
ad Corinth. cap. 13, vbi sic inquit, si
distribuero in cibos pauperū, om-
nes facultates meas, charitatē au-
tē nō habuero nihil mihi prodest:
sed si ad remittendas peccatorum
pēnas, pēnitentia sacramentalis
in peccato mortali persoluta, ha-
beret vim & efficaciā, falsū esset id
quod dicit Paulus, nihil prodesse.

Accedit illud Ecclesiastici 43. do-
nainiqua non probat altissimus,
nec respicit in oblationes iniquo-
rū. Tandē hoc videtur expresse sen-
tire Concil. Trident. sess. 14. cap. 8.
vbi definit satisfactiones nostras
vim suā omnē à Christo habere à
quo offeruntur patri, & per illum
acceptantur à patre. Hēc est opinio
D. Tho. in 4. sent. dist. 15. q. 1. artic. 3.
Durand. in 4. dist. ea. q. 2. D. Bonau-
tentur dist. 23. q. 2. Adriani in ma-
teria de satisfactione, §. Ex his dico
probabiliter. Palud. in 4. dist. 15. q. 1.
ar. 4. Sylu. verb. Satisfaction, q. 2. Ca-
riet. in Sūma verb. Satisfaction, q. 2.

Nec obstat, quod Scotus in 4.
sent. dist. 15. cū aliquibus alijs quos
sequitur Nauarrus in ca. Qui vult,

de pēnit. dist. 6. nu. 46. contrarium
teneant existimātes eū qui in pec-
cato mortali pēnitentiā à cōfesso-
re datam perfoluit, satisfacere pro
pēna debita in purgatorio luenda
pro culpis remissis; quorum fun-
damenta hēc sunt præcipua:

Tum quod illa alia communis
& nostra opinio videtur dura, &
offerēs peccatorib⁹ causam nihil
boni operandi, hēc autem exaltat
maxime diuinam misericordiam,
& homines ad pēnitentias com-
plendas alacriores reddit.

Tū quia inter homines, potest
debitor creditori satisfacere, etiāsi
non sit illi amicus.

Tum quia frustra Daniel cap. 4.
Regi Nabuchodonosor diceret
peccata tua eleemosynis redime, vt
quem sciebat multis sceleribus es-
se inquinatum.

Tum quia cum nullus sciat, an
odio vel amore dignus sit, nemo
vnquam posset in hac vita certus
esse quod pro suis peccatis Deo
satisficerit, & ita oporteret sape
ſæpius pēnitētias satisfactorias re-
petere.

Tum etiam quia ita sequeretur
hominem pro peccato cōfesso, &
à Deo remisso, puniendum in in-
ferno æterna pēna, eo quod illa
quam soluit in peccato nihil ei
profuit.

Confirmāt deniq; hoc, authori-
tate D. Hieronymi vt habetur in
cap. Si quando, de pēnit. distinct. 3.
quo

quo loco sic dicitur, si quando vi-
deris inter multa opera facere pec-
catorem aliqua quæ iusta sunt, nō
est tam iniustus Deus vt propter
mala multa, obliuiscatur paucorū
bonorum.

Ex his ergo omnibus colligūt pre-
fati Doctores hominē existentē in
peccato mortali, si ita à diuina gra-
tia exclusus, pænitentiā pro suis pec-
catis agat, satisfacere, non quidem
de condigno, cum operis dignitas
à gratia dependeat sed de cōgruo,
quatenus cōgruum est vt Deus hēc
satisfactoria opera acceptet in re-
compensationē pænæ debitę pec-
catis iam confessis & remissis.

Nos tamen rationes istas iudi-
camus non esse tanti ponderis, vt à
communi sententiā recedere cogar-
mur: & ideo ad singulas respondē-
dum duximus. Et quidem ad pri-
mā negamus quod opinio D.Tho.
sit dura, aut retrahat peccatores à
bono operando; imo est utilis ad
excitandos eosdem peccatores vt
resipiscant, & diuinam gratiā compa-
rent, ne tantorum suorum ope-
rum dispendium incurant; diuina
autem misericordia ita est exalta-
da, vt tamē de sua iustitia nihil de-
trahatur, est enim misericors & iu-
stus Dominus.

Ad secundā responderetur, quod
inter hominēs potest esse ratio iu-
sticiæ dati & accepti seclusa amici-
tia inter creditorem & debitorem,
non sic autem est inter peccatorē

& Deū; cum tota iustitiæ nostræ vis
& efficacia à diuina gratia pēdeat.
Ulra quod satisfactio quæ fit ad
amicitiam, neque etiā inter homi-
nes exhiberti potest pro vna offen-
sa & non pro alijs.

Ad tertīā respōdetur, quod Na-
buchodonosori prēcipiebatur vt à
peccatis resipisceret primo, & dein
de satisfaceret pro pena illisdebita.

Ad quartam fatemur tā incertos
nos esse de gratia infusa, quam de
satisfactione à Deo accepta, sed nō
proinde necesse est pænitentiā se-
pius repetere, nisi forte quādo ali-
quis sciens se esse illaqueatum le-
thali peccato illā egerit, tunc enim
et si satisfactionē sit obligationi à
sacerdote imposita, non tamē diuini-
na iustitiæ, quā si quis vult effuge-
re in alia vita, necesse est vt in hac
pænas subeat existēs in gratia, quas
esset in purgatorio subiturus.

Ad quintam concedimus, pænā
temporalem, remissa culpa posse
cōueriti per accidens, id est ratione
peccati subsequētis in supplicium
æternū, idque cōtingit ratione sta-
tus inferni, in quo homo sēper est
iniimicus Dei, aliās in inferno dare-
tur aliqua redēptio, & aliqua cōsol-
atio per diminutionē penę, quod
omino repugnat illi statui.

Nō etiam obstat authoritas D.
Hieronymi relata in dicto cap. Si
quādo, fatemur siquidē Deū mis-
ericordē bona peccatoris opera prē-
mio afficere, nullumque esse opus

N n 2 bonum

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

bonū quodā diuina munificentia nō sit remuneratū, nō quidē remuneratione spirituali qualis est pænē remissio, sed per largitionem bonorum temporalium: vel dici potest cum Magistro in 4.sent.dist.19

D. Hieronymum loqui, de operibus bonis factis in gratia, quae per peccatum mortale subsequēs mortificantur, ea enim recedente peccato iterum vivificantur.

Dubitabit vltimo loco quispiā, an pænitentia sacramentalis in peccato mortali facta, reuiuiscat saltē postea recuperata gratia; ita quod cum valorem quem perdidit apud Deum, ratione sceleris mortiferi in quo est facta, restauret postea adueniente gratia, vt non sit necesse pro satisfactione pænē purgatorij, aliud æquivalens agere?

In hac difficultate et si inter theologos etiam, eos qui D. Thomā ex professo insequuntur, dissidentes sint sententiæ, nos eam veram esse putamus quae asserit pænitentias sacramentales in peccato factas, adueniente postea gratia reuiuiscere, & effectū suum sortiri, quoad remissionē pænē debitę peccatis.

Et quidem de illis, quae effectū aliquem relinquunt, vt eleemosyna, quae relinquit attenuatam substantiam; & ieiunium, quod relinquit maceratum corpus, tenent quamplurimi ex Thomistis quod licet in peccato fiat, per charitatē tamē subsequentē, suscipiūt

suum valorem, quia virtualiter seu in effectu manent, quam' opinionem habent Paludanus in 4. dist. 15.q.1.concl. 4. Capreolus, ead. dist. Syluester, verb. Satisfaction, §.7.

Quod vero omnis sacramentalis cuiuscumque sit generis in peccato persoluta, per gratiā aduenientem reuiuiscat, non quoad mēritū glorie, sed quoad remissionē & solutionē pæne peccatis debita pro quibus impositę fuerūt, est opinio Magistri sent. in 4.dist.19.ca.4.quā vt cōmūnē & veram defendit Naūarrus in suo manuali, c.3.n.8. & in c.Qui vult.de pænit.dist.6.n.48.

Tum quia satisfactione sacramentalis, est pars sacramenti, & quid sacramentale, habetque vim ex clauibus, vt omnes Theologi asserūt, & ideo quando contingit esse informis & fieri in peccato, obtinebit postea cessante fictione & adueniente charitate suum effectū. Nā hoc regulariter conuenit operi sacramentali, vt quia est opus Dei, sortiatur effectū suū recedente fictione: vt de baptismo est textus expressus in cap.Tūc valere, de cōsecr.dist.4. & nō solū de alijs sacramentis imprimentibus characterē, sed etiā de sacramento pænitentiae id aperte asserit D. Thom.in 4.dist. 17.q.3.ar.4.& dist.18.q.3.

Tum quia pænitentia quando fuit a confessore iniuncta, & a pænitente suscepta, erat opus viuu, & postea adueniente peccato mortali in

In sui exequutione fuit mortificata, & ideo per charitatem subsequentem reuiuiscit: illa enim pœnitentia etiam in lethali criminis facta, quāvis sit humanum opus, habet tamē quid diuinū prout sacramentalis, & virtute clavium imposta, quod diuinū ab ea est inseparabile, & ideo ratione huius diuini reuiuiscit, & sortitur suum effectum per aduentum nouæ gratiæ.

Tum quia confessio informis, recedēte fictione suū sortitur effectū, vt cū D. Tho. tenet Capreolus & Paludanus, in 4. dist. 17. q. 2. art. 4. ea solum ratione quia est sacramentum, & ex vi operis operati habet effectum, qui effectus sublatō impedimento fictionis, statim sequitur: vt graue sublatō impedimento, tēdit ex natura deorsum. Cū igitur satisfactio sit pars integralis huius sacramenti, & clavium virtute habeat ex sui natura robur & efficacia ad remittendas peccatorū pœnas, ideo recedēte fictione peccati mortalī, quo impedita fuit à suo effectu, hunc obtinebit. Magis enim vel minus esse sacramentale, dummodo sacramentale sit, parū facit ad hoc vt effectum sortiatur recedente fictione, arg. leg. fin. ff. de fundo inst.

Tū quia veluti sacerdos quantū cumq; sit in peccato, per oblationē sacrificij, satisfacit pro populo, eo quod non offert nomine proprio, sed tanquam minister ecclesiæ,

ita pari ferè ratione cū per claves ecclesiæ iniuncta sit pœnitentia, & sic pœnitens eam exequatur, non arbitrio suo sed vt iussus ab ecclesia, & aliquo modo vt minister, ei⁹ hinc est quod satisfactio ista impedita à suo effectu ob mortalī pœcati obicē, hoc sublatō, illū assequetur. Subscribūt huic sententiæ, Medina codice de satisfactione, Angelus, verbo Satisfactio. n. 14. Canus in relect. de pœnit. & aliqua ex parte Caiet. tom. 1. opusc. opusculo sexto. q. 1. & in summa, verb. Satisfactio §. Quantum vero ad charitatem. Et Bartholomēus Medina, in sua Summa. lib. 2. cap. 6.

Nec obstat argumēta Soti in 4. dist. 19. q. 1. art. 5. qui cum Adriano quem refert & sequitur Ledesma in 2. 4. quæst. 13. art. 3. dub. 4. D. Bonauent. in 4. distinct. 15. quæst. 4. Couarr. in cap. Alma. q. 1. §. 4. nu. 4. Et cum alijs, opinatur, satisfactiōnem sacramentalem in peccato mortali peractam, nequaquam per aduentum gratiæ reuiuiscere quod suum effectum.

Prima enim sua ratio qua dicit, illam pœnitentiam sic in mortali factam, esse opus mortuū, & ideo non posse reuiuiscere. Concludit quidem nō reuiuiscere quoad meritum gloriæ, sed non probat illam non reuiuiscere quoad remissiōnem pena temporalis, id quod habet ex vi & natura sacramenti cuius pars est.

RESP. CAS. CONSCIENT.

Ad secundam rationem qua dicit satisfactionem neque esse sacramentum, nec partem essentialē sacramenti, sed solum integralem, sine qua potest esse sacramentum, quod in absolutione consummatur, ut homo potest esse absque digito.

Respondeamus, in primis satisfactionem esse partem materialē sacramenti, & omnino necessariā, quia peccata confessa, contritionē includunt, & propositum satisfaciendi, super quae fertur absolutio; & ideo hi omnes tres actus, sunt materia ad pœnitentiam sacramentalē partialiter concurrens cum forma, ut definitur in Conc. Trid. sess. 6. can. 14. Ethinc est quod satisfactionē, non solum confert gratiā prout est in proposito, sed etiā auget eā in exercitatione, quatenus vi clauium iniunctā à confessorio, peculiarem quendam modū habet ex opere operato augendi gratiam, tanquam pars sacramenti, ut idem Sotus fatetur in 4. dist. 17. q. 1. art. 2. in resp. ad argumen. tertium. §. At forsitan quis.

Ad tertiam, qua dicitur satisfactionem non operari ad modum sacramenti ex opere operato, sed ex opere operantis. Negamus hoc ut omnino falsum, loquendo de satisfactione sacramentali: hęc enim ut in proposito concurrens tanquam materialis pars sacramenti, confert ex opere operato gratiam, & hanc

in exercitatione auget ex vi clauis per quam iniungitur: & ideo huiusmodi satisfactionē, vt pars sacramenti, & ut imposta à confessore, habet esse remissiū pœnē temporalis soluendæ pro peccatis confessis.

Quod si quis adhuc urget, non entis non esse actionem, & sacramentum confessionis iam transiisse, nec esse aut in se aut in aliquo suo effectu, postea quando factio cessat: demus enim aliquem confessum & communicatum fuisse in paschate: & antequam pœnitentiā sibi iniunctam persoluat, incidisse in peccatum in quo postea pœnitentiā satisfacit, nec à peccato recedit nisi inde ad annum; quomodo poterit tūc per recessum à peccato, habere vim satisfactioniā apud Deum illa pœnitentiā extra statum gratiæ soluta.

Respondemus, quod cum illa pœnitentia fuerit imposta per claves sacerdotales, & ab his sortita sit virtutē remittendi pœnas apud Deum, & tunc quando fuit imposta & acceptata erat pœnitens in gratia, & sic talis pœnitentia erat opus viuum, ideo quamvis in actu exequutionis per peccatum mortale fuerit mortificata, quia tamen etiam ut exequuta, habebat coniunctam hanc obligationem clauium, à qua obligatione ut se liberaret pœnitens eam soluit, ideo per aduentum nouæ gratiæ reuiuiscit, quod

quod non contingere, si esset pénitentia voluntaria & non sacramentalis.

C A S V S T E R T I V S.

Hieronymo post datam peccato-rum absolucionem, imponit cōfessor quorundam ieiuniorum pénitentiam, quam ille non vult acceptare, nec ad aliquam se obligare, sed pro suo arbitratu satisfacere: Confessor tamen precipit, ut impositā acceptet, & exequatur, qui renuit, & discedit. At postea confessus alteri, dicit multa quidem pro pena preteritorum peccatorum, satisfacienda egisse, nihil tamen de iniunctis à confessore, quia ad id nunquam voluit se obligare.

Queritur, Primo an bene egerit confessor, tum pénitentiam imponendo post absolutionē: tum ad eam in uitum Hieronymum obligando. Et deinde si voluntaria pénitentia eque sat ifaciat, ac sacramentalis?

Multa petit casus præsens, que metu explicati non sint diffi-cilia, cognitu tamen videntur dignissima. Illud est primum, An latifactoriam pénitentiam imponere debeat cōfessor ante vel post absolutionem.

Ad quod breuiter responde-mus, ad substantiam sacramenti nihil omnino referre quod pénitentia ante vel post absolutionem

imponatur, dummodo in pénitente adsit quædam animi præparatio ad satisfaciēdum pro peccatis suis in hac vita seu in purgatorio.

Tum quia ea quæ in continenti fiunt, inesse videntur. leg. lecta. ver. dicebam. ff. de reb. cred. & ca. Præterea, de testib. cogen.

Tum quia, hęc, cum sit pars integralis sacramenti pénitentie, tā integratur hoc sacramentum per eam impositam, antea, quam post, vt inquit Gerson. in tract. de excōmun. part. 2. Nauar. in man. cap. 26. nu. 10. & in cap. Qui vult. de pénit. dist. 6. num. 35.

An tamen melius sit imponere illam ante absolucionem, vel postea?

CRediderim esse multo me-lius quod imponatur ante absolutionem. Tum quia id facié-dum asserit Glossa. c. fin. in clem. Dudum. §. Statuimus, verb. Audi-re. de sepult. idque se fecisse sem-per dum cōfessiones audiebat, te-statur Nauarr. in cap. Qui vult. de pénit. distinct. 6. nu. 35. Tum quia ad parendum confessoris manda-tis, dispositus videtur magis pénitens ante quam absoluatur, quam post datam absolutionem, quia ab hac, non potest denuo confessor retrocedere, & postquam iam est exhibita, & sortita suum effectum, non est in potestate confessoris nolle absolutionem fuisse validā:

N n 4 & ta-

RESP. CAS. CONSCIENT.

& tamen antequam absoluat, si pénitens non vult obedire, & pénitentiam acceptare, potest eum non absoluere: & sic pénitens ob timorem absolutionis denegande, præbet se obedientē iustis omnibus mandatis à confessore.

Tum quia actus pénitentis, hoc est confessio, contritio & satisfactio, cū sint materia proxima huius sacramenti pénitentiae, oportet ut præcedant ipsam absolutionem, quæ est sacramenti forma, semper enim materia antecedit formam: hic autem satisfactionis actus, ex parte pénitentis tunc est completus & perfectus, cū data sibi à confessore pénitentia, eam voluntariè acceptat, quamvis enim ad essentiam sacramenti satis sit, ut concurredat satisfactionis actus in proposto, attamen negandum nō est perfectiore cum actum esse satisfactionis, qui versatur circa determinatum obiectum à confessore datum, quam circa obiectum incertum & adhuc dandum.

Et confirmatur ex usu communis fori exterioris in quo iudices antequam sententiam concludant, pénas sceleribus meritas imponunt: & eū qui ēre alieno grauatur, priusquam à vinculis liberēt, ad solendum obligant, data saltē tutā cautione. Ita confessor cum sit iudex à Deo constitutus in foro interiori seu pénitentiali, in quo peccator se illi præsentat aeternæ pénę debi-

tor, & peccatorum vinculis irretitus, oportet, antequam ab his absoluat, vt pénam temporalem in quam illa aeterna commutatur, illi imponat, & ad eam soluedā cundem obliget.

Accedit quod cum pénitentiae hoc sacramentum, perficiatur absolutione, tanquam ultima forma, oportet quod satisfactio hunc extreum actum antecedat, ad hoc ut ex vi sacramenti gratiam conferat, & ideo si imponitur & acceptatur ante absolutionē, habet virtutem & efficaciam condonandi pénas, à potestate clauium, à qua imponitur, & remittendi culpas, ac causandi gratiam, tanquam pars integraliter concurrens ad sacramentum.

Secunda est dubitatio, an Confessor possit inuitum pénitentem ad pénitentiam suscipiendam obligare?

In hac difficultate, duo ut certa & omnino indubitata sunt præsupponenda, primum est, confessorem habere iure diuino claves, tum cognoscendi causas in foro pénitentiali & absoluendi; tum ligandi, hoc est imponendi iustum pénitentiam pro peccatis, id quod definitur in Concilio Florentino, quando agit de sacramento pénitentiae, ubi dicit confessorem pénitentiam arbitrari debere, & in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 9. §. Ad abolendum, ubi præcipit

cipit confessoribus, ne absque pænitentia blasphemos absoluant: & in Concil. Trid. fess. 14. cap. 8. & canon. 15. vbi declarat hereticū esse il lum qui dixerit non esse datam sacerdotibus potestatē ligandi sicut soluendi.

Secundū indubitatū etiā est, satisfactionē restitutoriā, seu pænitentiā medicinalem quæ est à peccatis cessatio, vt alieni restitutio, odij mortiferi dispositio, demissio concubinæ seu famulæ, cui periculose conuititur, euitatio illius officij seu conuersationis illarum personarū, quę dant proximam delinquendi occasionem, & alia similia quæ vel peccata sunt, vel peccatorum certæ & propinquæ occasionses necessario imponendā à confessore esse, & ad hanc pænitentiā obligari posse & debere pænitentē quia hoc non est propriè satisfacere, sed est non peccare, siue à peccato abstinere, quod includitur in contritione, & ad hoc tenetur pænitens etiam sine confessoris impositione & iussu.

Quæstio ergo præsens' nō est de hac satisfactione sed] de ea quæ est tertia pars sacramenti, quæq; est passio voluntaria pænæ à confessore impositæ ad placandum Deū pro peccatis confessis vt declaratur in Concil. Trid. fess. 14. cap. 8. & 9.

Et de hac in præfeti inquirimus; An ad eam acceptandā possit confessor pænitentem obligare, ita vt

ille pænitens qui iustum pænitentiam à confessore non vult accep-
tare in peccatum incurrat.

Et quidem ex parte confessoris fatentur omnes Doctores, ipsum teneri sub pæna peccati ad imponendā eā quā putat iustum pænitentiam. Tum quia vice Christi est iudex ad vindicandam iniuriā Deo illatā. Tū quia aliás daret sacramētū imperfēctū, sine tertia eius par-
te quæ est satisfactionē. Adeo quod etiam in extremis laboranti debet confessor, cum eū sacramentaliter absoluit, imponere pænitentiā aliquam quāuis leuem, admonendo eundē de satisfactione digna & iusta, quā in articulo illo mortis poterit committere alicui, vt pro ipso acceptet & exequatur, & ita satif-
faciet, dummodo acceptas, adim-
plete in gratia. Quāvis enim in puniendo criminē in foro exteriore,
oporteat illū puniri qui peccatū cōmisit, in satisfactione tamē apud
Deum potest vñus alterius pæna ferre: quia dum pena pro delicto
infligitur pēsatūr eius qui punitur
iniquitas, in satisfactione vero, dū
quis volūtarie pænam assumit, sa-
tisfacientis charitas consideratur,
quæ non minus potest apud Deū
quā apud homines. Videmus autē
quod vñus homo ex amore debiti
pro alio soluere potest D. Th. in
4. dist. 20. art. 2. q. 3. & lib. 4. contra-
gentes c. 55. Sylvest. & Armil. verb.
Satisfactio nu. 3. Nauar. c. 26. nu. 33.

Ex

RESP. CAS. CONSCIENC.

Ex parte ergo pænitentis, an tenetur sub pæna noui peccati, acceptare eam pænitentiam quæ illi à confessore imponitur? Affirmatiuam partem amplectuntur nonnulli his persuasi argumentis.

Tum quod confessor in illo foro est superior & prefectus habens iurisdictionem actualem in pænitentem tāquam in vere subditum. Iam autem qui Principi non obedit, morte morietur Deuter. c.17.

Tum quia in c. Omnis, de pænit. & remiss. dicitur iniūctam sibi pænitentiam proprijs viribus studeat adimplere: cum ergo sub eiusdem verbis ponatur præceptum animæ confessionis & pænitentiæ adimpletio: sequitur ex equo vtrumque esse obligatorium & in cap. i. §. ponat, de pænit. distin. 5. habetur quod pænitens debet se omnino ponere in potestate confessoris, & acceptare quicquid sibi imponitur.

Tum quia iudici parendū omnino est in sentētia data, teneturq; Reus subire pænā à iudice impolitam, nisi ab eo ad superiorem iustitie appelletur. cap. Ut debitus honor. de appellat. Iam autem confessor ēsse in pænitentiali foro iudicem tam ad dandam sententiam absolutionis in peccatis, quam ad cōdemandum & ligandum ad pænam, est definitum de fide in Cōcilio Trident. sess. 14. cap. 8.

Hanc opinionem habet Sotus

in 4. sent. dist. 20. q. 2. art. 2. Et sanctus Antoninus 3. part. tit. 14. capit. 19. Maior. in 4. sentent. dist. 17. q. 2. Almainus dist. 18. Ruphenfis art. 5. contra Lutherum canon. de pænit. 5. part. in fine Paludanus distin. 22. q. 2. Petrus à Soto de institutione sacerdotis, tit. de satisfactione lect. 2. Et hāc ēstē communem sanctorum sententiam affirmat Victoria sua summa titul. de satisfactione numer. 211.

Contrariam tamē opinionem arbitramur ēsse probabiliorem, & vñ magis receptam quod confessor nequit iniūctū obligare ad pænitentiam: Nec ille pænitens qui iustam pænitentiam à confessore datam, non vult acceptare, peccat ob id lethaliter cōtra aliquod diuinum aut humanum præceptū. Hanc opinionem defendit Scotus & eius lequaces in 4. sentent. dist. 17. & 19. Gabriel. dist. 16. q. 2. Medina Codic. de Confessione fol. 75. Syluest. verb. Confessio 1. §. 25. & 26. Armilla verb. Confessio §. 29. Caietanus in Opuscul. de satisfactione q. 2. & in summa verb. Satisfactione & 1. 2. q. 77. art. 4. Nauar. in suo Manual. cap. 26. num. 20. Et in cap. contrarium de pænit. distin. 5. numer. 18. Panormit. in cap. Significauit de pænit. & remiss. Hostiensis in summa de pænit. §. Et an sit. vers. quid de operibus.

Adducor in hanc opinionem: Tum quia raro aut nunquam cōtingisse

tingisse audiuimus denegasse cōfessorem aliquem doctum & piū, absolutionem sacramentalem alii cui eo solū quia noluit acceptare pānitentiam pro peccatis prāteritis iniunctam, modo habuerit veram contritionem, cum proposito satisfaciendi Deo, vel in hac vita per bona opera à se eligenda, vel per indulgentias : aut in alia vita per pœnas purgatorij.

Tum quia obligatio peccati mortalis, non est afferenda absque lege diuina, seu humana, id exp̄se dicente, arg. cap. Confusio iusti 2. q. 4. & cap. 2. de translat. Prælat. Iam autem nullum esse præceptum diuinum aut Ecclesiasticū sub mortali obligans ad satisfaciendum in hac vita pro peccatis remissis, tenet cōmuniter Doctores Adrianus in 4. de satisfactione. Ioannes Medina. Codic. de Pænit. tract. de satisfactione. Ledesma 2. par. q. 20. artic. 3. & quam plures alij.

Et confirmatur, quia si pénitēs obligaretur sub pena peccati mortalis ad satisfaciendum in hac vita, ita ut non solum peccaret mechādo, sed etiam peccaret non faciendo pānitentiam pro tali mechia; sequeretur quod in omni peccato bis peccaretur.

Et præterea determinasset Ecclēsia tempus, vel semel in anno, vel semel in biennio, impletionis talis præcepti seu obligationis, vt fecit in alijs affirmatiuis præceptis

vt de confessione, de communione, & de sanctificatione festi?

Non decessent etiam aliqui pīj & docti viri qui de tali peccato, quod non satisfecerint pro suis peccatis, se se in cōfessionibus accusarent, quod tamen nec ab illis fit, nec confessores de tali satisfactionis præcepto pénitētes interrogare solent.

Tum quia si confessor posset inuitum arctaare ad pānitentiam, non posset villa ratione pānitens illam non acceptare, & ita imprudenter etiam imposta, esset exequenda, vnde si a confessore iniūgeretur homini melanchonico, vel desperationis tētationibus vexato id quod vel melancioniam, vel desperationē posset augere: teneretur omnino obedire, quod videtur absurdum.

Tum quia pānitentiae iniūctio, non est tam necessaria in sacramēto confessionis, vt non possit iusta de causa prætermitti, vt si constaret pānitētem satisfecisse integre: tūc enim nulla satisfactio esset de necessitate ei iniungenda, quia cū in Dei iudicio non sit amplius obligatus ad satisfaciendum pro cōfessis peccatis, non debet à confessore qui loco Dei tanquam eius minister iudicium exercet obligari ad satisfaciendum pro illis peccatis. Vel etiam si pānitens esset omnino impotens ad pānitentiam exequendam, vt si repentino perculsus

RESP. CAS. CONSCIENCE.

cussus vulnere, in extremis laboras
& quasi agonizans, uno vel altero
peccato confessio, vocem & sensus
amitteret, absoluendus sacramen-
taliter esset, nulla imposita pænitentia,
sed relinquendus Dei iudi-
cio, & suffragijs Ecclesiae adiuuan-
dus. Vel tertio si nullam vellet hic
vivens pænitentiā acceptare à cō-
fessore impositā, ne eam forte trā-
grediēdo nouum peccatum face-
ret, sed vellet potius ad suum li-
bitum per opera à se electa & sibi
bene visa satisfacere, vel saltem in
purgatorio, ut declarat Cajetanus
in sua summa, verb. Satisfactio 1.

Tum quia si pænitens inuitus
posset obligari ad acceptandā &
faciendam pænitentiam; sequiere-
tur quod satisfactio, tertia pars sa-
cramenti pænitentiæ, esset vindicatio
passiue, & satisfactio seu ul-
timo, per quam Reus etiam inuitus
à iudice punitur, & ita non es-
set de se virtutis actus, ut quæ non
fieret ex electione patientis, sed
iudicisque omnia esse falsa probat
Diuinus Thomas in 4. dist. 15. quæst.
1. artic. 1. & 3. part. q. 85.

Tum quia pænitentia iniuncta
si non est æqualis confessis pecca-
tis, non liberat à tota pæna in pur-
gatorio soluenda ut Theologi fa-
tentur, & ideo non videtur æquū
posse pænitentem etiam inuitum
cogi, ad acceptandam partem sa-
tisfactionis implendam in hac vita
& partem implendam in purgatō-

rio si velit totam in purgatorio im-
plere.

Tum quia si pænitens non ac-
ceptando pænitentiam iustā pec-
caret mortaliter, sequeretur quod
ille qui peracta confessione ante-
quam absoluatur, dum à confessore
pænitentia imponitur, recalcitra-
ter, de ea acceptāda, ageretque cū
confessore de ipsa mitiganda ani-
mo interim tantam nullo modo
acceptādam; & sic ad sui instantiā
mitigaretur, & absolucretur: talis
absolutio esset inutilida, & dicta
confessio nulla, ob defectum inte-
gritatis: eo quod peccatum illud
recusationis seu non acceptationis
iustæ pænitentiæ non fuit confes-
sus. Hoc autem dicere videtur ab-
surdum, maximique pænitentibus
injicerentur scrupuli de valore cō-
fessionum in quibus graues pæni-
tentias aliquando acceptare recu-
sarunt, & eas moderari fecerunt.

Tum quia absolutio sacra-
mentalis est vera, & sortitur suum effe-
ctum quoties datur vere [contrito
& integre confessio: hæc autē duo
in simul esse possunt in eo, qui non
acceptat iustum pænitentiam, sed
habet propositū satisfaciendi per
opera à se facta in hac vita libere &
voluntariè, vel per ignem in pur-
gatorio. Nam ideo à Theologis
ponitur satisfactio, pars solum in-
tegralis sed nō essentialis sacramēti
pænitentiæ, quia sine illa sacramētu
hoc esse potest et si imperfectum,
sed

sed manus, vt enim manus est pars integralis corporis humani; quod est materia & pars essentia-
lis hominis: ita satisfactio est pars
actuum pænitentis, qui actus sunt
vt materia & pars essentia-
lis sacramen-
ti.D.Tho.3.p.q. 90.art.2.

Tandem hoc præceptū de pœn-
itentia acceptanda, vel obligat
semel tantum in anno, vel toties
quoties à confessore imponitur.
Hoc secundum, non videtur dicē-
dum quia absolutionem sacramen-
talem, peracta peccatorum con-
fessione, potest pænitens accepta-
re: & quamuis confessor illam ve-
lit dare, si pænitens recusat & dicat
se eam nolle, non peccat mortali-
ter: ergo multo minus peccabit si
non acceptat pænitentiam: quam-
uis enim audita pænitentes inte-
gra & vera confessione peccatorū,
teneatur confessor illum absoluere,
non tamen tenetur pænitens
sub mortali peccato acceptare sé-
per illam absolutionē, & ita simi-
liter quamuis teneatur confessor
pænitentiam iniungere, non ta-
men tenetur pænitens sub nouo
peccato eā toties quoties confe-
titur acceptare; aliás satisfactio plus
obligaret quā absolutio, & confes-
sor maiorem autoritatem habe-
red ad ligandam ad pænam, quam
ad absoluendum à culpa, quod est
falsum. Nō etiam potest dici quod
obliget semel tantū in anno: quasi
quod pro illa vice habeat confes-

sor authoritatem ligandi ad pœni-
tentiam & nō pro alijs: hoc enim
est gratis dictum & nulla ratione
fundatum!

Hinc colligo quod etsi optimū
& salubre consilium sit, acceptare
iustum pænitentiam à confessore
impositam, nullus tamē ad id sub
pœna peccati mortalis tenetur,
quia sat est ad valorem confessio-
nis vt pænitens animum & propo-
situm habeat satisfaciendi vel in
hac vita per alias pænitentias,
etiam non sacramentales, vel saltē
in purgatorio, cum quo proposito
iuste & debite potest à confessore
absolui: Nō tamen negamus pos-
se confessorem etiam illi qui no-
luerit debitam & iustum accepta-
re pænitētiā, absolutionem de-
negare, sicut iuste potest similiter
pænitens alium adire confessorem
qui ei minorem pænitentiam im-
ponat; sed si pænitens acceptat pæ-
nitentiam, tunc mortifere peccat,
illam non adimplendo, nō solum
quia acceptare est consilij, & red-
dere obligationis: sed etiam quia
à confessore ad id ligatur, tāquam
à vero & ordinario iudice, qui nō
minorem habet absoluendi à cul-
pis, quam ad pænam ligandi pote-
statēm ut definit Concilium Trid.
sess. 14. cap. 14. peccat autem tunc
lethaliter quando per contemptū
aut negligentiam notabilem non
adimpleat, sed si per obliuionem,
vel leuem negligentiam erit tantū
veniale

RESP. CAS. CONSCIENT.

veniale. Ita Nauar. in cap. Contrarium, de pœnitent. dist. i. numer. 18.

Ex his facile est partis aduersæ fundamenta euertere ad primum fatemur confessorem esse pœnitentiæ superiorem & pœnitentiam, & ita tenetur obedire illi simpliciter & absolute quoad ea quæ respiciunt displacentiam culpe ut est offensa Dei, non autem quoad satisfactionem pœnae, quia cum hæc consistat in recompensatione iustitiae, nō quidē purè & ab inuito ut est in exteriori foto, in quo etiam non volunti absconditur membrum, sed iustitiae reconciliatiuæ & amicabilis, quæ sponte & voluntariè fit ideo sic confessor potestatem habet ad illam obligandi, ut tamen requirat acceptationem ex parte pœnitentis: adeò quod utrūque debet concurre, scilicet clavis præcipiens, & pœnitens acceptans.

Et si queratur unde est quod confessor habet simpliciter potestatē ad obligandum ad ea quæ respiciunt displacentiam culpe, ut est offensa Dei, sed obligandi ad ea quæ respiciunt satisfactionem pœnae habet potestatē interueniente acceptatione pœnitentis, & nō aliter?

Respondemus, ideo esse quia talis displacentia cum sit detestatio & cessatio à peccatis obligat ipsū pœnitentem etiam seculo præcepto confessoris: & impossibile est fieri cum Deo offensæ reconcilia-

tionem absque tali displacecia: sed in pœnæ satisfactiōne, quia diuina clementia ob nostram fragilitatē, dedit nobis optionem satisfaciendi, vel hic, per propria opera, vel in purgatorio per ignem, vel per pœnitentias sacramentales ad arbitrium confessoris impositas, vel etiā per indulgentias, hoc est Christi & sanctorum merita authoritate Ecclesiæ nobis applicata, idcirco satisfacimus subeundo per quācūque harum elegerimus arg. glos. in l. quicumque Codic. de ser. fug. Bart. in l. i. §. expilatores ff. de effraet. Panormitanus in cap. inter cetera de rescript.

Ad secundū respoudetur quod in cap. illo omnis, de pœnit. & remiss. nō ponitur sub præcepto acceptatio iniunctæ pœnitentiæ, sed exequitio seu adimpletio acceptatæ: ita etiam §. ponat se. in capit. i. de pœnit. dist. i. intelligitur consultiue non præceptiue: vel quoad ea tantum quæ respiciunt cessationem à peccatis, non autem quoad subeundam pœnam.

Ad tertii dicimus, quod in pœnis quæ sūt vindicatiuæ iustitiae pure, & quas siue velit siue nolit, cogitur Reus pati, obediendum necessario est sententiæ iudicis: secus autem est in pœnis quæ sunt vindicatiuæ, & reconciliatiuæ iustitiae simul quibus satisfaciendo amicū nobis reddimus offenditum: quales sunt pœnitentiæ sacramentales: he
enim

enim non nisi volentem & acceptantem obligant: & quia cum cōfessor sit iudex ad utilitatem anime pēnitentis; ideō pēnitētia quā in foro pēnitētiali iniūgit id quod proficuū & salutare est anime pēnitentis respiciat, transit quasi in consilium, vt non nisi post eius acceptationem, vim p̄cepti habeat arg. cap. Tempora. iuncta gl. 26. q. 7. Nauar. in cap. 1. §. ponat, de pēnit. dist. 5. numer. 11.

Hinc colligitur non posse peccatorem etiam publicum cogi ad acceptādā pēnitētiā publicam, teneri tamen ad bonum exemplū de se dandū, & talem cōuersationem exterius exhibendam, vt qui antea malo & publico illius exēplo scandalum sumpserunt contraria eius bona cōuersatione p̄sumere faltem possint eum omnino esse emendatum vt ait sanctus Antoninus 3. par. tit. 14. cap. 17. §. 6.

Tertia est dubitatio vtrum pēnitentia ex propria voluntate & deuotione facta, sit tanti valoris & eque satisfactoria, vt est sacramentalis, quę à confessore imponitur.

Respondetur sacramentalē satisfactionem esse multo maioris valoris & efficacij, eo quod à confessore imponitur, quam est illa quę sponte à pēnitente suscipitur & non est sacramentalis; quia illa valet non solum secundum se, sed etiam uirtute clauium à quibus sicut habet quod conferat gratiam

prout est in proposito, & eam augeat prout est in executione: ita pariter habet quod plurimum de peccatorum pena luat & recompenset. Satisfactione autem non sacramentalis valet tantu m secundum se, quoniam á clauibus non emanat. Vnde plus prodest & magis de pena á Deo condonatur ob vnius diei iejunium á confessore p̄ceptum, quam dierum forte quatuor iejunium, propria voluntate ab ipso pēnitente assūptum Caietan. 3. part. q. 90. ar. 2. Nauar. in c. contrariū de pēnit. distin. 5. numer. 23.

Vnde colliguntur duo, quorū primum est, pēnitentes errare magnopere volentes paruas pēnitentias libi à confessore imponi, cum tamen hę ex virtute sacramēti clauium sint efficacissimę ad satisfaciendum, & pēnē peccatis debitę facilius per illas soluantur, quam per quascumque alias ex propria deuotione factas.

Secundum est confessores non consulere nec satis bene prouidere utilitati pēnitentiū quos vidēt paratos ad suscipienda quęcumque illis imponantur, dādo eis pēnitentias leues: quo enim grauior imponitur pēnitentia sacramentalis, & per plura opera virtute clauium imposita, prorogatur, eo magis apta est ad augendam gratiam, & efficacior ad expiandas peccatorum penas Caiet. vbi supra.

CA-

882
CASVS QVART VS.

Bernardus ob clericī percūsionē excommunicatiōne irretitus, ad confessorem accedit, & ante cetera peccata de illo se accusat, absoluitur que ab omnibus peccatis, & quoad excommunicatiōnem iniungitur ei, vt ad superiorē recurrat, inde ad aliquot dies obtenta à superiorē licētia vt posit à confessore quocumque approbato absolui, ad nouum confessorem accedit, & predicta omnia enarrat.

Queritnr, An confessōr bene fecerit illius excommunicati confessionē audiens & num absolutio à peccatis data fuerit valida, debeatque reiterari confessio?

Quod ad primum atinet non desunt qui putent confessōrem in principio confessionis antequam peccata à pénitente narrantur, debere eundem interrogare, an sciat aliquo excommunicatiōnis, suspensionis, aut interdicti vinculo se esse irretitum, à quo si videat non posse pénitentem absoluere, teneri eum statim dimittere, nec posse aut debere illius confessionē audire, seu cōtinuare.

Primo quia notabilem iniutiā facit pénitenti, quem confessōr scit non posse absoluere & tamē vult eius peccata scire, quę nequaquam pénitens ipse diceret nūl se absolvendū putaret.

Secundo quia excommunicatus etiam minori excommunicatiōne à participatione sacramentorum exclusus est cap. Si celebrat de clericī excommunicatōne.

Tertio, quia confessōr fallit pénitentem dum ei permittit peccata dicere, quorum non potest esse iudex.

Nos tamen existimamus confessōrem nequaquam debere dimittere statim pénitentem ubi audit eum esse excommunicatum, vel alia censura à qua non possit absoluere illaqueatum, sed teneri ad manifestandū ei tale ligamē, & ad exhortandum vt integre confiteatur, & quod confessione peracta ei dicet, quid sit agendum.

Tum quia si pénitens ita repete a confessōre dimittatur, scandalum erit & infamia occasio, vt de tali pénitente iudicent sinistre iij qui eum ita non confessum dimitti vident: & ideo vt hoc scandalū & infamia præscindatur, satis honori eius consulitūr audiendo totam confessionem.

Tum quia etsi huiusmodi pénitens non possit absoluī, inducetur tamen a confessōre scitis peccatis, ad contritionem maiorem de illi habendam, ad occasiones reincidentiā præcauendas, ad restitutions si quę erunt faciendas, & ad alia multa pénitenti salutaria, & ideo ex talibus peccatis auditis, nullum sit illi nōumentum.

Tum

Tum quia pænitens cum sciat se esse excommunicatum, & velit confiteri, non potest dici quod hæc peccatorum auditio, sit illi iniuriosa, cum scienti & volenti non fiat iniuria.

Tandem et si pænitēs excōmunicatus, manifestando peccata sua confessori, nequeat durante illo ligamine absolui: potest tamen eodem per superiorē sublatō: & ideo dum dicit peccata sua inferiori, nō frustatorie ea dicit, nec decipitur, quia iste inferior confessor illa audit, vt re vera absoluat, deficiente & sublatō impedimento: & vt de modo tollendi impedimentū remediū opportunū pænitēti offerat cui si acquiescat & obtemperet, ac ligamen quod impeditiebat sublatū sit, absoluere tunc poterit.

Tandē excōmunicatus et si ab v̄su tam aetiuo quam passiuo sacramentorum sit exclusus, & ipse in sacramentis communicando cū alijs scienter, semper peccet: quoties tamen pro consilio petendo ad salutem animæ suæ, & cum intentione liberandi se ab excōmunicatione id facit, nequaquam peccat; cum ergo in casu isto sic accidat, quod pænitens confitetur in remedium animæ suæ, & vt consulti obtineperet de ligamine tollendo: ideo non est à confitendis peccatis arcendus, arg. cap. Intelleximus, de iudic. & notat glosa cap. Cum desideras, de sent. excom.

Et per hęc dissolui facile possūt quę pro aduersa parte fuerunt initio obiecta. Nam ad primum dicimus, quod confessōr̄ debet declarare pænitenti, maxime si est ignorans, quod non habet autoritatem absoluendi eum a tali censura: nihilominus tamen quod finita tota confessione, docebit ipsum quid sit acturus: & prouidebit melius saluti animæ suæ: tunc si pænitens scito impedimento, vult continuare confessionem, nulla sit illi iniuria: Tum quia volenti & consentienti non infertur iniuria: Tum quia ea quę redundant in utilitatem animæ pænitentis, non possunt dici iniuriosa.

Ad secundum respondemus, quod et si excommunicatus non possit absoluī sacramentaliter, quā diu manet in ligamine excommunicationis: possunt tamen eius peccata in confessione audiri: Tum ad maiorem contritionem de illis habendam. Tum vt de eis præcauendis admoneatur efficacius. Tum vt obtēta per confessōrem authoritate absoluendi ab excommunicatione, postea absque noua corundem peccatorum confessione seu repetitione, ab illis absoluatur.

Ad tertiu dicimus quod confessōr̄ non fallit pænitentem, imo eius spiritualem utilitatem magnopere procurat: dum permitit vt omnia

Oo peccata

RESP. CAS. CONSCIENCE.

peccata dicat, de quibus etiā prout
tunc quatenus illud ligamen du-
rat, absoluere nequeat: absoluere
tamen, eodem autoritate supe-
rioris sublato.

Quo l*a*ttinet ad secundam dubitatio-
nem, an absolutione à peccatis data
ex comunicato sit valida?

IN hac difficultate videbitur
forsitan alicui primo aspectū
quod non sit valida. Tum quia ex-
communicatio facit hominem sa-
cramentalis absolutionis incapaci-
tem, cum prius ipsum, usū tam
actiuo quam passiuo sacramen-
torum, cap. Si celebrat, de cler. ex-
com. minist.

Tum quia excommunicatus non
potest absoluere, eo quod priuatus
est iurisdictione ad sententiam
validam ferendam, capit. Ad pro-
bandum, de re iudic. & cap. Veri-
tatis, de dolo & contu. ergo neque
excommunicatus poterit valide ab-
solui: cum non minoris impedimen-
ti sit excommunicatio ad usum
passuum sacramentorum, quam
ad actiuum.

Confirmatur quia excommunicatio
maior plus elongat à partici-
patione sacramentorum, quam à
iure beneficiorum, quia ab illa di-
recte & immediate excludit, &
hoc est de eius essentia, ita quod
contradiccio est, aliquem esse excom-
municatum, & participare sacra-

mentis, esset enim sic intus & ex-
tra: sed a iure beneficiorum ita e-
longat, quod ea stante non est
quis capax iuriis beneficiorum, unde si beneficium excommunicato
conferatur, nullum penitus ius ac-
quirit, etiamsi excommunicatio
nem ignoret, ut in cap. Apostoli-
cae de cler. excommunic. min. in
glos. & in cap. Si celebrat, eod. tit.
ergo multo minus erit excommuni-
catus capax participationis sacra-
mentorum.

Adde quod videtur contradic-
tio quod excommunicatus nō sit
capax sacramenti poenitentiae, &
sit capax absolutionis quē est for-
ma eiusdem sacramenti. Et ideo in
cap. si celebrat, de clero excom-
mun. dicitur quod si clericus mi-
nor excommunicatione irretitus,
sacramenta conferat, virtutis non
carent effectu, cum non videatur
à collatione, sed à perceptione sa-
cramentorum remotus, ergo aper-
te infertur quod si attentet recipi-
re, receptio erit nulla.

Tandem ecclesia potuit excō-
municatos maiori excommunica-
tione, ita à sacramentis arcere, ut
si attentarent excepto mortis at-
ticulo suscipere, esset irrita & inua-
lida suscep*tio*: veluti potuit matri-
moniū inter cōsanguineos, & affi-
nes irritum reddere: cum ergo nul-
la maior in ecclesia Dei sit pœna,
quam excommunicatio, sequitur
per illam sacramentorum suscep-
tionem

tionem irritari: alioquin ea nō es-
ser maxima pœna ecclesiastica, vt
eam vocat P. Augustinus: & refer-
tur can. corripiantur, 24.q.3.

Huius opinionis est Paludanus
in 4.sent.dist.17.q.6.conc.2.Sylue-
ster, verbo Confessio, 1.q.5, & con-
fessor 3.q.8.Armilla verbo Absolu-
tio, n.5.Sotus in 4.dist.22.q. 1.art.2.
& videtur esse communis.

Alij ex diametro arbitratur, im-
pensam excommunicato absolu-
tionem non tantum esse validam,
sed etiam licitam: ita vt qui confes-
sor nequit pœnitentem absoluere
ab excommunicatione, possit &
debeat eū absoluere à peccatis, &
deinde pro habenda absolutione
ab excommunicatione ad superiorē
dimittere. Hæc est sententia Angeli
verb.Cófessio 5.§. 10. & Vueruan.
Rodo.Monal.titulo de sent. excō-
munic. §. 28. idem sentit Supple-
mentum, verb. Cófessio, 1.§.4.

Fundamenta huius sententiae
hæc sunt præcipua. Primum quia
ille qui ex animo cupit ab excom-
municatione absoluui, nec est in
mora quod ad ipsum attinet in pe-
tenda absolutione, & dolet etiam
perfekte de peccatis, iā apud Deū
est absolutus, & diuinę gratię resti-
tutus: & ideo quoad forū conscié-
tie quod est forū Dei, capax est om-
niū sacramenrorū, arg.ca.Pöderet.
50.dist. & c.Magna, de penit.dist.1.

Secundum: quia is qui ligatus
est pluribus excōmunicationibus,

potest ab vna absoluī, & non ab
alia, cap. Cum pro causā. de sent.
excom. & capit. Ex parte. de offi-
cio ord. ergo à pari absoluī quis
poterit à peccatis, & non ab excō-
municatione; non enim repugnat
quod reconciliatio fiat per partes,
vt videmus in casibus reseruatis,
potest enim confessor quoad hos
remittere pœnitentem vt absoluat
à superiore: & interim absolu-
uere ab alijs non seruatis.

Tertium: quia hæreticus quan-
tumvis sit excommunicatus & re-
lapsus, si tamen resipiscat & pœ-
niteat, non denegantur illi sacra-
menta, et si in iudicio exteriori nō
concedatur pœnæ remissio, & ha-
betur cap. Super eo, de hæret. li.6.

Nos inter has duas opiniones,
medianam sententiam, tenendam
esse putamus; quod scilicet illicet
omnino sit, & grauissimum
faerilegium, pœnitentem excom-
municatum quavis excommuni-
catione maiore sive minore ab-
soluere scienter à peccatis, & non
ab excommunicatione: sed si id
fiat, validum esse sacramentū, nec
confessionem debere iterari.

Duo, hæc nostra responsio con-
tinet, primum illud est, faerilegiū
grauissimum perpatrare qui excō-
municatione ligatum, prius à pec-
catis quam ab excommunicatio-
ne absoluī: id quod manifeste
probatur. Tum quia ministrat sa-
cramentum illi, qui ab eius parti-

RESP. CAS. CONSCIENC.

cipatione est se motus, id quod sacrilegium esse testatur D. Thomas 2.2. quest.99.artic.3. Constat autem quod omni excommunicationi, tam maiori quam minori communè est excludere à passione sacramentorum participatione. ca. Si celebrat. de cler. excom. minist.

Tum quia absolutio, cù sit iurisdictionis actus non exercetur, nisi in subditum. Iam autem ecclesia per excommunicationem arcet hominem tanquam suis mandatis inobedientem & rebellem, ab huiusmodi subiectione : adeo quod actualis iurisdictionis cum sit confessis concessa ab ecclesia, nō vult in eum qui eidem ecclesiae non est subiectus, posse hanc suam iurisdictionem exerceri.

Tum quia excommunicatus adeo est à diuinis seclusus, ut quantūvis eum peccati commissi pæniteat, non possit illis interesse, cap. Sacris. de his quæ vi. Iam autem inter omnia diuina, perceptio sacramenti videtur esse præcipue excommunicato prohibita, cap. Si celebrat. & cap. Engeltrudam, 3.q.4.

Tum quia eti in Concilio Constantiensi & Basiliensi statutū fuerit ad evitandum scandala, & succurrendum timoratis conscientijs, ut solum excommunicati nominatio & publici clericorum percussores, à diuinis arcerentur: eisdem tamen excommunicatis non fuit per hoc decretum aliqua ex parte sub-

uentū, nec sunt in aliquo relevati, & ideo sicut ipsi peccatum sacramenta suscipiendo, ita iniuriā illi sacerdotes sacramentis inferunt qui hæc eis administrant, cum teneamus non dare sancta canibus.

Tandem corroboratur hæc veritas, arg. cap. Quicumque, 24. q. 1. vbi dicitur, eos qui ab unitate Petri Apostoli quolibet modo semetipso segregarunt, neque nunc vinculis peccatorum absoluvi, neque ianuam posse regni caelstis ingredi, & in cap. A nobis, 2.de sent. excom. habetur illum qui cum signis contritionis moritur, esse quoad Deum a peccato absolutum, sed donec ab excommunicatione absoluatur non esse illi communicandum.

In hanc sententiam inclinant communiter Doctores inter quos est Paludanus in 4.dist.17.q.5. Sotus dist.22.q.1. at. 1. S. Antoninus, 3. p. tit.14. Syluester, verbo Confessor. 3. q. 12. vbi quamplures alios Doctores allegat, Nauar. late. in man. cap. 9. num. 4. Et in cap. Fratres, de pænit. dist. 5. num. 38.

Non tamen negamus, quod si aliquis esset adeo morti proximus ut iam iam animam efflaret, ita ut præmitti nullo modo posset absolute ab excommunicatione sine periculo moriendi absq; sacramentali absolutione posset tunc à peccatis priis absoluvi quia ab excommunicatione seu alijs censuris, ut sicut Adrianus, q.2. principali de clauibus, dubio penul-

penultimo; & hoc ideo contingit quia intentio pię matris ecclesiae non videtur esse velle obstaculum aliquid opponere saluti moriētis: vnde sicut ob hanc causam concedit liberam cuicunque confessori facultatem absoluendi in articulo mortis à quibusvis censuris; quantumcumque reseruatis, vt nullum impedimentū saluādē animae in illo articulo obstare possit, ita quod reseruationem omnē pro tunc tollit, ad eundem modum in eo casu quo morte instantे nequeat prius fieri absolutio à censuris quā à peccatis, tollit cēsurarum impedimentū, & cōcedit absoluī posse à peccatis antequā ab illis, vt ex attrito fiat contritus. Fateor tamen hunc casum esse magis metaphysicum & imaginarium quam moralem, vel in praxi contingibile, eo quod vnicō dumtaxat verbo potest absolutio, tam ab excommunicatio, & quibusvis censuris, quam à peccatis fieri. Nam verbum illud, absolu te, si cum intentione absoluendi ab omnibus dicatur, siue cēsuris, siue peccatis, sufficit, & vere absolutus in foro Dei, ille in extremitate laboras manet, vt bene aduertit Sotus in 4.dist. 22.q.1.art.1.

Secundum in responione nostra inclusum erat, sacramentalem absolutionē excōmunicato impēsam, & ab eo suscepā, esse validā, adeo vt non sit illa confessio reiteranda, sed sufficiat postea ab excō-

municatione tantum absoluī.

Adducor in hanc opinionem. Tum quia multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent, vt donatio excommunicati, horatū recitatio facta ab eodem cum alijs in choro, sicut etiam gesta à Prælato qui habuit titulū à superiore, & consessionē est adeptus, valēt, etiāli titulus sit inualidus vel perditus ipso iure, & nihil iuris habeat in suo beneficio, episcopatu, vel dignitate. Secundū Panor. communiter receptum in cap. Nihil. 11. de elect.

Facit lex Barbarius, ff. de offic. prætor. quatenus probat, gesta ratione publici officij possessi ab eo qui scit se carere vero titulo, esse quidē illicita, sed tamen valere.

Tum quia professio ab excommunicato facta, est valida cap. Cū illorum, de sent. excom. & multa alia prohibentur fieri ab excommunicatis, quæ tamen si fiant, non irritantur, vt patet.

Tum quia si excōmunicatus recipiat alia sacramenta, sunt valida, nec oportet ea reiterare, vt patet de matrimonio, cap. Significasti, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. & de Eucharistia per excōmunicatum consecrata. cap. de homine, de celebrat. miss. & cap. intra Catholicā. 1.q.1. & de confirmatione ac ordine ab excōmunicato susceptis arg. c. Primo, de e o qui fuit. ord. suscep. nec etiā extrema vniō excōmuni

RESP. CAS. CONSCIENT.

cato data, reiteratur in eadē infirmitate, vt tradunt Doctores in 4. distin. Et. 23.

Nec valet aliquorū respōsio dicitum, cætera sacramēta excōmunicationis vinculo innodato si cōferātur ideo valere, quia cōsistunt in applicatione materię extrinsecę, & vel imprimunt characterē, vel eorum reiteratio est prohibita.

Non inquam valet, quia etſi exterior materia pœnitenti non applicetur, sed aëtus ipsi, nempe cōtritio, confessio, & satisfactio, sint huius sacramenti materia: attamē ad validitatem sacramenti collati excōmunicato, nihil omnino hoc refert. Tum quia hic solum consideramus effectum excommunicationis ex parte excommunicati, an separet ipsum à sacramentis, ita vt collatio sit irrita: qui effectus cum sit vniuocus & ab una excōmunicationis specifica causa procedens, debet vel omnia sacramenta irritare, vel nulla. Tum quia matrimonium consistit non in applicatione externæ materiae, sed in multuo contrahentium consensu, qui busuis signis expresso: & tamē excommunicati verum sacramentū matrimonij ineunt, nec oportet illud postea reiterare, vt late probat, Felinus in rub. de sponsal. col. 5. & Petrus in cap. 1. col. 3. de excep. lib. 6.

Denique si absolutio sacramentalis excommunicato impēsa esset

iure ipso irrita, id profecto lege aliqua expresse decerneretur, sicut multa alia eidem collata esse omnino nulla, declarantur, quæ non tanti momenti sunt, vt electio, beneficij collatio, & alia quamplura, vt colligitur ex cap. Si celebrat. de cler. excommun. & cap. Postulasti, eod. tit. & tamen nullus omnino est in corpore totius Canonici iuris textus, qui annulet talem absolutionem sacramentalem, vt fatis patet: & ideo non est afferendum.

Confirmatur, quia absolutio sacerdotis etiam iniusta tunc solum vt plurimum non valet, quādo aliquid de substantia ipsius sacramenti deest, vt afferunt Doctores in 4. sent. distin. 17. Iam autem excommunicatione nō tollit aliquid quod sit de essentia sacramenti, quia cū illa sit à iure humano imposita, non potuit circa substantialia sacramentorum quæ sunt iuris diuinī, quidpam agere, arg. cap. Inferior. 21. distin. clem. Ne Romani. de elect. & clem. Pastoralis. §. Cæterum. de re iud.

Ita Cajetan. in Summa, verbo, Absolutionis impedimenta. & verbo Confessio iteranda. Nauarr. in manu. cap. 9. num. 4. & de pœnit. distin. 5. cap. primo. §. cautus. nu. 25. & in cap. Fratres. ea. distin. num. 45. Barthol. Medina, in sua Summa li. 1. c. II. §. 3.

Nec ea obstat quæ in contrariū addu-

adducebantur. Nam argumētū primum quo dicebatur, excommunicacionem facere hominē incapacem sacramentalis absolutionis: concludit tantum de incapacitate quæ reddit eam illicitam, sed non quod sit ipso factō nulla.

Ad secundū respondetur, quod absolutio data ab excōmunicato confessore, vel interdicto vel suspenso quando est denuntiatus, vel notorius percursor clericī: non est valida, quia iste nō habet potestatē sufficientem ad sententiā validam dandam, vt quæ actualiter est illi ab ecclesia sublata, cap. Ad probandum. de re iud. & cap. Veritatis. de dolo & contumacia. Secus autē est de absolutione impēsa ab excommunicato, vel interdicto, vel suspenso, qui non est publice denūtiatus, vel notorie talis, quoniam censurę occultā nisi fuerint in publico denūtiatae, non impe- diunt valorem actus, qui ratione publici officij exercetur, vt asserūt Doctores in d. cap. Ad probandum. de re iud. & cap. 1.3. q. 7. §. Verum. Et in le. Barbarius. ff. de offic. præt. Nauar. in man. cap. 9. n. 9.

Ad tertium dicimus, rationem esse diuersam in collatione beneficij, & in absolutione sacramētali. Nam bēneficij collatio, cū sit quid iuris humani, potuit circa eam ecclēsia sic fancire vt nulla sit, quæ sit excommunicato. id quod non potuit facere circa absolutionem sa-

cramentalē, quæ cum sit forma sacramenti pœnitentiaē à Christo instituta, & ideo de iure diuino stricte, non subest humanæ potestati quoad suum essentialē valorem, vt colligitur ex Concilio Tridentino sess. 7. can. 1. & docet Nauar. in man. vbi supra n. 4.

Qua eadē ratione, cum actualis iurisdictio ex parte confessoris requisita ad absoluendum, sit etiam humani iuris: quamuis potestas habitualis quæ in sacro ordine cōferritur sit diuini iuris, potuit ecclēsia priuare illa actuali iurisdictione excommunicatos, ita vt absolutione ab eis data, nulla prouersus sit, id quod neque de potestate habituali, nec de absolutione sacramentaliter suscepta, disponere valuit. Et ideo effectus excommunicationis quoad vsum aetiū & passiuū sacramenti pœnitentiaē, non est vniuersus sed analogus.

Ad confirmationem responde- mus, quod excōmunicatus dicitur non esse capax sacramentorū, neq; etiam absolutionis sacramentalis, in eo sensu quod peccat grauissime, si sciens ea percipit: sed non quod ipso iure sint inualida seu reiterabilia.

Nec cap. Si celebrat, de cler. ex- com. concludit aliud, quam diuer- sum esse effectum excommunicationis maioris & minoris: quaten⁹ minor non tollit nisi passiuā sacra- mentorum participationem: ita

O o 4   quod

RESP. CAS. CONSCIENT.

quod illa conferens non peccat,
sed bene recipiens. At excomuni-
catio maior tollit vtrāq; participa-
tionē, nempe actiuam & passiuā.

Ad ultimum negamus ecclesiā
posse direcēte & per se, ita arcere ab
vſu passiuo sacramentorum, vt irrita
& nulla sint si suscipiantur: quia
materia & forma sacramentorum
ac illorum effectus, cum sint diui-
ni iuris, non subsunt humanae po-
testati: per accidens tamen & indi-
recte, vel ob peccatum mortale, in
quod excommunicatio fertur: vel
ob iurisdictionem actualēm quā
ad absoluendum requiritur, & est
iuris positivū; potest illum vsum
passiuū prohibere: Nec de ma-
trimonio & alijs sacramentis ea-
dem procedit ratio: quia matri-
monium non solum est sacramen-
tum, sed contractus quidam ciuilis,
quo coniuges alterutrum se
donant: quo pacto initur inter in-
fideles, & ante Christi aduentum
erat: & quatenus talis, subest hu-
mana potestati, & inter consan-
guineos & affines in certo gradu
prohibetur. Sed alia sacra-
menta, quorum materia & forma di-
uini est omnino iuris, non sub-
sunt quoad sui substantiam ecclē-
siae potestati: & ideo ecclesia po-
test solum arcere & separare ab
externa communicatione, vel etiā
ab ea interna, quā mediante insti-
tutione eiusdem ecclesiæ fit: qua-
lis est communicatio in sacramē-

tis missæ, & alijs precibus, vt late
probat Caietan. in paruis opuscu-
lis, tom. I. tract. 31. quæst. 13. & Na-
uar. in cap. Fratres, de pœnit. distin.
5. num. 43.

Non etiam obstat quā pro opi-
nione Angeli, & aliorum fuerunt
adducta. Nam ad primum nega-
mus hominem quantumvis pæni-
tentem & de peccato ob quod est
excommunicatus contritum, posse à
peccatis sacramentaliter absolvi,
priusquā ab excommunicatione:
quia excommunicatio etsi nō tollat
cōmunionem eā internā, quā im-
mediate ex charitate oritur, per
quā vñimur sicut viua mēbra, Chri-
sto; tollit tamē illā internā, quā
ex charitate, mediante institutio-
ne seu actione ecclesiæ procedit; &
ita cum sacramenta dispensentur
fidelibus actione ecclesiastica, pro-
pterea excommunicatio, priuat
cōmunione seu susceptione sacra-
mentorū, adeo vt tam collatio quā
receptio sacrilegiū sit maximū, vt
declarat inter alios Caietanus in
opusculis tom. I. tract. 19. q. 1.

Ad secundum dicimus, quod
absolvi potest excommunicatus ab
vna excommunicatione, & non ab
alia, eo quod excommunicatio est
actus iudicialis fori ecclesiastici ex-
terni, & non res diuina; sed abso-
lutio à peccatis, cū sit res diuina, &
sacramentalis, à cuius vſu tam acti-
uo quam passiuo excommunicatio
priuat, ideo nequit excommunicati-
tus

tus absolui à peccatis antequam ab excommunicatione.

Ad tertium concedimus hæreticum etiam relapsum si vere pœnitentia posse à peccatis absolui, nō tamen priusquam ab excommunicatione, immo huius absolutio, debet necessario sacramentalem præcedere, neque aliud statuitur in cap. Super eo. de hæret.lib.6.

Aduertendum est tamen, quod si contingat aliquem esse excommunicatum sine iusta causa, potest tunc in foro conscientiae absoluti à peccatis quamvis nō ab excommunicatione, & ratio est, quia excommunicationis iniusta, quoad ipsam hoc est lata pro non crimine, non est excommunicatio simpli-citer & absolute, sed secūdū quid tantum nempe in foro dñm taxat exteriō, & quoad externam solū communionem. Et in hoc casu veritatem habere potest opinio Angeli, quod cum verē apud Deum non sit excommunicatus, absoluti valet à peccatis quamvis nō ab excommunicatione. Ut inter alios docet Felinus in c.fin.de test.cogend. Richardus in 4. distinct. 18. quest. 4.attic.3.

Ex his omnibus colliget confessor, tutam ad varios occurrentes in hac re, casus decisionem. Et primo quod si pœnitens excommunicationis vinculo irretitus, ignorans inuincibiliter, aut factum videlicet esse excommunicatum:

aut ius ipsum, nempe excommunicato non licere ad Sacramentū accedere, & tamē accedit & à peccatis absolutus fuit: non solum tūc recepit verum Sacramentum, sed etiam effectum, idest gratiā. Nec reiteranda est talis confessio: Tum quia alias nemo esset tutus, an vere sit absolutus, cū nemo sciat certo se non esse aliqua excommunicatione irretitum. Tū quia etsi excommunicatus celebrans, incurrit irregularitatem, si tamē inuincibiliter ignorans celebret non eā incurrit, quia excusat à culpa, & rē quæ culpa caret in dānū vocari non conuenit cap.2. de constit. c. fine culpa de de reg. iur. lib.6.

Secundo, si quis sciens se excōmunicatum quando ad confessio-nem accedit obliuiscitur omnino huiusc excommunicationis, & ideo à peccatis absolutus antequā ab illa, vere est absolutus neque tenetur confessionem reiterare. Sed satis est quod recordatus postea ex communicationis, ab ea absolu-tur. Tum quia excommunicatus qui ob iustum ignorantiam diuina celebrat, excusat in cap. Apostolicæ de cler.excom. ministr. Tum quia impetratio beneficij ab eo qui se probabiliter ignorat excommunicatum valida est, vt asserit gl. cōmuniter recepta in d. c. Apost.

Tertio : ille qui scit se esse excōmunicatū, & confitetur ipsam excommunicationē errore tamēque iuris

RESP. CAS. CONSCIENCE.

iuris, siue facti; putat a confessore posse absoluui, & ita a confessore absoluuit a peccatis, priusquam ab excommunicatione, vel ob ignorantiam etiam crassam eiusdem confessoris, vel ob obliuionem: non tenetur talem confessionem reiterare, sed vere est ab illis peccatis absolutus, ita ut postea non egeat alio quam excommunicationis absolutione. Ratio est, quia et si confessor perperam egerit illum sic absoluendo: ille tamen defec-
tus non reddit irritum ipsum sacramentum; sicut nec excommunicationis reddit irrita alia diuina arg. gl. in cap. Presbyterum. 28. dist.

Quarto, qui sciebat se excommunicationis vinculo innodatum & insimul sciebat aut scire debebat secundum qualitatem suam, non posse a confessore absoluui a peccatis priusquam ab excommunicatione, & tamen absoluuit, talis absolutio est omnino inualida & tenetur confessionem reiterare, non ex eo quod data sit excommunicato, sed quia confessio nou fuit integra, aut si est integra, fit ab impenitente non habente propositum desistendi a tali peccato: quoniam si racet illud peccatum, quod est velle absoluui & participe fieri sacramenti cuius est incapax ob excommunicationem, confessio non est integra: si autem illud confiteretur, & tamen vult absoluui, est impenitens quia non habet pro-

positum cauendi a tali peccato, & ita absolutio ei data est nulla, vt declarat latius Nauar. in cap. Fratres de Pænit. dist. 5. num. 48. & in Manual. cap. 9. numer. 10.

Quinto, qui confiteritur alicui confessori habenti autoritatem ratione bullæ, iubilæi, aut alterius facultatis, & per obliuionem seu inaduententiam, aut inscitiam quae nesciebat aliquid esse peccatum, reseruatum, siue censuræ subiectum superiori reseruata, non est illud confessus: & a confessore absolutus fuit ab omnibus sacramentaliter, haec absolutio adeo est valida & perfecta, ut etiam ad illud peccatum reseruatum, seu censura affectum, oblitum seu ignoratum se extenderit: adeo ut cum postea occurrerit memorie, vel cognouerit fuisse reseruatum, seu censura innodatum, tenetur quidem illud confiteri, non tanquam reseruatum, & censura illaqueatum, sed velut simplex mortale peccatum, a quo potest per quemque approbatum confessorem absoluui, ut declarat Paludanus in 4. distin. 18. quæst. 5. & Gabriel. dist. 17. q. 1. Summista omnes. Et ratio est, quia intentio præfati confessoris habentis præfatam autoritatē, est ut ea plene in ordine ad omnia reseruata, & censuras, quibus pænitens est irretitus, id quod declarat. Tū verba que premitti visu iam vniuersali confessorum omnium solent ante absolutionem a peccatis, sci-

tis, scilicet ego te absoluo à vinculo excommunicationis in quantum possum & indiges. Tum quod etiā si solum diceret absoluo te, recta intentio virtualis, saltem cōfessorū est, per hēc verba absoluere ab omnibus necessarijs in quantum possunt ut inquit Ioannes Gerson. in 2. par. sub cap. Confess. & expressus sub cap. excommunicationū.

Notandum est tandem diligenter, quod omnes Religiosi, etiam ab Episcopo approbati, præsummentes absoluere excommunicatos à canone alio modo & ratione quam in casibus tantum à iure cōcessis, vel ex licentia Papæ, aut etiā præsummentes absoluere excommunicatos à sententijs per statuta Prouincialia vel synodalia, incurruunt ipso facto in excommunicationem, qua nequeūt absoluiri nisi per sumnum Pontificem: vt dicunt in Clementina de priuilegijs cap. Religiosi S. Antoni. 3. p. titu. 24. cap. 54. Quod si Præsbyteri sacerdotes absoluant ab ipsis, non erūt excommunicati, nisi absoluant à reseruatis in bulla cœnæ Domini: quia dicta clementina c. Religiosi, non comprehendit nisi regulares: qui tamen regulares si absoluant ab excommunicatione lata ab homine non incident in excommunicationem, sed peccant mortaliiter & absolutio est nulla. Sed postea concessa sunt amplissima priuilegia Religiosis à sede Apostoli-

ca ut possint ab omnibus censuris absoluere excōptis crentis in bulla cœnæ Domini, v. tait Emanuel Rodericus in quæst. Regul. tom. I. quæst. 61. art. 5.

CASVS QVINTVS.

Franciscus diœcesis Sabinensis, veniens a urbem litigandi causa, confi: et nr ob devotionem ibi Religioso ordinis Mendicantium. Et cum Romanæ nulli sint casus Episcopales, vel Summo Pontifici, vel eius vicario reseruatis praterquam contemni in bulla Cœnæ Domini, absoluitur à dicto confessore à casibus in quos inciderat suo Episcopo reseruatis. Nunc verò in patriam reuerjus & suo Parocho confessus, sit ei scrupulus, quod non poterat ab illis reseruatis à quocumque confessore Roma approbato prater summum penitentiarium absoluiri.

Queritur, An religiosi Mendicantes, vel alij in Urbe confessores possint quoscumque ad se venientes à quibus suis casibus Episcopo cuicunque reseruatis absoluere?

Quod non possint affirmat Nauarrus in suis consilijs li. 5, tit. de pænit. & remiss. consl. 14. Rationes quas adducit hē sunt. Tū quia secundum communem sententiam non possunt mendicantes præsentati iuxta Clem. dadum de sepult. absoluere à peccatis reseruatis Episcopo, cui sunt præsentati,

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

tati, nisi facultas fiat in id ab eo. Tum quia dubium magnum est de praesentatis habentibus casus Episcopales Episcoporum, quibus praesentantur, an possint absoluere a casibus Episcopalibus alijs Episcopis reseruatis: ergo cum Romæ præfati confessores nulos habeat sibi concessos casus Episcopales, a quibus absoluunt, non poterunt a reseruatis ab alijs Episcopis absouere.

Nos tamen contrariū putamus esse probabilius quod præfati confessores in Vrbe approbati, possint a quibusuis casibus Episcopis aliarum diæcetum reseruatis, si paenitentes de illis confitentur, absoluere.

Tum quia omnes qui sunt de ouili Christi subsunt iurisdictioni & potestati Romani Pontificis, qui est Episcopus Episcoporum, & omnibus Ecclesijs quoad spiritualia præest iurisdictione immediatè sibi a Deo tradita, quam nemmo alias potest aut tollere aut minuere per extraug. Vnam Sanctā de maior. & obed. & cap. Cuncta per mundum & cap. Principalem 6.q.3. Et ideo cum Papa confessoribus autoritate sua in Vrbe approbatis non limitet facultatem absoluendi quoad aliquos casus Episcopales: non potest tolli nec arctari per inferiores Episcopos: tolleretur autem seu arctaretur si non possent a casibus in alijs diæ-

cesibus reseruatis absoluere hic Romæ vbi nulli tales casus reseruantur.

Tum quia Roma cum sit patria communis & qui ibi cum approbatu a Papa confitetur, non possit dici confiteri alieno sed proprio confessori: sicut Papa non potest dici alienus sed proprius Episcopus. Ideo cum nulli in Vrbe sint Episcopales casus reseruati: sequitur voluisse Papam qui est omnium Ecclesiarum supremus Episcopus posse confessores ibidem approbatos non solum audire confessiones quorumcunque in Vrbem venientium tanquam proprios eorumdem confessores, sed etiam ab omnibus casibus sibi non reseruatis illos absoluere.

Tum quia intentio summi Pontificis in nullis casibus Episcopali bus sibi reseruandis, præter contétos in bulla Cænæ, ea videtur fulisse, vt fidelibus in Vrbem deuotionis causa confluentibus & sanctorum loca visitantibus, ac immensum indulgentiarum fructum acquirentibus, nullum ad se recte & plene de peccatis confitendis opponeretur obstaculum: quæ ratio cessaret si in Vribem venientes, non possent per confessores in ea approbatos a casibus quos alij Episcopi sibi reseruarunt absolui.

Tum quia confessorem legitimum vnius Parochie, posse absoluere eum qui sibi confitetur, a peccatis

catis vbi cumque commissis tenet glosa cap. Placuit. 16. quæst. i. & Panormit, in cap. Cum contingat de foro compet. & refert Nauarr. in Man. cap. 27. n. 261. §. Ad quæstionem: quod multo magis videtur afferendum de confessoribus approbatis authoritate Summi Pontificis Romæ.

Tum quia hoc ipsum seruatur vsu & consuetudine recepta omnes confessores Romæ neque enim vidi aut audiui à multis annis quibus in ea commoror, & de his pænitentiae calibus cum varijs personis ago, confessore aliquè ex approbatis, cui pænitentes siue aduenæ siue incolæ cōfiterentur, remisisse quæ ad Episcopū alterius Episcopatus: & consuetudo ampliat iurisdictionem; imò illam tribuit nō habenti, & maxime hæc quæ est in oculis Papæ. cap. Duo simul cum glosa de offic. ord.

Deniq; in iurisdictione seu absolutione sacramentali, non attenduntur locus vbi peccatum cōmittitur, sed vbi fit iudicium absolutionis, quia cum pænitentiae sacramētū sit ad utilitatē animæ & ad remittēdā Dei offensam, ideo quoad delicta in hoc foro pænitentiali iudicāda, illico si quis subiicitur, quic habet loco Dei, & qui est iudex animæ suæ, qualis est confessor alias oportet confessionem diuidere confitēdo delicta cōmissa in diuersis diœcesibus tot sacerdotibus, quot essent diœ-

ceses, vnde cōcludunt Doctores, solū quoad forū contentiosū quæ sortiri forū ratione delicti, sed nequaquā quoad forū pænitentiæ in c. Postulasti, & in c. Cū contingat de foro competent. Et notat gl. ii. q. i. c. i. cum ergo Romæ vbi pænitens confitetur nō sint Episcopales casus reseruati poterit à confessore de quibusvis alibi cōmissis & reseruatis absolui, tanquam à vero suo indice ut in simili notat Syluester, verbo Confessor i. q. 13.

Nec obstant, quæ pro Nauarro fuerunt adducta. Primū enim cōcludit solum de fratribus mendicantibus vigore maris magni & aliorum suorū priuilegiorum, ob quæ verū est non posse vniuersaliter in diœcesibus in quibus sunt admissi, absoluere à calibus à iure Episcopo reseruatis: secus autem dicendum est in vrbe in qua nulli sunt Episcopales casus reseruati, & vbi ex consuetudine recepta confessores omnes à vicario Papæ approbati audiunt quorumcūque aduenientiū confessiones; & vbi speciale de hoc habet priuilegium.

Ad secundū respondetur quod imò ex eo quod Papa qui est Episcopus peculiaris vrbis, & vniuersalis orbis nullos Episcopales casus sibi aut à iure aut ab homine reseruatos habet, præter contentos in bulla Cœnæ Dñi, & facultatem liberā facit confessoribus in vrbe approbatis, ut absoluāt quo cumque aduc-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

adueniētes, ad urbem à quibusvis peccatis dummodo non sint ex contentis in bulla: colligitur satis aperte posse hic in urbe absoluere à casibus quos alij Episcopi inferiores in suis particularibus diæcessibus referuarunt: quia cōfessor Romæ debet iudicare de peccatis secundum qualitatem quam habet in foro & loco in quo confitentur & non secundum eam quam habebant in foro & loco quo sunt commissa. In hoc enim sacramento, pœnitens non trahitur ad forum delicti, immo delictum transfertur ad forum pœnitentis, ut notat glosa, in cap. Ne pro dilatione, de pœnit. & remiss. & Panormit. in cap. Cum contingat. de foro compet.

Hoc autem quod dicimus de confessoribus etiam mendicantibus approbatis ad audiendas confessiones Romæ: nequaquam extenditur ad eosdem dum reperiuntur in alijs Episcopatibus, vbi Episcopi habent speciales casus sibi reseruatos: non enim vigore quorumcumque priuilegiorū absque particulari summi Pontificis, aut eorumtendem Episcoporum licētia possunt ab illis absoluere, vt declarauit sacra congregatio Cardinaliū, qui præpositi sunt decretis Tridētini Concilij interpretādis: qua de re alibi diffuse egimus. Et quod postea fuit per ipsumet Gregoriū & alios, specialiter concessum vt

possint absoluere. Et hanc cōfessionem fuisse viue vocis oraculo factam Patribus de IESV, ea que per communicationem gaudere omnes mendicantes diximus.

CASVS SEXTVS.

Quidam Gallus paupertate op̄ prebus, ad Hospitale ciuitatis Malleani, diæcessis Sabinensis ad, fine quadragesima accessit, in quo charitate solita, per aliquot dies receptus, veniente Paschatis die ad Ecclesiam pro confessione agenda, & sacra cōmunione sumpta se contulit, & in confessionarium ingressus signo crucis facto, & mulieris contritionis signis ostensis peccata quam plurima fatur gallico idiomate, cum aliud ne- sciat, sed confessor linguae illius ignarus, quantumvis pro eo intelligen- do nivium elaborauerit, ex omnibus tamen peccatis, vnum dumtaxat intellexit. Sed dubius an de illo solo debeat hunc absoluere, & ad com- munionem admittere, consulit Theo- logum.

Queritur, quid confessori sit re- spondeendum?

Prima facievideri alicui poterit quod si difficilis nō est acces- sus ad alium confessorem gallicæ linguae peritum, neque de proximo expectatur commoditas con- fidēti alteri qui linguam illam cal- leat dummodo per verba aut sig- na cog-

na cognoscatur hanc pœnitentem veram omnium suorum peccatorum habere contritionem, & si a confessore non omnia intelligentur, sed vnu tantum: instatque Paschatis tempus de obligatione confessionis & cōmunionis, posse & debere confessorem illum pœnitentem absoluere & ad sacram communionem admittere.

Tum quia per ipsum pœnitentem non stat quin confessio sit integra: & ideo cum non ex verecūdia seu hypocresi, aut ob aliquem finem malum ex proposito eam diuidat, sed id accidat per accidentē, ex parte confessoris non intelligēt lingua, non videtur ob suam non culpam, priuādus absolutio-ne & communione.

Tum quia neque Deus, neque Ecclesia, exigit ab homine plusquam possit, & cum actus confessionis sit à nobis, ideo quando nō possumus eo modo quo vellemus confiteri, debemus saltem id face-re secundum quod possumus.

Tum quia in bello, & naufragio, ac peste, vbi multi insimul moriuntur, quando confessor nō potest totam pœnitentis confessionē audire, satis est quod audiat vnum aut mortale aut veniale alicuius, vt possit eum absoluere: cum non sit illi répus audiendi integras singularum confessiones: idque in in praxi fuisse seruatum in bello Granatensi in Hispania, tradunt

multi Doctores.

Oppositum tamen est tenendū quod scilicet extra mortis articulū nequaquam licet hunc absoluere, sed remittendum omnino esse, ad aliquem confessorem linguae suis peritum, quæ est sententia Sancti Antonini par. 3. tit. 17. cap. 15. §. 3. & cap. 21. §. 3. Nauar. in Manual. cap. 9. §. 14.

Ratio est, quia sacramentalis confessio, est legitima coram sacerdo-te peccatorum declaratio, hæc autem esse non potest sine relatione consitentis, & perceptione confessoris. arg. cap. Omnis de pœnit. & remiss. ibi omnia peccata sua.

Tum quia etsi iustum ob causā possit quandoque confessio non esse integra. arg. cap. 1. §. Cautus de pœnit. ea tamen non adest in casu isto, in quo nec necessitas ex parte confessi, neque lingua intelligentia ex parte confessoris inuenitur, & ad aliū lingua peritum non est difficilis accessus.

Tum quia confessio cum sit iudex ad ligandum & ad absoluendum, non potest rectum ferre iudicium, nec pœnitentiā debitam imponere, si nescit quæ sint ipsius confessi peccata. Semper enim punitionem, debet præcedere causæ cognitione l. de qua re ff. de iudic.

Tum quia sicut corporali me-dico, omnem ægroti morbi, notū esse oportet, nec sufficit quod infirmus illum declaret, sed necessa-

est

RESP. CAS. CONSCIENT.

est ut a medico intelligatur & cognoscatur, quo recte possit illi mederi. Ita medico spirituali, omnianimivitiū quo laborat cōfessu⁹. Si est mortale, oportet esse cognitū

Tum quia sententia ea est iniusta, quæ fertur causa, omni exparte quoad necessaria non cognita: & ideo qui cōfessor ferret absolutionis sententiam in peccata quæ et si dicta sint a pānitente, ea tamē nō percepit, iniuste ageret: non minus quam is qui auditio uno peccato, ad cetera ex proposito dormiret, & tamen absolutionis beneficium exauditis ad quæ non audiuit & prorsus ignorat, impenderet.

Tum quia peccata sunt materia sacramenti pānitentiae ea tantum ratione, quatenus proponuntur ut absoluenda: ita quod sicut ex parte pānitentis, necesse est quod dicantur ea intentione, ut a cōfessore absoluantur: ita ex parte confessoris, accipi debet tanquam absolutione digna. Sed quæ ipse nō intelligit ob defectū linguae neque ut ut absoluenda ab eo accipi & iudicari.

Tādem ratio ob quam in mortis articulo, potest confessor, auditio uno solo peccato etiā veniali, ab oranib⁹ absoluere, ea est, quia omnino impossibile tūc est pānitenti, cetera cōfiteri, ut qui loquellā & sensus fere omnes amiserit, & ad simpliciter impossibile nec Deus nec Ecclesia obligat: sed in casu pre-

sente non datut hæc impossibilitas absoluta, sed conditionalis solum, & ad tēpus, nec enim est simpliciter impossibile aut nimis difficile huic Gallo inuenire Romæ, & alijs in locis confessorem, suam linguam intelligentem, & ideo iusta adest causa, vt in aliud tempus possit iudicio sacerdotis perceptio nem sacræ Eucharistiae absque peccato differre. arg. cap. Omnis utriusque sexus de pānit. & remiss. §. nisi forte de proprij sacerdotis.

Nec officiunt ea, quæ pro parte aduersa sunt adducta. Nam ad primum dicimus, hunc pānitentem, et si integre sit confessus, non posse tamen absolui ob defectum substantialem, qui se tenet ex parte cōfessoris, quatenus non habens intelligentiam linguae, caret scientia ad iudicium de peccatis illis faciendum necessaria. Et cum in foro illo pānitentiali sit iudex loco Dei, non potest necessitate non urgente ab uno absoluere, & ab alijs nō, quia impium est, dimidiam a Deo sperare véniam.

Ad secundum responderetur primo non esse simpliciter impossibile huic inuenire alijs in ciuitatibus confessorem, habentem notitiam suę lingue, a quo valeat absoluī. Secundo dicimus quod tunc sufficit facere quod possumus in confessione quando adest copia confessoris habentis scientiam & iurisdictionem, sed in casu nostro

non

non adest talis cōfessor: quia si lin-
guam ignorat, & peccata in cōfes-
sione expressa non intelligit, est ac-
si non esset; & ideo pēnitens se ge-
rere debet tanquam non habens
copiam cōfessoris: idem enim est
nō nosse peccata, nec de eis certū
posse iudicium ferre ac confessorē
non esse.

Ad tertiu respōdetur, aliqua es-
se cōcessa confessori in mortis arti-
culo, & in extremis alijs necessita-
tibus, quae extra illū nō cōcedūtur:
tunc enim ut subveniatur animæ
saluti in extremo constitutæ, licitū
est auditio quoquā peccato, ab
omnibus absoluere si deest possi-
bilitas aut ex parte pēnitentis aut
cōfessoris cetera aperire, sicut in di-
cto mortis articulo, nullus reserua-
tus casus vel cēsura absolutionem
impedit, & omnibus in vniuersi
sacerdotibus potestas ad absolu-
dum datur, quæ extra talem arti-
culum non conceduntur.

Fatemur tamē in Brasiliæ pos-
se Āethiopē a cōfessore absolui, qui
vnum vel duo peccata confitetur à
quibus intelligitur, & alia vult &
conatur confiteri, sed ob lingueigno-
rantiam non potest: Nā hoc ca-
su adest impossibilitas simpliciter,
nec est accessus facilis ad aliū cōfessorē
linguā Āethiopicam intelli-
gentem, & neque Deus neque Ec-
clesia ad impossibile obligat, &
ideo hęc nō integritas cōfessionis
est omnino per accidēs: secus autē

est in casu nostro, in quo facile est
illi gallo adire confessorē omnia
sua peccata intelligentē: nec pericu-
lū illū imminet si confessionem
per dies aliquos differat: vbi enim
vel hoc imminereret, vel difficilis ad
modū esset ad aliū confessorē ac-
cessus, posset tunc intellecto uno,
vel altero peccato absolui: vt ait
Nauar. in cōsilijs lib. 5. tit. de pēnit.
& remiss. consilio 10.

CASVS SEPTIMVS.

Nicolaus ad titulum patrimonij
sacris initiatus, diuinū officiū
aliquando non recitat, hoc cum alijs
suis peccatis in confessione manife-
stat, ob que à confessore non alia im-
ponitur pēnitentia, quam quod diui-
ni officiū recitationem nunquā omittat,
& Virginis beatæ coronam, quæ
bis in hebdomada ex voto recitat,
loco pēnitentia per mensum ad con-
fessa peccata applicet: ingeritur illę
nunc grauis scrupulus, quod res eas-
dem, ad quas ex debito aliás tene-
batur, sint ei in pēnitentiam & sa-
ritationem sacramentalē impositæ.
Quariebat, an hac ex præcepto ne-
cessaria, possint & debent pro pēni-
tentia confessio iniungi?

Negantem partem defendūt
quamplurimi his præcipue
adductionibus.

Primo quia nullus potest uno

Pp actu

RESP. CAS. CONSCIENT.

aetu & eodem indivisibili opere, precepta duo adimplere, cū quodlibet præceptum, suum proprium respiciat actum.

Secundo, quia si á Ioanne vineā emi, & ratione huius pretij non soluti, debo illi scuta centum: non possum illi satisfacere, neque ab hoc debito me libertare per centum quæab eodem mutuo accepi, l.i.ff. de solut. ac proinde neque ie-
junio vna ratione iam Deo debito, potero peccata cōtra eundem cō-
missa recompēsare, & nouum pa-
nitentiae ac satisfactionis debitum
adimplere.

Tertio, quia ritus ecclesiæ ab ini-
tio receptus & cōtinuatus is est, vt
pro peccatis, siue publicis siue se-
cretis pænitentias iniungat, alias ab
orationibus & ieiunis debitis, vt
patet in toto titulo de pœnit. & re-
miss. generalis autem consuetudo
est optima legum interpres: cap.
Cum dilectus, de consuetud. leg.
minime. ff. de legib.

Contraria tamen sententia est
verior & communior, posse ope-
ra nō solum supererogationis, sed
alias etiam debita, in pœnitentiam
iniungi. Ita D. Thomas in 4. sent.
distin. 15. & Sotus dist. 19. q. 2. art. 1.
Adrianus, de satisfactione, q. pe-
nultima, Ioannes Medina Cod. de
satisfactione. Caiet. in opusc. tom.
tract. 6. q. 1. de satisfactione, S. An-
tonin. 3. pat. tit. 14. cap. 20. Nauat. in
manuālic. 3. n. 4. & in q. Qui vult.

de pœnit. dist. 6. nu. 40. & in cap. Si
quis. 1. dist. 7. num. 31.

Amplector hanc sententiā: Tū
quia opus, quanto magis merito-
rium, tanto est magis satisfactoriū:
quod enim valet ad remittendam
culpam, & augendam gratiam, va-
lebit etiam ad condonandam pæ-
nam: iam autem per adimple-
tionem mādatorum, nos mereri, pa-
tet, ac ideo satisfacere.

Confirmatur, quia eadem pœ-
na procedēs à maiori charitate, est
magis satisfactoria: & hinc est
quod Passio Christi habuit maxi-
mum de satisfactione ob charitatē
infinitam à qua processit: vnde si
per opus ex præcepto debitū, vt ho-
norādo parcētes, mereor, & nō solū
per illud soluo debitū, sed etiā cō-
stituo quasi Deū debitorē merce-
dis eternę, multo magis potero per
tale opus soluere pretiū tā vilis de-
biti, ac est pæna temporalis, que de-
misla culpa remanet, arg.ca. Cū in
cūctis, de elect. Clem. 1. de reliq. &
vener. Sāctorū. Authēt. multo ma-
gis. Cod. de sacrosanctis ecclesijs.

Adde: quod si sufficit ad ipsā vitā
eternā promerēdā, quod est magis,
à fortiori sufficiet ad tollēda impe-
dimēta cā adipiscēdi, q. est minus.

Tū quia per ieiunia quadragesi-
malia, & alia ab ecclesia præcepta,
negari nō potest quin homo satis-
faciat, alias meli⁹ effet cōsulere ho-
minibus vt ieiunent, quā eis ieiuni-
nia præcipere, si eo quod præcepta,
care-

carent satisfactione. Quare si huiusmodi ieunia ab ecclesia praecipita, possunt in satisfactione peccatorum a paenitente assumi, cur per confessoris ministerium, non poterunt eadem in paenitentiam dari? hoc enim esset ecclesiae clauibus derogare, & maiore virtute humane voluntati, quam Christi clauibus tribuere, si hominis intentio posset pro satisfactione assumere, quem per ecclesie claves non possent iniungendi.

Tum quia unum & idem opus a vario procedens principio, variu[m] habet effectum, & diuerſarum virtutum fit actus, vt ieuniū, quatenus times ne plus satis comedas, abstinentia est: idem si eo utimur ut libidinē reprimamus, castitas. Si autē ut Deo te hostiā exhibeas, erit religio: si vero ut pro peccatis Deo satisficias, erit paenitentia, veluti etiam mala eo peiora sunt, quo in pluribus fontibus scaturiunt.

Tnm quia laudabilis est, & antiqua confessorum consuetudo, vt absoluendo addant, quicquid boni feceris, & facere proponis & proposueris, & mala quemadmodum & sustines & sustinebis, sint tibi in remissionē peccatorū, augmentū gratiae, & premium vite æternæ: quibus verbis non fit limitatio ad bona tantum supererogationis: sed ad bona simpliciter & vniuersaliter.

Tandem hoc confirmatur ex Cōlio Trid. sess. 14. cap. 9. & can. 13. uo loco ita dicitur. Tanta est di-

uinæ munificentiae largitas, vt non solum paenitentia sponte a nobis prouyindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio impositis, sed etiam temporalibus flagellis a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per Christum Iesum satisfacere valcamus.

Aduertendum est tamen quod ista opera alias debita, non sunt ordinarie & communiter in paenitentiam danda, sed raro & ex causa, & ideo cum imponitur a confessore eleemosina, vel ieuniū, si nihilclare aliud explicetur, intelligi debet, de ijs quae alias præcepto non sunt debita, quo fit vt qui consuetudinem in quadragesima, si impununt ei aliqua ieunia, per annum tenetur ea facere post Pascha, quia nomine paenitentiae absolute, intelligitur opus supererogationis, quamvis permisive esse quandoque possit, opus præcepti.

Quando tamē imponitur eleemosina absolute satisficer dando eā extreme egenti, ratio est quia tunc quād illa eleemosyna fuit imposta, erat opus supererogationis, & ille extreme egens accedit a casu, quod postea occurrit.

Si autē iniūgeretur alicui vt daret pauperi in eleemosinam decem aureos: qui postea pauperē aliquem iniuria notabili affecit, ob quam debet ei soluere decem aureos: non impliret paenitentiam per horum solutionē debitā. Id ipsum etiā est

P p 2 dicen-

RESP. CAS. CONSCIENT.

dicendum de eo qui votū fecit de danda aliqua re valoris decem scuta torum alicui ecclesiæ: & postea in confessione iniungitur ei pro pænitentia, vt det decem scuta vni ecclesiæ, non satisfacit utrius ob ligationi dando solum decem scuta, sed necesse est vt det viginti. Qui tamen nō ex obligatione, sed ex deuotione, solitus est dare quotidie pauperibus Iulium vnū: si illi imponatur in pænitentiā à cōfessore ob sua peccata, vt det pauperibus duo scuta, potest illam solitam eleemosinam connumerare in satisfactionem: cum ea nō sit ex debito, sed libere facta.

Aduertat deinde cōfessor, optimē se aliquādo facturū, si pænitentiā iniungat de operibus alias debitū & præceptis. Vt si videt clericū esse negligentem nimis in recitando diuino officio, vel aliquem iuuenē raro diebus festiuis missam audire: aut procluem ad sensalia vix diem vnum in quadragesima ieunare: & quod si noua pænitentiā obligatio accederat, maxime cōpellentur ad hæc vel in totū vel in partem non transgredienda: tunc salubre erit, ea ipsa alias præcepta, in pænitentiā dare: funiculus si quidem duplex, difficile dissoluitur.

Hoc ipsum dicēdum est de flagellis & aduersitatibus, siue à natura causatis, siue à Deo inflictis, quæ et si necessario sint fubeunda,

quia tamē per patientiam fiunt ipsius qui flagellatur, ideo potest illis tanquam re sua satisfacere: interest tamen plurimum inter hæc, & illa flagella: nam quæ à causis naturalibus veniūt, totam rationem satisfactionis habent à patientia: & secundum maiorem seu minorem patientiæ gradum, fortiuntur vim & efficaciam satisfactionis: sed quæ à Deo immittuntur supra ordinem causarum naturalium, non solum à patientia, sed per se, ratione obiecti, quatenus à Deo inflicteda sunt in vindictam peccati, habent quod sint satisfactory, ad similitudinem pœnarum purgatorij: & ideo qui æquali patientia grande flagellum patitur, multo magis satisfaciet, quā qui pari patientia fert minus: est aliud etiam discrimen, quod hæc, si infligantur habenti diuinam gratiam, vt iusto Iob: et si nullum actū habeat posituum voluntatis, sed tantum nō recalcitret, opus ipsum est satisfactory: quia in purgatorio, dato quod illæ animæ non haberet actū posituum acceptandi, sed solū nō resistere, soluant pœnas debitas: sed in calamitatibus naturalibus nisi actus adsit positius acceptādi, non potest esse satisfactory, quia tota ratio satisfaciēdi, posita est in illo actu positivo, quo voluntarie propter Deū acceptātur. Hinc fit quod si iustus Dei flagello percens⁹, subito è vita discedat, mors illi est satisfactionia,

toria, et si nullū habere posset actū posituum acceptationis: quæ tamē flagella si accidissent à natura nō essent ita satisfactoria. Quod si quis querat, an opus satisfactoriū debeat semper esse pœnale?

Respondent cōmuniter Thelogi affirmatiue. Nam satisfactio duplēcē habet respectum, vnum ad Deum, cui satisfacimus: alterū ad peccata pro quibus voluntariè pœnas luimus, & respectu Dei, debet esse actio honorifica, quia satis facere, est honorem Deo debitum reddere, sicut per offensam diuinus honor lœditur. Respectu autē peccati præteriti, debet esse castigatio iusta, & respectu futuri debet esse præseruatiua medicina. Ex vtra que ergo ratione cōuenit satisfactioni quod sit pœnalis. Nā sicut homo per cōmisum peccatiū, honorē à Deo quātū in ipso fuit abstulit, vt bonū sibi aut delectabile aut vtile acummularet: ita necesse est, vt per pœnitētiā, aliquid sibi ipsi detrahatur, quod in Dei honorē cedat. & cū pœna, aliud nō sit, quā priuatio boni vel delectabilis vel vtilis, ideo satisfactio pro præterita offesa, debet esse genere suopenalis per quā homo sibi detrahatur aliquid delectabile, vt per ieiuniū & orationem, aut aliquid vtile, vt per elemosinam.

Non tamē negamus, opus omne meritoriū etiā nō pœnale, & quā uis nō externū, esse satisfactorium

quia eo ipso quod ius dat nobis ad eternā mercedē futurā, dat insimul ius recōpensādi & reficiendi pœnā tēporariā in purgatorio soluēdam quae impedit sc̄piternæ felicitatis assequitionē: propriè tamē & per Antonomiasia, sola opera ex obiecto pœnalia, hoc est quę priuātbono vtili aut delectabili, c̄sc̄etur satisfactoria, & propterea hæc sola sūt in sacramētali cōfessione imponēda.

Reliquū iā est argumētis initio adductis respōdere. Et ad primū dicuntur, quod sicut vnu actus in genere naturæ, potest esse multiplex in genere moris: & in vno indiuisi bili actu secūdū rē, possū reperi multæ deformitates, & multæ malitiæ secūdū voluntatem, vt cōtingit in fornicante in loco sacro: ita eodem actu in genere naturæ possumus satisfacere pluribus obligatiōibus, quando illæ non sunt incompatibiles, potest enim idē actus, procedere à varijs radicibus tā bonis, quam malis, vt declarat D. Thomas in 2. sent. dist. 42. & Medina 1. 2. q. 20. art. 3.

Ad secūdū dicimus, maximū se se discrimē intersatisfactionē, quae continetur intra limites solius puræ iustitiae, & eam qua magis habet de amicitia, quam de iustitia: Nam illa penes iuris rigorē attēditur, vt tātū præcise quis reddat, quā tū debet, nec soluat ex alieno, sed ex suo: hæc autem quę est amicitia, insimul & iustitiae, non attendit

RESP. CAS. CONSCIENT.

penes æqualitatem debiti, & solutionis absolute, sed magis secundū voluntatem offensi & offendētis. Ita vt id reddatur, quod offēso placat: & hæc satisfactio amicabilis, est ea, quæ Deo per pœnitentiā fieri in hac vita solet: & propterea per alias debita, possumus Deo satisfacere, cui ex sua immensa bonitate placuit, vt etiā ex suo & illi debito, peccata recompensaremus.

Ad tertium respondemus, ritū illum ecclesiæ in eo fundari, quod minister ecclesiasticus cum homo sit, qui neque cor pœnitentis intuetur, nec quanta charitate Deū diligat cognoscere valet, proinde in pœnitentijs dādis nō tam ad amicitiam, quam ad iustitiā respiciēs, illa quæ alias non sunt debita in satisfactionem iniungit: cū quo stat quod si opera alias præcepta & fieri necessaria, in satisfactionem peccatorum iniungeret, prodesset etiā ex virtute clauium huiusmodi satisfactione in charitate adimpta.

Ex his igitur satis constat, posse confessorem in pœnitentiā iniungere opera, quæ nobis sunt nefariora subeunda, seu lege ea iubēte, seu natura ipsa cogēte, vt eleemosynam illi qui eam tenetur facere, officium diuinum sacerdoti, qui illud tenetur recirare, dolorem quæ ægrotus patitur, vel mortem ipsam quam de proximo est passurus, & alia similia, quæ virtute clauium sic imposita, maiorem ha-

bent satisfactionis efficaciam, vide Sotum, in 4. sent. dist. 19. quæst. 2. art. 1. &c. 2.

CASVS OCTAVVS.

Andreas nauigaturus in Hispaniam, sacerdotem habet eiusdem itineris comitem, quem et si nūquam ad confessiones audiendas admisum, instanter deprecatur, & bī primum nauem sunt ingressi, confessionem eius audiat: solent enim multi in illa maris nauigatione periculum moris subire. Sacerdos renuit, & adhortatur Andream, vt antequam nauim consenserat, confiteatur alicui ab ordinario approbato: nihilominus videns animum huius in clinatum erga ipsum. & recordatus alibi vidisse quendam alium capellaniū non approbatum, confessionem cuiusdam fæminæ partui proxime audiisse, marisque ac partus periculum, fere nihil differre. confessionem Andreas dum mare ingredierentur, audiuit, eumque sacramentaliter absolvit, non tantum à peccatis, sed à varijs censuris sedī apostolice reservatis. Nauigatione tandem feliciter peracta, Andreas Parocho constitutus, & predicta enarrat.

Queritur, an dictæ solutiones, tam quæ data est mulieri partu proxima, quam hac Andreas data fuerint valida, & quoad peccata, & quoad censuras?

Non-

NOnnullorum fuit opinio has absolutiones, neque quoad peccata, neque quoad censuras fuisse validas ob defectum actualis iurisdictionis qua ille sacerdos non approbatus carebat. Tum quia pia mater ecclesia penitentium salutis auida, ne morientibus aliquod obtinendae diuinæ gratiæ, & peccatorum remissionem obstaret impedimentum, concesserit amplissimam facultatem omnibus sacerdotibus absoluendi, in illo mortis articulo, quoscumque, a quibusvis peccatis, & censuris. Hoc tamen limitauit solum ad mortis articulum, qui tunc dicitur cum mors iam est in fieri per causam naturalem aut violentam nempe per infirmitatem, seu quando aliquis ministerio iustitiae est interficiendus.

Tum quia hoc priuilegium cui iuri communi sit contrarium, restringendum est potius quam extendendum, & ita cum possit habere effectum in mortis articulo, non debet extendi ad mortis periculum, quod est quid diuersum, arg. cap. Ea quæ, & cap. Odia, de reg. iur. lib. 6. & per ea quæ tradit Panor. in cap. certificari. de sepulc. quem cum alijs citat & sequitur Decius in cap. Primo, nu. 16. de re-scripct. vbi ait quod priuilegia, licet ita sint interpretanda, ut aliquid operentur, ultra ius commune, non tamen sunt extendenda ad alios

effectus, dato aliquo quæ operetur & ad quem sint utilia.

Tum quod à separatis non fit illatio, leg. Papinianus ff. de minoribus: & canones nunquam loquuntur nisi in articulo mortis, vt legere est in Concil. Trid. sess. 14. cap. 7. in fine, nec verbum ullum de periculo mortis faciunt.

Tandem Ecclesia videtur id concedere sacerdotibus, quando pœnitens est in extrema necessitate, cui per proprium & approbatum confessorem succurrere nequit: & ideo cum in casu nostro, possit sacerdos proprius, facile à pœnitente adiri, antequam mare ingredetur: & à puerula partui proxima etiā vocari, & ab illo absolvi non dicentur constituti in extrema necessitate, ac ideo neque facultate habebit non approbatus, ad eos sacramentaliter audiendos & absoluendos. Ita Sotus in 4. dist. 18. q. 4. ar. 4. §. Quæris autem, &c. Canus. de pœnit. 5. p. Mandosius in praxi signaturæ, tit. confessionale.

Alij tamen grauissimi Doctores oppositam tuentur sententiam, ut qui putant, non solum in articulo mortis, quādo quis est morti proximus, sed etiā in periculo probabili mortis, quo quis est expositus, ut cū vel periculosū mare, vel præliū est ingressurus, aut pariendi instant mulieri tēpū, posse sacerdotē quilibet, etiā simplicē ab omnibus peccatis quantuvis reseruatis ab-

Pp 4 soluere,

RESP. CAS. CONSCIENC.

soluere; ita inter alios sentit Paludan. in 4. dist. 17. quæst. 2. Adrianus de Confessione, q. 3. Sylvester, Absolutio primo, num. 8. & Confessio, 1. num. 3. Secundus est, & verb. Cōfessor 1. q. 6. memb. 7. & Confessor 3. q. 6. Nauar. in manu. cap. 2. n. 9. & cap. 23. num. 272.

Rationes quibus hæc sententia nititur, præcipue hæ sunt. Tum quia in periculo etiam probabili mortis præceptum cōfessionis obligat de iure diuino, ut cōmuniter assentient Doctores, in 4. dist. 17. q. 2. & tradit Sotus dist. 18. q. 1. ar. 4. cōcl. 6. in fine. Iam autem ecclesiam nō limitasse iurisdictionem sacerdotibus, quoad tempus quo confessio de iure diuino obligat, quale est tēpus necessitatis præsentaneæ, vel instantis; tenent Ricardus, in 4. distin. 20. quæst. 5. Durandus ibi distin. 24. quæst. 1. Abulensis 2. p. de Confessione, cap. 62. Alfonsus à Castro, de iusta Hæret. punitione, cap. 24. Nauarr. in cap. Placuit, de pœnit. dist. 6. n. 52.

Confirmatur, quia sicut baptifimus eo quod est sacramentum necessitatis, potest tempore quo obligat, ministrari à quocumque cap. Quicumque, & cap. Mulier, de cōsecrat, distin. 4. ita & sacramentum pœnitentiae potest à quo quis præbytero ministrari, quādo necessitas illius pœnitentē vrget: frustatoria que videretur absoluēdi potestas, in præbyterali charactere cunctis

sacerdotibus diuinitus cōcessa, nisi in actum tempore quo confessio, præcepto Dei obligat, exire posset.

Tum quia istud priuilegium, cum sit in beneficium animarum, & nulli præiudicium inferens, debet latissime interpretari: per leg. Beneficium, ff. de const. princ. & tradit Ioann. Andr. & Bur. in cap. Olim, de verb. signif.

Tum quod articulus mortis, & periculū mortis, quoad absoluendum à cēsuris, & casibus reseruatis equiparatur in iure, vt patet in cap. Eos. de sent. excommun. lib. 6.

Tum quia ratio quæ mouit piā matrē ecclesiam, ad nullam coarctandam iurisdictionē in articulo mortis, nullosque tunc reseruādos sibi casus, ea fuit, vt animæ in necessitatis periculo constitutæ subuenirent: quæ eadem ratio cū militet, etiā in periculo probabili mortis, eadem iuris dispositio reperiri pariter debet. Lex siquidem per similitudinem rationis, extenditur ab uno ad aliud, leg. Non possunt. ff. de el. & cap. Dudum. 2. de elect. Nauar. confil. lib. 4. conf. 3. n. 3.

Nos inter has extremas opiniones, medianam sequendam esse putamus, eaque est, vt neque in solo articulo mortis infirmitatis seu cōdemnationis, neque in omni mortis probabili periculo cōcessum sit cuilibet sacerdoti, vniuersos fideles absoluere, à quibusvis casibus: sed tunc solū, quando actu immi-

net

net periculi mortis, ita ut mors ipsa sit iam quasi in fieri, & non adeat alius approbatus confessor: adeo quod non sufficit esse in obsidione positum, aut velle transfretare periculorum mare, seu mulierem esse proximam partui, in his enim periculis mors est quasi in habitu, & inesse tam possibili: quod periculum non equiparatur articulo mortis: non enim intrando mare, semper aut ut plurimum imminet periculum, vel naufragium, quod si esset nullus transfretare: sed cum homo est in ipso naufragio: & cum mulier est in ipso partu, tunc est in mortis imminentia actualiter periculum, aqua ualeante mortis articulo. Nec hoc sufficit ut a simplice sacerdote valeat a qui bus suis casibus absolui: sed requiriatur ulterius quod non facile adsit copia approbati confessoris.

Duo igitur requiriuntur ut possit quis in mortis periculo, a quo uis sacerdote, ab omnibus casibus, & censuris absolui: quorum primum est, ut periculum sit tale, quod mors ipsa sit in praecinctu, & in ipso fieri, & quasi in disponitione ultima. Alterum est ut non sit facilis accessus ad alium sacerdotem approbatum.

Hæc nostra opinio quoad primam partem est Glos. in cap. Paporalis, de officio indic. ordinari. §. Præterea, verbo, Exceptis quibusdam articulis.

Quæ & fuadetur primo, quia articulus mortis, & periculum mortis, tunc solum equiparantur, quando ipsum actum moriendi respiciunt uniformiter, secundum eandem distantiam, & ut mors est in fieri.

Secundo quia hæc concessio iurisdictionis, facta est a pia matre ecclesia ad subueniendum homini morituro, & qui in necessitate extrema damnationis, aut salvationis versatur. Sed hæc necessitas non occurrit, nisi constituto in tali periculo, in quo mors est praesentanea, & in actu non dicam possibili & metaphysico, sed potius imminenti & practico: ut est in ipso naufragio & in ipso partu, & in ipso bello.

Tertio quia in re grauissima, & quæ prælatorum iurisdictionem laedit, ut est posse quemlibet sacerdotem a casibus omnibus reseratis absoluere, non est credendum sapientissimam matrem ecclesiam adeo facilem, & prodigam existere, ut hoc concedat extra necessitatis extrellum articulum: qualis non est vbi mors non adeat præ oculis imminentis in actu practico.

Quarto quia priuilegia licet ita sint interpretanda, ut aliquid operentur ultra ius commune, cap. In his, de priuilegijs, non sunt tamen extendenda ad alios effectus, dato aliquo quem operentur, & ad quæ sint utilia, ut docet Panorm. in cap.

Certifi-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Certificari, desepult. & Decius in c.
1. de rescr. n. 16. Et ideo cum istud
privilegiū de iurisdictione actuali
data omnibus sacerdotibus in ar-
ticulo mortis, quoad omnes casus
operetur suum effectum in statu
imminentis & præsentaneæ mor-
tis, non debet extendi ad pericula
in quibus mors est in dispositio-
ne remota, & in esse tantum possi-
bili, non autem actuali ut in fieri.

Quoad secundam vero partem
est hæc opinio Sylvestri confessor.
1. q. 6. membr. 7. & verbo Absolu-
tio i. nu. 8. §. absolutio ab excōmu-
nicatione in mortis articulo, &c.
Tabienæ, verbo Absolutio, nu. 12.
S. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 18. ibi de-
cima quinta conditio. Innocent.
in cap. Nuper. de sent. excom. Soti
in 4. dist. 22. q. 2. art. 3.

Quæ probatur tum quia sicut
præceptum confessionis cum sit
affirmatiuum obligat de iure diui-
no in extrema solum necessitate:
ita in hoc tatum concedit pia ma-
ter Ecclesia omnibus præsbyteris
absoluendi iurisdictionem actualē,
quoad omnes casus & censu-
ras. Iam autem extrema necessitas
non dicitur, cui alia via potest
subueniri, quam per simplicem sa-
cerdotem: & ideo sicut extrema
paupertati si succurratur per mu-
tuum, non erit licitum furari: ita
cui in articulo mortis, facilis est præ-
sentia proprij & approbati con-
fessoris, per quem absolui valeat:

non poterit per simplicem, & non
approbatum præbyterū absolui.

Tum quia in baptismate, quod
est sacramentum maximæ necessi-
tatis, non potest in præsentia pro-
prij Parochi alias ab ipso illud ad-
ministrare, et si enim sacramentū
istud quia fidei, & salutis initium,
& summe necessariū, exhiberi &
administrari potest ab omnibus,
& per quemcuque debite admini-
stretur, semper est validum, peccat
tamen grauiter, qui præsente pro-
prio ordinario, illud administrat
quacumque occurrente necessitate:
quia minister ordinarius cuius-
uis sacramenti præponitur semper
ministro necessitatis. Ita in propo-
sito cum simplex sacerdos sit mi-
nister sacramenti pænitentiae, tan-
tum permisissive, in casu extremæ
necessitatis: & ad absoluendum
sacramentaliter requiratur iurisdi-
ctio actualis erga subditum absolu-
endum, & hanc non habeat sim-
plex sacerdos, præsente proprio,
ideo non solum grauiter peccat,
sed nihil omnino efficit, quando
absoluit eos qui facile ab ordina-
rio ministro absolui possunt.

Tum quia prouisio legis facta
contra ius commune non extédi-
tur ad casus in ea nō expressos per
l. Si vero §. de viro ff. de solat. ma-
trimon. & ibi notat Bart. commu-
niter receptus. Iam autem de iure
communi est, ut quilibet confitea-
tur proprio sacerdoti: & ideo lex
Con-

Concilij Tridentini sess. 14. cap. 7.
quæ statuit ut in casu necessitatis
possit quilibet confiteri cum quo-
cumq; sacerdote, & nō declarat id
posse fieri etiam si facilis sit aditus
ad proprium confessorem, nō de-
bet ad hunc casum ibi nō expres-
sum extendi: non enim à iure anti-
quo recedendum est, nisi cogente
ad id nouo l. præcipimus Codic.
de appellat.

Tum quia magna videtur con-
fusio quod morti proximus si ha-
beat facilem accessum absoluendi
ab omnibus casibus & censuris à
proprio pastore, nolit illum adire,
vt absoluatur à simplice sacerdote,
qui tamen eidem imponere tene-
tur, vt si conualuerit, ipsum audeat:
& ideo Concilij Tridentini decre-
tum à potestate absoluendi in ar-
ticulo mortis, cum sit lex genera-
liter loquens, limitanda est, quan-
do non sequitur absurdum, arg. l.
vbi repugnantia ff. de reguli juris.

Ex his colligitur, absolutiones,
tam quæ data est mulieri, partui
proximæ: quam quæ est data Andreæ nauigatō in Hispaniā, fui-
se inualidas, & quoad peccata, &
quoad césuras, ac proinde confes-
siones illas esse reiterandas. Tum
quod neuter erat in periculo præ-
sentaneæ mortis: Tum quod vtri-
que facilis erat ad approbatū con-
fessorem accessus.

Argumenta demum extrema-
rum opinionum facile ex nostris

iactis fundamentis dilui possunt:
Nam ea quæ sunt prioris opinio-
nis concludunt de periculo non
imminēti, nec præsentaneæ mor-
tis, hoc enim non æquipollet arti-
culo mortis: secus de illo in quo
mors ita est præsentanea, vt rari
sint qui ab illa eo modo in praxi
obiecta liberentur, vt contingit in
naufragio, bello, partu, & simili-
bus & de his etiam veritatem sua-
denter rationes pro secunda opinio-
ne adductæ: hoc enim periculum
quod mortem habet præsentem
& quasi infieri: est illud, in quo ho-
mo versatur in extrema quasi ne-
cessitate sacramentalis absolutio-
nis, vt ex attrito virtute sacra-
menti fiat contritus.

CASVS NONVS.

Anthonia consueuit cubilia ad-
uenis locare eisdemque pro la-
uandis pannis, & alijs necessarijs in-
seruire; inter quos aduenas, est unus
à quo in honeste concupiscitur, & no-
nunquam cum eodem adulteratur
& licet multis alijs in confessionibus
firmiter proposuerit in tale adulter-
ium non incidere, nihilominus ten-
tatione seducta, & occasione dome-
stica sibi oblata, reincidit, non sepe,
sed raro admodum. Nunc ante con-
fessorem posita, cum eodem proposito
amplius non adulterandi petit, abso-
lutionem.

Quæritur, An stante illa domesti-
ca occa-

105
RESP. C A S. CONSCIENTIAE.

*ca occasione, & continuata peccandi,
ac reincidenti, debat nihilominus
absolutus.*

Respondeamus elaborandum
Rominiū à confessore esse, vt
hæc hospita, occasionem illam
domesticam eradicet, expellat
que hospitem adulterum è domo:
sed si absque magno detimento
vel scādalo, nequit eum ab hospiti
tio suo arcere, tūc absolui poterit,
dummodo firmiter proponat
se amplius cum illo non peccatu
ram. Ita Nauarrus in Manual. cap.
3. numer. 20. & cap. 14. num. 32. &
cap. 16. n. 20. & Comment. cap. Sa
tisfactio, de Pœnit. dist. 3. nu. 7. &
Cordub. in Summa q. 4.

Rationes in quibus hæc decisio
fundatur, hæ sunt præcipue. Tum
quod et si nullus absolui possit nisi
firmiter apud se statuat, nunquam
in posterum peccatum, & con
sequenter evitaturum occasionē
propinquam peccandi, qualis di
citur illa, quæ vel est peccatum
mortale, vel est talis respectu pœ
nitentis, vt tam ipse quam confes
tor probabiliter credant, vel nun
quam, vel raro posse in ea reperiri,
quin lethaliter delinquit. arg. cap.
Qualitas & cap. Contrariū de pœ
nit. dist. 5. & colligitur ex D. Th. 2.
2. q. 169. ar. 2. ad 4. Nihilominus ta
men cum hoc hospitandi officiū,
neque sit ex se peccatum mortale,
neque vt plurimum sit quibusuis
occasio peccandi; & in hac mulie

re concurrent quatuor, scilicet ve
ra pœnitudo præteriorum: & fir
mum propositum non peccandi;
sed fugiendi dictam occasionem:
& credulitas quod Deo iuuante
oblata etiam occasione non pec
cabit, & tandem adsit rationabilis
causa non ejiciendi illum hospitē
è domo sua: non debet illi absolu
tio denegari. Nam hæc iusta & ra
tionabilis causa operatur, ne illa
occasio sit illi prorsus voluntaria,
aut in culpam imputetur: cū lici
tum sit cuilibet, naturali iure suum
tueri honorē vel vītē & statui ne
cessariās, vel conseruādi officium
de se licitum, vt docet Nauarrus in
Manual. cap. 3. numer. 15. & cap. 14.
numer. 35. & cap. 16. nu. 20.

Confirmatur quia diuersa ratio
est inter evitandum peccatum, &
inter evitandam occasionem pec
candi: Nam peccatum, quia ex sua
natura, & à quocumque fiat, sem
per est malum, ideo ad illud nun
quam licitum est redire. Sed occa
sio peccāti, quia nec ex se, nec om
nibus, est mala; sed huic tantum:
ideo si concurrant iustæ eam non
derelinquendi, cum præteriorū
dolore & firmo propolito non re
incidenti; licitum erit ad illam re
dire. arg. cap. Negotium, de pœnit.
distin. 5. & ibi Nauar. nu. 8. & 11. &
cap. Fratres, ea. dist. §. falsa enim est
pœnitentia cū pœnitentes ab officio
vel negotio non recedit, quod sine
peccatis, agi nullatenus præualet.

Tum

Tum quia reincidentia, & frequens numerus peccatorum, etiā in eadem specie, non reddunt hominem absolutionis incapacem, si vivere pœnitentia, ut notant Doctores Matthœi 18. vbi Petro interrogante, quoties peccatum erat confitenti demittendum, respondet Christus; non solum septies, sed sepius septies. Nam etiā in foro exteriori relapsus præsummatur difficulter emendandus, & ideo non facile ibi relapsis concedatur venia ut dicitur in Concilio Niceno can. 78. Attamen in foro interiori, vbi non secundum præsumptiones sed secundum Rei confessionem & dicta iudicium sit, nō est tantum habenda ratio præteriorum aut futurorum delictorum quantum doloris & contritionis præsentis: sicut Deus, non respicit futurum, ut puniat & remittat, sed propositum & statum præsentem secundum quem elegit Iudam in Apostolum, etiā nouerat eum fore traditurum: & Petrum qui firmū propositum illum nō negandi habuit, à se non eiecit quamvis suī negationem futuram præuidisset.

Accedit, quod de ratione contritionis non est, quod vel pœnitētis vel confessor credat confitentem non amplius in peccatum relapsum. Sed satis est quod firmiter proponat non relabi: quia id credere est actus intellectus; & propo-

situm non reincidenti est actus voluntatis: veluti etiam potest homo quantumuis peccator certa spe voluntatis Dei auxilium, & misericordiam, & retributionem sperare, qui tamen certo non credit se id assequiturum, ut dicitur à Theologis.

Tū quia illi, qui bona fide matrimonium inierunt, & post aliquot annos suscep̄tis filijs, sc̄i aliquo impedimento occulto, matrimonium illud inualidante habitant simul in eadem domo sicut frater & soror separati à thoro, interim quod à sede Apostolica dispensationem expectant: quamvis in peccatum aliquando relabuntur absolui nihilominus possint, si propositum verum non reincidenti habeant, & separationis scādalu m timeatur. arg. cap. consultatio ni. de frig. & malef. vbi ob impotentiam cocundi, inualidum matrimonium contrahentes posse simul in eadem domo sicut frater & soror vivere decernitur, qui etiā ad copulam erant inepti, poterant tamen multa venereæ delactioñis peccata, inter se cōmittere, ut bene notat Nauarrus in Manual. cap. 3. numer. 19.

Tum quia inter omnia sacramenta hoc solum instituit Deus, ad beneplacitum cuiusque hominis s̄pē s̄p̄ius reiterabile: nō modo eadē die, sed horis singulis: ut sicut ad peccadū prōnitas, nos fre-

quen-

RESP. CAS. CONSCIEN.

quenter relabi in eadem criminis
faciebat & diuinam maiestatē singu-
lari momentis offendere potera-
mus: ita reconciliandi cum Deo,
& veniam obtinendi remedium,
facile & presto semper haberemus
ac virtute huius sacramenti, ex at-
tritis redderemur contriti: vnde
confessores efficere illud diffi-
cile & nimis arduum, si eos qui in
idem peccatum reincident, & de-
reincidentia vere dolent, sed occa-
sionem ob iustas causas non dese-
runt, absoluere recusarent. Non e-
nīm prudentis confessoris est plus
nimio pœnitētem astringere: quia
nimis emungēs, elicit sanguinem.
Proverb. 30. Et c. Denique 4. dist.

Nec obstat dicere peccatum &
occasionem propinquam peccan-
di, & equiparari, iuxta illud D. Gre-
gorij in homil. 24. Et refertur, in c.
Negotium de pœnit. dist. 5. vbi di-
citur, loquendo de peccatorum
occasōibus, quē ergo ad peccatū
implicat ad hæc uecessē est, vt post
conversionem animus non recur-
rat.

Respōdemus, diuersam omnino
esse peccati rationem, ab occa-
sione peccandi: quia illud, ex sui
natura, & semper, ac omnibus est
malum, & ideo per se fugiendum:
sed peccandi occasionses (& maxi-
mè hæc recipiendi hospites) non
sunt ex se mortiferæ, nec semper,
nec omnibus: sed solum huic, &
quandoque. Et ideo si causa iusta

subest, non eam derelinquendi, &
propositum adest cum Dei auxilio
non peccandi, non impedit abso-
lutionem, nec reddit hominē im-
pœnitē. Illud autem Diui Gre-
gorij, intelligitur de illis occasiō-
bus, quæ sine peccato exerceri, vix
aut nullatenus queūt. Iuxta doctri-
nam Diui Thomæ 2.2. q. 169. art. 2.
ad 4. & Nauar. in Comment. su-
per cap. Contarium, & cap. Quali-
tas de Pœnit. dist. 5.

Non etiam officit, quod pecca-
tum mortale sit, exponere se ipsū
periculo lethaliter delinquendi,
& qui amat periculum peribit in
illo vt late probat Datus Thomas
quolib. 8. art. 13.

Respōdemus id verum esse de
periculo occurrente in specie, &
in casu particulari; Non autem si
occurrat solum in genere & in ali-
quo vniuerso: quis enim in tantam
elationem efferri potest, vt credat
dum aliquam artem exercet, se in
ea nullo modo peccaturum? dicē-
te D. Ioanne, Si dixerimus, quod
peccatum non habēmus, ipsi nos
seducimus. Et hoc non solum de
veniali, sed etiam de mortali intel-
ligit. Innocentius III. communi-
ter receptus in cap. Omnis, de pœ-
nit. vbi inquit superbiae cuiādam
esse pœnitentis credere se nunquā
amplius capitaliter peccaturum.
Cum ergo in hoc casu nostro, mu-
lier illa locās domum, firmum ha-
beat propositum fugiēdi occasio-
nem

nem in particulari hoc est tractandi solam cum solo : vel ingrediēdi de nocte cameram illius adulteri, quamuis nolit relinquere officiū, seu artem quam exercet hospitandi illum, vel abiciendi eum à suo hospitio; in quo continetur peccatum non per se, & vt semper, sed per accidens & raro : Non potest dici peccare in hoc lethaliter, vt declarat Nauarrus de mente multorum in cap. Qualitas de pœnit. dist. 5. art. 19.

Non item obstat, cap. Consideret §. in his & cap. Qualitas & cap. Falsas. & cap. Negotiū, & cap. Fratres dist. 5. de Pœnit. quibus in locis differitur falsam esse pœnitentiā cum officium & opus quod rui-
nę causam dedit, non deferitur.

Respondemus, illud esse intellegendum de consilio, sed non de præcepto. vel de officijs & operibus, quæ vixi, aut nullatenus exerceri possunt sine peccato, & nulla adest iusta causa in illis permanendi vt supra declaratū relinquitur.

CASVS DECIMVS.

Thadæus scripsit suo Parocho eu-
ti Romam, vt licentiam absolu-
uendi ab excommunicatione Episco-
po reseruata quendam penitentem
obtineret. Sed interim quod Paro-
chus in ea obtinenda est demoratur,
& in Parochiam reuersus, cum fa-
cultate obserua absoluendi pro illa

vice nouit ex Thadæo, penitentem ab-
solutione iam non egere. occurrit ra-
men in confessione Parocho, alter si-
mili excommunicatione ligatus, quæ
vigore dictæ facultatis absoluit. Nec
tamen dubitatio illi injicitur, quod
etsi licentia absoluendi à tali censu-
ra fuerit sibi conceſsa nullo speciativis
& in singulari nominato, attamen in-
tentio sua in illa petenda & obtinē-
da fuit determinata ad eum de quo
Thadæus scripſerat.

*Quæritur An illa facultas cōces-
ſa ad absoluendum unum, non ta-
men expreſsum nec nominatum, va-
leat pro absoluendo alio?*

Ratio dubitadi in presenti casu
rea fuit quod hęc absoluendi
á censuris licentia & authoritas cū
magis pendeat à concedente, quā
á petente, & ideò á culpa quamvis
absolui inuitus nemo queat, sicut
etiam non nisi á volente commit-
titur, ab excommunicatione tamē
quæ in nolentem quoque fertur,
potest quis inuitus liberari: cum
ergo Papa concesserit licentiā Pa-
rocho absoluendi vnum ab exco-
municatione, & concedentis inten-
tio non fuerit determinata ad Ioā-
nem præcise, vel Antonium, seu ad
alium signatum individualium, sed
tantum vase, & quasi generatim
ad vnum: videtur quod iste vnum
pēdeat à determinatione Parochi
ac proinde quem vnum postea ip-
se voluerit, dummodo vnum sit,
& non

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

& non plures, illum possit absolue.

Adde quod imperationis valor magis penderet ex forma verborum quibus fit, & quibus cōceditur, quam ex intentione impetrantis, vt notant Doctores in cap. Olim. & cap. in his, de verborum significacione. Iam autē forma sub qua impetrata est absolutio, ea fuit, quod quidam illa indigebat, nullo in particulari expresso nomine: & huic indifferēter & sic vague proposito licentia est concessa: ergo dum unus postea absolvitur, qui cōque ille sit, valida erit absolutio.

Confirmatur, quia magis videatur attendenda intentio illius, qui Romæ impetravit, quam Thadeū qui scripsit, de imperatione obtinenda: effectus enim magis penderet à causa proxima, quā remota & cum Parochi intentio Romæ fuerit impetrare pro vno, quicūq; ille esset, nullum enim in particuliari esse sciebat, qui in excommunicationem reseruatam incidisset: & pro illo vno sic absolute & generatim, licentiam absoluēdi obtinuerit; videtur quod illa nō redatur inefficax & nulla, per hoc quod Ioannes pro quo Thadeus scriperat, iam illa non indebat, si alius adhuc est, in quem possit exerceri.

Oppositum tamen est dicendū quod facultas illa quę cōcessa fuit ad absoluēdum unum, et si ne que

expressum nec nominatum, non valeat pro absoluendo alio.

Tum quia patrum refert in gratia impetrāda an exprimatur prius nomen appellatiuum, vel propriū quando ex alijs circumstantijs appetat de ipsa persona, & qualitate eius: vt Decius ab omnibus receperit tradit in cap. Qui Abbas de offic. deleg.

Tum quia agens nomine alterius, agit & operatur secundū formam & intentionem mandantis. arg. cap. Si cui. de elect. libr. 6. &c. Prudentiā. de offic. deleg. & Thadeus cuius nomine agebat Parochus, intendebat habere licentiam pro Ioanne, & non pro alia.

Tum quia absoluendi licentia, à reseruata excommunicatione, habet vim ex intentione concedētis: Iam autem Papē intentio, non fuit concedere pro vno, indefinite & vague sumpto, id est pro quolibet eligendo à voluntate Parochi, sed pro eo vno determinatè & singulariter pro quo petebatur: is autem erat ille de quo scriperat Thadeus, & qui tunc indigebat: & non alius. Nā valor actus penderet à protestate & voluntate agentis; cap. Cum super, de offic. deleg.

Tum quia causa quę non operatur nisi mota ab alia, non extendit suam virtutem ad alios effectus, quam eos, quos primo mouēs intendit & cum Parochus nō obtinuerit hanc licentiam à se, sed motus

motus & suasus à Thadéo , non potest effectum licentiae impetrata ad alium extendere , quam ad eum quem Thadæus intendit .

Nec obstant rationes in principio adductæ , quia fere omnes fallo nituntur fundamento , accipiētes , ipsum vnum , indifferenter , & vage pro quocumque vno , cum tamen intentio cōcedentis & pententis , tam principalis , quam ministerialis , fuerit limitata & determinata ad hunc vnum singulariter pro quo Thadæus scripsérat . Neque enim limitata impetratio , potest illimitatum & indifferente producere effectum . argum . leg . in agris . ff . de acquir . rer . domi . Et actus agentium , non operantur ultra intentionem eorum . leg . Nō omnis ff . de reb . cred .

Et quamvis licentiam concedens , & Parochus Romæ illam petens , non cognoscebant eum pro quo petebatur . Quia tamen illorum intentio erat regulata & limitata secundum litteras à Thadéo scriptas , qui pro vno singulariter & indiuidue sic postulabat quod non pro alio , idcirco non potest hæc gratia facta isti particulariter extendi ad alium diuersum facta enim restricta ad vnum non possunt ampliari ad alium . argum . cap . fi . de verboru significacione & leg . Rem legatam ff . de adimen . leg .

Banniti , ut Parochum interficiat vocare faciunt eum de nocte per Philippum , qui fingat matrem in extremis laborare , & confessionem iniunctanter petere , idque credens Parochus , sumpta quadam Lucerna ē domo exiens . Philippam comitatur : & illum in itinere interrogat de causa tam repentina infirmitatis , & alijz sed cum prop̄ essent à loco in quo insidie parabantur timens etiam Philippus de nece sua genuflectitur ante Parochum : & inter alia peccata hanc suam fictionem à bannitis suā sam cōficitur , qua audita statim celeri cursu Parochus fugam arripit & in domum reuertitur : unde banniti manifeste videntes ob scita in confessione Parochum fugisse , Philippo capto hunc interfecerunt .

Queritur , An Parochus deberet potius morti se obijcere , quam confessionem sic fugiendo reuelare : & homicidio Philippi occasionem dare . Et virum sit irregularis ?

VNum hoc supponit casus præsens , idque verissimum & nulli dubium mortem potius esse opperendam , quam cōfessionem direc̄te seu indirec̄te quoquomodo reuelandam . Imo etiā si totius orbis salus , & liberatio , penderet à reuelatione unius peccati in confessione audiiti : nequaquam esset reuelan-

Qq dum :

RESP. CAS. CONSCIEN.

dum: non solum quia confessionis secretum est de iure diuino & naturali præceptum, sed etiā quia eo sublato, homines deterrentur propterea à cōfitendis peccatis, & ita hoc in religione Christiana maximum sacramentum, & vnicum, ad lethales culpas abolendas remediū, è medio tolleretur, quod maioris multo momenti est, quam temporalis vita.

Adeo quod nec Sūmus Pōtifex, suprema qua in terris pollet auctoritate, vllā ob causam potest cū fācerdote dispensare, vt sigillum istud frangat, cum sit de necessitate & substantia confessionis, non vt materia & forma, sed tanquam id sine quo confessionis sacramentum vix ferri ab hominibus posset, vt inquit D. Thom. in 4. sent. distinct. 21. quæst. 2. art. 2. Vel quia est propria passio consequēs confessionem, vt declarat S. Ant. 3. part. tit. 18. cap. 1.

In præsenti ergo casū, tota difficultas in hoc est posita, an per illam fugam reueletur peccatū confessum?

Nōnulli in ea opinione fuerūt, quod Parochus fugiēdo, nec confessionē reuelauit, nec sufficiētem homicidio Philippi occasionē dedit, neq; sit irregularis. Ita Scotus in 4. sen. dist. 21. q. 2. Angelus, verb. Cōfessio, vlt. §. 7. Sylvester, Confessio, 3. q. 19. Armilla, verb. Confessor, n. 12. Tabienna eo.

Adducuntur in hanc sententiā: tū quia talis fuga cum ex sui natura sit indifferens, possitque ex multis causis oriri, nec intētio Parochi fūgientis extiterit, per eā reuelare cōfessionē, sed vitā cōseruare, dici nō potest quod per illam sigillum fregerit. Nam vt dicit Scotus cōmunitet in hoc sequutus, in 4. sent. distin. 21. quotiescumque signū aliquod de se est indifferēs, ad significandū tale peccatū fuisse confessū, vel nō fuisse, licet aliquibus sit signū magis determinatū ex aliquo præsupposito, non tamen ex se est signum reuelatiuum confessionis, nec per consequens simpliciter illicium confessori. Secūs autem quando non esset signū indifferēs sed certum: quia tunc mors esset potius subeunda, quam tali signo peccatū confessum propalādum.

Tum quia ille qui per solā confessionem sciret aliquem esse perfidum virum, et si per omnes alias exteriores vias & operationes illū haberet, & coleret vt optimum, occurrente tamen Prælati elec̄tione, nequaquam potest sub pēna peccati mortalis pro illo suffragari, pro quo tamē esset absque dubio suffragatus, si eius confessionem non audisset. aig. cap. Cum in cōncl̄is, §. fin. de elec̄t. & cap. Perpetuo. eo. tit. lib. 6. & exp̄s̄t̄s̄, cap. Si fācerdos, de offic. ord. §. fin. & clāte probat Nauarr. in cōment. cap. Sacerdos, de pēnit. dist. 6. n. 146. & ratio

ratio tota est, quia illa suffragatio est de se indifferēs signū, & potest alijs ex causis proficiisci, vt ex odio, vel ex propria suffragatis libertate; ve ex defēctu scientiæ, & alijs huiusmodi.

Cōfirmatur quia etiā si sola cōfessione sciā aliquē esse excōmunicatū ob clericī percussionē, vel ob aliā causā, propter quā euitari debat: poslū & debeo illū priuatim vitare, quē tamē nullatenus euitassem, si eius confessionē non audissem, arg. cap. Cū nō ab homine, de sent. excom. vbi dicitur de iniiciēte manum sacrilege in clericū, si id tibi soli pateret, ipsum priuatim tantummodo euitabis, quādiu ab ecclesia toleratur, vt saltē verecundiā rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur. Nā vt ibi verbo denuntiatus, notat Glosa: cum excommunicatio executionem secum trahat, & quāuis sit actus fori exterioris, liget tamē in foro etiam Dei: idcirco ignorātia, quae excusat alios quousque iste excōmunicatus non est notoriū, vel nominatim denuntiatus, non excusat illum, qui certo scit talem injecisse violentas manus in clericū, et si scientia hæc sit in foro Dei, & confessionis acquisita. Cum ista multo certior & efficacior sit, inter Deum & hominem, quamcumque alia inter solos homines comparata.

Tandem ex sentētia D. Thom.

in 4. sent. distinc. 21. quæst. 3. art. 1. in
Resp. ad 3. Abbas qui per confes-
sionē nouit Priorem monasterij
suæ Abbatiae subiectū, esse in pec-
cato cui occasionem præbet Prio-
ratus, non solum potest secreto ip-
sum inducere vt Prioratum demittat;
sed si renuntiare noluerit, po-
terit quamcumque aliam sumere
occasionem absoluendi ipsum à
prioratu: quamuis eidem priori
satis constet, non alia ex causa ab-
solui & priuari, quam ob suum
peccatum in confessione detectū:
dummodo tamen omnis suspicio,
quoad alios fugiatur de confessio-
nis reuelatione. Nam satis est,
quod hæc Prioratus absolutio ex
natura sua sit indifferens, & pos-
sit ob alias causas in foro exterio-
ri valide ab Abbatē fieri: vt non
dicatur per ipsam fregisse sacra-
mentale sigillum, quamvis quoad
Deum non fuerit orta, nisi ex sci-
tis in foro Dei. Ergo à simili, illa
Parochi fuga, cum ex varijs alijs
occasionibus ortum ducere po-
tuerit, vt ex re aliqua relicta in do-
mo, cuius non meminerat: vel
ex ventris repentino dolore, vel
ex rumore aliquo in filuis audi-
to, & alijs huiusmodi; non dice-
tur per illam reuelasse confessio-
nem, quamvis reuera non nisi ex
scito in confessione, ad fugiendū
sit inductus.

Quod vero per homicidiū à bā-
nitis factū, occasione prefatę fugę,

Qq 2 non

RESP. CAS. CONSCIENC.

non inciderit in irregularitatē, cōstat ex eo. Tum quod hæc fuga non fuit illicita, vt supra est ostensum. Tum quia neque ex sui natura, nec ex intentione Parochi sufficientis, tendebat sufficienter in tale homicidium, & ideo nequaquam fuit causa propinqua illius, ac proinde non inducit irregularitatē, arg. cap. de occidendis 33.q.5. glos. in cap. de cetero, de homicid. Tum demum quia hæc fuga erat ineuitabilis, non enim poterat Parochus modo alio vitam cōseruare, quam sic fugiendo. Necessitatē autem ineuitabilem excusare ab irregularitate ob deformitatē inde ortam, definitur expresse in clem. Si furiosus, de homicid. & ibi glōsa, verbo Mortem aliter vitare nō valens.

Contrariam tamen opinionem arbitror multo veriorē esse, quod Parochus arripiens sic fugam reuelauerit confessionem, & ita non solum crimen grauissimum sacrilegij perpatrauerit, sed etiā ex homicidio inde sequuto incurrit irregularitatē.

Adducor in hanc sententiā, eo quod fuga illa non aliunde est orta, quam ex peccato per confessionē Philippi auditō : nec ab his qui viderunt Philippum confitentem, potest in aliam causam reduci, quā in machinatā Parochi necē per confessionem reuelatam: & ita ex illa celeri fuga, immediate post con-

fessum peccatum sequuta, adducti sunt banniti, vt cognoscerent Philippum confessum fuisse peccatum, fictionis & doli, quo ducebat Parochum in eorum manus: Iam autē confessionis reuelatoris dicitur, qui verbo, aut signo, aut alio quoniam modo, declarat eū qui cōfessus est, sibi manifestasse peccata mortalia in genere, aut venialia in specie, vt tradūt Doctores in cap. Omnis, de pœnit. & remiss.

Addē quod et si fuga illa absolute & per se sumpta, sine alijs circumstantijs, videatur indifferens, nec declaratiua peccati cōfessi: at tamen sumpta vt in casu proponitur, & cum illis circumstantijs, tam confessionis in itinere prope siluā, seu locum in quo erant banniti facta; & tali tépore, quod nec spes, nec suspicio vlla erat, Parochum terga versurum, & domi reuersurum: imo lēto & alaci animo pergebat ad sacramenta illi infirmæ mulieri præbenda: quam etiā ita celeriter & ex improviso, nullum penitus loquendo verbum arripiisse fugam, nequaquam remanet iam signum indifferens, sed satis manifestum ipsis bannitis, quod ob solam confessionem de conspirato sui homicidio, id fecit.

Confirmatur, quia sicut tenere ensem in manu strictum, non est ex se euidens signum patrati homicidij, imo neque etiam eodem euagi-

euaginato per viam currere: attamen si alia multa circumstent, & comitentur hunc actum, vide- licet ensem esse sanguine perfusum, & qui illum fert exire è quadam domo vbi iacet homo receter occisus, & huic recenter lethale vulnus fuisse incussum, nec alium in illa domo præter sic fugientem habitare, signa profecto hec sunt manifesta, & indicia evidenter homi- midij commissi, vt inquit inter alios, Ioannes Andr. ad Specul. tit. de probat. §. fin. ves. 13. & Panor. in cap. Tertio loco de probat. col. 4. Ita à simili in casu nostro, quā- uis fugere celeriter de nocte & re- uerti domum, non sit signum cer- tum peccati alicuius in confessio- ne auditu: & possit ex multis cau- sis ea fuga procedere: attamen fu- gere post auditam confessionem illius, à quo dolo & suasu bannito rum vocabatur: & fugere quando propinquus erat loco, in quo ban- niti latebant, & animum ad salutē infirmæ mulieris propensum, ita facile & ex abrupto mutare, & cæ- ptum iter cum alacritate ad sacra- menta danda reliquisse, tam lon- ge iam à propria domo, & propè domum infirmæ: fugere etiā nullo prorsus dicto verbo, cum tam cele- ri cursu, inditium est manifestum ipsis bannitis, ob confessionem Phi- lippi auditam hoc Parochum egis- se, nec in aliam villam occasionem referri potest. Hanc sententiam

Nauarrus Cōment. cap. de Sacer- dos de pænit. habet dist. 6.n.135.

His adiunge quod etsi per illā fugam patetiat bannitis id quod eis antea erat notum, attamen pa- tefit confessio peccati, & manife- statur peccatum & peccator, quæ parochus non nisi per confessionē nouerat, idque in damnum nota- bile ipsius peccatoris confessi, qui non nisi ob talem confessionem fuit interfactus: & ita negari non potest quod sigillum fregerit. Nā quoties confessor aliquid agit per quod alij mouentur contra con- fessum: reuelator dicitur confes- sionis.

Tandem si per signa indifferē- tia possit confessio aliquando re- uelari, arcerentur maximè homi- nes à pænitentie sacramēto, vt qui suspicarentur vel saltem dubitarē liberum esse confessoribus, eorum peccata signo aliquo propalare hoc se colore tuentibus, quod alia ob causam id egerunt, vel dixerūt, quam ad nocumentum inferen- dum ipsis confessis.

Et cum nihil fere sit quod non possit in unam, vel alteram partē interpretari, & in varios fines sit referibile, & à diuersis principijs o- riginem trahere valeat: nulla dare- tur confessio reuelatio saltē in- directa, quę excusari facile hoc pre- textu indifferentis signi non po- set: & ita infinitis sacrilegijs aperi- tur ianua.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Equidem Doctorū est recepta sententia, non posse confessionē, contra conscientis voluntatem reuelari; alias redderetur illa exosa, & omnibus Christi fidelibus molestā. Nullus autem est confessus, qui velit peccata sua manifesta extra confessionem reddi sibi vel alijs siue id fiat per signa indifferētia, siue per determinata: quare male excusari valet Parochus ille a peccato cōfessō reuelato, Philippo & bannitis, per hoc quod illa sua fuga sit indifferens ex sui natura signum.

Ex quibus omnibus concludo quod et si nulla iam adsit occasio post auditam confessionēm continuandi iter: & sciat Parochus neminem esse ægrotum sacramentis indigentem, & ideo retrocedere & domum redire possit, iste tamen regressus cum sit ex sciti per cōfessionē, ita caute fieri debet, vt nulla bannitis suspicio oriatur, quod Philippus peccatum, aut suum, aut illorum sit confessus: sed aliquam probabilē fingat sui regressus occasionem, per quam tollatur Philippo & bannitis suspicio huiusmodi, quod si talem occasionem inuenire nequit, morti se potius libenter offerat, quam sacrosanctum confessionis arcanum reuelat: beatum enim illum confessorem appellandum esse censeo, qui Christum magis, quam se ipsum diligens, publicam vtilitatē priua-

tæ anteponit, & temporalem vitā, pro æterna cōsequenda hilari animo offert: & gloriosam promerebitur coronam, si pro confituan- do tanti sacramēti sigillo, illorum bannitorum manibus interfici cōtingat. Ita Nauarrus comment. in cap. Sacerdos, de pœnit. dist. 6. nu. 135. usque ad 140.

Quod vero in irregularitatem Parochus inciderit, ex eo probatur, quia haec fuga non solum fuit illicita, vt est ostensum, sed etiam causam sufficientem dedit homicidio Philippi. Nam boni viri iudicio credendum satis erat, bannitos visa fuga Parochi orta ex confessione Philippi, debuisse vindicātam de ipso Philippo conspirationis propalatore sumere, & cum non potuerint occidere Parochū fugientem, vt volebant occisiuros Philippum solum derelictum, & talis fugæ causam, per ea quæ docet Anch. & Fran. in glos. pen. ca. fin. de homic. lib. 6.

Nec obstant ea quæ pro aliorū opinione afferebantur. Et ad primum argumentum negamus, fūgam tamē, & tot circumstantijs vallatam, esse signum indifferens; imo est certum & determinatum Philippo, & bannitis de peccato confessō, & quamuis signum omnino indifferens, non sit declaratum peccati confessi, quo usq; manet in sua generalitate & in differētia, secus tamē est de signo per cir-
cunstan-

cunstantias temporis, loci, perso-
næ, & alias similes limitato & con-
tracto, vt est hæc fuga Parochi in
casu præsentे.

Ad secundum cōcedimus, pos-
se confessorem per id solum quod
in confessione nouit, non eligere
aliquem in Prælatum, dummodo
ita prudenter res geratur, vt nullus
etiam nec ipsemēt cōfessus, in sus-
pitionem probabilem veniat, pec-
catū ipsius illo modo manifestari,
cum enim suffragari, & votū ferre,
sit res pendens omnino à libertate
suffragatis, & suffragij denegati pos-
sint multæ esse cauſæ, idcirco vrens
confessor iure libertatis suæ, non
reuelat confessionem, securus autē
est in alijs rebus, quæ non sunt gra-
tuitæ, nec pendent ex libera pote-
state dantis, sed paenitens habet ius
in illis acquisitum quia in istis pec-
cat cōfessor mortifere, agēdo quid
piā extra confessionē, contra pæni-
tentē, per scientiā quam habuit in
confessione; cū enim pænitēs ha-
beat ius in ea re, non potest eo sine
causa spoliari, quæ per aliam viam
quā confessionis innotescat: si quid-
em id quod scitur in foro pæni-
tentiae perinde est ac si nullo mo-
do sciretur; nec tale peccatū alia pē-
na puniri à Confessore potest, quā
sacramentali pœnitentia, vt ait So-
tus in 4. sent. dist. 18. quæst. 4. art. 5.
Cum ergo in casu præsente hæc Pa-
rochi fuga, nō habeat causam aliā,
quam auditam in confessione cō-

spirationē. Neque tam confessus
quā banniti astantes aliam possint
suspiciari, clarum est reuelari per eā
secretum confessionis.

Ad confirmationem negamus
posse aut debere confessore, euita-
re illum, quē in confessione nouit
esse percussorem clerici, si nec alio
modo id sciat, nec ullam aliā cau-
sam habeat ad illū euitandū, red-
deretur siquidem hoc sacramentū
graue, & nimis molestum, timerēt
que homines confiteri qui digni
exterius iudicantur honoribus, &
comercijs aliorū: si ea quæ confes-
soribus tanquā Dei ministris in fo-
ro pœnitentiālī dicunt, inseruire pos-
sent ipsis confessoribus ad pœnitē-
tes vel fugiendos vel vituperādos.
Addē quod nunquam licet cōfes-
sori improperare peccata ipsi pœni-
tentī post absolutionē, & tamen si
illum priuatim euitaret, per huius-
modi euitationē, reduceret illi pec-
cata in memoriam.

Nec obstat cap. Cum nō ab ho-
mīne de sent. excom: quia illud lo-
quitur, de eo quod scitur secreto,
aliter quam per confessionem. Fa-
teor tamen quod si causam aliquā
inuenire posset extra confessionē
cōfessor, qua motus illum virarer,
tunc posset & deberet vitare, ita
tamen vt omnis de reuelatione
confessionis tolleretur suspicio;
vt ait Armilla, verbo Confessor,
num. 3. Sotus de ratione teg. secreti
memb. 3. q. 4.

RESP. CAS. CONSCIENT.

Ad ultimum respondemus Di-
quum Thomam, nequaquam dice-
re, quod ex sola confessione pec-
cati possit & debeat Abbas, priu-
are ab officio priorem, imo asserit
quod Prælatus, absque læsione cō-
scientiae potest impunitum relin-
quere peccatum, quod scit ut mini-
ster Dei, nec illū tenetur adhibere
remediū, nisi eo modo quo defer-
tur ad ipsum, id est tantum in foro
penitentiali; mōnendo ut resignet
officio. Verū tamē est quod si ali-
quā alia poterit inuenire occasio-
nē ad ipsum ab officio priuandū,
poterit tūc ipsum absoluere & pri-
uare, ita tamē ut omnis suspicio sal-
tē quoad alios, de reuelatione cō-
fessionis evitetur, alias peccaret tā-
quā reuelans cōfessionē, & hoc ip-
sum asserit quolib. 5. q. 10.

Fatemur ergo scientiam, quam
quis ex confessione obtinet, mul-
tum luminis præbere ad negotia
exterius agenda; sed negamus ex
ea sola, nullo alio sumpto exteriō-
re prætextu, seu colore, posse Ab-
batē, vel aliū confessōrē, quidpiam
agere exterius in præjudicium con-
fidentis, quia id esset homines à cō-
fidentis peccatis remouere.

Imo etiam dato quod Abbas
posset ex auditis in cōfessione pri-
uare subditum ab officio, id solum
posset, quando collatio & absolu-
tio officij, ex mera libertate & au-
thoritate Abbatis penderet; secus
autē quādo nō; quia tunc pænitētis

habet ius in Prioratu, seu alio offi-
cio, & ideo nō potest eo iuste pri-
uati, nisi alia sit exterior causa, quā
per viam sacramenti, aliās retrahen-
tentur subditi, à confitendis pec-
catis superioribus suis, vel non ni-
si si cōfiterentur, ne inde su-
merent occasionem absque illa
alia causa, suspendendi, aut pri-
uandi eos ab officijs, maximo sui
cum dedecore.

Idem dicendum est quando sa-
cerdos nouit in confessione, ali-
quod cōsanguinitatis seu affinitati-
s impedimentū, ad matrimoniū
inter aliquos contrahendum. Nā
si iste sacerdos non est Parochus,
potest & tenetur se excusare à ma-
trimonio, etiā de Parochi seu Epis-
copi licētia celebrādo, per alias
excusationes & causas apparētes,
absque tamen omni confessionis
reuelandæ suspitione. Quod si nō
posset se exculpare, absque periculo
reuelationis confessionis, debet
tunc illos cōiungere. Sed si est Pa-
rochus, à quo subditi habent ius
petendi sacramēta, tunc deberet ab-
sque alia excusatione illos coniunge-
re, cum nullam habeat iustam
in foro exteriore causam, denegā-
di petitum sacramentum. Illud
enim quod scitur in foro pænitentia-
re, perinde se habet, quoad sui
exteriōrem manifestationem, ac
si nullo modo sciretur, & pecca-
tum quod non est à iudice cogniti-
tum, non potest ab eo puniri, 2.
quæst.

quæst. i. cap. Sine iudicio. & 32. q. 5.
ca. Christiana.

Hoc ipsum affirmandum est, si Episcopus dum publice administrat ordines, videt accedere ad eos suscipiendos illum, quem nouit in confessione, non habere atatem, vel esse irregularē, vel aliquo alio modo de iure indignum, debet tūc eum ordinare, quia huiusmodi ordinandus, cū iam sit per examen approbatus, & in libro ordinandorū cum alijs ascriptus, haberet quodāmodo ius acquisitū, ad pertendū in publico sacris ordinibus initiari: nec Episcopus habet causam illo tempore, & in illo foro priuādi ipsum suo tali iure: secus tamē est si ante illū articulum veniret ad examen, vel postea peteret ut admittetur ad ordines suscipiēdos, aut confessiones audiendas, inde ad aliquot dies: posset enim tunc, imo teneretur Episcopus, illū non admittere, quē nouit per cōfessionē indignū, effingēdo aliquas causas, per quas nō esset admittēdus, quin etī nullā posset fingere, non peccaret nec diceretur reuelator cōfessionis, illū pro libito non admittēdo, non redditā alia ratione quā quod nō vult: cū id sui sit iuris; & ex propria voluntate & authoritate pēdeat, ut declarat Sotus in 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 5. & de ratione tegēdi secreti memb. 3. q. 4. sed de hoc latior erit iterum sermo in primo casu mensis Maij huius tertiae

partis qui est casus 13.

Ad rationes vero quibus ostēdebatur, Parochū ex homicidio Philippi, non in currisse irregularitatē, facilis est respōsio: cū satis constet ortū fuisse ex illa fuga illicita, quæ satis directa erat in tale homicidiū: id quod prudens quilibet poterat facile cōsiderare. Quid enim dicitur sufficiēter directū in deformationē, boni viri arbitrio definendū est. arg. le. 1. ff. de iure delib. cap. de causis, de offic. deleg.

Ex huius casus decisione manifestum relinquitur, quid in dubio illo dicendum sit quo quæritur. An si tres vel quatuor inimici propinassent vinum, veneno mixtum, sacerdoti sacra facienti; & dū præsentes sunt Missæ, vt videant si illud sumit, unus ex illis pænitentia ductus post consecrationem, confiteretur ei sua peccata & inter alia hoc etiā de lethali veneno in poculum coniecto: tenetur quidē si nulla alia subest causa recedēdi ab altari; & consecrandi aliud vinum, quin alij stantes suspicentur, ob peccatum in cōfessione sacramēti auditum, non sumpississe calicem, sumere illud: quia bonum priuatū conferuacionis vitæ, postponendū est, bono totius Christianæ religionis de conferuādo pænitentiæ sacramento, eiusque sigillo: ut iā supra diximus: sed si ob id quod sciuit in confessione, potest aliam fingere causā; vel doloris maximī adūcēn-

RESP. CAS. CONSCIENC.

aduenientis, quo cogatur in fac-
tiam ire, & ibi nouum vinum in
alio calice consecrandum acci-
pe-re secreto: vel quod aranea ceci-
derit in calicem, aut quidpiā aliud
simile, ob quod illud venenosum
non sumat, potest tunc, & debet
non sumere.

CASVS DVODECIMVS.

Simon in confessione, enarrat pec-
casse s̄pē s̄pius cum Martha,
animo ducēdi eam in uxorem: postea
hec ad eundem confessorem accedit,
in scia prorsus, quod, Simō illi sit co-
fessus interrogata autem inter alia,
An ab aliquo fuerit unquam cognita
vel quempiam carnali affectu amer,
veritatē ob verecundiam negat, ad
quam dicendam cum nulla via po-
tuerit à confessore induci, tandem in-
terrogatur. An Simonem cognoscat,
& cum ipso aliquando peccauerit?
que in suspicionē tunc veniens, suisse
Simonem cum eo confitum, verita-
tem cum lachrymis, & fictionem fa-
tetur.

Quæritur, An confessoris industria
sit vituperanda, vel potius laudanda
in peccatis à Martha eruendis, per
illas de Simone interrogations?

Duo in præsenti casu apud om-
nes certa & recepta præsup-
ponuntur. Quorum primum est,
tacendam omnino esse tertiam per-
sonam, cuius nomen à confite

fuit iuste vel iniuste in cōfessionē
expressum: adeo quod illud ali-
qua ratione reuelare sit confessio-
nis sacrosanctum sigillum frange-
re: & ratio inter alias hæc est. Tum
quod intentio confitentis ter-
tiā personā cum qua peccauit,
non est ut illa manifestetur. Tum
quod per eius declarationem po-
test quis indirectè saltem in noti-
tiā peccatoris confessi deuenire.
Iam autem sub sigillum confessio-
nis cadunt tam ea quæ confitens
iusta de causa voluit esse secretā:
quam quæ directè vel indirectè ad
cognitionem peccatoris spectant:
ut late probant Paludanus, & A-
drianus in 4. sent. dist. 21. q. 2.

Secundum ab oranib⁹ recep-
tum illud est teneri confessorem
sub pœna mortalis culpæ, quoties
intelligit confessum, ex obliuione
aut verecundia omittere aliquod
peccatum, interrogare de illo. Tū
per textum in cap. I. §. diligens, de
pœn. dist. 6. cuius hæc sūt verba. Di-
ligens itaque inquisitor & subtilis
inuestigator, sapiēter & quasi astu-
te interroget à peccatore quod for-
san ignorat, vel verecundia velit
occultare.

Tum quia iudex tenet ex de-
bito officij supplere ne iudiciū red-
datur nullum, cap. Causam que de
iud. & probat Angelus verbo in-
terrogatio. & Nauarr. in cap. Fra-
tres de pœnit. dist. 5. n. 84. & cap. I.
§. diligens de pœnit. dist. 6. n. 7. ad-
iuncto

iuncto cap. Iudicantem 30. q. 5. & leg. I'vbitumque ff. de interrog. actio.

His ita constitutis duas in casu proposito reperio opiniones. Vna est Angel. verb. Confessio ultimo numer. 9. existimantis non posse Cōfessorem de tali peccato interrogare, nisi generatim, & in vniuersali, & hoc ita adhuc caute, ut nullo modo confessus in suspicione veniat id sibi interrogari ob peccatum complicis auditum in confessione.

Rationes quæ pro hac opinione adduci possunt hæ videtur precepue. Tum quod pænitenti, tam pro se quam contra se credendum est, cum nemo propriæ salutis immemor esse præsumatur. Secundū glos. in cap. placuit de penit. dist. 6. & cap. Sancimus 2. q. 7.

Tum quod Proverb. 11. dicitur, qui inuestigator est malorum opprimetur ab eis & in l. i. ff. de quæstion. prohibetur fieri quæstio specialis in damnum alterius.

Tum quod testis ad vnum articulum præsentatus non debet super alio interrogari iuxta glos. in l. Si quis §. fin. de petit. hæredit.

Tum quod si ex verecundia tacet, peius est si postea in particuli interrogatus mentiatur, & ita confessor esset ei causa peccandi. cap. fin. de iniurijs.

Tum quod confessionis secretum, quod respicit bonum yni-

uersale totius religionis, magis obligat, quam integritas confessionis quæ non nisi particulare respicit, & ideo interrogando particulariter cum se confessor exponat periculo frangendi secretum confessionis, minus malum est quod cōfessus non integre confiteatur.

Oppositam tamen sententiam quod scilicet cōfessor possit Martham non solum de' peccato illo in genere, sed etiam in specie & in particulari interrogare, dūmodo ipsa suspicari verisimiliter nequeat illud Simonem in sua confessione expressisse, neque ex sic confesso, moueri confessorem ad sic interrogandum, tuetur Sylvest. verb. Confessio 3. quæst. 16. & Nauar. in Manual. cap. 8.

Hanc sententiam sequendam esse arbitror, de illis & in illis tantum peccatis, de quibus confessores solent pænitentes interrogare: exempli gratia est Ioannes cōsanguineus Antoniæ, cum qua rem habuit, & ille fatetur suum peccatum, hæc non: potest tunc confessor interrogare Antoniam non solum in genere, vtrum aliquando fuerit fornicata? sed etiam num aliquando incæstum commiserit? vel si Ioannes non est consanguineus, sed vxoratus. An adulterata fuerit? Quod si illa insistat in negando, ne caueat confessor quidquam de Ioanne interroget, vel de aliqua circumstantia ob quam suscipio

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

picio oriatur, quod iste sit tale cōfessus, & quod interrogat secundū id quod in confessione audiuit.

Adducor autem in hanc sententiam, hac efficaci ratione, quod accusatus solitus & debitus fieri à cōfessore, erga suos pœnitentes, non impeditur, nec tollitur quin fiat, per id quod nouit in confessione: Iam autem confessarius toties mortaliter peccat, quoties credit confitentem tacituru aliquid confessioni necessarium, nisi interrogetur. arg. cap. Iudicantem, 30. q. 5. Et ideo si interrogare tenetur tūc de peccatis consuetis, quæ cōmuniter sunt nota. Non impeditur ab hoc, per ea quæ scit in confessione. Confirmatur, quia ea quæ aliquis per cōfessionem nouit, si alia via illa sciuerit, non dicitur reuelare confessionem, manifestādo ius tra de causa, modo illa ita manifestet, ac si nullatenus per confessionem nosset: siue ea nouerit antequam ei confessio fieret, siue postea, ut probat Diuus Thomas ab omnibus in hoc receptus: in 4. sētent. distin. 2. & late Nauar. Comment. in cap. Sacerdos, de pœnitentia dist. 6. numer. 160.

Adde quod ius illu quod homo habet ad propalādum aliquid scitum extra cōfessionem, nō perditur per confessionem, cum illud sciuerit vt homo, hoc vt minister Dei, illud in publico, hoc in confessione quæ duæ rationes cognoscuntur.

scendi eandem rem, diuersissimæ sunt vt satis patet.

Præterea si scitum in confessione, impedit manifestationem eius, quod alia via extra confessionem scitur, sequeretur quod confessor adductus in testem alicuius delicti quod vidit, non posset testimonium necessarium proferre, nec veritatem ad iudicandum necessarium aperire: & ita veritati fieret per cōfessionem præiudicium, & copia probationum tolleretur, contra l. Quoniam, Cod. de hæret.

Item si aliquis publice machinaretur iu Republicam, nec correctus à suo Parocho, vellet à malo proposito desistere, non posset ad huiusmodi publicam proditionem impediendam à Parocho denunciari, si eidem postea de tali proditione cōfiteretur: & sic mille fraudibus aperiretur locus: & omnis delinquens, cū esset visus à sacerdote, niteretur postea confiteri ei, vt ipsum sic inhabilem ad testificandum de viso delicto redderet periret, q; innocens, & condemnaretur, contra leg. Absentem, ff. de pœnis. ac fraus prodesset fraudulento: aduersus caput sedes, de prescriptione.

Nec obstant ea, quæ ad partem contrariam roborandam fuerunt proposita. Ad primum fatemur quidem in hoc iudicio credendū esse reo, dicenti tam pro se, quam contra se: in quo differt à iudicio exteriore,

exteriorē, in quo reo non creditur dicēti pro se, & ideo hic proceditur ad interrogations etiā usq; ad torturā, pro eruēda veritatis cōfessio-ne: secus autē in sacramēto pānitē-tiali, ubi interrogations debēt solū fieri ad reuocādā in mēte pecca-ta, & ad tollendā verecūdiā, seu ignorantiā, quę ab illis cōfitēdis de-terrere solēt pānitētes: & cū sit sa-cramentū nō ad puniendū, sed ad salutē animę prēcipue institutum, nec fūdetur in prælūptionibus, sed in ipsa veritate pānitētis cōfessi, debet solū interrogari quantū sufficit ut recordetur: non autē ut cogatur aut cōpellatur ad dicēdū, sed factis cōmuniib⁹ & solitis percūlationib⁹, standū est illius dictos: quo fit ut reprehēdēti valde sint illi cōfel-sores, quibus nō satis est vñ semel interrogare, sed frequēter idipsum interrogādo, occasionē sēper nouā cōfitēti præbēt, ut sēpius negādo & occultādo veritatē, mortifere mētiatur, & fact⁹ ac impānitēs reddat-ur. Ad secundū dicimus, nō de-bere confessorē esse nimis curiosū, & solicūtū in interrogations fa-ciēdis de peccatis incōsuetis, & ab statu & cōditione illius pānitēris, ōnino alienis; hęc enim percūctari nocet sēpiissime confitēti, ut qui in cōfessione addiscit mala que prorō nesciebat, & ideo in Proverbijs di-citur, qđ nō debet esse inuestigator ei⁹, qđ optaret scire, sed solū recorda-tor illi⁹, cui⁹ obliuisci putat cōfessū.

Ad tertiū respōdemus, pānitē-tem qui venit ad cōfitenda pecca-ta, non esse interrogandū de alijs articulis impertinētibus, & qui ni-hil ad integratatem cōfessionis fa-ciūt, ut de fabulis, & alijs mūdanis: sed solū de necessarijs, & sine qui-bus integra confessio esse nequit.

Ad quartū fatemur quod quādo ex verecūdia tacet, & semel inter-rogatus sufficiēter, adhuc negat, nō est iterū & iterū repetēda interro-gatio, ne mētiendi & de nouo pec-cādi offeratur ei occasio, sed caute & prudēter est procedēdū, ut solū interrogetur ea arte, & sagacitate quę ad verecūdiā tollendā, & pec-cātu recordandū est necessaria: & hoc si fiat per interrogationē cōfus-tā, & suo statui cōmuniē, nō offertur mentiēdi ansa, sed ex culpa & ob-stinatione cōfessi, oritur mēdaciū.

Ad vltimū cōcedimus, obligare multo magis cōfessionis sigillum, quā cōfessionis integratē, & ideo quoties periculum est violandi il-lud, præferendū esse omnibus alijs rebus: sed quia per interrogations cōmunes & solitas specificer parti-culariter factas, nullū est periculū violandi secreti confessionis, idcir-co tunc illae facienda sunt, ut con-fessio à sua integratate nō deficiat, nec irrita prorsus reddatur.

Ex his multa colliges. Primū est, quod quoties sacerdos habet ali-quod peccatum, quod cōfiteri nō potest, nisi confessionē reuelādos potest,

RESP. CAS. CONSCIENT.

potest & debet illud non cōfiteri, durante illo impedimento, sufficitque interim alia cōfiteri, & de illo tacito conteri, cum intentione confitendi ipsum, quādō sine præjudicio diēti sigilli poterit. Tum quia fortius est vinculum secretæ cōfessionis, quam integratatis eius, cum illud contrarietur bono publico, id est, destruat ipsam cōfessionem, hoc autē contraueniat solum bono particulari. Tum quia licet non infameretur peccator, cum id dicatur Deo & non homini, sit tamen iniuria sacramento, quatenus id quod sigillatum est vna confessione, ut nunquam reuelandū, tādem reuelatur in alia. Tum denique quoniam præceptum sigilli est negatiuum de re intrinsece mala, sicut mentiri, & furari, ac ideo nulla de causa redditur bonum, & licitum, ac proinde nec ratione integræ confessionis faciende, debet reuelari sigillum.

Idem dicendum est quando in aliquo castello essent solum tres sacerdotes, & unus absoluaret alterum scilicet Petrum ab excommunicatione referuata, seu irregularitate à qua non poterat absoluere, de quo errore, & peccato quod male absoluisset, si vellet postea confiteri tertio sacerdoti, & dicere se male absoluisse sacerdotem, & fuisse in causa quod ille celebraret in peccato, intelliget tunc manifeste tertius sacerdos, illum esse Pe-

trum: & ideo debet tacere hanc sacerdotis circumstantiam, & solum dicere se absoluisse quandam ab excommunicatione, à qua nō poterat: ita ut non veniat confessor, in notitiam tertiae personæ, alias frangeret sigillum, data tamen alia confessoris oportunitate, qui non cognoscat sacerdotem, tenetur tūc circumstantiam tacitam confiteri.

Id ipsum asserendum est de illo, qui absolvit aliquem à peccato simoniae, à quo non poterat: qui si de hoc errore postea confiteatur, facile coniugere poterit cōfessarius electus, quis nam sit ille simonicus absolutus. Ita Sotus de ratione teg. secreti membro 3. q. 4. Nauar. in manual. cap. 8. num. 6.

Colliges deinde quod cū tertiae personæ reuelatio, valde periculosa sit, tum quoad fractionem sigilli; tum quoad infamādum iniuste proximum; si confessor præuidet velle pœnitentem nominare personas delicti sui cōsortes, vel quas ad peccandum induxit, vel à quibus fuit inductus, nequaquam id debet permittere, sed omnino prohibere, ne eas proprio nomine declareret, sed appellatiuo & specifico, quod satis sit ad circumstantiā necessariam confitendā: sufficit enim dicere se commisissē adulterium, non explicato nomine Antoniae vxoratae: vel dicere se commisissē stuprum, aut incestum, tacito nomine proprio, illius pueræ sive cōsanguinei.

sanguineæ qua cum peccauit, exponit enim se periculo confessor consentiendi in infamiam proximi, si tertiae personæ nominandæ non obstat, ut ait D. Bonaventura, in 4. sent. dist. 21. art. 1. q. 3. quem sequitur Nauarrus in manu. cap. 7. num. 2.

Colliges tādem in casu proposito, confessoris nimiam industria in peccatis à Martha eruendis, nominato præsertim Simone delicti socio, esse vituperandam, tāquam mortiferum sacrilegium vi qui cōfessionis arcanū reuelauit. Et id eo deponi debet, & in monasterium ad agendum pœnitentiam per septenium detrudi; vt habetur in cap. Omnis de pœnit. & remiss.

CASVS DECIMVS Tertius.

Prelatus in confessione nouit, Lu-
cam esse ad beneficium & digni-
tatem quandam inabilem & indig-
num. Et quamuis in concursu facto,
huius sufficientia ab omnibus ex-
aminatoribus fuerit sat̄ cognita, &
approbata, ille votum suum ei dene-
gat, vt qui timeat eligendo eum quē
in foro conscientia scit esse indignū
in penam suspensionis incurre. Alij
de hoc negato voto magnam conci-
piunt admirationem, idque ex aliquo
intrinseco odio prouenire arbitran-
tur, nec non Lucas scādalizatur ma-
xime, vt qui nouit ob sola cognita in

sacramentali cōfessione fuisse sibi de-
negatum suffragium. Nunc scrupu-
lus vehemens Prælatum stimulat.

Queritur, An sigillum confessio-
nis fregerit, vel magis eligendo sic
indignum in suspensionem inciderit?

DE primo quod in hoc casu in
quiritur vtrum Prælatus cō-
fessionis arcanum fregerit, negan-
do per ea quæ sciuit in confessione
suffragiū pœnitenti variæ sunt Do-
ctorum sententiae.

Quidam arbitrantur hinc ru-
pisce confessionis sigillum negan-
do votum, seu non approbando
suo calculo & suffragio illum, qui
in foro exteriori erat dignus, &
quem solum per confessionem,
nouerat esse indignum, probant
hoc maxime his rationibus. Tum
quod confessor est loco Dei, & sci-
ta in illo pœnitentiæ foro sunt scita
quasi modo diuino, & ideo per ta-
lem notitiam agere nequit confes-
sor vt purus homo, qualiter agit ex
tra confessionem.

Tum quia peccata confessa &
absoluta, iam nō sunt, adeò vt ne-
que Deus ipse illorum amplius re-
cordetur: neque ob ea in pœnitē-
tem tanquam in Reum agit: ergo
multo minus confessor, qui non
vt homo sed vt Deus illa audiuit,
debet exterius in pœnitentem age-
re, vel peccata absoluta imprope-
tare: maior autē & deterior impro-
peratio est quæ fit facto, quam quæ
verbis.

Tum

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Tum quia hoc esset detergere homines à confessione qui si crederent, posse confessorem aliquo modo per scita in confessione cōtra pænitentem agere, reuocarentur à confitendis peccatis. Ita A. drianus in 4. sent. dist. 21. Sotus ibi dist. 18. q. 4. art. 5.

Additum quod omnis ille modus, per quem potest confessio ex suis confessis peccatis nocumentum prouenire circa animam, corpus, bona temporalia, famā, aut huiusmodi, vel ex eo quod cōfessio redditatur odiosa vel minus pretiosa est comprehensus sub sigillo confessionis, ut inquit Armilla verbo confessor, numer. 9.

Alij ex opposito existimant, potuisse hunc Prēlatum negare votū suum Luce, quātumuis alijs sufficiētissimo ob scitam in cōfessione inhabilitatem. Tum quia sigillum confessionis, eatenus obligat, quatenus peccatum manifestatur in ordine ad peccatorem: sed quādo actus qui fit, nec ex sui natura, nec ex intentione pænitentis, dirigitur ad reuelandum peccatum in ordine ad peccatorem, vt qui potest interpretari in diuersā, nō frāgitur per illum confessionis sigillū.

Tum quia etsi confessor audit in confessione cognoscat ut minister Dei, & in foro Dei, ac ut soli Deo principaliter dicta: attamen illa priuata scientia, & ille sciendi modus iunat multum eundem ad

res agendas, vt notant Doctores in cap. Cum non ab homine, de sent. excommunic. vbi dicitur excommunicatum notum per solā confessionem, posse & debere secreto à confessore uitari.

Et confirmatur ex cap. Si sacerdos de officio iudicis ordinarij: vbi dicitur quod sacerdos potest excommunicationē ferre in authorem damni, licet etiam ei sit confessus: quamuis non possit eum nominatim remouere à communione, licet sciat eum esse reum: quia non vt iudex scit, sed vt Deus: sed debet eum admonere ne se ingrat, ergo ex noticia delicti per confessionem cogniti, potest confessor aliquid postea agere, quod alijs nō posset.

Hæc est opinio Nauarri Com- ment. in cap. Sacerdos, de pœnit. dist. 6. numer. 74. & numer. 146. & in Man. cap. 8. tit. de sigillo confessionis numer. 12.

Nos inter has duas opiniones, medianam putamus veriorem & tu- torē: eaque est, quod quoties nulla omnino subiecta causa prēter eam quæ scita est in confessione dene- gandi suffragiū, & eligitur ab om- nibus cōfessore excepto, debet talis confessor cum alijs consentire, nec potest non eligere illum, quātumuis indignum & inhabilem: & ita in casu præsente, confessor de- negans votum suum Lucæ con- currenti ad beneficium, & ab alijs exami-

examinatoribus approbato, peccauit mortaliter, & confessionis sigillum fregit.

Adducot in hanc sententiam, tum quia ferre suffragiū, & approbare aliquē, et si videatur absolute & ex sui natura esse actus liber, & à cuiusq; arbitrio pendens, ac proinde neque peccatum neque peccatorē per illum manifestari. Attamē circumstantijs limitatus, tū personē, de qua agitur in foro exteriore optime merite; tum téporis, in quo ad beneficium fit cōcursus, & de honore ac vtilitate ipsius pœnitentis tractatur: tum examinatōrū, qui omnes suis calculis approbant: nō iam est absolute & ex seū liber, sed potius significatiuus peccati cōfessi: argumento eorū, qua de signis ad probandum efficacibus adducit Panor. in cap. Tertio loco fuit, de probationibus.

Tū quia et si ex scitis per cōfessionem possit quis moueri, ad impe diendum peccatum, sumptis alijs occasionibus, & causis exterioribus à quibus immediatē ille actus exterior oriatur, nō tamē potest ex sola confessione agere aliquē actū extra confessionē, cuius illa confessionalis sciētia sit sola & immediata causa, & maxime quando ille actus redūdat in nocumentū honoris, vel bonorum ipsius confesi: Et ratio est, quia confessor scit peccatum non vt homo, sed vt Deus, & ideo non tenetur adhibere re-

medium illi peccato, nisi eo modo quo ad ipsum defertur, ac proinde cum deferatur ei in foro tantum pœnitentia, in isto solo foro debet quantum potest adhibere remedium, & non in alio foro: vt ait expressē D. Thomas in 4. sent. dist. 21. q. 3. ar. 1. ad 3.

Tum quia si ex nulla alia causa, quam ex scito in confessione posset confessor aliquid agere exterius, in damnum honoris, & bonorum confessi: vt est denegare illo suum suffragium ad beneficium, seu dignitatem, ad quam omnium iudicio, & cæterorum votis est dignus: retraherentur profecto maxime homines à confitendis suis peccatis, non solum Episcopis & alijs suis prælatis, sed ijs omnibz à quibus aliquando possent eligi, aut examinari, & ita redderetur cōfessio odiosa, & possent cōfessi verisimiliter dubitare ex peccatis cōfessi, damnum aliquod exterius posse eisdē cōtingere aliquando. Iā autē illud omne per quod confessio potest reddi grauis & odiosa pœnitentibus, cadit sub eius sigillo, vt affirmat S. Anton. ex Palud. 3. part. tit. 17. cap. 22. §. 3.

Tum etiam quia id quod nullo modo scitur in foro exteriore, nullum potest dare ius iudici ad agendum, & sentētiā ferendam exterius. arg. cap. Si tantum. & cap. Placuit. 6. quest. 2. & cap. Si Sacerdos, de offic. iud. Ordinarij. ibi nō

Rr potest

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

poteſt nominatim eum remouere à cōmunione, licet ſciat eum eſſe reūm, quia non vt iudex ſcit, ſed vt Deus. Iam autem quod in confeſſione ſcitur, nullo modo in foro exteriore ſcitur. Et hinc eſt quod liceat in iudicio ſub iuramento interrogatus, de delicto in confeſſione ſcito, poſteſt vere iurare ſe nihil ſcri- re: quia etiā ſciat vt Dei minister, & vt habēs poſteſtatē abſoluēdi; illa tamen ſciat, & nouit in foro sacramētali, & iudicio Dei quod ita voluit eſſe ſecretissimum & occultissimum, ac ſi peccata eſt proſuſt obli- ta & deleta, vel nunquā perpetrata: di- cente D. Bernardo, nihil minus ſcio, quā quod in confeſſione ſcio, adeo vt à iudice tyranno, etiā cōminatus cōfessor, vt dicat ſi audiuit in confeſſione Petrum occidiſſe Ioannem; aut aliud ſimile, reſpondere abſque ſcrupulo poſteſt, non audiuiſſe: quia nequaquā audiuit ad reuelandum extra. & qui iurat dicere quicquid ſcit, intelligi- tur ſemper iurare dicere quod li- citem poſteſt, & non amplius, arg. cap. 1. de iureiurando, lib. 6. & leg. Si procurator, de cond. indeb.

Tandem per concurſum habebat Lucas ius ad beneficium, quod ius etiā non dicatur perfeſtum, & cōplatum, quo uſq; detinat ei collatio, & poſſeſſio; eft tamē ius quod ap- pellat ad rē, adeo vt nō ſit in mero examinatorū arbitrio approbare quē maluerint: ſed tenēantur dig-

niorē approbare, ſub pœna periti- rij, vt ex illis iudicatis idoneis, Epif- copus eum eligit, quē cæteris ma- gis idoneū iudicauerit, vt definitur in Conc. Trid. ſeff. 24. de refor. cap. 18. cum igitur in foro exteriore ha- beat Lucas ius ad beneficium, per concurſum: & Prælatus nullā ha- beat in eodem foro cauſam, ad id quod iuste pettitur denegandū, in- iuriā profeſto facit Luce, & mul- to maiorem ſacramento pænitentia, ſi per delictum in hoc interio- re foro cognitum, impeditat Luca denegando ei votum, à confeſſione beneficij.

Nec obſtar quod alij nunc putet idipſum efficere ex odio in Lucam cōcepto: nā respōdemus ſatis eſſe ad reddēdū exoſum hoc ſacramē- tū, quod cōpertum ſit cōfesso, pre- latum id non agere alia ex cauſa, quā ex ſibi manifestis in ſacramen- to. Ulta quod poſſibile eſt alios examinatores, proceſſu téporis in notitiam venire, quod Lucas cōfi- tebatur cum Prælato: & ita coi- cident aperte, negatum fuilſe votū ex ſcītis in confeſſione, & ſcandalizabuntur maxime; cui ſcandalo occaſionem præbet, quantum eſt de ſe, & ex negato ſufragio Præ- latus.

Nō tamen negāmus, quod cum multa in approbādo ab examina- toribus requirantur: nec ſufficiat multa doctrina, ſed exigatur etiā etas, mores, prudētia, & alie- quali- tates

rates ad vacante ecclesiam gubernandā opportunę adeo ut possit esse quis doctissimus: & tamē alias multo minus doctus: optimis moribus, & gubernadæ ecclesiæ experientia præstatiōr, si illi absq; iniuria anteferendus, conditiones etiā beneficij conferendi, loci, & populi, sunt maxime expēdēndę, quæ fortasse magis petunt ætatē maturā, & bonę vitę exemplum in obtinēte, quam doctrinam cum iuuētute coniunctam, & ideo sacrū Concilium ubi supra dixit, non solum esse attendendam doctrinæ idoneitatem, sed ætatis, morum, prudentiæ, & aliarum rerum, non ad quamcumque indifferenter ecclesiam gubernam, sed ad illam speciatim de qua fit concursus. Hinc est quod si confessor inhabilem per confessionem cognoscēs Lucā, potest aliquam causam ex supradictis, ætatis, prudentiæ, aut morum, accipere, à qua proxime & immediate moueatur ad denegādūm ei suum suffragium, quā ad tollendā omnem tam in præsenti quam in futuro, reuelandę confessionis suspicionem, adducat in publicum; potest tunc & debet illud denegare, dato quod principalis & remota causa per quam inducitur, sit id quod in confessione nouit. ratio est, quia cum conscientia sibi dictet, Lucam esse in foro Dei inhabilē & indignum, & in eligendo sciētem dignum aut indignum, negotium

geratur inter ipsū, & Deū: habeatque in foro exteriore iustā causam, et si forte nō vndequaq; sufficiētem, ad denegandum ei suū suffragium, non debet contra propriam conscientiam agere quā potest tueri, saluo suo iure, & absque confessiōnis iniuria.

Et per hęc conciliari poslunt extremae alię opiniones: & quod primo loquitur in casu in quo ex sola confessione, & nō ex alia exteriore causa mouetur proxime & immediate confessor, ad denegandū suū exterioris votum confessio: id quod non esse licitum, rationes pro ipsa adducta ostendunt. Secunda vero opinio intelligatur & veritatē cōtineat in eo casu, quo ex scitis in confessione remote, sed ex alia causa proxime, inducitur ad sic agendū, & hoc probant sua fundamenta, quibus propterea sigillatim dilucidis supersedendum duximus.

Aliud dubium in præsenti casu inclusum illud est. Vtrum confessor eligens ad beneficium seu prælaturam eum, quem inhabilem, & indignum per confessionē, aut propriam, aut alterius cognovit, in pænam suspensionis incurrat? de qua in cap. Cum in cunctis, §. fin. de elect.

Affirmatiuum partem defendit Nauar. comment. in ca. Sacerdos, de penit. dist. 6. n. 147. Et quod ipso facto sit suspensus, probat: tū quia in dicto cap. Sacerdos, §. Ille: & in

RESP. CAS. CONSCIENT.

cap. Cum Vintonienses, de elect. imponitur hæc pena illi qui scie- ter indignū elegit: sed cōfessor scit vere illum esse indignū, & sic scie- ter elegit. Tum quia illa scientia, quæ sufficit ad culpam, sufficit etiā ad pœnam, iam autem confessor sciens illum esse illegitimū vel homi- midā, vel non baptizatū, si eligit talem in Episcopum, peccat mor- tifere, ergo etiam remanet suspen- sus. Tum quia in negotio, quod inter Deum solum & hominē agi- tur, tam efficax est illa scientia ha- bita de delicto per confessionem, quam habita alio modo, & ideo si hæc facit incurtere in pœnam sus- pensionis, efficiet etiā illa, arg. leg. Illud. ff. ad leg. Aquil. & cap. Inter ceteras, de rescr.

Tandem cum suspensio sit censu- ra ecclesiastica, & ad censuras in- currendas non requiratur alia ex- cutio, præter illam quam secum ferunt: ideo quotiescumq; fit actus ille, qui per eas est prohibitus, sta- tim in illas incurritur in foro Dei, & ideo cū hic eligatur, nō ignorá- ter, sed scienter indignus: manebit suspensus confessor sic eligens.

Negantē opinionē tuetur Petrus de Palude in 4. sent. dist. 21. q. 3. quē sequitur S. Ant. 3. p. tit. 17. c. 22. §. 2. in fine, qui putant cōfessorem eli- gentem sic indignum, nequaquam incidisse in suspensionem. Tum quia de his quæ scit confessor vt Deus, & non vt homo, solum ha-

bet Dēum ultorem & non homi- nem: tum quia suspensio, excom- municatio, & alię censurę ecclēsias- ticę, cum sint actus fori exterio- ris, & à iudice exteriore latet: com- prehendunt tātum illum, qui agit scienter scientia fori exterioris, non autem scientia fori interioris & sacramentalis, ad quem se non extendit iurisdictio alterius iudi- cis quam Dei, & cōfessoris sui mi- nistri, arg. cap. Si omnia, 6. q. 1.

Nos medium sententiam in pri- ma parte huius casus explicatam sequentes: arbitramur hanc sus- pensionem non incurri à confes- sore, qui nullam aliam prætende- re potest fori exterioris causam: sed solam confessionis habet, ad non eligendum indignum: Nec enim credendum est Summos Pō- tifices voluisse odiosam & molestā reddere confessionē, præcipientes confessoribus, vt per scientiam in foro solo Dei acquisitam, agerent in foro exteriore contra sibi con- fessos. Adde quod scitum in cōfes- sione est nescitū, & ignoratū in ex- teriore foro: & hinc colligunt Do- ctores, vere posse respōdere cōfel- sorē iudici sub itramēto interrogā- ti, se nihil tale scire, quia nescit in illo foro in quo interrogatur, & ad quem iudicis potestas se extendit. Iam autē Papa suspēdēdo, & excō- municando, procedit vt iudex fori exterioris ecclēsastici, & ideo cēsu- ras fert tātū in illos, qui agūt scien- tia

tia & cognitione subiecta exterio-
ri iurisdictioni, quæ est scientia alia
à confessionis sacramento. Tandem
quia Papa non potest præcipere ut
reueletur id, quod in confessione
scitur, ut afferunt omnes Doctores,
tā Theologi, quā Canonistæ, in ca-
Intimauit de testib⁹. nō solū ea ra-
tione, quia per talē reuelationē le-
ditur proximus, sed multo magis
quia per eā offenditur notabiliter
confessionis sacramentū, & publi-
ca utilitas; quatenus retraherentur
homines, à confiteridis peccatis, si
aliquo casu ea possent eis inuitis
manifestari, vel ex eis cōfessis, no-
cumentum sibi exterius inferri.

Quod si confessio ex aliqua alia
occasione exterius habita: quāuis
in hanc non veniret nisi ex auditis
in confessione: potest hunc non
elgere, tunc si eligat, incurrit in
suspensionem: quia iam haberet
causam exteriorem, denegandi ei
votum. Nam et si scientia sola per
confessionem acquisita nō sit suf-
ficiens ad iudicium ferendum in
foro exteriore: sicut neque scientia
quam iudex habet de delicto tan-
quam priuata persona, ca. Iudicet,
3.q.7. & leg. Illicitas, §. Veritas, ff.
de offic. præsid. Iuuant tamen hæ-
occultæ scientiæ, multumque lu-
minis afferunt ad inueniendas alias
causas, & occasiones è quibus pro-
xime & immediate in foro exte-
riore agi possit: & ideo qui has cau-
sas de propinquo mouentes, exte-

rius haberet ad non eligendum in-
dignum & inhabilem, non solum
peccaret mortifere, sed etiā in cen-
furas contra male eligentes, coram
Deo incurreret, & in hoc sensu ar-
gumenta à Nauarro adducta vina
aliquam habent, sed non in sensu
quo nulla alia scitur causa exterior
sed sola confessionis: de hoc iam
supra aliquid egimus.

CASVS DECIMVS

Quartus.

Margarita, publica meretrix
est Parocho cōfessa, cū dolore
præterite vitæ, & proposito amplius
non meretricandi: non tamē fuit ab-
soluta, eo quod signum emedati animi
nolebat, depositis luxuriosis vestibus;
& derelicto inhoueste habitationis
loco, præbere, multique videntes hæc
Margaritā detineri plurimū ad pedes
cōfessoris, credentes eā fuisse absolutā
petūt à Parocho, an illā absoluuerit:
iste ad obuiandū suscepto scandalū,
respondit eam quidē confessam fuisse,
sed non absolutam, eo quod emenda-
te vita signum non dabat.

Quaritur an Parochus ad tollendū
scandalū, dicendo se eā non absoluīt;
confessionem reuelauerit?

CAETANUS in Summa verbo
Cōfessor, et si videatur in hoc
casu dubius, in hanc tamen partē
magis inclinat, quod id liceat sine
fractione sigilli.

Rr 3

Ratio-

RESP. CAS. CONSCIENT.

Rationes quibus hēc sua opinio fulcitur, hæ sunt: tum quod non absoluere, siue absolutionē suspēdere, cū possit ex pluribus alijs causis prouenire, quā ex pertinacia in peccato, quando scilicet confessio non est cōplēta, vt quæ eadem p̄ multos dies prolongatur: vel quādo cōfessor est alieius sententiæ, cui nō vult adhērere p̄nitens: vel quia p̄nitentiæ nō placet ille cōfessor, & discedit ab eo inchoata cōfessione, vt querat alium magis sibi gratū: vel ex alijs pluribus causis, ideo non est proprie confessionis reuelatio dicere, non absoluī.

Tū quia hēc cū sit publica meretrice, necesse est in ipsa, sicut in omni peccatore publico, vt publica p̄nitentiæ seu emēdatio p̄cedat absolutionē, ita vt p̄nitēs publice satisfaciat, publico ecclesiæ scādalo, exteriore signo reliquissime meretriciū, vel concubinariū, aut restituissime male ablata, si est vſurarius, vr habetur in cap. Qui vult, §. Etsi peccatum. de p̄nit. distinct. 6. & cap. 1. de p̄nit. & remiss. ibi, manifesta peccata, non sunt occulta correctione purganda.

Tū quia cōfessor dicendo se nō absoluīsse, eo quia nō videt p̄nitentiā publicā, de peccato publico, nihil prorsus dicit quod sciat per solā confessionē, sed quod tā ipse, quā omnes alij vidēt, meretricē nō p̄nitere publice de peccato publico. Tū quia aliud est dicere, ista nō

facit, aut non fecit p̄nitentiā publicam, & aliud est dicere ista non vult p̄nitere, vel est obdurata in peccato suo: Nam hoc confessor per cōfessionē cognouit, quia illa inter alia peccata dixit, se nolle relinqueré luxuriosas vestes, nec lupa nar, ac proīndē nolebat deponere & abstinere à malo suo statu. Illud vero quod sit publica imp̄nitens, patet oculis cōfessoris & ceterorū, & ideo hoc dici potest, quamuis non aliud.

Hēc tamē op̄inio nō est tuta, neque sequēda, sed potius contrariae vt veriori & cōmuniōri adhērendū, quę assērit cōfessorē dicendo, quod publicū peccatorē hunc nō absoluīt, frēgisse sacramentale s̄illū. Ita S. Ant. 3. p. tit. 17. c. 22. §. 2. Sotis in 4. sent. dist. 18. q. 4. artic. 5. Nauar. in man. c. 8. n. 14. & in c. Sacerdos, de p̄nit. dist. 6. n. 66.

Amplector hanc sententiā: tum quia hæc verba, non absoluī istū, generant quantum est ex se in animo audientis suspicionem & conjecturam de p̄nitente, quod vel non fuerit contritus, vel aliquam excommunicationem, & censurā reseruata incurrerit, ob quæ non fuerit absolutus; cum vt plurimum ob ista, & similia denegetur absolutionio.

Tum quia si confessor causam subiungeret, huius non absolutionis dicendo, non absoluī, quia nō vult emendari, apertissima esset con-

confessionis reuelatio: ergo dicendo solum non absolui, reuelat implice id ipsum.

Tum quia omnes Doctores fatentur, confessorem frangere sigillū, reuelādo peccata etiā publica publice peccantium, & ideo nō posse dicere, ille suum peccatum publicum est mihi confessus: quia peccatum illud ut cognitū per cōfessionem manifestatur, & quamvis alij sciat aliquem esse peccatorē publicum, nesciunt tamen id, illū confessum fuisse. Iam autem qui dicit, non possum, aut non potui absoluere talem, quia publici peccati nō pœnitit publice, aperte significat & declarat peccatum illud fuisse sibi in confessione manifestum.

Quo circa confessor interrogatusquid egerit circa talē meretricē, aut alium publicum peccatorem, quem non absoluit: respondere solū debet, se munere suo perfundētum fuisse.

Nec mihi placet Soti vbi supra limitatio, quæ est, tunc esse licitū confessori dicere nō absolui, quādo ipsem pœnitēs se prodit: exēpli gratia, si hæreticus in carcere mihi confessus, & quia impenitēs est, ipsum non absolverim, & postea ad ultimum suppliciū ductus, asserat se persistere, & perstittiſſe semper animo obdurato in sua hæresi, non erit confessori vetitum dicere, ego confessus sum hunc hæreticū, nec tamen absolui.

Hæc inquā limitatio mihi difficit, neq; est vera: tū quia sicut ex eo quod aliquis pœnitens, & absolvutus, reuelat alijs suum peccatum, quod mihi est sacramentaliter cōfessus, non licet mihi confessori illud propalare; quia reuelo ut notum in confessione, & sic facio notabilem iniuriam sacramēto, quantum ex vi talis reuelationis, reddo ipsum odiosum. Ita ex eo quod impenitens quicumque reuelat suam impenitentiam, & induratum peccandi animū, non est confessori licitum, hoc reuelare, sed dico nō absolui hūc, reuelat impenitentiam in confessione cognitā.

Tum quia sicut de publico vulario non possim dicere, ego non absolui eū ab usurā peccato, quamvis id ēmet usurarius hocalijs dicat & manifestet: Ita de publico impenitenten, nō est licitum dicere, non absolui, quia dato quod non reuelē peccatum, siquidē iam publicum est, reuelo tamen ipsum, quantum insinuo illum impenitentē talem suam impenitentiam in cōfessione mihi explicuisse. Ita Nauar. in man. c. 8. n. 10.

Ad ea vero quæ pro opinione Caietani sunt adducta, facilis est responsio, & ad primum dicimus, quod etiā cōfessum non absolui, ex pluribus causis quāndoq; euenire possit, vt plurimū tamen accidit ex impenitētia, seu ex cōmunicatione maiore, aut casu reseruato; & itavo

RESP. CAS. CONSCIENT.

ces accipiuntur, pro eo quod communiter significat, & ad id mouetur audiens, talem non absolui.

Ad secundū dicimus falsū esse, meretricem, seu quemuis aliū peccatorē publicū, non posse absolui ante data signa publicae emēdationis: sufficit enim quod habeat firmū propositū, sāltē pro prima vice id faciendi: quoniā neq; restitutio, neq; alia publica emēdatio, præcedere de necessitate debet absolutionē, quia pænitētia in iunctō, est portius sacramentum consequens, quā præcedens. Fateor tamē quod antequam publice ad sacram Eucharistiam admittatur, necessariū est vt per pænitentiam, aut bonā conuersationem, seu alio modo legitimo, constet publice talē meretricē pænituisse, vt scandalum, quod suis malis publicis dedit, bono postea emēdationis exemplo, reparetur: vt ait S. Anton. 3. part. cap. 27. §. 6. & Palud. in 4. sent. dist. 9. quāst. 4.

Et sic intelligēda sunt illa verba, ca. Qui vult. de pænit. dist. 6. vt non sufficiat occulta cōfessio & occulta absolutio, neq; occulta pænitētia, ad danda publico peccatori sacramēta publice, alia ab absolutionē. Imo posse illis dari communionē sacram in secreto, etiam ante vitā suā aliam publicam mutationem affirmat Palud. vbi supra.

Ad tertium respōdemus, quod quāuis alij videant meretricē, non

agere pænitentiā de peccato publico; tamē confessor hoc scit modo secretissimo sacramētali, quo prohibetur peccata etiā publica, peccantium publice reuelare, & ideo sicut non potest dicere, illa mihi confessa est suum meretriciū, dato quod sit alijs notum: ita neque eā non absolui ob suum meretriciū, quia significat hoc audiuisse in confessione.

Ad quartū fatemur, diuersum esse dicere hæc non pænituit publice, & hæc obstinata est in suo peccato: & quamuis illud cognouerim extra confessionem, & hoc in cōfessione: Negamus tamē quod idē sit, ego non possum, vel non potui eam absoluere, quia non pænitit publice, ac dicere, hæc nō pænituit publice: imo sunt ista diuerſa, quia per hæc verba non absolui, denotatur quod peccatum illud fuerit confessum, nō enim absolutio cadit in alia, quā in peccata confessā.

Quod si adhuc vrgeas, si quis cōfessor dixerit, ego audiui illius mulieris peccata; eā absolui à suis peccatis, non est fractor sigilli sacramenti, ergo neque etiam qui dicere, eam audiui & non absolui.

Respondetur, negando consequiā, est enim vtrobique dispar ratio, eo quod per illa priora verba nō declaro peccatum aliquod mortale in genere, aut veniale in specie: sed solū peccata quēcumq; illa sint etiā venialia, quorū nemo mortaliū

Hum est expers. Neque ex vi illorū verborum aliud colligitur, quam quod ea mulier fuerit mihi cōfessa & deinde sicut alijs potuit patere, qui eam viderunt confitentem, & me absoluēt, quod sit cōfessa & absoluta: ita meis exterioribus oculis id ipsum constat: & ideo nihil dico quod in confessione audiui, sed quod alia via est mihi & alijs notum. Secus autem est cum dico non absolui, quia absolutio plurimū non solet denegari, nisi ob aliquid cōfessū mortale, habēs impenitentiam, aut cēsuram annexam.

Fateor tamen dari posse casum, in quo confessor dicendo, audiui illius confessionem, absoluī illum, peccaret mortaliter, non quidem ob cōfessionis sigillum violatum, sed ob secretum naturæ non seruatum, vt si quis ita secrete alicui confiteretur, vt nullo modo velit quod ab alijs sciretur eum fuisse illi confessum, vel quia ita rogat instanter confessorem vt nulli dicat: vel rogat tacite, veniens mutato habitu ne dignoscatur, vel quia habet suum cōfessorem peculiarem, ad quem est solitus accedere, & nunc ob aliqua peccata grauia, in quā pænitens incidit, verecundatur ad eum ire, & propterea confitetur de his grauibus, cum altero, confessurus leuiora cum proprio. Et si hoc sciret proprius facile suspicaretur magnum aliquod scelus commissum ob quod cum alio

est confessus, vt docte notat Nauarrus in cap. Sacerdos de pænitent. dist. 6.n. 72.

Hinc est quod Reynaldus, sancti Thomæ locius non fuit reuelator confessionis dicendo se nō solum viuente sancto pluries, sed etiam in mortis articulo confessionem eius generalem audiisse, neque vñquam reperisse vel confessum vnum, in peccatum aliquod mortale. Quia per hæc verba significatur solum venialia ab eo audiisse: & hæc reuelare in genere non repugnat sigillo.]

Vnde Paroch⁹ qui diceret, tales mulieres sola venialia confitentur: & ille non est mihi confessus nisi venialia: Non est confessionis reuelator: quia etsi per illa verba videatur significare, quod habeat mortalia, & ea confiteantur alteri: imo dato etiam quod hæc sit mala intentio Parochi: non tamen per dicta verba reuelat confessionem sibi factam, cum nullum exprimat mortale in genere, aut veniale in specie ei cōfessum: sed reuelat tantum suam pessimam suspicionem. Nauarr. vbi supra n. 60.

Reuelaret tamen confessionē si diceret, iste optime cōfessus est, illius confessio mihi nō satisfacit: nam per hæc & similia verba significatur eum cuius confessionem audiuit peccata, mortalia p̄i patrasse de quibus vel bene confitetur vel non bene.

Multo

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Malto autem manifestius sacri-legium committeret qui diceret, iste mihi cōfessus est, multa & magna peccata : hæc enim non nisi mortifera esse audiēs percipit: quæ nec in genere, in ordine ad confessum reuelare licet.

Quod si adhuc quis pro Caieta-no intūrgat, posse confessorem secundum canones, imō debere publico peccatori publicam impo-nere pænitentiam vt habetur in c. 1. de pænit. & remiss. & in cap. Sed illud 4. dist. & in cap. Quapropter 2. q. 7. & in cap. Si mala. 2. q. 4. ergo si confessor dicat iste non vult fa-cere pænitentiam publice, quod est idem ac dicere, iste non vult fa-cere id quod canones præcipiunt: non erit sigilli fractor, cum omnes videant eum non agere tales pæ-nitentiam, nec sacri canones illam iniungi publicè delinquentibus præcipiterent si per eam confessio-nis sigillum reuelaretur.

Respōdemus, quod textus om-nes qui loquuntur de pænitentia publica imponenda, intelliguntur non in fōro interiore & in sacra-men-tali, sed in fōro exteriore & ci-tuli, seu publico in quo non tam agitur de salute Rei, quam de pu-nitione eius: & vt scandalum alio-rum, qui ad peccandum suo ex-e-
pro tacite inuitantur, tollatur, qui enim cōfessor ob peccatū quātūcū que publicum imponeret pænitē-tiam publicam, lethaliter peccaret

eo quod per illam significaret gra-uia sibi à pænitente confessa fuisse peccata, nisi forte vel ipse pænitē-spōte eam peteret, aut libenter, & grate susciperet. Tūc enim illa pec-catorum publicatio, fieret ex licē-tia & consensu pænitētis. Sed hoc etiam raro, & nō nisi iustis ex cau-sis fieri debet, cum per hanc publi-cam pænitentiam, quam pænitēs agit, se ipsum infamandi, & alios perperam de moribus illius suspi-candi manifestam occasionē præ-beat: quod non licere, colligitur ex cap. Non sunt audiendi. 11. q. 3.

Vnde grauiter errant illi con-fessoris, qui sibi confessis enormia peccata, etiam ante multorū oculos facta, imponunt pænitentias mani-festas, & quæ ab omnibus vi-deantur, vt quod capite, & pedi-bushudis, & cæreum in milia corā populo teneant, vel quod Ecclesiā aliquam discalceatis pedibus visi-tēt, aut quod vecte ferreo onustus aut lorica armatus in die sancto Io uis, sanctissimum corpus Christi custodiat, vel alia similia faciat, ex quibus cognita personæ qualitate, conijci facile potest, ob non leuia crimina id à confessore iniunctū.

Non etiā video quomodo ex-e-
cusati possint à mortali peccato, il-li confessores qui puellis sub curā parentum degentibus: vel fœminis vxoratis imponūt ieunia mul-ta aut delationē cilicij, siue austeri-tates alias, post confessionem sta-tim

tim adimplendas, quæque in occulto nequeū fieri, & illis visis suscipio de graui aliquo peccato confessio nascitur.

Sicut etiam reuelatores confessionis illi sunt, qui imponunt certam aliquam pænitentiam omnibus qui blasphemant; ut quod dictis ante altare tot Pater Noster & Ave Maria in fine cuiuslibet osculentur terram, & cū alijs sint in Ecclesia volentes confiteri, & eadem pænitentia illis datur, iudicant cæteros incidisse etiam in ipsum peccatum. Neque licet confessori signo quocumque propalare peccatum, & cum huiusmodi pænitentia multorum oculis expositæ, sint vel ex sui natura, vel ex consuetudine confessoris eas dantis, signum manifestatuum sceleris mortiferi. Negari non potest reuelari per eas faltem indirecte, confessionem. Nauar. in Man. cap. 8.n. 17.

Non tamen damnamus omnes qui opera publice adimplēda pro peccatis etiam secretis sibi confessis imponūt: dummodo id ita prudenter & caute agant, vt opera illa pro deuotione etiam pænitentium consuecant sepius fieri, vel pro leuibus culpis soleant nonnūl quam dari vt quod Psalmi pænitentiales, vel aliæ orationes, ante aliquam Christi imaginem in Ecclesia dicātur. Vel in monasterijs, seu collegijs, aut domibus vbi ieiunandi frequens est consuetudo, quod

tali die ieiunetur. Vel quod in die veneris sanctæ, quādo multi ex deuotione severberib⁹ magnis feriū ille etiam disciplinis verberationē faciat. Per hæc etiam consuetueta ex deuotione multorum: non declaratur crimen confessum directe neque indirecte, vt ait Nauar. in c. Sacerdos de pænit. dist. 6.n. 105.

Ex his omnibus colliges quare peccatori publico etiam si publice Eucharistiam petat, potest à Parochio etiam in die Paschatis denegari, si emendationis signum publicum non dedit, quamvis ostendat se esse confessum & absolutū: peccatori autem occulto etiamsi sciatur quod non fuerit absolutus & quod persistat in impenitentia denegari si publice postulet, non debet.

Ratio est, quia publicus peccator, non habet ius petendi illud sacramentum, ante cognitā & manifestam suæ præteritæ vitæ emendationem, antequam scandalizarentur omnes quod sanctum detur canibus, & ideo Parochus, iuste potest illi petenti respondere, in te non apparent signa pænitentiae, & in publico peccato manes. At occultus peccator etiam impénitens, habet ius petendi in publico illud sacramentum, quia nulla publica causa obstat, & ideo nequit Parochus, cui ex officio incūbit administratio sacramentorum, peccatum occultū obijcere, quāuis

RESP. CAS. CONSCIENCE.

uis eius confessionem audierit, & non absolverit, ut docet D.Tho. quolibet.i.articul.2.& Nauar. in c. Sacerdos, de pænit. dist. 6. nu. 84. Publico autem peccatorum et si nequeat parochus obijcere peccatum publicum ut confessum, potest tamen ut non publice emendatum.

CASVS DECIMVS

Quintus.

Parochus sacerdos duas confessus, de honestate & pulchritudine earum postea cum quibusdam que illas confiteri viderunt in sermonem incidens iuniorem deuotam, Virginem, nulloque lothali criminis maculata, multis verbis laudat, de altera que erat aetate maior, nihil omnino loquitur: ex illis laudibus effectum est, ut quidam inueniens ditiissimus, iuniorem potius in uxorem quam proiectiorem acceperit: consuevit etiam Parochus ad altare grauiora suorum subditorum peccata, que per confessionem nouit, reprehendere publice, ita tamen caute ut nullus in notiam eorum, qui talia patrarent deuenire valeat. Nunc de veritate re, vehementer a quodam reprehenditur.

Queritur, An in laudanda illa sacerdotio: Nec non reprehendendis ita peccatis, confessionis secretum violauerit?

PEtuntur in hoc casu duo, non leuia: & quoad primum vide-

ri prima facie alicui poterit, in laudanda iuniore sacerdotio, confessore non rupisse confessionis arcanum. Tum quia ea quae spectant ad laudem & honorem paenitentis, nec sunt peccatorum circumstantiae, non clauduntur sub sigillo confessionis, ut ex quibus nihil detrimenti redundat in confessum, arg.c. Omnis de pænit. & remiss.

Tum quod de minore tantum loquendi occasio incidit, non de maiore: & ideo ex laudibus minoris, non potest coniungi vituperium maioris, quia a separatis non fit illatio leg. Papinianus ff. de minoribus. cap. Ad audientiam, de decimis.

Tum quia ita non posset vnuquam Parochus laudare aliquem ex sua Parochia; cum omnes confiteatur, si verum esset, quod ex laudibus, vnius paenitentis, possunt indirexte saltem coniungi scelera & culpae alterius: Nec etiam prelatus qui est confessor ordinarius suorum subditorum, posset apud Regem seu amicos efferre laudibus vnu plus quam alium: si per virtutes quibus vnum extollit inferri posset alium seu alios propterea esse vitios detitos.

Contrarium tamen est assertendum, quod scilicet Parochus confessus illas duas sacerdotes, & de vna illarum dicenseam esse magnę virtutis, nullumque lethale peccatum habere, reuelauit confessionem,

non

non quidem directe, hoc est illius quam laudat: sed indirecte, idest, alterius sororis. Ita sanctus Anton. 3. part. titul. 17. c. 22. Nauar. in Man. cap. 8. numer. 9. &c in cap. Sacerdos de paenitentia. distinct. 6. num. 57.

Probatur quia confessor dicendo hanc esse virginem, aut hanc nullum mortale habere, significat alteram nec esse virginem, nec a lethali culpa immunem, & ita indirecte alterius confessionem, appetit: quae nec directe nec indirecte reuelanda est, ut notant Doctores in cap. Omnis. de paenit. & remiss.

Confirmatur, quia id quod de uno negatur, de alio conceditur. 25. distin. cap. Quales. & 15. quæst. 3. cap. Ex eo. & ff. de iud. cum prætor. & ff. de pact. dotalibus ob res. §. 2. Sicut etiam è contra quod de uno affirmatur, de alio negatur ff. de condit. & domon. cum ita legatum & ff. de legi. & Senatus con. cum lex & Codic. de procur. leg. maritus. Si ergo hic sunt duas sorores, & ambae vni sacerdoti confessæ: & de iuniore affirmat esse virginem, & carere lethali culpa: utrumque profecto per necessariam sequellam negat de ea, quæ est aetate prouectior.

Adde quod Parochus non potuit scire, quæ harum sororum sit virgo, & quæ absque mortali peccato, nisi per utriusque confessionem. Igitur afferendo iuniorem esse virginem, & non habentem culpam lethalem significat tacite peralte-

rius confessionem, sibi innotuisse grandiorum virginitatem priuatam, & scelere aliquo mortifero infec tam. arg. c. Nonne de præsumpt. vbi dicitur quod qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Nec obstant quæ prima facie videbantur contrarium suadere: nam ad primum fatemur, illis laudibus non fuisse reuelatam confessionem iunioris sed antiquioris, quatenus dicendo de una, quod erat virgo & absque mortali peccato significat nec alteram esse virginem, nec immunem à mortali culpa. Et ideo quæ spectant ad honorem non clauduntur sub confessio nis sigillo directe & per se. Sed indirecte & per accidens, quatenus inde alterius peccata innotescunt, vt est in casu nostro.

Ad secundum respondemus, quod etsi de minore sorore esset principaliter, & quasi ex indirecto sermocinatio, consequenter tam & per quandam necessariam connexionem, tam ex parte confessoris qui loquebatur, quam earum de quibus erat loquutio agebatur de altera sorore & ita affirmando de una, quod erat sine peccato mortali negabat hec innocentia de altera.

Ad tertium dicimus: bene posse parochum, & prælatum non solù ex his quæ nouit extra confessionem sed etiam per confessionem, laudare ynum magis quam aliū, dummodo nec sit de

RESP. CAS. CONSCIENC.

sit de rebus quæ impossibile fere est alia via nosse quam ex confessione nec sit de personis ita conexis, ut quæ affirmantur de uno statim intelligatur negata de altero: qui enim Parochus diceret, in tota sua Parochia nullam esse virginem aut castam nisi Ioannam: profecto aliam confessiones reuelaret: quatenus significat indirecte omnes alias esse corruptas & fornicarias. Ita qui Prelatus de subditis eidem confessis, affirmaret Antonium solum vivere sine peccato mortali, reuelator esset confessionis aliorum, tum quia resistet per confessionem solam innotescunt: tum quia annumerat laudatum inter alios sibi confessos.

Hinc colligit Hostiensis in sua summa tit. de Penit. & remiss. §. in quo tenetur, reprehendendo maxime confessores & audiendis confessionibus esse priuados, qui quasi ridentes & iocantes conferrunt inter se se confessiones auditas, & dicunt, quidam miles, & quedam mulier, venit ad me hodie, & hoc & illud confessa est: Nā eti persona non nominent, facile tamen in eorum notitiam possunt deuenire audientes, ut quibus leue est indagare & scire qui & quales confessi sint alteri confessario illo die, & ita scita qualitate personæ confessi remanebit notum talia eos peccata fuisse confessos.

Colliges etiam reuelatorem esse confessionis illum Parochum, qui loquens cum patre aut matre aliquorum puerorum, quos est solitus confiteri, vnum magis laudat, quod sit bonæ indolis, deuotus, solitus audire Missam diebus festis, alienus à ludo alearum, quia per hec dat intelligere alios filios habere aliquid horum vitiorum.

Dubitatio secunda in casu praesenti inclusa ea erat, utrum Parochus reprehendens publice peccata in confessione audita, tacitis tamen personis sacrilegium reuelationis committat?

Ego in ea sum opinione ut putem Parochum qui publice ad altare dicit, in hac ciuitate vel in hoc oppido, vel in hac Parochia, committuntur grauissima peccata, & ea reprehendit, addendo etiam se id scire per confessionem: & audiuisse in confessione hoc & illud peccatum, dummodo id faciat tanta cum prudentia & cautella, ut impossibile sit quod veniatur in noticiam eius qui peccauit, non esse reuelatorem confessionis, peccare tamen mortaliter ratione scandali.

Prima huius nostræ opinionis pars, quæ est communis, asserta à Paludano in 4. sent. dist. 21. q. 3. ab Adriano ea. dist. dub. 10. Nauart. in cap. Sacerdos de pænit. dist. 6. n. 75.

Ostenditur. Tum quia ratio præcipua & finalis ob quam prohibe-

tur manifestatio peccati confessi, est ne veniat in notitiam eius, qui peccauit, peccatum enim confessum, ordinem & respectum includit ad eum, qui illud est confessus, & ideo si reuelatur absque hoc ordine & respectu, iam non reuelatur ut formaliter confessum, sed ut materialiter tantum. At dicendo tale peccatum in confessione adiui, cum prudentia & cautella predicta, nullo modo cognosci potest peccator, ergo prohibitio de sigillo seruando cessat. arg. cap. Cum cessante de appellat. & leg. Adigere. §. Quamuis ff. de iure. patronat.

Tum quia in cap. Officij de penit. & remiss. Confessor quidam reuelauit Papae Innocetio III. mulierem quandam sibi confessam, quod timens ne viri haereditas devolueretur ad extraneos, quarundam herbarum succum potauit, & sic venter eius intumuit & inde grauidam se ostendens, sibi partu supposuit alienum, timensque maritum non vult facinus ipsis detegere, qui prolem credit sine dubitatione aliqua esse suam: Et tamen Papa non reprehendit confessorem, quod reuelet hoc peccatum.

Tum quia videmus aliquando viros graties, ob aliquem finem laudabilem enarrare peccata, quae in longissimis partibus sciuerunt per confessionem: nec de hoc facere scrupulum: immo quod predicator-

res nonnunquam enarrant cum predicta cautella grauissimum aliquid peccatum eis confessum, ut illud redarguant, & homines ad illud fugiendum horrore patefacto morent. Et si quis esset paenitens qui commissum enorme aliquod scelus timeret confiteri, credens nullum yinquam hominem tale perpetrasse, nec a confessoribus quid simile auditum: posset quis sacerdos ad timorem istum expellendum enarrare idemmet factum, iam sibi alias confessum, &c.

Secunda pars quod ratione scandali hoc sit ut plurimum peccatum mortale, ostenditur. Tum quia per huiusmodi peccata sic publice reuelata, scandalizantur simplices, qui putant illis verbis confessionem reuelari, & ita offenduntur, & aliquando timent ob hoc sua grauia peccata accusare, suspicantes ea posse a confessore manifestari, siue predicta cautella, quod scandalum datum videtur mortale. cap. Nihil cum scandalo. de prescript. cap. Cum teneamur, de prebend. & cap. Cum ab omni de vita & honest. cler.

Tum quia secundum Paludan. in 4. distin. 2. q. 3. & 5. Anton. 3. part. titia 7. cap. 22. §. 2. faro potest contingere, loqui confessorem de peccatis que non aliter quam per confessionem cognosci possunt, quin sequatur aliquod inconteniens, vel indeveniatur in cognitione etram

RESP. CAS. CONSCIEN.

15

certam aut dubiam cōfessi, vel saltem generetur scandalum in audiētes, vel cōfessio reddatur grāuior & odiosior, vel nō habeatur aliqua suspicio de ipso confessore loquēte, quod sit facilis ac pronus ad dēregendā cōfessionem. Vnde Hostiens. in dict. §. in quo teneatur, & alij multi affirmant cauenendum esse, ne quis vñquam in confessione, aut in sermone familiari dicat, hoc aut illud audiuisse se in confessione, quia etiā per hoc non reueletur sigillum, exponitur tamen periculō reuelandi, & datur scandalum.

Vnus tamen est Panor. in cap. Omnis, de pēnit. & remis. qui putat reuelare peccata confessā etiā cum tanta cautella, ut non possit cognosci peccator, esse contra sigillum confessionis, ac proinde facilegium, & incurri in omnes pēnas canonum.

Perſuadetur his argumētis: primo quia in dicto cap. Omnis, expreſſe dicitur, qui peccatum in pēnitentiali iudicio ſibi detectū p̄ſumplerit reuelare, nō ſolum à ſacerdotali officio decernimus dēponendum, ſed in arētum monaſterium detrudendum: ecce quod in his verbis, nulla fit mentio de peccatore, ſed de peccato.

Secundo quia in eodemmet c. Omnis, subditur. Etiā prudentiori consilio indigeat, illud abſque villa expreſſione personæ caute requi-

ret. Igitur ſpeciatim conceditur ut peccatum abſque expreſſione personæ propalati poſſit, tunc quando necelle eſt, à Doctore consiliū petere, & ideo extra hunc caſum neceſſitatis consiliū, non licet peccatum occultata etiam perſona, maniſtare, exceptio ſiquidem vniuſ aliorum eſt inclusio ff. de mil. test. tribunus §. fin. 32. q. 7. cap. Domimus. in Clement. Exiui. de veriborum ſignificatione §. Cum autem.

Tertio quia in cap. ſacerdos de pēnit. diſt. 6. habentur haec verba Sacerdosante omnia caueat, ne de his, qui ei conſitentur peccata ſua alicui recitet, quod ea cōfessus eſt. Ergo non ſolum peccator non eſt maniſtantus, ſed neque peccatum.

Confirmatur, quia vtrumque eſt materia ſacramenti tam peccator, quam peccatum, ſed ille eſt materia remota: hoc ut confesſū & contritum, eſt materia propinqua: igitur ſi maniſtādo id quod eſt magis remotum, fit iniuria ſacramento confessionis, & notabilior erit iniuria ſi maniſtentur id quod eſt propinquius.

Haec Panormitanī opinio etiā probabilitate nō careat, veſtor tamen, & cōmuniōr eſt, quā ſequimur, & ideo quamuis cōcedamus periculō ſuſ valde eſſe peccata in cōfessione audita publice vel priuati postea enarrare, idque ut pluriū

rimum causare scandalum in audiētes, & praecipue simplices: tamen negamus reuelari per hoc confessionem, quando fit cum tanta cautella, ut nullo modo in peccatoris cognitionem perueniri sit possibile.

Et ad primum argumētū Panormit. respondemus in illo cap. Omnis, de panīt. non prohiberi peccati confessi reuelationē absolute, & simpliciter, sed in ordine & respectu ad confessum; quādo scilicet ita reuelatur, ut in notitiā illius qui peccauit deueniri valeat: peccatum enim ut confessum formaliter, relationem includit ad peccatorem confidentem: & ut sic, nequit manifestari; sed bene peccatum quod fuit confessum, id est illud ipsum peccatum, sc̄iunctū ab omni respectu ad peccatorem confidentem: nihil enim differt dicere, tale, vel tale peccatū, in mundo reperiiri aliquando solet; vel quidam mihi tale peccatum est confessus: siue hoc peccatum in confessione audiui, quando ita caute dicitur, ut nullatenus in cognitionem illius, qui confessus est, peruenire auditor valeat.

Ad secundū dicimus, quod neque in casu necessitatī petēdi cōfili, nec in alio quoquis, licitum est propalare peccatum, cum notitia peccatoris, nisi data ab ipso iusta de causa licentia, ut inferius latius declarabimus: & ideo sicut

petendo consilium sine expressione personæ, id licet, ita cum eadē cautella licitum erit alijs iustis de causis: nam lex per similitudinem rationis, extēditur ab uno ad aliud. leg. Non possunt, ff. de il. & cap. Dudum, de elect.

Ad tertium respōdetur eodem protus modo quoad primum, prohibeti reuelari peccata in relatione ad peccatorem: secus absolute & sine tali ordine.

Ad vltimum dicimus, quod peccatum est materia sacramenti, prout includit ordinem ad confidentem & volentem absolui: & ut sic verum est non posse manifestari: sed illud peccatum quod fuit confessum, si sumatur non prout habet ordinem ad confidentem, sed simpliciter & per se, nō cadit sub sigillo, & potest iusta de causa, & ad bonum finem reuelari.

Ex his infero, quod etsi loquēs publicē, vel priuatim de peccatis quę in cōfessione audiuit cū prēdicta cautella, nō sit cōfessionis reuelator, id tamen est magnopere ab omnibus cōfessoribus fugiendū, & maxime cum loquuntur in eodē met loco in quo degunt illi, qui talia crimina patratunt, ad quorum aures si id perueniat, non possunt non magno rubore affici, & facile de confessore suspicari, quod non sit fidus secreti custos.

Infero etiam cautū debere esse confessorem, in petendo consilio

Sf de

RESP. CAS. CONSCIENT.

de peccatis ei confessis: vt tanta prudentia vtratur, vt ille à quo consilium postulat, in notitiam peccantis non deueniat: alias reuelator erit confessionis: quo facilegio damnandi illi sunt, qui transiente aliquo perito Theologo, vel Canonista per ecclesiam, eleuantur à sede in qua confessione audiunt, & ibi relicto pœnitente genuflexo, quem ille peritus intuetur, petunt consilium, & eo dato reuertuntur statim, & pœnitentem absoluunt. Clare enim per hoc dighoscitur, peccatum illud fuisse ab eo pœnitente commissum: & ideo tutius erit, quod confessor petat à pœnitente licentiam nominandi personam, quando ex eo neque scandalum, neque aliquid nociuū oriatur: quam licentiam si penitentes non dederit, vel etiam si det, oritur tamē potest scandalū, vel aliquod damnū, tunc expectata temporis alicui⁹ oportunitate, cū summa prudētia & cautella, petat postea cōsilium, ita tamen vt nec verbis, nec signo dignosci possit quis fuerit author sceleris, Sylvest. confessio 3.q. 5. Nauar. com. in cap. Sacerdos, de pœnit. dist. 6.n. 57. & 82.

Infero deinde doctorē, seu aliū quem confessor consulit, si ex aliqua circumstantia venit in cognitionem personę, teneri ad sigillum seruandum, non quidem tam aeterno vinculo vt pœnas canonis, si cut confessor incurrit; sed veluti

interpres; adeo quod sigillum frāgens peccat mortifere, & sacrilegium committit, morique potius tenetur quam illud pandere. Tum quia res semper transit cū suo one-re. cap. Ex litteris, de pignoribus, & cap. Pastoralis, de Decimis, leg. 2. & 3. Cod. quibus cauf. pign. tacit. contrah. Tū quia cōsultor, et si non sit persona necessaria ad confessio-nis sacramentum, est tamen utlis. Tum quia sicut illud peccatum, vt sub sacramento dictum, obligat ad vitam profundendam pro eius si-gillo, non quidem absolute & ratione sui, sed ratione iniuriæ, quæ exinde resultat sacramento; ita cū ad aliū vt sic cōfessum defertur, cū simili obligatione transit: adeo vt neque etiā is, qui à casu confitentē audiuit, & multo minus qui à proposito, neque Prælatus à quo subditus autoritatē absoluendi ab aliquo casu reseruato petijt: nec iudex aliquis ecclesiasticus, aut se-cularis possit ob famam seu indicium, quod à peccato in confes-sione auditio oritur, quidpiam age-re vel inquire-re, vt probat D. Thomas, cum alijs in 4. senten. distinc. 21. quest. 3. art. 1. & 2. Nauar. in man. cap. 8. num. 7.

Infero tandem quod et si nullus teneatur in qua cūque extrema sit necessitate, confiteri nō sacerdoti, qui non habet claves cognoscēdi, & remittendi peccata, & ideo cū non possit absoluere, frustra illi fit

CASVS DECIMVS

Sextus.

fit confessio: ad consilium tamen petendum, vel ratione humilitatis, aut maioris ruboris, si quandoque id fiat, ut fieri permittitur a Diuo Patre Augustino, in capit. Quem pœnitent. de pœnitent. dist. r. & in capit. Qui vult. distinet. 6. Quamuis talis secularis confessio nem audiens, non tam arcto sigilli seruandi teneatur vinculo, ac teneretur sacerdos, cum illa non fuerit confessio sacramentalis, neque quid ad absolutionem ordinatum: peccat tamen semper mortaliter, ea sic audita reuelans; ob quamcumque causam, etiam publicæ utilitatis reuelet, atque ideo mori potius debet, quam aliquid propalare etiam iudice, sub quibusvis censuris iubente: Quia ut aliquid confessionis sacramentalis participat, ex parte saltem & intentione penitentis se accusantis, ita aliquid illius secreti participat, quod ipsu asserendum est de interprete ac internuacio: et si ille, frangens sigillum non adeo graue scelus committat ac interpres, quilibet pena canonis, ut sacerdos non incurrat, sacrilegium tamen patrat: quia cum illud sit verum sacramentum, violator fit rei sacræ: sicut autem de confessione per internuncium;

ut superius cum de ipsa confessione ageremus, ex-

plicatum relin-

quitur.

(??)

Religiosus ex ordine Mendicantium, virtute cuiusdam bullæ accepta, que confraternitati secularium erat concessa, & facultatem dabant quibusvis confratribus etiam Religiosis, eligendi unum ex approbatis ad libitum Confessorem, & absoluendi toties, quoties ei opus esset a casibus etiam sedi Apostolice reservatis, præterquam contentis in bullæ cene Domini, confessus est extra ordinem clericos seculari approbat, & a quodam casu suo Provinciali per constitutiones reservato absolutus. Qui confessor ignorauit & errore obsecratus, eundem excommunicationis vinculo innodatum, ob non denunciatam veritatem de quodam furto magni momenti facto absoluit: sed nunc scrupulis angitur, vultque in monasterium ire, & cum Religioso illo secrete loqui: tum de confessione sibi facta, absque suorum Prelatorum licentia, tum de excommunicationis absolutione in præiudicium tertij data.

Queritur, in his quid confessori sit consulendum?

Difficultates duas includit causus presens, & quod spectat ad primū, an Religiōi mendicantes possint vigore aliquarum bullarū eligere confessorem ad libitum,

Sf 2 intra

RESP. CAS. CONSCIENT.

intra vel extra suam religionem, & à casibus in suis constitutionibus reseruatis absolui: variae sunt Doctorum sententiae.

Quidam iuris subtilitates magis, quam regularis obseruantiae veritatem attendentes, existimant has confessiones & absolutiones esse validas: licetque Religiosis etiam mendicantibus, absque superiorum suorum licentia, uti hinc bullis & indultis tam quoad eligendum ad libitum confessorē ex approbatis, quam quoad absoluendū à casibus in suo ordine reseruatis, idque nituntur probare.

Tum quia certum & indubitatum est, Papam de plenitudine potestatis suae, cui omnis iurisdictio tam ordinaria quam delegata quorumcumque Prælatorū subiaceat, posse hoc concedere specialiter, & generaliter, quibusuis Christianis, etiam Religiosis quomodo ipse vellat: & cum de intentione Summi Pontificis constet per verba bullæ: frustra & deceptorie in illis loqueretur de Religiosis mendicantibus, si eis absque Prælatorum licentia; non liceret uti gratijs & indultibus concessis, de eligendo confessore, & absoluendo a casibus.

Tum quia Papa bene instrutus de nimio rigore, quo vtuntur Prælati in subditos, ob quem perseuerant quandoque per multum temporis in peccato reseruato, timen-

tes adire Prælatum, vult per tales bullas misericorditer, & benigne agere, cum sic afflictis, eosque à captiuitatis iugo, ad libertatis spiritum reducere, vtque habeant facile remedium, quoties ut homines, in casus reseruatos inciderint: cum enim nihil in ecclesia Dei arduum magis & difficile videatur, quam horrenda scelera etiam occultissima, confessori aperire, non est mirum quod summus eiusdem ecclesie Pastor, per haec indulta de electione ad libitum confessoris, & de absolutione à reseruatis, & censuris, nitatur aperire omnibus Christi fidelibus, etiam Religiosis, facilem viam accedendi sepius ad confessionem.

Tu quia ad lucrandas intra monasterium indulgentias in dictis bullis contentas, non indigent religiosi Prælatorū facultate, ut docet Nauar. cap. 23. n. 38. post D. Th. 2. 2. q. 104. ar. 5. imo si oua & lacticina temporibus prohibitis comedant, iuxta formam dictarū bullarum, non peccant: igitur neq; peccabunt si absoluantur, & confiteantur secundum tenorem expressum in bullis, cum non videatur maior ratio in uno quam in alio, imo hoc magis sit ad utilitatem animæ ipsius subditi, ac proinde à summo Pastore animalium, videatur magis intentum.

Tum quia Religiosi, de licentia sui Prioris, possunt accipere has bullas,

bullas, & eis vti, quoad omnia in eis contenta, & cōfessiones, & absolutions à reseruatis, & cetera omnia, & cum tali licentia nihil nocent regulari obseruantiae, & cuncta redduntur bona & licita. Quare ergo non magis erunt bona & licita, de licentia & concessione Papæ.

Tum quia etsi per Sextum quartum, Innocentium octauum, Alexandrum sextum, Iulium secundum, Leonem decimum, & alios subsequentes Summos Pontifices declaratum sit, non posse Religiosos mendicantes, vti hisce bullis quoad cōfessiones, & absolutions absque superiorū suorū licentia: ipsi tamē regulares, tam confessores, quam paenitentes, ignorant has Pontificum prohibitiones, vt quæ neque publicantur à Prælatis religiosorum, quod esse necessarium tradit Sotus, lib. 2. de iust. & iure q. 2. art. 4. & Medina in 12. q. 19. art. 4. Neque sunt receptæ in vsu, & ideo non obligant, secundum doctrinā Caietani in sua Summa, tit. Excōmunicatio, post cas. 31. in fine.

Tandem Prælati sciunt subditos accipere has bullas, & vti illis, quoad eligendum confessorem, & absoluendum à casibus: & tacent, neque contradicunt: & ita per tacitum hunc consensum, videatur concedere licentiam, cap. Qui tacet. de reg. iur.

Confirmatur, quia secundum

iura antiqua, quilibet Christianus, cuilibet proprio sacerdoti potuisset confiteri. arg. §. Ecce, 16. quaest. 1. & cap. 25. Concilij Tridentini, de reform. session. 23. Cum ergo per huiusmodi bullas redeatur ad ius antiquum, sunt fauorabiles & ampliandæ, facile enim res quælibet, reuertitur ad suam pristinā & antiquam naturam, cap. Ab exordio: 35. dist. & leg. Si vnuſ, §. Paſtus, ne peteret, ff. de paſtis.

Ex his igitur colligunt isti Doctores, quod cum religiosi sint in bona fide, quoad usum dictarum bullarum, non est illis iniiciendus de nouo scrupulus, quod suæ liberaliæ confessiones, & absolutions à casibus reseruatis, non fuerint, vel non sint validæ.

Hęc tamen opinio quam sit veritati contraria, & regulari obseruantiae, ac morum reformationi opposita, iudicabit facile qui monastici regiminis vel minimam experientiam habet, vnde cōmuniōri & seniori doctorum sententiæ adharentes, existimamus, Religiosos absque suorum superiorum licentia, petita & obtenta expresse quoad hunc effectum, non posse vigore cuiuscumque bulle, que nō sit plenarium iubilæum, eligere ad libitum confessore ex approbatis, vel absolui à casibus in suo ordine reseruatis: & tales confessiones, & absolutions, esse prorsus irritas & reiterandas. Quae est sententia col-

S 3 lectoris

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

ctoris in compendio priuilegio-
rum Fratrum Minorum, & aliorū
mendicantium, verbo Cruciate, &
Fratris Antonij de Corduba ibidē,
& Fratris Hieronymi à Sorbo Or-
dinis Capuccinorum in Italia Ge-
ralis dignissimi, & mei amātissimi,
in compendio eorundem priuile-
giorum, ab ipso composito & im-
presso Neapoli anno 1597. Estque
omnium Doctorum Salmanticē-
siū qui sunt de hoc interrogati, vt
affirmat Cādelabrum aureum, Ab-
solutio. conclusiō. 2.

Rationes quibus hēc veritas ni-
titur, multæ & efficaces sunt, volui
tamen paucas adducere, quarum
prima est; quod Papa non intēdit
per suas bullas dissipare, relaxare,
aut deformare monasticam disci-
plinam, præcipue quoad ea à qui-
bus maxime pendent essentialia
Religionis vota, vt patet in priuile-
gi. Sixti IIII. Innocentij VIII. &
Leonis X. quæ habentur in præfa-
to compendio, verbo Absolutio
ordinaria, nu. 15. 16. 21. & 22. vbi isti
Pontifices hanc ipsam reddunt ra-
tionem ad prohibendum ne Fra-
tres obseruantes similibus bullis
vtantur. Iam autem quod libera
quorumcumque cōfessorum ele-
ctio, & casuum per constitutiones
seu Prælatos reseruatorum absolu-
tio, non solum noceat morum re-
formationi, sed eam dissipet: & re-
ligiosæ votorum obseruantiae con-
traueniat, vt quæ absque obediē-

tia superiorum fiat, incentiu[m] ac
fomentum delinquendi præster;
pronioresque Religiosos faciat ad
peccandum, contra castitatem, &
paupertatem, nec nō aduersus té-
perantiam, & alias virtutes quibus
perfēctio vitæ monasticae contine-
tur & conseruantur; res est omni
dubio carens, & hoc aperte testan-
tur Sixtus IIII. Innocentius VIII. &
Leo X. in suis priuilegijs, quibus
expresse declarant, per hasce bullas
ac confitendi & absoluendi liber-
tates, religionem dissolui occasio-
naliter, & earum prætextu religio-
sos in multa illicita prolabi, ideo
illas reuocāt, prohibentque ne vti
eis possint, sine Prælatorum suorū
licentia: vt inferius latius explica-
bimus.

Confirmatur, quia casuum re-
seruationem in religionibus, esse
rem nō solum proficuum, sed valde
necessariam, cōstat apertissime
ex vsu in omnibus religionibus re-
cepto, qui suis constitutionibus il-
los reseruant, & ex decreto Conc.
Trid. less. 14. de sacramento pœni-
tentiarū cap. 7. vbi hanc casum gra-
uiorum reseruationem, ad Christiani
populi disciplinam, magnopere pertinere affirmat. Ad quid
igitur illa esset, vel quem fructum
Prælati reseruantes sibi casus as-
querentur, vel quomodo præcaue-
re poterunt ne grauiora hæc deli-
cta committantur, quæve consti-
tutionum obseruantia, quoad cō-
fessiones

fessiones & absolutiones in religionibus erit, si liberum Religioso cuicunque sit accipere bullas, & eis ad beneplacitum suum vti, ac extra ordinem confiteri, & à quibusuis reseruatis absolui? & ideo non est credendum in tantum religiosæ obseruantæ nocumentū, velle Summum Pontificē eas concedere: sed vel esse quoad tales libertates Religiosis concessas, subreptitas, vel intelligēdas, vt id fiat de expressa superiorum licētia.arg. le.2. §. Si quis à principe, ff. ne quid in loco publico fiat. & cap. Super eo.de offic. delegat.

Adde quod clausula generalis debet limitari & interpretari secundum id quod per aliam specialem est expressum, iuxta glos. recept. in leg. de pretio, ff. de pub. in rē auct. siue lex limitans clausulam seu legem generalem præcedat eam, siue lequatur leg. Sed & posteriores. ff. de leg. & glos. in leg. Secundum ff. qui latis. cog. iuncta glos. authent. offeratur, cap. de litis contest. neq; debet extendi ad ea, quæ quis non esset verisimiliter concessurus in particulari, si ei omnino de causa & de alijs inconuenientibus inde sequentibus constaret, maxime in materia odiosa, quæ militat contra ius commune, cap. Quæ à iure, & cap. Quæ in generali, de reg. iur. lib. 6. & cap. In his. de priuileg. & leg. Si quādo, Cod. de inoffic. testa. Panor. in cap. Certificari, col. 3. de

sepult. & Decius in cap. 1. col. 5. de rescriptis. sed quod Religiosi possint vigore dictarum bullarū, eligere ex approbatis cōfessorē quæcumque & quod ab eo valeant à quibusuis reseruatis casib⁹ absoluī; est clausula quæ antea & postā varijs Pontificibus declaratur, id non aliter quam cum expressa Prælatorum licentia fieri posse: vt declarauit Sixtus III. Innocent. VIII. Alexāder VI. Iulius II. Leo X. Pius III. Pius V. & Gregorius XIII. & habetur in compendio Priuilegiorum Fratrum Minorum, & aliorū mendicantium, verbo Absolutio, quoad Fratres, & verbo Crucifera.

Præterea, licet in prefatis bullis, concedatur accipientibus eas, vt possint eligere quemcumque cōfessorem, à quo valeant absolui ab omnibus etiam reseruatis Papæ: & qui concedit maius, videatur concedere minus, hoc tamen nō sufficit ad comprehendendum casus in cōstitutionibus reseruatis soli Prælato, arg. cap. Cum nos. de his quæ fūrū à mai. parte cap. & de constit. cap. 1. lib. 6. & glos. in cap. Cum nō debeat, de elec̄t. lib. 6. & in clem. Dudū, §. penul. de sepult. & notat Ludouicus Rod. in suis nota. vbi probat quod conuentio & paetū iuratū, non tollatur per clausulam generalem, (non obstantibus quibuscumque paetis) ac ideo quamvis per dictas bullas possit religiosi absoluī forte à casib⁹ sedi Apo-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

stolicæ reseruatis, non tamen ab ijs quæ in ordinis cōstitutionibus includuntur: quia in ipsis exorbitantibus, & prohibitis, non sit extēsio de uno casu ad alium, etiā per majoritatem rationis, cap. Trāslationem, de offic. deleg.

Alia ratio est, quia multo magis religato & reformato statui regulatiū obstat, quod hi extra ordinē pro libito quibusuis approbatis cōfiteantur, & à casibus in suis cōstitutionibus soli Prælato reseruatis, quoties sibi placuerit absoluātur, quā quod ad lucrādas indulgētias à monasterio exeāt: hoc enim cōtrariatur solū obediētiae voto, & regulari clausurę. Illud vero nō solum obedientiæ & clausuræ, ac iurisdictioni quam Prælati habent in subditos, quia possunt ad exterios cōfessores ire: sed etiā castitati, cui nō seruādē patēs est hęc via & paupertati, cū necesse sit religiosos habere pecunias inscijs & inuitis Prælati, pro dictis bullis accipiendis, vt manifestū est. Sed indulgentias non possunt religiosi, abq; licentia Prælatorū lucrari, quia propter indulgētias nō debet dissolui regularis obseruantia, cū magis religiosi mereantur religionem suam seruando, quam indulgentias exquiriendo, vt ait D. Thomas 3.p. quæst. 27.art. 2. ad 1. ergo neque ad libitū cōfiteri, & absoluī à reseruatis, ob quæ multo radicitus regularis obseruantia euellitur, & dissipatur.

Deinde Papa eti concedat in dictis bullis libertatem confitendi & absoluendi, non tamē cogi, aut præcipit vt bullæ illæ accipiāntur, sed id relinquit in cuiuslibet arbitrio, & volūtate, sed religiosi quo ad regulam & constitutiones voluntates suas, Prælatorum voluntati religarunt, & subiecerunt; ita vt quoad ea quæ ad regularem obseruantiam spectant, neque habeant velle, neque nolle capit. Nullus, capit. Quorundam, de elec. libr. sexto, & cap. Non dicitatis. 12. quæstion. 1. tradit vterque Thomas 2.2. q. 88. ar. 8. qui affirmat Religiosum subijci superiori, non solum quoad omnia contenta in regula, sed etiam quoad non contenta, si quæ tamen sunt, vel esse possunt opportuna regulae obseruandæ. Accipere vero has bullas quoad effectū libertatis eligēdi cōfessorem, & absoluēdi à reseruatis, clarū est repugnare nō solū obediētiae, castitati, & paupertati, cōtentis in ipsa regula, sed etiā tēperantiae, mortificationi, morū reformatiōni, & pluribus alijs virtutibus ad regularē obseruantia necessarijs, ergo quoad accipiēdū prefatas bullas, nō sunt proprij iuris, nec omnino liberi, sed voluntati Prælatorū subiecti, vt sine eorum licentia expressa, & legitima, accipere eas, vel pecunias pro eis dare, aut confraternitati alicui se addiscere nō valeant; secundum doctrinam Innocentij

nocentij in cap. Olim, de Priuileg. & Nauarri in comment. 2. de Regular. super cap. Non dicatis n. 30.

His adiunge, alienum, esse à Summi Pontificis mente, velle proprietatis peccatum fouere. Iam autem acceptio harum bullarum, & pecuniae ad eas habendas datae, inscijs Prælatis, est peccatum proprietatis, ut colligitur; tum ex cap. Non dicatis, 12. quæst. 2. vbi inter graue proprietatis peccatum, numeratur accipere, vel dare literas, sine licentia Prælati, ea ratione quia expendit papyrum monasterij, dando literas, & appropiat papyrus literarum ad se scriptarum recipiendo illas occultas. Tū per illa verba contenta in Regula D. Patris nostri Augustini cap. 9. si quis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur. Et ne mo negare potest has bullas, & pæcunias pro eis datas, rem aliquam esse, & non paruam, nec minimi momenti, sed maximi: vt per quam acquiritur exemptio à iurisdictione Prælatorum, & facultas libera eundi ad quoscumque approbatos confessores, & absoluendi à casibus omnibus.

Tandem, Papæ mens attendenda magis est, quam bullarum verba, cap. Marchion. 1. quæst. 1. & cap. fin. de reg. iur. lib. 6. & leg. Cum Pater. §. Dulcissimis. ff. de l. 2. idque omnino est habendum pro lege, quod legislator interro-

gatus cum eam faciebat, respondisset, iuxta glos. sing. in leg. Tale pactum. §. fin. ff. de pæct. sed constat apertissime de mœte Summorum Pontificum esse, vt præfatae bullæ omnes, non valcāt, nec suffragentur Religiosis, quoad eligendos confessores, vel absoluendum à reseruatis, nisi habita superiorum suorum expressa licentia, id quod constat.

Tum quia Clemens III. inhibuit vniuersis fratribus Ordinis Minorū, ne aliquis eorū nisi necessitatibus urgente articulo, alijs quam Prælatis suis, peccata sua confiteri præsumant, vel alijs eiusdem ordinis sacerdotibus, nisi fecundum regulam, & ipsius ordinis instituta, Quod idem ipse concessit Carmelitis, & fratribus Prædicatoribus, & per cōmunicationem alijs, & habetur in mari magno fol. 58. & 143. concess. 334. & 475. & 563.

Tum quia Sixtus III. mandauit quod fratres minores non possint absolui à casibus reseruatis Ministris, nisi de licentia Generalis, aut eorundem ministrorum, seu Vicariorum Prouincialium, non obstantibus literis eiusdem Sixti sub quacumque verborum forma, eidem fratribus concessis, ceterisq; contrarijs quibuscumque in mari magno fol. 50. concess. 55. in compendio, verbo Absolutio ordinaria quoad fratres. num. 15.

Tum quia Innocētius VIII. declarauit,

R E S P . C A S . C O N S C I E N T .

clarauit fratres minores non posse nec debere eligere cōfessores, nec à casibus reseruatis absolui, vigore Bullæ Cruciatæ, quam ipse dederat in Hispania, nisi de cōfensu & beneplacito suorum Prælatorū, Provincialium seu Generaliū, & quod quæcumque absolutio alia quoad fratres irrita sit & inanis fol. 56. cō-cell. 59. in compendio vbi supra numer. 16.

Tum quia Leo X. prohibuit & declarauit, quod nullus fratum Minorum regularium obseruantiae, possit accipere Bullas Cruciatæ seu alias indulgētias generales cōcessas, aut concedendas, vt possit vti gratijs ibi contentis, vtpote cōtra regularia ordinis instituta confiteri quibuscumque sacerdotibus & absolui à casibus reseruatis, & in diebus ieiuniorum manducare laetitia, & facere alia, quæ non decent Religiosos, tam altæ & strictæ professionis, nisi solum ob aliquā necessitatē particularem, pro qua prædictæ obseruantiae dispensatio pro tunc esset solum Pontificibus concessa. Et tunc examinata prius huiusmodi necessitate à Generali, vel prouincialibus, aut custodibus ac de eorum expressa licentia, & in scriptis habita, non obstantibus bullis, & clausulis quibuscumque generalibus, vel speciabus, etiam quod in illis libera facultas subditis eas accipiendi tribueretur. fol. 60. conce. 178. in cōp. vbi supra nū. 22.

Et infra prohibet hoc ipsum sub excommunicationis latæ sententiæ pena concessi. 301.

Idem Leo X. prohibuit Eremitis nostri ordinis sancti Augustini, quod etiam virtute quarumcumque bullarum, nullus frater ipsius ordinis, posset absolui à censuris, seu pænis incursis, & à reseruatis casibus, nisi per suos Prælatos, aut nisi secundum statuta & consuetudinem sui ordinis, & non per alios quoscumque nec extra ordinem, sine licentia magistri Generalis, vel Provincialis. Alias irritum & inane esse, si fecus fiat, in supplemento fol. 124.

Id ipsum prohibuit eisdem Augustiniensibus Innocentius VIII. Ne quo ad confessiones & absolutiones à casibus vti possent absque Superiorum consensu, confessionalibus impetratis, aut impetrandi. Ita in compendio. verbo Absolutio quo ad fratres. n. 36.

Tum quia Pius III. in bullis cruciatæ & aliquibus alijs suo tempore publicatis concedebat mendicatibus Religiosis, vt absq; suorū Prælatorum licentia, possent eas accipere. Et tamē Pius V. eius successor in bullis à se datis, hac libertatis clausulam abstulit : idemque fecit Gregorius XIII. & alij omnes usque ad D.N. Clemētē VIII. quod est maximum argumētū eos nonnolle regulares vti posse hisce bullis, absque superiorum expressa licentia.

Vnde

Vnde Pius V. viuæ vocis oraculo declarauit Religiosos mendicantes minimè posse absque suorum Prelatorum licentia, huiusmodi bullis gaudere quantum ad indulatum eligendi sibi confessorem, & à casibus reseruacis absoluendi: & hoc in anno 1571. vt refert Passrellus in compilatione priuileg. s. Francisci de Paula, fol. 127.

Et Gregorius XIII. viuæ vocis oraculo Præposito generali societatis Iesu declarauit mentis suæ nō esse, nec fuisse, per hasce bullas sūb quibuscūque clausulis, tenoribus & derrogationibus quibusuis locis & perlonis factis, aut faciendis derogare velle indultis & constitutionibus ordinis, super eisdem confessarijs editis: Ita refertur in compendio societatis Iesu, verbo Absolutio §. II. & in compendio priuileg. F.S. Hier. Hispan. collecto à Patre Garsia. fol. 41.

His autem omnibus, quæ ad regularem obseruantiam conseruādam spectant, et si concessa & declarata sint vni ordini Mendicantium, gaudent & participant omnes alij ordines mendicantes, eodem prorsus modo, ac sūb eadem forma & tenore, ac si cuilibet speciatim & nominatim esset concessum, ut videre est manifeste in multis bullis, quæ habētur in compendio priuilegiorum verbo communicatio priuilegiorum.

Vltimo ad omnem dubitatio-

nem tollendam, fuit à Reuerendissimo Episcopo Caietæ nomine Alfonso Hispano, à sacra Cardinaliū congregatiōne, quæ instituta est, ad dubia in decretis sacri Concilij Tridentini ortia dissoluenda, & eadem ipsa decreta interpretanda postulatum nuper, An per bullas ordinarias, in quibus solet dari facultas absoluendi à casibus etiam sedi Apostolicæ reseruatis, cōprehendantur casus, quos vel Episcopus in sua diæcti, vel prælatus in sua religione suis subditis reseruauit. Fuit responsum quod non, nisi de eis fieret specialis mētio, & nisi tantum ratione iubilei plenisimi. Ita habetur in compendio priuilegiorum Frattum Minorum & aliorum mendicantium reformatn per Reuerendissimum P. fratrem Hieronymum à Sorbo nūc in Italia generalem meritissimum ordinis Capuccinorū, impresso Neapoliano 1595. in verbo casus reseruati. fol. 150.

Et Reuerendissimo Archiepiscopo Valentiae Domino Ioanni de Ribera, & Patriarche Antiocheno petenti ab eadem sacra congregatiōne, An virtute bulle cruciati, possint moniales sūq; iurisdictioni subiecte eligere sibi ex approbatis quoscumque confessores? Responsum fuit, non posse Moniales vigore facultatis in eadem bulla concessi, alios confessarios sibi eligere prēter eos qui ad audiendas ipsarū Mo-

RESP. CAS. CONSCIENC.

Monalium confessiones, ab ordinario approbati & deputati fuerint. Et hanc responcionem vidisse & legisse testatur quidam nouus expolitor bullæ cruciatae dubio. 8. num. 24. in fine. Et refertur in dicto compendio Neapoli impresso fol. 25.

Exstat tandem breue nunc re-cens S. Dominum N. Clementis VIII. emanatum anno 1593. mēle Maij cū ego essem Romæ, in quo post visos & consideratos vna cū congregatione Reuerendissimorū Prælulum qui ab eodem sunt instituti pro vniuersali Ecclesiastica reformatione, casus omnes qui in Religione qualibet erant per regulam, aut cōstitutiones seu consuetudinem reseruati, quos à generalibus seu procuratoribus ordinum fecit sibi in scedula præsentari. hos solū infra scriptos cunctis regularibus reseruatos fore, esse, & haberi & non alios præscribit videlicet.

1. Veneficia, incantationes, sortilegia.
2. Apostasia à Religione siue ab habitu dimissio seu retento, quando eo peruenierit ut extra septa Monasterij, seu conuentus fiat egredio.
3. Nocturna ac furtina é Monasterio seu Conventu egredio, etiam animo non apostatandi facta.
4. Proprietas contra votum pauperatis qua sit peccatum mortale.

5. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.
6. Occisio aut vulneratio, seu grauis percussio cuiuscumque persona.
7. Maliciosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio literarum, à superioribus ad inferiores, & cōtra.
8. Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.
9. Procuratio, auxilium, seu consiliū ad abortum faciendum, post animatum factum etiā effectu non sequito.
10. Falsificatio manus, aut signi officialium Monasterij, aut conuentus.
11. Furtum de rebus Monasterij seu conuentus in ea quantitate, que sit peccatum mortale.

Hoc fuit à Pontifice declaratum, esse etiam intelligendum de rebus particularibus alicui fratri ad vsū concessis.

Si aliud præterea peccatum grave pro Religionis consuetuatione, aut pro conscientia puritate reseruandum videbitur: id non aliter fiat quam generalis capituli in toto ordine, aut Provincialis in Provincia, matura discussione & consilio hæc in bulla.

Absoluendi autem facultatem à supradictis casibus ad illos tantum Prælatos pertinere declarauit, ad quos prius, ante huius sui decreti publicationem spectabat: Non obstantibus quibuscumque in contrarium.

Cum

Cum ergo si casus vnde decim snt
á Papa nunc determinati: cū clau-
fula, vt nullus ab illis absoluat, ni-
si Prælati quibus id erat in alijs ca-
sibus cuique religioni' commissu;
fatendum necessario est, breue il-
lud quoad præfatos casus absolu-
nendos, non comprehendit in bul-
lis, quæ passim archiconfraterni-
tatis concedi solent: vel in alijs
quæ non sunt iubilæum plenariū:
ad quid enim tanta cum diligentia
& maturitate eos reseruaret? ad
quid breue per modum legis &
firmi decreti edidisset & statuisset?
cur solis Prælati quibus id de iure
competebat absolutionem com-
mitteret? Quem fructum in Reli-
gionibus pareret hæc reseruatio,
si liberum foret cuilibet subditu,
in scio Prælato' accipere quas vellet
archicofraternitatis secularis bul-
lis, vel etiam cruciatam seu alias
ad eligendum pro suo beneplaci-
to etiam extra religionem confes-
sorem à quo ab omnibus his casi-
bus quoties incideret? absoluere-
tur: quæ omnia cum sint dictu ab-
surdissima nequaquam sunt asse-
renda, neque vt vero similia cre-
denda. cap. Quia non est verisimi-
le cum similibus. de presump.

Aduertendum hic diligenter est,
quod cum dicimus posse Religio-
nos concessa à superioribus licen-
tia vt hiſce bullis seu confessiona-
libus, tam quoad eligendum con-
fessorem, quam quoad absolu-

dum à reseruatis: hoc non esse in-
telligendum absolute & generali-
ter & pro libito cuiusq; superioris.
Sed in particulari, hoc est vt peta-
tur & detur licetia nō solu pro acci-
piēda bulla generatim & cōfuse sed
in particulari & distincte pro acci-
piēda, & vređa facultate cōtēta in
ea, de eligēo ad libitū cōfessore, &
absoluēdo à reseruatis. Et hoc cō-
cedi debet examinata causā seu ne-
cessitate, & in edificationē religio-
nis, non in dissolutionem, vt notat
Cordub. in annotationibus suis
in cōpēdiū priuilegiō verb. Cru-
ciata §. penult. & vltra hęc requiri
quod sit in scriptis vt definitur in
bulla Leonis X. superius recitata.

Nec obstat argumēta que ad par-
te cōtrariā fuerūt adducta. Ad pri-
mū fatemur, summū Pōtificē abso-
luta sua potestate id posse Religio-
nis cōcedere, iustis & vrgentissimis
occurrētibus causis, vt solet cōce-
dere in iubileis plenarijs: sed nega-
mus id cōmuniter, & de potentia
sua ordinaria, qua se subijcit suis
iustis legibus & ordinationibus id
facere: quia cū religiosorū cōstitu-
tiones, & Apostolica decreta, mo-
naстicā disciplinā cōseruātia, nō in-
tēdat abrogare & euertere, sed sta-
bilire & cōfirmare: ideo cū in bul-
lis aliquib⁹ cōcedit, vt religiosi etiā
mēdicātes eis vtātūr, & cōfessores
ad libitum eligant, & à casibus re-
seruatis absoluantur: hoc intelli-
gi vult, salua regulari disciplina,

RESP. CAS. CONSCIENCE.

vt fiat cum expressa Prælatorum licetia, mature & iustis, de causis data, & nō aliter nec alio modo, sicut à multis Pótificibus iam est declaratum & ideo non frustra aut deceptorie loquitur in p̄fatis bullis de Religiosis mendicantibus. Sed ipsimē subditi se decipiunt, & libertatis desiderio in animarū suarum ruinam, verbis illis de eligen- do confessore, & absoluendo a reseruatis contra veram iuris interpretationem, & declaratam Pon- tificum intentionem vti volunt.

Ad secundum concedimus Prælatos male facere, vtentes nimio rigore & austernitate in casibus cōcedendis: sicut etiam imprudēter agunt, cum passim & leuiter suam autoritatem ad eos absoluendos vniuersique tribuunt: & ideo sunt constitutiones & ordinationes in qualibet religione de hac re iuste & prudenter disponentes; secundum quas Prælati committunt suam autoritatem, prout regularis disciplinæ obseruantia, & monarum reformatio exigit, ocludētes pro viribus omnem occasionem ruinæ ijs, qui sunt vitijs dediti, sine eorum infamia, & inuigilantes paterno affectu subditorum saluti, effrænibus restringentes lora. Et dato quod vnuus aut alter prælatus in discretō quandoque zelo moueat, ad denegandam suam au- thoritatem in absolutione casuū reseruatorum: ea non est sufficiē-

ratio, quæ mouere debeat summū Pastorem, ad concedendum vniuersis religiosis omnium ordinū etiam mendicantū, vt inscijs Prælatis & eis inuitis, nullo habito ob- edientiæ respectu, accipiāt huiusmodi bullas, & illis vrantur, man- neantque in tota vita liberi à pe- tenda vñquam authoritate Præla- torum quoad eligendum confes- forem, & absoluendum à casibus reseruatis. Quia maius damnum per hoc vniuersæ religioni infertur quam sit illud quod ex rigoroso vnius Prælati zelo nasci potest; vt satis patet.

Ad tertium, dicimus quod in- dulgentiæ quæ visitando altaria, vel aliquid aliud piū in bulla p̄ceptum faciendo, intra monaste- rium lucrantur, & comeditio ouo- rum, ac lacticiniiorum ex aliquali causa vt quando desunt alij cibi, vel comeditus cum aliquibus do- minis apponentibus talia, nō ver- git in dissolutionem morum, & regularis obseruantiae relaxacionē, & ideo vtentes bullis quoad hæc, absque Prælatorum licentia, dato quod peccent, valida tamen est gratia: secus autem quoad indul- gentias extra monasteria, & co- mestitionem ouoru, ac lacticiniorū passim & indifferenter ad libitum in refectorio, contra constitutio- nes, & Prælatorum p̄cepta. Sed quicquid adhuc de istis indulgen- tijs, & cibarijs videatur, dispar ad- modum

modum est ratio, quoad liberam confessorum electionem, & licetiosam à referuatis absolutionem: constat enim ex hoc, disciplinam regularē dissolui, subditos sine frāno obedientiae vivere: laxatas illis esse habendas ad omnia vitiōrum genera parranda. Et ideo quoad hæc intentionem Summorū Pontificum esse in iure sèpius declarata nō valere præfatas bullas, absque expressa Prælatorum licentia, vt supra est ostensum.

Ad quartum respōdemus, magis argumentum facere ad oppositum, quam ad propositum: vt enim Prælatus si licentiam concedat accipiendo huiusmodi bullas, ad hunc effectum confitendi, & absoluendi ad libitum, passim, imprudenter nulla perpenīsa causa in notabile damnum spirituale subditi facti ex hoc magis dissoluti, & in virtutis proclivis, non solum peccaret, sed talis licentia esset inualida & nulla. Ita Summus Pontifex, cum non possit scire omnium religiosorum conditiones, nec iustas cuiusque causas quibus indigeat ad libitum confiteri & dissolui, cūque optime intelligat hanc libertatem posse esse multis nocuam, & mortali reformationi aduersam, ac regulari obseruantiae maxime contrariam, non est credendum velle rem tanti pōderis relinquere in mero arbitrio & beneplacito subditorum; sed relinquit id pru-

dentiæ & conscientiæ Prælatorū, vt ipsi qui norunt subditorum naturas & discernere facile possunt an iustis & vrgentibus causis moveantur ad confitendum cū quolibet confessore & absoluendum à referuatis, & an id redūdere possit in aliquod vitæ regularis detrimentum: hanc licentiam consideratis considerandis largiantur.

Ad quintū dicimus, quod hæc ignorantia nō suffragatur confessoribus neque subditis: cū sit magis affectata, quam probabilis. Cū enim satis sciant rem istam de vsu bullarum, quoad eligendum confessores, & absoluendum à casibus esse dubiam, & non deesse viros multos in religionibus timentes Deum, qui istum abusum reprehendunt, neque vnquam persuaderi potuerunt ad similes bullas acceptandas: tenebantur in re dubia veritatem diligēter inquirere, vel saltem tutiorem partem sequi.

Fateor nō excusari à culpa Prælatorum, qui in notificandis his Pontifici prohibitionibus, seu declarationibus, negligentes sunt: istae tamen leges prohibentes ne religiosi absque superiotum licentij vtrantur similibus bullis & confessionarijs, cum non sint vnius vel alterius Papæ, sed fere omnium usque ad præsentem S.D.N. Clemētem VIII. cumque in varijs compendijs priuilegiorum omnium ordinum impressæ habeantur, & huius-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

huiusmodi priuilegia in quolibet
fere conuentu sint, & legi à quo-
cumque religioso facile valeant,
non video quomodo non possint
dici sufficienter publicata.

Vltra quod non defuerunt, nec
defunt Prælati, qui et si non legant
sepè hæc priuilegia reuocatoria,
seu declaratoria suis subditis, non
cessant tamen priuatim & publice
conqueri, quod eisdem inscijs, vi-
gore quarundam bullarum absolu-
uantur subditi, à casibus reseruatis.

Imò etiam dato, quod præten-
dere possent hæc in re subditi igno-
rantiam inuincibilē, quæ illos ex-
cusaret à culpa vtēdi similibus bul-
lis & confessionarijs, non tamen
esset ideo cōfessio & absolutio va-
lida, sed oporteret cōfessiones re-
iterare, & licentiam absoluendi à
reseruatis de nouo a Prælato pete-
re. Ratio est, quia lex irritans &
reuocans constituidines & leges
antiquas & priuilegia, si quis post
sufficientem promulgationem v-
tatur ex ignorantia inuincibili ta-
libus consuetudinibus & priuile-
gijs, non peccat, sed effectus, non
sequitur. Quemadmodum si quis
ex ignorantia inuincibili decreti
Concilij Tridentini de non confi-
tendo nisi cum approbatis, lessi. 23.
cap. 15. de reform. confiteretur sim-
pli sacerdoti non approbato, ex-
cusareretur nunc a culpa, sed con-
fessio inuálida esset & reiteranda,
vt late probat Fr. Bartholomæus

Medina in 1. 2. q. 90. art. 4. conclus.
3. in fine Nauar. in Man. cap. 23. nu.
44. Cuius ea est ratio, quia virtus
obligandi ab ipsa lege dependet,
non a notitia subditi, & ideo si est
sufficiēter proposita, obligat om-
nes, licet unus aut alter eam igno-
ret: hæc enim ignorantia, si est in-
uincibilis quoisque durat, excu-
sat a culpa, sed non tollit vim quā
lex ex sui natura habet: & ideo po-
stea quam scitur ab isto ignorantie,
hæc sua scientia nō dat obligatio-
nem legi, sed tollit impedimentū,
quo iste excusabatur: & sicut igno-
rās inuincibiliter es inuicta, scito
dño esse restituēdas, si nō restitue-
ret excusaretur a culpa, sed nō a re-
stitutione: & qui duceret in vxore
consanguineam, seu affinem in
gradu prohibito ex ignorantia in-
uincibili, excusaretur hac durante
a culpa, sed non propterea matri-
monium esset validum. Imò quā
primum constaret sibi de tali im-
pedimento, obtinenda esset a Sū-
mo Pótifice dispensatio, & matri-
monium de nouo cōtrahendum:
& interim possent habitare sicut
frater & soror in eadem domo: sed
non sicut maritus & vxor in eodē
thoro: vt omnes Doctores faten-
tur: ita in nostro proposito, ea e-
nīm in quibus eadem ratio militat
codem iure sunt censenda leg. Ill-
lud. ff. ad leg. Aquiliam. cap. 1. de
trans. Prælat.

Ad sextum respōdemus primo
quod

quod cum hic requiratur consensus expressus & in scriptis, ut constat ex bulla Leonis X. non sufficit tacitus, arg. cap. Cum pro paruulis. de consecrat. distinct. 4. & cap. Plaetique, 2. quæst. 7. leg. Filius. ff. de procuratore. §. Inuitus. & leg. Qui vas. ff. de furto. §. Vitare. Secundo in his quæ vergunt in præiudicium constitutionum ordinis, & regularis obseruantia, tacere, arguit in Prælati culpam, sed non consensem, cap. Nihil, de prescript. & cap. super eo. de cognat. spirit. & cap. Si fortè. 65. dist. Tertio dicimus quod pauci admodum sunt Prælati, qui licet verbo non contradicant, signo tamen & opere non satis contradicant, legendis saepius subditis constitutiones, in quibus reseruati casus continentur, in diebus vniuersalis communionis solitæ fieri singulis mensibus, concedendo suam authoritatem confessoribus ad eos absoluendos, & nolentes ut passim de illis omnes confessores absoluant: & ideo si tacent verbo, ex aliqua causa, non ideo consentiunt. cap. Muliari, de iure iurando, glos. in cap. Qui tacet, de reg. iur. in 6.

Ad confirmationem negamus ius antiquum concessisse vñquam religiosis ea quæ sunt contra regularē obseruantia, ut est libertas confiteendi extra ordinem, & absoluendi quoties placuerit a reseruatis, imo cum multæ prohibitions sint expressæ

in iure quoad hæc duo, factæ per varios Papas, vt supra est ostēsum, non debemus ab his recedere per nouas bullas seu cōfessionalia, quæ nullā de dictis prohibitionibus faciūt mentionē; quæque in hac parte magis argui possunt de subrepitione: quā de veritate. arg. cap. Cū nos, de his quæ fiunt à maior. part. & c. i. li. 6. de const. Sylu. verb. Privilegium, q. 10. §. secundo.

Ex his colligitur quam falsa sit illa illatio, quæ dicit, relinquentes esse religiosos in hac sua bona fide, de accipiendo & vtendo præfatis bullis seu cōfessionalibus, nec esse illis ingerendum scrupulum quoad confessioneshucusque factas, aut deinceps faciendas. Imo totum sequitur oppositum, admonendos à viris doctis esse, ne in tali errore persistant, sed propriæ conscientiæ consulant, & confessiones vigore dictarum bullarum absque Prælati expressa licentia hucusque factas, reficiant & reintegrent: Cum per decreta tot Summorum Pontificum sint irritæ & nullæ; vt ex iam explicatis constat: nec ignorantia subditorum, quæ non est inuincibilis, sed crassa, facit in eis bonam fidem, per ea quæ notant Doctores, 1. quæst. 4. §. Notandum, & cap. Ignorantia, de reg. iur. lib. 6.

Pro hac nostra opinione vide Ledesim. 2. p. q. 29. art. 2. & candelabrum aureum, verbo Absolutio.

Tt

concl.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

concl. 5. vbi citat multos, & grauiſſimos Doctores idem sentientes.

Aduentdū quod idē Clemēs VIII. per speciale breue datū Romæ apud S. Petrum, die 23. Nouēb. 1599. Pontificatus anno 8. decreuit quod nec bulla Cruciate, nec quæuis alia proficiat fratribus pro casibus reseruatis.

Notandū tamen quod non statuitur à Sūmo Pōtifice Clemente, vt omnes isti casus sint in qualibet Religione reseruati de facto; sed quod possint reseruari: et si aliquod aliud pro religionis conservazione aut conscientię puritate reseruandū videatur, id nō aliter fiat, quā generalis capituli in toto ordine, aut Prouincialis in prouincia, matura discussione & cōſensu, quo fit vt neq; Prouincialis, neq; alius Prælatus possit solus reseruare aliquod peccatū absque cōſensu Capituli Prouincialis, & non sufficit localis, neque etiā Capitulum sine Prouincialis assensu, quia vtrumque requiritur, tā in reseruatione in ordine ad totā Prouinciā, quam in ordine ad vnū Conuentum, seu personā cōuentus; quidquid enim Prouincialis agit in vno Monasterio, vel in vno fratre Prouincie suę, vere dicitur agere in sua Prouincia.

Excōmunicationem autē sicut Prouincialis potest ponere, ita solus reseruare: tū quia Pontifex agit tantum de culpis, & non de cēlūris quæ diuersi sunt, & diuersi forti

ac iurisdictionis, & sicut nō aufert Prouinciali potestatem ferēdi excommunicationē, vel aliā censuram, ita etiā neque reseruandi. Ego tamen, quia reseruata censura quæ maior est, manet etiā reseruata culpa, putare m̄ tutius, vt hanc etiam reseruationem nō facheret Prouincialis sine capituli Prouincialis cōſensu, Nā omnis casuum reseruatio cum Prouinciali interdicta sit per Breue Clemētis, & reseruata excōmunicatione, maneat reseruata culpa, cui excommunicatio annexitur, nō posset Religiosus absolvi a tali culpa; & ita Sūmi Pontificis intentio & ordinatione fieret frustratoria, & nullius fere momenti, si absq; capitulo Prouinciali posset solus Prouincialis, reseruare isto modo culpas apponēdo excōmunicationē, & illā reseruando: de rigore tamen si id fieret, valida esset reseruatio; sed dubium est, an Prouincialis vel alius Prælatus solus possit reseruare aliquod veniale peccatū? quia cū Papa Clemēs prohibeat reseruationē in grauiorib⁹, & quæ genere suo sunt mortifera, & hec sua ordinatio sit odiosa, & & cōtra ius commune, nō videtur extendenda ad venialia.

Ego tamē respōdeo, quod nullus Prælatus id potest reseruare etiā cū Capituli assensu, manēte veniali in genere venialis: quia sicut nulla est obligatio cōfitendi venialia, cū multis alijs modis remitti possint

sint absq; sacramēto Confessionis; ita obligatio illa cōfitendi reseruatū esset prorsus nulla & inutilis, idēque dicendū est de peccatis mortalibus iā semel cōfessis, & rite absolutis, quia nullus obligari valet ad hęc iterū confitenda, vt omnes Doctores fatentur. Peccata tamen mortalia interna, quāuis Ecclesia ordinarie nō soleat referuare, quia cū illa sint per se occulta, neque inferat nocumentū alijs, & moraliter loquēdo nō indigeat, tam speciali curatione quæ ab ordinarijs iudicib⁹ adhiberi facile nō poslit, ideo quāuis de rigore ea referuare poslit, cōmittendo illorū absolutionē certis tātū & designatis iudicibus, id tamen nō facit, sed quando dat iurisdictionē absoluēdi à mortalibus, concedit insimul ab internis quibuscumq; ita Caiet. 2.2.q.ii.ar. 3, Sot.in 4. dist.18.q.2.ar.5. Ledesm. p.2.q.8.ar.2.dub.10.

Secūda difficultas in casu presēti inclusa ea est, an cōfessor qui errore aliquē in cōfessione commisit, poslit extra confessionē postea cū pānitēte de illo agere, vel quārationē inire debear, vt de tali substantiali errore pānitētis conscientiā prouidear?

Arbitrati sunt nonnulli, si error fuit in absoluendo pānitētem ab excommunicatione, seu alia censura, vel casu referuato; à quibus non poterat, teneri confessorem tunc omni cum diligentia

procurare facultatem absoluendi dictum pānitētem ab illis à quibus non potuit, & ea obtenta à superiori, qui potest illam dare, debere potius eum absentem & in scium absoluere, quam pānitētem adire, & cum eo de hisce extra confessionem agere.

Tum quia aliás inferret iniuriā sacramento, obloquēdo extra cōfessionem, de hisque in ea sibi sunt reuelata. Tum quia non posset non scandalizari pānitēns, audiēs confessorem dicentem sibi, quod eum non absoluit, & quod necesse sit confessionem repetere.

Tum quia sicut pānitēns ob iustum causā detentus, & non valens confessorem adire, putarunt aliqui, posse per scripturam confiteri; & etiam absolui, quia aliás frustatoria esset illa confessio, si non posset ei dari absolutio, quam opinione defendendā putat Nauar. in man.c.26.n. 14. quantū ad absolutionē ab excommunicatione; sed quoad casū reseruatū nō nisi quando talis pānitēs esse in gratia videbitur, quod ipsum sentit Sylvest. Confessor. 4. §. 6. & adducunt cap. Qualis, 30.q.5. in fine.

Sed ista opinio etsi quoad absolutionē ab excommunicatione, quæ est fori exterioris, habeat veritatem: quoad casum tamen reseruatū, cuius absolutio est fori sacramentalis, nequaquam est recipienda: fuitque iure optimo reproba-

RESP. CAS. CONSCIENT.

ta per sanctiss. D.N. Paulum V. nec defendi iam amplius potest; non enim absolutio sacramentalis à peccatis, data absenti, erit valida.

Tum quia confessio est actio personalis, ut patet ex forma, Absoluo te, illud enim pronomen, te, est demonstrativum, denotans presentiam humanam: absens autem demonstrari nequit, nec potest dici praesens secundum humanam & communem presentiam.

Tum quia omnia sacramenta propriæ personæ actionem requirunt in suscipiente, excepto matrimonij contractu, ut Nauarrus fatur in com. cap. Fratres, de penit. dist. 5. n. 95. §. Pro tertio.

Tum etiam quia absenti non potest Confessor imponere penitentiam, nec ad eam illum ligare, & multo minus potest de eo scire certo, in quo proposito sit quoad cauendas propinquas peccati occasions, in quibus est positus, neque circa haec potest eum admonere ut in futuro caueat: quod tamen sapientissime est necessarium, ad valorem sacramenti.

Tum etiam quia confessor nequit esse probabiliter certus, quod ille absens tunc quando absoluatur, non sit in actuali peccati mortalium complacentia. Iam autem absoluere eum de quo presumi potest, quod sit in peccato lethali, est gravissimum sacrilegium.

Tum demum, quia expresse est

textus in capit. Quem penitet. de penitentia, distinet. i. ubi dicitur, præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Et confirmatur, quia sicut per pronome, hoc, quod est demonstrativum, colligunt Theologi materiam confirmationis debere esse presentem, nec posse absentem panem consecrari: ita de pronomine, te, concludi debet non posse absentem sacramentaliter absoluiri.

Author libri qui dicitur Directoriū, li. i. tit. 15. §. 143. opinatur debe re confessorem obtenta, à superiore absoluendi facultate, iterum penitentē accersere, & caute fingere se velle eum interrogare de aliquo peccato iam confessi, non ob alium finem quam ut melius eū eruditat de nonnullis alijs, si forte postea cōmisit; & tunc ubi sibi aliquod aliud peccatum dixerit; absoluat ipsum. Ita enim non manifestatio errore, quo possit scandalizari, adhibebitur suæ animæ remediū.

Hęc tamen opinio nequaquam est amplectenda, tum quia accersire penitentem, & loqui cum eo, reuocando in memoriam aliquod confessum peccatum in particulari fieri raro potest absque scandalio. Tum quia hoc videtur quædam peccati confessi extrobratio, vel leque rubore afficere ipsum penitentem,

tentem: id quod redderet cōfessio-
nem valde odiosam. Tum quia
pœnitens negare posset iure optimo se
tale peccatum fuisse confessum,
& obiurgare confessore quod
de tali scelere cum ipso loquatur.
Tum demum quia non potest cō-
fessor hunc pœnitentem ab illo
peccato reseruato absoluere audi-
to uno peccato vel altero, sed oportet
ut omnia integre cōfiteatur ex
proposito, & animo confitendi, nō
autem à casu & per fictionem, vt
dicitur in cap. Omnis vtriusque se-
xus, de pœnit. & remiss.

Quocirca existimo debere con-
fessorem statim ac errorem cog-
nouit data opportunitate adire pœ-
nitentem, & manifestare illi con-
fuse & in genere se errorem com-
misile grauem in præterita con-
fessione, & ideo precari ipsum ut
velit aut iterum cum illo reconciliari & confiteri, aut saltem licen-
tiā ei concedere, ut secreto lo-
quantur de anteaēta confessione,
quia tunc declarabit illi in parti-
culari defectum ut prouideatur de
remedio. Hoc siquidem modo,
nec confessionem aliqua ex parte
reuelat, & sufficiēter quantum est
ex se errori patrato remediu præ-
bet. Nam pœnitens tenetur tunc
confessionem repetere, vel cum illo
confessore, vel cum alio: & si
renuit, culpa tunc omnis quæ fue-
rat sacerdotis, imputatur pœnitenti:
obuiatur etiam per hunc mo-

dum scandalō; tum quia nihil sibi
reuelatur de peccatis cōfessis quo
debeat erubescere. Tum quia ipse
facile existimare potest errorē illū
magis ex inaduentitia, quam ex
malitia prouenisse: vel fortasse ex
eo quod satis clare peccatum ali-
quod non expresserit, vel circum-
stantias qmnes non declarauerit,
ob quod confessor in aliquo iudi-
cando remanerit cum scrupulo.

Non negarem tamen hanc li-
centiam loquendi de peccato ex-
tra confessionem non esse peten-
dam, nisi quando cætera deessent
remedias, ut in subseqüente casu
explicabimus: & ideo prius bonis
verbis esse vtendum, & obnoxie ac
instanter pœnitentem deprecandū,
ut velit cum ipso reconfite-
ri, seu quod vulgo dici solet, recō-
ciliationem facere: & tune audi-
tis alijs peccatis post confessionē
patratis, interrogare etiam pœni-
tentem de illo qui habet referua-
tionem seu annexam restitutio-
nē, inducendo ipsum ad cōtritionem,
& ut restituat, & tunc absolut. Ita Sotus in 4. sentent. distinct. 18.
q̄st. 4. & de ratione teg. secreti
membro 3. q̄st. 4.

Hinc colliges falsò eos sentire
qui asserunt confessorem post ab-
solutionem posse alio die reuoca-
re peccatum in memoriam secre-
to pœnitenti causa correctionis,
vel consolationis, aut alia simili iu-
stificatione; ut quia videt pœniten-

T t 3 tem

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

tem contrarium agere quam sibi impositum est in medicinali pœnitentia: exempli gratia iniunxit confessor alicui ne in futurum ingredetur talem domum: & postea videt confessor ipsum ingredi denuo, neque velle abstinere, poterit secretissime illi dicere, cur tu non vis nisi in talem domum ingredi: neque per hoc sigillum frāgit; quam opinionem est sequutus Paludanus in 4. sentent. distin. 25. ea adductus ratione, tum quia per hoc non reuelatur confessio: cum nihil dicatur non sciēti. Tum quia id in nullam redundat pœnitentis infamiam cum ipsi soli dicatur.

Nam etsi verum forte sit confessorem non frāgere per hoc proprie sigillum confessionis, à peccato tamen mortali nequit excusari. Tum ob irreuerentiam quam facit sacramento pœnitentiae, dicendo exterius modo hominis, id quod audiuīt in illo modo Dei. Tum quia maxime inde verecundia afficeretur pœnitens audiens id quod in confessione dixit, extra confessionem obiurgatione aspergasi objici. Tum quia hoc sigillum, cum principaliter inductum, & à Christo præceptum sit in favorem publicum, ne scilicet retrahantur homines à confitendo, nullum particulare bonum dari potest, quod illi præponderet.

(v)

CASVS DECIMVS

Septimus.

Iacobus homicidium commisit & in carcerem coniectus, ob quedam indicia vehementia & acerri- me tortus, in grauem incidit infirmitatem: ob quam morti proximus, Confessorem vocat, illique fateatur inter alia peccata a nolle vñquam veritatem patrati homicidiū in iudicio dicere, quamuis ad plenum probatā; quia absque dubio suspēndens fatim erat, morisque se potius velle, tormentorum vi cū honore, quā patibulo asfigi, cum familia sua dedecore. Nunc confessore in anticipi positus, ut qui ex una parte videat, hunc mori impœnitentem, nec absoluendum, eo quod non proponat veritatem in futurum iuridice interrogatus fateri. Ex altera vero, si ad eam dicendā illū inducat, suspendij sui erit causa, cum irregularitatis periculo, ad virum doctum pro consilio petendo accedit.

Quaritur quid confessori, in hoc casu sit consulendum?

AD huius casus decisionē pre-supponendum est, Reum interrogatū iuridice de cōmissō aliquo criminē, etiam si sciat ob illud à se confessum, fore morte plectēdum, teneri sub pena culpę lethālis, veritatem dicere, illudque fateri: dummodo concurrent insimul tria: primum, vt interrogetur à iudice competente: Secūdū, quod delictum

delictum sit ad minus semiprobatum plene, hoc est per unum saltem testem omni exceptione maiorem, aut per infamiam plene probatam. Tertium quod Reo sit manifestum, esse delictum sic probatum, ut sciat in quo statu causa sua consistat; iuxta D. Thomam 2. 2. quæst. 69. artic. 2. & Caietanum ibidem. Quod si aliquid ex ijs tribus desit, non tenebitur Reus veritatem in damnum suum manifestare. Nemo enim turpitudinem suam debet prodere, nisi sciat illum per semiplenam probationem esse iam proditam, & iudex competens præcipiat, ut eam fateatur, ut ait Nauarrus in com. cap. Quis aliquando, de pænit. dist. 1. vers. Nō tibi dico ut te prodas. & in Manuali cap. 18. num. 57.

In easu igitur præsente, tria præfata concurrere supponimus, & ita Reum teneri in conscientia sub peccato mortali, veritatem in iudicio fateri, etiamsi ob id mortis supplicium sit passurus. Ac propterea dum est in hoc proposito, dicendi falsum, non potest absolui, ut quem talis peccati mortalitatis non pænitet, per text. Peccati venia. de reg. iur. libr. 6. Neque enī posset iudex torquere iuste reum ut fateatur veritatem, si teus ad crimē quod commisit in iudicio fatendum sub pæna peccati lethalis: nō arctaretur; ut late probat Soto de iust. quæst. 6. artic. 2. & de tegendo

secreto membro 2. quæst. 7. concl. 1. & 2. Caietanus & Diuus Thomas 2. 2. quæst. 69. artic. 2. Syluester Accusatio, & Inquisitio. Nauarr. comment. Inter verba, concl. 6. n. 236. & in manu. cap. 18. n. 58.

Sed dubitatio tota consistit, Iam quod Confessor nequit, hunc Reum absoluere, si persistat in proposito negandi delictum semiprobatum: An si illum inducat ad delictum fatendum in iudicio, irregularitatem incurrit, eo quia in causa est, ut iste citius suspendatur: & talis suaſio quamuis iusta, ſufficienter dirigitur in huic homicidæ mortem, quæ ad confessionem homicidij à ſe patrati, ſufficienter ſequitur.

Nos propositæ huic dubitacioni respondemus, debere confefforem ſuadere Reo, ne in iudicio mentiatur, sed veritatem dicat, & quod alias non potest eum absoluere, & quamuis ob id damnandus sit ad ſuspendium, non licere illi homicidium de quo iuridice interrogatur, denegare. Nec confessor in irregularitatem labitur, quamuis ex hac ſua ſuafione, & Rei confessione, ſuspendium ſequatur.

Tum quod ſuadere Reo iuridice interrogato, ut veritatem fateatur, est actio licita, quia inducitur Reus ad peccatum non commitendum: hæc autem licita ſuafio, nō est ex ſu natura cauſatiua mor-

RESP. CAS. CONSCIENT.

tis, seu deformationis: non enim ex hoc solo quod Rei veritatem, de qua iuridice inquituntur manifestant, sequitur per se & infallibiliter moraliter, quod interficiantur seu deformentur, ut satiis constat: Nec etiam ista actio ex intentione confessoris ordinatur ad mortem, sed solum ad reddendum ipsum Reum pœnitentem contritum, & ad tollendum obicem peccati in quo perseuerat, negando in iudicio veritatem.

Confirmatur, quia ad incurrandam irregularitatem ex opere licito, non sufficit quod illud sit causa remota deformationis, sed oportet ut sit propinquus; arg. cap. de occidendis, 33. quæst. 5. & Glos. in cap. de cætero, de homicidio. eam vero dicimus hic causam propinquam, quæ vel suapte natura, vel ex intentione operantis dirigitur sufficienter & speciatim in deformationem ex ea sequutam, ut cum alijs declarat Nauar. in Manu. cap. 27. tit. de Irregularitate ex homicidio justo, num. 210.

Tum etiam quia clericus præsens bello justo, si adhortetur milites ad pugnam, & ad victoriam generaliter, nullam incurrit irregularitatem: imo neque si ad hunc solum effectum ut vincent præbeat arma militibus, quia erit ex tali adhortatione, & armorum exhibitione, homicidia multa

hostium sequantur: ille tamen hæc speciatim & principaliter non intendit, sed victoriam quam vellat nullo hoste occiso consequi: vt ait S. Antonin. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. fin. ita in propolito confessor inducens pœnitentem ad veritatem, de qua iuridice interrogatur dicendam, quamuis ex hoc ipsis mors sequatur, non erit irregularis: quia non inducit principaliter ut talis mors sequatur, sed ut pœnitens à peccato liberetur, & ad absolutionem idoneus efficiatur.

Neque obstat textus in capit. Quod in dubijs, de pœnit. vbi dicitur irregulares esse eos sacerdotes, qui ad præliandum incitant in bellis: neque Glosa in cap. Ita quorundam, de Iudæis, quæ irregulares illos iudicat, qui ad præliandum dant arma, si his, aliquis interficitur.

Respondemus, hæc esse intelligenda de illis, qui incitant vel dant arma, hac præcipua intentione, ut necesse & homicidia causentur: non autem de alijs qui principaliter hæc faciunt, ut fortiter prælietur, & victoria comparetur, quamvis secundario & ex consequenti, homicidia sint sequentia.

Non etiam officit, quod qui suadet Reo, ut delictum suum in iudicio fateatur, sciens illum ex tali confessione esse ad mortem damnandum, videtur velle virtualliter talem mortem: cum impossibile sit moraliter loquendo, & seruata

lege

Iēge iustitiae, ex tali delicto sententiam mortis non sequi; & qui vult antecedēs, vult etiam necessarium consequens, & è cōtra, c. Præterea de officio delegat. leg. 2. ff. de iuris omn. iud. & intentio virtualis seu tacita æquiparatur actuali siue expressa. in l. Cum quid ff. de reb. cred. & cap. Quemadmodum de iure iurando.

Addi præterea potest, quod ad irregularitatem incurredam, perinde est velle homicidium in se, vel in causa sua. cap. Præbyterum, & cap. cōtinebatur; de homicidio. Iam autem cōfessio talis delicti in iudicio est causa mortis inferendę Reo: & ideo confessor, qui ad tale confessionem illum inducit, videatur eius necem velle.

Respondemus Ad hæc, quod ad incurrendam irregularitatē ex homicidio causato ex actu iusto requiritur de necessitate, quod vel talis actus de per se, & ex natura sua causet semper homicidium: vel intentio agentis speciatim & principaliter in homicidium feratur: vnde quamuis in homicidio iniusto sufficiat regulariter ad irregularitatem, velle antecedens & velle illud in causa, & intendere illud virtualiter: in homicidio tamē iusto volitio antecedentis & causę neque intentio virtualis sufficit, sed requiritur causa adeo propria, vt ad illam de per se sequatur

homicidium, & intentio ita in homicidum expresse directa, vt hoc principaliter intendatur. Et ratio huius discriminis est, fauor actus iusti: quia sicut speciale in hac irregularitate est, vt per actum etiam iustissimum incurri possit: ita speciale est vt ad eam per talē actum incurrendam, requiratur causa ita propinqua & intentio adeo specialis, vt ad alium effectum quam homicidium non dirigatur. Nauar. in Manuali capit. 27. numer. 216.

Duo autem sunt in præsenti causa diligentissime à confessore cōsideranda. Vnum est vt priusquam inducat Reum ad veritatem in iudicio fatendam, indaget & inquirat an via aliqua alia sit, qua iuste Reus liberari valeat, vel appellando, vel obijciendo contra testes, vel opponendo quidpiam contra probationes, seu accusatorem aut ordinem iuris, vel autoritatem iudicis: quoties enim modo alio iuridico potest Reus tueri, quam per delicti propriam confessionem in iudicio, nō est adhanc per confessorem inducendus, vbi maxime ultimi supplicij imminet periculum. Sunt enim nonnulli iudices, qui falso iustitiae zelo, cautelas varias configunt, vt delicta ab imo Reorum peccata eradicent. Et licet processus cōtra Reum factus, multos cōtineat defectus,

RESP. CAS. CONSCIENC.

festus, nihil de ipsis profluis curant & in hoc toto conatu laborant, vt ad suspendium conducāt ipsos delinquentes. Cum tamen hi se ipsis in iudicio prodere non teneantur nisi cum ius eos cogit: cogit autem quando nec in iudice, nec in testibus, neque in ipso processu reperi potest defectus, qui tuta cōsciētia à manifestādo suo delicto Reū excusat. Quod si de aliquo defectu dubitetur, inclinet se confessor in fauorem Rei, cumqoe absoluat, quamuis veritatem cum tali probabili dubio nolit manifestare.

Secundo animaduertat confessor, quod si Reus euasit iudicium, neque amplius est à iudice de delicto interrogandus, nō illum obliget ire ad iudicem, & manifestare suum delictum. Sed absoluat illum imposta salutari pénitentia pro mendacio. Non enim teneatur Reus esse minister iustitiae in se ipsum.

CASVS DECIMVS Octauus.

P etijt olim anno 1587. societas B. à Domino N. vt tum ad finiendam Ecclesię fabricam, tum ad opera alia pia, eleemosinam pro sua deuotione elargiretur. Cui tunc Dominus N. promisit quinquaginta scuta pro illo presente anno, & deinceps singulis annis viginti quinque quousque viueret. Deinde solutis illis

quinquaginta pro fabrica, non dedit amplius ipse N. per sexennium dicta illa scuta viginti quinque promissa singulis annis, eo quod à dicta societate non fuerunt petita, sed dedit ex se ipso summam multo maiorem ad 400. scuta ascendentem, distribuendam in pauperes eiusdem societatis, qua distributio partim facta est per quandam famulum dicti N. partim per deputatos officiales dictae Societatis B. per hos enim officiales constat fuisse distributam summam ad minus quadracentorum scutorum nunc tamen transacto sexennio sit ab aliquibus scrupulus eidē N. quod promissione sua nō satisfecerit de viginti quinque scutis, Societati B. dādis.

Quaritur. An in conscientia dictus N. promissionem adimpluerit per illud sexennium, vel quid illi sit in utroque foro iniungendum?

R ationes quę präsentem casum dubium reddunt hævidentur præcipuae. Tum quod in libris illius societatis appareat de promissione, &c non de solutione. Tum quod nō solum pro pauperibus, sed pro fabrica & alijs etiam operibus, dicta societas eleemosina illa indigebat. Tum quod illa 400. scuta respiciant aliam taxam tempore penuriæ factam. Tū denique quod illa distributio quadracentorum in pauperes, fuerit voluntariè ab N. & pro suo arbitrio fa-

trio facta, & non eo animo ac intentione vt promissioni satisfaceret.

Nos in ea sumus opinione vt putemus dictum dominum N. satisfecisse suæ promissioni, nihilq; aliud esse illi pro transacto sexagenio in foro conscientiæ, vel exteriori iniungendum.

Hoc probatur, Tum quod sicut à societate B. disiunctiue petebatur eleemosina, tam pro fabrica finienda, quam pro alijs operibus pijs continuandis. Ita á domino N. fuit disiunctiue oblata eleemosina quadracentorum scutorum pro illo anno ad finiendam fabricam, & deinceps alijs postea annis viginti quinque pro operibus pijs continuandis, cum igitur inter opera pia connumerenter pauperes, & maxime illi, qui vel erant dictæ societatis B. vel sub eiusdem societatis protectione, quibus prefata societas consueuerat subuenire, praesertim in illis annis extremæ penuriae, & dictus N. nō modo illa viginti scuta, sed plura alia distribuerit in dictos pauperes, non alia ratione vel respectu, quam quia erant sub protectione dictæ societatis, idque sciente & tacente eadē societate, non est dubitandum promissionem satis superque adimpleuisse. Nam in alternatiuis, debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri de reguli*iur. cap.*
In alternatiuis.

Et confirmatur, quia dictus N. nulla alia ratione cognoscebat illos pauperes, nisi quia erant in dicta societate B. Et qui relinquit, vel donat aliquid alicui personæ qualificatae quā cognoscit ratione qualitatis, & non personæ, videtur magis respicere illam, ratione qualitatis & dignitatis, quam personæ. I. penult. ff. de rebus dubijs. Vbi Bartol. definit quod an nomē appellatum vel proprium sit magis considerandum, ex qualitatis notitia est perpendendum, facit cap. Requisisti. de testa. quatenus probat relictum Episcopo, ab extra-neo censeri relictum ratione dignitatis, qua est notior. Cum ergo dictus N. dederit illas pecunias diuidendas in pauperes societatis B. & quatuorcentum fuerint distributa per officiales dictæ societatis idque sit istis commissum, non intuitu personæ, sed officij, consequens est dedisse N. illas pecunias principaliter societati vt in simili probat Decius post alios in c. Qui Abbas. de offic. delegati.

Tum quia solutio semper intelligitur fieri potius pro debito, si quod est, quam gratis: quando enim duæ causæ concidunt, altera necessaria, altera voluntaria, præsumuntur solutio facta, in causam diuiriorem. Vnde pater qui legatum aliquod filiæ cui debebat dotem, relinquit, videtur relinquere in solutionem aut partem solutionis illius

RESP. CAS. CONSCIEN.

illius & per leg. Si cum dotem §. Si pater ff. solut. matrim. quia est debitum, quod lege debetur. Nauar. in man. cap. 17. numer. 150. cum N.

pecunias illo sexennio diuidendas dederit in pauperes prefatę societatis B. per manus officialium eiusdem societatis, dicendum est dedisse eas potius ut promissioni satisfaceret, quam merè gratis.

Tum quod Donus N. erat vir prudentissimus, & Deum timens, & ideo presumendus est in dubio voluisse saltem voluntate interpretatiua, dare illas pecunias pauperibus dictę societatis, tanquam cōsocijs, & quasi membris eiusdem, & nō vt diuisis & separatis à societate. Nam in dubio quilibet viam tutiorem videtur eligere. leg. 3. ff. de milit. testa. cum simili. Et ideo cum tutius esset dicto N. dare istas pecunias intuitu societatis cui eas promisit, quam singularitatis & divisionis, cui nihil debebat, interpretandum in utroque foro erit, eas dedisse pro adimplenda promissione facta societati.

Confirmatur quia si quando N. dedit pecunias, recordaretur promissionis facta, certū est quod expressa tunc sua intentio fuisset, hanc adimplere & dando eas, non alteri quam societati B. virtuali & tacita intentione ob promissionē illi factam dedit, de qua si tunc cogitasset, ita determinasset. Iam autem intentio actualis siue expre-

sa, & virtualis siue tacita æquiparantur. in leg. Cum quid, ff. de reb. cred. & cap. Quemadmodum de iureiurando.

Tum quod promissio solū fuit de soluendis vigintiquinque scutis singulo quoque anno impendendis in opera pia societatis B. & constat N. dedisse 600. scuta, quæ erat summa debita in sexennio sed multo plura officialibus eiusdem societatis, & eorum consensu & interuentu fuisse in pauperes illos distributa. Iam autem accipiens pecuniam ratione officij cui præponitur, obligat cum qui præposuit illum l. fin. ff. de institut. act. & ibi late per Bart. Imò Præpositum alicui officio, non solum obligare eos à quibus præponitur, accipiēdo ea, siue quibus id exerceri non potest, sed etiam accipiēdo ea, cum quibus commodius potest, aperte probant l. Qui cunque §. Si ei quem ff. de institut. act. & l. penultim. ff. de vsu fruct. per quas id affirmant Aret. in cap. de testib. col. 3. de testibus. Et Decius in cap. Præterea col. 5. de offic. delegat. & cap. Ut debitus honor. de appell. col. 8. Cū ergo officiales & præpositi societati, B. acceperint illa 600. & amplius scuta; impenderintque ea in pauperes dictę societatis, ut in rem & utilitatem societatis, affirmandum est, non posse ea denuo à pmittēte repetere.

Tandem hæc promissio de dādis

dis viginti quinque scutis societati B. anno quolibet vsque ad mortē, ad opera pia eiusdē societatis fuit præcipuē facta Deo, & ideo voti rationem habet ut docet D. Tho. 2.2.q.88.articul.3. Ac proinde potuit in melius commutari autoritate sola vuentis arg. cap. Peruenit. 2. extrauag. de iureiurando, & cap. Scripturæ de voto tradit Caetanus 2.2.q. 85. ar.3. Quare si 600. scuta quæ erat summa in sexfennio promissa, commutaretur voluntate promittentis in summā multo maiorem quæ fuit scūtorum quadracentorum in pauperes dictæ societatis distributam, adimpta profecto est pro illo sexfennio talis promissio.

Nec obstant rationes, quæ dubium seu scrupulum ingerebant: & ad primam dicimus, quod etsi in libro societatis B. non cōstet de pecunijs datis & acceptis nomine solutionis: constat tamen de quadringentis scutis, datis officialibus præfatae societatis, eo intuitu ut pauperibus consocijs subuenirent: ultra aliam maiorem summam tempore penuria in eosdem consumptam: & ita quamuis non constet de expressa solutione, constat de tacita & virtuali: quæ sufficit.

Et quamqnam viginti illa scuta annuatim, erant petita & promissa tam pro fabrica quam pro pauperibus & alijs operibus pijs eiusdem sociecatis; non intelligebatur

hoc quasi pars vna in fabricā, alia in pauperes & tertia in opera pia esset distribuēda: sed quod in vñ vel in aliud pecuniae illæ erant cōuertendæ, iudicio officialium societatis, prout rei cuiuslibet necessitas, magis postularet. Et sic vel tota summa in fabricam, vel tota in pauperes, vel pars in vnum, & pars in aliud, prout melius societati cōducere videretur, siue in alia opera pia.

Et licet. 400. illa scuta respicerent taxam factam tempore penuria, quando pauperum numerus erat multo maior, hoc non tollit quin in tali summa includatur vīginti quinque annuatim promissa & duplice præcepto tam charitatis ad quod extrema necessitas, pauperum quam iustitiæ ad quod sua promissio illum obligabat: satisfecit. Sicut debitor qui creditori extremè egenti charitatue subuenit potest illum in debiti solutionem postea recompensare per quod ultima dubitatio dissoluitur, nā voluntarie aliquid donare, imo etiā ex præcepto charitatis non tollit quin per idem obligatio iustitiæ adimpleatur: & quod donatum fuit intentione actuali. Ex liberalitate intelligitur intentione virtuali donatum ex iustitia, si tale debitum præcessit & non excluditur expresse.arg.glos.in leg.donatione Codic. de colla. quatenus habet, donationem patris factā filio præsumen-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

sumendum esse fieri ob merita, si ea præcesserūt magis quam ob liberalitatem. Et cap. Qui abstulerit 12. quæst. 2. vbi legatum à patre relictum filiæ cui dotem debebat, iudicatur relictum in solutionem aut in partem solutionis.

CASVS DECIMVS
Nonus.

Paulinus ad ludendum vila, mane die festo excitatus, cum putaret ad Missam Parochi uno vel altero ludo finito venire posse, tantum temporis in ludendo consumpsit ut non nisi finita prorsus iam Missa ad Ecclesiam accederet, & ita quamvis omnem diligentiam pro audiendo alio sacro in alijs Ecclesijs adhibuerit, consequit tamen id non potuit, quia omnes erat clausæ, diuinis iam officijs peractis. int̄e ad aliquot dies, ac confessionem accedens, inter alia peccata, de hoc grauiter se accusat, quod semel in die festo Missa non audierit, sed causam ob quam id fecerit cum genere suo non sit mala, non explicat.

Quaritur, An lethaliter deliquerit non solum in omissione Missa sed etiam in ludendo sic pila mane die festo, ita ut distincte utrumque confiteri teneatur?

Videbitur prima fronte alicui deliquisse Paulinum, nō solum omissa Missa, sed etiam Iuliu pilæ die festo manc; quodque vtrū

que per se in confessione extimere debeat. Tum quia ludus quamuis ex sui natura nō sit prohibitus nec illicitus: ratione tamē temporis, quia dies festus est, & mane ante Missam, redditur culpabilis: abuti enim videtur tempore diuinis dicato & de hastidulijs esse mortale tenet Richardus in 2. dist. 37.

Tū quia bella iusta sine necessitate inita diebus festiuis sunt illicita, etiamsi Missa non omittatur, vt est text. cum glos. in cap. Si nulla 23. quæst. 8.

Tum quia actio illa, totum mane ante sacrum auditum exercita, non potest non generare scandalum, & ideo est culpabilis.

Tum quia illo ludo exposuit se periculo peccandi lethaliter: vt ex ipso euentu constat. Ergo includit culpam, & est per se confitenda tāquā distincta ab omissione Missæ.

Confirmatur authoritate Tulij primo de officijs, vbi dicit, ludo & ioco vti quidē licet, sed sicut somno, & quietibz ceteris, tunc cum grauibus, serijsque rebus satisfecerimus. Ergo cum Paulinus luserit antequam satisfecerit precepto de audiendo sacro, vitiolus, rationiq; contrarius fuit talis lusus, ac proinde in confessione explicandus.

Tādem maritus, qui ex inordinato amore vxoris furatur, duplex incurrit peccatū, vnum quod furatur, alterū quod inordinate vxorem amat. Ergo qui ex inordinato amore

amore studij, omittit audire Missā, geminum etiam committit peccatum; alterum quod omittit Missam, alterū quod inordinate amat studium. Opposita tamen sententia est vera, & in praxi sequenda, quod Paulinus vnum solum commisit peccatum, quod fuit non audire sacrum. Et ideo satis est hoc in confessione exprimere, tacendo causam, népe lusum pilæ, qui nec ex se, nec ex circūstantia est peccatum ab omissione Missæ distinctū.

Probatur primo, quia iste ludus non est ex ijs qui continent laborem seruilem, sed liberalem, & id eo consumptio festi in eo absque omissione diuinorum, non est cōtra præceptum de seruando festo: & propterea si ita exceditur in ipso, vt non audiatur Missa debita audiri, committitur solum culpa vna, sed non plures.

Secundo hæc circumstantia quæ est omittere Missam, propter ludū pilæ non mutat speciem peccati, quia similis ludus nō est ex se malus, neque speciali aliquo præcepto prohibitus, vt constat: imò etiā neque aggrauat, cum nec multiplicet rationē peccati, nec augeat deformitatem prouenientem ex alia circumstantia, vt declarat Diuus Thom. 1.2. quæst.73.art. 3. Et ideo cum hic non interueniat aut noua malitia, aut maior in eadem specie non erit de necessitate confenda.

Tertio, iste deliquit omittendo Missam in die festo³, si enim illam audisset, aut prius, aut postea, non peccaret sic ludendo: iam autem omissionis, propriam speciem fortitur, non ex actu cui per accidens annētitur, sed ex proprio suo genere, etiam si nullus interueniat actus. Ac proinde iste, qui omisit audire Missam, vacans illa hora ludo non specificatur omissionis ex actu ludi, quia per accidens iungitur omissionis peccato, sed ex diuino cultu, cui opponitur omissionis illa, vt declarat Caietan. 1.2. q.72.art.9.

Tandem excessus in ludo, secundum defectum debitaram circumstantiarum nō est peccatum mortale, nisi quando est tantus, vt ducat in contemptum expressum, vel interpretationum Dei, aut legis canonice vel civilis docet D.Th.2.2. quæst.168.art.3. Et ita temporis circumstantia tunc solū reddit illicitū ludum, quando sunt ludi laboriosi, aut totius diei consumptui etiā non omissis diuinis: sed laboriosi, quia sunt seruiles & contra præceptum celebrationis festi continet culpam mortalem: alij autem, cū non sint seruiles, sed liberales, includunt solum culpam venialem, quatenus consumptio festi in ijs vanis, non omissis diuinis, est præter præceptum festorum, & non cōtra. Et ideo sicut lusus pilæ, eo mane festiuo, audita Missa, non esset scelus mortiferum, neque cōfitendū: ita

si ex

R E S P. CAS. CONSCIENC.

si ex tali lusu sequatur omissione missæ: tota culpa consistit in illa omissione. Nam in huiusmodi peccatis omissionis, ignorantiae, & negligetiae, quæ sunt species omissionis, tantum mali inest, quatum omissioni secundum suas species conuenit. Ita Caietan. 2. 2. q. 168. artic. 3. & 1. 2. q. 72. art. 9. Et Bartol. Medina q. 71. ar. 5. vers. propter hæc argumenta.

Ex his facile est in contrarium adductis respondere, agunt enim de ludis vel laboriosis seruiliter: vel lege prohibitis, aut ex alia circumstantia quam omissionis diuinorum malis, secus autem de lusu pilæ, & alijs huiusmodi ad animū recreandum institutis, quorum actiones, seu labores nō sunt seruiles, sed liberales, nullaq; lege sunt prohibiti: & ideo si in die festo exerceantur audita missa, non sunt mortiferi.

Ad primum ergo dicitur hastudilia esse in die festo verita quia in illis requiritur multus seruilis labor qui in festis non est licitus, vt notat Summa Angelica cum alijs, verbo ludus §. 2. in fine.

Ad secundū respondeatur, quod bella etiam iusta. Tum quod labores seruiles in illis interueniunt tū quod ad victoriam obtainendam diuinum auxilium est speciatim implorandum: ideo in festo, diuino cultui dedicato prohibentur. Secus autem est in ludis, in quibus

delectatio li cito quæritur, & ad animæ quietem ordinantur.

Ad tertium negamus ex tali ludo dari scandalum, quādō fit moderate: quoniam nullius legis contemptus hic interuenit, & maxime vbi in more est positum sic ludere in his enim quæ solum sunt mala quia prohibita propter abusum, consuetudo excusat. Non tamen negamus publice ludere ad pilam die festo, ante auditum sacram, vbi id non esset in usu, & generare posset videntibus scandalum seu occasionem nō audiēdi Missam, & diuina culpam esse mortalem, uon ratione intrinseca, sed extrinseca, nempe vel scandalī & ruinæ, quam alijs patitur, vel omissionis subsecutæ, sed non erit peccatum specie aut numero distinctum ab ipsa missæ omissione.

Ad quartum dicimus quod duplex est periculum, circundans, & inuoluens. Et quamuis non liceat exponere se periculo inuolenti, secus est de periculo circundante, quale est istud in casu. Præsenti. Nā ludus pilæ eti non sit in se culpabilis, vt quando fieret post audita diuina, dicitur tamen fuisse illicitus, ob missam omissionem. Et eate-nus hæc omissione fuit voluntaria, quatenus ille ludus fuit volitus vt causa eius, non tamē incæpit peccatum, quando incepit lulus cum animo audiendi Missam, sed tunc quando missa non est audita. Ita quod

quod illa omissione eo instanti incipit habere ratione culpæ formaliter, & completere; quæ tamen si fuit voluntaria in causa præcedente, habet solum in ea esse inchoatiue & obiectiue, non quod constituant duo peccata unum quod sit ludere pila, alterum, omittere Missam, sed unum dumtaxat quod est non audiuisse sacram Diuus Thomas 2.2.q.79.à 3. ad 3.

Ad ultimum dicitur, quod ut ludus sit virtus Eutropelie, requiritur, ut delectatio quæ in eo habetur secundū regulam rationis ordinetur ad aliquā animi recreationē, & quietē. Et de tali loquitur Cicerō in primo de officiis. quādo autem est excessus in ludo, secundū defēctū debitarū circumstantiarū, ut cū aliquis vtitur ludo temporibus, vel locis indebitis, aut etiā præter convenientiā negotij, seu personæ, est vitiosus sed non lethalis, nisi tanta sit vehementia affectus ad ludū, ut ducat in cōceptū expressum vel interpretatiuum Dei, aut legis canonice, seu ciuilis, id quod in presenti ludo non reperitur; & ideo excessus in illo, fuit tātum reductiue malus, ex omissione Caietan. 2. 2. quæst. 168. art. 3.

CASVS VIGESIMVS.

AMbrosius præbyter ad cœnam ab emicis inuitatus, & ad bibendum plus solito coactus, in ebrietate

tatem incidit, ob quam vesperas & completorium illius diei non recitauit; altero tamen die è somno surgens, & in se reuersus, atque diuini officijs omisi recordatus, vesperas & completorium recompensa; sed ad confessionem postea veniens, solum ebrietatis peccatum aperit, & non diuini officijs omissionem.

Quæritur an ultra ebrietatis peccatum, alterum etiam omissionis diuini officijs commisit, & virumque confiteri teneatur?

PEtit duo prælens casus; unum est, an inuitatus ab amicis ad bibendum plus solito, si in ebrietatem, quam non præuidit, semel incidat, lethiferè delinquit?

Antiqua fuit olim opinio, ebrietatem, si non est assidua, non inducere peccatum mortale, non quod iteratio, seu multiplicatio ebrietatis, efficiat eam, de veniali, mortalem, sed quia cū est assidua, impedit notabiliter rationis usum, infertq; hominī, qui secundū rationē vivere debet, nōumentū notabile; & hanc vim damnificatiū notabiliter, non habet ebrietas, quādo non est s̄pē s̄p̄ius incursa. Ut enim gutta cauat lapidem ex frequenti casu, ita ebrietas infert notabilem damnū homini, ex assiduitate, vt experientia constat. Et quoniā, vt aliquid dicatur peccatum mortale ex suo genere, oportet, vt sit notabiliter contra bonum Dei, proximi,

RE SP. CAS. CONSCIEN.

aut ipsius peccantis, ideo ebrietas si non sit assidua, non videtur peccatum mortale.

Confirmatur hæc opinio, tum ex D. P. Augustino, in sermone de purgatorio, vbi inter peccata mortalia distinguens, dicit ebrietatem esse peccatum mortale, si sit assidua. tū ex glo. ad Galatas quinto, in verbo, Ebrietatis, vbi D. Tho. glosat, assidue. Et idem de malo q. 2. ar. 8. ad 3. & q. 7. ar. 4. ad 1. affirmat ebrietatem ex suo genere non esse culpam mortalem.

Tum quia vnica ebrietas contingit fere semper ex eo, quod quis nescit vini potentiam, & ignorat, vel non aduertit, quod ex tali potu possit inebriari: & sic vel nullum est peccatum, vel non nisi veniale; sed ebrietas assidua, esse nō potest, quin sciens, & volens, ebrietatem incurrit: aut saltem quin omittat diligētiā, quam debet adhibere de necessitate, ne inebrietur: cum habeat tempus deliberationis, ad reprimendos appetitus concupiscentibiles, ne procedat in crimē mortale. Ita Angel. ver. Ebrietas, q. 1. & citat Alexan. de Ales. & glossam dist. 25. §. Alias ea demum.

Tū quia priuare sō vñ rationis ad modicum tempus, si esset peccatum mortale, tunc dormitio etiā superflua scienter, vel ex delectatione aquæ decurrentis, vel alia delectabili causa haberet rationē lethalis culpæ; & præterea qui ex

proposito ad euitandum tyrannū, vel vt se liberaret à captiuitate Turcarum, siue ad alios recreandos, & ad risum mouendos, se fingeret per tēpus aliquod fatuum, & mente captū, peccaret mortaliter, priuado seipſū iudicio per aliquod spatiū, quod tamen nullus diceret.

Tandem in casu præsente, cum presbyter ob causam honestam, ne scilicet molestiam inferret amicis, & minus urbanus videretur, biberit ab eisinuitatus, vsque ad mentis alienationem, non debet sic facile dānari de culpa mortali: sicut neq; is, qui de medici consilio, ad procurandum vomitum, superflue ad ebrietatem vsque biberet.

Contrariū tamen est afferendū, quod ebrietas, ex genere suo peccatum sit mortiferum, in illudque inciderit Ambrosius inuitatus ab amicis, ita nimie, & tam plus solito bibēdo, vt rationis vñ se priuauerit: ita quod sciēs potū esse immoderatum, & inebriatiū, aut si scire debuit, & vult illo vti, peccat mortaliter. Diximus sciens aut scire debens, quia si ebrius est factus ex ignorantia qualitatis potus, vel inaduentia nimietatis eius: vt quia nesciebat vinū illud habere tātam fortitudinem, vel non credebat se immoderate bibisse, non deliquit tunc, nisi forte venialiter. Ita Diuus Thom. 2. 2. q. 150. art. 2. Caietan. ib. Syluest. & alij, verb. Ebrietas. Nauar. in man. cap. 23. n. 131.

Fundamentum huius communis, & veræ sententiæ hoc est maximum, quod ebrietas tollit bonum rationis, & naturale, & morale, quatenus priuat vñ rationis, & ponit peccatum seu inordinationem, contrariam bono virtutis, quæ est sobrietas. Cum enim vñs rationis, non sit bonum voluntarium, vt est vñs prædij, aut domus, sed sit bonū naturale darū à Deo autore naturæ, sicut oculus, & cetera naturalia : ac proinde homo non sit Dñs suorum naturaliū, vt possit se priuare illis pro libito, & quādo vult; sicut potest donare domum, & illius vñs; idèo ebrietas, quæ vñsum rationis violenter tollit, estq; iniuriosa priuatio notabilis boni, nempe rationis, crimen est suo genere mortiferum.

Neque excusat propter breue tempus ex imperfectione actus, si-
cuit neque excusaretur ille, qui tan-
to tempore impediret violenter ali-
quem ab vñ manuum suarum li-
gando illas.

Confirmatur, quia eti priuatio ad tempus vñsum rationis, sit in potestate hominis, quando fit absque iniuria, hoc est, quando homo ita se habet ad illum vñsum rationis, vt eti ipsum ligat, eo non vtendo, ha-
bilis tamen adhuc manet ad reparationem, & ad eius vñsum, si voluerit, vt contingit in superflue dormiente, quia à somno quātūnis pro-
fundō, si per se vel alium excitetur,

poteſt statim libere, ratione vti, ſed in ebrio, quia priuatio vñſrationis eſt iniuriosa, eo quod arctatur, & necessitatū per ebrietatem, ad nō vtendū ea per aliquod tēpus, quia quamuis vigileſ, ligata ſemper manet ratio, donec plena vini decoctio fiat, & ita vñſrationis eſt in ebrio ligatus per violentā necessitatē, ideo ebrietas redditur ex ſuo genere mortifera, quia iniuriosam & violentam efficit priuationem vñſrationis.

Adde quod inter canones Apo-
ſtolorum ſic legitur, Episcopus, aut
præſbyter, aut Diaconus, aleæ aut
ebrietati deferruiens, aut desinat,
aut deſponatur. Subdiaconus autē
vel lector, ſive cantor, ſimilia fa-
ciēs, aut desinat, aut communione
priuetur, ſimiliter & laicus. Hæ
autem pœnae grauissimæ, vt eſt
communionis priuatio, & deponi-
tio, non infliguntur, niſi propter
mortale: habetur cap. Episcopus.
35. diſtinct.

Tandem ebrietatem comitan-
tur regulariter multa vitia grauif-
fima, dicente D. Ambroſio in lib.
de Patriarchis vitādam eſſe ebrie-
tatem, per quam vitia cauere non
poſſumus, nā quæ ſobrij cauemus,
per ebrietatē ignorantēs cōmitti-
mus, & in cap. Luxuriā, diſtin. 35. in-
quit proſper, quod luxuriā facit &
nutrit, vini perceptio nimia, & ibi-
dē cap. Luxurioso. inquit D. Hieron.
quod luxuriosa res eſt vinum,

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

& tumultuosa ebrietas; omnis qui cum his miscetur, non erit sapiens. Et in cap. Vinolentum, ead. distin. inquit, qui altari deseruiunt, vinū & cicerā non bibant, sponsa Christi vinum fugiat ut venenum: vinū & ebrietas incendium est. Cum ergo ebrietas, non solum absolute, ut priuans hominem rationis usum iniuriosè; sed etiā ut causa vitiorum ad ipsam ut plurimum consequētiū, quatenus nō solū ligat rationē priuatiue, sed cōtrariè, reddēdo hominem insanū, & iudicio abutē, & ut sic multa inhonesta, turpia, & illicita dicentē, & facientē, peccatum est mortale.

Ex his colliges, quod priuare se usum rationis ex inordinata cōcupiscētia vini, est genere suo crimē lethale. Hęc autē inordinatio, cōsistit in hoc, quod propter delectationē in potu, nō curat sciēs, & volēs, priuare se usum rationis, ita quod nec priuatio usus rationis absolute, nec delectatio in potu vini prēcise culpā hāc mortalē efficit, sed delectatio in potu vini inebriatis, in sciēte & volēte illā, faciunt hęc omnia insimul ebrietatē esse mortalē, vide ca. Vinolentū, dis. 35. & c. Deniq; dist. 4. §. Ebrietatem, & ibi glos.

Nec officiunt ea, quae pro contraria parte adducuntur: ad illa enim quae ex patre Augustino, & alijs sanctis de assidua ebrietate cītantur, respōdemus eos affirmare, ebrietatem assiduam esse peccatū

mortale, ut quae est vituperabilior, & à maiori peruersitate proueniēs, & magis infamem reddens hominem: sed non proinde negant, cā etiam, quae non est assidua, sed semel incurſa, crimen esse mortiferum: quoniam in hac reperitur idē met effectus, qui est cognoscere fortitudinem vini, & habilitatem eius ad ebrietatē, quae directe opponitur bono rationis humanæ, id est usui rationis.

Ad secūdum de somno & alijs, quibus voluntariè & delectabiliter ad tēpus priuat se quis rationis usum vel alterius potentiaē naturalis exercitio. Respōdemus rem esse valde dissimilem in ebrietate, propter duo; quorum primū est, quod priuatio usus rationis per somnum, aut delectabilem fictionē, est priuatio naturalis, seu in qua homo remanet adhuc dñs in propinquā potētia dicti usus. Sed per ebrietatē, est priuatio violēta, ita ut in potestate proxima hominis nō sit ut ratione toto illo tempore quo est ebrius, etiā velit: quia est perturbatio ægritudinalis, ut patet in ebrijs vigilatibus. Secūdū etiā dissimile est, quoniam in somno, & alijs, tollitur ad tēpus usus rationis, sine necessitate tamē permanēdi in tali nō usu. Vnde dormiēs aliquo profundo somno, excitatur, & potitur soluta & libera ratione: & potest etiā dormiens se disponere, ut per hominem siue alio modo expergefiat

gesiat tali hora : sed ebrius quāuis vigilet , violentam necessitatem vinculi rationis patitur, ita vt nō sit iā in eius libertate vti ratione, pro quacumque hora.

Ad tertium, negamus vnicam ebrietatem contingere ex eo quod aliquis ignoret vni potentiam, aut in se, aut respectu suae complexio- nis, & propensionis ad ebrietatem: imo ferē semper euenit, ex dele- ctatione potus inebriati, quatenus non adhibet diligentia in ad- uertendo quantum bibit, & cuius vigoris sit vinū, & qualiter ipse bi- bens est dispositus, vtputa quia est valde calefactus: vnde quāuis con- cedamus ebrietatem materialiter, posse accidere absq; peccato, con- currētibus his duabus cōditionib^z; quod prēter opinionē bibētis, po- tū sit inebriatuus: secunda, quod nulla in hoc bibētis negligētia in- terueniat; ebrietas tamē formaliter quē est, cū quis propter delecta- tionē in potu, credit aut dubitat posse inebriari: vel saltē non vitur de- bita diligētia ad cōsiderandū quā- tū bibit, & quāti vigoris sit vinū, & quam dispositus ipse ad ebrietatē, semper est peccatū mortale; quic- quid alij dicant.

Ad vltimum dicitur non excusari dictum prēbyterum, eo quod in ebrietatem inciderit, quasi coa- catus ab urbanitate & inuitatione, qua ab amicis ad bibendum solli- citabatur. Imo quia prēbyter te-

nebatur cum maiori modestia, & temperantia bibere, nec non præ- uidere debebat ex tam frequenti potu posse inebriari, proinde inebriatio ex tali inconsideratione, & negligentia procedens, imputatur illi ad lethalē culpā, sicut etiā nec inuitantes excusantur a peccato, si cognoscētes bibētis conditionē, & vini fortitudinē; prouocauerūt eū ad frequenter bibendum.

Ebrietatem autem propter me- dicinam, & sanitatem procuran- dam, nō putarein esse vñquam li- citam; tum quia damnum hoc no- tabile, in ordine ad vsum rationis, est anteponendū cuicūque bono corporis. Tum quia hoc ebrietatis mediū nunquā erit ita simpliciter ad sanitatē necessariū. Tū quia id quod ex genere suo mortale est, nō potest esse cōgruū medium ad hu- iusmodi finem, nec sunt facienda mala, vtinde eueniapt bona.

Alterum quod in præsenti casu petebatur, illud erat, an iste sice- brius non recitans offidiū diuinū, aliud distinetum ab ebrietate pec- catum commiserit, ita vt vtrumq; sit confessori aperiendum?

Neganti parti fauet, tum quod nullus ad impossibile tenetur: & ideo non faciens id, quod præstare non potest, non dicitur peccare per omissionem, arg.le.Impossi- bilium.ff.de reg.iur.&cap.Nemo ad impossib.cod.tit.lib.6.

Tum quia etiā deliquerit, pri-
Vv 3 uando

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

uando se per ebrietatem usurrationis; quae tamen per accidēs, & immediate à tali ebrio fiunt, non ei imputantur ad culpam; ut colligitur ex text. & glos. 24. q. 5. cap. de occidentis; & in cap. Licet; de test. Tū quia ebrius, quoad non usum rationis, durante ebrietate, aequiparatur furioso sua culpa furcēte, huic autem, talis officij diuini omissionis, non imputaretur ad peccatum, cap. Si quis infaniens. 15. q. 1. ff. de Admitt. tuto. l. vlt. in fine.

Tum quia si iste aliquem deformaret, non esset in foro exteriori aut interiori irregularis, iuxta glos. in Clement. i. de homicid. Cardin. in d. Clementina, quæst. 6. Immol. in Glos. 2.

Tum quia defectus breuiarij, contingēs etiam ex propria culpa, efficit ut non sit culpabile non recitare diuinum officium; ita ut quāuis mortifere peccet, non compارando sibi breuiarium, non tamen peccat mortaliter omitendo interim diuinum officium, & ideo salutis huic est in confessione dicere, quod per tot dies caruit breuiario; ut ait Nauar. in man. c. 25. n. 101. & nos late in casu 54. primæ partis: ergo videtur quod multo magis detectus iudicij aduenies etiā ex culpabili ebrietate, excusat omissionem diuini officij a culpa.

Tum quia bonitas & malitia actus exterioris pender ab actu interiori; & ideo cum ebrius necco-

gnoscatur, nec velit diuini officij omissionem, non potest hæc esse illi culpabilis.

Confirmatur ex factō Loth, qui in ebrietatem incidens, ab incestu cum suis filiabus commissio excusatur, à D. Tho. 2. 2. q. 150. art. 4.

Ob hæc & alia inclinat in hanc partem Ioannes Maior, in 4. sent. dist. 15. q. 8. qui duodecim argumentis nititur ostendere, ebriū nequaquam peccare ex eo quod extra iudicium manens operatur.

Affirmatiuam partem tuerentur alij quod ebrius non recitando diuinum officium deliquerit mortifere, & quod mentis alienatio causata ab ebrietate quomodo cumque volita, nō excusat culpas inde provenientes, maxime apud Deum, & ideo teneatur confessori explicare tam ebrietatem, quam omissionē diuini officij. In hanc sententiam propendit Sylvest. homic. 3. q. 4. & verb. Ebrietas.

Rationes pro hac opinione sunt: tum quod aliquid potest esse voluntarium, vel secundum se: sicut quando voluntas directe in ipsum fertur: vel secundum suam causam, ut quando voluntas fertur in causam, & non in effectum, ut in eo qui voluntarie inebriatur, ex hoc enim omne subsequens quod per ebrietatem committit, imputatur illi quasi voluntarium, ut ait D. Th. 1. 2. q. 87. art. 7. Cū ergo hæc omissionē diuini officij fuerit in ebrietate voluntaria,

lita, mortifera erit, ac confitenda.

Tum quia, vt ibidem docet D. Tho. voluntarium indirecē illud est quod voluntas potius prohibere, sed non prohibuit, & sic quādo passio quę totaliter auferit vsum rationis, fuit à principio volita, vt in ijs qui per amorem, ita, aut ebrietate insaniunt, imputatur actus prauus subsequens ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa.

Confirmatur, quia is qui dat causam peccati, clarum est quod peccat, eo quod voluntarie ponit impedimentum adimplendi precepta, & se exponit periculo peccandi, vnde D. Tho. 2. 2. q. 79. ait de ebrio, quod sua ebriatio nō est omissionis, sed causa omissionis: & quod omissionis postmodum suo tempore imputatur ad culpam, propter voluntatem precedentem.

Additum quod si quis emitit sagittā in hominē quę cupit occidere, nō solū emissio sagitte est peccatum, verū etiā ipsa occisio: & tamē emissa sagitta nō est iam reuocabilis, ita à simili, quāuis ebrius, non habeat facultatem reuocandi se à peccatis ebrietatis subsequentibus, quia tamē hāc facultate habuit in sua causa, ideo si percūtit, vel diuinū omitit officium, imputatur ad culpam.

Nos inter has extremas sententias medianam sequimur: caque est, ebrio ex sua culpa, tunc imputari cōmissum quodcumque in ebrietate peccatum, cum fuit ab eo praeūsum,

id est, aut fuit ab eo præcogitatum, aut debuit præcogitari, vt quia expertus est inclinationes suas tanto magis in peccata protinus, quanto magis bibit, vel quia iam alias per ebrietatem alienus à se, vel prope incidit in peccatum, vel ita est cum ebrietate comūnū, vt soleat sepe ab ebrijs committi: tūc enim sunt duo peccata de necessitate confitenda: quorum vnum, est ebrietas: alterum, illud subsequens in sua specie. Nam etsi absolute loquendo sine rationis visu, nequeat quis de nouo peccare, ille tamen qui prius habens rationis vsum præuidet, quod si se priuat rationis visu, actum aliquem culpabilem de nouo committet: & hoc ita præcogitans priuat se per vinū, seu amorem, vel iteram iudicij visu, iam vult nunc, pro tunc, id est, in ipsa priuatione mentis, tanquam in causa, incurrit illud subsequentes delictum, teneaturque proinde illud confiteri, non solū vt circūstantiam ebrietatis, sed vt crimen per se distinctum: quod probant rationes pro secunda opinione ad ductæ.

Quod si peccatum ab ebrio perpetratum, nō fuit antea præūsum, neq; præuideri humano more potuit, vt in quod neq; inclinatio ipsa per vinū sit pronior: neque confuerit ipse, aut ebrietate, aut alia passione iudicium alienante, in illud prolabi, tūc non tenetur illud con-

V 4 fiteri,

RESP. CAS. CONSCIENT.

fiteri, tanquę crimen ab ebrietate distinctum, & ratio est, quia cū iste ebrietatis effectus non fuerit modo aliquo intētus, neque præmisus, non habet speciē propriā peccati: & quamuis ebrius per propriam culpam, qua voluit se iudicij vſu priuare, posuit seipsum in statu cauſandi iſtud subsequens peccatum, id contingit omnino per accidens, cum talis effectus neq; habeat ex parte ſui connexionem necessariā moraliter, & vt plurimum ſolitam cum ebrietate, neque ex parte intentionis, que nihil tale p̄equiderat aut excogitauerat, ac proinde non dicūtur tales effectus voliti in cauſa, vt qui ſunt raro contingentes, & nō præuifi, nec ſoliti ab iplo ebrio, vel ab alijs in ebrietatem cadētibus fieri: & ita ebrietas eſt volita absolute & in ſe, ac ideo culpabilis, ſed non eſt volita in ordine ad effectus ſequentes, & vt cauſa illorū: & ideo non imputantur ebrio, vt peccata ab ebrietate diuerſa, & hoc probant rationes pro opinione priore allatae.

Ad caſum propositū ex his ſumitur respōſio, quod cum Ambroſius præbyter inexpertus forte ſit ebrietatem, & hac prima vice in ea inciderit, nihilque cogitauerit de periculo ſequentis omissionis diuinī officij, vt quia poſt prandium ad mediam v̄isque noctē horæ intererant ſufficientes, tū ad dormiēdū & decoctionē vini faciendā: tū

ad diuinī officij persolutionē. Nec vt plurimum ebrij ſolent tanto tépore eſte alieni à ſe, q̄tin ſuperſit aliquod ſpatiū ſufficiens ad diuinū officiū recitandum, non peccauit tunc mortifere diuinum officium, non dicendo, ſed tantum in ebrietatē cōſentiendo. Tūc enim ebrietas fuit absolute volita, non vt cauſa dictæ omissionis, quia nec præuentua, nec præueniti debita.

Sed si tali hora præſbyter in ebrietatem incidit, vt probabiliter c̄cedi poſſit officiū diuinū, quod ab eo erat die illo persoluendū, nequire tépore debito, quod eſt intra diem viginti quatuor horarum, à media nocte v̄que ad aliam mediā noctem recitari, eo quia reſiduū téporis vix ſufficiebat ad dormitionē, & decoctionē vini, nec ebrij ſoleant ita breui in ſeipſos redire, & mētis cōpotes fieri, tunc eo caſu diuinī officij omiſſio fuit culpa mortifera ab ebrietate diuina, ſuntque duo ſpecie peccata, quorū vniūque eſt per ſe in confessione explicādum, vt patet ex dictis, tunc enim illa diuinarū horarū omiſſio, cōputatur inter ea, quae ſunt, vel eſte debent præuifa: & dicitur actu interiore volita in iplo ebrietate vt in ſua cauſa, & actu exteriore fuit incurſa trāſ acto tépore ad persoluendū perſiſtente illo in ebrietate. Hęc ex Caietano 2.2. q. 150. art. 4. & Medina 1.2. q. 61. ar. 5. concl. 4.

Ex dictis facile conciliabis Do-
ctorum

Etotum opiniones, quæ inter se diversæ videntur. Qui enim dicunt ebrios durante mentis alienatione, non peccare de nouo, eo quod implicationem quandam contineat aliquid esse cognitum & deliberate volitum, ab eo qui lumine rationis est priuatus. Respôdemus hoc verum esse, quâdo illud nouum peccatum nullo modo fuit præsumum, nec præuideri potuit, vt quod nullam penitus cum ebrietate habeat morale coniunctionem. Tunc enim nec in se, nec in causa est volitum fuit enim ebrietas intêta absolute, sed non ut causans tales effectus ab ea extrinsecos.

Qui autem asserunt omnia peccata ab ebrio facta eidem imputari, & esse cōfitenda vt distincta ab ebrietate, & in hac volita, eo quod alienatio mentis voluntaria, nō excusat subsequētia scelerâ, dicimus id veritatē habere de peccatis solitis fieri ab ebrio: hæc enim vel sunt ex cogitata vel excegitari antea debuerunt: & quamuis ille qui rationis nō est compos nequeat de nouo peccare per voluntatē, quæ tūc sit deliberata, potest tamen ex antiqua voluntate qua voluit ebrietatem, de nouo peccare, exercendo malos effectus illam comitanteres ut supra est declaratum.

Recompensare vesperas & cōpletoriam, alio die, non reficit nec resarcit peccatum omissionis præteritæ: quia recitatio diuini officij,

est obligatio annexa diei, quæ trāsit transacto die nec potest in alio reparari c. Sicut de spons. Nauarr. cap. 21. numer. 45.

CASVS VIGESIMVS

Primus.

Michael in longo itinere defesus, & ab amicis visitatus, cùbitum iuit in Sabbato hora adeō tarde & serotina vt periculo probabilit̄ se exposuerit non surgendi ē lecto, nisi hora prandij, nec audiendi die illo dominico Missam: tantus tamen abijs qui in eadem domo erant fit à casu strepitus vi ē lecto surrexerit citius, quām sibi erat in animo, & ita audiens campanas ad Missam pulsari, Ecclesiam adiit, & sacro integro devote interfuit scrupulus tamen sibi nunc sit, quod ex laetitudine, & longa noctis vigilia, periculo probabilit̄ se commiserit nimium dormiendi, & pratermitendi sacram.

Quæritur, An de periculo omissionis Missæ, in die festo, debeat confiteri, vt de letali culpa?

In casu præsenti tota difficultas pendet à quo tempore peccatum omissionis imputetur: An ab eo statim in quo quis se exponit periculo non adimplendi præceptum: An magis ab eo postea quo instat præcepti obseruātia & executio?

Et relictis varijs sententijs, quæ scholastico more discuti possent: nos peccatum omissionis tūc proprie

RESP. CAS. CONSCIENT.

prie & formaliter incurri arbitramur, cum tempus illud instat, quo præceptum est adimplendum, nō antea quando causā omissioni data est: & ideo quamuis ille qui iuit cubitum hora ita tarda, vt pericolo se obiecerit omitrendi Missam, peccauit lethaliter, quatenus causam omissioni sufficientē præbuit, & de hoc confiteri teneatur: non tamen vt de omissione proprie ac formaliter: sed de commissione, id est de cubitu Serotino, quātum est ex voluntate Michaelis impletū auditionis Missæ, quæ commissio fuit inchoate, seu obiectu omissionis.

Hæc opinio expresse est D. Th. 2.2. quest. 79. artic. 3. ad 3. & q. 2. de malo. artic. 1. ad 11. & 2. sent. distin. 35. art. 3. & 2.2. q. 150. art. 4. est Marsilius in 2. quest. 21. artic. 2. Bartholomaei Medine 1.2. q. 71. art. 5. Gregorij de Valézia in 1.2. disp. 6. q. 1. de ratione peccati pūc. §. Tertio queri solet

Duo igitur probāda rationibus sunt primum, est quod actus ille antecedens somnū, qui probabiliter & moraliter erat causa omissionis, seu quod Missa sequenti die festo non audiretur, fuit peccatum mortale, & vt tale confitendum.

Id quod satis liquet. Tum quia sicut actus etiam bonus, efficitur malus, propter circumstantiā euētus scandali, nempe propter scandalū, quod quis evitare debebat ita propter circumstantiā omissionis,

semper redditur malus, quoties præceptum affirmatiuum, quod propter tale opus omittitur, obligat: hæc autem circumstantia euētus, appellari potest, circumstantia quid.

Tum quia ille actus eundi dormitum nimis tarde, erat quantum est ex se causa, non audiendi Missa die festo sequenti: & ita per illum, ponebatur voluntariè impedimentum ad præceptum affirmatiuum de audienda Missa adimplendum, & qui se exponit periculo peccandi, peccat.

Tum quia ille, qui propositum expressum haberet omittedi Missam, tēpore quo illa obligat, peccatum committeret mortiferum, in tali deliberato proposito, vt sat patet: ergo etiam qui externū opus agit, quod simul cum observatione præcepti esse non potest, lethaliter delinquit. Nam propositum illud efficacitatem causæ habere nequit in omissionem, nisi medio aliquo exteriore opere, quo observatione præcepti impediatur. Ut enim quādo quis decrevit occidere Petrum, potest libere hoc, aut illud instrumentum eligere, sed illud quod eligit re ipsa causa est homicidij: ita opus electū, ex quo re ipsa oritur omissionis, est reuera causa ipsius, ac proinde omissionē ipsam pro circumstantia habet, ex qua malum & culpabile redditus.

Tandem, quia eodē præcepto,
quod

quo præcipitur nobis audire Missā, præcipitur insimul, ut tollamus im pedimenta omnia, quæ obstat eiusdem auditioni, vtque adhibeamus omnia media necessaria, ad præcepti huius adimplementū, quapropter cubitus, & somnus qui est vel potest esse causa omissionis dicti præcepti nobis interdicitur.

Et si dicatur quod in casu præsente, quamvis cubitus fuerit hora tarda, nihilominus Missā non fuit ob illum omissa: & ideo cessante omissione præcepti non videtur quod Michael deliquerit, cū omissionis causa non habeat aliam malitiam quā eā que est in ipsa omissione: quia omissione primo contra præceptum est, & ideo ab ipsa, in causam malitia derivatur, sicut ab actu exteriori, in interiori.

Respondemus, quod etsi Missā non fuerit omissa, attamen causa sufficiens omissionis fuit data, in qua consistit culpa. Sicut qui incōsiderate emitteret sagittam in aliquem, quamvis eo quod iste aufigit, aut se defendit, non fuit percussus, id non obstat, quominus talis emissio sagitte, non sit lethale peccatum: Nam etsi effectus, non sit sequutus, causa tamen sufficiēt ad illum, est posita, & licet hec causa non habeat diuersam malitiam ab ea quę est in omissione, satis est ad hoc ut sit culpabilis, quod quantum ex se causatiua sit omissionis, & ita fuit omissione inchoa-

te, sed non complete.

Secundum, quod ostendendū proposueramus illud erat, talem antecedentem actum, qui ex se causam dabat omissioni, non esse vere & formaliter omissionē: licet ad ipsam pertineat, quatenus in eā fertur ut obiectum.

Probatur, tum quia ante illud tempus quo præceptum obligat, non tenetur quis adimplere præceptum, ergo nec omittere vere dicitur ante illud: quia omittere est non facere, quod quis tenetur facere.

Tū quia ut causa homicidij, nō est formaliter homicidium, sed reductio: ita causa omissionis, non est formaliter omissione: sicut quamvis germen arboris, sit eiusdem speciei cum arbore, non potest dici arbor simpliciter, quia deest illi, consummatio & perfectio.

Tum quia si causa omissionis, esset vere & formaliter omissione: queretur quod quando aliquis ex ludo vel studio, aut nimio somno, omittit die festo Missā, satis illi esset in confessione explicare se causam dedisse per ludū, aut somnum omissioni Missā: non manifestando quod Missā re ipsa omisserit: cuius tamen contrarium videntur à fidelibus obseruari.

Nec valet responsio à Gabriele Vásquez in 1. 2. q. 71. art. 5. disput. 94. cap. 4. allata, quod id fiat à fidelibus non tanquam necessarium,

sed

RESP. CAS. CONSCIENCE.

sed ut euentu seu omissione sequuta melius explicit suam culpam : & ita putat sufficere fateri causam proximam dedit omissio- ni: nec obligatum esse pœnitentem, ad omissionem ipsam declarandam, nisi quando ob eam incurritur Ecclesiastica censura.

Non enim responsio hæc, videatur tuta, nec sequenda. Tum quia explicando solum in confessione causam, adhuc confessor remanet incertus, an omissione fuerit sequuta vel non sequuta. Tum quia sicut in fornicationis peccato, non satis es- set dicere, pœnitenti, quod voluit fornicationem committere, seu quod causam dedit ad fornicandum sed necessarium omnino est, expli- care actum exteriorem : à quo in- ierior habet obiectum malitiam. Ita in proposito volenti non audi- te Missam : seu per somnum eam non audiendi: non sufficiet dicere, quod causam dederit ad Missam non audiendam, sed necessarium omnino erit, declarare, sed Missam non audiuiuisse: quamuis causam ob quam eam nō audierit, si non est mala intrinsece, taceat.

Ex his patet, quid in proposito casu sit dicendum. Peccauit enim Michael lethaliter, exponendo se voluntarie periculo non audiendi Missam in die festo, & ideo in confessione, debet hoc ipsum ex- plicare, quamvis postea reuocata voluntate, & ob strepitum exper-

ges factus Missam audierit. iam enī ille præcedens accubitus car- uit perfectione debita ex hypothe- si, habuitque malum obiectum, quatenus directus erat in omissionem Missæ, ex præcepto audiende nec omissione, à commissione, quæ est omissionis causa, in alio differt in esse morali, quam quod omis- sio, est defectus perfectionis illius virtutis debitæ absolute: illa vero commissio, est defectus eiusdem perfectionis debitæ ex hypothesi, hoc est supponendo quod volun- tas habeat actum, quo velit non agere id quod præcipitur, aut saltē velit agere aliquid incompossibile tali præcepto.

CASVS VIGESIMVS Secundus.

Raphael publicato iubilico, se dis- posuit ad illud lucrandum, & cum hoc proposito peractis aliquibus in iubileio iniunctis, in medio hebdo- made est confessus, & in quibusdam votis autoritate iubilai à confessore dispensatus, postea tamen à demone tentatus in peccata aliqua incidit, nec reliqua in iubileio præcepta est ex equitum & ita culpa sua non est illud lucratus.

Queritur, An votorum dispensatio virtute iubilei à confessore facta fue- rit valida: vel potius nulla iubileo non aequatur?

Pro

Pro affirmativa facit, quod cū ista dispensatio fieri debeat in actu confessionis, videtur quod, quę sufficiunt ad validitatem confessionis à casibus reseruatis per iubileum, sufficient etiam ad valorē dispensationis in voto: sed ad primum sit est propositum lucrandi iubilaeum; nec postea reincidit, quamvis illud non lucretur, ut cōmuniter Doctores affirmant: ergo à pari dispensatio votorum in cōfessione facta, virtute iubilai cum proposito illud lucrandi, sufficit.

Adde quod periubileum, potestas dispensandi datur confessori, in actu solum confessionis: & ideo si actus confessionis cum proposito acquirendi iubilaeum, est validus: cur etiam actus dispensationis in eodem sacramento factus non erit validus?

Negatiua tamen quod talis dispensatio sit inualida: & per nō asequutionem iubilai retrocesserit, & nulla maneat est sententia vera & indubie tenenda.

Ratio est; quia etsi absolutio sacramentalis de peccatis, sit actus legitimus, qui non admittit modū nec conditionē, sed plene habeat suum effectū, statim ac verba absolutionis à confessore super debita materia proferuntur: arg. leg. actus legitimi. ff. de reg. iuris. Attamē actus qui fiunt sub conditione saltem tacita & virtuali, non sortiuntur effectum conditione nō adim-

pleta ut satis patet. Iam autem dispensatio in voto, est actus reuocabilis, nec ex sui natura sacramentalis, & ideo fieri potest sub condicione, & sub hac sit tacite à confitore, quatenus non dispensat nisi in virtute iubilai lucrādi, ac proinde eo non lucrato, dispēsatio rediturn inualida.

Confirmatur, quia non debet magis valere dispensatio voti, facta virtute iubilai, quando dispensatus, illud non lucrat: quam valeat absolutio à peccatis habentibus excommunicationem annexam, cum hæc sit minus pendens à futuro, & magis coniuncta, cum sacramento confessionis, quam illa. Sed absolutio à peccatis habentibus excommunicationem reseruatam, reincidit in eandem excommunicationem, si ob suam suam culpam non lucrat iubilaeum, vt asserit Pauin. in extraug. Multarū de pænit. & remiss. Et Curiel. de inbileo, pag. 90. 91. & alij nonnulli eo quod, licet absolutio à peccatis quia sacramentalis, non admittat conditionem de furto, eam tamē consentit absolutio ab excommunicatione; cap. Præterea, 2. de applicationibus. Quia ex se non est sacramentalis sed iudicaria vide Nauarrum in cap. Qui vult de pænitent. distin. 6. num. 65. & 66.

Præterea, facta contra formam præsertim ab homine datam, sunt ipso iure nulla, cap. Cum dilecta,

de

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

de rescript. &c cap. Pisaniis de restit. spoliat. Imò etiam facta circa formam cap. Prud. de officio delegat. & tradunt Félinus &c. alij in dict. c. Cum dilecta. Cum ergo forma iubilaei det autoritatem dispensandi, ea conditione ut fiat quae in iubileio ordinantur, sequitur quod deficiente huius conditionis effectu, dispensatio fuit inualida.

Pro quo facit glosa communiter recepta præsertim à Felino in cap. Ex parte col. 4. de constitut. & Clementina prima, verbo inhibentes de iure patronatus, quae habet non valere actum ab eo, cui data est potestas faciendi illum, adiecta forma, si non seruat eam, nec habet aliunde potestatem qua illum faciat: vnde infero non fuisse per iubileum dispensatum cum isto in votis nisi supposito quod esset ipsum lucraturus, & sic ad reincidemtiam.

Tandem si quis ordinem Eremitarum Diui Patris Augustini ingredetur: & sic in nouitiatu persistens, confessori manifestaret, se votum habere ingrediēdē religiosi strictioris, & cū eo vigore priuilegiorum nostrorum in tali voto dispensaretur, si postea ob aliquā causam discedat sponte ante professionem: reincidit in præfatum votum, nec satis dispensatio sibi prodest, vt habetur expresse in priuilegio concessō ab Eugenio III. ordini sancti Patris Augustini pri-

uileg. 94. quod refertur in compedium priuilegiorum fratrum minorum & aliorum Mendicantium, reformatum per Fr. Hieronymum à Sorbo ordinis Capuccinorum in verbo Nouitius id quod etiam declarauit Paulus III. anno 1546. in quadam bulla concessa societati IESV. Ergo à simili disp̄satus per iubileum, si ob culpam suam illud non assequatur, reincideret: nec dispensatio eidem proderit. Nam vt illud priuilegiū conceditur tantu nouitio, vt est in via ad religionē: & ita & hoc vt est in via ad iubileum. Quae autem in contrarium adducuntur facile ex dictis dissolui possunt. Nam etli ad dispensandum per iubileum in voto, requiratur quod id fiat à cōfessore in actu cōfessionis: & ad hanc faciēdam sufficiat propositum lucrādi iubileū, quando ante alia opera p̄mitti debet. Et proinde absolutio à peccatis quantumcumque referuatis vigore iubilaei facta, non pendeat à futuro, nec patiatur conditionē suspensiū actus, quia est sacramentalis, & sortitur suum effectū, tunc quando datur. Attamen voti dispensatio, cum non sit actus ex se sacramentalis, sit sub conditione iubilaei lucrandi: qua conditio ne deficiente redditur dispensatio inualida.

Et si quis contra instet istum tam qui ex voto tenebatur verbi gratia recitare quotidie Psalms

Poeni-

Pœnitentiales, vel singulis diebus audire Missam si publicato iubilœo die Dominico, confiteatur statim feria secunda, & vigore iubilæi dispensetur secum in tali voto, & sic dispensatus non recitauit præfatos psalmos, vsque ad Sabbathum in quo mutatus est à proposito lucrandi iubilæū, non peccasse mortifere, non recitando, ac proinde fuisse vere dispensatum, & nō sub conditione cum dispensatus conditionaliter nequeat vti dispensatione ante adimplentam conditio nem cap. Si pro te, de rescriptis lib. 6. §. Omnis & §. ex conditionali instit. de verbo. obligat.

Et quod adhuc magis vrget, illud est: quod dispensatio semel canonice facta, ex superueniente facto non retractatur, vt est casus in cap. ex tua de filijs præsbyt. & notant Doctores in cap. De his de accusat. quare ex eo quod aliquis postea ob suam culpam nō est lucratus iubilæū, videtur quod dispensatio iuridica per confessorem ante facta non retractetur.

Addunt quod post actum legitimate absolutum & dispensatum, non datur reincidentia in eūdem, nisi in iure exprimatur, vt colligitur ex cap. Eos de sentent. excommunic. lib. 6.

Propter hęc quę prima facie videtur magni roboris, non est quod discedamus à nostra opinione, cōtra mentem si quidem Papæ esse

videtur, quod gaudeat priuilegio iubilæi, & maneat in votis dispensatus, qui iubilæum noluit lucrari: neque debet quis ex eo commodum consequi, quod nisus extitit impugnare. cap. Ex eo de regul. jur. lib. 6. Et frustra legis implorat auxilium, qui committit in legē nullique sua turpitudine profecto debet c. Sedes Apostolica. de rescript. Leg. itaque fullo. ff. de furt. Neque confessoris intentio regulata secundum verba & formam iubilei, ac mentem Summi Pontificis fuit alia, quam dispensare, supposito quod esset lucratus iubilæum: & actus agentium, non operantur ultra intentionem eorum. leg. in agris. ff. de acquir. rerum domin. cap. fin. de præbend.

Tū quia si ſeffor expreſſe dice ret sub hac conditione dispēſare, ſi lucrabitur iubilæū, profecto nō erit dispensatus eo non lucrato: ergo cum ex verbis bullæ conſtet, hanc conditionem tacite inesse: relinquitur maniſtum, inualidā reddi dispensationē, ſtatiu ac Raphael noluit iubilæum alſequi: conditio enim qua tacite inest, etiā in ſpiritualibus partum refert ſive exprimatur ſive non iuxta glosam cap. Significasti de electio. & cap. Ad audiētiam. 2. de rescriptis.

Ad primam ergo instantiā posset quis respōdere illam dispensationem voti factam, ſecunda feria quando Raphael est confeffus, nō fortiori

RESP. CAS. CONSCIENT.

sortiri effectum statim post confessio[n]em, sed tunc quando iubilæū est omnino lucratū: quia cum fuerit facta sub conditione, non habet efficaciam nisi post adimpleā conditionem, & ita Raphaelē peccassē utendo tali dispensatione interim quod omnia iubilei opera non sunt ab eo peracta; ita quod illa dispensatio facta tempore confessionis, non obtinuit vim & efficaciam pro tunc, quando p[er]nitens habuit propositum lucrandi iubilæū, sed pro illo tunc, quo fuit in effectu assequutum.

Hæc tamen responsio nobis nō placet, vt qui putentius statim a[ct]u fuit Raphael dispensatus per confessorem in suo voto, non peccare utendo tali dispensatione, cum illa fuerit facta canonice, auctoritate Papæ in actu confessionis, & quāuis tunc per confessorem dispensantem fuerit obligatio voti sublata, initiatiue, in proposito assequendi iubilæum, non tamen fuit p[er]nitens extinta, nisi per realem assequitionem eiusdem iubilæi: quo non assequito, reuiuiscit voti obligatio: adeo quod post confessoris dispensationem, quo usque durat propositū lucrādi iubilæum, sicut potuit Raphael dispensationē petere, ita potest illa vti, sed mutato proposito, & iubileo non lucrato, redit eadem voti obligatio quātus in tali dispensatione inerat tacite eadem conditio, quā etiam

ex parte Raphaelis in ipso suo proposito includebatur, vt scilicet iubilæum assequeretur: qua deficiēte completa voti dispensatio deficit. vt enim in iure datur absolutio ab excommunicatione, totalis & integra: & absolutio dimidiata, quæ ad certum tempus & actum duntaxat fit: vt colligitur ex cap. Solet de sentent. excommunicat. libr. 6. & docent Iurisperiti præfertim Innocentius in cap. Veniens. 2. de testib. Ita damus voti dispensationem complete & simpliciter post iubilæum lucratum: quia tunc oblatione illa penitus extinguitur: sed incomplete & dimidiate intratēpus iubilæi, durante proposito illud lucrandi.

Ad secundam instantiam respondeatur, illam esse veram, quando dispensatio est integra & totalis; hæc enim ex facto superueniente, non retratur: securus quando est incompleta & imperfecta, seu data ad reincidentiam: qualis est quæ sit non completis omnibus actibus iubilæi, sed cum proposito illos adimplēdi: vt enim qui dimittit prius beneficium ob posterius quod probabiliter putat sibi esse quæsum, si postea ob aliquam causam non acquirit secundum, potest redire ad prius: quia illud nō renūciavit totaliter, sed supposito quod deberet habere secundū, vt quāuis talem conditionem non expressebit, ea tamen de iure inest, vt notat

Docto-

Doctores in cap. Inter cetera. de præben. & ca. Significasti, de elec^t. & cap. In multis, de rescip. renunciavit enim quoad possessionem, sed non quoad proprietatem, interim quod non obtinet secundū. Ita dispensatus in aliquo voto per iubilæū, dispensatur non plene & totaliter, sed in quantū propositū adipiscendi iubilæum durat, & illo lucrato, sortitur dispensatio plenum effectum.

Ad tertiam dicimus, quod cum tacitū, operetur id quod expressū; id ēst Papam velle in iubilēo committere dispensationem votorum confessori: ac velle ut dispenset cū confessio sub ea conditione quod si iubilēum non lucretur, reincidat in eandem voti obligationem; ut reincidit qui in nouitiatu de eisdē votis dispensatus, professionē non emittit, & nouitiatum deserit. Nā cum gratiæ in iubilæo concessæ, nō extendantur ad eos, qui illud non lucentur: & confessio sit vnum ex operibus in iubilæo iniunctis, quæ necessario debet antecedere ultimum iubilai actum, qui est sacram Eucharistiam sumere; ideoq; ad valorem confessionis & absolutionis per iubilæum factæ, sufficiat habere propositum illud lucrandi, & dispensatio voti debeat fieri a confessore non quomodocumq;, sed in actu confessionis, quia cōmuniter forma iubilæi est, concedere facultatem eligendi confessa-

rium, qui absoluere possit &c. & vota cōmutare, & in illis dispensare &c. ac ita videtur requiri ut cōcurrat confessio cum absolutione & dispensatione, & eligere confessorem est eligere eum, qui actum confessionis exerceat, hinc fit ut Papa, per hoc quod dat autoritatem confessori ut dispense: vult tacite sufficere ad dispensationem, propositum lucrandi iubilæum, & per hoc quod vult gratias & priuilegia, in iubilēo contenta non valere illis, qui ipsum non lucentur, vult insimul tacite, quod non lucrens iubilēum, reincidat, & obligatio voti reuiuiscat. Et ita confessor intendens dispensare virtute iubilēi, & secundum formam eius, perinde agit, ac si dispensaret expresse dicendo: dispenso seu commuto votum hoc, ita ut si iubilæū non assequaris, reincidere in idipsum voti ligamen debeas.

CASVS VIGESIMVS

Tertius.

Christiani apud Turchas captiui, & in eorum Triremibus ad remigandum cathensis vincit quibusdam religiosis ad eos pro redemptione solita facienda, venientibus, sunt sacramentaliter confessi, & inter alia peccata, de hoc vno maxime dolabant, quod contra Christianos in dictis Triremibus remigare erant coa-

RESP. CAS. CONSCIENT.

Iti, timore certo mortis, quia id non facientes occidebatur, vel percussiōnibus duriſtimis & morte peioribus, ſepe ſepiuſ afficiebantur: Cofeſores tamen eodem nolunt abſoluere, niſi firmiter proponant, mortē potius ſubire, quam ſic remigando contra Christianos opem Turcī ferre.

Quaritur, An in excommunicationē aliquā ſic remigantes incident: poſt finique non deſiſtentes, ob metum certae mortis abſolui?

Refpondemus præfatos Christianos peccare mortaliter ſic remigādo, nec excufari metu mortis, aut coactione verberum: nec poſſe abſolui niſi deſiſtant, in excommunicationem tamen aliquā non incurriſſe.

Primum quod peccat mortiferē oſtendo: quia contrauenient præcepto decalogi, de nō occidēdo, relato in ca. Quid in omnibus, 32.q.7. quo præcepto, non ſolū cōprehēduntur, qui occidunt, vel occidere, aut iniuſte pugnate volūt: ſed etiā qui oceidēti vel iniuſte pugnāti, vel id facere volenti, aliquo modo auxiliantur, consulunt, vel cōſentiūt. c. Sicut dignū, de homicidio, cap. Notum, 2. q.1. leg. Is qui opem. ff. de fur. Iam autem Turcæ aggrediuntur Christianos Tritemibus, vt eos occidant ſeu iniuſtē debellent: & remigantes auxilium preſtant, remigando, vt ſatis patet.

Quod vero mortis timor cathe-

natum, coactio, & verberum acerbiflma afflictio, illos non excusat, probatur. Tum quia oportet omnia mala pati potius, quam malo culpe consentire, cap. Ita ne. 32. q.5. & cap. Sacris, de his que vi, & leg. Palam, §. Nō eſt ignoscendum. ff. de rit. mpt. leg. Iſi quidē. ff. quod metus cauſa.

Tū quia Christus Dominus docuit non eſſe timēdos eos, qui occidunt corpus, vbi periculum imminet occidēde animæ, Matth. 10.

Tum quia ea iquæ ſunt intrinſece mala, iquocumque metu fiant, ſunt peccata lethalia: eo quod ſint voluntaria efficaciter, alias non ſequeretur opus.

Adde quod cum iſti velint impliciter viuere, volūt etiā simpliciter medium quod eſt remigare, vt docet D. Thom. 1.2. q. 6. art. 6.

Quod autē non incurruunt in aliquam excommunicationem. Probatuſ, tum quod non eſt credendū piam matrem eccleſiam intendere excommunicatione ligare eos, qui mortis timore, cadēte in conſtan‐te virum adducti, ſeu vinculis ac verberibus coacti, & quafniolētes, auxilium preſtant infidelibus, cōtra Christianos: dedecet enim clementem matrem, obligare ad obſeruantiam ſuorum præceptorum, dilectos filios, cum euidentē vitæ periculo: & ideo ſicut timor mortis, excusat à ieuinio, ab audienda Miſſa, & ab alijs eccleſiaſticiſ preceptis,

ceptis, ita etiam à censuris.

Tum quia leges humanæ, et si obligent in conscientia, nunquam tamen obligant cum discrimine vitæ, (quicquid Caietanus affirmet 1.2. q. 98. artic. 4.) nisi materia circa quam lex humana fertur, postulet ex se, ut pro illa, morti nos offeramus, ut si lex præcipiat aliquid pertinens ad bonum cōmune propter quod teneamur vitam exponere; aut aliquid pertinens ad religionē, vel fidē, ut ait Sylvest. verb. Metus, n. 7. Soto lib. 1. de iust. q. 6. art. 6. Et ideo tenemur in his solū casibus, leges ciuiles & ecclesiasticas seruare, cum discrimine vitæ; non ea præcise ratione quod lege humana id præcipiat, vel ea cum tam cui-dente periculo sit seruāda, sed quia naturali & diuino iure prohibetur materia illa, de qua est talis lex.

Neque obstat cap. factis', de his quæ vi, metusue causa fiunt. vbi defini-tur, communicantem cum ex-cōmunicato peccare mortaliter, si ex graui metu cū illo cōmunicet, & incurrire excommunicationē.

Respondemus id esse intelligē-dum de communicante cum scā-dalo, vel in eodē crimine, & deli-cto ob quod alter est excommunicatus: iste siquidē cōmunicationes sunt iure naturali & diuino prohi-bitæ.

Tandē quod huiusmodi Chri-stiani sic remigat̄es, nequeūt absolui, si non proponunt firmiter mori-

potius, quā remigare amplius cō-tra Christianos: patet manifeste, quia nō habēt firmū propositū de-fistendi à peccato, ac proinde neq; sufficiēt̄ contritionē ad hoc, vt à peccatis absolvantur, capit. Quod quidam, de pœnit. & remiss. cap. Peccati, de reg. iur. in 6. vbi dicitur quod peccati venia non datur, nisi correcta.

Neque his omnibus officit lex vt vim, ff. de iust. & iur. vbi dicitur, quod quisq; ob tutelā sui corporis fecit, iure fecisse videtur. & lex Is damnum, §. 1. ff. de reg. iur. quæ ha-bet, eius nulla culpa est, cui necesse est parere.

Reſpōdemus, leges illas esse in-telligēdas in casu, quo quis aliquid facit, vel occisionē infert illi, à quo timer vexari & occidi, non autem quando aliquid facit, vel auxilium prēstat, cōtra innocentē, à quo nō opprimitur, vt faciūt̄ prēfati remi-ges aduersus Christianos, possent enim vi se tueri contra Turcas, à quibus sibi vis infertur, & eos occi-dere, vt se liberent à metu mortis inferendæ; sed nō debent, nec pos-sunt adiuuare Turcas contra Chri-stianos, à quibus nulla vis aut iniu-stitia sibi infertur.

Quod si quis vrgeat, communē Iurisperitorum sententiā, huic no-stre esse omnino contraria, vt qui affirment, excusari ab homicidio famulum, qui præcepto heri occidit aliquem, quando probabiliter

RESP. CAS. CONSCIENT.

scit, quod si hero præcipienti non paruerit, mortem non evitabit, id quod sentiunt, Cynus, Alb. & Sall. sequuti Petrum, in leg. i. Cod. vnde vi. & Baldus in §. iniuria. de pace iuram. firman. cui adhærent Cagnolus ac Ferrarius, in leg. Is dānum. §. i. de reg. iur. & Decius, ibidem. Nec non Cardinalis, in cap. Sacris. de his quæ vi.

Respondemus hanc communē Iurisperitorum sententiam, vel esse omnino falsā, vt probat Panormitanus in dicto cap. Sacris, de his quæ vi, aut intelligendam solum in foro exteriore, quoad hoc saltē, vt mitius puniatur, sic metu propriæ mortis occidēs, ad iussum alterius, quam si occidisset nullo tali interueniente timore.

Quod si adhuc quispiam instet, captiuos coactos timore mortis, fabricantes triremes Turcis, cōtra Christianos non peccare mortaliter, cū nulla lege sit prohibitum, ne quis iure suo vtatur, licet inde tertius damnū patiatur. Regula. l. Nemo damnū. ff. de reg. iur. & l. Scientiā. §. qui cū aliter. ff. ad le. Aquil. Et quāuis Deus præcipiat vt diligamus proximos, non tamen præcipit vt eos & eorū bona preferamus vitæ nostræ dicente Iob. Pellem cuius cūque, & omnia quæ habet homo, dabit pro pelle, & vita sua conseruāda: ergo videtur similiter quod remigantes non peccēt lethaliter. Respondeatur, disparē esse ratio-

nem de fabricante triremes Turcis, contra Christianos, & de remigante in illis: nam prima actio, et si redundet in damnum Christianorū, non tamen est cooperativa talis damni, tanquam immediate directa ex se, vel intentione operantis in tale dānum, & ideo metus mortis excusat, ne talis cooperatio sit peccatum mortale. At remigare in dictis triremibus in dānum Christianorum, est actio immediate directa in oppugnationem Christianorū, seu in dānum tertij: nam huiusmodi impugnatio, & dānum ex ipsomet opere insurgit: quatenus in actu damnificandi opem prestat: vt notant Innocentius, & Ioannes Andreas in cap. Significasti, de Iudaeis. Videatur Nauarrus libr. 5. consiliorū. titulo de sententia excommunicationis. cons. 31. & in manuali cap. 27. num. 63. §. Septima quod Christiani. & in relectiōne, cap. Ita quorundam, de Iudaeis, notabili principali. Vndecimo, numero decimo.

CASVS VIGESIMVS Quartus.

Ioseph equum bona fide venditum; nouit postea ob occultum morbum, quo laborabat, inutilem fuisse emptori: nec non admonitus per litteras ab amico, de magna frumenti copia, in ciuitatem brevi aduentura, onus stātim quod domi habebat triticū, currente

rente tunc pretio, ob penuriam rigido, vendidit: occultando emporibus, etiam interrogantibus, hanc cito vēturam frumenti abundantiam. Nāc mortuo equo, & appulsis in portum nauibus frumento onus̄is, conqueruntur de illius dolo, equi ac frumenti emptores.

Queritur, An vtrisque teneatur aliquid restituere?

Quod attinet ad primā dubitationē, an qui bona fide vēdit equū, ignorās inculpabiliter occultum illius defectum, & postea nouit ob id fuisse inutilē empori, teneatur ad aliquam restitutionē?

Respondeamus quod vēdito equo, etiā bona fide, quo cūque tempore postea vēditori cōstiterit, illū tempore venditionis habuissē occultū defectū, ob quē nociuus seu inutilis fuit empori, tenetur vēditor in cōsciētia nō solū manifestare præfatū defectū: sed etiā ad libitū emporis, aut vēditionē illā rescindere, aut premium acceptū restituere, ad æqualitatē defectūs: ita Medina, cod. de rebus rest. q. 34. Conradus de contractibus, q. 54. Sylvest. ver. Emptio, q. 20. Armill. Tabien. & alij Sūmiste ibidē. Naua. in man. cap. 23. n. 89. §. Quarto, prope medium, Soto de iust. lib. 6. quæst. 3. art. 2. conclus. 2. Petrus de Aragonia in 2. 2. quæst. 77. de empt. & vend. art. 2. & 3. dicto quinto.

Probatur hæc veritas, quia licet

durante ignorantia, & bona fide, excusetur venditor ā culpa; negari tamen nequit, quod empor, in re ob talem defectū nociuā, seu inutili, illo pretio empta fuit deceptus & damnum est passus, & ideo quāuis venditio sic bona fide facta nō fit ipso facto nulla. Actio tamen & facultas petendi vt talis venditio rescindatur, aut reducatur ad equa litatem pretij, cōpetit empori defraudato: iuxta illud inter iurisperitos celebre & vulgare dictum, in venditione sub bona fide facta, actionē cōpetere empori, optionē vero vēditori. Ac si dicāt, posse emporē iure postulare, vt dānum sibi illatū reficiatur: in electione tamē venditoris cōsistere, emporē ā tali dāno liberare, uno duorū modorum, vel rescissa omnino venditione, vel ea redacta ad æqualitatem iusti pretij: pro ratione illius vitij & defectūs.

Confirmatur, quia de ratione contractus est quatenus humanus, quod sit volūtarius, ex parte vtriusque contrahentis. Iam autem ista emporio rei nocinē, seu inutilis, non fuit ex parte emporis voluntaria: quis enim credēdusest, res sibi inutiles aut nociuas velle emere, nisi vel sit amēns, vel stolidus, & ideo quamvis non habeatur talis cōtractus ipso iure nullus, quia non fuit cum dolo culpabili venditoris, dāte causam contractui, debet tamen vel annullari, & rescindi, vel

Xx 3 ad.

RESP. CAS. CONSCIENC.

ad æquale pretium reuocari per venditorem, vbi primum sibi de defectu constiterit, vt illatum emptori nocumentum resarciat; & ab utraque parte reddatur voluntarius.

Addę quod res venales, in ordine ad contractum emptionis & vēditionis, non cōsiderantur, neque æstimātur, secundum suā substatiā, seu alias qualitates absolute sūptas, sed solū quatenus sunt vti-les, & deseruiunt vīsibus humanis: & ideo si res empta, non est vtilis, & proficia emptori, nequaquam intendit illam emere: ac proinde talis emptio, quamdiu non constitit de intētione emptoris, & durat bona fides vēditoris, est valida, sub ea tamē conditione, vt quā primū defectus rei venditę innotuerit, teneatur in foro cōscientię vēditor, aut rescindere contractū, aut compēsare pretij accepti inæqualitatē.

Quod vero obligatus sit venditor, quā primū sciuit, rem à se venditam, habere occultum defectū, ob quē sit inutilis aut nocia: manifastare illum emptori, probatur ex eo. Tū quia alias non posset emptor vti iure suo contra venditorem, nec se liberare à dāno inuolūtarie passo. Tū quia ex re ita defectiosā, per venditionem in aliū translata, occasionem dāni dedit, atque periculi, quod emens nescius incurere poterit: occasionē autē damni atque periculi dare, nulli est licitū,

vt ait D. Thomas 2.2. quæst. 77. art.

3. Tum denique quia posset em-
ptor inſcius talis defectus, rem eā-
dem alteri vendere cum simili vel
maiori forsan damno.

Et si petas, an si equus ita defe-
ctuosus statim post venditionem
pereat, ex illo occulto morbo,
quem Ioseph venditor omnino
& inculpabiliter ignorabat, tenea-
tur ne vēditor pretium acceptum
restituere.

Respōdemus affirmatiue & ra-
tio est, quia vt supra diximus, quā-
do res defectuosa venditur, statim
ac defectus ille, qui tempore em-
ptionis erat occultus, innotescit, te-
netur in conscientia venditor, vel
ad rescindendū cōtractū, vel ad re-
ficiendā inæqualitatē: sed per sub-
sequuntā tam breui spatio mortem
causatā, non ex alio quā ex latente
morbo quo laborabat equus ante-
quā venderetur, innotescit occul-
tus ille defectus nocivus ex toto
emptori, ergo nocumentum istud
nequit iā alio modo reparari, quā
restituto integrō pretio, cū equus
ille tali morbo lethali affectus nul-
lius prorsus sit valoris, in ordine ad
vīsum, propter quē fuerat emptus.

Nec obstat si quis dicat, hāc vē-
ditionem fuisse factam sine dolo,
ac proinde exitissē validam, & per
eam trāslatum vere fuisse equi do-
minium in emptorem, adeo quod
emptor illis diebus quibus vixit
equus, habebat acquisitū dominū
in eo

in eo, & vere erat suus, & ideo si perit, emptori debet perire, & nō vēditori, quia res quādo perit, domino suo debet perire: ergo iniustū videtur arctare in conscientia emptorem ad restituendum integrū pretium.

Respondeamus, quod res iste, modo tali defectuose, trāscēuit in dominū emptorū, nō simpliciter & absolute, sed sub hac cōditione & lege, vt sublata bona fide, qua fuerūt vēditæ, quā primū innotuerint latētes earum defectus, teneatur vēditof aut contraētū rescindere, aut inēqualitatē compensare, & ideo quia equus ille deprehenditur peitorū iudicio, mori ex defectu & morbo occulto, quo erat affectus tēpore vēditionis: ideo non perit emptori, cuius animus nō fuit rem sibi prorsus inutilem emere.

Nō etiam obstat, si dicatur, quod emēs inaduertēter rē habēte manifestū & patente defectū, ad quē si aduertisset nequaquā illā emis-
set, ac proinde absolute loquendo inuolūtaria est emptio; & tamē nō tenetur in cōsciētia vēditor, postea ad rescindētū cōtractū, vel restituētū aliquid de pretio, supposito quod vēdidit iusto: ergo etiā in casu nostro, quāuis ex parte emptoris fuerit emptio equi habētis occultū morbū, inuoluntaria, nō etit obligatus vēditor, ad rescissionem cōtractus, aut ad recompensationem dānni, cum bona fide vendiderit.

Respondetur, disparem esse rationem inter ementem rem manifēste defectuosam, & ementē rem cuius defectus est illi, & vendenti omnino latens: Nam in primo casu deceptio oritur ex sola negligētia, & imprudētia emptoris, & ideo omne dānnū sibi imputatur, tanquā ab eo implicite seu in causā vōlitū: sed quādo defectus est occultus, tunc dānum ex tali re empta sequutū, nec in se, nec in causa est volitum, ac proinde emptio fuit prorsus inuoluntaria.

Quod si instes adhuc, trāsacto tēpore à lege p̄scripto, intra qnōd emptor possit deceptionē allegare: nullū ulterius habere ius contra vēditoris, ac proinde finito illo termino, nō iā esse obligatū emptorē ad manifestandū defectū, qui tūc & nō antea ei innotuit: cū frustratoria videatur talis manifestatio, per quā leges interdicunt emptori posse iam agere.

Respondemus leges ad obuiādas lites, & Reipublicę perturbationē, terminū p̄fixisse in quo emptor agere possit contra venditorem, de dolo, fraude, & deceptione vera, seu p̄sumpta: attamen in foro conscientiae, in quo sola facti veritas attēditur, quocumque tempore cōstiterit emptorem, fuisse notabiliter deceptum, & graue nocimentum illi illatū, tenetur vēditor quam primum hoc nouerit, recōpensare dānnū, vel per irritationē

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

contractus, vel per restitutionem
pretij æquivalentis.

Secunda dubitatio petebat, an
venditor sciens breui tempore ma-
gnam frumenti copiæ aduenturā,
ex quo fiet, ut triticum quod domi
habet, minori vendetur pretio, te-
neatur id emptoribus, præcipue in
terrogatibus, manifestare, minue-
req; pretiū, vel potius adhuc possit
suum triticum vendere, pro pretio
integro tunc in foro currente?

Conradus de contractibus, q:
66. & Medina, codice de restitu.
quæst. 35. & Gabriel in quarto sent.
dist. 15. quæst. 11. artic. 3. dub. 6. & alij
existimant, præfatum venditorem
peccare mortaliter, & ad restitutio-
nē teneri: non quidem tanti quâ-
tū est diminuendum de pretio ve-
niente copia frumenti: sed quanti
minoris æstimaretur frumentum,
si onus illius abundantiam futu-
ram cognosceret; & hoc intelligūt
de vendente illis, qui statim fru-
mentum non sunt consumpturi,
antequā copia de nouo adueniat:
hanc eandē opinionem tenet Bar-
tolus, in lege Quæro, ff. de Actio.
emptio. & gloria, in leg. contra leg.
ff. de legibus.

Quod probant, tum quia ut pe-
nuria mercium, non solū præsens,
sed de proximo sperata, auget pretiū,
ita abundātia etiam diminuit:
quod enim parum distat, nihil di-
stare videtur. Tum quia nō minus
læditur emptor, quando res in va-

lore visuali seu, pretio currente in
breui minuenda, pro integro pre-
tio illi venditur, quam si in bonita-
te, aut valore naturali iam diminu-
ta, seu in breui diminuenda, tan-
quam integra & perfecta, sibi ven-
deretur. Mercem enim esse in via
& dispositione ad corruptionem,
seu diminutionem pretij, &c esse in
via ad corruptionē seu diminutio-
nem bonitatis suę naturalis, arguūt
eandē fraudē in veditore id tacete.
Tum quia sequeretur, mercatorē
scientem crastina die hanc ciuita-
tem obsidēdam, & deprædandā;
posset hodie omnia bona sua ven-
dere, pro pretio currēt: posset etiā
qui sciret summō mane, taxationē
frumenti esse publicandā, multo
minorem, quā modo, posset inquā
in vesperis, ingētē copiam tritici
vendere, pro pretio pregnaticē
currētis: in graue reipublicē dam-
nū, & qui notum haberet monetā
aliquam crastino die esse prohibē-
dam, velā suo valore deponendā,
posset hodie omnē quam possidet
cābire, seu merces emere, aut mu-
tuare, ex quo magnū alij incurre-
rēt damnum, quæ omnia videntur
absurda, & Reipublicā nocua, &
ideo non admittenda.

Contrariam tamen opinionem
putamus veriorem, & à confessio-
ribus sequendam, quod talis ven-
ditor sciens aduenturam magnam
frumenti copiam, & hoc occultās,
vendit totum triticum, seu aliud
fru-

frumentū, quod domi habet, pro pretio currente, et si forte contra charitatem peccet, & id negando interrogantibus, métiatur officiose, nullum tamen iniustiæ peccatum committit, nec alicui restitutio-

n manet obnoxius.

Probatur hęc veritas. Tum quia iustus & verus mercium valor, pēdet ex principis decreto, vel ex cōmuni hominum aestimatione, & non ex vnius seu alterius priuata intelligētia, & aestimatione l. pretia rerum ff. ad leg. falci. & ideo sciētia & aestimatio solitus venditoris, qui nouit ob futuram abundantiam, minus valitutum frumentum, non auget nec diminuit illius pretium, in foro nunc de præsenti currens.

Tum quia sicut qui vēdens pretio currenti, nesciens futuram copiam, nō tenetur restituere, ea adueniente, vt omnes concedūt, ita neque sciens nā in contractu venditionis, cum sit contractus pertinens ad iustitiā commutatiā, inæqualitas solū reperitur, quādo res, & pretiū nō sunt sibi inuicē ad æquata & ideo cū vterq; istorum vendiderit pretio tunc currente, nullam fecerūt inæqualitatem, ac proinde sicut unus non tenetur ad restitutionem, ita neq; aliis.

Tum quia emptor tempore abundantiae emens frumentū pretio tunc currente : vt postea tempore penuriae, vēdat multo maiori

pretio non peccat, nec restitutio ni est obnoxius, vt Doctores fatē- & constat Gen. 41. Ioseph laudari quia hoc fecit. Pari ergo ratione venditor vendens in penuria, pretio tunc currente, quod scit valitutum minus adueniente, prope diē abundantia, nec peccat, nec ad restitutio-

nem tenetur.

Confirmatur ex illo, quod de Thale Milessio refert Aris i. Politorum cap. 7. cuius philosophia cū à nonnullis irrideretur, & ipse per astrologiam sciret magnam olei copiam futuro anno colligendam emit ab omnibus ciuibus anticipata solutione, quidquid oliueta eorum essent allatura, adueniēt que maxima abundantia, cum ille solus esset venditor, innumeras pecunias sibi cōparauit, ob quod factum ab omnibus est laudatus.

Tandem de intrinseca, ratione iustæ venditionis hęc duo tantum sunt, vt res sit utilis & sana & pretiū iustum: hoc est, aut taxatum à lege, aut receptum tali loco & tempore communī vſu fori, vel ex conuentione contrahentium quando illa duo priora deficiunt, cetera vt mēdacia occultationes, simulationes, & his similia non sunt de intrinseca ratione iuste vēditionis, nisi quādo per illa aut virtiatur res, quā vēditur aut pretium eius, cum ergo in nostro casu res quā venditū (vt supponimus) sit sana, & pretium quod petitur, sit cōmuniter receptum.

RESP. CAS. CONSCIENT.

receptum in foro ideo scire aut ignorare copiam véturam, eandem manifestare, seu mēdacerit occultare, non efficiunt quod venditio non sit iusta.

Adde quod si licitum est emere frumentum in loco vbi est illius multa copia, ~~præcio~~ currente quinquaginta, vt illud vendam in alio loco vbi maximè eius est penuria, pretio vt centum, si talia pretia cōmuni vſu fori sunt recepta, vt Doctores omnes afferunt. cur nō licet etiam vendere in tempore hoc frumentum pretio vt cētum, sicut vendi nūc solet: etiam si alio tempore, & proximo ob venturā copiam vendendū sit pretio vt quinquaginta? eadem enim ratio quæ est loci ad locum, est etiam tēporis ad tempus, quoad iustam venditionem. Hæc nostra sententia est Diui Tho. 2.2.q. 77. art.3. & Caetani ibidem Sylvest. verb. emptio q.15. Sot. lib.6. de iust. q.3. ar.2. ad 3. Magistri Petri de Aragonia, & aliorum fere omnium recentiorum, qui commentantur Diuum Thomam in questione supra citata. Eādem sequitur Alexander in tract. dierum genitalium libr. 6. cap.1. & Couartuuias in regula peccatum part. 2. §. 4.

Aduertendum est tamē, quod venditor, negans frumenti copiā aduenturam, & sic mentiens, quāuis non peccet contra iustitiam, quia solum inducit per illud men-

dacium emptorem ad iustam emptionem, quod est mētiri tantum officiole, vt quia ordinatur per se ad euitandum damnū, quod vendor subire non obligatur, & per accidens evenit, quod emptor ex illo damnetur. Dari tamen potest aliquando casus in quo vendor mortifere peccet contra charitatē, non manifestando futuram abundantiam, idque ex communibus charitatis regulis quibus bono proximi consulere tenemur, quando si ne magno detrimēto proprio fieri potest, iudicādum est. Vnde si Ioseph sciret ingentem copiam frumenti absque dubio venturam, & Petrum emere ab ipso magnam frumenti quantitatē pro pretio currente, ob quod crastina die, adueniente abuudantia in paupertatem summam esset aduēturus teneretur tunc Ioseph ex charitatis præcepto manifestare huic aduenturam in crastinum abundantiam maxime si Ioseph suum triticum vendere posset pluribus ciuibus diuisim, neque esset lapsurus in similem paupertatem, non vendendo illud.

Aduertendum etiam quod si alius tertius assistens, qui non esset vendor, ita mentiretur, cum ex tali mendacio nec bonum sibi comparet, nec malum suum euitet peccare cōtra iustitiā, & ad restitutōnē teneretur, quia tale mēdaciū non est officiosum sed perniciosū.

Nec

Nec obstat quæ pro cōtraria parte adducebantur. Ad primum dicimus illud habere veritatem de penuria & abundantia communiter cognita, præsente seu proxime futura, nō autem de ea quæ à particulari tantum scitur, ut est in casu nostro.

Ad secundum dicimus, maximum esse discrimen intervalorem rei defectuose, qui summittur ab intrinseca conditione ipsius rei: & valorem ex abundantia seu penuria de proximo futura, qui summittur ab extrinseca conditione mercis. Primum enim per se variat rei pretium, sicut intrinsece variat rei substantiam, qualitatem, aut quantitatem: Secundum non variat illud nisi per accidens non enim rei pretium penderet à particulari vnius vel alterius notitia, sed à communione cognitione & estimatione rei.

Ad tertium respondeamus, ea omnia quæ ibi adducuntur non esse absurdæ, sed verissima nec Republicæ nocumētum aliquod infert, qui pro pretio in cōmuni foro currente, merces vendit, cum illud semper habēdum sit iustum pretium, quoisque per legem aut communem hominum estimatiō nem, & scientiam aliud determinetur.

Vnde colligo quod etiā si merces actu iam essent in ciuitate, sed secreto, ita, quod ego solus vel pauci alij id scirent: possem nihil-

ominus vendere meas, pro pretio currente: et si solus scirem esse iam factum regis decretum, de minuedo seu annullando valore alicuius monetæ possem antequam publicetur omnem quā habeo mutuare seu cambiare, aut alio licito contractu dispendere quidquid dicat Sylvest. verb. vsura 1.q. 15. quia reuera in præsenti id valet, & priuata scientia non mutet pretium rei quæ venditur.

Quod si quis adhuc urget, neminem posse librū quē fecit prope diem ab Inquisitoribus prohibendum vendere pretio tunc currente. Peccareque contra iustitiam & teneri ad restitucionem: ergo videatur quod similiter sit dicēdum de monetæ valore.

Respondemus disparem esse rationem inter librū, & alias merces prohibitas. Nam liber prohibetur ob aliquam doctrinam falsā vel periculofām, seu nocuam, quę in eo continetur, qui defectus & nocumentum est libro intrinsecus ita ut quamvis prohibitio, sit futura, virtū tamen & defectus ob quę vetatur, est illi intrinsece præsens, futura autem monetæ seu aliarum mercium prohibitio vēditori nota, nō ponit intrinsecum defectū in re venali, quæ venditur pretio tunc currente & traditur perfecta & utilis illo tempore: & ideo libri prohibendi venditio, est cōtra iustitiā, sed non aliarum rerum.

RESP. CAS. CONSCIEN.

CASVS VIGESIMVS

Quintus.

Raphael inimicum à multis annis, odio intestino prosequitur & illius mortem varijs modis machinatur, quem tandem in itinere obuium repertum occidit. Nec hoc ad intensum odium placandum sat sibi fuit, sed corpus occisum in varias diuisit partes, quas arboribus suspendit sed postea in graue infirmitatem lapsus, & de hac seu vindicta, & intenso odio dolens & verecundus, in confessione homicidium cum lachrymis accusat, sed circumstantias diuisi corporis, & suspensi, ut quas parum ad rem facere arbitratur, subtitet.

Queritur, An illa odij intentio, & actus crudeles ab ea proficiscentes, sint distincta, tam ab ipso odio, quam ob homicidio peccata?

Ratio dubitandi ex duplice capite insurgit. Primo quia isti actus crudeles, inter se se sunt distincti: & quilibet per se recte rationi contrariatur: & voluntatis culpa seu malitia ab exteriori actu malo & culpabili prouenit: quia enim occidere est malum, ideo voluntas occidendi mala est: igitur quamuis si actus procedant ab uno odio, distincta tamen eruunt peccata. Sicut animus fornicandi, quamuis sit unus multiplicatis exterioribus fornicationibus, multiplicatur peccata.

Secundo, quia occidens hominem, propter furtum duo committit peccata, contra distincta pracepta de non occidendo, & non furando: ergo à simili qui occidit, vulnerat, & suspendit propter speciale odium, duo etiam committit scelera: alterum quod est occidere: alterum quod est odisse: grauius enim est occidere propter odium quam propter furtum. Sicut odium proximi grauius peccatum est, quam furtum.

Sed his non obstantibus dicendum est illam odij intentionem, & actus crudeles ab ea proficiscentes, non esse distincta peccata: sed unum: & ideo satis est in confessione dicere, inimicum occidisse, tacita odij intentione & subsequentiū actuum crudelitate. Quia odij intentio, et si peccatum augeat, non tamen speciem mutat, neque de necessitate est confitenda. Ita Bartholomaeus Medina. I.2. q.73. ar.5. & quæst. 74. art.1.

Probatur haec sententia. Tum quia odij intentio, difficile dignoscitur, & similiter actus, qui ab ea proueniunt durum autem esset obligare homines, ad necessario contentum id quod vix discerni potest.

Tum quia haec odij intentio, nullis verbis exprimi sufficienter potest in confessione, et si enim penitens dicat magno iracundiae furuore, seu intentio odio occisus, delace-

dilacerasse, suspendisse, non satis adhuc declarat voluntatis intentiōnem, cum ab eodē feroore, & ab eodē odij gradu, possint iijmet actus omnes procedere.

Tum quia hæc sit iij intētio, fertur semper in idem obiectū, quod est neccm inferre inimico, causanturque omnes illi actus, ab vno & eodem odio, & sunt contra vnum præceptum, quod est non occidere, ac proinde non nisi vnum sunt peccatum.

Tandē illi crudeles actus, emanātes ab intenso odio habent omnes rationem peccati in actu exercito ab actu vno interiore, quatenus iste motus odio voluit occidere inimicum. Et quamuis occisio, delaceratio, suspensio, sint actus, quorum quilibet habet per se malitiā in essendo, eo quod vnuquisque est dissonus recte rationi; attamen malitiam moralē, & in actu exercito non habent, nisi vnam ab vno interiore volūtatis & odij actu, qui solus est formaliter liber, & capax malitiae, seu vitii.

Nec obstat, quod h̄a actus extēriores pluribus principijs videātur effici nempe à voluntate, ab irascibili, à manu. Nā h̄a principia, cū sint subordinata, & omnia subsint actioni voluntatis, qua illi fuerunt patrati, ideo in ratione demeriti, & peccati vnum sunt.

Ex his facile est rationes dubitā di, initio positas diluere. Et ad pri-

mam dicitur, quod et si actus illi crudeles malitiā habeāt diuersā in essendo, in ratione tamē demeriti & peccati secūdū actū exercitū nō nisi vna malitiā contineat ab vno intēso odio à quo causantur bonitas siquidē & malitia moralis seu exercita cōpetit actu interiori intrinsecē & subiectiū, quia iste solus est voluntarius & liber actibus autē exterioribus extrinsecē & obiectiū tantū ut declarat D. Th. 1.2. q.20. ar.4. Et ideo omnes actus ex tertiī qui ordinātur ad vnu finem, quāuis sint multi reputantur vnu peccatum, ppter vna volūtatiē à qua referuntur in vnu peruersum finē: nec eadem est ratio de varijs fornicationibus: ac de varijs his modis vindictē, & satiādi odij. Nā in illis fornicationis actibus, cū quilibet sit ex se completus, nec habeāt inter se ordinē mutatur volūtatis actus secūdū numerū sed in his actibus occisionis inimici, mutatur voluntas secūdū intentionē tantū & quia peccatorū numerus est de necessitate cōfitendus, ideo fornicationes sunt distinctē tot explicādē quot prītrātē fuerūt, sed crudelitatis actus diuersi, quia solū tendunt in vnam occisionē & in vna inimici vindictam, & ab vno procedunt odio, licet intenso: nō habent nisi vna malitiā, & sūt vnu dūtaxat peccatum: nec proinde est necesse singulos in cōfessione declarare.

Ad secundū respondetur, quod et si

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

etsi odium proximi per se & specialiter acceptum, sit grauius peccatum, quam furtum, ut quod primo & direcete contrariatur amicitiae & charitati proximi: attamen quia generaliter acceptū, includitur in omni peccato aduersus proximum patrato, & furtum nō includitur, sed speciali praecepto est prohibitum, ideo qui occidit ut furetur, duo diuersa committit peccata, in confessione declaranda, sed qui propter odium, occidit nō nisi vnum committit scelus, quod est occidere: in quo includitur ipsum odium. Vnde quamuis in illis actibus occisionis, creuerit ira, & intentius fuerit odium, haec tamen intentio, non est circumstantia, que peccati mutet speciem, aut notabiliter ita aggrauet, ut sit necessario confitenda.

CASVS. VIGESIMVS

Sextus.

Gregorius raro oculos figit in mulicrem pulchram, quin sensualitatis motus in eum etiam nolentem & resistentem insurgat: & quānus posset aliquādo oculos ad alia diuertere: ex proposito tamen in illa pulchritudine videnda persistit, ut cū his carnis insultibus pugnando, eis que resistendo, meritū apud Deum acquirat. Sed vincitur in hoc certamine sepius quam vincat. Et cum incredibili scrupulo conscientia agite-

tur, quod peccet mortaliter in istis carnis illecebris, aut occasionandis, aut non illico reprimendis, confessorem consulit.

Queritur, Num in illis sensualitatis motibus semper sit peccatum, & quomodo dignosci possint mortales à venialibus?

AD primum quod in hoc catus petitur, respondemus, illos sensualitatis motus, solum esse peccata, quae de malo sunt obiecto, & in facultate nostra consistunt: alios vero quibus altera harū conditionum deest, nequaquam.

Pars prior ostēditur. Tū quia hos volūtas teneatur reprimere, nec si bi cōplacere in eis licet. Tum quia has carnes illecebras ex prauo obiecto insurgentes, vocat D. Paulus peccatum & malum cum ad Romanos septimo inquit. quod odi malum hoc facio. Tū quia volūtas & ratio, tenentur regere & prohibere appetitum sensituum, e modo quo mēbra exteriora: maxime quando occupātur circa obiecta illicita: & ideo sicut peccatum est, non dirigere actus exteriores, neque eos ab illicitis refrānare: ut si manus mea interficeret hominem absque voluntatis imperio, peccaret volūtas potens reprimere, & non reprimens: ita quando insurgit motus in sensualitate, circa rem prohibitam, si voluntas tales motus nō reprimit, videtur in eos

eos consentire, & voluntariè concupiscere quod esse peccatum assertum omnes Doctores cum Diu Thoma in 2. sentent. dist. 27. q. 1. ar. 3. & 1. 2. q. 7. 4. art. 6.

Altera pars ostenditur quod motus carnis de obiecto non malo & qui in libertate nostra non consistunt, peccata non sint. Tum quia impossibile est dum in mortali corpore sumus, quod aliquibus carnis illecebris non tangamus: ac ideo si in illis semper esset peccatum etiam veniale, impossibile esset a tali peccato nos auferre: ac per consequens eadem carnis illecebria, demereremur, insimul & mereremur. Demereremur quidem quatenus carnali appetitu agitamur, mereremur vero quatenus illi resistimus.

Tum quia hi naturales insultus, sunt sèpè numero naturales, & omnem rationem præueniunt, nobisque etiam nolentibus aliquando accidunt in ijs autem quæ à natura sunt, non reperitur culpa neque virtus.

Tú quia lex virtutis & rectæ rationis, nequit ad id quod supra industriam & solitudinem humana est obligare: tentaret enim Deus alias nos, supra id quod possumus contra id quod ait D. Paul. ad Corinth. 10. Cū ergo supra humanam sit industriam, hos omnes & singulos motus præuenire, seu reprimere, ne cogitatione, & appen-

titu, aut volūtate, subito & in opinanter nobis etiam bonis cogitationibus deditis, oriantur ut experientia docet: imo prima etiam cogitatio de quo quis negotio, quod se primo nobis offert, non in nostra potestate, sed ab extrinseco dicitur esse, quatenus ab extrinseco tantum ad eam determinamur: ideo nequeunt motus omnes carnis, imputari nobis ad peccatum: sed hi tantum, qui de prælio sunt obiecto, & in nostra potestate cōsistunt. Ita Diu Thomas 1. 2. q. 7. 4. art. 3. ad 2. & Bartholomæus Medina ibidem.

Nec obstat si dicatur, motus omnes carnis, siue insurgat ex corporis perturbatione & mutatione, siue ex sola imaginatione, & cogitatione esse effecta peccati originalis, & ideo fuisse quodammodo in ipso peccato originali volitos, ac proinde semper esse culpabiles, & hanc ob causam eos à Christo Domino, Theologos omnes remouisse, quia semper culpam habere videantur annexam: dicente D. Patre Augustino lib. 19. de Ciuitate Dei cap. 4. nonnullum peccatum esse, quando caro cōcupiscit aduersus spiritum.

Respōdetur, quod etsi insultus isti, à peccato originali descendant, non tamen imputantur nobis ad nouam culpam, nisi quādo de malo sunt obiecto, eosque non cohibemus, cum possimus. Imo crediderim

RESP. CAS. CONSCIENC.

dētīm illos, nō consequi per se originalem culpam, sed ipsamēt carnis naturā, quæ secundū se aduersatur spiritui, adeo quod si homo crearetur in puris naturalibus, insurgerent hi carnales motus. Et à Christo Domino iure optimo remouentur. Tum quia vt plurimū procedunt ex inaduententia & indeliberatione, quæ in ipsum Christū omniscientia plenū, non poterat cadere. Tum quia pro isto statu cōsurgūt ex peccati somite & corruptione qua Christus Dñs ex purissimo Virginis sanguine, diuini spiritus actione, genitus prorsus caruit. Nec P. Augustinus quasuis carnis illecebras, appellat peccatū, sed eastatū quęc circa prauū obiectū versātur, nec cohibetur cū possint.

Secunda nunc difficultas explicanda ea est, quo pacto dignoscere possimus quādo carnales hi appetitus de malo obiecto, qui in nostra potestate cōsistunt peccata sint venialia, & quando mortifera?

Respondemus duplīcē statuendo regulāptima eaq; vniuersalitatem in his carnis illecebris vt aliquod sit peccatum necesse omnino esse, vt aduententia aliqua præcesserit, & cogitatio expressa, quæ dicitur actualis quod sint malæ, moraliter vel periculose, aut saltem expressa aliqua dubitatio, seu scrupulus ad min⁹ in genere, interueniat, quod appetitus ille sit malus, vel mali periculum habeat. Probatur quia id

de quo nulla est cōsultatio, nō potest esse volitum, neque liberum, ac sp̄otaneum; & ideo neque peccatum. Iā autē vt de aliqua re possit quis consultare, oportet vt illi occurrat aliqua naturalis cogitatio, vel dubitatio circa ipsā actus, siquidem absq; aduententia nō est actus humanus: dicente Arist. 2. Ethyc. c. 1. sp̄otaneū illud esse, quod procedit à principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio S. Ant. 2. p. tit. 5. cap. 1 §. 5. Angel. verb. cogitatio n. 2. Sylvest. verb. delectatio q. 1. Atmil. ib. Caiet. 1. 2. q. 6. n. 8.

Neque ab re diximus, quod sit malus vel habeat periculum mali, quoniā nō satisest cōsultatio de cōmoditate siue utilitate alicuius rei sed oportet vt deliberatio ferratur in ipsam malitiam moralē quatenus in genere saltem malum morale continet.

Alia regula ita se habet. Quoties consideratio seu aduententia est imperfecta, & semiplena, vt quia intellectus aliò trahitur, nec plene ac totaliter aduerterit quod illa appetentia sit mala, aut mali periculum includat, tunc est peccatum veniale: quādo autem plene & totaliter aduerterit, nec resikit, culpa est mortalís.

Probatur tum quia perfectum peccatum quale est lethale, quod nos à diuina gratia omnino separat & æternō supplicio addicit, perfecta & cōpletā cōsiderationē,

& non

& non aliquale requirit. Nec enim de diuina misericordia credendū est, quod velit hominē ex quacūque imperfēcta consideratione in culpam labentē tam grauiter punire. Tum quia teste D. Iacobo, c. i. suæ epistole, concupiscentia parit peccatum, peccatum autem cum cōsummatum fuerit, generat mortem. Hoc est, tunc parit peccatum, quādo ratio cōsiderat illam adesse: tunc vero generat mortē, quando ratio plene seu deliberate in eā cōsentit. Tū deniq; quia ob hanc solam causam excusantur, à peccato mortali homines, ex sōnijs experge facti, à delectatione pollutionis in quam incidunt, si quid mali illis complacuit, antequam plene & totaliter consentiant.

Quod autē perfecta & cōpleta deliberatio in hisce carnis concupiscētijs, quę de obiecto ex natura sua malo sunt: peccatum sit lethale, si talis cogitatio seu deliberatio nō cohibetur, nec ei resistitur, patet eūdenter. Tum quia non cohibere, cum possis & debeas, est interpretatiue consentire: dat enim tūc homo operam peccato mortali, quantum est de se, cum sciat volūtatem esse occupatam in re mala, nec tamen reprimit seu refugit. Tum quia admittens plena deliberatione hasce prauas concupiscentias, exponit se periculo peccādi mortaliter per consensū. Tū demū qui Nō concupisces, est p̄ce-

ptum negatiuum, obligans gene-
re suo ad mortale: & omnis qui
deliberate vult peccare mortaliter
vel exponere se periculo peccandi
mortifere, imo etiā sivoluntatē ha-
bet deliberatā delectādi se de actū,
qui est culpa lethalis, peccat mor-
cat mortaliter: arg. cap. i. §. Ponde-
rosus, 49. dist. D. Tho. i. 2. q. 71. ar. 6.
Bartolomaeus Medina ibidem.

Ex his colliges primo, falsam esse
opinionē Caletani i. 2. q. 74. art. 3.
quatenus assentit, motus sensualita-
tis in peccatū, etiam si rationē p̄-
ueniant, esse peccata venialia, co-
ductus argumēto, quod sensualitas
et si non sit tam libera quā volūtas,
nō tamen est adeo ferua, ut mem-
bra exteriora, cum in ipsam domi-
nerur voluntas, dominio non dis-
potico, sed regali, quem Rex habet
in ciues, qui possent obedire & cesse
rebelles, teste Aristotele i. Politici-
corum: & hanc libertatē licet se
mīplēna, sufficere ad peccandū ve-
nialiter, videtur esse assertum à D.
Thoma in dicto artic. 3, vbi affir-
mat sensualitatēm esse posse sub-
iectum peccati: & motum sensua-
litatis qui p̄uenit rationēm esse
peccatum veniale.

Est hæc Caietani sententia non
sequenda. Tum quia nullus actus
potest esse moraliter bonus, vel
malus, nisi ob dominium quod
voluntas habet in illum.

Nec sensualitas potest in pecca-
tum prorumpere, nisi à voluntate

Yy mota,

RESP. CAS. CONSCIENT.

mota, est siquidem teste patre Augustino, voluntasqua peccatur, & recte viuitur, & motus omnes carnis in illicita, cum vix reprimi aut tolli possint, & quasi naturaliter insurgent in ipsa sensualitate, ultra vires daminaremur, si essent culpabiles: tum ob ea multa, quæ superius sunt adducta.

Vnde licet fateamur Caetano, sensualitatē non esse ita subiectam voluntati, sicut externa corporis mēbra, ut quæ sepius recalcitret & resistat; non tamen eam libertatē habet, quæ ad peccandum requiritur, alioquin dormientes etiā somniando & appetendo in somnijs, seu operando aliquod illicitum, peccarent, contra id quod habetur in Clem. prima de homicidio, & cap. Testamentum, dist. 6. & cap. Concupiscentia, 15. quæst. 1.

Et quāuis concedamus eā posse esse peccati subiectum, sicut etiam sunt alię potentię, in quibus actus voluntarius saltem imperatus reperitur: negamus tamen eam absq; voluntate posse agere, seu causare peccatum. nec motus primo primi qui in sensualitate insurgunt antequam ratio aduertat, & voluntas possit resistere, aliquā habēt culpā notam: sed illi qui dicuntur secundo primi, & insurgunt seu continuntur, postquam ratio aliquali ter aduertit, & voluntas potest repugnare, quamvis difficile, sed nō repugnat: hos enim appellat D.

Tho. vbi supra peccata venialia.

Colligēs etiam ex secunda regula, non esse undequaque verum id quod dicit Nauarrus in Manuali cap. 11. n. 13. & in comment. Cognitionis, de penit. distin. 1. nu. 12. §. Tertio, quod huiusmodi consensus, &c.) sequutus Caetanum & alios, ad ferendum iudicium de peccato mortali, in non expellēdis huiuscē carnis motibus attendendā esse causam ob quam statim nō cohibentur, quæ si sit bona & iusta, mortale nō esse crimen, eos tunc nō repellere, vt si quis nō uit se ea vi & animi virtute pollere quod certus sit, non debere ab illis vinci, & in cōsensum illicitum trahi: vel si omittit expellere ne suam occupationem honestā & necessariā aut vtilē derelinqueret, quale est studium, & lectio rerum impudicarum necessaria ad legendum in scholis, aut concionandum populo: qualis item audire confessiones de rebus impudicis, & alia huiusmodi, quamvis enim in his sit plena consideratio & aduentitia, quod tales insurgentes appetitus sint mali, quia tamen positivē in illos non consentiunt, quamvis eis nō resistant, nō delinquunt mortaliter.

Hæc sententia non est in eo vera quod putat, ultra plenam considerationem, requiri etiam consensum expressum voluntatis, vt peccatum incurritur mortale in his carnis

carnis motibus: Imo credimus illū, qui plene aduertit se illicitum appetitum habere, si statim non resistit, quacumque ex licita causa id proueniat, etiam si aētu non complacet, peccare mortifere, illamq; non resistentiam esse cōsensum interpretatiū sufficiētem ad culpam mortalem: quæ est opinio D. Tho. i. 2. q. 74. art. 6. vbi tribuit peccatum voluntati vel imperanti illicitas passiones, vel non reprimenti: est etiam Marsilij 2. sent. q. 14. ar. 1. vbi docet motum omnem, qui est in volūtatis potestate, esse peccatum, est D. Bonauēturē in 2. dist. 29. & aliorum multorum.

Et probatur, quia radix voluntarij, & liberi est cognitio, ac proinde qui habet motum aliquē prauū appetitus, quem deberet reprimere, & præcedente plena consideratione malitiæ, non illum reprimit, iam est illi plene volūtarius, & culpæ imputatur, non secus ac si positiue consentiret.

Quod autem causa illa iusta in qua homo occupatur, non excusat à mortali eum qui illicitas appetitus non reprimit: patet ex eo, quia alias posset libere manere in magna delectatione sensus absque ullo peccato: quia si talis causa excusat à peccato, si nō resistamus, illicitis appetitibus, excusabit multo magis si in illis habitis delectemur, consensu ad minus interpretatio, qui est non resistere.

Præterea non videtur casus possibilis, quod voluntas negatiue se habeat, dum appetitus delectatur: quia sicut cognitio sensus, in intellectum per naturalem sequellā derivatur, ita delectatio sensitivi appetitus in voluntatem derivatur, & per consensionem quandam semper cū eo delectatur, nec opus est aētu reflexo, quo voluntas velit delectari, sed eo ipso quod non resistit, consensum præbet: & sensitiva delectatio voluntatem afficit, propter coniunctionem naturalē, quæ est inter sensitivas & rationales potentias. Adde quod omne id quod ex se est peccatum mortale, tenemur effugere & reprimere, nec excusamur propter officium aut opus honestum, quia sicut honestas operis, non reddit bonum id quod intrinsece est malum, vt si quis inter recitādum diuinum officium, odium proximi conciperet, & illum interficere decerneret, vel in hæresim mētalem laberetur: Hæc quæ sunt peccata mortalia, nō excusarentur ex eo quod aduenierunt occupato in recitandis canoniceis horis; ergo cum etiā illicitus appetitus circa adulterium, aut indicibile vitium, sit ex natura sua peccatum lethale, præcepto negatiuo, Non concupisces prohibitō, inde est, quod intellectu plene malitiam huius appetitus cōsiderat, tenetur voluntas illum effugere & reprimere.

RESP. CAS. CONSCIENT.

Tandem causa quę solum per accidens concurrit ad aliquę effectum, non tollit naturā intrinsecā talis effectus; iam autē audire confessiones, & legere libros amorum ad prædicandum, & alia similes causae honestæ, quę nec ex se producunt appetitus illicitos, nec assumuntur ea intentione ut tales appetitus insurgant, & ita de per accidens se habent ad illos, ut qui potius adueniant & oriuntur ex parte materiæ, ex eo scilicet, quod res venerea est materia quę tractatur: quam ex parte honestatis & bonitatis causæ, non potest facere quin tales illiciti appetitus nō sint illiciti, ac proinde fugiēdi: & ideo quando plena ratione considerātur tales, tenetur voluntas illis obfistere.

Hoc tamen interest quando illi insurgunt ex causa illicita vel licta: quod ad resistēdum illicito appetitui, non tenemur causam & occupationem licitā deserere: sed satiisest animum alio diuertere, absq; vlo gestu & motu corporis exteriori: quando autē causa est inhonestæ & illicita, vltra resistantiam interiorem, nēcessē est talē causam relinquere.

Ex his documenta plurima colliget confessor, primum est, quod quoties aliquis dat causam iocosis verbis, vel aspectu immoderato, vel curiosa lectione, vel aliqua alia re, & occasione secundū se mala

venialiter tantū, alicui illico carnali motui, qui fuit præquisitus, & caueri potuit, nō peccat mortaliter, sed venialiter. Nam quod deliquerit venialiter constat aperte, quia si causa fuit venialis, & inde cognoscatur futurus talis motus, aliqua erat obligatio evitandi talem causam,

Quod autē non sit mortale peccatum, non effugere talē causam, quoties animus non trahitur intētione turpis consensus, vel delectationis in illum immoderatum aspectum, seu curiosam lectionē, sed solum intendit delectari visu, aut lectione curiosa, probatur ex eo, quia alias difficile admodum esset in humano conuictu à mortali culpa abstinere; præsertim ex aspectu, qui facile in pulchritudinem fertur, & ea visa delectatur, ac propterea si quis trahatur delectatione sola pulchræ mulieris vase, dūmodo statim, ac sentit delectationē seu appetitum turpē inde ortū, hęc reprimere conatur, non peccat mortifere. Ita Cordubal. i. q. 23. dub. 3. & est communis omnium sententia.

Neque obstat si dicatur, voluntarium in causa, sufficere ad peccatum mortale homicidij, furti, infamiae, aut alterius dāni, quod proximo infertur, & ideo à simili; cum illiciti motus de obiecto pessimo, sint in causa voliti, quāuis illis postea resistatur: peccatū mortale erit

non

nō desistere à tali causa, & sic conijcens oculos in mulierē pulchrā, ex qua visione orti sunt appetitus prauī, peccabit mortifere sic vi-dendo.

Respōdemus, disparem esse rationem inter hos motus & alia. Nā cum illi nimis facile data quacumque etiam leui occasione sequantur, magis voluntarium ex natura rei exigitur in illis ad mortale, quā in homicidio & ceteris peccatis, nō quidē tanquā fundamentū generis moris & malitię, ad hoc enim sufficit quoduis voluntariū, sed vt circumstantia necessaria ad mortale. Infirmitas siquidē nostrę nature multū excusat, quæ in homicidio & alijs huiusmodi locū non habet, ad quę à natura ipsa nō ita propensi sumus, vt ad carnis illecebras.

Secūdum documentū est, quod quoties hi motus insurgūt ex causa honesta, etiamsi praeuideantur, nō imputātur vt sic in causa voliti, neque ad veniale, vt ex cōfessione vel lectione studioſa: quia etiā conueniat illis vt sic, aliqua ratio voluntarij nō directi, hec tamē non obligat vt opus alias bonum deseratur, propter motū, qui oritur ex naturę infirmitate & corruptione. Quare circumstantia illa bonitatis causæ facit, vt illiciti appetitus non imputentur ad culpam, in quantum indirecte voliti in causa, dummodo non sint voliti in se, nec positiue nec interpretatiue, alioqui vix

possemus audire confessiones, cōcionari, & alijs operibus bonis erga proximos vacare, absque peccato veniali, & sic in eodem in quo meremur opere, peccarem⁹, quod est absurdum.

Tertium documentum est, appetitum, seu delectationē omnem de opere, quod iure naturali vel diuino, aut humano posituo, sub culpa mortali est prohibitū, peccatum lethale esse, quoties in rem ipsam, vt mala formaliter est, fertur appetitus, vel delectatio: secus autē si delectatio feratur, non in ipsā, vt malā, sed sub alio respectu & ratione alicuius bonitatis, aut cōmodi adiuncti, vt qui delectatur, non de vulneribus & homicidijs hominum, sed de miris & nouis quæ in bello aut duello accidūt: quod est delectari nō de opere vt malo formaliter, & secundū malitiā quā habet, sed vt malo materialiter, & secundum rationē virilitatis, aut bonitatis tātum adiunctę, vt religiosus potest absq; nota mortali delectari in magnis sumptibus, & larga pecunia, authoritate propria erogāda, absq; mortali, quę tamē ei non liceret facere nec velle efficaciter. itē de pollutione seu homicidio in somno factis, potest quis delectari propter bonum finē, vt de pollutione ob molestiā temptationis carnalis vitandam, & de homicidio, quia iam ille non versabitur in periculo vitæ suæ spiritualis, si creda-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tur in gratia discessisse: & tamen hæc efficaci voluntate velle, semper est mortale. Eodem modo licet gaudere de furto alicui factio, quia iam ablata sit ei occasio avaritiae, & aliorum peccatorum, ad quæ cum pecunia mouebat: & tamen non liceret velle efficaciter tale furtum, neque illud suadere. Ratio vero documenti, ea est, quia voluntas efficax sumit rationem bonitatis, aut malitiæ, ab opero circa quod versatur, & ideo si opus est mortale, etiam voluntas erit lethaliſ: sed delectatio de opero peccati, vel displicētia de opere virtutis, nō sumit malitiā ab opere circa quod versatur, sed ex se, quatenus cōtinet deformitatē, & oppositionem cum aliqua virtute, ut delectatio de propria excellentia, habet oppositionem cum virtute humilitatis, & delectatio de quo-eūque peccato, ut offensa Dei est, habet oppositionē cum charitate, & delectatio de peccato, vt est cōtra legē superioris, opponitur virtuti obediētię: Itē delectari de furto, homicidio aut alio malo proximi, quatenus malū illius est, opponitur charitati, vel beneficētię, quę gaudet de omni bono proximi, & ita dicendū de ceteris: quare ea delectatio, quę nō habet oppositionē notabilē cū aliqua virtute, etiamsi versetur circa opus illicitū, nō quatenus illicitū, sed prout consideratur sub ratione nouitatis, cōmodi;

aut bonitatis, nō erit mortifera. D. Thomas 2.2. quæſt. 36. art. 2. Alexāder in tract. de Maledic. Nauarr. in cap. Inter verba, 11. q. 3. & in addit. cap. Quando. de consecra. distin. i. & in Manu. cap. 15. num. 11. §. Vndeclimo peccat. Syluester, verbo Delectatio, q. i. in fine.

CASVS VIGESIMVS

Septimus.

Felix à pueritia Christiana doctrinam à nullo didicit, vt qui pascēdīs in agro ouibus occupabatur, & ideo fidei symbolū, orationē dominicam, & decem legis precepta nescit, admonitusque saepe à cōfessoribus vt hac addisceret, tamen partim ob verecundiam, partim ob negligētię, id nunquam fecit. Nunc autem in virili atate, quāuis laboret maxime in his memoria tradendis, nequit tamen aut verbum unum retinere.

Quaritur: an hæc nesciens, debeat à confessore absolvī?

Respondeo, certum esse fidelē quemlibet, inter Christianos præfertim natū & educatū, teneri sub reatu mortali ad fidei articulos, qui in symbolo continentur, sciendos & credendos: iuxta illud S. Athanasij, Quicumque vult, salvius esse, ante omnia opus est, vt teneat Catholicā fidē. Nec nō ad decalogi precepta, quorū obseruatio-

ne

ne salus acquiritur, sciēda: secundū illud Christi, Si vis ad vitā ingredi, serua mādata; & tandem ad ea quę in dominica oratione petūtur cognoscenda: cum absque obsecratione, nemo diu perseuerare valeat in obſeruādis Dei mādatis. Hæc tamē ipſa, memoriter addiscere, aut ordinatim recēdere, secundū formā, qua descripta feruntur, nō obligamur diuino, sed humano iure expresso in c. Vos ante. de cōſecr. dist. 4. & in Cōciliis tā Toletano 4. & 9. quā Remēſi, c. 2. & in multis constitutionibus synodalibus diuersorū Episcopatuū, & prēcipue Archi-episcopatus Bononiensis, & Episcopatus Sabinensis, quibus illustrissimus dominus meus Cardinalis Paleotus p̄aest, qui in Christiana doctrina singulis diebus festis post p̄adiū, à Parochis exerceri pueros, ſtriictē p̄acipit, & confraternitatē quandā hominū & mulierum instituit, quibus hæc cura prēcipue eſſet, conuocandi ad ecclesiā pueros ac pueras, eoque ibi per varias classes diuifos, instituēdi in tota Christiana doctrina, quibus cōgregationibus ipſe p̄aefens ſepe erat: & pueros de doctrina Christiana ſe ipſos interrogantes audiebat, & datis p̄emījs ad hoc diligētius agendū alliciebat, vixq; in illis diecælibus iuuenem reperias, qui in omnibus fidei rudimentis, non ſit optimè instructus.

Et quamuis Nauartus in cap. 20.

de oratione, & horis Canonicis, n. 20, existimet, hāc obligationem ſciēdi memoriter, Pater noster, & Credo, ac decē p̄cepta, eſſe culpē ſolū venialis: ego tamē existimo eſſe mortalis, quia etſi inſcatur ex humano iure, eſt tamē in materia graui, & ab omnibus Episcopis ſūmo vigore iniuncta, qui Parochos in docenda Christiana doctrina negligentes, acriter puniunt: id quod pro veniali culpa fieri non conſucuit.

Adde, quod nullus potest distin-
cte credere, quod ignorat, nec vitā
dirigere ad normam legis, quā neſ-
cit, & ideo qui negligens eſt in ad-
discendis ijs, que ſunt fidei, nec ſci-
re curat p̄cepta decalogi, nec ea
que ſpectat ad officiū & ſtatū ſuū,
nō potest à culpa mortali excusari,
vt notat Panor. in ca. Cū in cūctis.
& in cap. Qualiter, de elect.

Præterea li parētes mortifere de-
linquunt, quando ex negligētia nō
docent filios ſignum Crucis, &
Credo, Pater noster, Ave Maria, &
decem p̄cepta legis, vt commu-
niter afferunt ſūmifē, verb. Scien-
tia; ergo etiam filij, qui hæc addiſ-
cere nolunt, & in illis ſciendis ac
memoriæ dandis nullam prorsus
curam adhibent, à mortali culpa
excusari nequeunt?

Tandem etſi nullum iure cōmu-
niſit p̄ceptum expreſſe obligās
ad hæc memoriae mandanda, ſeu
recitanda, eo p̄aefite ordine quo

Y y 4 de

RESP. CAS. CONSCIEN.

descripta sunt, nihilominus tamē est consuetudo generalis in omni diecēsi recepta, vt parentes & parochi hæc pueros doceant, & ad ea scienda & memoriter dicenda compellant, quæ consuetudo, sicut Parochos ea in re nimis remissos, & negligentes obligat, sub culpa mortali; vt colligitur ex verbis Cōcilij Tridentini fess. 24. cap. 4. vbi dicitur: Episcopi Dominicis saltem & alijs festiūs diebus, pueros in singulis parochijs, fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes diligēter ab ijs, ad quos spe-ctabit, doceri curabunt, & si opus sit etiam per censuras ecclesiasticas compellent, &c. Compulsio autē per censuras ecclesiasticas non fit nisi in materia peccati mortalis. Ita subditi nolentes addiscere, & horum ignorantiam propria voluntate affectantes, non excusabuntur à mortali, & ideo in Bononiēsi diecēsi est iure optimo interdictū, ne patrinus ad baptismum assumatur, qui Pater noster, Ave Maria, Credo, & decem præcepta, recitare memoriter nesciat, quia patres ad doctrinam fidei puerum edocendam esse non merētur, qui hęc Christiana rudimenta ignorant. Imo & qui hæc ipsa memoriter nō dicunt, matrimonio copulari ibidem prohibētur, male enim filios suos hęc edocebit, qui illa scire floci fecit.

Hinc sequitur nequaquam esse

absoluēdum eum, qui vel ob negligentiam, vel verecundiam, hæc addiscere non curat, vt qui velit in peccato mortali perfistere, & quæ ad statum suum spectant, ignorare, ob talium ignorantia exponens se periculo probabili non credendi vt oportet; non orandi quando necessitas urget, & nō agendi quæ Dei lege præcipiantur.

Postquam tamen sic ignorans, pro viribus elaborat, vt hæc memoriæ tradat, & nec verbū vnum retinere potest, dummodo tamen credat singulos articulos quando sibi proponuntur à ministris ecclesiæ, & sciat de illis, ac de præceptis decalogi respondere quando interrogatur, & deprecetur Deum, intendens saltem virtualiter ad ea quæ in oratione, Pater noster, continentur, absolui tunc poterit, quia præceptum ecclesiæ de his ordinate addiscendis, & memoriæ tenendis, obligat solum prout hominis vites ferunt: nemo enim ad sibi impossibile tenetur, arg. le. Impossibilium. ff. de regu. iur. & cap. Nemo ad impossibile. eod. tit. lib. 6. & in omni præcepto legis positivæ, admittitur exceptio causæ rationalis. cap. Si quando, de rescriptis. Quare in casu presente, quamuis iste Felix in toto præterito tempore, in quo potuit hæc addiscere, & memoriæ commendare, nec tamē voluit, in peccatū mortale incurrit: attamē nunc de eo pœnitēs, & in

& in illis addiscendis toto conantur enitens, nec verbum unum retinere potens secundum ordinem quo ab alijs recitari solent: sed interrogatus, de omnibus responderet ut Christianum hominem decet, credo distinete omnes fidei articulos in Symbolo contentos, & solemnni Ecclesiae ritu celebrari solitos: petendo item a Deo ea quae saluti animae sua sunt necessaria, nec non peccata quae Decalogi preceptis aduersantur dñoscendo, & fugiendo, absoluvi debet ut docet Diuus Tho. cōmunititer receptus 2.2.q.2.att.8. Paludanus in 4. lib. sent. distin.15.q.5. Angelus Sylvestris & Ioan. Tabien. in suis summis verbo fides, & verbo Scientia.

Non facile tamē confessor credit dicenti se carere memoria ad hæc addiscenda. Pauca enim & facilia hæc omnia sūt, & que si paulatim addiscantur, & cum diligentia retineri memoriter poterunt. Et in ijs quæ obligat ad culpam mortalem, non est leuis excusatio admittenda. vide Pegnam in primam partem directorij schol.18

CASVS VIGESIM VS Octauus.

Dominicus centum scuta habet destinata ad doce puerule. Ne quis illaque dat mercatori ad negotiandum eo pacto, ut tempore quo Neptis nuper sit, non modo centum illa incep-

gra restiuantar, sed etiam lucrum singulis annis accrescat capitali a rationem sex pro centenario: & ita post duodecim annos quando neptem matrimonio cōiungit ex capitali, & lucro, & auctario, perit scuta fere trecenta. Mercator autem cui in negoziando ex votis non successit, nec summam tantam reddere non potest, absque bonorum suorum iactura, & ex altera parte si dos hæc statim non soluat matrimonij cōtractus non celebrabitur, idque verget in grauiissimum puellæ damnum, agitur stimulo conscientie, & confessorem cōfusat.

Queritur, An contractus ille cum mercatore sit illicitus, teneaturque potius aliquo damno suo prouidere, quam maximo puellæ?

Duo inquit præsens casus. Vnum est, an dictus contractus cum mercatore initus, sit licitus? Alterum, an debitor teneatur soluere cum damno proprio, ne creditor illud patiatur?

Et quod ad primam dubitatem attinet, & in ea sum opinione ut putem, hunc contractum si bona fide & absque vlla fraude fiat, esse licitum. Non quidem ea ratione, quam Ioannes Andreas, & non nulli alij, in cap. Per vestras de donat, iner vir. & vxor. reddūt: quod in fauorem Ecclesiarum, viduarū, pupillorū, ac similiū pietatis operū cum illo lucro mutuari potest.

Hoc

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Hoc enim falsum esse constat, quia lucrum ex mutuo, est vsura, que cum sit diuino iure prohibita, nullam ob causam potest fieri licita, neque etiam ob redimendos captiuos: ut dicunt in cap. Super eo, de vsur. Sed ideo contractus iste redditus licitus, quia aequipollerter & virtualiter tres hic contractus interueniunt: primus societatis, in quo dantut pecunie dotales mercatori ad negociadum. Secundus, assecurationis, sortis huius principalis. Tertius assecurationis lucri certi: relicta aliqua parte lucri incerti probabilis, pro vtraque assecuratione. Quos tres contractus cum eodem mercatore insimul, ac eodem tempore, tacite, ac virtualiter intendi, & celebrati posse non aliter quam cum diuersis personis disiunctim varijs temporibus, ac formaliter & explicite, affirmat Angelus & Syluester in suis Summis verbo Societas, & probat latissime Nauarr. in Manual. cap. 17. numer. 252. & in Comment. de vsuris in cap. primum 14. quæst. 3. numer. 64.

Quæ veritas corroboratur, Tū ex cap. Per vestras de donat. inter virum & vxorem. Vbi Papa iubet ut marito vergente ad inopiam, vxoris dos ponatur apud aliquem mercatorem, quod ex parte lucri honesti, onera matrimonij sustentet. Et sic constat summi Pontificis intentione fuisse, ut dos salua sem-

per maneret, quia ob id præcipiebat illa à marito auferri: sed ut lucro ex ea habito, onera matrimonij subleuarentur iabebat mercatori tradi: quæ duo scilicet capitale manere saluum cum lucro certo, non possunt ab vsuræ labi reddi libera alio modo quam per supradictos tres contractus virtualiter intentos, unum societatis, in quo dos erat exposita periculo alium assecurationis ipsius dotis: tertium assecurationis lucri certi, relicta pro his mercatori parte reliqua totius incerti lucri. Ergo dare pecunias mercatori ad lucrum certum, cum intentione trium contractus erit licitum.

Tum quia in multis Italiae partibus etiam Romæ ante Papæ ocoulos in diuersis erectis montibus, hoc ipsum seruatur, ut homines dent suas pecunias mercatoribus, cù certo lucro quot annis, nec fit alicui de hoc scrupulus: id quod tamen aperta esset vsura, nisi in reatio contrahentium esset hos tres insimul in te tacite contractus, societatis, & assecurationis capitalis, ac lucri.

Nec credendum est Episcopos litteris & virtutibus insignes, immo sanctissimum Papam Romæ, velle permittere ita publice hanc antiquam consuetudinem dandi mercatori pecunias, cum annuali certo lucro, si ea omnino esset vsuraria, & iuri diuino contraria: sed si

eam permisérunt, & permittunt,
ideo est, quia originē habuit a mo-
do licto contrahendi societatem
cum p̄fata dupli ci assecuratione,
capitalis, & lucri certi, relicto toto
lucro incerto, sed multo maiori, i-
psi mercatori, cū qua eadem int̄-
tione saltē virtuali, nūc continua-
tur; quia de quolibet p̄sumitur
velle lucrari, modo licto, potius
quam illicito. Et cū sit antiqua &
immemorabilis cōsuetudo, habet
vī statuti, & per eam probatur tū-
tulus, ac priuilegū quod allegatur
pro illa l. hoc iure. §. ductus aquæ
ff. de aqua quot. & est. & cap. Super
quibusdā §. Præterea. de verb. sig.

Neq; obstat quod Caiet. in opus-
culis suis, tract. 31. resp. II. expresse
asserit contractum societatis quo
saluo capitali reddatū scuta quin-
que pro centū de lucro non excu-
fari ab vſura per p̄fatos tres con-
tractus subintellectos, eo quod ex
natura ipsius cōtractū societatis nō
non intelliguntur, & proinde hoc
volito, non statim alij intenduntur.

Vnde Caic. expresse dānat cō-
tractum quandā societatis ex Germaniæ
partibus in has allatū, quo
quis dabat in societatem centum
alicui mercatori saluo capitali, eo
pacto vt sibi redderentur scuta
quinque in anno pro parte sua lu-
cri exēs requitendi.

Addit etiam quod hoc modo
latissimus aperiretur cāpus nobili-
bus dandi pecunias ad vſuram sub

colore initæ societatis cum merca-
tore, quia de lucro certo, saluo ca-
pitali, possent facile se excusare per
illas assecurationes virtualiter in-
tentas.

Hęc tamen omnia non obstat,
imò ipsemē Caietanus approbat
p̄fatos tres cōtractus insimul cū
eadē persona celebratos: per eosq;
liberati certum lucrum sorte prin-
cipali manēte secura ab omni vſu-
raria labē affirmat vbi supra. art. 2.

Quare ad primū responderemus,
quod cōtractus societatis si præ-
cise consideretur, & ex sola natura
sua, prout distinctus à ceteris, non
sufficit ut per ipsum solum iustifi-
cetur lucrum certum, redditū cō-
ferenti pecunias, quin sit vſura, vt
probar argumentum. Attamē cō-
sideratus ut coniunctus cum p̄f-
atis duobus, & quatenus isti vel
formaliter & expresse, vel saltē
et quipollent & tacite per cōtra-
hentes intenduntur. Tunc certum
illud lucrum, pro pecunijs in so-
cietate datis, accipere annuatim,
nō est vſura, vt supra declaratū est.

Ad secundū dicimus, quod cō-
suetudo illa dandi mercatori cen-
tum in societatem, vt saluo capita-
li reddantur eis quatuor in annos,
tunc erit illicita quando id fiat ex
vi solitus cōtractus societatis, nullo
alio addito, & hoc modo reprehē-
ditur a Caiet. sed nō erit illicita quā
do alij duo cōtractus assecuratio-
nis, cū eo qui est societatis cōiung-
tur,

RESP. CAS. CONSCIENT.

ur, vt quando intentio eorum, qui sic societatem iniunt, fuit tacite & equipollenter assecurare capitale, & lucrum certum, reliquo toto incerto maiori lucro, ipsi mercatori: hoc enim casu cōsuetudo perhos tres contractus formaliter & expresse cōcepta, & poste aper eosdem tacite & virtualiter continuata, licita est.

Ad tertium negamus ex nostra opinione aperiri viam latam nobilibus ad exercendas usuras. Imo ut illorum conscientias securas reddamus, præscribimus modū, quo lucrum illud certū, pro datis mercatori pecunij, accipere licite poterunt: Si non intendant mutuum, sed veram & realem societatem: & ne capitale periculum subeat intēdant relinquere mercatori aliquā quantitatem lucri incerti: pro assecuratione eiusdem capitalis: & aliā quantitatem de ipsiusmet lucri incerti: pro assecuratione certa partis lucri certi: vt si ex centum scutis in societate positis, verisimile lucrum sit duodecim vel quindecim deductis expensis: accipient quinque vel sex reliquis alijs duabus partibus mercatori pro securitate principalis sortis, & pro redemptione lucri dubij, pro certo.

Non etiam huic opinioni nostræ officit quod illi sit omnino contrarius Soto de iust. & iur. libr. 6. q. 6. art. 1. Ut qui putet, hos tres contractus cum eadam persona non

posse celebrari: & ideo dare morti centum vt reddat aliquid certum lucrum, esse contractū omnino usurarium. Eo quod societas sic per mercatorem assecurata est vere mutuum, quia pecunia transirent in eius dominium, & mercatores periculo manent, ac proinde potest illis pro libito vti, vel negotiando, vel prædia emendo, vel alijs distrahendo, vt quæ sibi pereūt & suo commodo feruantur: quo fit ut tres isti contractus siue insimul, siue successuè, cum eadem persona siant, sibi ad inuicem repugnant, conuertantque societatem in mutuum: remanente domino pecunia penes solū mercatorē & non penes singulos socios.

Non enim hoc officit, tum quia nulla est ratio virginis, ob quam Sotus concedat, hos tres contractus cum diuersis personis fieri licite posse: & non cūnī una & eadem. Siquidem propter societatem initiam mercator non redditur peioris conditionis, quam alij.

Tum quia falsum est dominium rei eo solo in alium transfire, quod periculum in se recipiat vt patet de commodato ad certum vnum, cū pacto vt totum periculum sit apud commodatarium: vel de deposito cum pacto vt custodientis periculo mane, tñc proinde tamē rei commodatorem dominium, in commodatarium transit; nec depositi dominium, in depositarium, vt factis pa-

ris patet in cap. i. de commodat. & in cap. fin. de deposito, l. i. & l. licet, ff. deposit.

Tū quia reddens pecunias mercatoris in societatem, tradit illas nō absolute, sed cum onere & modo ut eis vtatur in talem negotiationē aut in emptionem talium merciū, & potest discedere a societate & suas pecunias repetrere si contrariū fiat, maxime quando id in pactū deduxit: imò potest etiam addere pœnas, si aliter quam conuentum est negotietur, non obstante assecuratione capitalis, & lucri certi: ergo non est in potestate mercatoris datis sic pecunijs, vti pro libito, nec eas in alias vſus quam in eos ad quos sunt traditæ expēdere. arg. l. Si conuenierit ff. pro socio. & leg. legatum ff. de administ. rer. ad ciuit. pert. Et in Clementina quia non contingit de relig. dom.

Quare fundamētum Soti cum sit iuri contrarium, neque pecuniæ in societatem datæ, cum præfata duplice assecuratione, habeant rationem mutui, neque illarum dominium in recipientem transeat, sed verè sit eius qui pecunias societati tradidit: ideo veritati nostræ sententia nihil nocet.

Aduertat tamen confessor ne excessus lucri certi quod exigitur, iniustum reddat, hunc contractū oportet enim ut maior pars incerti & probabilis lucri, relinquatur mercatori, pro assecuratione sortis

principalis, & lucri certi, quantum valet periculū cui merces sūt exposita, quia si haberetur tātum ratio quātitatis pecunie, seu merciū, quę negotiatiōni exponūtur, & nō iacturæ, industriae, & laboris, quibus assecutor se offert, inēqualis esset societas, & vſuram saperet. Valor huius assecurationis, non est iure taxatus, sed peritorum mercatorū iudicio est arbitrandus: semper tamē ea debet esse intētio cōtrahentiū, vt si nullū adsit lucrū, nec facta sit mercium iactura, nihil omnino pro assecuratione pertatur, quia iniustitia cōmiteretur. Sicut etiā, quādo assecurans, minus lucri, quā pat est recipit, & persona est, quę donare potest, si libere illud minus accepit, non erit tūc illicitū, cū possit quisq; de suo facere quod voluerit

Ad secūdū quod petebatur, an debitor soluere teneatur cū proprio dāno, ne creditor illud maius patiatur respōdeo teneri, quia statim ac res cuius sum dominus est mihi necessaria, & in contractu nō est contrarium expressum, non est ius alteri eā retinendi me inuito.

CASVS VIGESIMVS Nonus.

Paulus habet pecunias rerum frugiferarum emptioni expositas, si d quia timet in emptione decipi posse, rogat amicū, ut querat aliquē cuī mutuo tradat has pecunias cum interesse

RESP. CAS. CONSCIENCE.

teresse lucri verisimilis cessantis, amico tamen ingeatur scrupulus de usu re labe.

Queritur, An promutatis spon- te pecunijs, posse lucri cessantis interesse peti?

Pro intelligētia præsentis casus notandum est primo duplex quod ad rē attinet interesse rep̄iri, vnum quod appellatur damni emergētis, alterum lucri cessantis. Illud est interesse vel quod mutuās perdit de suis rebus, vel quod definit lucrati, idēo quod mutuat, siue, quia ad præstitum diem non soluitur, vt si habeam pecunias patatas ad reficiendam collabentem domum vel ad parandos ageres aquę molendiñorum, vel ad emendum triticum familiae meæ alendę necessariū, seu ad debita mea soluenda, & quia aliis petit illas mutuo à me, non efficio hæc quæ decreueram, sed post mutatas pecunias domus corruit, molendinus non mollit triticum duplo carius venditur, res meas vt debita persoluam vili pretio, vendo damnum hoc ex mutuatis pecunijs mihi subsecutū, dicitur interesse dāni aliquis habebat certas pecunias ordinatas, seu ad negotiandum vel ad emendum rem frugiferam, ita vt moraliter loquendo essem illis lucratus centum vel ducentum singulis annis, & quia aliis vt suæ necessitati prouideat, mutuo eas petit, ego desisto ab hac lucrosa emptione.

Notandum secundo, potentia ad lucrandum in pecunia, dupliciter inesse pecunia, uno modo naturaliter, & vt consideratur natura pecunia absolute secundum se, & vt de ratione cuiuslibet pecunia est, quod possit esse instrumentum ad contrahendum, & agendum, siue per negotiationem, siue per emptionem cuiuscumque rei. Alio modo conuenit potentia ad lucrum pecunia accidentaliter, & prout solum stat sub industria negotiantis, & hæc vocatur potentia pecunia, vt substat industrie, nec semper est uniformis, sed maior aut minor prout industria negotiatis major seu minor extiterit, & quamuis apud omnes conueniat, potentia priorem pecunia, non esse valoris distincti à pecunia, sed idem omnino iudicium & pretium habendum esse de pecunia, & de hac potentia lucrativa quæ eam naturaliter comittatur, & proinde sicut non licet aliquid accipere ultra sortem ob pecuniam mutuatam, ita nec ob hanc potentiam suam naturalēm, ceterum de secunda potentia lucrativa, prout substat industrie negotiatoris, non est dubium valoris esse alicuius distincti à valore pecunia, sicut potētia semetina, quæ naturaliter inest tritico, licet non sit diuersi valoris quod tamē aliquis illud iam satum habet, vel satui pre-

tui præparatum, & destinatū plus aliquid valet, & ideo fuit, qui rapiuit granum paratum ad sēminādū tenetur restituere nō solū sātū triticū quātū accepit, sed etiam aliquid plus, respōdēs illi potētię quā habebat, vt satū, vel vt sēminādū, quæ majoris est pretij ad arbitriū boni viri, prout magis erat præparatum, ordinatū, approximatū vel sparsum, vt declarat Caiet. 2.2. q.78. art.2.

Notandum tertio, posse duplīciter, quem moueri ad mutuandas pecunias, uno modo per vim, seu fraudem, & omnino inuoluntariè vt cum Rex, ciuitas, aut alijs cogit quem ad mutuandas eas pecunias quas negotiationi seu emptioni rei fructiferæ destinatas habebat.

Alio modo voluntarie & libēter, vt cū vel ad preces amici, vel ex se ipso, incitatur ad mutuandas has ipsas pecunias ordinatas ad lucrū.

De mutuante vi & fraude con-tors est Doctōrum sententia posse absque peccato vñuræ, exigere tam dānū emergens, quā lucrū cessans.

Tum quia mutuans iniuite, patitur iniuste damnum, & ideo potest eius recompensationem iuste petere. Tum quia in cap. Conquestus, de vñuris: decernit lictum esse post moram, hæc postulare, ideo quia ille, quia mutuavit pecunias reddendas certo die, si trāsacto die nō soluuntur, & habebat illas tunc destinatas ad aliquod la-

crum, patitur eam solutionis dilatationem inuitus, vt ibidem notat gloſa.

Confirmatur ex leg. Cum quidam ff. de vñuris, & ex leg. Vñuras. C.cod.titulo. Vbi emptor qui in solutionis mora fuerit, cogitur vñuras soluere venditori, non ob aliam rationem, quā quia inuitus patitur damnum Syluester verbo. Vñura 1.q.19. Medina. Cod.de Reſtit. Sotus de iust.& iur. li. 6.q.1.art. 3. Nauar.in Manual. cap. 17. num. 211. & in commentario de Vñuris numer. 42. Fr. Petrus de Aragon. in 2.2.q.78.art.2.

Conuenit etiam inter Doctores omnes, interest emergentis damni, posse exigi etiam si neque vis, neque fraus, neque mora vlla interueniat, sed libenter, & spontaneè quis mutuet, vt si quis timet mutuando pecunias, domū suam passuram ruinā, vel frumenti pretium augendum, vel soltūrum vñuras, potest licite in pactum deducere, quod ille cui mutuat, hæc damna præuisa & subsequutura refaciat & persoluat. Duabus tamē interuenientibus cōditionibus prima est, vt sponte mutuans, admoneat mutuarium, de huiusmodi damnō perfoluendo, quia id scies recusabit forsan sub tali conditio-ne mutuum accipere, & proinde fit illi iniuria, si eo ignorāte & nō lente, aliquod ultra fortē mutuans accipiat vt docet Diuus Thom. 2.2. quæſt.

RESP. CAS. CONSCIENC.

quæst. 78. art. 2. ad 1. Altera conditio est, ut damnum illud mutuans vere incurrat ob mutuatas pecunias, neque ad illud subeūdum alio titulo teneatur. Alias erit vslura palliata, sub specie euitandi damni & ideo si quis mutuaret Regi, ut non solueret tributa, vel mutuaret creditori, ut non solueret debitum: esset vslurarius, eo quod hæc damna quæ euitat, aliunde proueniunt quam ex mutuo. Ita Caietanus, & Fr. Petrus de Aragon. vbi supra.

His sic positis, difficultas inter Doctores controuersia illa est. An sponte mutuans, siue id faciat ad preces alterius, siue a se ipso motus possit lucrum cessans in pactu deducere & ratione huius lucri cessatis, aliquid vltra sortem petere.

Non desunt grauissimi tam iurisperiti, quam Theologi, qui arbitrantur, non posse libenter & sponte mutuantem, exigere ob lucrum cessans, aliquid vltra sortem, idque vsluram apertam sapere.

Tum quia huiusmodi lucrum est omnino incertum: & varijs adhuc expositum periculis, & ideo iniustum videtur, certum aliquid pro eo velle. Tum quia nulla lex ciuilis aut canonica dabitur, quæ tale lucrum cessans permittat: Nā in leg. Cum quidem ff. de vsluris. vbi hæc verba continentur, vslura non propter lucrum petetum, sed propter moram nō soluctum in-

fliguntur: & reddens causam subdit, quia antequā sit mutuatarius pecuniam mutuatam, post morā autem non item, ex quibus verbis aperte colligitur, quod quia illa mora est inuoluntaria, & infert vim mutuanti; cui ideo quod pecunia non soluūtur, cessat a lucro faciendo, vel cogitur damnum pati, ideo accipere poterit aliquid vltra sortem quod non potest cessante mora, & quando spontaneè fit mutuum.

Tū quia lucrū alicui cessare nō dicitur, nisi quando ipse ab eo inuoluntariè cohibetur. Qui enim spōte cessat a negotiatio[n]e, non dicim⁹ propriè quod illi lucrū cessat, sed quod ipse est qui cessat a lucrādo, & ideo nihil iam ob istud lucrum cessans, poterit vltra sortem exigere.

Et confirmatur, quia si negotiator vltro offerat pecunias mutuo, nihil potest accipere vltra sortem, quātumuis pecunias illas negotiatiōni expositas habeat, ut communis habet sententia, & nos inferius probabimus: ergo neque etiam si rogatus mutuet: quia cum ytrobi que cesseret sponte a lucro, & libēs absque villa vi mutuet illa spontanea mutuatio efficit ut pecunia amittant potentiam illam lucrativā quam habent ut substantia industrie negotiantis. Hanc opinionem sequitur Ioannes Andreas, & Innocentius in cap. Nauiganti de vsluris Antonius in c. Salubriter cod. tit.

Scotus

Scotus & Durand.in 4.sent.distin.
17.q.2. eamque putat securiore in
conscientia. Sotus de iust. & iure
lib.6.q.1.ar.2.

Alij ex diametro sentiunt, nullā
esse vñitā labem, quod mutuans
etiam ante moram mutuatarij, si-
ue rogatus sive sponte sua mutuet,
pacilcatur de lucro cessante, serua-
tis quatuor conditionibus, prima
vt lucrum cessans sit verum & non
fictum: secunda vt mutuum sit cau-
sa amissionis lucri: tertia vt lucrum
non excedat interesse futurum:
quarta vt nō exigatur tantū, quan-
tum creditur lucrum cessans, sed
deductis laboribus & expēsiis, attē-
toq; etiā quod lucrū est in futuro,
& in periculo, & quod valet minus
nondū habitū, licet speratum, ob
eius incertitudinē, quā valet actū
existēs. Huic opinioni adhēret Na-
uar.in Manu.c.17.n.211.& in com-
mēt.de Vsuris, n.43. & pro ea mul-
tos citat doctores, & varias rationes
ad eā probādā adducit, cui ascribit
Fr.Petrus de Aragonia in 2.2.q.78.
ar.2.cōc.4. Potiora quibus hēc op-
nio fulcitur argumētas, ea sunt. Tū
quia is, qui mutuat pecunias nego-
tiationi expositas, habet lucrum in
potētia, maius aut minus pro ratio-
ne sive industrie, quod potētiale lu-
crū cū sit vēdibile, poterit mutuās
illud licite in pactū dēducere, & sic
perēs aliquid ob illud, nō petit plus
quam habebat & dedit.

Tū quia vnicuique artifici licet

artis suae instrumenta locare, & id
quod illis lēcraturus erat exigere.
Iam autem pecuniæ negotiationi
paratæ, sunt veluti instrumenta ad
lucrandum.

Cōfirmatur, quia artifex non so-
lum quando vi aut fraude instru-
mēta suae artis surripiuntur, sed etiā
quando alterius precibus illa con-
cedit, vel dono dat, potest licite in
pactum, commodum lucri cessan-
tis deducere: ergo pari ratione po-
terit mercator lucrum cessans pe-
cuniarum lucratuarū petere, etiā
si vltro mutuet.

Tum quia si ille cuius causa ali-
qui ipso inuito lucrum cessat, tene-
tur ad illius restitutionem, vt om-
nes affirmant: & hinc colligunt,
quod qui efficacem causam dat, ne
aliquis assequatut bonū, quod erat
habitū, tenetur ad interesse amis-
sum, & proinde fur qui rem abstu-
lit alienam, obligatur ad omne in-
teresse vltra rem ablatam: & deti-
nēns agricolam, seu artificem, ob-
noxius manet ad resarcendū in-
teresse cessans: & qui impedit ne
semina fructificēt, aut arbores pul-
lulent, tenetur restituere verissimi-
le lucrū: ergo etiā in proposito ca-
su, cū ille qui mutuū accipit, quo-
cumq; motiuo sibi datū, impedit
efficaciter, ne mutuātī lucrū accres-
cat, quod suū erat in potentia pro-
xima: licitum erit pro illo, aliquid
vltra sortem petere. Nam sponte
mutuans, etiā cōsentiat in mu-
tuātione,

RESP. CAS. CONSCIENT.

tione, velitque cessare à lucro, ne-
quaquam tamen vult gratis ab eo
cessare: sed ea conditione ut sibi
resarciantur.

Tú quia inuoluntarie, seu voluntarie,
vltroneè, vel precatus à lucro
cessare, non iustificat contractum,
nec liberat eum à labe vslurę, si ex
sui natura est vslurarius: ut enim
mendacium, nec spōte nec vi redi-
ditur licitum, ita neque vslura, quæ
diuina lege est prohibita, tanquam
intrinsece mala: & ideo si ratione
lucri cessantis, potest absque vslura
mutuans coacte, exigere aliquid
vltra sortem, poterit etiam si spon-
te & vltroneè mutuet. Iustitia enim
commutativa, non ex hac, vel illa
intentione, sed ex æqualitate rei
datae, & acceptae est attendenda.
Nam quamvis rusticus, vel officia-
lis, velit lucri iacturam charitate
vel pietate motus facere, adhuc
potest ratione interesse, ab eo cu-
ias amore illud amittit, aliquid ac-
cipere, cum illud interesse amissū,
sit pretio æstimabile.

Tandem in cap. Peruenit de fi-
deiussoribus, iubet Summus Pon-
tifex de omni damno & interesse
satisfaciendum esse fideiussori, quā-
do ex fideiussione illud incurrit, vt
ibi notat Glosa; constat autē q̄od
fideiussor mutuat cū fideiuberet &
ratio textus est, vt fideiussor sic ser-
uetur indemnisi: quia nō est æquū,
vt dispeñū patiatur, vnde meritif-
feret præmū, ergo voluntarie &

vltroneè mutuanti, pro interesse
satisficeri debet.

Confirmatur ex cap. Religiosi,
clem. de Priuilegijs: vbi Religiosi
retrahentes aliquē à legatis facien-
dis, coguntur satisfacere lessis, &
nō nisi quia causam præstiterūt, vt
personæ quæ alioqui per viā legati,
erāt aliquod lucrum assequuturę,
illud amittunt. Ergo à fortiori, qui
mutuāt à lucro sperato quavis ex
causa iusta vel iniusta impedit, ad
satisfactionem obligari poterit.

Facit ad idem tex. in cap. Nau-
ganti. de Vsuris. vbi Pontifex de-
cernet, quod vendens res ad ter-
minum potest licite plus exigere, si
est probabile aut verosimiliter du-
bitatur, plus valituras: ex quibus
aperte videtur colligi, posse non
coactū, interesse in pactū deduc-
re. Nos inter has duas sententias,
mediā putamus esse in conscientia
tutorē, vt nec omnes damnemus
qui ratione lucri cessantis aliquid
vltra sortem in mutuo p̄tunt: nec
liberam demus quibusvis ansam,
vt potius querant lucrum certum,
& absque vlo labore per viā mu-
tui, quam incertū & laboriosum,
per viam negotiationis. Et ideo
ea sum sententia vt puteim illos, qui
neque vi, neque fraude, neque ad
aliorum importunam instantiā,
sed mere spontanee, & à se ipsis tā-
tuū mouentur ad mutuandum,
non posse lucrum cessans, in pactū
deducere: et si quidpiā vltra sorte
petant

petant, usuram committere. Dixi, mere spontanee & à se ipsis tatum moti, ut excludam eos, quos proximi indigentia & necessitas praecepit excitat: hęc enim pro inope agit, instar importunarum precū: & ideo qui per mutuum spontaneum, sed charitativum, huic succurrit, quamvis aliquid pro interesse postulet, non erit usurarius, sed usurarij erūt omnes spontanē mutuantes, vt qui malunt ex mutuo consequi lucrum, quam ex negotiatione.

Probatur hęc nostra sententia. Tum quia ille qui mere spontanee mutuat, & à se ipso tantum motus, iam animus illi verus & realis deest negotiandi, ac proinde non impeditur à lucro per mutuum, sed volens desistit à lucrando, quare non poterit mutuando exigere cessans lucrum.

Tū quia et si res aliqua dum est in particulari potentia lucrandi, plus valeat, quam alia eiusdem speciei, & bonitatis, ab illa potentia separata, non tamē si sponte ab illa extrahatur: veluti triticum seminatū, aut ad seminādum paratum, pluris valet, & vendi plus potest, quam aliud, eiusdem speciei & bonitatis, à tali potētia separatū, si tamē spōte ab illa potentia, quae lucrum continet, separetur, non posset pluris quam aliud eiusdē bonitatis vēdi. Ergo quāuis pecunia, quę negotiatio nē exposita est, aut eidem statim

exponēda, pluris quā alia similis va leat. Illico tamē ac mere spōte mutuo datur, iā tunc ab illa lucrandi potentia extrahitur, nec pluris quā alia valet, ac proinde nihil plus, quam ob aliam peti poterit.

Cōfirmatur: quia sicut per hoc, quod quis vult his, aut illis pecunias, negotiari, reponit eas in statu lucrativo: ita per hoc, quod non vult illis negotiari, remouet eas à tali statu. Voluntas enim est, quae transfert pecunias, de statu in statu quoad potentiam lucrativam, vt satis patet: & ideo quando spontanee omnino, illas volo mutuare, statim aufero eas, ab statu negotiationis, nec possum aliud petere, quā quod absolute valēt, quia mutatavoluntate négotiādi, in voluntatē mutuādi, mutarūt pecuniae statum lucrativum, in non lucrativū. Quoniam eo ipso quod dominus abstulit rē, à statu quo erat maioris valoris, quod facit dū vult eā mutuo exponere, nō potest quātūq; parum petere, vltra sortem.

Nec valet respōsio, quę Nauarro in com. de Usuris, num. 52, in fine adducitur, id esse verum de illo, qui suam pecuniam quam habet ad lucrādū paratā, simpliciter ab illo fine tollit, non dando eam alteri ad iuuandū eum: nō autē de illo, qui pecuniam cum lucrādū commoditate cōiunctā, dat alteri.

Nequaquā enim hęc responsio argumento satisfacit. Tū quia hęc

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

commoditas lucrativa, non coniungitur cū pecunia à natura, sed à voluntate domini, quia vult cum illis negotium exercere, aut rem fructiferam emere: & ideo si hæc voluntas auferatur à domino, & vertitur in voluntatem mutuandi, auferatur etiam commoditas illa lucrativa, à pecunijs, & de instrumento negotiationis, vertitur in instrumentum mutui.

Tum quia contradictionē implicat, manere pecunias in statu illo lucrativo, mutata voluntate à proposito, cum eis negotiādi: cum per solā voluntatē negotiandi, reponātur à proprio domino in illo statu. Tū quia dare pecunias spōte alteri, ad ipsum iuuandum, non reponit eas in statu lucrativo: sed dominum velle aut non velle cū illis negotiari: ac proinde ex hoc quod vult illas mutuare, & non negotiari, perdunt potentia suam lucrativam, & hoc quod est iuuare vel non iuuare alterū, est omnino extrinsecum à potentia lucrativa: Si necessitas proximi nō facit trālationem inuoluntariam pecuniarum à suo statu lucrativo. Et confirmatur, quia alias sequeretur, quod quilibet, postquam semel exposuit aut voluit exponere pecuniam suam negotijs, posset pro libito transferre eam ad iuuandum alterū per mutuum, cum moderato lucro, & ex hac spontanea sua mutuatione reportaret lucrum; si-

cut ex laboriosa sua negociatione, & ita cū omnes libenter effugiant laborem, velintque potius vt dici solet, hodie ouum, quam cras galinam, nullus esset qui istinc anſam non acciperet, separandi pecunia à negotiatione, & offerendi eam ad mutuum cum lucro, & sic amplissimus campus vſuris aperiretur.

Non etiā vera est alia Nauarri responsio, ibidem nu. 53. & in Man. cap. 17. n. 211. quę dicit, voluntarie seu inuoluntarie à negotiādo cefare, & coacte seu sponte mutuare, nihil omnino facere ad iustificandum istum contractum, quia iustū & iniustum, non in bonitate aut prauitate animorū ac intentionū, sed in rerum exteriorum æqualitate vel inæqualitate consistit secundum Aristotelem 2. & 5. ethicor. & ideo si desistens inuoluntarie à negotiatione potest lucrum cessans exigere in mutuo, poterit etiā voluntarie & sponte desistens.

Non quidem est vera hæc refponſio. Tum quia ipſemet Nauarri fatetur, quod intētio principalis accipiendi aliquid vltra sortem ob mutuum, constituit vſuram, ac proinde iniustitiā & inæqualitatē, quā vſurā nō cōſtituit intētio mutuādi minus principaliter propter lucrū. Et paulo ante inquit, quod debet abesse animus palliādī vſuras in exactiōne lucri celsat̄is: ergo animus, seu intētio, quāuis in eo nō cōſtitat

sistat substancialiter & formaliter inaequalitas iustitiae, potest tamē esse radix & origo iniustitiae. Tum quia omnes Doctores fatentur, quod si vnu percutiat aliū animo occidēdi, iniustitiā committit: si animo se defendendi cum moderamine inculpare tutellæ, non cōmisit iniustitiā. Imo Theologi dicunt, eandē Christi Dñi passionē, vt à tota Trinitate volitā, iustitiae rationem habuisse, vt autē à Iudæis intentā, iniustitiae: ergo intentio, aliquē ordine habet ad causandum iustitiā vel iniustitiā radicaliter. Nec vñquam Arist. negauit intentionē posse aliquādo causare iniustitiā, ac proinde obligationē restitutionis, quando intentio dirigit opus in nocumētum, quod alias non fuisset subsequutum: vt si quis occidat Ioannē, ea intentione vt talis mors imputetur inimico suo Petro, aliás illam mortē non intentaturus, iniustitiæ profecto actus esset talis imputatio subsequuta, ex illa morte Petri, quę tamē nō esset actus iniustitiæ, si ab occidente nō fuisset intenta: quāuis Ioannem, ex odio occidisset.

Nec huic nostrę opinioni obstat, si quis dicat, mutuū quod charitate & cōpassione miserię alienę, & ad preces alterius sit, magis esse spōtaneum, quā aliud quodcumq; eo quod preces & aliena miseria inclinet potius voluntatē, quā cogāt, & ideo si precibus importunis ex charitate licet mutuare, cum interesse

lucri cessantis, id etiam licebit spōtanee, ob propriam utilitatem.

Et cōfirmatur, quia artifici qui rogatur ab alio dimittere suas operas ob lucrū ei soluendū, licitū illi est hac via lucrari potius velle, quam operando: ergo etiā licebit negotiatori velle magis lucrari per mutuum, quam per negotiationem.

Respōdemus quod lōge diuersū est trāsferre voluntatiē rē seu pecuniā à statu negotiationis, ab eo q; est voluntatē impeditā à negociactione sufferre dispendiū, seu nō documentū sperati lucri: in primo casu nō licet ratione mutui aut lucri alii quid accipere, eo quia iā pecuniae deferuerunt potentia lucratiuā statim ac spontanee sunt mutuaetæ, & translatæ per voluntatē dñi à statu negociactionis ad statū mutui, sed in casu secundo licet exposcere lucrum cessans, quia voluntas quæ recto tramite tēdebat ad lucrum, seu fructum assequendum, per negotiationem aut emptionē ex suis pecunijs, non desistit ab hoc suo propolito, & incēpto cursu, nisi impedita vel simpliciter per vim & fraudē, vel secundū quid, per importunas preces & necessitatē proximi, quę quodāmodo cogit charitatē negotiatis ad thituādum sibi, ac proinde ad perdendum integrū lucrum speratum, seruādo tamē se indemnem, quoad id quod tunc æstimaretur eadē negotiatoria, vel emptoria pecunia, siā fure auferre

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

subuentio igitur proximi indigētis vel eiusdē instantes preces, habet rationem impedimenti inuolutarij, non simpliciter, sed secundum quid.

Aduertendū est tamē diligēter quod quādo aliquis patitur necessitatē, seu instāter petit sibi mutuari, licebit ultra sortē ab eo exigere speratū lucrū, dummodo tamē mutuās, admoneat mutuatariū, quod ut illi succurrat oportet pecunias suas negotiationi, seu emptioni expositas, ab hoc sperato lucro tolle-re, & ideo si illud vult sibi soluere cūque indēnē seruare, libēter mutuabit. Quod si mutuans hoc non declarat, visurā cōmitit, eo quod mutuatarius si sciret, soluendū tale lucrū, forsitan non acciperet illud mutuū: Nā si in dāno emērgēte affirmant Doctores, non posse illud à mutuāte exigi, nisi id declareret mutuatario: multo magis profecto id afferendū est in lucro cēfante, vt dicit Fr. Petrus de Aragonia 2.2.q.78.ar.2. §. Ad tertium.

Vnde colliges, nō posse mutuātē petere lucrū quādo inuitat mutuatariū, extrahēdo pecunias à negotiatione seu emptione, vt mutuer, quia iā tūc vult pecunias à negotiatione spōte remouere, sed spe etandū esse aliquid quod ipsum cogat, aut coactione simpliciter, aut secundum quid.

Ad confirmationē dicimus, maximū quoad hoc esse discriminē, inter

artificē & mutuantē. Nā artifex potest vtraq; via lucrari, eo quod operari, & nō operari, tā coacte, quam voluntarie est illi licitū: Sed accipere lucrū cēsās, quādo mutuū nullo modo est inuoluntariū, est omnino illicitū, eo quia tūc vtilitas & sola volūtas potius mouet, quam charitas & indigētia proximi: & si-cut ratio inuolutarij mutui cōseruat pecunias in statu lucrativo in quo erāt: Ita ratio spōtanci mutui, aufert eas ab illo statu, vt supra est explicatū. Hāc nostrā sententiam amplectuntur, Caietanus 2.2.q.78 ar.3. Victoria, Cōradus, & calij Thomistę ibidē, & Ludouicus Lopez in suo instructorio cōscientiæ, cap. 211. Syluester verbo Vsura, 1. q.19. vbi ait tūc solū posse peti lucrum cēsās, quādo quis mutuat gratia alterius, in casu quo nō tenetur, sed nō quādo mutuat gratia sui, quasi intendēs per mutuū potius, quam alio modo lucrari. S.Ant. par.2.tit. 1.c.6.n.15. §. Sed extia casum necessitatis. Sotus de iust. & iur. lib. 6.q. 1.ar. 3. hanc opinionem afferit esse tutiorem.

In dissoluēdis autē in cōtrarium argumētis non est quod multū tēporis cōteramus, cū in determinādis præsentibus casibus breuitati quoad fieri possit studeamus. Rationes igitur illorū, qui affirmāt nō posse lucrū cēsās in spōtanea mutatione peti, nostrā fauēt sententię, si spōtaneū excludat inuoluntariū.

tariū etiā secundū quid: ita vt proximi necessitas, & eiusdē vrgentes preces, ad mutuandū nō moueāt.

Argumenta autē aliorū Docto-
rū, qui affirmat voluntarie mutuā-
tem, absq; vi & fraude, posse lucrū
cessans in pactū deducerere, etiam
ante morā, siue rogatus, siue spōte
mutuct, non est vera de mere vo-
luntarie mutuante: ita quod petē-
tis necessitas non sit ea quæ ipsum
quasi cogat: sed potius moueat ap-
petitus solus mutuandi & transfe-
rendi pecunias negotiativas ad sta-
tum mutui: etenim sicut sola vo-
luntas negociādi cū aliquibus pe-
cunijs, confert illis potentia lucratiuā,
quā ex se non habent: ita vo-
luntas simpliciter mutuādi, aufert
ab eis huiusmodi potentia lucratiuā,
& reducit illas adesse ceterarū
pecuniarum absolute: & ita non
potest iam aliquid exigere vltra for-
tem, & hoc vno stabili fundamēto
rationes omnes partis aduersae, fa-
cili negotio eluduntur.

Notanda tamē hic sunt duo sci-
tu dignissima: vnum est, quod in
illis casib⁹ in quibus licitum est
negotiatori, pacisci de lucro cessā-
te, nequaquā posse, totū cessans &
speratum lucrum, accipere ratione
mutui, sed illud solum, quod pe-
cuniæ in potentia lucrativa valent.
Cum enim hoc cessans lucrum, nō
sit adhuc totum in actū, sed in poten-
tia, possitque modis pluribus
impediri, ac proinde sic speratum,

non sit tanti valoris, quātū tum est
in actū, ideo nequit ob mutuum
accipi tantum, quantum esset fu-
turum.

Et cōfirmatur hæc veritas, quo-
niā si quis furaretur illas pecunias,
dum erant negotiationi destinate,
non teneretur restituere illud to-
tum, quod mercator erat lucratu-
rus, cum id non esset in actū, sed
tantum in potentia, vt Doctores
omnes fatentur. Sicut etiam qui
furaretur triticum, quod quis ha-
bebat ad seminandū p̄paratū:
nec satis esset restituere triticū ab-
solute, in eadem quantitate, nec
oporteret totum quod seminatū,
& collectū fructificat, reddere:
sed id solum, quod in tali potentia
valebat: ita qui mutuo dat hæc ip-
sa, sub statu lucrativo posita, non
poterit ratione huius lucri cessan-
tis, plus aliquid exigere, quā illud
sub tali potentia existens valet.

Et hinc colliges, falsum esse id
quod aliqui dixerunt: posse quem-
piā tāti vendere merces in hoc lo-
co, si rogatus id faciat, quanti eas
vendidisset si ad alium locum eas
deferret, deductis expēs & labo-
ribus. Falsum enim istud est, quia
lucrum alio in loco habēdū, est
lucrum in potentia, ac proinde nō
tātum valet, quātū si esset in actū.

Alterum notandum est, non li-
cere in mutuo, ratione lucri cessan-
tis, aliquid statim soluendum exi-
gere, sed quamvis paetū de solu-

RESP. CAS. CONSCIENT.

tione certi pretij pro lucro sperato fieri possit, nequit tamen mutuans accipere illud certum pretium, eomet tempore quo mutuat, vt bene aduertit Conradus, de contract. q. 30. Et Medina tract. de Vluris, cap. 3. §. Septima cōditio. quē sequitur Fr. Petrus de Aragonia in 2.2.q.78. ar. 2. §. certe hēc argumenta. & Fr. Ludouicus Lopez in suo instruētorio conscientiæ, c. 212. §. Præterea queritur de quinta conditione. Hī enim omnes affirmāt, iniustū omnino esse, si mutuans petat à mutuariō, vt interesse lucri cessantis statim sibi soluat: & ratio iniustitiæ ex eo constat: quia si negotia mutuantis essent adeo ampla & furgifera vt cū viginti, alia viginti esset lucraturus, deductis laboribus & expensis. Et aliquis egens, peteret ab isto, vt ex pecunijs huic negotiationi expositis, mutuaret ei scuta viginti, & negotiator responderet se velle mutuo illa dare, dūmodo sibi lucrum cessans statim soluat: profecto miser iste mutuarius totum acceptum mutuū reddere teneretur statim: quod est aperta iniustitia: Imo quid peius est, nullo prorsus accepto mutuo, teneretur, mutuum soluere: quia viginti scuta quē mutuo petierat, reddidit statim mutuanti pro interesse lucri cessantis, & tamen adhuc maneret obligatus ad soluendam principale sortē, quē mālit tota in manu mutuatis pro solutione

cessantis lucri: quæ omnia quam iniusta & ridicula sint, nullus est qui non videat.

Addē quod si pro lucro cessante accipiēs mutuo quindecim, debet ex illis soluere statim quinq: Iam nō remanēt in sua manu nisi decē, & quinque in manu mutuatis, quē est tercia pars fortis, & sic ex hac parte non poterit aliquid ultra sortem accipere, cum ipse mutuās, vel illa in arca reseruet, vel si cum illis vult, negotiari possit.

Tandē cū mutuū sub interesse lucri cessantis detur & accipiatur ad succurrentū necessitatē patienti: repugnat omnino naturę hui⁹ contractus, vt eadem ipsa pecunia quæ datur, illlico ab ipso mutuariō auferatur: quia est dare pecuniā, & nō dare, vt satis patet, & paclū, de illa statim à principio accipienda, est omnino violētū, dānificatiuumq; proximi, qui cū ex necessitate mutuū sub interesse accipiat, & nihilo minus cogatur ex accepto mutuo, statim dānū istud pati, quod est lucrū anticipate soluere: non video qua ratione possit mutuās, vt se indemne seruet, licite interesse cessas in paclū deducere, & miser mutuarius damnum suum emergēs anticipata solutionis (quē est etiā quādam quasi mutuatio non posſit licite exigere: Et hac ratione adductus vt credo Pius Quintus, in motu proprio de censibus, solutiones quas vulgo anticipatas vocant,

vocant, fieri omnino prohibuit.

C A S V S X X X I I I .

Nobilis cui à multis annis *An-*
tonia deseruuit nuptiū eam
nunc collocans, ducenta scuta in do-
tem promisit, initioque contractu, &
matrimonio celebrato, petiit nobilis
tempus ad dotem soluendam, quod
ultra per sponsū fuit concessum: cō-
suerat tamen nobilis interim singulis
annis, mittere scutā decem ad spon-
sos in die Natiuitatis. Nunc ab inte-
rato ē vita discedente, pertunt spon-
ab heredibus dotē, aut fructus dotis,
sed isti in sorte cōputare volūt decē scu-
ta, per octo, vel nouē annos à defūctō
data quæ nō loco fructū sed pro solu-
tione dotis potuisse dari & accipi cō-
tendunt: si que huius litis arbitrer in-
dex in conscientia Parochus

Queritur, in conscientia quid u-
trique sit respondendum?

In præsenti casu, hoc vnum cō-
muni Doctorum sententia re-
ceptū supponimus: interim quod
dos marito non soluitur, licitum
illi esse accipere in singulos annos
tantum, quantum aliquis medio-
criter industrius, ex ipsa dote, eadē
salua comparare sibi posset, idque
non ratione lucri cessantis, ut ali-
quibus cum Syluestro verbo vñura
3. §. 2. est visum quia tunc non lice-
ret illas accipere, quando nō esset
expositurus negotiationi pecunias
dotales quod esse fallum constat
ex cap. Salubriter. de vñtris vbi in

vniuersum omnibus maritis, caſu
non solutæ dotis, hoc conceditur,
Nec etiam ratione præsumptæ do-
nationis à locero: vt alijs cum Na-
uarro in Manual. cap. 17. numer.
213. placuit. Nam Papa in dicto-ca-
pit. Salubriter, non de donatione,
sed de iustitia fuit interrogatus: &
ita determinat id quod si ure ipso
lieer etiam inuito socero & quam-
uis nolit donare. Sed propria ratio
est, id licere, vt onera matrimonij
fustentet: quod est vt vxorem &
familiam, reseruata semper dote
vxoris integra, alat: cum enim ma-
ritus teneatur semper vxori de do-
te soluenda, hinc est quod quam-
uis nō sit negotiator, recipere po-
terit dotis fructus, quibus familiā
alat, quoad usque habeat dotem,
vt notant Panormitanus, & cæteri
iuris canonici periti, in præfato c.
Salubriter. Caietanus 2.2. q. 78. ar. 3
Gabriel, in 4. sent. dist. 15. q. 11. Sot.
de iust. & iure lib. 6. q. 1. ar. 2.

Tota tamē propositi casus diffi-
cultas in eo consistit. An quando
maritus libere cōcedit tempus ad
soluendā dotem: possit nihil omi-
nus fructus dotis fuscipere? cū vi-
deatur tunc iuri suo renuntiare: &
sicut indotatam sponsam accipere
poterat, ita renuntiare fructus do-
tis & suis proprijs expensis onera
matrimonij fustentare.

Nos (quicquid nonnulli se-
sent), in ea suauis opinione vt pu-
temus, nō teneri sponsū ad cōpu-
tanda

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tanda in principalem sorte in illa decem scuta à nobilli viro annuatim sibi data: sed integrum dotem ab hereditibus esse soluedam, quāuis sponsus vltro dilationem temporis concesserit.

Probatur tū quia maritus quādo concedit tempus ad sibi soluedam vxoris dotem, censetur hunc solutionis terminum differre, iuxta consuetudinem iuris, dummodo explicite contrarium non explicet cū per verba generalia nullus videatur velle sibi inferte dānū vel sua iactare, & quālibet dispositio in dubio intelligitur facta secundum ius & consuetudinem, cap. Cum dilectus de consuet.

Et confirmatur ex communi Doctorum sententia qui asserunt, quod quamvis gener, libere concedat locero, ne per aliquod tempus dotem soluat, suscepto tamen pignore fructifero, poterit tuta conscientia recipere fructus illius, nec erunt in solutionem prius apalis computandi: quia eo ipso quod gener pignus accepit pro dote, cēletur differre terminum solutionis prout iura permittunt, ita scilicet, vt fructus pignoris, recipiat vltra sortē, arg. cap. Causam quę, de re-script. cap. Cum M. de cōstit.l.fin. Codic. de fideiussor. & tradit Felinus, ac alij in dicto cap. Causam quę.

Tum quia dos promittitur & traditur in vxoris patrimonium ad

sustentanda onera, intentioque dantis dotem est, vt illa incōsumpta durante matrimonio scruetur: & ita qui dotem promittit, prēsumit tacite promittere, interim quod eam non soluit, tantū emolumen-tum, quantum ex dote illa soluta, posset aliquis prudēs & industrios lucrari, qui enim promittat aliquid, videtur etiā tacite promittere, id sine quo promissū cōsistere nequit, arg. cap. Præterea de offic. deleg. & l. 2. ff. de iurisdictio. om. iud.

Addo etiam quod in casu proposito videtur illa decem scutorū in die nativitatis ad spōsos singulis annis missio liberalis potius & gratiosa quādam donatio à viro nobili facta, quam debitum pro dote soluenda emolumen-tū, quia absque eo quod peteretur ab spōso, vel aliquod ius haberet ad ea exigenda, dabantur sibi à viro nobili & liberalissimo & y' credendū est, pietatis intuitu, quod Antonia à multis annis eidem fideliter inferuiuit: animus enim ex cōiecturis coniicitur, cap. Nisi cum de renūt. & cap. Et si quæstiones de Simo n. l. Dolum Codic. de dolo.

Quod si in vero mutuo accipere aliquid à mutuatario bona fide credens id sibi gratis & amice dari licet reuera non detur tam ob gratitudinem quam ob timorem ne pecunia mutuata à se repetatur, nequaquam est illicitum, nectalia accep-

accepta sunt in sortem computanda, multo minus in casu doris non soluta. Nauarr. in comment. de usuris cap. ii. numer. 24. & cap. 21. n. 66. & in manual. cap. 17. num. 213. Sotus de iust. & iur. lib. 6. q. 1. artic. 2. Fr. Petrus de Aragonia in 2.2. q. 78. artic. 3. §. infero secundo, & alij multi.

CASVS TRIGESIMVS Primus.

Bernardus emerat credito magna quantitatē frumenti pretio mille scuorū : aduenienteque solutio- nis tempore, cum careret pecunijs, constituit censum creditorī, in quibusdam suis domib⁹ locari solitis, quia animum creditoris sciebat illis pecunijs velle ab alio centum emere. In celebrazione tamen contractus, nō apparuerūt illa mille scuta in pecu- nia numerata, iuxta bullam Pij V. Sed sicut quadam nonnullorum scu- torum numeratione Bernardus ipse confessus est, se illa accepisse & acci- pere loco pretij dicti venditi census. Nunc autem quia duo fere sunt anni a quibus non reperitur, qui domos illas habitare velit, ob id quod nocturno tempore spirituum quorundam strepitū ibi sentiuntur, recusat Bernardus censem soluere. Et hec omnia confessori exponit.

Queritur. An ille contractus non numeratis vere & in effectu pecunijs

sit validus? Et domib⁹ sic in fructife- ris liber maneat a soluendo censu?

Præmittendum hic est felici recordationis Pium V. extraugantem quandam circa cen- suum contractus celebrandos edi- disse, quæ incipit. Cum onus Apo- stolice seruitutis &c. De qua non nulla diximus in prima parte Responsonum casuum conscientiae quam Bononiæ Illusterrimo acre- uerendissimo Cardinali Palleoto à Theologo inferuentes, ibidem Typis dedimus. Et illam Nauattrus in commentario de usuris numer. 85. late explicat, & post ipsum alij.

Vnde hic non agimus de censi- ante hanc extraugantem empto, yel in locis in quibus illa non est recepta ut in quo solutio totius pretij innumerata pecunia, coram notario, & testibus, minime requi- rebatur, ut ostendit Nauar. in lib. 3. suorum consil. tit. de empt. & ven- dit. consil. 1. nu. 2. Molinade usuris. q. 22. numer. 225.

Nec etiā dubium in primo casu inquirit, quid in iudicio exteriori sit dicendum: Nam in hoc habē- dus esset censualis contractus, in quo vere & cum effectu pecunię non fuerunt numeratę in celebra- tione eius, coram testibus & nota- rio fœneratius, & ut talis irritus & nullus id quod aperte colligitur ex illis dictis bullæ verbis. Rursus nisi

RESP. CAS. CONSCIENCE.

nisi vere in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti, nō autem prius recepto integro iustoque pretio. Et infra, Cōtractusque sub alia forma post hac celebrandos, fæneratios iudicamus.

Cum enim multæ fraudes & vñsurae in emptione censuum ex nō soluto verē & cum effectu integro pretio in pecunia numerata reperiuntur in graue animarum detimentum, voluit Papa viam omnē his vñsurijs fraudibus precludere, & spirituali fidelium saluti prouidere, & ideo legem condidit, qua contractus emptionis censuum, absque numerata pecunia præsentibus testibus ac notario, & in actu celebrationis, non autem prius recepto integro iustoque pretio, fæneratios esse iudicauit, quę lex cum sit Pōtificia, & lata circa rem, seu modum rei, in quo animæ periculum vertitur, fideles omnes sub quacumque ditione sint, ad sui obseruantiam obligat, arg.c. penult. & vlt. de secundis nuptijs. & cap. Cum contingat de iure iurando & notat gloſa celebris. in c. 2. de reg.iur.lib.6.

Nec traditio partis pecuniæ, cū confessione vendentis censum, quod aliam partē iam habeat, sufficit ad iustitiam huius contractus in foro exteriori, sed requiritur, quod tunc integrum pretium actualiter & præsentialiter soluatur,

vt patet ex illis verbis, in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac notario, non autem prius recepto, integro iustoque pretio: in quibus verbis etsi loqui solum videatur quando totum pretium est antea receptum, & non loquatur in casu in quo pars pretij est soluta. Attamen cum mens fuerit, vt totum pretium in pecunia numerata soluatur tempore quo census statuitur: parum refert quicquid aliud verba sonent. Mens enim legis attendenda magis est, quam verba eius cap. Marchion.1. q. 1. & c. fin. de reg.iu.lib.6. & leg. Cum pater, §. Dulcissimis ff. de leg. 2. glos. sing. in leg. tale pactum §. fin. ff. de pact. Nauar.lib. 3. consil. titul. de empt. & vend. consil. 1. num.2.

Neque hæc solutio totius pretij in celebratione cōtractus, quāuis sit ad utilitatem vendentis cēsus, potest ab eo remitti, vel de voluntate sua in aliud tempus commutari: quia id non solum respicit præiudicium sui, sed etiam tertij nempe fisci: ut patet ex illis verbis dictę extrauagantis: quidquid vel expresse vel tacitè contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, à fisco volumus vindicari, & ideo non potest vendens censum, præiudicare tertio arg.c. Super eo de offic. delgat. & regula cācellarie de nō tollēdo iure tertij l.2. §. Si quis à principe ff. ne qui in loco publico fiat.

Ynde

Vnde ea regula, qui ante tēpus dat; plus dat collecta ex cap. primo de plus petitio & §. Siquis agens, inst. de actio, cessat in hoc contraētu, in quo Papa ad obuiādū vſurarijs fraudibus, prohibet premium non recipi antea, sed totum & integrum tunc solui, quādo emptio census per cōtractum celebratur.

Sed reliquo exteriori foro, in quo ob defectum præsentis integræ solutionis, eo modo quo in dicta extrauagante exprimitur labes fraudis & vſuræ iure ipso præsumitur, & iuxta præsumptiones iuris, iudicium fit.

Difficultas præsentis casus tota vertitur in eo: an in foro animæ, & secundum Deum, iudicandus sit huiusmodi contractus fœneratius & inualidus?

Et pro parte affirmatiua facit, quod lex ista Pontificia, non solū quoad ea quæ continent ius naturale, seu diuinum: sed etiam quoad modum præsumendi censum esse vſurarium obligat omnes Christianos in vtroque foro, tam exteriōti quam animæ, cap. penultim. & vltim. de secundis nupt. Et hinc est, quod non solum leges Papæ, circa matrimonium latæ, arctant omnes in foro conscientiæ, sed etiā illæ, quæ præscribant modum præsumendi matrimonium, cap. is qui, de sponsal. Et modus etiam præscriptus in Concil. Trid. sess. 25. cap. 1. de celebrando matrimonio co-

ram Parocho & testibus, adeo in conscientia obligat, vt aliter factus cōtractus, sit in vtroq; foro nullus. Nec nō extrauagās de Simoniaca cōfidentia à Pio V. anno 4. sui Pōtificatus edita, quæ incipit. Intolerabiles, &c. Statuens ad probandā confidentiā illicitā & Simoniaca sufficere testes singulares, & quasdam alias præsumptiones ibidem adductas, quæ ante dictā extrauagantem non sufficiebant, clarū est obligare in vtroque foro: ergo etiā in casu nostro de pecunia numerāda soluēdoque integro pretio, coram notario & testibus in emptione census, dum cōtractus celebratur, vim habebit in vtroque foro, extrauagans p̄fata Pij V.

Partem tamen negantem, quoad vſq; à ſēde Apostolica contrariū non determinetur, puto esse verā: quod contractus iste, in quo pars pretij vel totū pretiū vere & realiter ante ſoluitur, quamuis in celebratione contractus censualis coram notario & testibus, nō numeretur, nec ſoluatur nō reddere cōtractum in foro animæ, & coram Deo fœneratum: nec ob hunc defectum censum reddi illicitū, aut restituendum. Hæc est opinio Nauarri in coment. de vſuris, explicādo p̄fatam extrauag. nu. 88. §. est autem quæſtio quotidiana.

Adducor in eam ſententiam: Tū quia hanc clausulā de ſolutiōne pretij integrī, non prius, sed in ipſa

RESP. CAS. CONSCIENC.

ipsa celebratione cōtractus, apposuit Pius V. vt præcluderet aditum mille fraudibus & cautelis, quib⁹ multi in damnum venditoris vti solebant, ementes census, & pretia soluentes in pannis, vino, oleo, & alijs mercibus, antea vel postea aut tunc etiam traditis, pretio iniusto, siue mutuatis antea pecunijs ad ludum, vel luxuriē, seu alios prauos fines, & ob alias præsumptiones, quæ iniustitiam & vſuram p̄f se ferebant. Ac proinde rigor illius clausulæ, non videtur comprehendere eos, qui bona fide ad maiorem vendentiū ſutilitatem, pretij ſolutionem numerata pecunia anticiparunt, quia lex fundata in præſumptione non habet locum in foro conscientiæ, quando contrarium eius quod præſumitur, eſt coram Deo verum. cap. Tua de ſponsal. & cap. Humanæ aures. 22. q.5. & cap. Is qui de ſpons.

Confirmatur quia Bernardus vere & coram Deo ſcuta illa mille debet & retinet, ac propterea ve- riſſimum eſt dicere quod creditor mille datis ſcutis emit censum à Bernardo, nulla interueniente fraude aut dolo.

Tum quia ista extrauagātis præſatæ diſpositio, cum ſit ad arcendū & euitandum dolum, ac malitiā censetur odiosa vt ait Bart. ab alijs hac in parte receptus in leg. penult. num. 5. Codic. de paētis, di- cens, quod ſi ratio legis conſtituit in

præſumptione doli cſetur ē odiosa. Et cum odiosa iura ſint reſtingenda cap. pœnæ de pænitent. dist. 1. & c. in pænis de reg. iur. lib. 6. ideo non videtur præſata extrauagans extēdenda ad caſum in quo manifeſte agitur de utilitate venditionis, & de vero pretio numerata pecunia ante ſoluto.

Tum quia multo fructuosior & commodior eſt pretij ſolutio quæ vno, duobus, vel tribus annis anti- cipatur: qua interim gaudet ven- ditor census, nullo dato cenuſ aut intereffe, quam ſit eiusdem quā- titatis, ſolutio, eo dumtaxat tem- pore, quo cōtractus emptionis celebraſtur, quando nescimus, an, & quomodo ſit talibus pecunijs vſuris, & ipſe ad cenuſ annua- lem ſoluendum obligatur, vt ſatis patet. Iam autem rigorofa nimis, & modo aliquo æquitati contra- ueniens eſlet lex, quæ vt indem- nitati venditoris conſuleret, & in odium vſurarum, euidenti utilitati & commodo eiusdem con- tradicteret. Tandem ſolutio anticipata, tunc ſolum vſuraria & iniqua eſt cum per eam venditor aut ſua priuatur libertate, aut cogitur vi- lius vendere, quam ſit iustum pre- tium; iam autem in emptione & venditione census, anticipata ſo- lutione non expoliatur vendens censum propria libertate, ſed in ſuo adhuc arbitrio eſt velle vende- re aut non vendere censum; nec quid-

quidpiam derrahitur de iusto cen-
sus pretio vt satis patet: quid enim
refert an tibi conferam hodie mil-
le scuta in premium census creandi
post mentem, vel conferam tunc
quando creatur.

Nec obstat ratio in contrarium
adducta, quia etsi lex ista obliget
in utroque foro: attamen ille qui
eam seruat, secundum metem au-
thoris, quamuis verba non seruet,
non dicitur coram Deo legis tral-
gressor; vt inquit Sanctus Thomas
2.2. q.120. artic.1. Et quia in hac so-
lutione non facienda prius, sed te-
pore contractus, intendit Papa
occurtere fraudibus, & indemni-
tati venditoris, ideo quoties praefata
solutio fit sine vlla fraude &
cum euidenti utilitate venditoris,
non agit in conscientia talis, con-
tra legem: vt est in casu nostro, qua-
re concludendum erit, talem cen-
sualem contractum, non numerat-
is in illo vere ac in effectu pecunijs
sed antea receptis esse in foro animae & coram Deo validum, quam-
vis in exteriori foro rescinderetur,
in quo secundum verbalegii iudi-
cium fit: & ad id quod commu-
niter accidit, non ad particulares
eventus attenditur, vt ait Iason. in
leg. Si conti. numer. 9. de iur. om-
nium iudic. & in l. non dub. n. 32.
vbi Fulgent. numer. 6. & Ripa. nu.
46. de vulg.

Id autem quod de anticipata so-
lutione in foro animae diximus, de-

dilata & expectata solutione ne-
gandum est, census enim emptus
non datus antea, seu in ipso contra-
ctu, sed postea datus pecunijs, illi-
citus & usurarius omnino est; vt
quod in graue vendentis damnū
vergit, cum soluere cogatur cēsum
nō accepto adhuc eius pretio. Nā
ab ipso die celebrati contractus,
habet emptor ius percipiendi an-
nuam pensionem, ob premium da-
tum: & ideo repugnat naturae cō-
tractus censualis, vt venditor ma-
neat obligatus ad soluendam pē-
sionē, propter premium, quod non
dum accepit.

Aduertendum tamen, quod
quamvis aliqui putent, parum re-
ferre anticipatam solutionem fac-
tam fuisse numerata pecunia, vel
mercibus, aut debitibus antea cōtra-
ctis, dummodo nulla fraus, vel dolus in aestimatione rerum, quae lo-
co pretij datur, interueniat: idque
omne fiat libero, & grato vtriusq;
contrahentis animo, cum moraliter
loquendo, & secundum iusti-
tiam in contractibus requisitam,
pecunia id omne sit, quod pecu-
nia aestimatur, vt colligitur ex l.
1. Cod. de rerum permutatione, in
verbo, licet non taxata quantitate
vbi Barthol. & Bald. id aperte do-
cent.

Ego nihilominus patini tutam
in conscientia eam censuum emp-
tionem iudico, quę alij datis mer-
cibus fit, quam numismate ac nu-
remata

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

merata saltem antea pecunia, nec facile absoluere illum, qui ob venditas merces, eo quod pretiū a longo iam tempore sibi non soluitur, censum pro debitis pecunijs emeret.

Tū quia raro contingit, in pretijs mercium, nō reperiit fraudes: Tum quod et si merces, iusto pre-
tio vendantur, cum tamen huius-
modi pretium, non sit indiuisibi-
le, sed latitudinem infimi, medijs,
& rigorosi habeat, innata venden-
tium cupiditas efficit, vt in his iu-
stitiæ limites excedantur, & ob nō
solutum statim pretium, rigoroso
fere semper vendantur. Tum quia
latissimus hac arte campus aperi-
retur ad vsluras exercendas.

Quare cōfessores sint hac in re
oculati, et si quem censum creatū
pretio debito ob merces venditas
permiserint, id non nisi tribus ser-
uatis conditionibus faciant. Prima
est, vt debeat ob merces, quarū
pretia sint lege principis taxata. Se-
cunda est, vt emptor eas non rece-
perit, egens pecunijs ad illas statim
vendendas, cum aliquo detrimē-
to. Tertia, vt venditor census, ita
rebus illis indiguerit, quod necel-
fatio esset easdem aliunde quasi-
turus & empturus. Videatur ma-
gister Salom. in 2. parte de iustitia
& iure tit. de censibus. controvier-
sia septima. Et Emmanuel Rodriguez in comment. motus Pij V. de
censibus, dubio primo §.4.

Secūdum quod petebatur erat
an domibus ob illam causam in-
fructiferis, quia nullus est, qui eas
habitare, & conducere velit, liber
maneat Bernardus a soluendo cé-
su?

Respondeo, quod si illæ sunt e-
rectæ & integræ, quamvis a nem-
ine habitentur, non dicuntur sim-
pliciter infructiferæ, & obligatus
est Bernardus, quamdiu illæ perfi-
stunt, et si nunquam locentur, sol-
uere censum in eis emptum.

Tum quia non solum prædium
quod actufert fructū, dicitur fruc-
tiferum: sed etiam id, quod de se
aptum natum est ferre illud. arg. c.
Quod per nouale de verborum si-
gnificatione & l. Sylua Cedua. ff.
de verborum significatione.

Tum quia modus loquendi ab
omnibus fere receptus is est, vt rē
immobilem & fructiferam appellent,
quarūcumque domum, aptā
locari, etiamsi nunquam locetur,
& id quod cōmuniter fertur, seruā-
dum est, l. labeo ff. de Supel. lega.
& l. librorum ff. quod tamen Casi-
sius de legat. 3.

Tum quia ex eo quod res aliqua
per accidens non reddit fructū,
aut non reddit tantum, quantum
reddere antea solebat, non dicitur
infructifera in totum, vel in partē,
vt si prædiū nō seminatur, vel do-
mus non habitatur, ob pestem aut
aliam infirmitatem: satis enim est,
vt res talis naturæ sit, quod illi non
repug-

repugnet reddere fructū, vt repugnat domui destructæ, prædio arenoso, vel à fluvio occupato.

Tú quia spolians tenetur restituere fructus, quos spoliatus percipere potuit, et si actu nō perceperit, vt ait Glos. in cap. Grauis, de restit. spoliatorum, ergo vt res dicatur fructifera, satis est, quod possit reddere fructus, quāvis actu non reddit. Nauart. in cōment. de Vsuris, q. 13. n. 113.

Nec obstat si dicatur, quod cessātibus fructibus, cessat cēlus cōstitutus in eis: veluti sublato fūdamento, auferitur etiā id quod in illo fulcitur cap. Cum Paulus, 1. q. 1.

Confirmatur, quia emptio census, non est aliud, quam ius quoddam exigendi certā partem in redditibus alicuius rei: & ideo si res nullos habeat quocūque casu redditus, hoc debet redūdere in damnū emporis, quoad illā portionē, qua per emptionem facta est sua, semper enim res, perit domino, vt cōstat ex toto tit. ff. & Cod. de per. & com. rei vend.

Addē quod paria videntur non reddere fructū, & esse in fructuōsum, & cessātibus redditibus debet cessare census in illis emptus, sicut cessante causa, cessat effectus. Arg. cap. Cū cessante causa, de appellat. & leg. Aidgere. §. Quamuis, ff. de iure patron.

Tandem quia domus, et si nunquā locetur, nec vlos redditus fe-

rat, adhuc venditor census, maneret obligatus ad soluendū censum illius, & sic talis census, non esset ex fructibus domus, sed vel personalis, vel constitutus in omnibus bonis venditoris, & nō in re certa: vel domus esset solum tanquā pignus, & obligatio securitatis pretij accepti, & solutionis census, quod vñræ labē non careret, & damna-tur in isto motu Pij V.

Non inquam hæc obstant, quia ad primum dicimus, quod quādo fructus cessant per se, & radicaliter, hoc est quoad ipsam rem, quæ vel in totum, vel in partem perijt, seu inepta & impossibilis fit omnino ad dandos fructus, tunc cessat census: Non autem quādo fructus cessant ad tempus, & quasi per accidēs, vt quia p̄diū nō seritur, vel vel domus nō locatur, tunc enim permanēte radice fructuosa possibiliter, perdurat cēlus in possibili-bus fructibus, vt est in casu nostro. Res enim fructifera est fundamen-tū in quo fulcitur & consistit cen-sus: Nullus siquidem inficiabitur, validum esse censum, quem aliquis vendit in domo sua, quam in-habitat, nec modo aliquo vult illā locare: quia satis est quod sit loca-bilis, & sit res secūdum cōmunem vñlum apta & possibilis ferre fru-ctum seu redditus.

Ad confirmationem similiter respondeamus, quod ille cēlus siue ius exigendi, fundatur & emitur

Aaa non

RESP. CAS. CONSCIENCE.

nō in fructibus aetu existētibus: sed in fructibus possibiliter existētibus in re fructifera: aliās nō posset censūs emi, nisi in cāpo iam seminato, & in domo locata, nō locanda: id quod aperte est falsum, ac proinde quoque durat domus, quē quātum est de se, & cōsiderata sua natura, locabilitas illi nō repugnat, et si aetu nō locetur, cēsus emptus in ea persistit, & solui debet.

Ad aliud negamus paria esse simpliciter, & abolute, rē esse in fructifera, & non reddere fructū: nam palatium aliquod amplissimum & optimum, si per multos annos sit clausum, & à nemine habitetur, dicetur infructiferum secundū quid, sed non simpliciter.

Ad vltimum dicimus, quod ille census qui soluitur, et si non sit ex fructibus actualibus domus, est tamen ex fructibus possibilibus, & hoc sufficit ut nō dicatur personalis, sed realis, neq; enim ob sterilitatē p̄dij, multorū annorū, extingui censūm, iura decernūt, cū facile sit debitori census, rem illā sic à multis annis sterile, quē censū est subiecta, derelinquere & tradere censuari dominium: ac ita liberari ab onere soluendi censū, quia censāte causa, cessat effectus, & causa ob quā debitor census, tenetur eum soluere, est dominium seu possessio, quod vel quam habet in re, super qua constituit censū.

Quare si domus illa, quē noctur-

nis spiritibus occupatur, & ob id est inhabitalis, fiat hac ratione à multis annis infructifera, dereliquat eā ille qui cēsum vendidit, & directū dominiū renūciet in emporē census, & sic remanebit liber omnino à soluēdo cēsu, & ab omni alio onere. Quare vel domū illā offerat emptori census, vt in ea habitat, vel locatorē querat, aut spiritus illos malignos, exorcismis à domo expellat: quod si adhibito omni possibili remedio non inueniat locatorē, non tenebitur tunc durante tali impedimento ad soluēdum cēsum, quia res iam tunc nec possibiliter est fructuosa.

CASVS TRIGESIMVS

Secundus.

Nicolaus diues, à multis annis litem mouerat Francisco, de quodam legato, ducentorum scutorum scibi reliquo. Et tandem data est à iudice sententia ut Franciscus legatum soluat, & interim censū annum in re aliqua sua fructifera constituat, donec integrē satisfaciat. Inde ad aliquod tempus rogatus ab amico Nicolaus, censū hunc vendit pro ducētis & decē scutis, inscio prorsus Francisco, sed quia ab aliquibus ingeritur scrupulus, tum quod ob dilatā solutionē, censuale lucrum acceperat: tū quod censuale ius, carius vendiderat, quā emerat Parochum adiit.

Queritur, quid quoad virumque
fit

sit illi in conscientia dicendum?

IN primo huius casus pūcto dubitatio oritur. Tū ex motu Pij V. de constitutis cēsibus, vbi cēsus omnes, alia forma quā illic prescripta, declaratur usurarij. Tū quod dare aliquid apposita pœna, vt si certo die non reddas, pœnā soluas, usurariū iudicatur, ab Innoc. in ca. Suam, de pœnis, & à Bart. & Salic. in leg. Cū proponas, Cod. de dolo. Tū demū, quod magnus hic aditus hominibus aperiretur ad usuras, vt qui facile possēt inter se cōuenire, vt unus mutuo det pecunias, & inde ad paucos dies citet alterū ante iudicem, ad eas sibi restituendas, & quod iste fatebitur se nō posse eas restituere, & sic cōdemnabitur ad cēsum soluendū, quo usq; illos reddat, & hoc modo mutuās lucrabitur aliquid ob dilatam solutionē.

Ego in hoc dubio dicendū arbitror, constitutū per sententiā iudicis censum, aut in pœnā contumacia, dūmodo cōtumacia sit vera, & nō ficta, id est quod debitor nolit soluere, cū absque magno suo dāno possit, aut ob interestē verum, lucri cessatis, quod creditor ob solutionis morā patitur, esse in foro conscientiae licitum, ita vt creditor absque ullo scrupulo possit illū cēsum exigere toto illo tēpore, quo principale debitum non soluitur.

Hæc veritas ostenditur. Tū quia pœna etiā à mutuante, bona fide &

moderate imposita, vt per illā mutuarij ad seruandā fidē cogatur, & promissō die soluat, nec est iniustitia, nec reddit contractū usurarium: vt docet Sylvester, verb. Usura, 3. §. primo. ergo multo mlnus erit iniustitia, si eodē respectu, imponatur à iudice.

Tum quia iudex potuit obligare Franciscū ad soluendū statim totū debitū, nulla datadilatione, q̄ erat Frācisco graue & damnosum: ergo potuit etiā obligare ad id, quod est leuius & vitius, nempe vt si nolit statim restituere, cēsum soluat, donec illa reddat, arg. cap. Cui plus, de reg. iur. lib. 6.

Tū quia iudici est licitum, pœnā adhibere ad coercēdam debitoris negligentiā, & vt creditor melius suū recipiat: & ideo cū obligatio ad soluendum censum hoc fine sit à iudice iniuncta, profecto in vtroq; foro licita erit, vt est casus expressus, in cap. Suam, de pœnis, & in ca. Dilecti, de Arbitr. *opiniōne*

Haric sententiam amplectitur Nauar. in comment. de Usuris, nu. 99. §. prima quest.

Nec obstat bulla Pij V. Tum quia illa loquitur & disponit solū de ijs censibus, qui per emptionē dato pretio creantur, vt patet ex versu, Rursū nisi verè in pecunia numerata &c. & ideo nō de illis, qui per sententiā iudicis, vel per alios contractus, diuersos admodū ab emptione constituuntur. Tum quia ra-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tio tota ob quam præscripta fuit à Pio V. illa forma in censibus, ea extitit, vt occurreret fraudibus vñtrarum quæ sub nomine emptionis committebātur, quæ fatio cū omnino cesset in celsu pænali, cessabit etiam ipsa legis dispositio, arg. Cū cessante, de appellat.

Non etiā obstat id quod addebatur de pœna imposta, quia respondemus, absolute non esse verū: sed tunc solum, quādo talis pœna imponitur malo animo, vel est nimis exorbitans, vt quando mutuā scit mutuatarium non posse statuto tempore soluere: aut quando iudicis & creditoris animus fuit obligare debitorem ad soluēdum censum, pro vñ illius pecuniae, & ea p̄cile ratione, quia interim per illud tempus quo non soluit, virtutur illa, aut census positus, est tantus, quod non seruatur æqualitas, & iustitia debita inesse: in his enim casibus damnat Innocentius & alij Doctores, impositam pænani.

Non officit denique ultimum quia negamus aperiri ex hoc aditū vñtris, quando talis census habet solum rationem pœnæ, & imponitur ob veram contumaciam, & ad tollendam debitoris negligētiā. Cod. de paet. & leg. Nudam, Cod. de contrahen. vel committen. stipulat. leg. Stipulatio ista alteri, ff. de verb. oblig. cap. Si seculi leges. 12. quæst. 2.

Aliud quod in præsentī casu pe-

tetur, illud est: an vendēs censū majori pretio, quam fuerit emptū: seu quam fuerit debitum, pro quo fuit à iudice impositum, vñtram seu iniustitiam commiserit?

Respondemus, quod nec vñtra nec iniustitiam commisit, siue vendat maiori, siue ematur minori pretio. Tum quia iustum pretium cēsum, nō cōsistit in indiuisibili, vbi lege principis nō est taxatū, sed habet latitudinē infimi, medij, & rigorosi pretij, veluti merces aliae, ac proinde licitum est in foro cōsciētiæ, intra illā iusti pretij latitudinē, vendere aut emere illum, pluris vel minoris.

Tū quia multitudo venditorū, & paucitas emporū, & è cōtra multitudo emporum, & paucitas venditorū, pretia rerū alterat, & variat; vt Doctores omnes fatētur, & ideo cum census sit res vendibilis, vt constat, potest minus valere, quādo multi sunt qui vendant, & pauci qui emant: & è conuerso plus valebit, si pauci sint venditores, & multi emptores.

Tum quia passim Romæ seruat, eos qui habēt in mōtibus Iulij, pietatis, & alijs emptos census, eodem aliquando maiori, nonnunquam minori pretio vendere, pro varietate ac multitudine emporū seu venditorum: nec vñllus in hac refit eis scrupulus: quia tamen fieret in oculis Summi Pontificis, si illū citum quid adesset.

Nec

Nec obstat præfata extrauagās
Pij V. in qua expresse prohibetur
præmium semel censui constitutū,
posse vñquam ob temporum aut
contrahētium qualitatē, seu aliud
accidens, nec quoad vltimo cōtra-
hentes, minui vel augeri.

Respondemus primo, quod id
intelligitur, respectu illius, qui in
re sua cēsum cōstituit, & qui emit:
ita quod valor censūs inter hos se-
mel pōsitus, nō debet alterari, nec
mutari, per quascumq; accidētarias
mutationes: verbi gratia, quando
cōstituisti & vēdidi cēsum, vale-
bat ad rationē quinq; pro cētena-
rio: inde ad aliquot tēpus valet ad
rationē octo pro cētenario: nō po-
terit vēditor, nec emptor, cōtrahe-
re inter se vt cēsus antea emptus, re-
ducatur ad valorē nūc currētē, sed
debet immobilis permanere, in
pretio suę primę emptionis: sed si
nouū velis cēsum cōstituere, & vē-
dere antiquū, poteris illum vēdere
pro pretio currente eo tēpore quo
vēditur, & sic intētio Papē nō est,
quod cēsus etiā post eius constitu-
tionē, nō possit alteri magis vel mi-
nus vēdi, iuxta pretiū diuersis tēpo-
ribus auctū, & diminutū: sed intē-
dit solū prohibere, quod qui emit
aut vendidit certo pretio iusto; nō
possit durante eodem contractū,
augere, aut diminuere pretiū emp-
ti censūs: iustitia sīquidem pretiū
ad mercedem, assumenda est, secū-
dum tempus in quo fit vēditio, &

non secundum tempus futurū,
aut præteritum, arg. le. Pretia terū,
ff. ad legem Falc.

CASVS TRIGESIMVS

Tertius.

GWilhelmus censum in quodam
molendino emit, soluendum, in
certa frumenti quantitate, sed post
aliquot annos, adueniente maxima
frumenti penuria, ita vt frumentū
pluris admodum nunc valeat, quā
tempore constituti censūs, non vult
Petrus, qui censum vendidit, soluere
illum nisi numerata pecunia, ad ra-
tionem octo, pro centenario, iuxta
consuetudinem patrie, & aliorum
censuum. Imo quia molendinum tem-
poris iniuria cecidit omnino, quam-
uis ex eadem materia sit de nouo to-
tum readificatum, & constructum à
Petro, non vult in futurum soluere
censum Guilielmo, Confessorem tamē
in his consulit.

Queritur, anteneatur tempore pe-
nuria, soluere censum in frumentoz
& ad id ipsum obligetur in conscienc-
ia, reparato molendino?

AD primū respōdemus, quod
vbi principis & Reipublicæ
lege, non est statutum contrarium,
soluendus est census fructuaris, in
ea fructuum quantitate, in qua
suit à principio constitutus: sive
Aaa 3   præmium

RESP. CAS. CONSCIEN.

pretium illiusfructus, progressu tē-
poris auētum, seu diminutum fue-
rit: dummodo à principio, sub iu-
sto pretio creatus extiterit, vt sup-
ponitur. Ita Nauarrus in commen-
tario, de Vsuris, vbi explicat motū
Pij V.q.30. & Magister Salon, part.
2. de Iustitia, tit. de Censibus, con-
trouersia 2.ar.2.

Rationes quibus hęc veritas sua-
detur, hęc sūt p̄cipue. Prima, quia
fi res vendita iusto pretio, tēpore
contractus empta fuit, non debet
deinde augeri vel minui, eo quod
illius valor postea creuerit, aut mi-
nuatur, alioquin rerum omnium
fere immobilium pretia, quae olim
venditæ fuerunt, accrescere nunc
oporteret, cum vix vllæ sint, qua
hodie pluris non valeant, quam
venditionis tempore valuerint: &
ita nunquam ementes & vendētes
essent tuti in conscientia, quod af-
serere est absurdum.

Secunda, quia in omni genere
mercium, iustumillarum pretium,
ac iusta emptio, & venditio, non
regulatur ex tēpore futuro, sed ex
præsente, attenditur enim æquali-
tas, inter rem, & pretium, eo tēpo-
re, & loco in quo res vēditur. iuxta
l.pretia rerum. ff.ad legem falcid.

Confirmatur, ex l.Sācimus, Cod.
de adimi.tuto.leg. Qui farere, ff.de
testa.leg. Si quis alicui, ff.de acquir.
ter. hæred. ex quibus colligit Co-
uatriuias, lib.3. var. resolut. cap.6.
nu.8. id quod semel legitime factū

est, nō debere retractari, ex ijs quæ
de cursu tēporis postea euenerint.

Tādem oppositorum eadē de-
bet esse ratio, l.etsi contra tabulas.
ff.de vulg. sed si pretium frumenti,
yini, aut olei reddendi in censu, es-
set temporis progressu diminutū,
non posset compelli is qui vēdedit
censum, ad restituendum aliquid
de pretio iuste dato, tempore ven-
ditionis; neque ad fokiendū ma-
iorem quantitatē fructus, quam
à principio fuit conuentum, & cō-
stitutum. Ergo neque propterea
quod pretium census, & fructus
creuerit, reddi debet minor fru-
ctuum quantitas.

Nec obstat si dicatur, quod in
censu fructuario, emuntur semper
fructus, secundum eam quantita-
tem quę responderet pensioni pecu-
niarię: nō aliter quam si in nume-
rata pecunia esset pensio reddēda,
ac proinde videtur, quod eadē per
singula tempora sit fructū quan-
titas soluenda, quae pensioni pecu-
niarię pro eo tempore commēsu-
rabitur, vt æqualitas semper appa-
reat, verbi gratia, si pretium empti
census fuit centum, & eius iusta pē-
sio in pecunia erant sex, illa tritici
mensura persoluenda erit, quę pro
tēporis & loci ratione, valebit cō-
muni vsl etiam sex.

Respōdetur, quod quāuis à prin-
cipio quando emptio & venditio
celebratur, habēda sit ratio in taxā-
dis fructibus, pēsionis pecuniarie,
quæ

quæ pretio empti census respōdet: ita vt de fructibus tanta soluatur quantitas, quanta solueretur tunc in censu pecuniario: attamē si progressu temporis augetur, aut diminuitur pretium, frumenti, non ob id alteratur contractus antea initus, vt cuius æquitas & iustitia non pendet ab euentu futuro, sed à valore rerum in præsenti.

Quod si princeps, habens merū & totale imperiū, lege sua statueret pro bono suæ reipublice, vt fructus in censu empti, reduci semper possent ad pecuniam, secundum quātitatem & valorem illius temporis, quo contractus censualis fuit celebratus, iusta esset talis lex, & obseruanda, vt in multis Hispaniæ regnis decretū esse afferitur, ita vt magis habeatur semper respectus ad pecuniam, quam ad censuales fructus, qui illa æstimantur.

Secundum quod petebatur illud erat. An molendino diruto, & solo æquato, sed ex eadem materia ibidem alio edificato, permaneat censualis obligatio.

Ad hoc respōdemus, quod post extrauagantem Pij V. de censibus, vbi illa est publicata & recepta, nō tenetur vendor destruēta re censiū subiecta, dummodo id absque dolo & fraude sua contingat, ad soluendum amplius iam censum, etiamsi in loco eodem, & ex materia eadem, nouum molendinū erigat & reedificet.

Probatur hoc expresse ex verbis eiusdem extrauagatis, vbi dicitur, quod re illa fructifera, cui cēsus impositus est, pereunte in totū, vel in partē, seu in fructifera & inutili redita, tantundē etiā pereat cēsus illius, & ideo cum fuerit destructū molendinū suppositū cēsui, necessario etiā cēsus, qui illi adhæserat, destructus remanet, sicut destructo subiecto, iā nō remanent accidentia eadē quę illi inerant, & destructo fundamento, corruīt ædificium, cap. Cum Paulus, 5. q. r.

Cōfirmatur, quia iste census cū sit realis, & in re certis finibus designata positus, non transit rei eiusdem limites, virtualemque includit contrahentium intentionē, nō ad aliud se obligare, quā ad cēsum annexum rei, & ideo illa pereūte, censem perire.

Addē, quod si destructo molendino, adhuc vēditor esset obligatus, ad soluendū cēsum, sequeretur quod nō esset cēsus realis, sed personalis; quē dicta extrauagās Pij V. dānat, aut molendinū inseruiret tāquam pignus, & obligatio securitatis pretij accepti, & solutionis census, quod ysura esset palliata; cum repugnet contractui venditionis, & emptionis, quod vēditor se, & sua bona, ad perpetuā securitatē rei vēditę obliget: Nā res empta post traditionē, emptori & nō vēditori perit: vt cōstat ex toto titulo & cod. de peri. & cōmod. rei vēd.

RESP. CAS. CONSCIENC.

Quod autem secundū molēdi-
num, ibidem ex eadē materia ēdi-
ficiatū, nō remaneat subiectū cen-
sui, ex eo patet manifeste, quia mo-
lendinum istud, est aliud à priori;
nec census fuit impositus, huic de
nouo erecto, sed alteri iā lapsō, &
quod sit aliud à priore probatur.
Tū ex l. Quid tandem, §. 1. ff. quibus
modis vñs fructus amittitur; vbi
habetur, quod non tantum si ædes
ad aream redactæ sint, vñs fructus
extinguitur: verum etiam si de-
molitis ædibus, testator alias no-
nias restituerit: & paulo infra, §. Si
autem dissoluta. dicitur, quod si
nauis sit dissoluta, licet ijsdem ta-
bulis, nulla præterea adiecta, re-
staurata sit, vñsum fructū extingui.

Confirmatur hoc ipsum, ex
leg. Inter stipulantem. §. Sacram.
vers. & Nauis, ff. de verb. obligat.
quo loco asseritur, nauem cōstru-
Etam ex materia alterius nauis pe-
nitus dissoluta, esse aliam à priore.

Tum etiam, ex §. Cum in suo.
inst. de rerum diuisione, vbi dici-
tur ædificium constructum in uno
loco, ex materia ædificij destruci
in altero, non solum esse aliud ab
eo, sed contingere etiam sepe, vt sit
alterius domini.

Fateor tamen, quod si culpa &
negligentia censuarij, molendi-
num caderet, & destrueretur, ob-
ligatus tunc maneret, ad restituendū
damnum illi, qui censum in
tali molendino habebat. Vel con-

stituendo nouum censum similis
valoris super aliam rem immobi-
lem fructiferam. Vel ad minus ad
restituendum pretium quod pro
censu accepit.

Quod si quæras, an in censibus
huiusmodi, ante præfatam consti-
tutionem Pij V. emptis, quæ non
nisi de emendis in futurum agit:
vel in terris Papæ dominio tempo-
rali non subiectis, in quibus talis
constitutio, non fuit recepta, ne-
que est in vñs, dicendum sit re censu-
uali destructa; non teneri amplius
venditorem ad soluendum in cō-
scientia censum emptoris: dubita-
tio est non parua.

Et quamvis Sotus de iustitia &
iure, lib. 6. q. 5. art. 1. & Couarr. lib.
3. cap. 7. variarum resolut. ac alij
quam plurimi arbitrentur, sub lata
ista Pij V. constitutione, & in ter-
ris, in quibus illa nec est recepta,
nec obseruatur, stando solum in
iure naturali, & diuino, non peri-
re censum, & obligationem per-
soluendi annum redditum, etiam
si res illi subiecta omnino pereat,
& destruatur, hoc præcipue nisi
fundamento, quia obligatio con-
furgens ex quo cumque censu rea-
li; non tam fundatur in bonis, quæ
in persona, qua vendor se ipsum
primo & principaliter obligat, ad
persoluendum annum redditum,
licet assignet in securitatem rem il-
lam, supra quam constituitur, sicut
posset assignare fideiussores. Ut
enim

enim pereuntibus si deuersoribus, non periret census, quia semper manet debitori, obligatio personalis: eadem ratione esto pereat rescessui subiecta, manet semper, venditor census tanquam is in quo principaliter fundatur obligatio, artatus ad persoluendum censem, eo quod census, non sit aliud quam ius recipiendi a venditore illius, annua pensionem, ex quibusvis bonis, siue realibus, siue personalibus.

Contrariam tamē opinionem nos vt in foro conscientiae tutiorē, sequimur cum Nauarro in suo cōmento de usuris nū. 81. Vbi refert Innocent. Hostiens. Ioan. Andrea. Ancharranū & alios multos in eādem sententiam, quam ex Theologis, amplectuntur Diuus Bonaventura in tractatu de contract. peculari tractatu de cēsibus Diuus Bernardus Senens. de Euangelio æterno, serm. 41. cap. 2. sanctus Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 8. §. 10. Angel. verb. Usura. 2. q. 78. Syluester. usura. q. 6. & quam multi alij, qui omnes arbitrantur, destruēta re fructifera subiecta censui, perire insimul, & cēsū, nec amplius manere vēditoris personā obligatā ad soluēdam annuam aliquam pēsionem, nec ad reddendas pecunias quibus census fuit emptus.

Fundamentum huius verioris opinionis, hoc est potissimum: quod obligatio annuæ pensionis, cadit solum in rem, in qua census con-

stituitur, & nō in persona, & ideo pereunte re in qua cēsus fundatur, perit necessario ipse census.

Quod autē persona sola neque at fundare censem, probant p̄fati Doctores pluribus rationibus, quarum haec videntur potissimæ:

Prima quia persona libera non potest supponi, & cōstitui tanquā pignus, aut hypotheca alicuius debiti, vt habetur in c. 2. extra. de pignoribus & leg. ob aēs alienum C. de actio. & obligat. leg. qui filios C. quæres pignori, obligari possunt I. Senatus §. vii. ff. de legat. Ergo nec libera persona potest subicij censui quod maius est onus. Idēque de cēsu quod de pignore, respōdisset legislator, si interrogatus fuisset, ac proinde est pro lege habendū, iuxta glosam singulare, l. Tale pactū §. qui prouocauit, ff. de paētis.

Adde quod et si olim apud Hebræos & Romanos in usu fuerit, se ipsos in seruos creditoribus tradere post, aduentum tamen filij Dei, & receptā eius fidē, nō legitimus cēsū in libera persona fuisse cōstitutū imo illū etiā, qui in prædijs, alijsq; immobilibus rebus creatur, nō nisi certis adiunctis cōditionibus summi Pontifices iustū, & licitū esse cēsū fuerunt: vt cōstat ex Martini Quinti, Nicolai Quinti, & Calixti Tertiū extraugantibus.

Secunda ratio est: quia conferre Paulo centū scuta, in censem personalem est obligare ipsum ad an-

RESP. CAS. CONSCIENT.

nuam pensionem pro vsu pecunie qui vsus, seu pecunia, est res consumptibilis: iam autem constitutre censem in re mobili, & vsu consumptibili, est aperta vsura.

Confirmatur, quia in vera emptione, debet ultra emptorem & vendentem, esse aliqua merx, cuius pretium sit pecunia: in censu autem personali; cum non ematur persona, non videtur ibi esse alia merx eo maximè si persona est debilis pauper, nihilque in bonis obtinens.

Tertia, si census personalis esset licitus, occluderetur prorsus via charitatiuæ mutuationi, & aperitur patentissimus aditus mille vsuris, quia diues posset egenti dicere, nolle se mutuare, sed constitutere censem supra ipsius egentis personam.

Et præterea, quomodo posset licita dici emptio illa in qua, totū rei empta periculum, non penes emptorem, sed venditorem semper manet, sic autem est, in censu personali: nam et si pereant omnia bona venditoris, semper emptor manet securus de solutione pensionis, quia manet semper persona obligata ad illam soluendam.

Alia multa inconuenientia, que ex censu personali sequuntur adducit Nauarrus vbi supra nota 22. numer. 81.

Ex his colliges prædium, & rem aliam immobilem in contractu

cenfuali, non assignati pro pignore seu Apotheca: imò potius pro subiecto & fundamento ipsius census: ita ut non ematur res ipsa immobilis, sed ius exigendi in redditibus eius, certam annuam pensionem fructuum seu valoris eorum. Ac proinde non modo necessarium est, vt res illa, quæ censi supponitur, reddat ad minus tantum, quæta est pensio quæ emitur, ne aliqua ex parte maneat personalis, sed etiam re distracta censem destrui.

CASVS TRIGESIMVS

Quartus.

Donus Petrus in Episcopum designatus, cum non haberet millescuta, quibus indigebat ad expediendas Romæ huiusc dignitatis bulas, petit illa à mercatore, cum pacto restituendi eadem cum lucro cœptate intra duos annos, quibus acceptis, sciuit postea mercator, non habere Donum Petrum alia bona, quam Episcopales redditus, & quod si diu vivat, satisfaciet ad plenum debito, sed si moriatur ante finitum duorum annorum terminum, nihil erit unde debita soluantur, adiit vnum, qui pro centum datis scutis, dicti Petri vitæ asecurat. Inde ad annum Donus Petrus esfauit animam, petit nunc mercator ab asecuratore vitæ, scuta illa mille, & lucra, aliqui tamen ingerunt ei scrupulū, quod contractus ille asecuracionis vitæ, fuerit illicitus.

Quari-

*Queritur, An vita hominis, posse
sub assecurationem cadere?*

Negetem partem defendit Hostiensis, quem refert & sequitur Sylvestris, in sua Summa verbo negotiorum numer. 4. fundantur hac potissimum ratione, quod vita hominis, et si varijs periculis sit exposita, nulli tamen pretio est aestimabilis: assecuratio autem circa eas tantum res versatur, quæ ultra periculum, habent etiam pretij aestimationem.

Præterea, vitæ assecuratio, nulli utilitati Reipublicæ, vel alicui bono communi inseruit, sed solo cupiditatì.

Præbet etiam occasionem captandæ, ac desiderandæ mortis lilius de cuius vita concertatur, ac ideo Summi Pontifices iure optimo concertationem, seu vulgariter dictas scommisas, quādo unus spōdet, seu disponit illū cuius vita assecuratur, tot annos esse vieturum alter contra non esse per totum illud tempus vieturum: prohibuerunt, sub varijs pœnis.

Oppositam tamen sententiam, communis iuriisperitorū, & Theologorum schola amplectitur, putantque attento iure naturali, & diuino assecurationem vitæ seruat̄ debitis huiuscē contractus conditionibus, nihil iniquum, aut illicitum continere.

Tum quia et si vita hominis ab-

solute & secundum se accepta, nō sit pretio ullo æstimabilis, attamen commodum, seu damnum, quod ex ea alicui resultat, æstimari pretio potest, & ideo vita sub huius utilitatis seu documenti, iusto valore, poterit assecurari: quia omnis res pretio æstimabilis, & periculo exposita, est idonea materia, contractus assecurationis.

Tum quia libertas, nullo comparatur pretio, iuxtra illud non bene pro toto, libertas venditur auro: & tamen quatenus illa multorum bonorum est occasio, & eius defectus aliquorum damnorum causa, æstimatur iusto pretio: ac proinde seruitutis, vel captiuitatis periculum æquo valore potest assecurari: ut cum quis nauigatione suscipit, vel iter aggreditur per loca subiecta periculo Piratarum, seu latronum, à quibus timet in captiuitatem redigi, manifestum est, posse tunc querere mercatorem, qui dato pretio, periculum hoc, in se suscipiat: & se se obliget ad illum suis expensis à captiuitate, si in eā inciderit, redendum.

Nec obstant in cōtrarium adducta, primum enim Hostiensis & Sylvestri fundamentum, quod vita hominis, non sit pretio æstimabilis, falsum est, si de commendo & damno annexo, & concomitante vitam, loquamur: potest siquidem ex alicuius morte, tantum documentum in eos, quibus iste est

RESP. CAS. CONSCIENT.

est debitor, redundare, ut maximo valore estimetur, & ideo quamvis vita secundum se, & in genere naturae omne pretium excedat: ut tamen ad eam sequitur vtile, & no- ciuum alijs, valorē habet, & assec- curationis materia esse potest.

Ad secundū negatur huiusmo- di contraētū non esse Reipubli- ce vtilem. Imò iuuat & prodest maxime illis, qui pecuniam non habent ad prælens, habituros ta- men si per aliquot annos vixerint: ut hanc à mercatoribus obtineat assecurante aliquo ipsorum vitam per illud tempus, ut contingit in casu proposito.

Ad vltimum dicitur, raro posse euenire, ut per contraētū assec- curationis vitæ desideretur mors ali- cuius, imò isto superstite, lucratur assecuator pretium acceptum, is etiam cui fit assecratio, commo- dius debita comparabit. Quod si aliquando accidat casus, in quo propter huiusmodi assecurationē, mors alicuius exoptetur, non est id tribuendum huic contractui, nec naturae illius, sed vitio & iniquitati contrahentium, sicut donatio rei obtinendē post mortem donantis & institutio hæredis, ac alia similia non damnantur, eo quod sint nō nunquam occasio, captād& & de- siderand& mortis illius, qui dona- uit, vel hæredem instituit, eo quod tale desiderium prouenit vitio ho- minum, non ex natura donatio-

nis aut testamenti.

Aduertant tamen confessores, hanc assecurationis contractū, ut iustus sit, in quauis materia: quinque prærequiri cōditiones. Pri- ma est, ut euentus rei quæ assecu- ratur sit vtrique cōtrahenti incer- tus: saltim quantum ad notitiam, quam de illo vterque habet. Nam aliter ille cui euentus certus esset, nulli periculo se exponeret. Secū- da est, ut res quæ assecurantur exi- stant vere, subijcianturque vere il- li periculo, cuius securitas postula- tur: id enim quod non est, sed fin- gitur esse vel si existit, nulli pericu- lo manet exposita, non potest esse assecurationis materia. Tertia, ut pretium assecuatori dandum sit, iustum vel communi vſu fori, vel arbitrio peritorum & prudentum consideratis temporis, loci, & per- sonarum circumstantijs, & pro ra- tione periculi pretium statuatur. Et hinc colligunt Doctores, teneri rei dominum, ad manifestādavere omnia pericula assecuatori, quæ illi rei accidere quoquo modo pos- sunt. Quarta ut is cuius res assecu- ratur, feruer fideliter omnes con- ditiones, & pæcta apposita in con- tractu. Quinta, ut assecuator, ha- beat verē in bonis vnde soluat, a- lias ficte & inique pretium assecu- curationis acciperet: sicut qui lude- ret, nullam omnino habens pecu- niam, ex qua soluat alterius lucra non potest tuta conscientia ali- quid

quid lucrariab altero lusor e.

Si igitur in casu proposito, con-diciones hec omnes fuerunt serua-tæ licita fuit assicuratio facta de-vita D. Petri in Episcopum desig-nati tenebiturque assicurator, eo mortuo ante prefixum tempus, ad soluenda omnia debita, prout in contractu fuit expressum.

CASVS TRIGESIMVS Quintus.

Gregorius & Martinus, societa-tem quandam inierūt, datis ab uno mille scutis, adhibita ab alio di-ligentia & industria, non minoris preiij, quam essent pecunie: eo pac-to ut tam lucra, quam damna, ex æquo diuidenterentur, semper tamē pars aliqua lucri, in augmentum socie-tatis accresceret: cunque post ali-quot annos, capitale fieret magnum accedit tandem, ut naue mercibus onusta, fere totum submergeretur, nec aliud remanserit, quam mille scuta, quibus societas initium sum-psit: & ille, qui ea apposuit, eadē repetit, nolens amplius societatem continuare, sed alter instat, partem dictorum scutorum esse sibi debitam, que cum toto capitali erat coniuncta, & ab eo inditisa: neque æquum fore, ut sui laboris & industrie iac-turam, ac damnum ipse solus patia-tur.

Quaritur, quā ratione in societa-tibus debet fieri lucri distributio, tū etiam damni recompensatio, quando nullum adest lucrum, vel deperditur capitale appositum?

In hac difficultate existimarent aliqui, quod vbi industria, & o-pera vnius, æquatur in valore, pe-cuniæ alterius, debere lucrū ex e-quo diuidi inter ipsos socios, de-ductis expensis, & rebus perditis in progreßu negotij. Quod si finita societate, fortuna adeo aduersa extiterit, vt omnia perierint, etiam capitale ipsum, tūc neutrum ex so-cijs teneri ad aliquid reficiendum alteri, cum vterque damnum æ-quale passus fuerit, vnuſin appo-sita pecunia: alter in adhibita in-dustria, quæ in valore illi æquatur. Sed si in fine societatis, nullum re-periatur lucrū, capitale vero saluū maneat, vbi industria vnius & pe-cunia alterius, equalia erant, debe-re capitale illud, inter vtrumque socium diuidi, dummodo nulla interuenierit culpa eius, qui operæ suam adhibuit: & sic in casu pro-pposito concludunt, mille illa scuta quæ dederunt principium societa-ti, si in fine remanent, subuersis alijs omnibus, diuidenda esse inter duos illos socios.

Huius sententiæ fuit Contra-dus de contractibus quæstione 93. conclus. 2. & Ioannes Maior. in 4. sent.

RESP. CAS. CONSCIENT.

sent. dist. 15. q. 47. & Couar. li. 3. va-
riatū resolut. c. 2. n. 2. vbi multos a-
lios Doctores id ipsum sentientes
adducit.

Ratio potissima in qua hēc sen-
tentia stabilitur hēc est. quod cum
paria in societatem vterque cōtu-
lerit, si vñus totum quod contulit:
prorsus amittat, nempe valorem
suaē industriaē & laboris: alter verò
re assumat saluum totum quod ap-
posuit, nempe capitale, magna est
inæqualitas, quæ repugnat iustæ
societatis legibus. leg. Si id quod in
princip. & §. Item celsus ff. pro so-
cio. leg. Cum duobus §. quidam
sagariam eo. tit.

Confirmatur, quia si industria
vñius valet mille scuta, verum erit
dicere quod vterque posuit in so-
ciate mille scuta: vñus inumerata
pecunia, alter in opera & labore
quare si lucrum dumtaxat esset di-
uidendum & non capitale, seque-
retur quod qui apposuit in numis-
mate mille scuta, & lucrum ascen-
dit ad sexcenta scuta, quod iste ha-
bebit in fine mille, & trecenta scu-
ta: conferens autem operas habe-
bit trecenta scuta, quæ videtur no-
tabilis inæqualitas. Cum vterque
apposuerit equale pretium.

Contrariam tamen sententiam
nos multo veriorem esse putamus
& a confessoribus sequendam, né-
pe capitale inregium quod vñus
apposuit, si remaneat saluū, & totū
lucrum pereat pertinere ad eū qui

illud apposuit, nec teneri ex eo ali-
quid conferre apponenti operas,
nec ad aliquam compensationem
damni, quod est passus in amissio-
ne sui laboris & industrie. Hanc o-
pinionem amplectitur Caietanus
in sua Summa verb. Societas Syl-
vester. Societas. I. q. 6. Tabiena. V-
sura numer. 4: Angelus Societas I.
numer. 17. Nauarr. in Manual. cap.
17. num. 251. Sotus lib. 6. de iustitia
quaest. 6. art. 1. & alij Theologi cō-
muniter, cui ex iurisperitis adhā-
ret Barth. & Bald. cum alijs eos se-
quentes, in leg. I. Codic. pro socio.
Et Petrus de Perusio in tractatu de
duobus fratribus 3. p. q. 2. & part. 5.
quaest. 17.

Probatur hēc veritas, tum quia
capitale, cum sit res permanens,
possitque manere sine lucro, de-
bet eo ipso quod manet, manere
domino suo, qui illud apposuit: si-
cut si perisset: ipsi perisset nō enim
per contractū societatis amisit qui
illud contulit verum ipsius domi-
num: & res qualibet, si perit do-
mino perit, etli manet dño manet.
At opera & industria cum sint res
quædam successivæ, in fluxu con-
sistentes, non possunt esse sine lu-
cro, quin percant, & ideo debent
perire solum apponenti illas, tan-
quam eorum domino, quia huic
periculo & damno se ipsum expo-
suit, ex vi huius contractus.

Tum quia dominus pecunia, &
duplici periculo ex vi societatis se
offert:

offert: uno perdendi pecuniam; altero amittendi usum negotiandi & lucrandi cum ipsa alia via. quatenus toto illo tempore quo societas durat apud ipsam detinetur occupata, nec alibi pro tunc vi illa potest. Et ideo ex propria ratione & vi huius contractus, si pecuniae istae apposita pereant, ipsi domino apponenti perire debet, et si maneat eidem manere.

Confirmatur, quia sicut apponens operas, quando nullum succedit lucrum, illas perdit: ita quoque apponens pecunias, vbi nullum contingit lucrum perdit similiter usum suæ pecuniae, ex qua si eam alio negotio, quam societatis exponeret, maius forsitan & commodius lucrum adipisceretur, & ideo tam ex vi & natura huiusc contractus, quam ex communi usu & intentione mercatorum, conferens pecunias exponit se non tantum periculo perdendi illas suo damno, sed etiam perdendi usum negotiandi cum eis alibi tutius & fructuosius, & similiter conferens operas, exponit se periculo, si nullum eveniat lucrum perdendi illas, & laborandi in vacuum.

Tum quia societas non ordinatur ad acquisitionem & divisionem pecuniarum, quæ in capitale fuerunt initio apposita, sed ad solam acquisitionem & divisionem lucri ut satis patet. Et ideo si nullum contingat lucrum, nihil debet ex ea

recipere aliquis socius, sed utique frustratur suo usu, pecuniarum emolumento is qui contulit operarum utilitate, is qui laborauit: ut notat egregie glofa in leg. Societatem Codic. pro socio.

Pro responsione autem ad omnia quæ à parte aduersa adduci possunt, notanda haec duo maxime sunt. Primum quod licet in societate eiusdem & vnius rationis, in qua utique apponit æquales pecunias & parem industriam, si nullum postea adsit lucrum, sed aliquid ipsius capitalis maneat, diuidi debeat, ex æquo, inter utrumque socium, cum æquale damnum utique incurrat. In ea tamen societate in qua unus solus apponit pecunias, alter industriæ, quæ appellari solet diversarum rationum, maiori dano se exponit, apponens pecunias, quam industriam: quia ille se offert tam periculo perdendi pecunias suas, quam etiam damno non vtedi illis in alijs negotijs, ex quibus poterat emolumendum aliquid sperare. Sed conferens tantum industriæ & operas, nulli alteri se offert discrimini, quam frustra laborandi: & hoc probat tam recepta inter mercatores consuetudo, quam natura ipsa contractus huiusc societatis.

Secundum aduentendum est, quod cum apponere operas ad societatem, non sit eas locare: differunt enim maxime locatio, & societas:

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

tas: hinc est quod valor operatum, quos socius confert, non debeat aestimari aequaliter & secundum se, sed in ordine & respectu ad lucrum ex societate illa eveneretur, per personis omnibus circumsstantijs, temporis, loci, peritiae, industriae, laboris, periculi & alijs similibus, societate illam cōcomitantibus: cum enim huiusmodi societas conflet ex pecunijs appositis ab una parte, & industria seu labore ex altera: ita ut utraque simul concurrat ad commune lucrum, sumendum est operarum valor ex ordine quem habent in tali negotio cum prædictis circumstantijs ad lucrum illud quod intenditur.

Ex his facile est argumenta, pro prima opinione adducta diluere. Ad primum enim dicimus, quod quia iste contractus societatis, ex propria natura & usui contrahentium, non dirigitur ad acquisitionem seu communicationem capitalis, sed solius lucri (nisi forte ex aliquo speciali pacto & conditio ne expressa aliter inter socios conueniatur, hinc sit, ut nulla sit iniuritia immo maxima aequitas, quod manente capitali salvo, maneat ei qui illud apposuit.

Ad confirmationem dicimus, quod nulla est inaequitas quod is qui apposuit mille scuta, reappiat finito contractu eadem mille quorum nūquam amisit dominium & ultra haec detur illi pars dimidia-

lucris: semper enim lucrum dividendum est (si pactum contrarium non obstat) pro rata & ratione rei ab unoquoque in eam societatem collata: unde si nullum sit lucrum, sed capitale dumtaxat maneat saluum erit illius solius qui illud apposuit: & si pereat huic soli peribit, aequalitas siquidem in casu praesente in hoc consistit, quod veluti nullo existente lucro, amittens operas, illarum usu & utilitate priuatur: ita dominus pecuniae, quamvis eam saluam recipiat usum etiam & utilitate, quam si alibi cum ea negotiaretur habere possit, similiter priuatur.

Nec obstat si quis contra urget usum pecuniae, ut pecunia est, non distingui ab ipsa, & ipsius domino, cum pecunia secundum se sumpta infusifera sit, & ideo non vere a nobis dici, quod salua pecunia perditur usus eius.

Respondemus, quod etsi usus pecuniae, ut pecunia est non distinguatur ab ipsa. Usus tamen pecuniae ut ipsa exponitur alicui negotio, fructifer est, & valorem aliquem habet, distinctum ab ipsa pecunia: & hunc dicimus salua pecunia, a missa qui eam contulit in societatem, ex qua nullum percepit lucrum. Vide Sylvestrum verbo
Societas pri-
mo q. 6.

CA.

CASVS TRIGESIMVS
Sextus.

Andreas presbyter & Canonicus, quamvis diues, ut tamen se suosque honorifice sustentet, oves emit ac nutrit, vt caseos ex illis, agnos, & lanas vendat, imo & easdem melioratas cum lucro. Nec non macellum, per carnifices publicos, quorū operas ad id locat, in domo sua exercet, misitque consanguineos tempore messis per agros, ut triticum eidem emant, ac oleum per torcularia, ad huc in Indiam, ubi multo plus valent, mittenda hisque negotiationibus, positis etiam apud mercatores multis pecunijs ad societatem, tot opes comparauit, vt primogenituram, & maiorum in familia sua ditissimum institueret: nunquam tamen his intentus desit diuinum officium recitare, vel ecclesie interesse, aut alia clericalis obligationis mania persistere. Fit tamen à confessore magnus illi scrupulus, de tot diuitiis per negotiationes acquisitis, nec eum vult absoluere, nisi partem distribuat in pauperes, & omnino ab his mercaturis desistat.

Queritur, an licuerit prefato clero, illis modis negotiari, & maiorum instituere, possitque absolui, si nolit desistere?

Multa sunt quibus primo affectu videtur, negotiatio omnis lucrativa, clericis prohibi-

ta, nec posse absolui nisi illam relinquant.

Tum quod negotiatio, retrahit maxime animum à rebus spiritualibus, quibus incumbere clericorū est propriū munus, & ideo D.Paulus, 2.ad Thimot.2.præcipit, vt nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus.

Tum quod clericus ordine sacro insignitus, præfertur templo, in hoc autem negotia agere est omnino illicitum, iuxta illud Christi, Domus mea non est domus negotiationis, sed orationis: ergo multo magis id prohibetur clericis: & ideo 2. quest. 7.cap. Accusatio. dicitur, illos quos Dominus eiecit de templo, fuisse Sacerdotes & Leuitas negotiantes.

Tum quod in varijs sacrorum canonum locis, expresse inhibetur clericis, negotiatio lucrativa, vt patet dist. 88. cap. Consequēs, & cap. Fornicari. & 14.q.4.can. Si quis oblitus. & cap. Quoniam clericus. & cap. Negotiatorem. & 16.q.1.can.1. & cap. Prædictor.

Et cōfirmatur, quia in iure sunt imposita grauissimæ pœnæ, contra clericos negotiantes: Nam in titulo, Ne clerici vel Monachi. cap. secundum instituta. habetur huiusmodi, clericum negotiatorem esse excommunicandum. & in cap. Sed nec. co. tit. Venit suspendendus ab officio Ecclesiastico: quod ipsum statuitur, in cap. Consequēs

Bb b est.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

est. dist. 88. nec non quod deponatur si se non correxerit, decernitur in cap. Clericus, distinc. 91. & tandem quod explodendus sit à clericali consortio, dicitur. cap. Canonum. 14. quæst. 4. quæ omnes istæ censuræ Ecclesiastice, cum sint admodum graues, ostendunt manifeste graue & mortale peccatum esse clericis negotiari.

Ego tamen in ea sum opinione ut putem, hunc clericum: negotia omnia illa, per alios agétem, nequaquam peccare mortaliter: posseque maioratum ad honorandam suā familiā instituere, ex opibus sic acquisitis, nec negandam esse illi absolutionem, etiam si à negotijs nolit desistere.

Ad veritatem hāc ostendendā, hoc vnum est supponendū, negotiationis lucrativæ duplicem esse quasi speciem: vnam quæ sua industria & arte res in melius mutat, vt sic melioratas, carius vendat: quæ artificium potius, quā negotiatio dicitur. Alteram, qua res emitur, vt vendatur cum lucro, sine aliqua facta in ipsam melioratione, quæ propria mercatura appellatur.

Hoc iacto fundamento, tria sunt hic probanda, quæ in nostra responsione ad præsentem casum includuntur. Primū est: Non esse illicitū neque prohibitū clericis negotiationē, quæ artificium dicitur, personaliter & per se ipsos exercere.

Secundum est, negotiationem

quæ mercatura appellatur, yetitam sub peccato mortali esse clericis, personaliter tantum, & per ipsos, non tamen per consanguineos & famulos, seu alios quoluis, exercitam.

Tertium est, quod nō delinquunt mortifere clerici, licite negotiantes, vt diuitias acquirant, pro nobilitanda sua familia.

Primum horum ostendo. Tum quia in rebus omnibus in quibus habet locum ars, ita ut per artem meliores reddantur, lucrum quod ex earum venditione acquiritur, non tam est negotiatio, quam artificium, exercitium autem honeste & decētis artis, licitum esse clericis, definitur in Concilio Carthaginensi, & habetur cap. Clerici. de vita & honestate clericorum, & distin. 91. cap. Clericus, & de consécratione, dist. 5. cap. Nunquam.

Tum quia Paulus qui Apostolicam vitam profitebatur, artem scenofactoriam, cum Aquila, & Priscilla exercuisse legitur, Act. 18. & confirmatur ex glosa, in cap. Canonum, 14. quæst. 4. quæ afferit, nō esse prohibitū clericis emere chartam, pro libro conscribendo, vt sic lucentur victum, quia id non est negotiatio, sed artificium, & in causa Peruensis, in verbo Auaritiæ causa, distinc. 88. affirmat glosa, posse clericos recipere possessiones excolendas, & illas conducere ad sustentationem sui, & suorum.

Adde

Adde etiā quod beatus Petrus, ad Apostolatum assumptus, pīscatoriam artem non deseruit, & cæteri etiam Apostoli, operibus manuum suarum se alebant.

Nec valet ea distinctio Conradi, de contractibus quēst. 52. vbi inquit, circa res illas quarum lucrum potissime est ex arte, posse clericū negotiari, vt in pictura, agricultura, pascendis ouibus, nutritiōndis iumentis, & alijs similibus, in quibus augmētum pretij, & lucrum, non tam procedit ex re ipsa, quam ex arte, & labore artificis, nō autē posse circa illas res, in quibus lucrum, non tā ex arte & industria, quam ex valore ipsius rei nascitur, vt in ijs, quae fiunt ex auro, ferro, ligno, panno, corio, & cæteris; quoniam circa tales non est tam artē, quam mercaturam exercere.

Non est inquam hæc distinctio admittenda, sed indistincte fatendum, circa omnem rem in qua per artem potest fieri melioratio, & ex tali melioratione augeri lucrum, esse licitū clericis se exercere, quandoquidem talis exercitatio magis est artificium, quam negotiatio, ita enim est artificiū emere lanas, ad texendos & conficiendos paninos, sicut emere aurū ad vasā pulcherrima efformanda, arg. cap. Eijciens, 14. quēst. 4.

Præterea vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; iam autem in iure, talis distinctio non

reperitur, sed absolute, & indifferenter conceditur clericis, posse emere res, quas sua arte vel industria in melius mutatas, vendant cum lucro. Ita habet Medina Cod. de rebus restituendis, quēst. 30. Syluester, verbo Clericus, 3. quēst. 1. & 2. citatque in eandem sententiam Raymundum, & sanctum Antoninum: eandem sequitur Hostiensis, & Panormitanus in cap. Secundum. Ne clericī vel Monachi, & inter recentiores frater Michael Salomon, in 2. 2. D. Thomæ quēst. 77. art. 4. controversia 4.

Secundum nostræ responsionis dictum, quatenus habet, peccatum mortale esse clericis, negotiatiōnem, quæ mercatura dicitur, personaliter, & per se ipsos exercere: est adeo manifesta, vt probatione alia non indigeat, quā quæ adducit à D. Thoma 2. 2. quēst. 77. art. 4. Magistro Soto de iustitia & iure lib. 6. q. 2. art. 2. conc. 5. Syluster, verb. Clericus, 3. quēst. 3. Armilla verbo Emptio. n. 27. Nauar. in Manu. cap. 25. n. 110. & 111. confirmantque hæc veritatem grauissimæ pœnæ, quas canones infligunt clericis, mercaturam per se ipsos agentibus.

Quod vero eandē per alios exercere non sit clericis illicitum, ostēditur ex eo, quod illa incommoda propter quē prohibetur ipsis mercatura, hic cessant: primo quia negotiando per alios, relinquitur eis tēpus & locus, ad diuina officia &

RESP. CAS. CONSCIENC.

preces: secundo quia sic non se immissent peccatis, & periculis quæ mercatura ferre solet: à quibus etsi interpositæ personæ, per quas Clerici negotiatur, nō se abstineat, satis tamen est ipsos clericos bonæ & integræ esse cōscientiæ, & sepius admonere suos, vt lícite & Christianè negotia agāt: Tertio quia luctum, quod est finis mercaturæ, non est prohibitum clericis, si conuertatur in honestos usus, vt colligiur, ex cap. Clericus, dist. 91. & infra latius declarabitur.

Confirmatur eadem veritas. Tū ex clementina prima, de statu Monachorum, vbi dicitur Monachos, quibus per se venari prohibitum est, posse id per alios facere: ergo à simili: negotia quæ clerici per se ipsos exercere lícite nequeunt, poterunt tuta conscientia per alios.

Tum ex clementina prima, de vita & honestate Clericorum: vbi inhibitum est Clericis, ne officium Tabernarij, aut Macellarij personaliter faciant, qua voce, personaliter, manifeste significatur, solam negotiationem personalem per se ipsos, illis interdici, non autem per alios.

Aduertendum est tamen, quod quando dicimus, licere clericis negotiationē, quæ mercatura est, per alios exercere, non sic intelligendū est, quasi quod apponēda sit ab ipsis aliqua opera & industria, quæ ex directo pertineat ad mercaturam,

sed solum possunt conferre pecuniam, seu dare illam alij, qui negotientur ad lucrum clerici. Ita enim dare pecuniam, non est proprie & stricte, mercatorem esse: siquidem viri nobilissimi, & viduæ honestissima, solent collata mercatori pecunia, per contractum societatis, lucrum quærere, nec tamen properea mercatores, dici solent.

Tertia & ultima responzionis pars, quod non delinquent mortifere clerici, negotiantes sic lícite, eo fine, vt diuitias acquirant ad nobilitandam suam familiam, per institutionem primogenituræ, seu erectionem alicuius capellæ, cum administratore perpetuo, ex suo sanguine probatur.

Tum quia appetere lucrum, & diuitias, tunc solum est peccatum mortale, quando appetitur tanquam ultimus finis; ita vt magis diligatur lucrum, quam Deus: & opes preferantur diuinis mandatis; vt docet D. Thomas cum communi 1.2. quæst. 118. hoc autem non continet in casu proposito.

Tum quia etsi finis negotiacionis sit lucrum, cum hoc non sit intrinsece malum, & à clero negotiante referatur in alium finem honestum & bonum, qualis est amplitudo, decus, & honor sue familie, negari nō potest, actionem clerici tali fine cohonestatam, esse licitam, & à peccato alienam.

Confirmatur ex Cōcil. Agathēsi, quod

quod refertur de celebratione Mis-
se, cap. i. vbi habetur, quod licet
clericis in rebus se exercere ad lu-
cra honesta, modo suo muneri, di-
uinisque officijs nō desint, & posse
clericos ad suorum sustentationē,
lucrum querere, testatur glosa in
cap. Peruenit. dist. 86. §. Auaritiae
causa, & cap. Negotiatorē, 88. dist.
Panormitanus in cap. i. Ne clerici
vel Monachi. S. Antoninus 3. part.
tit. i. cap. 2. §. 2.

Tum quia dato etiā quod prae-
fatus clericus sic negotiando, per
auaritiā peccaret, eorū tamen om-
nium quæ per illā acquirit, (absque
vlla alterius iniuria & iniustitia) fit
verus dominus, & potest de hisce
acquisitis perinde disponere, ac de
alijs patrimonialibus, vel quasi pa-
trimonialibus sancte & iuste quæ-
sitis: sicut qui in loco sacro, aliqua
per emptionē, vel aliū iustū cōtra-
ctū acquirit, tā vere est eorū domi-
nus, & sic potest de illis disponere,
& primogeniturā instituere, vt po-
test si contractus iniret, & eadē ac-
quireret in loco profano. Iuxta glo-
sam receptam, in cap. Decet. §. fina-
li. de Immunit. Eccles. lib. 6.

Adde quod sola illa auaritia, quæ
est contraria virtuti iustitiae specia-
li, non autem alia quæ aduersatur
iustitiae generali, & cæteris virtuti-
bus, impedire potest facultatem
disponendi libere de acquisitis per
illam; nec inducit, obligationem
aliquam restitutionis, vt inquit

D. Thomas 2. 2. quæst. 118. artic.
i. & 2.

Nec obstat si quis contra addu-
cat, extraugantes Iulij Tertiij, &
Pij Quarti, & aliorum Pontificum
quibus non solum quæsita per ne-
gotiationem illicitam à personis
Ecclesiasticis, sed etiam per quo-
cumque alios modos à sacris Ca-
nonibus prohibitos, esse reseruata
Papæ, & pertinere ad camerā Apo-
stolicam statuitur: & ita esse viu re-
ceptum, vt quoties scitur clericū,
vel Monachum, post mortē suam,
reliquisse aliqua bona, quæcumq;
illa sint, acquisita per officia, cōtra-
ctus, vel obsequia, eisdē vetita, sta-
tim à camera Apostolica apprehē-
di, & occupari soleant.

Respōdemus primo, quod Sū-
mi illi Pótifices loquuntur de ac-
quisitis, per negotiationē illicitam,
quæ mercatura est, exercitam per
eosdem clericos: & de officijs etiā
quibusdam abiectis, & omnino in-
decenibus, quæ sacri Canones eis-
dem prohibent, ne personaliter ta-
lia agant; secus autem de acquisitis
per negotiationem & modos à no-
bis supra declaratos.

Respōdeo secundo, quod quā-
uis in foro exteriori quod sēpe ful-
citur præsumptionibus, ad aliquid
agendum & iudicandum, subiecta
sint fisco cameræ Apostolicae, om-
nia bona quæ à personis ecclesiasticis
acquiruntur, per quascumq;
negociationes per ipsos seu per

B b b 3   alios

RESP. CAS. CONSCIENC.

alios exercitos, quatenus probabili suspicio adest, quod hęc lucra comparauerint immiscendo sese interim actionibus prohibitis, in foro tamen conscientię, in quo rei veritas spectatur, tutus manet clericus, qui ex lucro per licitas negotiationes acquisito, maioratum ad suę familie honorem instituit, vel ad opus aliud laude dignum.

Ex his collige Religiosum extra claustra degentem, de licentia suorum superiorum, cui monasterium de victu & vestitu non prouidet, sed quę suo labore & industria acquirit, relinquuntur ei ad honestā sui sustentationem: posse de his licite negociali, pecunias societati dare, & alia facere, ex sibi concessis, ad se honestius & honorabilius sustentandum, & ad eadem operibus pijs impendenda: quia votum solemne paupertatis, & si tollat capacitem quærendi & habendi dominium rerum temporalium, sibi in particulari, cap. Non dicatis, 12. quęst. 1. non tamen tollit capacitem & facultatem administrandi res temporales, & acquirendi eas ad sui sustentationem de licentia superioris, quam etiam tacitam sufficere affirmat Cardin. Alexand. in dicto cap. Non dicatis, 12. quęst. 1. & Nauarrus tractatu de redditibus ecclesiasticis, quęst. 1. monito octauo, & monito 40. & quęst. 3. monito 33.

Quod si quis cōtra adducat pec-

care mortifere religiosum, contrahendo, vel quasi contrahendo, ad eundo hæreditatem, acceptando donationem, vel legatum, & cetera huiusmodi, eo quia per votum solemne paupertatis, non tantum omnibus eis quæsitis & querendis, imo etiam capacitati querendi renunciauit, vt docet D. Thom. 2.2. q. 186. ar. 3. & 6.

Respondemus, id verum esse quando contrahunt, emunt, & negotiantur, intentione actuali seu virtuali quærendi illa bona, seu pecunias sibi quoad dominium: hoc enim repugnat voto paupertatis: secus autem est, quando intendūt saltē virtualiter, acquirere illa ordinis, & monasterio quoad dominiū: sibi autem, quoad vsum tantum, de facultate superioris: peculium enim monasticum, licitum esse religioso, constat ex cap. Monachi. de statu Monach. quia etsi habere proprium quoad dominium, & proprietatem, vel quasi, seu quoad veram possessionē, aut quasi iuris rei pecuniarie, seu quoad vsum fructum, vel vsum, præsertim quatenus sunt iura, repugnet voto solemni paupertatis, non tamē quoad detentionem, & vsum, administrationem, & possessionem facti tantum, quia huius sunt etiam capaces serui & quiuis alius, leg. Stipulatio ista. §. Hæc quoque. ff. de verborum obligatione. & l. Placet. ff. de acquir. hæred. & toto titulo instit.

instit. per quas pers. nob. acquir. & tradunt Doctores in d. cap. Monachi, sub fine, de statu Monachor. Nauar. commentario primo de Regularibus, n. 15. & 19.

Quod si quis adhuc urget ex verbis Concilij Trident. cap. 2. de Regularibus, scilicet 25. Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, licet bona immobilia vel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quousque modo ab eis quaesita, tanquam propria, aut etiam nomine conuentus, possidere, vel tenere, sed statim ea, superiori tradantur, conuentuque incorporentur. & infra. Nec deinceps licet superioribus, bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usum fructu, vel usum administratione, aut commendam. Quibus verbis prohiberi videtur religiosis, habere aliquid proprium, quomodo cumque etiam ad usum, nec etiam de licentia superioris.

Respondemus; quod Conciliū ibi loquitur de proprio, quoad verum dominium, & veram proprietatem, seu quoad facultatem administrandi tam libere, ut in usus quocumque etiam profanos possit disponere, veluti seculares de vere sibi proprio disponunt: hoc enim simpliciter prohibetur regularib⁹, nec prelati possunt talem licentiam concedere: sicut neque ipsimet Praelati ea vti: cum aduersetur voto paupertatis: sed non loquitur, nec pro-

hibet habere proprium, quoad administrationē talē, per quā valeat disponere in suos usus honestos, & alios pios tantum de superioris licentia, expressa vel tacita: cum hoc peculij genus concedat Cōcilium Lateranē, relatum in d. cap. Monachi, de statu Monach. & probat Panorm. in cap. Cum ad monasterium, de statu Monach. & Bartolus communiter in hoc receptus, in Authen. ingressi. Cod. de sacro-sancto Eccles. ubi inquit, valere professionem, qua aliquis profitetur, cum pacto adiecto per viam modi, sed non conditionis, quae suspendat actum: ut sibi relinquatur administratio suorum bonorum ad se sustentandum: quod pactum etiā ab alio prelato successore, imo in rigore iuris, ab eodem reuocari valeat, manente semper professione in suo robore, ut asserit Panor. in cap. Edoceri, de rescript. & Decius ibidem, num. 5. eam tamen licite, si volunt possint ijdem Praelati seruare; quod est nostræ responsionis fundamentum. Videatur Nauarr. in commentario secundo, de Regularibus, num. 14. & 15.

CASVS TRIGESIMVS Septimus.

Bernardus, cum vitam spiritualē profiteatur, nullum in toto anno se nouit commississe peccatum mortale, &

RESP. CAS. CONSCIENCE.

le, & quia vult in paschate communicare, nec parochus vult ei communionem dare absque fide confessoris approbati in scriptis, quod fuerit in quadragesima confessus, & absolutus: qui, et si poterat de venialibus confiteri, putat tamen praeceptum Ecclesie ad id non obligare.

Queritur, an possit sacram communionem accipere absque veniam confessione: & an praeceptum Ecclesie ad ea confitenda ipsum obligat?

Respondetur ad primū nō teneri Bernardū ad cōfessionē venialium in particulari, nec in generali, sed sine horum confessione sacram Eucharistiā sumere posse, & eam à parocho petere. Nec est obligatus ad se genuflexum ponere ad pedes parochi, vel benedictiōnem ab illo accipere, quia iste ceremonia nulla lege prēcipiuntur, vt necessarię, sed satis est quod sacramē tū Eucharistię petat, & ad illud sumendū cū alijs accedat, & si parochus interrogauerit, an confessus fuerit? respondeat quod nō, eo q̄ nullo mortali peccato, cū Dei gratia cognoscit se maculatū; cui sic dicēti parochus tenetur credere, nisi per alia viā illi constet de prauitate & mala vita hominis.

Probatur, tum quia sacramentū p̄c̄nitentiæ, est secūda tabula post naufragium: iam autem peccatum veniale non frangit innocentię na-

uim, quia nō separat à Deo, & ideo nō est naufragium. Tū quia ecclesia sicut non potest sacramenta instituere, ita nec formam, nec materiam mutare. Et cum venialia non sint de iure diuino necessaria materia p̄c̄nitentiæ sacramentalis, nō potuit Ecclesia hæc facere necessaria. Tum quia si venialia essent per se materia necessaria huius sacramenti, tunc adiuncto etiam mortali deberent in confessione dici, vel si in habente peccatum mortale non sunt de necessitate confitenda, nec etiam erunt per se, alias illi qui longo tempore esset in venialibus, & repente incidit in aliquod mortale, remaneret per hoc mortale liber ab obligatione, quā ante habebat confitendi venialia, quod nullus dicet. Tum quod Ecclesia instituit multa alia remedia ad remissionē venialium, vt aquā benedictam, confessionem generalem, benedictionem Episcopi, & alia per quæ satis aperte declarat noluisse ad eorum confessionem p̄c̄nitentes obligare: ita Sotus in 4. distinc. 18. quæst. 1. artic. 3. Nauarrius in Manu. cap. 21. numer. 34. D. Thom. 3. p. quæst. 65. artic. 1. vbi ait, ad veniale nullum esse directum sacramentum.

Nec obstat si dicatur, Ecclesiam præcepisse, vt omnes confiteri debeant semel in anno; & ideo ad obediendum Ecclesie teneri quælibet ad confitenda venialia, quæ esse

esse possunt materia sacramenti, quod fuit argumentum, ob quod D. Bonauétura in 4. dist. 17. q. 2. ar. 2. & Richard. ibid. & Alex. de Ales 4. part. q. 77. art. 1. & alij putarunt teneri quemlibet semel in anno, ad confessionem siue mortalium, siue venialium, si mortale non habet.

Respondemus Ecclesiæ præceptum, non esse aliud à diuino, nisi quod determinat tempus & ministerium, cetera relinquit dispositioni iuris diuini, & ideo non iubet Ecclesia confiteri alia peccata, quam quæ ius diuinum obligat, & sunt mortalia tantum.

Non etiam obstat dicere, quod sicut data est potestus sacerdotibus remittendi omnia peccata, tam mortalia quam venialia. Ioan. 20. Quorum remiseritis &c. Ita pariter impositum esse subditis confitendi non solum mortalia, sed venialia.

Respondemus, disparem esse rationem: nam facultas absoluendi, debuit esse amplissima, vt extenderetur etiā ad venialia, quæ quis sponte confiteretur. Oportebat enim in sacerdotibus esse ad omnia peccata absoluenda amplissimam authoritatem, per quam volentes etiam venialia confiteri ab illis absolverentur. Sed obligatio in subditis ad confitendum, iudicari debet ex natura peccatorum. Et quia confessio instituta fuit ad recuper-

randam Dei amicitiæ, quæ per venialia nō amittitur, ideo nulla imposta est de venialium confessione obligatio, vt ait Sot. vbi supra.

Ex his colliges causam ob quā de Apostolorū confessione, nulla vel ab ipsis, vel ab alijs scriptoribus facta sit mentio, eam fuisse, quia à die Penthecostes, quo repleti sunt Spiritus sancto, nequaquam lethaliter deliquerunt vt qui gratiæ confirmationem tunc acceperunt, cum quæ motale delictum stare nequit. Unde et si peccata venialia habuerint, quia tamen his à gratia Dei nō excludimur, & in ea frequenter labimur, ideo multis alijs remedijis, quam per confessionē expiari possunt, quāvis reēte & utiliter citraq; omnem præsumptionem in confessione dici valeant, vt ait Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5.

Ad secundum, An saltem possit Ecclesia obligare fideles ad confitenda venialia? Respondeo, quod et si Nuar. cum Caiet. & alijs in c. Placuit de pænit. dist. 6. n. 122. §. Ad quartū videatur existimare Ecclesiā id posse, & Sot. in 4. sent. dist. 18. q. 1. ar. 3. §. De monachis dubius permaneat, ego tamen puto ab Ecclesia hoc præcipi non posse absq; pænitentium consensu.

Tum quia sacramentorū materiam instituere, requirit potestate excellentiæ quam Christus Ecclesiæ non comunicavit, vt Theologi omnes affirmant. Iā autē venialia, facere

RESP. CAS. CONSCIENT.

facere materiam necessariam confessionis, cum de iure diuino non sint, spectat ad potestatē excellētia. Materia enim est pars essentia- lis sacramenti: & ideo si totum nō potest institui ab homine, neque pars; arg. l. Quæ de data ff. de rei vēdit. & cap. Pastoralis §. Item cum totum de offic. delegat.

Tum quod peccata iam confessa possunt esse materia confessio- nis, non minus quā venialia. Imò ad absouenda mortalia iam confessa & absoluta, requiritur potes- tas non solum habitualis, qua da- tur in charactere sacerdotali, sed a- ctualis in confessore, per approba- tionem ab Episcopo iuxta formā Concilij Tridenti. Et tamen Ec- clesiam non posse aliás recte con- fessum cogere, vt peccata de qui- bus fuit semel legitime absolutus, iterum eadem confiteatur, probat latissime Nauar. in cap. Placuit de pēnit. distin. 6. num. 112. §. His ta- men non obstantib. Ergo multō minus venialia. Tum quia confes- sio sacramentalis, cum sit non solū de peccatis externis, sed omnino internis, etiamsi nullo signo exte- riori fuerint manifestata, vel foras producta, sit facienda: non potest alia potestas, quam diuina, de his prorsus internis quippiam præcipi- pere, cum nec ea punire valeat c. 2. de const. lib. 6. & l. fin. ff. de iuris- dict. om. iud. & l. cogitationis pē- nam nemo meretur ff. de pēnis c.

Cogit. de pēnit. dist. 1. & D. Th 1. 2. q. 100. artic. 9. & quolibet. 4. artic. 12. & 2. 2. q. 11. artic. 4.

Non negamus tamē posse quē- libet ex voto, quod est actus vo- luntarius, quamvis quoad reddi- tionem sit necessarius, obligare se ad confitenda venialia, sicut etiam ad recōfitenda mortalia, sicut po- test se obligare ad castitatem, & virginitatem ex voto, non tamen ad hoc arctari potest lege humana cap. integritas. 22. q. 1.

Et ad statuta aliquarum religio- num quę ex regula, & constitutio- nibus obligantur sub pēna pecca- ti mortalis ad confitendum sin- gulis mensibus. Respondeatur pri- mo illam legem obligare non ex se, sed ex cōsensu saltē tacito di- citorum religiosorum, qui profitē- tentes illū ordinem, secundum ta- lem regulam & constitutiones, videntur tacite saltē consentire, velle se peccata venialia confiteri, sicut initiatus ordine sacro obligat se tacite ad seruādā castitatē. Respo- detur secundo cum Soto vbi supra quod illa statuta debent intelligi sicut cap. Omnis. de pēnit. si mo- nachi habent mortale, de quo cō- fiteri possint. Et ideo Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 10. de re- gularibus dicit, quod moniales sūt admonendae ab Episcopis, vt saltē singulis mensibus confessionē pec- catorū faciant. Admonitio autem non dicit necessitatē, sed consiliū.

CA-

CASVS TRIGESIMVS
Octauus.

Princeps in suo secreto consilio proponit N. ad quandam dignitatem ad quam putat illum esse dignum, sed consiliarij sciant alium esse digniorem, cuius forsitan princeps non recordatur: immo norunt aliquos defecus in persona proposita, que tali dignitati aliqua ex parte obstant, ne tamen principi molesti sint, simpliciter approbant propositum.

Quæritur, quomodo Confessores se debeant in hac parte cum consiliarijs gerere, ut tui sint in conscientia?

Respondeo quod et si utile sit reipublicæ & egregium boni consiliarij opus, quando commode fieri potest reuocare in memoriam principi personam aptiorem, & digniorem quando illa in proprio est, suo tamen satisfacit officio, si illum quem princeps nominat, & non est indignus suo suffragio approbat: idque non solù in dignitatibus Ecclesiasticis, sed etiā in alijs officijs, & negotijs facere poterit.

Primum ostendo: quia reuocando principi in memoriam personam digniorem, præsentatur illi quanta sit habēda ratio meliorationis in dignitatibus, & Ecclesiæ utilitati maiori consultitur: & digniori calcar ad virtutem adhibetur vt ait Augustin. de Ancona libr. de potestate Ecclesiastica quæst. 3. ar. 4.

Confirmatur, quia negari nequit optimi consiliarij officium esse non solum malo pro viribus obstat, & id quod per se est bonum, quando proponitur approbare, sed etiam quod melius est in medium adducere & consulere, nam obiectum quo præstantius, eo actione virtuosior cæteris parib⁹. Hinc D. Bernard. lib. de consider. ad Eugenium Papæ loquens de suis consiliarijs, inquit, sint fideles ad dispensationem, in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubedo discreti, in loquendo modesti, in aduentitate securi, in prosperitate deuoti, in hospitio non dissoluti, in coniunctio non effusi, in omnibus circumspicti.

Secundum ostendo, primo quia dignitas personæ non est metienda simpliciter, sed in ordine ad dignitatem vel officium, in qua re sunt multæ circunstantiae perpendendæ, de quibus non est facile iudicare. Ut docet Diuus Thom. 2. 2. quæst. 63. artic. 2. & ideo satis erit quod a principe iudicetur quis dignior, quamvis a Consiliario ferente votum non videatur nisi dignus argum. cap. Metropolitanus dist. 63 quæ dignitas cum sit moralis potest etiam regulari per id quod secundum prudentiam proponeris speratur futurum, vt ait Sotus libr. 3. de iust. & iur. q. 6. art. 2.

Secundo quoniam ille dignus, ex eo quod est a principe suis consiliarij

RESP. CAS. CONSCIENT.

siliarijs ad dignitatem aliquā propositus, acquirit ius saltē diminutū ad illam, presentatio enim licet nō det ius perfectum, quod dicitur ius in re; dat imperfectum, quod vocant ius ad rem, vt ait Nauar. in Manual. cap. 17. dignior autem eo solum quod dignior, nullum ius habet, vel in re, vel ad rem, vt patet: & ideo nemo potest ius illud tollere nomiando quē putant digniore imo qui per vim aut fraudē mutaret tunc animum principis, ea etiam intentione vt collatio dignitatis fieret digniori, teneretur ad restitutionem dingo prius presentato: quia iniuste ablatū est ab illo ius quod obtinuerat vi presentationis, Sot. de iust. & iur. lib. 4. q. 6. art. 7. Nauar. in Man. cap. 17. nu. 73. & cap. 25. titul. de peccatis scholast.

Nec obstat dicere, quod sicut proponens, agit contra iustitiā cōmutatiuam & fidelitatem dispensationis, estque acceptator personarum, preferendo dignum digniori, vt ait Diuus Thom. 2.2. q. 63. art. 2. & in quodlib. q. 7. art. 8. ita etiam cōsulens qui fungitur officio à consilijs, quia non solum qui faciunt, sed & qui facientibus consentiunt, ex æquo peccant, ad Roman. 1. Respondemus primo illud intelligi de consentiente in malo cui tenetur ex officio obstat ut teneretur consulens, quando proponeretur omnino indignus, vt di-

citur in c. Culpā dist. 86. indignitatibus autē quādo melioratio non est excessiuā notabiliter, non peccat proponens, & multo minus approbans. Ita Sot. de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 2. Respondemus secundo illud esse verum de consule qui est causa sine qua nō, qualis est solus ille qui mouet ad agendum actum, & in eo quidem ita agit ut ipse tantum sit causa actus nullo alio accidente. Ita D. Tho. 2.2. q. 52. art. 7. & Caietanus ibidem S. Antonin. 2. par. titul. 2. cap. 2. Sylvestris verb. Restitutio. 3. §. 6. glos. in cap. Nuper de sententia excom. & in l. i. §. Puer suadere ff. de seruo corrupt.

Tertio probatut id ipsum, quia nec iustitiae ratio, nec charitatis preceptum obligat ad aliud quam à præcauendo à damno, errore, & dolo, quæ aduersatur per se bono, & ideo obligationi consiliarij satis facit qui per se bonum intendit, vt inquit Diuus Thomas quæstionibus de veritate q. 17. art. 3. ad 2. & Arist. 6. Ethyc. Et cōfirmatur, quia idem finis qui est in agendo, videatur debitus & sufficiens in consilendo in actionibus autem nō se pertenemur ad optimas & heroicas, sed ad eas quæ sunt bona, & virtus carent. D. Th. 2.2. q. 124. artic. 3. & 14. q. 1. §. Quod præcipitur.

Non negarim tamen quod in eo negotio in quo cōsiliarius crederet & speraret sua autoritate posse

posse facile principem ad id quod optimū est inducere, non satis tūc illi esse bonum quod proponitur comprobare, nīsi melius quod nouit cōsulat & suadeat: ageret siquidem contra propriam conscientiā si æquali facilitate posset id quod melius est obtinere, hoc relīctō ex propria negligentia minus bonū præligeret, vt notat Augustin.de Ancon.de potestate Eccles. quest.

3.artic. 4.

Ex his omnibus colligo dandū esse aliter votum, quando propo-nens à consiliarijs de re aliqua cō-sensum solum petit: & aliter quan-do illorum sententiam vult. Nam in dando consensu, satis est atten-dere num id quod bonum sit pro-ponatur: quo constito poterit tu-ra conscientia iudicium proponē-tis sequi, quē verisimile est re prius satis superque considerata & deli-berata, illam sic proposuisse. Quod si sententia sit danda, tunc libere est proferenda, & ad melius sem-per respiciendum. Et sic concilia-da puto varia iura, quorum aliqua dicunt sufficere pro bono suffra-gari, vt extra de elect. alia, non nisi pro meliori, vt notat Hugo 8. q.1. cap. Licet.

Colligo deinde, si res proposita non videtur consiliario bona sed mala, peccare tunc mortaliter aut tacendo, aut proponētis iudi-cio, seu aliorū opinioni se remittē-do, & multo magis expresso suffra-

gio illam approbando: tum quia officio boni consiliarij, ad quod est assūptus, & pro quo recte agē do cōmunes reditus habet nō satis facit. Et ita deest in ea re ad quam tenetur non solum ex charitate, sed ex iustitia arg. l. vt parētibus ff. de iust. iur. c. Duo ista nomina 23. q. 4. & notat Panor. in cap. 1. de restit. spol. num. 9. & est tex. in cap. Fundamento, §. Decet de elecione in 6. Tum etiam, quia tenendo aliud interius, & aliud manifestando exterius mentitur pessime, & in re graui. Secundum Augustinum in cap. Homines 2. 2. q. 2. Tum quia scādalu[m] præbet cæteris audienti-bus & scientibus id quod est malū & nocium, ab illo publice ob hu-manum respectum approbari, arg 22. question. 5. cap. Hoc videtur Diuus Thomas 2. 2. question. 43. artic. 4. Sylvest. & alij verbo Con-sensus, q.3.

Colligo tandem, quando res quæ proponitur est dubia, posse consiliarium tuto vel proponen-tis iudicio se remittere, vel aliorū prudentium votis conformare. Nā iusta ex causa in rebus dubijs, velle aliorum qui experientiam & zelū Dei habent sequi sententiam, est viri optimē conscientiæ. Imò ad ef-fectum non peccandi in dubijs sufficit eligere pro vera opinionē illius quem merito censemus es-se virum idoneum, ad id scientia & conscientia præditum, vt ait

Nauar.

RESP. C. S. CONSCIENTIAE.

Nauar.c.Si quis autē de pēnit.dist.
7.numer.284. & in man. c. 27.nu-
mer.288.

In secundo quæfito , duo petū-
tur: vnum est an teneatur consilia-
rius votum suum dicturus detege-
re nominatim vitia & defectus qui
obstant illis qui ad dignitates vel
officia proponuntur ? Alterum est
quomodo in his se gerere debeat
vt muneri & conscientiæ suæ satis-
faciat?

Ad primum respondeo, si vitiū
& defectus est notorius notorieta-
te iuris seu facti, aut saltē fama pu-
blica proclamatus, non modo po-
test, sed tenetur consiliarius ex of-
ficio sibi iniuncto, & principis co-
adiutor, illum manifestare : ne de-
fectuosus & indignus assumatur
ad dignitatem. Tum quia sicut li-
citem, imò debitū est principi in-
quirere specialiter de persona pro-
mouenda c. Cum dilectus, Extra-
de electi. Ita licitum & onus erit
consulentis, dum ab eo de qual-
itatibus alicuius personę inquiritur
veritatē propalare & defectus de-
nuntiare, quando nec sunt occul-
ti nec ita emendati, vt non super-
fit adhuc aliquod periculum con-
firmandi in dignitate vitiosum D.
Thom.2.2. q.69.art. 2. Palud.in 4.
sent.dist.19.q.vltim.Bar. ff.ad l.Iul.
de adulterijs, post glos. §. Si publi-
co Extrauag.cap. Ad reprimendū.

Tū quia in manifestatione de-
fectuum quoties non intenditur

condemnatio aut pēna inquisiti;
sed uitatio erroris aut dāni, quod
fit Ecclesiæ electione seu cōfirma-
tione indigni, licitum & debitū est
tales defectus manifestare, & maxi-
mè illi cui ex officio incubit bono
communi reipublicæ prospicere.
Sot.de ratione tegēdi secreti,mēb.
2. q.6.conclus. 3. colligitur ex cap.
Qualiter,& quando de accusa.

Tum quoniam veluti crimen,
quod vergit in perniciē publicā, &
potest idoneis testib⁹ probari, qui-
libet tenetur ad iudicem illud aut
accusando , aut denuntiando de-
ferre : eo quia vnicuique incumbit
lege naturæ, cura boni communis
& propterea quando bonum cō-
mune versatur in periculo quisque
debet illi occurrere , etiam cum
damno propriae famæ aut rerum
suarum, vt docet Diuus Tho.2.2.
q.70.artic.1.Alex.3. par.q.42.mēb.
1.Theologi in 4.sent.distin.39.Ca-
nonistæ in c.Nouit de iud.ita quia
in damnū Ecclesiæ redūdat, quod
vitiosus & defectuosus ad illā eli-
gatur, potest & debet consiliarius
cui cura est boni cōmunis Ecclesiæ
si nouit defectus, huic publico no-
cumento obuiare, eosdem illi qui
potest prodesse manifestando.

Quod si defectus est secretus,
nec omnino emendatus, vel est de
illorum genere qui reddūt hominem
indignum seu inhabilem ad
talem dignitatem seu officiū, ne-
cessario erit á consiliario sciente
denun-

denunciandus : tum quia crimen alienum etiam secretum, quando est in præjudicium tertij, & maxime boni publici, tenetur qui illud scit, statim ex charitate reuelare, eo quod bonum commune preualet bono famæ & honoris cuiuscunq; personaæ particularis, & qui est principi à consilijs obligatur ex iustitia, vt cui ex munere imposito incumbit cōsulere & prospicere bono vniuersali D. Thom. vbi supra Nauar. in Manual. cap. 17. num. 55. arg. c. Præterea 2. de spons. quatenus habet eum qui nouit aliquem habuisse rem cum consanguinea eius, quam vult in vxorem ducere, teneri ad denunciandum, quo iniustum matrimonium & peccata quæ ex eo sequuntur impedianter.

Tum quia ad euitandum iniustum damnum, quilibet teneatur facere quod in se est, vt veritatē denunciet ei, qui potest prodesse. Sylvest. verbo Testis §. 8. Tabien. & alij eod. Sotus libr. 5. de iust. & iur. q. 7. ar. 1. concl. 3. arg. glos. super illud ad Rom. i. Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt faciéntibus, vbi ait, consentire est tacere, cum possis redarguere, & pari ratione cū possis denunciare, iniustum autem & graue damnum fit Ecclesiæ eligendo indignum & defectuosum, & propterea, vt bono anitæ huius eligendi consulatur, scandala pro-

babiliter futura vitetur, reipublicæ damno occurrit, vitia personæ quantumuis secreta, non tamen via confessionis cognita, erūt proponenti manifestanda, maxime à consiliario cui ex munere officij incumbit inuigilare communi Ecclesiarum utilitati.

Tum etiam quia nullus status, nullum votum, nullum præceptū excusat, vel inhabilem reddit hominem potétem subuenire, à subuentione proximi in casu extreme necessitatis, nisi velimus dicere statum perfectionis, charitati cōtrarium inueniri, quod est impossibile. Constat autem extremæ necessitatis casum esse, quando aliud non est remedium ad euitandum damnum corporale, vel spirituale proximi, nisi reuelatio personæ fiat alij, puta superiori: & si hoc cōtingit in documento priuato, multo magis in communi, & ad hāc subuentiōnem erit magis astric̄tus, qui de bonis illius communitatis viuit & qui ex officio habet, vt ad bonū publicum intēdat: cū ergo ex propositione & electione indigni & defectuosi m. 3na sequantur Ecclesiæ damna, quibus non potest alio modo obuiari (vt supponimus) quam manifestando eligendi defectus; ideo non potest excusari ab eis reuelandis consilia-rius qui eos nouit; & hoc non est denunciatio fraterna, quia non fit ad emendationem proximi: nec iudi-

RESP. CAS. CONSCIENT.

iudicialis, quia non petitur proprium interesse, nec est accusatio, quia non intenditur omnino vindicta legis: sed est denunciatio canonica, quia fit dumtaxat ad euitandum damnum, vel est exceptio: quia ad id respicitur ne defectuoso & vitioso Ecclesiastica dignitas cōferatur.D.Thom.2.2.q.33.art.7.Et Caiet.ibi item q.70.ar.1.Sot.lib.de ratione tegen.secret.memb.2.q.7.

Confirmatur hoc ipsum exemplo, tum prudētis illius & fidelissimi Chusi, qui consilia Absolonis pessima Dauidi reuelauit, 2.Reg.c.17.tum Elysei, qui magna regis Syriæ secreta Iraelis denunciauit 4.Reg.cap.16.

Ad quæsitus vltimum respondeatur in his defectibus, & maximè si sint occulti debere consulentem ita se gerere, vt alij aperte cognoscant illum nō moueri ad eos propalando odio personæ, sed zelo boni communis, & ideo sit valde osculatus vt nihil aliud reuelet, quam quod ad occurrentum imminentí malo fuerit necesse. Nam si sufficeret in genere dicere illum qui proponitur esse non bonum & parum aptum ad illud munus, non esset tunc aliqua specialis declaratio facienda: & si sufficeret vnius vitij manifestatio, nō deberet fieri plurium, quādo enim bonum commune, & fama proximi, seruari simul possunt, ad vtrūque obligatur consiliarius, peccatque

grauiissimè non attendendo ad famam proximi, quoties absque illius detractione potest iniustum Ecclesiæ, vel reipublicæ nocumētum impedire.D.Tho.quodlib.11.q.2.Caiet.2.2.q.33.art.7.Nauarr.in cap.Sacerdos num.14.&c in Manu. cap.18.numer.56.

CASVS TRIGESIMVS

Nonus.

Episcopus destrui fecit quoddam altare in quo inuenta fuit quedam capsula argentea clausa, & intus quedam paruula hostia in duas partes divisata, cum purissima mēbrana in qua cōtinebatur fuisse altare illud à quodam alio Episcopo consecratū die 19. mensis Iunij anni 1346. Videntque quod ab illo tempore consecrationis usque ad diē 13. Februarij 1593. erant transacti 247. anni, & nihilominus hostia illa erat alibi coloris, & partes illiusita cōiungebātur, vtnibil deesse videretur, ideoq; credes illā eße cōsecrata detulit solenni processione ipsā ad parochialē Ecclesiā, & alio die Missā celebrās, & aliquē sētit panis saporē.

Queritur, an peccauerit mortali- ter, aut aliquē errorem fecerit expo- nendo populum periculo idolatriæ?

Rēspōdeo Episcopū nō modo nō peccasse, sed adorādo hōstia illam vt verum corpus Christi, optime fecisse cū dubitari nequaquam possit hostiā illā fuisse cōsecratā, & loco reliquiarū in cōsacratiōne altaris positam.

Tum

Tum quia id esse licitum quam plurimi tenuerunt Doctores, inter quos fuit Iohannes, in cap. Placuit, de consecrat. dist. i. & glof. aperte in eodem cap. Placuit, §. Reliquiae.

Tum quia fuisse olim in vsl. inter fideles loco reliquiarum pone-re Corpus Christi, colligitur tam ex libro Pontificali quem hoc in-nuere refert Hostiensis in sua Summa tit. de consecratione Ecclesie vel altaris. §. Dicunt etiā aliqui. quā ex facto Leonis Papæ, quem dedi-ſe partem corporalis & Corporis Christi in consecratione cuiusdam Ecclesie refert Sylvest. verb. Altare. q. 4. & Atmill. cod. lib. 7.

Tū quia à 247. annis quādo illud altare consecratum fraſſe dicitur, & in loco vbi nullæ aliae reliquiæ aderant, non potest dubitari quod hostia fuerit ab Episcopo reliquiarum loco posita, niſi consecrata, & ideo cum adhuc essent ibi vera pa-nis accidentia de fide est tenendū sub illis speciebus, esse corpus Chri-ſti, ac proinde vt tale venerandum & adorandum.

Tum maximè quod præter na-turam est, & miraculi loco ascribi debet quod in tam longo tempore non sint illæ species consuptæ, nec in alterius rei formam redactæ, sed integræ tam quoad quantitatem, quam quoad qualitates omnes ad illum vltque diem permanferint, ac propterea Episcopus pro inflam-mando populo ad fidem, & exci-

tandam fidelium devotionem, erga tantum sacramētum, quod ple-beum conuocauerit, & sacramen-tum illud ad parochialem Eccle-siam adorandum detulerit, & alte-ra die celebrata Missa consump-ta actio fuit non solum reprehēnſione carens, sed maxima laude digna.

CASVS QVADRA-

gesimus.

Mattheus vt in matrimonium duceret consanguineam egit cum quodam banchario vt dispensa-tionem impetraret à Summo Pontifi-ce; qua obtenta celebratum est matrimoniū: sed inde ad paucos dies pro-fecto in Indianam Mattheo, convictus fuit & iudicatus dictus bancharius bullarum Apostolicarum falsarius, & vt talis punitus: irritante Papa omnia que erant facta per literas seu dispensationes ab isto impetratas, sed isti consanguinei non curarunt obti-nere nouam dispensationem, imo fœmina probans falsis testibus maritiū in partibus India esse vita functum, nupsit alteri: nunc autem quod ab India est sanus & diues reuersus, cu-pit fœmina ad illum redire, consulit que de hac re doctum confessorem.

Queritur, an primum illud ma-trimonium fuerit validum, & si po-test tuta conscientia alia in uxorem ducere?

Ccc Respon-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

Respondeo, quod quādo constaret dispensationē nō fuisse à Summo Pōtifice obtentā, sed falso & ficte per bācharium compositā, matrimonii tunc esset nullū, possetque libere quilibet eorū cū alio contrahere, data tamen prius per iudicem sententia de nullitate matrimonij, quia consanguinitas ad quartū usque gradū est impedimentum dīmēs; cap. Si debet. de consang. & affin. Sed interim quod de eo aperte nō constat, & omnia illa que adducuntur in casu proposito, faciunt indiciū solum vehemens, quod prefata dispensatio fuerit ficta & falsa, sed nō probat id plene & euidenter, quia stante falsitate bācharij potuit hanc vere obtinuisse, vt in similī probat Bart. ff. ad l. Iul. & superueniens culpa non infringit id quod legitimate factum fuit, vt ait glos. in cap. Ad limina, 30. q. 2. nec negligentia cōiugū in noua impetranda dispensatione conuincit obtentā extitisse falsam, neque matrimonii secundo cōtractū probata per testes falsos prioris mariti morte, arguit cōtractū cū Mattheo fuisse nullū, per tex. in c. Duoibus, de sponsat. duorum. & irritatio seu annullatio Summi Pontificis, non poterat se extēdere ad præteritum matrimonij, legitima dispēlatione celebratū, quod iure diuinō est indissolubile; sed ad ea solū que vigore falsarum literarum fuerunt acta; quia interdictū Papē,

quamvis sufficiat vt separatio fiat ad tempus, quo usque cognoscatur de veritate seu falsitate dispēlationis, nō tamē irritat matrimonii, vt notat glos. in cap. Ad dissoluēdum, de sponsat. impub. nam fortius est matrimoniorum quā interdictū Papē, cap. Ex literis de matrim. quare cum simus in dubio, in fauore matrimonij est iudiciū ferendū: tutius est enim dubio existēre iure matrimonij, contra statuta hominū dimittere copulatos, quā disiungere cōiunctos cōtra statuta Dei, cap. Licit ex quadā. de testat. & attest. interim tamen quod nō sunt certi de nullitate dispensationis, sed eā fuisse veram probabiliter credūt, possunt insimul cōiuvere quo usque à iudice de veritate facti sententia feratur. cap. Inquisitioni. de sent. ex com. D. Tho. in 4. dist. 36. in expositione literē. Richar. ibi dist. 35. Syl. matrim. 8. q. 3. quare confessor admoneat Mattheū, vt diligētiā omnem possibilem adhibeat de veritate aut falsitate dispensationis, quæ si vera fuit, habebitur memoria Romē in libro aliquo, in quo dispensationes registrātur, & interim ad enitandū scandalū ita cōhabitetur cū vxore, vt fiat thori separatio, rēque omnē ad Episcopū deferat, vt cognita veritate facti sententiam ferat; eamque tuta conscientia poterit sequi, quia matrimonium secundo cōtractū, fuit prorsus nullū, tum quia celebratum vivente priore

priore marito. Tum quia non satis constabat de nullitate seu falsitate dispensationis. Tū quia cum fuerit publice celebratum auctoritate iudicis, non poterat sola voluntate mulieris solui, & quamvis dubitaret de valore dispensationis obtētā à báchario alias falso, rationes dubitandi non erant adeo urgentes, vt matrimonium bona fide factū possint diuidere.

C A S V S Q V A D R A G E-
simus primus.

AN dandasit ab Episcopo licen-
tia cuiam negotiatori, vt ad
hæreticalem ciuitatem perget causa
negotiandi ibi per aliquot annos, &
quibus cum conditionibus dari possit?

REspondeo, quod cum ciuilis
cōsociatio, & externa cū hæ-
reticis cōmunicatio sit multis ani-
mē periculis exposita, & nō solum
canonicō, sed diuino iure prohibi-
ta; primo propter difficultē contuer-
sionē & reductionē ipsorū hæreti-
corum, qui magis confundūtur &
resipiscunt si euidentur, quā si familiariter tractētur, iuxta illud D. Pauli 2. ad Thessalon. cap. 3. Si quis non
obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, nec commisce-
mini cum illo vt confundatur. Se-
cundo propter cautelā nostrę salutis,
quia facilius vénenum suorum
erroř euomūt, quā in sana & Ca-

tholica doctrina erudiantur: nam
vt inquit Paulus ad Timot. 2. sermo
hæreticorum vt cancer serpit. & r.
ad Corinlh. cap. 15. Corrumpt
bonos mores colloquia praua;
propterea non nisi magna & vrgē-
te necessitate permittendum est
fideli, vt cum hæreticis commer-
cium seu familiaritatē ineat, vt
ait D. Thom. 2. 2. q. 10. att. 9. Cum
vero merces ad hæreticos deferre
nō alio fine quā ad cōparandū té-
porale lucrum, non sit vrgens ne-
cessitas, nequaquam concedendū
puto, prædicto negotiatori vt ad
dictam ciuitatem perget, victurus
in ea per annos & cum hæreticis
familiariter conuerteret, eo solo
fine vt merces carius vendat. Tum
quia bonum spirituale, præferen-
dum est temporali: tum quia qui
se exponit periculo, peribit in illo,
& Ecclesiast. 13. Qui tetigerit picem,
inquinabitur ab ea.

Quando tamē mercator, aliqua
in ea ciuitate haberet negotia, qui-
bus si nō intersit, maximum dam-
num erit sibi emersurum: tunc ad
res suas comparandas, & à mani-
bus hæreticorum omnino eripien-
das, poterit eidem concedi facul-
tas eundi & commorandi per tan-
tum temporis spatium, quantum
sat sit ad illud negotium peragen-
dum; ita tamen vt mercator sit
persona de cuius firma fide non
possit dubitari, neque socium de-
ferat aliquem simplicē, & infirmū

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

in fide, de cuius subuersione probabiliter timeri possit, imponendumque esset istis ab Episcopo ut interim quod inter hereticos degut, si copia adsit confessoris, confiteatur ad minus ter in anno, & si fieri possit, sacram communionem suscipiat, deferatque huius rei fidem in scriptis quando domum redierint.

Nec obstat dicere, quod negotiatio est de iure gentium concessa omnibus, & cōuersari cum hereticis alio respectu quam quod sint heretici, nullo iure est prohibitum, arg. l. In delictis, §. Si detracta. ff. de noxa. Et multos esse Catholicos scimus, qui in Germania, Anglia, Scotia, & in alijs partibus vbi haereses vigent, tractant, conuersantur, & vivunt cum hereticis.

Respondemus, id quidem verum esse, nihilominus negari non potest eos in magno periculo subuersionis versari, & quāuis possimus fauere heretico, ut homo est, cum displicentia suae haeresis, arg. c. Duo ista nomina, z4.q.4.ibi quia peccator est, corripe, quia homo, miserere, attamen præsumptiuē fauere heretico, qui sciens eum esse talem, conuersatur familiariter cum eo, sine aliqua circumstantia quam familiaritatem istam iustum reddit, ut est necessitas, cognatio, utilitas, & aliæ similes, ut docet Nauarrus in man. cap. 27. num. 55. vide de isto casu plura in secunda parte casu septimo.

CASVS. QVADRAGE-
simus secundus.

AN qui per confessionale im-
presum in quo cōinētur variae
formule & circumstantiae diuersorum
peccatorum confiteri est solitus, & de
omnibus illis se in particulari accu-
sat tanquam si fuerint ab eo com-
missa, putans se maiorem actum hu-
militatis agere, quod de pluribus se
accusat, & ea confitendi forma est
semper usus, nec unquam de contrario
admonitus peccet mortaliter, vel bo-
na fides & deuotio quam habet in tali
modo confitendi, quāuis in multis illis
falsitatem dicat, ipsum excusat?

Ratio dubij in hoc cōsistit, pri-
mo quod iste per tale confessionale se accusat de aliquib⁹ mor-
talibus, quę tamē non gessit; & ita
mentitur in re spectante ad iudi-
cium Dei, & sic decipiendo con-
fessarium videtur quod velit falle-
re ipsum Deum, cuius loco est cō-
fessarius: Secundo, quia cum sit
saltem dubius, an illa oratione pec-
cauerit, affirmat certo & indubie se
peccasse illa, quę esse mendacia in
præjudicium tanti sacramenti con-
fessionis patet, & esse sacrilegium
quatenus ex parte sua vult ablolu-
tionem dari super mendacia.

Nos respondemus ad hunc ca-
sum, quod si iste tali modo & for-
mula cōfitetur, animo ut sacerdotē
decipiat, & cōfessioni iniutiā affe-
rat,

rat, peccat mortaliter ob rationes in principio dubij adductas. Sed si id facit bona fide, & ex pura simplicitate, putas se benefacere dum tutiorē credit viā sibi eligere per tales impressas formas se accusando, vt quia arbitratur quod quāto pluribus sē condemnat, tanto sanctius agit, nec vñquam fuit de hac re a confessario admonitus, sed bona fide semper in eo perseueravit, nō peccat tunc mortaliter: tum quia iste pœnitens, et si falsum dicat, nō tamen animo fallendi, nec mentitur in damnum & perniciem alii cuius, sed solum in nocumentum sui, imponens sibi ipsi multas culpas, quas non perpetrauit, arg. cap. Animaduertendum 22. quæst. 2. vbi dicitur, mendacium esse, falsam vocis significationem cum intentione fallēdi, & ita cum iste caret tali intentione, videtur quod non mentiatur formaliter, sed solum materialiter. Tum etiam, quia in iudicio interiori, sicut in omni alia materia subreptio & rei leuitas à mortali excusat, vt ait D. Thom. 1.2. q. 88. ar. 5. ad 6. & 2.2. q. 35. ar. 3. Tum demum quia sola circumstantia iudicij exterioris, vel interioris, nisi aliud concurrat, non facit mortale mendacium, quod notabiliter in se non est damnum, & extra iudicium dictum non est mortale, vt ait Nauar. in Man. cap. 18. n. 3.

Aduertendum est tamen, quod

quando pœnitens, nullū peccatum mortale aut veniale confiteretur verum, sed omnia falsa, peccaret tunc mortaliter, non ideo quia in iudicio mentitur, sed quia subiicit sacramentali solutioni pro materia, id quod nequaquam est materia, & sic quantum est ex parte sui, vult formam sacramentalem, in non materiam, & in falsum induci, quod est grauissimum sacrilegium, secundum glos. cap. Sacrilegium. 17. q. 4. & D. Tho. 2.2. quæst. 99. art. 1.

Nec valet si dicatur idem videri iudicium de eo, qui cum alijs mortalibus aut venialibus veris commiscet alia peccata falsa; cum de toto ad partem argumentum valeat. l. Quæ de tota ff. de rei vendit. & cap. Pastoralis, de offic. deleg. nā etiam iste videtur efficere vt forma illa sacramentalis in cassum & inaniter pro parte aliqua applicetur materiae falsæ & non idoneæ.

Respondetur disparem in hoc casu esse rationem, quia in priori, nulla prorsus erat materia ad absolutionem idonea; sed in hoc secundo casu, est aliqua, & pœnitens sic petendo & suscipiendo absolutionem, vult saltem implicite, vt ea cadat supra eam partem materiae, quæ est apta ad sacramentum, vt late declarat Nauar. in cap. Fratres, de pœnit. dist. 5. n. 27.

Non etiā obstat, quod D. Th. 2. q. 69. ar. 1. affirmet omne menda-

Ccc 3 cium

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

cium in iudicio dictum esse mortale.

Respondeamus, id intelligi primo de mendacio in iudicio, quod pertinet ad iudicium, & est contra ipsum iudicium, ita ut dicatur animo fallendi iudicem, & frustrandi eius sententiam; non autem de mendacio quod est impertinens nec dictum animo fallendi, sed ex quadam simplici consuetudine confitendi per confessionalia. Respondeatur secundo quod intelligitur esse mortale ex suo genere, sicut quaelibet alia iniustitia, sed potest esse veniale in specie, & quando est mendacium materialiter tantum, & dictum non animo fallen- di, sed seipsum magis humiliandi.

Ex his colliges primo, eum qui de mortali antea legitime confessio metitur, rarissime peccare mortaliter, tum quia vel non proposuit illud reconfiteri, vel si proposuit reuocare potuit tale propositum; nam in his que à sola voluntate pendunt, donec in aliam transeant obligationem, nempe voti, vel contractus, vel delicti, aut aliam similem, possunt pro libito nostro mutari; ut ait D. Thom. 2. 2. quæst. 88. artic. 1. & Abbas in cap. Literarum. de voto Archidiac. in cap. Qui bona. 17. quæst. 1. quicquid glos. ibi dicat. Tum quia tale mendacium nō est de re, ad iudicium necessaria, peccata enim iam confessa, & rite absoluta, non sunt de necessitate

confitenda, sed pendet id ex libera voluntate confitentis.

Colliges secundo illum qui interrogatur à confessore an aliquando commiserit tale peccatum, & iste sciens se id iam legitime confessum fuisse in alijs confessionibus, respondet quod nunquam illud commisit, non peccat mortaliter, quia non mentitur in re ad confessionem necessaria. Similiter etiam si interrogatur à confessore de patre & matre qui sint, vel an aliquid egerint, & respondet eos esse nobiles, cum tamē sint ignobiles, vel nescire se quid egerint, si illud neque ad confessionem pertinebat ut materia necessaria, vel iam id est confessus, non peccat mortaliter, ut supra est probatum.

Colliges tertio contra Caietanum, 2. 2. q. 69. art. 1. & Palud. in 4. dist. 21. q. 2. & contra alios, quod et si aliquis confitendo veniale quod non fecit, dummodo sint alia vera de quibus cōfitetur & absolvitur, non mentiri mortaliter, tum quia licet mentiatur, non est illa falsitas in materia necessaria: tum quia mentitur in re leui, nec omnino repugnat veritati formæ, sicut qui illud veniale confiteretur absque villo dolore, & sine proposito emendare in casu quo non esset materia integra, sed partialis solum; ut qui guttam aquæ odorifera commiseret cum aqua naturali ad baptizandum, dummodo id faceret nō

ad

ad inducendum falsum ritum, sed indiscreta deuotione, verū quidē sacramentum conficeret, proferēdo baptismi formam supra aquam naturalem. vide Ang. Confes. i. nu. 16. Syluest. ibi num. 8. Sot. in 4. dist. 18. quest. 2.

Colliges quarto aduersus Viēt. in Sum. num. 166. & Ledesm. 2. 4. q. 3. ar. 2. dub. 15, quod etiamsi quis accedat ad confessorem dicendo illi se velle facere generalem confessionem totius suæ vite, & in me-
dio ob verecundiam mutato pro-
posito cōfitetur solum aliqua pec-
cata præterita, sed non omnia, non
peccasse mortaliter ex tali varia-
tione sui propositi: tum quia non

mentitur in materia necessaria; cū iam illa præterita fuerit confessus:
Tum quia illud propositum recō-
fitendi omnia, est semper pendens
ex eius libera voluntate, nec dixi-
se sic cōfessori, fuit votum, aut ob-
ligatio inuariabilis: tum quia non
decepit confessorem in suo iudi-
cio, quia iste ea solum debet iudi-
care quæ pœnitens confitetur, &
non illa quæ non vult confiteri,
ita Medina de confessio. q.

14. Nauar. in Man. cap.

18. nu. 3. & in cap.

Fratres. de pœ-
nit. dist. 5.

n. 27.

Finis Partis Tertiæ.

Cec 4 VARIÆ

VARIÆ
RESPONSIONES
AD CASVS CONSENTIÆ
IN CONFESSiONIBVS SÆPE
OCCVRRENTES.

Q V A R T A P A R S.

Auctore Reuer. P. Doct. Fratre Ludouico de Beja Palestrelo Ordinis Eremitarum S. Augustini.

P R I M V S C A S V S.

Mathæus à multis annis Parochus, bona vita, & exempli, ac in admini-
strandis populo sacramentis assiduus, in doctrina tamen Christiana
pueros edocenda est valde negligens. (ob quod multi atate iam proiecti, sym-
bolum fidei, ac legis præcepta ignorant) ut qui putat, officio Pastorali satis-
facere, diebus festiuis euangelium explanando, & precipua fidei mysteria in
solemnitatibus occurrentia declarando, & patres ut filios suos bene instruunt
admonendo. Nunc tamen sit illi scrupulus, quod tam multi ex sibi subiectis,
Christianam Doctrinam ignorant.

Quæritur, an peccauerit mortisere non edocendo hanc doctrinam : & que
sunt in ea scitu necessaria ad salutem.

NON defuerūt, qui di-
cerent, satisfacere Paro-
chum sui officij debito, si parentes lepius
admoneat, ut doceant paruulos
suos, rudimenta fidei: quia cum in
administratione sacramentorum
consistat præcipue animarum cura,
& institutio puerorum in doctrina
Christianâ, requirat plurimum
temporis, & per patres carnales

possit facile fieri, ad quos maxi-
me spectat filios in Christiana Re-
ligione enutrire: non videtur
quod Parochi sint isto onere gra-
uandi.

Nos tamē, arbitramur adeo esse
Parochorum officio annexū, do-
ctrinā Christianā in Ecclesia subdi-
tos suos edocere, ut si ea in re neg-
ligētes omnino fuerint, peccatum
mortale committant.

Tum

Tum quia in Concil. Trid. sess. 24. cap. 7. dicitur ad Parochi officium attinere subditos suos in lege domini erudire. Et sess. 23. cap. 1. de Reformat. habetur, praecepto diuino mandatum esse omnibus, quibus cura animarum est iniuncta, quae suas verbi diuinorum predicatione & Sacramentorum administratione pascere. Et sess. 5. cap. 2. imponeatur Parochis, ut per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & festis solemnibus, pascant salutibus verbis plebes sibi commissas, pro sua, & earum capacitate, docendo ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem. Iam autem scire doctrinam Christianam, diuino iure praecepitur, & ad salutem est necessarium.

Tum quia Theologi omnes ideo probant, quod Praelati & curati tenentur habere pleniorē notitiam de rebus diuinis, quam inferiores, quia per illos peruenire debet credibilium notitia ad impuberem & inferiores: ut Diuus Dionysius cap. 12. de cœlesti Hierarchia testatur: & D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 6.

Tum quia animarum cura in ijs praesertim administrandis consistit, quæ sunt ad salutem simpliciter necessaria qualia sunt hæc fidei nostra prima principia.

Tum quia turpissimum est in omni Republica, non esse aliquos, quibus ex officio incumbat, edo-

cere illa, quæ sunt prima rudimenta religionis. Vnde Deuteronomij cap. 32. dicitur, Interroga patrem tuum & dicet tibi maiores tuos & docebunt te. Ut enim est natura hominibus insitum, a maioribus inquirere ea quae ad Religionem pertinent, quam colunt: ita diuinitus est hæc edocendi cura parochis iniuncta.

Tum quia eo fine Ecclesia decreuit, ut componeretur catechismus, quo Parochi facilius possent Christi fideles de his rebus, quas eas nosse, profiteri, & seruare oportet, edocere: ut patet ex privilegio Pontificio, quod cathecumeno inferitur in principio. Et in Concil. Trident. sess. 24. cap. 7.

Tum demum quia sicut pater carinalis tenetur necessaria vita almeta filiis præbere. Ita curatus qui est pater spiritualis, tenetur ea quæ sunt ad salutem animæ necessaria ministrare subditis; inter quæ primum locum obtinet, fidei nostræ primordia: ne de illis dicatur illud Threnorum. 4. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

Proinde iure optimo Illustrissimus Dominus Cardinalis in Archiepiscopali Bononiensi parte secunda præcipit strictè omnibus curatis ut diebus festis, inter Missarum solemnia, vel ad vesperas, vel alio tempore, quo frequentior populus ad Ecclesiam conuenit, clara

voce

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

voce & distincte recitent hæc quatuor scilicet, Pater noster. Ave Maria. Credo, & decem præcepta, quod si omnia simul recitare nō possunt vnum vel aliud eorum non omittant; pro temporum opportunitate: hortenturque omnes, qui aderunt, vt vna cum curato, eadem exprimant. Et Concilium Tridentinum de reformatione, sess. 24. c.

4. præcipit Episcopis, vt saltē Dominicis & festiuis diebus, pueros in singulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes diligenter ab ijs, ad quos spectabit, doceri curent: et si opus sit etiam per censuras Ecclesiasticas compellant: non obstantibus priuilegijs & cōsuetudinibus. Quæ verba aperte declarant, parochos ad hoc teneri sub culpa mortali; alias per censuras Ecclesiasticas nō possent ad id cogi & maximè per excommunicationem, que supponit semper peccatum lethale iuxta textum in cap. Nullus & cap. Nemo ii. q. 3. & cap. i. de iud. cap. Nobis, & cap. Sacro. de sent. excom.

Ad id vero, quod secundo loco petitur, quæ sunt in doctrina Christiana scitu necessaria, ita vt illis ignoratis, nullus inter fideles enutritus, possit salutem consequi: & si in eis addiscendis non elaboret, peccatum mortale incurrat?

Respondemus, esse Symbolum Apostolorum, orationem Dominicam, decem præcepta Decalogi,

& tria saltem sacramēta, Baptismū Pœnitentiam, ac Eucharistiam.

Probatur primo, ex Diuo Athanasio in suo Symbolo afferente. Quicumque vult saluus esse, ante omnia opus est, vt fidem catholicā teneat: & subdit fides autem Catholicā hæc est, vt credamus & cōfiteamur, vnum Deum in Trinitate, &cæt.

Præterea, in Canone quodam Concilij Magūiaci sic statuū patres. Symbolum quod est signaculum fidei, & orationem Dominicam, discere, semper admoneant sacerdotes populum Christianum: volumusque vt disciplinam dignam habeant: & qui hæc discente negligunt, siue iniurio, siue in alia castigatione emendentur. Et Isidorus libr. i. de Summo bono, symbolum & Dominicā oratio, pro tota lege paruulis Ecclesiæ ad cœlorum regna sufficit capescenda: omnis enim latitudo scripturarum in eadem oratione Dominicā, & symboli breuitate, concluditur.

Sacramentum autem baptismi, quamvis pueri recentet nati quādo baptizantur, non cognoscant: postea tamen quādo ad discretiōnis annos perueniūt, tenetur scire se esse baptizatos, ac proinde explicite baptismi sacramentum credere, secundum illud symboli Constantinopolitani, confiteor vnum baptisma in remissione

nem

nem peccatorum. De Eucharistia, idem est dicendum in adultis, quia nullus potest communem cibum ab hoc diuino distinguere, nisi eius dignitate in expresse cognoscatur, & quod non sit ibi panis, sed Christus sub illis speciebus absconditus pœnitentiae etiam sacramentum, quæ est secunda nostræ salutis tabula, explicita fide est credendum, quo ad hoc quod omnia peccata teneamur ijs ministris Ecclesiæ confiteri qui illa absoluendi potestatem habent. De reliquis vero sacramentis tunc fides explicita est habenda, quando actu recipiuntur. Precepita tandem decalogi, quæ sunt actionum nostrarum recte ordinandarum decem quasi regulæ: cognoscenda explicite sunt, ut à malo declinare & quod bonum est, prosequi valeamus.

Et quamvis arbitremur, nō esse absolute necessarium, memoriter scire, & explicite ac ordinatim enarrare articulos fidei orationem Dominicam, & decem præcepta decalogi: cum aliqui homines sint tam debilis & infirmæ memoriae, quod nequeunt hæc omnia firmiter retinere: non tamen excusare à peccato mortali eos qui quantu in se est non faciunt, ut illa omnia, memoriae tradant, & retineant, ac recensere possint.

Adducor in hanc sententiam, tum quia in Concilio Foroiulensi sub Carolo & Pipino, manifeste

ita dicitur. Symbolum vero & orationem Dominicam, omnis Christianus memoriter sciat, omnis ètas, omnis sexus, omnisque conditio. Et in Concilio Maguntiaco c. 45. omnes donent filios suos ad scholam, siue ad monasteria, siue foras præsbyteris, ut fidem Catholicam recte discant, & orationem Dominicam: vt domi alias edocere valeant: & qui aliter non potuerit, vel in sua lingua, hæc dilcat. Et in Synodo Rhemensi, cap. 2. statuitur: vt orationem Dominicam quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis disserent, & sensu bene intelligerent, quia illa ignorare nulli Christiano licet. Et beatus Pater Augustinus lib. 1. de Symbolo cap. 1. inquit. Incipite regulâ fidei quod Symbolum dicitur, & cum acceperitis in corde, scribite, & quotidie dicite apud vos antequā dormiatis antequā procedatis, Symbolo vestro vos munite.

Tum quia de consecrat. dist. 4: cap. baptizados & cap. Non licet præcipitur, ut nullus adultus baptizetur, antequam sciat Symbolum Apostolorū & memoria retineat: ergo multo magis ad hoc tenetur baptizati, qui in religione Christiana iam sunt professi.

Tum quia in constitutionibus Synodalibus huius Bononiensis diaecesis præcipitur, ut nullus ad matrimonium contrahendum admittan-

RESP. CAS. CONSCIENT.

mittatur, qui doctrinam Christianam ignoret: nec ad baptismum puerum teneat, qui Pater noster, Ave Maria, Credo, & decem legis præcepta, memoriter prius non dixerit.

Ex his colligitur, confessores qui inueniunt pœnitentes hæc ignorantibus teneri vel illos docere, vel confessiones eorum non audire. Ratio est, quia ille qui talem ignorantiam habet, vel est in peccato mortali, vel in maximo periculo peccandi mortaliter, & ideo confessor debet prorogare confessionem, quousque illa pœnitens addiscat, ut à periculo lethalis culpæ, eum eripiatur. Dominicus Bannes 2.2.q.2.art.8.

Imò qui crassâ ignorantia, in istis erraret, tanquam hereticus posset damnari: quia non est putandū, hominem inter fideles enutritum ea ignorare, quæ cunctis diuulgata sunt: & omnes sciunt & intelligunt: & quæ ille met qui errat, tenebatur explicite scire, nisi forte sit adeo stupidus, & à se ipso alienus, ut aper te constet suam ignorantiam caruisse malitia, & ab omni pertinacia ipsum esse alienum, ut ait Septimanas lib. de instit. Cathol. tit. 26. numer. 4.

Vnde idem Illustrissimus Dominus Cardinalis vbi supra, præcipit omnibus Parochis & confessariis, seculatibus, & regularibus qui buscūque ciuitatis & diaecesis suæ,

vt antequam pœnitentes, quos ipsi rudiores esse animaduerterint, in sacris confessionibus audiant, eadem quatuor, scilicet, Pater noster, Ave Maria, Credo & decem præcepta distincte ab eis recitari iubent: in reconciliationibus vero saltem Credo non prætermittant, qua in re eorundem Parochorum & confessariorū conscientias onerat. Vbi vero id necessarium non esse intelligunt, dicta confessione generali ut solent, pœnitentes audiunt.

Quod si quempiam repererint, qui ea nesciat: pro prima vice tantum illū absoluāt, eā illi pœnitentiā iniungentes, inter eas quæ satisfactoriæ sunt, ut ea addiscat tempus que opportunum, suo arbitrio illi assignent, quod etiam urgentibus de causis aliquibus prorogare poterunt. Quod si idem iterū ad confessiones & recōciliationes reuertatur, & eadem quatuor adhuc ignoraret, si in ciuitate erit, ad pœnitentiarios, à Parochis & confessariis remittatur. Si in diaecesi ad sacramenta non admittatur, sine plebani expressa licentia, pro prima vice. Postquam à confessariis rejicietur, pro secunda vice, necessaria sit Illustrissimi Archiepiscopi licentia, hæc

in Archiepiscopali Bononiensi parte secunda. tit. de doctrina Christiana.

fol. 32.

CA-

CASVS SECUNDVS.

Raphael adeo est iuramentis faciendis assuetus, ut oblatā etiā leuisima occasione, nulla habita veritatis consideratione ex prauo vsu sapientiā ē iuret. Et quamvis elevaverit, in hac possimia iurandi consuetudine eradicanda, non potuit tamē adhuc eam euellere, de quo dolet plurimum, & nolens iurare, inaduententer crebro iurat, sed reprehensus ab amico de peccato mortali, cui se exponit ob periculum, tam vera, quam falsa indifferenter iurandi, confessorem consultit.

Queritur, An quoties absque iudicio & sine consideratione veri aut falsi ex mala consuetudine iurat peccet mortifere?

PRÆNOTANDUM hic est, receptā esse ab omnibus Doctoribus sententiam, tres comites adhibendos in omni iuramento esse, vt licitum sit, nempe veritatem, iustitiam, & iudicium, adeò quod si id quod iuratur nō est verū, aut nō est iustum & licitum, aut incōsiderate absque vlla reuerētia Deo debita, iuramentum fiat, peccatum erit. Iuxta illud Ieremia. 4. & iurabūt, in veritatē, & iudicio, & iustitia, quod refertur 22.q.1. cap. Et iurabunt, & iureinrādo cap. Etsi Christus, vbi glosa ait, quod si ista defuerint, non iuramentum, sed periu- rium est dicendum. Nam etsi illa

etiā in quolibet alio opere vt bonum sit, requirantur, quia si quid fiat contra iustitiam aut veritatem vel sine præcedente iudicio, malū erit: attamen cum in iuramento, maius immineat peccandi periculum: Tum propter Dei magnitudinem cuius testimonium inuocatur: tum etiam propter labilitatem linguae humanæ, cuius verba iuramento confirmantur. Idcirco hæc tria magis ad iuramentū, quā ad alios humanos actus requiruntur Diuus Thomas 2.2.q.89.art.3.

Aduertendum etiam quod regulariter & vt in plurimum, si iuramento deest veritas, aut iustitia, peccatum mortale committitur: adducere siquidem Deum in testē falsi, seu illiciti irreuerentia est ex suo genere mortifera, quam rei levitas efficit venialis. Vt affirmat Angelus. verbo Periurium 1. Sylvestris verbo iuramentum 1. q. 6. & 7. Nauar. in Man. c. 12. numer. 3. & alij omnes.

His prænotatis in casu præsente de eo qui ex praua iurandi consuetudine, ad singula ferè quæq; verba, iuramentum adhibet sunt qui putent illum peccare solum venialiter: quia defectus iudicij, seu cōsiderationis, contra reuerentiam iuramento debitam, cui hæc iurādi consuetudo opponit, non est nisi culpa venialis, vt communis habet sententia.

Tum quia iste sic consuetus iu-
rare,

101
RESP. CAS. CONSCIENC.

rare, nequaquam de iuramento deliberat: in deliberatio autem & subreptio, excusat a mortali, ut ait Angelus verbo Periurium in principio: ubi inquit, quod deliberans de dicto, sed non de iuramento, non peccat mortaliter, licet sit veniale graue & similiter est peccatum veniale, quando de neutrō: delibera-
rat, sed totum profert ex subreptione. Ita Gofe. 25. distinct. §. Cri-
minis.

Contrarium tamen est dicendum quod iste ex cōsuetudine sic iurans peccat mortaliter: neq; in consideratio aut subreptio illum excusat, quae est communis sententia Caietani 2. quæst. 89. art. 2. Richardi in 4. distin. 9. Angel. verbo. Iuramentum §. 10. Sylvestri eo. q. 8. & verbo periurium, in principio. Sancti Antonini 2. part. titul. 10. cap. 4. §. Secundum quod exigitur.

Probatur hæc sententia, Tum quia defectus iudicij & discretiōnis in iurando: si per se tantū summantur, id est prout solum absque necessitate & utilitate adducitur, leuissima etiam ex causa, Deus in testem: est culpa tantum venialis, ut precedens opinio, immo Doctores omnes asserunt: quamuis enim sic iurans, Deum colat & veneretur, parui tamen videtur facere diui nam maiestatatem, adducendo eam in testem ex leui causa: sicut irreuerentiam faceret Principi, qui vellet eum inducere in testimoniū

alicuius rei friuolæ. Attrauen, iste defectus iudicij, coniunctus cum prauo vsu iurādi, quo aliquis neque aduertit ad id quod iurat siue verum siue falsum fuerit, neque etiam ad ipsum iuramētum, lethale est peccatum ob probabile periculum cui sic iurans, se exponit, iurandi falsum; & illicitum. Iuxta illud Eccles. 33. Vir multum iurans, implebitur iniquitate.

Tum quia, quando Christus Matthæi. 5. Iudæis præcepit. Ego dico vobis non iurare omnino, non voluit absolute interdicere iuramentum cum ex se neque sit malū neque prohibitum, immo a Deo institutum, ad confirmandam veritatem, & ad finem omnis controvèrsiæ, ut Paulus ad Hebræos 6. inquit, sed voluit prohibere, iurandi facilitatem, ne ex facilitate iurandi, ad consuetudinem, & a cōsuetudine, in periurium decidatur, ut ait P. August. in libro contra mēdaciū cap. 15. & docet D. Thom. 2.2. q. 89. artic. 2. ad 1.

Tum quia cōsuetudo praua iurandi, inclinat facile in contemptū Dei, ut ait Sanctus Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 4. §. 1. ibi secundū quod exigitur in fine. Iurare autem ex contemptu, peccatum mortale est.

Tum demum, quia cum de facili, homo in verbo delinquit, secundum illud Diui Iacobi 3. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir, offert se se periculo fæ

pissimè

pissimè peierādi, qui ex pratio more, ad iurandum est valde præceps. Etsi enim consuetudo, non faciat per se solam, contéptum, nisi præsumptiue, in foro exteriori, vt docet Diuus Thomas 2.2. q. 189. ar. 9. & Caietanus ibi, negandum tamē non est, consuetudinem transgre-diēdi aliquam legem, multum incitare ad contemnendam illam, vt afferit Nauar. in Man. cap. 23. n. 42. & ideo in periculo versari cōtem-nendi Dei maiestatem, qui indiscrete & inconsiderate iurat.

Confirmatur ex Diuio Ambro-sio in cap. Innocens. 22. q. 4. Vbi Iosue cum senioribus ex Ifrael, illi-citum iurarunt, de pace & societa-te cum Gabaonitis ineunda : & causa huius illiciti sui iuramenti, fuit indiscretio & leuitas in iurando, quasi ex consuetudine procli-ues ad iusurandum.

Nec obstant in contrarium ad-ducta. Nam illa concludunt solū in casu in quo nullum est peierandi periculum, hoc est falsi aut illiciti iurandi : tunc enim ob id solum quod absque necessitate, & vtili-tate iuratur, quod est indiscrete, & sine iudicio iuramentū dducere: peccatū est veniale : sed nos loqui-mur in casu in quo ex praua iurandi consuetudine, probabile discri-men peierandi sequitur, quod periculum non euitare, peccatum lethale est, iuxta illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.

Sed quia in casu proposito Ra-phael in consuetudine hac praua saepissimè iurandi, euellenda elab-orat, nec tamē eam potuit adhuc proflus extirpare: & ita quandoq; incōsiderate iurat, adeo quod in-consideratio illa in iurando, prouenit p̄ter intentionem, & est quasi non volita : proinde iurare sine iudicij comite, erit in isto Ra-phaele peccatum veniale, & non mortale.

C A S V S T E R T I V S.

Thadæus ruri habitans, videt eo loci solitos esse rusticos, festum Diui Alexij celebrare, quod in tota illa diacesi non agitur, & de huius festi origine conscius, quia non ex deuotione in sanctum, sed ob crapulam & publicos ludos, eo die fieri solitos fuerit dies ille solennis à populo à de-cem fere annis introductus, precipit, ideo colonis suis, vt laborent, & festū non celebrent, & ad consuetudinem talis solemnis diei dimittendam, po-pulum allicit.

Queritur, An culpan lethiferam committat, in trāsgressionē illius fe-sti, & que consuetudo inducere va-leat in aliquam Parochiam diem festum?

Respondetur, Thadæum non obseruando illum diem festū & inducendo colonos suos vt tūc laborent, non peccare. Tum quia tale

RESP. CAS. CONSCIENT.

talē festū non fuit Ecclesiastica
authoritate introductum, sed po-
puli voluntate, & ideo non obli-
gat transgressores ad culpam, vt est
textus in cap. Pronunciandum, de
consecrat. distin. 3. Vbi dicitur, fe-
stinitates illas esse celebrandas, quas
Episcopi in suis Episcopatibus cū
populo collaudauerint. Ex quibus
verbis duo colliguntur. Primum
est, quod Episcopus solus non po-
test inducere festa celebranda, nisi
populus acceptet. Secundum est,
quod si ciuitas vel princeps secula-
ris indicit, seu mandat aliquod fe-
stum, sub certa pena celebrari: pæ-
nam quidē poterit exigere à vi-
latoribus, sed culpam non incur-
runt, quia non pertinet ad illos fe-
sta præcipere. Vtrūque asserit Sanctus
Antoninus part. 2. titul. 9. cap.
7. §. 1. & 2. Sylvestris verbo Domi-
nica. quæst. 1. num. 3:

Tum quia consuetudo etiam
per decem annos continuata, non
habet vim legis obligantis ad cul-
pā, nisi sit præceptua & rationabi-
lis: hoc est introducta ab eo qui po-
test condere legē, & intendit ob-
ligare, quæque iuri Canonico, cu-
ius finis est animę salus aut iuri Ci-
uili, quod bonum pacis publicum
intendit est consona, vt ex senten-
tia Diui Anton. in cap. fin. de con-
suet. refert Gem. in capit. Licit de
const. in 6. Vnde illa tantum con-
suetudo dicitur rationabilis, quæ
conuenit religione, disciplinae, &

saluti. Et si prædictis est contraria,
vt qua nutritur peccatum, est de se
irrationabilis, & seruari non po-
test sine peccato. distin. 8. cap. Quæ
contra: iam autem huius festi cele-
brandi consuetudo cum sit á po-
pulo inducta, & non ad salutem
animæ, vel in honorem Dei, sed ad
crapulandum, & ludendum extir-
panda potius est, quam continuā-
da: iuxta illud beati Cypriani, quæ-
libet consuetudo, quantumuis ve-
tusta, quantumuis vulgata, veritati
omnino est proponenda: & vsus
qui veritati est contrarius absolu-
dus, cap. Si consuetudinem dist. 9.

Confirmatur ex Diuo Thoma
2. 2. q. 122. art. 4. ad 2. vbi afferit ma-
gis impediri diuinum cultum qui
in festorum celebritate intenditur
per opus peccati, quam per opus
licitum, quāuis sit corporale: iuxta
illud Diui Patris Augustini in libr.
de decem cordis. cap. 3. Melius fa-
ceret Iudæus in agro suo aliquid
vtile, quam si in theatro seditionis
existeret: & melius fœminæ eoru,
die Sabbathi lanam facerent, quā
quod tota die in neomenijs suis
impudice saltarent. Et scribens ad
Aurelium Epistola 64. loquens de
huiusmodi comedationibus & e-
brietatibus, quæ in similibus festi-
uitatibus fieri consuerunt, inquit,
comedationes & ebrietates, ita cō-
cessæ & licitæ putantur, vt in ho-
norem etiam beatissimorum mar-
tyrum nō solum per solennes dies
(quod

(quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inspicit.) sed etiam quotidie celebrentur. distin. 44. cap. Comessationes. Vnde festa ad crapulandum instituta, quantum displiceat Deo, testatur ipsemet Dominus: Esaiæ cap. 1. Solemnitates vestras, odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta. & Amos cap. 5. Odi & proieci festiuitates veltras: quia scilicet eas vobis facitis, non mihi. Et Malachiæ cap. 2. Dispergam super vultum vestrum sterlus solennitatum vestrarum.

Ex his facile colligitur responsio ad id quod secundo loco petebatur, quæ consuetudo inducere valeat in aliquam Parochiam die festum, ad cuius obseruatiom omnes illius Parochiæ teneantur, sub poena peccati mortiferi.

Dicendum siquidem erit, quod quando festum aliquod in honorem Dei colitur, à maiori parte illius populi, consensu tacito saltem Episcopi, idque vsu à decem annis iam recepto, & communiter ab omnibus illius Parochiæ tenetur, peccare mortaliter eum qui tali die laborat, & sacrum non audit. Tunc ista consuetudo quia rationabilis, & consensu Episcopi à populo recepta, & debito tempore continuata, cum intentione præcipendi festum diem, obligat ad obseruantiam talis festi omnes illos qui sunt in tali Parochia. An-

gelus verbo Feriæ. §. 4. Syluester verbo Consuetudo, Armilla verbo Festum, §. 6.

CASVS QVARTVS.

Emmanuel cōfessus fuit, & communionem recepit in Ecclesia ordinis Fratrum Mendicantium, die Louis sancti, anima satisfaciendi Ecclesia præcepto: Nec postea in die Paschatis communicauit in propria Parochia; lataque fuit per Episcopum excommunicatio contra eos, quæ illo anno in Ecclesia Parochiali non communicarunt. Vnde Parochus non obstante, quod Emmanuel schedulam ostendat, sacra communionis suscep- te in dicta Ecclesia fratrum, contra ipsum acriter procedit.

Quæritur, An in illam excommunicationem, & in pœnas canonis inciderit, eo quod non communicauerit eo anno in sua Parochia.

Pro parte affirmativa facit. Tū quod in cap. Omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. præcipitur, vt in die Paschatis, omnes fideles in propria Parochia communient: & hoc communiter Doctores intelligunt, vt fieri debeat, per octo dies ante Pascha, vel post: aut die quouis Quadragesime, ubi hoc fuerit in consuetudine, sicut est in multis nostræ Lusitaniæ locis: de quo vide Nauarrum in Manu. cap. 21. num. 45.

Ddd

Tum

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Tum quod in Clemēt.i. de priuilegijs. prohibetur sub excōmunicatione Religiosis: ne absq; expresa licentia Parochorum, audeant administrare clericis, vel laicis Sacramentum Eucharistiae; id quod intelligi maxime videtur, de communione, quae est de præcepto, vt in Paschate, & hora mortis.

Tum quod Leo decimus, & alijs Summi Pontifices, qui concesserūt Religiosis sacerdotib⁹ ordinis Médicantium, vt possint quouis anni die, Sacramentum Eucharistiae fidelibus in suis ecclesijs ministrare: excepserunt semper diem Paschatis: quasi volentes quod communio præcepta à iure in die Paschatis, non possit alibi fieri: frustra enim fieret illa exceptio, si præcepto ecclesiastico de communione Paschatis possent satisfacere fideles, communicando in monasterijs religiosorum.

Negatiua tamen pars est vera & tenenda, quod scilicet non incidet in excommunicationem, nec in pœnas ab Episcopo, seu à iure latas, contra non communicantes. Imo quod iste sic die Iouis sancti communicans, in Ecclesia ordinis Fratrum mendicantium, per sacerdotem illius ordinis, satisfecit præcepto Ecclesiæ, nec tenetur iterum communicare illo anno in propria Parochia. Hæc est opinio fratris Hieronymi Sorbo, in compendio Priuilegiorum fratrū mi-

norum & aliorum médicantium, impresso Neapoli anno 1595. in verbo Communicare. in quam inclinat Nauarr. in Manua. cap. 21. num. 45.

Rationes quæ me in hanc trahunt sententiam, hec sunt præcipue.

Primo, quia Leo X. concessit cuilibet sacerdoti fratum Mino- rum, & aliorum ordinum Mendicantium, vt quouis anni die facro-sanctum Domini Corpus, secularibus ministrare possit, excepto solo die Paschatis: & id ipsum concessit Pius V. in const. 38. in prima parte, n. 4. & 8. vbi sic dicit: ipsique Christi fideles, Sacramentum Eucharistiae (Resurrectionis Domini- cæ festiuitate, dumtaxat excepta) sumere, eique illud per fratres hu- iusmodi, scilicet Mendicantes, ad- ministrare valeant: Nec ad illud fa- ciendum per locorum ordinarios, aut ecclesiarum Rectores, seu alios quo scumque illorum licentia mi- nime requisita, et jam sub censuris ecclesiasticis, & alijs pœnis cogi vel compelli possint, seu debeant, etiā decernimus, & declaramus. Ne- que hec gratia est reuocata per breue Papæ Gregorij decimi tertij, quo costitutionem illam Pij V. re- duxit ad ius commune, in ijs quæ facro Concilio Tridentino obstat. Nam quoad hoc particulare de danda sacra communione, non obstat præfato Concilio, cum nul- libi contrarium præcipiat. Solum enim

enim in sēs. 13. cap. 8. admonet fideles, vt frequenter communicēt, sed non præcipit vt in hac potius quam in illa Ecclesia communicare debeant. Eandem gratiam vt fratres Mendicantes possint, tam omnibus à se confessis, quam alijs quibusuis personis, omni tempore (præterquam in die Resurrectionis Dominicæ) Sacramentum Eucharistiæ licite ministrare: concēdit Paulus quartus per breue datum prima Iulij M. DLV. Pontificatus sui anno primo, quod incipit, Ex clementi Sedis Apostolicæ prouisione: vt videri potest in bullario. Cum igitur præfati Pontifices excipiāt tantum, diem Resurrectionis, & exceptio firmet regulam. ff. de mili. test. tribunus. §. fina. 32. quæst. 7. cap. Dominus. & cap. Exiui, de verborum significatione. §. Cum autē. Sequitur quod excludēdo solum illum diem Paschatis, volunt vt quocumque alio die, possint fideles in Mendicantium Ecclesijs libere & licite communicare: & cum per communio-nem sumptam per dies octo, ante vel post Pascha, satisfiat præcepto Ecclesiæ, de communione sumenda, sit manifestum fuisse hoc præceptum adimpletum per eos qui in aliqua Mendicantium Ecclesia illis diebus communicarunt, animo satisfaciendi ecclesiastico præcepto, nec teneri ad iterum in die Paschatis communicandum

in Parochiali Ecclesia: Satisque illic esse, vt nullam censuram, aut pœnam incurrit ostendere fidē, quod à supradictis fratribus receperunt communionem.

Confirmatur quia, non solum ille qui vult satisfacere Ecclesiæ præcepto: de communione in die Paschatis, sed etiam qui alijs temporibus ex sua deuotione vult id facere extra propriam Parochiam, indiget licentia proprij Parochi, & qui sine illa communicat, peccat, & administrans incurrit excommunicationem, vt cum communī notat Nauarrus in Manu. cap. 21. numer. 52. & cap. 27. num. 10. Sylvester verbo Excommunicatio 6. excommunicatio 15. quæst. 3. Et tamen illi qui in Ecclesijs mendicantium communicant, non modo absque licentia Parochi; sed etiam illo contradicente, ob suam deuotionem, alijs diebus, non solum non peccant, sed nec præfati fratres censuram aliquam incurrint: vt Doctores omnes affirmant: ergo neque peccabunt, neque pœna aliqua affici possunt, qui vt satisfaciant præcepto Ecclesiæ, in dictis Ecclesijs communicant.

Secundo ex æquo obligat præceptum Ecclesiasticum de consistendo semel in anno, ac de communicando in Paschate, vt patet ex cap. Omnis. de pœnitent. & remiss. vbi utrumque insimul præcipitur.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

cipitur. Imo cognoscere vultum sui pecoris, quæ est cura proprij Parochi, magis ex administratione Sacramenti confessionis, quam Communionis defumitur. Et virtus ut fiat Parochio, solet ab Episcopis sub excommunicacione præcipi: & tamen qui confitentur fratribus Mendicantium, etiam inuitis Parochis, non incident in censuram aliquam, & satisfaciunt præcepto de annua confessione, nec tenentur iterum confiteri in propria Parochia, vt est indubitatum, & contrarium asserere esset manifestus error: damnatus à Papa Ioanne vigesimo secundo, in Extrauaganti. Vas electionis: ergo neque censuram incurret, nec obligabitur ad iterum in Parochia sua communicandum, qui in monasterijs Mendicantium eo animo communicauit, vt præceptum Ecclesiæ adimpleret.

Vnde Sextus III. concessit præfatis fratribus ut possint confessiones vtriusque sexus Christi fidelium, ad suas Ecclesiæ occurrentium, & inibi confiteri volentium toties quoties ibidem confitebuntur, libere audire, & reos ab omnibus & singulis peccatis absoluere: nec nō Eucharistiæ Sacramentum, quo cumque tempore, (festo Resurrectionis dumtaxat excepto) eorumdem fidelium, Parochialium Ecclesiæ Rectorum, & quorumlibet aliorum licentia minime re-

quisita ministrare, libere & licite possint: refertur in compendio priuilegiorum, verbo Absolutio quoad seculares primo. nu. 17. cum ergo hæc constitutio confessionem & communionem insimul, & ex æquo complectatur, non videtur maior ratio, quare per confessionem in Ecclesijs fratrum satisfiat præcepto de annua confessione: & per communionem suscepit in iisdem Ecclesijs non satisfiat præcepto de Paschali communione.

Tertio satisfaciunt præcepto Ecclesiæ de audienda Missâ festiuis diebus, qui illam audiunt in Ecclesijs Fratrum Mendicantium, & non in propria Parochia, vt omnes Doctores concedunt. Nec Parochus aut Episcopus possunt hos sic audientes denunciare, vel poena aliqua afficere, vt notum est, ex Bulla Leonis Decimi contenta in Supplemento Priuilegiorum, concil. 90. & ex motu proprio Pij Quinti, lato mense Iulio 1567. & refert Nauuarrus capite vigesimo primo, numero quinto. Non obstante quod Concil. Trid. ses. 24. cap. 4. de reformatione habeat, teneri quempiam ad audiendum cōcionē, in propria Parochia, & ses. 22. cap. 1. de obseruandis & euitandis in celebratione Missæ, dicat: vt Episcopi moneant populi, vt frequenter saltem Dominicis & solemnioribus diebus festis, ad suas Paro-

Parochias accedant, & quod circa hoc & alia ibi enumerata ipsi prodatoria sibi à sacro sancta Synodo potestate, ac etiam ut delegati sedis Apostolicae prohibeant, mandent corrigan, statuant, atque fidelem populum compellant. Non enim per hoc tolluntur dicta priuilegia mendicantibus concessa, vt Nauarrus, vbi supra declarat ac ideo multo minus per cap. Omnis utriusque sexus de pœnit. in quo præcipitur communio in paschate, invalidantur priuilegia eisdem religiosis postea cōcessa, de communione administranda in suis monasterijs, quocumque die & quod per tales communionem satisiat dicto præcepto Ecclesiastico.

Quod si obijcias ex supradictis priuilegijs concludi potius oppositum nostræ opinionis, quæ quod in ea asseritur: Nam cum Summi Pontifices in dictis priuilegijs excipiant semper, festum Paschatis seu diem resurrectionis, per quæ verba quamvis Nauarrus vbi supra intelligendum putet, diem illum Dominicum resurrectionis solum, & non alium: ita quod eo tantum die, non possunt religiosi communione ministrare fidelib' in suis Ecclesijs, possunt tamen in alio quouis die antecedente, seu subsequente diem illum Dominicum Paschatis: communis tamen opinio habet, intelligendum esse non materialiter de die Paschatis præcise, sed

formaliter de communione præcepta lege quæ præcipit semel in Paschate communicare: hoc est à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusive, quod totum tempus, nomine paschatis comprehenditur, ut est à Papa Eugenio declaratum, & tenet Soares in 3. part. disput. 82. sect. 2. Et Henriquez. tom. 2. libr. 8. de Eucharistia capit. 55. Si ergo exceptio quæ apponitur in dictis priuilegijs includit præceptum communonis paschatis, vt in sua vi maneat, sequitur neminem posse ad effectum adimplendi dictum præceptū comunicare nisi in propria Parochia, aut de licetia Parochi, & ideo in Ecclesijs mendicantū cōmunicando non satisfieri huic præcepto.

Ad hanc obiectionem respondemus, eam habere magnam vim in opinione illorum, qui tenet dictam exclusionem diei paschatis, respicere ipsam cōmunionem paschalem sed tota hæc difficultas, iā sublata est per Nicolauim V. qui speciali quodā priuilegio, sub datū Romæ, 4. Calendas Octobris, anno Domini 1458. Pontificatus sui anno quarto concessit quod deputati, vel pro tempore deputandi confessores, in Monasterio beatæ Mariæ de Guadalupe, sacramētū Eucharistię, quibuscūque personis ad prædictū monasteriū cōfluētibus etiā in die paschatis, ministrare libere & licite possint diœcesanorū

108

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

aut cuiuslibet alterius, licentia minime requisita. Et illustrissimus Cardinalis Antonius cum officio summi pænitentiarij fungeretur, anno primo Pontificatus Pauli III. decimo tertio Calendas Februarij, de eiusdem Pontificis speciali mādato, viuæ vocis oraculo super hoc ei factō, indulxit & concessit, quod omnes fratres Presbyteri monasterij prædicti Beatæ Mariæ de Guadalupe, tam intra quam extra in illius capellis, oratorijs, grangeis, & locis alijs eiusdem monasterij (non contradicente Priore, aut in eius absentia, aut sede vacante, Vicario) possint ministrare sacramentum Eucharistie, etiam in die Paschatis, subditis eiusdem Monasterij, vel ab eo dependentibus, & alijs illuc confluētibus utriusque sexus, diœcesanorum locorum, Curatorum, aut Rectorum, ad hoc licentia minime requisita: & sic præcepto Ecclesiæ satisfaciant, non obstantibus contrarijs quibuscum bue. Hæc habentur in compendio ordinis D. Hieronymi §. 2. & §. 6.

Et hæc priuilegia speciatim concessa præfato Monasterio de Guadalupe, ob maximam fideliū multitudinem ad illam Ecclesiam confluentem, pro visitanda miraculosa deiparæ Virginis imagine in altari maiori collocata: extensa fuere per Summos Pontifices Pium Quartum, & Pium Quintum, ac Sextum Quintum, ad omnia eius-

dem ordinis monasteria, etiam si in eis non militent illæ causæ ob quas primitus fuere concessa; vt colligitur ex Bullis quas collector Priuilegiorum ordinis D. Hieronymi, in suo compendio refert & Frater Emanuel Rodriguez in libro quæstionum Regularium tom. i. quæst. 16. artic. 3. Cum igitur statim ac ista priuilegia fuere extensa ad totum ordinem Sancti Hieronymi, intelligentur insimil communicata ordinibus fratum mendicantium vt satis constat ex compendio Priuilegiorum, eorundem ordinum in verbo cōmunicatio: sequitur manifeste quod fideles satisfaciunt præcepto, accipientes communione Paschalem in Ecclesijs Médiocantium, quoctoque die eam summant, à Dominica Palmarū, usque ad Dominicā in Albis, siue alio die Quadragesimæ, vbi talis fuerit recepta, & præscripta consuetudo, quod die quouis Quadragesimæ possit satisfieri huic præcepto, qualis est in multis nostræ Lusitanæ diœcesibus, posseq; in die ipso Paschatis in præfatis ecclesijs cōmunicare, nō solum ob deuotionem, & quādo iā in sua Parochia impleuerunt præceptū de communione, vt Soto in 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 2. Et Henriquez 2. to. li. 8. de Eucharist. cap. 55. affirmant, sed etiā posse cōmunicare ad effectum satisfaciēdi præcepto communionis Paschalisi, nec teneri ad cōmunicandū illo

anno

anno in Parochia, nullasque ob id pœnas incurtere: Et si Episcopus facta admonitione (vt in cap. Sacris de sent. excom.) vellet omnes illos, qui in Pascha non fuerint cōmunicati, denuntiare: tunc isti, qui à prædictis fratribus receperunt sacram Communionem, habeant ab eis fidem, & Episcopo illâ præsentent: & hoc sufficit ut nulla eos censura & pœna comprehendat. Ita Emanuel Rodericus in li. Quæstionum Regularium, quæst. 56. artic. 3. & Hieronymus à Sorbo in compendio Priuilegiorum Fratrū Minorum, & aliorum Mendicantium, verbo Communicare.

Neque his obstat, si dicatur, videri absurdum, & contra Papæ intentionem, derogare iurisdictioni, & obediētię totali Parochialis ecclesiæ, eximēdo fideles, vt cogi nūquam possint ad communionem Paschalem sumendam ex vi præcepti in sua Parochia.

Respondemus, quod sicut per confessionem factam Religiosis approbatis, satisfit præcepto annua lis confessionis, nec derogatur iuriisdictioni & obedientiæ debitæ Parochis, eo quod cogi nūquam possint fideles ad confessionē præceptam faciendam, non cum Religiosis, sed cum Parochis: quia cū hoc Sacramentum, sit principaliter institutum ad salutem animarum: ad quam Summus Pontifex qui est totius ecclesiæ, & omnium

diæcesum & cuiuslibet Parochię immediatus primus & verus Praefbyter, intendens, voluit ex speciali indulto, ut qui confiterentur fratribus, satisfacerent præcepto de annua confessione. Ita à simili de communione, commiserunt enim illam Summi Pontifices Religiosis mendicantibus. Tum quia hoc sacramentum est magis ad utilitatę subditorum institutum, quam ad Prælatorum commodum.

Tum quia iurisdictionis requisita ad Eucharistię Sacramentum administrandum, non est de substantia illius, ut contingit in confessione: sed est solum requisita ad debitum ordinem, & modum: ita quod si administretur à simplice Sacerdote non habente ad id authoritatem, peccabit, sed sacramentum erit validum: hæc autem modalis iurisdictionis, suppletur per gratitatem coniunctam cum modestia, zelo, charitate, prudentia, & scientia, quæ vt plurimum in Religiosis reperiiri solet: cui Summi Pontifices attendentes, hanc gratiam illis concederunt, ut in suis Ecclesijs Paschalis communio administrare fidelibus omnibus possint.

Non etiam obstat si dicatur esse, hoc priuilegium Mendicantium sublatum per non usum, cum nullibi administretur in Monasterijs Religiosorum Communio Paschalis fidelibus, nec isti putent adimplere præceptum Ecclesiasticum.

D d d 4 nisi

RESP. CAS. CONSCIEN.

nisi communicent in sua Parochia. Et priuilegia Regularium à Summis Pótificibus eatenus cōfirman-
tur, quatenus sunt in vſu.

Respondeatur primo: quod Pa-
pa etiam si confirmet priuilegia tā-
tum, quæ sunt in vſu; Non proin-
de reuocat ea, quæ non sunt in vſu:
cum differant plurimum non con-
firmare, & reuocare, nec à diuersis
fit illatio.

Dico secundo, cum Panormita-
no in cap. Cum accessissent, de cō-
stitut. quod vt aliquod priuilegiū
per non vſum, seu per vſum con-
trarium perdatur, requirūtur mul-
tæ conditiones; vna est, vt talis nō
vſus, sit per tempus quadraginta
annorum. Iuxta textum in cap. Ac-
cedentibus de priuilegijs. Alia est,
vt non vtentes habeant scientiam
talis priuilegij, & voluntatem non
vtendi illo, vt patet in capit. Si de
terra, de priuilegijs. in veritu. detra-
here voluistis: cum ergo à Pio V.
& ab alijs successoribus, vſque ad
Clementem octauum, inclusive,
fuerint omnia Mendicantium fra-
trum priuilegia à prædecessoribus
quomodocumque cōcessa, de no-
uo reualidata, & motu proprio
ac ex certa scientia confirmata: &
præfatum priuilegium de pascha-
li communione in fratrum Men-
dicantium Ecclesijs die etiam Pas-
chatis administranda, sit per com-
municationem & nouam conce-
ssionem factum ita propriū eisdem

Mendicantibus, ac si speciatim il-
lis fuerit concessum; sequitur defi-
cere in eius nō vſu, debitā quadra-
ginta annorū præscriptionē: vt be-
ne notat Panor. post Ioan. de Lig-
na. in cap. Cū super. de causæ poli.
& glos. in c. Cū accessissent. de cōst.
Rosela. tit. Absolutio i. §. 122.

Deficit etiam secunda cōditio,
quæ est scientia: Nā Religiosi, ideo
non vſi sunt hoc priuilegio, quia il-
lud ignorabant: Nunc autē quod
sciunt posse authoritate pontificia
administrare cōmunionē annuam
fidelibus in suis Monasterijs, possūt
absque ullo scrupulo id facere: &
sic communicati satisfaciunt præ-
cepto Eccleſiastico, nec tenētur ad
communicandum iterum in pro-
pria Parochia. Vide Annotationē
Cordubæ in cōpendio Priuilegio-
rum fratrū Minorum, & aliorum
Mendicantium, impresso Neapoli
āno Dñi 1594. tit. Absolutio, quoad
seculares secundo, fol. 54. & Fr. Em-
manuel Rodericū, in questionib.
regularibus, tom. i. q. 56. ar. 3.

Et si quertas, an communionem
istā Paschalem possint Mendican-
tes in Ecclesijs nō suis administra-
re fidelibus absq; Parochi licentia.

Respōdeo quod non: et si enim
communionem illam, quæ volun-
tarie & ex deuotione à fidelib⁹ sus-
cipitur, possint tam in proprijs, quæ
in alienis ecclesijs administrare per
Priviliegium Nicolai quinti, & Six-
ti quarti: & declaratiōne ac exten-
sione

sione Leonis decimi, prout habetur in dicto compedio Priuilegiorum, verbo comunicare. Attamen ad communionem, quæ est de præcepto dandâ limitatur semper, ut id fieret in proprijs Religiosorum ecclesijs: & ideo qui extra monasterium in aliena ecclesia susciperet à Religioso communionem in die Paschatis, nequaquam satisfaceret præcepto, & dictus Religiosus incidet in excommunicationem latam à Clemente V. in cap. Religiosi, de Priuilegijs.

Quod si rursus petas, an presbyteri seculares in Ecclesijs Mendicantium celebrantes, possint de licetia fratrum, Eucharistie sacramentum fidelibus ministrare in communione etiam Paschali, & in die Paschatis.

Respondeo, quod possunt, id que ex priuilegio Iulij secundi, qui concessit fratribus ordinis Minimorum, ut in Ecclesijs suis, quoties opus fuerit possint ministrare, & ministrari facere Sacramentum Eucharistiae, quibuscumque personis; ut habetur in dicto cōpendio, verbo Cōmunicare. & ita asseruit Medina in sua instructione Confessorū lib. 1.c.ii. §.3. & Henriquez tomo 2. de Eucharistia, lib. 7. cap. 55. vbi dicit, quod sacerdos secularis potest de licentia sacriste celebrare in Ecclesijs Mendicantium, & ibi sacramentum Eucharistie fidelibus ministrare. Et hoc a deo est verum, quod si celebret tempore interdicti, poterit

id ipsū efficere, si seculares habeant facultatē recipiendi hoc Sacramētū tali tempore, ut aduerterit Corduba in additionibus ad compendium, tit. Communicatio Priuileg.

Si tandem inquiras: Vtrū, sicut Religiosi communionem Paschalem, qua satisfit præcepto, possunt fidelibus administrare, possint etiā illam, quæ est de præcepto in articulo mortis. Ita quod si iste habeat prope oratorium in quo Missa dicatur, possit tunc Religiosus Missam celebrare, & communionem huic infirmo præbere absque Parochi licentia, adeo ut sic cōmunicans satisfaciat præcepto Diuino affirmatiuo de communione sumenda in articulo mortis.

Respondeo, quod nec Religiosi possunt in tali articulo sacramentū Eucharistiae per modum viatici, in articulo mortis administrare: & administrantes peccant, ac in excommunicationem incidunt, latam in Clement. Religiosi. de Priuilegijs: nec suscipientes dictam cōmunionem à Religiosis absq; Parochi licentia, satisfaciant præcepto.

Tum quia Religiosi nullum habent priuilegium de communione per modum viatici fidelibus administranda, ut videre est in cōpendio Priuilegorum.

Tum quia in priuilegijs non sit extensio de causa ad causam etiam ex identitate rationis. cap. Priuilegium, de regul. iur. in 6. notatur in Clem.

RESP. C. A. S. CONSCIENT.

Clem. i. de cens. Bartholus & alij
in l. i. ff. de const.

Tum quia Paulus III. anno Domini 1549. In priuilegio quodam ordini societatis IESV concessō, vt possint quo cūcumque fideles cōmunicare, nominatim excepit, cōmunicationem Viatici in articulo mortis, vt refertur in compendio priuilegiorum eiusdem societatis. Ita Soares in 2. part. disput. 82. sect. 2. dubio vltimo.

Nec obstat si dicatur ex concessionibus Nicolai V. & Pauli III. factis vniuerso ordini Sancti Hieronymi, quas iam supra retulimus, colligi posse religiosis mendicantibus licitum esse præbere fidelibus non solum communionem Paschalem, sed etiam constitutis in articulo mortis, viaticum irrequisita Parochi licentia: eo quia cū illa prior sit ex expresse concessā, quæ est de præcepto obligatoria, videtur in illa includi, alia etiā præcepta in articulo mortis, cum videamus leges pænales, quæ strictè debent interpretari, ad casus similes non per modum extensionis, sed inclusionis sēpissimè extendi, vt probat Couarruias de spons. 2. p. cap. 6. numer. 12.

Respondemus, quod argumentum concludit potius oppositum, quam propositū. Nam ex eo quod præfati Pontifices cōcesserunt cōmunionem Paschalem, & non expresserunt eam quæ fit per modū

viatici: noluerunt hanc concedere expressio enim vnius, fuit exclusio alterius. Et ea quæ à iure communī exorbitant nequaquam ad consequentia sunt trahenda. Nō enim in exorbitantibus, datur extensio, sed casus omisi, remanent in dispositione iuris communis, vt tradunt Doctores l. commodissime ff. de lib. & post Bart. in l. omnes popul. numer. 6. ff. de iust. Et in l. Si constante num. 45. ff. solut. Matrimon. Neque lex pænalis, ad casus similes extenditur, quando adest cōtraria lex speciatim disponens circa illos. Iam autem Clem. Religiosi de priuil. speciatim disponit sub excommunicatione, nē à Religiosis communio pro viatico dari possit, asque Parochiali licentia.

CASVS QVINTVS.

Parochus, in confinio totius diaec- sis habitans solet liberā suis subditis concedere facultatem ut eum approbatis non solum à proprio Episcopo, sed alieno, possint tempore qua- dragesimali confiteri. Et hanc licen- tiā quam concedit alij, sibi ipsi as- sumit, & fere semper cum altero Parocco diuersæ diaecesis confitetur. Imō cum ab Episcopo autoritatē obtinuerit absoluendi à casibus re- seruatis, ipsem erga se hac eadem autoritate est vsus.

Queritur, An parochus tam confi- tendi

*tendi licentiam, quam absoluendi
authoritatem in subditos exercitam,
assumere erga se valeat?*

Collector priuilegiorum ordinis minorum in titulo accedere admonasteria monialium, ubi tractat, An qua Prælatus potest facere erga subditos suos, possit facere erga se ipsum, in ea est opinione ut putet: Prælatus indigere licentia superioris, vel Papæ, ut possint in se ipsos, quæ possunt in subditos, & hoc esse speciale priuilegium Summi Pontificis, ut possit in se, quod in subditos, quia non habet superiorem cuius authoritate uti possit. Probat hanc suam opinionem, tum quia nullus potest esse iudex in sua causa, nec superior sibi ipse: & ideo neque Episcopus neque alijs Prælati possunt dispensare in votis a se emissis, sicut possunt dispensare in subditorum votis. arg. cap. Magne. de voto & cap. venerabilem de elect.

Tum quia ideo concessum est in iure cap. fin. de pænit. & remiss. speciale priuilegium Episcopis, & alijs Prælati immediate subiectis Papæ, ut possint eligere confessorem quem maluerint, quia licet hoc possent concedere suis subditis, ne quibant tamen hoc ipso uti: sicut etiam quamvis Provincialibus, & alijs superioribus concessum erat a Papa ut possint absoluere subditos suos excommunicatos, & dis-

pensare in certis irregularitatibus: fuit imperata & obtenta de nouo alia concessio in ordine ad ipsos Prælatos, ut possint etiam absoluiri, & dispensari per confessores ab eis electos, prout habetur in mari magno fol. 56. tract. 2.

Nos tamen cum Corduba in eodem compendio, & cum communi Doctorum sententia arbitramur in actibus qui non sunt iurisdictionis, seu iudicariæ potestatis, sed superioritatis, tantum posse Prælatos erga se ipsos, nisi id specia tim sibi prohibeatur, quantum possunt erga suos subditos: quomodo cumque Prælati habeant talę potestatem scilicet ordinarię ex officio, aut ex commissione, sive ex concessione facta sibi, ratione officij, maxime per Papam. Ratio est, quia eo ipso quo illi confiditur ut possit licentiare alios, confiditur & conceditur, quod & se ipsum similiter possit licentiare, nisi hoc specialiter ei ex aliqua causa prohibetur: & ideo sicut potest dare licentiam subditis, accedendi ad monasteria monialium, & ad itinerandum, & ut sint testis in testamento, vel in alijs causis; & ut procuret pecuniam pro necessitatibus, ut recipiat legata, & in alijs similibus, ita propria authoritate potest eadem erga se ipsum. Ita etiam secundum communem Theologorum opinionem, Prælatus concedens indulgentias, potest eas lucrari, sive & sub

RESP. CAS. CONSCIENC.

& subditi, quibus eas concedit.

Confirmatur hoc ex doctrina
Caietani 2.2.q.96.art. 5. vbi inquit
posse superiorem in suis legibus,
eo modo dispensare, sicut & cum
subditis. Ita habet Fr. Hieronymus
à Sorbo in annotationibus ad cō-
pendium priuilegiorum fratum
minorum. Et Fr. Emmanuel Ro-
dericus in quæstion. regularibus.
tom.1.q.45.artic.3.

Ad rationes autē per collectorē
adductas respondetur, eas solum
concludere in actibus iurisdictionis,
vel iudicariae potestatis, quia
in his, nemo potest esse iudex sui
ipsius, neque in se exercere tales
actus iurisdictionis, seu absolu-
tionis iudicariae, vnde nemo
potest absoluere se ipsum, neque
dispensare in votis, aut iuramen-
tis à se factis, quamuis possit
in votis factis à subdito, quia dis-
pensatio spectat ad actum iudicia-
rium.

His ergo sic generatim explicatis
deueniendum speciatim est ad
ea, quæ in præsenti casu proponū-
tur. Et quod ad primum spectat,
An scilicet Parochus dans licentia
subditis ut confiteantur cum alte-
ro parocho eiusdem confinij, sed
diuersæ diœcesis, possit eadem li-
centia erga se vti.

Respondemus, posse. Tū quod
et si absoluere & confessiones au-
dire sit actus iudicariae potestatis,
dare tamen licentiam subdito, vt

possit cum alio confiteiri, & ab alio
absolui, est aet^o prælationis tattu &
superioritatis, & hos posse superio-
rem erga se ipsum exercere, sicut
exercet erga subditos probatum
est supra. Vnde Nauar. ait quod il-
la talis licetia potius est celsio iuris
sibi competetis quam iurisdictionis
commisso comment. in cap.
Placuit de pœnit. dist. 6. numer. 51.
not. 3. & num. 73. §. ad horum pri-
mum.

Tum quod sicut in vsu & con-
suetudine est positum, vt vnius Pa-
rochus, vicinum Parochum alterius
diœcesis, euocet vt illum ad-
iuuet in cōfessionibus suorum audiendis,
quia Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 15. idoneum ip-
so iure dicit ad cōfessiones audiē-
das, esse Parochum, & quamuis
sint diuersæ diœcesis, consuetudo
tamen ab Episcopis scita, & tolerata,
dat illis hanc iurisdictionem. Nā
vbique in confinibus diuersarum
diœcесium solent subditi vnius Pa-
rochi, confiteri alteri Parocho, vt
iam supra explicauiimus in casu 1.
part. 10. & dicitur in cadelabro au-
reo tit. de confessione numer. 28.
conclus. i.

Ita consuetudo etiam ante Cō-
cilium Tridentinum recepta, nec
per eū sublata, cōcessit præbyteris
secularibus, facultatē eligendi sibi
cōfessorem quolibet ex confessio-
ribus approbatis, vt docet Sotus in
4.dist. 18.q. 4.art. 2. Cum enim duo
essent

essent in vsu, ante Tridentinū concilium inter Præsbyteros: vnum, vt ad inuicem confiterentur, etiā cum simplicibus sacerdotibus nō approbatis: Alterum, vt hoc facerent cum præsbyteris eiusdem, vel alienæ diœcesis. Prima consuetudo fuit per Concilium Tridentinū sublata; & voluit vt non possent nisi cum approbatis confiteri. Secundam vero consuetudinem, non sustulit, neque de ea quidpiā egit, & à iure antiquo non est receendum, nisi quatenus inuenitur expressum in nouo l. præcipimus Codic. de appellat. & cap. 2. de trās lat. Praelatorum.

E consuetudinem istam, de cōfitendis præsbyteris inter se se quādo sunt approbati cuiuscūque sint diœcesis, reliquit iure optimo Cōcilium Trid. in suo robore: quia sacerdos quotidie celebrās, cum teneatur iure diuino præmittere cōfessionem peccati mortalis ante celebrationem, si adsit copia confessoris, ne haec deesset, imò facile repertiretur, quibus cum confiteretur, noluit Concilium Tridentinū tollere, aut limitare consuetudinē de præsbyteris confitendis alterutrum, quādo essent ex vbicumque approbatis. Vt etiam sentit idem Martinus Alfonsus de Viualdo cuius familiaritate vsus sum, cum essemus Bononiae. In suo candelabro aureo tit. de cōfessione num. 28. concl. 4. estque opinio Nauarri.

In coment. de pænit. c. Placuit dist 6. n. 43. fol. 609. in responſione ad tertiam difficultatē, in qua tractat quomodo cōſuerudo dare potest hanc actualē absoluēdi potestatem inter approbatos à diuersis Episcopis.

Quod vero attinet ad secundū quæſitum, An ille cui superior cōcessit autoritatē absoluendi suos subditos à casib⁹ illi reſeruatis: posſit absque alia licētia vti erga ſe p̄fata authoritate, ita vt ſi in peccatū reſeruatum incidat poſſit à quo quis confeffore e absolui?

Respondemus, quod nō potest tum quia hæc absolutio, eft actus iurisdictionis, quos vt poſſit quis exercere in ſe, veluti circa alios, requiritur specialis licentia eius, qui eam poſſet concedere arg. cap. Ex multa de voto.

Tū quia nullus eft iudex in ſua cauſa, nec superior ſibi ipſi, arg. c. Nullus 4. quæſt. 4.

Tū quia hæc iurisdictione absoluendi alios à casibus reſeruatis, eft delegata & non extēditur ultra intentionē delegantis vt iurisdictione delegata ad alias personas, quā que cōtinētur in reſcripto, „progari nō poſſet. Tex. in cap. P. & G. de officio & poſſet iudicis delegati.

Tum quia etiā Episcopi, & Prelati exempti, quia habent iurisdictionē ordinariā, poſſint eā delegare cōfessori ab ipſis eligēdo, qui eos ratione iurisdictionis ſic delega-

tae,

RESP. CAS. CONSCIENT.

tæ, possit absoluere à casibus, à quibus ipsi possunt suos subditos, vt communiter tenent Doctores, cōtra Abbatem in cap. Magna de voto. Attamen in dubio proposito Parochus, habet illam ab Episcopo delegatam ad absoluendum à casibus referuatis subditos, quæ licentia sic absoluendi, cum sit limitata & cōtracta ad subditos, & dispensationes sint stricti iuris, & strictè interpretandæ, non potest extendi ad casus, in quos ipse Parochus incidit, neque est ad aliū delegabilis glosa in cap. ordinarij de officio ordin. libr. 6. Neque enim potestas disp̄fandi expressis personis, extenditur ad alias non expressas, cap. Quod dilectio, de cōfāng. & affin. Et cap. 1. & 2. de filijs præsbyt. lib. 6.

Nec obstat si dicatur quod Prælatus concedens suam autoritatē Parochos ad absoluendum subditos, à casibus referuatis, videtur tacite illam concedere Parochio, respectu etiam sui ipsius, quatenus præsumendum est, quod si Parochus eā petisset ad suos casus Episcopus illam non negasset.

Respondemus, quod iurisdictione non datur per licentiam præsumptam, alias aperiretur quidam patentissimus aditus, ad fundam & dilatandam iurisdictionē ex sola voluntate præsumpta, & s̄ep̄fīlīmē neruolum vinculum reservationis dissolueretur: si ex eo

quod conceditur cōfessori autho-
ritas ad absoluendū aliquem à ca-
sibus referuatis, possit erga se hac
autoritate vti, præsumendo quod
Prælatus etiam dedisset sibi ad ca-
sus eosdem si in illas incurrisset &
illam petisset.

Quod si quæras, vtrum hāc au-
thoritatem quam ab Episcopo pa-
rochus habet absoluendi subditos
à casibus referuatis, possit eam cō-
mittere alteri in ordine ad eosdē
subditos?

Respondeo quod potest, quia sim-
plex ministerium absoluendi,
quale est hoc potest delegari etiā
à delegato ordinarij, & à subdele-
gato delegati Papæ quamuis non
possint delegare suas iurisdictiones,
ratione quarum id illis com-
petit, neque etiam aliqua articu-
lum iurisdictionalem, per cap.
Super quæstionum §. Quem vero
& per Felinum ibidem numer. 4.
de officio delegat. Nauar. in Man.
cap. 27. numer. 45.

Hanc tamen comissionem seu
authoritatem absoluendi, nō po-
terit Parochus committere gene-
raliter alteri, ita vt quotiescumque
occasio se obtulerit, illa vtatur, sed
solū particulariter, respectu vnius
vel alterius: quia illud esset subde-
legare non simplex ministerium
tantum quod fieri posse diximus,
sed iurisdictionem ipsam, quæ nō
est delegabilis, vt aduertit Cordu-
ba sup. regul. cap. 7. quæst. 29. par. 2.

Et

Et Emmanuel Rodericus in quæstionibus regularibus tom. i. quæst. 21. artic. 9.

Vnde colliges quod quādō iura dicunt delegatum ab inferiore à Principe non posse subdelegare, nisi sit delegatus ad vniuersitatem causarum, vel nisi hoc sibi specialiter concedatur, vt Ioannes Andreas & alij notant in cap. Is cui de offic. delegat. lib. 6. Intelligentum hoc non esse de simplici ministerio absolutionis, quod conceditur sine alia iurisdictione, vt bene aduertit glosa communiter recepta, in c. sin. de offic. ordinat. vbi in hūc modum conciliat prædictum cap. Cum cap. fin. § fin. de offic. deleg.

CASVS SEXTVS.

IN oppido N. duo tantum sunt approbati confessores, soliti alterutru confiteri: & nunc demonis impulsa, tempore quo publicatum erat iubilem amplissimum, irato animo se ad inuicem percuferunt in multorum praesentia. Et si in excommunicacionem lapsi, publicato per totum oppidum casu, p. acem & amicitiam altera die publice ineunt, & mutuo confiduntur, ac prefati iubilei autoritate alter alterum ab incursa excommunicacione absoluunt, & ita celebrant.

Queritur, An anbo ex notoria percusione clerici in excommunicationē lapsi, se ipsos potuerint absoluere?

Ratio dubitandi in hoc casu inde oritur, quod licet excōmunicatus minori excommunicatione, possit alium excommunicatum eadem minore excommunicatione absoluere, quia hæc solum priuat cōmunicatione paſſua sacramentorum, non actiua, vt dicitur in cap. Duobus de sent. excommunicat. & glosa ibi, verbo non expirat in fine. Excommunicatus tamen maiore excommuni- catione, non valet alium excommunicatum, eadem excommunicatione maiore absoluere, quia ista tollit viuum actuum sacramen- torum, cap. Audiuimus 24. q. 1.

Adde quod excommunicatus vtens aliquo actu sui ordinis, fit irregularis iuxta cōunem in cap. 2. de cler. excomm. ministr.

Praeterea hæc clerici percussio est Papæ reseruata: per cap. Si quis suadente 17. q. 4. Et cum sit percussio publica, sunt statim euitandi vt dicitur in extraug. ad euitanda quæ est Martini V. quam refert Nauar. in Manual. cap. 27. num. 35. Et in cap. i. §. laboret de penit. dist. 6. numer. 10. Vnde isti præsbyteri non tantum se percuferunt, sed id publice & cum scandalo: & tempore publicati iubilæi, & ita prætextu dictæ bullæ, videtur quod in excommunicationem inciderint, ac proinde quod nequeant per illum absoluui, cum non sit Papæ intentio per iubilæa præbere fomē-

tum

RESP. C AS. CONSCIENT.

tum peccandi.arg.cap.Sane de pēnitent. distinc³.

Nos tamen arbitramur, hosce præsbyteros se mutuo ut proponitur percutientes, si non habeant alium cum quo possint confiteri, non impediri per excommunicationem, quin vnuſ valeat absoluere alium, si necessitas, vel celebrandi vel sacramentum aliud administrandi vrgeat, quæ differri sine scandalo nequeat.

Probatur. Tum quia necessitas non habet legem, & pia mater Ecclesia, quæ sollicita est de salute fidelium, non intendit eos priuare remedio possibili, quando extrema quasi necessitas illos vrget, & probabiliter credi potest, quod nec tollit, nec suspendit iurisdictionem, quoad talis articuli tempus, quæ videtur propria ratio, ob quam Concilium Tridentinum, sess.14.cap. 7. decreuit quemlibet sacerdotem, etiam si sit excommunicatus, interdictus, vel suspensus, etiam denunciatus, posse in mortis articulo absoluere, vt notat Nauar. in Manual.cap.26. numer.26. & cap.27.num.272.

Tum quia excommunicatus, nominatim denuciatus, qui æquè est euitandus, ac notorius clerici percusor: vt patet ex dicta Extrauag. Ad euitanda potest in necessitate baptizare.arg. cap. Præter.32. distinc³.

Tum quia irregularis, ad euitā-

dum scandalum, & periculum potest celebrare, vt tenet Nauarr. in Manual. cap.27.num.279. & quantum ad inhabilitatem administrandi sacramentum quodcūque, pari passu occurrun quoad culpā mortalem excommunicatus, & irregularis.

Tum quia excommunicatus, in casu necessitatis, potest absoluere à peccatis, quæ absolutio, necessario sacramentalis esse debet, ergo à fortiori, poterit ab excommunicatione, cuius absolutio ex sui natura non est sacramentatis. Ita Tabiena verbo excommunicatio 2. § 3. Et Fabianus, verbo Absolutio 2. §.6. Fr.Hieronymusá Sorbo in cōpendio priuilegiorum:tit.Absolutio. fol. 29. Emmanuel Rodericus in quæstionibus regularibus q.20. articul.12.

Nec obstat textus in cap. Præter vers. Sciendum, 32. dist. vbi dicitur, non licere etiam in extrema necessitate cōfiteri hæretico:& quod Rex Ermigildus maluit oppetere mortem, quam communionem sacram è manibus Episcopi Arriani summere, vt refertur in c. Capit 24.q.1. Et Diuus Cyprianus baptisma hæreticorum, lauacrum diaboli appellat. In dicto cap. Præter. §. Sciendum.

Respondemus, disparem esse rationē de hæretico, & de Catholico, quamuis excommunicato, quoad absoluendum in necessita-

te: nam sacerdos excōmunicatus, est solum priuatus seu suspēsus interīm vſu iurisdictionis. At hæreticus, eradicata fide, iurisdictionem funditus perdidit, ac ideo ecclesia, non permittit huic, etiā in necessitate, iurisdictionis vſum: eo maxime in hoc sacramento, quod non est tantæ necessitatis, quantæ baptismus: nam hunc accipi posse in necessitate ab hæretico, afferit tota ecclesia contra D. Cyprianum, & constat in dicto cap. Præter, sub finem. 32. dist.

Ad ea autem quæ in initio dubitationem faciebant, respondetur: Ad primum quidem, verum esse excommunicationem maiorem priuare vſu aetiuo Sacmentorū: & excommunicatum, carere iurisdictionis vſu, regulariter loquēdo: in casu tamen necessitatis, voluisse ecclesiam, hunc vſum illi non suspendere, vt supra diximus.

Ad secundum concedimus excommunicatum exercēt actum sui ordinis, absque vrgētissima necessitate, incurrere irregularitatē: sed in casu præsentē, adest necessitas dicendi missam populo, deestque copia alterius confessoris.

Ad tertium, dicimus falsum esse, quod peccans spe consequēdæ indulgentiæ, non possit eam conseQui. Imo potest, nisi in eadē bulla specialiter excludatur, circumstātia enim spei iimpunitatis integræ, vel partialis, non excludit delinquen-

tem à participatione legis, vel dispositionis eam concedentis, vnde gloſa communiter recepta, in cap. fin. de immunitate Ecclesiæ tenet, quod delinquens extra vel prope Ecclesiam, etiam ſpe gaudēdi eius immunitate, gaudet illa. Vide Ledesmam 2.4. quæſt. 29. ar. 1. Nauarr. in comment. de Iubilao & indulg: Not. 34. num. 6.

CASVS SEPTIMVS.

Iacobus beneficia simplicia habet, cum se morti proximum videret, tria Religionis vota, castitatem, paupertatem, & obedientiam, preſente Notario, & multis testibus, in manibus Reuerendi Prioris cuiusdam Monasterij emisit: Ut ſic in habitu illius Religionis, in quam erat maxime affectus, ſepeliretur: & totius ordinis ſuffragia participaret. Nunc ad sanitatem, Deo adiuuante, reuersus, dubitat an ſit vere Religiosus, aut ſaltē ad ingrediendā Religionē teneatur, poſſitq; tuta cōſcientia cū voto paupertatis, retinere illa beneficia, & alia acquirere.

Quæritur, quid illi à confessore fit dicendum?

Tria hic petūtur, quorū primū est. Vtrū ſic vouēs poſſit dici vere Religiosus? Ad quod responderemus: negatiue quod per illa vota cū tāta ſolenitate in manibus Prioris facta, nō efficitur ita vouēs, Religiosus vere; id quod oſtenditur.

Ecc Primo,

RESP. C A S. CONSCIENT.

Primo, quia iste non habuit integrum annum probationis, & nouitatus, sine quo professio quacunque solenitate facta, nullius est roboris, nec religiosum efficit, ut decernitur aperte in Conc. Trid. sess. 25. de Regularibus, cap. 15.

Secundo, quia cessante causa, cessat effectus, cap. Cum cessante, de Appellat. & causa facieди verū Religiosum per professionē validā, est annalis probatio, qua nouitius probat rigorē regule, & monasterium probat mores nouitij, an quadrent cū ipsā Religionē, cap. Ad Apostolicā. de Regular. & iste morti proximus, nec probauit rigorē regulae, nec Monasterium illius mores.

Tertio, quia illa verba cap. 1. de Regularibus, lib. 6. Quod si per totum sequentem annum in monasterio permāserit &c. declarat requiri ad valorē professionis, ut Nouitius deferat habitū per unum annum in Monasterio, vel extra sub obedientia Prælati, ut cōmuniter Doctores in dicto cap. 1. asserunt.

Quarto: quia incorporare Religioni, & verum Religiosum per professionem facere, non potest solus Prior: sed requiritur insimul consensus maioris partis conuentus, cap. vlt. iuncta glossa. de Regul. lib. 6. Quia nulla professio potest constare, nisi duæ personæ concurrant, quatum altera se obliget Religioni, altera Religionem obliget illi: continet siquidē professio ob-

ligationem reciprocam, facientis, & recipientis eam: vt dicitur in d. cap. Ad Apostolicam de Regul. & ita ultra Priorem, exigitur maior pars eorum, qui in conuentu sunt suffragium habentes, arg. le. Quod maior. ff. ad municip.

Nec obstat si dicatur, quod annus probationis concessus est in fauorem tam Religionis, quam illā ingressuri: cap. Ad Apostolicam, de Regular. Et ita de cōsensu vtriusq; partis renuntiari posse huic fauori: secundum regulam iuris, qua dicitur, posse quemlibet renuntiare fauori suo, leg. Si quod ob gratiam, de regul. iuris. in 6. & leg. Quod fauore, Cod. de leg. & leg. Si quis in conscribendo, Cod. de pactis. & cap. gratum. de offic. deleg.

Respondemus, quod post Concilium Trident. necessitas annalis probationis in nouitiatu est introducta, non tam in fauorem & utilitatem priuatam, quam publicā: eo quod ex anticipata professione, multa incommoda succedebant, in magnum damnum, & dedecus publicum Religionum; quæ sunt magna pars Reipublicæ Christianæ, in quo ius publicum consistit. l. 1. §. Huius studij. ff. de iust. & iure. Et quāuis suo priuato fauori, possit quis renunciare: non tamen iuri & fauori publico, vt dicitur in cap. Si diligenti, de foro competenti. l. Ius publicum. ff. de pactis: & ideo prefatum Concilium Trident. in eodem

codem cap. 15. vt doceret, nec pro-
fitentem, nec monasterium, posse
huic integro probationis anno re-
nuntiare; geminavit toties prohi-
bitionem dicendo: in quacumque
Religione, & iterum; tam virorum
quam mulierum, & deinde: Non
fiat. & iterum: Nō admittatur. &
rursus, sit nulla. & tandem. Nullum
effectum operetur. quā repetitio,
& verborum geminatio, speciale
mysterium, & singularem vim ha-
bet, vt notat Glosa. in clem. i. de iu-
re patr. & tradit Felinus, in c. Si quā
do. de rescript. vers. geminatio.

Secundū, quod casus petit, illud
est: Vtrū concessō quod per dictā
professionē, nō sit vere Religiosus,
& quod dictā professio fuerit inua-
lida, an saltē maneat obligatus ad
ingrediendū Religionē, ita vt iam
quod nō est votū solēne Religio-
nis, sit tamen votum simplex illius.

Ratio dubitādi sumitur ex c. Nō
solū. de Regular. lib. 6. in quo habe-
tur profelsū maxime in ordinibus
Médicantiū, ante probationis an-
nū, licet nō sit vere Religiosus, nec
professus illius Religionis: manere
tamē obligatū ad Religionē in ge-
nere, id est ad ingrediēdū Religio-
nē aliquā, idque tenet glosa ibidē
in verbo, vestro ordini. & à iure anti-
quo non videtur recedendū, nisi
quatenus in nouo sit derogatū. le.
Præcipimus. Cod. de appellat.

Præterea, leges generales etiam
postiores, limitantur per leges

speciales, etiam priores, l. & poste-
riores. ff. de leg. & notant glosa re-
ceptę in l. Sciendū. ff. qui latē dare
cog. & in Auth. offeratur. Cod. de
litis contesta. vbi hæc authent. ge-
neraliter loquēs, licet posterior sit,
limitatur per dictam legem sciendū,
quæ prior est. Iam autē prædi-
ctum cap. 15. Concilij Trid. annul-
lans professionem ante nouitiatū
annum factā, est lex generaliter lo-
quens; & cap. Non solum, de Re-
gular. est lex specialis determinans
illā valere solum, quoad obligatio-
nem religionis in genere.

Sed his nō obstantibus dicendū
est, præfatū vouentē, non esse obli-
gatum sanitatem restituta, religionē
aliquam ingredi. Probatur.

Tum quia vouens, nō debet ob-
ligari ad plura, quā sua verba & in-
tentio se extendūt, vt ait S. Thom.
2. 2. q. 18. art. 3. & patet ex eo quod
omnis obligatio est restringenda.
I. Quidquid astringēdo. ff. de verb.
oblig. & cap. Iura partiū, de reg. iur.
lib. 6. Iam autē verba huiusvouētis,
non sunt Religionē ingredi, neque
hoc expresse voulit, nec fuit intētio
eius alia quam vouere illa tria vota
castitatis, obediētiae, & paupērtatis
in manibus Reuerendi P̄tioris, ad
lucrāda illius Religionis post mor-
tem suffragia. Et actus agentium,
non operantur vltra intentionem
eorum. le. Non omnis. ff. de rebus
cred. & cap. fin. de præbend.

Tum 2. quia professio ab isto Ia-
Eee 2 cobo,

RESP. CAS. CONSCIENCE.

cobo, moribundo facta, non solū fuit nulla, sed nullum etiam inducit effectum, neque ullam obligationem, ut statuit prædictum Concilium Trid. in dicto cap. 15. & ideo quamvis antea de iure antiquo, inducebat obligationē Religionis in genere, hæc sublata est per dictum Concilium, ut aperte constat, ex illis verbis. Professio antea facta, sit nulla, nullaque inducat obligatiōnē ad alicuius Regule, vel Religionis, vel Ordinis obseruationē, aut ad alios quoscumque effectus; Per quā tot Nullitatū repetitionē, emē datur aperte antiquū ius, in c. Non solum, de Regul. in 6. Idē enim verbo ſep̄i⁹ in eadē diſpoſitione repetitū, aliquod speciale mysteriū iuris denotat, ſecundū glosam receperas, in clema. 1. de iure patro. verbo Dięcesanus. & c. 1. de cler. ægrot. lib. 6. &c cap. cum M. col. 13. de constit. & nullum aliud. mysterium iuris, hic significare potest, quam quod non remanet per professionem ſic inualidam, obligatus ad ingrediendum aliquam Religionem.

Et per hęc facile est respōdere ad ea, que initio videbantur dubitationem ingerere. Tertiū quod inquiritur est, an poſſit tuta conscientia, cum voto paupertatis retinere beneficia, & alia acquirere.

Sūt qui puēt istū ſic vountem, poſſe licite retinere beneficia illa, que habebat antequā youiſſet: Nō

autē aliqua alia querere per cōtra-ctus, & quaſi contractus, vltimas voluntates, iudicia, & alia iuris ministeria. Ratio horum eſt, quia vota ab iſto facta, obligat illū tāquā vota simplicia: ita q̄ tenetur seruare cōſtitutę, & paupertatę, quia vtrāque vouluit, quāuis enim non potuit facere quod voluit, hoc eſt eſſe vere religiosū, per professionē ſolemnē, fecit tamē quod potuit: hoc eſt, abdicauit à ſe libertatę vtendi matrimonio, & libertatem querendi per emptionē, & alios cōtractus, & alios modos qui dominium inclidunt, alicuius iuris pecuniarij: Ad votum autem obedientiā, nō obligatur, quia hoc nō fuit acceptatū, ſaltem legitime à prædicto ordine, nec ab eius cōuentu: & ipſe ſic vouens, non habuit animum obligandi ſe Episcopo, vel alteri Prælatō, plus quam erat obligatus ante votum. Ita Nauarrus in consil. lib. 3. tit. de voto & voti redemptione, consilio 9. num. 3.

Ego vero in ea ſum opinione vt putē, iſtū ſic in articulo mortis proſirentē, nō remanere poſt reſtitutā ſanitatē obligatū, ad aliquod illorū votorum, ſed ea nullius eſſe vigoris aut effectus, ac proinde non teneri ſic vountem, magis ad calitatem, & paupertatem, quam arctabatur antequam voulifet.

Tū quia yt ſupra eſt probatum, intentio huius Iacobi non fuit absolute & per ſe vouere, ſed cōditionaliter,

naliter, si moreretur, & ad finē tantum lucrandi suffragia, & indulgētias post mortem, quibus gaudent vere Religiosi illius ordinis, ab hac vita discedētes, & actus agentiū, nō operantur vltra intentionē eorum, leg. in agris. ff. de acquir. rerum domi. cap. fin. de præbend.

Tum quia illa professio seu triū substantialium votorum in manib⁹ Reuerēdi Prioris emissio, præfente confessore, & notario: fuit nulla, vt supra ostendimus ob triplicē defectū: primus est quia ante completum nouitiatus annū: iuxta formam Concilij Trid. sfs. 25. cap. 5. de regul. secundus, quia acceptata fuit absq; cōsensu cōuentus, cap. vlt. adiuncta, glosa. de Regul. lib. 6.

Tertius, quia nulla præcessit de vita & morib⁹ profitentis indagatio, & diligens examen, vt præcipitur in bullā Sixti V. de anno 1587. quæ incipit, Cum de omnibus ecclesiasticis, &c.

Et ideo cum triplici iure fuerit actus ille nullus, nō potest Iacobo superstite, producere aliquē effectū: clausula enim irritans, nisi fiat vt statuitur in ea, est forma substancialis à lege præstituta, arg. le. Non dubium, & leg. fin. C. de legib. Et actus factus cōtra formam substancialēm à lege præstitutam, nō valet, cap. Cum dilecta. de rescript.

Tum quia præcipua huius intētio fuit mori Religiosus, & ideo vultu accessorie votū castitatis, pau-

pertatem, & obedientiam, quæ nequaquam voulisset, si putaret se nullo modo fieri Religiosum, ac proinde sicut nūc sanitate recuperata est liber à Religione: ita etiam est liber à voto castitatis & paupertatis, quia accessoriū sequitur naturalē principelis, cap. Accessorium, de reg. iur. in 6. & perl. in cōdictionibus primū locū habet mēs testatoris. ff. de condit. & demonstrat.

Præterea iste ex æquo promisit obedientiam, castitatem, & paupertatem in manib⁹ præfati, Prioris: nec distinxit quod euadēs mortem, volebat manere obligatus ad paupertatem, & castitatem tantū, & non ad obedientiam: sed indistinctim omnia illa tria vota, emisit in ordine ad Religionem, in cuius habitu volebat sepeliri, & suffragia lucrari: & ita Prior illius Monasterij, ea acceptauit nomine Religionis: si ergo iuxta opinionem Nuarri, votum obedientiae nullum omnino peperit effectum, & prorsus fuit irritum; cur etiam non erunt cætera irrita.

Confirmatur hæc ratio, quia si votum obedientiæ, ideo non obligat Iacobum, quia nō fuit acceptatū legitime à Priore, eo quod acceptauit sine cōsensu cōuentus, & intentio voulētis nō fuit obligare se, per tale votū Episcopo: sed religioni: ita pari ratione neq; votū castitatis, neq; paupertatis obligabit Iacobū, quia fuit acceptatū illegitime

Ecc 3   á Prio-

RESP. CAS. CONSCIEN.

à Priore, id est consensu suo tantū & non conuentus: & intentio sic vountis, non fuit obligare se castitati & paupertati in seculo, sed in Religionē, & ideo hęc vount in manibus præfati Prioris.

Ex his sequitur posse prædictum Iacobum non solum retinere illa beneficia, quę ante emissā vota obtinebat: sed etiam acquirere quæcumque alia, nec ad simplex votū paupertatis esse astrictum.

CASVS OCTAVVS.

Lvdouicus, in grauissimū & qua si extrellum rerum suarū discri men positus, ad orationem cōfugiens, Deū bis verbis est deprecatus. Domi ne si ab hoc periculo eripiar, seruiam tibi, luxuriā fugiā, & contineas semper ero, sed à periculo liberatus, & volūtate mutata, ad vomitum est reuer sus, ac sponsalia de futuro contraxit: & antequam vxorem ducat, ad confessorem accedens, prædicta enarrat.

Quaritur, An per illa verba, castitatis voto sit astrictus, quod matrimonium impediatur?

Pro negatiua parte facit, quod ad votum, nō sufficit voluntas seu propositū quantūvis delibera tum, & firmum faciēdi aliquid, sed ulterius requiritur promissio cum animo se obligandi, vt tradit D. Tho. 2.2.q.88.ar.1. & Panor. cōmu niter receptus, in cap. Litteraturā.

de voto. vbi hoc videtur expresse esse decisum de quodam qui dixerat, si conualero non hic morabor, intendendo ingredi Religio né, & statuitur non esse votum.

Præterea, verba omnia illa, Ser uiam tibi, luxuriā fugiā, & cōtinens ero, nō significant de rigore sermonis promissionē: Et aliud est velle illa facere aliud promittere il la facere: sicut aliud est ascendere in arborem, aliud velle ascendere: vt ait Glosa in l. Vendentis. Cod. de contrahenda Empt. & vendit.

Tertio cum votū omne habeat triplicem statum, primū originis, qui dicitur deliberatio, de qua est textus in c. Qui bona agunt. 17. q. r. secundum progressus, quod dicitur propositum, quando quis firmiter proponit efficere, id quod deliberauit, de quo est textus in ca. Litterarum, de voto. Tertium consummationis, & dicitur promissio, quando aliquis id quod firmiter proposuit, promittit animo obligandi se, de quo est tex. in le. Obligationum. ff. de act. & obli. & le. Si ego. ff. Si cert. pe. hinc videtur, q̄ illa verba seruiam, faciam, denotēt solum intentionem & propositum seruendi, & faciendi, & ideo non constituant rationem formalem voti, quę consistit in promissione, eum animo se obligandi per illā: Ita vt nec etiam satis sit ad votum, habere animum obligandi se, nisi se per promissionem obliget, siue promissio

promissio fiat corde, siue ore.

Pro affirmatiua autem parte, est Nauarrus in consiliis suis lib. 3. consilio octauo, vbi arbitratitur, per illa verba: Domine da mihi salutem, & ego seruiam tibi: Votum exprimi: Et ideo Ludouicum teneri ad castitatem ex voto simplici, quod matrimonium impedit.

Probat hanc suam opinionē: tū quia vt aliquis obligetur, non est necessariū, quod dicat oblico me, sed satis est dicere, dabo, vel faciā, ergo ad hoc etiam vt promittat, nō oportet dicere promitto, sed sufficit quod dicat, faciam.

Cōfirmatur, quia ita obligatur, qui dicit alteri: tibi dabo centum, si hoc feceris, ac qui dicit, promitto dare centum si hoc feceris: ergo modo eodem obligatur qui dicit, promitto castitatem si ad sanitatem fuerit restitutus, ac qui dicit seruiā Deo in castitate, & luxuriā fugiam, si ab hoc periculo euadam.

Tū quia, vt ait Caietanus 2. 2. q. 88. art. 1. nō solum fit promissio per actum signatum & exercitū dicendo, promitto quod faciam hoc, sed etiā per solum aētū exercitū, dicendo faciā hoc: Ex quibus cōcludit Nauarrus, quod conditionalis adiuncta, huic futuro faciā, seruiā, dabo, denotat semper ea include-re & significare promissionem & votum, nisi aperte constet sic dicentem habuisse animum, nō promittendi.

Hæc Nauarri opinio, non mihi videtur vera, sed puto quod per hæc verba de futuro, apposita etiā cōditionali, faciā, seruiam, dabo, si hoc euenerit; non declaratur promissio, & votū, ex vi & natura verborum, nisi quādo cōstat illa dicentē habuisse intentionem promittendi, & sese per votum obligandi. Et ideo Ludouicus dicens: Domine si ab hoc periculo eripiar, seruiā tibi, luxuriā fugiā, & cōtinens ero, non emisit votum simplex continētiā, nec aliquid ex his impedimentum est ortum ad matrimonium cōtra-hendum: nisi aliunde pateat men-tem suam fuisse promittere, & se voto astringere.

Hæc nostra sententia probatur: Primo, quia de ratione voti, est pro missio, vt Theologi omnes faten-tur, & cōstat ex illo Eccles. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis & stulta promissio: vnde ad votum nece-saria est ultra deliberationē, & fir-mum propositum, promissio ex-pressa, seu intentio se obligandi & promittendi, quæ à Caietano dici-tur, promissio signata: iam autem verba hęc, Deo seruiā, luxuriam fu-giā, continensero, declarant quidē deliberatum & firmum ac solidū propositum talia faciendi, sed non exprimunt ex natura sua promis-sionem exercitā, & explicitā, cum non significant idē quod promit-to, vt satis patet, nec etiā exprimunt

Eee 4   promis-

RESP. CAS. CONSCIENT.

promissionem signatā: hoc est intentionē talia dicentis fuisse, per ea verba sese obligare Deo: quia poterat illa dicere, cū solo proposito ea faciendi, absque illa addita obligatione, ut per se constat.

Secundo probatur, quia ille qui in infirmitate constitutus, dixerat, Non diu hic morabor, statuens in animo suo Religionē ingredi, postea ad sanitatē reuocat⁹ dubitauit: an per illa verba, Religionis simplex votum emiserit, & Religionē ingredi teneretur, & Papā Alexandrum III. consulit: respondet Papa, nullum hic fuisse votum, quia propositū, quāvis firmum, non sufficit ad votum, nisi superaddatur intentio obligādi: ita habetur in c. Litterā, de voto & voti redēptione. Et cōfirmatur ex cap. Qui bona. 17. q. 1. vbi quidā Præsbyteri, infirmitate grauatus, se fieri velle Monachū dixit, & ad hūc effectū, beneficium quod habebat, renuntiauit: sed postquā conualuit, noluit Monachus esse. Et Papa Gregorius illic declarat, per illa verba: Fīā Monachus, nō fecisse votū, quia aliud est propositū corde concipere, & etiam ore enuntiare: aliud est subsequenti obligatione se reum voti facere, hāc ibi.

Tertio, ostēditur ex discrimine inter propositum & promissionē: nam propositum est actus voluntatis, & ideo neq; est affirmatio, neque loquutio, sed cōsensus seu be-

neplacitū, qui exprimitur per hēc verba futura, scilicet faciā, seruiam, dabo, &c cetera huiusmodi, quę voluntatē aliquid faciendi significat: sed promissio, est actus intellectus, illa enim supra propositū addit, ligamē seu obligationē, qua vñus ita fe astringit & obligat alteri, vt absque fractione fidei, atque iustitiae, mutare iā nō possit propositū. Ordo autē vñus personæ ad alteram, non est nisi per rationē, qua homo seipsū, vel sua, alteri subijcit, & mācipat, vt ait D. Thom. 2.2. q. 88. ar. 2. ac proinde ad votum sicut non sufficit firmum propositū, sed requiritur superueniens promissio: ita neque ad illud satis erit dicere, faciā, seruiā, dabo, sed necesse est quod adsit ligamen, & obligatio exterius expresa, vel interius intenta.

Ex his colliges, quod si aliquādō in iure dicitur, propositum firmū & deliberatum obligare. Intelligendum id esse de proposito, adiūcta, promissionē expressā, seu cum animo se obligandi. Ita Syluester & alij Summistæ, verbo Votum, 1. quæst. 2. Sotus de iust. & iure, lib. 7. quæst. prima. art. 2. in fine. Caiet. 2.2. quæst. 88. art. 1. vbi expresse ait quod hāc verba faciam, dabo, & alia similia de futuro, tunc solum dicunt promissionem, quādō animus sic dicentis, est per illa verba se obligare: ita vt cum dicitur faciā hoc, non solum significetur, propositum firmum id faciendi, sed etiam

etiam promissio interior, qua quis alteri se obligat.

Nec obstant quę in contrarium à Nauarro vbi supra adducuntur: nam illa solum concludunt in casu quo qui talia verba de futuro profert, ultra propositum, habuit etiam intentionem se obligandi, ita ut seruiam tibi, luxuriam fugiā, faciam hoc, aut illud, sint signa declarativa promissionis internæ, quam habuit is, qui talia dixit: sed quando de tali promissione non constat, nec mens dicentis verba illa fuit expresse per ea se obligare: sed ea protulit cum firmo proposito talia exequendi, nihil interim cogitans, an per illa obligaretur, nequaquam tunc ex vi sua habent rationem promissionis & voti, & hoc aperte sentit Caietanus vbi supra, si attente legatur. Cum enim voces sint signa eorum, quae sunt in anima: & hæc verba faciam seruiam, dabo, & alia de futuro significant voluntatem firmam, quam quis habet talia agendi, ideo ut extendantur ad declarādam obligationem, quæ est actus intellectus, oportet quod mens promittentis adsit, & per illa declaretur promissio intenta. Nam affirmatio hæc de futuro faciam per se sumpta, nō est aliud quam deliberatum & firmū propositū faciēdi: quod mutari absque peccato potest, quia non includit obligationem ut Soto vbi supra declarat diffusius.

CASVS NONVS.

Ioonnes ludo alearum deditus, cum maxima bonorum suorum iactura votum tandem subita paſſione motus fecit, de non ludendo in toto vite & sue tempore aleis: idque per multos annos postea obſeruauit, ruri commorans. Nunc tamen in urbem rediens, & nobilium societate coactus, non potest à tali ludo se abſtinere. Et cum publicatum sit iubileum, cum facultate dispensandi & commutandi quecumque vota excepto casitatis & religionis instat cum confefſore, ut in tali voto de non ludendo aleis, cum ipso dispenseſet, illudque in aliud quoduis commutet.

Quæritur primo; An illa subita paſſio excusat ab obligatione voti. Secundo An vigore dicti iubilei, posſit cum eo dispensari?

Ad primum respōdemus, votum illud quamvis subita paſſione factum esse validum & obligatorium. Quia licet paſſio subita, quando est tam vehemens, ut ratione absorbeat, & iudicio hominem priuet: excusat ab obligatione voti, & ab alijs operibus tam meriti, quam peccati: quoniam furiosi & amītes, pro tempore, quo durat illa amentia, nec mereri, nec demereri possunt quādo ea amentia est tanta, ut iudicium pænitus auferat: atramen paſſio quāvis subita & instantanea, si iudicium non tollit nō excusat ab obligatione voti, vt docent

RESP. CAS. CONSCIENC.

docent omnes Theologi in 4. sent.
dist. 38. & Ioannes Andr. ac Panor.
communiter recepti, in cap. Dudū
de conuersi. coniug.

Tum quia iste sic repente, & ex
passione vouens, cognoscebat id
quod faciebat: ad obligationē au-
tē voti ea deliberatio sufficit, qua
quis intelligit, id quod facit, vt ait
Paludanus in 4. sentent. dist. 38. q.
1. & Caiet. 2.2. q. 88. art. 1.

Tum quia ea deliberatio requi-
ritur ad vouendum, quae sufficit ad
peccandum mortifere. Non enim
maior ætas, nec plenius iudicium
exigitur ad merendum quam ad
demerendum: iam autem si quis
ex ira, vel odio, aut repentina ira-
cundia hominem occidat, non ex-
cusatur à peccato mortali ex quo
nō adeo erat alienus à se, quin scie-
ret, quid faceret, licet statim postea
pænitentia & nollet fecisse, quoniam
pænitere statim de peccato cōmissō
arguit illud non fuisse perpetratū
ex malo habitu, sed nō arguit quin
sit factum ex electione, quamvis
passio perturbauerit iudicium ra-
tionis, non tamen eam abstulit. Si
ergo ad se obligandum diabolo
per delictū mortale, sufficit aetūs,
quamvis subitus & per passionem
elicitus, cur ad se obligandum per
votum Deo, non sufficiet?

Tum quia si quis ex subita & re-
pentina amoris passione, vxorem
duceret presentibus testibus, &
parocho verum esset matrimoniu-

nec excusari postea posset eo quod
inconsiderate & non pensatis ple-
ne omnibus circumstatijs, id egis-
set cum satis fuerit quod scies, ma-
trimonium contraxerit. Ergo à si-
milivotum quamvis subita passio-
ne emissum, obligat, quia non est
Deus remissor quā homo in exi-
gendis promissis.

Confirmatur, quia si Religiosus
subita passione cōtra votum casti-
tatis ageret, non excusaretur à fra-
ctione voti, illa igitur eadem deli-
beratio, quę sufficit ad violandum
votum, satis erit ad ipsum etiā cō-
firmandum.

Tū quia ille qui ex impetu iura-
uit quod deliberate non iurasset,
seruare tenetur, si licitum est, nam
ea quae in se bona sunt, non indi-
gent longa deliberatione: vt sum-
ma confess. & summa Pisana, &
Syluester late probant, verbo iura-
mentum 4. §. 9. Et notant iurisper-
iti, in cap. 1. & 2. de iurecurando.
Vbi etiam dicunt, votum & iura-
mentū, in hoc pari passu currere.

Tum quia in cap. Sunt qui opes
17. q. 4. illi etiam qui tumultario
mentis impulsu, quāuis non iudi-
cio quieto, opes suas Ecclesiæ con-
tulerunt, ita de leuitate qua sic vo-
uerunt reprehenduntur, vt tamen
tanquam sacrilegi habeantur, si
eas reuocant & votā nō adimplēt.
Nā vt ibi glosa, verbo. Nō iudicio,
notat, votū proprio etiā quodā im-
pulsu animi emissum valet.

Adde

Adde quod in cap. Sicut nobis de regularibus. Clericus qui ægritudine nimia laborans, & quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate desperans, votum Religionis emisit, & postea reuocare volebat, compellitur ad illud obseruandum, eo quia sanæ mentis erat, quādō vouluit, vt notat ibi glōsa, verbo de morte securus.

Ex his colliges votum ex iracūdia, seu alia passione factum, esse validum, si is qui illud fecit, non erat tunc omnino à se alienus : ita Caietanus 2.2.q.88.art.2.Syluester verb. Votum, 2.q. 13. Sotus de iust. & iure lib. 7.q.1.ar.2. Nauar.in Manuali cap. 12. numer. 24. & consiliorum lib.3. titul. de Voto & voti redempt. conf. 7. Archidiaconus & Turrecremata in cap. Sunt qui opes 17. quæst.4.

Neque obstat quod Ludouicus Roma. sing. 408. & Iason. in lege si filia, in Codic. de inofficio teſtam. existiment præfata vota ex iracundia, vel alia passione repentina facta, non valere vt que non fiunt plena deliberatione, qualis ad tam perpetuum vinculum, & tam heroicū actum Religionis, vt est votū, requiri afferunt, quæ etiā videtur ſententia gloſ. in diſt. cap. Sunt qui opes. Et in cap. Duidum de conuerſ. coniug. & in c. Ex litteris, de diuortijs, vbi dicitur, acta calore iracundiæ, vel alia perturbatione animi, non valere, vel esse

reuocanda.

Respondemus, falſam eſſe illo- rum Doctorum opinionem, & nullo niti fundamento: quia vt ſu- pra diximus, iudicium & delibera- tio quæ ſufficit, ad ſe aliquem ob- ligadū diabolo, ſufficit ad obli- gandum ſe Deo, vt habet gloſa cō- muniter recepta, in cap. Mulier. 32.q.2. Neque enim neceſſe eſt, vt voulens omnes facti circumſtantias antea perpendat, & conſideret, ſed ſufficit tantum, quod cognof- cat id quod facit, & ſit sanæ mētis, quamuis ex paſſione perturbatae: nec requiritur diſcursus, & longa temporis mora, ſed ſatis eſt quod ſit cognitio ſimplex, & auctus vo- luntatis ſpontaneus, qui elici po- test a ſubito, & breui momento, diſertque a motibus primo pri- mis, qui magis ſunt naturales quā liberi.

Vnde etiam colliges, non eſſe veram regulam, quam tradit An- gelus in ſua Summa, verbo Votum primo in qua dicit, quod ad perpe- dendum, an votum ſubitum, ob- liget, videndum eſt, vtrum ſic vo- uentes statim tranſacto periculo ſeu anguſtia, ſunt male contenti ſe tale votum emiſſe: quia ſi ſunt statim male contenti, eosque pa- nitet vouliffe: non erit votum ob- ligatorium. Eſt enim hæc regula omnino falſa, & nequaquam ſe- quenda. Tum quia panitere facti, nō eſt reddere factum in galidum.

Tum

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Tum quia etiam ille qui diu deliberat, potest statim post delibera-tionem tñdere eum facti. Tum quia esse statim pñnitentem de peccato, arguit illud non esse factum ex habitu, non tamen arguit quin sit factum ex electione, licet passione turbante iudicium rationis, vt post alios notat Syluester. Votū 2.q.13. & nos iam supra diximus.

Non negamus tamen hæc vota calore iracundiae, vel turbatione animi extra insaniam, subito facta, posse facile per Prælatos dispensari, & commutari, quia esse sic repetita passione facta, est iusta causa ad dispensandum & commutandum argumento cap. primi & secundi de voto, vbi decernitur ob pueritiam, & parum deliberatam mentem, seu propositum vouēdi, posse dispensari, vel commutari votum, vt ibidem ostendit Panormitanus, & communiter Dœctores.

Quod attinet ad secundū quod petebatur, vtrum dispensari possit in voto, non ludendi ad aleas?

Ratio dubitandi inde surgit, quod ludus iste cum sit principalius introductus ob lucrum, quam propter recreationem, habeatque magis de fortuna, quam de industria: & lege tam ciuili, quam Ecclesiastica sit prohibitus, vt patet l.1.ff.de aleæ vñi, & aleat. Et auth. alearum vñsi. Codic. de relig. & sumpt. fune. & cap. Episcopus 35. dist. Et cap. Clerici. 2.de vita & ho-

nestate Clericorum. Et ideo exerceri à Ioanne nequeat, absq; peccato mortali, aut veniali, nō videatur dispensabile: quia pertalē dispensationem, daretur illi occasio liberius peccandi, qua non est dāda leg. conueniri ff. de pactis dotalibus cap. Ex parte de cōsuetud.

Addē quod dispensatio omnis, fieri debet ad honorem Dei augé-dum in persona vountis: vel ad vtilitatem Ecclesiæ, quæ est Christi corpus: vt docet Diuus Thomas 2.2.q.88.artic.12. Neutrū autem horum reperitur in dispensatione huius voti: vnde sicut non posse à fornicatione abstinere, nō est causa iusta ad dispensandum in voto castitatis: ita neque ad ludū alearū propensio, nec posse ab aleis abstinere, erit sufficiens causa ad dispé-sandū in voto non ludendi.

Præterea difficultas & molestia adimplendi votum, quando non prouenit ex natura ipsius rei, sed ex prauo vountis habitu, non est causa sufficiens, ad dispensandū in voto, vt docet Sotus in lib.1.de iust.& iur.q.1.artic.3. Vbi conclu-dit quod quando difficultas absti-nendi ab aliqua re, fuit causa vo-uendi, non est eadem in causam dispensationis reuocanda.

His tamen non obstatibus, ex-istimamus posse virtute iubilei cō-mutari huiusmodi votum de non ludendo aleis, in maius vel æque bonum atbitrio confessoris habē-tis ad

tis ad commutanda vota authōritatem.

Adducor in hanc sententiā, primo, quia ad commutandum votū, non requiritur de necessitate, causa, quæ obstet executioni eius, sed sufficit solum, quod id in quod cōmutatur, sit melius, nulla alia causa interueniente, ut declarat Diuus Thomas 2.2. quæst. 88. art. 12. & Caietanus ibi, ac Soto lib. 7. de iust. & iure, q. 4. ar. 3.

Secundo, quia, vt commissuro vnum de duobus peccatis, recte facit ille, qui consulit, vt committat minus: vt tradunt omnes Doctores in cap. Si quid verius. 33. quæst 2. Ita in casu nō stro, cum Ioannes commissurus sit duplex peccatum; vnum, ob ludum alearum lege humana prohibitum: alterum, ob votum contra quod agit ludendo, recte profecto faciet, qui per dispensationem habitam operatur, vt sic possit ludere, quod non cōmittat nisi vnum peccatum.

Tertio quia vna ex legitimis causis ad votum castitatis commutandum est, magna fragilitas, quā vnuens in se ipso experitur ad obseruandum votum, & ob quam moraliter credit, non adimpleturum id quod nouit, vt ait Angelus verbo Votum §. 6. Et ita in sacra pænitentiaria admitti solet pro causa legitima dispensandi in voto simplici castitatis, vrgeri graibis stimulis carnis ad fornicandum, eo

quod putat bonum esse liberari, istum à fractione voti, per sanctū matrimonium, meliusque esse nubere, quam vri: teste Diuo Paullo ad Corinth. 7. Nauat. in Man. cap. 12. numer. 78. Et in consilijs lib. 3. tit. de voto & voti redēptione, consilio 16.

Ad ea vero quæ in principio tāquam dubia, aduersus hanc nostrā sententiam adducebantur, Respōdemus ad primum, quod non datur per talem dispensationē, occasio liberius peccādi mortaliter aut venialiter, sed solum tollitur occasio committendi duplex peccatum, alterum ludendi, alterum frangendi votum: & sicut illi qui propenso & statuto est animo ad cōmittenda duo peccata, possumus iuste & ordinate suadere, vt nō cōmittat, nisi vnum, ita huic obligato per votum, ad non ludendum, potest confessor habens ad id auctoritatem, quando videt eum stimulari maximē ad ludendum, commutare in rem aliam, p̄fatu voto, & cū eo dispensare vt sic ludēs, incurrat in minus peccatum.

Ad secundum dicimus, actum esse bonum in honorem & obsequiū Dei, & in utilitatē ipsius peccatoris facere per dispensationē vōtū quod vnuens excusat̄ a duplicitate peccato, & nō cōmittat ludēdo ad aleas, nisi vnu, quod est ludere, ludō prohibito: nō autē peccet contra votum: & negamus quod non sit

sit iusta causa dispensandi in voto castitatis, propensio & vrgens stimulus carnis ad fornicatum, immo pro iusta causa hoc solet haberi, quia per talern dispensationem retrahitur a dupliciti peccato, ad vnum tantum.

Ad ultimum dicimus, quod causa quæ induxit ad vouendum, sub ea consideratione & eo respectu absolute, non debet inducere ad dispensandum, sed bene sub alio: & ideo difficultas, & prauis habitus, qui fuit causa voti, bene potest sub diuersa consideratione, hoc est prout inclinat post votum ad duo peccata, esse causa iusta ut in tali voto dispenseatur. Sicut multæ medicinae, prosum vno respectu, & no-
cent alio, & actus coniugalis, qui est meritorius, reddit locum sacrū polutum si in eo fiat ut notat glosa in cap. primo de consecrat. Ecclesiæ lib. 6.

CASVS DECIMVS.

Mattie quadragesimales cibi plurimum nocent, & ideo dispensatur cum eo, cui tamen vnicam in die comedio sufficeret, immo easdem carnes filijs, quorum nullus decimum quintum attingit annum offert & porrigit, id non facturus, si de iure essent ieiunio astricti, quod ipsum confessori manifestat.

Queritur, An tam canando, quam

cibos veritas filijs dando, peccet mor-
tifer?

REspōdemus, in vtroque pec-
care mortaliter, & in primis quod cœnando peccatum incur-
rat lethale, probatur: Tum quia quando aliquod præceptum con-
tinet multas partes, & diuersas, si quis ob iustum causam non potest adimplere vnam, manet adhuc obli-
gatus ad seruandas alias, ut patet in præcepto de celebrandis diebus festiuiis, in quibus non potens au-
dere Missam, tenetur nihilominus non laborare. Et est textus in cap.
Cum dilecti, de dolo & contuma-
cia. Pateræa.

Tum quia dispensatio, cum sit stricti juris, non extenditur ad dis-
similia, & diuersa, in quibus eadē non reperitur ratio, arg. cap. 1. & ibi glosa de offi. deleg. Vnde licet dis-
pensatus ob virium debilitatem, ut carnes in die ieiunij comedat, pos-
sit etiam cœnare, quia reparatio
virium, & robustoris, quæ est causa
dispensationis in carnibus, reperi-
tur etiam in cœna: non hæc repe-
ritur in dispensato ob id solū quia
pisces nocent, cum abstinere a du-
plici comedione non noceat.

Tum denique quia prohibitio
carnis, in diebus ieiunij, nō est di-
uini iuris, sed humani, & proinde in lege veteri ieiunasse Iudæos cū
carnibus, & vnicam comedione af-
firmat Palatius lib. 4. dist. 15. disput.

8. fol. 12. & ideo quādo ob id quod pisces nocent, dispēsat Papa in esu carnium, non censetur dispensare in iejunio, sed potius quod remaneat iejunium cum esu carnium, & sic seruetur præceptum de ieunando. Ita Medina in Codic. de ieum. quæst. 5. & q. 11. Victoria. 2. 2. quæst. 147. art. 4. Nauarr. in Man. c. 21. numer. 25. Angles in sua Summa tract. de iejunio. q. 9. de abstinentia à cibo.

Neque obstat dicere, quod cū abstinentia à carnibus, sit substantia & essentia ieunij, sublato hoc essentiali nō remanerere amplius iejunium, quæ fuit opinio Caietani, 2. 2. q. 14 7. art. 7. in fine.

Respondeamus, quod licet sit de substantia hoc est de integritate ieunij, ex institutione Ecclesiæ: nō tamen est de substantia hoc est de essentia & natura ieunij, secundū se, & absolute. Nam in veteri lege, erat verum iejunium constans vna sola comeditione, & tamen nullus cibus erat tunc prohibitus: vt idem Caietanus vbi supra fatetur. Ac proinde cū abstinentia à carnibus, potest Papa ex causa dispensare, quia est iuris humani, & adiecta iejunio ex instituto Ecclesiæ: non autem in duplice comeditione, quia hæc est repugnans naturæ ieunij, quod à primæua sua origine consistit semper ex vnica comeditione. Et quamvis id quod est de essentia alicuius actus ex iure na-

turali, seu diuino nequeat per Papam mutari, potest tamen quando est de iure positivo & Ecclesiastico ut notat glosa in c. 2. de consuet. in 6. commendata per Barbatum in cap. 3. col. 9. facit textus in leg. de quibus. ff. de legibus. & in cap. fin. de const. Innocent. in cap. Cum ad monasteriū de statu Monach. & Doctores in cap. Denique dist. 4.

Non etiam officit id quod Papalius in 4. dist. 15. q. 4. disp. 8. inquit istum sic ieunantem cum esu carnium, ieunare quidem, non ieunio Christiano, & Ecclesiastico, sed alterius speciei: & nominis: ita vt possit magis dici abstinentia quā iejunium, quatenus abstinet à duplice comeditione, sed non à carnibus.

Respondemus falsum esse, hoc iejunium cum carnibus, & vnica comeditione in die, non esse iejunium Christianum & Ecclesiasticum: Nam si iejunium quod cōmuniter à Christianis fieri solet, abstinentia à carnibus & à duplice comeditione ideo dicitur Ecclesiasticum, quia à Christi vicario, & totius Ecclesiæ capite summo Pōtifice, fuit sic institutum & præceptum, & per successores sēp̄ obseruatū & confirmatū, cur etiā si idemmet Summus Pontifex ex iusta causa ordinat & decernit, vt quis cum esu carnium, & semel tatum in die comedendo ieunet,

non

804
RESP. CAS. CONSCIENC.

non dicetur huiusmodi ieunium sic institutum Christianum & Ecclesiasticum, cum ab Ecclesia capite sit institutum, qui id iure facere potest?

Secundum quod dubitabatur, illud erat, an dando cibos, vetitos filiis, quos etas iuuenilis à ieunio excusat, peccet mortifere.

Ad quod respōdeimus affirmatiue, si filij rationis vsum iā habent quod in septennio fere semper cōtingit, probatur. Tum quia etiā Ecclesia non obliget ad ieunandum iuuenes ante vigesimum primum annum, ne augmentum quantitatis debita, quod trino vt plurimū indiget septenio impediatur: obligat tamen omnes, qui vsum rationis habent, vt in diebus quibus alij ieunant, abstineāt ipsi à cibis prohibitis, & consuetudo inter Christianos recepta hoc ipsū interpretatur.

Tum quia sicut hi pueri, qui sūt doli iam capaces, & si ad communione ex præcepto Ecclesiae non arcentur, quoniamque iudicium habent tā perfectū vt sciant discernerē inter panem communem & hunc diuinum: & ciudicare quod in isto sit verum corpus Christi, idq; duodecimo ætatis anno vt plurimum accidit.

Ad confessionis tamen præceptum vbi primum iudicij v̄sus incipit, vt est in septenio quando iā nocturnum lethali mali discer-

nunt obligantur ad confessionem: ita à simili, quamuis ob incrementum ætatis non teneantur pueri, etiam rationis vsum habentes, vt que ad vigesimum primum annū ieunare, tenentur tamen ad consuetudinem inter Christianos recepram, de non edendis escis prohibitis tempore ieunij. Ita Sylvestr. verbo Ieiunium quæst. 5. Caiet. 2.2. q. 147. artic. 1. Corduba in Summa q. 60. Nauar. in Manual. cap. 21. n. 3. Ledesma 24. q. 17. art. 6. dubio. 2.

Quod si pueri non peruererūt ad septennium, nō peccat tūc pater dando illis cibos in die ieunij vetitos, quia isti, sicut vsum rationis adhuc non habent ira Ecclesiastis legibus non obligātur vt docet Panormitanus, cum alijs in rubric. de obser. ieunij, quamvis æquū sūtillos in puerili etiam etate quadragesimalibus istis cibis asuefacere.

CASVS VNDEICMVS.

Basilius, renuntiavit beneficium quoddam in manus Papæ in favorem Marci, cum reservatione pensionis centum aureorum, interim tamen quod à Summo Pontifice gratia obtinebatur, indiguit viginti scutis, que petiit à Marco, & iste, illa dedit pro parte pensionis annuatim solende, vt apparet in schedula ab viro quæ conscripta. Nunc sit Basilio scrupulus de Symonia, eo quod suscepit pen-

pensionis partem, antequam autho-
ritate, pontificia esset confirmata, vel
dispensata.

Quæritur, an simoniæ sit reus, &
quid à confesse ore sit illi iniungendum?

Affirmativa pars placet Na-
uarro in Manuali cap.23. nu.
107. §. Ad decimum dico, &c. In
consilij lib. 5. consilio 6. vbi afferit
pensionem promissam cum cōdi-
tione si Papæ placuerit: si tota vel
in parte soluatur, antequam bene-
placitum Papæ accedit, & præste-
tur, esse simoniam. Rationes qui-
bus hanc opinionem fulsit, hec sunt
potissimum. Tum quod positum sub
conditione, nihil operatur ante illius
euentum. §. omnis institut. de
verb. oblig. & cap. Si pro te, de re-
scrip. lib. 6. Tum quod sicut pēsio
non potest cōstitui super beneficio
ecclesiastico, nisi authoritate Papæ,
ita nec peti nec dari potest antequā
sit per Papā constituta, id quod la-
tius ostendit Gomez in regula Cá-
cel. de Trier. q.12.

Negatiua tamē pars quod nulla
in petitione illius pecunie pro par-
te pēsionis imponendæ, comitatur
simonia, videtur nobis verior. Pri-
mo, quia pecuniae illæ nō petūtur
sub titulo pēsionis debitæ, sed sub
mutuo; recōpensandæ, & diminu-
dæ quādo pēsio fuerit per Papā sta-
tuta & cōfirmata. Iā autē resignans
beneficium, nulla lege prohibetur
petere mutuū gratuitū, à resignata-

rio, vt sentit D. Tho. & Caiet. 2.2. q.
100. art. 3. & Nauar. in Manu. c. 23. n.
101. §. 6. in fine.

Tum quia pensio illa futura, et si
nec dari, nec peti possit, tanquam
debita, & veluti iam acquisita, nisi
postquam est per Papam confir-
mata: potest tamē qui illam est ha-
biturus, de ea agere tanquam de re
sperata, & quæ cōmuniter est euen-
tura, & habenda: & ideo sicut lici-
tum est cuilibet sub spe mercis fu-
turæ, petere & accipere mutuū: Ita
etiam sub spe pēsionis future, arg.
l. Nec emptio, ff. de contrah. empt.
& l. Quæ nondum de pignor. & l.
Interdum, ff. de verb. obligat.

Tum quia hæc pecuniarum ac-
ceptio refertur ad iustum pensionis
reseruationē. Nec simonia definī-
tio illi ex aliqua parte conuenit: &
anticipata illa solutio, hac cōditio-
ne intelligitur facta, si pēsio à Papa
reseruerit, alioquin pecunia resti-
tuēda. Nec obstant pro contraria
parte adducta. Nam ea veritatē
solum habent, in casu quo id quod
est inter partes conuentū, sub con-
ditione si Papæ placuerit, accipitur
sive totum, sive in parte, tanquam
debitum, & vt res propria, ante Se-
dis Apostolice beneficium: secus
autē in casu nostro, in quo accipi-
tur sub titulo mutui; & vt restituē-
dū, quādo Papa pēsionē nō impo-
suerit. Et ratio quare in casu Nauar.
i est simonia, in nostro nō, hæc est:
qui it illo accipitur pēsio, vt cōuēta

F ff inter

RESP. CAS. CONSCIENCE.

inter partes, & ut imposita à renūciante beneficium, non expectato Sedis Apostolice beneplacito, sed in nostro casu, accipitur ut mutuata, & restituenda, si Papa illam nō imposuerit.

CASVS DVODECIMVS:

Ambrosio impositum est pro pænitentia in præterita confessio-
ne, ut singulis hebdomadibus unius
anni ieunet feria quarta, qui cum
pænitentiam adimplere posset, sepe
tamen, non nisi ferijs sextis ieuna-
bat, relictis quartis, & per tres heb-
domadas scit se nullo die ieunasse.

Queritur, an pænitentiam adim-
pleruerit, non ieunando die imposito,
sed alio, & pro relictis diebus, quid
sit imponendum à Confessore?

NOnnullis visum fuit, pænitē-
tiam iniunctam de ieunan-
dis certis diebus, nequaquam ad-
impleti ab eo, qui illis designatis
diebus non ieunat, nec satis esse
quod alijs ieunet. Tum quia eti
pænitentia sacramentalis obligatio,
pendeat à voluntate acceptatris, ut
in cuius optione diuina clementia
posuit, vel in hoc factio, vel in pur-
gatorio, pro peccatis satisfacere, ut
late probat Nauatus, comment. in
cap. 1. §. Ponat. de pænitentiā, dist.
y. num. 6. postquam tamen impos-
itam pænitentiam, confessor ac-
ceptauit, tenetur illam adimplere;

quia hæc est communis intenſio
confessorum, & pœnitentium,
innititurque illis verbis Christi,
Ioannis 20. Quorum retinueritis
retenta erunt; & declarat Concilium Tridentinum, ses. 14. cap. 8.
& Can. 15. Iam autem in casu no-
stro, ieunia fuerunt imposta, &
acceptata pro illis certis diebus, &
non pro alijs.

Tum quia non dicitur adim-
plere pænitentiam, qui vnam vel
alteram eius partem seruat: sed
oportet totam, secundum quod
imposta est adimplere; & disposi-
tio copulativa, ad sui veritatem re-
quirit, ut omnes eius partes sint ve-
rae, leg. Hæredi plus. §. de condit.
institut. §. si plures insti. de hæredi-
bus insti.

Tum denique, quia eti id quod
certo tempore debetur, possit co-
muniter antea solui, quando tépus
præfigitur in fauorem debitoris,
non tamen si statuitur in fauorem
creditoris aut alicuius tertij, l. Cum
pater. §. a filia. ff. de leg. 2. Iam auté
pænitentia de ieunantis sextis fe-
rijs, videtur præfixa ad illos dies,
ad utilitatem animæ pœnitentis,
quæ est quidam tertius; & ad glo-
riam & honorem Dei, & memo-
riam passionis eius. In hanc op-
inione videtur inclinare Nauar-
ras, in Encheridio de oratione,
cap. 3. num. 13, & in Miscelaneo 92.
num. 2. loq. 2. p. 1. illud, quod intercedit
Nos tamen in eas sumus senten-
tia,

tia, ut putemus, istum qui, penitentiam impositam diebus alijs, quam præfinitis adimpleuit, satisfecisse suæ obligationi: et si ieiunavit, tribus diebus, quamuis non fuerint feriae sextæ, non teneri ad alia ieiunia; idemque de orationibus seu eleemosynis, aut alijs operibus à confessore loco satisfactionis iniunctis, dicendum existimo.

Primo, quia sacramentalis pænitentia, eatenus solum obligat, quatenus à pænitente acceptatur, adeo quod veluti nullus cogi potest ad confitenda sua peccata nisi volens, ita nec ad satisfaciendum in hoc mundo pro illis, nisi velit. Cum enim sacramentum istud pænitentiae, fuerit à Christo Domino principaliter institutum, in salutem animarum; ideo ob magnam erga nos clementiam, respiciens infirmitatem nostram, dedit nobis optionem satisfaciendi ei pro peccatis nostris, vel in hoc mundo, vel in alio; ut late probat Scotus in distin. 17. & Gabriel distin. 16. q. 2. & Medina in Cod. de confessione, & Nauarrus in Manu. c. 26. n. 20. §. 15. & comment. in cap. 1. §. Ponat de pænitentia, dist. 5. num. 4. Quare cum pænitentia sit à confessore iniuncta, & à pænitente acceptata in favorem suū, ut potius in hoc mundo per pænas leues satisfaciat, quā in altero per pænas grauissimas, relinquitur manifestum, tanto celerius ab hoc satisfaciendi onere

liberari, quanto citius pænitentiam adimplēt.

Confitmatur, quia restitutio, quo minus differtur, eo magis grata est creditori: ita satisfactio pro peccatis, tanto magis est accepta Deo, ceteris paribus, quanto citius fit; idēo enim pænitentię à confessore per opera pænalia imponuntur, ut peccator offendam, & iniuriā quam Deo intulit, per rebellem transgressionem præceptorū eius, resarciat, quo fit ut terminus præfixus à Confessore pro adimplenda pænitentia, non impediatur, si antea adimpleatur arg. leg. Qui Romæ, in principio, §. de verbo obligat. & ibi Bartholus, & communis.

Secundo, quia pro tacite statuto habendum est, id quod verisimiliter statutum fuisset si ab statuente quæstum fuisset, ut notat glosa recepta, leg. Tale pactum. §. fin. ff. de pactis. Verisimile autem est, quod si pænitens diceret confessori, se velle potius ieiunare tribus quartis ferijs, quam sextis: velleque pænitentiam quam cito poterit adimplere, respōsurum confessorē, hoc ipsum sibi etiam placere.

Tertio, quia si confessor imponat, ut tribus sextis ferijs, recitet psalmos pænitentiales, & nihilominus pænitens, ut citius se liberet ab hoc onere, illos recitauerit, prius, certum est quod satisfacit, eo quia soluens ante diem statutum, vide-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

tur soluere plus: sicut qui petit ante diem, videtur petere plus, quam sibi debetur. C. i. de plus petitio. §.
Si quis agens, instit. de actionibus.

Quarto, quia id quod primo, & principaliter intenditur a confessore est, ut opus satisfactorium adimplatur: & tempus prefinit, non ad obligationem finiendam, sed ad dilatandam debitam solutionem, ne paenitentia in longius protrahatur: Non enim haec imponitur, tanquam onus annexum diei, quod transit transacto die, ut ieiunia, horæ Canonice, solennitates festiue, & alia huiusmodi ab Ecclesia præcepta; istorum enim obligatio, post præfixum diem non durat: secus est de obligatione iniunctæ paenitentie, quæ durat etiæ post transactos dies, ad illam exequendam præfixos, neque obligatio ista post tempus præfixum cessat, immo vigorosior efficitur, ut in simili notant Doctores, in cap. Cum dilecti. de dolo & doli contumacia. Cum ergo in hisce paenitentijs, tempus se habeat tanquam accessorium & accidentale, seruatque solū ut terminus non dilatandæ ulterius paenitentie, sequitur huic obligationi satis superque satisfacere, qui penitentiam quanto citius adimpleret: semper enim attenditur ad id, quod est principale & per se, quāuis omittatur, quod est accessoriū, & quasi per accidens.

Quinto, ieiunia, orationes, &

eleemosynæ factæ, tribus alijs dieb', æquipollent eisdemmet paenitentijs si fierent sextis ferijs, cum sint eiusdem quantitatis, & qualitatis, quoad ipsum opus satisfactorium, & regula iuris est, nihil omnino referre quid de æquipollentibus fiat, cap. Licet ex quadam, de testibus, & leg. fin. ff. mandati.

Nec dici potest maioris meriti esse si paenitentia adimpleatur, uno die, quam alio. Nam ratio meriti, non pendet à tempore sed à subiecto, hoc est à gratia & deuotione penitentis, qui quanto citius paenitentiam adimpleret, nec datum à confessore terminū expectat, tāto magis videtur diuino ardore amore, & patrata sclera detestari.

Non etiam valet si dicatur, ieiunia in sextis ferijs, non tantum videri imposita ob detestationem, & paenam commisi peccati, sed etiam in memoriam passionis Christi, ad quā dies alij non ita excitant, cum Dñs noster sexta feria sit passus.

Non inquam valet: Tum quia eti illa dies magis moueat ad recordationem Paisionis Christi, nō tamen id arguit, quod ieiunium necessario fieri debeat tali die, sicut neque quod recordatio passionis Christi, sit à paenitente de necessitate tunc habenda: sed solum ad bene esse. Vnde sicut memoria passionis, nō cadit sub obligatione penitentie iniunctæ, ita nec feria sexta, sed ytrumque est de consilio.

Tum

Tum quia si pœnitens, obligatur ad pœnitentiam adimplendā, est, non eo solum, quia à iurisdictione confessoris fuit imposta, sed etiam quia illam acceptauit: adeo quod si non acceptasset, non teneretur ad illam, vt supra declarauimus: Iam autem pœnitens si interrogetur an intentio sua fuerit obligare se ad pœnitentiam illis praefixis diebus, ita vt non alijs prioribus, respondebit quod non: imo quod acceptauit tempus in favorem suum, vt commodius eam adimpleret.

Tum quia in dispositione obligatoria, quando sumus in dubio, vt hic sumus, obligatio interpretanda est de re, vel summa minore, vt dicitur in cap. In obscuris, de reg. iur. lib. 6. & leg. Semper in obscuris. leg. Semper in Stipulationibus. ff. de reg. iur. vnde numis legatis, exiliores debentur. leg. Numis. ff. de leg. 3. & votū de soluēdo sextarij tritici, de solutione sextarij minoris intelligitur. cap. Ex parte, Cum notatis per Panorm. n. 4. de censib.

Non itē obstat si dicatur, quod quando ad lucrandum aliquod Iubileum, præcipitur iejunium tribus certis diebus, non posse illud anticipari, nec alijs diebus, quā in illis statutis fieri, idque ipsum vide ri dicendum, de pœnitentiali satisfactione.

Respondemus, disparem esse vnius & alterius rationem. Primo,

quia Iubileum datur sub illa cōditione, vt tres statuti illi dies ieunētur: non lucratus alias Iubileum: sed Sacramentū pœnitētiae, neque quoad absolutionē à culpa, neque quoad satisfactionē à pœna, datur sub conditione. Secundo, quia in Iubilæo, Ieiunia, & alia opera præscripta, in illis tribus diebus, ponuntur pro forma & cōditione necessaria acquirēdi Iubilæū; & ideo debet adimpleri, in forma specifica, & non in æquipolenti, leg. Qui heredi, & leg. Mētius, ff. de condit. & demonstr. sed in pœnitentia non apponuntur dies pro forma, & cōditione necessaria ad satisfaciēdū, sed solum pro cōmodiori opportunitate iplius pœnitētis, vt facilius & aptiori modo satisfaciat.

Non officiunt demum, omnia illa quae pro contraria parte fuerunt in principio adducta. Quia ad primum fatemur, pœnitentiam acceptatam, obligare in conscientia. Sed negamus quod dies præfiniti ad illam adimplendum, se habeant vt forma seu conditio intrinseca, aut necessaria, imo potius se habent, vt terminus dilatandæ debitæ solutionis: quasi quod non sit opus illud pœnitentiale ulterius protogandum, possit tamen citius pro libito adimpleri, vt qui dies magis statuuntur in commodum pœnitentis, quam in eius damnum, vel tertij alicuius utilitatem.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Ad secundū respondemus, dies non esse præfixos à confessore, tanquam pars aliqua satisfactionis & pœnitentia, sed solum tanquam terminus non dilatandæ ulterius pœnitentia: & tanquam quid conducens vtilitati ipsius pœnitentis: & ideo si in alijs diebus prioribus visum sit pœnitenti jejunare, & alia satisfactionis opera facere, liberum illi erit: cum quilibet possit renunciare temporis cōcesso in suum fauorem. cap. Statuimus, de regular. & cap. Si diligenter, de foro competenti.

Ad tertium dicimus, id verū esse, quando tēpus præfigitur principaliter, & ex primaria intentione, in vtilitatem creditoris et tertij: & ita quādo cōstaret aperte confessori imposuisse illos ieunij dies, limitate ad vtilitatē animæ, & ad gloriam Dei, & pœnitens id sciret, & eodem principali fine eos acceptasset, non posset tunc alijs prioribus ieunare: sed in casu nostro, non ita accidit nec cōmuniter loquendo talis est cōfessorum, & pœnitentiū intētio: sed solū vt pro peccatis confessis satisfaciat, & hoc vt commodius fiat statuit illi dies ieunandi, seu orādi, attendēdo accessorie & secūdario, ad deuotionē, ad quādies talis inclinat, sed cum hoc sit quasi per accidentis, nō includuntur necessario in actu pœnitentiali, nisi tanquam terminus ad pœnitentiam, ulterius non differendam.

Ex his colliges opinionem Nauarri, esse solum veram, quādo intentio præcipua confessoris, in statuendis sextis ferijs ad ieunandū, fuit respicere vtilitatem animæ pœnitentis, vel honorem Dei, aut aliquod aliud tertium, cui ex anticipata solutione fiebat præiudicium; & hoc declaravit pœnitēti, qui eadem etiam intentione dies sic statutos acceptauit. Secus autem est, quando alterum horum defuit, ita vt neq; de tali cōfessoris intētione cōstet: neq; pœnitēti acceptatio ad dies sic limitatos se coartauerit, quia in hoc casu, dies statuti habet se veluti accidētarij, & accessorijs, & nō vt principaliter intenti, & datur ad fauorem pœnitentis, vt cōmodo pœnitētia opera ad quaē se obligauit, adimplere valeat, & sic intellegenda est nostra sententia.

CASVS DECIMVS

Tertius.

Prior generalis religionis cuiusdam approbatæ, sciens subditum quandam inclinatum esse maxime ad vota emittenda, quæ postea seruare nō nisi difficile potest: illius omnia vota simplicia, quoctūque tempore, & quāuis ex causa etiā de licentia aliorū Pralatorum facta, irritauit: & eidē prohibuit, ne in futurum quidpiam voteret, annullando ex nunc pro extincione omnia, subditotamen ingeritur scruplus, quod hec Pralati votorum annulla-

*annullatio tam ampla, nec sufficiente
ex causa facta, non sit valida; & Do-
ctorem consulit.*

*Queritur, an talis irritatio, tam
quoad præterita, omnia vota, quam
quoad futura, sit tutam conscientiam?*

Respondemus affirmatiue: Et primo, quod Prælatus possit, vota omnia simplicia sui subditi irritare quoad præteritum, patet.

Tum quia Religiosus per professionem, obligauit voluntatem suam Prælati arbitrio, ita ut quoad voluntarias operationes, ius omne tradiderit religioni, ac proinde voluntas quam voto subiicit, non est iam sua, sed religionis cui per professionem solemnem se addixit, & sic voulens de re aliena, & quæ est Prælati, potest Prælat⁹ vt dominus voluntatis subditi, irritare omnia ad quæ sevoto astrinxit. vt expresse dcernitur in Cōcilio Agathensi, cap. Monacho. 20. q. 4. vbi sic dicitur: Monacho non licet votum vouere sine licentia Abbatis sui, si autem voverit, frangendum erit.

Tum quia tempus nullum est exceptum, in quo Prælatus nō posset, Religiosum aliquo officio occupare, & ideo omni tempore est subiectus obedientiae Prælati, à qua per nullum votum simplex, potest se eximere. Iam autem si Prælatus nequirit cassare & irritare religiosi vota, non posset illi pro tempore, quo est adimpleturus votum, ali-

quid faciendum imponere, & sic pro aliquo tempore, esset liberā votū solemni obedientiæ, quod est falsum. Cum ergo Prælatus valeat, quoties sibi libuerit, exequitionē voti impedire, poterit etiam votū tollere, vt quod obedientiæ professæ aliquatenus aduersari videtur, vt recte docet Sotus de iust. & iure lib. 7. q. 3. ar. 1. in Resp. ad 3.

Tum quia de ratione voti, est libertas, oportet enim ut sit actus voluntatis deliberatus, ac proinde liber. At Religiosus per professionem, reiecit à se omnem libertatem, eamque collocavit in arbitrio superioris: igitur sine huius cōsensu, non poterit voto se astringere, imo quicquid vovet, sub hac conditio ne semper fit, si Prælato placuerit. Ita uterque Thomas 2.2. quæst. 88. art. 8. Innocentius communiter receptus, in cap. Scripturæ, de Voto. Paludanus in 4. dist. 3. q. 2.

Tum demum quia considerata humana fragilitate, & Religionis onere, nulla obligatio addi potest, sine præiudicio obseruationis regulæ, & constitutionum, ad quam tenetur, & sine periculo reddendi se onerosum aliquando Prælato, vel fratri suo.

Adde etiam quod cum votum Religionis sit tantæ excellentiæ & arctitudinis, vt alia omnia in illud commutari valeant, idcirco pia mater Ecclesia, & voti huius eminentiam consideras, & humanam

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

fragilitatem perpendens, decreuit
authoritate Christi, ut nullū aliud
votum possit sine consensu Præ-
lari superaddi, propter euitandum
periculum transgressionis, ut colli-
gitur ex cap. Noluit. 33. quæst. 5.
Richardus in 4. distin. 38. Tabien-
na, verbo Votum. 5. §. 4. Angelus,
eo. 2. §. 3.

Hanc autem irritationem pos-
se a Prælato fieri etiam sine causa
ad libitum suum, vel potensis, ita
quod neque ipse Prælatus irritan-
do peccet, cum vratur iure suo: ne-
que alias votum non adimplēdo,
cum a principio habuerit hanc co-
ditionem inclusam, si Prælato pla-
cuerit, concludunt omnes fere
Theologi, in 4. senten. & maxime
Paludanus, distinct. 38. quæst. 4. S.
Antonin. 2. part. titul. 11. cap. 2. §. 6.
Syluester Votum, 4. §. 1. Nauarr. in
Manu. cap. 12. num. 63. & Canoni-
stæ in cap. Puella. 20. q. 2. & cap. Ma-
nifestum. 33. q. 5.

Quod vero cessante ab officio,
Prælato, & adueniente altero, non
teneatur huiusmodi Religiosus ir-
ritationem de nouo postulare: co-
stat ex eo, quia obligatio extincta,
non reuiuiscit. Cod. de remis. pign.
leg. Cum ex causa, et votum quod
semel est irritum factum, nunquam
amplius obligat, nisi noua voun-
tis voluntate iterum raticetur.
vt docet Syluester, verbo Religio,
2. §. 15. Nauarrus in Manu. cap. 12.
numer. 65.

Sed quantum ad id quod secu-
do queritur: an prædictus Præla-
tus valeat subdito prohibere in
futurum vouchat? & tunc pro ex-
tunc irritare, quæcumque in futu-
rum Religiosus vouchat?

Respondemus affirmatiue. Tu-
quia vota subditorum, cum ha-
beant semper inclusam hanc con-
ditionem, si Prælatus non contra-
diceit, sequitur, quod sicut eo co-
tradicente, irrita sunt præterita, ita
illo repugnante irrita erunt futu-
ra. Veluti enim nullus potest vouch-
ere de re alterius sine consensu
domini, qui valet tam præterita
vota de rebus suis ab alio facta ir-
ritare quam inuallidare quæ in fu-
turum absque expresso consen-
su suo fiunt; ita potest Prælatus vota
Religiosi in quem habet iuris-
dictionem, non solum ratione sui
præiudicij, sed etiam ratione sub-
iectionis, irritare in præteritum, &
inuallidare in futurum.

Tum etiam quæ Concliu Aga-
thense, cap. Monacho. 20. quæst.
4. ideo inquit Monacho non esse
licitum vouchare, quia ersendum spe-
cialiter illi non prohibetur, sit
validum id quod vouchet, quo us-
que per superiore annuletur,
quando tamen a Prælato specia-
tim prohibetur, non est licitum,
nec obligat, nisi de nouo per Præ-
latum illum, seu aliud approbe-
tur expresse: cui iam non tenebi-
tur subditus tale votum explicare,
cum

cum satis constet fuisse prohibitū, & invalidum : nisi declareret in futurum se velle omnia vota cognoscere. Nauar. vbi supra numer. 67.

Neque præsens Prælatus in abrogādis in futurum omnibus Religiosi subditi votis, derogat aut detrahit quidpiam de authoritate successoris, & futuri Prælati. Tum quia hoc sit ad salutem animi dicti Religiosi, vt eiusdem scrupulose conscientiæ prouideatur, cui bono præsumitur quilibet superiorē debere consulere. Tum quia id sit in utilitatē Religionis, cui ob gruamen multorum votorum, non poterit dictus Religiosus commode inseruire, & ideo sicut qui præciperet, vt venturis Prælati obedientia debita præstaretur, vel mandaret vt nullus sine expressa eius licentia, rem monasterij alteri obligaret : non diceretur detrahere de potestate futuri Prælati imò accresceret : & augeret eandem : ita prohibendo huic Religioso, ne ab obedientia solenniter professa unquam recedat, nec se voto alio obstringat sine speciali venturi Prælati expressa licentia, non dimittuit, nec detrahit de authoritate, ac iurisdictione Prælatorum, sed magis eandem conseruat & corroborat.

Nec ex eo quod dictus generalis triennio dureret, eo finito expirat huiusmodi inhibitio: cum sit facta ex officio, & in bonum animæ, argument. cap. 51. gratiosi. extrauag.

de rescript. & in fauorem obediētiæ quam præstitit vide Innocent. in cap. Quod translationem de offic. leg. 1. & Lup. ac Geminianum in cap. fin. de Rescript. lib. 6.

CASVS DECIMVS.

Quartus.

Ambrosius consuevit à multis iā annis, sacram communionem bis in hebdomada sumere: in qua cumque Ecclesia, seu oratorio priuato, simplice etiam sacerdote celebrāte, & solum in Paschate, in propria Parochia communicat: Nunc mouetur illi scrupulus, quod sicut alteri quam confessori ab Episcopo approbato, nequit confiteiri ita nec ab alio quam à suo Parocco, aut de eius licentia sacram Eucharistiam accipere.

Queritar, An voluntarie, & ex devotione sapienter communicanti, possit quilibet sacerdos Eucharistiam ministrare absque peccato?

Multi & graues Doctores putant, quod non solum in Paschate, & mortis articulo, quando sacram Eucharistiam summere est de præcepto, sed etiam si ob solā devotionem, & voluntarie summatur ab alio quam à proprio Parocco, vel de eius licentia, vel in Ecclesijs eorū Religiosorū qui ad id habent speciale priuilegiū peccatum lethale, tam in dante, quam in accipien-

RESP. CAS. CONSCIENT.

accipiente. Ita Cardinalis in Clement. i. de priuilegijs, q. ii. Sylvest. & allij Summista, verbo Eucharistia. Et verbo excommunicario sexto, excommun. 15. q. 3. Nauarrus in Manual. cap. 21. num. 52.

Rationes quibus ad hoc sentiendum mouentur, haec sunt potiores. Prima, quia administratio huius sacramenti, requirit iurisdictionem respectu eius cui ministratur, non ut actus valeat, sed ut debite & ordinate fiat: & est quod Summi Pontifices concederunt ex priuilegio Religiosis, ut possint Eucharistiam fidelibus administrare, ut Nicolaus Quintus, Sixtus Quartus, Iulius Secundus, Leo X. & alii quod priuilegium non esset necessarium si alias posset simplex sacerdos, sacram communionem, cuicunque petenti dare.

Secunda, quia in Concilio Carthaginensi primo, cap. 7. Sic legitur statuat grauitas vestra ut vniuersus quisque Clericus vel laicus, non communicet in aliena plebe, sine litteris Episcopi sui, & omnes Episcopi responderunt in hoc & clericis & laicis conuenientissime prouideri: quod ipsum decernitur in Concilio Mileuitano cap. 8.

Tandem in Clementina Religiosi de priuilegijs, excommunicantur ipso facto Religiosi, qui clericis vel laicis sacramentum Extremaeunctionis seu Eucharistiae ministrare, aut matrimonia solemnizare non habita Parochialis praef-

byteri licentia, presumpti, &c. Iam autem excōmunicato maior, supponit peccatum mortale, ut factis constat. Igitur ministrare sacra Eucharistiam laicis non subditis, erit ex se culpa mortal is.

Oppositi tamen quod vel nullum hoc sit peccatum, vel non nisi veniale existimo esse verius.

Tum quia in administratione huius sacramenti in casu voluntario & deuotionis, & non necessitatis, vel nulla sit iniuria authorati, & iurisdictioni Parochi, vel fit parua ad modum.

Tum quia in exhibitione istius sacramenti extra tempus precepti, iusta potest semper esse presumptio, quod Parochus consentiat, & id velit. Nam in sacramento Pénitentie, ideo ratihabito ini sit præterita, aut præsens non valer, quia iurisdictione est de eius substâlia, & ita iurisdictionis defectus, annullat omnino actum: sed in Eucharistiae administratione, quia iurisdictione non est de substâlia actus sed solum requiritur quoad debitum ordinem & modum, ideo ratihabito de futuro iuste presumpta, sufficit ad illam administrandam. Ac proinde communicatur voluntariè, & ex deuotione ab alio, quam à Parochio, potest rationabiliter credere & sperare, Parochum non egre laturum id quod gestum est, quæ spes & presumptio fundatur probabiliter in hoc, quod grantum

tum debeat esse pastori, si confessus, s^ep^e s^epius sacra Eucharistia reficiatur, cum hoc nihil noceat Parocho, & multum prospicit subdito, & sub hac ratificatione, nullum erit peccatum, vt colligitur ex Nauarro in Manual. cap. 21. titulo de Quinto praecepto Ecclesiae, de comunicando in Paschate, num. 52. in fine, vbi expresse dicit se non condemnaturum illum qui acciperet, aut ministraret sanctissimum Sacramentum, quando eiusmodi essent personae, tempus, & causa, vt iudicio boni viri credi possit Parochum eo contentum fore. Idem sentit Fr. Emmanuel Rodericus in tomo primo questionum regularium quæst. 56. art. 3.

Tum quia si fideles peccarent mortifere, summando a non Parochis ex deuotione hoc sacramentum non erat quod Ecclesia reseruaret Parochis communionem Paschalem: neque quod Theologi insudarent in probando communionem in articulo mortis per modum viatici esse solius Parochi; sed cum inclusio unius, sit exclusio alterius, satis manifeste concluditur, ideo obligari fideles, ad communionem sacram summendam a Parochis in paschate, & articulo mortis, quia tunc communio erat de præcepto: & ideo quando non est præcepta, sed ex deuotione alijs temporibus summitur, non videtur haec obligatio currere.

Tum quia usus & consuetudo interpretantur ius commune, cap. Cum dilectus de consuetudine, iam autem receptissima consuetudine ubique seruatur, dari a quibusvis sacerdotibus in priuatis Missis, huiusmodi sacramentum ex deuotione illud potentibus.

Confirmatur hoc ex Concilio Tridentino sess. 22. cap. 6. Vbi adhortatur fideles, vt in singulis Missis priuatis astantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione commuicent, quo ad eos sanctissimi huius sacrificij fructus vberior perueniat quæ exhortatio non esset sequenda, si illi qui communicant in Missis sacerdotum, qui non sunt proprii Parochi, peccant in hoc lethaller.

Præterea in sess. 13. cap. 8. vbi agitur de usu huius Sacramenti, ita dicitur. In sacramentali autem sumptione, semper in Ecclesia Dei mos fuit, vt laici a sacerdotibus communionem acciperent: sacerdotes autem celebrantes, se ipsis communicaient: qui mos tanquam ex traditione Apostolica descendens, iure & merito retineri debet: ergo cum concilium dicat hic ministros huius sacramenti: quoad usum & sumptionem fidelium esse sacerdotes celebrantes, & non dixit Parochos tantum, sed sacerdotes absolute: sequitur non esse peccatum mortale summere hoc sacramen-

tum

RESP. C A S. CONSCIENT.

tum à simplicibus sacerdotibus. Etenim si ius dandi hoc sacramētum esset in solis Parochis extra tēpus præcepti, id expressissimum aliquādo Concilium Tridentinum, sicut in sacramento Pœnitentiæ exprefſit, ius absoluendi, non esse nisi in Parocho & confessore approbato ab Episcopo.

Nec obstant rationes in cōtrarium adductæ: quia omnes cōclu-dunt solum non posse simplices sacerdotes sacram Eucharistiā mi-nistrare, temporibus quibus eius sumptio est in præcepto: tūc enim requiritur consensus Parochi; cum id sit à iure prohibitum: voluerunt siquidem Pontifices, vt Parochus cui est iniuncta animarum cura, tempore quo sacramentum hoc, est sub præcepto, administret illud subditis: vt sic cognoscat vultum sui pecoris, de quo est Deo strictam rationem redditurus. Vnde sicut ex officio incumbit Parocho, ad-ministrare sacramenta subditis tēpore necessitatis: ita eodem necel-litatis præcepto, seu mortis articulo nequeunt subditi ab alio sacra-menta petere, quam à Parocho. si copia eius adeat, & hoc statuit Concilium Carthaginense & Mi-lauitanum, ultra alias Pontificum sa-nctiones.

Neque priuilegium concessum per varios Pontifices Religiosis, vt libere valeant quibusuis fidelibus administrare in suis Ecclesijs hoc

sacramentum in quocumque ani-mi die, arguit contrarium esse iure communi prohibitum, & hoc nō potuisse absque tali priuilegio. Nā vel dictum priuilegium intelligi-tur de communione Paschali, quæ in aliquibus diæcesibus summi solet die quocumque quadragesime & si in Ecclesijs religiosorum acci-piatur, satisfit dicto præcepto vt ia-alibi diximus: vel si intelligatur de quavis cōmunione etiam nō præ-cepta, sed ex deuotione sumpta, negandum est tale priuilegium es-se præter, aut contra ius commu-niæ, imò est iuris cōmunis expres-sio, & confitatio. Non enim o-portet omnia in priuilegijs conté-ta, esse iure communi aduersa, imò quæ ius ipsum permittit & con-ce-dit, aliquando etiam particuliari priuilegio conceduntur. Tum quia magis solet timeri, quod spe-cialiter cauetur, quam quod gene-raliter. Tum quia multi sciunt ta-lia priuilegia, ignorantes iura com-munia. Tum quia eum pleraque iura seruentur, per priuilegia in-nouantur. Ita Syluester, verbo Pri-uilegij num. 4.

C A S V S D E C I M V S.

Quintus.

A ndreas præbyter remorsu cō-scientie ab aliquot annis turba-tur, quod eo tempore quo minores or-dines suscepit, ceremonias nonnullas preter-

pratermisit; & pricipue quod campanam nec tetigit, nec pulsauit, & ista dubitatio inurrexit illi, post sacram Præbyteratus ordinem adeptum.

Quæritur nunc, an teneatur sub pœna peccati mortalis, talem defectum supplere?

Pro parte affirmativa facit, q[uod] omnis ille qui ordinatur, omisso aliquo necessario, necessitate præcepti, etiā si nō sit de necessitate Sacramenti, & non suppleto defec[tu], tali ordine vtitur, peccat mortifere. arg. cap. *Solicitudo*, distin. 52. quamvis non fiat irregularis, vt ait Syluester, verbo *Irregularitas*, q. 12. Nuar. in *Manu*. cap. 29. n. 31. & vindetur textus expressus in cap. *Præbyter*. de sacr. non iter.

Adde communem esse Doctorum opinionem, requiri in omnibus ordinibus etiam minoribus, vt visibilia instrumenta, non solum porriganter, sed etiam tangantur: id quod constat.

Tum quia in ceremoniali semper dicitur, Accipite hoc, vel illud. Tum quia distinct. 25. cap. *Subdiaconus*, & cap. *Acholitus*, & sequentibus expresse dicitur, quod ordinandus debet accipere de manu *Episcopi* vel *Archidiaconi*.

Præterea sonitus campanæ, etsi videatur non esse de substantia aliquius ordinis, cum in tali campanæ contactu, non consistat ratio

materiae propriæ ostianij, sed potius in tactu ostij aperiendi & claudendi, vt notat D. Tho. in 4. sent. dist. 24. q. 2. artic. 4. est tamen de Ecclesiæ præcepto, & ideo supplendum, quamvis totum non iterandum: sicut iteraretur, si esset defectus in substantia materiae, vel formæ, vt dicitur de consecrat. distin. 1. cap. 1. & extraugant. de sacr. non iteran. cap. *Præbyter*. & *Innoc.* in gl. dicti c. *Syluester*. verb. *Ordo* 2. q. 10. *S. Antoni* 3. p. titul. 14. cap. 16. §. 5.

Negatiua tamen, quam putamus sequēdam & veriorem, quod scilicet non peccet mortaliter ille, qui non supplet istum tactum campanæ, de quo sibi non satis constat probatur.

Primo, quia cum à multo iam tempore in pueritia illos minores ordines suscepit, nec satis possit recordari, an campanam tetigerit, deponere debet scrupulosam conscientiam, & credere se cum alijs tetigisse. In dubio enim nō est præsumendum delictum, leg. *Si procurator, ff. de condic. indeb. & cap. 2. de regul. iur.*

Secundo quia multi grauissimi Doctores affirman, minores ordines non esse sacramentum, nec characterem imprimere neque ad sui *essentiam* & substantiam requirere vt illos assumens, aliquid faciat, sed satis esse quod Episcopus conferat potestatem per verba ad id necessaria. Ita *Sotus* in

RESP. CAS. CONSCIEN.

4.sent.distin.24. q.1.art. 2. concl.2.
Nauar.in consilijs libr. 1.tit.de tēp.
ord.consil.12. & consil.32.&33.

Tertio quia dato etiam quod essent sacramenta, non deflunt qui putent exhibitionem determinatae materiae, esse necessariam, sed non contactum ut Ledesma. 24. q.36.art.5. §. alia difficultas Soto in 4.dist.24.q.1.art.2. §. vnum autem hic suboritur dubium. Et quamvis haec opinio non videatur sequenda in contactu materiae necessariæ per quam imprimitur character, videtur tamen amplectenda in casu proposito, in quo agitur de contactu campanæ, per quem nō imprimitur character ostiarij, sed per contactum clavium, & ideo alius contactus non est de substantia, sed ad bene esse arg. c. fin. de sacr. non itera. Et tradit Syluester, verbo Ordo 2.q.2. §. Tertio vtrum est que expressa sententia Angeli, verbo Ordo q.3. vbi inquit quod licet in impositione manuum, nō tangat non est od id aliquid supplendum, & similiter in instrumentis in quibus character, ex eorum impositione non imprimitur, sed sufficit porrectio, licet sit melius tangere haec ille.

Quarto denique, quia tangere ostium pulsare campanam, & similia omissa, sunt levia, & ideo nō obflunt ordinato. arg. ff. de ventre inspir. leg. 1. §. fin. maxime cum haec tradantur in signum executionis

concessæ, arg. de consuetudine c. 2.
Ita Hostienis in sua Summa tit. de sacra vñctione §. Hoc si probabiliter dubitatur. Vbi dicit, quædam omissa esse de substantia, & in his, totum est reiterandum quædam de solemnitate: & in his, solum omissum est supplendum quædam de honestate siue levia; quorum omissionis occasione, nihil de necessitate putamus supplendum.

Nec obstant pro aduersa parte adducta, non quidem primum, quia cærimoniale docet, & vult fieri tam quæ de necessitate ordinis sunt, quam quæ de solemnitate, siue de honestate, sed non inde colligitur, haec ex æquo obligare. Nam defectus necessarij, obligat ad reiterandum totum, & defectus solemnitatis, ad supplendum ipsū sed defectus illius quod est de honestate ad nullum istorū obligat: ac proinde ex leuitate materiae omissionis huius, non est mortifera: nec oportet vt in ordinibus minoribus, si deficit aliquid quod Ecclesia statuit, & non est necessarium vel de necessitate sacramenti, vel ad minus de necessitate præcepti obligantis ad mortale, quod reitteretur aut suppleatur: vt iā supra ostendimus: & per haec dissoluitur secundum & tertium argumentū.

CASVS XVI.

In confraternitate cuiusdam Sandicati qua multis & varijs indulgen-
tias,

tijis, ac priuilegijs à summis Pontificibus est ornata, statutum extat, vt si quis fidelium in eam ingredi voluerit, soluat pro ingressu certam pecuniae quottam, & singulis etiam annis aliam. Non sit à quibusdam confratribus dubitatio, quod præfatum statutum sit Simonia:um.

Queritur quid dicendum?

Ratio dubitationis in præsenti casu tota cōsistit in eo, quod hæ confraternitates in honorem sanctorum institutæ, sint spirituale quid, & maxime quando per Sedem Apostolicam sunt indulgentijs & priuilegijs confirmatae: & id eo pro ingressu in dictam confraternitatem petere aliquid tempore, videtur expressa Simonia: præfertim quod fideles in eam describuntur ad lucrandas indulgentias & per statutum, illud pauperibus, qui non possunt quottam soluere, intercluditur omnino aditus, ad has indulgentias acquirendas: quod videtur iniustum & Simoniacum.

Nos in ea sumus opinione, vt putemus huiusmodi statutum, nō esse Simoniacum, neque illicitum.

Primo, quia illa confraternitas, non est religio, sed quædam potius congregatio hominum secularium ad bene faciendum.

Secundo, quia si pro ingressu monasterij indigentis, detur vel recipiatur aliquid ex pacto, nulla est Simonia. Vnde pro ingressu mo-

nialium, si ex pacto petatur & detur expensæ necessariæ, & tempore professionis pro dote accipiuntur mille aurei, non est peccatum, cum haec, non pro ingressu absolute, sed magis pro sustentatione monasterij pauperis exigantur, nec per hoc præcluditur via alijs, ne possint moniales fieri, sed subleuantur onus & paupertas monasterij, vt inquit Caietanus 2.2.q.100.ar.3.

Tertio, quia imponere vt aliquid temporale detur, pro elemosinis faciendis, vel pro alendis pauperibus in Seminario, vel pro aliqua alia honestate causa, licitum & laudabile est, huuiusmodique confraternitatum statuta, optimo iure decernuntur, si per ea excludi pietas receptionis non intenditur, sed vel confraternitatis expensis, vel pauperum elemosinis prouideri, vt colligitur ex cap. Squis despicit, dist. 42. estque haec expressa sententia sancti Antonini. 2. part. titul. 1. cap. 5. §. 19. in fine Sylvestri verbo confraternitas, q. 2. & verbo Simonia, q. 15. num. 7. At milæ verbo Societas numer. 28. Tabienæ verbo confraternitas numer. 1. Pisani verbo Simonia, 6. numer. 11. id ipsum etiā videtur sentire Nauarr. in Manual. 23. num. 100. §. Quarto &c. vbi inquit quod quando præpositio, pro significat pretium vel causam principalem immediatam tunc est Simonia dare vel accipere aliquid pro spirituali, secus autem quan-

RESP. CAS. CONSCIENT.

quando significat causam impulsuam vel remotam: vt sustentationem ministrorum, vel liberalitatē vel eleemosinam, vel solutionem obligationis legis, vēl consuetudinis, causam vero impulsuam appellat etiam illam, sine qua nō fieret actus, modo fiat ille principalius ob aliam, quam illam. Ex quibus tandem concludit, neminem qui alia ratione, & minus principaliiter dat, vēl accipit etiam temporale, pro spirituali, iure coram Deo & in foro conscientiae Simoniam cōmittere. Idque probat ex Diuo Thoma 2.2.q.100.ar.3, & Caiet.ib. Nec non per glos. & textum in c. Iudices.1.q.1.& cap. Agatho.63. distin. vbi etiam Archid. & communis, in cap. Ad Apostolicam de Simonia.

Ad omnem vero ambiguitatē in hoc casu tollendam, consulunt Doctores prædicti, tuftissimum esse, vt huiusmodi statura fiant sub forma affirmatiua: videlicet Siquis dederit tantum recipiatur in confratrem: & non per verba negativa, nempe qui non dederit tantū, non recipiatur, quia per hoc, præcluderetur via ad huiusmodi confraternitatem, haberetque specie exactiois: illud autem primū habet solum rationem voluntarie recognitionis, & speciem gratuitæ retributionis, vt colligitur ex doctrina Diui Thomae 2.2.q.100.artic. 3. quam magnopere commendat

Sotus de iust. & iure. libr. 9. q. 6.
art. 2. in responsione ad secundum
& late cōfirmat Petrus de Perusio
in tract. de Canonica portione.

Iuramentum tamen de soluenda illa eleemosina annuatim, non approbatur à Raymūdo, vt ait Sūma Pisana, vbi supra & Syluester. verbo Simonia, quest. 15. numer. 7. propter periculū periurij in quod seculares labi facile possent.

Deberent autem Episcopi, ad quos ex decreto Concilij Tridentini sess. 22. cap. 8. visitatio confraternitatum, & piorum omnium locorum pertinet, statuta si quæ in illis fuerint de quota soluēda, videre & reformare & si aliquod inuenient, quod pietatē receptionis impedit illud corrigeret aut irritare, vt ait Syuester verbo confraternitas quest. 2.

CASVS DECIMVS.

Septimus.

Religioso cuidam, consanguineus reliquit cum Prelati licentia, quosdā certos annos redditus, ad proprium vsum, & banc licentiam vt illic libere vti posset, alij Prelati confirmarunt: sed iste amicorum suasu, qui eum ad ludendum provocarunt, perdidit in ludo centū scuta, & multa que detrahit de suo licito vsu, in illicita expendit, nunc fit illi scrupulus tam de pensione, que voto pauperatis

tatis videtur repugnare, quam de restitutione omnium in ludo, & alijs illicitis consamptorum.

Quæritur, an huius pensionis usus, sit Religioso licitus; & num de illicite consumptis teneatur vel ipse, vel qui acceperunt ad restitutionem?

AD primum, quod in praesenti casu inquiritur, respodemus, posse non solum Papam, sed Prælatum, concedere religioso suo subdito licentiam habendi certos annuos redditus, in licitum usum suum conuertendos: Nec Prælatus talem licentiam dans iusta ex causa, nec subditus illa vtrens, peccatum aliquod incurrit.

Probatur primo, quia Religiosus est capax huius annuae pensionis, ut cui libros, vestes, imagines, & alia sua personæ conuenientia, habere & possidere, de licentia superiorum non est prohibitum, ut diffinitur in Concilio Lateranensi, relato in cap. Monachi, de statu Monach. & nulla est Religio tam arcta, in qua Religiosi de licentia expressa, vel tacita superiorum, non habeant peculium aliquod proprium suis usibus consignatum, saltem calceos, vestes, libros, imagines, vel reliquias Sanctorum, & alia huiusmodi, quæ pecuniaria sunt, & pecunijs estimabilia. Unde licetiam esse constitutionem, seu consuetudinem, quæ in aliquibus religionibus seruatur, ut certum quid

annuum, pro vestitu annuo religiosis tradatur, affirmant Panorm. & Decius communiter recepti, in cap. Cum ad Monasterium, de statu Monachorum.

Secundo, quia huiusmodi pensio, nulla naturali, vel diuina lege, Religiosis veratur, nec voto paupertatis est contraria: quia ille solus Monachus dicitur propriarius, qui tenet occulte, vel contra voluntatem superioris aliquid: ut ait Ioannes Andreas, in dicto cap. Cum ad Monasterium. & illud proprium repugnat solum voto paupertatis, quo aliquid possidetur, quoad verum dominium, & veram proprietatem, qualem habent homines seculares, ut libere possint de reb⁹ suis disponere. iuxta cap. Quo iure. 3. dist. & toto tit. ff. de acquir. rerum domin.

Tertio, quia professio facta a muliere, adiecto isto pacto per viam modi, non autem per viam conditionis actum suspendentis, ut vivat extra Monasterium, cum usu bonorum & reddituum eorum, quæ ante professionem habebat: approbatur a Papa Celestino, in cap. Insinuante. qui cler. vel vouentes, & in cap. de Viduis, 27. quæst. 2. & tradit Panormit. in cap. Monachi, de statu Monacho. & Bartholus communiter receptus, in Authent. ingressi. Cod. de sacro sanct. Eccles. Nauarrus, in comment. 2. de Regulatis. notabili tertio. nu. 14.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Quarto, quod Papa frequenter concedit Regularibus p̄siones, in beneficijs Ecclesiasticis, cū facultate expendendi eas in suos peculiares v̄lus: & hanc cōcessionē esse iusta, probat Doctores, in cap. Nisi es- sent de p̄bend. quā tamen iusta nō esset neque per Papā cōcederetur, huiusmodi pensio si voto paupertatis repugnaret. Imo Abbas, in d.c. Nisi es-ēt probat nō posse Prælatū priuare subditum, v̄lū præfatae pensionis per Papam concessæ.

Quinto, quia in multis & valde reformatiſ ſanctimonialium conuentibus, conceditur aliquibus di- tioribus, & nobilioribus, vt præter dorē, quā parentes conſignāt mo naſterio, inſtituāt etiā certos quof- dam annuos redditus, ſoluendos interim quod illa monialis viuit in ſuos licitos v̄lus, de licentia Abba- tiſſae conuertendos. Nec Episcopi, & alij Prælati, qui præfatis mo naſterijs præſunt, hoc damnant; quod facerēt ſi tale peculiū cōtraueniret voto, aut legi de non habēdo pro- prio. Vnde legatum factum Reli- gioso de certa annua pecunia, con- uertenda in proprios v̄lus, donec Prælatus permittat, eſſe licitum, tra- dit Bartolus & alij, in leg. Lucius. §. Hæredes. ff. ad Trebellia.

Sexto confirmatur, ex illo iusto & religioso facto, quod insignis Doctor Iordanus de Saxonia in li- de vitiſ ſiue gestis patrum, parte 3. c. 9. enarrat, de quodā benemerito

lectore, & quodam prudentiſſimo Prouinciali nostri ordinis Eremitarum ſancti Augustini, cum enim lector vellet necessitatī tam ſuā, quam Monasterij prouidere, ex patrimonio ſuo, & donatione ami- corum, magnam pecuniaē ſummā de licentia ſuperioris impendit in emendis libris, & alijs quibusdam mobilibus ſuo vſui necessarijs: & de reliquo quod adhuc ſupererat, emit certos annuos redditus, no- mine Monasterij ſui, & instruēta ac litteras de his cōfectas, eidē tra- didit. Prouincialis autem poſtea ex officio ſuo cum cōſensu Prioris & Cōuentus ordinauit, quod Procu- rator contentus, redditos illos ac- ciperet annuatim, & traderet eos præfato lectori ad ſuos vſus, quo ad viueret expédēdos: eo tamē mor- tuo ijdē redditus & libri ſeruiren- bibliothecę eiusdē cōuētus. Et hoc quod Prouincialis & Cōuētus fe- cit, fuſſe licite ordinatū & statutū, oſtendit Nauarrus, commentario ſecundo de Regularibus. n. 15. §. Ex quibus inferri potest.

Confirmat hoc ipsum receptus vſus in Prouincijs Hispaniæ & Lu- fitania, nostri ordinis Eremitarum ſancti Augustini, in quibus præci- pue morum obſeruantia viget, & ſolent Magistris eiusdem ordinis Cathedras Salmanticensis & Co- nimbricensis Academie, ſeu aliarū Vniuersitatum legentibus, etiam ſi magnorū ſint reddituū, vel in totū
vel

vel in partem concedere, ut in licitos & honestos usus, redditus illos expendant.

Neque his obstat textus, in cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. vbi dicitur absque villa limitatione. Non dicatis aliquid proprium. Negatua enim illa, Non, præposita illi dictio aliquid, destruit & negat omnia, ita ut nihil omnino debeat Religiosus, proprium habere.

Respondemus, textum illū intelligendum esse, de proprio simpliciter, prout dicit verū dominū, & veram proprietatē, qualē habet homines seculares, distrahendi pro libito res suas, easque per quo luis contractus alienandi : iuxta cap. Quo iure. 8. distin. & toto tit. de acquirendo rerū dominio. hoc enim propriū, neque Prælatus, neque etiam Papa, concedere potest Religioso. Nos autē loquimur de proprio largo modo sumpto, prout dicit Ecclesiasticā administrationem, seu usum fructum, & possessionē, facti tantum, quod proprium iusta causa à Prælato cōcessum, nō repugnat voto paupertatis: neq; de isto loquitur dictum cap. Non dicatis.

Non etiā obstat, cap. Monachi. de statu Monachorum, quatenus habet. Peculiū non esse Monachis permittēdum. Respōdemus, illud intelligi de peculio, quod sine iusta causa conceditur, tale enim non est Monachis permittendum: vel de peculio cōcesso cum facultate,

ut Religiosus pro libito in quoscūque usus etiam profanos, illud distrahere possit, ut secularis de resibi propria disponit, peculium si quidem isto modo, contrariatur paupertatis voto.

Non denique officit decretum Concilij Tridentini cap. 2. de Regularibus, sels. 25. quod habet, Ne mini Regularium licere bona immobilia, vel mobilia, cuiuscūque qualitatibus fuerint, etiā quouis modo ab eis quæsita, tanquā propria, aut etiam nomine conuentus possidere, vel tenere. & quod deinceps non liceat superioribus bona stabiliā alicui Regulari concedere, etiā ad usum fructum, vel usum administrationem, & infra subdit, mobilium vero usum superiores permittāt, ut eorū stipellex statuī paupertatis quā professi sunt cōueniat.

Respondemus, Concilium Tridentinum illis in locis nullum ius nouum statuere, sed solum declarare id, quod iura antiqua præcipiebant quoad votum paupertatis à regularibus emissum: & ita prohibere Religiosis, ne propriū quoad dominium habeant, quia hoctam in bonis mobilibus, quā immobilibus, est contrarium professae paupertati: sed non prohibet peculium, quoad administrationem iusta de causa à superioribus concessum: quod iura antiqua permittebant. Et quando dicit, nō licere Prælatis concedere bona statuī,

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

bilia, etiam ad usum, & administrationem, neque etiam mobilia, nisi prout conuenit paupertati: intelligitur hoc de concessione sine iusta causa facta: Nam qui iuste concedit, non dat facultatem utendi & administrandi pro libito etiam in profana ut seculares faciunt, neque concedit superfluum, & plus quam necessitas & utilitas Religiosi exigat, non enim potest esse superfluum & iuste concessum.

Pro hac nostra opinione est Ioannes Andreas in Mercu. Regulariæ, Non est obligatorium. de reg. iur. in 6. vbi multis rationibus concludit licitum esse statutum, quo decernitur ut certa quantitas detur cuilibet Religioso quot annis pro suo vestitu, & vietu, & in cap. Cum ad Monasterium, de statu Monach. asserit obseruari hoc ipsum in quibusdā monasterijs monialium, ut vestimenta sibi acquirant ex lucro manuum suarum. Idem aperte sentit Cald. consil. 2. de Regularibus, & Panormitanus consil. 88. p. p. Et in cap. Cum ad Monasterium, de statu Monach. numer. 8. Et Felinus, in cap. Nam de constitut. & Decius in cap. Edoceri, de rescript. Petrus Andreas Gambara, in tractatu de officio & authoritate legati à latere, lib. 6. n. 271. casu 4. & clariss. numer. 254. Gigas de pensionibus, quæst. 15. Nauarrus comment. de Regularibus in cap. Non dicatis, 12. q. 1. n. 14.

& 18. & consil. lib. 5. titulo de Magistris, consilio 9. & lib. 9. tit. de Regular. consil. 47.

Quod attinet ad id quod secundo loco quarebatur. Vtrum de illicite consumptis, teneatur vel ipse, vel qui accepertunt ad restitutionē?

Respondeo, quod tam Religiosus qui illicite consumpsit, quā qui sic illicite ab eo accepit, peccant mortaliter, & ad restitutionē tenetur monasterio, si peculium erat ex rebus monasterij, vel ex alijs acquisitis, & suo usui de licentia Prælati applicatis. Tum quia Religiosi si quid illicite donant, est contra voluntatem Prælatorum, qui nequam volunt, nec velle possunt ut bona quæ sunt Religionis, in profanos & malos usus expéndantur, dominiū enim eorū, quæ cōceduntur Religioso ad usum, nō est penes religiosum, qui solemnē paupertatē vout, sed penes Christum & Religionem, cui Religiosus illa acquirit, arg. cap. Abbates. 18. q. 1. & cap. In præsentia. de probat. & tradit. Innocent. in cap. Cū super, de caus. possēs. cōmuniter receptus, per citatos à Decio, in cap. Cōstitutus. de rescript. qui assertint. Religiosum eorum omniū quæ acquirit, verum dominium acquirere Christo; & ius vniuersale administrādi, Papæ; & particulare, ordini seu monasterio. Nauar. commentario secundo, de Regularibus, cap. 1. n. 3.

Tū quia hoc peculiū, cū sit alienum.

nunquād dominiū, vt diximus; non potest Religiosus cui administratio conceditur, in alios vſus illud expendere, quam sit voluntas saltē interpretatiua domini, vt satis patet. Et facultas concessa per Prælatum, nequaquam extenditur ad vſus profanos & illicitos.

Tum quia Religiosus habet tale peculium cum pacto & onere expēndendi illud in vſus suis licitos, & religioſae personæ conuenientes; & ita tenetur seruare pactū istud, lege iustitiae naturali, quæ iubet pacta seruari, cap. i. de Pactis. & leg. i. ff. cod.

Tum quia Abbas Monasterij, & qui quis alius Prælatus Regularis, prodigens redditus ipsius Monasterij, suę administrationi commissos, in malos & illicitos vſus, videtur esse maxime proprietarius, vt ait Maior, in 4. distinet. 38. affirmans tam Prælatum, quā illum qui male ab eo acceperunt, (nisi probabilis ignorantia excusat) non solum peccare mortaliter, sed ad restituendum obligari, non alia ratione, quam quod contra regulam & constitutiones sui ordinis, de bonis Monasterij disponit: cum ergo regularis vtatur rebus ad suum vſum deputatis illicite, & in alios vſus, ad quos licentia Prælati se nō extēdit, non solum in peccatum proprietatis incidit, sed restitutio manet obnoxius.

Tandem Prælatus, & Capitula

nequeunt concedere Religioso facultatem, vt det alteri aliqua, quæ directe vel indirecte non vergunt in utilitatē monasterij, vel in elemosynam, vel remunerationem, quam ipsi facere non possunt, quia nequeunt maiorem autoritatem & facultatē cōcedere subdito, quā ipsi habent: nullus siquidem dat, quod nō habet. cap. Quod autem de iure patro. l. Si vniuersitæ, Cod. de legat. & ita non possunt facere religioso facultatem, vt disponat de rebus suis illicite.

Hinc est quod Religiosus, qui ludendo, meretricando, & alia in honesta & illicita agendo, res suæ administrationi, & vſui commissas, expendit: non solum laethaliter delinquit, sed ad restituendum tenetur. Ita Alcocer. de ludo, cap. 12. & 14. Medina in Summa, fol. 153. Fr. Ludouicus Lopes, in Sūma. p. 2. c. 33. Nauar. in man. cap. 17. num. 41. in fine. & n. 9. 4. & cōment. secūdo, de Regularibus; n. 9. & 12. Notabili 3. & tractatu de redditibus Ecclesiast. q. 1. 13. monit. & q. ea. monit. 29. & q. 2. monit. 20.

Nec obstat si dicatur Religiosū peculij sibi à Prælato ad vſum assignati, esse dominum, seu absolutū administratorem; & ita disponere posse de toto illo, pro suo libito, vt saltē non teneatur etiamsi male disponat restituere, arg. leg. Si quis vi. §. Differentia. de acquir. possessio.

Gg3 Respon-

RESP. C AS. CONSCIENT.

Respondemus, falsum in primis esse quemcumque dominum rei, posse pro libito de ea disponere, quando non est integer & absolutus dominus, sed cum onere & vinculo annexo. Nam fidei commissarius, & Maioratus, sunt veri domini tam vivis, quam proprietatis, & tamen non possunt pro libito disponere; sed secundum voluntatem, onera, & vincula per institutores imposita. Falsum est etiam Religiosum esse vere dominum, immo est est dominus improprie, quia habet dominium restrictum, & obligatum ad expendendas illas res, in usus tantum licitos, secundum facultatem a Praelato ei datam.

Quod si obiectatur, Religiosum nulla habere bona, quibus possit restitutione facere, quia quicquid habet ante professionem, vel post eam, est monasterij & ordinis. ca. In praesentia de probat. & authen. Ingressi. Cod. de sacro sanct. & ideo quicquid, unde cumque querit, querit ordinis, & monasterio, & cum nihil habeat suum impotens est ad restituendum.

Respondeatur, quod etiam Regularis potest restituere, de illis, quae ex sibi necessariis detrahit, parce viuedo, vel per sacrificia, & orationes, vel rogando amicos & consanguineos, ut pro eo soluat, vel etiam de rebus quas in suos honestos usus de licetia iusta superiorum, impendere potest, sicut enim debitorum, usus est iustus

& honestus, vel denique petendo per se, aut per alios humiliter remissionem debiti, quam restitutio equiparat, glosa in cap. Peccatum de reg. iur. lib. 6. verbo Restituatur.

Illi autem qui Religioso, ex donatione, seu causa iniusta & iniqua, aliquid acceperunt, debet illud monasterio restituere, si sciat Religiosum, nec restitutio fecisse, nec omnino habere unde possit solvere: Et crediderim satis excusari restituendo ipsi Religioso, ut in usus licitos ea conuerterat: Imo si isti qui sic acceperunt sunt pauperes: & quantitas rei acceptae, non excedit eam status & conditionis, potest in elemosynam dare: non tenebuntur tunc ad restitutioem, sed possunt titulo elemosinæ, illud retinere, veluti si cuius alteri pauperi esset donatum moderata siquidem elemosinæ elargitio, videtur fieri posse ab eo Religioso, qui certum peculium habet, iuxta glosam in cap. Non dicitur, 12. q. 1. & clement. 2. de vita & honestate cleric.

Aduertendum est tamen in causa praesente, quod quando peculium, non est in quantitate superflua, sed in ea solum quæ Praelatorum iudicio via est conueniens, & sufficiens, ut Religiosus attenta etate & qualitate personæ, sibi in necessariis prouideat, si Religiosus de hac parte suosui deputato aliquid detrahit, & illud ludendo, aut metrificando,

retricando, aut illicite donando consumit & impendit, peccabit quidem, sed non tenetur ad restitutionem, neque ij qui sic accipiūt si hoc sciant.

Probatur primo, quia per hoc quod reliquat, seu acquirit ex detractione necessariorum, non præjudicat monasterio, nec pauperibus, nec alijs operibus pijs, sed solū genio, siue ventri, & siue personæ, & ideo cum sibi tantū præiudiceret, & noceat, non est quod restitutio- ni sit alteri obnoxius.

Secundo, quia eandem potestatem quam habent beneficiarij seculares, disponendi de eo quod relinquerint parcius viuendo, de parte fructuum beneficij deputata suo vsui, habet etiā Religiosus simplex de illo, quod parcius viuendo detrahit, & reliquat, de peculio sibi ad honestam sustentationē à Prælato, seu à Papa ad suos vsus assignato. Nam ratio propter quam clericus illud potest, non est, quia sit absolutus dominus fructuum beneficij, sed ideo quod ecclesia cui vniuersalis administratio Ecclesiasticorum bonorum est à Christo Domino cōmissa, dat facultatē beneficario, ut illud sic deputatum & reliquatum, pro voluntate sua possit expendere. Et hæc eadē facultas, cū nō repugnet voto paupertatis, potest æque cōcedi Religioso ac seculati: cum nullum' absolutū dominium per hoc illi tribuatur. Ita Na-

uartus tractatu de redditibus ecclesiasticis, q. i. Monito 33. n. 2.

Nec obstat si dicatur, quod Religiosus non est dominij capax, & ideo nequit esse dñs illius, quod parcius viuendo querit: sicut clericus secularis est dominus.

Respondetur, quod ratio propria, quare clericus secularis, potest libere disponere de illo, quod de sibi necessarijs detrahendo, & parcius viuendo acquirit, nō est quod ipse sit integer dominus illorū fructuū: sed eo quod Ecclesia iustis de causis, nempe vt libentius ieunij, frugalitati, abiectioni, hospitalitati, & alijs virtutibus inferuiat, sciēs ea omnia quæ de suo decenti sumpto & statu detrahit & acquirit, expendere posse pro libito absque illo restitutio- ni onere, facit ei amplam facultatem disponendi de illo: quæ ratio ex æquo, imo tanto magis in Religioso militat habente peculium, quanto illæ virutes sunt professioni suæ, magis conuenientes.

Nec rursus officit si dicatur, q; cum hæc bona, quantumcumq; sic reliquata, sint monasterij, non potest Religiosus absque Prælati tacita saltem licentia, illa expendere, nullus autem Prælatus facultatem dare potest, expendendi ea illicite, ac proinde non videtur maior ratio, quare Religiosus debeat restituere alia si male expendat, & non hæc reliquata ex concessio peculio

Ggg 4 Respon-

RESP. CAS. CONSCIENC.

Respondeamus, disparē esse rationē de reliquatis, & de alijs, quę habet Religiosus. Nam alia, ultra partem vſui necessariam, concedūtur cum onere administrandi & impendendi illa, in vſus licitos & honestos: & ideo si expendat in illicita & inhonestā, tenetur restituere alijs licitis & honestis, quibus illa erant quasi debita: sed ea quę reliquat, & acquirit, detrahendo ex necessarijs sibi, non sunt deputata alteri quam suę personę, nec habent aliud onus, quam quod in proprios vſus conuertantur, ac proinde si in tales proprios vſus nō consumuntur, non nocet Religiosus alteri, quam sibi ipſi, & ex generali Ecclesiæ licentia, carent hæc reliquata onere restitutionis, ob iustas causas supra enarraras. Vide Nauarrum tractatu de redditibus Ecclesiasticis, quæſt. prima. monito. 26. & 33. & 44. ac quæſt. tertia. monito 34.

Non denique obest dicere, talē Religiosum respectu peculij concessi, esse tantum vſuariū, sicut est respectu panis & vini in mensa communī ad suum vſuum appositi, & respectu calceamentorum, vestium, qua Prælatus illi cōcedit. Et vſuariū nihil capere posse ex ijs, in quibus vſum habet, præterquam in vſum solum quotidianū: instit. de vſu cohabit. in princ.

Respondeamus, Religiosum (excepio ſemper eos Franciscanos, qui

neque in communi, neque in particulari bona poffidēt, ſi peculium eiā Papa ſeu Prælato concedatur, non eſſe illius ſolum vſuariū, ſed administratorem; cum facultate expendendi in licitos vſus, & ideo poſſe donare, & alienare; quod repugnat vſuario. Ius autem administrandi, non eſt dominium, nec vſus fructus, nec vſus tantum, ſed eſt ius diſponendi de re aliena, nomine alieno: & ita habere peculium monaſticum, non eſt aliud, quam habere administrationem aliquorum bonorum monaſterij: iuxta cap. Cum olim. 2. de priuilegiis & docet Nauarrus Commentario primo, de Regularibus, nota. 15. numer. 14.

Aduerant tamen Religiosi, qui huiusmodi peculio fruuntur, vt animo ſint ſemper parati, illud ad nutum superiorum relinquere, alijs delinquent mortifere, contra paupertatis votum; & tenentur illud restituere, & a ſe omnino abdicare. Et ratio eſt manifesta, quia poffidere illud animo & intentione non relinquendi: etiamſi Prælatus relinquere iubeat, eſt habere proprietatem, & eſſe abſolutum dominum, ſine dependentia aliqua a voluntate superioris: quod repugnat voto paupertatis.

Nec tutum existimo eſſe in conscientia, qui licet paratus ſit ad iuſsum superioris peculium, & bona ad vſum confeſſa, tandem relinquere,

quere, ita tamen obmurmurat & tot querelas fundit, ut non audeat Prælatus bona illa amouere, nec licentiam denegare. Ratio est quia talis licentia, non est simpliciter libera, sed quasi coacta, potestque dici permisso: sicut mala alia permittuntur, ut maiora euitentur.

CASVS DECIMVS.

Octauus.

Religiosus cuiusdam ordinis a decem iam annis professus, sit illi nunc scrupulus quod emissi profectio nulli fuerit eo quod ante illam, nulla omnino facta fuerit iuridica informatio per dictæ Religionis Superiorum de vita & moribus ipsius, prout Sixti Quinti diuersis constitutionibus sancitur, adductoque hoc negocio ad Provincialem, & Episcopi vicarium iudicarunt ambo professionem extirisse nullam, qua data sententia dimisit habitum & secularis est effectus: non desunt tamen quam plurimi, qui illi dicant, teneri adhuc ad Religionem suam redire, & in ea permanere. Tum quod intra quinquennium non reclamauerit: tum quod professio omnis ex solo informationis defectu, non sit irrita consultu ob hoc Doctorem.

Queritur quid illi sit dicendum?

Presupponendum in primis hic est Sixthum Quintum, eo quod

multi criminosi, vel suspecti, aut æri alieno, vel rationibus reddendis obligati, quia tuto in seculo vivere non poterant ad religionem confugiebant, & suscepito habitu, professionem emirabant: constitutiones varias edidisse quibus non solum hos ad religionem perpetuo inhabiles declaravit, & tam habitus susceptionem, quam professionem, ac omnia inde sequuta, irrita esse sanciuit verum etiam sub grauissimis penitentiis Prælati omnibus iniunxit, ut nullum post decimum sextum ætatis annum expletum, ad habitum seu professionem admitterent, nisi facta devita & moribus, prius inquisitione & seruata forma in ipsa constitutione prescripta.

Supponendum deinde Gregorium decimum quartum, & Clementem Octauum, alias constitutiones in eadem hac materia posse promulgasse moderatiuas, & declaratiuas illarum Sixti Quinti: omnes tamen in hoc uno perfisterent: ut ante professionem, talis inquisitio seu informatio de vita & moribus iuridice fiat, sub eisdem penitentiis a Sixto Quinto impositis.

Aduertendum tandem non sat est huiusmodi inquisitionem, seu informationem fieri per iudicem secularē ad instatiā illius qui habitu est suscepturnus: sed necessarium omnino esse, ut per fratres ad hoc per

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

per superiora deputatos, talis inquisitio fiat, qui vocatis testibus & recepto ab eis iuramento, de morib[us] vita, & alijs prærequisitis diligenter inquirant, & processum ac informationē captam, Provincia, ac diffinitoribus, seu quatuor fratribus ex antiquioribus illius Contentus, in quo iuuenis recipiens est, quorum consensu recipi debet fideliter referre teneatur. Et qui Superiores, aut fratres ad hoc deputati cōtra fecerint, voce actiui & passiū, nec non officijs, gradibus, & honoribus, ac dignitatibus, quibuscumque per eos obtētis eo ipso in perpetuum priuati: & tam ad illa, quam ad alia quæcumque in posterum obtaindentes, & incapaces ac sententia excommunicationis in nodati ipso facto existunt: ita Clemens VIII. in breui quod incipit. Altissimæ paupertatis via sub datū Romæ 14. Aprilis 1592. Pontificatus sui anno primo.

His suppositis, non defuerunt aliqui litteram magis prædictatum constitutionum Sixti V. attendentes, quam verum earum sensum penetrantes, qui existimatū professionem illius, qui post decimū sextum ætatis annum suscepit habitum, etiam si alias esset habilis & nullo criminе impeditus esse irritam & inualidam, ob id tantum, quod ante dictam professionem, iuridica inquisitio & informatio

de vita & morib[us] ac alijs prærequisitis iuxta formam prædictarū constitutionum non sit facta.

Fundamentum in quo isti maxime nituntur, est constitutio seunda Sixti V. declaratoria primæ in quo absolute videtur declarare professiones omnes esse nullas in quibus nō præcessit exacta inquisitio, iuxta formam in eadem constitutione præscriptam.

Sunt autem in dicta constitutione hæc expessa verba. Quod autem pertinet ad professionem, illegitimorum, quam eorum qui post decimum sextum ætatis annū expletum, regularem habitū suscepunt, quia tunc demum vere & proprie Religiosi effici dicuntur cum professionem emittunt, declaramus eos, qui ante prædictam constitutionem nostram editam habitum suscepint, & post ipsius promulgationem cupiunt profiteri non alias ad professionem admittendos esse, quam facta inquisitione, & seruata forma in ipsa cōstitutione præscripta & eorum qui post dictam promulgationem etiā ignoranter, non habita dicta inquisitione, & non seruata forma, ad professionem admissi fuerint professionem nullius esse roboris & momenti. Hæc Sextus V. quibus verbis persuasi sunt multi iudices, in varijs Hispaniæ partibus, irritam & nullam fuisse illorum professionem qui licet nullis essent criminibus

nibus simplicati; facta tamen non ante diligeſ de illorum moribus inquisitio. Nos tamen contrarium existimamus esse verum, & omnino tendum, illorumque Religioſorum profesſiones, tam in foro interiori, quam exteriori, eſe validas & ſitmas, qui alium non habent iuris defectum, quam quod de illorum vita & moribus iuridica inquisitio non sit ante diligeſ.

Probatur haec veritas. Tu quia Sixtus V. in prima conſtitutione irritat ſolum professionem illorū, qui ſuā inhabiles ob aliqua delicta, & nō inualidat eam, in qua deficit inquisitio morum. Sed afficit tantum grauissimis peniſ Prælatos qui in illa facienda deficiunt. Nēque eſt credendum legiſlatotem prudentiſſimum, qui Cardinaliū conſilio, conſtitutionem utramq; edidit, voluisse in ſecunda, quae ſolum eſt declaratiua prioris, ſolemne votum Religionis, ob tam leuem cauſam irritare, ut eſt defectus inquisitionis, in non criminofo & alias habili: cum hoc ſit à iure communi exorbitans: & ex dubijs quae in p̄fata conſtitutione proponuntur declaranda, nullum ſit iſtud de defectu probationis in persona habili.

Tum quia clauſulae irritantes, non debent referri ad id quod incidenter & accessorie tractatur, ſed ad id quod ex conſulto & pri-

paliter intenditur, vt ait Barth. in leg. fin. § Titia ſt. de libertate legalta. Felinius, in cap. cauſa quae de reſcript. Iam autem in vtraque Sixti conſtitutiones, principaliter intendit obuiare ne illegitimi, criminofi, & debitif, ac ratiocinij obnoxij, ad religionem admittantur, & ideo horum profesſionem tanquam personarum inhabiliū irritat: & diligentia inquisitionis ponit in alij ſtanquam accessorium & opportunum medium, ad fine intentum aſsequendū.

Confirmatur ex doctrina Panormitan. in cap. Ecclesia de elect. & cap. Quia propter eo. vbi dicit quod clauſula irritatoria, cū ſint odioſe, & iuriſ communis correctoria, non poſſunt, nec debent referri ad omne, quod in lege dicitur: ſed ad ea ſola in quibus maiori ratio diſtat, vt referatur: cum ergo clauſula irritans profesſionem, ſit nimis odioſa referri tantum debet ad impeditos, & inhabiles aliquo crimen in Sixti conſtitutionibus expreſſo non autem ad habiles, qui admiſſi fuerunt ad profesſionem abſque debita informatione cum haec præcipiatur ſolū, ut me dium ad cognoscēdos illos criminofos, non autem ut principaliter intenta.

Adde quod p̄fata inquisitio in persona habili, non eſt ſubſtantialis ad actum profesſionis: cuius ſuſtantia maxime conſiſtit in qua-

RESP. CAS. CONSCIENCE.

quadam traditione in manu Prælati, per tria vota substantialia, secundum regulam ab Ecclesia approbatam. Sed est tantum quædā solemnitas probatoria, eo modo quo à Baldo in cap. i. Quæ sit inuestit. col. vltim. & ab alijs Doctoribus dicitur, quod solemnitas istiū in dubio est probatoria, non autē substantialis, nisi lex ultra, annullando procedat. Et ideo quamvis ille Sixti V. constitutiones obligent Prælatos ad seruandam præscriptā formam inquisitionis, non tamen obligat quatenus sunt pænales irritantes professionem, quādo constat de veritate personæ habilis, & nullo criminis irritante laqueatae.

Tandem, utraque constitutio Sixti V. quoad professionis annulationem, est fundata in præsumptione, ut legēti patet maximè in illis verbis non pia intentione, sed ad euitandam legum, & iudiciorū seueritatem, quia tuto in seculo vivere non possunt ex quibus declaratur ideo illos quia commiserūt aliquid delictum in seculo, quod per viam denūciacionis inquisitionis, aut accusationis est deducētum in iudicium, non posse in religiōnibz profiteri, quia præsumuntur ad religionem fugere, ut legum & iudiciorum seueritatem euitent. Iam autē lex fundata in præsumptione, etiam si sit iritans, & annulatio actus, cessat in foro conscientiae, quando de veritate constat, ut

tradit Felinus in cap. i. de constit. Innocentius in cap. Qui propter de elect. vbi dicit quod etiā in electione non sit seruata forma præscripta à iure Canonicō dummodo interueniat purus cōsensus diligentium, tenet in foro conscientie. Hoc ipsum reperit Innocentius in cap. Qui celebrat. de Clerico excommunicat. Et sequitur Dominicus in cap. i. de Sponsal. in & Ancharranus in cap. possessor. de regul. iuris in 6. & libro de herede ex testamento carente solemnitate intris, & habente consensum purum testatoris, an scilicet teneat in conscientia, concludit quod sic cessante fraude. Idem tenet Couartuñas, in cap. Cum esses. de testament. & Soto lib. 4. de iust. q. 5. ar. 3. Et Abbas in cap. Relatum i. de testament. & in cap. Porrectum de Regular. post glosā ibi dicit quod professio facta, ommissa forma quæ traditur in regula ligat quoad Deum, quia illa forma est à iure positio introducta, propter scandala & deceptions euitandas: unde ex quo omnia illa cessauerint, & adfuit verus consensus tam profitantis, quam Prælati & conuentus acceptatis valida est apud Deum talis professio, tenetq; de iure naturali & gentium.

Cōfirmatur, quia tota ratio ob quam Sextus V. præcipit ut exacta ante professionem inquisitio à religiosis fiat, ea est, ut obvietur criminio.

minosis, & ære alieno grauiatis, ne ad religionem cōfugiant, vt iudicium pœnas euadant vt patet ex illis verbis prioris constitutionis, ad euitandam legum & iudiciorū seueritatē, quia tuto in seculo viuere non possunt, quæ ratio cessat omnino in illis, qui nullo delicto sunt irretiti: & legem præcipientē aliquid ob aliqua inconuenientia illis cessantibus non obligare. Probat Caietanus tomo primo opusculorum Opusculo. 12. quæst. 24. & Panormitanus in cap. Quoniā contra de probat. Baldus, & Alexander. in leg. 2. num. 6. soluto matrimonio Immola in leg. Si viro eo. titul. Alciatus libr. 1. de verborum significatione pag. 6. Nauarrius in Manual. cap. 26. numer. 36.

Imò tantum abest quod alias habilium professio ex solo defecitu inquisitionis de vita & moribus sit inualida: vt neque etiam criminorum professio annulleatur nisi in eo tantum casu in quo constat in actis publicis ipsos iudices & curiam secularem, ante susceptionem habitus de ipso crimen aduersus eos accusationem suscepisse, vel inquisitionem instituisse vt haberetur expresse in secunda constitutione Sixti Quinti §. contra criminosos vero.

Sicut etiam illorum qui debitis & ratiocinijs sunt obnoxij, non est vniuersaliter irrita, sed tunc solum quando debita sunt in tāto excelsa.

su vt superent facultates contim.
Fr. Emanuel Rodericus q. 10. ar. 7.

Nec obstat contrarium argumentum à secūda Sixti constitutione desumptum in qua declarat eorum qui post prioris constitutionis promulgationem, etiam ignoranter non habita dicta inquisitione & non seruata forma ad professionē admissi fuerint, professionem nullius esse roboris & momenti.

Respondemus vero illa irritantia non esse absolute & indifferenter de omnibus profitentibus intelligenda, sed solum de illis criminosis & inhabilibus, quorum professionem prior cōstitutio annullat, quosque ad profitendum inhabiles facit, cum enim secunda constitutio sit declarativa prioris, debet arcari & limitari ad terminos dictę prioris constitutionis, & cum in hac priori irritetur solum professio eorum, qui sunt maculati aliquo crimine ex ijs, quæ in illa exprimuntur, & non annulleatur professio aliorum, idcirco secunda constitutio, quæ dubia circa priorem emergentia declarat, & professionem eorum qui vel ante promulgationem prioris cōstitutionis vel post promulgationē sed ignoranter ad habitū sūt admissi, si de illis non fiat diligēs antequam prositeantur inquisitio, annullat professionē & nullius esse roboris & momenti declarat cum odiofa,

& pa-

RESP. CAS. CONSCIENT.

& pænalis sit, astringi & coarctari debet ad nullitatem professionis, de qua in priori constitutione fuerat sermo hoc est ad professionem criminis orū: satis enim extra propositum fuisse dubitare de professione eorum, qui nullum habēt crimen, & quam dicta prior constitutio nequaquam irritabat. Séper enim constitutio quę fit ad declarandum & roborandum aliam est limitanda iuxta terminos declaratae & roboratae. Ut sentit glōsa, & Cardinalis, in cap. Constitutis de elect. Felinus in cap. i. de iure iurando.

Neque obstat si dicatur, iudices multos, in civili & Canonicō iure admodum versatos, & Deum timentes, sententijs publicis absoluissimae Religione, quam plurimos professos de quibus certe eis constituit, quod etsi alias erant habiles, & nullo crimine infecti, non fecerant tamen Prælati debitam delictorum vita & moribus indagatiōnem antequam profiterentur.

Respondeant iudices illos ad certicem tantum verborum attendentes, medullam & sensum intimum eorum non satis penetrantes, tales sententijs tulisse, cum enim isti, exterioris solum fori negocia agant: & præfata Sixti V. constitutiones sint pænales, & fundatae in præsumptione commissi delicti, quando inquisitionis debita forma prætermittitur, ideo vetitatem diuino iure

dicio relinquentes, neque ad id quod conscientia forū requirit, sed ad illud quod lex ipsa iuxta verborum rigorem statuere primo aspectu, videbatur respicientes, neque priorem constitutionem Sixti Quinti attente legentes professines ex defectu inquisitionis irritas esse perperam iudicarunt. Nihilominus tamen Religiosi ipsi, qui tales sententias contra suas religiones obtinuerunt, nequaquam tuti sunt in conscientia, & tenentur ad Religionem redire: in qua professi sunt, si eis constat, non aliud extitisse circa professionem defectum, quam quod forma in ipsis constitutionibus præscripta non fuerit seruata. Nam præfatae constitutiones cum sint pænales, & in præsumptione fundantur, neque expresse irritent professionē aliorum, quam criminis orū, & inhabilium, cessante præsumptione, constando de rei veritate, & quod personae alias habiles habitum Religionis suscipiunt, & professionē emittunt, non ut delictorum in seculo commissorum debitas pēnas effugiant, sed ut diuino obsequio se totas tradant, nequaquam in foro conscientia locum habent, & remanet illa dictorum habilium professio iure diuino valida.

Sed vtrum post quinquenium, possint isti alias habiles, reclamare in foro exteriore, quod sint nullius ter professi ob defectum non servatae

uatae formae constitutionis Sixti Quinti.

Respondemus quod transacto quinquenio non possit reclamare, quia in Concilio Tridentino titulo de regularibus, sess. 25. cap. 19. dicitur quod quicumque regularis pretenderit se per vim, & metum ingressum esse religionem aut etiam dicat ante aetatem debitam professum fuisse, aut quod simile, velitque habitum dimittere, quacunque de causa non audiatur, nisi intra quinquennium fatum, &c. Cum ergo defectus informationis in persona alias habili comprehendatur sub illis verbis, aut quid simile: ut enim defectus aetatis resarcitur tempore quinquenij post professionem continuato. & tale quinquenium inducit tacitam & presumptam in foro exteriori professionem. Ita defectus inquisitionis de vita & moribus, suppletur & reficitur experientia sumpta in Religione per quinquennium post professionem continuatu & in foro exteriore professio valida iudicabitur ut saltem allegari iam amplius ille defectus apud iudicem nequeat secus tam est, si intra quinquennium reclamatatur.

Neque obstat quod in secunda constitutione Sixti Quinti contrarium huius quod dicimus videatur decerni his verbis. Sed cum eadē ratio vigeat in tacita professione emittenda, quae militat in expie-

sa, statuimus, quod in quibusvis ordinibus & Religionibus, nec etiam tacita professio quorumcumque religiosorum induci possit nec inducta intelligatur, nisi in receptione, forma constitutionis seruata fuerit. Haec Sextus quibus verbis aperte satis videtur diffinire, quod allegatio quinquenij, non est in hoc casu admittenda, cum talis allegatio saltem in foro exteriori inducat tacitam professionem, in illis de quibus non reperitur alius defectus, quam inquisitionis non facta.

Respondemus decretum illud Sixti Quinti esse intelligendum de illis, qui erant inhabiles, & criminosi, quorum professionem in priori constitutione omnino annullat nam respectu horum, quinquenium non purgat inabilitatem ex delicto contractam, neque facit ut professio, quae in utroque foro fuit irrita, processu quinquenij revalidetur. Et ideo in ipsis, continuatio per quinquenium in nullo foro inducit tacitam professionem: sed secus est in ijs qui alias sunt habiles, & nullo crimine implicati, neque habent alium defectum, quam istum non facta antea inquisitionis, & informationis: non enim decretum illud de eis intelligitur cum sint vere professi. Tum quod ille informationis defectus, suppletur per experientiam sumptam in quinquennio de moribus professi: Tu quod

RESP. CAS. CONSCIENT.

quod ille informationis defectus, suppletur per experientiam sumpta in quinquennio de moribus professi: Tum quod Sixtus Quintus horum professionem non irritat ut iam supra probauimus & ita fuisse definitum per congregacionem illustrissimorum Cardinalium, qui Regularium & Episcoporum causis & negocijs praesunt accepi- mus.

Ex his colliges, nequaquam esse a confessore absoluendos illos, qui ad Ecclesiastica tribunalia recurrent, ut professio solennis quam in Religione emiserunt, annulletur, non alium allegantes defectu quam quod debita inquisitio de illorum vita, & moribus, non sit iuxta praeferatas Sixti Quinti constitutiones, suscepta persistunt enim in peccato mortali volentes habitum Religionis deserere, & vota quae omnino valida sunt, nulla & inualida reddere. In modo etiam si iudicium sententia declaretur in foro exteriori non Religiosi, neque professi, non sunt tui in conscientia, & tenentur ad Religionem redire, & in ea perseverare cum vere apud Deum sint professi, & non ad fugiendas penas delictis debitas, sed ad seruendum Deo, ad Religionem configerint: & ita cesset omnino praeiunctio, in qua nullitas professionis, in dictis constitutionibus fundatur: ut in simili docet Soto de iust. lib. 4. q. 5. art. 3.

Et Cuorruuias in cap. Cum esses de testamen. numer. 4. & Panormitanus in cap. 1. de restitutione in integrum.

Aduentant etiam confessores, ne eos absoluant qui de nullitate professionis agunt coram solo ordinario proprio suo Praelato relieto: huius enim cause non est ordinarius solus iudex, sed insimul cum Praelato: Tum quia ita decernitur in Concilio Tridentino de Regularibus sessi. 25. cap. 19. in illis verbis, & tunc non alia nisi sit causas quas praeterderit, deduxerit coram suo Superiore & ordinatio: quibus verbis aperte significatur, tam Praelatum, quam ordinarium insimul & coniunctum, debere esse iudices earum causarum & rationum, quas Religiosus allegat ad irritandam suam professionem, ut integrum & validum sit eorum iudicium & ideo si ordinarius solus ferat sententiam, quod professio alicuius Religiosi sit inualida, & nulla, non poterit Religiosus, per talem sententiam habitum relinquere, & Religionem suam deserere: quia iurisdictio, quae ordinatio in hac causa competit, est coniunctum cum Superiore & Praelato dicti Religiosi: sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quod aut omnes pronunciabunt, aut nullus: Item si unus §. item si plures ff. de recept. arbit. in cap. 2. de arbitris libr. 6. Tum quod in case

con-

contingente in Olysiponensi diæcesi, cum Vicarius Illustrissimi Archiepiscopi, tentaret solus iudicare causam Religiosi, allegantis nullam extitisse eius professionem, ob defectum non seruatæ formæ constitutionum Sixti V. sententia tandem lata fuit, per Illustrissimum Sedis Apostolicae Nuncium & Legatum, non posse præsumptum Vicarium, causas allegatas à Religioso de nullitate professionis audire, neque id iudicare, absque Prelato eiusdem Religiosi, & hoc ipsum definitum postea sic fuit Romæ, per Illustrissimos Cardinales congregationis Sacri Concilii Tridentini, quorum decretum vidi, & perlegi.

Notandum hic est, sanctissimum dominum nostrum Clementem VIII. die 14. Aprilis M. D. CXII. Pontificatus sui anno primo, constitutionem fecisse, que incipit, Altissime paupertatis via, &c. in qua cōcedit ministro, & Cōmissariis generalibus, ac etiam Prouincialibus Ordinis Minorū de obseruantia, quod extra capitulum quocūque tempore (in Hispanijs tantum) possint recipere iuuenes ad habitum de consensu Patrum Definitorum, vel de cōsenso quatuor fratrum illius domus, in qua iuuenes sunt recipiendi; & quod ipsi coram Notario, vel fratribus per eos ad hoc deputati, possint & debeant facere inquisitionē, vocare testes, & ab eis recipere iuramentum de vita & mori-

bus recipiēdi, & quod superiores, & ab eis deputati contrā facientes voce actiua & passiua, nec nō officijs, gradibus, honoribus, & dignitatibus obtētis sint eo ipso in perpetuum priuati, & ad alia in posterū obtainenda perpetuo inhabiles, & excommunicationis sententia innovati ipso factō existat: decernitque susceptionē habitus, & professionē, ac inde sequēda quæcūque valere; nō obstatibus cōstitutionibus Sixti V. & Gregorij XIII. quas in omnibus alijs sub penit in illis cōtentis obseruari protinus vult & mandat. Ex quibus verbis constat, professionē esse validā, quāvis non fiat inquisitio secundū formā Sixti V. & Gregorij XIII. dūmodo fiat iuxta hanc formā Clementis VIII. nec oportet Notariū esse publicum, sed sufficit quod sit frater eiusdem ordinis, cōstitutus ad id per Prouincialē & dictos Depuratos, & quamuis ante susceptionē habitus, sufficiat inquisitio summaria; necessaria tamen est haec plenaria ante professionē, ita ut dicti patres tāquā iudices corā dicto notario examinent sub iuramento testes, si sunt inducti, cōsanguinei, vel inimici ipsi nouitij, &c. alias facta professio erit nulla & irrita, sicut erat per constitutiones Sixti V. & quāvis Clemēs VIII. videatur hic velle ut talis inquisitio fiat per Prelatū, vel per Religiosū ad dictis patribus deputatū, satis tamē erit si videat & approbet eas informa-

RESP. CAS. CONSCIENC.

mationes, quas nouitij deferunt factas per Notariū publicū auctoritate iudicij; quia utrobiq; eadē est ratio. l. Nō polsūt. ff. de legib. c. Dudū. cl. 2. de elec̄t. attamē eae quas ipsi faciūt necesse est vt sint & fiat testibus iuratis, quia nullius testimoniū absq; iuramento est validū, quāuis sit Cardinalis, vt ait glos. cap. Cū olim. verb. Fratrū, de priuile. & Felin. in c. Nō cōstitutus. de rescript.

Aduertat tamē diligēter cōfessores & iudices quibus causa aliqua nullitatis professionis fuerit cōmis̄fa, quod idē Clemēs VIII. fecit aliā cōstitutionē, quā incipit: In suprema Ecclesiæ Apostolice specula, &c. sub dat. Romæ, die 2. Aprilis, 1602. Pōtificatus sui anno vndecimo, in qua dictas cōstitutiones prædecessorū suorū, tū ob nimiā facilitatē, & multitudinē casuū in quibus professio declarabatur à iudicib' nulla, ex quo nonnulli, regulares ordinēs & instituta in varijs locis, cum maximo scādalo deseruerunt, tū vt hēc scādala & incōmoda remoueret, & ne in posterū alia hac de causa orirētur, prouidere cupiēs, prēdictas Sixti V. & Gregorij XIII. cōstitutiones quoad cā partē, per quam corū, qui formā in eisdē cōstitutionib' præscriptā, de cætero nō seruauerint, & quoad alios etiā casus ibi expressos, in quibus receptorū, in quibuscūq; etiā mēdicantū ordinibus professio, nulla declaratur, ad terminos iuris, & sacrorū Cano-

num, perinde ac si dictę cōstitutionēs in illa parte editāe non fuissent, reducit. Cæterū pœnas, cōtra superiores, qui in admittēdis regulatis ad habitū, & professionē, carūdē cōstitutionū formā, nō seruari, in suo robore manere, vult & statuit, sublata quāvis facultate aliter iudicādi: decernēsq; irritū & inane esse quicquid in cōtrariū scienter, vel ignorāter attētari contigerit.

Tria hic sunt notanda: primum est, verum esse id quod supra diximus, Sextum non annullasse omnē professionē, non seruata antea forma inquisitionis ab ipso prēscripte, nisi solum eorū, qui erāt criminosi, id quod probāt illa verba, Et quoad alios casus ibidem expressos, in quibus receptorū professio nulla declaratur: Ergo non declarabatur nulla, qnando non erāt dicti casus.

Secundum est, quod hic Clemēs VIII. etiā ob scādala præterita sumperferit occasionē, reducēdi professio[n]es criminorum, ad terminos iuris communis, non tamen factas ante suum hoc Breue, promulgatū 2. Aprilis, M.D.CII. ratificat, quia ad sui valorem, requirunt legitimū nouum consensum.

Tertiū est, quod pœnæ impositæ Praelatis, non comprehendunt nisi eos qui temere contra formā præscriptam faciunt. Fr. Emanuel Rodríguez, 3. tom. quāst. regul. q. 54. & in comment. particulati supra idem.

CASVS

CASVS DECIMVS

Nonus.

Emmaneli relicta est ab auunculo quedam hereditas, si vnam ex filiabus Elisabetæ in vxorem daceret; qui cum per multum temporis instanter per se & amicos ageret cum Elisabetæ, legati huius conscia, ut filiam Catherinam, in quam ipse erat maxime propensus, sibi sponsam cōcederet; renuit tam mater, quam filia, offerebat tamen illi filiam alteram natu maiorem, quā Emmanuel acceptare in coniugem noluit, non aliam ob defectum, quam quod animo suo nō erat conformis: adeo vt viuente etiā auunculo, & agente vt cum ista contraheret, persuaderi nunquā potuerit. Quare persistente dia matre in negāda illē Catherina, quandā alia in vxore duxit, que nō erat Elisabetæ filia: sed nunc sit illi scrupulus, quod tuta conscientia hereditatem illam obtinere, & possidere nequeat.

Queritur, an satis fuerit petiſſe vna ex filiabus, & hanc denegari, ut tuta conscientia obtineat legatum?

Tria sunt quæ p̄sente casum dubium efficiunt: primū est, quod cū legatū istud sit cōditionale, cessat, nullūq; robur habet, conditione nō adimpta. ff. de cond. & demōst. qui h̄red. & l. Qui sub conditione. argu. cap. Supere eo. & cap. Per tuas. de condit. apposuit. Secundū, quia huiusmodi legatione

tum, videtur principaliter factū, in fauore filiarū Elisabetæ, & pro dote matrimonij, & ideo si Emmanuel nullam illarum in vxorem ducat: nō acquiret legatum, vt quod illi non est relictum, nisi propter vñā ex filiabus Elisabetæ matrimonio copulandam. Accessorium enim, sequitur principale, & non ē contra: Iam autem principalis causa legati est, vt vna ex filiabus Elisabetæ nubat: accessoria est, vt nubat Emmanueli: & vltima voluntas testatoris, pro lege seruāda est. i3. quest. 2. cap. vlt.

Tertium, quia usus & consuetudo communiter recepta est, vt maior natu, prius nubat, quam minor natu: iuxta illud Genes 29. quod Laban, respondit Iacob petenti in uxorem Rachel. Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias: Iā autē mens testatoris, debet interpretari secundum communem usum loquendi, quando aliud expresse nō cōstat: vt notāt Doctores in leg. La beo. ff. de supe. lega. & in l. Omnes populi. ff. de iust. & iur. & Innocen. in cap. Olim, de verb. signific. & glosa in cap. Nonnulli. de rescript. Nam communis usus loquendi, p̄fertur proprię significationi verborum in quacumque materia.

Quibus nō obstatibus, dicendū est, Emmanuel petita & dengata sibi filia natu minore Elisabet, posse tutu conscientia obti-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

vere legatum, quamvis aliam extraneam in vxorem ducat.

Probatur. Tū quia veluti ex duabus, alteram in vxorem ducens; & de facto relicta maiore, si matrimonio cum minore copularetur, legatum haberet. leg. In eo quod, ibi, vbi verba. ff. de reg. iur. le. Cum pupillus. §. Disiuncte. ff. de cond. & demon. ita etiam ducere illam paratus cum esset, legatum ei debetur. l. In testamento. ff. de cond. & demonst.

Tum quia cōditio apposita, nō obligat Emmanuelem, de necessitate, ad contrahēdū cum hac determinate: sed disiunctive cū una, vel alia, & in alternatiis, debitoris est electio, & sufficit alterū adimpleri. de reg. iur. in 6. cap. In alternatiis.

Tum quia si electio spectaret ad matrem, ita ut cogendus esset Emmanuel ad ducēdā vxorē secundū arbitriū Elisabetæ: talis cōditio apposita legato, esset iniusta, & habetur pro nō adiecta. le. Filiæ suæ. ff. de cōd. & demon. Angel. verb. Legatū. i. n. 54. Sylvestr. eo. q. 3. in fine. & alij Sūmīstæ omnes, qui vnamini consensu affirmant, legatum relictum alicui, ut nubat secundū arbitrium Sempronij, valere, etiā si non nubat, quia proinde est, ac si nō sit adiecta conditio, ut quæ cogeret ad contrahendū cū illa, quæ nullo modo placaret, & libertate matrimonij aliquo modo impe- di-

ret. Tandē, cum Emmanuel oblatā à testatore dum viueret, natu maiorem, sēpe sēpius reiecerit, nō videtur per conditionem in legato adiectam, obligari ad aliud, quam vt saltem alteram sororem ducat, neque legantis mentem aliam fuisse. arg. leg. Cum tale legatum. §. Meniæ. ff. de cond. & demonst. & ideo cum per ipsum non steterit, quin eām duceret, legatum habebit.

Et pro soluendis ijs, quæ initio dubitationem faciebāt, est aduentandum, conditionem in hoc legato positam, nō solum esse alternatiuam, sufficeretque vnam vel alteram ducere: sed cum illius exequitio pendeat à voluntate Elisabeth, absque cuius cōsensu filia natu minor, quam Emmanuel in vxorem postulat, nolit illi nubere: & ideo non stet per Emmanuelem, quod conditio nō impleatur, sed id eveniat tam ex matre quam ex filia: non potest dici quod perdat legatum, quia impossibilium non est obligatio de Regula iuris, libro sexto, & moraliter ac ciuiliter loquendo secundum iura, impossibile dicitur, quod vix, aut non nisi cum magno detrimento fieri potest. Et ideo dicunt Doctores, quod quando conditio adiuncta legato, pendet ex facto eius cui legatum relinquitur, & ex facto etiā alterius, tūc si non adimpletur per factum seu defectum alterius,

non

non perdit, sed habebit legatum: quia in hoc casu, culpa alterius, non debet legatario nocere, argumen-
to leg. in testamento, & de condic. & demonst. & in Glosa, & in leg. i. Cod. de institut. & substit. Et quamvis in vnu & consuetudine sit positum, filias natu grandiores prius nubere, ex conditione tamen disiunctiva, quam testator posuit, vt ynam ex filiabus Elisabeth duceret, non determinando seniorem, vel iuniorum, sed vnam ex illis: & ex illo quod in casu dicatur, testatore viuente fuisse saepe persuasum Emmanueli, vt grandorem duceret, nec vnamquam voluisse; colligitur aperte testarotis animum non fuisse obligare Emmanuelem determinate ad istam accipiendam in vxorem, sed ad vnam ex illis, quam vellet, & ideo petendo instanter minorem, satis-
fecisse legantis intentioni, & per hanc remanet dubitationum nodus explicatus, & rationes initio positae dissolutae.

CASVS VIGESIMVS.

Parochus Sabinensis, cum ad que-
dam negotia in urbem venerit, vbi ad confessiones audiendas non est admissus, publicato tamen in urbe iabileo, quo conceditur ampla facultas eligendi confessorem idoneum, & approbatum, multorum confessiones ab-

amicis precatus audierit, & a refer-
untis casibus absoluimus. Reuersus postea in suam Parochiam, comunicataque re cum alijs, addubitatur, num vigore iubilai, potuerit in urbe, in qua non erat approbatus, confessiones audire, doctum consulit.

Queritur, an dictæ solutiones fuerint valide, & quid Parochio sit consulendum?

PEt ita casus præsens, decisionem quæstionis satis difficultis & inter Doctores controvenerat. An approbatus in uno Episcopatu, possit in quocumque alio, confessiones illorum audire, qui per Iubilæum, vel aliam bullam, facultatē habet eligendi confessorem idoneum, & ab ordinario approbatum.

Partem affirmantem defendunt multi grauissimi Doctores, his ad-
ducti rationibus.

Prima, quia approbatus ab ordinario in aliquo Episcopatu, ultra potestatem absoluendi habitualē, quā in præsbyterali charactere, dū fuit ordinatus, obtinuit, datur illi in tali Episcopatu materia, in quā actu potestatē illā exerceat: & cum per iubilē, seu per bullā concedatur facultas penitenti, ut possit se-
se subiçere cuicunque approba-
to: ille ex vilibet approbatis, po-
terit eū eligere & ab eo absolui, cui
ille si per cōfessionē submiserit, cū ad solutionis valorē, nō aliud re-
quiratur, quā potestas, & materia.

H h 3 Secun-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Secunda, quia Summus Pontifex est vniuersalis totius orbis Episcopus; vnde sicut quando Episcopus Sabinensis, concedit facultatem alicui subdito, vt eligere posse quamcumque confessorem approbatum: poterit iste vigore talis facultatis, ex omnibus in illa diæcesi approbatis, eligere quem voluerit in confessorem, & absolutio à sic electo data, erit valida; ita quando Papa dat facultatem vt quilibet valeat eligere sibi confessorem idoneum, & approbatum, intelliget ex approbatis in toto orbe, suo Episcopatu subiectis.

Cófirmatur, quia sicut potestas Papæ respectu Ecclesiæ vniuersalis, non est minor, imo maior, quam potestas alicuius Episcopi, respectu suæ diæcessis: ita facultas quæ alicui datur à Papa, ad eligendum confessorem approbatum, non est restringenda, neque coarctanda magis, quam quæ daretur à particulari Episcopo. Iam autem data ab Episcopo, alicui, vt eligat quemcumque Confessorem approbatum, extenditur ad approbatos in toto illo Episcopatu, nec limitatur ad approbatos in ciuitate, seu in oppido: ergo multo magis concessa à Papa, extendetur ad omnes diæcesses, & non arctabitur ad confessorem approbatum in hoc tantum Episcopatu, sed ad approbatos vñilibet.

Tandem si Jubilæi tempore,

approbatus in Episcopatu vno, non posset in alio confessiones audire: profecto nulla gratia quantum ad hoc concederetur ijs, qui volunt Jubileum assequi, frustraque in Bulla daretur eis facultas eligendi quemcumque confessorem, idoneum, & approbatum. Nam eligere approbatos tantum in Episcopatu pœnitentis, potest quilibet pœnitens absque bulla & priuilegio.

Adde quod communis erat ante Concilium Tridentinum opinio, & vsu ipso recepta, quod habens facultatem eligendi confessarium à Papa, poterat eligere quilibet simplicem cuiusvis diæcessis sacerdotem, lege naturali & diuinâ idoneum: hoc est prudentem, & sufficienter doctum, etiam si nunquam fuerit ab aliquo Episcopo examinatus, & approbatus: cū ergo iste usus qui duo continebat, nempe eligere sacerdotem cuiusvis diæcessis, & non approbatum, limitetur nunc à Papa, solum quoad eligendum approbatum; remanebit quantum ad aliud in suo robore, vt satis sit esse approbatum in quocumque Episcopatu, quia à iure antiquo non est recedendum, nisi quatenus intentitur expressum. leg. Præcipimus, Cod. de appellat. & cap. 2. de translat. Prælat.

Hanc opinionem defendit Gabriel in 4. distin. 17. quæst. 2. artic. 3. Et

Et Adrianus in 4. dub. 1. post 5. q. de Confessione, Syluester verbo confessor, 1. quæst. 5. Ledesma 2. 4. quæst. 7. ar. 5. dub. 4. Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 3. Hostiensis & Ponor. extra de pœnit. & remiss. cap. Omnis. Et in proprijs terminis hāc opinionem tenet Corduba; in sua Summa, quæst. 10. in Responsione ad secundum dubium, & eandem in vniuersitate Salmanticensi tenuisse Doctores Theologos, & Canonistas, affirmat Fr. Emmanuel Rodriguez in expositione bullæ Cruciatæ. §. 9. dub. 2.

Negatiua tamen pars videtur nobis verior, & omnino tenenda, quod approbatus in alio Episcopatu, non possit virtute cuiusvis bullæ, aut iubilæi, confessiones audiare in illo Episcopatu, in quo non est approbatus, & quod data absolutionis, erit nullius valoris.

Probatur. Tum quia hæc clausula posita in bulla, vt non possit eligi confessor nisi approbatus, sicut non fuit solita apponi, nisi post Concilium Tridentinum, ita intelligi debet, iuxta terminos approbationis requisitæ & expressæ in Concilio Tridentino sess. 23. cap. 15. quia priuilegia, & bullæ in materia odiosa, limitanda sunt, & interpretanda, secundum ius. leg. Si procurator. ff. de cond. indeb. cap. Causam quæ. de rescription. Iam autem confessoris approbatio, precipitur in Concilio Tridentino, vt

fiat ab Episcopo illo, cuius pœnitens absoluendus, est subditus, vt satis patet.

Confirmatur, quia clausula, quæ ponitur in bulla, secundum aliquam iuris constitutionem, debet regulari, & intelligi, iuxta terminos dictæ constitutionis: vt notat Glosa, in clement. Statutū, in verbo Consuetudine. de electione. & ideo clausula illa, quæ habetur in bulla Iubilæi, de eligendo confessore approbato, restringenda & regulanda erit, de approbato ab ordinario pœnitentis: vt Conciliū Tridentinum intelligit.

Tum quia in bulla, non datur facultas eligendi approbatum ab uno ordinario, sed approbatum ab ordinario: per quod verbum absolute sumptum, clare significatur, in qualibet diæcesi eligendum esse approbatum per Episcopum illius diæcesis, in qua confessiones audiuntur. Nam si approbatus ab uno tantum Episcopo, possit vbi libet in alienis etiam Episcopatis, eligi in confessorem, cum hoc sit contra decretum Concilij Tridentini, deberet profecto clarioribus verbis à Papa exprimi. Et quod repugnat iuri communi, ad illud quantum est possibile reduci debet. cap. Cum dilectus, de consuetudine.

Tum quia post Concilium Tridentinum habet Episcopi, ius hoc quæsum, vt nullus coiteatur sub-

H h h 4 ditos

RESP. CAS. CONSCIENCE.

ditos suos, nisi vel habeat Parochiale beneficium, vel sit approbatus per eos: Iam autem priuilegium, nunquam debet interpretari ita ample, ut noceat tertio, in iure quæsito, de præbend. cap. Quamvis lib. 6. de Quoties. Cod. de præc. impe. of. & cap. Suggestu. de decimis. & cap. Qlim. de verb. signif.

Tandem præsens dubitatio est iam sublata, & omnino decisâ per Illustrissimos Cardinales super cœcil. reform. qui de præsenti casu cōsulti ab Archiepiscopo Valentia, Ioanne de Ribera: sic respôderunt. Approbatum ab alio, quâ à Valentino Episcopo in diæcesi Valentina, non censeri approbatum ab ordinario.

Hac responsionē testatur proprijs oculis vidisse, & per publicū nota riū fuisse omnibus Monasterijs ciuitatis Valentia intimatâ: Fr. Emmanuel Rodriguez in expositiōne bullæ Cruciatæ §. 9. dub. 2. eamque refert Fr. Hieronymus à Sorbo in compendio Priuilegiorū, tit. resolutiones materie absoluti num quoad fratres & seculares. Not. 2. fol. 82.

Hac nostrâ opinionē defendit Canus. p. 5. reelectionis de penitentia, & Ioannes Gutierrez in suis questionibus Canoniciis. in 4. can. c. 27. n. 9. Et Archiepiscopus Grancésis Guerrero, & D. Delgado, Episcopus Gienensis, & D. Torres Episcopus Canariæ. Angles in sua Summa

q. de confess. part. 8. Palatius in 4. dist. 17. disp. 6. Et hanc eandem ut veriorem & tertiorem tenet Complutensis Academia.

Fauer huic sententię text. in Clem. Dudū. de sepult. vbi dicitur. Quod Religiosi ab uno Episcopo approbati, nō possunt audire confessiones extra loca ad quæ sunt approbati & designati.

Nec valet Responsio quam author Candelabri Aurei, tit. de Confessione. nu. 28. affert. quod textus ibi loquitur de iurisdictione quam Religiosi accipiunt ab Episcopo: non autem de illa quæ datur eis per bullam, seu aliud Papæ priuilegiū, quia hanc possunt exercere extra loca illius diæcessis.

Nō placet mihi hæc respōsio. Tū quia falsū est Religiosos, potestatē seu iurisdictionē, quā exercent in absoluendo, habere eam ab Episcopo, imo eā habēt à Papa, & Episcopi quādō per examē eos approbāt, nō conferunt illis iurisdictionem, sed tantum exercent nudum ministerium, veluti quando Papa concedit alicui clericō aliquod beneficium, hac conditione, si Episcopas intenerit eum per examē sufficientem. Claram est, quod talis clericus non habet beneficium ab Episcopo, sed à Papa, hoc tantum ministerium examinis, commissum est Episcopo, & ideo quod Religiosi audiant confessiones secularium, & eos absolvant, pér Pa-

pam fuit illis concessum, ut constat ex varijs eorum priuilegijs.

Tum quia in bullâ iubilæi Summus Pontifex non approbat Religiosum in confessorem, nec dat iurisdictionem cuiuscumque Religioso absolute: sed supponit quod debet esse approbatus per ordinariu: vel ergo nomine ordinarij approbantis intelligitur, ordinarius ipsius Religiosi, qui est fuit Prouincialis: & hoc dici non potest, quia post Concilium Tridentinum non sufficit Religiosum esse approbatu: à suo Prælato sive Prouinciali, sive generali, ut secularium confessio: nes audiat: vel intelligitur ordinariu: loci, in quo confessiones audi: et si hoc est ut dici debet, sequitur quod in loco in quo non fuerit ab Episcopo talis loci approbatu: nequaque poterit virtute bullæ eligi in confessorem, cum verum sit, quod ibi non est approbatu: Vide Cordubam in annor: ad comprehend. tit. present. confess.

Notandum tamen est, quod Religiosi mendicantes, qui gaudente priuilegijs cuiuscumque Religioni concessis, possunt dam suum in itinere, non habentes ordinarij copiam, confessiones audiire, & absoluere etiam in Episcopatibus vbi non fuerint presentati: quia hoc à Gregorio XIII. fuit concessum Religioni Societatis IESV, & Religiones fratrum Mendicantium

communicant cum illis in priuilegijs de hac concessione & communicatione mentionem faciunt Gutiér. in questionibus Canonici cap. 29. numer. 21. Et Fr. Emanuel Rodrigues in expositione bullæ Cruciatae §. 9. dub. 2. & Fr. Hieronymus a Sorbo in compendio priuilegiorum titul. Absolutio quoad seculares 2. in fine. Quatamen Gregorij Papa concessione consulerem Religiosos, ne facile vterentur: sed maxima & urgenti oblatione occasione, & quando ad Episcopum distas aut difficilis fuerit accessus.

Quæ autem argumenta pro opinione contraria, fuerint adducta, quamvis probabilitate non careant, nec omnino damnare, qui illam sententiam amplectentur, nostram tamē veriore & tutiore esse existimamus: & id eo in foto conscientie in quo omne peccati periculum est editandum & absolutionis valor non est in discrimen ponendum, nec tam carnis, quam spiritus libertas, & conscientia secunditas, est querenda, non debent confessores in Episcopatibus in quibus non sunt approbati, audiare etiam virtute iubili, seu alterius cuiusvis bullæ, confessiones secularium.

Et ad primaria contraria ratione dicimus, quod bullæ oiniles per confessorem approbatu intelliguntur, & non debet appro-

RESP. CAS. CONSCIENC.

^{RESP.} approbatum iuxta terminos Concilij Tridentini, ab Episcopo loci, seu penitentis. Et falsū est quod per iubilaeum detur facultas eligendi, quemcumque vlibiliter approbatum; sed solum quemuis ex illis, qui sunt approbati in illa diæcesi, in qua fit confessio: quia ille qui est approbatus ab Archiepiscopo Bononiensi, non est approbatus Romæ & ideo Romæ non potest eligi.

Ad secundam similiter responderetur, quod etiam si Papa sit Episcopus totius orbis, & ideo in iubilao concedat omnibus fidelibus ut possint eligere confessorem approbatum, id intelligitur vniuersaliter distributum pro singulis diæcis: ita ut qui est Sabinensis, poterit eligere quemcumque approbatum ab Episcopo Sabinensi, & qui est Olisipponensis, quemcumque ex approbatis ab Episcopo Olisipponensi: adeo quod confessor eligendus, debet esse approbatus ab ordinario loci, in quo confessio fit.

Et per hoc respondetur ad confirmationem concedendo maiorem multo esse Papæ autoritatē quam Episcopi: & ita quāvis posset concedere facultatem eligendi quemcumque sacerdotem in confessorem, quod Episcopus nō potest: non vult tamen nisi ut iuxta terminos Concilij Tridentini eligatur approbatus, adeo quod eligendus, debet esse approbatus ab

ordinario loci, in quo eligitur.

Ad tertiam dicimus, magnam in iubilao etiam quoad eligendi confessorem, concedi à Papa gratiam, quia cum de iure Parochus vnius Ecclesiae, non possit audire confessionis subditorum alterius Parochiæ, neque approbatus ad audiendas confessiones in oppido tantum, possit audire ciuium confessiones in ciuitate, poterit tempore iubilæi, & per Bullam quæ datur facultas eligendi confessorem approbatum eligi horum quilibet ad libitum: ita quod subditus vnius Parochie poterit tunc confiteri cu quo voluerit Parocco, illius Episcopatus, & cum quoquis approbato in toto illo Episcopatu: quia bulla non aliud petit quam ut eligatur approbatus. Ultra quod nō oportet ut omnia quæ in bullis ponuntur, sint priuilegia & gratia, ultra vel contra ius commune. Imò sepiissime ea ipsa quæ sunt communis iuris, à Papa in priuatis bullis conceduntur: ut declareret quam in votis habeat, iuris communis obseruantiani. Neque frustra imò utiliter per priuilegium aliquando datur id ipsum, quod iure cōmuni præcipitur: tum quia magis solet timeri quod specialiter cauetur, quam quod generaliter. Tū quia multi sciunt talia priuilegia, ignorantēs iura communia. Tum quia cum plerumque iura male seruētur, per priuilegia innouantur, vt ait

ait Syluester, verbo priuilegium numer. 4. & Nanar. in Summa cap. 31. numer. 16. de priuilegio Eugenij loquens concessos opificibus suas artes exercentibus & colonis colendis seredisque agris, aut alijs manualem operam dantibus, ne peccent non iejunando. Et sic hec facultas eligendi confessorem approbatum, non tam est priuilegium quam iuris communis in Concilio Tridentino præcepti declaratio.

Ad ultimum respodemus, quod per hoc, quod Papa vult ut non eligatur confessor nisi approbatus, declarauit expresse se intelligere de approbato, iuxta terminos Concilij Tridentini: & ita restringitur illa confessoris electio ad singulos approbatos in singulis diecibus: non autem ad approbatum extra Episcopatum, in quo non est approbatus, & sic uterque usus est sublatius, ut nec eligatur simplex sacerdos, nec ille qui ab ordinario eligentis, seu confiteri volentis, non est approbatus.

Ex his colliges, non posse Parochum tempore Iubilai vocare approbatum in alieno Episcopatu, ad audiendas confessiones suorum subditorum: Neque posse virtute cuiusvis bullæ dare licentiam suo subdito, ut confiteatur alteri quam approbato ab Episcopo eiusdem subditi: quia post Concilium Tridentinum, non habent iam Paro-

chi talèm authoritatè, neque possunt dare licentiam suis subditis, ut eligant alios confessores quam approbaros a suo ordinario, hoc est ab ordinario eorumdem subditorum. Episcopus autem potest hanc licentiam concedere, sicut potest quemcumque sacerdotem in confessorem approbare, & per talem licentiam approbat illum, quem subditus, ex approbatis in alieno Episcopatu, elegerit.

Colliges deinde Parochum Bononiensem, si inuenierit subiectos suæ Parochie in alio Episcopatu, & velint cum eo ibi confiteri, posse eos audire & absoluere: quia respectu talis subditi durante subiectione, semper sunt Parochi, & cum confessionis Sacramentum fiat sine strepitu iudicij, & sub silentio nullius per ipsam ieditur territorium. ff. de offi. procon. l. 2. Et facit quod notat Panormitanus in cap. Cum contingat, de foro comp.

Quod ipsum dicerem de confessoriis approbatis ab ordinario respectu subditorum eiusdem ordinarij: quia etsi non sit talis confessor approbatus ab Episcopo loci, in quo confitetur: est tamen approbatus ab Episcopo eius, cuius confessiones audit, & quam absolvit: quæ approbatio, de iure requiritur & sufficit. Vnde religiosus approbatus Bononiae, & residens nunc Romæ, si hic confiteri cum eo velint Bononienses, qui Romæ nego-

RESP. CAS. CONSCIENT.

*negociandi causi veniunt, poterit
illos absoluere, quia respectu illo-
rum est approbatus ab ordinario
corundem, quamvis non sit ap-
probatus Romæ: ita Sotus contra
Sylvestrum, in 4. sentent. dist. 10.
q. 4. artic. 5. Et Angles in Summa
q. de confess. artic. 8. fol. 209.*

CASVS VIGESIMVS
Primus.

Petrus Ruralis Parochus, singulis
quibusque hebdomadibus in ur-
bem venit, causa inuisendi parentes,
& cum illis vnotantum die demora-
tur, relicto tamen ad occurrentes ca-
sus Capellang, de cuius prudentia &
bonitate adeo fudit, ut sacramentorum
omnium administrationem, & que-
cumque ad animarum curam enera
spexit illi committat; nec ipse etiā
Petrus si sit in Parochia, onus aliud
vult subire, quam id est adesse, & die-
bus tantum solennioribus Missam
privatam celebrare, reliqua omnia
per capellanum agit.

Queritur, An confessor teneatur
Petro scrupulum inigere de fructi-
bus, tum in absentia illa diurna sus-
ceptis, tum in officio curati per ca-
ppelinum, & non per se ipsum pre-
stito?

Quod attinet ad primum vi-
deri prima facie poterit
hanc discontinuam, tot dierum
a Porochia absentiam culpam esse

lethalim, & fructuum restitu-
tio nem parere.

Tu quia etsi unus dicas in heb-
domada, non faciat per se absen-
tiem notabilem, continuatus ta-
men per omnes hebdomadas to-
tius anni, illam facit, & quando
parochus per tot dies continuos ab-
esset, absque licentia, & sine fusia
causa, non excusaretur a peccato
& restitutione fructuum.

Tum quia residentia cum sit
iure diuino præcepta Parochis, ut
communis doctorum habet opini-
onem, neque liceat abesse, nisi cum
Christianæ charitas, virginis necel-
litas, debita obedientia, ac cuidæ
Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas
id postulat, ut statuit in Conci-
lio Tridentino sess. 23. cap. 1. de re-
formatione additique illum qui
abest, pro rata temporis absentie,
no facete fructus suos, & eos præ-
ceptos non posse tuta conscientia
tenere, sed Ecclesiæ fabricæ, aut
pauperibus esse erogandos. Et in
casu præsente non absuerit Paro-
chus ob causam aliquam ex enu-
meratis, immo neque ob aliam iustæ
ab Episcopo cognitam, & probata-
tam, quia potius tam frequens pa-
rentum inuisio absque necessitate
iudicio prudentis viti est superflua
neque ab Episcopo concederetur
ideo videtur culpabilis, & fructuū
restitutioni obnoxia.

Tum quia in Concilio Triden-
tino sess. 23. cap. 1. Spatum absen-
tiæ fin-

tæ singulis annis, siue sit interruptum, siue continuum, extra prædictas causas decernitur nullo pacto debere excedere duos aut ad summum tres menses, & habendam esse rationem ut id aqua ex causa fiat, & paulo infra dicitur: quod quandocumque curatos abesse contigerit, id non fiat, nisi causa prius per Episcopum cognita, & probata: & licentia ab eo in scriptis obtenta, non concedenda tamen ultra dimestre tempus, nisi ex graui causa. Cum ergo in presente hæc frequens & interrupta Parochi à sua Ecclesia, abitio, neque fiat causa per Episcopum probata, neque de eius licentia: & illi dies in fine anni, faciant numerum & absentiam notabilem: ideo videtur subiecta culpæ mortiferae, & fructuum restitutioni, pro rata absentia.

Contrarium tamen est tenendum, quod tam frequens quamvis interruptus Parochi à sua Ecclesia discessus, etsi non careat aliqua culpa, illa tamē non est lethalis, nec restitutioni fructuum obnoxia, id quod probatur. Tū quia ille qui aliquantis per tatum abest non videtur abesse, cum statim sit reuersurus, vt ex veterū Canonū sententia dicitur in Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1.

Tum quia modicitas, est quasi nihilitas & iuxta Philosophi sententiam 2. Physic. modicum, quasi ni-

hil accipitur, & modica damna tolerantur. 12. quæstione secunda 2. cap. Terrulas, & cap. Bonæ rei. Et de his quæ fuent à Præla. sine consensu capituli, cap. Pastoralis ff. de in integ. restit. leg. Scio. Et similiter toleratur modica deceptio ff. de mi. leg. in causis §. idē Pomponius.

Tum quia interruptus ille dirum numerus, nō facit in totò anno, absentiam duorum mensium. Iam autem Parochus, ex causa que arbitrio suo videatur equa, potest absque peccato mortali abesse per duos ferè menses ut colligitur ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1. vbi damnabilem solum decernit absentiam, quæ duos vel ad summum tres menses excedit. Et infra inquit quod Parochi discedentia licentiam in scriptis gratisque concedendam ultra Brimestre tempus, nisi ex causa, non obtineant.

Tum quia ante Concilium Tridentinum hæc abitio non esset lethifera ut colligitur ex totō titulo, de clericis non residentibus, vbi notabilis temporis absentia solū damnatur, qualis non videtur ea quæ duos menses non excedit, & à iure antiquo non est recedendū, sine nono iure expresso. leg. Preçipimus. Codic. de appell.

Tum quia Episcopo, qui magis residere tenetur: vt cuius auctoritas si præsens sit, plurimum operatur, nec facile reperitur cui cura

Episco-

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Episcopalis in absentia committatur: hæc dierum ad licitam recreationem extra diæcesim abitio, nō esset damnabilis ut tradit Nauarri in Manual. cap. 25. numer. 121.

Tandem Concilium Tridentinum in illa sess. 23. cap. i. nō damnat in Parochis absentiam ut mortiferam & restitutioni obnoxiam, nisi illam, quæ excedit duos menses: & ita precipit hanc, vltra dictos duos menses, non debere cōcedi nisi ex graui causa ab Episcopo cognita & approbata: de ea autem quæ est intra duos menses, nihil deterinat expresse, ut quævidetur nō notabiliter nocua maxime quando relinquitur aliquis qui sacramenta populo interim administraret.

Neque afficiunt quæ in principio adducuntur, illa criminis suppeditant absentiam non excedentem duos menses in Parochio esse notabilem quod nos negamus: immo hæc ut parvam neque magni pöderis, si causa iudicio saltem Parochi ista fiat licitam esse arbitramur cum Nauarro ubi supra: Et quamvis hæc tam frequens partum visitatio, videtur nimia & superflua, non tamen reddit absentiam mortiferam, sed solum venialiter malam.

Ad id vero quod secundo loco inquitur, virum qui ita residet in Parochia, ut nullum aliquid onus habere velit, quam ibi adesse: &

munera omnia Parochialia per Capellatum, & non per se ipsum exerceat titulus sit in conscientia?

Respondemus, difficile esse excusare hinc à culpa mortali: & à fructuum parte quam iniuste & otiose percipit restituione.

Tum quia residentia consistit in deseruientia, & ita qui nullo modo seruit, habetur pro non residente: non residens autem peccat mortifere, & non facit fructus suos, vt supra ostendimus.

Tum quia, qui non seruit altari, non debet viuere de illo cap. primo 12. quæstione prima quod sumitur argumento à contrario ex illo 2. ad Corinth. 3. Qui altari seruit de altari viuere debet.

Tum quia propter officium, datut beneficium de rescript. cap. finalib. 6. quoties autem aliquid datur ob causam: ea non sequuta, donatio debet restitui, ff. de cond. ob turpem causam.

Tam quia beneficium, & redditus illius, non dantur Parochio, vt viuat absolute, sed ut parochialia munera exerceat. Et ideo libro Numer. cap. 18. Dominus eo præcepit dandas decimas, vt Leuitæ & sacerdotes tabernaculo inferuant & Paulus i. ad Thimoth. 1. Parochos non censem præmio beneficiorum dignos, nisi bene præsint & 2. ad Thimoth. capit. secundo sollicite inquit cura te ipsum probabilem exhibere Deo operatum incon-

inconfusibilem, & recte tractantē verba veritatis, vbi confusōnis vi-
tium appellat, quando Prælatus operarius non est. Et ad Thesal. c. 5
Rogamus vos fratres, vt non eritis eos qui laborat inter vos, & presidet vobis in Dōmīo, & monēt vos, vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum non dicit propter præsentiam sed propter opus. Nec iustitia patitur, vt alter onera habeat, alter vero stipendijs & honore gaudeat.

Neq; obstat vulgare illud axio-
ma, quod per alios facimus, per nos ipsos facere dicimur. Ac proinde numerandum esse inter resi-
dentes, qui suis impensis per aliū sufficiētem & approbatum inser-
uit, cap. Mulieres de sentent. ex-
communicat. Regul. iur. Qui per
alium libr. 6.

Respondemus, illud axioma non esse verum in illis rebus, quæ specialem industriam personæ re-
quirunt: qualis est tēsidentia, vnde in cap. Quia non nulli de cler. re-
sident. Statuitur ex decreto Con-
ciliij Lateranensis, vt ad Parochial-
lem Ecclesiam talis persona quie-
ratur, quæ residere in loco, & cu-
ram eius per se ipsa valeat exercere vbi gl. verbo per se ipsa ait. Reside-
tiam eius esse generis, vt per alium fieri non possit, & in cap. Rela-
tum eodem titul. docetque Papa Alexander III. vt persona talis Ecclesia vel beneficium conseruat,

quæ residere in loco, & curam
eius per se valeat exercere. Et in
Concilio Tridentino sessione 7.
capit. 3. Præcipitur vt beneficia
præsentim curam animarum ha-
bentia, non nisi personis dignis,
& habilibus conferantur, & quæ
in loco residere, ac per se ipsos eti-
am exercere valeant, & sessione
vigésima quarta cap. duodecimo
inquit, omnes vero diuina perse
& non per substitutos compellan-
tur obire officia.

Experientia etiam ipsa docet, quam plurimā sequi incommodo ex eo, quod proprius Prælatus per se ipsum non deseruiat, sed per alium. Primiti quia in otio languens comedit ea, quibus Ecclesia effet reparanda, & pauperes alendis e-
cundum quod deseruientes etiam vice principalium, cum vix possint
vivere, querunt per fas & nefas,
quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.
Tertiū, quia cum sint isti non
proprij pastores sed quasi merce-
narij, nō pōnūt animā pro' ouibus
sed adiumente lupo aufugiunt.

Fatemur tamen, quod sicut po-
test dari iusta causa, ob quā Paro-
chi absentia non sit culpabilis, ita
dabitur iusta effam̄ causa ob quā
siceat, quamvis præsens sit, nō de-
seruire: cum enim in residentie
obligatione duo includantur, vnu
est personalis præsētia, altetum
personalis deseruientia, utrumque
horum mortaliter est intelligen-
dum.

RESP. C. AS. CONSCIENT.

dum. Ita ut neque oporteat Parochiam beneficio tanquam carceri esse semper mancipatum & inclusum ut nunquam exire valeat, neque deseruentia, & sacramento rum administrationi ita addicetur, ut quodcumq[ue] onus istud, alteri idoneo & approbato committere nequeat. Sed prudentis iudicio est utrumq[ue] relinquendum, ut neque absentia sit ad tempus notabile, neque per alium deseruentia videatur quasi continua, & proprij oneris derelictio.

Et si dubites, an dicatur residere: qui intra Parochiam non com moratur sed in quodam loco non multū distat à Parochiæ circuitu? Respōdemus, quod si à parochiæ circuitu distat, ita ut nō sit difficile ijs, quorum curā gerit, illum adire & sacramenta in occurrentibus necessitatibus eisdem ministrari, tunc diceretur residere: quia id quod parum est, pro nihilo reputatur; & distantia quæ in nullum damnum notabile Pastoralis curā re dundat, nō contrariatur residētię.

Non tamen opinionem illam sequendā puto, quæ affirmat Parochum residere, etiā si distet per vnam Hispanicam leucam à confinio Parochiæ, quomodo enim senes claudi, vel honestæ fæminæ si necessitas administrati aliquod sacramentum nocte vel in hyeme occurrat tam longum iter pedestre gere poterunt, vel facile Pa-

rochum adire, quis non videt leucam vnam in eundo ad domum Parochi & postea in redeundo, duas confidere leucas, tempusque in tanto itinere peragendo satis notabile consummi, ut infirmus possit exhalare prius animam, quā Parochus ad illum confitendum & communicandum accedat?

Quo circa illum credo dicendum esse residere qui intra ambitum Parochiæ commoratur, neq[ue] ab illius confinio ultra miliare Italicum distat, & si enim aptior residētia, subditis magis accommoda esset, habitare Parochum prope ipsam Ecclesiā, in qua suis subditis est sacramenta administratus, & hoc sit sacris Canonibus magis cōforme: nihilominus pro residente habebitur, si intra fines Parochiæ degat, vel ita prope easdem fines, ut pro non distantia reputetur; quale videtur esse tantum miliarie. Nam in veteri testamento Leuitarum residentia definitur & limitatur ad habitationē cum populo & intra muros populi, quorum primitijs aluntur. Sic enim Deuteronomij cap. 12. dicitur Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat comedet eas. Et infra cap. 16. epulaberis coram Domino Deo tuo, Tu & filius tuus, & Leuites qui est intra portas tuas.

Ex his omnibus manifestum relinquitur quod cum in conferēdis Pa-

dis Parochialibus beneficijs, industria personæ, seruitiumque personale præcipiatur: Petrum ruralem Parochum, sine iusta causa per Capellatum tam continuo curam exercendo, & tam frequenter in urbem veniendo, in peccatum incurtere: nec id esse illi permittendum: cum enim cura animatum, sit in Parocho personale debitum, non potest per alium huic debito satisfacere: sicut non satisfaceret, si diuinum officium recitaret per alium, & non per se, ut notat Caetanus 2. 2.q.18.art.5.

CASVS VIGESIMVS

Secundus.

Petronus in testamento reliquit ut certa panis quantitas pro anima sua in die exequiarum, pauperibus daretur. Quod legatum quāuis de iure & facto adimpleri ab herebibus possit, ut tamen Parochialis Ecclesie necessitatī & utilitati consulerent, illud de Episcopi licētia, in aliud melius opus, fabrice & ornamenti Parochie, conuerterunt: sed nūc à confessore sit illis conscientia, de testatoris voluntate adimpta, ut que à solo Summo Pontifice potuit commutari.

Queritur, An cōmutatio pī legati in aliud equale, aut melius per Episcopum facta, reddat heredes securos in conscientia?

Pro negatiua parte facit primo, textus in clem. de religiosis domibus, cap. Quia contingit, vbi habetur, quod ea quæ ad certū vsum largitione sunt destinata fideliū, ad illū debent non ad aliū, salua quidem Sedis Apostolicæ autoritate cōuerti, & glosa ibidē, verbo Sedis Apostolicę, inquit: solum Papā alterare posse vsum illorū, quæ per fidèles donata sunt, vel relictā.

Facit secūdo, textus in c. Vlrima voluntas 13. quæst. 2. vbi dicitur, quod vltima defunctivolūtas, modis omnibus conseruanda est. Et in cap. Cum Martha. de celebrat. Missa. habetur quod vltimum hominis testamētum, immobile perseuerat, quia testatoris obitu cōfirmitur. & in auth. de nupt. §. disponat. col. 4. statuitur, vltimā testatoris voluntatē, pro lege habendā esse, ac proinde forma mandati diligētissima accuratione debet seruari, nec eo casū plus cōtinet in se q̄ est minus, vel ē cōtrario. cap. Cum sing. offic. de p̄eben. lib. 6.

Affirmatiua tamē pars est vera, & absq; vlo scrupulo tenenda, quod Episcopus ob causam, quæ suo iudicio videatur iusta, potest legatū quocumque pium, ad certum vsum reliquum, in aliū vsum pī commutare, quamvis tale legatum de iure & facto valeat adimpleri: Hęc est recepta nunc Doctorū sententia: quā sequitur Syluest. verbo Legatum. 4.q.12.S. Antonin. 3. part.

RESP. CAS. CONSCIENC.

titulo 11. cap. 2. §. 7. prope finem. Angelus verbo Legatum, num. 12. Tabienna. Legatum. 2. numer. 11. Armilla eod. numer. 55. Bartolus in leg. Liberto. §. Lucius. & in leg. Legatum ciuitati. ff. de vñfruct. le. D. Anton. in cap. Verum. de condit. appo. Ioannes Andreas cum multis alijs in cap. Quia contingit, de religiosis dominibus. Hugo, & Imol. cū multis alijs in le. 1. de cōst. princ.

Probatur hæc sententia. Tū quia hæc commutatio est in materia favorabili, vt quę redūdat in utilitatē animæ defuncti: & ideo potest in ea late mens testatoris legantis interpretari: cap. Cum dilectus, de donat. vnde potest ab Episcopo verisimiliter præsumi, quod defunctus si causam coimmunitatis sciunisset, nequaquā contradixisset, ac ideo ex volūtate legatis probabiliter præsumpta, sit ab Episcopo talis commutatio.

Tū quia Episcopi sunt piarū dispositionū siue à viuis siue à mortuis siat, executores: vt dicitur in Cōc. Trid. sess. 22. c. 8. ideo legatū relictū ad piū vñsum, quia hoc reliquit defunctus ad utilitatē suæ animæ, potest Episcopus si illi videatur proficere magis, vel ex equo eidē animę conuertere legatū in aliū piū vñsum. Nā qui melius facit, non aliud, sed idem facit, cap. Peruenit. 2. de iure iuri. & cap. Scripturæ, de voto, & regula plus semper, de reg. iur. lib. 6.

Tū quia cōmutationes vltimaru

voluntatum, & piorum legatorum quando nulla ex parte rei est iusta causa quare fieri debeant, ita quod res in quā commutantur, nec sunt équales, neq; meliores, possint sola authoritate Papæ fieri, l. Legatā. ff. de admi. re. Ad ciuit. periti. & clem. Quia cōtingit, de relig. doin. Quādo tamē pium legatum cōmutandum est in aliud pium aequale, vel melius, sufficit authoritas Episcopi: quia tūc iusta causa ex parte rei efficit, vt hæc cōmutatio, subsit iurisdictioni Episcopi: nā sic cōmutando, non aliud agit, quā intentionē defuncti legatis interpretari, in animæ illius commodum, vt asserunt Roge. & Hugo. & Ange. & Imo. in l. 1. ff. de cōst. princ. vide Summam Angelicam, & alios vbi supra.

Nec obstant pro cōtraria parte adducta. Nā ad primum dicimus, quod ibi textus loquitur de cōmutatione legati in aliū vñsum, quā pium siue in pium, sed in æqualem, hoc enim à nullo alio fieri potest quā à Papa, qui immediate à Dō potestate habet administrati omnia bona relicta locis pijs, vt saltem ob finē bonum, possit illa in vñsum etiā profano s cōuertere, dūmodo non sint bona, quę benedictione aliqua cōstituta sacri, cōsacrētur; hæc enim neque in penitus execrari, & in profanū vñsum cōverti, durante eadem forma, & eodem esse artificiali, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 3. & Nauarrus in commēt-

de

de spolijs clericorum, §. 3. num. 1 & 2. & §. 18. numer. 8. & 9. sed legata pia in aliud vsum pium æqualem, vel meliorēm, commutare possunt Episcopi, quia hoc non est mentē defuncti abrogare, sed eam in animæ illius fructum commodiorem interpretari, & exequi: Neque de hac permutatione in æqualem piū aliud vsum, loquitur dicta clemētina, vt satis pater intuenti.

Ad secundū fatemur, voluntatē defuncti esse seruandā: Negamus tamē eā in casu nostro non seruari, nā principalis intētio defuncti, pie aliquid legantis est, animæ suæ per tale legatū proficere, & ideo Episcopus cōmutas illud in opus aliud æquale piū, nihil defraudat de voluntate principali legantis, imo eū de iure lit exequitor talis volūtatis, per textum in cap. Tua nos. de testa. & authen. de eu. tit. §. Si quis in bonum eiusdem animæ potest relicta ad vnum pium vsum, commutare in aliud pium, interpretādo voluntatē defuncti, qui si dīpsū vellet, si causas quæ Episcopū monent, eidem proponerentur.

Vel dic cum D. Ant. in cap. Nos quidem. de testam. vera esse illa omnia in materia odiosa, vel ambitionis, ac ideo restringibili: vt dicitur in cap. Quamuis. de præben. lib. 6. Secus autē in materia fauorabili & maxime animæ defuncti, in qua fieri solet plena interpretatio, vt habetur c. Cū dilectus, de dona.

Potest etiā ad hæc omnia breuiter dici, quod duplex reperiri potest causa iusta permutandi legatū pium. Vna, quæ se tenet ex parte rei, hoc est cum in aliud æquale, vel melius sit permutatio. Altera, quæ se solum tenet ex parte commutatis, hoc est vt fiat bono fine, quamvis neque in æquale nec in melius: Ad permutāda ergo legata pia absque causa se tenente ex parte rei, sed tenente se solum ex parte permutantis, requiritur authoritas Papæ, sed ad illa permutanda cum causa se tenente ex parte rei, sufficit authoritas Episcopi: Ita Syluester legatum 4.q.12.

Quod si adhuc objiciatur, sequi ex hoc posse Episcopū donata seu relicta ad vsum vnius Ecclesiæ cōuertere in vsum alterius, cum vterque vsum sit ex æquo pius, quod eset auferre rem alicui eo inuito, quod est contra legem naturalē, & diuinam de non furando, quodque nec Papæ esse licitum, videtur sentire Glosa in cap. 1.22. dist. verbo Iniustiam, & in cap. Dudum. de rebus Ecclesiæ, non alien. lib. 6. prohibetur expresse alienatio rei vnius Ecclesiæ in aliam.

Respondemus, in primis nos hic non loqui de legato in quo ius est iam acquisitū tertio, sed de alijs in quibus nulli Ecclesiæ infertur nocumentum.

Secundo respōdemus, quod iusta cū causa potest nō solum Papa, qui

RESP. CAS. CONSCIEN.

est supremus Christi Vicarius, & procurator, res in certum usum donatas, in aliud pium conuertere & transferre: Sed etiam res & bona vnius Ecclesiae alienare in aliâ, quia hoc non est auferre eas à Christo, qui redempcionis titulo est eaurum verus Dominus; sed facere solum ut seruant potius vni Ecclesiae, quâ alteri: Episcopus autem qui eandem procuracyonem, & administrationem habet immediate à Papa: potest etiam iusta de causa maxime se tenente ex parte rei, legata seu donata ad certum usum in aliud pium conuertere, quia cum sic legans donans, donet principaliter in salutem animæ suæ, & in honorem Dei, & in materia talis legati ppij, ius & dominium sit acquisitum Christo, qui est omnium legatorum piorum verus Dominus: potest Episcopus, habita ratione utilitatis animæ, & gloriæ Christi, quibus principaliter legatur, & donatur, commutare pium legatum in aliud ex aequo, vel magis pium, interpretando in hac parte voluntatem defuncti, cuius exequitor est, sicut potest in rebus, quæ alicui sancto promittuntur, seu vountur, ut late ostendit Cajet. in opusculis, tom. 2. tract. ii. q. 3.

Et ad Glosam in cap. i. 22. distin. & cap. Dudum, de rebus Eccles. nō alien. lib. 6. Respondemus intelligi debere de alienatione facta sine iusta causa, ultra quod falsum est,

quod Episcopus mutans pium legatum, in aliud æqualiter più, alienet, cum nunquam tollat rem aero Domino qui est Christus, neque eam transferat in profanum usum, quia hoc non potest: sed legati materialm permuat in aliam, gloriæ Christi, & utilitati animæ defuncti ex aequo, vel magis profuturâ; seruata semper eadem pietate, & eodem respectu Christi dominio, & quamvis res Ecclesiasticas magni momenti nec videntur, nec alienare, nec commutare valeat, absq; consensu Capituli per tex. in cap. Irrita. de his quæ sunt à prælatis sine consensu Capituli, parvas tamè per se, absq; alio consensu, alienare potest. 12. q. 2. cap. Terrulas. & de donatio. ca. Ceterū. & de iure vnius Ecclesiae possè alteri dare iusta existente causa, tenet glosa in cap. i. de rebus Ecclesie non alienandis. §. Tenues. per text. in cap. Cum causam. de præbend. & cap. Ad audiētiam. & cap. Tua nos. de Eccles. ædific.

In casu ergo presente, tanto magis potuit Episcopus hanc commutationem facere, quanto hæreditis consensu probata supponitur: cuius consensus si in commutatione grauatur, requirendus semper est, ut notat Sylvestris, legatum 4. quest. 13. legata vero seu donata monasterio in certum usum, potest seclusio scandalo, Prælatus commutare, in aliud magis necessariū: per cap. Cū tu. de usur. Nauar. in man. c. 17.

nec

nu. 92. Claud. verbo Commutatio.
 §. 4. Generalis autem cum quorūdam consilio, bona quādam vniuersitatis monasterij potest in aliud indigēs eiusdem ordinis transferre, vt notat Claud. verbo Alienat. §. vltimo, Henriquez tom. 2. Summæ Theol. lib. 7. cap. 22.

C A S V S V I G E S I M V S Tertius.

Andreas contractis sponsalibus de futuris nuptijs cum Martha reque habita, illam à Patre, promisorum, sed non est stupri conscientia, sepe ac sepius in vxorem postulat, quo renuente & filie persuadente, vt promissa relaxet, alteri sponsa Andreas, testibus presentibus fidem iurata prebet, non dum tamen est matrimonium in facie Ecclesie celebratum. Interim Martha apparet grauida de Audrea, & pater instat ut illam nunc in uxorem ducat, minando utrique morte: Ille fidei sibi relaxata, & de novo alteri cum iuramento in presentia testium prestata, quam si non ducat, homicidia etiam sequentur, sese excusat, in has angustias Andreas redatus, ad confessorem venit.

Queritur in conscientia, quā harū teneatur in uxorem ducere?

Pro secundis sponsalibus duo faciunt. Primum est, quod sponsalia prima fuerunt simplicia, & posteriora sunt iuramento confir-

mata; ita quod in his, ultra prmissionis obligationem, est iuramenti vinculum, & semper vinculum fortius superueniens, dissolutus minus, vt notat glosa, in ca. Venies, de sponsa. verbo, Ut vxori.

Secundum, quod relaxatis per Martham, & eius patrem prmissionibus, contraxit Andreas sponsalia iurata, cum altera: & Doctores asserunt, prima sponsalia simpliciter contracta, tunc per secunda iurata dissolui, cum iurans à primis intendit recedere ex causa, qualis inter alias est, mutua remissio & absolutio, extra de sponsal. cap. Præterea. Ita Angelus, verbo Sponsalia. nu. 25. §. Sed quid si prima sponsalia:

His non obstantibus dicendum est, teneri Andream seruare prima sponsalia, & uxorem ducere Martham, & non alteram. Nec posse si id non faciat, à confessore absolvi.

Probatur ea potissimum ratione, quia sponsalia contracta cum Martha, subsequuta copula: erant ante Cōcilium Tridentinum, matrimonium præsumptū, ita ut dissoluerent subsequitū matrimonium in facie Ecclesie cū alia cōtractū, vt patet ex cap. Is qui fidem. de sponsal. & quia pater Marthæ ignorabat hanc copulam, noluit eam dare in uxorem Andreae, persuasitque filie, vt sponsalia relaxaret, q̄ pater ne quaquā fecisset, si copulæ sequitæ

Iii tuisset

RESP. CAS. CONSCIEN.

fuisset conscius. Idque constat, quoniam ubi primum grauidam vidi filiam, cogit Andream ad eam ducentam, & ad promissa seruada: ac ideo cum illa relaxatio non fuerit voluntaria, tam ex parte patris, qui de copula nihil seiebat, quam ex parte Martha, quae coacta a patre talis copulae inicio, consentit, non potest Andreas virtute talis consensus, & relaxationis inuoluntariae, alteram ducere: potest enim consensus revocari quando noua & rationabilis causa emergit, quae si a principio fuisse scita, consensum impediuisset. argum. cap. Quemadmodum, de iure iurando, & cap. Quinta vallis, eod.

Adde quod in casu non dicitur, filiam relaxasse sponsalia, sed quod pater hoc ei suavit: & tandem Pater relaxauit illa tacente. Iam autem taciturnitas in nocuius, & quae notabile damnum inferunt, non dicit consensum, sed dissensum, l. Filius fam. §. Inuitus. & ibi glos. ff. de procul. & est glosa in le. Qui patitur. ff. man. & glosa in ca. Plerique, n. q. 7. & cap. Nonne. de presumpt.

Tandem in ijs quae vergunt in notabile alicuius præiudicium, nullus ignorans tale præiudicium, dicitur in eo consentire: quia consensus supponit notitiam rei cui assentimur: cum ergo pater nullo modo sciuerit, filiam esse stupraram, & grauidam ab Andrea, & hoc ignorans consenserit in dissolutionem

sponsalium, & ubi primo hoc præiudicium sibi illatum nouit, consensum reuocavit, & Andream ad ducentam filiam in uxorem cogit, non potest Andreas deobligari ab illa ducenda, ex consensu & relaxatione facta, per ignorantiam præiudicij, tam notabilis, illati patri & filiae. arg. cap. Si post prestitum. de conse. lib. 6. & leg. de ætate. §. Qui tacuit. ff. de inter act. non.

Imo dato etiam quod filia consensisset, & sponsalia relaxasset non maneret Andreas liber ad contrahendum cum altera, eo quod talis consensus processit ex metu, & verecundia paternali, quam sola persuasio & presentia patris inducit, & quae causa fuit, ut consentiret filia in relaxationem, alias non consensura. arg. legis primæ. §. Quæ oneradæ. ff. quarum rerum actio non dat. ibi. & hoc causa cognita si liquido appareat libertum metu solo, vel nimia patroni reverentia, ita se subiecisse, ut vel pœnali quadam stipulatione se subiecisse, per quæ legis verba significatur, quod non solum aëtus annullatur, factus coram eo, cui debetur reverentia, ut patri, vel patrono: sed etiamsi fiat postea, dum modo causa cognita appareat, quod propter metum vel nimiam reverentiam consensit.

Quod ipsum multis probat Felixinus, in cap. Nonne. de presumpt. ubi ait quod illa reverentia annulat aëtum, quæ est causa ob quam fit

fit aetus, qui alias non fieret, quod ipsum ibidem notat Panormitan. & idem Felinus in cap. Cu omnes, de constit. & glosa ac Bartolus in d. §. Quæ onerandæ.

Quæ autem initio in contrariū adducuntur facile soluuntur: ad primum, negamus sponsalia secunda iurata, dissoluere priora simplicia. Imo contrarium dicitur in cap. Sicut ex litteris, de sponsalibus, & 22. quæst. 4. cap. In malis promissis: & cum illa secunda sponsalia fuerint illicita, nempe facta contra priorem promissionem, iuramentum, in illis non obligat: Imo quoad iniuriam quæ fit tertio, non est differentia inter iuramentum, & simplicem promissionem, cum vtrumque delictum sit mortale. Ut habetur in cap. Iuramenti 22. quæst. 5. vbi dicitur, ideo Dominus inter iuramentum, & loquaciam nostrā, nullam vult esse distantiam: quia sicut in iuramento, nullam conuenit esse perfidiā, ita quoque in verbis nostris, nullum debet esse mendacium, quia vtrumque & periuriū & mendacium, diuini iudicij pœna damnatur. Tabiena, verbo Spōsalia, n. 8. Syluester eo. q. 10. Armilla eo. nu. 7. Couarr. 1. par. cap. 4. nu. 3. Soto dist. 27. q. 2. ar. 4.

Ad secundum dicimus quod ex consensu partium, tunc dissoluuntur sponsalia, quando cōsensus est liber, qualis hic neque ex parte patris stuprum ignorantis, neque ex

parte filiae, quæ ob metum reuerentialem patris, id fecit, aliás non factura.

Tenetur ergo Andreas, Martham in vxorem ducere, quam deflorauit & grauidam effecit: & si id nolit facere, non debet à confessore absolvi.

CASVS VIGESIMVS

Quartus.

Marcus sepe sepius, tā in dome-
sticis, quam in publicis collo-
quijs, vera cū falsis, cōmisdendo, famā
cuiusdā notabiliter denigravit, & cū
multi sint iam trāacti anni, à quibus
haec leſio est facta, maximaque inter
eos nunc sit familiaritas, nec Marcus
recordari posſit omnīū, apud quos de
illo deiraxerit, neſciatque modū quo
famā illius resarcire valeat, tū ob tē-
poris diuturnitatē, tum quod timeat
dissolui poſſe amicitiam, cum magno
viriusq; dāno, si in cognitionē veniat,
authore illius infamie Marcū fuisse,
confessoris consilium expostulat.

Quæritur, quid Marco sit conſu-
lendum pro restituendo p̄aeterito in-
famie damno?

Non defut graues authores qui
putent infamiam quæ ex diu-
turnitate temporis creditur iā ob-
lita, non esse restituendam.

Tum quia si audientes sunt iam
obliti, cessat apud illos infamie
damnum: & cessante damno, ces-
sat restitutio obligatio.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Tū quia dato quod à principio fuerit lēsa fama, iam nūc diuturnū tempus obliuionem inducens, lēsionē resarcuit: & verum est dicere, quod nunc non est fama lēsa, ac proinde si desit lēsio, frustratoria est restitutio.

Tum denique si infamia est iā oblita, retractatio illius, esset poti⁹ renouatio eiusdem, reducendo in istorum memoriam, oblitum crīmē fratris, quam restitutio, & ideo noceret sic fe retractans magis qnā prodeisset. Hanc partem tuerunt S. Antoninus 2. part. tit. 2. cap. 2. §. 3. & Syluester verbo Dētractio, n. 4. & alij.

Nos tamen contrariam opinionem probabiliorem, & in conscientia tutiorem esse putamus: & infamiam quamvis temporis diuturnitate consumptam, si tamē illi apud quos fratrem infamaui, adhuc vivunt, etiam si credam eos talis infamiae iam non recordari, restituēdam nihilominus esse, dicēdo saltem tot laudabilia de illo fratre, vt æqualis sic apud eos maneat recipensatio, & pristinæ lēsionis fiat resarcitio. Ita Caietanus 2.2. quæst. 62. artic. 2. Tabienna verbo Restitutio. num. 8. Nauarrus in manu. cap. 18. n. 47.

Probatur hæc opinio: Primo, quia loquendo moraliter, difficile imo quasi impossibile est scire, alios apud quos fratrem infamaui, esse illius criminis quo fama lēsi,

penitus oblitos, cum rei cuius vno die quis non meminit, altero die recordetur, & ut plurimum infamiae tenacius in memoriam defigantur, quam laudes.

Secundo, quia etiam si certo sciatur infamiam esse nunc iam omnino oblitam: negari tamen non potest à tempore illatæ infamiae, usque ad eius obliuionem, fuisse honorem fratris contra iustitiam lēsum, & damnum passum, & cideo restituendū, cum sit iniuste illatū.

Tertio poterit frater ille, cuius fama aliquādō lēsi, aliquid nūc facere, ob quod renouetur memoria eorū apud quos illū infamaui: vt si cū aliquo eorū graues inimicitias suscipiat, vel aliud agat, ob quod in famia iā quasi sepulta reuiiscat, & in mentem de nouo veniat, & his damnis tenetur infamator occurrere per restitutionem, quia illi occasionem per iniustitiam ab initio præbuit.

Quarto cōtingit sepe, vt malū auditū de fratre, tāto firmi⁹ credatur, quāto illud qui dixit, à multis annis cōfitetur, & sacrā cōmunionē recipit, nec tamē restituere vñquā curat, ac proinde dānū q̄ quis à principio infamādo intulit, nō cessat, & per restitutionem resarciri debet.

Neq; ad restitutionē sufficit, familiaris cōuersatio, seu amicitia vct⁹, quę inter infamātē & infamatum est. Quia etsi per hāc tollatur odiū, & rancor, non tamen tollitur obligatio

ligatio restituēdi famam, quæ per infamantem ablata est, sicut nec furi, aut alteri debitori, aufertur restitutionis vinculum, si cū creditore, & domino rei, familiariter conuersetur. leg. Cum in debito ff. de probat. & tradit Nauarr. in Manu. cap. 18. numer. 47.

Et quamvis Caietanus, vbi supra existimet, teneri séper in hoc etiam obliuionis casu, infamantē qui falsum imposuit, se se retractare de falsitate: ac ideo adolescentē qui falso apud aliquos se iactauit, cum tali puella habuisse rē, & postea senectute iam cōfectus, recordatur huius peccati, & damni honori huius feminæ illati, debere apud eos, quibus falsum illud dixit, reuocare mendacium, nec sufficere eam laudare, aut recompētationem aliam facere.

Nobis tamen videtur sufficere quod infamator inquirat ab illis, quibus falsum crimen fratris narravit, an recordentur alicuius delicti quod de tali fratre ipsis dixerit, quod si responderint se nequam recordari, tunc addit hæc verba generalia, si forsitan aliquod delictum à me de illo auditum in detrimentum sui honoris, existimat me aliqua ira obcæcatum id falso dixisse: hoc enim modo verbis ita generalibus, nec reducetur in memoriam delictum fratris, quod iam est obliuioni traditum, & fieri refacitio honoris & famæ

proximi, à principio per mendacium denigratæ. Ita Nauar. vbi supra quē sequitur Magister Fr. Michael Salon. in 2.2. q. 62. art. 2. controuersia 27.

Pro responsione autem ad ea, quæ pro contraria parte sunt allata, est aduertendum primo, quod infamator nunquid potest esse certus, quod delictum fratris exciderit profsus à memoria eorum, quibus illud retulit: & dato quod non recordaretur, neque fama sit prōnūc lœsa actu, & in casu obliuionis cesseret dānum in actu nō cessat tamē in habitu, & in ipso delicto ante dicto: & sic fama manet séper lœsa in virtute prioris mendacij cū possibile adhuc sit posse auditores de illo aliquādo recordari, & hoc damnum tenetur infamator adhuc reparare.

Aduertēdū secundo quod quādo mēdaciū quo fuit proximi fama maculata est oblitū, nō oportet se se de illo in individuo retractare: sed vt de tali obliuione fiat certus infamator, tenetur ab illis, quibus illud retulit, inquirere, an de aliquo crimine contra talē fratrem à se dicto recordetur, & si responderint affirmatiue, tūc se retrahet: si negatiue tūc restituat per illa verba generalia: modo quo supra diximus: neque hoc est delictum fratris in memoriā audientiū reuocare, vt infametur: sed est obuiare dāno à principio illato, et si que

RESP. CAS. CONSCIENT.

quæ mala opinio adhuc reuixerit,
& in mentem infamia fratriſ alii
quando redeat, ceteroſ proſiuſ om-
ne daminum. Et per hæc diſſolu-
etur facile argumenta omnia.

Ex his clare conſtat in caſu pro-
poſito conſulendum eſſe Marco,
vt proximum infamauit delictum
occultum maniſtando, reſtituat
laudando: ſi falſum imponendo
inquirat ab audiētibus an me-
minerint & ſi recordetur, tunc de
de eo ſe retractet: quod ſi obliuſ-
cantur, ſatis erit per verba genera-
lia ſe reuocet, modo quo ſupra ex-
pliſauimus.

CASVS VIGESIMVS.

Quintus.

Antonio tutori, relictæ eſt, que-
dam pecuniarum ſumma, in
pupillorum utilitatem conuertenda,
& cum reſ quædam fructiſera à Lu-
douico vendenda expeneretur fidem-
que illi in ſcriptis dederit de ea emē-
da interim quod de prelio agunt,
offertur Antonio reſ alia venalis
multo pupilliſ utilior, que reddit ad
ſex pro centenario, cum illa prior vix
reddat ad quatuor. Nunc dubius an
debeat promiſis ſtare cum danno
pupillorum, vel magis horum utili-
tati cum fidei ſue noſcimento, & ho-
noris iactura conſulere, ad confeſſore
accedit.

Queritur, quod conſilium in foro
conſcientie, eſt illi dandum?

Difficultas quam preeſens caſus
continet principaliter, ea eſt:
An tutor debeat utilitati pupillo-
rum, cum iactura ſui honoris pro-
ſpicere. Ia ut pati magis teneatur
dannum aliquod temporale in
ſuo, quam permettere vt bona pu-
pillorum quorum eſt tutor, illud
patiantur.

Et quāuis primo aspectu videa-
tur, teneri tutores ad præferendū
dannum pupillorum, noſumento
proprio, quia is qui obligatur
ex officio ad aliiquid, tenetur, non
tantum ex charitate, ſed etiam ex
iuftitia, ad illud. Et proinde iudex
vel prætor, ſi videat latrones inua-
dentes domum, aut hominē vo-
lentem occidere alium, tenetur
ſub culpa mortali, & vinculo reſti-
tutionis, ad impediendum hæc
mala, etiam cum aliquo periculo
damni proprij, arg. cap. Sicut dig-
num, de homicidio voluntario. V-
bi Alexander Papa III. ait. Qui po-
tuit hominem liberare à morte, &
non liberauit, occidit, nec caret
ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui
manifesto facinori definiſt obuiare
& hoc præcipue intelligi de illis
quibus ex officio id incubit, quia
tales contra iuftitiam delinquunt
eſt communis Doctořum ſen-
tencia ibidem.

Oppofitum tamen, quoad tu-
tores, eſt tenendum, hos ſcilięt,
non arctari ex officio tutellæ, ad
procurandam utilitatem pupillo-
rum,

rum, cum iactura honoris, aut alio
damno proprio, quando pro hu-
iusmodi tutelle officio, nullā mer-
cedem habent.

Probatur primo, quia nullus
tutor, qui sit vir cordatus, inten-
dit se obligare ad habendā maiore
curam pupillorum, quam sui, nec
reperiatur qui vellet tutellae ma-
nus suscipere, cum tanto onere &
vinculo.

Secundo, nulla est lex, quae ob-
liget ad hoc, tutores; neque ullus
fuit vñquam tutor, tanto scrupulo
vexatus, qui se obligatū agnosce-
ret ad tantam solitudinem, vt si
non anteponeret damna pupillo-
rum suis damnis proprijs, crederet
peccasse mortifere, aut obnoxium
esse restitutioni.

Tertio, quia non est intentio il-
lius, qui in testamēto pupillis suis
tutorem instituit, obligare eos ad
plura, quā ius ipsum obligat: quod
est ad duo, primum, vt pupilos á
criminibus intactos conseruent,
secundum, vt res eorum ab iniuria
impiorum preseruent, vt dicitur
in cap. Omnis aetas. 12. q. 1. & leg. 1.
§. de tutella. vbi tutores dicuntur
quasi tutiores. Nam tertiu quod
aliqui addūt, vt pecuniam seu bo-
na mobilia parui momēti, & quā
corrumphi facile possunt in res pu-
pillis fructiferas conuertant. Intel-
ligitur quando id licite fieri potest
& inueniuntur vendētes, vt notat
Barthol. in leg. Tutor. §. 1. ff. de ad-

min. tut. Et ideo sicut instituens,
tutorem, non tenebatur cum dā-
no suo, filiorum bonis consulere,
ita nec tutor.

Quarto, quia eti illi officiales,
qui se ipsos locant, & mercedem
accipiunt pro munere aliquo ob-
eundo, teneantur obstatre damno
alieno cum periculo proprio, &
suarum rerum damno, iuxta quā-
titatem mercedis, ita uti officij stip-
endum, & damnum cui est ob-
standum, excedat nōumentum
proprium cui se offerūt tenentur
tunc hoc subire, vt illud evitent:
securus autem quando stipendium
est parutim, & damnum propriū
præponderat magis, quam alienū.
Alij tamē officiales, qui nullo pre-
mio, aut mercede inserviunt, sed
solum tale munus agunt, quia fue-
runt ad id electi; vel hoc suscep-
runt ex suamet liberalitate & pie-
tate, nec se ad aliud obligarunt,
quam ad agendum id quod pos-
sunt: non tenentur ex iustitia ma-
lis alienis occurtere, cum damno
proprio: & ideo quamuis alij mer-
cede conducti; si animo alieno nō
obstant, teneantur de leui etiam
culpa: qui tamen absque merce-
de vlla inserviunt, non tenentur
ad restituendum, nisi ex dolo, &
culpa lata, seu graui: vt docet Syl-
vester verbo Restitutio 3. q. 5.

Cum ergo tutores absque mer-
cede, pupillorum curam habeant,
non ligantur in cōscientia pro il-
lorum

RESP. C AS. CONSCIENT.

Ilorum rebus ad patiendum iactū in propriis: sed iuxta leges prudenter, tantam de illis sufficit habere curam, quantum de suismet habent.

Addo etiam, quod in casu praesenti tutor promissionem dedit, non tantum simplici verbo, sed in scriptis: quam etsi putet aliqui etiam acceptatam, & coram testibus factam, non obligare nisi sub culpa veniali, quia contrariatur virtuti fidei tantum, quae fidelitas & veracitas dicitur: & haec obligat sub debito solum morali, & non iustitiae, nisi forte per accidens, ratione materie grauis, & nocie que promittitur, vt ait Soto relect. secret. membr. 1. q. 1. & in 4. dist. 20. q. 2. art. 2. Caeteranus 2. 2. q. 113. at. 1. dub. 4. Et in Summa verbo Perfidia. Medina Codice de restitutione q. 3. Henr. Henriquez in Summa Theologiae lib. 13. de excommunicacione cap. 17. §. 6. Attamen quia ex non seruata hac promissione, non solum argui potest tutor de mendacio: sed honoris sui iacturam patietur, vt in casu dicitur: neque aliquam ex tutela mercedem habet, ideo promissionem absque dolo factam, tenetur seruare, & promissionem non solum scripto, sed simplici verbo factam obligare, ex vi & natura sua ad culpam mortalē, est communis opinio, quia promittere, non solum significat dicere verum, sed dicere illud obligando se ad seruā-

dum, & adimplendum id quod promittitur. Ac proinde qui promissis non stat, non tantum contrariatur fidelitati, & veritati, quia mentitur, sed etiam iustitiae legali, quae respicit conuictum, & societatem humanam in promissis seruandis, vt docet Nauar. in Manu. cap. 18. numer. 6. sanctus Antoninus 2. par. tit. 10. cap. 1. §. 4. Sylvest. verbo Paetum numer. 3. & 4. Pan. 22. q. 5. cap. Iuramentum, & c. Primo de Paetis Fr. Michael. Salon. in 2. 2. q. 5. de Dominio ar. 3. dub. 2. & quam plures alij.

Neque obstat si dicatur, promissionem in casu presente non obligare eo quod superuenit aliquid, quod si a principio sciretur a promittente, nequaquam promitteret, vt ait glosa, in cap. Significasti 1. de homicidio, & tradit Diuus Thomas 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. Iam autem si tutor quando promisit, sciret futuram aliam rem multo utiliore pupillis, non promisisset emere hanc, quae est minus notabiliter fructifera, quia vt ait Seneca lib. de beneficio, promissionis vis cessat: superueniente rerum mutatione vel statu.

Respondemus, quod in impedimentis, quae occurruunt post promissionem factam, ne executioni mandetur: debet fieri aequa collatio, cum re promissa, consideratis conditionibus locorum, personarum, temporum, & negotiorum
et id

& id quod recta ratio susaserit esse honestius, id exequationi mandandum est : & quia in praesenti casu occurrit tutori iactura proprij honoris, & damnum pupillorum, non tenetur huic obuiare cum fractio-ne fidei data, quae redundat in contumeliam suam, magisque decet tutorem consulere sibi, quam pupillis, & maxime quando dampnum proprium, præponderat, damno pupillorum, confessor tamē in casu isto perpendat diligenter. Antutor possit iacturam honoris refarcire absque pupillorum damno, cū enim non dum sit cum Ludouico conuentum de pretio, & ideo promissio emendi intelligatur, dummodo pretio iusto res vendat, & prædium quod reddit de fructibus quatuor pro centenario, multo minori pretio emenda sit, quā quæ cæteris paribus reddit sex pro centenario: debet tutor in conuentione pretij, utilitatibz pupillorum consulere, & non tanti emere prædium vnum, quahti aliud.

Ad id vero quod in principio obijcietur, indices, & prætores, ac alios officiales teneri cum periculo proprio, obuiate aliorum danno. Respondemus id verum esse in illis officialibus, qui mercede ad id conducuntur, ut sunt iudices, prætores, & alij quibus stipedium datut pro munere suo obeundo, & ideo isti tenentur ex commutativa iustitia restituere damnum, cui no-

obstant ex leui etiam culpa, sed illi qui nulla mercede condicuntur, sed vel ab alijs eliguntur, vel ipsi met suscipiunt illud officium ex liberalitate, & pietate absque pretio, & mercede non tenentur rigore tanto ad obviandum alienis malis, nec ad restituendum obligantur, nisi quādo dolose & culpa latam noluerunt damna aliena impedita ut ait Sylvester, restitutio 3. b. 5. & Er. Salomon. in 22. quæst. 62. art. 7. titul. de ijs qui tenentur ex officio obstarre conclusa. & 16. m. 2. inquit. quod si omnes

CASUS VIGESIMVS.

Sextus.

Martinus benefici a plura simplificia obiinet, quorum unum ad vitam ipsius honeste sustentanda sufficiebat, superfluo autem redditus hucusque expencit in primogenitura ad sue familie splendorem & nobilitatem instituenda, nec non aliquibus in rebus lasciuis, non defuit tamquam reparanda Ecclesiastū fabrica, quando oportuit, nec in dandis elemosinis cū pauperes occurrabant. Nunc tamē illi fit scrupulus, cum quod sine causa pluribus beneficijs ad opulentiam sit potitus, tam quod superflua in dandis parentibus consumperit, Ad confessorem accedit.

Queritur, An sit astringendas in foro conscientie ad renuncianda ea beneficia quibus abundat, & ad restituendos

om-

RESP. C. A. S. CONSCIENTIÆ.

omnis fructus; quos in Ecclesiæ vili-
tatem; & in pauperes non consumpsit
namq[ue] l[et]i amplus milia de lib[er]tate

Primum; quod hic queritur
illud est. Ali simplicium bene-
ficiorum pluralitas; quorum neu-
trum residentiam de iure requirit;
& non ad honestam possidentis

sustentationem sufficit; mortisere
in illicita. Negantem partem tenuit Ioā-
nes Andreas cum aliquibus alijs,
in cap. Quidam dudum. de præ-
bend. & in cap. fin. de clericis non
resid. ductus ea tantum ratione
quod deformitates quas plurali-
tas beneficiorum secum fert; non

videntur proprie conuenire alijs
beneficijs quam curatis; vel quæ
residentiam personalem de iure
exigunt cum non sit possibile al-
iquem; in pluribus Ecclesijs deser-
uire & dum vnu loco pluriū insi-
tituitur diuinū cultus sequitur dimi-
nitio; & voluntates illorum qui
bona sua Ecclesijs reliquerunt ut
certus in eis esset ministrantium
Deo numerus; defraudantur; &
alijs similes in ordinationes quas
in pluralitate beneficiorum dicunt
Doctores cotineri; clerici p[re]sen-
tiā; & residentiam supponunt; a
qua simplicia hæc beneficia sunt
libera vnde his aliquem abundare
dummodo excessus non sit tantus
ut in virtutē declinet non videtur
hodie illicitum; cum sit communi-
vnu iam receptum; qui vnu vim

legis adeo obtinuit; vt vix vnu
reperiatur; qui plura simplicia ha-
bēs; existimet se in dānationis sta-
tu esse. Et pro hac opinione refer-
tur glosa in cap. Gratia de rescript,
lib. 6.

In hanc etiam opinionem in-
clnat Sotus de iustitia & iure lib. 3
quest. 6. articul. 3. ad finem cōclu-
sionis quarta; vbi dicit; quod ha-
bere; quem duo simplicia benefi-
cia; non est usque adeo contra
naturale ius; & diuinum; vt con-
fuetudo illud nequeat abrogare;
quoniam licet habendus etiam
oculus in istis sit; ad iustitiam dis-
tributiuam; potissimum tamen ad
commutatiā; per quam Eccle-
sijs de ministris prouidendum est;
vbi autem residentia non est re-
quisita; ibi Ecclesia non l[eg]editur ob
præbendarum pluralitatem; quæ
eadem opinio fuit Innocentij in
cap. Dudum de elect. & cap. Cum
iam dudum de præbend.

Affirmatiā tamen partem;
quod peccatum lethale sit habere
plura beneficia etiam libera à resi-
dentia; quando l[et]i unum debitæ sus-
tentationi est sufficiens; puto ve-
rissimam & in conscientia omni-
no sequendam; neque esse à con-
fessore absoluendum; qui retinet
huiusmodi plura beneficia; nisi ea
quæ excedunt decentem sui status
sustentationem renunciet vel per
dispensationem iusta causa factam
illa possideat; idque prima parte
est sa-

est satis ostensum, sed vt ista veritas magis patet ac firmius clericis adhæreat.

Probatur primo, ex decreto Cōcilij Tridentini, sess. 24. de Refor̄mat. cap. 17. vbi statuitur in hēc verba. Quoniam multi impie cupiditatis affectu, se ipsos noa Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, varijs artibus eludere, & plura simul beneficia retinere, non erubescunt: sancta synodus debitā regendis Ecclesijs disciplinam restituere cupiens, præsentū decreto, quod in quibusuis personis, quo cumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obseruari, statuit, vt in posterum vnu tatum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur, quod quidem si ad vitam eius cui confertur sustentandum non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiēs, dum modo vtrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferre.

Ex cuius Canonis tenore satis constat, beneficium quamvis simplex, & à residentia immune, si ad debitam possidentis illud, sustentationem sufficit, esse incomparabile cum quocumque alio beneficio, quia cum beneficia sint instituta propter officia, & ad clericorum sustentationem, inde est quod si vnum sufficit ad honeste & competenter sustentandam clericum, eo ipso tuta conscientia nequit ar-

bitur.

lud obtinere: Tum quā iniuriant facit alijs clericis gentibus, quibus illud esset conferendum. Tū quia sic fraudatur intentio eorum, qui beneficia instituerunt: & Ecclesiæ ordo pervertitur, dum vnu pluram beneficia habet, & alijs nullum: daturque ita occasio diminuendi clericorum numerum, & tandem Christi patrimonium iuste distribuitur: ob quas & alias plures in ordinationes, quæ in pluralitate beneficiorū naturali & diuino quasi iure, continebantur decretū illud Concilij Tridentini fuit sanctissime institutum, vt qui haberet vnu beneficium suæ honestæ sustentationi congruum, nullū aliud etiā simplicissimum habere posset: & solum illa beneficia essent comparabilia, quæ non haberent sufficiētes redditus, ad decenter clericum sustentandum.

Probatur secundo, authoritate glossæ in cap. Duditum 2. de electio- ne: in verbo Retinere, vbi notat quod qui habet plura beneficia, quorum alterum per se sufficit, nō potest sine peccato mortali retinere aliud: & glossam sequitur Pānor- miratus & alij. iuri periti ac Diuus Thomas quodlib. 8. artic. 12. Maior in p. distin. 24. q. 4. Dionyhus Carthusianus in Opusculis tom. 1. tra- Cratii de pluralitate beneficiorum Sylvestris beneficium quaest. 1. Angelus eod. numer. 34. Taberita eod. 3. q. 24. Armilla eod. num. 42. Na-

vartus

RESP. CAS. CONSCIENT.

Uarrus in Manual. cap. 25. num. 14.
 & 134. & in tractatu de oratione
 Miscelaneo 62. Et in consilijs lib. i.
 titul. de constituti. consilio primo
 numer. 30. & lib. 3. titul. de præben.
 consilio 12. n. 1. & consil. 14. num.
 1. & consilio 26. n. 6. & 7. & consili-
 lo 59. numer. 1. quibus in locis af-
 firmat. & probat beneficium quod
 est sufficiens alicui, esse incompati-
 bile cui liber alteri beneficio, quâ-
 tumuis simplici, & paruo, quo ad
 ipsum qui habet illud, & ideo pec-
 care mortifere, eum qui plura, quâ
 illud unum sibi sufficiens absque
 iusta dispensatione retinet.

Quare confessor illum, qui plu-
 ri. quam vnum beneficiū habue-
 rit, si istud fuerit sufficiens ad eis
 sustentationem, nequaquam ab-
 soluat nisi forte per iustum dispen-
 sationem illa plura obtineat. Cum
 talis pluralitas repugnet naturali
 iuri, quovnicunque membro com-
 petit suum propriū officium: &
 diuino iuri, quo Ecclesiasticus or-
 do est conservandus, & Christi pa-
 trimoniū recte est distribuendū.
 Repugnet etiam humano iuri Cō-
 cilij Tridentini.

Et si queretas à quo est hæc pluriū
 beneficiorum simplicium dispen-
 satio imperanda, & obtinēda. Re-
 spōdeo, quod etiā aliqui putēt post
 Concilium Tridentinum Papam
 solum illam posse concedere, tunc
 quod per dictum Concilium, om-
 ne beneficium sufficiens alicui, est

incompatibile cui liber alteri etiā
 simplicissimo, ut supra est dictum:
 & in incompatibilibus dispensatio
 ad solum Papam spectat per cap.
 Dudum extra de electione, & elec-
 tī potestate. Tum quod in decre-
 tis Concilij Tridentini dispensare
 nullus potest præter Papam. Nobis
 tamen videtur quod ubi cōsuetu-
 do immemorialis extat continua-
 ta ad hūc usque diem veluti in ali-
 quibus Hispaniae partibus dicitur
 esse, Episcopum in hac simplicium
 beneficiorum pluralitate dispensa-
 re, iusta ex causa posse, moueor in
 hanc sententiam, quia hæc dispen-
 sandi facultas humano tantum iu-
 re videtur illis prohibita: sed usus
 & consuetudo, humanū ius inter-
 pretatur, imò & illi derogat, vt no-
 tant Doctores in cap. Cum tanto,
 de consuetudine, ac proinde ubi u-
 sus hanc facultatem Episcopis tri-
 buit, statum erit usui. Ita Fr. Mi-
 chael Salon. sequitus Sotum & al-
 lios in 2.2. q. 63. artic. 2. controuer-
 sia quinta conclus. 2.

Neque obstat, cap. Dudum de
 electione, & electī potestate, quia
 in illo agitur solum de beneficijs
 curatis, & de ijs quæ sunt incom-
 patibilia ex sua natura intrinseca,
 & principali, qualia sunt regularia
 & quæ personalem residētiā re-
 quirunt, iam autem beneficij suffi-
 ciens, cum alio incompatibilitas,
 est accidentaria, & minus princi-
 palis, nascitur enim ex eo solum,
 quod

quod redditus illius sunt sufficien-
tes, ad sustentādum eum qui illud
habet.

Non etiam obstat nouum de-
cretum Concilij Tridentini, quia
in illo nullum est verbū quo Epis-
copi priuētūr hac facultate, quam
præscripta consuetudine obtinent.

Quod si queratur, an habēti plu-
ra beneficia, qui in confessione de-
hoc se non accusat, teneatur con-
fessor interrogare, si iusta dispen-
satione illa obtineat?

Répondeo, quod teneatur, si cō-
fessor dubitat eum nō habere talē
dispenſationem, vt in simili notat
Caicetus in sua Summa, verbo in-
terrogationes confessarij, & si ref-
pondeat se nullam dispenſationē
habere, tunc illum non absoluat,
niſi ea quae ſuperfluunt, vltra de-
centem ſuſtentationem renun-
ciet. Quod si pœnitens eſt vir do-
ctus, & Deum timens, nō eſt quod
confessor quidpiam interroget,
ſed debet eum absoluere, & existi-
mare ipsum iustum habere dispenſationem,
qua eum a peccato latē
mortalī excusat: & quod nō mani-
festat eam confessori, quia non eſt
ad id obligatus niſi velit: vt notat
Doctores, in cap. Omnis de pœni-
tentijs & remissionibus, & Nauarrus
in consilijs, libro 3. tit. de Præben-
dis, consilio 15.

Aduertendum tamen eſt, quod
cauſe ad dispenſandum iuste, cum
aliquo, vt poſſit tenere plura bene-

ficia, reducuntur ad tres. Prima, ne-
cessitas, vt quia deficiunt alij idonei:
Secunda vtilitas Ecclesiārū, & sub-
ditorū, quibus magis eſt profutu-
rus, quā alius: Ita quod potius dan-
tū illa beneficia, plura vni, ob co-
modum & augmentū eorundem
beneficiarū, quam ob vtilitatem
propriam accipientis. Tertia, præ-
rogatiua meritorum, vt quia eſt tā-
ta qualitatis, & talis eminentiā,
quod ad suam decentem ſuſtentationem
requiruntur illa plura, nec
ſufficiunt. Ex quibus colligit Pa-
normitanus, cōmuniter in hoc re-
ceptus, in cap. Dudū. de electione:
Consuetudinē nunquā fecisse licita-
tam pluralitatem beneficiarū, niſi
concurrente aliqua ex dictis causis,
qua id iustum redderet, & ita cle-
ricum habentem ſic plura benefi-
cia, ſine necessitate, vēl vtilitate eo-
rundem beneficiarū, & ſine
prædictorum meritorum præro-
gatiua, non potheſſe tutā conſciē-
tia lucrifacere fructus, neque eos
in priuatam vtilitatem conuertere.
vide Angelum, verbo Beneficium,
num 35. in fine.

Aduertendū deinde, quod eſi
Cardinalis, in Clem. gratiæ, dere-
script. putauit cauſā iuſta ad tenēda
plura beneficia, eſſe intentionē cū
effectu expendendi in pauperes, &
in opera pia, omne illud quod ex-
cedit ſuā honestā ſuſtentationem:
Hanc tamen opinionem, nō puto
eſſe verā, maxime post Conc. Trid.

RESP. CAS. CONSCIENT.

Tum quia hoc, in Canone supra citato, aperte prohibet, ne plura beneficia vni conferatur, sed vni tantum vel ea dumtaxat plura, quae sive honestae & decet iustificationi sufficiant. Tum quia sic, quo quis esset ex saginae ignobiliori, & sorte magis infima, iustior haberet causam impenitenti plura beneficia, ad multos suos parentes, quibus abundat & pauperrimi sunt, subleuandos, & eleemosynis copentibus alienados, & ita ignobilitas, esset iustior causa ad dispensandum, quam nobilitas: cuius contrarium dicitur in causa multa de praebendis. Tum denique, quia sic raro aut nunquam poneretur in effectu prefatum decretum Concil. Tridentino esset penitus frustatorum, quia nullus clericus est, qui facile non possit expedere, quae decentem suam iustificationem excedunt, in pauperes, & viis pios: & ita posset quilibet tutam conscientiam habere plura beneficia. Cuius oppositum supra determinauimus.

Et si quereras, Vtrum dispensisatus sine iusta causa, possit tutam conscientiam, plura simplicia beneficia tenere?

Respondeo quod non: Ratio est, quia actus habendi plura beneficia, est prohibitus duplici iure: nempe naturali & humano. Naturali quidem, eo quod nisi aliqua circumstantia iustificetur, inordinatio & malitia ex se continet; veluti hominis occisio, ut declarat D. Th. quolibet-

to 9. art. 15. Humano autem, eo quod in Concil. Tridentino cap. 17. de reformatione prohibetur expresse. Et quemadmodum Papa dispensare possit in iure positivo humano ex sola sua voluntate, non tam in iure naturali sine causa iusta, ut satis constat, & ideo dispensatus a Papa in pluralitate beneficiorum excusatetur a transgressione prefati Canonis, sed non a transgressione malitiae naturalis, quam talis pluralitas in se continet: credendum tamen est Papam in huiusmodi pluralitate non dispensare, maxime post Concilium Tridentinum, nisi ex causa iusta. & ubi haec non adest non dicitur dispensatio, sed dissipatione: nec aliter dispensatus erit tutus in conscientia. Panormitanus in cap. Duodecim. el. 2. de electione. Nauarus in Miscellaneis de oratione. Miscellaneo 64.

Admonendi vero sunt imprestatim plura beneficia etiam a Papa, non dispensari cum eis in tali pluralitate, per id solum, quod in sua petitione exprimunt, se aliud, vel alia iam tenere, sed necessarium esse ut exprimant, quod illud aliud, vel illa alia, sufficient ad decentem & honestam suam iustificationem, & ob aliquam iustum causam, alia adhuc postulent, alias peccant mortifere illa plura obtinentes, & possidentes.

Tu quia talis pluralitas, ultra ea, quae sufficient, cum sit stricte prohibita in Concilio Tridentino, non est intentio.

intentionis Papæ, agere contra illū Canonem, vel in eo dispensare, absque iusta sibi expressa causa. Tum quia deformitas, & malitia, quam in se includit pluralitas beneficiorum, excedentium sustentationem decētem, nequit etiā per Papā dispēsari, absq; iusta causa, vt iam supra diximus. Tum quia, in cap. Non potest de præbend. lib. 6. Bonifacius VIII. ita ait: Cum vero tibi (non obstante quod aliud beneficium obtinere noscaris) à sede prædicta de aliquo beneficio prouidere cōtingit, per hoc tecum vt primū beneficiū, cū secūdo, retine-re valeas, nō intelligitur dispēsatū. Hoc enim solum præfata operatur expressio, q̄ facta tibi gratia, ne queat subreptitia iudicari. Hæc ibi.

Confessor igitur hos, qui cum ha-berent beneficiū, seu beneficia, ad decenter viuendū sufficientia, alia adhuc simplicia, habent à Summo Pontifice data, seu impetrata, vt affluentius viuant, nequaquā absoluat, nisi quę sustentationē excedūt, renuntient. Ita Panormitanus, vbi supra, & Nauarrus in Miscellaneo sexagesimo primo. n.2. & 3.

Quod si quæras: quod, vel quę beneficia, iudicari debent sufficiē-tia, vt vltra illud, seu illa, nequeat aliud simplex, & alias compatibile iuste retineri?

Respondeo, non posse certam, & definitam præscribi vnam regu-lam, sed iuxta varias qualitates, &

conditiones personarū, esse id præ-dentis cōfessoris iudicio mensurā-dum. Nā quę quantitas vni clericō ignobili, nec graduato, ad se decē-ter sustentandum abundat, alteri magis nobili, vel gradu aliquo Theologię, seu iuris Canonici in-signito, non sufficiet: & ideo glosa recepta, in cap. Cū adeo, de rescrip-tis, 21. q. 1. cap. 1. ait: alimentorū suf-ficientia attendendā esse secūdum qualitatē, & dignitatē personę, cui est prouidendū, nec sufficere Ca-nonico Bononiensi cētum florenos ad se cōmode sustentandū. & Bal-dus cōmuniter in hoc receptus, in dicto ca. Cū adeo, de rescript. affir-mat beneficium nō esse sufficiens nobili, nisi ex eius fructibus alere vnu equum, seu equitaturā valeat, in quo ambulet: quod ipsum tenet Iurisconsultus, in l. Idemque, §. Idē labeo. ff. mand. & literati, & equipa-tantur in hoc nobilibus, per glo-sam receptam, in le. Societas. §. So-tas. ff. pro socio. & habetur in cap. de multa. de præbend.

Et quamvis Guilielmus Parisiē-sium Episcopus, cū prēcipuis illius celeberrimæ Academię Doctorib⁹ statuerint, beneficiū cuius redditus ascenderet, quindecim Parisiensēs libras, esse sufficiēs ad clerici suste-nationē: ea tamē determinatio, cū fuerit facta de anno 1208. & in ci-uitate quę tunc tēporis erat opu-lentissima, & vbi res vñi communi-ni necessariæ, paruo forte pretio KK k 2 emeba-

RESP. CAS. CONSCIENT.

emebantur, poterat tunc iusta & aqua videri, non tam en isto tempore, in quo hominum conditiones sunt mutatae, & sumptus maiores facti solent, & res venales sunt multo cariores.

Quapropter confessor, si occurrat sibi iste casus, de clero habente plura simplicia beneficia, non facile sententiam ferat, sed diligenter perperidat conditiones, & qualitates personae habentis illa plura beneficia. An sit nobilis, & in quo nobilitatis gradu: an litteratus, & qua laurea litteraturae decoratus, neque enim aequalis omnibus est sustentationis mensura, sed alia & alia pro diuersitate qualitatis, & status; pro varietate etiam meritorum erga Sedem Apostolicam, vel aliquam Rempublicam, seu Principem. Attendenda etiam est personae complexio, delicata, aut robusta, infirmitatibus subiecta, aut sana, & an beneficium sit situum extra vias, aut in via, aduentientium hospitalitatibus subiectum, charitas denique vietus, & vestitus, ac medicinae, & id genus alia.

Nec displicet illorum opinio, qui speciatim hanc honestam, & decentem clerici sustentationem, ita definiunt, vt dicant beneficium illud esse sufficiens clero simplici & sanno, quod de redditibus habet tantum quantum sufficit ad eum honeste, & commode alendum, cum seruitore, qui ei ministret, & coquo

focario, qui alimenta præparet: & ad conducendam illi habitationem in qua cum his vivat. Beneficium autem sufficiens clero nobili, etiam inferioris gradus, vel Magistro Theologiae, & Doctori iuris Canonici, mediocris litteratura, illud esse, cuius redditus sufficiunt ad eum alendum, cu duabus servitoribus, qui ipsum cōmitentur, & vna equitaturā, ac vnum coquum focarium, & ad conducēdum habitationem, huīus familiæ capacem, & digniorem illa, qua clericus simplex eget. Ad hoc vero vt sit sufficiens nobilio, mediocris tamē ordinis, vel Magistro, & Doctori præcelēti, oportere vt suis redditib⁹ possit alere personā suā, & quatuor servitores, ultra coquū focariū, & vna equitaturā, ac domum capacē & digniorē ea, qua eget nobilis inferioris gradus. Beneficium tandem dicetur sufficiens, sustentationi clericī nobilissimi, vt puta filij, aut fratrī Ducis, Marchionis, aut Comitis maioris: quod valet tantum, quartum sat est, ad eum de vietu, & vestitu alendū, cu duabus equitaturis, & octo servitorib⁹, & uno coquo, & ad cōducēdū habitationē dignā suo honore, & splēdidorē ea, qua eget inobilis medi gradus, de filijs autē, & fratrib⁹ regū, & aliorū principū, nō recognoscēti superiorē, qui que in altissimō nobilitatis gradu sunt, nō potest aliud diffiniri, quam quod recordētur se de patrimonio Christi vi-

stivitatem, & aulis principum Ecclesiasticorum longe diutinas esse debere, ab aulis principiū seculariū: neque fideles reliquise bona sua ecclesijs, ad histriones, & venatores alendos: sed ad diuina peragendas, & pauperes subueniēdos, vide Nauarr. in Miscellaneis de oratione. Miscell. sexagesimo secundo.

Et si aduersus hanc nostram decentis sustentationis declinationē arguatur, eam videri nimis amplā, & contrariam decretis Cōcilij Tridentini, sess. 21. cap. 2. de reformatione, vbi definitur beneficiū illud, quod sufficit ad suscipiendum ordinem sacrum, sufficere etiam ad viatum honestum: & patrimoniu, seu pensionē vere obtinentes, si talia sint, quae eis ad vitā sustentandā sufficient, posse pro necessitate, vel commoditate Ecclesie, ab Episcopis ad titulum illorum ordinari. Iam autem beneficium, patrimoniu, & pensio, si viuum quodque illorum ascendat ad quinquaginta scuta, sufficere ad ordines sacros suscipiendos, est ab Episcopis communiter statutum.

Respondemus, differre maxime inter posse viuere honeste, & posse viuere decenter: nā ad viendum honeste, illud dicitur sufficere, quod satis est ad vitā eo modo sustentandā, vt non cogatur mendicare, aut sordidū aliquę quæstum exercere: sed ad decenter viuendū, plura requiruntur & illud dicitur

sufficere, quod cōveniens est ad sustentandā personā, iuxta qualitates, & prærogatiwas ipsius: Iam autem Concilium Tridentinum, vbi supra determinat, sufficere ad ordines sacros suscipiendos, beneficiū, seu patrimoniu, quod satis sit ad clericum possē viuere honeste, ita vt non cogatur cum ordinis dedecore, mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, vt dictur in principio eiusdē Canonis, & ad hoc communiter Episcopi in limittanda quantitate patrimonij attendunt: sed nos agimus hic, de eo, quod requiritur & sufficit, ad decentē clerici sustentationem, & hanc diximus mēstrandā, per pēsis conditionibus personæ, nobilitatis, seu litteratutæ gradu, & alijs circūstantijs prænotatis, iuxta doctrinā gloste, in cap. 1. de statu Regulariū, lib. 6. in verbo Peimaria, vbi inquit, aliud esse posse viudre sine penuria, & aliud posse viuere commode, & ad viendum sine penuria, sufficere clericis Bohoniensi viginti quinque florenos, sed ad viendum commode, non etiam centum.

Ex dictis colligi facile potest responsio ad ea, quae in initio videbatur probare pluralitatē beneficiorum simplicium, posse absque dispensatione esse licitam: fatemur enim beneficia, qua requirunt residentiam, habere maiore incōpatibilitatem: & ita pluralitatem in his, continere in ordinationes

KKK 3 magis

RESP. C A S. CONSCIENT.

magis claras, & iuri naturali, ac Canonico, expressius repugnates, sed negari non potest, in beneficiorū simplicium pluralitate, inesse etiā varias deordinationes iuri naturae contrariae, quas supra declarauimus, & quamuis ante Concilium Tridentinum, iusta adueniente causa, absque alia dispensatione, poterat hęc pluralitas ex consuetudine fieri licita: Nunc tamen post decretum Concilij Tridentini, prohibentis ne clericus plura habere beneficia etiā simplicia possit, quā unum, vel illa tantum quae sufficiunt, ut pro suo statu viuat, cum decretum istud sit preceptuum, & obligatorium, & per illud, sit beneficium quantumvis simplex, si est sufficiens, in comparibile cū quocumque alio etiā simplicissimo, idcirco ad habendum ultra sufficiēs, aliud, requiritur expressa huiuscē decreti dispensatio, iusta causa facta: & qui coaceruat multa beneficia simplicia, ex sola cupiditate, etiam cum dispensatione, dispēnsans peccat, & dispensatus in foro interiori, non est tutus, neque absoluendus, nisi quae superabundant, remittat.

Adid vero quod secundo loco in praesenti casu dubitatur. An possidēs plura beneficia, quā sibi opus est, obligandus sit ad restitutionē fructuum, quos neq; in Ecclesiae virtutate, neq; in pauperes cōsumpsit?

Respondemus affirmative: eo quod clericus iniuste possidet præ-

fata beneficia, & neque dispensationem habuit, neque iusta dispensandi causam, & ideo nō fecit illos fructus suos, ac proinde tanquā nō sua donans, obnoxius est restitutioni.

Accedit, quod dato etiā, quod iusta dispensatione, ea plura beneficia possedisset, non posset fructus qui decenti sive sustentationi superfluent in alios v̄sus, quam vel in ipsam Ecclesiam, vel in pauperes expendere, quia omnes Ecclesiastici fructus, sunt patrimonium Christi, & ipse solus est eorum verus Dominus, neque clericus habet aliud, quam administrationem, seu gubernationem, cum facultate alienandi se de illis, & distribuendi quod superest, deductis oneribus, in pauperes, ut probat Panormitanus, in cap. Cum esses. de testamento. n.29. Et Decius, in cap. Constitutus, de rescript. num. 5. Innocentius in cap. Cū super. de causa possēs. & propri. Andreas Siculus, in cap. finali de peciū. cler. Nauarrus late in tract. de redditibus Ecclesiasticis quest. n. monito 20. & 21.

Aduertat tādem hic confessor, illum qui plura beneficia quamvis simplicia possidet, absque iusta dispensatione, non solum peccare mortifere, teneriq; ad restituēdos fructus eotū, quos iniuste retinet, ut supra diximus: sed etiam peccare lethaliter, cū obligatione restitutioonis, si quotidie nō recitat horas Canonicas plures, secundum numer-

numerum beneficiorum; ita quod si habet tria beneficia, debet ter in die recitare horas, si habet quatuor quater: quia cuilibet beneficio, est onus hoc annexum, recitandi singulo quoque die diuinū officiū, & ita si illa duo beneficia darentur duobus, nemo negaret teneri quilibet illorū recitare horas Canonicas, ut patet, in cap. fin. 92. distin. ac proinde cum duo beneficia, sint duo onera, & tria beneficia, sin tria onera, sequitur clare, quod si unus habet tria beneficia, habet insimul hęc tria onera, seu triplicē obligationē dicēdi in die ter horas Canonicas: sicut qui duas capellanias haberet, quartū qualibet haberet on^o adiunctū dicēdi quotidie singulas Missas, nō satis faceret dicendo vñ tantum: & qui duobus creditoribus deberet centum scuta cuilibet, non satisfaceret, ambobus, si vni tantum daret centum: nec qui voto, seu pénitētia imposita, tenetur aliquo die ad dicēdas horas canonicas, & esset clericus, satisfaceret dicendo eas semel in illo die.

Diximus si ea possidet, absq; iusta causa & dispensatione, eo q; iusta dispensatio, facit vt illa beneficia plura, nō habeat rationē plurium, sed vnius, ob necessitatē, pietatem, vel utilitatem, iustificantem ipsam dispensationem, & efficientem illa, sicut vnum beneficium, quoad istū effectum vt satis faciat recitādo semel tantum horas Canonicas, vt

ait D. Thomas in quolibet l. ar. 13. quę citat & sequitur Ioannes à Lignano, de horis Canonicis, q. 9. & Nauarrus latē in tractat. de oratione, & horis Canonicis, in Miscellaneo sexagesimo, n. 3. & 4.

CASVS VIGESIMVS

Septimus.

Lvcas, domum valoris mille scūtorum emit quingentis, quibus venditor indigebat: alia vero quingenta, cū non habeat vnde soluat, se se obligat dare duodecim pro centenario, venditori senio cōfecto, interine quoviuīt, ita vt post eius mortē, nihil horum quingentorū teneatur amplius soluere bāredibus: sed antequā cōtractus celebretur, quia de iniustitia & de vṣura dubitat, confessore consulit.

Queritur, An huiusmodi contractus sit licitus?

Primo intuitu videri alicui poterit contractū istū esse vṣurariū: tū quia id quod annuatim datur, accipitur pro dilatōne solutio- nis, vel pecunia in integrum non solutæ, quod esse vṣurarium habetur in cap. Consulisti. de Vsuris. si enim emptor dedisset a principio totum pretium, nequaquā soluet illud lucrum, singulis annis vedorū.

Tum quia de æquipollentibus idē est iudiciū, l. fin. ff. mand. & hęc duo æquipollēt, emere domū mil-

RESPI CAS. CONSCIENCE.

le, & solitus quingentis retinere alia quingenta, soluendo aliquid annuatim, donec illa quingenta soluantur: & accipere ab eodem venditore, vel ab alio quingenta mutuo, & soluere aliquid annuatim quoad illa quingenta mutuata reddantur, & hoc esse usuratum, nullus est qui dubitet.

Tu demū quia iste celsus annuus, ad rationē duodecim pro centenario, cum excedat quantitatem fructuum, seu redditum ipsius rei vēdite, neque peti possit ob interesse lucri cessantis, aut dāni emergētis, quia hic nulla interuenit mora, postquā solū licet de interesse ageare, & nō ante, vt post Innocētiū in c. fin. de usuris, & Paulū Castrēsem, in leg. II. §. Nunc de officio. ff. de eo quod certo loco affirmat Sotus li. 6. de iust. & iure. q. 1. ar. 3. & ideo le. Curabit. Cod. de aeti. empt. concedit tantum interesse pretij non soluti, iuxta quantitatē fructuum rei venditæ, vt sic æquitas inter venditorem & emptorē seruetur, & sicut emptor nō soluto toto pretio, fructus rei empte percipit, ita vēditor, in æqualitatē huius pretij nō soluti, recōpenset, per intereste correspōdens quātitati eotundē fructuum, quos ante datū totū pretiū a se ab dicare minime tenebatur, & ideo si plus exigat quam sint fructus rei venditæ, vēluram committit: vt late probat Couarruicias lib. 3. variarū resolutionium cap. 4. de quipu oib.

Neque videtur posse dici cōtractū præsentē iustificari per periculum mortis, ob quod possunt illa duodecim annuatim peti: nā etiā mortis periculū possit contractū donationis, aut alium de se licitum iustificare quoad intereste, & lucrū acquisitū sub cōditione, vt dās pecuniā pordat illā si moriatur intra illud aut illud tempus. Non tamē potest iustificare contractū de se illicitum, qualis est acceptio lucri ob expectatam solutionem, arg. cap. Cum Paulus II. q. I.

Nos tamē his non obstatibus existimamus contractū illū esse licitū, posseque Lucā venditorē domus, in pretio non soluto cōtrahere, vt duodecim sibi ab emptore integrum soluantur annuatim cū cōditione vt si moriatur intra tale tempus perdat dictā pecuniā non solutam.

Probatur hēc sententia: Primo quia hic sunt duo cōtractus, & vires que iustus. Vnus est tecōpensatio- nis iacturæ, quā venditor patitur in fructibus domus pro quātitate pretij nō soluti. Alter est pēdēdē pe- cunię in morte: & ita duodecim illa pro centū partim dantur pro recōpensandis scūtibus vēditori. quo usq; pretium soluatur, partim pro periculo cui se exponit perdendi illam pecuniā per mortem.

Quod autē hi duo cōtractus sint liciti, constat. Nam primus fundatur in æquitate iustitia commutatiōnæ, quae petit, vt quādo vnuis cōtrahen-

trahentium totum implet, debeat alter vicissim totum implere, aut impleti soluere lacū implemēti recepti, ne sequatur inæqualitas inter cōmutantes res proprias. Vnde si venditor rei, accepta parte pretij, retineret adhuc ipsam rem cū suis fructibus, donec totum pretiū soluatur, deberet in conscientia dare emptori partem fructuum pro rata partis pretij soluti, si id ab initio fuit conuentum. iuxta leg. ultimā de feudo dot. §. fin. vbi dicitur maritum qui tenetur restituere prædium, acceptata eius aestimatione, & retinet illud accepta estimationis parte, donec tota soluatur, debere restituere fructus, secundum portionem partis estimationis acceptæ, quod ipsum affirmat Baldus in leg. Si traditio. q. II. C. de Actio. empt. & Bartolus in leg. Julianus. §. offerri; de actio. empt. Alexander consilio 121. lib. 4. & hanc esse cōmunem opinionem sentit Carolus Molinæus. & si impius, quæst. 74. num. 557. Par ratione cum in hoc æquales sint venditor, & emptor, si prædium venditum, traditum est emptori, soluta tantum parte pretij, & recipit omnes fructus, poterit venditor pacisci de illa parte fructuum, de qua pretiū non fuit solutū: tenebiturque emptor interim ad annum illam cēsum pro rata eorūdem fructuum.

Constatutus ex dicta l. Julianus de actio. empt. §. offerri in quo ha-

betur, quod venditor rei, accepta parte pretij, retinet eam quasi pigritus, donec totum soluatur: per quæverba aperte significatur quod dominus rei, iam non remanet cū dominio perfecto quoad illam partem cuius pretium recipit, sed remanet tāquam creditor qui fructus, quos percipit, ex ea parte debet emptori restituere: ita ergo si venditor transferat rem in emptorem soluta parte pretij, non remanebit emptor cum pleno dominio quoad eam saltem partem cuius pretium adhuc non persoluit: sed erit veluti creditor ad redendos fructus pro rata illius partis venditori, qui de pretio illorum potest interim pacisci ut indemnem se ab hoc danino conseruet. Vnde Baldus in l. Si traditio quæst. II. Codic. de actio. empt. & Salyctus in l. enrabit, eod. titul. affirmat usuras quæ debentur iure ciuilis ex aequitate illa quæ habet neminem cum aliena iactuta esse locuplerandum, debet etiam iure Canonico & in conscientia, quia verè usurae nō sunt, sed recompensatio equissima iacture perceptæ à venditore, ex fructibus datis non soluto pretio. Ira Couarruias variarum resolutionum to. 2. lib. 3. cap. 4. & Nauarr. in consilii lib. 5. consil. 5. nu. 5. & 6. Quod etiam contractus secundus de recipiendo certo cēsu singulis annis, eo pacto ut post mortem perdatur omnino pecunia pro quib⁹ census

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

census soluit, &c sint pleno dominio eius qui censum soluit sit securus in conscientia & alienus ab usurpa probatur. Tum quod hęc cōditio sub qua pecuniae principales donantur, nullam iniustitiam cōtinet. Nam periculū perdendi omnes post mortem, est causa iusta accipiendo annuatim aliquid. arg.l.i. & 2. Codic. de Naut. foen. Et notant Doctores in cap. fin. de usuris

Tum quod iste contractus, non est mutuatio, sed donatio sub modo, seu contractus innominatus quo datur, ut sibi etiam detur. Sicut qui donat aliquid alteri cū pacto vt si vixerit usque ad tale tempus reddat ei duplum : alioqui, nihil vt inquit Nauar. in Manual.ca. 17. numer. 222. & latius in commētatio de Usuris q. 45. numer. 1 28.

Nec obstat dicere censum constitutum super re quae natura sua non est fructifera, esse damnatum ut usurariū, per bullam Pij V. que incipit, Cum onus Apostolicæ seruitutis, &c. sub datum Romæ anno 1568. 14. Kalend. Februarij, quia respondemus damnari ibi cēsus per contractum emptionis vel simile emptioni creatum, non autem cēsum per contractū donationis sub modo facte : quia iste potest super quacumque re etiam nō fructifera constitui, eo quod cuilibet licitum est rem suam tradere cum modo seu cōditione iusta l. in traditionibus ff. de paet. c. Verū de cōdit. ap.

Non obstant etiam quae pro contraria parte in initio fuerunt adducta, quia ad primum negamus illa duodecim annua, accipi principali pro dilatione solutionis, seu pro pecunia in integrum non soluta : immo causa principalis ob quam petuntur & accipiuntur, sunt fructus quos venditor percipere, iuste poterat, quoisque totum pretium, rei venditæ sibi soluatur, & ideo non tenetur cum iactura sua illos relinquere emptori, vt in dicta l. Curabit, Codic. de actio. empt. dictatur.

Ad secundum negamus contractum mutui æquipolere huic: immo sunt diuersi ad modum, cum iste sit recompensationis, qua refarcitur iactura passa à veditore de fructib' quib' fruitur emptor interim q' pretium nō soluit: unde si ille cēsus annus solueretur principaliter ob dilatam solutionem, aut properter aliam causam quam ob damnum quod venditor patitur in fructibus perceptis à veditore non dato pretio, esset tunc contractus usurarius, ut argumentum probat.

Ad tertium concedimus hunc censum non peti ob interessu lucri cessantis aut damni emergētis, sed ob iustum recompēsationem fructuum, quos venditor perdit interim quod totum pretium sibi non redditur, & lex aequitatis postulat, ut nemo cum aliena iactura locupletetur. Iure naturæ ff. de regul. iur. &

iur. & cap. Locupletari. eo. tit. lib. 6.
 Et quamvis in hoc recompensationis contractu non debeat annua pensio excedere estimatione fructuum quos venditor erat solitus percipere ex illa parte rei venditae pro qua pretium ab emptore differtur, si tamen cum hoc contractu misceatur alius donationis sub modo ut post mortem venditoris pecuniae perdantur & remaneant emptori, quem iam supra ostendimus esse iustum: potest tunc venditor, ratione huius periculi: cui se exponit per dendti pecunias post obitum, accipere plus aliquid secundum estimationem dicti periculi. Quare cum uterque contractus sit licitus potest iuste recipi annuus census duodecim pro centenario, partim habitatione fructuum, partim pro periculo cui exponitur.

Ex his colligit confessor, quod quando venditor nullos fructus ex re vendita percipiebat, non posse tunc ob expectatam pretij solutionem, quidpiam exigere: quia cessat recompensationis equitas, in qua fundatur dicta lex, curabit Codice act. empt. Ut contra Baldum & alios annotauerunt Cynus Salyctus, & Paulus in l. minorem Cod. in quibus causis restitutio in integro non est necesse.

Neque habenda est ratio in impositione celsus ad fructum quos emperor percipiet etiam si sint vberiores: sed ad eos tantum quos vendi-

tor capiebat; quia in his damnum patitur per dilationem pretij, ut notat Bartol. in l. Ratio §. 1. ff. de act. empt. vbi air quod quādo fructus petuntur ut fructus, omnes percepti veniunt, etiam si tot non perceperisset petitor: vt habetur in dicto §. 1. At vbi fructus petuntur in compensationem eius quod interest, tunc veniunt fructus quos petitor perceperisset l. Si fundum. ff. de verborum obligatione.

CASVS VIGESIMVS Octauus.

Quidam presbyter, collata sibi in regno Portugalie quadam Ecclesia ordinis militaris sancti Ioannis in Hierusalem suscepit habitum eiusdem religionis, & eodem tempore professionem emisit solemnitate, renuntiatio nouitatus anno, & omnibus ipsis quae dictam professionem invalidare poterant, & sic per quinque annos permanens post quos sit illi scrupulus de valore prefatae professionis.

Quaritur, quid huic sit consulendum?

Non defuerunt, qui in ea opinionem inclinarunt, quod prefata confessio irrita omnino fuerit, nullamque obligationem iniunxit illi presbytero, & ideo possit tuta conscientia habitum & religionem relinquere: quia cum iste militaris ordo, sit vera religio;

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

ut communis Doctorum sententia affirmat, comprehēdi videtur sub decreto Concilij Tridentini sess. 25. de Regular. cap. 15. vbi professio in quacumque religione facta ante finem anni nouitiatus, & probationis, est ipso iure nulla quoad omnes effectus, & ita in casu proposito asserit Nauar. libr. I. Conſiliorum titulo de his quæ vi. conf. 9. numer. 4.

Confirmatur, quia hæc lex prohibens ne fiat professio ante completum probationis annum, magis est introducta & respicit utilitatem publicam ipsius religionis, quam priuatum partium; & ideo licet arte Concilium Tridentinū potuissent partes huic anno probationis renuntiare, in modo ante confirmationem dicti Concilij valida erat professio facta intra annū nouitiatus in ordinibus non mendicantibus cap. Ad apostolicam, de regularibus, non tamen post confirmationem p̄fati Concilij fieri potest talis renunciatio ut multis rationibus probat Nauarrus in conſilijs lib. 3. confilio 33. numer. 5. vi que ad finem titul. de regularibus.

Addunt etiam quod etiā p̄ tot annos perseverauerit in habitu, & professione sic facta: non proinde haberi potest pro tacite professio, quasi quod primus annus, sit copiatur loco anni probationis & nouitiatus, & secundus cum alijs, inducunt tacitam professionem:

nam cū in casu p̄sente facta fuerit professio expressa inualida, nūquam hæc ratificatur, neque inducit professionem tacitam, etiam p̄ longum annorum spatii continuetur, nisi sic inualide profesus sciat postea eam non valuisse, neq; per eam obligari ad manendum in religione; & stante hac scientia, illam de novo ratificet, & validam esse velit, & ad eam seruandam se obliget. argument. legis. si per errorem ff. de iurisdict. om. iud. & docet Caietanus 2.2. quæst. 89. artic. 5. quem sequitur Nauarrus in conſilijs lib. 3. titul. de Regularibus. conſil. 35.

Nec dici posse aiunt, quod non reclamare intra quinquennium, efficiat, vt iam amplius de professionis defectu agere nequeat iuxta decretum Concilij Tridentini sess. 25. de Regular. cap. 19. Tum quia tale quinquennium videtur accipiendo post integrum annū nouitiatus, & à die iuridico professio- nis faciendæ, qui sunt anni sex, né- pe vnu probationis, & quinque professionis.

Tum quia iuste impedito, non currit tempus leg. I. Codic. de an- not. except. Et ignorans iuste, dici- tur impeditus ut probat Flaminius Parisius de resignante, libr. 6. q. 5. n. 85. per text. Lanius ff. calumniato- ribus & in casu p̄sente supponi- tur sic proficentem ignorasse pro- fessionem fuisse inualidam, & vbi id sciuit

id scivit, statim reclamauit: illi sup
Et si obijciatur, quod ipse ten-
batur hoc scire, cum sit expressum
in Concilio Tridentino: quod fuit
sufficienter publicatum & ignoran-
tia juris, non excusat, ex reg. igno-
rancia de reg. iur. in 6. Respondeat
ad hoc, quod et si sciret professionem
ante annum probationis factam
annullari, in dicto. Cōcilio crede-
bat tamen posse hunc fauori renū-
ciare, vt tenet Sylu. verbi Religio 3.
n.3. Et ita ignorātia sua erat iuris nō
expressi, sed dubij, quae ex dicitur, ut
ait glosa in cap. 1. in verbo de cetero,
de postula. Praelat. libri 6. & est
recepta per. Felinum, & multos ali-
os in cap. de quaesta numer. 27. de
prescriptione. & est itext. expressus
in cap. Cum dilectus, de consuetu-
dine. & cap. Si diligenti de præscri-
ptionibus.

Ex his ergo omnibus cōcludunt,
præsbyteri sic proficentis, invalidam
esse professionem, & neque rēgule
neque religiohi, esse modo aliquo
obligatum.

Nos tamen contrarium arbitra-
mur esse, verius, & professionem
præsbyteri in ordine militari sancti
Ioannis in Hierusalem, aut in qua-
uis alio militari ordine factam, maxi-
me si fiat extra monasteria eorum
dem ordinum, nō requiriere annū
probationis, sed si fiat etiā eodē die
quo habitus suscipitur, esse validam.

Adducor in hanc sententiam.

Dhmo quia sacra congregatio illi
strissimorum Cardinalium decla-
rationi dubiorum Concilij Tridentini
deputata censuit & declarauit
in omnibus ordines militares nō
comprehendi sub decreto in Co-
cilio Tridentino facto, sess. 25, de re-
gularibus c. 19. & c. 19. in illis
Secundo quia ita iudicatum fuit
in Rotta eorum Domino Serafino
ii. Decembris millesimo quingō-
te simo septuagesimo; & habetur
in prima parte deois nouissimaru.
191. Et quamvis quaestio ibi mota
sit specialiter de religione militati
sancti Stephani, attamen in num.
9. versu septimo, agint etiam de
religione sancti Ioannis Hierusal-
lem: & inter alia fundamenta qui-
bus ostendunt non comprehendendi
in illo decreto de facienda profe-
sione post annum novitatus; &
non ante, huiusmodi militares re-
ligiones, hoc enim est: quia in cap.
ultimo eiusdem sessione 25. de Re-
gularibus; ubi praetipitur ut supra
dicta omnia decreta obseruentur
in omnibus monasterijs, collegijs,
& domibys tam regularium, quā
sanctionalium, additur hęc clau-
sula, etiā si illę sub gubernio mi-
litiarum etiā Hierosolymitanę vi-
nat, &c. Quae appositiō, etiā Hiero-
solymitanę, cū sit extēnsa videtur
ex professō addita, ut p̄ prefata decre-
ta, quae alias non cōprehendebant
moniales Hierosolymitanas eas cō-
-

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

prohendant. Et cum hæc extensio
fiat solum ad moniales, & non ex-
primat ipsos religiosos milites, se-
quitur eos non comprehendi sub
prædictis decretis de professione
non facienda ante annum nouitiatu-
s: quia si hoc intendisset Concilium
ficeret etiam ad illas extensio
expressa, sicut facta est ad moniales
viventes sub gubernio militiam, &
etiam Hierosolymitanos.

Tertio probatur hoc ipsum, ex
eo quod, decretum ilud Concilij
Tridentini, non fuit in hoc regno
Portugallæ quo ad ordines milita-
res receptum, ut patet in religione
militiae sancti Iacobi, & de Avis, &
IESV Christi, in quibus suscipien-
tes habitum, solent renuntiare an-
no nouitiatu, & statim professio-
nem solemnem emittunt. Et lex non
recepta, non ligat, nec vires habet
vbi non fuit vñquam recepta iuxta
cap. in istis §. leges distin. 4. vbi sic
dicti leges instituuntur, cū pro-
mulgantur, & firmanter, cū mori-
bus vñtentu approbantur licet etiā
moribus vñtentu in contrariu non
nullæ sapientie abrogantur, &c.
Et hanc esse conclusionem receptam
per omnes communiter, affirmat
Felinus in cap. i. de treugo & pace
& Cardin. Alex. in dicto §. leges, &
confirmatur per cap. fin. de consuetu-
dine, & capituloimus & cap. de-
niique 4. distin. Et sicut lex in nihil
recepta ad nihilum obligat, ita
lex in una parte recepta, & in ali-

qua alianō, quod illam solum ob-
ligat in qua est recepta, & nō quo-
ad aliam argument. leg. quæ de to-
taff. de rei vend.

Neque obstant ea, quæ pro cō-
traria parte fuerunt adducta: quia
etsi fateamur præfatam religionem
esse veram religionem à sede Apo-
stolica approbatam, & in qua tria
essentialia vota, castitatis obedi-
tia, & paupertatis profitentur: Ne-
gamus tamen eam & alias milita-
res comprehendendi sub præfato de-
creto Concilij Tridentini, quoad
illos saltem fratres milites qui ha-
bitum suscipiunt, vt non viuant in
monasterio, sed semper extra, vt est
iste præsbyter, de quo in casu no-
stro. Nam etsi illi qui in monaste-
rijs militiae habitum suscipiunt vt
in eis viuant, & religionis obserua-
tiæ experiatur, & religio insimul
ipsorum mores, non soleant forte
profiteri nisi peracto nouitatus an-
no: hoc tamen fieri non consuetum
est ad alios, qui habitum vt extra
monasteria semper viuat, suscipiunt,
qui neque austeritatē & obseruan-
tiæ religionis experiri possunt, ne-
que religio eorundem mores. Et
ita cessat in his omnino ratio, ob
quam annus continuus nouitatus
fuit ante professionem institutus;
& isti possunt renuntiare dicto an-
no & in illo profiteri, præcipue vbi
sichierit ex antiquissima consuetu-
dine est solitum, vt in hoc Portu-
galæ regno. Et per hæc fundame-
ta fa-

ra facilis est ad opposita responso:
Dici etiam potest (quiçquid sit
de militibus sancti Ioannis) alios
ordines infilium non esse simpli-
ter & absolute religiones, sed secundum
dum quid, in quantum aliqua par-
ticipant quæ ad statum religionis
pertinent, ut ait Sotus in 4. distin-
27. q. i. articul. 4. & de iust. lib: 7. q.
93. articul. 3. Petrus de Arag. 2. 2. q.
88. art. 11. Mol. de iustitia q. III. Sar-
men. de red. 4. part. cap. i. Et alij, &
Concilium videtur solum loqui de
proprietate religiosis.

CASVS VIGESIMVS

Nonus.

Martinus in prouincia quadam
Galie suscepit religionis eius
dam probata habitum. & finito noui-
tiatus anno professionem solemnem
emisu: transactisque à die profesio-
nis decem fere annis ob famam que
de illo inter religiosos erat, quod cum
in seculo delictum haberet, professio-
nem impediens, neque bulla Sixti V.
de morum & vita examine fuerat cū
illo seruata antequam profiteretur,
suit per Prouinciam habitu Religio-
nis priuatus, & comperta veritate iu-
dicauit professionem extirpe nullam
renitque Olybonam, regni Lusitanie
patriam ipsius, & ibi facta iuridi-
ca Inquisitione de vita & moribus,
qua iam cessauerat prefati delicti
impedimentum, procurauit in hoc re-
gno ubi eadem metu religio viget, ha-

bitum de novo suscipere, & profiteri
sed nolle annum nouitiatus inchoare
cum iam in eadem religione quamvis
in alia prouincia, austeritates ac ri-
gores, qui in illa sunt, per tot annos
probauerit. Doctorem consulit.

Queritur, An teneatur iterum
stare in nouitiatu & probatione per
annum, vel satis sit ratificare de novo
professionem?

Pro affirmativa, quod sufficiat
ratificare professionem absque
eo quod de novo stet per annum
in nouitiatu, facit primo, quod si-
cuit matrimonii iusto metu factu
licet à principio fuerit nullum, fit
validum superueniente consensu
libero partis coactæ, & perseueran-
te in suo cōsensu altera parte cap.
Ad id, de sponsalib. ita professio
quæ à principio erat nulla, ob ali-
quem defectum, fit valida sublato
defectu per nouū consensum pro-
fidentis, & durante consensu Præla-
ti & Conuentus, recipiendi & re-
tinendi eum, donec ipse sua vota
ratificet, & cum in casu præsentis,
Religio sit eadem, constans eadem
regula & constitutionibus, quarū
rigores iam expertus est in alia pro-
uincia, & in ea poterat ratificare
professionem absque novo noui-
tiatu, poterit etiam in qualibet alia
prouincia, quæ eiusdem sit religionis.
Secundo, quia annus nouitiatus
conceditur in fauore, tam eius
qui profiteri debet, quam Religio-

nis

nis quæ illum est receptura, ut fiat utrumque probatio: iam autem quilibet renunciare, potest fatori suo. L. Si quis in conscribendo Codice de Pæct. & cap. Gratū de officiis delega-

Tertio, quia in cap. Ad Apostolicam de Regul. asserunt communiter Doctores, quod quando iusta subest causa, potest Prelatus & coventus, cum nouitij consensu, in anno nouitiatus dispensare. Iam autem quod à decem annis post professionem licet in invalidam, quis perseverauerit, in invaliditatē ignorans, in aliqua Religione, cœla iusta videtur, ut non debeat de illo fieri iterum in nouitiatu probatio.

Contraria tamen pars, quæ est negativa, quod siuequeat prefatus Religiosus, in alia prouincia quam ei ciusdem religionis professio ratificare, antequam nouitiatum per integrum annum denuo perficiat, nobis videtur verior, & omnino tenenda.

Tum quia nouitiatus primus, & professio inde se quita, non fuerunt legitimè facta ob defectū examinis de vita & moribus, cum esset inhabilis, ut supponitur iuxta bullam Sixti Quinti, in qua tā suscepitio habitus, quam professio eorum, qui ob aliquod impedimentum ibi expressum sunt inhabiles, irrita esse declarantur. Et ideo cum ad præteritum non sit potentia, non possint fratres nunc in prouincia Lusitanie, quamvis ciusdem ordi-

nis facere quod annus nouitiatus fuerit legitimè cōpletus, sicut nō quod professio antea facta sit validata ut simili affirmat Nauar. lib. 3. Consiliorum, titulo de Regulari consilio s. num. 20.

Tum quia iste fuit expulsus à religione, & spoliatus habitu professorum tanquam ille qui vere & legitime non erat professus: & ita permanxit in habitu seculari extra monasterium per aliquot menses, tanquam non religiosus; ac proinde verum est dicere, quod à seculo & vere secularis, ad religionem revertitur, & sic necesse est ut annū nouitiatus compleat iuxta formā Concilij Tridentini sess. 25. cap. 15. de Regulatibit.

Tum quia etiā Religio illum in regno alio, & prouincia diuersa probarunt per annum in nouitiatu: in hoc tamen regno & prouincia in qua de novo vult professio ne in facere, necesse est ut Prelatus & fratres quæcumque admittere debet experientiam de ipso summant, antequam consensum praestent: quæ experientia & probatio, debet esse per annum integrum in nouitiatu: & cum hoc in bonum religionis sit a Concilio Tridentino institutum non potest, vel profitetur vel conuentus huic publico fatori renunciare, cap. Si diligēti, de foro competenti, leg. ius publicum ff. de pacis.

Tandem sicut prior illa profes-

sio,

sio, nullum habuit effectum, ita nouitatus ad illā disponens, nihil operatur quoad nouam professionem in alio regno faciendā; quia nihilum, nihil operatur. leg. Eius qui in Prouincia. ff. de rebus creditis. & leg. Si seruum. §. i. ff. de actio. emptio. Et probatio facta in vna prouincia, nihil iuuat quoad professionē faciendam in alia, quia ibi debet continuari annus probationis, vbi in professionē consentitur, vt colligitur ex verbis Conc. Trid. vbi supra, alias frustra prēciperetur annus continuus nouitatus seu probationis ante professionem, ad experiendos nouitij mores.

Nec obstant, quæ in contrariū adducuntur. Ad primum enim dicimus, quod licet in Monasterio in quo aliquis post nouitatum integrum, professionem fecit, si inueniatur ob aliquā causam postea quod professio fuerit nulla, satis sit quod eam de nouo ratificet, persistente conuentu in priori consensu, neque requiritur tunc noua receptio, neque nouus probationis annus: si tamen vult in alia religione, vel in alia prouincia profiteri, necessario debet ibi de nouo integrū nouitiatū perficere, ante professionē, vt illi à quibus ad profitendum admittitur, de moribus eius experimentum summant.

Nec sat est dicere, quod eadem utrobique est religio viuēs sub eadem regula: cuius austeriorates iam

probauit: quia respondemus hanc probationem religionis & regulæ esse faciendam, in eo monasterio, vel saltem in ea prouincia, in qua professionem emitit; ita vt Prælatus, & conuentus qui consentiunt in eius professione, experimentū sumpserint per annum cōtinuum de nouitij moribus.

Attamen intra eandem prouinciam vni & eidē Provinciali subiectam poterit forte nouitius probationis annum in vno monasterio peragere, & in alio professionem emittere; quia semper est sub obedientia eiusdem Provincialis, qui in quoquā conuento degat, Prior & Prælatus est illius. & rigores ac austeriorates, quæ in diuersis Prouincijs saepe sunt diuersæ, in cōuentibus eiusdem Prouinciae sunt quasi semper uniformes; & fratres monasterij, qui consensum ad professionem præstant, cognitionem facile habere prius possunt de moribus nouitij recipiendi, quod ita non erit de illo, qui in aliena prouincia nouitatum egit: & quilibet prouincia suo peculiari modo viuendi vti solet, & cum Provinciales sint diuersi, diuersa etiam est cuiuslibet iurisdictio & obedientia, neq; subditus vni, est subiectus alteri, ac proinde si nouitatus in vna prouincia fiat, non potest in alia acceptari ad nouam professionem, nisi in hac, iterum nouitatus annum perficiat.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Ad secundum respondemus, q̄
quicquid sit de iure antiquo, nouo
tamen Concilij Tridentini noui-
tatus annus continuus, institutus
est principaliter in vtilitatem Reli-
gionis. Tum quia fieri antea con-
fueuerant in multis religionibus
professiones, intra vnam vel duas
hebdomadas, vt sic repente pro-
fessi, ad dignitates & beneficia
promouerentur: id quod in mag-
num Religionis dedecus, postea
redūdabat. Cum secularibus mor-
ribus vix derelictis, & in regulari
disciplina parum aut nihil exerci-
tati, ad vomitum facile reuertebā-
tur, & Religionis splendorem, scā-
dalibus multis denigrabant. Tū quod
professio solennis, cum sit eximius
charitatis actus, & trium votorum,
obedientiæ, paupertatis, & castita-
tis per totam vitam obseruantia, sit
res ardua & nimis difficilis, ob re-
pugnantem nostrorum sensuum
appetentiam; & ob acceleratam
quaꝝ ſæpe à Religiosis fiebat pro-
fessionem, habitu regulari postea
dimiſſo, ad ſeculum contumelioſe
multi redibant, ob quod de Reli-
gionis ſtatu & profectiōne pluri-
mū detrahebatur; idcirco vt pro-
fessio hæc, per quam totus homo
ſe in holocaustum offert altissimo,
mature & considerate fieret, & tā-
tis Religionum opprobrijs obvia-
retur, decretum eſt in Conc. Trid.
ſeff. 25. vt professio, quaꝝ ante com-
pletum nouitiatus annum fieret,

efſet omnino inualida, nullumq; ſortiretur effectum: & cum hoc ſit
ob publicam vtilitatem institutū,
nemo potest illi renūtiare absque
Summi Pótificis authoritate, arg.
cap. Si diligenti, de foro competē-
ti: tradit Nauarrus, consiliorum li-
bro tertio, titulo de Regularibus.
conf. 33. num. 10.

Ad tertium dicimus, quod cap.
Ad Apostolicam, de Regularibus,
& ibi Doctores loquuntur de eo,
quod fieri solebat ante decretum
Concilij Tridentini: ſed post istud,
nulla professio in quacumque re-
ligione tam mendicantium, quam
non mendicantium eſt valida, ſi
fiat ante compleatum nouitiatus
annum. Et verba diēti Cōcilij ſeff.
25. cap. 15. in quacumque Religio-
ne, &c. Tam virorum quam mu-
lierum, &c. non fiat &c. non ad-
mittatur &c. ſit nulla, &c. nullum
effectum operetur &c. denotant
manifeſte, decerni aliquid magnū
& speciale, antiquo iure non ex-
preſsum. vt in ſimili notat Felinus,
cap. Si quando, de reſcript. verſ. ge-
minatio. & gloſa in clement. 1. de
iure patr. verbo Diæceti.

Et ſi quæras, an ſaltem genera-
lis prior, totius ordinis, poſlit noui-
tium in vna prouincia receptum,
poſt annū probationis ibi comple-
tum, mittere ex cauſa, vt in alia
prouincia ſubiecta ſuæ iurisdictio-
ni, professionem faciat, absque eo
quod de nouo annum nouitiatus
incipiat?

incipiat? Respondeo quod poterit, validaque erit talis professio: quia cum omnes prouinciae sint subiectae prefato generali: & sub obedientia illius vivant. Id ipsum quod Prouincialis posset in sua prouincia agere, potest Prior generalis in toto ordine: unde sicut Prouincialis potest nouitium, qui nouitiatus annū in uno monasterio compleuit, mittere ex causa, ad aliud monasterium dictæ prouincie, ut in eo acceptetur ad professionem. Ita Prior generalis potest facere ut sub obedientia sua acceptetur aliquis ad habitum, & peragat nouitiatus annū in una prouincia, & completa probatione emittat professionem in alia Prouincia eiusdem obedientiae, quia eandem subalternationem seu subiectionem, quam habent monasteria eiusdem Prouincie ad suum Prouinciale, habent Prouinciae diuersæ eiusdem ordinis ad suum priorem generalem, quam subalternationem, & subiectionem, non habet unus Prouincialis ad alium; & ideo copiens nouitiatum sub obedientia unius, non potest profiteri sub obedientia alterius, absque novo integro probationis anno. Illud tamē non nisi raro, & urgentissima de causa Prior generalis facere potest & debet, quia cum in hac noua professione requiratur tam illius quam conuentus placitum & assensus, quomodo possunt fratres

approbare, & ad professionem admittere eum, cuius mores nequam experti sunt, quæ fuit causa mouens Concluum ad continuū nouitiatus annum. Et quāuis illud decretum non videatur disponere nisi de laicis venientibus à seculo ad Religionem, & non de Religiosis: attamen usus obtinuit ut cū Religiosis idē etiā seruetur, quāuis Leo X. remittat hoc de integro anno probationis, quoad venientes ab alia Religione, Prælato cū consilio discretorum fratrum, vthabetur in compendio priuilegiorum, verb. Nouitius. §. 23. & refert Hieronymus à Sorbo ibidem.

CASVS TRIGESIMVS

Evphemia vxor Dionisij, videns nunc quod à S. Inquisitionis officio sit iste deprehensus. & tandem per sententiam ad publicam abiurationem & carceres damnatus, ut cōiunctus & confessus ac pœnitens hereticus; non solum nō vult cum illo amplius cohabitare, sed quia constat eo tempore quo matrimonii cōtraxerunt, illum fuisse hereticum, credit matrimonium inter ipsam fidelem, & maritum hereticum extitisse nullum, & posse alteri nubere.

Queritur, quid illi sit in conscientia dicendum, tam quoad dissolutionem vinculi, quam quoad separationem habitationis & thori?

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Do hic quæruntur: vtrumq; difficultatibus implicatum: Vnum est, an matrimonium inter fidelem & hæreticum sit validum, aut potius iure ipso irritum & nullum? Alterum est, vtrū dato quod sit validum, possit fidelis quam primum constat coniugem esse publica sententia de hæresi damnatum, separari ab eo, propria auctoritate, quoad thorum & cohabitationem?

Quantum ad primum, non desunt Doctores, qui putant, matrimonium inter fidelem & hæreticū esse irritum & nullum ipso iure.

Tum quod hæresis, sit species infidelitatis, comprehensa sub disparitate cultus: quod impedimentum est Ecclesiasticum impediens, & dirimens matrimonium: & causa præcipua ob quam fidelis cum infideli irritatur matrimoniu, quæ est seductionis periculum, militat multo magis inter fidelē & hæreticū, vt experientia docet. Et omnia incōmoda quæ D. Paulus enumerauit, si iugum matrimonij ducatur cum infideli, reperiuntur in conubio fidelis & hæretici; vt patet 2.ad Corinthios cap. 6.

Tum quod multa Concilia stricte prohibent huiusmodi Catholici cum hæretico coniugiū, vt Cōcilium Elibertinū: in ca. 16. & Ladicenum cap. 10. & 31. Et Carthaginense tertium, c. 12. & Agathense c. 67. & Chalcedonēse can. 16. qui-

bus in locis ex æquo prohibentur nuptiæ fidelis cū hæretico, ac cum Iudæo & pagano, pœnis etiam gravissimis adiecit. & in cap. Decreuit. de hæreticis lib. 6. statuit Papa Bonifacius vt mulierū, quæ sc̄iēter hæreticis nupserint, dotes confiscentur.

Addūt etiā quod legitima & iusta matrimonia separātur propter hæresim superuenientē, vt c. 2. cap. de illa. c. Quādo, de diuortijs. Neque potest quicquā ab eo casu incipere, quo debet extingui. l. Vsum fructum, cum moriar. de vsu & vsufr. legato.

Tādē id quod maxime huic opinioni fauet, est Canon 72. 6. synodigeneralis, vbi expresse habetur, non licere virum orthodoxum, cū muliere hæretica coniungi, neque vero orthodoxā, cum viro hæretico copulari, sed etsi quid eiusmodi ab vlo ex omnibus factū apparuerit, irritas nuptias existimare, & nefarium coniungiū dissolui. Neque enim ea quæ nō sunt miscēda, misceri: neq; ouē cū lupo, neq; peccatorū sortē, cum Christi parte coniungi oportet: si quis autem ea quæ à nobis decreta sunt, transgressus fuerit, segregetur.

Hoc Canone sextæ synodi cōuiētus Couarruiias, in hāc opinionem inclinat: tom. 1. par. 2. cap. 6. §. vndeclimo de dispari cultu. vbi facetur se non videre responsionem congruā, quæ iure valeat prædicto Canonī

Canoni aptati. Eandem opinionē acerrimē defendit Iacobus Septimancas, in Catholicis institutionibus titulo 40. cap. de Matrimonio numer. 17.

Contraria sententia est verior, quam communis schola sequitur tam Theologorum, quam iurispritorum; D. Thom. in 4. dist. 39. q. 1. art. 1. & 3. p. q. 59. artic. 1. Sotus ibidē in 4. sent. art. 2. ad. 3. Angelus verbo Impedimentū 10. n. 8. Sylvest. Armill, Tab. & alij Summiste, verbo Matrimoniū de impedimento disparitatis cultus, Bellarminus tom. 2. cap. 23. de matrimonij sacramento & in to. 1. c. 14. de Rom. Pōtifice gl. in c. Nō oportet 28. q. 1. Cardinalis quem fere omnes in hoc sequuntur in cap. fin. de condit. appos. & in c. decreuit de hæreticis in 6. Couarruias tom. 1. part. 2. cap. 6. §. 11. Narratus in Manual. cap. 22. num. 49. Qui omnes affirmant matrimoniū fidelis cum hæretico vel schismatiko esse validum & verum sacramētum, ac proinde indissoluble; ita quod Catholica, scienter cum hæretico aut schismatiko contrahens, grauissime peccat, sed matrimoniū est adeo validū, vt dissolui quoad vinculum, nullo modo possit.

Probatur hæc sententia, quia hæreticus cum sit vere baptizatus, impressum habet characterem, qui est fidei signaculum indeleibile, per quod ad sacramenta omnia fit ha-

bilis, & ideo matrimonium inter illum & Catholicam est verum sacramentum repræsentans inseparabilem unionem diuini verbi cō nostra humanitate, seu Christi cum Ecclesia. Quo fit vt si duo etiam hæretici contrahant validum sit matrimonium, non tantum in ratione cōtractus, qualis est inter similes infideles qui non sunt baptizati: sed in ratione veri sacramenti: ac proinde dissolui nequit.

Confirmatur hæc eadem veritas, quia matrimonium est vnum ex septem Ecclesiæ sacramentis, & ideo exigit præcise vt ratum sit paritatem cultus in contrahentibus: qui quidem cultus ad susceptionē baptismi pertinet, tunc enim character fidei interius imprimitur & Christiani cultus sit exterior professio. Et hinc est quod impedimentū dirimens matrimoniū, non dicitur disparitas fidei, nam hæc esse potest corrupta in coniugibus, veluti in hæreticis, sed disparitas cultus qui cōsistit in externis operibus, religionis imaginem præferentibus: & sic inter baptizatum & non baptizatum, non est verum matrimonium, quia cultum Christianum quem vnu suscepito exteriore baptisme, & per characteris indebilem impressionē est profensus, dies sit maxime ab externo infidelium cultu: que cultus differentia non est inter baptizatos

LII 3 quam-

RESP. CÄS. CONSCIENC.

quamvis hæreticos, cum vterque Christianum cultum in suscep-
ne baptismati profiteatur.

Præterea, hæresis non tollit fidem coniugalem, neque prolem, nec sacramentum, neque pugnat in aliquo substantiali cum bonis coniugij: neque Ecclesia consuevit hæreticorum matrimonia disoluere, neque ad hūc usque diem concessum fuit vñquam Catholico, vt relicta priore vxore, quamvis hæretica, aliam duceret. Imo anathematizat illum, qui diceret per superuenientem hæresim matrimonium dirimi: ergo hæresis, neque ex sui natura, neque ex Ecclesiastico decreto, impedit aut disfultiit matrimonij vinculum.

Tandem matrimonium inter Catholicos & hæreticos non est irritum Diuino iure, vt satis patet: quia et si D. Paulus admoneat hæreticum pertinacem euitare, & D. Ioannes præcipiat, ne Aue illis dicamus, & Sancti fere omnes detestentur maxime huiusmodi cõubia, ob periculum manifestum cui se fidelis exponit, seductionis & subuersonis. nullibi tamen ex sacris litteris dicitur, hæc matrimonia esse irrita & nulla. Non etiam humano aliquo iure pontificio reperiuntur irrita, quod multis probat Bernarminus ubi supra tom. 2. Et decretū illud quod citatur sexā synodi generalis non fuit à Summo Pontifice approbatū, neq; ab

Ecclesia receptum, vt testantur D. Athanasius, Theophanes; Anastasius, Humbertus, Franciscus Torrens, & multi alijs: probatq; aper-tissimis rationibus Melchior Canus, lib. 5. de locis Theologicis, cap. vlt. in Response ad sextū argumentum, neque concilium illud fuisse autoritate Papæ congregatum, nec Canones Trullanos vim aliquam habere, neque ab Ecclesia Romana fuisse vñquam receptos. quod ipsum assertit Beda lib. de natura rerum, cap. 67. & Platina in vita Sergij.

Ex ijs fatis cōstat, quā leui argumen-to septimanicas à communi Theologorū & Canonistarū sentētia discessit: Imo Theodorus Balsamon, quē pro se allegat, si alicuius est authoritatis in relatione Canōnū illius sextē synodis Trullane, nihil omnino de matrimonio fidelis cū hæretico refert, neque illud esse nullū dicit, sed solū loquitur de matrimonio fidelis cū simpliciter infideli, inter quos est cultus disparitas, & quāvis hæreticus fidem non habeat, habet tamen characterē fidei impressū in animo, quo habilitatur ad cætera sacramēta: & qui illo caret nulli⁹ sacramēti est capax, & cōtrariū assertere est error, vt notat Sotus & alijs Theologi ubi supra. Et cathecumenus quāvis fidē habeat; quia tamē baptismalem fidei characterē nondū habet, non dicitur simpliciter & absolute fidelis;

imò

imò potius si cōtrahat cū baptizato, irritū erit matrimoniu ob cultus exterioris disparitatē, qui in suscepione baptismi cōsistit: ac propterea infidelitas, quæ iure humano impedit & dirimit matrimoniu non est nisi illa quæ contrariatur Christianitati, hoc est baptismo; vt colligitur ex D. Ambrosio, & refertur in cap. Caue. 28. q. i. & notat ibi Glosa in verbo Alienam. & 30. q. i. in cap. Peruensit. verbo Ex lauacro. & verbo Pabulo. Tradūt Summiſtæ omnes, in verbo Matrimoniu, & verbo Impedimentum, §. de impedimento disparitatis cultus.

Et quāuis in principio nascentis Ecclesiæ inter cathecuminū & baptizatum, fuerit validū forte matrimoniu, quia huiusmodi impedimentum disparitatis cultus, non erat tunc in vſu; processu tamē temporis ob iustas causas, & quia cathecumi ante suscepturn baptismū, ad infidelitatem facile reuertebātur, introductum fuit recepta vniuersali consuetudine à Sūmis Pontificibus approbata, vt inter eos, qui cultus disparitatem haberent, inualidū omnino esset matrimonium, & ita nunc obseruatur: ac proinde cum inter baptizatos nō sit cultus disparitas, eo quod vterq; est baptismali charactere insignitus, neque per hæresim, vel scilma, aut aliud quodvis crimē, charactere deperdatur, quia est in anima indelibiliter impressum, proinde va-

lidū & firmum remanet inter illos matrimonium: & sicut per hæresim superuenientem nequaquam dissoluitur, ita neque per eam antecedentē impeditur, vt colligitur ex decreto Cōc. Trid. sess. 24. de sacramēto matrimonij Canone 5.

Secūda dubitatio erat, an cōiuge labente in hæresim, in caue à sancta Inquisitione deprehēto, & tandem reconciliato, & ad publicam abiurationem damnato, possit Innocēs statim ab eo, non expectata alia diuortij sentētia separari, tam quoad thorum quam quoad habitationem.

Affirmatiua placuit aliquibus, inter quos est Alfōsus de Castro, li. 2. de iusta hereticorū punitione, c. 7. & Pegna. in 3. p. directorij, scolio 159. §. Rursus, nec Catholica vxor.

Rationes quę huic opinioni fānēt, hæ sunt potissimæ. Prima, quia per adulterium corporale priuatut statim adulteri iure exigēdi debitū; ergo etiā per spirituale, quod peius est. arg. ca. Idolatria. 28. q. i. vbi dicitur, quod idolatria, & quelibet noxia supersticio, ornicatio est. Et quādo Christus dixit, nō posse cōiuges separari nisi ob fornicationē: intelligitur de carnalē spirituali, quia verbū generale in materia pēnali intelligitur largo modo, si dispositio tendit in fauorem fidei.

Secūda, quia eo ipso, quod cōiux aliquis incidit in hæresim, in pēnā præfati spiritualis adulterij, amisit

RESP. CAS. CONSCIENT.

ius pet̄di debitū ab altero cōiuge; quia ab omni obligatione liberātur, qui h̄ereticis tenebātur astricti, vt habetur expresse in c. absolutos, de h̄ereticis: & ita Innocēs, manet liberab obligatione reddēti vxorale debitū, statim ac illi cōstat esse coniugem de h̄eresi damnatum.

Tertia, quia h̄ereticus resipiscēs, non recuperat bona, quę propter h̄eresim amiserat: vt dicitur in cap. Vergentis extra de h̄ereticis: ergo nec recuperabit ius pet̄di debitū, quod propter h̄eresim perdidit, ca. Quā periculosem. 7. q. 1. & c. Quæris de Consecrat. dist. 4.

Tandem Ecclesia decreuit in favorem innocentis, ne ab h̄eretico corruptatur, vt quam primū constiterit manifeste, hoc est per iudicis sententiam, vel alio modo ita manifesto, vt nulla tergiuersatione possit celari, fuisse hunc in h̄eresim lapsum, remaneat innocens statim absolutus, à debito fidelitatis, dominij, & totius obsequij. & ab omni pacto quacumque firmitate vallato, quo sic lapsō manifeste in h̄eresim tenebātur astrictus: in dicto capit. Absolutos. de h̄ereticis: vbi verbum Absolutos, aperte ostendit, sententiam esse à iure latam, & non à indice inferēdam; quia non dicit vt astricti seu obligati h̄ereticis, absoluantur, sed quod nouerint se esse absolutas. Cum ergo coniuges, dupli fidelitatis vinculo sibi inuicem obli-

gentur: Altero affirmatiuo, quod unus reddat alteri debitum: altero negatiuo, vt nullus eorum reddat corpus suum alteri, quam suo coniugi, & h̄ec secunda obligatio sit perpetua, & omnino indissolubilis, neque per crimen h̄eresis tollatur: à fidelitate tamē, & obligatione, quę p̄cepto exprimitur affirmatiuo, liberatur ipso factō cōiux fidelis, altero lapsō manifeste in h̄eresim, & ideo potest licite, huic non cohabitare, nec ei reddere cōiugale debitum, in peccatum suę h̄eresis, & in fauorem fidei ipsius innocentis. Vnde quāuis postea h̄ereticus resipiscat, nō recuperat, hoc dominium iam perditū, quia obligatio semel extincta, amplius nō renascitur, vt 23. q. 4. cap. Si illic. & de consecrat. distin. 4. cap. Quæris à me. & ff. de sol. qui res. §. aream.

Nos tamen partem contrariam putamus esse veriorem, quod scilicet vir aut vxor habitare tenetur cum h̄eretico coninge Ecclesię reconciliato: ita quod et si eo toto tempore quo in h̄eresi cōiux manifeste persistit, possit licite fidelis, debitum cōiugale illi denegare; vbi tamen per Inquisitorum sententiam fuit de h̄eresi reconciliatus, tenetur alter cōiux quātumvis innocens, illi sic reconciliato cōiungere, & debitum cōiugale solvere, nisi forte velit Religionē approbatam profiteri, aut per sententiam Episcopi factum sit inter eos

eos diuortium: ita quod non sat est
 ut coniux fuerit per sententiam declaratus haereticus, ad hoc ut possit alter coniux innocens, propria authoritate ab eo separari: sed requirenda adhuc est ab Episcopo sententia specialis de diuortio: alias cogi potest & debet, cum resipiscere & reconciliato heretico coniuvere, & debitum coniugale illi reddere.

Probatur haec sententia: Tum quia ratio tota quae in iure Canonico assignatur, ob quam licita est separatio fidelis ab infidelis, ea est, ut evitetur periculum, quod fidelis incurrit coabitando cum infidelis, labendi in similem infidelitatem: ut colliguntur ex capit. Quæsiuit, de diuortijs. §. Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit. & cap. Quanto. eo. titul. Vbi periculum de contumelia creatoris, datur pro causa separationis, & in fine concluditur, sic. Per hanc ipsam responsionem solvit illa quæstio qua queritur, Vtrum ad cum qui ab heresi, vel infidelitate reuertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur. Quibus verbis aperte decernitur, resipicentem ab heresi in quam incidit, posse cogere vxorem, ut cum ipso habiter, cum iam cesset omnino periculum subuersione, quod separationem efficiebat licitam.

Tū quod in cap. Mulier. de conversione coniugum, tunc solum

conceditur mulieri fidelis, cuius vir in heresim est lapsus, ad religionem libere conuolare, quando à tali viro haeretico fuit iudicio Ecclesiæ separata: ergo ultra heresim seu infidelitatem, necessaria est iudicis Ecclesiastici sententia, per quam fiat diuortium & thori separatio: ut notat Glosa in dicto capit. Mulier. verbo Iudicio Ecclesiæ separata. adeo quod si propria authoritate se separauerit, cogi ab Episcopo debet, ad cohabitandum cum marito reconciliato, & de infidelitate ad pœnitentiam reuerso.

Tū quod magna & facilis coiugiis daretur occasio, ad perpetuam thori separationem, si absque iudicis authoritate: ob heresim in quam posset ad hunc effectum unus incurrire liceret eā fieri. Ita ut neq; post reconciliationem ad fidem, cogeretur ad cohabitandum. arg. c. Quādo, de diuort.

Tandem pro hac nostra sententia facit textus in cap. Non solum. 28. q. 1. vbi de fornicatione spirituali sic dicitur. Quod si in his factis perseveruerat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa, sin autem & particeps peccati illius eris, &c. Vbi notandum est verbum, Perseuerat, & pœnitentiam non agit, quia à non perseuerante, & pœnitentiam agenti, non est recedendum: eo quod tunc cessatio participationis, & fautoriae in peccato, quæ datur pro causa iusta separationis.

Nec

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

Nec obstant in contrarium ad ducta. Nam ad primum dicimus, quod et si adulterium spirituale, sit in ordine ad Deum, grauius adulterio corporali, non tamen in ordine ad matrimonium. Tum quia per fornicationem carnalem, magna iniuria fit marito, qui si fornicariā postea cognoscet, remanet irregularis, nec mortua vxore potest ad sacros ordines promoueri, ut dicitur 34. distin. cap. Si laici, & cap. Si vxorem, quod praedictum non incurrit per fornicationem spiritualē. Tum quod in fornicatione carnali, polluitur anima, & corpus, in spirituali non nisi anima. Ac proinde per carnalem, maius scandalum patitur maritus, maiorque iniuria & offensa illi fit; ultra prolix in certitudinem, quae in graue mariti damnum vergit: & ideo post carnalem fornicationem non cogitur maritus, vxorem etiam emendatā realsumere, sicut compellitur post hæresim relictam.

Ad secundum. Respond. quod qnamuis coniux lapsus in hæresim, amiserit ius petendi debitum, illud tamen per paenitentiam & cōuerisionem recuperat: idque in fidei fauorem, ut facilior ad fidem sit reuersio.

Ad tertium dicitur, quod hæreticus resipiens, non recuperat bona, quae propter hæresim amiserat, quia à die commissi criminis, non solum perdidit illorum do-

miniū, sed postea per iudicis sententiam, priuatur speciatim illorū vīs; sed iure vtendi sua vxore non priuatur, nisi detur expressa sententia de diuortio; & quoisque hæc non datur, potest quidem fidelis, non reddere debitum, & separari, quoad thorum, ne videatur consentire, & fauere hæretico, & maximè si aliquod imminet seductio- nis periculum. Sed postquam hæ reticus est ad fidem reueritus, & penitent, cessat huiusmodi fautoriæ & subversionis periculum, & per cō sequens separandi iustitia. Et quā uis obligatio quae perfecte & cōplete est lemē extinta, non reuiuiscat: hæc tamē quae est; inter coniuges, de reddendo debito, non est perfecte extinta, nisi post mortē vel per sententiam diuortij datam à iudice Ecclesiastico, & ideo quā uis iudicetur quis hæreticus, necessaria est adhuc specialis sententia de diuotio, ut haec reddendi debiti coniugalis obligatio, per penitentiam postea non reuiuiscat.

Ad ultimum respōdemus, quod cum labitur coniux in hæresim, remanet alter coniux absolutus à reddendo illi debitum, dissoluiturque seruitus coniugalis, quoad thorum & cohabitationem non absolute, sed quantum ad hoc, ut petente fidelis separationem, possit & debeat iudex Ecclesiasticus illam per sententiam ad iudicare: sed si propria autoritate fiat, compelli fidelis debet,

debet, ut redeunte heretico ad fidē cum eo cohabitetur: quia haec obligatio cohabitationis & redditionis debiti coniugalnis, non fuit perfecte extinta, per lapsum in haeresim & hoc conceditur in fauorem fidei, ad quam per paenitentiam est reuersus. Vnde in adulterio carnaли; quia etiam post paenitentiā remanet incertitudo proliis conceptæ, & bigamiae impedimentum, non cogitur maritus innocens, ad cohabitandum cum uxore adultera, quantumuis paenitēte; sicut cogitur ad coniuendum cum haeretica, ad fidem reuersa & & paenitēte, ut iam supra diximus.

Vide pro hac nostra sententia glossam in cap. De illa, de diuortijs, & cap. Quanto eodem titulo & cap. Ultimo, de conuersione coniugatorum Zanchinum de haereticis cap. 18. numer. 2. Septimanc. de instit. cathol. titul. 40. de matrimonio numer. 16. Abbas in dict. capit. de illa, de diuortijs: & cap. Mulier, de conuers. coniug. Et Iulius Clarus lib. 5. recepta sentent. §. haeresis. Et Sotus in 4. distin. 39. artic. 4. §. Si vero talis haeticus: vbi expresse affirmat, cogendum esse innocentem fidelem cum haeretico seu Apostata ad fidem reuerso & paenitente conuiuere, & coniugale debitum reddere, nisi forte approbata religionem ingredi & profiteri velit quod iura concedunt tantum innocentia, ut sic in religione profes-

sus evitetur infamiam, quam incurere in seculo poterat, cohabitando rursus cum haeretico per sententiam & publice reconciliato, sed si nolit religionem ingredi & profiteri, cogi debet ut ad sic paenitentem reuertatur, & insimul coniuuant.

Aduertendum tamen est, quod et si fidelis innocens, non possit auctoritate propria separari, ab haeretico coniuge publice reconciliato, & paenitente, nisi in casu tantum, quo ille innocens, velit religionem approbatam ingredi, & eam profiteri ut supra diximus quam gratia non concedunt iura, ipsi haeretico. Si tamen contingat innocentem sive sit maritus, sive uxor esse personam nobilissimam familie in cuius infamiam & dedecus notabile redundet. Si publice reconciliato haeretico cohabitetur: tunc poterit auctoritate Episcopi fieri diuortium & perpetua thori separatio, & maxime si in nullo eorum sit periculum incontinentiae. Quia non tenetur innocens, cum tam notabili suo rum parentum in honore redire ad coniuendum cum marito omnino infamia, qualis ille, est qui per sententiam dam naturae de haeresi.

RESP. CAS. CONSCIENCE.

CASVS. TRIGESIMVS.

Primus.

Barnabas, vt pensionem in quodā parochiali beneficio obtineat crucem militaris cuiusdam ordinis suscipit, & cum aliás sit ditissimus, tantū sibi de pensione Ecclesiastica procurat dari, quantum ad decentem nobilis viri sustentationem sufficiat qna obrent a patrimonialia bona prodige expendit.

Queritur, An tuta conscientia possit crucem illam ad pensionem obtinendam procurare cum aliás habeat, unde decentissimé viuant?

Tria præsens casus querit. Primum, An licitum sit procurare & suscipere militarem crucem, animo, & intentione obtinendi in beneficio Ecclesiastico pensionem? Secundum, An qui ditissimus est, & opulento gaudet patrimonio, possit tutu conscientia Ecclesiasticam pensionem procurare, & retinere?

Tertium, An si redditus sui patrimonij libere expendat, & de sola pensione Ecclesiastica se sustenter obnoxius sit alicui restitutioni?

Ad primum respondemus, non esse illicitum obtinere crucem ordinis militaris ad pensionem Ecclesiasticam habendam.

Tum quia ordines militares sunt instituti sine pio & sancto, videlicet ad fidem Catholicam armis &

bello contra Religionis Christianae inimicos defendendam, quod opus non tantum est iustum, sed pium ac religiosum, vt inquit D. Th. 2.2. q. 188. attic. 3. His autem qui hunc militarem ordinem profitentur, concedi à Summo Pontifice posse iuste, bona Ecclesiastica ad suos decentes usus, eo solo titulo, quo dedicati sunt præfatae militiae, protectioni & defensioni fidei Christianæ consecratae, affirmant Doctores in cap. possessiones. 16. q. 1. & cap. Quicunque 12. q. 2. & Cardin. in Clement. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. q. 18.

Tum quia isti crucigeri equites, sunt personæ Ecclesiasticæ, vt qui in Religione & sub regula à sede Apostolica approbata vota solemnia emittunt, suntque addicti & mancipati suis ordinibus, ad ea officia peragenda, quæ à magistro ordinis fuerint illis iniuncta iuxta regulam & constitutiones, deferuntque palam regularem habitum militiae, posse autem bona Ecclesiastica conferri personis Ecclesiasticis, vt de illis viuant probat textus in cap. Beneficium de regul. iur. in 6. & Clement. 1. de supplenda negl. Prælat.

Cum ergo pensio dari possit licite equiti habenti crucem militaris ordinis: licite etiam poterit ille talem pensionem obtinere & accipere, & sicut esse diuitem non impediret ingressum in talem ordinem, ita nec

ita nec nocet acquisitioni pensionis, quæ pensio confertur militi, non quatenus diuiti vel pauperi sed quatenus dicato militiae piæ & prout est Ecclesiastica persona.

Confirmatur tertio, quia magis est habere commendam, quam pensionem. Nam commendæ sunt beneficia Ecclesiastica, ut colligitur ex diffinitione beneficij Ecclesiastici, quod est ius perpetuum in se, vel quoad accipientem percipiendi redditus Ecclesiasticos, conferibile tantum à persona Ecclesiastica personæ Ecclesiasticæ, quam diffinitionem explicat Cardin. Felin. & alij in cap. Postulaisti de rescript. Et luce ipfa est manifestius, quod cōmendatores habent Ecclesiæ, quarum decimas ipsi recipiūt, quæ Ecclesia ideo non habent Rectores principales, quia sunt vnitæ ordinis, & ab ordine cōmendatæ equiti commendatori: ponunturque solum in illis vicarij perpetui, vel temporales quos ipse commendator præsentat. Pensio autem est certa portio ex mensa, vel beneficio ex causa & ad tempus separata, & pēdet à proprietate beneficij, à quo extrahitur: sicut fructus à proprietate, vt declarant Doctores in clement. i. de supplenda negl. Prælat. & est textus in cap. possessiones 17. q. 1. & in cap. Quicunque 12. q. 2.

Si ergo diues suscipiat crucem ordinis militaris sancti Iacobi, vel alterius ordinis, vt capax fiat alicu-

ius commendæ, non peccat, sunt enim apud Christianos multi duces, & comites, & alij Principes ditissimi, quibus Reges qui sunt horum ordinum magistri conferunt commendas, & his potiuntur tutta conscientia: multo magis illi lillebit eandem crucem suscipere, vt habilis reddatur ad pensionem.

Corroboratur vltimo, quia ille qui se dedicat & consecrat alicui ordini Ecclesiastico potest de fratribus Ecclesiæ viuere, non enim teste Diuo Paulo, allegandum est os boui trituranti: & qui altari inseruit, de altari viuere debet. ad Corinth. cap. 9. Et tradit Innocentius ab omnibus receptus in cap. Episcopus de præbend. Et cum is qui militarem crucem suscipit, se dedicet & consecret per illam, & per professionem anno completo factam, ordini militari cuius crucem & habitū defert: poterit ex Ecclesiasticis redditibus ordini applicatis per commendā, siue personæ siue applicandis per pensionem viuere: referuato ad parentes patrimonio si libet, iuxta regulam & ordinis sui constitutiones, vide Nauarrum tractatu de redditibus Ecclesiasticis q. 1. monito 32. & q. 3. in responsione ad Epistolam Achillis Statij.

Neq; obstat si dicatur hos equitos crucigeros, rei vxorię esse deditas, honores in seculo ambire, & facultates filijs procurare, & alia omnia perinde tractare & facere,

RESP. CAS. CONSCIENC.

ac pure laici agere solent.

Respondemus, illos vxores du-
cere, ex dispensatione summi Pon-
tificis qui super voto solemni casti-
tatis, quē emittūt, dispensat quoad
copulam maritalem tantum, adeò
quod accedentes ad non suā, pec-
cant contra votum, & dispensatio
Papæ, saper aliqua parte voti cum
religioso non facit illum esse laicū
vt docet Scotus in 4. sentent. distin.
38. q. 1. & ibi Maior. q. 3. & Caieta-
nus 2. 2. q. 88. art. 2. Et Innocentius
cum communi in cap. Ad mona-
sterium, de statu Monachorum: pa-
ri etiam modo si de bonis suis li-
bere disponūt, & testātur, ac filios
diuites faciunt, id sit de licentia Sū-
mi Pontificis, & de beneplacito
magistri Prælati ordinis, ac secun-
dum constitutiones eiusdem reli-
gionis à sede Apostolica approba-
tas: & ideo si alio modo, vel in a-
lios vsls bona sua, & redditus im-
pendunt, quam in eos, quos regula,
& constitutiones ac Prælati ex-
presse vel tacite volunt: peccant
contra votum paupertatis, & ad
restitutionem tenentur, vt latissi-
mè cum communi probat Nauar-
rus in tract. de redditibus Ecclesia-
sticis quæst. 1. monito 55. & quæst.
3. monito 21. & 22.

Non etiam officit, quod Prof-
per lib. II. de vita contemplatiua,
quem citat & sequitur Dionysius
Cathusianus in libro de vita sacer-
dotum art. 24, affirmet eos, qui de

bonis patrimonialibus diuites sunt
non posse de Ecclesiasticis viuere,
cum hæc ad pauperes sustentādos
sint instituta. Ac proinde haben-
tem alia bona laica, non posse ius-
te se alere ex fructibus beneficij, seu
pensionis, quod ipsum tenuit Deci-
cius in cap. Postulasti de rescriptis.

Respondemus in primis cōmu-
nem Doctorum opinionem esse
contrariam & veriorem, vt probat
Innocentius ab omnibus fere se-
quutus in cap. Episcopus de prab.
& in cap. Quoniam ne Prælati vic.
Imo ipse Decius in dicto cap. Epis-
copus. recantat dictum suum &
sequitur communem, cum Panor-
mitano & alijs ibidem. Estque hoc
in praxi apud omnes receptum, vt
beneficiarius habens beneficiū Ec-
clesiasticum, possit iuste se alere ex
fructib⁹ illius, & bona laicalia quā-
uis opulentissima, si quæ habet, re-
seruare & donare amicis tam inter
viuos, quam per ultimam voluntate-
m. Dici etiam potest quod Pro-
per Dionysius & alij intelligi debet
de beneficiario habente beneficiū
per intrusionem, & non Canonice
collatum, iste enim si habet bona
laicalia, quibus sustentari valeat, nō
potest ex fructibus beneficij sic ma-
le posselli, viuere sed tenetur bene-
ficium relinquere, vt ait Nauar. in
dicto tractatu de redditibus Eccle-
siasticis quæst. 3. in fine, responden-
do ad Epistolam Achillis Statij.

Aduettant tamē diligenter cō-
fesso-

fessores ne facile absoluant eos qui pensionem aut comendam habēt: si hos fructus male expendunt: Nā ultra solemne paupertatis votum, quod in religione militari, quam sunt professi, voverunt: habent etiam bona illa, cum sint Ecclesiastica, onus hoc intrinsece annexum, vt Christus IESVS cui fideles illa dedicarunt, sit illorum Dominus: nec possint in alios vsus, quam bonos & pioexpendi & alienari, unde in iure Canonico beneficiarij omnes, appellantur procuratores & dispensatores cap. Quod autem 23. quest. 7. & cap. Conuenior ea. cauf. questione octaua, & cap. fin. 12. questione prima, & cap. edoceri de rescript. & cap. 2. de donat. Vide D.Thom.2.2.q. 87.art.1.ad 4. & art. 3.ad 1. & articul. 4.ad 4.& in quodlibeto 6.art.19. ac Nauarrum latissimē in tractatu de redditibus Ecclesiasticis fere per totum. Et ex his facile colligitur Responsio ad alia duo dubia.

CASVS TRIGESIMVS Secundus.

Religiosus possidet autoritate & licetia sedis Apostolice, quoſdam Ecclesiasticos redditus ultra eos quos publice legendo & propria industria acquirit, quique de licentia superiorū ſui ordinis, ſunt ſuo vſui concesſi & de utrisque libere donat maxi me parentibus pauperibus.

Queritur, An tuta conscientia hoc facere posſit abſque vitio proprietatis & incidentia in penas bullæ Clementis Octauie de largitione munerum?

QVANTUM ad primum de redditibus quos religiosis possidet facultate sedis Apostolice, existimo quod potest ad libitum disponere in licitos & honestos vſus, & de his donare abſque ſuorū Superiorum licentia prælertim intuitu pauertatis.

Tum quia quoad illos redditus ſte religiosiſ habetur, tanquā exemptus à potestate Prælati, cum ab eo nequeant per Prælatum amoueri, neque reuocari, ſed ſubſit immediate ſedi Apostolice, vt ſingulariter determinat Panormitanus in cap. Nisi, de præben. & cap. edoceri, de rescript.

Tum quia dicta bulla Clementis VIII. de largitione munerum loquitur expreſſe de donatione eorū quae ſunt ſubiecta reuocationi, & diſpoſitioni Prælatorum & conuentuum, & ideo horum licentiam & conſensū præcipit obtineri: & propter ea non extenditur ad redditus ex ſpeciali ſedis Apostolice indulto conſeffos arg. gloſae ſing. in Authent. offeratur Cod. de littis conuictione & lege ſciendum ff. qui ſatis d. cog. Decius in regula prima, ff. de reg. iuris.

Tū quia ratio tota, quare clericus

RESP. CAS. CONSCIENT.

cus potest de fructib⁹ sui beneficij disponere, & libere viuēdo donare nō est quia sit verus & absolute dominus eorum, sed quia per Papam factus est illorum dispensator, vt in vsus suos & alios licitos possit eos expendere, sed huius dispensationis est æquè capax religiosus, ac clericus : cum hæc non dicat absolutum dominum, quod solum repugnat voto solemni paupertatis, cap. Non dicatis q. i. cap. Cum ad monasterium §. finali de statu Monarchor. & doceat Nauarrus, tractatu de redditibus Ecclesiasticis. q. i. monito 33. sequutus Innocentium in cap. Cum olim, de priuilegijs, & communem in cap. in præsentia de probationibus. Hæc autem dispœfatio virtualiter à Papa cōceditur, quando dat religioso pensionem.

Confirmatur hæc veritas, per id quod dicit Card. in Clement. 2. de vita & honestate Clericorum, vbi affirmat religiosum tam late posse disponere de fructibus sui beneficij regularis, quam clericus secularis de fructibus sui beneficij secularis maxime quando Religioso concessa est à Papa expendendi facultas, in suos vsus. vide Nauarrum vbi supra monito octauo.

Quod autem spectat ad secundam dubitationem, An religiosus de acquisitis propria industria, & Superiorum licetia ad suum vsum concessis, possit libere donare?

Respondeo, quod non potest,

sine licentia saltem tacita sui Superioris, & virtuali ad minus consensu conuentus.

Probatur primo, quia omne acquisitum à religioso, acquiritur ordini & monasterio: ita vt nequeat quicquam impêdere etiam in causas pias & in eleemosinam absque Prælati assensu, secundum glosam in Clement. 2. §. sed & tales, de vita & honestate clericorum & docet expresse D. Thom. 2. 2. quæst. 32. art. 8. ad 2.

Tum secundo, quia Religiosus per solemnem professionem, tam sibi, quam sua omnia monasterio & Religioni tradidit, & sic omnis opera sua est debita suo ordini, cap. in præsentia, de probat. & authent. ingressi Codic. de Sacrosancta Ecclesia.

Confirmatur tertio ex decreto Concilij Tridentini sessione 25. de Regularibus cap. 2. Vbi dicitur, nemini regularium tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cuiuscumque qualitatibus fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita tanquam propria, aut etiam nomine conuentus possidero, vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, conuentuique incorporentur.

Quod si hæc, quæ religiosus acquirit, dantur sibi à Prælato & conuentu ad proprium vsum ita vt de illis neque Prælato, neque conuentui rationem reddat, sed suo commodo

modo & damno impendat: potest tunc omne id, quod parce viuēdo sibi detrahit, parentibus & alijs in eleemosynam, vel alio pio fine donare libere.

Ratio est, tum quia habens peculium sibi iuste concessum, potest impendere de eo, omnia illa, quæ recta ratio administrandi peculij requirit: Nam concessio aliquo, conceduntur insimul ea, si ne quibus id nequit expediri. cap. Præterea de officio deleg. & cap. Ex ijs, §. Porro. de verborum signif.lib.6.

Tnm quia seruus, qui æquatur in hoc Religioso, id facere potest, de peculio, quod est suo vñui concessum. ff. de peculio, per totum. Nauarrus.comment.2.de Regulâribus.not.3.n.9.

Tum quia in horum donatione, nullum damnum infert Religiosus monasterio, neque alteri, quā genio suo, & ventri, & condescenſiæ ſuæ perſonæ, cui hæc detrahit, & parce viuendo, aufert.

Tum quia Religiosus, cui illa cōceduntur ad vñum proprium, ſi ea potest cōuertere in vñis corporis, multo magis in vñis animæ, quæ eft pretiosior corpore: cap. Præcipimus.1.q.1. ac proinde potest ſine ſcrupulo, largiri pecuniam in eleemosynam, & alia opera pia, quia hoc eft, cōcesso peculio vti, quādo in vilitatem animæ conuertitur, qua eadem ratione Doctores affir-

mant, posſe patrem dum viuit, donare in eleemosynam, & alia opera pia, minuēdo etiam fuorum filiorum legitimam, vt ait Nauarrus in Man.confess.c.26.num.39.

Confirmatur, hæc veritas per id quod narrat Doctor de Saxonia in lib.de vitis seu gestis patrum.3.par. cap. 9. Prouincialem ordinis nostri Eremitarum sancti Augustini, concessisse cuidam Religioso, vt de magna ſumma pecunia, tam ex patrimonio ſuo, quam donatio ne amicorum comparata, poſſet non ſolum libros ad vñum ſuum emere, ſed etiam annuos redditus nomine conuentus; quos tamen procurator dicti conuentus recipet, & dicto religioso traderet in proprium vñum dum viueret conuertendos, neque hoc regulae, aut constitutionibus eſſe contrarium.

Et hinc eft quod Prælati tam ordinis Eremitarū S. Augustini, quā S.Dominici, concedere aliquando ſolent Magistris eiusdem ordinis, qui cathedras in publicis vniuersitatibus legunt, redditus omnes, quos ſic legendo acquirunt, ad vñum proprium, vt commodius habitatione ſui laboris, alantur & ſuſtentur. de quibus tamen parcius & religiosius viuendo, multa detrahunt, vt consanguineis pauperibus ſubueniant: neque in hoc peccat, quia in his per parcimoniam à ſuo vñu ſublatis, non alteri, quam ſibi noſcent. vide Nauar. cōmenta-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

rio secundo de regularibus. nu. 25.
fol. 66. §. 14. infertur, &c.

Addo etiam, quod per hoc datur occasio præfato religioso, vt tāto libentius ieiunij, frugalitati, abiectioni, & moderato sumptui assuecat, quanto scit ea, quæ de sibi necessarijs detrahit, posse licite parentibus, & alijs de se benemeritis donare: & Prælatus voluntate iusta & rationabili debet velle potius quod Religiosus sic concessa ad suos usus expendat, sobrie, abstinenter, & parce viuendo, quam quod eo laute & opipare comedendo & potado, seque & cellam suam curiose nimis ornando consumat. vt in simili docet late Nauarrus, commentario tertio de Regularibus, num. 30. & tract. de redditibus Eccles. quæst. 1. monito 33. num. 2.

Quocirca veluti peculium ad proprios usus concessum, si Religiosus expendat bibēdo vina pretiosa, & galinas, ac perdices comedendo, & se delicate tractando, in vestibus & alijs: non incurrit in peccatum proprietatis: Ita si ieiunando & abstinentia actus exercendo, de vieti & vestitu, alijsque commoditatibus diminuit, vt parentibus & amicis subueniat, non erit proprietarius, quia in concessione dicti peculij, tacite & virtualiter illi datur licentia ad hoc faciendum, sicut beneficiario, fru-

ctus Ecclesiastici qui ad suam honestam & decentem sustentationem dantur, dari censentur cum plena facultate disponendi de his, quæ parce & frugaliter viuendo asseruat, vt ait Diuus Thomas 2.2. quæst. 185. artic. 7. & probat Adrianus in 4. de restitutione quæst. 12. & late Nauarrus tractatu de redditibus ecclesiasticis, quæst. 1. monito 26. & 33.

Neque obstat si dicatur Religiosum, non esse capacem dominij, & peculium omne quod possidet esse monasterij: & ideo si aliquid parcius viuendo, acquirit, id monasterio acquirere, nec posse ita libere de eo disponere, vt consanguineis donet: quamuis forte hoc possit clericus secularis de parte fructuum beneficij, suæ decenti sustentationi destinata.

Respondemus, quod ratio propter quam Religiosus potest de peculio suo usui destinato, quicquid detrahit, & parce viuendo acquitit libere donare: non est quia sit dominus illi⁹, sed eo quod consuetudo à Prælatis iuste circa hoc introducta, id sic concedit, vt ita præbeatur occasio dicto Religioso, minus edendi, bibendi, minore cū fastu & popa vivendi, quia hæc est hominum conditio, vt minus edant, bibant, & moderate magis in vestitu & alijs suæ sustentationi accommodis se habeant, quando

quaudo sciunt, ea quæ sic detrahunt, & coaceruant, posse in eleemosinas, & alia opera pia ad libitū suum expēdere, quam si id totum reliquatum & afferuatum deberet iterum ad manus prælati redire, nullus profecto vel rari essent, qui frugalitatem & parcimoniam exercerent: sed totum peculium in saturitate, & luxu consumerent: & sic castitas, paupertas, & religionis obseruantia, maxime periclitarentur. Propter quod cōsuetudo iusta introduxit, ex tacito Prælatorū cōfessu, vt de reliquatibus maneret libera dispositio in volūtate ipsiusmet Religiosi. Que eadē rario fecit, vt clerici de fructibus beneficij, quorū nō sūt domini, sed dispēlatores, possint consanguineis pauperibus subuenire. Vide Nauarrum vbi supra monito 33.

Nō obstat secundo: quod in Cōcilio Lateranēsi relato in cap. Monachi. de statu Monachorum. dicitur. Monachi non permittantur peculium habere.

Et in Conc. Trid. cap. 2. de regularibus, less. 25. sic decernitur. Ne mini igitur regularium, tam viorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quis modo ab eis acquisita, tanquā propria, aut etiam nomine conuentus, possidere vel tenere; sed statim ea superiori tradantur, conuentuque incorporentur.

Et infra subdit, nec deinceps licet superioribus, bona stabilia aliqui Regulari concedere, etiam ad usum fructum, vel usum administrationem, aut comedam.

Et paulo post subiicit, mobiliū vero usum, ita superiores permittāt, vt eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, cōueniat, nihilque superflui in ea sit.

Per quę omnia videtur prohiberi religiosis habere peculiū, etiam ad usum, & administrationem.

Respōdet ad hęc Nau. commētario secundo de Regulari. in cap. Non dicatis. 12. q. 1. n. 15. quod Cōciliū tam Lateranense, quā Tridētinū, prohibēt peculiū illud, quod cōceditur religioso, cum facultate disponēdi pro libito in quo scūmque usus etiā profanos: eo modo quo potest secularis de vere sibi proprio; hoc enim repugnat voto paupertatis; & ideo neq; Prælatus, imo neq; Papa, cōcedere potest religioso verū dominiū alicuius rei pecuniarię, vt ait Nau. vbi sup. n. 1. sed nō prohibēt peculiū cōuenientis qualitatib; & necessitatib; ipsius Religiosi, cū facultate dispoēndi illud, in suos honestos & pios usus, imo quod hoc peculium habere possit Religiosus, de licentia sui Prælati, colligitur aperte. Tum ex dicto cap. Monachi, vbi in fine dicitur, posse alicui religioso cōcedi peculium in administrationē iniunctā illi. Tum ex dicto Concil. Trident.

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

cap.2.in fine,vbi habetur posse superiores, mobilium usum decentem Religioso concedere: per quæ veratur concessio peculij etiam mobilis, ultra certum modum, & in quantitate superflua, hoc est excedente decentem paupertatis statum.

Duo ergo requiruntur ad hoc ut Religiosus possit tuta conscientia peculium habere. Primum est, quod illud sibi concedatur a Praelato, non in dominium absolutum, neque ad usum profanos & illicitos; sed in administrationem, & ad disponendum in suos honestos & pios usus. Secundum est, quod tale peculium non sit superfluum, nec excedat debitam & competentem Religiosi sustentationem; repugnat enim, quod sit a Praelato iusta causa concessum, & sit superfluum: quia si est iusta causa concedendi tale peculium, non est superfluum, neque est contra, si est superfluum, causa concedendi est iusta.

Ex his colligit Nauarrus vbi supra numer. 18. §. Tertio infertur. Concilium Tridentinum in dicto cap.2. de Regul. scis. 25. non inducere ius nouum, sed tantum renouare, & ad memoriam reducere antiquum expressum, in cap. Non dicatis, 12. quæst. 1. & in cap. Monachi. & cap. Cum ad monasterium. de statu Monachorum. & ideo prohiberi Praelatis, ne sine

iusta causa concedant tale peculium, ob importunitatem regularium, qui varijs modis parum Religioni convenientibus, id concedi sibi procurant.

Et si quæras, quæ sit causa iusta concedendi tale peculium? Respondeo, quod cum illa non sit iure determinata, relinquitur boni & prudentis viri arbitrio determinanda. arg.l.i.ff.de iur.delib. & cap. de causis. de offic. deleg. Et ideo consideranda est qualitas personæ, locus, tempus, utilitas inde resultans, quantitas rei concessæ, finis in quem conceditur, & id genus alia. Religioso enim qui publice in scholis legit, & librorum varietate indiget, & ad sustinendos studij labores, oportet uti famulo, victu, & multis alijs, que monasterium dare non solet priuatis religiosis, si huic concedantur redditus suæ cathedrae ad decentem & honestam suam sustentationem, iusta erit talis licentia, ut quæ non priuatæ Religiosi utilitatè respicit, sed multo magis communem & publicam. quod idem dixerim de cōcionatoris officium exercēte; & de illo qui scripta sua typis dat, vel alio simili opere commodum publicum concerne, occupatur. ut qui pluribus indiget, quam alij priuati Religiosi.

Quod si adhuc inquiras, an ad possidendum tale peculium, requiratur licetia Praelati expressa, & specia-

specialis: an sufficiat tacita & generalis?

Respondemus, in foro conscientiae sufficere tacitam & generalem, quae ab alijs presumpta dicitur: quia eudem effectum quoad hoc facit, tacitum & expreßum: leg. Cum quid. ff. de reb. cred. & cap. 2. de rescript. & glosa. leg. expresse. ff. de Regulis iuris.

Et quamvis multi Doctores teneant taciturnitatem Praelati sola, non excusare Religiosum à peccato proprietatis, intelligendum id est de taciturnitate permissua tantum, absque consensu approbatione: nos autem loquimur de permissione seu taciturnitate approbatoria: hoc est si peteretur à Prelato licentia, eam libenter concederet. iuxta doctrinam Caietani 2.2. quæst. 66. artic. 5. & Nauarri in Manuali cap. 7. numer. 29. quæ est distinctio Glosæ, cap. Denique. 4. distinct.

Et per hoc saluatur consuetudo in multis monialium monasterijs recepta, vt tantum detur illis, vietus in communi, & pro uestitu relinquatur singulis, one id quod labore manuum suarum lucratur, quæ si in vsu licitos consumunt non peccant: sicut etiam in multis ordinis nostri monasterijs Italiæ, solet Religiosis annuatim certa pecunia quantitas tribui pro anno uestitu: Imo Hispaniæ, & Lusitaniæ, vsu est receptum, vt paren-

tes nobiles & diuites, quando filias faciunt moniales, ultra illam dotem quam ad sustentationem competitem monasterio tribuut, certos annuos reditus eidem filiæ consignant, quos vulgari nomine appellant Lusitani, tença: vt sic commodius viuere possit: & hos redditus ipsa monialis recipit, & expendit, absque alia Abbatissæ licentia, neque de eis rationem vllā reddit, sed solum sub custodia depositarie conuentus, & non in propria sua capsâ illos retinet: & hic vlus tacito Prelatorum consensu permittitur, vt dictæ moniales suis necessitatibus melius prouideant, quibus monasterij paupertas, nequit ad plenum subuenire.

Adiuant tamen confessores, ne absoluat Religiosos, & moniales, qui hos redditus, & simile cōcessum peculium, in profanos & illicitos vsus consumunt: nisi firmiter proposuerint emendari: quia sic expendentes peccant mortaliter. & sicut Praelati nequeunt dare talē licentiam, tum quod iniusta: tum quod voto paupertatis repugnat: ita nec consuetudo introducere eam potest. Sunt enim monasterij bona, quorum dispensatio sola seu administratio committitur Religioso, vt ait Nauarrus ubi supra: & Frater Ludouicus Lopes in instructorio cōfess. pat. 2.c.6. qui affirmat, quod sic profane expen-

M m m 3 dentes,

RESP. CAS. CONSCIENTIA.

dentes vltra peccatum, ad restitu-
tionem monasterio tenentur.

CASVS TRIGESIMVS
Tertius.

Dubitatum fuit, an post decreū
Concilij Tridentini, sessione 22.
de obseruāndis & euitandis iu cele-
bratione Missæ, vbi dicitur, neue pa-
tiantur priuatis in domibus, atque
omnino extra Ecclesiam, & ad diui-
num tantum cultum dedicata orato-
ria ab eisdem ordinarijs designanda,
& visitanda, sanctum hoc sacrificiū
a secularibus, aut regularibus, qui-
buscumque peragi &c. licetū sit Episco-
copis vbi cumque reperientur uti pri-
uilegio dicendi Missam extra Ecclesia
super altare portatili, non tantum in
priuato oratorio, sed etiam in loco
laico neque cultui diuino dicato.

Queritur, quid sit consulendum?

Respondemus primo: quod
si sunt Romæ, non possunt
Episcopi ibi Missam extra Ecclesia
celebrare, absque Summi Pontifi-
cis expressa licentia.

Tum quia post Concilium Tri-
dent, ita Romæ est vsu & consue-
tudine receptum, vt neque etiam
Cardinales, in priuatis oratorijs su-
per altare portatili celebrent, nisi
de facultate expressa Papæ: quam
ita concedit illis, vt raro eandem
tribuat Episcopis.

Tum quia tempore plurimo-

rum Summorum Pontificum, dū
esse Romæ, edicto publico fuit
prohibitū, ne quis absque expressa
Papæ licentia, in priuatis oratorijs
celebraret cuiuscumque dignita-
tis esset.

Tandem hāc authoritatem seu
licentiam celebrandi Romæ extra
locum sacrum, concedi raro à Pa-
pa etiā Episcopis, & rarissime alijs,
testatur Nauartus in manuali cap.
25. nu. 81. vbi ex speciali gratia &
Illustrissimi Cardinalis Sauelli in-
tercessione, fuisse eidem Nauarro
iam senio confecto, hanclicetiam
à Papa concessam affirmat.

Secūdo dicimus, quod Episco-
pi dū sunt iusta de causa à proprijs
diæcesibus absentes, neque est illis
commodus accessus ad Ecclesiam,
possunt in loco etiam laico super
altare portatili celebrare.

Probatur: tū quia iure antiquo
erat hoc illis concessum, in capit.
Quoniam Episcopi. de priuilegijs,
in 6. quod nō fuisse per Concilium
Tridentinum abrogatum, decla-
rauit sacra Illustrissimorum Car-
dinalium congregatio, vt testatur
Nauarrus in suis consilijs lib. 5. de
priuilegijs. consilio 16.

Tum quia dictum Concilium
Tridentinum statuit solū, ne Epis-
copi permittant extra Ecclesiam &
loca ab eisdem designanda, & visi-
tanda, hoc sanctum sacrificium a
secularibus & regularibus peragi:
sub nomine autem secularium &
regula-

regularium, non comprehenduntur Episcopi, ut patet: & ideo de loco celebrationis ipsorum, cum nihil innouet, relinquitur dispositio- ni iuris antiqui. arg. c. 2. de transl. & I. Præcipimus. cod. de appellat.

Aduertendū tamen, quod quādo Episcopus fuerit in alieno Episcopatu permanens per multos dies, ita ut non sit per modū transitus & itineris, seu iusti & utilis Ecclesiæ negotij: tunc non suffragatur illi dictum Priuilegium, capitul. Quoniam, ut possit extra loca sacra celebrare; ut notat glosa in dicto cap. Quoniam. in principio. cessat enim tunc ratio, in qua tale priuilegium fundatur, quæ est itineris acceleratio, & non facilis ad Ecclesiam accessus.

Notandum deinde, quod si aliquis Episcopus editio publico prohibuerit, ne quis celebret in suo Episcopatu extra loca sacra, vel quæ ad id specialiter fuerint ab ipso deputata: non poterit tunc alius Episcopus certior factus de tali editio, Missam facere in alijs locis, quamdiu fuerit in tali Episcopatu. Tum propter scandalum, tum quia licet Concilium Tridentinū ubi supra, non prohibeat directe cum altari portatili celebrare, concedit tamen Episcopis authoritatem tanquam delegatis Papæ, ut possint in suis diæcelibus circa hoc statuere, quæ sibi iusta & honesta videbuntur, non obstantibus

quibuscumque priuilegijs.

Tertio dico quod Episcopus in sua propria diæcesi, potest extra Ecclesiam in loco laico, honesto tamen & decenti, iusta de causa, secundum suam prudentiam iudicanda, celebrare Missam super altari portatili.

Probatur: tum quia hanc licentiam iusta de causa celebrandi, potest sibi subiectis dare, ut decernitur in cap. Concedimus, de conser-va. dist. i. quod non fuisse per Cöcil. Trid. sublatum nec derogatum, affirmat Nauarrus in suo manuali confess. cap. 25. num. 82.

Tū quia dictum Concilium nō prohibet directe Missam facere cum altari portatili, sed solum præcipit Episcopis, ne facile permittat id fieri in suis diæcessibus.

Tum quia ex verbis prefati Cöcilij, colligitur intentionem suam fuisse, statuere solum, ne passim & pro libito seculares aut regulares, in altari portatili, & extra Ecclesiæ vel oratoria ad id consignata, celebrent: sed non verat quod iusta de causa, virgente aliqua necessitate, de Episcopi consensu id fieri possit.

Notandum tamen quod quando dicimus posse Episcopum in sua diæcesi concedere ut in loco laico, quamvis nec sit Ecclesia, nec oratorium cultui diuino dicatum, in altari portatili celebretur virgente aliqua necessitate, intelligendum

M m m 4   hoc

RESP. C. AS. CONSCIENT.

hoc esse de loco laico honesto, & decenti, & per eundem Episcopū vel eius commissione visum & deputatum, neque enim in priuatis domibus in quibus infirmi dormiunt, comedunt, & alias corporis actiones exercent, licebit Missam celebrare. Imo minus malum arbitrarer, infirmum, qui ad ecclesiam ire nequit, non audire Missā, quam eam in profano & indecenti loco celebrare, vt ait Soto in 4. dist. 13. q. 2 ar. 3.

Et ad hoc tendere videtur decretum congregationis Illustrissimorum Cardinalium, quo statuūt ne in priuatis domibus in casu etiā necessitatis Missā dicatur, sed in oratorio vel altari cultui diuino dicato: vt refert Gutieres in questionibus Canonicis. cap. 30. nu. 28. Nam priuatae domus in quibus secularia & profana aguntur, nō sunt tam altissimo sacrificio offerendo conuenientes.

Et quamvis non desit, qui putet posse etiam nunc Religiosos mendicantes in suis domibus extra Ecclesiam, in quocumq; decēti loco Missā in altari portatili facere, absque Episcopi licentia: in foro saltē conscientiae, persuasus ea ratione quia Pius Quintus viuē vocis oraculo confirmauit in foro conscientiae tantum omnia illorum priuilegia quamvis contraria decretis sacri Concilij Tridentini, & ipsi habebant ante tale priuilegium

per varios Pontifices concessum celebrādi extra Ecclesiam in quocumque loco decenti; vt habetur in compendio Priailegiorum titulo Missā.

Hoc tamen non puto absolute verum, tum quia Missā celebratio est actus exterior, & domus priuata secularibus actionibus inserviēs includit ex se ipso specialem irreuerentiam ad tam spiritualem & cælestem oblationem, & frustra sublata essent per Concil. Tridentinum, quātum ad sic missandum omnia regulariū priuilegia, si absque Episcopi licentia possent pro libito in priuatis quibusuis domib⁹ celebrare, cui irreuerēti voluit idem Conciliū ybi supra obuiare.

Tum quia videmus Pontifices omnes qui subsequuti sunt Pium Quintum summo rigore prohibere ne in altari portatili celebretur, imo neq; ipsis Episcopis neq; alijs Praelatis qui in Romana curia sunt id concedi, præter quā Cardinalibus, vt refert Nauar. in manu. c. 21. n. 10. & c. 25. n. 68. & 82.

Tum quia Pius V. per talē concessionem non abstulit authoritatem quā Episcopis tribuit præfatū Conciliū, vt nō debeat permettere regulares extra loca sacra & oratoria nisi sint per eosdem Episcopos visa & deputata, celebrare.

Si tamē Episcopi sciūt Religiosos sic in altari portatili celebrare in loco nō sacro, & cōfessu approbatu no tacent,

tacent: tunc per talem taciturnitatē videntur licentiam cōcedere. Nec peccaret sic celebrans, dummodo locus esset decens, & necessitas vr gens: quia in loco indecenti, nullo priuilegio licet celebrare: neque absque necessitate graui concederet Episcopus talem licentiam, vt non esse concedēdam absque illa, decreuit sacra illustrissimorū Cardinalium congregatio, declaratio ni dubiorum Concilij Tridentini destinata, vt refert Nauarrus, & Guti er, vbi supra.

Neque puto id quod dicitur in c. Concedimus de consecrat. dist. i. vt destruetis per infideles Cathol icorum Ecclesijs possit missa dici in capella aliqua quē ibi remansit, esse abrogatum per Concilium Tridētinum: tum quod vgret necessitas audiendi Catholicos Missam, neq; alium commodiorem habent locum: Tum quod etiā diruta sit Ecclesia, aliquid tamen illius est dicta capella. Et ideo ad ibi celebrandū nō requiritur Episcopi noua licētia

Vnde eadē ratione colligit Nauar. in ma. c. 25. n. 81. posse etiā hodie sine licentia obtēta ab Episcopo, in terris in quib⁹ frequētissime suppli cationes fiunt, ad aliqua parva eremitoria siue in primis Missis sacerdotū ad quas maxima fideliū multitudo confluit quē Ecclesia capere non potest, erigi & apponi ad fōrē saltere & ara sacra portatilis, cū alijs necessarijs ad ibi celebrādū.

Et ideo quod necessitas quam ha bet tantus populus audiendi sacrū id postulet, nec aliis sit locus apptior, & magis decens, neque Episcopus in tanta necessitate licentia negaret, & ita ex interpretatiō eō sensu Episcopi, sic celebrare non esset peccatum.

CASVS TRIGESIMVS

Quartus.

Q Vidam laicus emit equitatum Lauretanum Rome, ex illorum numero quos Papa Sixtus Quintus ad honorem beate Virginis, vt custodi ent littera chori Lauretani, ac prouincia Marchia à Paulo Tertio iam pridem institutos, & à Gregorio decimo tertio extinctos, de novo erexit, & his equitibus inter multa alia cōcessit Sixtus Quintus vt ad pensiones obtinendas habiles essent quoad certā quantitatē dummodo habitu armate militiæ incedant, & Romanis Pontificibus in expeditionibus crucia tæ, & concilijs, cum uno equo absque alio stipendio, inseruire quando necesse extiterit, debeant.

Queritur, An iste, & alij Lauretanii equites, qui talem equitatum pretio emunt, & nec sunt personæ Ecclesiasticae nec ille equitatus est ordinis & religionis militaris, neque habent regulam sub qua professionem faciat sed sunt pure laici & vxorati, possint tuta conscientia habere pensionē illam?

Respon-

RESP. CAS. CONSCIENT.

Respondeo quod illustrissimus & doctissimus quidam presul cum Romae esset, & hanc equitatum Laureranorum institutionem in quo animoferebat, iniquiori quod hi equitat⁹ a laicis & vxoratis emerentur, iniquissimo, quod pensiones sic obtinerent. Ut qui dicebat aditum latissimum hoc modo aperiuit ut Ecclesiastici fructus & Christi Domini patrimonium, a fidelibus pro ministris eiusdem Christi aeternis institutum, in homines laicos & vxores, eorum sustentandos consumeretur, cum de his mecum saepè saepius ageret, & quid setirem intelligere desideraret, obtinerauit tandem, & reicta institutione, & venditione, de quibus meam opinionem noli aperire, ut qui nesciam plene causas quae Summum Pontificem ad id agendum mouerunt, quas tamen credendum est iustissimas esse, quamvis nobis ignotas: de pensionibus quas hac via obtinent: an tuta conscientia eas possideat, quod confessoribus est necessarium, explicate solum volui.

In ea igitur sum opinione ut putem hos equites lauretanos, habiles sic factos ad certas pensiones acquirendas, et si has in beneficiis Ecclesiasticis habeant, nullum scrupulum esse illis ingerendum, sed tutta conscientia eas possidere.

Probatur. Tum quia potest Papa de potentia sua absoluta institue-

re iusta de causa in fructibus beneficij Ecclesiastici pensionem laico, ad viuendum honeste & deceter, pro sua conditione; cum sit omnium reddituum Ecclesiasticorum dispe- sator, ut habetur in Concilio Late- ranensi sub Leone X. sess. 9. & late probat Decius in consilio suo 136. & Felinus in cap. Ad audientiam, de rescript. Caccialupus in tractatu suo de pens. q. 5. Gigas de pens. q. 6. & cum iudicium piæ causæ spectet ad summum Pontificem, negari non potest hos equitatus Lauretanos habere iustâ suâ institutionis causâ scilicet honorem Dei & beatæ Virginis ac defensionem sanctæ Romanæ Ecclesie, impugnationemq; infidelium.

Tum quia semper presumitur quod Papa in conferenda pensione motus sit ex causa rationabili, esto quod illa nobis non appareat, maxime quando motu proprio & non ad partis instantiam, disponit, ut est in casu praesenti. Cynnus in leg. fin. Cod. si contra ius vel utilitatem publi. Et in leg. Rescripta. Cod. de praecibus Impe. offer. Abbas in cap. Quanto col. 5. versu. Si tamen Papa de iure iurando & in cap. in causis de re iudic. & latissime per Felinum in cap. Quae in Ecclesiistarum de constitut. conclusione quinta. Et ideo sic per Papam dispensatum, tatum esse in utroque foro, docet idem Felinus in dicto cap. Ad audientiam de rescriptis. & Gigas in tractatu de

de pensione quæstione 2. & 6.

Tum quia et si decimæ, & oblationes, & alia bona Ecclesiastica iure quodam diuino & naturali generali sint impendenda in opera pia, vt quæ sunt patrimonium Iesu Christi, cap. Conuenior. 23. q. 8. ca. Edoceri de rescript. tradit D. Tho. 2. 2. q. 85. art. 1. ad 1. determinatio tam in particulari, quod hoc & illud opus sit pium, fieri potest per Ecclesiæ legem & consuetudinem; est enim lex & consuetudo humana quæ determinat modum rationabilem quo præfata bona, in illa aut illa opera pia impendantur. Cū ergo Papa determinet pensionem vique ad certam summam posse conferi equitibus Lauretanis, seruitutis quoties oportuerit Ecclesiæ cum equo & sine stipendio, in expeditionibus cruciatæ & concilijs generalibus: nulli dubium esse debet hanc constitutionem Pontificiam esse validam & iustâ, ac proinde qui vigore illius pensione vique ad taxatâ summam obtinent, tutos esse in conscientia.

Eo maximè quod laico etiā cōiugaliter viuenti; posse concedi pensionem ratione feruitij temporalis impendendi pro Ecclesia vniuersalib[us] vel particulari: idque esse antiqua consuetudine receptum, docet latissimè Colradus in concilio suo. 220. Incipit quidam Episcopus Card. in Clem. 1. sess. 1. de supplenda negligentia Prælat. & est recepta

sententia doctorum, in Clement. 1. de rebus Ecclesiæ nō alien. docet Gigas in tractatu de pensio. q. 54. & Nauar. in tract. de oratione Misericordie. 45.

Tum denique quia si Ecclesia iusta de causa potest cōcedere bona Ecclesiastica in feudum vel Emphiteusim ad tēpus, vel in pérpetuum, etiam taliter ut fiant profana, prout causa exegerit cap. 1. de feud. & cap. 2. de precar. & cap. vestrâ de locat. sine exceptione 12. q. 2. adeo ut qui ea bona habuerit, per hosce iustos contractus poterit ad libitum disponere de redditibus eorum seruatis conditionibus & modis eis adiectis ut docet Nauar. de redditib[us] Ecclesiast. q. 1. monito 55. Multo magis poterit Papa de potentia absoluta pensiones in quantitate competenti concedere his equitibus, qui sunt in seruituri bellis iustis, non quibuscumque sed pijs, quæ pro fide Catholica & defensione Ecclesiæ summuntur, ut docet D. Thom. ab omnibus receperit in 2. 2. q. 188. artic. 3.

Nec obstat, quod multi summi Pontifices non solum reuocarunt similes constitutiones sed omnino prohibuerunt, ne pensiones daretur laicis & præcipue coniugatis.

Respondeo eos intellexisse ne darentur sine iusta causa, & quæ aliquo modo respiceret utilitatem Ecclesiæ, quia nec ipsi abstinuerūt à danda pensione his laicis quia sim- plicer

RESP. CAS. CONSCIEN.

pliciter sit malum & nulla ratione possit fieri bonum : sed quoniam noluerunt vti potentia sua absolta, neque aperire aditum laicis per suas & principu importunas preces capendi fructus Ecclesiasticos in detrimentum Clericorum pauperum, Nauarr. tract. de oratione Miscelaneo 45. numer. 4.

Nō etiam officit, quod dare res Ecclesiæ laicis, sit contra legem diuinam, & naturalem, quibus prohibetur res auferri à domino contra voluntatem eius, & qui alienat rem Ecclesiasticā, & dat laicis, auferit eā à vero Domino qui est Christus, sine cōsensu eius, qui vult hęc bona Ecclesiastica esse ad alendos ministros pauperes: & dat illam alteri, nempe laicis.

Respondeo id verum esse de alienatione quæ fit, sine iusta causa: non autem de illa quæ fit in causam piam præsentem vel futuram, necessitatis, vel pietatis, vel utilitatis Ecclesiæ. Quia per hanc non auferitur res à Christo Domino, & datur eo inuitio, alteri: sed solum efficitur, vt manente semper dominio penes Christum, inseruat huic vel illi loco vel ad alias vsus, quam antea seruiebat; semper tamen iustos & pios, ac in Christi Domini honorem redūdantes. Sicut quando intercedit iusta causa credendi quod Dominus alicuius rei, velle debet, vt ea alius capiat, vel illa in aliud visum conuertat,

cò quod est cognatus, amicus & de ipso benemeritus, aut ob alias circūstantias, præsummitur in dubio velle illud. Vt colligitur ex Bartholo & alijs in l. inter omnes §. recte ff. de furt. Vide Diuum Thomā 2.2.q.99.artic.3. Nauar. de redditibus Ecclesiasticis monito 30. & 40. & de spolijs clericorum §. 3. not. 7. numer. 7.

Nec tandem obstat dicere hanc causam inseruendi Romanis Pōtificibus, in expeditionibus cruciatae & conciliorum esse obligationē ex parte vel nullam, vel admodam leuem, & nunquam fere contingibilem.

Respondeo, in eiusmodi pensionibus leuem etiam causam, dummodo iusta & pia sit, sufficere: cum talis pensio, non concernat boni publici præiudicium, tam ob consensum expressum onerati ad soluendam pensionem: quam quod Ecclesiæ non infertur præiudicium in proprietate bonorum suorum, sed tantum commoditati ipsius Rectoris, cui etiam nollenti posse Papā de absoluta sua potentia præiudicare quamuis id facere non soleat, probat latissimè Lælius in cap. que in Ecclesiarum, de constit. & Gigas de pension. q. 6. n. 19.

Et quamvis haec obligatio Laurentianis equitibus in bulla erectionis dictæ militiae imposta, vt debeat sine ullo stipendio, expensis tamen sedis Apostolicæ, in habitu armato

armato militiae, vero equiti conuenienti Romanos Pontifices in expeditionibus cruciatæ & concilij sequi videatur ex parte rei raro aut nunquam ad effectum deducenda: negari tamen nequit eos qui huic obligationi se subiiciunt animo esse parato ad inseruendum Ecclesiam, & ita haec obligatio quatum est ex se, iusta & pia est: quod vero sortitur raro effectum, id non accidit ob defectum eorundem equitum, sed quia a summis Pontificibus non vocantur vocandi tamen si rei necessitas aliqua urgeret: habere autem Ecclesiam præfatos equites in sui obsequiū & ad defendendū summum Pontificem & eius statum quando oportuerit res est honorifica & utilis eidem Ecclesiae.

Aduertendum est tandem quod si ille qui præfatum equitatū Lauritanum emit, non haber animum exequendi ea opera, ad quæ isti equitatus fuerunt instituti, vel est ad ea peragenda ineptus; non poterit tunc tutam conscientiam, pensionem petere, nec obtentam possidere: quia cessat in illo, iusta & pia causa ob quam pensionis concessio est licita, cum Ecclesiæ inseruire vel nolit, vel non possit: ob quæ obsequia & seruitia pensiones laicis dantæ, iustæ redduntur. Vide Nauarrū In Manuali cap. 25, numer. 11. & in Apolog. de redditibus Eccles. q. 1. monito. 58.

Et quamvis iusta aliqua causa

necessitatis Ecclesiæ, summū Pontificem forte cogerit ad vendēdos hos equitatus, probare tamen magis: quod libere pro meritorum ratione darentur: quia haec capacitas ad pensionem quæ his equitatibus est annexa, non est aliquid naturaliter quæsibile, sed a potestate summi Pontificis dependens, ad quem solum spectat habiles facere laicos ad pensionem Ecclesiasticā habendam, ac proinde est res inuendibilis & qui pro ea principali intentione pecunias daret, in Simoniae vitium incurreret. Nec summū Pontificem posse in usuris dispensare affirmat Alex. Papa cap. 1. 22. q. 2. & in cap. super eo. de usuris.

CASVS TRIGESIMVS

Quartus.

Certa Mendicantium Religio in prouincia Lusitanie, habet statutū à Priore generali factū, ne descendentes ex hebreorum genere in ea recipiantur, & si receptus fuerit aliquis, irrita esse receptionē, superiores vero contra facientes ipso facto suspensos declarat, à quibuscumque officijs gradibus ac dignitatibus, & ad eadem perpetuo inhabiles. Nouitiumque sic receptum etiam professione emissum ab ordine expellendum esse precipit, & in merito salutaris obedientie ac sub rebellionis pena quibuscumque prouinciae patribus injungit, ne per se vel alios sub quoniam pretextu dispensationem

RESP. CAS. CONSCIENT.

stonem super hoc petant, aut infestari
audeant.

Queritur, At huiusmodi statutū
stolidum, & obseruandum: incur-
rantque Prouincialis & diffinitores
in dictas penas, si descendenter ex
Hebreis susceperint, vel etiam pro-
fessum non eiecerint?

Quod ad primum dubium spe-
ctat, Nauarrus Consiliorum
lib. 3. titulo de regul. cons. s. in eam
opinionem inclinare videtur quod
tale statutum nec licitum sit, neq;
obseruandum, præcipue quatenus
professionem emissam annullat, &
sic professum ab ordine expellen-
dum esse præcipit.

Fundamenta, quibus Nauarrus
nititur, duo præcipue sunt. Primum
quia iure communi Canonicō,
omnes non habentes impedimentum
canonicum, sunt regulariter
apti ad profitendam Religionem
approbatam: & descendere ex He-
breis non est impedimentum Ca-
nonicum, immo neque ab Hæreticis
descendentes prohibentur ab in-
gressu Religionis, nisi illi soli qui
per constitutionem Papæ excipiū-
tur, & inhabiles fiunt cap. 2. & cap.
Statutum, de Hæreticis, libr. 6. Iam
autem nullus inferior Papa, potest
contra ius commune statuere: &
ita hoc statutum, cum sit factum
contra ius commune, non erit lici-
tum, neque obseruandum.

Secundum, quia dispositio circa
ea, quæ ad essentiam trium voto-

rum solennium Religionis spec-
tant, non nisi ad summum Ponti-
ficem spectat, argument. cap. Cum
ad monasterum §. final. de statu
Monachorum: & ideo potestas fa-
ciendi hunc vel illum in eptum ad
faciendum professionem in reli-
gione approbata non est in alio
quam in Papa, quare statutum à
generali, siue à capitulo factū, quo
huius, vel illius professio solennis
annullatur, erit nullum: sicut foret
si Episcopus, vel Prouinciale concilium
absque autoritate Papæ sta-
tueret, vt certi generis persona es-
set inhabiles ad matrimonium inter
eos matrimonium non valeret si cō-
muni iure Canonico erant habiles
& valebat.

Confirmat id ipsum authorita-
te Papæ Alexandri III. qui in cap.
Eam te, de rescriptis, præcepit vt
quidam M. qui de gente Iudæo-
rum originem duxit, & diuina gra-
tia fidem suscepit in Canonicum
Ecclesiæ recipere retur cū præbenda
sibi collata, & quia huic mandato
non obedierunt decanus & Ca-
nonici, reprehēdit eos Papa, & in-
quit in fine dicti capititis: pro eo ve-
ro quod Iudæus extiterit, ipsū de-
dignari non debes. Et vt gl. & Do-
ctores ibi notant, cominēdari poti-
us debuit & humaniter recipi quā
à canonicatu expelli, quoniā de Iu-
dæis conuersis Ecclesia fundata
fuit. 21. distin&t. cap. in nouo, & 22.
quæst. 4. cap. Recurrat.

Hæc

Hec Nauarri opinio, si vniuersaliter & secundum verborum conticem intelligatur, nequaquam vera est. Imò absolute est dicendum tale statutum quo prohibetur ne descendentes ex genere Hebræorum, ad habitum & professionem admittantur, & si professionem in hac Religione & prouincia emiserint, illa sit irrita & nullius valoris, si iusta causa hoc statuatur; & non in odium præfatae nationis, sed ad quietem, & bonum eiusdem prouinciae & religionis, esse licitum, iustum & omnino obseruandum.

Probatur hæc veritas. Primò quia ad valorem professionis requiritur consensus, tam profitentis quam religionis professionem acceptantis, est enim obligatio reciproca, qua profitens, obligatur religioni ad præstanda ea quæ promittit secundum regulā & constitutiones: & religio similiter obligatur ad præstanda ea, quæ suis religiosis debet, ut tradunt omnes doctores in cap. correctum de regulari. Et cum huiusmodi consensus debeat esse ex utraque parte liber, sicut in potestate profitentis est velle aut nolle profiteri: Ita in potestate religionis est, velle aut nolle professionem acceptare: ac proinde potest statuto decernere ne huius vel illius generis professio acceptetur, & quod talis acceptatio si fiat sit omnino irrita, ac proinde professio ex defectu accepta-

tionis erit nulla.

Secundo, quia receptio ad habitum & professionem accipit virutē suam à superioritate, ita quod non potest esse valida nisi fiat auctoritate superioris, potētis incorporare profitentem Religioni: ut dicit Innocentius, in cap. correctum, de Regul. & Geminianus in cap. Constitutionem §.1. de Regul.lib.6. Cum ergo receptio huius vel illius familiæ, & incorporatio per professionem, pendeat à potestate prioris generalis, cui alia potestates in religione sunt subalternatæ, & subiectæ, & hæc receptio & incorporatio sit posita in suo libero arbitrio, ut quæ non debetur ex iustitia, sed ex charitate & gratia idcirco potest iusta persuadēre ratione, decernere & statuere, quod non recipiantur, nec Religioni incorporentur tales vel tales: & quod receptio & incorporatio, sit nulla: ut quæ est facta absque illius consensu & potestate: neq; in hoc intendit inabilitatem, seu incapacitatem aliquam ponere in personis directe, sed tantum consulere paci, & tranquilitati sue religionis, & virtutis iure suo, & auctoritate sua, quæ quoad hoc est libera & nulli inferiori obligata.

Tertio confirmatur, quia ut probat Caietanus in Opusculis tom. 2. quæst. 6. Actus recipiendi, & incorporandi in religione ut à predictis Religionum egreditur, & ut termi-

R E S P . C A S . C O N S C I E N C .

terminatur ad aliquem indeterminatè licet habeat rationem debitum, quoniam religiones institutæ sunt, ut in illis recipiantur religiosi, non solum præsentes sed etiam futuri, ut tamen terminatur ad hanc vel illam conditionem personarum, vel hanc aut illam personam & familiam, caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua de per accidens, rationem debiti inducat, ut notat Ouandus in ; dist.13. propos.48.& 49. Cum igitur hæc receptio, & incorporatio, sit ex parte Religionis recipientis & incorporantibus libera & gratuita, potest ex iusta causa religio expellere hoc genus hominum, & admittere illud, nolle recipere eos qui sunt ex una patria, & recipere ex alia, quia nemini in hoc facit iniustitiam, sed facit idquod vult, de suo iuxta illud Mathæi 20. nonne licet mihi de meo facere quod volo.

Quarto ad Prælatum & Prouinciam spectat, prospicere magis bono communi suæ religionis, quam particulari huius aut illius persone, sed in regno Lusitanæ, constat experientia, hos descendentes ex Hebreis quorum parentes metu vel vi coacti, baptismum suscepserunt, fidé Christi deserere, & ad Iudaismum redire: quem ita in corde habent impressum, ut pauci reperiatur huius generis, qui non Iudaizet etiam si fiant religiosi, & in iustissimo sancte Inquisitionis officio cui

per multos annos tā in Italica, quā Lusitania inserviuimus, cognouimus aliquos à multis annis professos, fuisse de Iudaismo, cui semper adhaerunt, conuictos, & confessos, ac publica pena damnatos: idque in magnum famam & honoris illarum religionum detrimentum apud populum redundasse, quam infamiam notam ut aliae religiones euident, iustissimè statuunt, ne quis ex Hæbreorum genere descendens in illis recipiatur, aut profiteatur, & tam receptionem, quam professionem esse irritam: ut quæ absque Prælatorum consensu est facta.

Addo etiam huius generis homines, esse à natura ipsa seculari bus negotijs deditos pacis ac quietis perturbatores, dominandi cupidos ob quæ virtus vsu ipso & experientia satis comperta, vix vlla est in regno Portugalæ religio, quæ illos ad habitum & professionem velit libenter admittere, & quam plurimæ sunt quæ in uiolabili statuto id prohibent. Imò & spirituales seculari societates, hoc ipsum decretū obseruant, nec illos volunt in suū consortiū acceptare & scimus aliquas esse in hoc regno institutas capellas ea cōditione, ut administratores earum, si duxerint in uxorem aliquam ab Hebreis quoquo modo descendantem, perdant ipso facto taleni administrationē, & succedat proximior consanguineus, seruata semper eadem constitutio ne, quæ

ne, quæ institutiones sub tali conditione validæ sunt, & omnino obseruantur: ea dumtaxat ratione, quia cum talis institutio sit libera & gratuita, potest instituto conditiones iustas & licitas apponere, ut est hæc. Illi tamen qui in vera fide Christi viuunt, quorum multi nobilitatem sua virtute promeruerunt, & se ipsos illustribus familijs inservuerunt, laude sua non sunt priuandi; sed ad omnes honores & dignitates admittendi, si nulla apostasiæ macula fuerunt sui aliquando notati,

Pro maiori huius resolutionis evidentia est notandum, solemnē professionē esse, vt tetigimus, contractū reciprocū, & obligatoriū ex vtraque parte, in quo profitens, se religioni tradit, seque obligat inservire ordinī secundum eius regulam; & insimul religio, recipit & incorporat ipsum profitentem, & se obligat ad eum habendum, & tractandum, secundum eandē regulā, & propterea ad valořē professioňis requiritur, vtriusq; partis cōsensus, scilicet personę profitetis, & Prælati acceptatis, & quo cumque eorū deficiente, professio est nulla: & in hoc ōnes Doctores cōueniūt.

Notandum deinde, quod statutū, quo receptio & professio descēdentiū ex genere Hebræorū prohibetur, & annullatur, potest referri ad duo, seu potest duplīcē habere sensum: Vnū, vt prohibeat hos

Hebræos recipi, & profiteri, tanquam inhabiles & incapaces regularis status: & in hoc sensu tale statutum erit inualidum & nullum, nisi fiat authoritate Papæ: quia cum isti iure communi non excludantur: Imo omnes Christiani sint regulariter apti ad intrandam & profitendam Religionem, nullum statutum factum ab inferiore, potest principaliter, & de per se, illos excludere tanquam inhabiles & incapaces. Nam ad solum Papam spectat, ponere & declarare de per se, incapacitatem & inhabilitatem in persona, ad res, & actus spirituales. Alium sensum potest præfatum statutum habere, qui est magis proptius, & principaliter intentus; vt prohibeat assensum Religionis in receptione ad habitum, & in professione horū: qui assensus cum sit liber, potest de ipso disponere religio, & decernere, prout eidem religioni magis condicere videbitur. & quāuis ex tali cōsensu à Prælato, & religione denegato, sequatur nullitas receptionis, & professioňis præfatorū Hebræorū, & ex cōsequēti quod non possint ingredi in talem religionē, nec illā profiteri, & hoc nō posse, videatur quādam inhabilitas & incapacitas posita in personis, hoc non est principaliter, & per se, sed remote & per accidens; quia si inhabilitas & incapacitas poneretur immediate & principaliter in personis,

N n n ad

RESP. CAS. CONSCIENT.

ad nullam religionem profitendā essent habiles, & tamē in alijs partibus, quam in Lusitania & in religione in qua non est illud statutū prohibens ingressum, & annullans professionem: poterunt recipi, & valida erit professio, quod est argumentum eos per tale statutum, non fieri simpliciter & absolute in se ipsis inhabiles: sed secundum quid, & indirecte, quatenus religio negat illis suum consensum, nolendo eos recipere, neque ad professionem admittere.

Ex his aperte colligitur, opinionem Nauarri vbi supra, non esse huic nostrae contrariam: Nec ipsummet Nauarrum sibi ipsi aduersari, cum aliquando dixerit, præfatum statutum iusta de causa factum, esse licitum & validum, & professionem contra ipsum ab aliquo factam, esse irritam & nullam: & postea dixit, statutum esse inualidum & illicitum, & professionem contra ipsum factam valere: quia hoc secundum intellegitur de statuto directe, & per se inhabilitante personas, ex tali genere prouenientes, ita ut propter ea solum excludantur à religione, quod sint incapaces status regularis, & descēsus ab Hebreis, sit Canonicum impedimentum ad professionem: quod est falsum; vt ex argumentis allatis à Nauarro satis constat. Quæ si bene considerentur, semper agunt de statu-

to faciente hunc, vel illum ineptum ad professionem emittendam in religione approbata, inhabilitare enim personas ad aëtus spirituales, non potest alius quam Papa: quod etiam nos fatemur, & credo quod Religiones per tale statutum non hoc intendunt: sed solum, quod nolunt præstare suum consensum in receptione, & professione horum descendientium ex Hebreis: ob cuius consensus defectum, tam receptio, quam professio, est nulla: quia cum hæc (vt saepius diximus) sit contractus constans ex vtroque consensi, tam profitantis, quam Religionis, si unus horum desit, non valet professio: & ita stante statuto prohibente recipi istos descendentes ex Hebreis, non aliud intendit religio, quam non præstare consensum, eorum receptioni, & professioni: & quod per parentiam cōsensus Religionis, professio erit irrita, & nullius valoris, vt idem Nauarrus probat vbi supra, & hæc esse mentem Nauarri, & prefatum statutum à Prælatis iusta de causa factum, licitum & validum esse, probat latissime frater Emmanuel Rodriguez, in suis questionibus Regularibus, tomo primo, quæst. 10. artic. 3. Et in Summa casuum conscientiae part. 2. cap. 5. tit. Noviciorum conclus. 2. & Caietanus in suis opusculis, quæst. 6. tomo 1. tractat. 31. Otolora de nobilitate

2. part. 3. princip. cap. 7. numer. 26. Simancas, in defensorio statuti Toletani, Ouandus in 3. distin. 13. propos. 14. Per hæc, quæ satis ad longum sunt declarata, responde-
ti facile potest ad ea, quæ contra veritatem nostræ resolutionis sunt obiecta: primum enim & secundum agit de statuto reijcente des-
cendentibus ab Hebræis, tanquam ineptos & inhabiles per se, & dire-
cte ad religionem: quod statutum non valeret nisi sedis Apostolicæ autho-
ritate fieret, aut confirmaretur. Nos autem loquimur de sta-
tuto excludente eos, quia religio non vult illis consensum præstare,
vt religiosi fiant, ob multas & gra-
ues causas, quæ in regno Portugaliæ ad hoc vrgent, ob quas nec etiā in confraternitatibus admittuntur,
quas seculares habēt, neque ad ho-
noris & dignitatis officia, paucis admodum exceptis, eligi solent;
neque per hoc professionis solen-
nis substantia, & essentia alteratur
aut mutatur: sed tantum cōsensus
religionis, qui liber est, & quem nō cogitur præstare huic, vel illi, sed cui magis sibi placuerit, & utilior eidem fuerit, statuit ne detur his,
qui ex tali sanguine proueniunt.

Ad textum in cap. Eam te. de Rescriptis. respondemus, ex ver-
bis eiusdem textus constare mani-
feste, nihil officere nostræ opinio-
ni, quia illud decretum, factum à
capitulo ne ascriberetur inter Ca-

nonicos ille de Hebræorum san-
guine, factum fuit nō alia ex cau-
la, quam ex malevolentia & odio
Hebraicæ nationis, ex qua puta-
bant esse dedecus, fieri quempiam
in illa Ecclesia Canonicum, & hoc
patet ex illis verbis, pro eo vero
quod Iudæus extiterit, ipsum de-
dignati nō debes. Nos vero lo-
quimur de statuto condito nō
ex odio, sed ex iusta causa, & quo
procuratur bonum & honor Re-
ligionis, licet de per accidens redū-
det in vilipendium & dedecus il-
lius nationis.

Quod si aliquis volens præfata Religionem ingredi: deferat in-
strumentum iuridicè factum, quo
proberet ipsum non descendere ex Hebræorum genere, sed esse ex
antiquis Christianis, & post pro-
fessionem solēniter emissam, inde
ad aliquot annos, cōstet manifeste,
instrumentū fuisse falsum, & ipsū
vere descendere ex Hebræis, erit
ne à Religione expellendus: vel an
poterit in illa professione, bona fi-
de facta perseuerare?

Respondemus, hunc tales nō
esse vere professum, nec posse in
illa Religione perseuerare: sed ubi
primum constiterit ipsum venire
ex Hebræis, esse vel ei ciendum,
vel petendam legitimam præfati
statuti dispensationem; & ea habita,
debet de nouo profiteri, cū illa
prior professio, fuerit nulla.

Probatur, ex eo quia Prælatus, &

Nun 2 con-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

conuentus, non præstitit, nec præstat potuit cōsensum legitimū, nisi supposito quod talis profitens non descendebat ex Hebræis; & ita professio illa, facta fuit sub consensu conditionali, si non descendebat ex Hebræis; ac propterea stante conditione falsa, illa professionis acceptatio fuit nulla: quia dispositio conditionalis, conditio ne non existente, nihil operatur. vt dicit textus in cap. Si pro te. de Scriptis, lib. 6. & cap. Prætore. 2. de Appellat. & docet expresse Nauar. Cōsiliorū lib. 3. cons. 5. n. 22. ad tertium principale, tit. de Regularib.

Quod vero stante nullitate professionis, debeat expelli; constat ex eo, quia iam non licet illi agere actus professorum, nec impensis monasterij se alere, & comedēdo, bibendo, ac vestiendo, conuentū grauare: ac proinde debet ei Prælatus concedere patentes litteras, quæ fidem faciant suæ dimissionis, & expulsionis, ut possit in lecule viuere, tanquam non professus, neq; Religioni obligatus, maxime si tale decretum fuit illi notificatum, aliquo modo.

Neque obstat dicere, quod cū post dictam expressam professionem, perseverauerit per multos annos in Religione, exercendo professorum actus, in habitu qui solis professis vere conuenit, imo sacros omnes ordines consensu Prelati, & ad titulum eiusdem Reli-

gionis suscepit, quod tacite saltē erit professus.

Respondemus, quod cum omnia hæc egerit, durâte prædicta cōditione, & ignorantia quā Prælati & conuentus habebant, illum esse ex Hebraeorum sanguine, quod si scirēt nequaquā ad tales actus illū admitterēt: ideo tales actus, nunquā inducūt professionē tacitam; quia sicut defectus cōsensus, in eo qui potest incorporare Religioni, annullat professionem expressam; ita & multo magis annullat tacitam. arg. l. r. §. fin. iuncta le. Labeo. ff. de pactis. & professio quę à principio fuit nulla, non ratificatur per consensum Prælati, & Conuētus, nisi de nouo approbent illā, scientes non valuisse: & de non valida, faciant validam; vt probat Caietanus 2. 2. quæst. 189. Nauarrus in Manual. cap. 12. numer. 31. & in cap. Statuimus. lib. 4. de Regular. nu. 71. & 72. & in consilijs lib. 3. cōf. 3. n. 15. §. Neque obstat.

Non etiam obstat, quod huic quando solemnam professionem emisit, nulla facta est per Prelatum expressa protestatio, quod eam admittit, & in sua incorporatione consentit, sub conditione si non descendat ex Hebrais.

Respondeamus, non requiri hanc protestationē expressā, sed sufficere tacitam: qualis est illa, qua in susceptione habitus præcipitur cuilibet, ut deferat instrumentum publi-

publicum, & authenticū, quo probetur ipsum nullo modo descendere ex Hebræis: in eo enim quod religio habet statutum, ne isti tales recipiantur, & Prælatus declarat volenti ingredi Religionem, necessarium esse ut probet se non venire ex tali sanguine, insinuatur & protestatur tacite, ea conditio de non consensu Prælati & Conuentus, nec non de nullitate, tam receptionis ad habitum, quā professionis, si aliquando constiterit contrarium eius, quod Religionis statuto præcipitur, ne scilicet Prælatus & Conuentus præstet consensum hisce descendantibus ex Hebræis. Vnde sicut consentiunt sub dicta conditione, quando ingreditur, ita sub eadem consentiunt, quando profiteretur, & defectus in consensu, qui efficit receptionem & nouitiatum esse illegitimum, & nullum, facit etiam professionem, & incorporationē esse inualidam & irritam; cum ad valorem professionis, requiratur necessario, legitimus, & integer annus probationis, sive nouitiatus: prout definitur in Concilio Tridentino, sess. 25. cap. decimo quinto de Regularibus.

Vnum tamen hic consulerem, quod fratri Emanuei Rodriguez in sua Summa tit. Nouitios, cap. 5. in fine conclusionis secundæ, placuit; quod etsi iste à multis iam annis professus, quandocumque

constiterit ex Hebreis descendere, possit ex rigore iuriis stante prefato statuto à Religione expelli, ex charitate tamen, qua salus & honor istius, est procuranda, constando etiam nullum ob id Religioni detrimentum inferri, petenda esset á Sūmo Pontifice, dispēlatio, vel ab eo qui in prefato statuto dispēlate potest, ut hoc nō obstante, nouitiat⁹ annū de nouo cōpleat, & eo finito professionē valide emittat: imo sua beatitudo facile cum ipso ad petitionem Religionis dispensabit, ut absque noua probatione in nouitiatu, ad professionem statim admittatur.

Per hæc satisfit secundo quæsito. An peccet mortifere, & incurrit in pœnas positas in prefato statuto illi, qui contrafaciunt?

Respondemus affirmatiue: tum quia eius obseruantia præcipitur in meritum obedientiæ, & sub pœna rebellionis, quæ sunt verba obligatio ad culpam mortalem, ut omnes Doctores fatetur. Tū quia suspicio perpetua, & inhabilitas ad omnia officia & dignitates, est pœna gravissima, quæ non nisi ob peccatum mortiferum imponi consuevit. ut docet Sotus, in 4. sent. dist. 22. q. 1. ar. 3. & Nauarr. in manuali cap. 27. num. 249. cum alijs Summistis verbo Suspensio.

Addo etiā quod cum dictæ pœnæ sint impositæ per totius ordinis Generalē, eui alij Prælati subordi-

N n 3 nantur

RESP. C A S. CONSCIENT.

natur & subiiciuntur, & transgressio dicti statuti, redundet in graue dampnum Religionis, ut supra est probatum: nec Prelati per ignorantiam possint se excusare, cum fuerit sufficienter promulgatum, & teneantur illud scire: Maxime quia in recepta consuetudine a multis iam annis est, ut antequam aliquis ad habitum recipiatur, diligens fiat inquisitio in illa religione, vtrum ab Hæbreis descendat, ideo transgressio est mortifera, ut subiecta peccatis dicti statuti: neque excusabilis est ignorantia.

Quod si quis obijciat, decretum hoc fuisse abrogatum per litteras illius Religionis Illustrissimi protectoris, quibus ex ore Papæ Clementis Octauii declarauit, confirmata per suum speciale breue sub datum Romæ decima sexta Februarij, anno millesimo quinquagesimo nono, nullius iam esse rationis.

Respondemus instantiam hanc prouenire ex ignorantia facti. Nam breue illud & statuta confirmata per ipsum, præterquam quod nihil expresse continebant de receptione, vel professione descendentiis ex Hæbreis, fuit per multos menses antea emanatum: nempe die 16. Februarij: Et decretum istud prohibet, expresse ut recipientur, & omnino annullat professionem, imponitque suspensionem, inhabilitatem, notam infamiam, & alias

pœnas Prelatis illos, recipientibus: fuitque emanatum postea in mente Augusti die 27. anni eiusdem 1596. & sic non fuit per litteras prefatas Illustrissimi protectoris derogatum. Imo quod fuerit factum ad instantiam dictæ Prouincia, colligitur ex magno libro in quo describuntur acta Capitulorum eiusdem Prouinciae fol. 415. pag. 2. §. secundam de Christianis nouis &c. vbi relatis varijs decretis in hac re factis, per diuersos generales, petitum fuit a praesente tunc generali, ut statueret, quid de recipiendis istis descendéti bus ex genere Hebraeorum, esset iniuria libiter obseruandum, in Prouincia Lusitaniae, & hoc ipsum decretum per breve Clementis VIII. confirmatum postea fuit, per alios subsequentes generalissimos receptum, & corroboratum, & consignatum, ut oculis ipsis vidi.

C A S V S T R I G E S I M V S Sextus.

Quidam regularis pro negotijs sua Prouincie Procuratoris in curia officium agens, & sciens Prouinciam suam inquietare esse, & pro bono pacis & honoris desiderare, ut descendentes ex Hebraeorum genere, neque ad habitum, neque ad professionem admittantur, id absque Prouincie mandato a Summo Pontifice impetravit, & decretum ea de factum a Priore suo Generali, per Secondum Apostolicam confirmavit.

Queritur

*Queritur, An hec confirmatio, ita
sine speciali Prouincie mandato, va-
leat?*

PArtem negatiuam apparentē facit: tum quod nemo vt plurimum agit pro alio, sine mandato ei⁹ legitimo, toto titulo ff. & Cod. de procuratore: tum quod in cap. Nōnulli, §. Sūt, & alij, &c. Ex parte decani, de rescriptis, habetur quod rescriptum imperatū pro alio, sine ipsius mandato nō valet, aut saltē est inualidabile per exceptionem, tum quod doctrina est singularis Panormitanī, in cap. Innotuit, de electione, & in cap. Substituta, de restitut. in integrum. Nemīnē posse pro alio impetrare dispensationem, sine speciali eius mandato.

Cōtraria tamen sentētia est vera, & tenenda, talem scilicet impre- trationē esse validā, & firmam. Pri- mo, quia beneficiorū impretratio, potest pro aliquo fieri absque eius mādato, vt dicitur expresse in cap. Ex ore. de his quæ fiunt à maiori parte capituli, & affirmat ibi Pa- normitanus cōmuniter receptus, & duæ glossæ singulares, in cap. Ad aures, & in cap. Nōnulli. §. Sunt & alij, de rescriptis, quod ipsū esse af- firmandū de imperatore priuile- giorū, & immunitatū, asserit Lud. Rom. & Felinus in d. §. Sūt & alij.

Secundo, quia hēc confirmatio talis decreti, cum sit ad honorem dictæ Prouinciae, & ad utilitatem

eius, ad vitandas infamias, & per- turbationes, quæ ex receptione ho- rum genere Hebræorū oriri cōsue- uerunt, nō indigebat speciali Pro- uinciae mandato; arg. leg. 1. & 2. & leg. Cum mandatum, & leg. Mandatum. ff. Mandatum, & diffuse probat Rebiffus in praxi benefic. in titulo de differentia gratiæ, & iustitiæ.

Tertio, quia cum iste in curia ageret negotia prouinciae, sciretq; decretum illud fuisse ab ea impe- tratum, non indigebat aliquo mā- dato speciali ad illud per Sedem Apostolicam confirmandum; & quotidie in curia fieri impretratio- nes pro absentibus, sine eorum mandatis, & esse validas, nec iu- dicari subreptitias, probat latissi- me Nauarr. lib. 5. suorum Consil. titulo de priuilegijs, con. 4. n. 7. & hinc est quod si procurator impe- traret altaria priuilegiata, vēl mul- tas indulgentias in monasterijs dī- ctæ Prouinciae, absque illius man- dato, nullus diceret tales conces- siones esse inualidas, & subreptitias, & ita videmus capitulū Vigo- riensē petere legitimationē pro il- lo, quem elegerat, absque eius mā- dato, vt habetur in cap. Innotuit, de electione; imo etiam rescriptū ad lites, ex certa Papæ scientia cō- cessum ad petitionem eius, quem noluit non habere mandatū, esse validū & firmum, affirmat Vlpia- nus, ff. de Excus. tutorum, & leg.

RESP. CAS. CONSCIENTIAE.

Quidam consulebat, §. 1. ff. de re
udicat. & tradit Felinus in cap. Cū
inter, de excep.

Tandem coniunctum pro cō-
iuncta persona posse impetrare nō
solum ea, quae sunt in vtilitatem,
sed etiam rescriptum ad lites, ha-
betur in dict. §. Sunt & alij, & præ-
dictus procurator est coniuncta
persona spirituali coniunctione
prædictæ Prouinciae, & vltra hanc
coniunctionem, habebat multas
litteras fratum eiusdem Prouin-
ciæ, in quibus hæc impetratio po-
stulabatur, pro interesse eiusdē Pro-
uinciae, & vtilitate publica, quæ in
hac re plurimum operantur. Imo
erat quasi mādatum speciale, eius-
dem Prouinciae, quatenus in suis
actis petebat à Priori Generali, vt
circa varia, & diuersa decreta, quæ
erant in dicta Prouincia, de Chri-
stianis nouis recipiendis, vel reij-
ciendis statueret, & stabiliret, quid
esset circa hoc agendum, & cui sta-
tuto parendum; & ne in tanta per-
plexitate Prouincia viueret, præ-
cepto, & censuris iuberet, cui de-
creto esset tandem parendum, &
Reuerendissimus iussit, & decre-
uit sub grauissimis pœnis, & cen-
suris, ne deinceps descendentes ex
Hebreis reciperentur, & eodem
Generali sciente & Papæ confir-
mationem subscribente, & obser-
uari mandante, facta est à dicto
Procuratore talis impetratio, &
propterea nullo modo de subrep-

tione, & inualiditate potest argui.

Neque obstant in oppositū ad-
ducta, quia ad primum concedi-
mus non admitti aliquem ad litig-
andum pro alio absque eius mā-
dato, maxime, quando sunt expē-
ſæ soluendæ, nec illi textus intelli-
guntur de impetracione eorum,
quæ sunt in gratiā, reformatiōne,
& vtilitatē tertij, vt in propositio-
& ille textus, cum §. Sunt & alij, fa-
uet nostrę opinioni, quatenus pro-
hibendo, ne quis pro alio rescripta
ad lites impetraret, fatetur quod ex-
tra illum casum, & in rebus alijs,
potest impetratio absque mādato
fieri, & §. Illum non procedere in
curia, affirmat Felinus ibidem, ac
proinde nostra sententia est om-
nino tenenda, & vt verissima am-
plectenda. Vide Nauarrum vbi su-
pra, qui latissime respōdit alijs ob-
iectionibus, & argumentis.

CASVS TRIGESIM V.S

Septimus.

AN Prælati Religiosorum pos-
sint absoluere suos subditos à
quacumque irregularitate, vel sus-
pensione ex occulto delicto prouenienti-
bus, & à casibus Sedi Apostolice
referuari, si sint occulti, vt posunt
Episcopi vigore Concilij Tridentini,
ſep. 24. cap. 6.

Controuersia ista quantum ad
partem affirmantem quoad
Pro-

Prouinciales Mēdicantium & illos qui cōmunicāt in priuilegijs, quod possint absoluere per suos subditos sicut Episcopus suos, fuit determinata per Pium V. in Breui concessō ad instantiam Prouincialis ordinis prædicatorū prouinciae Hispaniæ, in quo sic dicitur post alia. Quia sacrum cœcumenicū cōciliū genera le Tridentinum, concessit Episcopis, vt absoluere possint in foro anime seu conscientiæ ab omnibus peccatis, & disp̄clare in irregularitatibus prout less. 2.4. c. 6. Habetur ne Prior Prouincialis, & superiores prælati dicti ordinis', tam in dicta prouincia quam extra eā v̄bilibet, in hac parte deterioris conditionis quam Clerici aut seculares existat, eisdem priori conuentuali & superioribus prælatis, vt ipsi per se ipsos idem omnino possint in fratres & moniales dicti ordinis subditos quoad absoluendi & dispensandi huiusmodi, quam alias quascūque facultatēs ej̄dem authoritate tenore etiam perpetuo concedimus & indulgemus, atque etiam declaramus præsentes litteras perpetuo durare & valere.

Sed vtrū ex vi Concilij Trident. etiā si istud breue non extaret, possint hoc prouinciales circa suos subditos, sicut Eiscopi dubiū non parū est. Pars enim affirmatiua, nempe quod possint videtur verior fratri Emanueli Rodrig. in to. 1. q. regula. q. 61. ar. 9. Tum quia hoc Concilij

Tridētini decretū non videtur ius nouū exorbitās ab antiquo, sed potius est reduceſ ius ad suā antiquitatem, et quasi naturalē statū, quā antea habebat seclusa reseruatione quatenus Episcoporū iurisdictionis, si nō esset limitata aſede apostolica, extēderet ſe ad omnia in suis diæcefib⁹, respectu suorum subditorū, quæ potest Papa in toto orbe. Cū succedat Apostolis in diuifione prædicatio ni Euāgelicę per suas diæceses, qui omnes in potestate iurisdictionis data illis à Christo erāt equalis, vt declarat Cajetanus in Opusculis de authoritate Papæ & Concilij capit. 3. & 4. Bannes secunda secundæ q. 1. artic. 10. & ideo cum iam hi casus nō cōſeatut reseruati Papæ, ſub generali Episcoporū iurisdictione cōtinētur; ita vt possint in illos nō ſolum Episcopi, ſed habētes etiam authoritatem quaſi Episcopalem vt Prouinciales.

Cōfirmatur, quia cōſtitutio rectoria, quæ reducit constitutū ad terminos iuriſ cōmunis, ample eſt interpretanda, tanquā favorabilis, vt declarant Doctores & maxime Syluest. verbo cōſtit. 5. Et ideo hoc Concilij Tridentini decretū, cū ſit correctorium, debet ample interpretari, & extendi, ad Prælatos religionis habētes erga suos subditos iurisdictionem ſimilem Episcopis, vt habent Prouinciales, & iſtis aequalis, vel Superiores. Ut dicit Abbas de P̄nilegio libro ſexto & gloſ.

R E S P . C A S . C O N S C I E N .

glos. ibi & glos. in Clement. 5. de rebus Ecclesiis non alien, ver. proprij.

Tum etiam quia si non extenderetur istud decretum ad Prelatos respectu suorum subditorum, peioris conditionis essent religiosi subditi suis Prelatis, qui nulli subduntur Episcopo; sed sunt exempti, & habent proprium territorium, quod non est veluti pars diocesis alicuius Episcopi, sed quasi diocesis distinctae & sic non poterunt absolui a vicinis Episcopis, cum expresse dicat decretum, ut isti non nisi sibi subditos, & in diocesi sua, possint absoluere, & ideo si neque possint absolvi a Prelato, remanerent peioris conditionis, quam seculares, neque illis esset de remedio animae sufficienter prouisum, quod non videatur dicendum.

Tandem nullus dubitat capitulum sede vacante habere hanc absoluendi autoritatem, cum habeat tunc omnia que sunt iurisdictionis Episcopalibus, ut dicitur in cap. His que & cap. Cum olim, de maior. & obedient. & declarat glosa in cap. 2. Ne sede vacante aliquid mouet. in c. Vnico de maior. & obedient. in 6. & late Abbas in cap. At si clerici. 5. de adulterijs, de Iudicijs & cap. Verum, de foro compet. Clarum autem est capitulum non esse ipsum Episcopum proprie & formaliter, sed similitudinarie, & quasi Episcopalem authoritatem habens.

Nec obstat dicere, quod capitul-

lum non succedit Episcopo in illis quae ei conueniunt iure speciali. Quia respondemus hoc esse verum de illis quae iure speciali gratioso, ut ex priuilegio & cōmissione Papae, non autem de his quae ei conueniunt iure communi, quamuis speciali, ut est hoc decretum Concilij, & docent Abbas & Felinus in cap. Verum, de foro competit.

Nec obstat quod contraria partem teneat Fráscus Soarez in tomo de Pænit. disp. 30. sec. 2. fol. 675, nixus primo, quia ita declararunt Cardinales in illa particula liceat Episcopis: quod in hoc decreto non comprehenduntur inferiores habentes iurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem, sed tantum Episcopi priuatiue quoad omnes alios, cui declarationi statum omnino videtur.

Secundo quia haec facultas data censemur Episcopis iure speciali, & intuitu personæ, quae pollet tanta autoritate & dignitate, & ideo non debet extendi ad alios non Episcopos, quamvis habeant iurisdictionem quasi Episcopalem.

Tertio, quia istud decretum etsi videatur fauorable, magis tamen habet de rigoroso: quatenus ex ea parte qua in rebus adeo grauibus mitigat rigorem ad disciplinam Ecclesiasticam suo modo necessarium, nocere potest, si nimis extedatur, & amplietur, & ideo proprietati verbi stricte sumpti standum censemur.

Vltimo

Vltimo quia hoc decretū si est exorbitās ab antiquo iure, restri-
gendum erit, & nō ampliandum:
si autem est reductiū illorū ca-
suum ad statum iuris antiqui, tunc
debet reducere illos ad eum statū
in quo iure ordinario esse deberet
proprij Episcopi seclusa omni exi-
stimatione, quæ nō pertinet ad or-
dinariū ius, sed ad exceptionem
potius ab illo. Cōfirmatur hoc ip-
sum ex Breue Pij V. supra adducto,
in quo non dicitur. Prouinciales
vigore Concilij Tridētini posse ab-
soluerē suos subditos sicut Episco-
pos, sed ipse Papa concedit illis hāc
authoritatē, & eam extendit ad
ipſos Prouinciales, quod videretur
frustratorium si verba Concilij eos
comprehenderent: nec Papa dice-
ret quod ipſe cōcedit, sed esse à Cō-
cilio concessum.

Hæc opinio, et si viri doctissimi,
in eo nō placet, quod videtur regu-
lati clausuræ aliqua parte cōtraria.
Primo, quia non est credendū Pa-
tres Concilij tam doctos, & sanctos,
qui de reformatione morum
& obseruantia & clausura Religio-
num accurate tractarū, debere oc-
casione p̄rebere Religiosis, &
præsertim monialib⁹, vt extra clau-
stra & clausuram exirent ad Epis-
copos, pro absolutione habenda
in diētis casibus: ad quod cogeren-
tur si sub nomine Episcopi, non
comprehenderentur Prælati ha-
bentes authoritatē quasi Episco-

palem. Secundo quia clarum est
capitulum sede vacante non esse
Episcopum proprie & formaliter,
sed habere tantum in his quæ sunt
iurisdictionis authoritatē quasi
Episcopalem, & tamen ad capitu-
lum extendi illud decretum fate-
tur & probat idem Doct̄or in eo-
dem art. 9. quia capitulum sede va-
cante non solum succedit in iuris-
dictione ordinaria iuri communi
& generali ad Episcopum spectan-
te, sed etiam in iurisdictione iure
comuni & speciali ad ipsum perti-
nente, vt Abbas & Felinus dicunt,
in cap. Cum olim. de maior. & ob-
edientia, & in cap. At si clerici. §. de
adulterijs, de iudicii.

Et rationes quibus nititur, quā-
uis sint probabiles, non tamen co-
gunt. Non quidem prima, quia ibi
Cardinales non loquuntur de Pro-
vincialibus & superioribus Reli-
giosorum, qui sunt exempti, & suū
propriū habent territorium, &
diæcesim distinctam prorsus ab E-
piscopis, sed de alijs Prælati & Ab-
batibus nō exemptis, & eidem E-
piscopo in pluribus subiectis qui
nec vere, nec æquivalenter sunt E-
piscopi, & hoc videtur significare
illud verbum, Episcopis inferiores.
Non etiam secunda, quia fatemur
concedi ratione personæ, quæ vel
habeat authoritatē & dignitatē
Episcopalem formaliter, vel æqui-
pollenter, vt sunt Prouinciales, &
illis maiores, vt vicarij generales &
ipsi

RESP. CAS. CONSCIENC.

ip̄i generales. Nō item tertia, quia maius nōumentum es̄t, grauiusque disciplinæ regulari inferretur dānum, si Prouinciales nequirēt suos subditos absoluere, veluti Episcopi possūt suos, relinquereq; religiosos tūc Conciliū, absque convenienti suarum animarum reme-medio, si deberent semper in istis casib⁹ recurrere extra monasteriū ad Episcopos. Non demum quartā, quia illud decretū magis est favorabile quam exorbitans, & quāuis Prouinciales non succedant Apostolis in vera Episcopali dignitate, succedunt tamen in virtuali & similitudinari, quod sufficit ut ad illos extendatur illud decretum, sicut extenditur ad capitulum sede vacante. Illud tandem quod in cōstitutione Pij V. dicitur authoritate p̄esentium concedimus, non significat id ipsum in Concilio Tridentino non fuisse concessum, sed ad omnem dubitationem tollendam id quod de Episcopis explicabat clare littera Concilij, voluit intelligi etiam de Prouincialibus, qui respectu suorum subditorum erant quasi Episcopi, & hoc solent Pontifices s̄pē facere, quāuis aliqua in iure sint concessa religiosis, eadem per Breue speciale etiā confirmant.

Vtrum autem h̄ec Prouincialiū authoritas, extēdatur ad casum occultæ h̄eresis, puto? quod nō; tum quia neque etiam Episcopum id

posse declarauit congregatio Cardinaliū authoritate Gregorij XIII. Tū quia in bulla quē singulis annis legitur in feria quinta Cœnæ Domini, reuocantur omnes facultates in genere, vel in specie concesse, quantum ad absolutionē à quacumque h̄eresi, ip̄semēt Nauarrus in Summa cap. 27. numer. 260. qui primo tenuit facultatem hanc cōcessam in Concilio Tridentino nō reuocari per bullam cœnæ Domini affirmat Summum Pontificem nequaquam concedere, neque permettere, vt Episcopi absoluant à casu h̄eresis etiam occulto, quod est argumētum efficacissimum illam facultatem esse per dictam bullam reuocatam. Vide Soarez vbi supra disput. 30. sect. 2. §. hic vero specia-liter dubitatum est.

Et h̄ec opinio de absolutione occultæ h̄eresis, quoad Episcopos, quāuis sit probabilis, non tamen contrariam damnarem, in illis qui hac absoluendi facultate sunt post Concilium Tridentinum aliquando v̄si: Tum quia ipsi sunt ex officio ordinarij Inquisidores, vt satis constat: tum quia ab hoc absoluēdi v̄si, qui maxima consideratio-ne à patribus concilij fuit illis concessus, non debet facile remoueri. Tū quia Bulla cœnæ Domini sicut non derogat quoad hoc potestati Inquisitorum qui hanc absoluēdi facultatem à Papa habeunt, ita nec Episcoporum qui à Papa & toto conci-

cilio eam habent Nauar. libr. i. tit. de constitut. conf. i. q. vltima & lib. 5. titul. de priuileg. conf. ii. in 2. impress. §. primo queritur, Cordub. in sua Summa q. 8. Bannes 2.2. q. 12. ar. 4. dub. 2. Henriques lib. 3. de pænit. cap. 14. §. 7. & lib. 13. de excom. cap. 27. §. 5. vbi multos allegat pro hac opinione.

Et si queras an hæc absoluendi facultas à cœsuris & casibus occultis, intelligatur solum de reseruatis sedi Apostolicæ ante Conciliū Tridentinum, vel etiam de reseruandis quocumque tempore in futurum? Respondeo, quod de omnibus tam præteritis quam futuris: tum quia verba Concilij nō arcta-
tur, nec limitantur, & cum decretū sit favorabile animabus fidelium, & nulli inferat nocumentum, debet ampliari; tum quia vbi loqui-
tur antecedenter de suspensioni-
bus & irregularitatibus, absoluē
loquitur de omnibus ex delicto oc-
culto prouenientibus, & ita per ca-
sus occultos reseruatos, intelligit
quocumque tempore sint reserua-
ri, quoisque de illis fiat absolutio;
tum denique quia tam in reseruat-
is, quam in reseruandis, est eadem
ratio absolutionis si sunt occulti, ac
proinde debet in vtrisque esse ea-
dem legis dispositio. Cur enim mi-
nor erit Episcoporum authoritas
in nouis reseruationibus, quam in
antiquis? Fateor tamen quod si nūc
á Papa fieret aliqua reseruatio cum

clausula, vt non posset absoluī etiā
in casu occulto, vel non obstante
quocumque decreto etiam Conciliū
generalis, vt sit in bulla Cœnæ
Domini, tunc nullus alias posset
absoluere præter Papam, & ita in-
telligentiam puto responsonem
Gregorij XIII. qui audita relatio-
ne congregationis Cardinalium,
dixit decretū Cōcilij de authorita-
te Episcoporum in occultis reser-
uatis, non extendi ad casus noua
lege sedis Apostolicæ, in futurum
reseruandis: noua lege, hoc est cū
clausulis supradictis.

Quod si Prouincialis & haben-
tes authoritatem Episcopalem in-
ciderint in aliquem ex his casibus
sedi Apostolicæ reseruatis, idque
occulte, à quo poterunt absoluī:
Respondemus posse à suo confes-
sore, idque fuit in congregacione
Cardinalium Romæ determinatū:
& merito quia non debent Episco-
pi, & alij habentes eandem autho-
ritatem esse deterioris conditionis
quam sint subditi sui, vt debeant
hi soli in omnibus occultis accede-
re ad summum Pōficem: respec-
tu tamen heresis occulte, dispar est
ratio; quia hoc delictum cū maxi-
mam habeat deformitatem, vt ne-
que etiam Conciliū Episcopis con-
cesserit absoluere posse nisi per se
ipso, non est credendum, voluisse
vt hæc authoritatem delegare pos-
sint suis confessoribus.

Ita etiam quod nec Prælati ha-
bentes

RESP. C. S. CONSCIENT.

bentes iurisdictionem quasi Episcopalem possint absoluere regulares suos subditos modo ab haereti quatumuis occulta probat multis Fr. Emmanuel. Rodrig. in quæst. Reg. tom. I. q. 20. artic. 5. quia Episcopis, id fuit specialiter concessum quatenus sunt Inquisitores ordinarij I. quæst. 7. cap. Quoties, & Clement. prima de haeret.

Et quamvis supra iam diximus, Regulares mendicantes ex particulari indulto post Concilium Tridentinum concessio posse absoluere in foro conscientiae à casibus Episcopis reseruatis, non tamen ab his occultis quos dictum Conciliū in cap. Liceat, speciatim ipsis concedit, quia hęc cōcessio respicit dignitatem & autoritatem personæ, & non extenditur ad simplices confessores, sed ad solos Prouinciales ut est declaratum.

Aduertendum quod Conciliū Tridentinum in illo cap. Liceat, intelligit ut Episcopi possint dispensare cum occulte sic delinquentibus, non solum ad sacros ordines, & ad eorum exercitium, sed etiam ut beneficia omnia Ecclesiastica, etiam curata, de nouo obtineant: quia cum illud decretum absolute & generaliter de dispensatione loquatur, sitque beneficium principis, & priuilegium iuris, simpliciter & illimitatè est interpretandum, & sic Prælati religiosorum, habentes iurisdictionem quasi Episcopalem,

possunt eodem iure cum suis subditis in dictis casibus dispensare in prioratibus, & alijs omnibus honoris, & dignitatis officijs: & ultra hoc possunt per priuilegium à Sexto Quarto concessum dispensare in irregularitatibus proueniētibus ex publico delicto, & ad forū contentiosum deducēto, præterquam homicidij voluntarij, Bigamia, & mutilationis membrorum, qua in re ipsi Prælati maiorem autoritatem habent erga subditos, quam Episcopi erga suos diœcesanos, quia amplissima priuilegia sunt eis concessa in fauorem religionis. Vide Couar. in Clement. si furiosus, 2. p. §. 3. n. 6. & Nauar. cap. 27. n. 140. & Fr. Emanuel. Rodrig. in q. reg. tom. I. quæst. 20. artic. 20.

Hinc etiam colliges, quod sicut per constitutionem Alexandri III. in cap. At si clerici, de iudicijs §. de adulterijs. Potest Episcopus dispenseare cum Clericis, peracta pœnitentia in pœnis debitis adulterio, & minoribus delictis, ut sunt fornicatio, stuprum, periurium, & alia similia, non tamen in maioribus, ut periurium qualificatum, simonia, incestus, sodomia, assassinatus, & alia, quæ à iuristis appellantur gravissima; ita dicti Prælati possunt id ipsum, nisi aliquod eorum fuerit sedi Apostolice speciatim reseruatum. Vnde possunt dispensare cum Religioso introducente in monasterium mulierem, contra motus

Pij V. & Gregorio XIII. in suspen-
sione á diuinis, in priuatione ab
officijs, & incapacitate ad ea obti-
nenda, & in alijs omnibus pénis,
excepta excommunicatione, quia
hanc dicti Pontifices sibi duntaxat
referuarunt.

Nec obstat si dicatur, introduc-
tionem mulierum in monasteriū,
esse delictum grauius adulterio, vt
quod maioribus, & grauiorib⁹ pén-
nis punitur, & imponuntur ipso fac-
to & in perpetuum, & sic trahit se-
cum executionem, & est quasi sen-
tentia lata, post quā nō posse Epis-
copum dispensare, tenet glo. in
cap. Et ideo.2.q.6.

Respondemus, grauitatem de-
lieti, non mensurati ex pénis: sed
multo magis ex maiori & minori
numento, quod reipublicæ infi-
tari: iam autem introductio mulie-
rum in monasteria, nō est ex sui na-
tura mala, vt adulteriū; sed solū est
mala, quia prohibita; & quāvis pén-
nae incurvantur perpetuo, seu ipso
facto, aut ipso iure; id non efficit
quin post actam pénitentiam, nō
sint dispensabiles per Episcopum,
aut per habētem autoritatē Epis-
copalē, vt contra glo. affimāt Ab-
bas, & Decius, cum communi, in
dicto cap. Si clerici.

Nota vltimo quatuor esse deli-
ctorum genera: quedam leuia, que
absque dolo fiunt: alia grauia, seu
mediocria, in quib⁹ interuenit do-
lus: alia publica, que alijs pénis pre-

ter mortem puniuntur: alia gravissi-
ma seu atroica, sive enormia, quæ
pæna mortis plecti solent. Nullum
tamen horum inducit irregularitatē,
nisi sit notoriū iuris, aut facti,
& depositione dignum, vel nisi in
his casibus in quibus ius ipsum sta-
tim declarat eam incurri, vt in ho-
micidio, in sodomia cōsueta, & in
alijs in iure expressis, de quibus la-
tē Rodericus tom. I. reg. quæstionū
á quæst. 20. vsque ad 24.

CASVS TRIGESIMVS

Octauus.

Martinus, suscep̄to à tribus die-
bus religionis habitu, in gra-
uissimā infirmitatē incidit. Et cū eſet
iam morti proximus, dat a illi de me-
diorū consilio extrema vñctione, ſe-
cūt Provincialis, de conſensu conuen-
tus, ad infirmi infantiam, pro conſo-
latione ſue anima, ſolennem ei pro-
feſionem. Sed inde ad dies aliquot ad
sanitatē reuersus, vt melius conua-
leſceret, in vatriam (qua longissimē à
conuentu diſtabat) fuit miſsus, in do-
mum matris, ubi nullum erat prope,
ordinis monaſterium. Iſte finito inte-
gro anno, reuertitur in ſuum conuen-
tum, fitque illi ſcrupulus tam de pro-
feſione non ratificata in sanitate;
quam quod infirmus extra monaſteriū
nec auſteritates nouitiatus ſit exper-
tus, nec religio ipſum.

Quaritur

RESP. CAS. CONSCIENCE.

Queritur nunc, quid cum illo sit agendum quo ad professionem, & nouitatus annum?

Duo hic queruntur, primū est, an illa professio, in mortis articulo facta, fuerit valida? Secundum, an probationis annum infirmo, in lecto semper iacenti, extra religionem, de licentia Prælatorū, absque alia probatione, complere sufficiat?

Et quod ad primū attinet, Pius Quintus constitutionem quādam edidit, quae incipit, Summi sacerdotij cura, &c. sub dat. Romæ die 23. Aug. MDLXX. Pontificatus sui anno quinto, ad instātiā monialium ordinis sancti Dominici, in qua concessit illis, ut quando, & quoties aliqua nouititia de alicuius medici consilio ab hoc sæculo trāsitura conspicitur, possit professiōnem, pro animæ suę consolatione, ante annum probationis emittere, dummodo tamen in legitima aetate constituta sit. Ita ut sic decedens indulgentiam, & alias gratias, quas aliæ verè professæ morientes consequuntur, assequi possit. Elargiturque illi sic professæ plenariam peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem in forma iubilæi. Ex qua constitutione, licet monialibus sit speciatim cōcessa, quia mendicantes in eodem priuilegio cōmunicant, videtur apertè colligi, posse nouitios habētes legitimam

aetatem in articulo mortis cōstitutos, professionem facere, etiam nō finito anno probationis.

Sed tota difficultas hic cōsistit, an hæc professio sic emissā, si iste nouitius nō moriatur, sit vera, efficax, & sufficiens, vel debeat adhuc annum probationis perficere: & nouam professionem in sanitate facere?

Et pro parte, quod illa professio sufficiat, nec requiratur, si cōualeſcat, alia de nouo, facit primo, quia ibi concurrit utriusque partis verus & expressus consensus, tam ex parte Prouincialis, & conuentus acceptantis, quam ex parte nouitij profitentis: & in anno probationis qui est solum de iure positivo, exstat Papa dispeſatio ob iustum causam facta, quae per sanitatem postea recuperatam, non videtur reuocari.

Confirmatur secundo, quia illa professio in tali articulo facta, si nō esset vera professio, nequaquam cōcederet Summus Pontifex huic indulgentiam, & alias gratias, quas moniales vere professæ decedentes consequuntur, vbi notandum est verbum illud, vere professæ. Si ergo ista assequitur indulgentias, quas vere professæ habent, quādo moriuntur, sequitur quod non debet haberι talis professio, pro non vera, & ficta, si superuixerit.

Tertio, quia si nouitius sic professus conualeſcat, & ad sæculum

reuer-

revertatur nō facta alia professio-
ne, sequeretur quod posset tanquā
sēcularis viuere, & nullo gauderet
priuilegio religiosi; imo si vxorem
duceret, matrimonium esset validum,
si sua professio non fuit vera,
nec solemnis, nec valida, quae om-
nia videntur non afferenda.

His tamen non obstantibus, di-
cendum est, hunc nouitium in ar-
ticulo mortis sic profitētē, & ad sa-
nitatem postea redactum, debere
nouam emittere professionem, finito
integro nouitiatus anno; nec
sufficere istam factam in articulo
mortis, ut vere, & solemniter pro-
fessus dicatur.

Hoc probatur, tum quia illa Pij
Quinti constitutio, & concessio,
solum fuit ad effectum consolandi
nouitios in illo statu mortis, & sic
ad effectum duntaxat spiritualem
lucrandi gratias, & indulgentias, si
moriantur, ut patet ex verbis dictæ
concessionis ibi, carēt merito cœle-
sti, quo dicti ordinis professæ, &c.
Et ibi, pro cōsolatione animæ suæ,
&c. Et infra, nouitiae sic decenden-
tes, indulgētias, & alias gratias, quas
moniales vere professæ, &c. Et in-
fra, plenariam indulgētiā & re-
missionē in forma iubilæi, &c. Ex
quibus satis constat istam conces-
sionē habere solum locum in foro
conscientiæ, & ad uitatem tantū
animæ, & nō in foro exteriori, nec
ad alios effectus.

Tum quia ex tali professione si

nouitius ē vita decebat, non potest
monasterium succedere, in præiu-
dicio venientium ab intestato;
cum nunquam intendat Summus
Pōtifex derogare iuri quæsito ter-
tij, nisi id exprimat; quæ expressio
hic non habetur, & tamen si facta
esset post annū integrū probatio-
nis, succederet monasteriū in bo-
nis defuncti, vt late probat Fr. Ma-
nuel. Roder. in q. reg. tom. 3. quæst.
15. ar. 6. & to. 2. q. 77. art. 6.

Tertio, quia nouitius, etiam de
consensu Prælati & Conuentus,
non potest renunciare anno inte-
gro probationis, cum talis renun-
ciatio sit in præiudicium publicū,
quatenus Concilium Tridentinū
prohibuit professiones religiosorū
ante integrum probationis annū
fieri, ut obuiaret damno, & dede-
cori, quod eisdē religionibus con-
tingere solebat, eo quod intra vnā
vel alteram hebdomadam profes-
siones fieri consueuerant, ut ad di-
gnitates, & beneficia promouerē-
tur, & fierent prius magistri, quam
discipuli: & nemo potest iuri pu-
blico renunciare; cap. Diligenti, de
foro cōpetenti, & late probat Na-
uar. cons. lib. 3. tit. de regulat. cōs. 33.

Quarto, quia etiā nouitij cō-
ceditur, quod absolti possint à cē-
suras reseruatis: & tamen si à feli-
gione ante professionem retroce-
dant, in dictas cēsuras relabuntur
vt constat ex priuilegio Clementis
Quarti. Sicut etiam si intra annum
Ooo noui-

RESP. CAS. CONSCIENTIÆ.

nouitatus in aliquo excesserint, pro cuius absolutione, si in seculo delinquissent, ad Sedem Apostolicam, vel alio, merito essent destinati: si per priuilegia religionis absoluuntur, & non emissâ professione, sic absoluti exierint, tenentur se eis præsentare, qui eos aliâs de iure in seculo absoluere poterant, ut dicitur in c. Eos, de sent. Excom. in 6. & refert. Ang. verb. Excom. 5. §. 4. 8. & Sylvest. verb. absolutio 5. §. 7. Et ratio est, quia illæ absolutiones, & dispensationes conceduntur nouitiis, ut sunt in via ad religionem: & ideo si non profitetur, & è religione exeunt, reincidunt ipso facto, ut habetur in compendio priuilegiorum, verbo nouitius. Ita à simili videtur dicendum in hoc casu, in quo propter mortis periculum conceditur nouitio, ad consolationem suam spiritualem, & ad lucrandas indulgentias, ut ante completum probationis annum profiteri possit: quod si conualuerit, & nouitatum deserat, nec professionem de novo emitat, illa præterita nullum in foro exteriore fortietur effectu.

Confirmatur ex verbis Concilij Tridentini sess. 25. c. 15. vbi dicitur, quod professio facta ante integrum annum probationis, sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obleruatione, aut ad alios quoscumque effectus: nec in isto decreto Pius V. dispensauit, nisi

quâtum ad hoc, ut nouitius in extremis laborans profiteri possit ad lucrandas indulgentias, & peccatorum remissiones. Ex quo sequitur, manere dictum decretum Cœciliij, quoad alios effectus in suo robore.

Quo circa puto, teneri hūc nouitium, si conualuerit, & ex ea infirmitate non decesserit, completere postea integrum probationis annū & professionem de novo emittere; in quam opinionem videtur inclinare Fr. Emman. Roder. in reg. quæst. tom. 3. q. 15. art. 6.

Nec obstant in contrarium adducta: ad primum enim respondemus, illum consensum tam profitentis, quam Prælati, & conuentus, esse intelligendum, nō absolute, sed iuxta formam dictæ constitutionis Pij V. hoc est, ut si decedat nouitius, lucretur indulgétias, quas vere professi, hoc est, qui extra mortis articulum finito probationis anno (qui tunc vere & proprie professionem emiserunt, & professi dicuntur) lucrari solēt. Imò ex illo verbo, vere professi decederet consequantur, colligitur aperte nouitium in tali articulo profitentem non esse vere proprie, & absolute professum, sed secundum quid, hoc est ad consequendas in morte spirituales gratias. Per quod etiam responderetur secundæ obiectionis, quia consensus ex parte profitentis, & ex parte prælati non sufficit ante

com-

completum annum probationis.
& cum hoc sit in notabile prædictum religionis, nunquam Papa in
hoc disp̄sat, nisi expresso tali prædictio, vt dicitur in dicto cap. Di-
ligenti. & illa Papæ disp̄satio, fuit
solum ad consolationem animæ,
& ad lucrandas indulgentias.

Ad tertium dicimus, quod si iste
conualuerit, & professionem finito
probationis anno non ratifica-
uerit, poterit in saeculo viuere, quia
sua professio nō eum fecit vere re-
ligiosum; sed manet solum ratione
sui voti obligatus in genere reli-
gioni, quia manet tantum obliga-
tus ut fiat religiosus, & ideo si vxo-
rem velit ducere, peccabit morta-
liter contra votum castitatis ab ip-
so voluntarie emissum, ut notant
Doctores, in cap. Ad Apostolic. de
regularib. & hanc esse opinionem
communem affirmat Emmanuel
Rodrig. in quæst. regul. tom. 3. q. 15.
art. 6. prope finem.

Secundum quod quærebatur est,
an iste nouitius cōualeſcens, & in-
tegrum nouiatus annum peragēs
in lecto, partim in monasterio,
partim in domo matris, de licēia
superiorum, possit absque alia ex-
perientia nouiatus, professionē
facere? Ad hoc respondeo, quod
cum iste nouitius vixerit semper
sub obedientia sui superioris, & de
eius licēia, iusta de causa data, exti-
terit per illud tēpus in domo ma-
tris, nūquam deferendo religionis

habitū, sed paratus semper ad pa-
rendum præceptis, & mandatis su-
periotorum; credo sufficienter im-
pleuisse integrum annum suæ pro-
bationis.

Tum quia Religiosus, manens
extra monasterium sub obediēia
superioris, & cum eius licentia, ha-
betur pro residente intra illud; ut
ait Nauar. in cap. Statuimus. q. 3. n.
74. & Sylu. verb. Religio. 3. q. 19.

Tum quia ad perficiendū pro-
bationis annum, non est necesse
quod nouitius prober, & experia-
tur omnes austeritates monasterij
in indiuiduo, siue in specie, sed suf-
ficit quod experiatur in genere, vi-
uendo sub obedientia Prælati, &
deferendo habitum, ut iste vixit, &
detulit.

Confirmatur, quia si iste noui-
tius maneret sic ægrotus intra mo-
nasterium sub obedientia Prælati,
nullus negabit potuisse in fine an-
ni professionem emittere, ut saepe
in probatis Religionibus accidit.

Tum quia multo maius est, so-
lemnem professionem facere, quā
integrum nouiatiū peragere; sed
professio facta expresso solum vo-
to solemni obedientiæ, est valida,
nec requiritur expressio aliorum
votorū, scilicet castitatis, & pau-
rūtatis, quia in illo voto obedientiæ
secundum regulam, & cōstitutio-
nes, virtualiter alia includuntur:
ergo à simili ad probationem no-
uiiatus, & ad experiendas austeri-

RESP. CAS. CONSCIENC.

tates religionis, satis erit viuere, & esse sub obedientia Prælati; quia in hoc virtualiter includuntur cæteri omnes nouitiatus rigores.

Nec obstat, quod maiorem partem nouitiatus fecerit æger in domo matris, & sic videatur non integer annus, sed discontinuus. Respondemus primo Cœciliūm Tridentinū nō definijisse, nisi quod annus debeat esse integer; continuationem autem reliquit dispositioni iuris communis, ut antea erat & sic in casu occurrente fuisse à multis Doctoribus iudicatum Salmanticae in sui præsētia affirmat Fr. Manuel Roderic. in quæst. reg. tom. 3 quæst. 15. art. 8.

Respondeo secundo, non posse dici annum esse discretum, vel dis-

continuum, si viuitur semper sub obedientia Prælati, & in religionis habitu; quem iste nunquam deseruit, vt declarant communiter Doctores in dicto cap. Ad Apostol.

Fateor tamen quod ad scrupulos omnes tollendos, & ne iste postea reclamaret, optimum esset, vt iste nouitius iam conualescens, & sanus effectus, degerer per certum tempus Prælatis bene vilum, in novitiatu, & austeritates religionis experiretur, quas ægrotus experti nō potuit; quæ videtur iusta causa, ad dilataradum per aliquot dies professionis tempus.

Si tamen absque tali experimento professio fiat valida erit.

FINIS.
LAVS DEO.

INDEX CPIOVS
OMNIVM NOTABILIVM
QVÆ IN TOTO HOC VOLVMI-
ne continentur, in quo primus numerus
folium, secundus paginam, tertius
columnam demonstrat.

A

Bbas ex auditis in
cōfessione nihil po-
test exterius agere
in damnum cōfite-
tis fol. 308. p. 2. col. 1.

Absenti nullo modo dāda est ab-
solutio sacramentalis. f. 331. p. 2. c. 1

Absoluens ab excōmunicatione
lata à iure potest absoluere ab
excōmunicatione lata ab homi-
ne f. 223. p. 1. c. 1. & absolutio ab ex-
cōmunicatione quę requirat. f.
254. pag. 2. col. 2. Et quod admit-
tat conditionē de futuro. fol.
259. pag. 2. colum. 2.

Absolui non debet qui nō statuit
vitare occasionem mortiferam
fol. 65. pag. 1. colum. 2.

Absolui potest qui pœnitentiam
impleuit per indulgentias. fol.
54. pag. 2. col. 1.

Absolui quis potest à casibus Episcopo
referuatis virtute bullæ
concedentis facultatem absolu-
uendi à quocumque referuato.
fol. 255. pag. 2. col. 1. Et an abso-
lutio à referuatis admittat con-
ditio nem de futuro. fol. 259. p.

2. col. 2. Et an dari possit extra
cificationem. fol. 254. p. 2. col. 1.

Absolui nō potest qui habet plu-
ra beneficia, etiā simplicia abs-
que dispētatione. f. 117. p. 1. c. 2.

Absolui an possit excommunicati-
tus à peccatis & non ab excō-
municatione. fol. 290. pag. 1. c. 2.

Absolutio est actus iudicariae po-
testatis, sed dare potestatē ab-
soluendi, est actus prælationis.
fol. 398. pag. 2. col. 2.

Absolutio sacramentalis, iniusta
quādō valeat. fol. 291. p. 2. c. 2. Et
quas conditions admitat. fol.
258. pag. 1. col. 1. & pag. 2. col. 1.
Eius ministerium & iurisdictio-
an, & à quibus possit delegari.
fol. 399. pag. 2. col. 2.

Absolutio, an sit danda reincidē-
tibus. fol. 303. pag. 1. col. 1. Et spe
venię peccātibus. fol. 253. p. 1. c. 1.

Absolutio potest dari excommuni-
cato iniuste. fol. 293. pag. 1. c. 1.
Nec eius valor potest humano
iure irritari. fol. 292. pag. 1. col. 2.
Et quomodo danda sit excom-
municato, aut suspenso, quan-
do in facultate dicitur, seruatis
de iure. fol. 254. p. 1. c. 2.

0003 Ab-

INDEX

RERVM.

- A^{solutus} à reseruatis in articulo mortis, si conualeſcat ad quid teneatur. fol. 259. pag. 2. c. 1. & 2.
- A^{bſtinere} ab excommunicatis, quomodo teneamur. fol. 167. pag. 1. col. 1. & 2.
- A^{ccepta} ob turpē causam de voluntate dantis quando ſint reſtituenda, fol. 43. p. 2. c. 2.
- A^{cceptioni} in cōtractū cōductiōnis ſemper admifetur aliqua correspōdēs datio. f. 219. p. 1. c. 2
- A^{ccipiens} aliquid ad faciendū id quod tenet an debeat reſtituere. fol. 1. p. 2. c. 2. & deinceps A^{ctio} potestatis in executione quoſ habet limites. f. 71. p. 2. c. 2
- A^{ctiones} vnde ſumāt bonitatē & malitiam. f. 206. p. 2. c. 1. & 225. pag. 1. col. 1. & an actiones deordinatæ aliquando fieri poſſint. f. 114. p. 1. c. 1.
- A^{ctus} interior, ius neque dat, neque tollit. f. 210. p. 1. c. 1. dat tamē exteriori vim obligandi. fol. 211. pag. 1. c. 1.
- A^{ctus} agentium non operantur vltra eorum intentionem. fol. 305. pag. 1. c. 1. Et iudicandi ſunt ſecundūm cauſas propinquas dumtaxat. f. 214. pag. 2. c. 1. & 2.
- A^{ctus} vnicus in genere naturę poſteſt eſſe multiplex in genere moris. Et actu vnioco ſatisfieri. poſteſt multis obligationibus. f. 299. p. 1. c. 2.
- A^{ctus} factus non feruata forma ſubſtantiali, eſt nullus. fol. 343.
- pag. 2. colum. 1. & 403. p. 1. c. 1.
- A^{ctus} ſolitus fieri à confeffore erga pœnitentes non impeditur per ea quae nouit ex confeffione. fol. 310. pag. 2. col. 1.
- A^{dmonitio} pro confeffores de ornatu excessiō non permittendo. fol. 215. pag. 1. col. 2.
- A^{dulter} non perdit ipſo facto ius petendi debitum. fol. 16. p. 1. c. 2
- Et an ſit irregulariaſi maritum adultere interficiat ob ſui defenſionem. f. 67. p. 1. c. 2. Et quādo fiat ei fidei fractę condonatio, ſi debitum ſoluat innocenti, vel illud petat. fol. 251. p. 1. c. 1.
- A^{dulteriū} in vtroque ſexu æqualiter damnatur. f. 248. p. 1. c. 1.
- Æthiopes an poſſint abſolui à cōfeffore qui vix vnū vel alterum eorum peccatum intelligat. fol. 297. pag. 1. col. 1.
- A^{gere} poſteſt confeffor quod præſumi poſteſt factum non ad reuelandam confessionem. fol. 262. pag. 1. colum. 2.
- A^{limentorum} nomine, quænam intelliguntur. f. 188. pag. 1. col. 1.
- A^{mor} proximi, quid habeat pro obiecto. fol. 216. pag. 1. colum. 1
- A^{nimus} malus e^{qui}paratur dolo quoad culpat. fo. 150. pag. 1. c. 1.
- A^{poftolis} iniunxit Christus vt ſuperflua darent pauperibus. fol. 238. pagin. 2. col. 1. & 2.
- A^{poftolorum} confeffio cur à nullo ſcribatur. fol. 381. p. 1. col. 2.
- A^{pellans} à iusta ſentētia an & quo modo

INDEX RERVM.

- modo peccet. fol. 127. pag. 2. c. 1.
& 2. & appellatio quid sit. ib. p.
1. colum. 1.
- Appetitum illicitum habens quādo
peccet mortaliter. fol. 354. p.
1. colum. 1. Et quando tenea-
mū eius causam relinquere. ib.
pag. 2. colum. 1.
- Approbatio ad beneficium metu
aut amore facta, iniqua est, sed
non simoniaca. fol. 160. pag. 1.
colum. 1.
- Approbatio confessoris fieri po-
test sine examine. fol. 26. pag. 2.
colum. 2.
- Approbatus in vna diæcesi, an pos-
sit in alia per iubilæum confes-
siones audire. fol. 427. p. 1. c. 2.
- Argumentum à contrario sensu
quando valeat. fol. 79. p. 1. c. 1.
- Artifex in suo officio sapientia delin-
quens, an sit à confessore cogē-
dus ad illud relinquendum. fo-
64. pag. 2. colum. 2.
- Assensus quando obliget magis,
quam propositum. fol. 211. pag.
1. col. 2.
- Assertio quando censeatur esse
promissio. f. 210. p. 1. c. 2. & pag.
2. col. 1. Et verba assertoria quo
tupliciter exponantur, & quādo
obligent. ib.
- Attentione quotuplex, & quæna in
oratione sit necessaria, & quæ
optima. fol. 266. pag. 2. col. 1. &
sequentib.
- Augmentum minimum meriti,
pluris est estimandum, quam
- liberatio à maxima pæna pur-
gatorij. f. 64. pag. 1. col. 2.
- Authoritate publica fungens, po-
test maleficos vita priuare. fol.
70. pag. 2. colum. 2.
- Ausus potest nepotes ex filijs spurijs
sustentare, siue laicus sit, siue
clericus. fol. 189. pag. 1. col. 2.
- B.
- B**annitum occidens ante sen-
tentia executionem quid &
quibus teneatur restituere. fol.
73. p. 1. c. 1. & quomodo liceat
eum iuuare ad fugiendum iu-
dicem. fol. 6. pag. 1. col. 1.
- Baptismi fides necessaria est ad sa-
lutem. fol. 389. pag. 2. c. 2.
- Baptismus quomodo det primū
esse spirituale. fol. 207. p. 1. c. 1. &
204. p. 1. c. 1. Et an factus suscep-
tus sit verum sacramentum. f. 261.
p. 2. c. 1. aut etiam datus sine li-
centia parochi. f. 301. pag. 2. c. 2.
aut quādo miscetur gutta aquæ
odoriferæ naturali. 387. p. 2. c. 2.
- Beneficia sunt stipendia pro Eccle-
siæ seruitio. f. 115. p. 2. c. 2. Et quæ
plura censeantur, & quæ vni-
lia, ib. p. 1. c. 1. Et quæ simplicia. f.
116. p. 2. c. 2. Et an plura habens
ex dispensatione inualida Epis-
copi, peccet. f. 117. p. 1. c. 2.
- Beneficiarij cum quo onere ha-
beant bona Ecclesiastica. f. 229.
p. 2. c. 2. Et quātu ex eis possint
ad suam sustentationē assumere.

INDEX RERVM.

- fol. 243. pag. 2. col. 2. Et an ex eis possint sua debita soluere, etiā iniuste cōtracta. 188. pag. 2. col. 1. & 242. p. 2. c. 1. Et filiam spuriā dotare. 189. p. 1. c. 1.
Beneficiarij quomodo sint Domini quotidianarum distributio-
num. f. 242. p. 1. c. 1. & quod sint veluti eleemosynarij. 238. p. 1. c. 2. Et habentes facultatem testā-
diā possint testari in vſus non
pios, etiā sint Cardinales. fol.
243. pag. 1. col. 1.
Beneficij collatio fundata in ali-
quo pačto non gratuito, est si-
moniaca. fol. 59. p. 1. c. 1.
Beneficiorum permutatio quan-
do sit illicita. fol. 60. pag. 2. col. 2.
Et eorum pluralitas, si sunt sim-
plicia, quomodo possit esse li-
cita. fol. 99. p. 2. c. 1. & 115. p. 1. c. 1.
Beneficiū habens ut cumque te-
nue tenerit ad diuinum offi-
cium persoluendum. fol. 99. p.
202. Idque toties, quot habet
beneficia sine dispētatione. fol.
443. pag. 2. col. 2.
Beneficiū habēs, tenetur ad re-
sidendum prope illud, & quæ
distantia sit licita. f. 114. p. 2. c. 2.
Beneficiū renunciare cum con-
fidentia, quando sit simonia.
fol. 122. pag. 2. col. 1.
Benevolentiae signa inimico non
ostendens quādo peccet, & an
possit absoluī. fol. 216. p. 1. col. 1.
Bona Ecclesiæ immobilia nō pos-
sunt alienari, etiā intuitu pau-
pertatis. fol. 241. pag. 1. col. 1.
Bona Ecclesiastica sunt subiecta
fisco cameræ Apostolice. f. 379.
pag. 1. col. 2.
Bona Ecclesiastica emens absque
iuris solemnitate, quandiu pos-
sit ea possidere. fo. 98. p. 2. col. 2.
Bona relicta Ecclesiæ cum condi-
tione, vt non alienentur, con-
ditione violata, debent restituī.
fol. 68. pag. 1. col. 2.
Bona Ecclesiastica solius Christi
sunt quoad dominium, & Ec-
clesiasticorū quoad vſum, nec
possunt in vſus profanos expé-
di. fol. 240. pag. col. 2.
Bonorum Ecclesiæ cur sit facta di-
nitio inter Episcopos, clerum,
& pauperes, cum olim cōmu-
nia fuerint, & in cōmuni prōp-
tuario seruata. fol. 242. pag. 1. c. 1.
Bonorum quibus Deo satisfaci-
mus, tria sunt genera, & quem
ordinem habeant. f. 276. p. 1. c. 1.
Bonum commune legis, præfertur
præjudicio perfornæ priuatæ. f.
76. pag. 1. col. 1. Et bonum spiri-
tuale temporali. f. 386. p. 1. col. 2.
Brevia ad collum gestare quando
liceat, & quibus cum conditio-
nibus. fol. 37. pag. col. 2.
Breuiarium non habens, & ideo
non recitās, an, & quoties pec-
cet. fol. 99. pag. 2. col. 2. & 102. p.
2. col. 2.
Bulla qua datur facultas ab soluēdi
a referuatis, quod tempus respi-
ciat. fol. 254. pag. 2. col. 1.
Bulla

INDEX RERVM.

Bulla Pij V. de censibus quomodo intelligenda & practicanda fol. 379. pag. 1. col. 2. Item bulla Clementis VIII. de largitione munera. fol. 456. pag. 1. c. 2. Item bulla eiusdem de casibus reservatis & referuandis. fol. 326. p. 2. Item bulla Sixti V. de professione & praevia inquisitione regum. fol. 421. pag. 2. col. 2.

C.

Canonicus assistēs choro, sed non recitāns more chori, an peccet; & quid teneatur restituere. f. 150. p. 1. c. 2.

Captivi apud Turcas, an possint simplici sacerdoti cōfiteri. f. 279 pag. 1. col. 1. & in eorum tricimibus metu mortis remigātes, an sint excōmunicati. f. 345. p. 2. c. 1.

Carnis illecebræ, quā sint periculose. fol. 354. & deinceps. et si eis non restitutur, quādo sint mortales. fol. 352. p. 2. col. 2.

Carnis prohibitio in diebus ieiunij, est solum de iure humano. fol. 407. pag. 1. col. 2.

Castitatis votum habens, contrahendo quomodo peccet, & an possit debitum exigere. fol. 77. pag. 1. c. 1. Includiturq; in actuali ordinum susceptione; sed nō in eorum voto. f. 46. p. 2. col. 1.

Casus qui referuantur omnibus regularibus per Bullam Clementis VIII. & bullæ declaratae.

tio. f. 326. p. 2. c. 1.
Cathechismus quid sit, & in quo ab exorcismo differat, & quale impedimentum ex eo oriatur ad matrimonium. fol. 201. p. 2. col. 1. Et an solus efficiat hominem Christi membrorum. fol. 202. pag. 2. col. 1. & 2.

Causa inducens ad vonendum, an possit esse sufficiens ad dispensandum. f. 407. p. 2. col. 1.
Causa iusta ad dispensandum in pluralitate beneficiorū triplex. fol. 441. p. col. 2.

Causa propinqua deformationis inducentis irregularitatē, quæ sit. f. 28. p. 2. c. 1. & 66. p. 2. col. 1.

Causa vim habet conditionis, in gratijs Apostolicis. f. 123. p. 1. c. 1.

Character ostiarij imprimitur per tactum, non campanæ, sed clavium. fol. 415. p. 2. col. 1.

Charitas caret extremo secundū affectum, non tamen secundū exteriore operationes. fol. 236. pag. 1. col. 2. quando obliget ad subueniendum proximo. fol. 225. pag. 2. col. 2. & subueniendi modus est arbitrarius. fol. 224. pag. 1. col. 1. & nō obligat ad restitutionem. fol. 245. p. 2. col. 1.

Christiani primo & principaliter sunt oues Papæ f. 222. p. 2. c. 2.

Christus ante datam Apostolis ligandi & soluendi potestatem, cur dixerit accipite Spiritū sanctum. fol. 274. pag. 2. c. 2.

Censuræ occultæ, non impediunt actus

INDEX RERVM.

- actus publici officij. f. 292. p. 1. c. 1.
Cēsus in quo debeat fundari. f. 369.
pag. 1. col. 2. & in qua fructuum
quantitate soluendus sit. f. 371.
p. 2. c. 1. Et si ponatur in molen-
dino, eo ruente an debeat solui
etiam si aliud ex eadem mate-
ria reædificetur. fo. 362. p. 1. c. 1.
Census an debeat solui quo usque
debito integre satisfiat. f. 170.
p. 1. c. 1. Et an possit ponii in pe-
niam contumaciae, aut ob inte-
resse lucri cessantis. ib.
Circumstantia fori & iudicis inter-
rioris vel exterioris, non facit
mendacium esse mortale. f. 387
pag. 1. colum. 1.
Claustula irritans est quasi forma
substantialis à lege instituta. fo.
403. pag. 1. col. 1.
Clemens VIII. reduxit professio-
nes omnes ad terminos iuris
communis: non obstantibus
quoad hoc cōstitutionibus Six-
ti V. f. 425. p. 2. c. 1. remanenti-
bus quoad cætera in suo robo-
re. ib. colum. 2.
Clerici exercere possunt in tertis
sibisubiectis seculare potesta-
tem, per alios autoritate pro-
pria per se ipsos; Papæ. f. 88. p. 2.
col. 2. Item facere banna mor-
tis. fol. 87. pag. 2. colum. 1.
Clerici & religiosi exhortates mi-
litantes in bellis iustis, non incur-
runt irregulatatem, etiā si suc-
cedat homicidia. ib. nec etiā si
arma præbeant. f. 33. p. 2. col. 1.
Clerici ad titulum patrimonij
ordinati, tenentur soluere di-
uinum officium per breuiariū
Romanum. fol. 100. p. 2. col. 2.
Clerici percutientes se mutuo, si
necessitas ministrandi aliquod
sacramentum vrget, possunt si-
bi mutuo confiteri & absolvi. f.
400. p. 2. c. 1.
Clerici celebrantes non recitato
matutino, an peccet. 103. p. 1. c. 1.
Communicatio externa cum hæ-
retico est diuino & humano iu-
re prohibita. f. 386. p. 1. c. 1.
Compaternitas baptismalis quid,
& inter quos sit. f. 156. p. 1. col. 1.
Concubinarius visitans concubi-
nam ad aleundos filios ex ea ha-
bitos, an peccet. f. 23. p. 1. col. 2.
Cocubinarijs inseruire in quibus
actibus, & quomodo licet. 54.
pag. 2. colum. 2.
Conditio impediens maius bonū
pro non adiecta habetur. fol.
75. pag. 1. colum. 2.
Confessio nullo modo potest re-
uelari citra confitentis volunta-
tem. fol. 307. pag. 2. colum. 1.
Confessio venialū an sit præmit-
tenda cōmunioni. f. 380. p. 2. c. 1.
Et an eam posset Ecclesia præci-
peire. ib. & 381. p. 1. col. 2.
Confessio eius qui dicit se nō po-
sse abstinere non est responda,
& quid ei confessor facere de-
beat. f. 261. pag. 2. col. 1.
Confessionem non reuelat qui di-
cit, pœnitentem sola venialia
sibi

INDEX RERVM.

- sibi esse confessum f.317.p.1.c.2
Confessionem factam religiosis inualidam esse assertere, haereticum est. f.257.p.2.col.2.
Confessor nō potest obligare peccatorē etiam publicum ad pœnitentiam publicā. f.257.p.2.c.2 & 288.p.1.col.2. Imponensque pœnitentiam pro libito peccat. fol.284.p.2.c.1. & quid semper debeat imponere. f.288.p.1.c.1. Et quomodo debeat interrogare. f.311.p.1.colum.1.
Confessor an possit mutare, vel minuere pœnitentiam ab alio impositam. f. 276.p.2.c.2. Et quibus de causis. fol.277.p.2.c.1. & quid interfit quoad hoc inter æquales, superiores, & inferiores. ib. & deinceps.
Confessor quid perpendere debeat in taxandis pœnitentijs. f. 24.pag.2.c.1.
Confessor quid agere debeat cum Reo negante delictum iniuste, ut mortem euitet. f.51.pag.2.c.2 & 332.pag.1.col.2.
Confessor potest cōcedere debitori dilationem contra voluntatem creditoris. f.55.p.2.c.1.
Confessor reuelas peccata publica, frangit sigillum. f.316.pag.1.col.1. Item dicendo sē non absoluisse publicum peccatorem sibi confessum. f. 315.pag.2.c.2.
Confessor qui errorem admisit in confessione, quid debeat agere. fol.331.pag.1.c.1. & audiēs confessionē idiomate quod non intelligit, an possit absoluere. fol.296.pag.1.col.1. Et an possit etiā extracōfessionē reuocare pœnitenti in memorīā aliquod peccatum. fol.331.p.2.c.1.
Confessor an possit audire cōfessionem excommunicati, quem non potest absoluere. fol. 289. pag.1.colum.2.
Confessor qui alterum è duobus sibi confessis laudat, an reuelet confessionem. f.319.p.1.colu.2
Confessores a quo habeant potestatem absoluendi. fol.254.p.2. col.1. Et cur nō absoluunt imposta pro pœnitentia confessio, ne amplius peccet, exemplo Christi. fol.275.pag.1.c.1. Et cur tempus pœnitentiæ præfiniunt. fol.410.p.2.col.1.
Confessores habentes autoritatem à superiore absoluēdi subditos a referuatis, an possint ea erga se ipsos vti. f.399. p.1.c.2.
Confessores qui inueniunt pœnitentes ignorantes necessaria ad salutem, quid agere debeant. f. 390.p.2.c.1. & quomodo se habere debeant cum impœnitenter confessis, quādo publice pertinet cōmunionē. f.283. p.1.c.2.
Confessores approbati possunt absoluere a quanis excommunicatione non reseruata. f.46.p.2.c.1. & approbati Romæ possunt absoluere a reseruatis Episcopis aliarū diæcsum. f. 294.p.1.c.1. Con-

INDEX RERVM.

- C**onfessores reprehendendi sunt qui iocantes inter se colloquuntur de ijs quæ in confessionibus audierunt. fol. 319. pag. 1. col. 2. **C**onfidentia quid, & quotplex. fol. 122. p. 2. c. 2. **C**onfirmationis sacramētū dat esse spirituale, & quomodo matrimonīū impediat. 202. p. 1. c. 1. **C**onfiteri per impressum confessionale an liceat. fol. 389. p. 1. c. 1. Item an liceat ei qui voluit generaliter cōfiteri, mutato proposito aliqua iam confessā retinere. ib. & num liceat cōfiteri aliquod veniale sine dolore, & proposito emendā. fol. 387. p. 2. col. 2. **C**oniugati non peccant sumentes Eucharistiam intra diem quo debitum soluunt. fo. 10. p. 2. c. 1. **C**onsanguinei descēdentes, ascēdentes, & collaterales qui sunt, & quales succedunt ab intestato. fol. 110. p. 1. col. 1. **C**onsanguinitas usque ad quartū gradum, dirimit matrimonīū. f. 385. p. 2. c. 1. **C**onsensus contrahētium in quo cōsistit. fol. 269. p. 2. c. 2. & quādo prēsumitur quis consentire, non impediendo. f. 246. p. 2. c. 2. **C**onsentire alicui actui indifferēti & ad eum prouocare quomodo liceat. fol. 42. p. 2. c. 2. **C**onsuetudo habet vim legis. fol. 18. pag. 1. col. 1. & ei derogat. fol. 27. pag. 1. col. 1. & quid eam faciat. fol. 2. p. 1. col. 2. & an det iurisdictionem. fol. 398. pag. 2. & qualiter faciat contemptum. f. 392. p. c. 1. **C**onsuetudo in tantum est rationabilis, in quantum participat de fine iuris, ib. p. 2. c. 2. **C**onsuetudo nō prescribit, vt quis sibi confesōrem eligat sine licentia Prælati. ib. p. 1. c. 1. & quæ licentia requiratur. ib. c. 2. **C**onsuetudo confitendi utrique parocho, an sit toleranda in eis qui habitant in confinijs diecēsum. f. 26. p. 2. col. 1. & 2. **C**onsuetudo in ornatū competēti nō inducit debitum legale, sed morale. f. 203. p. 2. c. 2. **C**onsuetudo testandi in usus pios de bonis Ecclesiasticis, est præscriptibilis, non tamen in usus profanos. f. 243. p. 1. c. 2. **C**onsuetudo an, & quando obligat ad culpam. f. 391. p. 2. c. 1. **C**onsuetudo contra legem diuinam, & naturalem, quid valeat fol. 243. p. 1. c. 2. **C**onsuetudo setuanda est quoad diei festi incēptionē & desitionē f. 1. p. 1. c. 2. & quæ cōsuetudo diem festum inducere valeat. fol. 392. p. 1. c. 2. **C**onsulens minus malum, volenti facere maius, non peccat. fol. 407. p. 1. c. 1. **C**onsultores Principum ad quid teneantur. fol. 382. p. 1. c. 1. & si res proposita videatur mala, quid

INDEX RERVM.

- quid agere debeat, & quid si & dubia. ib. c. 2. approbatēs indig-
num peccant, non tamen ap-
probantes dignum, etiam reli-
ctō digniori. fol. 382. pag. 2. c. 1.
Contractus in quo partes in idem
non consentiunt, est iniustus. f.
269. p. 2. c. 2. & tacitus in cōsciē-
tia æquipollet expresso. f. 239. p.
2. col. 2.
Contractus liuellarius quomodo
sit licitus. f. 269. p. 2. c. 1. Item cō-
tractus in quo ponitur pensio,
ob dilationem pretij non soluti
f. 272. p. 1. c. 2. & p. 2. c. 2. Item &
is quo dantur pecunie ad quin-
que vel sex pro centenario. fol.
357. p. 2. c. 1. Item & alius cum
paecto de retrouendēdo, & lo-
cationis ad sex pro centenario.
f. 8. p. 2. c. 1. & f. 103. & deinceps.
Item & contractus compensa-
tū. f. 31. p. 1. c. 1. & 2.
Contractus retrouenditionis ad
quinque vel sex pro centena-
rio quando sit usurarius. fol. 33.
pag. 2. col. 2.
Contritio ut vera sit non exigit ut
credatur pénitentem non am-
plius peccaturum. f. 303. p. 1. c. 1.
Cooperans damno alterius, quā-
do teneatur ad restituionē. fo.
252. pag. 2. c. 2.
Corona beatæ Virginis, quomodo
respondet officio diuino, & an
dici possit per decades interru-
ptas. f. 89. p. 1. c. 2.
Correctio fraterna quando obli-
- get. f. 217. p. 1. c. 2.
Credibilia ad salutem, non est ne-
cessē scire memoriter & ordina-
tē, sed tenetur quiuis ad facien-
dū quod in se est, vt sic ea sciat.
f. 390. p. 1. col. 1.
Crucem ordinis militaris obtine-
re licet, ad habendam Ecclesia-
sticam pésionem. f. 454. p. 2. c. 1.
Crucigeri equites sunt perlonae Ec-
clasticæ. ib. col. 2.
Culpa & pēna quomodo conue-
niant aut differant. f. 154. p. 1. c. 2.
Item & culpa Theologice, &
iuridice sumpta. fol. 217. p. 2. c. 2.
Culpa lata, leuis, & leuissima in
quo differant. ib.
Culpa precedens casum fortuitū
quando efficit ut fortuita dam-
na imputentur. f. 66. p. 2. c. 2. &
219. p. 2. col. 2.
Culpa superueniens non infringit
quod legitime factum fuit. fol.
389. p. 2. col. 1.
Culpa maior num sit nocere in bo-
nis animæ quam corporis. fol.
153. pag. 1. col. 2.

D

- D**amnum facere quis dicatur.
fol. 1. col. 1. pag. 2.
Damnum quomodo sit recompe-
sandum & lucrum distribuen-
dum in societatibus quando
nullum adeſt lucrum, vel deper-
ditur capitale. fol. 375. p. 2. c. 1. Et
capitale manens, aut periēs, cui
ma-

INDEX RERVM.

- maneat, & pereat. ib. c. 2.
Damnum famæ à patre illatū non
tenetur hæres restituere, sed te-
netur ad dāna inde scuta. f. 108.
p. 2. colum. 1. & 201. p. 1. col. 1.
Damnum vita, & mutilatio, seu ab-
cisiō membrorum non potest
pretio æstimari. f. 136. p. 2. col. 2.
Damnum proximi iniustum tene-
mur impedire si possumus. fol.
384. pag. 1. col. 1.
Datum ob turpem causam potest
repeti. f. 1. p. 2. c. 2. & f. 139. p. 2. c. 2.
Debitor soluere tenētur cum pro-
prio damno quando creditor
maiis patitur. f. 359. p. 1. c. 2.
Decalogi præcepta quomodo pa-
sint impleri in peccato mortali.
fol. 280. p. 2. c. 1. Eorum scientia
necessaria est ad salutem. f. 389.
p. 2. c. 1. & 2.
Decreta iuris communis non con-
tinētia excommunicationem,
quando obligent ad mortale. fol.
155. p. 1. col. 1.
Decretum Trid. de Regularibus,
quod non habeant proprium,
quomodo sit intelligendum. f.
380. p. 1. c. 1. & 458. p. 1. c. 1. & seq.
Item aliud de cōfessore appro-
bato. f. 428. p. 1. c. 1. & aliud de re-
sidentia. f. 431. p. 1. c. 2.
Defectū occultū quando tenea-
tur consiliarius manifestare. fo.
383. p. 2. c. 1. & 2. & qua cautela
id fieri debeat. f. 384. p. 2. c. 1.
Defectus in ordinum susceptione
contingentes ad quid obligent
- fol. 415. p. 1. c. 2.
Defensor hæretici est, qui eum re-
cipit quatenus hæreticus est. f. 5.
pag. 1. col. 2.
Delectatio sensitiva, voluntatē af-
ficit propter potentiatum con-
iunctionem. f. 354. p. 1. c. 2.
Delectatio de opere prohibito,
quādo sit mortalis. f. 355. p. 1. c. 2.
Deliberatio qualis sufficiat ad vo-
uendum. f. 405. pag. 2. col. 1. & 2.
Delictum Prælati, non nocere Ec-
clesiæ, quomodo sit intelligēdū.
fol. 69. p. 1. pertot.
Delictum ad quod quis non con-
currerit efficienter, nō dicitur vo-
luntarium direc̄te. f. 245. p. 2. c. 2.
Delinquēs extra, vel prope Eccle-
siā etiā spe gaudēdi immunitate
eius gaudet illa. p. 1. c. 2. nō tamē
si intra eam delinquit, & quare
fol. 254. p. 1. c. 2.
Denūciandū iudici non est, quod
probati non potest. f. 145. p. 1. c. 1.
Et priusquā præcedat correctio
fraterna, si speratur emēda, & si
delictū est occultū. f. 14. p. 2. c. 1.
Denūciari quando debeat delictū
occultū, & persona delinquens
ib. & denunciaturus quid prius
debeat obseruare. f. 146. p. 1. c. 1.
Depositarius vtēs deposito, an fur-
tū cōmitrat. f. 70. p. 1. c. 2. Et te-
neatur restituere depositū sua
culpa periens. f. 219. p. 2. col. 1.
Depositio Clerici ab officio vel be-
neficio mortalem culpam indi-
cat. f. 119. p. 2. c. 1.

Deter-

INDEX RERVM.

- Determinatio legis diuinæ, & naturalis, qualis esse possit. f. 243.
pag. 1. col. 2.
- Diabolus cur in mortis articulo efficacius homines impetat. f. 17.
pag. 1. col. 2.
- Dies presignati a confessore ad agendum penitentiā an, & quando possint a penitentiē in alios mutari. f. 411
pag. 2. col. 1.
- Dignitas personæ metienda est in ordine ad officium, vel beneficium ad quod proponitur. f. 382. p. 1. c. 2.
- Et statim ac proponitur, acquirit ius ad illud. ib. p. 2. c. 1.
- Dilectionis signa negas, quādo cōfessatur peccare mortaliter. f. 216.
p. 2. c. 2. & quæ signa sint de precepto ib.
- Diligentia Illustr. Card. Palleoti in doctrina Christiana docenda. f. 390. pag. 2. per tot.
- Diligere plus vitam proximi, quā res proprias, quando teneamur fol. 228. p. c. 2.
- Discrimen insigne inter matrimonium & alios cōtractus. fol. 108
pag. 1. col. 1.
- Dispensari in sponsalibus an possit per iubilēū. f. 195. p. 2. c. 2.
- Dispensatio facit ut plura beneficia habeat rationē vnius. f. 444.
p. 1. c. 1. Et an sufficiat dispensatio Episcopi ad habenda plura simplicia. fol. 116. p. 2. col. 1. & 2.
- Dispensatio sine causa facta nō est valida. f. 205. p. 1. c. 1. & non extenditur ad diuersa. f. 407. p. 2. c. 2.
- Et quando sit late interpretanda. fol. 196. p. 1. col. 1.
- Dispensationem putantes esse verā coniuges possunt insimul vivere quoisque à iudice veritas definitur f. 385. p. 2. c. 2.
- Dispensatus de vnicā comeditione an dispēlatur simpliciter de ieiunio. f. 166. p. 2. c. 1. Et dispensatus in cibis quadragesimalibus an possit carnes comedere, & eas filijs minoribus dare. f. 407.
p. 2. col. 2.
- Diues non subueniens in opere morienti, peccat mortaliter, sed nō fit irregularis. f. 245. p. 2. c. 2.
- Divites tenētur superflua in opera pia distribuere, et si nō adsit extrema necessitas. f. 236. p. 1. c. 1. non tamen tenentur querere egenos, sed succurrere ad se venientibus. 23. 8. p. 1. c. 1.
- Diuortium coniugū à domo non fit nisi autoritate publica, sed a thoro autoritate etiam privata. f. 249. p. 1. c. 2. & 252. p. 2. c. 1.
- Doctrinam Christianam nesciens an debeat absolui, & quomodo cum eo sit procedendum f. fol. 356. p. 1. col. 1.
- Dolus quomodo differat à culpa f. 170. p. 1. c. 1. & quod nulli patrocinetur. f. 191. p. 2. c. 2.
- Domus spiritibus nocturnis occupata, an possit censum fundare. fol. 369. p. 2. c. 2.
- Dos datur in vxoris patrimonium ad sustentādi onera matrimonij.

INDEX RERVM.

nij fol. 365. pag. 2. c. 1. Et interim quod non soluitur, potest aliquid quotannis accipi. ib. p. 1. c. 1
Dubio st̄tē æquali potest quisquā mauult partem eligere. f. 164. p. 1. col. 2. etiam minus probabilem si utrinque est æquale periculum peccandi. f. 175. p. 1. col. 2.

E.

E Brietas, etiamsi nō sit assidua, est peccatum mortale. f. 338. p. 1. c. 1. & eam non licet procurare propter sanitatē. f. 339. p. 1. c. 2
Ebrius hominem interficiens non sit irregularis: & similiter furiosus. f. 66. p. 2. c. 2.
Ecclesia coagit per excommunicationem filium Regis Hungariae ad exequendum votum patris de eundo cum magno exercitu Hierosolymam. fol. 199. p. 2. col. 1.

Ecclesia potest compellere ut spōfalia etiam non iurata, seruentur, & pactum nudū adimpleatur; & eius iurisdictioni subest omne peccatum mortale. f. 30. p. 2. c. 2. & non solum debet cōmissum punire, sed etiam committendum prohibere. fol. 193. pag. 2. col. 1.

Ecclesia potest priuare confessores iurisdictione actuali, sed nō habituali. f. 292. p. 1. c. 2. non potest obligare ad confitenda venialia, aut mortalia alias rite cō-

fessa. f. 38. p. 2. c. 1.
Ecclesia relicta sub modo, eo non seruato, quando sint restituenda. f. 68. p. 2. col. 2.
Effectus per se, & per accidens unde sumat speciem. f. 226. p. 1. c. 2.
Electio in alternatiuis est debitoris, & sufficit alterum impleri. f. 426. pag. 2. col. 1.

Electio in qua non vocantur omnes eligentes non est ipso iure irrita, est tamen irritabilis. f. 98. pag. 1. col. 2.

Eleemosina quando sit de praecpto. f. 236. p. 1. c. 1. Et an dare eam possit religiosus, habens peculium, sine speciali licentia. f. 419 pag. 2. col. 2.

Eleemosina non datur sacerdoti pro sacrificio, sed in eius alimentum, & an possit duas, pro eadē Missa accipere. fol. 18. p. 1. col. 1.

Emendi tempus expectare in quo res vilius vendatur non est vsura. f. 234. p. 2. c. 2.

Emēs bona fide aliquid, si postea sciat illud non fuisse venditoris potest ei restituere, ut pecunias suas accipiat. f. 123. p. 2. c. 1.

Emere pretio infimo id quod quis vendidit rigoroso, nō est vsura. fol. 233. p. 2. col. 1.

Emptio censuum quid sit, & an sit licita. f. 38. pag. 1. col. 1.

Emptor bonæ fidei, nō debet stare periculo damni, sine villa sua culpa. f. 123. p. 2. col. 2. tenetur tamen subesse periculis rei emp-
ta.

INDEX RERVM.

- tae. f.39.pag.2.c.2.
 Episcopi an possint vbi cumque
     sint dicere Missam extra Ecclesiam,
     & super altari portatili. f.
     459.p.2.col.1.
 Episcopi possunt dispensare cum
     ijs qui suspensi celebrant. f.54.p.
     1.c.2.&c diminuere paenitentia
     quam Papa imposuit. f.177.p.2.
     c.1. Et quae impedimenta ma-
     trimonij tollere possint. f.405
     p.2.c.1.& quomodo equiparē-
     tur Papæ in casibus referuandis
     fol.224.p.1.c.2.
 Equites crucigeri vxorem ducunt
     ex dispensatione Papæ. fol.455
     pag.2.col.2.
 Errans in necessarijs ad salutem,
     quando possit damnari ut ha-
     reticus. f.390.p.2.c.1
 Erubescens partem habet remis-
     sionis peccati. f.257.p.2.c.1
 Eucharistiae sacramentum est de
     precepto in articulo mortis. fo.
     16.p.2.c.2. eius fides necessaria
     est ad salutem. f.389. p. 2.c.2. Ea
     ministrare non possunt simpli-
     ces sacerdotes, quado est de pre-
     cepto. f.414.p.2.c.1
 Exceptio firmat regulam. fol.223.
     pag.1.col.1.
 Expeditio illius apud Diuum Hie-
     ronymum, vbi cumque est for-
     nicatio, vel fornicationis suspi-
     cio, libere dimittitur vxor. fol.
     249.p.2.col.2.
 Expostulatio de curatis circa inf-
     tes domi baptizatos ob necessi-
     tatem. f.204.p.1.c.2.& quid tunc
     sit illis agendum..ib. p.2.col.1.
 Excommunicatio quomodo sit
     externa damnatio, & simul me-
     dicina. f.5.p.2.c.1. Et ultrater-
     minum statuentis nullum ha-
     bet vigorem. f.80.p.1.c.2.& p.2
     c.1. Et non incurrit in con-
     scientia sine vero consensu in
     actum prohibitum. f.118.p.1.c.1
 Et nihil operatur nisi post cor-
     rectionem fraternali. f.144.p.2.c.1
 Excommunicatio lata in delicto
     publico, an obliget eum qui so-
     lus nouit delinquentem, ad eum
     manifestandum. fo.143.p.2.c.2.
 Excommunicatio lata contra pe-
     sonarium non soluentem in
     certo termino, eo clasplo, non
     censetur statim incursa. f.60.p.1
     c.1. Et lata contra simoniacos
     reddit titulum nullum. ib.
 Excommunicatio maior tollit ac-
     tium & passuum sacramento-
     rum usum, minor vero non nisi
     passuum. fol. 292. pag.1.c.2.&
     deinceps.
 Excommunicatione incurrit qui
     clerico manus violentas iniicit:
     & quid per manus violentas in-
     telligatur. f.79.p.1.c.1.
 Excommunicato fauere quomo-
     do liceat. f.5.p.1.c.2
 Excommunicatus non est qui cum ha-
     reticis negotiatur. f.176.p.2.c.1.
 Excommunicatus an sit qui vider
     clericum publice percuti, & non im-
     pedit, cum facile possit. f.117.p.2.c.1.

ppp   Ex-

INDEX RERVM.

- E**xcommunicatus potest ad sacramentum pænitentiae accedere, vt se liberet ab excommunicatione.f. 289.p.1.c.1.Et confitens ei qui pro tunc non potest ab excommunicatione absoluere, obtenta absoluendi licentia a tenetur reconfiteri.ib.c.2.
- E**xcommunicatus quomodo & quando posuit sacramenta recipere & ministrare.f. 291.p.1.c.2. & deinceps.
- E**xcommunicatus sèpius , potest absoluiri ab vna, quin absoluatur ab alijs. f. 292.p. 2.c.2.
- E**xcommunicatus habens ignoratiam facti aut iuris, & sic absolu tus, non potest cogi ad recon fitendum. f. 293.p.1.c.1.& 2.
- E**xcommunicatus excommunicatione minore, potest alium si militer ligatum absoluere. f. 400. p.1.c.1.& 2.Et in casu necessitatibus baptizare, & à peccatis absoluere. ib.p.2.c.2.
- E**xcommunicatus vt̄s aliquo actu sui ordinis, fit irregularis.ib. pag.1.col.2.
- F.**
- F**acta restricta ad unū, non pos sūt ampliari ad aliū.305.p.1.c.1.
- F**acta cōtra formam à iure datam sunt ipso iure nulla.f. 343.p.1.c.2
- F**acultas confitendi non est actus iurisdictionis, sed concessio iuriis competentis Prælato.f. 398.
- pag.2. col. 2.
- Facultas absoluēdi vnum excommunicatum non valet pro alio fol.304.p. 2.c. 2.
- Facultas occidendi bannitum cū qua moderatione sit danda.fo. 71.pag.2. c. 2.
- Falcidia portio quid sit, & quomo do differat à Trebellianica. fol. 179.p.1.c.1.& 2.
- Fama quid sit : & quomodo diff erat ab honore.f. 197.p. 2.c. 1. & 138.p.1.c.1. & quod sit bonum acquisitum , nōstrum quoad v sum & dominium, nullo pre tio aestimabile. f. 141.p.1.col.1.& 186.pag. 1.col.1.
- Famæ lœsiō quas circumstantias re quirat.f.197.p. 2.c.2.& quomodo sit restituenda.f.437.p.1.c.2, & 199.p.1.c.2. Et eius restitutio est obligatio personalis.ib.pag. 2.col.1.
- Familiaritas inter infamantem & infamatum non tollit obligati onem restituēdi.f.437.p.2.c.2
- Fauor religionis præfertur fauori nuptiarum. f.75.p.1.c.1.
- Fauores sunt ampliandi.f.174.p.2. c. 2.& fauori priuato potest qui uis renunciare, sed non publi co. f.401.p.2.c.2.
- Festo die ludēdo si omittitur Miſsa an sit duplex peccatum. fol.335. pag.2.col. 2.
- Fictio non est peccatum mortale, nisi sit perniciosa.f. 206.p.1.c.1.
- Fidelis matrimonium, cum hære tico,

INDEX RERVM.

- tico, est validum, sed non sicutum
fol. 451. p. 1. c. 1.
- Fidē non seruare eam frangēti ius
naturæ permittit. f. 299. p. 1. c. 1.
- Filiae spuriæ possunt clerici dota-
re de beneficij fructibus. f. 188.
pag. 1. col. 2.
- Filiij spurijs in quo cū legitimis cō-
ueniant. f. 186. p. 1. c. 1. Nunquā
sibi ab intestato succedunt, ne-
que etiam parentibus, neque
parentes ipsis ex testamento.
fol. 190. pag. 2. c. 1. Eis parentes
debent alimenta, & quo titulo.
fol. 182. p. 2. c. 1. & f. 187. p. 2. c. 1.
- Filijs spurijs ex patre seculari & ma-
tre libera potest mater legare,
non pater: & illis sola mater suc-
cedit ab intestato. ib. p. 1. c. 2. Et
eos magis tenetur mater alere
quam pater. ibid.
- Filijs spurijs laicorum prohibetur
solum ius successionis. f. 186. p. 1
col. 1. Et an eis possint parentes
dare quę acceperūt in vīs pios
distribueda. f. 192. p. 2. c. 1. &
instituere eos in bonis pupillari-
bus. f. 191. 1. c. 2. Et executores fa-
cere bonorum paternorum. ib.
col. 1. & quomodo in eos trans-
ire aliquando possit hæreditas
fol. 185. p. 1. col. 2.
- Filio sfurio ex patre coniugato &
matre soluta infimæ fortis pos-
sunt dari paterna bona tam per
testamentum, quam extra illud
fol. 184. p. 1. c. 2.
- Filio naturali possunt parentes do-
- nare & legare testamento quā-
do desunt legitimi. f. 182. p. 2. c. 1.
- Filius mattis adulterio inscio pa-
tre conceptus, quomodo præ-
cauere debeat mater ne in hæ-
reditatē succedat. f. 140. p. 1. c. 1.
- Filius familias potest lucrari, non
tamen alienare, nisi fingat se es-
se sui iuris. f. 121. p. 2. c. 2.
- Filius non potest renunciare sua
legitimæ in præjudicium necel-
lē hæredis. f. 181. p. 1. c. 2.
- Finis legis non cadit sub lege. f. 97.
p. 1. c. 1. & eo cessante in aliquo
particulari, non cessat lex. ib. p.
2. c. 1.
- Fiscum periurio defraudans non
tenetur ante iudicij sententiā
restituere. f. 112. p. 2. col. 2.
- Forma absoluendi ab excommu-
nicatione vigore bullæ. f. 254. p.
2. col. 2. Et forma absoluendi à
peccatis, & quid semper pœni-
tentia imponendū. f. 275. p. 2. c. 2.
- Fornicarius ob quem pater inter-
ficit filiā, fit irregularis. fol. 66.
p. 2. col. 1.
- Fornicatio cur sit clericis prohibi-
ta. fol. 67. p. 1. c. 2.
- Forum iudiciale in præsumptioni-
bus fundatur. f. 124. p. 1. c. 2.
- Fragilitas in castitate est causa iusta
dispensandi in simplici voto il-
lius. p. 1. col. 1. f. 407. p. 1. c. 1.
- Fucatio est species fictionis, & ea
possimus bene vel male vti. fo.
206. p. 1. c. 1.
- Fuco vti quando sit mortale. f. 207

ppp 2 pag.

INDEX RERUM.

pag. 2. col. 2.

Fugiens è carcere, & inducens ad
fugiendum quando peccent. fol.
6. p. i. c. i.

Fur occultus non tenetur ad præ-
ceptum Pralati se prodere. f. 144.
p. i. c. i.

Furem quando liceat occidere. f.
228. p. 2. c. 2. & 229. p. i. c. i.

Furiolus quempiam occidens nō
fit irregulatis. f. 66. p. 2. c. 2.

Furto cooperans tenetur ad resti-
tutionem. f. 52. p. i. c. i.

G.

Gabellæ, debentur de iure
diuino. fol. 21. p. 2. c. 2. non
debent peti ab Ecclesiasticis,
nisi quando secularium tribu-
ta non sufficiunt. f. 40. p. 2. c. 2.
nec etiam à laicis, de necessa-
rijs ad usum vitae. fol. 22. p. i. c. i.
Semper presumuntur iniusta,
nisi contrarium probetur, &
quare. f. 21. p. 2. c. 2. & 22. p. 2. c. 2.
Gabellas defraudans, quādo pec-
cet, & teneatur restituere. f. 21.
p. i. c. i. & 2. & cur impositæ sint
in maiori quantitate, quam ne-
cessitas postulet. ibidem. pag. 2.
col. 2.

Gener potest aliquid quotannis
accipere à socero, dum dos ei
non soluitur. fol. 106. p. 2. c. 2. &
seq. & gaudere fructibus pig-
noris pro dote accepti, etiam

silbere dederit dilationē. f. 365.
p. 2. c. i.

Generales Ordinū possunt bona
vnius Monasterij in aliud trans-
ferre. f. 435. p. i. c. i. & irritate re-
ceptionē & professionem talis
generis hominū. f. 464. p. i. c. i.
& efficere ut nouitius annum
probationis in una Provincia
peragat, & in alia profiteatur.
f. 449. p. 2. c. 2.

Glossa illa, Quod satis sit labijs ser-
uire in diuinis horis, &c. expo-
nitur. f. 268. p. 2. c. i. & alia in cap.
Graui. de celebr. Miss. rejicitur.
ibid. Item & alia in cap. fin. de
obseru. ieiun. f. 162. p. 2. c. 2.

Gratia, quomodo reddatur surre-
ptitia. f. 169. p. 2. c. i. & an impe-
trata nomine alterius absq; eius
mandato valeat. f. 468. p. i. c. i. &
seq. cōcessa in ijs quæ mere pē-
dent à voluntate superioris nō
dicitur enor mirer læsiua respe-
ctu inferioris. f. 224. p. i. c. 2.

Grauitas delicti non mēsuratur ex
pēnis, sed ex documento Rei-
publicæ. f. 472. p. i. c. i.

H.

Habitū muliebrē induens vir,
vel contra, quando peccet.
f. 214. p. i. c. i.
Hæres quando teneatur damna à
patre illata restituere; & quæ il-
lius vota implere. fol. 199. pag.
i. c. 2. & p. 2. c. 2. & quando peti
dc beat

INDEX RERVM.

- debeat eius consensus in mutatione legit. f. 434.p.2.c.2
- Hebrei Christiani cur in multis spiritualibus societatibus non recipiantur. f. 464.p.2.c.2.
- Hæretici magis confunduntur si euitentur, quam si familiariter tractentur. fol. 386.pag. 1. col. 1. Et ipsi eorumque fautores & defensores incurruunt excommunicationem Papæ referuatam. f. 167. pag. 1.col. 1. Et quomodo licet eis succurrere. ib. & eorum auxilio vti. fol. 286. p. 2. col. 1.
- Hæretici cum Catholica matrimonium est mortale, sed validum, f. 451. p. 1. c. 1. Et cur per hærefim perdatur bona ipso iure, sed non obligatio debitum petendi, & reddendi. f. 453. p. 2. c. 2. Et cur per abiurationem recuperetur ius petendi debitum, per hærefim amissum. ib. col. 1.
- Homicidiū expere illicito secutū quādo inducat irregularitatē. f. 66. p. 2. c. 1 & homicidiū causale quando imputetur danti operā rei illicite. f. 79. p. 1. c. 1.
- Homicidiū mādās, an teneatur ad ea quā faciūt mādatarij præter eius mandatum f. 252. p. 1. c. 1
- Hominem liberū interficiēs, quid teneatur soluere. fo. 141. p. 1. c. 1.
- Hominēs expergefacti quando excusētur à mortali ob delectationē incurvæ pollutionis. f. 253. r. 1.
- Homo non est subiectus homini, in actibus internis, nec in ijs quæ ad naturam pertinent. fol. 30. pag. 1. col. 1.
- Honesta clerici sustentatio quomodo debeat à confessore iudicari fol. 442. pag. 2. col. 1.
- Horas Canonicas uno die omittēs non tenetur alio, eas soluere. f. 101. p. 1. c. 1. Et plus peccat male recitans, quam nullatenus recitans. fol. 266. p. 1. c. 2.
- Horas recitans in excommunicacione, aut intentione simoniaca satisfacit precepto. f. 267. p. 2. col. 1 secus recitans attentione & devotione. f. 265. p. 1. c. 1.
- Hostia consecrata loco reliquiarū in cōsecratione altaris olim ponebatur. f. 385. p. 1. col. 1.
- Hostiam non consecratā, dare non licet peccatori occulto ad tuendum eius honorē. f. 263. p. 1. c. 1.
- L.**
- Ieiunans in peccato mortali satis facit precepto Ecclesiæ. f. 280. 2. 2
- Ieiunare non valens totā quadragesimam, tenetur ad partē quā potest. f. 77. p. 1. c. 2.
- Ieiunari potest, ex dispēlatione Pa-pæ cum carnibus, & vnicā comestione, sicut olim faciebant Iudei. f. 408. p. 1. c. 1.
- Ieiuniū collatio quāta & qualis esse debeat, & num fieri possit mane, & prandium vesperi. f. 3. p. 1. c. 1. & f. 4. p. 1. c. 2. & an frangat ieiunium qui post eam aliquid sumit, rogatus. f. 3. p. 2. c. 1.
- Ieiuniū potest consuetudine du-

INDEX RERUM.

- rius, vel blandius reddi. fol. 165.
p. 1.c. 2. Et cur sit ab Ecclesia in-
stitutum. fol. 76. pag. 2. col. 1. Et
quid in se includat. f. 166. pag. 1.
col. 2. Et an toties violetur, quo-
ties multiplicatur cometio si-
ue carnium, siue alearum rerū.
f. 77. pag. 1. col. 1.
- Ieiunium luctus & exultationis
quomodo differant. f. 165. 2. 2.
- Ignorans id quod est sibi valde no-
ciuum non dicitur in eo consen-
tire. f. 435. pag. 2. col. 1.
- Ignorantia iuris diuini non excu-
sat à peccato, sed excusat à con-
fitendo, quamdiu illa nō aufer-
tur fo. ro. p. 2. col. 2. & ignoran-
tia veri intellectus in iure hu-
mano, & in difficultibus, excusat
à mortali. f. 49. p. 1. c. 2.
- Impediens collationem beneficij
quando teneatur restitueret. fol.
149. pag. 1. col. 1.
- Impedimentum matrimonij ortū
ex catechismo non sustulit Cō-
cil. Trid. 202. p. 2. c. 2. & quomo-
do sit limitandum. f. 203. p. 1. c. 1
- Impedire aliquādo tenemur mor-
tem corporis, potius quam ani-
mæ. f. 263. p. 2. c. 1.
- Imperatio limitata, non producit
illimitatum effectum. fol. 305.
pagi. coi. 1.
- Impossibile moraliter, & civiliter
quid sit. f. 426. p. 2. c. 2. & quod
impossibile reputatur quod si-
ne magno detinimento fieri ne-
quit. fol. 55. pag. 2. col. 1.
- Indulgentia quid sit, & quantum
profit. f. 61. p. 1. c. 1. & 63. p. 1. c. 1. &
quod non liberet à pænitentijs
medicinalibus. ib. c. 2. sc̄us á fa-
tisfactorijs, & à pænis purgato-
rij. fol. 61. p. 2. c. 1. & 62. pag. 2. c. 2.
- Infamiam quam quis non post re-
tractare tenetur recompensare
In re sibi possibili. f. 142. p. 2. c. 1.
- Et si est obliterata, & quomodo
restituenda. f. 436. pag. col. 1.
- Infidelē non licet inducere vt per
suum falsum Deū iuret. f. 81. 2. 1.
- Ingressum religionis nemo ten-
tur acceptare pro pænitentia. f.
275. pag. 2. col. 1.
- Inimico veniam petenti, & volen-
ti pro posse satisfacere, tene-
mur iniuriam condonare. f. 1. 1.
p. 2. c. 2. & an aliquando tenea-
murdare ei pacem in scriptis. f.
13. pag. 2. col. 2.
- Inimicum non licet aggredi præ-
ueniendo, vel ad præcauedum,
vel ad vindicandum. f. 225. p. 2.
c. 2. eumque præ odio in varias
dilacerans partes an teneatur
odij intensionem, & actus cru-
delitatem, vt peccata distincta
confiteri. f. 35. p. 2. c. 1.
- Iniurictio pænitentiæ non est sim-
pliciter necessaria: & quæ cause
sunt vt nulla imponi debeat. fol.
286. pag. 1. col. 2.
- Iniuria non fit volenti. f. 153. p. 2. 2.
- Intentio expressa, & tacita, quomodo
equiparentur. fo. 88. pag. c. 2.
- Intentio secundaria, & minus prin-
cipalis

INDEX RERVM.

- cipalis non facit contractum v-
sutarium. fol. 234.p.1.c.1
- Intentio quando causet obligatio-
nem restituendi. fol. 363.p.1.c.1
- Interesse quid sit. fo. 272.p.1.c.1.&
quando peti possit ib. & quotu-
plex f.359.& quod interesse re-
motum non debeatur. f. 113. 1.1.
- Intertupio orationis quando sit
vitiosa. fol. 91.p.2.c.2.
- Irregularis in quo casu possit cele-
brare. fol.400.p. 2. c. 1.
- Irregularitas non est proprie cen-
sura. f. 230.p.2.c.2.& quando ex
opere illicito incurritur. ib.p.1.
c.2.& 245. p.2.c.1.& 66.2.c.1.
& vt incurritur ex opere iusto
quid requiratur. fol. 87.p.2.c.1
- Iubilat tempore non potest paro-
chus vocare approbatos in alieno
Episcopatu. Et quid per ap-
probatos intelligatur f. 430.1.1.
- Iudeorum synagogā aedificās, aut
reficiens peccat mortaliter. f.
81.p.2.c.1.
- Iudeo præcipere potest vt delictū
occultū reueletur; sed nō vt de-
linquēs, nisi præcesserit fama, vel
iudiciū publicum. f 145.p.1.c 2.
- Iudeo in causa professionis inuali-
dæ quis sit. f. 424. p.2.c.2.
- Iuramentū tria requirit, & quo ex
illis deficiēt peccetur. f.391 p.1.
c.1. & ad quæ extendi debeat. f.
262. p.1.c.2.& quādo seruati ne-
uit in totum seruandū est quoad
partem possibilem. fo.77.p.1.c.2.
& si sit de re indifferenti, non ob-
- ligat. f.130.p.1.c.1. extortum que à
latrone est obligatorium. 150.1.2
- Iurandi praua cōluetudo inclinat
facile in contemptum Dei, & in-
consideratio in iurando est pec-
catum. f.391. p.1.c.1.
- Iurans dicere quod scit, non tene-
tur dicere nisi quod, liceat po-
test. fol.144.p.2.c.2
- Iure suo vtens, non dicitur vexare
fol.159.pag.2.col.1.
- Iuri antiquo standum, in ijs quæ in
nouo non sunt expressa. fol.203.
pag. 1.col.1.
- Iuris Canonici, & ciuilis, quis finis
fol.27.pag.2. col.2.
- Iurisdictio in Eucharistia ministrā-
da requiritur solum ad debitum
ordinem & modum. 396.p.1.c.2.
- Iurisdictio actualis quam potesta-
tem requirat in sacerdote. f.26.p.
2.c.2. Et an detur per licentiā pre-
sumptam. f.399.p.2.c.1.
- Ius contrahentium postulat, vt v-
nus non grauetur plus alio. fol.
272.pag.1. col.1.
- Ius humanum quomodo se extē-
dat ad actus interiores. fol. 268.
pag.1.col.2.
- Ius negandi debitum coniugale
adultero est de iure diuino. fol.
251.pag.1.col.1.
- Ius gentium fecit res proprias, cū
de iure naturæ fuerint commu-
nes. f.236.pag.2.c.1.
- Ius patronatus non potest vendi.
fol.507. pag. 1. col. 2. Nec etiam
ius pensionis. fol.57. pag. 1. col. 2.

INDE X RERVM.

Iustitia duplex, & quid utraque, & cuius violatio obliget ad restitu-
tionem, & quomodo ad reli-
quas virtutes se habeat. f. 257. i. i.
Iustitiae dati & accepti ratio potest
esse inter debitorem & credito-
rem, sed non inter Deum & ho-
minem, nisi ex illius acceptatio-
ne. fol. 281. p. 2. c. 1.

L.

Laicus habere potest penso-
nem Ecclesiasticam, & quo-
intuitu. fol. 462. p. 1. c. 1.

Latro aliquid auferens satisfacit red-
dendo aliud æquivalens. f. 125.
pag. 2. col. 1.

Legata absque iuris solemnitate fa-
cta an valeant. f. 95. p. 1. c. 2. & 97
p. 2. c. 1. Et si sunt pia quādo sint
admittenda. f. 99. p. 1. c. 1.

Legata pia in peccato mortali te-
licita an pro sint leganti in gratia
moriēti. f. 111. p. 1. c. 2. & p. 2. c. 1.

Legata per se ipsum. instituere &
exequi vtilius multo, quam per
alios. fol. 112. p. 1. c. 2.

Legata pia mutare in usus non pios
aut minus pios, solus Papa po-
test f. 434. p. 1. c. 2.

Legati pīj commutatio in aliud æ-
quale aut melius, per Episcopū
facta, an reddit hæredes secu-
ros in conscientia. f. 433. p. 1. c. 1.

Legatum alicui relictum si nubat
secundum voluntatem N. valet
etiam si non nubat. f. 426. p. 2. c.

1. Item legatum relictum si du-
cat vnam è filiabus N. petita &
denegata sibi filia natu minore
f. 426. p. 2. c. 1. Item relictum si
nupserit, valet si religionem in-
grediatur. f. 74. p. 2. c. 2. & late f.
103. p. 2. c. 1. & seq. & relictum si
non nupserit, valet si nupserit. f.
131. p. 2. col. 1.

Legatum Ecclesiae relictum sub co-
ditione, ea non impleta restituē-
dum est. f. 68. p. 1. c. 1. & 2.

Lege iustitiae qui teneantur subue-
nite, & quibus. f. 118. p. 1. c. 1

Legem frustra implorare, qui in ea
committit quomodo sit verum
fol. 254. pag. 1. col. 1.

Leges generales etiam posteriores
limitantur per speciales etiam
priores. fol. 402. p. 1. c. 1.

Leges cur terminum præfixerint
in quo emptor possit agere con-
tra venditorem. fol. 348. p. 2. c. 1.

Leges benignè quoad penam, &
rigorose quoad culpam inter-
pretandæ sunt. f. 220. p. 1. c. 2. &
earum obligatio quando cesset
f. 27. & 97. p. 2. c. 2.

Legitima quid sit, & quotuplex, &
quo iure filii in ea succedant. f.
179. p. 2. col. 1. In ea poni nequit
dilatio, conditio, aut grauamen
nisi per debita. ib. Et quid sit le-
gitimare. ib. p. 1. c. 1. Et an requi-
rat fieri mentionem filiorum
legitimorum, si qui sint. ib. c. .

Lex non respicit particulares euen-
uentus, sed bonum publicum.
fol.

INDEX RERVM.

fol. 97. pag. 1. c. 1. permittit Patri occidere filiam, & marito vxorem ob adulterium. f. 67. p. 1. c. 1 non cogit occultum delinquētem se prodere, & quando non censeatur quis se prodere verū fatendo. f. 146. pag. 1. c. 2.

Lex civilis iusta nunquam legi naturae contradicit. fol. 98. p. 1. c. 1. & ea quæ prohibet alienationē per testamentum absque certo testium numero est iuri naturae consentanea ib.

Lex lata contra spurios, quo ad filios secularium est pure pénalis sed quo ad filios clericorum est etiam impeditiva translationis dominij, & principaliter facta, in fauorem bonorum Ecclesiarum. fol. 189. pag. 2. c. 1. & 2.

Lex humana non obligat nisi quantum recepta est. fol. 113. pag. 1. c. 1. Et si fundatur in præsumptione, quando non habeat locum in conscientia. fol. 367. p. 2. col. 1. & 422. p. 2. c. 1. Et si sit pénalis secularis, aut mixta nō obligat ad culpam regulariter. fol. 20. p. 1. c. 1. & fol. 67. p. 2. c. 2. Et quando extendatur de uno causa ad alium. fol. 266. p. 1. c. 2.

Lex vetus cur soli viro permisit diuortium. f. 248. p. 2. c. 1

Libere donare præsumitur, qui nō repetit, cum possit. f. 50. p. 2. c. 1.

Libertas plus valet, quam pecunie nullusque tenetur cum illius damno restituere. f. 141. p. 2. c. 2.

Libertas Ecclesiastica quo iure fuerit introducta, & confirmata. f. 4. pag. 1. col. 1. Et quæ eius ratio ib. pag. 2. col. 1.

Loca sacræ scripturæ quæ ornatum excessuum prohibet quomodo sint intelligenda. fol. 214. p. 2. col. 2.

Locatum quomodo differat a commodato. fol. 219. pag. 2. col. 1. Et quot modis possit perire. fol. 27. pag. 2. col. 1. Et quando eius conductio est utriusque parti fructuosa, si perit culpa locatoris, quando sit restituendum. fol. 219. pag. 2. col. 1. & 220. pag. 1. col. 2.

Lucrantes per contractum re ipsa usurarium, sed non sic existimatum quid teneantur restituere. fol. 34. pag. 1. col. 1.

Lucrum lusum alearum, aut quis alio acquisitum, non est semper restituendum ante iudicis sententiam. fol. 121. pag. 1. col. 2.

Ludens cum ijs qui sunt alieni iuris, quomodo peccet, & quid teneatur restituere. fol. 120. pag. 1. col. 1. & 2. & fol. 121. pag. 2. col. 2.

Ludus quando sit virtus eutropellicæ. f. 237. p. 1. c. 1.

Lusus aleatum, & alijs similes non prohibetur laicis sub mortali. fol. 118. pag. 2. col. 1. & quomodo prohibetur clericis & Monachis. fol. 219. pag. 2. col. 1.

Magistris

INDEX RERVM.

M.

M Agistris qui publice in vniuersitatibus prælegunt, cōcedi solēt in Religionibus redditus quos legendo acquirunt. f. 457. p. 1. c. 2. & ibi multa circa hos redditus expendendos.
 Mala &c damna actionem aliquā secuta, quando imputetur agēti. f. 214. p. 2. c. 2.
 Malis nostris nullo modo possimus consentire; alienis vero indirectē. f. 42. p. 1. c. 2.
 Malum non est faciendum ut inde eueniant bona. f. 260. p. 2. c. 2.
 Maria virgo non habuit votū virginitatis antequā Iosepho nuberet; nec contrahendo assensum formalē & expressum habuit in copulam. f. 173. p. 2. c. 1.
 Maritus infamās de adulterio vxorē iniustē a se occisā, quomodo restituere teneatur. fol. 139. p. 2. c. 2.
 Maritus potest vxorē adulterā agere ad extremū suppliciū; nō tam vice versa. f. 248. p. 1. c. 1.
 Maritus reddendo debitum vxori adulterē fit bigamus, perditque ius petēdi diuortiū. f. 249. p. 1. c. 2.
 Mater filij legitimati, si cedentis patri, & morientis ab intestato, potest petere legitimā, etiam si id pater testamento prohibuerit. f. 179. p. 1. c. 1.
 Materia Sacramenti pénitentiae quæ sit. f. 283. q. 2. c. 1.

Materia voti potest esse alias de præcepto. f. 163. p. 1. c. 1.
 Matrimonij effectum cur possit Ecclesia annullare, cum non possit effectus aliorum Sacramentorum. f. 292. p. 2. c. 1.
 Matrimonio repugnat coactio. f. 30. p. 1. c. 1. peccare tamen potest filius ducēdo vxorē patre inuito. ib. p. 2. c. 2. coque existēre dubio, quid sit agendum. f. 385. p. 2. c. 2.
 Matrimoniū exigit paritatem cultus in contrahētibus, & quid sit cultus paritas. f. 451. p. 1. c. 2. Illudque cum impedimento ignorato contrahentes, eo cognito quid debeant agere. 170. p. 2. c. 2.
 Matrimonium inualidum non incipit valere propter dispelationē superuenientē, sed reiterandum est; non tamen requirūtur nouae solennitates. f. 171. p. 1. c. 1.
 Media intendere licet ijsdem vijs quibus intenditur finis. f. 288. p. 1. c. 2. & ex eo sumunt necessitatem. f. 256. p. 1. c. 1.
 Medicus nolens curare infirmū, si ob id moritur, non fit irregulatis, sed peccat mortaliter. f. 67. p. 1. c. 1. & 245. p. 2. c. 2. & quādō teneatur monere infirmum de sua morte. f. 16. p. 2. c. 1.
 Mendaciū dictū in iudicio quādō sit mortale. f. 387. p. 2. c. 1. dictū vero cōfessori de legitime iā cōfessis aut quę nihil ad cōfessionē faciūt nunquam est mortale. ibid. c. 2.
 Mendi-

INDEX RERVM.

Mendicantes à quibus reseruatis possint absoluere. f. 47. p. 2.c. 1.
& an possint date communio-
nem fidelibus in die Paschatis.
f. 369. p. 1.c. 1. & p. 2.c. 2.

Mercium iustum pretium non re-
gulatur ex tempore futuro, sed
ex præsenti. f. 371. p. 2.c. 1. minus
valent cum rogatur emptor,
quā cū venditor. f. 7. p. 2.c. 1.

Meretrices an teneantur restituere
quod meretricando acquirunt.
f. 52. p. 2.c. 1. & an eis domos lo-
care liceat. f. 42. p. 1.c. 1. & vestes
vendere. ibid. p. 2.c. 1.

Metus an possit pecunia æstimari.
f. 161. p. 1.c. 2. & an faciat collatio-
nē beneficij simoniacā. ib. & quo
modo repugnet cōtractui. f. 162.
p. 1.c. 1. & quomodo irritet actum
qui alias non fieret. f. 435. p. 1.c. 2.

Missa infinitum habet valorē, qui
non est minor per plures sigil-
latim distributus, quam si totus
vni applicetur. f. 18. p. 1.c. 1. &
2. eius verba non tenētur percip-
tere qui ei intersunt. f. 33. p. 1.c. 1.
& partē eius notabilē omittens
perinde peccat ac si totā omis-
set. ibid. c. 2. & p. 2.c. 1.

Missa D. Gregorij quæ nā sint. f. 35.
p. 1.c. 1. & 2. & an eas suscipiens
dicēdas satisfaciat dicendo alias
pro eadē intentione, etiā interru-
pte. ibid. p. 2.c. 1. & deinceps.

Missa omisso propter ludum nō
mutat speciem peccati. f. 336. p.
1.c. 1. Eam audiēs potest simul

aliquid sibi iniunctum pro pæ-
nitentia recitare. f. 32. p. 2.c. 2.
& deinceps. & ea celebrās pro
aliqua intētione satisfacit cum
eius recordatione in memēto.
f. 36. p. 2.c. 1. nec adhibere de-
bet preces ab Ecclesia non ap-
probatas. ibid. c. 2.

Missa primæ tacerdotum, ad quas
frequens populus cōfluit, pos-
sunt dici super altari portatili
ad fores Ecclesiæ posito. f. 461.
p. 1.c. 1.

Missa potest Episcopus celebrare
in quois loco decēti intra suā
diæcēsim. f. 460. p. 1.c. 2. & ex-
tra eā quādo nō habet cōmodū
accesū ad Ecclesiā. f. 459. p. 2.c. 2.

Modicum, quasi nihil accipitur, &
modica damna facile tolerātur,
f. 431. p. 1.c. 1.

Modus præcepti quādo cadat sub
præcepto. f. 268. p. 1.c. 1.

Modus seruādus cū ægrotō à me-
dico, parocho, cōsaguineis, & alijs,
vt bene moriatur. 17. p. 1.c. 1.

Modus vendendi, auget & minuit
pretium. f. 7. p. 2.c. 1.

Monetam, cuius valorem aliquis
nouit annullandū, aut minuē-
dum, potest cambire, & mutuo
dare. f. 350. p. 1.c. 2.

Moniales non possunt expendere
in profanos vsls redditus sibi
concessos: nec talē licentiā pos-
sunt, aut prælati dare, aut cōsuē-
tudo inducere. f. 459. p. 1.c. 2.

Monialium septa ingrediens quā-
do sit

INDEX RERVM.

- do sit excommunicatus, & a quo possit absoluī. f.48. p.1.c.1. & 2.
 Montes Iulij & pietatis an sint liciti. f.370. p.2.c.2.
 Mortis articulus quis dicatur. f.302
 p.1.c.1. nec in illo potest simplex sacerdos absoluere praesente parocho. f.301. p.1.c.1.
 Mulierē quā quis tenuit ad cathedrālē. an possit ducere invxorē. f.20. p.2.c.1. & late 202. p.1.c.1. aut eā quę ad cautelā conditionaliter baptizatur, qui eā tenuit, an possit ducere. 204. p.1.c.1.
 Mutuū ipsoe quod interesse posse petere. f.360. p.1.c.2. & seq.
 Mutuum quotuplicē sit. f.234. p.1.c.2. & an peti possit sub spe pēfisionis à Papa cōcedendā. f.409 p.1.c.1.

N.

- N**ecessaria ad statum, non consistunt in indiuisibili. f.237. p.1.c.1.
 Necēssitas triplex, & quænā obliget ad subueniendū proximo. ibid. & necessitas animæ pluris est facienda, quā necessitas corporis. f.217. p.1.c.2.
 Negligentia notabilis in nō admplenda pænitentia est peccatum mortale. f.287. p.1.c.2.
 Negociari an liceat pecunia in custodiā recepta. f.70. p.1.c.1.
 Negotiatio fūcorū & pigmento-

- rum est licita. f.206. p.2.c.2.
 Negotiatio mercaturæ quomodo fit clericis prohibita. 378. p.1.c.2 & an eis prohibitū sit lucrū per artificium. f.377. p.2.c.1.
 Negotiatori quomodo sit danda licentia negocandi inter hæreticos. f.386. p.1.c.1.
 Neminem reportare commodum ex proprio dolo, quomodo sit verum. f.254. p.1.c.2.
 Nemo tenetur ad impossibile, ror. p.2.c.2. & nullus præsumitur iactare suū; aut in necessitate liberalis existere. fol.270. p.1.c.2. aut inamemor esse propriæ salutis. f.310. p.1.c.1.
 Nobilis vitiā virginē ignobilē cū promissione de contrahendo, ad quid teneatur. f.29. p.2.c.2. & ad quid si sint eque nobiles. ibidem. & 30. p.1.c.1.
 Nomina accipienda sunt formaliter potius quam materialiter in gratijs Apostolicis. f.169. p.1.c.2.
 nomine pauperum, quid intelligatur in præceptis de eleemosyna. f.238. p.1.c.1.
 Nouitius integer annus requiritur ad valorē professionis. f.401. p.2.c.1. & introductus est ad utilitatē publicā. ib. & an trāfactus in vna prouincia sufficiat ad profitē dū in alia. f.449. p.1.c.1. & p.2.c.2.
 Nouitius in religione absolutus à cēlūris, si profiteri noluerit, ipso iure reincidit. fol.257. p.2.c.1. & 333. p.2.c.1. & 473. p.2.c.1.
 Noui-

INDEX RERVM.

- Nouitius** in articulo mortis profi-
tens, si conualeſcat tenetur an-
no elapſo nouam emittere pro-
fessionem. fol. 473. p. 1. c. 1. Et
prior professio quos habeat effe-
ctus. ib. c. 2.
- Nouitius** peragens annum proba-
tionis ferè totum ægrotus extra
monasterium, an possit profite-
ti. fol. 474. p. 1. c. 1
- Numerus** peccatorū non est cir-
cunſtantia, sed additio peccati
ad peccatum. f. 10. p. 2. c. 1
- O.**
- Obligatio** nō est niſi inter duas
partes. f. 209. p. 2. c. 1. Et in
dubio interpretanda est de re
vel summa minori. f. 411. p. 1. c.
1. nulla addi potest noua Reli-
gioſo professo, ſine periculore dendi
eum onerofum Prælato
vel fratri ſuo f. 412. p. 1. col. 2.
- Obligatio** ſeruandæ fiduci æqualis
eft in vxore & marito. f. 248. p. 1
col. 1. & seq.
- Obligationes Ecclesiasticae** vnius
diei regulariter intelliguntur à
media nocte viſque ad médiam
noctem f. 2. p. 2. c. 1
- Obſeffus** quando poſſit obſidentē
interficere. f. 227. p. 2. c. 1
- Occasio** peccandi quando ſit re-
linquenda. f. 65. pag. 1. c. 2. & fol.
302. p. 2. col. 1.
- Occaſionem** dantes ſcadalo, quo-
modo peccent, & quis eam da-
- re céſetur. f. 23. p. 2. c. 1. & 24. p. 1. 2
- Occidēs** animo le defendēdi quā-
do eſt aggressus non peccat. fol.
363. p. 1. c. 1. & quādo ſit actus ag-
gressionis. f. 226. p. 2. c. 1
- Occidere** an liceat iuimicum quē
quis effugeret nequit niſi apatria
exulet. f. 225. p. 2. c. 1.
- Occiſio** cōiugis quando impedit
matrimonium cum alio cōtra-
hendum. f. 7. p. 1. c. 2.
- Occiſor** quid teneatur pro vita ab-
lata reſtituere. f. 142. p. 1. c. 2.
- Officiales** habētes mercedē, tenē-
tur iuxta eius quātitatē cū pro-
prio damno obſtare alieno. fol.
438. p. 1. c. 2.
- Officiū** diuinū quinam perſoluere
teneātur. f. 99. p. 2. c. 1. & quo tē-
pore. f. 101. p. 1. c. 2. & qui fol⁹ re-
citat, an oporteat ut ab alijs poſ-
fit audiri. f. 104. p. 1. c. 2. illudque
omittens ebrius, quando pec-
cet. f. 340. p. 2. c. 2.
- Omissio** quādo habeat rationē cul-
pæ inchoatię, & quādo forma
liter. f. 337. p. 1. c. 1. & quo tēpore
illius peccatū incurritur. f. 341. p.
2. c. 1. Et eius cauſa ſemper inclu-
dit peccatū, eftque magis cōmiſ
ſio quam omissio. f. 342. p. 2. c. 2
- Omittēs** impediſſe preſumitur cō-
ſetire, ſed nō auxiliari. f. 346. 1. 1.
- Onus** annexū diei trāſit transacto
die, ſecus ſi eft annexum perſo-
nae. fol. 101. p. 1. c. 2
- Opera bona** cur fint Deo grata. f.
111. p. 1. c. 2. nō ſolū meretur bea-
titu.

INDEX RERVM.

titudinē, sed etiā pēnā peccatis debitam mitigāt. ib. c. i. Et quæ mortua, aut mortificata dicantur ib.

Opera præscripta in iubilæo certis diebus debet fieri in illis. f. 411. i. 2

Opera præcepta nō sunt ordinarie imponēda pro pénitētia sacramentali. f. 268. p. i. col. 2. & opus impositū simpliciter, debet intelligi de opere supererogationis. ib.

Operas cōtra cōsciētiā, quādo pecet mortaliter. f. 129. p. 2. c. 2.

Opinio quod Episcopi nō possint absoluere ab occulta hæresi, est probabilior. f. 470 p. 2. c. 2.

Op' vniū potest esse bonū, & malū diuerso respectu. f. 265. p. 2. c. 2. varioscq; habet effectus ut pro cedit à varijs principijs. f. 298. p. i. c. i. Evt sit satis factorum, an oporteat esse penale. f. 299. p. i. c. i

Oratio est actus religionis. f. 265. p. i. c. 2. tripliç habet effectū. ib. c. i^o intimus modus est attentio, & quæ ac qualis requiratur. ib. & f. 266. p. 2. c. 1. & seq.

Oratio publica debet esse vocalis de præcepto, sed clara, & alta de decentia. f. 104. p. i. c. 2. non potest lōga mora interfecari. f. 90. p. 2. c. i. Neq; etiā postponi aut preponi sine iusta causā. f. 91. i. 2.

Orationes, obsequia, & honores priuati non resarcunt damnū famæ. f. 142. p. 2. c. 2.

Ordinatus sine ætate, quādo sit sus

pēsuis, irregularis, aut beneficio priuatus, & à quo possit absolu& in beneficio confirmari. fol. 53. p. i. c. 2. & p. 2. c. 2.

Ordines minores non esse sacramentum, nec characterem imprimere, nec villam actionē suscipientis requirere, multorum est opinio. f. 415. p. i. c. 2.

Ordini Ecclesiastico addicetus potest de fructibus Ecclesiæ viuere. f. 557. p. i. c. 2.

Ordo Reipub. non seruatur si æqualiter in omnes nocētes animaduerteretur. fol. 15. p. 2. col. 1.

Ornatus excessiūs, an sit mortalis f. 13. p. 2. c. 1. & f. 212. p. 2. c. 1.

Oua comedere in quadragesima quando sit peccatum, & cur sit prohibitum. f. 165. p. i. c. 1.

P.

Paetūm de retrouendendo, mīnuit pretiū, & quātū. f. 9. p. i. c. i. Paetū quo aliquid datur ob maleficiū, quādo valeat. f. 44. p. i. c. i.

Papa habet iurisdictionem sup̄premam & vniuersalem super omnia spiritualia, immediate à Deo. f. 212. p. 2. c. i. Et ius diuinū limitare potest, sed nō tollere. f. 224. p. i. c. i. Et sol^o potest facere laicos habiles ad pensionē Ecclesiasticam. f. 463. p. i. c. i. & in habiles, ad res & actus spirituales. f. 469. p. i. c. 2.

Pa-

INDEX RERVM.

- Papa dispensare nequit cum confessore ut sigillum frangat. f.305.
p.2.c.1. potest reseruare aliquid cum clausula, ne ab Episcopis absoluatur licet sit occultum. f.471. pag.1.c.1.
- Papa confirmandus ea tantum priuilegia quae sunt in vsu, no proinde reuocat alia. f.396. p.2.c.1.
- Par in parem quam habeat potestatem. f.278. p.1.c.2.
- Parentes uterque tenetur ad alēdos filios, etiam spurios. f.23. p.2.c.2.
& 182. p.2.c.1. & 187. p.2.c.1. Et ad eos instituendos in necessarijs ad salutem. f.388. p.2.c.2.
- Parochi duo se se percutientes mutuo, an possint se inuicē absoluere. f.400. p.1.c.2.
- Parochiales habent ius petendi à parocho omnia sacramenta ratione baptismi. f.262. p.1.c.2.
- Parochus tenetur docere pueros necessaria ad salutem. f.246. p.1.c.2. Et aristeneatur homicidium quod nouit patrandū à suo subdito, impedire. f.244. p.2.c.2. & quid debeat seruare in baptizādo. f.154. p.1.c.1. & quid quoad numerum & designationem patrinorum. ib. p.2.c.1.
- Parochus potest audire confessionem sui subditi in alieno Episcopatu. f.420. p.1.c.2. & ut licentia confitendi cum altero, quam dat subditis. f.398. p.1.c.1.
- Parochus dolo vocatus, & dolum in confessione vocantis sciens,
- an possint fugere ut morte euadat. f.307. p.1.c.1. Et an peccat dicendo publicum peccatorē sibi confessum, non absoluissē. fol.315. p.2.col.1.
- Paschatis die quid intelligatur in precepto de communione paschalali. f.395. p.1.c.2.
- Patrini an fiat qui per alios infantē tenent: aut qui binarium excedunt. f.157. p.1.c.1
- Paulus Apostolus artem scenofactoriam exercuit cum Aquila & Priscilla. f.377. p.2.c.2.
- Peccans spe absolutionis per bullā consequendā, potest absoluī. f.253. p.1.c.2. nisi contrarium bullā exprimat. f.254. p.2.c.1
- Peccata quomodo sint materia proxima aut remota cōfessionis. f.320. p.2.c.2. & cōfessa etiā impænitenter cadunt sub sigillum. f.261. p.1.c.2.
- Peccata oblita, quamvis reseruata remittuntur à confessore virtute iubilæi, et si postea in mentē venerint, confitēda sunt, sed no ut reseruata. f.177. p.1.c.2
- Peccata & occasio propinqua pecandi æquiparantur. f.303. p.2.c.2. Et semel dimissā non redeūt. f.259. p.1.c.1. Et scita in confessione quo in casu, & qua cum cautella possint manifestari. fol.321. p.1.c.2.
- Peccator publicus cogi nequit ad penitentiā publicā. f.275. p.2.c.2. & 288. p.1.c.1. & absoluī potest ante

INDEX RERVM.

- ante data signa publicæ emen-
dationis, sed non ad Eucharistia
admitti f. 316. p. i. c. 1.
Peculij concedédi religioso quæ sit
iusta causa. f. 458. p. 2. c. 2. & quo
modo illud possit expendere. f.
457. p. i. c. 1.
Pecunias licet dare mercatori in fo-
cietatē cū assēcuratione princi-
palis & lucri. f. 359. p. i. c. 1. Easq;
congerens ad meliorandum sta-
tum non cēletur habere super-
fluum. f. 237. p. i. c. 1.
Pēsio quid sit. f. 455. p. i. c. 1. & quo-
modo pēdeat à proprietate be-
neficij ex quo extrahitur. ib. ip-
sa tamen non est beneficium. f.
57. p. i. c. 1. & qua authoritate pos-
sit constitui super beneficiū Ec-
clesiasticū. f. 409. p. i. c. 1. remitti
gratis potest, sed non redimi. fo.
58. pag. 2. col. 2.
Pensionē habētes tenentur ad per-
soluendum officium paruū B.
Virginis. f. 57. p. i. c. 2.
Periculo peccādi mortaliter se ex-
ponere quando sit peccatum
mortale. f. 303. p. 2. c. 2. & quotu-
plex sit periculum. f. 336. p. 2. c. 2.
Permitare res spirituales pro alijs
spiritualibus non est simonia. f.
59. p. 2. c. 1.
Personæ circumstantia quādo mu-
tet speciem peccati. f. 213. p. i. c. 2.
Pluralitas beneficiorū non est lici-
ta. f. 439. p. 2. c. 2. & an repugnet
iuri naturæ. f. 440. p. 2. c. 1. Nec
iustificatur per intētionem ex-
pēndendi superflua in opera pia
f. 441. pag. 1. col. 1.
Pēna non semper arguit culpam.
f. 155. p. 2. c. 2. non debetur in cō-
scientia ante iudicis sentētiā
f. 112. p. 2. c. 2. & quod sit falsum
pēnam septem'annorum debe-
ri pro quoq; peccato mortali.
f. 274. pag. 1. col. 1.
Pēnitens cui mutatur, aut minui-
tur pēnitētia, non tenetur recō-
fiteri peccata ob quæ ea sibi fuit
imposita. f. 277. p. 2. c. 2.
Pēnitens absolutus á reseruatis cū
cōditione vt se manifestet Prē-
lato, si eam non implet, non re-
incidit, sed est impēnitens. fol.
259. p. 1. col. 1.
Pēnitens absoluti potest á reserua-
tis Episcopo per p̄m̄ilegium
mendicantium. f. 471. p. 2. c. 1. &
per bullam qua datur facultas
absoluendi á reseruatis sedi A-
postolicae. f. 222. p. 1. c. 2. & 255.
pag. 2. col. 1.
Pēnitentes volentes paruas pēni-
tentias sibi imponi, quantum
ercent. f. 28. p. i. c. 2.
Pēnitentia satisfactoria quid sit. f.
273. p. 2. c. 1. & quæ sit iusta. f.
274. p. 1. col. 1. & quibus circū
stantijs arbitrandā. f. 275. p. 1. c.
2. Et cur iniusta dicatur falsa. f.
274. p. 1. c. 1. Et implera in mor-
tali ad quid valeat. f. 280. p. i. c.
2. & seq. Et an per gratiam reui-
uiscat. f. 283. p. 2. c. 2. Eam non
tenetur pēnitens acceptare, sed
ac-

INDEX RERVM.

acceptatam non implens peccat
fol. 287. pag. 1.c. 2.

Penitentia sacramentalis multo ef-
ficacior est, quam voluntaria. fol.
276. p. 1.c. 1. & 288. p. 1.c. 1. imponi
potest ante vel post absolutionem,
sed melius ante. f. 284. p. 1.c. 2. im-
posita ab uno confessore potest
ab alio mutuari, & quando, &
quomodo. f. 24. p. 2. c. 1. & seq. &
206. p. 2.c. 2. & potest impleri alij
diebus quam præfinitis a confes-
sore. f. 401. p. 1.c. 1. publica magis
est fori exterioris, quam interio-
ris. f. 317. p. 2.c. 1.

Penitentiam non implens ob de-
fectum auditus, quando peccet
mortaliter. f. 280. p. 1.c. 1.

Penitentia medicinalis quæ sit, &
quomodo obliget. 285. p. 1.c. 1.

Præcepta confessionis & commu-
nionis Paschalis impleri possunt
in Ecclesijs mēdiciantū. 394. 1. 2.
Præceptū de non mutando habitu
Deut. 22. Iam non obligat. 214. p.
1.c. 1. sicut nec aliud, de occiden-
do fure nocturno. Exod. 22. fol.
229. pag. 1.col. 1.

Præceptum charitatis est affirma-
tiuum, & quādo obliget. 216. 1. 2.

Præceptū eleemosinę obligat quo
ad superflua, etiam extra casū ne-
cessitatis, & magis clericos quam
laicos. f. 237. p. 1.c. 1.

Præceptum Ecclesiæ quod in tolū
seruari nequit, debet seruari quo
ad partē possibilē. 77. 1. 2. et si duo
incōpossibilia concurrunt maius

minori est preferendum. 32. 2. 1.

Præceptū de recitando diuino of-
ficio attēte & deuote quomodo
sit intelligeendum. 265. 2. 1.

Prælati habentes iurisdictionem
quasi Episcopalem possunt absolv
uere suos subditos & cum eis dis-
pensare, sicut Episcopi suos dia-
cesanos, ab occultis casibus & cē-
suris Papæ reseruatis aut reseruā-
dis, non solum per bullam Pij V.
sed etiam vigore Concilij Tridēt.
469. 1. 1. Et in quibus censuris ex
publico delicto possint dispescere
471. 2. 2.

Prælatus potest ad libitum suū vel
petentis irritare quicquid subdi-
tus voverit in futurum, & que sic
irritat, succedēte alio manēt irri-
ta. 412. 2. 1. & in actibus superiori-
tatis quicquid potest erga subdi-
tos, potest erga se ipsum. 398. 1. 2.
Prælatus an possit negare votū sub-
dito ob defectum quem per cō-
fessionem nouit. 312. 1. 2.

Prælatus vendens iurisdictionem
temporariam quam habet ab Ec-
clesia, simoniā committit. 57. 2. 2.

Præsentatio dat ius ad rem, sed nō
in re. 382. 2. 1. & tam illa quā quæ-
uisalia dispositio beneficiaria per
realem simoniā est ipso iure
nulla. 60. 2. 1.

Pretij latitudo triplex. fol. 7. p. 2.c. 1.
dependet à varijs circumstantijs.
fol. 39. pag. 1. c. 2. & cuius sit eam
determinare. ib. & quando lege
nō taxatur, sumēdū est pretiū cō-
qqq suetudi-

INDEX RERVM.

suetudinarium. f. 8.p.2.c. 1. & in
quo differant cōsuetudinariū &
legale. f. 234.p.2.c. 1

Pretium dare ut cesseret impedimentum iustum ad aliquid spirituale acquirendum, est simonia. f. 159.
pag. 1.col. 1.

Primitiae quid sint, & quo iure obligent, & qua in quantitate, & de quibus rebus dari debeant. f. 92.
pag. 1.c. 1. Et an debeantur ex tota congerie, vel solum ex parte coloni, & an Ecclesie sub qua est prae dium, vel potius sub qua vivit colonus. f. 93.p.1.c. 2.

Princeps potest præcipere festum sub pena, sed non sub culpa. 392.
2. 1. Et statuere ut fructus censu reducantur ad pecuniam. f. 272.
pag. 1.col. 1.

Priuilegia quæ repugnant iuri cōmuni interpretanda sunt stricte. f. 177.p. 2.c. 2. ijs utrinque concurrentibus vñedum est iure cōmuni. f. 179.p.2.c.2. Et quomodo sit priuilegio indignus qui eo abutitur. f. 254.p.1.c. 1.

Priuilegia alicui impetrata à Papa sine eius mandato valent. f. 468.
pag. 1.col. 1. & seq.

Priuilegia concessa religiosis in cōmuni non reuocantur nisi fiat de ijs specialis mentio. f. 223.p.2.c.1. & aliquando concedunt idem quod ius commune. f. 429.p.2.c. 2. & quid requiratur ut priuilegiū per non vsum perdatur. 397. 2. 1.

Prodigalitas sine alterius damno,

est uenialis. f. 212.p.2.c.2.

Professio solemnis quid sit. f. 464.
pag. 1.col. 1. facta intra nouitiatum annum est nulla. fol. 469.pag.
2.col. 2. præterquam in ordinibus militaribus. fol. 446. pag. 2.
col. 2. & in articulo mortis si fiat ad quid valeat. fol. 472. pag. 2.c. 1.
Professus nulliter si ad aliam religionem transeat, debet integrū nouitiatum annum perficere. fol.
448. pag. 2.col. 2.

Promissio quotuplex sit. fol. 208.p
2.c. 1. & quando transferat dominiū. ib. col. 2. & quibus verbis fieri possit. fol. 210.p.2.c.2. Et quid ad eius valorem requiratur ib plusque obligat quam firmū propositum in ordine ad Deum, sed non ad homines. fol. 211. pag.
1.col. 2.

Promissio verbo facta surdo, vel absenti, obligat, non tamē si animo fiat. ib. & iurata obligat magis ratione iuramenti, quam promissionis. ib. & si sit simplex, quādo obliget sub mortali. f. 194. 2. 1. & quod debitum inducat. ib. p. 1.c. 1. & 195.p. 2.c. 2. & legalis in utroque foio obligat. ibid. p.1.c. 1.

Promissio interna est reuocabilis antequam manifestetur. fol. 209.
pag. 2.col. 1. facta intuitu paupertatis obligat, & censetur fieri Deo f. 211.p.2.c.1. & facta cum animo obligandi, obligat sub mortali. ib. pag. 1.col. 1.

Prouincialis non potest solus resuare

INDEX

RERVM.

- seruare casum; nec capitulum
sine Provinciali. fol. 329. p. 2. c. 1.
nec debet solus reseruare exco-
municationem fundatam in
peccato mortali, licet de potē-
tia absoluta possit. ib. col. 2.
- Provincialis incidens in casum oc-
cultum Papæ reseruatum potest
á suo confessore absolui. f. 471.
p. 1. col. 2. Excipe casum occul-
ta hæresis. f. 470. p. 2. c. 1.
- Provincialis potest efficere ut no-
uittius in uno monasterio pro-
bationis annum peragat, & in
alio profiteatur. fol. 449. pag. 1.
col. 2. & dispensare cum reli-
giose introducente mulierem
occulte in monasterio. fol. 471.
pag. 2. col. 2.
- Provissio legis facta contra ius cō-
mune non extenditur ad casus
in ea non expressos. fol. 301. pag
2. col. 2.
- Prouocare licet ad actus de se bo-
nos aut indifferentes non con-
fentiōe in illos, quatenus sūt
male. fol. 207. p. 1. c. 1.
- Pueri quando obligentur ad con-
fessionem, & communionem.
ib. p. 2. col. 2. & ante septenniū
non peccant edendo cibos pro-
hibitos diebus ieunij. ib. & fa-
cti grandiores, agnoscentes esse
peccatum quod alias nescien-
tes omiserunt in confessione,
ad quid teneantur. f. 10. p. 2. c. 2.
- Pulchritudo non est de se culpabi-
lis, etiam si sit suprema. fol. 106.
- RERVM.
pag. 1. col. 2.
- Q. Vantitas dotis quam dat cle-
ricus filiæ spuriæ, potest ex-
cedere quantitatatem alimento-
rum. f. 189. p. 1. c. 1.
- Quantitas penitētiæ, quomodo sit
arbitranda. fol. 264. p. 1. c. 1. Et
quomodo dicatur arbitratia. f.
275. pag. 1. col. 1.
- Quantitas eleemosinæ determi-
nanda est iudicio prudentum,
secundum varias circūstantias
fol. 19. pag. 1. c. 1.
- Quantitas requisita ad decentem
sustentationem definitur iuxta
qualitates personæ. 442. p. 1. c. 2.
- Quantum Ecclesiasticis, populus
dare teneatur. f. 116. p. 1. col. 2.
- Quare possit clericus de fructibus
sui beneficij libere disponere in
vīsus licitos. f. 456. p. 2. c. 1. & si-
militer religiosus quod de suo
peculio detrahit. f. 457. p. 2. c. 2.
- Quomodo intelligendum sit de-
cretum Concilij Trid. sess. 24. c.
6. S. Liceat. f. 470. p. 1. c. 2.
- Quomodo practicanda sit cōstitu-
tio Pij V. de cēlibus. f. 137. p. 1. 1.
- Quomodo intelligendæ sint cōsti-
tutiones Sixti V. de nullitate pro-
fessionis ob defectum informa-
tionis, & quod sint quoad hoc
abrogatae per Clemētem VIII.
& redactæ ad terminos iuris
communis. f. 493. p. 2. c. 2.
- Quomodo Clemens 8. declarauit

qqq 2 casus

INDEX RERVM.

casus reseruatos in Religionibus.
& quod per nullam bullam ab-
solui possint. f.323. vsque ad 329.

R.

Recepator quis dicatur. fol.
5.pag.1.col.1.

Receptio huius vel illius, pendet
á Prælato & libero consensu cō-
uentus. 464.1.2.

Recessus à iure communī semper
est odiosus, & restringendus. fol.
78.pag.1.col.1.

Redemptio vexationis in acqui-
rendo beneficio vt non sit simo-
niaca, exigit vt redimēs ius que-
stum habeat in beneficio. fol.
159.pag.2.col.2.

Reditus patrimonij expeditens, &
sola pensione Ecclesiastica se su-
stentans, an teneatur restituere. f.
454.pag.2. col.1.

Reges, & gubernatores, non tenē-
tur ad vitādas negligentias leuif-
simas. 221.2.1.

Reincidentia etiam frequens, nō
facit hominem absolutionis in-
capacem. fol.303. p.1.c.1. Et cur re-
lapsis in foro exteriori non facile
detur venia. ib.

Religio in religiosū habet ius ob-
edientiæ, non dominij. fol. 15.p.
2.c.2. nullum habet ius in eum
qui illam vult ingredi, aut in no-
vitium durante anno probatio-
nis. 153.1.2. & qui aliquem á reli-
gione seduxit, ad quid teneatur.

ibidem.col.2.

Religiō semper in dubio fauen-
dum. fol.75. pag.2.col.2.& fol.131
pag.1.col.1.

Religionis voto, ob eius excellen-
tiam, nullum potest superaddi,
sine licentia Prælati. fol.4'2.pag.
2.col.1.

Religiō professi & choro deputa-
tūtenētur ad horas Canonicas. f.
100. pag.1.col.1.

Religiō possunt absoluere à casi-
bus Episcopo reseruatis, nō virtu-
te marismagni, sed per priuilegiū
particulare postea concessum. f.
224.pag.2. col.2. Et an possint
virtute aliquatum bullarum eli-
gere sibi confessores, & à casibus
reseruatis absolui. fol.322. vsque
329.

Religiō apostataentes ab habitu
ad quid teneātur. 150.2.2.

Religiō possunt habere peculiū
monasticum. fol.379. pag.2.col.
2. & si sit à Papa concessum, non
solum sunt illius vsuarij, sed ad-
ministratores. fol.420. pag.2.col.
2. possuntque donare absque Præ-
lati licentia. fol. 456. pag.1.col.2.
& quando extra claustra degunt
neceis monasterium victum aut
vestitum suppeditat, possunt ho-
nestē negociaſi. fol.379. pag.2.c.
1.parati tamen relinquare omnia
ad nutum Prælati. fol.420. pag.2
col.2.

Religiō dominium eorum quæ
acquitūt, Christo acquirūt, & ius
vni-

INDEX RERVM.

- vniuersale administrandi, Papæ & particulare ordini. f. 48.p.2 c.2. nec quipiam valent, in v-
sus illicitos expendere. f.49.p.1
c.1. donare tamen possunt per
modum eleemosinæ de acqui-
sitis sua industria, & vñi suo cō-
cessis. f.456.p.2.c.2.
- Religiosi an possint in suis domi-
bus celebrare super altare por-
tatile. 460. 2. 1. Et dum sunt in
itinere non habentes ordinarij
copiam an possint cōfessiones
audire, etiam vbi non fuerunt
præsēti. 429. 2. 2. approbati ab
vno Episcopo nō possunt in al-
terius Episcopatu confessiones
audire. f.428.2.2.
- Religiosi non possunt ministrare
Eucharistiam per modum via-
tici, sine Parochi licentia. fol.
397.pag.1.col.2.
- Religiosum facere noh potest so-
lus Prælatus, sine consensu ma-
ioris partis conuentus. 401.2.'1.
- Religiosus quomodo possit resti-
tuere. fol. 49.pag.1.c.2.
- Remigantes Christiani in tremi-
bus Turcarū vi, aut metu mor-
tis, ant sint excommunicati. fol.
345.pag.1.col.1.
- Remissio pñæ fit per opera nos-
tra in virtute passionis Christi,
quæ existenti in peccato nō ap-
plicatur quia est mēbrum mor-
tuum. f.281.pag.1.col.2.
- Res indifferētes vnde hant bonæ,
vel malæ. f.43.2.1.
- Res semper perit suo dño.39.2.2.
Res eius in re possunt separari, &
separata emi. 31.2.1.
- Res minus valet si vendatur cum
conditione retrouenditionis,
quam si absolute. f.269.p.2.c.1.
- Res dum est in particulari poten-
tia lucrandi plus valet, quam a-
lia eiusdem speciei & bonitatis
fol.362.p.1.c.1. Et non dicitur in
fructifera, si ei nō repugnat fru-
ctum reddere, licet eum nō red-
dat, aut minus reddat. fol.368.
pag.2.col.1.
- Rescriptum impetratum tacita ve-
ritate, aut suggesta falsitate, nō
est validum. f.123. p. 1.col.1.& 2.
- Reseruare casus conceditur Præla-
tis à Papa immediate. fol.223.p.
2.col.2. Et quid sit reseruatio ca-
suum. 177.1.1.& 2
- Residentia nō potest fieri per aliū.
f.433.p.1.c.1.eius obligatio duo
requirit. 432.1.2.
- Residentia interpolata non exce-
dens duos mēs, an obliget ad
fructuum restitutionem. f.431.
p.1.c.1. & an censeatur residere
qui intra parochiam moratur,
sed in loco distanti, & quanta
debeat esse distantia. fo.432.2.1.
- Resipiscens ab hæresi potest coge-
re vxorem ut cum ipso habitet.
fol.433.pag.2.col.1.
- Restituere nullus tenetur bona in
ferioris ordinis, cum iactura bo-
norum superioris. fol.139.pag.2
col.2. neque cum vitæ aut salu-

INDEX RERVM.

tis periculo.fol. 140.pag.1.col.1.
neque qui hominem vt cum-
que diuitem à religione retrahit,
etiam eius odio.fol. 148.p.1

c.1.& qui aliquem ad peccan-
dū mortaliter induxit ad quid
teneatur. f. 151.2.2.& 153.2.2.

Restituere nemo tenetur quod
gratis á domino est remissum.f.
152.2.1. neque etiam quod tur-
piter datur,& turpiter accipitur
f.52. 2.1. Et an teneatur restitu-
re qui aliquid accipit ut male a-
git, aut agit quod alias tenetur
fol.50.pag.1.col.1.

Restitutio est actus iustitiae.f.148.p
1.c. 2. Et obligat solum ratione
rei acceptæ.f.123.p. 2.c.1. Et non
sumitur ex modo nocendi, aut
grauitate peccati, sed ex nocu-
mento quod infertur.fol. 201.
pag.1.col. 1.

Reum non licet in ius vocare, quā
do vult extra iudicium pro viri
bus satisfacere.fol.15. pag.1.c.2.

Reus vt dicatur interrogatus iuri-
dice tria requiruntur.fol.51.pag
1.col.1. Et sic interrogatus vt te-
neatur verum fateri quānam
sint necessaria.f.331.pag.2.col.2.
quibus concurrentibus si verū
non fateatur,absoluti nō potest
fol. 332. pag. 1. col. 1. Et si eum
confessor ad veritatem dicen-
dam inducat non sit irregularis
licet reus occidatur.ibid.& quā
do eum debeat confessor sua-
dere ad eam fatendam. fol 333.

pag.1.col.2.& pag. 2.col.1.

Reus ad mortem damnatus po-
test è carcere fugere. fol.127.p.
2. col.1.

Reuelare defectus persona: quan-
do tencamur,fol.384.pag.1.c.2
quā reuelatio, nec est denun-
ciatio fraterna, nec iudicialis,
nec accusatio, sed denunciatio
Canonica, vel exceptio. ibidē.
pag 2.col.1.

Romæ non possunt Episcopi cele-
brate in oratorio priuato abs-
que licentia Papæ.fol.459.pag.
1.col.1.

Rosarium beatæ Virginis & eius
Corona æquiparantur toti di-
uino officio in ratione-totali-
tatis, sed non in ratione valoris
& satisfactionis.fol.90. p.1. c.2.
potestque dici per decades in-
terruptas. f.89.p.2.c. 1.

Rosariū Beatæ Virginis constat.5.
pater noster & 50. Ave Maria.
ibidem.

S.

Sacerdos cui in altari propina
tur vinum veneno mistum,
quid facere debeat.fol. 309. pa-
gin.1.col. 2.

Sacerdos diues an possit negociarī
per se, vel per alium.fol.377.p.2
col. 1.idque ad instituendum-

con-

INDEX RERVM.

consanguineo maioratum. ibi
dem. pag. 1. col. 1. & quod eo-
rum quæ negotiando acquirit,
sit verus dominus; eaque possit
expendere, sicut & patrimo-
nia. f.379. p.1.c.1.

Sacerdotes seculares celebrantes
in Ecclesijs mendicantium,
possunt de eorum licentia dare
fidelibus communionem Pas-
chalem, etiam die Paschatis. f.
397. pag.1.col.1.

Sacerdotes in diuersis diœcesisibus
approbati, possunt sibi mutuo
cōfiteri, nec eam consuetudinē
abstulit Concilium Tridenti-
num. fol.399. pag.1.col.1.

Sacrifia an, & quando liceat re-
seruare partem eleemosinæ si-
bi datae pro Missa, & aliam par-
tem dare celebranti. fol.19. pag
2. col.1.& 2.

Satisfactio missæ non solum pen-
det à deuotione & intentione
celebrantis, sed eorum etiam
quibus illa applicatur. f.19. pag.
1. col. 1. & pag. 2. col. 1. neque
pendet à sacerdote ut bonus,
aut ut malus, sed ut est Ecclesiæ
minister. f.18. pag.2.c.1.& 2.

Satisfactio duplēcē habet respe-
ctum. fol.299. pag.1.col.1. Et ea
quæ fit ad amicitiam exhiberi
nequit pro vna offensa, & non
pro alijs. f.28 2. pag.1.c.1.

Satisfactio quæ est iustitiæ, attendi-
tur solum penes æqualitatem
debiti, at quæ est amicitiæ ma-

gis attenditur secundum vo-
luntatem offendentis, & offen-
si. fol.299. pag.1.col.2.

Satisfactio sacramentalis est pars
sacramenti habens vim à clau-
ibus. fol.282.p.1.c. 1. augetque
gratiā, nō solum ut est in pro-
posito, sed etiam ut est in exer-
citio, idque ex opere operato. f.
283. pag.2.col. 1. Et tanto est gra-
tior Deo, quanto citius fit. fol.
410. pag.1.col.2.

Satisfactio fit per aduersitates, etiā
necessario subeundas, tāquam
per rem propriam. fo.298.2.2.

Scandalum quando imputatur oc-
casionanti. f.213. p. 1.c.2.

Sciens nec repugnans cenfetur ap-
probare. f.26. p.2.c.2.

Sciens, vel scire debens aliquid cf-
se malum, pñnam tamen igno-
norans, quando eam non in-
currit. fol.170. p.2.col.2.

Sciens librum esse prohibendum
ob doctrinam periculofam an-
possit illum vendere. f.350. 1. 2.

Scientia mali, peccatum non effi-
cit, sed complacentia, fol. 43.p.
2.c.1.& 206.p.2.c.2.

Scitum per confessionē perinde se
habet ac si non sciretur, quoad
sui manifestationem, fol.308.p.
2.col.2. nō tamen impedit ma-
nifestationem eius quod alia
via scitur. fol.310.p.2.c.2.

Secularis in articulo mortis si solē-
nē professionē alicuius religio-
nis emittat, ad sanitatē postea

INDEX RERVM.

- redactus an sit vere religiosus.f.
401.pag.1.col.2.
- Sensualitatis motus quando sint
mortales, aut veniales.fol.351.p.
2.c.2. qui vero rationem praeue-
niunt, nullam habent culpæ ra-
tionem. fo.353. pag.2.c.1.
- Sigillum confessionis quam sit ar-
duum, & qua ratione seruandū
fol.305. & seq. magisque obli-
gat quam eius integritas.fol.310
pag.1.col.2. & seq. eo non clau-
duntur directe quæ ad honorē
spectant. fol.319.p.1.c.2.
- Signa dilectionis quænam sint de
præcepto, & quæ de honestate,
& consilio. fol.216.p.2.c.2.
- Symbolum Apostolorum necessa-
rio est ad salutē sciendū.389.2.1.
- Simonia quid sit, fol.56. pag.2.c.2.
& quando incurritur.fol.59.p.1
col.1. causatque in spirituali-
bus id quod vñura in temporali-
bus. ibid.col.2.
- Simonia conditionalis, quando
fit realis. fol.60.pag.1.col.1.
- Simonia committitur per munus
à lingua, vel preces.fol.159.pag.
1.col.2.
- Simoniā non incurrit resignans
beneficium si petat pecunias
mutuo à resiliatario restituē-
das cum Papa confirmauerit pē-
sionem. f.409.1.1.
- Simonia est pecunijs, aliquē ad de-
sistendum ab examine induce-
re. fol.158.p.2.c.1.
- Simoniaci quas pñnas incurrit.fo.
60.pag.1.col.2.
- Sodomia consueta, inducit irregu-
laritatem. fol.472.p.1.c.2.
- Solutio anticipata quando sit vñ-
taria. f.367.p.1.c.2.
- Somno obrutus die festo, an pec-
cet Missam non audiendo.fol.
101.pag.2.col.2.
- Spirituale quid sit, & quæ annexa
spiritualibus.fol.56.pag.2.col.1.
& 57 pag.2.col.2.
- Spirituale adulterium, an sit gra-
uus corporali.fol.453.pag.2.co-
lum.1.
- Sponsa resiliens à promissione de
futuris nuptijs quando peccet
mortaliter. f.193.p.2.c.2.
- Sponsalia quid sint, & in quo à ma-
trimonio differant. ib. & quid
requirant ut obligent, fol.194.
pag.2.c.2. Item quid ut dissol-
uantur, etiamsi fiat per votum.
fol.196.p.2.col.1.& 436.pag.1
col.1. & an dissolui possunt nō
requisita autoritate Ecclesiæ.
f.164.pag.1.c.1. aut etiam vir-
tute iubilai. f.195 p.2.c.2.
- Sponsalia etiam simplicia subsecu-
ta copula ante Cōcilium Trid.
transibāt in matrimonium præ-
sumptum. fol.31.pag.1.c.1. Et
dissolvebant matrimonium se-
quens, etiam in facie Ecclesiæ
contractum. f.435.1.2.
- Sponsalia iurata non dissoluunt
antecedentia non iurata subse-
cuta

INDEX RERUM.

- enta copula ibidem.
- Sponsi, quorum matrimonii non valet, ob coeundi impotentiā, possunt cohabitare in eadem domo. f. 263. p. 1. c. 1.
- Statutum decernens certā quotā soluendam pro ingressu in aliquam societatem, an sit simoniacum. f. 416. p. 1. c. 1. & qua verborum forma debeat tale statutum constare. ib. p. 2. c. 2.
- Subreptio, & rei leuitas semper excusant à mortali. fol. 387. p. 1. col. 1.
- Summarium bullæ de censibus. f. 137. p. 1. c. 2.
- Substitutio pupillaris quid sit. 180. pag. 2. c. 1. & quando per eam possit pater remouere matrem ab hereditanda filij legitima. ibidem. c. 2.
- Suffragium aliter dandum cum petitur consilium, aliter cum consensus decisivus. fol. 383. p. 1. col. 1.
- Superflū duplex; nature, & personæ; & quid vtrumque. f. 236. p. 2. c. 2.
- Suspensio semper supponit culpā, & est proprie censura. fol. 230. p. 2. c. 2. Quando cōscientia habere vim priuationis. fol. 47. p. 2. col. 2.
- Suspensus exequens actum sui ordinis quando sit irregularis. ib. p. 1. c. 1. & sic accipiens beneficium an peccet, & an titulus valeat. f. 154. p. 1. c. 2.
- Suspensus an possit absolvi in aliena diæcesi inuito suo Episcopo. ibid. c. 2. & an Episcopus possit absoluere suspēsum confirmatum à Papa. ibidem.
- Suspensus ab officio qualiter centrifatur suspensus à beneficio. ib. pag. 2. c. 1.
- Suspicio adulterij an sufficiat ad debitum coniugi negandum. f. 249. p. 2. c. 1.

T.

TAbernarius meretrices admittens in caupona peccat mortaliter. 81. p. 1. c. 2. & vendēs vīnū illis quos nouit saepe inebriari. 82. p. 1. c. 2. aut cibos vetitos eis qui non habēt causā frangēdi ieiunium. f. 83. p. 1. c. 1.

Tacitū quando operetur sicut expressum. f. 345. p. 1. c. 1.

Taetum cāpanę an teneatur supplerē qui post præsbyteratum non recordat se eam in minorum susceptione tetigisse. f. 415. p. 1. c. 2.

Tēporis circumstantia an sit necessario confitenda. f. 253. p. 1. c. 2. & quando reddat ludum illicitum. f. 336. p. 1. c. 2.

Tenens in baptismo filium vnius, quem putabat esse alterius, quē solum intendebat tenere, cum neutro contrahit compaternitatē. f. 156. p. 1. c. 2.

Ter-

INDEX

R E R V M.

- Tertia persona non est reuelanda in confessione. f.309.p.2.c.2.& 311.p.2.c.2.
- Testamentum viuēte testatore est semper reuocabile. f.210 p.1.c.1.
- Testamentum faciens quosteneatur relinquere hæredes. fol.109. pag.2.c.2.
- Testamentum fraudulentū æquiperatur iniusto. f.190.p.2.c.1.
- Testari an possint Ecclesiastici; & quomodo. f.24.p.1.c.2.
- Testator nihil illis relinquēs quos non potest exhæredare, nequit absolui. f.110.p.2.c.1. & quando possit plus vni quam alij relinquere. ibid.c.2.
- Testator an possit hæredem extraneum instituere, cum confidētia, quod is datus sit bona filio spurio. f.190.p.2.c.2. & 192. p.1.c.2. & an possit filium spuriū instituere executorem in testamento. f.191.p.1.c.1.
- Testatoribus quid debeat confessor consulere. f.112.p.1.c.1.
- Testes qui sponsalibus intererant, si alter resilit volens aliam ducere, an teneantur denunciare impedimentum. f.196.p.2.c.2. & 197.p.1.c.1.
- Testes qui per iurio aliquem liberarunt à bonorum confiscatione, an teneantur ad restitucionem fisco. f.113 pertot.
- Testes ad vnum articulum presentati, non debent de alio interrogari. f.310.p.1.c.1.

Thesaurarius lucrās pecunijs principis sine eius damno, nihil tenetur restituere, sed solum illis quibus debita stipendia non soluendo damnum intulit. 69. p.2.c.1.

Trāslatio dominij requirit actualem exhibitionem rei quæ datur. f.209.p.2.c.2.

Tributa iusta, sunt iure diuino debita; sed quantitas, & qualitas, & quibus personis, est de lege humana. f.20. p.1.c.1. ea non soluens quando teneatur restituere. f.21.p.2.c.1.

Tributa ab Ecclesiasticis exigens in excommunicationem incidit. f.40.p.2.c.2. nec eum consuetudo, aut ignorātia excusat & sic declarari ab Episcopo debet. f.41.p.2.c.1.

Tutelæ inculpatæ moderatio quando seruari censeatur. fol.229. p.1.c.2.

Tutores non tenentur procurare vtilitatem pupillorum, cū damno proprio, quando non habet mercedem. f.437.p.2.c.2.

V.

V Alor merciū p̄det ex principis lege, vel ex hominum aestimatione. f.349.p.1.c.1.

Valoris expressio non est necessaria in impetratiōne beneficij; si tamen exprimatur, oportet vere exprimi. f.123.p.1.c.1.

Ven-

INDEX RERVM.

- Vendens rem defectuosam, cum defectus innotescit emptori ad quid teneatur. f.348. p.1.c.1. & si defectus est occultus, nec eum manifestat, peccat mortaliter, & tenetur restituere. f.347.p.1.c.1
- Vendens censem maiori pretio quam emerit non peccat. f.370. p.2.c.2. Romē in montibus lūlij & Pietatis, & alijs in locis emuntur aliquando maiori, alii quando minori pretio. ibid.
- Vendens triticum pretio currēte, sciens magnā illius copiam cito adūterā, & hoc occultā interrogantibus, non peccat. f.348.2.2
- Vendens fucos & pigmēta, etiam ementibus ad malos v̄sus, non peccat. fol.207.p.1.c.2 idem de vendente alias res indifferētes. f.43.p.1.c.1.
- Vendens rem pluris quam sit empta an peccet. f.233. p.2. c.2. & vendens carius spectata solutio ne quam præsenti pecunia. f.7.p.1.c.1.
- Venditio vt sit iusta quid requirat. f.349.p.1.c.2.& 271.p.2.c.2.
- Vendor in quo casu non teneatur manifestare defectum occultum. f.104. p.2. c.2. & si credit emptorem vēnditurum alteri, tunc tenetur manifestare vitium. f.126.p.1.c.1.
- Verba legum imperatiua non obligant ad mortale nisi habeat aliquod signum obligacionis. f.154.p.2.c.2.
- Verba de futuro, etiam apposita conditionali, non dicunt promissionem, sed voluntatem. f.404.p.1.c.2.
- Vim vi repellere quando liceat. fol.225. pag.2. col.2. & quid sit tutela inculpata. fol.229. pag.1. col.2.
- Virginem stuprans ad quid teneatur. fol.53.p.1.c.1. & 153. pag.1. col.1.
- Vita homininis quomodo possit cadere sub contractum assecrationis. f.374.p.1.c.2.
- Vitam proximi quando teneamur diligere magis quam bona temporalia. f.218.p.1.c.2. & an vita præferatur famae, sicut fama diuitijs. f.138.p.2 c.1.
- Vnctio extrema non est sacramētum necessitatis; nec peccat qui in articulo mortis eam non petit. f.16.p.2.c.2.
- Vota conditionalia, impleta conditione, obligant. f.44. p.2.c.1. & in quo differant à penalibus. ib. & an vota castitatis & Religionis dispensentur à solo Papa; vel etiam ab Episcopo. ibid. c.2.& f.45.p.1.c.1.
- Votū quotplex sit, & quomodo factum à minoribus possit à parentibus disp̄fari, & quousque f.84.p.2.c.2.& seq.
- Votū non nendi die sabbati, & similia de rebus indifferētibus, vt sic, non obligat. fol.128.p.2.c.2. secus si ad finē bonū, & animæ utilitatem.

INDEX RERVM.

- Vtilitatem fiat. f. 129. p. 1. c. 1.
 Votum de susceptione ordinum
 emittens, non vouet castitatem,
 & per iubilatum dispensatur. f.
 45. p. 2. c. 1.
 Votum serui puberis & adulti,
 quando a domino possit irrita-
 ri. 87. p. 1. c. 1. & quae subditorum
 vota possit praelatus annullare.
 412. p. 1. c. 1. & quae filiorum pa-
 tentes. f. 77. p. 1. c. 1.
 Votum de non perpetrandeo pec-
 cato, si violetur, confitenda est
 ultra peccatum circumstantia voti.
 f. 188. p. 1. c. 1. & vicens materia-
 riā alias necessariam, dupli-
 ci vinculo tenetur votum ser-
 re. f. 163. p. 2. c. 1.
 Votum emittens de ieiunando sex-
 tis ferijs, si Natiuitas Domini
 tunc occurrat, an possit edere
 carnes. f. 162. p. 2. c. 1 & an idem
 sit de vidente non edere oua.
 f. 163. p. 2. c. 1.
 Votum castitatis impedit matrimo-
 niū cōtrahēdū, etiāsi vterq; cō-
 iugū in illud consentiat. f. 172.
 p. 1. c. 1. sed non si fiat post nup-
 tias celebratas, etiam ante co-
 pulam. f. 173. p. 2. c. 1.
 Votum habēs ingrediēdi aliquā Re-
 ligionē, si eum nolunt recipere,
 manet deobligatus, nec tenetur
 aliam quærere. f. 196. p. 2. c. 1.
 Votum sine conditione factum,
 implendum est sine illa. f. 163.
 p. 1. c. 1. & vicens minus, nō in-
 telligitur vovere maius. 165. L. 2.
 Votum paupertatis frangūt equi-
 tes militares, disponētes de bo-
 nis suā Cōmendā in alios usus,
 quam regula & praelati volunt.
 f. 455. p. 2. c. 1.
 Votū semel irritū nō amplius obli-
 gat, nisi per nouā videntis vo-
 luntatem. f. 412. p. 2. c. 1.
 Votū subita passione factum obli-
 gat. f. 405. p. 1. c. 1. sed est facile
 dispensabile. f. 460. p. 2. c. 2.
 Votum non ludendi aleis an sit
 per iubilatum dispensabile. fol.
 406. p. 2. c. 1. & dispensatio per
 iubilatum facta redditur nulla
 eo postea non lucrato. fol. 343.
 pag. 2. c. 2.
 Votum tempore iubilai oblitum
 nō potest amplius virtute illius
 commutari. fol. 174. p. 2. c. 2. &
 voti commutatio, irritatio, &
 dispensatio, quomodo differat,
 & quae causa in eis requiratur.
 fol. 175. p. 2. c. 1. & fieri possunt
 sine voluntate videntium. ibi-
 dem c. 2. & ad quem pertineat.
 f. 178. p. 1. c. 2.
 Votum non obligat ad plura quā
 videntis verba, & sensus com-
 prehendunt. fol. 402. pag. 1. c. 2.
 & ad videntum ultra firmum
 propositum requiritur promis-
 sio cum animo se obligandi. f.
 403. p. 2. c. 1.
 Votum est opus cōsiliij, sed imple-
 re est de praecepto. fol. 257. p. 1.
 c. 2. & obligat plus quā iurame-
 tum, & quid sit utrumq; & ad
 quam

INDEX RERVM.

- quam virtutum spectat. f. 162.
p. 2. c. 1. Et si quis vouerat cō-
fiteri venialia, tenetur id serua-
re. f. 381. p. 2. c. 2.
- Vſucapio introducta primum est
pro bono pacis publicæ. f. 97.
p. 2. c. 1.
- Vſura quid sit; & in solo mutuo
reperiuit; & est duplex, sicut
mutuum. f. 234. p. 1. c. 2.
- Vſura est, plus exigere de redditu
quam sint fructus rei. fol. 39.
p. 2. c. 1.
- Vſurarijs indigenis domos locare
licet, sed non alienigenis. f. 42.
p. 2. c. 2.
- Vlus & consuetudo humanum
ius interpretatur, & illi dero-
gat. f. 440. p. 2. c. 2.
- Vlus pecuniaæ, ut ipsa exponitur
- negociationi, fructifer est; & va-
lorem habet distinctum ab ip-
sa pecunia. f. 376. p. 2. c. 2.
- Vtens iure suo non dat alteri cau-
ſam damni. f. 125. p. 2. c. 1.
- Vxor adultera quando possit ma-
rito tepero in adulterio, etiam
occulto, negare debitum. f. 25.
p. 1. c. 1.
- Vxor est æqualis marito in causa
diuortij quoad thorum. f. 247.
p. 2. c. 2. & an teneatur reddere
debitum marito hæretico Ec-
clesiæ reconciliato, & vice ver-
sa. f. 452. p. 2. c. 2.
- Vxor videns gladium sub pulvi-
nati mariti, quo ipsam vult oc-
cidere, an possit illum eodem
interficere. f. 227. p. 1. c. 1.

INDEX

INDEX AVTHORI- TATVM PRINCIPALIVM SACRÆ. SCRIPTVRÆ, ET CON- cilij Tridentini quæ in hoc volu- mine includuntur.

Inter hac non recensentur innumerū textus iuris Canonici, & ciuilis, qui in eo accuratè explicantur, ne lectori sit molestum indicem legere magnitudinem libri fere adsequantem.

GENESIS.

Cap.4. **R**Espexit De^o ad Abel, & ad munera eius. f.333.p.1.c.1.

Ib.4. Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me. f.146. pag.t.col.2.

Cap.18. Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est. ibidem.

Cap.47. Subiecit Pharaoni cūctos populos, præter terram sacerdotum. f.41.p.1.c.1.

EXOD.

Cap.12. In noctis medio percussit Deus omne primogenitū in terra Ægypti. f.2.p.2.c.1.

Cap.21. Si percussiterit proximū suum &c. operas eius & impensas in medico, restituat. f.42.p.1.c.2.

Cap.22. Si seduxerit quis virginē, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam in uxore. f.153.p.1.c.1.

Ibidem. Si effringens sur domum, siue suffodiēs, &c. percussor nō erit rei sanguinis. sed si otto sole, &c. f.227.p.2.c.2.

Ibidem. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venūdabitur. f.139.p.1.c.1.

Cap.23. Primitias frugum terræ tuę deferes in domum Domini. 92. pag.2.c.2.

LEVITIC.

Cap.3. Offeres primitias tuas Domino. f.92.p.2.c.2.

Cap.25. Quanto minus tēporis numeraueris, tanto minoris emptio constabit. f.139.p.1.c.1.

Ibidem. Si paupertate compulsus vendiderit se, &c. ibid.col.2.

NVMER.

Cap.18. Filijs Leui dedi omnes decimas, pro ministerio quo seruiunt mihi. f.437.p.2.c.2.

Cap.30. Mulier si quidpiam voverit, & cognoverit pater votū quod

EINDX SACRÆ SCRIPT.

quod pollicita est, & tacuit, &c.
f.86.p.2.c.2.

DEVTERON.

Cap.12. Leuites, qui in vrbibus ve-
stris commoratur, &c. & infra,
Leuites, qui manet in vrbibus
tuis. f.432.p.2.c.3.

Cap.16. Leuites qui est intra por-
tas tuas, &c. ibid.

Cap.22. Nō induetur mulier veste
virili, nec vir vtetur veste feme-
nia. f.211.p.2.c.2.

C.23. Nō ingredietur mnazer, hoc
est, è scoto natus, in Ecclesiam
Dominii. &c. f.182.p.2.c.1.

Cap.25. Non ligabis os bouis teré-
tis in area fruges tuas. fol. 115.
pag. 2.c.2.

Cap.26. Idcirco nūc offero primi-
tias frugum terre quā Dominus
dedit mihi. f.92.p.1.c.2.

Cap.32. Interroga patrem tuum, &
annunciabit tibi, maiores tuos,
& dicent tibi. f.189.p.1.c.2.

I O S.

Cap.7. Fili mi da gloriam Deo Is-
rael, & confitere, & indica mi-
hi quid feceris. fol.51.pag.1.c.1.
& 143.p.2.c.2.

R E G.

2.cap.17. Dixit Absolon, & omnes
viri Israel, melius est consilium
Chusai, Arachitæ, cōsilio Achi-
tophel. f.145.p.2.c.1.

4.cap. 4. Creditor venit vt tollat
duos filios meos ad seruiendū
sibi. f.139.p.1.c.2.

PARALIPOM.

1.cap. vlt. Quæ de manu tua acce-
pimus, dedimus tibi. fol.92.p. 1.
col.2.

I O B.

Cap. 4. Quis vnquam innocens
perij; aut quando recte deleri
sunt. f.155.p.2.c.2.

P S A L M.

104. Qui confidit in Domino, fi-
cut mons Sion. f.122.p.2.c.2.

108. Media nocte surgebam ad cō-
fitendum tibi. f.2. p. 2.c.1.

P R O V E R B.

Cap.17. Tristitia desiccat os. f.162.
p.2.c.2.

Cap.30. Qui vehemēter emungit,
elicit sanguinem. f.65.p.2.c.1.

E C C L E S I A S T Æ.

Cap.5. Displacet ei infidelis, & stul-
ta promissio. f.130.p.1.c.1.

E C C L E S I A S T I C I.

Cap.3. Qui amat periculum, in illo
peribit. f.392.p.1.c.1.

Cap.13. Qui terigerit piccę, inquina-
bitur ab ea. f.386.p.1.c.2.

Cap.23. Vir multum iurans imple-
bitur iniuitate. f.391.p.2.c.2.

Cap.30. Laeta filium, & pauentē
te faciet. f.23.p.1.c.1.

Cap.41. Curam habe de bono no-
mine. f.138.p.1.c.1.

I S A L.

Cap.1. Væ genti peccatrici, populo
graui iniuitate. f.111.p.2.c.2.

Ibid. Soleunitates vestras odiuit
anima mea. f.393.p.1.c.1.

Cap.

I N D E X S A C R A E S C R I P T.

Cap.3. Auferet Dominis ornamē-
tum calceamentorum, & lunu-
las, &c. f. 21. p. 1 c. 1.

Cap.38. Dispone domui tuæ, quia
morieris. f. 17. p. 1 c. 2.

T H R E N.

Cap.4. Paruuli petierunt panem,
& non erat qui frangeret eis.
189. p. 1 c. 2.

E Z E C H I.

Cap.4. Lac comedebatis, & lanis
operiebamini, &c. gregé autem
meum, &c. f. 20. p. 1 c. 2.

A M O S.

Cap.5. Odi, & proieci festiuitates
vestras. f. 393. p. 1 c. 1.

M I C H A E.

Cap.3. Audite Principes Iacob, &
duces domus Israel, numquid
non vestrum est scire iudicium,
&c. f. 20. p. 1 c. 2.

M A L A C H.

Cap. 2. Dispergam super vul-
tum vestrum sterlus solennita-
tum vestrarum. fol. 393.
pag. 1 c. 1.

M A T T H.

Cap.5. Si ergo offers munus tuum
ad altare, & ibi recordatus fue-
ris, &c. f. 12. p. 2. c. 1.

Ibid. Ego dico vobis non iurare
omnino. f. 391. p. 2. c. 2.

Cap.7. Nolite sanctū dare ca-
nibus. f. 83. p. 2. c. 2.

Ibid. Quis ex vobis homo, quē si
petierit filius suus panem, &c.

Cap.10. Grati accepistis, gratis
date. f. 59. p. 1. c. 2.

Cap.18. Si non audierit eos, dic
Ecclesiæ. f. 144. p. 2. c. 1.

Ibid. Non dico tibi usque septies,
sed usque septuagies septies. 65.
pag. 2. c. 1.

Ibid. Omne debitum dimisi tibi.
f. 13. p. 1. c. 1.

Ibidem. Sic & pater meus cælestis
faciet vobis, nisi remiseritis, &c.
f. 11. p. 1. c. 2.

Cap. 20. Non licet mihi quod vo-
lo facere? f. 464. p. 2. c. 1.

Cap. 21. Domus mea domus ora-
tionis est. &c. f. 377. p. 1. c. 2.

Cap. 25. Media nocte clamor fa-
etus est, ecce sponsus venit, &c.
f. 2. p. 2. c. 1.

L V C.

Cap.3. Facite fructus dignos pa-
nitientiae. f. 111. p. 2. c. 2.

Ibid. Interrogabant eum & mili-
tes dicentes, &c. f. 65. p. 1. c. 1.

Cap.6. Mutuum date nihil inde
sperantes. f. 59. p. 1. c. 1.

Cap.17. Si septies in die peccauerit
in te, & septies in die conuersus
fuerit ad te, dicens, paenitet me,
dimitte ei. f. 12. p. 1. c. 2.

I O A N.

Cap.20. Accipite Spiritum sanctū,
quorum remiseritis peccata, &c.
f. 12. p. 2. c. 2.

Cap.18. Erant autem scenofacto-
riæ artis. f. 377. p. 2. c. 1.

E P I S T O L A S P A V L I
Ad Romanos.

Cap.1. Non solum qui ea faciunt,
sed

INDEX SACRÆ SCRIPT.

- sed qui consentiunt facientibus
 f. 82. p. c. 1.
Cap. 3. Quem posuit Dedit propi-
 tiatorem per fidem in sanguine
 ipsius. f. 111. p. 2. c. 2.
Cap. 11. Si radix sancta, & rami. fol.
 70. pag. 1. c. 2.
Cap. 12. Carbones ignis congeres
 super caput eius. f. 15. pag. 2. c. 2.
Ca. 13. Omnis anima potestatibus
 sublimioribus subdita sit. Et in-
 fra Qui potestati ressistit, ordina-
 tioni Dei ressistit. fo. 127. p. 1. c. 1.
 Ib. Ideo enim tributa prestatis. fol.
 20. pag. 1. col. 1.
     Ad Corinth. 1.
Cap. 4. Sic nos existimet homo ut
 ministros Christi, & dispensato-
 res misteriorum Dei. f. 239. 2. 1.
Cap. 7. Mulier sui corporis pot-
 estatem non haber, sed. f. 70. 1. 2.
 Ib. Nisi forte ex consensu ad tem-
 pus ut vacetis orationi. f. 9. 2. 2.
 Ib. Melius est nubere quam viri. f.
 407. pag. 1. c. 2.
 Ib. Si quis frater vxorem habet in-
 fidelem, &c. f. 450. p. 2. c. 1.
lb. Vnusquisque in qua vocatione
 vocatus est, in ea permaneat. f.
 114. pag. 1. col. 1.
Cap. 9. Qui in sacrario operantur
 quæ in sacrario sunt, edunt. Et
 quis suis stipendijs militat. fol.
 415. pag. 2. col. 2.
 Ib. Quis pascit gregem, & de lacte
 eius non manducat. f. 20. p. 1. 1.
 Ib. Qui altari deseruit; cum altari
 participat. f. 18. p. 1. c. 1.
 Cap. 13. Si tradidero corpus meū,
 ita ut ardeam, charitatem autē
 &c. fol. 111. pag. 1. col. 1.
Cap. 15. Corrumput bonos mo-
 res colloquia mali. fol. 386. 1. 2.
     De Epist. 2.
Cap. 10. De potestate nostra quam
 dedit nobis Dominus in ædifi-
 cationem, & non in destruc-
 nem vestram f. 239. p. 2. col. 2.
Ca. 12. Cū infirmor tūc potēs sum
 fol. 165. pag. 2. c. 1.
     Ad Thessalonice.
Cap. 5. Dies Domini sicut fur in no-
 te, ita veniet. fol. 2. pag. 2. col. 2.
     Ad Timoth. 1.
Cap. 2. Oanante se non in totis cri-
 nibus, & auro. fol. 212. pag. 1. c. 2.
Cap. 3. Oportet Episcopum irre-
 prehensibilem esse. f. 88. p. 2. c. 1.
 Ib. Non infrenabis os boui tritu-
 ranti & dignus est operarius
 mercede sua. fol. 115. p. 2. col. 2.
Cap. 5. Adolescētores virtus de-
 uita. fol. 177. pag. 1. col. 1.
 Ib. Qui bene præsunt præsbyteri,
 duplice honore digni habeantur.
 fol. 431. p. 2. c. 2.
     De Epist. 2.
Cap. 2. Nemo militans Deo im-
 plicat se negotijs secularibus. f.
 377. pag. 1. col. 2.
 Ib. Sollicite cura te ipsum proba-
 bilem exhibere operarium in-
 confusibilem recte tractantem
 verbum veritatis. fo. 432. p. 1. c. 1.
 Ib. Sermo eorum ut cancer serpit.
 fol. 386. pag. 1. c. 2.
     Cap.

INDEX SACRAE SCRIPTVRAE.

EPIST. IACOBI.

Cap. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero, &c. f. 353. p. 1. col. 1.

Cap. 3. Si quis in verbo non offendit hic perfectus est vir. fol. 391. pag. 2. c. 2.

EPIST. PETRI. 1.

Cap. 3. Quarum nō sit extrinsecus capillatura, aut circundatio au-

ri, &c. fol. 212. pag. 1. c. 2.

Cap. 2. Hec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis, &c. fol. 96. p. 2. c. 2.

EPIST. IOAN. 1.

Cap. 2. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. f. 111. pag. 2. c. 2.

Cap. 4. Misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. ib.

INDEX LOCORVM CONCILII TRIDENTINI QVÆ IN HOC VOLV MINE CONTINENTVR.

Sess. 14. can. 7.

Absoluere.

Quius sacerdos, etiam excōmunicatus, interdictus, suspensus, &c. absoluere potest in articulo mortis. fol. 400. pag. 2. col. 1.

Sess. 23. canon. 15.

Approbati in bullis.

Per approbatos in bullis intelliguntur approbati iuxta terminos Concil. Trid. fol. 428. pag. 1. c. 1.

Sess. 23. canon. 15. de reform.

Approbatus confessor.

Episcopus potest approbare con-

fessorem sine examine. fol. 26.

pag. 2. col. 2. & non est confitendum nisi confessori approbato fol. 28. p. 2. col. 1. & f. 323. p. 1. c. 2.

Sess. 7. c. 4. & 23. c. 1. & 24. c. 17.

Beneficia plura.

Beneficia plura, quæ residentiam plura exigunt, habere non licet fol. 114. pag. 2. col. 2.

Sess. 24. c. 17.

Beneficia plura.

Beneficia plura etiam libera à residentia habere non licet, cum vnum sustentationi sufficit. fol.

440. pag. 1. col. 1.

Sess. 7.

INDEX CONC. TRIDENT.

Sess. 7. c. 3.

Beneficia Ecclesiastica.

Beneficia Ecclesiastica præseruit curam animarum habentia cōfiteri debent personis dignis, & habilibus, & quæ per se ipsos in loco residere & curam agere valeant. fol. 432. pag. 1. col. 1.

Sess. 21. c. 1

Beneficium sufficiens.

Beneficium quod sufficit ad suscipiendos ordines sacros, sufficit etiam ad sustentationem. fol. 443. pag. 1. col. 1.

Sess. 22. c. 6.

Communio.

Fideles possunt in quavis Missa priuata communicare. fol. 414. pag. 1. col. 2.

Sess. 24. c. 4. de reform.

Concio.

Fideles debent diebus festis audire concionem in propria parochia. fol. 394. pag. 2. c. 2.

Sess. 14. can. 3.

Confessio.

Confessionis præceptum colligitur ex Ioannis 20. Quorum remiseritis, &c. fol. 12. pag. 2. c. 2.

Sess. 25. c. 1

Consanguinei.

Consanguinei non sunt locuple-tandi bonis Ecclesiae, neque eis succurrere, est causa legitima ad habenda plura beneficia, fol. 115. pag. 2. col. 2.

Sess. 24. de reform.

Consanguinei.

Consanguinei carent spe dispensationis, cum scienter contrahunt intra gradus prohibitos. f. 169. pag. 2. col. 2.

Sess. 25. c. 12. de refor.

Decimæ.

Excommunicationes incurunt qui decimas substrahunt aut impediunt. f. 94. pag. 2. col. 1.

Sess. 24. c. 18.

Examen.

Examen & concursus ad beneficium est quid spirituale. fol. 159 pag. 2. c. 2.

Sess. 14. c. 8.

Gratia.

Per gratiam in contritione aut confessione datam benevolentia Dei conciliatur, & pæna æternâ mutatur in temporariam vel hic, vel in purgatoria solu-dam. fol. 111. pag. 1. col. 2.

Sess. 24. c. 6.

Homicidium voluntarium.

Per homicidium voluntarium intellegitur illicitum volitum in se saltem æquipollenter. f. 223. pag. 1. col. 1.

Sess. 24. c. 7.

Irregularitas ex homicidio.

Episcopi possunt dispensare in irregularitate ex homicidio oc culto non voluntario. fol. 67. pag. 1. col. 1.

Sess.

INDEX SACRAE SCRIPT.

Sess. 24. de Reform. c. 6.

Irregularitas ex alijs delictis
occultis.

Episcopi possunt dispensare in ir-
regularitate ex quois delicto
occulto, excepto homicidio
voluntario. f. 54. p. 1. c. 2.

Sess. 24. de Sacrafn. matrim. can. 5.
Matrimonium.

Matrimonium hæretici cum Ca-
tholica, & vice versa, est validū.
f. 452. p. 1. c. 2.

Sess. 6. can. 31. Mérces.

Anathematizatur qui dixerit iusti-
ficatum peccare, dum intuitu
mercedis bene operatur. f. 234.
p. 1. c. 2.

Sess. 22. c. 1.

Missa.

Fideles debent audire Missam die-
bus festis in sua Parochia. f. 394.
p. 2. c. 2. & eam nullus potest ce-
lebrare extra Ecclesiā, aut ora-
toria diuino tantum cultui di-
cata. f. 459. p. 2. c. 1.

Sess. 25. c. 10. de Regular.

Moniales.

Moniales admonendae sunt ab
Episcopis, vt saltē singulis mē-
sibus confiteantur. 381. p. 2. c. 1.

Sess. 25. c. 5.

Moniales.

Nemo sine licentia ingredi potest
septa monialium. 48. p. 1. c. 2.

Sess. 25. can. 5.

Nouitiatus.

Anno nouitiatus nemo potest re-

nunciare, cum sit in notabile
præiudicium Religionis. f. 473.
pag. 2. c. 1.

Sess. 25. c. 12. de reform.

Officium Diuinum.

In Ecclesijs cathedralibus omnes
tenentur per se, & non per alios
diuinum officium peragere.

f. 105. p. 1. c. 2.

Sess. 5. c. 2. & 24. c. 7. & 23. c. 1.

Parochus.

Parochus ex officio tenetur sub-
ditos suos in lege Domini eru-
dire. f. 389. p. 1. c. 1.

Sess. 23. c. 15.

Parochus.

Parochus est ipso iure idoneus ad
audiendas confessiones. f. 398.

p. 2. c. 2.

Sess. 24. c. 2. de reform.

Patrini.

Parochus admittens pro patrino
non designatum, peccat morta-
liter. f. 154. p. 1. c. 1.

Sess. 14. c. 8. & can. 15.

Pænitentia.

Pænitentiam acceptatam tenetur
pænitens implere. f. 409. p. 2. c. 2.

Sess. 25. c. 5. de Regular.

Professio.

Professio facta intra annum noui-
tiatus est nulla. f. 403. p. 1. c. 1. &
448. p. 2. c. 2.

Sess. 24. c. 4.

Pueri.

Episcopi debent efficere vt pueri,
saltē diebus festiis in singu-
lis Parochijs, edoceantur in ne-
cessarijs

INDEX CONCILII TRIDENT.

- cessarijs ad salutem. f.356.p.2.c.1. Casuum grauiorum reseruatio est
Sels. 25.c.19. valde vtilis. f.323.p.2.c.2.
Reclamare. Sels. 23. c. 1.
Residentia.
Reclamare non possunt Religiosi Residentia est de iure diuino; &
niſi intra quinqueñum. f.424. non residens perdit fractus be-
p.1.c.1. neficij. f.430.p.2.c.2.
Sels. 25. c. 2. Sels. 14. c. 5.
Regulares. Venialia.
Regulares habere non possunt Confesio venialium est valde vti-
bona ſive mobilia, ſive immo- lis. f.381.p.1.c.2.
bilia. fol.380.p.1.c.1.& 418.p.1. Sels. 22. c. 8.
c. 2. & 458.p.1.c.1. Visitatio.
Sels. 15. c. 1. de reform. Ad Episcopos pertinet visitatio co-
Res Ecclesiasticae. fraternitatum, & locorum pio-
Res Ecclesiasticae, que Dei sunt, noſ rum. f.416.p.2.c.2.
ſunt dandæ consanguineis. fol. Sels. 14. de reform.c.7.
238.p.2.c.1.& clericis ſunt earum Votum.
distributores in opera pia, non
domini. f.240.p.2.c.1.
Sels. 14. de Sacram. pæn. c. 7. Sacerdos simplex in mortis articu-
lo non potest dispensare in vo-
tis. f.175.p.1.c.2.
Reseruatio caſuum.

F I N I S.

Errata potiora sic corrige.

Fol. 1. pag. 1. col. 1. lin. 2. accepeti, lege, acceperit. fol. 8. p. 1. c. 1. lin. 35. anecee,
leg. needle. f. 10. p. 1. c. 2. lin. 20. cura, le. cura. f. 25. p. 2. c. 2. lin. 19. propalere,
leg. propalare. f. 24. p. 2. c. 2. lin. 1. apponuntur, le. imponuntur. f. 28. p. 2. c. 1. lin. 28.
deformitionis, le. de formationis. f. 29. p. 2. c. 2. lin. 3. illarum, leg. illatum. f. 31.
p. 2. c. 1. lin. 4. te, leg. re. f. 33. p. 1. c. 2. lin. 7. paleato, le. palliato. f. 35. p. 1. c. 1. lin. 3.
Magdalenu, leg. Magdalene. f. 36. p. 1. c. 2. lin. 1. interpolatione, leg. interpellatione.
lin. 16. alias, le. alius. f. 37. p. 2. c. 2. lin. 13. admittant, le. amittant. f. 40. p. 2. c. 2. li. 26.
gabellias, leg. gabellis. f. 70. p. 3. c. 2. lin. 15. thesauriarum, le. thesaurarium. f. 72.
p. 1. c. 1. lin. 16. & non, le. non. f. 75. p. 2. c. 1. lin. 22. legatio, leg. legatario. f. 76. p. 1.
c. 1. lin. 33. fauenda, le. touenda. f. 77. p. 2. c. 1. lin. 15. tallij, leg. pallij. f. 78. p. 2. c. 1. li. 6.
2. leg. 20. f. 97. p. 1. c. 1. lin. 20. particularis, le. particulares. f. 107. p. 2. c. 2. lin. 29. pe-
cunia, leg. pecunia. f. 112. p. 2. c. 2. lin. 24. indignus, leg. dignus. f. 124. p. 2. c. 1. lin. 31.
admititur, leg. admittitur. f. 131. p. 1. c. 2. li. 35. impeditum, le. impeditium. f. 147. p.
1. c. 1. lin. 28. iacturam, le. iactura. f. 159. p. 2. c. 1. lin. 8. eti, le. &. f. 150. p. 2. c. 1. li. 38.
inus, leg. ius. f. 151. p. 2. c. 1. lin. 9. illud, leg. illum. & lin. 10. quorum, leg. quoniā.
f. 152. p. 1. c. 1. lin. 3. exanimatores, leg. examinatores. & c. 2. lin. 5. sue, le. que. f. 161.
p. 1. c. 1. lin. 7. quem, leg. quām. & p. 2. c. 1. lin. 27. iustitiae, leg. iniustitiae. f. 162. p. 2.
c. 2. lin. 3. propter, le. prater. f. 165. p. 1. c. 1. lin. 22. in fab. leg. sed in fab. fol. 168. p. 1.
c. 2. lin. 32. limitatio, leg. limitatione. f. 16. p. 2. c. 2. lin. 32. ob, le. ab. f. 169. p. 2. c. 1.
lin. 1. requirat, leg. requirant. & c. 2. lin. 1. que, leg. qua. f. 170. p. 1. c. 2. lin. 8. qui, leg.
quia & lin. 12. impedimenti, leg. impedimentū. & p. 2. c. 1. lin. 1. ignorasse, le. ig-
norasse. f. 183. p. 1. c. 1. lin. 1. spuria, leg. spurio. f. 111. p. 2. c. 2. lin. 4. filium, le. filiam.
f. 229. p. 1. c. 2. lin. 35. mansi, leg. mansit. & p. 2. c. 1. lin. 29. occidendos, leg. occidendo.
& c. 2. lin. 7. videntur, leg. videtur. f. 233. p. 2. c. 2. lin. 30. merces, leg. mex. f. 140. p. 1.
c. 1. l. 8. gint, leg. negant. f. 286. p. 2. c. 2. lin. 12. acceptandam, le. acceptandi. f. 302. p.
2. c. 2. lin. 15. vel, le. vel res. & lin. 29. iustiae, adde, causae. f. 310. p. 2. c. 2. lin. 9. neces-
sarium, leg. necessarium. & lin. 21. rescriptione, leg. rescriptis. f. 311. p. 1. c. 1. lin. 19.
dictos, leg. dicto. & c. 2. lin. 29. specificet, leg. specificē. f. 378. p. 2. c. 2. lin. 2. alij, leg.
alijs. f. 399. p. 2. c. 1. lin. 24. parochos, leg. parochis. f. 405. p. 2. c. 2. lin. 35. votam, leg.
votuni. f. 410. p. 1. c. 1. lin. 10. ad dilat. leg. ad non dilat. f. 412. p. 2. c. 2. lin. 4. & tunc
pro ex tunc, leg. & nunc pro ex tunc. f. 432. p. 1. c. 1. lin. 15. incommodo, leg. incom-
moda. f. 452. p. 1. c. 2. lin. 29. orniciatio, leg. forniciatio. & p. 2. c. 1. lin. 29. tenebantur,
leg. tenebatur. & lin. 15. absolutas, leg. abolutos. f. 453. p. 1. c. 2. lin. 33. agente, leg.
non ageste. f. 455. p. 1. c. 1. lin. 14. allegandum, leg. alligandum. f. 457. p. 2. c. 1. lin. 15.
eo, lego, ea.

GRANADA

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA
DE
GRANADA

